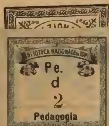

BIBLIOTECA NAZIONALE
DI
TORINO

BIBLIOTECA NAZIONALE di TORINO
Pe.
d
2
Pedagogia

HISTORIA VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

HISTORIA VNIVERSITATIS PARISIENSIS

IPSIVS FVNDATIONEM,

NATIONES, FACVLTATES, MAGISTRATVS, DECRETA, Censuras & Iudicia in negotiis fidei, Priuilegia, Comitia, Legationes, Reformationes. Item Antiquissimas Gallorum Academias, aliarum quoque Vniuersitatum & Religiosorum Ordinum, qui ex eadem communi matre exierunt, Institutiones & Fundationes, aliáque id genus cum instrumentis publicis & authenticis à Carolo M. ad nostra tempora ordine Chronologico complectens.

Authore CÆSARE EGASSIO BVLÆO, *Eloquentiæ emerito Professore, antiquo Rectore & Scriba eiusdem Vniuersitatis.*

TOMVS PRIMVS.

AB ANNO CIRCITER 800. AD ANNVM 1600.

PARISIIS,
Apud FRANCISCVM NOEL, viâ Iacobæâ, ad Imaginem Diui Francisci Seraphici, prope Fontem Sancti Seuerini.

M. DC LXV

CVM PRIVILEGIO REGIS.

LVDOVICO XIV.
FRANCIÆ
ET NAVARRÆ
REGI CHRISTIANISSIMO.

PAtere, REX AVGVSTISSIME, prodire sub auspiciis tuis Vniuersitatem Parisiensem. Regium ipsa cùm opus sit, non alium debuit quàm Regem Patronum deligere. Commodè verò & peropportunè contingit, vt quo tempore Orbem Vniuersum imples nominis tui famâ, omniumque animos venturæ laudis expectatione suspendis, effundere se incipiat in lucem. Sic enim sperat faciles se aditus habituram vbique, & loca plurima, vbi magnificè recumbat, reperturam: donec numeris suis annisque pariter absoluta, eius gloriæ quæ sibi à te accesserit, commemoratione, seculi tui felicitatem illustret. Cùm verò ipsa se tibi offert, vouet dedicatque, non extollit muneris dignitatem: talis est qualem fecerunt Maiores tui, talemque successum ostentat, qualem sibi dum eam conderet inuictus Carolus M. pollicitus est habituram. Non enim ille Studiorum æternitatem quam Barbaræ Gentes in Galliam irrumpentes interruperant, restituendo, nominis duntaxat sui gloriam quæsiuit, aut RegniGallicani splendorem, sed id maximè, vt apertâ publicâ litterarum Officinâ, pro-

positisque Priuilegiis & Beneficiis, ex omnibus Orbis Christiani partibus studiosos alliceret, allectos Gallicanis fontibus simul & animis imbueret, imbutos ad amorem Regni, & ad Religionis Christianæ defensionem veræque fidei propagationem vnanimiter adunaret. Nec id contigit præter quàm sperabat. Postquam enim vniuersos populos sibi subditos solenni diplomate certos fecit de consilio quod conceperat, ecce Italia, Saxonia, Germania, totumque Imperium Occidentale vltro se submittit, miratusque est vniuersus pene orbis Christianus factum se momento Gallicum, adeò numeroso examine Græci, Latini, Itali, Hispani, Saxones, Germani, Angli Scoti & Hiberni in Galliam sese effuderunt: qui deinde in Patriam remeantes, cæterorum Popularium animos, sæpe etiam aduersos ad amorem Caroli Gallorumque conuerterunt. Quam tam facilem promptamque de animis victoriam agnoscentes Monarchæ Exteri, veritique ne vlterius progrederetur, eiusdem exemplo Caroli sapientiores facti, instituerunt ipsi, quanquam non tam felicibus auspiciis, Academias apud se, vt propositâ similiter opportunitate studiorum subditos suos aliquatenus retinerent & à peregrinandi desiderio auerterent. Hinc Bardas Imperator Constantinopolitanam instaurauit; Alfredus Anglorum Rex, & ipse quoque Magnus appellatus, Oxoniensem, euocatis ad id opus Magistris Gallicanis instituit & plantauit. Eodemque exemplo Carolus Caluus Ludouici Pij ex Iuditha filius, litterarum ruinis, quas regnante Patre turbæ Ciuiles fecerant, reparatis, paterni auitique Imperij habenas quæ Patruelibus debebantur, recepit, felicissiméque tractauit: conspirantibus in id scilicet Italis Romanisque, qui studij Parisiensis frequentatione & Gallicano commercio iam diu frui consueuerant. Quid quòd cùm in imbelles Successorum manus sceptra Francica deuenissent, ipsis tractandis Hugo Capetus suffectus, eique ob id maximè assertum firmatumque solium vnanimi Proce-

rum consensu, quod Robertus filius litteratus adolescens Athenes Francicæ instaurandæ spem daret, quæ bellis intestinis & Normanicis attrita pene conciderat?

Et quid aliud Henricum I. Philippum I. Ludouicum Crassum, Ludouicum Iuniorem & Philippum Augustum contra tot hostes à quibus lacessiti & impetiti sunt, defendit, immò triumphatores effecit, nisi quia Musarum Parisiensium beneficio habebant vbique terrarum amicos, non armis territos, non ambitione conquisitos, non largitione corruptos, sed amoris & patrocinij, quod liberis eorum in Musæo Regio commorantibus præstabant, vinculis deuinctos & alligatos? Hinc non dubitarunt Guido Manfredi filius & Manfredus filius Pizi, tunc cùm Fridericus Ænobarbus Imperator frendebat aduersus Gallos qui Alexandro III. summo Pontifici patrocinabantur, Ludouico VII. Alb. nepotem suum, quem ad Parisiense studium tanquam Ad Catholicæ fidei arcem, *mittebant, commendare, & studium in suis partibus opemque polliceri. Similiterque Lantgrauius missis liberis duobus, eidem Regi non aliunde notus, hoc vno voluit innotescere, dataque occasione se suaque omnia illi addicere. Adeò certum & potens amicitiæ societatisque pignus est dare liberos obsides. Nec potentius reperit Iulius Sacrouir, vt Galliam à Romanis triumphatam in pristinam vindicaret libertatem, quàm Æduensem vrbem occupando, vbi nobilissima Galliarum soboles, teste Tacito, studijs operabatur. Quo facto si quid ab eo peccatum est, admissaque tamen est excusatio necessitatis, quantò certius est amoris pignus, non vi, non terrore, non carcere, non armis, sed patrocinio, liberalitate, gratia, priuilegijs obsides liberos detinere?*

Neque verò ad debellandos hostes exteros armaque de manibus eorum excutienda solummodo contulit Academia Parisiensis, Ecclesiæ quoq; Statusque Gallicani libertates & auita iura doctrinæ nunquam fatiscentis clypeo, omni æuo

omni seculo, omni tempore propugnauit; Inuasores aut inuadere volentes repressit, schismata extinxit, hæreses debellauit. Non commemoro quid Imperio, quid aliis quibusdam Regnis acciderit: quid Henricis III. IV. V. Lothario, Conrado & Friderico Ænobarbo Imperatoribus: nihil simile contra Galliam attentatum est, aut effectum, immò nec contra eos attentatum fuisset, si ab eis Gallia stetisset. Etenim nemo est tam parum in historia versatus, qui nesciat partem in quam ipsa inclinauit, semper fuisse potiorem. Senserunt ipsi quos commemorauimus Imperatores, experti sunt & Pontifices Romani nullum præsentius in schismatis & tumultibus Italicis ac Romanis comprimendis præsidium patrocinumque esse, quàm Gallicanum: nec agnitos ab Ecclesia fuisse pro Pontificibus, quos Gallia pro Pontificibus non agnouisset. Quo argumento Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus Henricum II. Anglorum Regem à partibus Octauianis & à Friderico Augusto ad Alexandrum III. cui Galliâ fauebat, auocauit & transtulit. Eos, *inquit*, in humili casu præualuisse crebra recolimus lectione, quos Gallicana recepit & fouit Ecclesia, & infelicem exitum eorum, quos tentationis impetus introduxit. Sic obtinuerunt temporibus nostris Innocentius aduersus Petrum, Calixtus aduersus Burdinum, Vrbanus aduersus Vvibertum, Paschalis aduersus tres, Albertum, Maginulfum, Theodoricum, & multi similiter in diebus Patrum.

Longum esset ire per omnia secula, & quàm multa sint ope Francorum extincta schismata, quàm multi Pontifices recreati, commemorare. Qua in re quantam partem esse crediderint Academiæ Parisiensis indicant priuilegia quæ vltro illi nec rogati concesserunt, beneficia quæ Magistris ipsius contulerunt, dignitates Ecclesiasticæ ad quas eos promouerunt, intima Curiæ Rom. consilia, quorum eos participes esse voluerunt, ipse denique Pontificatus supremus quo plurimos nostrorum sacer Ordo Cardinalium dignos & decorandos esse iudicauit. Id tandem agnouerunt Im-

peratores

peratores Rom. qui vt Pontificum à quibus eos ſæpe diſſidere contigit, poteſtatem reprimerent, Vniuerſitatiſque Pariſ. vires deminuerent, Iuris Ciuilis reſtitutione Bononienſem Academiam, Medicinæ profeſſione Salernitanam inſtaurarunt: vt quemadmodum ex omnibus mundi partibus ad Artium Liberalium Theologiæq; exercitia Pariſienſis Vniuerſitas auditores alliciebat; ſic illæ Iuriſprudentiæ & Medicinæ amatores attraherent: atque ita, vt diſciplinarum, ſic doctorum mediâ quaſi parte vindicatâ, aut tabeſceret Pariſienſis, aut certè incelebrior & infrequentior foret, partemque longè maximam amitteret authoritatis. Et forſan eueniſſet quod coniecerant, niſi Maiores noſtri cladem iſtam præcauentes, iuris quoque Ciuilis & Canonici, nec non & publicam Medicinæ profeſſionem in Lycæo Pariſienſi inſtituiſſent.

Verum vt corporibus humanis, ita & Ciuilibus ſui ſunt morbi ſuæque mutationes. Fatendum eſt hanc Regiam Scholam quæ à prima ſui inſtitutione ſeculum nonum iam prope abſoluit, ab ea ingenti fama & frequentia plurimum decidiſſe. Vnde id vero? Tria ſunt potiſſimum quæ commendant Vniuerſitatem, Magiſtrorum fama, diſciplinæ ſcholaris obſeruatio, Principum priuilegia. Equidem nunquam illa florentior fuit, quàm nunc eſt in omni diſciplinarum genere. Florent adhuc in Artium liberalium cultura nouem Gymnaſia diſcipulorum quidem numero, non merito Magiſtrorum inæqualia. Sacer Theologorum ordo nunc maximè, ſi vnquam aliàs, toto orbe prædicatur. Medicinæ profeſſio nunquam & nuſquam viguit floruitque magis. Decretiſtarum collegium reſumit vires frequentibuſq; ſuorum Auditorum exercitationibus ſatis demonſtrat quid ſit ab eo deinceps exſpectandum. Quid ergo nunc ad ſplendorem Academiæ frequentiamque deſideratur? non opes, non honores, non dignitates quas nec quæſiuit vnquam, nec ambit vllatenus, ſortis quippe ſuæ & inſtituti contenta finibus. Aula quæ Beneficiorum & Munerum captatores tam mul-

tos omnis generis & ordinis quotidie videt, videt ab Vniuersitate semel in anno Regiæ Maiestati Cerei munus offerri, nihil postulari, nihil auferri. Quid igitur deest? Priuilegiorum integritas; non eorum modo quibus secura consistat quietemque habeat à turbatoribus, sed eorum maximè quibus singulariter dotata est: ijs quippe modis restituitur splendor, quibus constitutus est, & eâ ratione frequentia redditur quâ comparata est. Illustrissimi Progenitores tui innumeris illam Priuilegjis decoratam esse voluerunt. Carolus M. ex vltimis Britanniæ finibus Alcuinum multosque alios, multos quoque ex Italia exciuit: Caluus Græcos & Hibernos cum Grege Philosophorum ad publicam eruditionem *sua celsitudine conduxit, comitate attraxit, dapsilitate prouocauit. Sic illam Ludouicus Crassus, Ludouicus VII. & Philippus Augustus ipsamet Atheniensi, Alexandrinâ & Romanâ florentiorem effecerunt. Eadem ratione consecuti Reges & securitatem ei conciliarunt & dignitatem amplificarunt: quorum exempla præ oculis habens inuictissimus auus tuus Henricus verè Magnus compositis rebus partaque pace nihil antiquius habuit in votis, quàm vt Academiam suam bellis ciuilibus deformatam statutis legibusque in antiquum splendorem reuocaret & priuilegiorum confirmatione solidaret. Tu quoque Rex Paterni auitique in eam amoris æmulus, Imperio Francico succedens eadem authoritate tuâ confirmari voluisti; speramusque fore, vt quandoquidem totus in Regni tui reformationem incumbis, oculos tandem ad Academiam quoque tuam conuertas, eamque in antiquum splendorem dignitatemque restituas.*

Quod si veterem quoque frequentiam illam restitutam cupis, Ecce quo consilio Carolus M. eam procurauit. In toto Imperio suo scholas esse voluit duplicis generis, priuatas & publicas. Priuatas *in omnibus passim Episcopijs & Cœnobijs vbi Grammatica, Arithmetica & Musica seu cantandi methodus, aliaque eiusmodi artium inferiorum*

primordia commodè & minoribus impensis traderentur. Publicas *quas vulgo Vniuersitates appellamus in 3. tantum locis; Parisiis, Bononiæ & Ticini, ad quas è priuatis & minoribus illis qui vellent iam non rudes accedere possent; altioribus disciplinis imbuendi. Ac de Bononiensi quidem & Ticinensi nihil hîc commemoramus. Parisiensis verò tanta fuit eo etiam regnante, deinde sub Caluo celebritas & frequentia, tam purus sanæ doctrinæ alueus, vt non modo Franciæ & Imperio, imo toti Ecclesiæ sufficere potuerit. Et certè quandiu vnica fuit, non ea visa est in rebus fidei Doctorum dissensio quæ deinde, postquam multiplices aliæ Vniuersitates & innumeræ scholæ institutæ sunt aut permissæ.*

Quotquot olim discendi studio tenebantur, confluebant Parisios, ibique ex eodem fonte eandem doctrinam hauriebant, nec aliam reuersi prædicabant. Et si qui forsan contra id quod didicerant aut aliunde attulerant; sentire audebant, Magistrorum suorum numero & communis matris authoritate statim comprimebantur.

Itaque Ioannis Erigenæ, Berengarii, Abaelardi, Gilberti Porretani, Amalrici Carnotensis errores, quanquam suis temporibus tumultus excitarunt, sectatores tamen aut non habuerunt eorum plurimi, aut non diu certè habuerunt. At postquam non modo in exteris Regnis sed in ipso quoq; Gallicano plures Vniuersitates & Collegia publica instituta sunt, plurima inde Reipub. Ecclesiasticæ & Ciuili mala promanarunt. Nam imprimis nonnulli Doctores suarum potius Vniuersitatum & Collegiorum quàm Dei & Ecclesiæ honorem quærentes, & quam semel animis imbiberunt aut sustinere iussi sunt opinionem, propugnare mordicus contendentes, hæreses & schismata alunt sæpe, Ecclesiamque in apertum discrimen propellunt; dum aut nimium rationi tribuentes, fidei meritum extenuant: aut humanæ infirmitati nimis compatientes Ethicam Christianam deprauant.

Sed & policiæ Ciuili aliud malum accidit. Ex ijs nempe quemadmodum olim ex Cornificianorum ſcholis, de quibus loquitur Sareſberienſis, ſcioli multi, pauci docti emergunt. Inde Cœnobitarum ingens multitudo tertiam pene Franciæ partem occupat: inde Rabulæ Forenſes innumeri, Leguleij & Procuratores litium infiniti, qui quia latinè aliquid garrire didicerunt, fodere aut mercaturam facere dedignantes, Regnum familiaſque ſingulas implicant innumeris quæſtionibus & inextricabilibus litium formularumque anfractibus. Inde Aratorum militumque robuſtorum raritas: otioſorum verò Decoctorumque frequentia. inde tandem certiſſima clades litterarum. Etenim quotus quiſque eſt peritiæ ſuæ conſcius, qui cum videt furtiuis eiuſmodi canalibus Alueum exhauriri Pariſienſem, docendi prouinciam ſuſcipere velit? malunt quippe plerique in parua cella ſublimem ſi quam habent ſcientiam includere, vel vnius adoleſcentis priuatæ inſtitutioni incumbere, quàm cum timore paupertatis aut ſolitudinis publicè profiteri. Cui malo, ſiquidem cauſa ſcitur, remedium afferre non eſt operoſum. Quatuor illæ facultates, Artium liberalium, Medicinæ, Iuris vtriuſque & Theologiæ quæ tanta cum ſedulitate, methodo & peritia docentur, non minus deſiderium exteris excitant ſciendi quàm olim: nec litterarum amor minor eſt hodie quàm olim; nec minus certè frequentabitur ab Anglis, Scotis, Hibernis, Italis, Græcis, Germanis, Polonis, Danis, Suecis hæc Academia quàm olim, ſi par honor litteris reddatur qui olim, par quies earum Profeſſoribus: ſi ſcholæ Forenſes antiquis finibus coërceantur: vno verbo ſi antiqua priuilegia ipſi Vniuerſitati eiuſque ſcholaribus & Magiſtris reſtituantur. E Regia Nauarra.

TVÆ MAIESTATI,

Deuotiſſimus Cliens & ſubditus,
CÆSAR EGASSIVS DV BOVLAY.

LECTORI BENEVOLO.

SOEPE questus sum apud me, nec vllus est qui non miretur ipse secum, quid sit quod Vniuersitatis Parisiensis toto orbe tam prædicabilis tamq; decantatæ Historiam nemo hactenus contexere aggressus fuerit. Id si quis alius ante nos fecisset, haberes, AMICE LECTOR, Opus longè accuratiùs elaboratum & perpolitum, curiosaque inuestigatione magis commendabile. Inimus viam non ante tritam vlli, nec calcatam. Veremurque ne nobis id eueniat, quod iis quibus iter est per syrtes, aut qui primi prætentant profundum, quibus sœpe hauriri contingit arenæ vorticibus & aquarum. Id verò Maiorumne prudentiæ adscribas an desidiæ, tu videto. Certè licet forte crediderint temerarium esse tanti operis susceptum, non videtur excusabilis eorum incuria, quod tam multa tamque memorabilia quæ suis temporibus acciderunt, obliterari passi sint: sicque suscipiendi operis desiderium Posteris, spemque successus ademerint. Satis enim tute ipse conjicis, quantæ difficultatis quamque immensi laboris sit nouem prope seculorum gesta replicare, hoc est perlustrare labyrinthum tot inextricabilibus inuolutum & implicitum erroribus, nullo filum porrigente. Reuera Scholæ Francicæ seu Parisiensis meminerunt è veteribus nonnulli, sed ingenti in opere nonnunquam vnico loco, idque sœpe verbulo tenus, aliud cogitando, aliud scribendo & per transennam. Hinc si bene affectus accedis & beneuolus, habes vnde conatum nostrum laudes, qualiscumque futurus sit successus; excuses quoque, si desiderio tuo & expectationi non planè satisfacimus. Nolumus enim, quod legitimè tamen possemus, ingentes occupationes nostras prætexere & defectum otij ac temporis, cuius longè maximam partem rapiunt sibi negotia publica Vniuersitatis. Imò fatemur ingenuè, quod si quid otij diuturnæ professioni Rhetorices, si quid negotiis quibus nos aut publica aut priuata necessitas vacare compulit, à 15. prope annis suffurari potuimus, id totum conquirendis Manuscriptis, instrumentis, monimentisque publicis, Authorum testimoniis colligendis applicauimus & insumpsimus. Nec inutilem videbis laborem nostrum in voluminibus quatuor aut quinque reliquis quæ tibi præparantur: At in his duobus quæ prodeunt in lucem, quæque præmittere necesse

fuit, omnino labor ingratus extitit, licet immensus: quippe quantacunque sedulitate & diligentia vetera manuscripta conquisierimus, veteres quoque Authores euoluerimus, non inde tamen assequi potuimus, vnde tibi & nobis fieret satis. Sed id commune malum est omnibus fere vetustis corporibus, nescire suam originem. Si tempus veritatis parens aliquid detexerit, quod certius sit, & iis quæ scripsimus, conforme aut consimile, addendo succenturiabis; si contra, ignorantiam nostram excusando corriges & emendabis. Si quid à nobis in ea re peccatum est, non ex animo certè peccatum existimes: à quo crimine longè absumus.

Vt autem totius operis consilium habeas, accipe hæc paucis. Priusquam historiam aggredimur, nonnulla præmittimus de vetustissimis Galliarum Academiis, vt pateat Vniuersis Galliam nostram ab omni æuo litteratam fuisse litterarumque cultricem, nec à veteribus abs re dici *facundam* ac eloquentem, *elatoque cothurno* incedere. Earum autem aliquæ vetustissimi sunt instituti & Aboriginum Gallorum: quales fuerunt Druidenses, & Massiliensis Græcorum Phocensium. Aliæ à Romanis erectæ, quales sunt Narbonensis, Tolosana, Burdigalensis, Lugdunensis, & aliæ nonnullæ: quas quidem omnes perpetuâ seculorum serie ab ipsa Gallicanæ Gentis origine magnam famam, celebritatem & frequentiam consecutas fuisse testantur Annales omnium temporum, & nemo ambigit; donec circa an. Christi 500. inundantes non in Galliam modò sed in Italiam & Hispaniam Barbari indicto Musis silentio publicam earum professionem sustulerunt.

Veteribus illis quas instituit Gentilis curiositas, successerunt Episcopales & Cœnobiticæ, sed in occulto, nec nisi Clericis & Monachis diu patuerunt. Quippe Principibus barbaris & illiteratis odio erant litterati seculares, ob idque ab omni munere publico arcebantur. Hinc fœda barbaries Galliam occupauit, donec Carolus verè Magnus sciendi appetens, iacturamque istam & Gallicani nominis dedecus ferens iniquo animo, reuocatis quasi postliminio Musis, & accitis vndequaque earum Cultoribus Ludum Publicum in Palatio Parisiensi patere voluit, ad eumque subditos suos omnes datis litteris inuitauit & proprio exemplo incitauit. Ab eo ergo iuxta communem & veram Scriptorum sententiam ducimus Vniuersitatis Parisiensis institutionem & originem. Nec satis mirari possumus secus venisse nonnullis in mentem, non infimæ certè notæ Scriptoribus; cum luce meridianâ clarius sit ab ætate Caroli M. ad hæc vsque nostra tempora publicum fuisse Parisiis litterarum exercitium, illudque celeberrimum & frequentissimum. Quod quidem ipsa seculorum & temporum serie Chronologicaque fide apertè demonstratur. Vnum est quod esse videtur incertum, quæ fuerit primitus Reipub. nostræ litterariæ administratio, quæ forma, qui status: ob idque ad calcem primi seculi dissertationes nonnullas tibi proponimus, vt ex comparatione cum veteribus Academiis tam Ethnicis quàm Episcopalibus & Cœnobiticis, & ex eo ordine qui in ipsa cernitur Vniuersitate, habeas quid tenendum sit. Diuinant

enim profectò qui putant initio complutes vndequaque concurrisse Magistros & Scholares, nullaque communi societate inita singulos Scholas singulates per 400. circiter annos exercuisse, donec sub Philippo Augusto vnum corpus composuerunt, certisque legibus & statutis stabilietunt. Istud dicere, diuinare inquam, est; nam regnante quidem Philippo formam Reipub. certam & stabilem habuit Vniuersitas, sed non nouæ institutionis; nec, cum tam multi illorum temporum scripta sua ad nos transmisetint, ipsique etiam scholarum Paris. frequentiam prædicent, vllus meminit Reipub. litteratiæ tanquam recens institutæ: vnde recurrendum est necessariò ad primordia & ad ipsum fundatorem; vt & in aliis multis, quorum vsus perpetuus cernitur absque initio. Sed vt se res habeat de tempote deque authote istius Reipub. magni certè ingenij fuit singularisque prudentiæ iis fundamentis Vniuersitatem solidare, quibus inconcussa fuit hactenus omnesque procellas & tempestates elisit.

Atque vt quem in haccce componenda Historia tenuimus Ordinem, exploratum habeas, scito nos commodo tuo consulentes & fastidio volentes occurrere, Chronologiam instituisse rerum memorabilium, vt quid singulis seculis; imo quantum fieri poterit, quid singulis annis contigerit, facilius intelligas. Eumque ordinem à remotioribus seculis & ab ipsis incunabilis Vniuersitatis deducimus, ne tibi nouum videatur quod leges posterioribus & plenioribus temporibus accidisse. Sic agnosces, quæ sint primæua ipsius membra; quæ administratio antiqua, quæ & à quibus pendeat Rectoris Electio, quæ eius dignitas & Iurisdictio: quando & quamobrem duo Cancellarij instituti, cum in cæteris Academiis vnicus tantum esse soleat: quodnam eorum munus & vnde. Item quando summi Pontifices huic Regiæ Scholæ sua cœperint impertiri priuilegia: quando à Regibus, quando à Pontificibus Regiorum Apostolicorumque Priuilegiorum Conseruatores ad quietem tranquillitatemque studiorum dati. Quod forum, quæ Curia vtriusque Conseruationis. Sic cæterorum Magistratuum & publicorum priuatorumque Ministrorum munia intelliges. Item quæ disciplinæ initio exercitæ, quæ aliæ & quo tempore additæ. Quando primum ex 4. Nationibus Vniuersitas constiterit, quando & quâ occasione superiores, vt vocant, Facultates eidem accesserint. Referimus quoque, quæ fuerit in singulis Seculis Scholæ Parisiensis celebritas, quæ fortuna, quis status. Item Comitiorum solemnitatem, supplicationum publicarum pompam, statuta, decreta, priuilegia, iura, immunitates. Nec omittimus commemorare quæ ex ea Academiæ aliæ ortæ tam Gallicanæ quàm externæ: quæ Ordinum Religiosorum propagines eductæ. Et quia medium quoddam semper Corpus fuit inter Ecclesiam & Regnum, referimus quid in vtroque insigniter notabile contigerit, in cuius partem illa venerit, aut venisse meritò existimetur. Hinc Quæstiones & dissertationes celebertimas ad vtrumque pertinentes, pompas solennes, Consilia Regnorum, Conuentus Doctorum, Comitia Generalia & Nationa-

ia quibus interfuit, hæreſes quas confixit, ſchiſmata quæ extinxit, iura Regni quæ propugnauit, libertates quas ſuſtinuit, tractamus. Nec nudè illa aut verbo tenus & breuiter, teſtimoniis authenticis inſtrumentiſque publicis ſeruato ſemper ordine Chronologico à Carolo M. ad tempora noſtra deducentes confirmamus. Præterea ad calcem ſingulorum ſeculorum ſynopſim addimus, vt ſi nolis ſingula, quæ ſecundum annorum ſeriem conſcripſimus, legere, compendiosè habeas, & veluti in tabella quis fuerit ſtatus, quæ fortuna Vniuerſitatis in ſingulis. Denique Illuſtrium Academicorum & Mecenatum ac Patronorum qui de litteris & litteratis bene meriti ſunt, Catalogum ſubiungimus, ne quoniam alia multa minoris momenti dicendo perſequimur, eorum memoriam neglexiſſe videamur ad poſteros tranſmittere. Sic habes hiſtoriam quodammodo vniuerſalem, quia Matrem tibi proponimus Vniuerſalem.

Duo verò tibi forſan in hoc opere præcipuè reprehendenda videbuntur: nec diſſimulamus, quia & ipſi præuidimus. Vnum eſt, quod nimis multa interſeruerimus ad Vniuerſitatis hiſtoriam non pertinentia. Alterum, quod in rebus etiam Vniuerſitatis nimis numeroſam congeſſerimus Inſtrumentorum & teſtimoniorum ſeu authoritatum multitudinem; quæ res indicat & arguit inopiam dicendorum. De primò conſuluimus diuerſos & diuerſa ſentire comperimus. Facti tandem cauſam hanc aut excuſationem accipe. Imprimis nihil eſt quod tantopere faſtidio ſit legenti, quàm in eadem materia ſemper animum mentemque detinere. Varietate paſcitur animus non minus quam ſenſus. Non placet oculis tabella vnius coloris, nec Pratum aut hortus vnius floris, non eſcæ linguæ vnius ſaporis; non cantus auribus eiuſdem tenoris. Deinde Eccleſiæ & Regno ſæpe contigit pro variis rerum concurſibus & euentibus operâ indigere Vniuerſitatis: ob idque non putauimus omnino eſſe abs re vtriuſque ſtatum breuiter contexere, vt inde pateat quis locus fuerit amplificationi vel detrimento litterarum; quæ occaſio & vnde materia Quæſtionum, diſputationum & diſſertationum. Etſi quæ ſunt alia omnino parerga, vt nobis non diſplicent, ita nec curioſis ſaltem omnibus diſplicitura credidimus. Cæterum qui nolet ea legere, abſque diſpendio præterire poterit, leuis eſt iactura papyri, nimiſque miſerum & meticuloſum putamus perituræ parcere chartæ, ſi nihil inde mali euenturum ſit, & ſpes affulgeat aliqua profectus. Inſtrumentorum autem teſtimoniorumque & authoritatum multitudinem congerere hæc nos ratio impulit, quod quiſquis ſcire deſiderat, omnia cuperet vno volumine contineri, ne mutando libros & conſulendo variorum authorum loca, tempus terat inutiliter. *Cæterum quæ abundant, non viciant*, vt vulgò dicitur. Conuiuium tibi ex variis dapibus inſtruximus, accipe quæ ad guſtum magis ſapient, alius alias. *Poſcuntur vario diuerſa Palato.* Si tamen Propoſitum noſtrum intellexerimus omnino tibi diſplicere, in aliis voluminibus quæ tibi cuduntur, pollicemur emendationem. Vno verbo.

——Si quid nouiſti rectius iſtis,
Candidus imperti, ſi non, his vtere mecum.

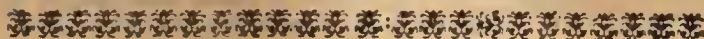
TABVLA
PRÆCIPVORVM CAPITVM
in I. Volumine contentorum.

I. SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS AB AN. CIRciter. 790. ad an. 900.

II. SECVLVM AB AN. 900. AD AN. 1000.

III. SECVLVM AB AN. 1000. AD AN. 1100.

F I N I S.

Summa Priuilegij Regis Christianissimi.

Hæc prima Editio absoluta fuit die vltimâ Septemb. an. Domini 1665.

Pag.	*Lin.*	*Errata.*	*Correcta.*
9.	44	qua loquebantur	qoam loquebantur
40	35	honore	horrore
47	18	Parentandum esse quos	parentandum esse iis quos
55	14	præuilegia	priuilegia.
63	51	Solonem	Sophoclem.
76	2	pensiare	pensitare.
ibid.	17	ecrtæ Geotis	certè gentis
.....	50	sinceritus	sinceritas
78	11	fecit	feci.
103	39	verca	verba.
107	15	diximus	dicimus.
109	41	1001.	1101.
.....	48	1214.	11;8
113	54	prorositio	propositio.
121	58	post *eiusdem Caroli* adde	exemplum.
134	1	Publicam Emporium	publicum.
144	40	de verbo verbum	ad verbom.
156	53	victorissimus	victoriosissimis
161	49	priuatas	priuatis
162	34	post *Romanorum* adde	aditus.
173	50	facete	facete
175	3	affluir	affui.
179	6	consulerat	consuluerat
181	19	vocatam	vocatum
202	2	Patrueles	Patruelis
211	45	opprime	apprime
233	47	bellum imaginibus	pro imaginibus.
251	16	Apostolia	Apostolica
		ista	ita
256	58	prooidebat	præuidebat
260	23	quem	quàm.
263	30	implicitati	simplicitati.
272	41	10 0.	1068.
284	9	scriptinoe	scriptione
287	34	dem	fidem.
288	39	genuit	gemuit.
294	53	Manno.	Mancio.
305	17	cona	conatu
310	47	sionibus	sessionibus.
.....	51	agitationas	agitationes.
315	3	in Ecclesias	in Ecclesia S.
318	14	deposito Leone	deposito Iomne Leonem
.....	22	Saxoniam telegat	io Saxoniam
322	40	immunitas	immanitas.
.....	50	fauete	fauere.
.....	57	&	ex.
326	39	pro quamlibet	per
327	1	valentes	volentes.
339	24	Henrico IV.	Heorico VI.
.....	38	dede	dederit.
.....	53	interpertem.	interpretem,
342	28	illi	ille.

Pag.	*Lin.*	*Errata*	*Correcta.*
346	1	Parisiensis	Parisiis
.....	17	apraquloit	aprauit qui.
.....	40	subulitatem	subtilitatum.
350	58	disciplioæ	disciplinam.
355	49	Fulbutus	Fulbertus
370	55	Vuilhelmus	& Vuilhelmus
375	1	ille	illi
381	4	Biuricensi	Burdigalensi
393	56	seqoentur	sequuotur.
394	11	appellarur	appellantur.
401	11	deum	dum
405	17	extrema	extremas.
413	55	Genere Ædua	Gente Ædua.
418	14	non inde	tolle ooo
429	38	ac damnabilem	tolle ac
455	52	In concilio tantum	tolle tantum
456	1	Ædunensis	Ædoeosi
459	16	rennuatiauit	renunciauit
466	43	Bertbrada	Bertha
468	11	dilapidaor	dilapidare.
470	28	indicaui	indicare.
...	30	diserto	diserte
479	1	um	ram.
493	32	sibi	tibi
494	44	coactus fuerit	adde ire coactus
509	12	Cardinilibos	Cardinalibus
512	44	Connificium	Cornificium
524	24	potera	poterat.
527	39	ἐξεπόρξαντς	ἐξεπόρξαντο
532	44	Est	Ast
547	22	ocamus	vocamus.
551	32	tua	tuba.
553	31	pugillati	pugillarà
554	18	Saxonicæ carmina	Saxonica
559	1	imbibi	imbibit.
566	57	scriptura dictæ	scripturæ dicta.
567	51	an	in
568	35	Abbatis	ablatis.
574	13	fide	fine
584	14	potiut sussie	potuit suisse.
586	19	post dubitatet pone.	videtur certè
.....	56	spiritalis	spiritali.
587	10	à Ro. Pootifici	Pontifice.
.....	12	omnite	omni re
595	16	quem gentis suæ	Gentisq; suæ.
608	14	opitius lante	opitulante
609	10	apetire	aperui
619	50	cœna celebranda	cœnæ celebrandæ
630	1	difficultat	difficultate
.....	54	manietur	manserunt.
637	37		

Cætera errata quæ occurrent, facile tute ipse corriges, & virgulas & puncta malè posita transpositionesque loco monebis.

DE VETVSTISSIMIS GALLIARVM ACADEMIIS.

SI Gallicanæ Gentis Historiam replicare lubet ad primam vsque originem, reperiemus progenitores nostros, antiquissimos & post diluuium primos Galliarum incolas cum eximiâ laude & dignitate Disciplinas omnis generis exercuisse. Quod quidem certè non parum facit ad commendationem nostræ Gentis. Cæteri enim ferè omnes populi initio rudes & barbari, paulatim & procedente tempore siluestrem ferinumque victum edomuerunt, Artiumque tandem beneficio mitigarunt: at statim, vt à Gomero Iapheti filio (à quo Gomeritæ, teste Iosepho, primùm dicti sunt Galli) seu vt alij volunt, à Samothe habitata est Gallia, cœperunt artes coli, ac disciplinæ omnis generis exerceri. *Samothes.*

Samothes enim, seu frater, seu filius Gomeri, & nepos Iapheti filij Noë, cui Europa in diuisione terrarum obtigerat, anno post diluuium circiter 140. à Gomero, seu ab Aschenase, (quem Cluuerius in sua Germania l. 1. c. 4. totius plagæ septentrionalis Dominum facit) Rex Galliarum constitutus, animarum immortalitatem primus docuit, vsumque litterarum, Philosophiæ præsertim & Astrologiæ. Quam Doctrinam vt transmitteret ad posteros fideliter, instituisse dicitur Sacerdotum Professorumque Collegium, quos Samotheos nominauit. Quamobrem autem hanc Europæ regionem appellauerit Galliam, alij alias rationes afferunt. Nonnulli à voce Hebraïca Gallim nomen deriuant: quod est *transnauigantes*, aut *discooperientes*: cuiusmodi sunt, qui sulcant æquora, littus radunt, & vt vulgus loquitur, plagas discooperiunt, seu detegunt. Hinc genus nauiculæ dictum *Gallion* & *Gallere* ratem nempe remigatam, quæ ab inundatione tutos facit. Ita & Gallos dictos, quasi superantes aquas, quia Arcæ beneficio Noëmus, & ipsius liberi aquas Diluuij superarunt. Alij Galliam, quasi Galatiam à γάλα dictam putant, secuti Virgilium, qui *Lactea colla* Gallorum vocat. Hinc Robertus Antissiodorensis Monachus in suâ Chronologiâ, *Gallia*, inquit, *à candore populi nuncupata est; γαλα enim Gracè lac dicitur. Montes enim & rigor cœli ab ea parte Solis ardorem excludunt: quo fit, vt candor corporum non coloretur.* Diodorus à Galata Herculis filia Galatiam, inde Galliam dictam putat. Bodinus satis ridiculè ab his vocibus *Où allons-nous?* vnde *les Ouallons*, Latinè *Guallones & Galli*. Fingit enim Gallos propter exundantem populi multitudinem in Gallia non valentes amplius consistere, à Ducibus peregrè ductos, & inter eundum sese mutuo interrogare solitos, *Où allons nous?* Frigidè quoque Cluuerius à Celtica voce Gallen, hodie Wallen, Gallicè *aller* iter facere, propter eandem rationem. Nam antequam Bellouesus & Sigouesus regnarent, quorum ductu Gallorum pars in Italiam, pars in Illyricum, atque inde in Græciam & Asiam, pars

in Germaniam delata eſt, credibile eſt hanc Regionem, Galliæ nomen obtinuiſſe. Atque idcirco non exiſtimauerim eorum opinionem eſſe reiiciendam, qui vocem ab Hebræo ductam arbitrantur, cum, vt infra dicetur, primigenia Gallorum lingua, Armenica ſeu Hebraïca fuerit. Sed de voce hactenus.

Sarronida. Sarron Rex Galliarum tertius, Samothæ, vt aiunt, nepos, & filius Magi ſeu Magog (à quo Philoſophos quoque Magos & Magiam deriuant) aui exemplum imitatus, Sarronidas inſtituiſſe dicitur, aliud Philoſophorum & Theologorum Collegium: quem Forcatulus lib. 1. de Gallorum Imperio & Philoſophia, ſcribit Imperij ſui fines armis protulaſſe, & ad Garumnæ ripam poſitis finibus, paratâ pace litterarium ludum Scholaſque totius Regni & Orbis forte primas poſuiſſe, bonis auibus & felicitati ſempiterno fœdere conſecratas. Fuit itaque, inquit, SARRON REX ACADEMIÆ GALLICANÆ IN EVROPA OMNIVM CVLTISSIMÆ ERVDITISSIMVS FVNDATOR.

Inſtituit & Dryus Sarronis filius Druidas tam celebres in hiſtoria: & Bardus Bardos, qui virorum illuſtrium facta verſibus & lyricis inſtrumentis canebant. Ita fuerunt 4. Gallorum Sacerdotum Collegia, Samothei, Sarronidæ, Druidæ & Bardi. Sed ſiue Samotheorum memoria obliterata ſit temporum lapſu, ſiue cum tribus aliis ordinibus confuſi & permixti fuerint, nihil de iis fere apud ſcriptores Latinos aut Græcos reperimus.

Nonnulli quinque faciunt & diſtinguunt genera Sacerdotum: Sarronidas, Bardos, Eubages, Druidas & Cauſidicos: quibus diuerſa tribuunt officia. Sarronidis inſtructionem iuuentutis; Druidis Sacerdotia & res ſacras: Eubagibus diuinationes: Bardis poëticam artem, & celebrandæ virorum illuſtrium memoriæ curam: Cauſidicis denique iudiciorum exercitium.

Alij tres tantum ordines conſtituunt, quos vocant Bardos, Vates & Druidas: de quibus ſic Diodorus lib. 5. *ſunt*, inquit, *apud eos* (Gallos) *Carminum Poeta, quos Bardos vocant*, οὓς βάρδους ὀνομάζουσι: *hi ad inſtrumenta lyris non diſſimilia aliorum laudes, aliorum vituperationes decantant. Philoſophi etiam quidam ſunt & Theologi, eximio in honore habiti, quos Druidas appellant. Sed & Vates, magna apud eos exiſtimationis*, χρῶνται δὲ καὶ μάντεσιν: *hi auſpiciis & victimarum extis de futuris prædicunt, omnemque plebem dicto audientem habent.*

Similiter Strabo tria tantum illa genera conſtituit & diſtinguit lib. 4. Geogr. παρ' ἅπασι δ' ὡς ἐπίπαν τρία φῦλα τῶν τιμωμένων διαφερόντως ἐστὶ, βάρδοι τε καὶ Οὐάτεις καὶ Δρυΐδαι. Βάρδοι μὲν ὑμνηταὶ καὶ ποιηταί. Οὐάτεις δὲ ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι. Δρυΐδαι δὲ πρὸς τῇ φυσιολογίᾳ καὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἀσκοῦσι, δικαιότατοι δὲ νομίζονται, καὶ διὰ τοῦτο πιστεύονται. τὰς δὲ ἰδιωτικὰς κρίσεις, καὶ τὰς κοινὰς ὥστε καὶ πολέμους διῄτων πρότερον, καὶ παρατάττεσθαι μέλλοντας ἔπαυον. τὰς δὲ φονικὰς δίκας μάλιστα τούτοις ἐπετέτραπτο δικάζειν. θύουσι δὲ οὐκ ἄνευ Δρυϊδῶν. ideſt *apud vniuerſos tria fere hominum genera in ſingulari habentur honore, Bardi, Vates ac Druida. Bardi hymnos canunt, carminaque conficiunt. Vates ſacra curant, naturamque rerum explicant. Druida præter naturalium ſcientiam etiam de moribus diſputant. De horum iuſtitia ſumma eſt omnium opinio. Itaque & priuata iis & publica iudicia committuntur: uti etiam bella iam exercitibus congreſſuris componunt. His maximè iudicia quoque de cædibus committuntur. Cæterum ſacra nulla ſine Druidis ſunt.*

Inter ſcriptores Latinos eorundem trium ordinum meminit Marcellinus lib. 15. *Per hæc loci*, inquit, *hominibus paulatim excultis viguere ſtudia laudabilium doctrinarum incheata per Bardos, Vates & Druidas. Et Bardi quidem fortia virorum illuſtrium facta, heroicis compoſita verſibus, cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt. Vates verò ſcrutantes ſumma & ſublimia naturæ pandere conabantur. Inter hos Druida ingeniis celſiores, vt authoritas Pythagoræ decreuit, ſodalitiis adſtricti & conſortiis, Quæſtionibus occultarum rerum altarumque erecti ſunt, & deſpectantes humana pronunciarunt animas immortales.* Sunt qui non *Vates*, ſeu *Eubages* legunt: ſed prior lectio magis arridet propter teſtimonia Diodori & Strabonis, qui de vatibus loquuntur.

Bardi. Bardorum autem nomen aliqui deducunt à Rege Bardo. Alij à voce Celtica Bard, quæ *Cantorem* ſignificat, ſeu *Poëtam* virorum illuſtrium facta canentem: quod Bardorum officium confirmari poteſt authoritate Lucani lib. 1. Pharſ.

Vos quoque qui fortes animas belloque peremptas

Laudibus in longum Vates demittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Hinc forte Rex ille, Bardus dictus est, quod carminibus delectaretur, & quod Cantores eiusmodi instituisset. Quam ad originem non male etiam referre possumus hæc vocabula DAGOBART, id. *Heroicus Cantor*, SIGEBART, *Victor Poëta*, & ROBART id. *rubeus* seu *Diuinus Poëta*. Nam rubeum pro Diuino veteres sæpe accipiebant. Aiunt autem regnasse Bardum circa annum mundi 2116. ante Christum 1885. annis: quo fere tempore nati sunt Iacob & Esaü, & conditum Argos, cuius primus Rex Inachus, secundus Phoroneus. Habitabant verò Bardi in Aruernia & Burgundia, & prope Aliziam veterem Collegium habebant. Hinc Mombard & Mombari à Bardis montem incolentibus, nomen accepisse dicitur.

Druidæ verò omnium celeberrimi fuerunt. Erant enim Philosophi & Theo- Druidi.
logi, & præter rerum naturalium scientiam, de moribus etiam disputabant, atque cum Diis colloqui putabantur: ita vt per eos veluti per internuncios plebs sacrificia Diis offerendo, ab iis bona omnia expectaret. Habebant illi multas Domos & Collegia, in quibus Iuuentutem litteris imbuebant: hisque omnibus præerat summus quidam Præfectus, veluti Pontifex Maximus: vt infra dicemus.

Vnde nomen habeant Druidæ, disputatur inter Doctos & Curiosos. Aliqui deducunt à Rege Dryo, vel Druide, qui quartus à Samothe fuit. Alij ἀπὸ τῆς δρυός. id. *à quercubus*, vel quia Querceta inhabitabant; vel quia visco querneo in sacrificiis vtebantur; & confirmant authoritate Plinij lib. 16. c. 14. sic aientis. *Nihil habent Druidæ (ita suos Galli appellant Magos) visco & arbore in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius. Nam per se Roborum eligunt lucos, nec vlla sacra sine ea fronde conficiunt: vt inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ videri.* Verum antequam Galli cum Græcis Phocensibus, qui, vt suo loco dicemus, Massiliam appulerunt, commercium vllum haberent, suos Galli Druidas habebant. Nonnulli deriuant à voce Saxonica Dry; vt Affricus asserit in Glossario Saxonico-Latino: indeque Saxonas Magos seu Sacerdotes suos appellasse Dry. Sed credibile est Saxonas à Gallis hanc vocem, non Gallos à Saxonibus desumpsisse: sicut nec à voce Germanica Druchtin vel Truchtin, quæ Dominum, seu Deum etiam adhuc Caroli Magni temporibus, sonabat, vt aliqui scribunt. Quidam deriuant à voce Hebraïca Derussim vel Drussim, quæ *Meditatores* significat, seu mysteriorum scrutatores: quales apud Persas Magi ab Hebræis Drusim id. *Meditatores* appellantur: & apud Phœnicas Ouranoscopi id: *Cœli inspectores*. E nostris verò scriptoribus Sebastianus Roüillardus in sua Historia Carnotensi contendit vocem *Dru* meram esse vocem Celticam: vocatosque fuisse sacerdotes illos Gallicè *les Drus*: & hinc à Græcis & Latinis *Druidas* vel *Drusidas* appellatos: item vrbem Druidarum vel Drusidarum *la ville des Drus*, quæ hodie *Dreux*. *Dru* autem significat *frequentem*, *densum*, *crebrum*: Druidæ porro frequentes habitabant in eodem Collegio, & societatem sodalitiumque aliquod componebant. Vnde Pythagoras Cœnobij seu homœcij sui sumpsit exemplum & originem, quem Druidarum auditorem fuisse ferunt. Marcellinus quidem lib. 15. meminit Sodalitij Druidarum his verbis. *Druidæ ingeniis celsiores, vt authoritas Pythagoræ decreuit, sodalitiis adstricti, & consortiis.* Addit Roüillardus ad sententiæ confirmationem, nullam esse Gentem, quæ non sumpserit nomen à voce seu lingua vernacula & materna: dubitari autem non posse, quin Gallia suam habuerit, sibique propriam.

Cæterum non videtur contemnendum, quod de forma habituque Druidarum refert Ioannes Theophilus apud Montanum: quæ in sex lapideis imaginibus expressa se vidisse testatur in vetustissimo saxo ad fores templi parieti insertis: *Erant*, inquit, *septem pedum singula, nudis pedibus & capite intecta, Græcanico pallio & cucullato penulaque & barba ad inguina vsque promissa, & circa naris fistulas bifurcata. In manibus liber & baculus Diogeneus; seuerâ fronte & tristi supercilio, obstipo capite figentes lumina terris. Hi quondam apud Gallos siue interpretandæ Religionis, siue solicitudinis gratia, quo expeditiores inquirendis rerum causis essent, in nemoribus & saltibus consedêre, multitudinemque vulgi ad se pellexêre.*

An autem Druidæ Galli essent aborigines, an verò aliunde in Galliam profe- Origo Druidarum

cti, quærunt & diſputant Docti. Aliqui enim exiſtimant è Britannia Inſula in Galliam veniſſe: & illi ſe tuentur authoritate Cæſaris ſic ſcribentis lib. 6. *Diſciplina in Britannia reperta, atque inde in Galliam tranſlata eſſe exiſtimatur: & nunc qui diligentius eam rem cognoſcere volunt, plerumque illò diſcendi causâ proficiſcuntur.* Alij contra putant Britannos à Gallis Diſciplinam omnem hauſiſſe: & prælata Cæſaris verba non de Inſula Britannia, ſed de Britannia Aremorica interpretantur. Quam Galliarum partem Gomeritas veteres è nauibus egreſſos inhabitaſſe, & primum incoluiſſe ferunt. Ad cuius rei confirmationem plurimum facit, quod Britones Aremorici habent etiamnum hodie vocabula plurima originis Hebraïcæ, quorum Indicem Roüillardus curiosè contexuit. Itaque Gomeritarum nonnulli, qui in interiores Galliarum partes, Carnutumque penetrauerant: ſeu potius Aremoricorum Nepotes, memores antiquæ progenitorum ſuorum habitationis ad ea loca proficiſcebantur, quoties rem aliquam accuratius noſſe & intelligere cupiebant: quippe exiſtimabant ibi retineri adhuc purè ritus antiquos & obſeruari ad amuſſim, nullo Gentium aliarum commercio violatos aut immutatos. Hinc Auſonius enumerans Burdigalenſes Grammaticos, Phœbicium ex eo laudat, quod Beleni Æditiuus, quodque *ſtirpe Druidarum Gentis Aremorica* ſatus eſſet: qui Druidæ, inquit Vinetus, *ſunt Aremorici.*

Adſtipulatur Tacitus in Iulio Agricola, vbi de diſciplina Druidarum: quærens enim an illa à Germanis, an ab Iberis ſeu Hiſpanis, an à Britannis Inſularibus profluxerit, demum ſic ſtatuit, omnem Britanniæ ſuperſtitionem ac perſuaſionem è Gallis profectam. Idem docet Plinius cap. 1. l. 30. qui eum dixiſſet à Druidum magiâ poſſeſſam fuiſſe Galliam ad ſuam vſque memoriam, ſubdit, *ſed quid ego hac commemorem! in altum Oceanum quoque tranſgreſſa, & ad inania Natura peruecta. Britannia hodieque eam attonitè celebrat tantis ceremoniis, vt dediſſe Perſis videri poſſit.* Quid? ipſe quoque Cæſar lib. 4. ait Britanniæ mores & inſtituta Galliæ incognita fuiſſe. Quæ certe de Galliæ inſtitutis vice verſa diei nequeunt: ſiquidem ab omni æuo Britanniæ communicauit omnis generis diſciplinas, iuxta illud Iuuenalis ſaty. 15.

Gallia Cauſidicos docuit facunda Britannos.

Non eſt igitur audiendus Cambdenus in Britanniæ Inſulæ Chorographia, qui vt probet Natales Druidarum ei adſcribi debere, ait in Dendigenſi agro etiamnum hodie locum extare, qui populari appellatione Lapides Drvidvm dicitur. Nam in Gallia quoque vrbs eſt, quæ à Druidibus denominatur; & mons, qui Druidum dicitur, Gall. *Mondru.* Nil ergo agit exemplum quod litem lite reſoluit: nec ſic quæſtio ſoluitur, cum & in Gallia, & in Britannia, & alibi etiam reperiantur loca nomine Druidum appellata. Nec certius profert argumentum Brietius, cum ait per Druidas in Galliam fuiſſe tranſlatam Religionem, illoſque in Mona Inſula ad Veſpaſiani tempora perduraſſe. Nam certum eſt Germanis, Gallis & Britannis communes fuiſſe Druidas: ſed è Gallia contendimus ad Britannos & Germanos ſe contuliſſe, ſacrorumque myſteria & Religionem longè diutius in Gallia, quàm in aliis Regionibus perduraſſe, nimirum ad Aureliani & Diocletiani tempora: licet Claudius Imperator eos ob immanitatem ſacrificiorum è Gallia expelli iuſſiſſet. Hæc de origine Druidarum.

Numerus Druidarũ Cæterum magno erant illi numero, & tanto, vt Equitum ſeu Nobilium multitudinem æquarent. Siquidem Cæſar Gallorum ordines enumerans lib. 6. ait, eorum qui aliquo erant numero, duo potiſſimum fuiſſe genera; vnum ſacerdotum, nempe Druidum; alterum Equitum: tertium verò, nempe Plebeiorum pene ſeruorum fuiſſe loco habitum. Præterea Gallos in ea opinione fuiſſe commemorat Strabo lib. 4. vt quo plures eſſent in anno Druidæ, eo vberior futura eſſet bonorum omnium affluentia. Neque ſolum virorum, ſed & mulierum quoque ingens erat numerus, quæ Drvadæ appellabantur, ſatis commendatæ in hiſtoria Aureliani & Diocletiani, quibus (erant enim magiæ peritiſſimæ) futura prædixerunt. De iis conſuli poſſunt Lampridius in Alexandro Seuero, Vopiſcus in Aureliano & Numeriano, Aurelius Victor in Clodio, Aimoinus in cap. 1. proœmij Hiſtor. Franc.

Hinc facile colligitur tantam hominum multitudinem vno loco conſidere non potuiſſe, ſed multas habuiſſe Domos & Collegia. In Gallia vero preſertim Cel-

tica & Comata consedisse legimus, at non in vrbibus & magnis ciuitatibus, sed in lucis & nemoribus veluti Anachoretas, à strepitu & turba populari remotas sedes habuisse teste Lucano lib. 1. Pharsal.

Solis nosse Deos & Cœli Numina vobis,
Aut solis nescire datum. Nemora alta remotis
Incolitis Lucis.

Vnum verò præ cæteris celeberrimum habebant in silua Carnotensi Collegium; de quo Cæsar lib. 6. & nonnulli Authores, qui Galliarum Origines obseruarunt; notant in agro Carnotensi extare adhuc vestigia præclara palatij Druidum. Ibi residere solebat summus eorum Antistes: quamobrem illuc fiebat quotannis Conuentus è tota Gallia celeberrimus, in quo lites disceptabantur, teste Cæsare ibidem: *y certo anni tempore, in finibus Carnutum, quæ Regio totius Galliæ media habetur, considunt in luco consecrato. Huc omnes vndique qui controuersias habent, conueniunt, eorumque iudicijs decretisque parent.*

Omne autem Druidarum officium ad 4. summa capita reuocari potest, quæ sunt sacrorum procuratio, legislatio, iurisdictio & scholarum exercitium, seu Artium disciplinarumque professio: quæ omnia idem Cæsar vno loco complectitur. *Illi*, inquit, *rebus Diuinis intersunt, sacrificia publica ac priuata procurant, Religiones interpretantur, ad hos magnus adolescentium numerus Disciplinæ causâ concurrit: magnoque sunt ij apud eos honore. Nam fere de omnibus controuersiis publicis priuatisque constituunt. Et si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, de finibus controuersia est, ijdem decernunt, præmia pœnasque constituunt: si quis priuatus aut publicus eorum Decreto non stetit, sacrificiis interdicunt: tantis excitati præmiis & sua sponte multi in Disciplinam conueniunt, & à propinquis parentibusque mittuntur.* De his officiis sigillatim agendum. *Officium Druidarum.*

DE ACADEMIIS ET DOCTRINA Druidarum.

PRIMI certè omnium Gymnasia & Academias habuerunt Sacerdotes illi Gallorum Indigenarum eo ordine, quo retulimus: maximè vero Bardi & Druidæ, & hi potissimum, quos variis in locis per plurima secula Scholas publicas exercuisse, maximamque Auditorum frequentiam collegisse manifestum est, tantâ non apud suos modo sed apud cæteras quoque Gentes commendatione & nominis existimatione, vt ad eos tanquam ad veros & solos Musarum sacerdotes, vndique concursus fieret.

Plura autem habebant Collegia in variis Galliarum locis, vt Iuuentutis institutioni commodius incumbetent: quorum singulis præerat aliquis inter eos primariæ notæ veluti Gymniasiarcha aut Præfectus: omnibus verò Gymnasiis & toti demum Druidarum Ordini quidam Rector, veluti Pontifex Maximus teste Cæsare loco citato. *His autem omnibus Druidibus præest vnus, qui summam inter eos habet authoritatem: hoc mortuo si quis ex reliquis excellit dignitate, succedit. At si sunt plures pares, suffragio Druidum adlegitur: nonnunquam etiam de Principatu armis contendunt.* Quanto verò numero in singulis Collegiis fuerint, quis dixerit? Certè Gallis persuasum erat, quanto plures quoque anno Druidæ extitissent, tanto maiorem agrorum fertilitatem & bonorum omnium prouentum fore, vt ex Strabone supra docuimus. *Præfecti Scholarum.*

Ex hoc autem loco Cæsaris satis intelligitur summi illius Pontificis seu Rectoris præfecturam fuisse perpetuam: & amplius liquet authoritate Marcellini ait eius lib. 28. in hoc fuisse illius fortunam meliorem, quàm Regulorum, quod isti ad tempus crearentur, multisque discriminibus obnoxij essent; iste nullis, dignitatemque gereret perpetuam. Sic enim de Burgundionum Rege & Pontifice loquitur. *Apud hos generali nomine Rex appellatur Hendinos: & ritu veteri potestate depositâ remouetur, si sub eo fortuna titubauerit belli, vel segetum copiam negauerit ter-*

ta: quemadmodum solent Ægyptij casus eiusmodi assignate Rectoribus. At sacerdos apud Burgundios omnium Maximus vocatur Sinistus, & est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis, vt Reges. Cæterum ab illo Pontifice cæteri sacerdotes inaugurabantur, & penes eum summa sacrorum stabat, vt apud Hebræos, à quibus Galli proximam originem duxerunt.

Schola varia. Porro amplissima & frequentissima Druidarum Academia existimatur fuisse in Silua Carnotensi, eo loco vbi nunc Vrbs à Druidibus nuncupata, Gallicè DREVX & in pagis siluæ vicinis, qui etiamnum hodie, vt asserit Roüillardus DRVIDARVM DOMVS dicuntur. Et illuc certo anni tempore mittebantur è reliquis Collegiis selecti viri ad publicum Conuentum; quemadmodum Cœnobiarchæ celebrant suum Generale Capitulum.

Notat quoque Chassanæus Druidas instituisse aliud Gymnasium non procul à Bibracte seu Augustoduno Æduorum: in monte scilicet, qui à Druidis nomen habet, Gallicè *Montedru*. Habebant & aliud in Agro Baiocensi, teste Ausonio in professoribus Burdigalensibus, vbi de Attio Patera Rhetore. Tu Baiocassis stirpe Druidarum satus.

Item & aliud Vesontij apud Sequanos, in monte Iouis, vt docet Iacobus Chiffletius, vbi ait fuisse Musarum sedem, eamque ob rem locum etiamnum hodie vocari CAMPVM MVSARVM vulgò CHAMVSE.

Disciplinarum & artium genera. Nullum est autem fere disciplinarum genus, quod Druidæ non exercerent. 1. Rhetoricam & Philosophiam publicè profitebantur, teste Pomponio Mela. *Habent*, inquit de Gallis loquens *facundiam suam & Magistros Sapientiæ Druidas.* Huc pertinet quod Lucianus ait de Hercule Gallico, quem Ogmium vocabant, perforatam habente linguam & catenulas aureas, quibus adstantium & auscultantium aures attrahebat. Quo ornatu suauèloquens Gallorum sapientia, & omnium Artium intelligentia significabatur.

2. Mathematicas disciplinas, Geometriam, & Astrologiam, eodem Mela teste exercebant. *Hi terræ mundi que magnitudinem & formam, motus cæli & siderum ac quid dij velint, scire profitentur.* idem docet Cæsar l. 6. *Multa præterea de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalitate ac potestate disputant & iuuentuti tradunt.* Meminit Cicero 1. de Diuin. cuiusdam Diuitiaci Druidæ in Astrologia, vt vocant, iudiciaria peritissimi. *Et in Gallia*, inquit, *Druides sunt, è quibus ipse Diuitiacum Æduum cognoui, qui & naturæ rationem, quam Physiologiam Græci appellant, notam esse sibi profitebatur, & partim auguriis, partim coniectura quæ essent futura, docebat.* Erant & fœminæ huius artis gnaræ, Druadæ vel Druiades dictæ. Vopiscus. *Dicebat enim quodam tempore Aurelianum Gallicanas consuluisse Druiadas.* Sic lege, non Druidas. Et in Numeriano. *Vt impleret Druiadis dictum, & cum Druiade quadam muliere rationes conuictus sui quotidiani faceret.* Lampridius in Alexandro Seuero, *Mulier Druias eunti exclamauit Gallico sermone.* Tales erant apud Græcos Mantissæ, Hypatia, Baro, Demo & Theano, cuius mentionem facit Ausonius in vltimo Carmine patentalium. Notat Suidas Mesium Senonum Regem, & Gannam virginem cum Bleda in Gallia Vaticinio florentes ad Domitianum venisse, ab eoque honorifice susceptos domum reuertisse.

3. Medicinam quoque profitebantur, vt videtur innuere Plinius l. 30. c. 1. *Tiberij Cæsaris principatus*, inquit, *sustulit Druidas Gallorum & hoc genus vatum Medicorumque.* Et reuera è visco roboreo medicamentum aliquod componebant Druidæ, quo vtebantur tanquam præsentissimo Antidoto ad omnes morbos, ac proinde viscum eiusmodi sua lingua *Omnia sanantem* appellabant, teste eodem Plinio in fine lib. 16.

4. Nec dubium, quin Iurisprudentiam quoque profiterentur; quippe de publicis priuatisque controuersijs, hoc est de ciuilibus & capitalibus constituebant, teste Cæsare libro sæpè citato. *Si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, de finibus controuersia est, ijdem decernunt, & præmia pœnasque constituunt.*

5. Theologiam ipsam & altissima mysteria tractasse & docuisse, ex eodem authore confirmatur. *Illi diuinis rebus intersunt, sacrificia publica ac priuata procurant, Religiones interpretantur.* Præcipua verò huius Doctrinæ pars erat de animarum immortalitate: nam vt indicat Strabo lib. 4. docebant ἀφθάρτους εἶναι τὰς ψυχάς, *animas interitus expertes esse.*

Verum circa hanc materiam disputant Docti, quam illi immortalitatem animabus attribuerent. Quidam enim existimant docuisse tantummodo transmigrationem earum in alia & alia subinde corpora, quos secutus est Pythagoras eorum Dicipulus. Iuxta quam sententiam credebant Iudæi Eliam & Ioannem Baptistam reuixisse in Christo. Fauet Cœsar. *Imprimis*, inquit, *hoc volunt persuadere non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios, atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.* Cæsari succenturiatur Valerius Maximus l.2.c.6. *Vetus ille mos Gallorum occurrit, quos memoriâ proditum est pecunias mutuas, quæ his apud inferos redderentur, dare solitos: quia persuasum habuerunt animas hominũ immortales esse. dicerem stultos, nisi idem Braccati sensissent, quod palliotus Pythagoras credidit.* Idem docet Diodorus lib. 5. ἐνισχύει παρ' αὐτοῖς ὁ Πυθαγόρου λόγος, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους εἶναι συμβέβηκε, καὶ δι' ἐτῶν ὡρισμένων πάλιν βιοῦν εἰς ἕτερον σῶμα τῆς ψυχῆς εἰσδυομένης. id est, *Pythagora apud eos inualuit opinio, quod animæ hominum immortales in aliud ingressæ corpus definito tempore denuo vitam capessant.*

Contra alij existimant Druidas credidisse veram animarum immortalitatem; atque post exitum è corpore æternam eas ducere vitam apud Manes, seu in Campis Elysijs vel in Limbis, vbi erant primorum parentum animæ ante Christi aduentum. quam doctrinam verisimile est eos per continuam successionem atque traditionem à Noëmi Nepotibus, primis scilicet Galliarum cultoribus & Rectoribus hausisse. Huic sententiæ fauere videtur Mela l. 3. c. 2. Sic aiens, *vnum ex ÿs quæ præcipiunt, in vulgus effluit, videlicet vt forent ad bella meliores, æternos esse animas, vitamque alteram ad Manes. Itaque cum mortuos cremant ac defodiunt, apta viuentibus olim negotiorum ratio etiam & exactio crediti differebatur ad inferos: erantque qui se in rogos suorum velut vnà victuri libenter immitterent.* Eidem sententiæ adstipulatur Lucanus Paulò ætate posterior l. 1. Pharf.

——Vobis authoribus vmbræ
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt. Regit idem spiritus artus
Orbe alio, longæ (canitis si cognita) vitæ
Mors media est.

Quorum versuum sensus est animas defunctorum non quidem transire in alia & alia corpora, sed rursum idem corpus animare, & aliam vitam post mortem viuere: ita vt mors inter duas illas vitas media sit. Quæ sententia omnino Catholica est. Hinc igitur persuasi & excitati Galli Germanique mortem contemnebant, & in prælia fortiter ruebant, vt canit idem Poëta.

——Populi quos despicit Arctos
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud vrget leti metus: inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis, & ignauum est rediture parcere vitæ.

Quæ verò Druidis ratio fuit tradendæ disciplinæ & docendi? Nemo Cæsare melius & clarius explicat. Sic enim ille lib. citato. *Druides à bello abesse consueuerunt, neque tributa vnà cum reliquis pendunt, militiæ vacationem, omniumque rerum habent immunitatem: tantis excitati præmÿs & sua sponte multi in disciplinam conueniunt, & à propinquis parentibusque mittuntur. Magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur. Itaque nonnulli annos vicenos in disciplina permanent, neque fas esse existimant ea litteris mandare, cum in reliquis fere rebus publicis priuatisque rationibus Græcis litteris vtantur.* Ex quo loco multa colligimus in hanc materiam scitu dignissima.

1. Causam frequentiæ tam Magistrorum quàm Discipulorum, fuisse immunitates & priuilegia, quibus fruebantur: hanc enim ob rationem maximè parentes liberos suos tradebant Druidis in Disciplinam, vt priuilegijs illis gauderent. Nam Equites seu Nobiles bellis & bellicis sumptibus erant adstricti: plebeij tributis onerabantur: soli Sacerdotes & Magistri cum Discipulis immunes erant omni onere.

2. Druidæ Philosophiam suam artesque alias versibus comprehensas tradebant discipulis memoriter ediscendas, iuxta veterum Græciæ Philosophorum morem, Empedoclis, Parmenidis, Melissi, Xenophanis: nimirum vt facilius, celerius

& certius memoriæ mandarentur, quæcumque ita tradebantur: nam vt ait Seneca ep. 33. *Facilius & tenacius puerorum animis insidunt, quæ sunt numeris circumscripta & carminis modo inclusa.*

Sed quinam erant illi versus? Hotomanus in notis ad Cæsarem, & Quidam alij nomine versuum lineas & paragraphos intelligi volunt: quemadmodum apud probatos authores sæpe vsurpari videmus. Verum alij longè probabilius veros versus intelligunt certis pedibus constantes, Heroicos & Hexametros: quomodo Bardi celebrabant virorum de Repub. bene meritorum præclarè gesta. Quomodo etiam Germani veteres Deorum suorum laudes prædicabant teste Tacito in sua Germania: *celebrant*, inquit, *carminibus antiquis, quod vnum apud illos memoriæ & Annalium genus, Tuitonem Deum terrâ editum, & filium Mannum originem Gentis Conditoresque.* Idem tradit Strabo l. 3. de Turdulis gente Hispanica. *Antiquitatis habent monimenta conscripta, & poemata ac leges metro inclusas à sex, vt aiunt, annorum millibus.* Idem Mazacenorum in Cappadocia Legum interpretem appellat Νομῳδὸν id. legum Cantorem. Et Zoroaster, qui primus Diuinas humanasque artes docuisse dicitur, teste Hermippo apud Plinium, de Philosophia sua vicies centum millia versuum composuit. Vnde intelligimus hunc morem fuisse antiquitus vsitatissimum.

3. Nihil illi scriptis, sed omnia memoriæ Discipulorum consignabant. Cuius instituti duplicem Cæsar causam affert his verbis. *Id mihi duabus de causis instituisse videntur, quod neque in vulgus disciplinam efferri velint, neque eos, qui discunt, litteris confisos minus memoriæ studere: quod fere plerisque accidit, vt præsidio litterarum diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant.*

Quod ad primam causam attinet; ea Gentibus omnibus communis olim fuisse videtur: vnde qui sacris initiabantur, iuramento silentij adstringi solebant, ne quid forsan effutirent eorum, quæ vidissent in sacris, aut audiuissent. Hine illud Herodoti lib. 2. de Ægyptiorum Theologia: *quæ mihi de Diis narrarunt, ea exponere, vel scripto mandare non libet, nisi nomina eorum tantum, quod idem de illis omnes homines scire existimem.* Itaque omnium pœne Gentium Philosophi ac Theologi præcepta sua aut memoriæ tantummodo mandabant, & identidem repetendo imprimebant; aut signis notisue quibusdam vulgo ignotis implicabant, ne sacra profanis euulgare tenerentur. Sic de Hebræis Clemens Alexand. obseruauit. Eadem Ratio Pythagoræ fuit. Eadem Ægyptiorum in notis Hieroglyphicis, Pythagoreorum, Cabalistarum, Bracmanum apud Indos etiamnum hodie: vt colligimus ex Epistola Francisci Xauerij, de quodam eorum Discipulo sic scribentis, *cum ambo simul essemus, arcana mihi quædam commisit, primum à Ludi Rectore hoc agi, vt quos habiturus est Auditores iureiurando compellat, nunquam se ea quæ audituri sunt mysteria, reuelaturos.*

Altera ratio quam affert Cæsar quamobrem Druidæ nihil litteris, sed omnia memoriæ mandarent; ne videlicet litteris confisi minus memoriæ studerent, eadem fuit Ægyptiorũ initio, cur nullis litteris vterentur, teste apud Platonem Socrate in Phædro. *Audiui equidem*, inquit, *circa Naucratim Ægypti priscorum quendam fuisse Deorum, cui dicata sit auis, quam Ibin vocant. Deo autem ipsi nomen Theuth. Hunc primum omnium numeri computationem inuenisse, Geometriamque & Astronomiam, talorum, alearumque ludos & litteras. Erat autem tunc totius Ægypti Rex Thamus in eminentissima amplissimaque vrbe, quam Græci Ægyptias Thebas appellant, Deumque ipsum Ammonem. Ad hunc Regem Theuth profectus artes ei demonstrauit suas, dixitque eas distribui deinceps cæteris Ægyptiis oportere. Verum ille, quæ cuiusque vtilitas foret, interrogauit, & ipso referente, quod bene dictum videbatur, probabat quidem: quod contra, vituperabat. Vbi multa de qualibet arte in vtramque partem, Thamus fertur Theutho ostendisse, quorum singula si enarrare pergamus, prolixa erit oratio. Cum verò ad litteras descendissent, Disciplina hæc, inquit Theuth, ô Rex, sapientiores & memoriâ promptiores Ægyptios faciet: memoria namque & sapientiæ remedium est, id inuentum. At ille, ô artificiosissime Theuth, inquit, alius equidem ad artis opera fabricanda idoneus est, alius ad iudicandum promptior, quid emolumenti damniue sint vtentibus allatura? atqui & tu litterarum pater propter beneuolentiam, contrarium quàm efficere valeant, affirmasti. Nam illarum vsus propter recordationis negligentiam, obliuionem in animis discentium pariet: quippe qui externis litterarum confisi monimentis res ipsas intus animo non reuoluent*

reuoluent. Quamobrem non memoriæ, sed monitionis remedium inuenisti : sapientiæ quoque opinionem potius, quàm veritatem Discipulis tradis. Nam cum multa absque præceptoris doctrinâ perlegerint multarum rerum periti, vulgo quam ignari sint, videbuntur. Consuetudine quoque & conuersatione molestiores erunt, vt pote qui non sapientiâ ipsâ sint prædití, sed opinione sapientiæ subornati.

4. Plures annos in auditione Druidum Magistrorum ponebant Discipuli; vicenosque ipsos Philosophiæ sub iis vacabant. Nec mirum; cum enim omnia memoriæ traderent, nihil litteris, nihil scripto, diutius erat in scholis immorandum. Germani antiquitus tantundem suæ Philosophiæ impendebant, imò amplius. Indi nonnunquam 37. annos, vt ex Megasthene refert Strabo lib. 15. *Cum 37. annos sic vixerint, ad sua quemque regredi & laxius licentiusque viuere.* Aristoteles ipse Platonem Magistrum audiuit per 20. annos. Idem autem confirmat de nostris Druidis Mela, & addit Nobilissimos Gentis sub eorum ductu exerceri solitos, *Docent multa nobilissimos Gentis clam & diu vicenis annis*: rectè quidem & prudenter, inquit Cluuerius; horum quippe summa postea in reliquos futura erat authoritas, quæ minus rite plebeiis conueniebat hominibus. Existimabant enim veteres iniuriam fieri nobilissimis artibus, cum à plebeiis & vilibus mancipiis colebantur.

5 m. est de linguâ, quâ Druidæ vtebantur in tradendis disciplinis. Et circa hoc quæstionem mouent Curiosi, quænam esset lingua Gallorum primigenia. Aliqui existimant Britannis Insularibus & Gallis communem fuisse sermonem, vt colligitur ex multis vocibus, quæ adhuc in Wallia Britanniæ vigent. Puta Galli Iouem Tonantem, vocabant Taranim, Britannis Taran tonare est. Caterua & Cataya voces Gallicæ sunt, *Kad* Britannis bellum sonat. Couinum Belgis vehiculi genus est, Kouain Britannis est *curru vehere*. Armoricæ ciuitates & Morini à Mari nomen habuêre, Britannis Ar-mor *ad mare* significat. Sed quid inde? Galline à Britannis linguam mutuati sunt? an contra? Ex hisce vocibus hoc solummodo potest colligi, vicinas regiones habuisse quædam vocabula communia & affinia, Dialectis differentia: ita Aquitanos cum Hispanis, Treueros cum Germanis, Neruios cum Belgis multa habuisse communia. Imo licet vna esset lingua Gallicana omnibus Galliæ populis communis, Aquitani tamen, Celtæ & Belgæ dialectis differebant, vt notauit Strabo initio l. 4. Οὐχ ὁμογλώττους, ἀλλὰ μικρὸν παραλλάττοντας ταῖς γλώτταις. Hinc patet quomodo sint explicãda hæc verba Cæsaris. *Hi omnes linguâ, institutis, legibus inter se differunt*: scilicet hæc non absolutè, sed secundum varias eiusdem linguæ Dialectos sunt interpretanda. Lingua.

Alij existimant vernaculam Gallorum veterum linguam eandem fuisse cum Armoricana, hoc est cum eâ quâ hodie vtuntur Britanni Aremorici, quam hactenus illi, propterea quod rarum habent cum cæteris Gentibus commercium, incolumem retinuerunt. Primi enim Galli Duce Gomero, seu Aschenaze in Aremorica consedisse creduntur; vnde nepotes profecti, & interiores Galliarum partes occupantes asperitatem idiomatis paulatim demitigarunt.

Nonnulli cum Glareano Celtarum linguam eandem fuisse putant cum Heluetica aut Treuirensi: quia D. Hieronymus ait Galatarum Asiaticorum, qui ex Gallia profecti in Asia consederant, similem habuisse linguam ei, quâ loquebantur Treuiri suo tempore. Sed hæc sententia communiter reiicitur, ex eo quod Tacitus de moribus Germanorum scribens colligit, Gothinos non fuisse Germanicæ Gentis, quia Gallicâ linguâ vtebantur.

Roüillardus & Quidam cum eo existimant veterum Gallorum vernaculam non omnino discrepasse ab ea qua vtimur; nisi quod asperior erat & impolitior. Et licet multa vocabula in desuetudinem lapsu temporum abierint, multa tamen retinuimus antiqua, vt sunt hæc inter alia *vn trepied, lieuë, le bec*, quæ latinitate sic donata sunt, *tripetia, leuca, beccus*. Quæ autem mutatio aduenerit, postquam Phocenses Græci Massiliam condiderunt, & Romani Gallias occuparunt, infra in Academia Massiliensi dicetur.

DE RELIGIONE ET SACRIFICIIS Druidarum.

DRVIDÆ non tantum litteris Discipulos suos instituebant, sed bonis quoque moribus & virtutibus informabant: imprimis verò Dei timorem imprimere connitebantur; vnde illi, vt Religionis principes, summâ in veneratione erant, & ad omnia sacra adhibebantur. Quæ autem fuerit Gallorum Religio, quæ de Deo opinio, quibusve sacrificiis vterentur, operæ pretium esse videtur inuestigare. Tria verò potissimum ad hanc materiam illustrandam pertinent, quos nempe Deos colerent, quo loco, & quibus sacrificiis.

Atque hoc imprimis animaduersione dignum est, quod scribit Cæsar, Gallos omnes se à Dite progenitos prædicare: idque à Druidibus proditum habere. Nam licet satis probabiliter aliquibus videatur Cluuerius hanc vocem deducere ab hac originali THOTH vel THEVTH, quam varij populi, variis dialectis pronunciarunt, aliqui TIT aut TVIT, nonnulli ZEVS, SEVS, Latini Deus, deinde Dis; hincque Ditem accipiendum pro Mercurio, quem Galli vt supremum Deorum agnoscebant, aut pro Ioue: nihilominus non adeo videtur esse reijcienda Roüillardi coniectura, aientis per *Ditem* intelligendum esse Adam protoplastum. Nam cum ex omnium Historicorum fide certum sit, Gomerum seu Aschenazen cum aliis Noemi Nepotibus Galliam primos inhabitasse, non aliam religionem instituisse videntur, quàm eam, quam à parentibus didicerant. Sciebant autem Adam primum peccauisse, & primum mortem in mundum intulisse, ac proinde rectè patrem mortuorum appellari. Nec aliunde Græci videntur accepisse hanc vocem Α'δης, qua Plutonem Deum terræ, Diuitiarum & mortuorum significauerunt, quam ab Hebræorum fonte Adam, qui Princeps terræ omniumque mundi diuitiarum constitutus est, mortuorum deinde caput & parens per peccatum effectus. Hinc quoque Galli ab eodem fonte primum suum patrem appellarunt. Cæsar verò rei ignarus aut vocem deprauauit & detorsit Ditemque appellauit, aut quem illi Adam, aut Α'δην more & sermone Græco, quo illis temporibus vtebantur, Plutonem, quem Latini Ditem appellabant, significari existimauit.

Ad fulciendam Roüillardi coniecturam facit, quod cum Cæsar ait Gallos existimare se à Dite patre progenitos; non Ditem pro Deo accipere videatur, sed pro homine gentis principe, quia paulo ante Deos, quos colebant, enumerans, Ditis nullo pacto meminit, quem certe non omisisset, si eum pro Deo habuissent. Sic ergo ille. *Galli se omnes à Dite patre prognatos prædicant: idque ab Druidibus proditum dicunt. Ob eam causam spatia omnis temporis non numero dierum, sed noctium finiunt: & dies natales, & mensium & annorum initia sic obseruant, vt noctem dies subsequatur.* Quem locum facile est de Adamo explicare, quem 70. Interpretes plurimis in locis pro *morte* interpretantur: hinc nox seu mors ab eo, dies verò, lux & vita à Christo: diem verò ideo nocti postponebant, quia nox præcessit per peccatum, Dies verò successit per redemptionem.

Dii Gallorum. Quod ad Deos Gallorum attinet, Cæsar loco sæpe citato sic ait. *Deum maximè Mercurium colunt. Huius sunt plurima simulacra. Hunc omnium Inuentorem Artium ferunt: hunc viarum atque itinerum Ducem. Hunc ad quæstus pecuniæ mercaturasque habere vim maximam arbitrantur: post hunc Apollinem, & Martem & Iouem & Mineruam. De his eandem fere, quam reliquæ Gentes, habent opinionem. Apollinem morbos depellere, Mineruam operum atque artificiorum initia transdere. Iouem imperium cælestium tenere. Martem bella gerere: huic cum prælio dimicare constituerunt, ea quæ bello cœperunt, plerumque deuouent: quæ superauerint animalia capta immolant, reliquas res in vnum locum conferunt.*

Non est verò existimandum hisce nominibus Deos illos fuisse à Gallis appellatos: sed ex officiis, quæ illis attribuebant, Cæsar coniecit tales esse Deos. At Lucanus lib. I. Pharsal. verba faciens de exercitu Cæsaris, ait in eo fuisse Gallos,

per quos Dij Gallorum præcipui Theutates, Hesus & Taranis placarentur: quæ certè propria fuerunt Deorum vocabula, si Latinam Dialectum excipias.

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Theutates, horrensque feris altaribus Hesus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Item Lactantius l. 1. Inst. c. 12. scribit Gallos hominum cruore placare solitos Hesum & Theutaten. Porro per *Theutaten* omnes intelligunt Mercurium, per *Hesum*, Martem, per *Taranim*, Iouem. De Theutate primùm agamus: quæ vox deriuatur à primitiua Theuth; quæ Deum sonat: quo modo Ægyptij Mercurium suum appellabant. Cic. 3. de Nat. Deor. attribuit quinto Mercurio Legum & Artium inuentionem, *hunc*, inquit, *Ægyptij Touth (al. Tooyth, Thoth) appellant: eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur.* Lactantio l. 1. c. 6. Thuthus dicitur, vel Thot; Platoni in Phædro THEVTH; de quo ante diximus. Ab hac autem voce profluxerunt apud Gallos & Germanos, Græcos & Latinos istæ, THEATH, THEOTH, THEVT, THIAT, THEVTH, TIAT, TIOT, TVIT. Item DEAD, DEID, DEOD. θεὸς, σεὸς, ζεὺς Doricè & Laconicè, item Δεὺς, & Latinè Deus, Gall. DIEV. Ab eadem Germani Theutones, & Thuitones dicti: item Thudisci & Thudisca lingua.

Cum ergo Theutates apud omnes Gentes communiter pro Deo habitus sit; non potuit non censeri verus Deus, rerum omnium Conditor, quem Galli præcipuè celebrabant. Huius Theutate filium Germani veteres aiebant fuisse Mannum teste Tacito: Manno item tres filios assignabant. Item Mercurium appellabant Wodan, vel Gwodan. Vnde vsque hodie, inquit Gotfridus Viterbiensis in Chronico, *Goth Theutonica lingua dicitur Deus.* Franci veteres eandem vocem in Galliam inuexerunt, & hodiè hæc vocabula sunt adhuc in vsu, *bigot & Cagot*, quibus superstitiosos notamus in cultu Diuino. Hinc quoque orta videntur Rusticorum iuramenta; *Vertugoy, Morgoy, Sangoy, Iernigoy*: quæ satis facilem ex se ipsis continent explicationem.

Quem autem Latini Martem, Galli *Hesum* appellabant. Vocem deriuat Roüillardus ab Hebræo IEHVS, quo significatur *Deus existens, vir constans, Propheta, consiliarius*: quod epithetum tribuit Esaias Deo Emmanuel. Vel à Phœnicio Iehud id. *vnicus Dei Filius* teste Eusebio l. 1. c. 7. vel à Iehoua. Galli enim ignari venturi Messiæ, nihilominus ea quæ per traditionem acceperant, retinuisse videntur. Adde quod ante versionem 70. Interpretum teste Iosepho Patriarcharum scripta in alias linguas peregrinas versa fuerant, vt possent ab omnibus intelligi: at variata sunt vocabula post confusionem linguarum. Addit Roüillardus singulari Dei prouidentia contigisse, vt Galli Hesi nomine Martem intelligerent, qui Deus exercituum censetur, & Deus fortis appellatur, quod proprium est Messiæ Iesu attributum. Dicitur enim Deus fortis, Deus Sabaoth id. Deus exercituum. Præterea locus in quo Druidæ Hesum adorabant, hodie etiamnum eodem teste vocatur, *Locus SS. Fortium* DES SAINTS FORTS.

Quod ad Taranim attinet, sic appellabant Galli & plurimi Europæi Iouem Tonantem. Hinc secundum varias Dialectos Taran, Thoran, Tonar, Donnar, Tordan, Dondar, & Tondar, *tonare* significat. Et hodie etiamnum Walli Britanniæ Insulæ populi Tonitru vocant *Taran*. Sic Saxones *donner* dicunt & Tonner: Belga *donder*; Angli *Tho dunder*. Sed hæc vocabula à Latino *tonare* videntur potius deducta. Porro Roüillardus putat Taranim fuisse solummodo Hesi Dei epitheton ab Hebræo Tharanis vel Tranis, id. Repurgans homines: quod propriè conuenit Messiæ, qui homines à peccati labe purgauit.

Apollinem quoque sub nomine Beleni adorabant Galli; seu potius hoc nomine Deum vocabant. Quam vocem aliqui à Græco βάλλειν deducunt id. *iaculari*, quia sol radios in terram iaculatur: minus id quidem probabiliter; cum Galli essent Græcis antiquiores. Alij à fonte Hebræo Baal, id. *Dominus, Herus, Possessor*; Babylonicè & Syriacè *Bel & Beel.* Sic quoque Idololatræ Deos suos Baalim appellabant. Vnde Dialectus Gallicana Belin & Belen; & Latina Belus & Belenus. Phœnices Deum Cœli & Deum Solis Beelsames, vel Baal-simen appellabant: à quo fonte deducunt etiam vocem Beelzebud id. *Patronus ridiculus.*

Porro huiusce Dei Sacerdotes speciali nomine vocabantur *Pateræ*: vt ex Ausonij versibus liquet, sic aientis de Attio Patera Rhetore Delphidij Titonis Patre.

Beleni sacratum ducis è Templo genus:
Et inde vobis nomina.
Tibi Patera (sic ministros nuncupant
Apollinaris Mystici)
Fratri Patrique nomen à Phœbo datum,
Natoque de Delphis tuo.

Locus sacrorum.

Iam de Loco, in quo Druidæ Deos adorabant, dicendum. Commune fuit olim omnibus gentibus Deum in aperto colere, non in templis manu hominum factis. Vnde illud Zenonis, Theodori aliorumque Græciæ Sapientum ἱερὰ θεῶν μὴ οἰκοδομεῖσθαι. Persæ, teste Herodoto l. 1. neque statuas, neque templa, neque aras olim extruere solebant: quinimo vesanos reputabant contrarium facientes: rationem hanc subiungit, *quia non ex hominibus Deos esse ortos arbitrantur, quemadmodum Græci.* Non probat hunc morem Cicero 2. de leg. *Deorum*, inquit, *Delubra in vrbibus, esse censeo. Nec sequor Magos Persarum: quibus authoribus Xerxes inflammasse templa Græciæ dicitur, quod parietibus includerent Deos, quibus omnia deberent esse patentia ac libera; quorumque hic mundus omnis templum esset & domus.*

Certè hoc habebant Persæ à populo Hebraico: nam Adamus, primus mortalium parens non in templo, sed in paradiso terrestri sacra Deo faciebat: & Abrahamus post pactum cum Abimelecho fœdus, in luco quem plantauit prope puteum iuramenti dictum Bersabée. Ita nec Galli antiquitus vlla memorantur habuisse templa: sicut nec Germani teste Tacito. *Nec cohibere parietibus Deos, neque in vllam humani oris speciem assimilare ex magnitudine cœlestium arbitrantur. Lucos ac nemora consecrant, Deorumque nominibus appellant Secretum illud quod sola reuerentia vident.* Hinc Claudianus l. 1. de laud. Stilic. scribit non licuisse venari prope siluam Hercyniam propter lucos Diis consecratos, arboresque ad quas sacra fiebant.

Vt procul Hercynia per vasta silentia silua
Venari tuto liceat, lucosque vetusta
Religione truces & Robora Numinis instar
Barbarici nostræ feriant impune secures.

Tangit Gallorum morem, qui non ad quamuis Arborem, sed maximè ad Quercum seu Robur sacris operabantur: quâ arbore nulla erat apud eos sacratior, teste Plinio. l. 16. c. 44. *Nihil habent Druidæ visco & arbore in qua gignatur, si modo sit Robur, sacratius. Iam per se Roborum eligunt Lucos: nec vlla sacra sine ea fronde conficiunt.* Vnde Lucanus l. 3. describens obsidionem Massiliensem, ait Cæsarianos milites nonsine ingenti tremore securi feriisse sacras illas arbores.

Et Gregor. Turon. l. 2. c. 10. \[illegible\] gat Francos, quod permiserunt numinis aliquando tribuerint arboribus & siluis aucto eurei \[illegible\] las superstitione & Græca vanitatis plena.

Sed fortes tremuere manus, motique verenda
Maiestate luci, si Robora sacra ferirent,
In sua credebant redituras Membra Secures.

Neque habebant aliud Deorum simulacrum quam altas Quercus, teste Maximo Tyrio Dissert. 38. *Inter Barbaros, qui Deum non agnoscat, nemo est. Alij tamen alia ei statuant signa. Celtæ Iouem colunt. Iouis autem simulacrum apud eos est Alta Quercus.* ἄγαλμα δὲ Διὸς Κελτικὸν ὑψηλὴ δρῦς. forte tamen à Phocensibus simulacra Deorum efformare edocti sunt: siquidem Cæsar ait fuisse Mercurij plura apud eos simulacra.

Restat vt de sacrificijs Druidum agamus. Et primum de Sacerdotibus eorumque habitu cultu & ornatu: deinde de victimis rituque immolandi. Certum est ex Cæsare, Diodoro & Strabone nullum sacrificium fieri solitum sine Druidis, quippe qui sacrificia omnia publica ac priuata procurabant, & per eos quasi per internuncios bona omnia à Dijs expetebantur. Cum vero ad sacrificandum accedebant, Hebræorum, omniumque fere Gentium more candidas vestes & Tunicas induebant. Plinius loco supra citato, *Sacerdos candida veste cultus arborem scandit, falce aurea demetit, candido id accipitur sago.*

Victimas immolabant duplicis generis, homines & animalia. De hominibus infra dicetur. Animalia omnis quidem generis, at in solenni visci decerptione, candidos tauros quernea fronde coronatos, eodem Plinio teste. *Sacrificijs epulisque rite sub arbore præparatis duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciuntur.* Sed quo ritu quibusue ceremonijs id peragerent, placet fusius enarrare ex eodem authore. *Nihil habent*, inquit, *Druidæ, ita suos appellant Magos, visco & arbore*

in qua gignatur, si modò sit robur, sacratius. Iam per se Roborum eligunt lucos, nec vlla sacra sine ea fronde conficiunt, vt inde appellati quoque interpretatione Græca Druidæ possint videri. Enimuero quidquid adnascatur illis, è cælo missum putant; signumque esse electæ ab ipso Deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentu: & repertum magna Religione petitur, & ante omnia sexta Lunâ, quæ principia mensium annorumque his facit, & seculi post tricesimum annum; quia iam virium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo. Sacrificiis epulisque rite sub arbore præparatis duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primùm vinciantur. Sacerdos candida veste cultus arborem scandit, falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde victimas immolant, precantes vt suum Donum Deus prosperum faciat his quibus dederit. Fæcunditatem eo poto dari cuique animali sterili arbitrantur, contraque venena omnia esse remedio.

In hunc locum notat Roüillardus non sine mysterio dici Druidas sextâ Lunâ petere viscum magna religione & sacrificium facere solitos: id Religioni Christianæ applicans, quæ magno cultu sacrum diem Veneris in Parasceue celebrat. Sextam autem Lunam vocari, quæ nobis est sexta dies hebdomadæ, seu dies Veneris. Nam vt supra dictum est, Galli non dies & soles, sed lunas & noctes numerabant. Vnde etiamnum hodie hæc vox Gallo-Romana *Annuict* pro *Aniourd'huy*; more scilicet Hebræorum & Chaldæorum, qui à vespera ad vesperam; non ab oriente sole ad occidentem dies numerabant. Idem quoque notat non sine mysterio & spiritu prophetico Quercum Druidis in tanta veneratione fuisse, quia vnum è lignis, ex quibus Christi crux compacta fuit, quercus fuisse dicitur.

Cæterum nouo potissimùm anno sacrificium istud facere solebant: atque idcirco indicta scholarum vacatione mittebant pridie Discipulos ad inquirendum & inuestigandum viscum. Vnde vulgatus iste versus. *De Visco Quernio.*

Ad viscum Druidæ, Druidæ clamare solebant.

Quippe illi eo reperto populum inuitabant ad auspicandum nouum annum. *Principium anni* inquit Theodorus Marcilius, *Druidæ solennibus ceremoniis auspicati ad viscum magno clamore populum vocabant. Cuius ceremoniæ vestigia hodieque in Galliæ prouinciis omnibus cernere aliqua licet.*

Quæ porro vestigia? Docet Vinetus in Notis ad Ausonium, morem scilicet esse, sed fere exoleuisse, vt quotannis pridie Kalendas Ianu. nonnulli ex singularum Curiarum seu parochiarum adolescentibus quini, seni, septeni, octoni; noueni denique cunctos suæ Curiæ vicos villasque, & qui in circumiectis curiis sunt proximi cum tibicine obeant: Carmine stipem petant, aliquid lardi aut panis, quod verubus infixum asportant; aut pecuniæ quippiam accipiant. postridie quidquid collectum fuit, in ædem conuenientes; Numini offerant: id statim auctione vendatur: ea pecuniola, vt Deo consecrata in sacros vsus recondatur. Quod autem Carmen inconditum canunt, quam stipem accipiunt; & quo die id faciunt AGVILANNEVF vocitant. Hæc Vinetus.

Quid autem vox ista significet, refert idem ex Merlino San-gelasiano Engolismensi, ad quem extant Christophori Longolij quædam litteræ. AGVILANNEVF, AGVILANNEVF id. *ad Viscum τὸν Annum nouum esse dicebat. Moremque istum ex vetere Druidarum Religione ad nos manasse: quippe per suos adolescentes ita cunctis viscum suum anni principio mitterent; quod qui ferrent, iis aliquod quasi laboris præmium daretur, clamarentque omnes eo viso annum esse nouum.* idem scribit Merula par. 2. Cosmog. l. 3. c. 11. *sunt*, inquit, *qui illud Au gui lan neuf, quod hactenus quotannis pridie Kal. Ian. vulgo publice cantari in Gallia solet, ab Druidis manasse autumant, ex hoc forte Ouidij.*

Ad viscum Druidæ, Druidæ clamare solebant.

Solitos enim aiunt Druidas per suos adolescentes viscum suum cunctis mittere, eoque quasi munere bonum, faustum, felicem & fortunatum omnibus annum precari.

Non omnino placet aliis hæc interpretatio & coniectura, quod scilicet adolescentes à Druidis missi viscum ferrent ad populum: nihil enim erat visco sacratius, nec profanis tangere licuisset, quod tam solemni ritu decerpebatur à Sacerdotibus. Sed potius adolescentes reperto visco mittebantur à Druidis ad populum, vt nunciarent faustum annum, & ad sacrificium inuitarent, his verbis *Ad*

Guy à l'an neuf. Ad viscum accedite, nouus annus est. Et eam ob rem à populo mercedulâ aliquâ donabantur. Proculdubio fluxit mos iste nunciandi & precandi *Aguilanneuf* fausti ominis ergo, qui hodie etiamnum obseruatur plus minusue in omnibus Galliæ prouincijs.

Quod ad humanarum Hostiarum sacrificium attinet: in eo Græci Romanique Druidas accusant feritatis. Qua de re sic Cæsar l. 6. *Natio est omnis Gallorum dedita Religionibus: atque ob eam causam qui sunt affecti grauioribus morbis, quique in prœliis periculisque versantur, aut pro victimis homines immolant, aut se immolaturos vouent, administrisque ad ea sacrificia Druidibus vtuntur: quod pro vita hominis nisi vita hominis reddatur, non posse aliter Deorum immortalium Numen placari arbitrantur: publicéque habent huius generis instituta sacrificia. Alij immani magnitudine simulachra habent, quorum contexta viminibus membra viuis hominibus implent: quibus succensis circumuenti flamma exanimantur homines. Suplicia eorum qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxa sint comprehensi, gratiora Diis imortalibus esse arbitrantur: sed cum eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt.*

Verum non ea solum Maiorum nostrorum consuetudo fuit, sed omnium pœne Gentium. Nescio an non Abrahamus & Iephte, qui iubente Deo prolem suam immolare iussi sunt, huic consuetudini originem dederint. Ammonitæ tempore Mosis hæc sacra obseruabant. Ægyptij viuos homines Typhoni suo comburere solebant. Carthaginienses Saturno humanis hostiis litare; Latini Egeriæ Nymphæ Albani Lunæ; Græci Dianæ. Et quis nescit Iphigeniæ immolationem? & quis tandem ignorat id quod Plinius refert l. 30. c. 1. *Nempe sexcentesimo quinquagesimo septimo demum anno V. C. Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso Coss. Senatusconsultum factum esse, ne homo immolaretur: palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata?*

Porro sacrificium istud duplex erat, priuatum, & publicum. Priuatum, cum quis grauiori aliquo morbo premebatur, aut in periculo imminenti versabatur, hominem ad redimendam vitam suam immolari curabat per Druidas. Publicum, cum Ciuitas aliqua aut Prouincia similiter magno in discrimine constitutam se videbat, publicè certo liberorum hominum, imò Nobilium, si malefici aut captiui deessent, numero contributo Deorum iram auertere conabatur. Et hoc est quod ait Cæsar, *publicè eius generis habent instituta sacrificia.* Similiterque Tacitus de Germanis. *Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent.*

Hominum immolatio. Qui verò homines immolabantur, triplicis videntur fuisse generis, clientes, liberi, & captiui atque malefici. Clientes quidem, quales erant *Ambacti*, quos existimant aliqui fuisse seruos mercenarios Dominis suis certo pretio vitam addicentes. AMBACHT apud veteres Gallos Minister erat: cuius vocabuli adhuc vsus est in Flandria. Vocant enim Regionum aut locorum Præfectos Præfecturasque ipsas AMBACHT. Hinc proculdubio fluxit Ambasciata, *Ambassade*, *Ambassadeurs.*

Quod si nulli eiusmodi Clientes essent, liberi ipsi pro patre morti se deuouebant: pro ciuitate vero si nulli essent captiui aut Malefici, homines liberi & innocentes, sæpiusque nobiles immolabantur. De captiuis quidem & Maleficis, sic Diodorus lib. 6. *Pari suæ feritate impietate in Deorum sacrificiis abutuntur. Noxios enim quinquennio seruatos sudibus affixos Diis sacrificant, cumque aliis primitiis super ingentes pyras immolant. Captiuos quoque sacrificant Diis. Quidam de hostibus capta animalia vna cum hominibus interfecta aut in sacris comburunt, aut aliis afficiunt pœnis.*

Verum immania tandem illa sacra abolita sunt ab Imperatoribus Romanis. Et primum quidem ab Augusto, qui Ciuibus Romanis Druidarum sacris omnino interdixit, seu Romæ, seu alibi: at Gallis & Druidis nullibi videtur interdixisse, ne in vrbe quidem. Tiberius Druidas ipsorumque sacra ex vrbe sustulit. Plin. l. 30. c. 1. *Tiberij Cæsaris principatus sustulit Druidas eorum; & hoc genus Vatum Medicorumque.* Claudius nec in Gallia quidem esse voluit teste Suetonio in Claud. c. 25. Notat Mela sub Tiberio desiisse humanas victimas immolare, admotis tamen ad aras sanguinem emisisse & libasse. sic enim l. 3. c. 2. *manent vestigia feritatis iam abolitæ: atque vt ab humanis cædibus temperant, ita nihilominus vbi deuotos altaribus admouêre, delibant.*

DE LEGISLATIONE, ET PRIVILEGIIS Druidarum.

Vo Druidarum officia fusissimè descripsimus: nimirum Docendi rationem & Sacrorum procurationem. Nunc paucis de eorum Iurisdictione & Legislatione ac priuilegiis agendum. Certum est eos in administratione politica Galliarum partem habuisse maximam: si quidem ait Cæsar eos præmia pœnasque constituisse: quæ duo Legislationis officium implent.

Habebant quoque Iurisdicendi potestatem maximam, non modò in rebus ad Religionem pertinentibus, sed etiam in quibuscumque causis tam publicis, quàm priuatis, ita ut iudicia quoque capitalia exercerent, iusque gladij haberent. Clarè id Cæsar l. 6. *De omnibus Controuersiis publicis priuatisque constituunt: & si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, de finibus controuersia est, iidem & decernunt præmia pœnasque constituunt.* Hinc, vt ex Strabone notat Forcatulus, Galli Tectosages & alii qui in Asiam migrarunt, Consilium Trecentorum Iudicum composuerunt, quod à Quercu & Sanguine *Drynemetum* appellarunt: quoniam eo imperio præditi, quod Iureconsulti Merum vocant, de rebus Capitalibus iudicabant: de cæteris Magistratus inferiores.

Certo autem anni tempore in filuæ Carnotensis luco consecrato Iudiciis exercendis Comitia habebant generalia: vt notat Cæsar loco citato: *Ij certo anni tempore in finibus Carnutorum, quæ Regio totius Galliæ media habetur, considunt in Luco consecrato. Huc omnes vndique qui controuersias habent conueniunt, eorum iudiciis decretisque parent.* At semel ne tantum in anno, an pluries? Theodorus Marcilius existimat, id facere solitos Druidas Sextis quibusque Lunis Mensium. Atque Idcirco singulis mensibus statâ die iudicia illa Generalia exercuisse.

Pœna verò quam contumacibus & parere detrectantibus infligebant, erat grauissima, cuiuscumque generis, fortis, aut conditionis essent. Nimirum Exsecratio; & vt more nostro atque recepto loquamur, *Excommunicatio: Si quis autem*, inquit Cæsar, *aut priuatus aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos est grauissima. Quibus ita est interdictum, ij numero impiorum ac sceleratorum habentur. Iis omnes decedunt, aditum eorum sermonemque refugiunt, ne quid ex contagione inc ommodi accipiant. Neque ijs petentibus ius redditur, neque honor vllus communicatur.* Hinc intelligimus, quanta Druidum esset authoritas & potestas: tanta scilicet, vt Magistratus ac Regulos ipsos dicto audientes haberent; secus, sacris arcerent. Quod genus exsecrationis, seu excommunicationis in vsu fuit apud omnes fere Gentes.

Quæ verò erant Druidarum priuilegia? hæc duo præcipuè. Immunitas ab armis & immunitas à triburis. Erant enim à ferendis armis immunes, & si bellis aderant; auspiciorum tantum gratia aduocabantur, vacationemque ab omni onere militari habebant. Præterea nullum, qualecumque esset tributum, pendere tenebantur. Quibus præmiis adducti & allecti complures in eorũ societatem & sodalitium adsciscì cupiebant. Nam plebs tributorum onere, seruorum adinstar premebatur: Nobilitas assiduo bellorum labore & sumptibus fatigabatur: Illi soli eorumque Discipuli ab vtroque onere immunes erant. Hac de re Cæsar lib. 6. *Druides à bello abesse consueuerunt, neque tributa vna cum reliquis pendunt. Militiæ vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Tantis excitati præmiis & sua sponte multi in Disciplinam conueniunt, & à propinquis parentibusque mittuntur.*

DE ACADEMIA MASSILIENSI.

MASSILIENSIS Academia Græcis Phocensibus, non Gallis indigenis, aut Romanis adscribenda. Phocenses enim ex Phocæa Ioniæ Ciuitate, seu Harpagi Præfecti Persarum crudelitatem fugientes (quo tempore à Medis ad Persas translatum est imperium, captaque à Nabuchodonosore Hierosolyma) seu piraticæ longius latiusque exercendæ desiderio, quæ ilis temporibus honori & gloriæ ducebatur, primum in Italiam ostio Tiberino Ducibus Simone & Protide inuecti, cum Tarquinio Superbo, vel vt Liuius & Eusebius scribunt, cum Prisco amicitiam pacti, maritimos Galliæ fines ad ostium Rhodani amnis attigerunt: cuius loci amœnitate capti sedem ibi ponere, & vrbem ædificare constituerunt post leuia quædam cum Gallis & Segoregiis illius plagæ incolis commissa feliciter prælia. Quidam autem ex iis in patriam reuersi referunt, quæ viderant, pluresque inuitant ad demigrandum. Imo si vera referunt Historici, omnes communi consilio patrium solum relinquunt, additis etiam exsecrationibus, ne quisquam de repetendâ olim patriâ cogitaret. Vnde abiit in prouerbium Φωκέων Ἀρὰ *Phocensium Execratio*: quod dicitur de Iureiurando multis vinculis adstricto. Cuius Execrationis meminit Horatius I. Epod.

Forte quid expediat communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia Phocæorum
Velut profugit execrata Ciuitas,
Agros atque lares patrios habitandaque fana
Apris reliquit & rapacibus Lupis.

Deinde quis fuerit illius execrationis ritus, sequentibus versibus exponit.

Sed iuremus in hæc. Simul imis saxa renarint
Vadis leuata, ne redire sit nefas.
Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina lauerit cacumina.
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
Nouaque monstra iunxerit libidine
Dirus amor, iuuet vt tigres subsidere ceruis,
Adulteretur & columba Miluio:
Credula nec flauos timeant armenta Leones,
Ametque salsa leuis Hircus æquora.
Hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis execrata Ciuitas.

Igitur illis iuxta Dianæ oraculum Aristarcho Duce, vel vt alij scribunt, Furio & Perano Classis Ductoribus Galliæ partem, quæ Narbonensis postea dicta est à Romanis, appellunt, ibique sedem collocant & vrbem condunt, quam Massiliam vocant à fortuito euentu. Nauclerus enim Piscatorem aduertens, quem Græci Ἁλιέα vocant, protinus μᾶσαι ἐκέλευσε τὸ ἀπόγαιον σχοινίον id. *religare iussit altera-*

neum funem. Hoc ex Timæo Rhodiginus l. 16. c. 8. *μᾶσαι* enim Æolibus est, quod aliis *δῆσαι alligare.* Ἁλιεὺς verò *Piscator est.* ac proinde ἐκ τοῦ ἁλιέως καὶ τοῦ μᾶσαι dicta Massilia.

Tunc erat Segoregiorum, vel vt alij scribunt, Segobrigiorum Rex Senannus seu Nannus: qui cum aduenas expellere non posset nec prohibere, quominus in suis finibus sedem ponerēt, vltro pacto cum iis fœdere, Duces eorum ad cœnam inuitauit nuptialem, in qua de more Gentis eligendus erat Gyptidi filiæ sponsus. Illuc primaria nobilitas vicinarum Ciuitatum conuenerat: tum Gyptis introducta iussaque in eum peluim lauandis manibus aduertere, quem sibi præ omnibus virum deligeret, spretis popularibus ad Græcos conuersa, Perano eorum Duci, cuius forma & vrbanitate se correptam sensit, humanissimè porrexit. Ita ex hospite Gener factus præter spem Peranus, locum condendæ vrbi facile à Socero impetrat: quam conditam intra breue tempus populosissimam reddit confluentibus eò Saliis & vicinarum gentium incolis: tantam in aduenis istis morum ciuilitatem demirantis. Hæc fere ex Iustino l. 43. c. 3.

Profuit Phocensibus ad stabiliendam vrbem imperiumque suum armorum litterarumque exercitium. Ecce illis defuncto Nanno statim à Comano filio Segobrigiorum quoque Rege vltro bellum infertur. At quos non audebat aperto Marte lacessere, insidiis circunuenire nititur, accepta Floraliorum occasione, quam diem Græci solemniter celebrabant. Verum derectus & proditus abstinuit deinceps viros fortes bello prouocare. Hac de re sic Iustinus loco citato. *Mortuo Rege Nanno Segobrigiorum, à quo locus acceptus condendæ vrbis fuerat, cum Regno filius eius Comanus successisset, affirmante Regulo quodam quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret, Subnectit & illam fabulam. Canem aliquando partu grauidam locum à pastore precariò petiisse, in quo pareret: quo obtento, iteratò petiisse, vt sibi educere eodem in loco Catulos liceret; ad postremum adultis Catulis fultam domestico præsidio proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses qui tunc inquilini videantur, quandoque Dominos Regionum futuros. His incitatus Rex insidias Massiliensibus extruit. Itaque solenni Floraliorū die multos fortes ac strenuos viros hospitii iure in vrbem misit. Plures scirpiis latentes frondibusque supertectos induci vehiculis iubet: & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, vt cum nocte à prædictis apertæ portæ forent, tempestiuè ad insidias adesset, vrbemque somno ac vino sepultam armatis inuaderet. Sed eas insidias Mulier quædam Regis cognata prodidit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu iuuenis miserata formæ eius, insidias aperuit, periculumque declinare iubet. Ille rem statim ad Magistratus defert: atque ita patefactis insidiis cuncti Ligures comprehenduntur, latentesque de scirpiis protrahuntur.*

Similiter illi Carthaginienses debellant, & tandem rebus terra marique feliciter gestis vrbes alias quasi Colonias & certissima præsidia condunt, & constituunt; Agathen, Taurentum, Antipolim, Niceam, Aphrodisium, Arelaten, quam primum Thelinen vocarunt teste Auieno. Quia verò Floraliorum diebus vrbs pœnè capta fuerat, instituerunt, vt festis diebus portæ clauderentur & excubiæ deinceps agerentur, eodem Iustino referente. *Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris obseruare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic vrbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta non temporum necessitate, sed rectè faciendi consuetudine seruantur.*

Cum Romanis autem, eodem teste, pœne ab incunabulis vrbis amicitiâ contractâ fœdus summâ fide custodierunt, auxiliisque socios in bellis omnibus industriè iuuerunt: adeo vt cum audiuerunt Romam à Gallis captam fuisse duce Brenno, eam rem publico funere prosecuti sint, aurumque & argentum publicum & priuatum contulerint ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo iure percussum. Vnde cum Cæsar in bello ciuili ad suas partes conaretur adducere Massilienses, illi constantes in fide permanserunt, neque se partium fautores, sed amicos, socios & adiutores esse velle responderunt. Extat legatorum ad Cæsarem oratio apud Lucanum l. 3.

Semper in externis populo communia vestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse,
Comprensa est Latiis quæcumque annalibus ætas.

Et nunc ignoto si quos petis Orbe triumphos,
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At si funestas acies, si dira paratis
Prælia discordes, lachrymas Ciuilibus armis
Secretumque damus.
Sit locus exceptus sceleri Magnoque Tibique
Tutus, vt inuictæ fatum si consulat vrbi,
Fœdera si placeant, sit quo veniatis inermes.
Vel cum tanta vocent discrimina Martis Iberi,
Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis
Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,
Et post tralatas exustæ Phocidos artes,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti,
Illustrat quos sola fides.

Addit Iustinus à Phocensibus illis Gallos vitæ cultum depositâ barbarie, & agros colere & vrbes mœnibus cingere didicisse, legibus non armis viuere, vitem putare, oliuam conserere; adeoque magnum per eos & hominibus & rebus impositum esse nitorem, vt non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata esse videretur.

Schola Massiliensis. Imprimis verò Gymnasium & litterarum omnium Emporium nobilissimum & celeberrimum Massiliæ instituunt: atque idcirco peritissimos quosque è Græcia & Ionia Magistros erudiendæ Iuuentuti aduocant & præficiunt. Fit itaque statim illuc vndique concursus Docentium & Discentium: illorum quidem, muneribus & præmiis, horum verò facilitate methodi & elegantiâ professionis illectorum. Quippe apud Druidas viceni anni consumebantur in speluncis & cryptis nemorum & siluarum. Apud Massilienses autem artium professionumque diuersitas, ciuilitas morum, comitas & conuersatio delectabant. Erant enim qui Grammaticam profitebantur, erant qui Eloquentiam, Philosophiam, Medicinam, Iurisprudentiam, Theologiam in suo quisque genere, & scholâ exercebant: idque primùm Græcâ linguâ; deinde inito cum Romanis fœdere & commercio, Latinâ: vnde teste Varrone dicebantur à Latinis *Trilingues*, à Græcis τριγλωσσοι, quia Græco, Latino, Gallicoque sermone vtebantur: vt ait Isidorus l. 15. c. 1. quo loco addit Massiliam de nomine sui Ducis Phocenses nuncupasse.

Hinc ergo Massiliensis Ciuitas antonomasticè vocata fuit Athenopolis, seu Athene Gallica, aut Alteræ Athenæ: quò nempe Romani, Itali, Germani, Hispani, Galli, Græci ipsi se conferebant ad discendum Eloquentiam Philosophiam, Iurisprudentiam, Medicinam aliasque artes relictis Athenis, Româ tot nobilium Oratorum scholâ, aliisque Academiis. ἡ Μασσαλία πόλις Ἑλληνική, inquit Strabo. l. 4. τοσοῦτον δὲ τοὺς λόγους, καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἔργῳ ἐζήσχηνται, ὥστε τοὺς φιλομαθῆ ἐχομένους Ῥωμαίους μὴ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' εἰς Μασσαλίαν πορευεσθαι. id. *Adeo Eloquentiam & Philosophiam perfectè exercuerunt, vt quicumque Romanorum desiderio discendarum litterarum tenebantur, Massiliam, non amplius Athenas proficiscerentur.*

Amplius facit ad laudem Massiliensis Academiæ, quod scribit Cic. in Orat. pro Flaccon. 63. *Neque vero,* inquit, *te Massilia prætereo, quæ L. Flaccum militem Quæstoremque cognosti. Cuius ego Ciuitatis disciplinam atque grauitatem non solum Græciæ, sed haud scio, an cunctis Gentibus anteponendam iure dicam: quæ tam procul à Græcorum omnium regionibus, disciplinis linguaque diuisa, cum in vltimis terris cincta Gallorum Gentibus, Barbariæ fluctibus alluatur, sic Optimatum studio gubernatur, vt omnes instituta eius laudare facilius, possint quàm æmulari.* Eandem vocat *Nouas Galliarum Athenas, litterarum & ciuilitatis Emporium.* Illuc Augustus Iulium Antonium relegauit *vbi specie studiorum*, inquit Tacitus, *nomen exilij tegeretur.* Et prius idem Augustus Titi Arrij filium in parricidio deprehensum Massiliam relegauerat.

Quod autem mirabile est, homines ita transplantati in alieno solo, circumfusi tot Gentibus diuersorum morum, sonum linguæ, mores ingeniumque patriæ, scilicet Phocidos retinuerunt, vt intelligimus ex oratione Rhodiorum in Senatu Romano apud Liuium. 7. Dec. 4. *Massilienses*, inquiunt, *quos si natura insita velut ingenio terra vinci posset, iam pridem efferassent tot indomitæ circumfusæ Gentes*

in eo honore, in ea meritò dignitate audimus apud vos esse, ac si medium vmbilicum Græciæ incolerent. Non enim sonum modo linguæ vestitumque & habitum, sed ante omnia mores & leges & ingenium sincerum integrumque à contagione Accolarum seruarunt.

Eandem Ciuitatem Tacitus vocat MAGISTRAM STVDIORVM, hincque Agricolæ socero suo laudem non vulgarem conciliat, quod ibi bonis moribus bonisque Artibus & Disciplinis informatus fuisset à pueritia. *Arcebat*, inquit, *eum ab illecebris peccantium præter ipsius bonam integramque naturam, quod statim paruulus* SEDEM *ac* MAGISTRAM STVDIORVM *Massiliam habuerit, locum Græcâ comitate & Prouincialium Parsimoniâ mixtum beneque compositum.* Testis etiam Cæsar l. 2. Belli Ciuilis, quantâ valuerint eloquentiâ Massilienses Oratores, cum legatos suos ab oppugnatione vrbis desistere impulerunt. *Hæc*, inquit, *atque eiusdem generis complura, vt ab hominibus Doctis magna cum misericordia fletuque pronunciantur. Quibus rebus commoti legati milites ex opere deducunt, oppugnatione desistunt, operibus custodias relinquunt. Induciarum quodam genere misericordiâ facto aduentus Cæsaris exspectatur.*

Nullum est autem Facultatum seu Artium & disciplinarum genus, quod Massiliæ non floruerit: imprimis verò Mathematicæ disciplinæ & Astrologia, Iurisprudentia, Medicina, Eloquentia cæteræque artes liberales ibi commendatissimæ fuerunt. Et in iis facultatibus excelluerunt complures viri magni nominis & famæ etiam apud cæteras Gentes. In Mathematicis & Astrologia, Telon, Gyareus, Lydanus, Pytheas, Eratostenes, Eudimenes: quorum Telon & Gyareus fratres in oppugnatione Cæsariana insignem laudem repugnando meruerunt, teste Lucano l. 3.

Artium variarum exercitium.

Mathemat.

Dirigit huc puppim miseri quoque dextra Telonis,
Quâ nullus melius Pelago turbante Cariuæ
Audiuere manum, nec lux est notior vlli
Crastina, seu Phœbum videas, seu cornua Lunæ
Semper venturis componere carbasa ventis,
Hic Latiæ rostro compagem ruperat alni,
Pila sed in medium venêre trementia pectus,
Auertitque ratem morientis dextra Magistri.
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa par ilia ferrum,
Affixusque rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris.

Pythias seu Pytheas litterarum quoque claritate, præsertim verò Geographiæ notitiâ illustris commendatus est ab omnibus Gentibus. Eius meminit Plinius l. 2. c. 75. quanquam Strabo eius inscitiam arguit circa insulam Thulen. *Geograph.*

In Medicinæ professione inter cæteros excelluerunt Crinas, Carmides, Demosthenes. Crinas quidem Nerone Claudio Imperatore primus, vt creditur, Medicinæ scientiam atque vsum in Schola Massiliensi prouexit: & ita in eo studio profecit, vt si cum aliis eiusdem Artis professoribus conferatur, longè omnes superasse videatur. De eo sic habet Plinius l. 29. c. 1. *Tum Crinas Massiliensis arte geminata, vt cautior religiosiorque ad siderum motus ex ephemeride Mathematicâ cibos dando, horasque obseruando authoritate Thessalum præcessit; nuperque H S. C. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque aliis non minori summa extructis.* Idem de Carmide ibidem sic scribit. *Hi regebant fata, cum repente Ciuitatem Carmis ex eadem Massilia inuasit, damnatis non solum prioribus Medicis, verum & balneis: frigidaque etiam hibernis algoribus lauari persuasit. Mersit ægros in lacus. Videbamus senes Consulares vsque in ostentationem rigentes.* Et sub finem eiusdem cap. *Notum est sub eodem Carmide vnum ægrum ex Prouincialibus H S. ducentis conductum Archontio vulnerum medico H S.C. condemnato ademisse Claudium Principem. Eidemque in Gallia exulanti, & deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos.* Eiusdem meminit Rhodiginus l. 23. c. 34. Demosthenes autem homo nauus atque industrius, experientissimus ac diligentissimus Medicus admirationem etiam Galeno Medicorum Principi peperit, à quo laudatur l. 5. c. 11. *Medicina*

In Iurisprudentia commendantur supra cæteros Menecrates, alter Scæuola dictus; Charmoleus dignitate suppar, in re Forensi versatissimus, Iudex æquis-

Iurisprudentia. simus; Zenotenus Charmolei filius cum Mencerate omni Officiorum genere coniunctissimus, de quibus Lucianus in Toxari. Ex hocce virorum Collegio assumebantur Senatores Massilienses & Quindecim-primi Senatus Principes, de quibus infra dicetur.

In cæteris Artibus, præsertim verò in Grammatices & Eloquentiæ professione excelluerunt Antonius Gnipho, Phauorinus Arelatensis, Castor Massiliensis, Petronius Arbiter Castoris Discipulus, Oscus siue Oscius, Pacatus, Victorinus, Coruinus, Trogus Pompeius; & postremis temporibus Saluianus, Cassianus & alii innumeri. *Grammatica. Rhetorica.* Gnipho quidem ingenuus teste Suetonio in lib. de Illustr. Grammat. sed expositus, à Nutritore suo manumissus & institutus Alexandriæ. *Fuisse dicitur ingenii magni, memoria singularis, nec minus Græcè quam Latinè doctus: præterea comi facilique natura, nec vnquam de mercedibus pactus, eoque plura ex liberalitate discentium consecutus. Docuit primum in D. Iulij Domo pueri adhuc; deinde in suâ priuatâ. Docuit autem & Rhetoricam, itaut quotidie præcepta eloquentiæ traderet, declamaret verò non nisi nundinis. Scholam eius claros quosque viros frequentasse aiunt, in his M. Ciceronem, etiam eum prætura fungeretur.* L. Præconinus dictus alter Lælius, encomium facere & orationes nobilissimo cuique scribere solebat initio: deinde Rhetoricam docere aggressus Tiberio Imperante, & à Romanis Massiliam missus est, vt Græcam Massiliensis Academiæ Rhetoricam Latinè redderet. Cum vero de Comicis Tragicisque dictionibus, deque Ionicis & Atticis dialectis nimis curiosè multa conscriberet, Minutij nomen, eo quod minuta ista sectaretur, reportauit.

In eadem Academia docuisse fertur Castor Secundarij filius, Deiotari Galatiæ Regis Gener: postea verò ab ipso Deiotaro cum coniuge interfectus. Ille reliquit libros elegantes de Babylone, de persuadendo, artem dicendi, & Annalium ignorationes, aliosque multiiugâ Doctrinâ plenissimos: quem Castorem antea obscurum Cicero dicit nobilitatum fuisse ductâ filiâ Deiotari, ex quâ Castorem filium suscepit, à quo demum Deiotarus auus apud Cæsarem structarum insidiarum insimulatus est. Castoris illius maioris Oratoris facundissimi scribunt aliqui fuisse filium Petronium Arbitrum. At Suidas filium vult fuisse Galatæ aut Rhodij cognomento Philoromæi, ab amore erga Romanos: vt refert Forcatulus l. 6.

Petronius etiam ipse tam solutâ, quàm strictâ oratione claruit inter primos ætatis suæ Oratores & Poëtas, sed vitæ parum pudicæ fuit: vnde inuidia in eum Tigellini, quasi aduersus æmulum & scientiâ voluptatum potiorem, vt ait Tacitus l. 16. Annal. Proconsul tamen Bithyniæ fuit, & mox Consul. *Dein reuolutus ad vitia, seu vitiorum imitationem inter paucos familiarium Neronis assumptus est elegantiæ arbiter, dum nihil amœnum & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbauisset.* De eius lasciuis moribus satis clarè Sidonius Apollinaris in Narbone.

Et Te Massiliensium per hortos
Sacri stipitis Arbiter colonum
Hellespontiaeo parem Priapo.

Obiit L. Suetonio & L. Telesino Coss. biennio antequam Petrus & Paulus paterentur. Extant quædam eius opera, sed magna eorum pars periit longinquitate temporum.

Iisdem temporibus Rhetoricam profitebatur Statius Tolotensis, forte Tolonensis *de Toulon* cuius meminit Robertus Antissiodorensis in chronico: vbi ait D. Paulum Romæ biennium in libera custodia retentum fuisse, verbum Domini liberè prædicando multosque conuertendo. *Post biennium autem*, inquit, *relaxatus Hispaniam petiit, & Arelaten Trophimum, Viennam vero Crescentem ad prædicandum misit. Statius Tolotensis celeberrimè in Gallia Rhetoricam docet.* Item Oscus seu Oscius Oratoriam profitetur Massiliæ & Romæ. Discipulus fuit Porcij Latronis; cuius eloquentiæ speciem ita sibi formauit, vt in ea penitus reconditos Magistri sui mores effingeret. De eo Seneca in 6. Controuers. *Oscus non incommodè dixit.*

Quid dicemus de Phauorino Arelatensi, quem eruditio singularis morumque grauitas supra omnes sui seculi Rhetoras, Philosophos, Geometras & Astrologos longè extulit. Ille Massiliæ primum, deinde Athenis docuit, & in Academicorum Schola maximè floruit: vbi A. Gellium inter cæteros Discipulum habuit, & statua donatus est. Romam postea venit Traiano Imperante: sed mox Adriano Cæsari inuidiosus fuit, quia neminem in omni Disciplinarum genere si-

biparem ferre poterat. Æmulus fuit Plutarchi, & Heliodori, quē Cæſar Epiſtolarum Magiſtrū de Philoſophiæ Profeſſore fecerat, cum Rhetorem diſertum facere non poſſet, inquit vrbanè ſatis Dionyſius Mileſius Phauorini admirator. Prodigij autem loco reputatum eſt, quod homo Gallus, Græcè doctus: Eunuchus, adulter creditus; & Adriano Imperatori infeſtus viueret. Sub vitæ finem in Patriam redire voluit, cui immunitatem poſtulauit, ſed veritus ne fruſtra, quia Principem ſibi aduerſantem habebat, nihil aliud dixit, niſi ſe ita inſtitutum à Magiſtro, vt patriæ ſuæ chariſsimæ conſuleret.

Latinus Pacatus Drepanus elegantis ingenij & iudicij vir, Rhetor facundiſsimus prudentiam cum Eloquentia ita iunxit, vt apud omnes ordines potens fuerit & gratioſus. Eius extat elegans panegyricus Romæ dictus in Senatu Theodoſio Seniori Imperatori. Cuius hoc eſt exordium. *Si quis vnquam fuit, Imp. Auguſt. qui te præſente dicturus ante trepidauerit, eum profectò me eſſe & ipſe ſentio, & his qui conſilium tuum participant, videri poſſe video. Nam cum te ſemper vltra omnes retro principes laudari oportuerit, nunc porro vltra quàm aliàs prædicatus es, in ea vrbe conueniat dicendo celebrari, cuius & libertatem armatus aſſeruiſti; & auxiſti dignitatem togatus, quo tandem modo conſequi maieſtatem vtriuſque veſtrum oratione mea potero? hoc præcipue in tempore, quo ambo ita mutuò creuiſtis, vt nec tu fueris adhuc maior, nec illa felicior. Huc accedit Auditor Senatus, cui cum difficile ſit pro amore quo in te præditus eſt, de te ſatisfieri, tum difficilius pro ingenita atque hereditaria orandi facultate non eſſe faſtidio rudem hunc & incultum Tranſalpini ſermonis horrorem, præſertim cum abſurda ſiniſtraque iactantia poſſit videri his oſtentare facundiam, quam de Deorum fonte manantem in noſtros vſque vſus deriuatio ſera traduxit.* Hinc ex vngue Leonem diſce.

Claudius Marius Victor, ſeu Victorinus & Coruinus Rhetores & Oratores percelebres Maſsiliæ quoque floruerunt Theodoſio & Valeriano Imperatoribus. Et iiſdem temporibus Ioannes Caſſianus S. Chryſoſtomi Diſcipulus, qui Maſſiliam vt ad publicum totoque orbe celeberrimum Ludum Conſtantinopoli & Roma ablegatus ſe contuliſſe fertur. De eo ſic habet ad an. 427. Robertus Antiſſiodorenſis. *Ioannes Caſſianus claret, qui à Ioanne Chryſoſtomo Diaconus ordinatus, ſed poſtea de Conſtantinopolitana Eccleſia ab ipſo eiectus apud Maſſiliam Galliæ Presbyteri honorem adeptus eſt.. Hic ſcripſit experientia magiſtrante, librato ſermone & vt apertius dicamus, ſenſu verba inueniens & actione linguam mouens res omnium Monachorum profeſsioni neceſſarias & compertas in Ægypto vitas, Patrum Doctrinaſque & Regulas ditis ad plurimos libris expoſuit.*

Ex eadem Academia prodierunt Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, Eucherius Lugdunenſis, Saluianus Maſſilienſis, Auitus Viennenſis, Saloninus & Vrbanus Saluiani Diſcipuli, Honoratus Maſsilienſis, Gennadius quoque Presbyter Maſſilienſis, & alij plurimi. Verum hæc celebris ſchola poſt expulſos è Gallia Romanos circa initia Imperij Francici ſplendorem antiquum amiſit & dignitatem litterarum. Captâ enim à Burgundionibus Maſſiliâ, à Gothis. & Vandalis vaſtatâ barbaries in eum locum inuecta eſt, vbi tandiu Muſæ regnauerant. Itaque poſtremi Magiſtrorum alicuius nominis fuiſſe videntur Saluianus & Auitus Viennenſis. De vtroque Robertus Antiſſiodorenſis in Chronico. *Saluianus Maſſilienſis Eccleſiæ Presbyter floret* (ad an. 475.) *qui humana & diuina litteratura inſtructus & Epiſcoporum Magiſter ſcripſit ſcholaſtico & aperto ſermone multa.*

De Auito verò Viennenſi ſic idem author ſcribit. *Claret Auitus Viennenſis Epiſcopus ſcientiâ ſecularium doctiſsimus & ſanctitate præcipuus. Hic metricè de conditione mundi libros compoſuit. Hic aduerſus hæreſim Arrianam, quæ tunc non ſolum Africam, ſed & Galliam Italiamque ex parte occupauerat, magno ſudore decertauit. Quod clariſsima eius opera teſtantur. Scripſit enim Dialogum ſatis elegantem, hæreſim illam oppugnans fideliſsimo & doctiſsimo immortalique ingenio ad Gundebaudum Burgundionum Regem filium Gundouari. Item aliòs libellos duos contra Neſtorium Epiſcopum & Eutychen Abbatem authòres erroris ſcripſit luculentiſsimo & caſtigato ſermone. Fuerunt & alia illius plura eximia opera in Chriſti Eccleſia probatiſsima. Hic Sigiſmundum Regem in fide pietatis erudiuit. Qui agente illo poſtmodum Monaſterium SS. Martyrum Agaunenſium Mauricij & Sociorum eius conſtruxit. Quem poſtmodum captum & à Francis occiſum vehementer doluit. Huius in Præſulis Epitaphio inter alia ſic dicitur.*

Vnus in arce fuit, cui quolibet ordine fandi,
Orator nullus similis, nullusque Poëta.
Clamant quod sparsit, per crebra volumina libri,
Qui vixit, viuit, perque omnia secula viuet.

Ex hac autem illustri & in omni Disciplinarum genere florentissima schola, cæteræ Galliarum vrbes tum publicos professores, tum priuatos præceptores & pædagogos accipere solebant olim, Grammaticos, Rhetoras, Philosophos, Medicos, grandique stipendio & mercede conducebant, vt notat Strabo. Nam vt olim nemo satis eruditus satisque doctus esse reputabatur, qui Athenis non studuisset: in Gallia tempus fuit, cum nemo crederetur eloquens, aut cuiuscumque artis liberalis satis gnarus, qui Massiliensem Academiam non frequentasset. Quæ res Gallos ita φιλέλληνας reddidit, vt teste Cæsare in omnibus rebus, publicis priuatisque rationibus Græcis litteris vterentur. Quod etiam notauit Strabo l. 4. Cuius locum licet paulò longiorem ideo lubentius attexemus, quod Scholas Massilienses mirificè illustret & commendet. Describit igitur statum Massiliæ, qualis erat suo tempore, elegantiam & frequentiam: quò scilicet omnes qui paulò elegantiores esse vellent, ad docendum philosophandumque se conferre solebant. Sic igitur ille. πάντες γὰρ οἱ χαρίεντες πρὸς τὸ λέγειν τρέπονται καὶ φιλοσοφεῖν. ὥστ' ἡ πόλις μικρῷ μὲν πρότερον τοῖς βαρβάροις ἀνεῖτο παιδευτήριον, καὶ φιλέλληνας οὕτω κατεσκεύασε τοὺς Γαλάτας, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια Ἑλληνιστὶ γεγράφειν. ἐν δὲ τῷ παρόντι καὶ τοὺς γνωριμωτάτους Ῥωμαίων πέπεικεν ἀντὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας ἐκεῖσε φοιτᾶν, φιλομαθεῖς ὄντας. ὁρῶντες δὲ τούτους οἱ Γαλάται καὶ ἅμα εἰρήνην ἄγοντες τὴν σχολὴν ἄσμενοι πρὸς τοὺς τοιούτους διατίθενται βίους, οὐ κατ' ἄνδρα μόνον, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ. σοφιστὰς γοῦν ὑποδέχονται, τοὺς μὲν ἰδίᾳ, τοὺς δὲ αἱ πόλεις κοινῇ μισθούμεναι καθάπερ καὶ ἰατρούς. *Id. qui paulo elegantiores ibi sunt homines, ij se ad dicendum Philosophandumque conferunt. Atque ideo vrbs ea paulo ante quidem Barbaris loco ludi litterarij patefacta fuit, & Græcarum literarum sic studiosos reddidit Gallos, vt contractuum quoque formulas Græcè conscriberent. Nunc verò nobilissimis etiam Romanorum persuasit, vt studiorum causâ pro Atheniensi peregrinatione Massiliensem amplectantur. Quos cum videant Galli, quia in pace viuitur, ipsi quoque lubentes otium huic vitæ instituto impendunt, non modo priuatim, sed etiam publicè. Nam præter* Sophistas *qui priuatis sumptibus commeant, publicis etiam Ciuitatum stipendiis cùm* Sophistæ, *tum Medici aluntur.*

Ex hoc loco duo præsertim intelligimus. Primum est, quod excellentissimæ huius Academiæ exemplum plurimæ Galliarum Ciuitates imitatæ publicas quoque scholas erexerint aduocatis ad eam rem Massiliensibus Magistris, sicque ex ea veluti ex equo Troiano innumeri prodierint Professores & Magistri.

Vsus linguæ Græcæ in Gallia.

Alterum est, quod hæc scholarum in variis vrbibus erectio, hæc cum Græcis hominibus communicatio, adeo studiosos linguæ Græcæ Gallos reddiderit, vt non tantum in priuatis congressibus. & colloquiis familiaribus, sed in publicis quoque contractibus sermone Græco vti voluerint, *cum in reliquis fere rebus*, inquit Cæsar lib. 6. *publicis priuatisque rationibus, Græcis literis vtantur.* Inde tabulæ illæ in Castris Heluetianis repertæ, Græcis literis confectæ, quæ ad Cæsarem perlatæ fuerunt. Inde plurimus in nostro Gallo-Romano Hellenismus, inquit Vinetus. Hinc Iulius Ausonius Græcam linguam melius nouisse dicitur, quàm Latinam, seu in media ipsa Massilia sermonem Græcum cum Medicina didicisset, seu domi in patria habuisset præceptorem aliquem, à quo doceretur. Hinc Burdigalæ Paulinus puer institutus est Graiis etiam famulis adhibitis, qui cum puerulo Græcè colloquerentur.

Non ergo admittendum, quod aliqui somniant, Gallos litteris quidem seu Characteribus Græcis in scribendo vsos, non item sermone. 1. Enim multi viri docti literas Græcas non Græcæ, sed Gallicanæ inuentionis, appellationis & efformationis esse putant. quandoquidem ipsi Græci Characteres α, β, γ, & reliquos quibus vtuntur, fatentur non esse Græcos, sed Barbaros. legimus enim apud Varronem l. 7. de Ling. Latin. Cum Crates Græcus Quæstionem Grammaticam in Græcia agitaret, quæreretque cur prima littera diceretur *Alpha*, non *Alphatos*, Græcos alios Grammaticos respondisse, *Hæc non sunt vocabula nostra, sed Barbara.* Et apud Aristotelem, Philosophiam à Gallorum seu Celtarum Semnotheis, seu Sarnotheis initium cepisse, Galliamque Græciæ fuisse Magistram.

2. Quis dicat Gallos ob id vocatos fuiſſe φιλέλληνας, quod Græcis Characteribus vterentur? ſicut quis eoſdem, & alios innumeros populos φιλορωμαίους vocet, quod Romanis notis in expreſsione linguæ ſuæ vtantur? planè enim ridiculum eſt dicere quemquam Latinè ſcire eò tantùm, quòd Latinas notas vſurpet.

3. Plurima vocabula quæ in noſtro Gallo-Romano retinemus, luce meridiana clarius oſtendunt Maiores noſtros ex frequentatione cum Maſſilienſibus Græcè in multis locutos, & Græco ſermone fuiſſe vſos; aut certè Græcis vocibus, Gallicam Dialecton affinxiſſe. Vt ſunt iſta. *Aga*, *Aga-tien*, vox mirantis ab ἄγαμαι & ἀγάω miror. *Acouter*, pro *eſcouter*, inde in re venatica *Acout*, *Acout*, ab ἀκούω audio. *Aigre* ab ἄγριος ſilueſtris. *Aiſe*, *eſtre aiſe*, ab ἥδομαι, ἥσθαι *lætari*. αἴσιος *qui eſt à ſon aiſe*. *Aller l'amble* ἀμβλύνειν. *Apaſter* ab ἀπατάω *decipio*. *Apauurir* ab ἀπαυρέω. *Aßés* ab ἄζω ſatio, & in aor. 1. ἆσαι. *Atraper* ἀτραπίζειν & ἀτραπεῖν. *Braſſer* à βράσσειν. *Briſer* à βρίθειν & βρίζειν. *Faire du bruit, bruire* βρύχειν. *Bronter* βροντᾶσθαι & βροντᾶν. *Car* γὰρ enim. *Chamarrer* χαμαρύειν *cumulare*. *De la Cole* κόλλα. *Couper* à κόπτειν *ſcindere* & in aor. 2. κοπεῖν. *Craquer* à κράζειν. *Crier* κρίζειν. *Crouler* κρούειν. *Cuiure* κύπριον.

Diſner δειπνεῖν. *Dune, eminence,* δοῦνες. *Embraſer* ab ἐμβράζειν. *Entamer* ἐνταμεῖν aor. 2. à τέμνω *ſcindo*, *hinc* ἐντέμνω. *i'entame*. *Eſgayer*, ἐγγαίειν. *Embaler* ἐμβαλεῖν. *Endener* ab ἐντὸς *intus* & ἰύω inflammo. *Eſcumer* κυμαίνειν à κῦμα *eſcume*, *flot*.

Fagot φάκος. *Falot folaſtre* φαῦλος. *Filoux*, *Imposteur* φηλός.

Grauer γράφειν & in aor. 2. γραφεῖν. *Guerre* γέρρον. *Guerdon* κέρδος.

Heureux, qui a bon vent, οὔριος. *Hoqueton* ruſticè *Hocheton*, ὁ χιτών.

Iapper ἰάπτω maledico in aor. 2. ἰαπεῖν.

Leger λεῖος, *lecher & leicher* λείχειν *lingere*. *Lourdaut* λορδός.

Mais μὲς pro μὲν μέντοι ſed.

Se Meſler μελεῖν & ἐμμελεῖν *curam ſuſcipere*. *Me voila* & corrupte *meula*. μέμβλω *adſum*. *Se mocquer* σμώχειν, μωχᾶσθαι, μωκᾶν. *Moquerie* μώκησις, *& moqueur* μῶκος, *Moüelle* μυελός, μυελώδης *moüelleux*. *Mue* μῦτα, inde μυτοῦν *mettre en mue*. *Faire la moüe* μύειν.

Nettoyer alias *nettier* νίπτειν. *Faire la nique* νικᾶν *obiurgare* νῖκος, *nique*. *Orgueilleux* ὄργιλος *Orgueil*, ὀργίλος ab ὀργάω *turgeo*. *Ou* οὗ vbi. *Ouy* ab οὕτωσι. *Ouy-da* οἶδα *noui*, *ſcio bene*.

Parler παραλαλεῖν & παρλεῖν. *Pauure* παῦρος *mettre tout peſle meſle* πελεμίζειν *miſcere*. *Filer* πιλεῖν. *Piquer* πίκειν.

Rabâter ῥαβάττειν. *Rayer Raſer*, ῥαίειν *vaſto*, *corrumpo*. *Raptaſſer* ῥάπτειν.

Siffler σιφλάζειν explodere. *Sifflement* σίφλος.

Troubler τορυβεῖν. *Troüer* τρύειν *perforare* *Trou* τρῦμα. *Tuer* τύειν.

Va βᾶ *vade*, pro βᾶθι.

Hæc vocabula è longe maiori numero ſelecta oſtendunt clariſſimè, quàm verum ſit Gallos veteres non ſolo charactere Græco vſos fuiſſe, ſed ipſam linguam & ſermonem vſurpaſſe. Quemadmodum ergo à temporibus Romanorum vſque ad Franciſcum I. res forenſes, iudicia & Placita Principum Latino ſermone in Gallia exprimere & referre vſus inualuit: ita antiquitus inito cum Maſſilienſibus commercio, in publicis priuatiſque rationibus & contractibus linguæ Græcæ vſus fuit, apud Aquitanos præſertim & Celtas, qui eorum præceptores & magiſtros ad ſuas ſcholas euocarunt.

Nec obſtat quod Cæſar, vt habetur in lib. 1. de Bello Gallico, cum Diuitiaco Æduo, quem aliqui vnum è Druidis volunt fuiſſe, egerit per C. Valerium Procillum Principem Galliæ Prouinciæ quotidianis interpretibus remotis; neque enim hinc conuincitur Græcè neſciſſe Diuitiacum, aut Valerium Procillum adhibitum à Cæſare ad interpretandum ei verba Cæſaris, ſed ſolum adhibitum, vt Diuitiacum ad ſuas partes adduceret, etiam contra Dumnorigem fratrem, à quo ſe læſum dolebat. Deinde non conſtat, an Druida fuerit Diuitiacus, imo ex eo quod Magiſtratum annuum in ſua Ciuitate gerebat cum poteſtate vitæ & necis, & militaria munia tunc obibat, credibile eſt non fuiſſe ſacerdotem, quia Druidæ militiæ vacationem rerumque omnium immunitatem habebant. Præterea neque Magiſtratus omnes, neque Nobiles, neque etiam forte Druidæ omnes Græcè ſciebant: ſi-

tur nec omnes Magiſtratus hodie, nec etiam omnes ſacerdotes ſatis Latinè ſciunt, quanquam lingua iſta familiaris ſit in Gallia. Non enim contendimus omnes perfectè Græcè ſciuiſſe, aut locutos fuiſſe, licet in pleriſque Ciuitatibus Magiſtri ex Academia Maſſilienſi euocati Iuuentutem edocerent.

Supereſt vt de moribus, legibus & inſtitutis Maſſilienſium pauca dicamus. Exiſtimarunt enim aliqui eos vſque adeo deliciis effœminatos fuiſſe, vt prouerbio dici conſueſſet, *πλώσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν*, *Nauiges Maſſiliam*, vt refert Athenæus l. 2. quò videtur quoque pertinere illud Plauti in Caſſina, *vbi tu es qui, colere mores Maſſilienſes poſtulas?* Verum hunc locum alii explicant de ſeueritate Maſsilienſium, aiuntque Athenæum prouerbii ſenſum non fuiſſe aſſecutum, ſed hunc eſſe: vt ſcilicet, qui moribus effœminati ſunt & molles, nauigent Maſſiliam diſcendi cauſâ virtutem & Diſciplinæ moralis ſeueritatem. Nam ſi Ciceroni & Valerio Maximo fides eſt, non vlla gens laudatior vnquã fuit, quã Maſſilienſes. Ciceronis locum ſupra retulimus ex orat. pro Flacco. En Valerii ex l. 2. c. de Inſtitutis antiq. *Eadem ciuitas* (Maſſilienſis) *ſeueritatis cuſtos acerrima eſt: Nullum aditum in ſcenam Mimis dando, quorum argumenta maiori ex parte ſtuprorum continent actus, ne talia ſpectandi conſuetudo, etiam imitandi licentiam ſumat. Omnibus autem, qui per aliquam Religionis ſimulationem alimenta inertiæ quærunt, clauſas portas habet, & mendacem & fucoſam ſuperſtitionem ſubmouendam eſſe exiſtimans.*

Narrat Forcatulus poſt Valerium Max. l. 2. c. 1. & Strabonem l. 4. Maſſilienſium Senatum ſeu Publicum Conſilium fuiſſe DC. virorum quos *τιμούχους* vocabant, eoque honore fruitos, quoad viuerent: nec creari potuiſſe, niſi è ſanguine Ciuium à tertia generatione, nec niſi qui liberos haberent. Huiuſce Senatus Principes Quindecim erant numero, treſque Præſides agnoſcebant. Similes proculdubio noſtris Scabinis & Maioribus. Et tales erant Magiſtratus vrbium Municipalium. Cicero pro S. Roſcio. *Itaque Decurionum Decretum ſtatim fit, vt Decem-Primi proficiſcantur ad L. Syllam.* Sic enim vnico vocabulo *Quinque-primi*, *Decem-primi*, *Quindecim-primi* dicebantur: vt apud Græcos *πεντέπρωτοι, εἰκοσάπρωτοι*. Hos Cæſar euocauit, antequam bellum inferret Maſſilienſibus, remiſitque in vrbem, vt conſilium haberent. *Euocat ad ſe Cæſar Quindecim-primos; cum his agit, ne initium inferendi belli à Maſſilienſibus oriatur: debere eos Italiæ totius authoritatem ſequi potius, quàm vnius hominis voluntati obtemperare.* hæc Cæſar lib. 1. de Bello Ciuili. Illi autem conſulto Sexcentorum Conſilio, ex authoritate renunciarunt, ſe neutrum contra alterum adiuturos, ſcilicet nec Cæſarem nec Pompeium, aut vrbe aut portubus recepturos. Meminit eiuſdem Senatus Lucianus in Toxaride, aiens Menecratem à Sexcentis infamem & ad capeſſendos Magiſtratus inidoneum eſſe iudicatum, quod ſententiam quandam parum æquam pronunciaſſet.

Quis dubitet Academiam ſuos quoque habuiſſe Præfectos & Rectores, cum in cæteris rebus Ciuitas tam ſapienti Senatu, tamque diligenter ſelectis Magiſtratibus munita eſſet?

Præ cæteris Dijs Palladem ſeu Mineruam Muſarum Præſidem & Patronam colebant, eique Athenienſium exemplo Templum in Arce dedicarunt. In porticu autem Templi inerat ſimulachrum Deæ Toruæ: quod cum in ſomno & quiete Catumando Regulo apparuiſſet, vltro cum Maſsilienſibus pacem iniit, quibus bellum intulerat, petiitque vt ſibi liceret Deam illam venerari; quam deinde veneratus torque aureo donauit. Hac de re ſic Iuſtinus: *Dux conſenſu omnium Catumandus Regulus eligitur, qui cum magno exercitu lectiſſimorum virorum vrbem hoſtium obſideret, per quietem ſpecie toruæ mulieris, quæ ſe Deam dicebat, exterritus, vltro pacem cum Maſſilienſibus fecit: petitoque vt intrare illi vrbem & Deos eorum adorare liceret, cum in Arcem Mineruæ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulacro Deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat illam eſſe, quæ ſe nocte exterruiſſet; illam, quæ recedere ab obſidione iuſſiſſet; gratulatuſque Maſſilienſibus, quod animaduerteret eos ad curam Deorum immortalium pertinere, torque aureo donatâ Deâ in perpetuum amicitiam cum Maſſilienſibus iunxit.*

Cæterum teſtatur Agathius Maſsilienſes ætate ſuâ nempe circa an. Chriſti 540. ab antiquo viuendi loquendique ritu plurimum deflexiſſe, & Imperantium inſtitutis moribuſque vixiſſe ſub 4. Clodouæi I. liberis Francorum Regibus.

DE ACADEMIA ÆDVENSI SEV AVGVSTODVNENSI.

DVORVM Ciuitas olim Bibracte appellabatur, & ab Augusto Imp. Augustodunum dicta, vulgò *Autun*, magni nominis in Celtica, vocaturque à Cæsare l. 1. *Oppidum longè maximum ac copiosissimum*; & l. 7. Oppidum apud Gallos *maximæ authoritatis*. Ibi Cæsar sæpe hiemauit, & conuentus indixit. Ibi quoque à Vercingentorige totius Galliæ Comitia indicta, vt legitur l. 7. de Bello Gall. Sed quo loco vrbs hæc posita olim fuerit, non conuenit inter Topographos. Orontius & Vigeneræus *Belnam* nunc esse putant, quæ Bibracte quondam fuit. Marlianus scribit Bibracte nomen retinere. Et notar Ortelius se habere à Ioanne Mercario *Beurect* hodie vocari, quatuorque milliaribus ab Augustoduno distare. Alij in monte Bifracto, qui vulgari nomine appellatur *Beuuray*, constituunt. Alij denique Augustodunum hodiernum idem esse quod Bibracte antiquum arbitrantur. Quæ sententia longe verisimilior apparet propter rationes, quas affert Thomas Cantor & Officialis Ecclesiæ Æduensis in libello de Antiquo Bibracte; & Ladoneus apud Æduos Causidicus in Poëmate Heroïco de Augustoduni Antiquitatibus: in quo vetustam Æduæ Gentis Originem à Samothe repetit, Deorum templa enumerat, Druidum domicilia, Mœnia, Scholas, Ærarij locum, Capitolij Arcem, & cætera eiusmodi. Nos de Scholis agemus.

Prima post Massiliensem fuit proculdubio Æduensis, seu Augustodunensis, omniumque Gallicanarum post eam antiquissima; & haud scio, an non antiquior: quam certè floruisse constat antequam Romani Celticam occuparent. Ibi enim Conuentus suos celebrabant sæpe Druidæ, (PARLAMENTVM DRVIDARVM veteres appellarunt) Scholasque habebant in monte, qui hodie etiamnum de eorum nomine vocatur MONTDRV vel MONTEDRV id. *Mons Druidarum*. Ibi etiam Nobiles adolescentes cum Schola coniunctam palæstram habebant: illucque omnes Celtæ, quoniam longius distabat Massilia, confluebant ad studia bonarum Artium, vt ex Tacito discimus aiente Tiberij Imperatoris temporibus Iulium Sacrovirum Principem seu Regulum Gallorum occupasse Ciuitatem Æduensem, & in ea multos Iuuenes, qui litteris operabantur, vt eos quasi à parentibus datos obsides ad sustinendam defectionem suam haberet. *Augustodunum*, inquit l. 3. An. *caput Gentis armatis cohortibus Sacrouir occupauerat, & nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operatam, vt eo pignore parentes propinquosque eorum adiungeret: simul arma Iuuentuti occultè fabricata dispertit.* Hinc patet, quantùm eo tempore celebraretur hæc Academia, quam Lipsius vocat *Vetustissimam post Massiliam Bonarum Artium sedem*. Sacrouiri exemplum imitatus est Ludouicus XI. Francorum Rex, vt legitur apud Mon-

Schola Æduensis.

ftreletium, qui exterorum liberos in Collegio Nauarrico Musis operam dantes sibi oppignerauit. Et de vtriusque facto sic scribit Ludouicus D'Orleans in notis ad hunc Taciti locum. *Sacrouir barbaro more sibi oppignorauerat iuuentutem, Musis operam nauantem: quod à nostris Iurisconsultis damnatur, præcipuè apud Bartholum in Tractatu de Represaliis. Legi tamen apud Monstreletium, Ludouicum XI. Regem Francorum nobiliores Exterorum adolescentes Parisiis Nauarrico Gymnasio litteris operam dantes pro pignore cepisse. Quod semel factum, semper improbatum est: & ita me pro Iuribus Regiis patrocinante fuit iudicatum à Senatu Parisiensi.* hæc per transennam.

Verum circa tempora Diocletiani, hæc florentissima Schola cum ipsa vrbe Bagaudicæ rebellionis latrociniis destructa est & euersa, expulsique Professores, aut interfecti, quos inter celeberrimus erat Eumenius senior, qui octogenario maior Rhetoricam adhuc profitebatur. Quippe tunc fatiscente Imperio Romano Barbaræ quædam Nationes, & præsertim Latrones quidam & prædones, quos Galli Bagaudas appellabant, totam Galliam, maximè verò Celticam depopulati sunt & deuastarunt: vt intelligitur ex iis quæ refert Sex. Aurelius Victor illius temporis Scriptor, qui de Diocletiano verba faciens sic habet. *Namque vbi comperit Carini discessu Helianum Amandum excita manu Agrestium ac Latronum, quos Bagaudas Incolæ vocant, populatis latè agris plerasque vrbium tentare, Maximianum statim amicitia fidum, quamquam semiagrestem, militiâ tamen atque ingenio bonum Imperatorem iubet. Huic postea cultu Numinis, Herculis cognomentum accessit.... Sed Herculeus in Galliam profectus fusis hostibus, aut acceptis quieta omnia breui patrauerat.* Hoc accidit an. Christi 287. & ab vrbe condita 1039.

Porro Bagaudæ nomen non fuit populi alicuius, sed factionis atque latrocinij Pastorum, aliorumque eiusmodi vilium hominum & otiosorum; qui etiamnum hodie in aliquibus Prouinciis vocantur DES BEGAVDS. Ad cuius vocabuli explicationem multa scitu dignissima & magnâ diligentiâ conquisita refert Menagius in lib. de Originibus Linguæ Gallicanæ in verbo BAGANS, quo apud Vascones *Pastores* significantur, à latino forte *vagantes*: at Vossius l. 11. de Vitiis Sermonis c. 3. deducit à verbo *Bagaudæ*, vel *Bacaudæ*: quorum mentionem faciunt præter Aurelium Victorem, Mamertinus, Eutropius, D. Hieronymus, Prosper Aquitanus, & Saluianus. Prosper quidem de iis sic habet: *Eudoxius arte Medicus, praui sed exercitati ingenii in Bagauda id temporis motu delatus ad Chunnos confugit*, & infra. *Omnia pene Gallorum seruitia in Bagaudam conspiranere*. Saluianus lib. 5. *Vocamus rebelles, vocamus perditos, quos esse compulimus criminosos: quibus enim aliis rebus Bagaudæ facti sunt, nisi iniquitatibus nostris? aut quid aliud etiamnum agitur, quam tunc actum est, id est, vt qui adhuc Bagaudæ non sunt, esse cogantur?*

Habuerunt olim Bagaudæ illi Castellum, vbi hodie situm est S. Mauri Fossatensis Monasterium. In quadam enim Charta illius Abbatiæ, quæ est anni 868. locus ille appellatur, CASTRVM BAGAVDARVM. Sed vnde nomen? vel à Græco Βαγάυειν quod est *vagari* apud Suidam: vel ab Hebraïco BAGAD, quod est *rebellare*; vel à voce Gallica *Begaud* & *Begauder*, quod est otiosum & inertem esse: homines autem inertes vulgò factiosi sunt & seditiosi. Et ex eadem forte voce profluxit ista *Baguenaude*: quâ antiquitus masculina quædam poësis significabatur, seu versus, quorum rithmus erat tantummodo Masculinus & inconditus. Tales autem versus solent à Rusticis componi.

Cum ergo Maximianus Bagaudas deleuisset, qui plurima Oppida, & potissimum Augustodunense vastauerant, plurima ædificia & templa odio Romanorum, à quibus mole tributorum obruebantur, diruerant, paulo post creatis Cæsaribus Iulio Constantio & Galerio Maximiano, eorum alter nempe Constantius in Gallias & in Britanniam profectus, Bagaudarum Reliquias fudit, pacatisque rebus vrbes, vrbiumque ædificia instaurari curauit; eamque ob rem toti Galliæ gratissimus fuit, maximè verò Æduensibus, quorum malam sortem miseratus, Templa Scholasque, quæ non modò Auditoriorum ruinâ, sed & morte Eumenij veteris earundem quondam Rectoris, aliorumque Professorum à Bagaudis aut expulsorum, aut interfectorum exitio conciderant, reparare laborauit. Vt ex eius Rescripto patet, quod Eumenius Iunior in oratione quam pro in-

ſtaurarione Scholarum Æduenſium ad Virûm Perfectiſsimum Præſidem Galliarum habuit, inſeruit. Eſt autem eiuſmodi.

Merentur & Galli noſtri, vt eorum liberis, quorum vita in Auguſtodunenſium oppido ingenuis Artibus eruditur, & ipſi adoleſcentes, qui hilari conſenſu meum Conſtantij Cæſaris ex Italia reuertentis ſuſcepere Comitatum, vt eorum Indoli conſulere cupiamus. Proinde quod aliud præmium his, quam illud conferre debemus, quod nec dare poteſt nec eripere fortuna? Vnde AVDITORIO *huic quod videtur interitu Præceptoris orbatum, Te vel potiſſimum præficere debuimus, cuius eloquentiam & grauitatem morum & Actis noſtris habemus adminiſtratione compertum. Saluo igitur priuilegio Dignitatis tuæ hortamur, vt profeſſionem oratoriam recipias, atque in ſupradicta Ciuitate, quam non ignoras Nos ad priſtinam gloriam reformare, ad vitæ melioris ſtudium Adoleſcentium excolas mentes; nec putes hoc munere ante partis aliquid tuis honoribus derogari, cum honeſta profeſſio ornet potius omnem, quam deſtruat Dignitatem. Denique etiam Salarium te in Sexcenis millibus nummûm ex Reipub. viribus conſequi volumus, vt intelligas meritis tuis etiam noſtram conſtituere Clementiam. Vale Eumeni chariſſime nobis.*

Instauratur Schola Æduensis.

Eumenius ipſe tum ſacræ memoriæ Magiſter erat in Sacro Palatio, imprimis Conſtantio Cæſari charus, & propter eloquentiam morumque grauitatem acceptiſſimus. Licet autem Gallus eſſet & patria Æduus, non in ea tamen Academia primordialibus litteris imbutus fuiſſe videtur: quippe ſcholas Auguſtodunenſes ante pueritiam ſuam conticuiſſe notat, propter latrocinia Bagaudarum, vltimumque in iis docuiſſe Eumenium Rhetorem auum ſuum. *Quamuis*, inquit, *ante ingreſſum pueritiæ meæ prætermiſſa fuerit exercendi ſtudij frequentatio, tamen illic Auum quondam meum docuiſſe audio hominem Athenis ortum, Romæ diu celebrem, mox in iſta vrbe perſpecto & probato hominum amore Doctrinæ atque huius ipſius operis veneratione detentum. Cuius Ego locum, in quo, vt referunt, maior octogenario docuit, ſi ab iſto venerabili ſene* (TE GLAVCE *appello præſentem, quem videmus non Ciuitate Atticum ſed eloquio*) *recoli ornarique perfecero, ipſum mihi videbor ad vitam tali profeſſionis ſuæ ſucceſſione reuocaſſe. Quod quidem meum Ego erga honorem Domus ac familiæ meæ ſtudium non confiterer V. P. niſi ipſis Imperatoribus Cæſaribuſque Noſtris gratum eſſe conſiderem, vt publicam eorum in reſtituendo Orbe pietatem pro ſuo quiſque captu in renouandis ſuorum veſtigiis æmuletur.*

Tanto ergo libentius hoc in ſe munus ſuſcepit Eumenius, quod & ſua ipſius patria eſſet, & quod Eumenius auus ibi docuiſſet, & quod Conſtantius Cæſar ſuum erga litteratos amorem teſtificaretur. Quod verò æternæ laudi dari debet Eumenio, ſexcenta illa millia nummûm, quæ Princeps ei ſtipendii ſeu ſalarij loco attribui de ærario voluit, Sholarum egregiarum inſtaurationi addixit, publicisque ſumptibus parcere maluit, quàm priuatis, vt Principis liberalitatem imitaretur: ad cuius eximiam laudem neruos omnes eloquentiæ in priori ſuæ orationis parte adhibet.

Ante omnia igitur, *inquit*, V. P. Diuinæ Imperatorum Cæſarumque noſtrorum prouidentiæ, ſingularique in nos beneuolentiæ huius quoque operis inſtauratione parendum eſt, qui ciuitatem iſtam & olim fraterno populi R. nomine gloriatam, & tunc demum grauiſſimâ clade perculſam cum latrocinio Bagaudicæ rebellionis obſeſſa auxilium Ro. Principis irrogantem non ſolum pro admiratione meritorum, ſed etiam pro miſeratione caſuum attollere ac recreare voluerunt, ipſamque ruinarum eius magnitudinem immortalibus liberalitatis ſuæ monimentis dignam iudicauerunt, vt tanto eſſet illuſtrior gloria reſtitutorum, quantò ipſa moles reſtitutionis immanior. Itaque maximas pecunias, & totum, ſi res poſcat, ærarium non templis modò ac locis publicis reficiendis, ſed etiam priuatis domibus indulgent: nec pecunias modò, ſed etiam artifices tranſmarinos, & ex ampliſſimis Prouinciarum Ordinibus incolas nouos, & deuotiſſimarum hiberna Legionum, quarum inuicta robora ne in his quidem, quæ nunc cum maximè egent bellis, requirunt, vt commodis noſtris ſtudio gratiæ hoſpitalis operentur, & reſides aquas & nouos amnes veluti aridis feſſæ vrbis viſceribus infundant. Ex quo manifeſtum eſt eos, qui Coloniam iſtam tot tantiſque operibus totius Imperij erigere atque animare ſtatuerunt, vel præcipuè ſedem illam Liberalium Litterarum velle reparari, cum frequentiam honeſtiſſimæ iuuentutis illuſtrato Studiorum honore prouiderint. Cui enim vnquam veterum Principum tantæ curæ fuit, vt Doctrinæ at-

» que Eloquentiæ ſtudia florerent, quantæ his optimis & indulgentiſſimis Dominis » generis humani? Quos ego quidem, quantum advotum pietatemque pertinet, » Liberorum noſtrorum parentes appellare nondubito, qui nobiliſſimam iſtam indo- » lem Galliarum ſuarũ interitu Summi Doctoris orbatã reſpicere dignati, ſuo potiſ- » ſimum iudicio Præceptorem ei Moderatoremque tribuerunt: & inter Imperatorias » diſpoſitiones ſummis Reipub. gubernandæ prouiſionibus occupatas, Litterarum » quoque habuere delectum: nec aliter quam ſi Equeſtri turmæ vel Cohorti Præ- » toriæ conſulendum foret, quem potiſſimum præficerent, ſui arbitrij eſſe duxe- » runt, ne ij quos ad ſpem omnium Tribunalium, aut interdum ad ſtipendia » Cognitionum Sacrarum aut fortaſſe ad ipſa Palatij Magiſteria prouehi opor- » teret, veluti repentino nubilo in mediis adoleſcentiæ fluctibus deprehenſi in- » certa dicendi ſigna ſequerentur. In quo ego, vir perfectiſſime, nihil laudi » meæ tribuo, ſed Domini noſtri Conſtantij Principis Iuuentutis incredibi- » lem erga Iuuentutem Galliarum ſuarum ſolicitudinem atque indulgentiam mi- » rari ſatis nequeo, qui honorem litterarum hac quoque dignatione cumulauit, » vt me potius ad priſtina mea ſtudia molientem ipſum iuſſerit Diſciplinas Artis » Oratoriæ retractare, & hoc mihi munus iniunxerit, vt mediocrem quidem pro » ingenio meo naturaque vocem, Cœleſtia tamen verba & Diuina ſenſa Princi- » pum prolocuturam ab arcanis ſacrorum penetralium ad priuatarum Muſarum » aditus transtulerit: non vtique quia mihi, quem (quod ſine inuidia dixerim) » tanta dignatione reſpicit, quanta pro ſummis honoribus debet ſufficere ſapien- » ti, vellet aliquid impoſitã iſtã profeſſione detrahere, ſed vt profeſſioni ipſi ex eo » honore quem geſſi, adderet dignitatem.

Ex his patet Eumenium non tantùm Rhetorices profitendæ munus ſuſcepiſſe, ſed præterea moderandæ & regendæ Iuuentutis prouinciam ei fuiſſe à Conſtantio impoſitam: atque ideo Academiæ præfecturam veluti Magiſtratum quendam geſſiſſe: neque enim credendum eſt eum vnicum fuiſſe Profeſſorem & Magiſtrum Scholæ Æduenſis, & Grammaticam cæteraſque literales artes doeuiſſe, virum nempe tanti nominis, & multis honoribus & Muneribus Palatinis perfunctum, tuncque etiam perfungentem: ſed Conuentui ſeu Collegio Iuuentutis Præfectum ſimul Præceptoremque delectum, vt qui Orator erat eloquentiſsimus, quique iam eloquentiæ profeſsione claruerat, antequam ad Officia Palatina eueheretur, alios Magiſtros ſuo regimini commiſſos & relictos, adoleſcenteſque Doctrinæ ſuæ famã & authoritate facilius in officio contineret.

Eiuſdem autem Principis factum non modò ab Inſtauratione Diſciplinarum » extollit, ſed etiam à reparatione ædificiorum. *Cui igitur dubium*, inquit, quin di- » uina illa mens Cæſaris, quæ tanto ſtudio PRÆCEPTOREM HVIC CONVENTVI IV- » VENTVTIS elegit, etiam locum exercitiis illius dedieatum inſtaurari atque exor- » nari velit, cum omnes omnium rerum Sectatores atque fautores parum ſe ſatis- » facere voto & conſcientiæ ſuæ credant, ſi non ipſarum quas appetunt, gloriarum, » Templa conſtituant? Inde eſt, vt Athenienſis humanitas Aram Miſericordiæ in- » ſtituerit, & Rom. Ducis animi magnitudo TEMPLVM VIRTVTIS ET HONORIS. » Quarum enim Artium, ſiue animi affectionum Magnis hominibus ingenera- » tus ardor fuerit, earum etiam conſeerata exiſtere ad poſteros monumenta » voluerunt. Ædem Herculis Muſarum in Circo Flaminio Fuluius ille Nobilior » ex pecunia Cenſoria fecit, non id modò ſecutus quod ipſe litteris & ſumma » Poëtæ amicitia duceretur, ſed quod in Græcia cum eſſet Imperator, acceperat » Herculem Muſagetem eſſe Comitem Ducemque Muſarum. Idemque primus » nouem Signa, hoc eſt omnium Camœnarum ex Ambracienſi oppido tranſlata » ſub tutela fortiſſimi Numinis conſecrauit, vt res eſt, quia mutuis operibus & » præmiis iuuari ornarique deberent: Muſarumquies defenſione Herculis, & vir- » tus Herculis voce Muſarum.

Nec prætereundum Academiam iſtam fuiſſe Menianam appellatam, vt in multis locis eiuſdem Orationis legitur, & Scholas Menianas. *Id poſtulo, quod non modo contradicendo nemo audeat impedire, ſed omnes potius, quibus Diuina Principum liberalitas, quibus vrbis iſtius reſtitutio, quibus Optimarum Artium celebratio grata atque iucunda eſt, ſummo gaudio & fauore ſuſcipiunt, vt Meniana illa Schola quondam pulcherrimo opere & ſtudiorum frequentia celebres & illuſtres, iuxta*

cætera quæ inſtaurantur opera ac templa, reparentur. Et alibi. *Hæc eadem Meniana* & alio loco. *Ille qui Meniana hæc primus extruxit.* Quorſum verò nomen iſtud & vnde, ambigitur. An quia à Menio quodam inſtitutæ conſtructæque fuerunt hæ Scholæ primitus? an quia prope mœnia vrbis? quomodo *Submœnianæ* mulieres Romæ dicebantur, quæ ſub mœnibus quæſtuariam exercebant. An vt Romæ *Mœniana* dicebantur tabularia extra domum prominentia, ita & ſcholæ iſtæ prominebant tabulatis & columnis ſuſtentatæ? Vt vt ſit, in re enim incerta nihil dicimus, in ipſâ luce Ciuitatis & iuxta viam Regiam, inter Templum Apollinis & Capitolium ſitæ erant: vt ſignificat idem Panegyriſtes.

Et ſane, inquit, vir Perfectiſsime, intereſt gloriæ, quam tanti Principes tot victoriis ac triumphis merentur, vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra priuatos parietes, ſed in publica oſtentatione, & in ipſo iſtius vrbis ore vegetentur. Quid autem magis in facie vultuque iſtius Ciuitatis ſitum eſt, quàm hæc eadem Meniana, in ipſo tranſitu aduenientium huc inuictiſſimorum Principum conſtituta? qui cum ſe occurſu lætæ Iuuentutis affici, non ſolùm liberalitate quam ipſi tribuunt, ſed etiam litteris quibus me ad inſtitutionem eius cohortantur, oſtendant, quantò plus capient voluptatis, cum reparatum videant ipſum CONCILIABVLVM IVVENTVTIS? Ad hoc V.P. Opus iſtud reddit illuſtrius, cum ipſorum Cæſarum, tum etiam omnium hominum aſpectu promptius, quod præcipuo eſt loco poſitum, quaſi inter ipſos oculos Ciuitatis, inter Apollinis templum atque Capitolium. Quo magis eſt etiam Sacroſancta ſedes, vtriuſque lateris veneranda confinio, vtriuſque latè muneris inſtauranda reſpectu, ne fana longè omnium in hac vrbe pulcherrima labes media deformet; præſertim cum mihi videatur ille ipſe qui Meniana hæc primus extruxit, idcirco ea illic potiſſimum collocaſſe, vt veluti cognato vicinorum ſibi Numinum tenerentur amplexu, cum Auguſtiſſima tecta litteris dedicata inde Athenarum conditrix Minerua conſpiceret, hinc Apollo medius Camœnarum. Igitur ibi maximè & oportet & fas eſt exercere Iuuentutis Ingenia, vbi tam propinqua ſunt Numina amica Doctrinæ; Vbi ex proximo iuuat mens Diuina ſapientiam, & Carminum Deus vocem, & verecundiam Virgo perpetua, & prouidentiam præſcius futurorum. Quis enim melior vſus eſt Eloquentiæ, quàm vbi ante aras quodammodo ſuas Iouios Herculioſque audiant prædicari Iuppiter Pater, & Minerua ſocia, & Iuno Placata?

In porticu autem huiuſce ampliſſimi ædificij variæ erant tabellæ Geographicæ, vel in parietibus depicti locorum ſitus, fluuij, maria, ſinus, prælia Principum & alia huiuſce modi; quo facilius adoleſcentes Geographiam condiſcerent, talia præ oculis habentes ſpectacula, vtque intelligerent, vbi terrarum Imperatores Rom. de hoſtibus triumphabant, vbi æſtiua & hiberna milites habebant, quamque Orbis partem Imperio Rom. ſubiiciebant. *Videat*, inquit idem Author, *in illis porticibus Iuuentus, & quotidie ſpectet omnes terras & cuncta Maria, & quidquid Inuictiſſimi Principes Vrbium, Gentium, Nationum, aut virtute deuincunt, aut terrore. Si quidem illic, vt ipſe vidiſti, credo, inſtituendæ pueritiæ causâ, quò manifeſtius oculis diſcerentur, quæ difficilius percipiuntur auditu, omnium cum nominibus ſuis locorum ſitus, ſpatia, interualla deſcripta ſunt: quidquid vbique fluminum oritur & conditur, quacumque ſe littorum ſinus flectunt, quóue ambitu cingit Orbem, vel irrumpit Oceanus. Ibi fortiſſimorum Imperatorum pulcherrimæ res geſtæ per diuerſa Regionum argumenta recoluntur, dum calentibus ſemperque venientibus Victoriarum Nunciis reuiſuntur perſida flumina & Libyæ arua ſitientia, & connexa Rheni cornua, & Nili ora multifida: dumque ſibi ad hæc ſingula intuentium animus affingit, aut ſub tuâ, Diocletiane Auguſte, clementiâ Ægyptum furore depoſito quieſcentem: aut Te, Maximiane inuicte, percuſſa Maurorum agmina fulminantem; aut ſub dextera tua, Domine Conſtanti, Batauiam Britanniamque ſqualidum caput ſiluis & fluctibus exerentem: Aut te, Maximiane Cæſar, Perſicos arcus pharetraſque calcantem. Nunc enim nunc demum iuuat Orbem ſpectare depictum, cum in illo nihil videmus alienum.*

Hæc & plura alia de Scholis Æduenſibus Eumenius Rhetor & earundem Præfectus & Rector. Non eſt tamen diſſimulandum eſſe aliquos, qui putent Conſtantium non Scholas Auguſtodunenſes, ſed Cluuienſes inſtauraſſe, eiſque regendis Eumenium præfeciſſe: ac proinde in Reſcripto Conſtantij, quod ſupra *Diſſertatio de Scholis Æduenſibus & Cluuienſibus.*

retulimus, non *Augustodunensium*, sed *Augustoclinienfium Oppido* esse legendum. Huius sententiæ est Pighius, eamque confirmat pluribus argumentis: Lipsius contrariæ & communis. Lubet vtriusque rationes & argumenta referre, vt veritas magis elucescat.

Fundamentum disputationis est varia lectio loci præallati. 1. enim Pighius nititur editione Beati Rhenani, qui scilicet primus mutatâ lectione antiquâ edidit Constantium in *Augustoclinienfium oppido* Scholas instaurasse. At telum istud facile declinat Lipsius aiens reponendum *Augustodunensium* iuxta veterem lectionem & veram, à Cuspiniano in panegyricis Viennæ editis an. 1513. retentam, à Rhenano malè mutatam & correctam: cum fateatur ipse Rhenanus se nullo vetere authore adiutum, aut vsum ad eam immutandam.

2. Pighius ait ad confirmationē suæ coniecturæ, etiamnum extare Cliuii, quod oppidum est in extrema Belgica ad Rhenum, statuam Eumenij Rhetoris, quam ita ipse describit. *Stat in vestitu sui temporis, tunicâ videlicet talari tectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt: & supra pedem excisi atque fenestrati sunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter constringit vitta, sicut ventrem latus Baltheus atque bullatus. Dextra Massam vel auri vel argenti in patera positam præsentare videtur. Sinistrâ tenuit ferulam demissam Magisterij insigne.*

Negat Lipsius hæc insignia conuenire Eumenio Rhetori: non balthcum, qui militum esse solet; non vittam, quæ sacerdotum: non ferulam, quæ pædagogorum, non eorum qui publicè & cum dignitate docebant. Cætera ornamenta minus antiqua esse videntur. Addit Lipsius, etiamsi hæc ornamenta conuenire possint Rhetori, non esse tamen affingenda Eumenio, nisi statuæ nomen insculptum sit; nec si insculptum sit, adhuc ipsi, de quo loquimur, plures enim fuisse Eumenios.

3. Ex ipsis Eumenij verbis sumit argumentum Pighius, quem ait satis clarè innuere se de Cliuio loqui, cum in panegyrico prædicto ad Præsidem Galliarum ait *vrbem suam latrocinio Batauicæ rebellionis obsessam Romani Principis auxilium flagitasse.* Hoc contendit non posse de Augustoduno intelligi, cum credibile non sit Batauos, quos hodie Hollandos appellamus, ab extremo Oceano per tot sola terrarum in mediam Celticam penetrasse, cum tot essent interiecta Romana Oppida, quæ diu repugnare potuissent.

At Lipsius, non *Batauicæ rebellionis*, sed *Bagaudicæ* legendum esse probat ex historia illorum temporum: loquitur enim Eumenius de *Latrocinio*: at quis vnquam legit, aut audiuit de Latrocinio Batauorum? rectè vero vocari Latrocinium Bagaudarum: Bagaudas enim non gentem aliquam, sed Latrones passim vagantes & deprædantes vocabant antiquitus Galli: idque duplici testimonio probat, Aurelij Victoris & Saluiani, quod vtrumque supra retulimus. Addamus nos alium locum Saluiani in Valentiniano. *Gallia*, inquit, *vlterior Tibatonem principem rebellionis secuta à Romana societate discessit: à quo tracto initio omnia pæne Galliarum seruitia in Bagaudam conspirauere.* Et paulo post, *Capto Tibatone & cæteris seditionis partim principibus vinctis, partim necatis Bagaudarum commotio conquiescit.* Hinc patet Bagaudarum nomen fuisse factiosorum seruitiorum & Rusticorum, non Gentis alicuius aut Nationis. Hoc autem non posse conuenire Batauis probat Lipsius ex eo quod tum fidem seruabant Romanis: imò ipsi fracti & iniurias multiplices à Barbaris passi sese domi continebant, nec aliis bella inferebant.

4. Contendit Pighius debere intelligi de suo Cliuio, non de alia quacumque vrbe descriptionem, quam affert Eumenius sitûs & finitimæ regionis: adeo vt nulla vi aliorsum trahi possit. *Aut hæc ipsa, quæ modo desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum velut hausta desederat, quam si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset.* His verbis depictam exponit Batauiam cum vicina Germania, quas ramis suis Rhenus circunfundit & Mosa alluit & Oceani sinus vbique tangunt. Vbi autem inquit, Æduis mare alluens, vbi circumfusa flumina? fatetur Lipsius hæc verba de Augustoduno intelligi non posse: sed rectè & commodè de tota ipsa Gallia toties à Francis tunc Barbaris & hostibus vastatâ, quam certum est vtrimque mari allui & multis fluminibus perfundi.

Aduersarij telis ita retusis sua vicissim intorquet Lipsius, sed acutiora & fortiora, quam vt ea declinare possit Pighius. 1. Quia veterum Scriptorum nemo meminit Cliuij: non ipse Antoninus, qui in Itinerario suo Cleuum ponit in Britannia, non

alibi. Credibile autem non est oblitum fuisse locum tam celebrem Scholis illis Menianis, si fuisset vsquam in ripa Rheni. Nec iuuat dicere, quod addo de meo, tempore Antonini nondum adhuc fuisse celebrem: contrarium enim euincitur manifestè ex verbis Eumenij, qui ait in iis scholis olim docuisse auum suum Eumenium Rhetorem ex vrbe Attica oriundum, octogenario maiorem; quod argumento est iam tum & ante ipsum fuisse celebres, vrbemque fuisse magni nominis, quoniam eam vocat Sedem liberalium litterarum: & de scholis loquens ait eas *quondam pulcherrimo opere & studiorum frequentia celebres & illustres fuisse*. Scribebat autem Eumenius circa an. 290. Antoninus decessit an. 160. à Christo nato: interiectum itaque tempus est 130. circiter annorum. Qui igitur fieri potest, vt non fuerint illæ scholæ celebres tempore Antonini, si & cùm Eumenius senior in iis docuit, iam celebres erant, ibique detentus est ad docendum homo ex Atticâ in Galliam profectus, & Eumenius Iunior, seu Panegyristes auum non vidit, nec vllum in iis scholis professorem: quæ iam ante ipsius pueritiam conticuerant?

2. Ait Lipsius, Cliuium in Rheni limite situm est, & in confinio Barbarorum: quis autem credat Scholam institutam fuisse in officina Martis?

3. Magna & ampla vrbs ea fuit, de qua Eumenius agit: Templa pulcherrima habuit, Apollinis & Capitolii, Aquæductus & cætera magnifica ornamenta more Romanorum: at horum nihil fuisse legitur Cliuij: omnia verò ista Augustoduni reperiuntur, cuius muros Marcellinus ait fuisse *Spatiosi ambitus*, & alibi; *mœnium Augustoduni magnitudinem vetustam appellat*. Cæsar oppidum vocat *longè maximum & copiosissimum*.

4. Scribit Eumenius Ciuitatem, de cuius Scholis instaurandis agit, olim fraterno populi Ro. nomine gloriatam. Quod verè Æduis seu Augustodunensibus conuenit, vt ex Cæsaris Commentariis patet, non Cliuiensibus, de quibus nihil tale scriptum vsquam; nec Batauis, qui tributarij erant duntaxat, & graue ferebant iugum Romanæ seruitutis. Addamus Nos eundem Eumenium in oratione Eucharistica ad Constantinum M. Constantij filium, fraternitatem illam Æduorum plurimum extollere. *Quænam igitur Gens*, inquit, *toto Orbe terrarum in amore Rom. nominis Æduis se postulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes & barbaras Galliæ Gentes plurimis Senatus-consultis Fratres populi Rom. appellati sunt; & cum à cæteris Rhodano ad Rhenum vsque populis ne pax quidem posset nisi suspecta sperari, soli & consanguinitatis nomine gloriati sunt, & nuper, vt media prætermittam, Diuum Claudium parentem tuum ad recuperandas Gallias soli vocauerunt, & ante paucissimos annos, quod maximè prædicandum, plurima patris tui beneficia partim rebus effecta perceperunt, partim animo significata lætantur.*

5. Scholas illas, quas Eumenius Menianas vocat, pulcherrimoque opere & frequentiâ quondam celebres, facile intelligi de Æduensibus nemo non videt, quæ Tiberii tempore ab omni nobilitate Gallicanâ facto concursu frequentabantur: non autem de Cliuiensibus, de quibus nihil habemus præter suspicionem. Adde quod Eumenius Nepos in Gratiarum actione ad Constantinum nomine suæ ciuitatis Flauiæ Æduorum, disertè se in eadem Inuuit profiteri litteras. *Gaudiorum Patriæ Nuncium sponte suscepi, vt essem iam non priuati studij litterarum, sed publicæ gratulationis orator.* Et in alio Panegyrico, quem ad eundem Imperatorem dixit nomine eiusdem Ciuitatis: *Quo in genere orationis quanta esset cura quantus labor, quàm sollicita veneratio, sensi etiam cum in quotidiana illa instituendæ Iuuentutis exercitatione versarer.*

6. Menianas illas Scholas inter Apollinis templum & Capitolium constituit Eumenius. Nihil autem de Templo Apollinis apud Cliuienses. Clarè verò in Flauia Æduorum inclusum fuisse idem Eumenius in oratione Constantino dicta. Vidisti, Constantine, Apollinem tuum comitante victoria coronas tibi laureas offerentem, quæ tricenum singulæ ferunt omen annorum. *Et paulo ante hæc verba*, Templum vocat, toto orbe celeberrimum. *Et infra*. Meritò igitur Augustissima illa delubra tantis donariis honestasti, vt iam vetera non quærant, iam omnia te vocare ad se templa videantur, præcipuéque Apollo noster, cuius feruentibus aquis periuria puniuntur; quæ te maximè oportet odisse. Dij immortales, quando illum dabitis diem, quo præsentissimus hic Deus omni pace composita illos quoque

Sed vt ad Scholas Æduenſes redeamus, quandiu poſt Conſtantinum floruerint, nihil certi. Qua verò in parte vrbis ſitæ fuerint inter Apollinis Templum & Capitolium, docet Chaſſanæus t. 12. Parte Catalogi Gloriæ Mundi. Conſid. 6. *In ſuperiori huius Ciuitatis parte Capitolium ſituabatur, cui adiacet etiam Vicus fraxineus, vbi Apollinis oraculum variis bellorum triumphis refertum fulgebat. Adeſt & conſequenter in medio vrbis Campus Martius, nunc Campus D. Lazari* (aliis vulgò Matchan, quaſi Martis Campus) *vocitatus, vbi Militum Claſſes ac Peditum cohortes, turmaque Bellatorum hominum, quoties ad bellum opus fuiſſet progredi, arma ex templo Martis confertim aſſumebant. In ſuburbiis eſt Monticulus Philoſia: non longè ab hinc Mons eſt Iouis & Mons Druidum.* Hæc de Scholis Æduenſibus.

DE ACADEMIA NARBONENSI.

HACTENVS Academias deſcripſimus primi generis, quas ſcilicet certum eſt floruiſſe in Gallia, priuſquam eam ſibi Romani ſubiicerent. Nunc de Academiis 2. generis, & inſtituti Romani agamus. Nemo quidem dubitat, quin poſt ſubactam Prouinciam & Aquitaniam, omnia ibi ſecundum leges ſuas diſpoſuerint; quin ad earum cuſtodiam Magiſtratus ordinarint, Senatum compoſuerint; idemque poſtea in Aruernia, atque in aliis demum ſubactis domitiſque prouinciis præſtiterint. Nihil autem illis antiquius fuiſſe videtur, quàm ſcholas publicas erudiendæ Iuuentuti erigere, tum ad eam ſuis inſtitutis informandam; tum ad vberiorem linguæ ſuæ propagationem. Patet ex iis, quæ ſupra de Menianis retulimus, quanto ſtudio Scholas Æduenſes inſtaurari curarit Conſtantius, & poſt eum Conſtantinus filius. Sed parum eſt præ Gratiano Valentiniani filio, qui vt erat vir amantiſſimus Litterarum, reſcripſit ad Antonium Præfectum Prætorio Galliarum, vt in ſingulis Metropolibus excitari curaret & ali ſtudia litterarum, egregioſque eis exercendis profeſſores præficeret cum annonis idoneis. Reſcriptum eſt eiuſmodi, in Codice Theodoſiano.

Per omnem Diœceſim commiſſam Magnificentiæ tuæ frequentiſſimis in Ciuitatibus quæ pollent & eminent claritudine Præceptorum, optimi quique erudiendæ præſideant Iuuentuti. Rhetores loquimur & Grammaticos Atticæ Romanæque Doctrinæ: quorum Oratoribus 24. annorum ſiſco emolumenta donentur: Grammaticis Latino vel Græco 12. annorum deductior paulò numerus ex more præſtetur; vt ſingulis vrbibus, quæ Metropoles nuncupantur, nobilium Profeſſorum electio celebretur. Nec verò minus indicemus liberum vt ſit cuique ciuitati ſuos Doctores & Magiſtros placito ſibi iuuare compendio. Treuerorum verò clariſſimæ Ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum, Rhetori vt 30. item Grammatico Latino, Græco etiam, ſi quis dignus reperiri potuerit, 20. præbeantur annonæ.

Non eſt itaque dubium, quin Romani ſingulis Ciuitatibus profeſſores litterarum addixerint, iis verò maximè, quæ primæ iugum ſubierunt: quales ſunt Narbonenſis Prouinciæ & Aquitaniæ Metropoles. Quanquam non eſt ambigendum, quin etiam ante aduentum Romanorum, ibi florerent litteræ propter Maſſiliæ vicinitatem, quæ toti Galliæ, maximè verò propinquioribus ciuitatibus profeſſores ſuppeditabat, tam publicos, quàm priuatos, vt ſupra ex Strabone confirmauimus. At vero ex quo Romani Imperatores & Præfecti Prætorio eas frequentare cœperunt, dici non poteſt, quanto cum ſplendore, quantaque cum dignitate in iis excultæ fuerint omnis generis diſciplinæ, quámque celebres Academiæ inſtitutæ.

E

Quarum tamen, vt & plurimarum aliarum Galliæ nostræ Scholarum nulla extaret memoria, nisi eas Magnus Ausonius Professor quondam Burdigalensis, & Sidonius Apollinaris ab obliuione vindicassent.

A Narbonensi igitur exordium sumamus: quæ Ciuitas à Narbone vetusto Gallorum Rege creditur condita, & à Narbone Martio Consule instaurata & amplificata: primaque fuit militum Romanorum Colonia, præsidiumque tutissimum aduersus Barbarorum incursiones, & à C. Iulio Cæsare & L. Crasso præcipuis Italiæ Municipiis par effecta. In ea Proconsules vulgò sedem habebant: eamque Amphitheatris, Aquæ-ductibus, Scholis Municipalibus, seu Coloniensibus decorarunt. Hinc à Martiale *pulcherrima* nominatur; à Prudentio *speciosa*: à Sidonio *nullo ornamento carens Ciuitas*; à Theodulpho *decora*: ab Aimoino *celeberrima*. At omnium optimè & elegantissimè antiqua huius vrbis monimenta complectitur Ausonius carm. 12. de claris vrbibus.

—Tu Gallia prima Togati
Nominis attollis Latio Proconsule fasces.
Quis memoret portusque tuos, montesque, lacusque?
Quis populos vario discrimine vestis & oris?
Quodque tibi quondam Pario de Marmore Templum,
Tantæ molis erat, quantum non sperneret olim
Tarquinius, Catulusque iterum, postremus & ille
Aurea qui statuit Capitoli culmina Cæsar.

Nihil de Ara illa celeberrima dicimus, quæ L. Statilio Tauro & L. Cassio Longino Coss. 10. Kal. Octob. à plebe Narbonensi in foro posita, & Numini D. Augusti Cæsaris consecrata est: ad quam quotannis 9. Kal. Octob. qua die seculi felicitas Orbi terrarum Rectorem eum dederat, fiebat solenne sacrificium: vt legitur in Tabula seu Ara lapidea, inuenta Narbone an. 1566. dum ob fundamenta murorum & aggerum humus altius suffoderetur. Cuius talis est inscriptio.

L. STATILIO TAVRO L. CASSIO LONGINO COSS.
X. KAL. OCT.

NVMINI AVGVSTI VOTVM SVSCEPTVM A PLEBE
NARBONENSIVM IN PERPETVVM.

QVOD bonum faustum felixque siet, Imp. Cæsari Diui Fil. Augusto PP. Pontifici Maximo Trib. Potest. XXXIIII. Coniugi liberisque Gentique eius, Senatui Populoque Rom. & Colonis Incolisque C. I. P. N. M. Qui se Numini eius in perpetuum colendo obligauerunt, plebs Narbonensium Aram Narbone in foro posuit. Ad Quam quotannis VIIII. Kal. Octob. Qua die eum sæculi felicitas Orbi Terrarum Rectorem edidit, Tres Equites Rom. à plebe & tres libertini Hostias singulas immolent, & Colonis & Incolis ad supplicandum Numini eius Thus & vinum de suo ea die præstent. Et VIII. Kal. Octob. Thus vinum Colonis & Incolis præstent. Kal. quoque Ianuar. Thus & vinum Colonis & Incolis præstent. VII. quoque Idus Ianuar. Qua die primum Imperium Orbis Terrarum auspicatus est, Thure vino supplicent & Hostias singulas immolent, & Colonis Incolisque Thus & vinum ea de re præstent. Et pridie Kal. Iunias, Quod ea die L. Statilio Tauro M. Æmilio Lepido Coss. Iudicia plebis Decurionibus coniunxit, Hostias singulas immolent & Thus & vinum ad supplicandum Numini eius Colonis & Incolis præstent. Exque iis Tribus Equitibus Rom. Libertinis . . . . . Vnus.

Paucula quædam hic effractus lapis amisit. Quæ sequuntur, in dextera facie leguntur.

Plebs Narbonensis Aram Numini Augusti dedicauit legibus iis quæ infra scriptæ sunt. Numen Cæsaris Augusti Patris Patriæ, Quando Tibi hodie hanc Aram Dabo Dedicaboque, his legibus hisque regionibus dabo dedicaboque, Quas hic hodie palam dixero. Vti Infimum solum huiusque Aræ, Titulorumque est, si quis tergere, ornare reficere volet, Quod Beneficij causa fiat, ius fasque esto. Siue Quis hostia sacrum faxit; Qui Magmentum ne protollat, idcirco tamen probè factum esto. Si Quis huic Aræ Donum dare augereque volet, liceto. Eademque lex ei dono esto, quæ Aræ est. Cæteræ leges Huic Aræ Titulisque eædem sunto, Quæ sunt Aræ Dianæ in Auentino. Hisce legibus hisque Regionibus sic vti dixi hanc Tibi Aram pro Imperatore Cæsare Augusto Patre Patriæ Pontifice Max. Tribunitia potestate Tricesimum quintum Coniuge Liberis Genteque eius, Senatu Populoque Rom. Colonis Incolisque Coloniæ Iuliæ Paternæ Narbonis Martij, Qui se Numini eius in perpetuum Colendo obligauerunt, do dedicoque vti sies volens propitium.

Veniamus ad scholas quas percelebres fuisse nemo negauerit, si attendat, quantâ fama & existimatione nominis in iis docuerint & floruerint complures Magistri & omni disciplinarum genere præstantissimi Professores. Ad quos antequam descendimus, non prætereundum videtur, quod scribit Ioannes Rugerus Cosmographus in Commentariis ad Ptolomæum in verbo Volsci. M. scilicet Tullium Eloquentiæ Rom. Principem ex parentibus Galliæ Narbonensis oriundum fuisse, Patre nempe Auxitano, Matre verò Olaia Auenionensi genitum: quam alii Heluiam, non proprio, sed Patrio nomine appellant. Heluij enim populi fuerunt Galliæ Togatæ trans Rhodanum siti, proximi Aruernis & Cebennis montibus. Ac proinde male ab Eusebio dici Ciceronem patre Equestris Ordinis ex Regio Volscorum genere natum: nisi forte per Volscos, non illos Italiæ populos, sed Volscas Arecomicos intelligat, aut Tectosagos, qui Galliæ Narbonensis populi fuerunt. Tectosagi quidem Narbonensem & Tholosanum agrum complectebantur: Arecomici Nemausum aliasque vicinas vrbes. *Schola Narbonensis.*

In Narbonensi autem Academia florebat inter cæteros Cæsaris Augusti & Tiberii temporibus in eloquentiæ professione Votienus Montanus, qui à Tiberio in Baleares insulas relegatus fuisse legitur, ob contumelias in eum dictas. Florebat & Iulius Montanus, qui à Seneca patre *tolerabilis Poëta*, à filio *Egregius* appellatur. At Votienus orator fuit admirabilis, ita scholæ addictus, vt quo die à quodam Vinicio Narbonensis Coloniæ nomine accusatus fuit, declamauerit: vnde Seneca l. 7. Cotrouers. 5. eum vocat *Scholasticum*; sic enim ille. *Paratus autem non erat aequus Ipsi Montano: accusauerat illum apud Cæsarem, à Colonia Narbonensi rogatus. At Montanus adeo toto animo Scholasticus erat, vt eodem die quo accusatus est à Vinicio, decertauerit:* Decertationem appellat Seneca Declamationes Rhetorum & Controuersias. Tacitus l. 4. Annal. Votienum vocat *Celebris ingenii virum*, quem in Senatu postulatum ait *ob contumelias in Cæsarem dictas*, ob idque *Maiestatis pœnis affectum.*

In eadem Academia temporibus Domitiani florebat Artanus Iurisperitus inter Optimates Narbonenses eruditissimus: cuius & similiter Votieni meminit Martialis l. 8. Ep. ad librum suum.

Nondum murice cultus, asperoque
Morsu pumicis aridi politus
Artanum properas sequi Libelle,
Quem pulcherrima iam redire Narbo,
Docti Patria Narbo Votieni,
Ad leges iubet annuosque fasces.

Sed ante hos in iisdem scholis floruerunt Publ. Terentius Varro Atacinus, iisdem scilicet temporibus natus, quibus M. Cicero & Hortensius clari habebantur in Eloquentia. Dictum autem Atacinum non Attacinum, vel ab Atace vico prouinciæ Narbonensis, aut ab Atace fluuio scribit Petrus Crinitus l. 2. de Poëtis Latinis. c. 32. Ibique ait cum ingenio præclaro fuisse, componendis Poëmatis mirifico studio incubuisse, singularique diligentia Græcas litteras didicisse, quò facilius posset illorum ingenia & Doctrinam imitari. Scripsit Argonautica sequutus Apollonium Rhodium; opusque suum 4. libris absoluit. de eo veró tale fert iudicium Quintilianus l. 10. c. 1. *Atacinus in his per quæ nomen est assequutus, interpres operis alieni non spernendus quidem, verum ad augendam facultatem dicendi parum locuples.* Alii tamen referunt ita Publ. Virgilium delectatum fuisse Varronis ingenio, vt illius carmen magno studio imitatus fuerit.

Probus Valerius & alii Grammatici celebrant Argonautica Atacini, & sæpe versiculos ex illis referunt. Idem Atacinus scripsit Carmen Elegiacum, in quo decantauit Puellam nomine Leucadiam, sic dictam ab oppido Leucate, quod hodie vallo & aggerecinctum vltra Narbonem Galliæ propugnaculum est aduersus Salsulam Arcem. hi autem versus de Varrone & Lucadia leguntur.

Hæc quoque perfecto ludebat Iasone Varro;
Varro Leucadiæ maxima flamma suæ.

Veniamus ad recentiores. Temporibus Cõstantini Imperatoris in iisdem Scholis florebat Exuperius magni nominis Rhetor, ciuis Burdigalensis, qui primum in Academia Tolosana, deinde in Narbonensi docuit: vbi Cæsarum Magister fuit, nempe filiorum Dalmatij Cæsaris, Anaballiano Constantini Magni fratre geniti, à quibus postea Præses Hispaniæ constitutus est circa an. Christi 340. Eum Ausonius mirificè prædicat in Carm. *de Professoribus.*

Exuperi memorande mihi, facunde sine arte,
Incessu grauis, & verbis ingentibus, ore
Pulcher, & ad summum motuque habituque venusto.
Copia cui fandi longe pulcherrima, quam si
Auditu tenus acciperes, deflata placeret:
Discussum scires solidi nihil edere sensus.
Palladiæ primum Toga te venerata Tolosæ,
Mox pepulit lenitate pari, Narbo inde recepit.
Illic Dalmatio genitos, fatalia Regum
Nomina, tum pueros grandi mercede docendi
Formasti Rhetor, metam prope puberis æui.
Cæsareum qui mox indepti nomen, honorem
Præsidis, Hispanum quæ tibi tribuêre tribunal.
Decedens placidos mores tranquillaque vitæ
Tempora prædiues finisti sede Cadurcâ.
Sed Patriæ te Iura vocant & Origo Parentum,
Burdigalæ vt rursum nomen de Rhetore reddas.

Ex hisce versibus facile est erroris conuincere Petrum Angelum & alios nonnullos confundentes Exuperium Rhetorem cum Exuperio Tolosano Episcopo: nam Exuperius Rhetor ante an. Christi 330. Narbone docebat, Tolosanus verò Præsul floruit tantùm circa an. 400. & eius temporibus Tolosa capta est à Vandalis.

Idem Ausonius meminit Car. 19. cuiusdam Marcelli Grammatici Narbonensis, quem Marcelli Senioris Empirici, Ciuis Burdigalensis (qui de Empiricis librum filiis Theodosij Senioris olim dedicauit) filium fuisse ferunt. Is autem licet multos habuisset auditores Prætextatos, seu nobiles, fauore suffultus & gratia Clarentij Nobilis Narbonensis, cuius filiam duxerat; prætenuis tamen meriti fuisse dicitur ab Ausonio, & pecunias quas docendo compararat, amisisse.

Nec te Marcello genitum, Marcelle, silebo:
Aspera quem Genitrix vrbe, domo pepulit,
Sed fortuna potens citò reddidit omnia, & auxit.
Amissam primùm Narbo dedit patriam.

Nobilis hic hospes Clarentius indole motus
Egregiam natam Coniugio attribuit.
Mox Schola & Auditor multus prætextaque pubes
Grammatici nomen Diuitiasque dedit.
Sed nunquam ingem cursum fortuna secundat,
Præsertim praui nacta virum Ingeny.
Verum oneranda mihi non sunt, memoranda recepi
Fata: Sat est dictum cuncta perisse simul.
Non tamen & nomen, quo te non fraudo, receptum
Inter Grammaticos prætenuis meriti.

Sequenti Carmine ait filios Sedati Rhetoris Burdigalensis Narbone docuisse, deinde Romæ.

Et tua nunc soboles morem secuta Parentis,
Narbonem ac Romam nobilitat studiis.

Plurimos quoque eiusdem Scholæ Professores enumerat Sidonius Apollinaris in suo Narbone: imprimis verò Consentios Patrem & Filium Ciues Narbonenses, nullius litteraturæ expertes. Patrem quidem ita laudat, vt magni illi Oratores & Poëtæ Græci & Romani, si eum eo conferantur, Scholastici duntaxat fuisse videantur.

Consentii mihi gignis, Alme, Patrem;
Illum, cui nitidi sales rigorque
Romanus fuit Attico in lepore.
Hunc Milesius & Thales stupere
Auditum potuit &c.

Duxerat ille filiam Iouini Equitum Magistri, viri strenui, obque fortia facta à Valentiniano Imperatore Consulatus dignitatem consecuti. De eo Ammianus Marcellinus l. 27. *Post hæc redeunti Parisios post claritudinem rectè gestorum Imperator latus occurrit, eumque postea Consulem designauit.* Ex ea coniuge suscepit Consentius filium nomine pariter Consentium, qui Iouini aui materni fasces, & Patris libros inter præcipua stemmata & ornamenta suę nobilitatis duxit.

Sic intra proprios tibi penates,
Consenti, Patria decus superbum
Fastis viuit auus, paterque libris.
Hæc per stemmata te satis potentem,
Morum culmine sed potentiorem,
Non possim merita sonare laude.

Et postquam varias eius laudes enarrauit partas litteris, bello & Palatinis muneribus, descendit ad sodalitatem seu hospitalitatem, quam cum eo communem habuerat, cum eosdem frequentabant Narbone Magistros in omni disciplinarum genere præcipuos & primarios, quos etiam enumerat.

Nunc quam diximus hospitalitatem
Paucis persequet obsequens Thalia.
O dulcis Domus! O py penates!
Quos res difficilis sibique discors
Libertas simul excolit pudorque.
O conuiuia, fabulæ, libelli;
Risus, serietas, dicacitates;
Occursus, comitatus vnus ïsdem,
Seu Delubra Dei colenda nobis
Siue ad Pontificem gradus ferendi.

Tunc erat Narbonensis Pontifex Caprarius, qui Agathensi Concilio subscripsit an. 506. per Auilium presbyterum, vt legitur in Gallia Christiana. Deinde Sidonius Magistros Narbonenses enumerat, in Eloquentia, Poëtica, Iurisprudentia præcellentes, Martium Myronem, Liuium, Leonem, Magnum, Marcellinum, Limpidium, Marinum.

Siue ad culmina Martij Myronis,
Tecta illustria seu videnda Liui,
Siue ad doctiloqui Leonis ades,

Quo bis sex tabulas docente Iuris,
Vltro Claudius Appius lateret,
Claro obscurior in Decemuiratu.
Ac si dicat epos, metrumque rythmis
Flectat commaticis tonante plectro,
Mordacem faciat silere Flaccum,
Quamuis post Satyras Lyramque tendat
Ille ad Pindaricum volare Cycnum.
Seu Nos, Magne, tuus fauor tenebat,
Multis pradite dotibus virorum,
Formâ, nobilitate, mente, censu;
Cuius si varios eam per actus,
Centum & ferrea lasset ora laude,
Constans, ingeniosus efficaxque
Prudens arbiter, optimus propinquus,
Nil fraudans genij sibi, tibi, vlli,
Personas, loca, tempus intuendo:
Seu Nos atria vestra continebant
Marcelline meus perite legum,
Qui verax nimis & nimis seuerus
Asper crederis esse nescienti.
At si te bene quispiam probauit,
Nescit quod velit ipse indicare:
Nam nunquam metuis loqui, quod æquum est,
Si te Sylla premat, ferusque Carbo,
Si tristes Mary, trucesque Cinna,
Et si forte tuum caput latusque
Circunstent gladij Triumuirales.
Seu nos Limpidij Lares habebant
Ciuis magnifici virique summi
Fraternam bene regulam sequentis,
Seu nos eximy simul tenebat
Nectens officiositas Marini,
Cuius sedulitas sodalitasque
Æterna mihi laude sunt colendæ.
Seu quoscunque alios videre fratres
Cordi vtrique fuit, quibus vacasse
Laudandam reor occupationem.

Eadem Ciuitas & Academia Populo Ro. Augustos seu Imperatores dederunt paci & bello idoneos: Carum scilicet, qui post Probum imperauit, & Carinum ac Numerianum Cari filios, quorum æquissima Rescripta Codici Iustinianæo inserta Ius ciuile decorant. Numerianus non tantum rei militaris scientiâ clarus extitit, sed facundiâ præpolluit & Poëtica facultate. Cuius oratio ad Senatum missa, tantum præse tulit eloquentiæ, vt illi statua, non quasi Cæsari, sed quasi Rhetori decreta fuerit posita que in Bibliotheca Vlpia.

In eadem Academia ante tempora Sidonij floruerat Apruncūlus Orator eximius, qui, vt ait Forcatulus l. 2. de Gall. Imp. *Rector Narbonensis* declamando multorum pectora permulsit, & causas agendo à iudicibus pœne extorsit, quas vellet sententias. Is quoque Aruspicina peritus & visceribus animalium inspectis futurum Constantij Cæsaris excessum in Cilicia, tum Iuliano in Illyrico agenti profatus est: quod cum resciuisset Iulianus ita contigisse, Vatem illustri honore donauit.

Hinc ergo intelligimus Narbonenses scholas Sidonij saltem temporibus adhuc floruisse & vsque ad annum Christi circiter 500. Verum illæ tandem, vt omnes aliæ Christianæ, Gothis, Alanis, Vandalis & Hungaris terrarum orbem inundantibus & occupantibus conticuerunt; donec illi edomita feritate & Barbarie deposita ad fidem conuersi, quas sustulerant litteras, restituerunt.

DE
ACADEMIA
TOLOSANA.

TOLOSA antiquiſſima & clariſſima fuit Ciuitas Volſcorum ſeu Volcarum Tectoſagorum, quorum maiores olim duce Brenno Romam obſederunt, ceperunt, incenderunt : deinde in Græciam penetrarunt, Apollinis Delphici Templum diripuerunt : cumque alij Aſiæ minoris partem occupantes Galatiæ ſeu Gallo-græciæ Regnum conſtituerunt: alij in Galliam reuerſi Aurum Delphicum Toloſam reportarunt, dictum *Fatale*, quia omnibus, quotquot illud contrectarunt, damnoſum fuiſſe legitur. Imprimis enim illi qui è Templo illud ſuſtulerant, aut in ipſa vrbe perierunt, aut Toloſæ peſte correpti ſunt. Vnde ſe tandem agnoſcentes Sacrilegij Reos, conſultis Aruſpicibus & reſponſo accepto, aurum illud omne proiecerunt in Lacum, ſicque peſte fuerunt liberati. At longo poſt tempore Q. Cæpio Conſul rem edoctus, vt acciderat, ciuiumque ſuperſtitione deriſâ extractum è lacu aurum abſtulit. Quod Sacrilegium priore peius, & ipſi & eius copiis quæcunque aurum illud attrectarant, fatale fuit & exitiabile. Legitur huiuſce rei Hiſtoria apud Iuſtinum l. 32. c. 3. *Tectoſagi cum in antiquam patriam Toloſam veniſſent, comprehenſique peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem reciperauere, quàm Aruſpicum reſponſis moniti aurum argentumque bellis ſacrilegiiſque quæſitum in Toloſenſem lacum mergerent. Quod omne magno poſt tempore Cæpio Rom. Conſul abſtulit : fuere autem argenti pondo centum decem millia. Quod Sacrilegium cauſa excidij Cæpioni exercituique eius poſtea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus velut vltor ſacræ pecuniæ inſecutus eſt.*

Hæc autem Ciuitas ob ſingulare Bonarum Artium exercitium meruit appellari *Palladia* à Pallade, quam Artium ſapientiæque Deam & Præſidem eſſe veteres crediderunt. Martialis l. 9. Ep. 10.

Marcus Palladiæ non inficianda Toloſæ
Gloria, quem genuit pacis amica quies.

Loquitur de M. Antonio Toloſæ nato, qui in pueritia cognominatus fuit Beccus, teſte Suetonio in Vitellio. Dux fuit Veſpaſianarum partium, multumque contulit ad Imperium Veſpaſiano aquirendum, vt docet Tacitus l. 2. Hiſt. Hæc in quã ciuitas ſingularis tituli excellentiâ ab Authoribus grauiſſimis *Docta* & *Palladia* nuncupata eſt : non ob aliam certe rationem, quam quia ibi vigebant eximiè ſtudia litterarum, vt & olim Athenis viguerunt, quam vrbem Ouidius 7. Metam. vocat quoque *Palladias Athenas*, id eſt Palladi bonarum Artium Deæ conſecratas.

Scribit Forcatulus l. 1. de Gall. Imp. Toloſam à Sarrone Galliarum Rege primo Academiarum litterariarum parente conditam fuiſſe : cumque nocte concubia diu cum Genio loci collocutum, priuſquam ibi vrbem condere aggrederetur, audiuiſſe ibi fundamenta vrbis & Academiæ pulcherrimæ iactum iri, nec alibi tanti molitionem operis tutam adeo fortunatamque fore.

Extat eodem teſte, ædes Toloſæ, quæ *Aurata* dicitur, Palladi olim conſecrata, ſicque dicta, quod veteribus perſuaſum eſſet Pallade naſcente magnam auri vim

Rhodi pluisse. Huiusce templi meminit Strabo l. 4. aiens fuisse Tolosæ magnæ sanctitatis templum à finitimis magnâ veneratione cultum, multisque offerentium Donariis abundans, quæ tantâ religione seruabantur, vt ea nemo contingere auderet, Diuinæ vindictæ metu. Ad aram huiusce Deæ cum renuisset D. Saturninus accedere, & thus offerre, à plebecula furente occisus est teste Sidonio Apolinari l. 9. Ep. 16. ad Firminum.

Persequutorum nisi quæstiones
Forsitan dicam meritosque cœlum
Martyres mortis pretio parasse
Præmia vitæ.
Equibus primum mihi psallat Hymnus,
Qui Tolosatum tenuit Cathedram
De gradu summo Capitoliorum
Præcipitatum.
Quem negatorem Iouis ac Mineruæ:
Et Crucis Christi bona confitentem
Vinxit ad tauri latus iniugati
Plebs furibunda.
Vt per abruptum boue concitato
Spargeret cursus lacerum cadauer
Cautibus tinctis calidâ soluti
Pulte cerebri.

Passus est Decio imperante an. Christi 254. vt legitur in eius veteri Passione, quam citat Gregorius Turonensis l. 1. c. 28. his verbis. *Huius* (*Decij*) *tempore septem viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt: sicut Historia Passionis S. Martyris Saturnini denarrat: ait enim sub Decio & Grato Coss. sicut fideli recordatione retinetur, primum ac summum Tolosana Ciuitas habere cœperat sacerdotem.* Eiusdem Passionis Baronius meminit ad an. 254. Cum autem ait Sidonius Saturninum fuisse de Gradu summo Capitoliorum deiectum, innuit Tolosæ, quemadmodum in aliis Metropolibus à Romanis fieri consueuerat, fuisse Capitolium, seu Arcem adinstar Capitolij Romani. Olim quippe Arces *Capitolia* vocabantur, teste Hieronymo de locis Hebraïcis. *Arx Babylonia Capitolium vocatur.*

Porro postquam Tolosani Religionem Christianam amplexi sunt, Templum illud Palladis tectorio inaurato speciosum B. Mariæ Virgini dedicarunt. Erat autem satis opacum & sancto quodam honore venerabile: Mineruæ enim, Marti, Hierculi Diis seriis, inquit Forcatulus, solebant templa Doricè construi & sine deliciis propter virtutem. Veneri verò, Floræ & Fontium Nymphis Corinthio genere graciliora & florida, foliis & volutis ornatiora, si Vitruuio credimus.

At quo loco vrbis constituta fuerit florentissima illa Academia, nobis non liquet: liquet verò multos olim in ea floruisse viros perillustres; quorum aliquos Versibus suis commendat Ausonius; & inter alios Æmilium Magnum Arborium, Auunculum suum, fratrem scilicet Æmiliæ Æoniæ Matris suæ, ab eoque se ibi institutum fuisse ait. Sic igitur illo Carm. 3. Parental.

Tu frater Genitricis & vnanimis Genitoris,
Et mihi qui fueris & Pater & Genitrix.
Qui me lactentem puerum, iuuenemque virumque
Artibus ornasti, quas didicisse iuuat:
Te sibi Palladia antetulit Toga docta Tolosæ.
Te Narbonensis Gallia præposuit.
Ornasti cuius Latio sermone tribunal,
Et fora Hiberorum, quæque Nouempopulis,
Hinc tenus Europam fama crescente, perito
Constantinopolis Rhetore te viguit.

In Academia ergo Constantinopolitanâ docuit Rhetoricam, auditoresque habuit inter cæteros, Constantini magni filios: ibi autem fato functum permisit Constantinus in Patriam referri, tumuloque maiorum reponi: vt idem Ausonius ait Car. 11.

In Cathedra quoque Tolosana docuit Exuperius, de quo supra in Narbonensi diximus.

diximus. In eadem Sedatus insignis Rhetor, qui ibi vxorem duxit, magnasque opes docendo comparauit: demum ibi fato communi functum Burdigala tanquam Ciuem suum, erat enim Burdigalæ natus, repetiit & obtinuit: vt idem testatur Ausonius.

Religio est tacitum si te, Sedate, relinquam,
Quamuis docendi munus indeptus foris.
Communis Patria est tecum mihi: sorte potentis
Fati, Tolosam nactus es sedem Scholæ.
Illic coniugium Natique opulensque senectus;
Et fama qualis est par Magno Rhetori.
Quamuis externâ tamen à regione reducit
Te patria, & Ciuem morte obitâ repetit.

Huiusce Rhetoris statuam etiamnum suo tempore extitisse Burdigalæ scribit Ælias Vinetus in Notis ad Ausonium: seu potius simulachrum eius in lapide insculptum: in cuius superiori parte sunt hæ litteræ, D. M. hoc est *Diis Manibus*: infra illas, SEDATVS. Tum effigies hominis capillo & barba crispa, librum manu ad pectus tenentis.

Atque ex his patet Musæum Tolosanum esse vetustissimum, longéque vetustius, quàm aliqui putent: qui conditorem illius faciunt Theodosium: non enim negari potest, quin ante ipsum floruerint ibi litteræ: vt & post ipsius tempora florere non destiterunt, etiam occupatâ à Gothis Tolosâ, qui eam Regni sui sedem primariam & Ærarij locum esse voluerunt. Vnde à Sidonio Apollinari *Pelliti Principis Aula* dicitur. Car. 7. vbi etiam docet Theodoricum hortante Auito Tolosæ Romanas didicisse leges bonisque Artibus instructum fuisse. Sic enim ille ad Auitum.

——Mihi Romula dudum
Per te iura placent: paruumque edíscere iussit
Ad tua verba, Pater, docili quo prisca Maronis
Carmine molliret Scythicos mihi Pagina mores.

Porro ad Antiqua illa Romanæ Ditionis tempora referunt nonnulli *Floralium Ludorum* in Academia Tolosanâ institutionem: non illorum quidem Floralium impudicorum, qui fuerant olim Romæ in honorem Floræ insignis meretricis instituti; sed honestorum, laudabilium & gloriosorum, ad experimentum ingenij & eloquentiæ laudem inuentorum. Fuerunt enim Agones Rhetorici & Poëtici quotannis celebrari soliti, quique etiamnum hodie Kalendis Maij quotannis in Domo publica committuntur. *Ludi Florales.*

Dubium à quo primùm fuerint instituti. Floralium ludorum meminit Iustinus, vbi de Phocensibus Massiliæ Conditoribus fusè agit; & nos supra meminimus. At Tolosanos communis fert opinio à Virgine quadam Clementia Isaura bonarum litterarum amatrice fuisse institutos; vel vt alij volunt, instauratos tantummodo & restitutos.

PETRVS FABER SAN IORIANVS in Senatu Tolosano Præses, qui librum edidit de re Athletica, ludisque veterum Gymnicis, Musicis &c. Impressum Lugduni an. 1595. sub hoc titulo AGONISTICON PETRI FABRI, Isauram illam sæpe vocat Instaurantricem & Restitutricem Musici illius certaminis: atque illam incomparabili liberalitate prædia quædam Vrbana & Rustica huic rei testamento addixisse, ea lege, vt ludi Florales quotannis in Æde publica, quam impensis ipsa suis extruxerat, celebrarentur. Papyrius Massonius in eiusdem Virginis immortale factum libellum edidit, cui pro titulo est ELOGIVM CLEMENTIÆ ISAVRÆ.

Erat autem illa ex illustrissima Isaurorum Gente oriunda, & L. Isauri filia virgo innupta: cui ob tam insigne factum Capitolini Tolosani statuam in ingressu Fori Vænalium, quod Petræ vocant, media in vrbe siti posuerunt. Quam statuam deinde in Aula Magni Consistorij, vbi Poëticum certamen quotannis committitur, publico in conspectu exhiberi voluerunt. Epitaphio autem memorabili eius monumentum decorarunt, quod est huiusmodi.

EPITAPHIVM CLEMENTIÆ ISAVRÆ.

CL. ISAVRA L. ISAVRI FILIA EX PRÆCLARA ISAVR. FAM. QVVM IN PP. COELI OPT. VITAM. DELEGI. CASTAQ. ANNIS L. VIXI. FORVM FRV. VINA. PISCA. ET OLITO. PS. IN PVBL. VSVM. STATVIT C. P. T. LD. HAC LEGE VT QVOTANNIS LVDOS FLOR. IN ÆDEM PVB. QVAM IPSA SVA IMPENSA EXTRVXIT, CELEBRENT. ROSAS AD MON. EIVS DEFERANT ET DE RELIQVO IBI EPVLEN. QVOD SI NEGLEX. SINE CO. FISCVS VENDICET CONDITIONE SVPRADICTA H. S. V. F. M. R. I. P.

Id est. *Clementia Isaura Lucij Isauri filia ex praclara Isaurorum familia, cum in perpetuo Cælibatu optimam vitam delegisset, castaque annis 50. vixisset, forum frumentarium, vinarium, piscarium & olitorium proprijs sumptibus in publicum vsum statuit, Capitolinis populoque Tolosano legauit, hac lege vt quotannis ludos Florales in ædem publicam, quam ipsa sua impensa extruxit, celebrent, rosasque ad Monumentum eius deferant, & de reliquo ibi epulentur. Quod si neglexerint, sine controuersia fiscus vendicet conditione supradicta. Hac sibi viuens fieri mandauit. Requiescat in pace.*

Ex eadem Isaurorum familia oriundus erat T. Isaurus, qui vrbis Tolosanæ principatum à Carolo M. adeptus est, vt referr Bodinus in quadam oratione ad Senatum populumque Tolosanum de instituenda iuuentute. Vbi de Isaura illa verba faciens, ait eam legauisse hortos & prædia, in quibus rosas legere liceret.

Sed vnde Florales ludi dicuntur? an à Flora Dea? nullatenus, sed à flore aureo, qui victori dabatur in præmium. Erant enim hæ leges certaminis: proponebantur certatoribus tria præmia. Primum & præcipuum dabatur victori, eratque antiquitus Aureum Leucoion Luteum, quod Occitanâ linguâ vocant *Flor de Violeta.* de Fin aur. Flor. d'Aiglantina. Inde communiter Ludi isti vocantur *l'Aiglantine.* Et tale præmium dabatur adhuc annis 1323. & 1355. Nunc vero, & à ducentis ferè annis ex argento puro & solido proponitur præmium loco floris, vocaturque à doctis nihilominus Argyranthinum, id est *Argenteus Flos.*

Reliqua duo præmia, quæ duobus Antagonistis, qui propius accessissent, dabantur, erant etiam argentea, nimirum Calthæ seu Heliotropij flores. Vocant illi *Flor. de Gauch, de fin argent.* Nos *du Soucy*, vel *Tournesol.* Atque idcirco secundaria ista præmia accessionis loco proponi debere visum est; tum vt solennior esset huiusce certaminis celebritas, tum ne in vnum duntaxat totus iste honor conferretur: quemadmodum disertè eorum linguâ continetur in commentario quodam publico, quod in Archiuo Octo-virorum Capitolinorum seruatur. Estque eiusmodi.

Cil que han Gazan hada, vna vetz o motas la ioya principal, coma la ioya de la violeta: laqual Principal reputan son nominot fin aymant. E dizen principol en respieg de las autras ioyas, lasquas appellam accessorias. E à questas hom dona per hondrac la ioya principal, e per solennizar la festa. E. que vz solamen no oya tota la honor de la festa.

Ad huius autem Certaminis Musici maiorem solemnitatem fuerunt conscriptæ quædam leges anno 1324. à Septem-viris seu Critis & Guillelmo Molinerio Agonum Cancellario, quas vocant Amorum leges, *La gaye science*, tales autem sunt.

1. Bedellus seu Præco diem ludorum publicè indicit, & Agonothetas seu Critas, quos *Manutentores* vocant, ipsosque etiam Antagonistas inuitat. Ille virgam gestat argenteam, olimque caput habebat insignitum in apice Filo serico: quod illi *Floc* vocant, quemadmodum antiqui Flamines gestasse dicuntur: vnde Flamines dicti, quasi Filamines. Nunc vestem gestat iantinam, seu violaceam quam teste Fabro Octouiri Capitolini Agonum patroni tribuunt quotannis, &

virgam argenteam, ſublato vel ipsâ deſuetudine abrogato apicis illius, è ſerico filo, quod capiti aptabatur, indicio.

2. Kalendis Maij de mane poſt auditum ſolenne ſacrum incipiunt Agoniſtæ ſua poëmata recitare, totumque diem, ſi plures ſint, recitando conſumunt.

3. Ad 5. Nonas Maias ſolenne Epulum exhibetur ſymmyſtis & quibuſdam Ciuibus honoratioribus ab Octouiris Capitolinis à Clementiâ Iſaura id penſi habentibus, in intimo Capitolinarum Ædium quaſi Prytanæo. Illudque Epulum, quod per Tibicines proclamatur, cum omni lætitia & hilaritate celebratur poſt impenſas aliquot horas matutinas poëmarum recitationi. Et in hanc rem ſumptus ex Prædiorum Agonotheticorum reditu ſuppeditantur.

4. Committitur certamen, ſeu Poëmarum Examen peragitur à Septemviris quos *Los ſet Mantenedor leyal del ioy d'Amours*, id. *Manutentores* vocant, qui ſunt Critæ ſeu Iudices operum cum Cancellario, ſeu Præſide ad ſtatuam Iſauræ, quæ ſuos quodammodo ludos ſpectat. Cui Examini præſentes quoque adſunt Magiſtratus Municipales, Octouiri Capitolini, vulgo dicti *les Capitous*: quorum curæ incumbit Epulum & præmia victoribus propoſita exhibere. Et illa ſuper puluinos holoueros chryſopaſtos atque bracteatos collocant ante Cancellarium ſeu Protocriten & Præſidem Agonis, cum Commentariis quibuſdam vetuſtis, in quibus leges certaminis continentur.

5. Eadem die habetur Panegyrica oratio Latina, quâ Clementiæ Iſauræ immortalis memoria celebratur, litterarum ſtudiorumque, Agonis, Agoniſtarumque laudes prædicantur, & Iuuenes ad amplectenda ſtudia propoſitis laborum præmiis & honoribus excitantur. Panegyriſtes autem iſte vulgò eligitur è Nobilibus, qui ingenij, doctrinæ & eloquentiæ non vulgaria ſpecimina ediderit.

6. His præmiſſis ineuntur ſuffragia & renunciantur Victores, præmiiſque Argyrophylinis in ipſo Agonis loco, ordine quiſque ſuo donantur ingenti cum applauſu & acclamatione omnium ſpectatorum. Et præter tria, quorum vnum Victori datur, altera duo proximè Accedentibus, Cancellarius priuata quædam de ſuo tribuit ſelectis, & quibus libuerit, generoſæ Indolis pueris, vt eos ad bonarum Artium ineunda ſtudia fouendaque & amplificanda extimulet. Sunt autem illa vulgò ex ſubargenteo ocello Gall. *Giroſflee* aut *Oeillet*, ac proinde minoris quàm publica, pretij & valoris.

7. Poſt hæc Præcone ſeu Bedello præeunte cum argentea virga & veſte violaceâ, præmiaque Victorum ob oculos omnium præferente, ſequuntur ſuo ordine præmiati, & magno Amicorum circumfuſæque multitudinis comitatu ſe conferunt in ædem B. Mariæ cui *Deauratæ* nomen eſt (olim Palladi ſeu Mineruæ dedicatæ) præmiaque ſua illi offerunt, ad quæ conſequenda ſe fauorem eius gratiamque fatentur expertos. Tum demum ſuas quiſque in ædes ſolenni, ſed pedeſtri tamen pompâ, qualis apud Romanos mos Ouantium fuit, deducuntur.

8. Alio die feſto & ſolenni, qui à victoribus ei rei præſtituitur, agendarum Deo gratiarum ergo adeunt Ædem ſuburbanam D. Rochi cum fautorum quiſque ſuorum amplo comitatu. Illi enim per factiones & cateruas ſe diuidunt: & inde in equis per triumphalem portam feſtiuâ pompâ regrediuntur in vrbem, ſeſeque populo ſpectandos & ſpectabiles exhibent.

Neque hoc omittendum, nonnunquam ludos illos intermitti, ſi quando publica calamitas, puta tumultus, bellum, aut peſtis interuenerit. Idque ex communi Manutentorum ſeu Septemvirorum Critarum & Octouirorum Capitolinorum conſilio & conſenſu ſignificatur omnibus per litteras, quas vocant Circulares; ſicut iidem per eaſdem inuitant ad Commiſſionem Ludorum: quarum exemplar habetur in illo veteri commentario publico de quo ante diximus: & in quo leges quaſdam conſcripſerunt Septemviri an. 1324. quorum hæc ſunt nomina: Bernardus de Panſac Donſel, Guill. de Cobra Ciuis, Berengarius à S. Pancardo, Petrus de Meiane-Serre Campſor, Guill. Gontaut, Petrus Camo Mercator, Bernardus Ots Notarius Vicarij Toloſani, & Guill. Molinerius tunc Ludorum Præſes & Cancellarius.

Anno vero 1340. eodem Molinerio Cancellario de conſilio Bartholomæi Marci legum Doctoris fuerunt aliæ quædam leges additæ, quarum vna eſt, circa Iuſiurandum quod præſtare tenentur Septemviri Critæ ſeu Iudices ad id muneris de-

lecti, se nullius nempe fauore aut odio; aut timore præmium vlli Agonistarum addicturos aut erepturos. Item se Iudicium septemuirale nulli euulgaturos ante diem ipsum Agonis. Quæ leges continentur in prædicti Commentarij l. 2. his verbis.

Que Cascus en lo commensamen de sareceptio iure que per amor, fauor, odi, rancor, temor, prets, pregarias no estara que el lamlos autres sos Compaignos no iuciebe è le alment. Que tendra segret lo Iudiciamen, tro que si a publicat le Iorn que ioya se dara: è que non impugnara ans tendra perfait soque la maior partida de sos Compagnos voldra tendra è iuciara, è que en acquest Iuciamen no gardera estat, condicio, paubriera, rictat, indignitat de persona, si no en loz cazes ios escriutz, mas solamen maniera de trobar è de. ben dictar tenen è gardan las nostras presens leis à bona fee al miels que poira.

His addere iuuat carmen quod ad immortalem Heroïnæ illius Palladiæ Agonum Institutricis, seu Instauratricis laudem & memoriam composuit Stephanus Doletus olim Academiæ Tolosanæ Rector: in quo sic illam loquentem inducit.

Quòd muliebre mihi nomen, quod vultus & ora
Fœmineum planè referunt genus:
Quòd muliebri animo virtutis cura negetur,
Cultaque conueniat facies magis,
Quid tum? Virtutisne mihi illecebrosa voluptas
Præripuit studium studio sui?
Plusne mihi, mihi plusne sinus, plus candida forma
Quam bene culti animi placuit nitor?
Non ita. Displicuit comptus nimiâ arte capillus,
Displicuit roseus rubor in genis.
Labra nec infecere mihi conchylia fuco,
Displicuère madentia tempora.
Non placuit collo pendere monilia, pectus
Gemma nec excoluit patulum mihi:
Et segmentata vestes & Hianthina & Ostrum
Charius haud virtute mihi fuit.
Diuitiæ iacuère mihi, virtusque probata est:
Præ studio iacuère mihi omnia.
Præ studio iacuère mihi Materque Puerque,
Mater Amoris & Idalius Puer.
Te solum, solum Te Helicon, doctasque puellas
Collibuit generoso animo sequi.
Nec tantum Aonias colimus, cum vescimur aurâ,
Perpetuò monimenta rei manent.
Ecce suus Musis honor est solennis, & olim
Non minor his erit, aut honor aut decus.
Æternum Ingeniis posui certamen, alumni
Carmina quæque sui vt celebret Dea.
Vtque Theatrali ludo tua gloria, Phœbe,
Sideribus magis ac magis hæreat.
Et me nunc animo clamet caruisse virili
Inuidus inuidiæ face percitus.

Extat etiam eiusdem Doleti Carmen Elegiacum de laudibus Critarum seu Iudicum, & exhortatio ad Agonistas hoc modo.

Annua solemni redeunt spectacula pugnæ,
Misceríque suo Pallas ab Axe iubet.
Non tuba terribili sonitu: non Classica rauca,
Non quemquam ad bellum Mars truculentus agit.
Clamat io Pallas, magnoque hæc intonat ore.
Huc precor, huc vates docti inhibete ratem.
Vocibus his Phœbus fauces exercet anhelas,
Vocibus his Doctos Turba Nouena vocat.
Huc omnes, huc ferte gradum, quos fouimus vltro,
Queisque datum est sacro tingere labra lacu.

Ludite securi, quorum non carmina liuor,
Nec rabido frondens Zoilus ore petet.
Ludite quos præter laudem nomenque superbum
Non vilis merces, dona sed ampla manent.
Ludite Iudicibus tetrica grauitate probandi,
Iudicis exacti ludite digna choro.
Vatibus immensum est calcar, non iudice surdô
Aure, nec agresti fundere voce modos.
Acrius insurgit validus Luctator in hostem,
Quem spectatorum lumina multa notant.
Gaudet Equus cursu, cursum mirante Magistro,
Exultansque leui fertur in Astra pede.
Ad Ducis aspectum miles commotior arma,
Arma capit multis sæpe futura neci.
Nescio quos stimulos nostris conatibus addit
Censoris virtus lance probanda grauis.
Ergo agedum quidquid docuit vos Artis Apollo,
Audiat hæc grauibus cincta Corona viris.
Quas Veneri quondam Paridis sententia primas
Detulit, hoc Cœtu Docta Minerua tenet.
Non Iunove Venusue genas bene culta sinumque
Auferet hinc fuco lautea serta suo.
Hic sola, hic regnat Pallas virtusque decora,
Vatibus hæc tantum laudis aperta via est.
Huc quos tangit honos, quos gloria tangit, adeste:
Vatibus hæc tantum laudis aperta via est.

In ea autem Ciuitate, quæ bonarum Artium ab omni æuo amatrix fuit & excultrix, instituta est longo post tempore Vniuersitas ad confutandos Albigensium Hæreticorum errores, qui Tolosam circumiectasque Regiones infecerant, priuilegiisque à Gregorio IX. Pontifice decorata. In ea verò præsertim ab antiquis Romanæ ditionis temporibus ad hæc vsque floruit Iuris Ciuilis scripti Disciplina: quam ibi Theodoricus Thorismundi Gothorum Regis frater & successor perfectè hausit & calluit; vt ante ex Sidonio retulimus. Hincque Gothi qui antea moribus & consuetudine tantummodo tenebantur, sub Euuarige Theodorici successore, vel sub ipsomet Theodorico, vt nonnulli putant, legum instituta scriptis mandare cœperunt.

DE ACADEMIA BVRDIGALENSI.

VÆRVNT Etymologistæ originem & rationem nominis, nec inueniunt. Aliqui Burdigalam, quasi Bardigalam, sic dictam putant à Bardis, celeberrimis illis Galliarum Vatibus, de quibus ante diximus. Alij quasi Burgigalam, pro Biturigalam, quia conditam fuisse autumant à Biturigibus Cubis Galliæ Populis ad Ligerim. Cuius sententiæ videtur esse Isidorus l. 15. *Burdigalam appellatam ferunt, quod Burgos Gallos primùm Colonos habuerit, quibus ante Cultoribus adimpleta est.* Burgos autem vocat, quos communiter appellamus *Ceux de Bourges.* Nec forte hic dormitat, quanquam alibi sœpe: certum est enim Biturges antiquitus in Gallia præualuisse, itaut Regem Celtis darent, & summam Imperij penes se haberent. Vnde varias deduxeruut colonias etiam extra Galliam ducibus Bellouesо & Sigouesо Ambigathi Biturigum Regis Nepotibus. Nonnulli à duobus fluuiolis Burdâ & Iala, seu Gealo sic dictam scribunt, quibus Burdigalense territorium alluitur. Verum, vt vt sit de Etymologia, constat hanc vrbem esse vetustissimam, & longè antequam à Romanis Gallia occuparetur, conditam. Temporibus Iulij Cæsaris Metropolis erat Biturigum Vibiscorum. In Garumnæ ripâ sita, & postquam subdita est, ei statim Romani leges moresque suos & Instituta indiderunt & imposuerunt. Arcem ibi construxerunt quam illi τρουπῖται appellarunt, vulgò Trompeta dicitur *le Chasteau Trompete.* In ea Marmor est, cuius in vna parte hæc inscriptio legitur AVGVSTO SACRVM ET GENIO CIVITATIS BIT. VIB. In dextra visebatur forma vasis ansati: in sinistra lanx seu discus ad vsum sacrificiorum. In posticâ quernea est corona lemniscata. In summo iacentes duo cylindri squamis quibusdam obducti humanisque vultibus, adinstar plenilunij. Hæc & plura alia Elias Vinetus in Notis ad Ausonium.

Strabo Geographus, qui sub Augusto & Tiberio floruit, Burdigalæ scribit fuisse celeberrimum Emporium: & is primus, si creditur Forcatulo l. 2. Burdigalæ nomen inuexit, antea inauditum, cum Ciuitas prius ab Aquitanis populis, & ab aquarum abundantiâ Aquita diceretur. Ibi sub Romanis Præsides Aquitaniæ sedem habere solebant: ibi Senatus erat Aquitanicus: ibi quoque Palatium Imperatorum, vt indicat Gallieni Amphiteatrnm, Gallieni Palatium vulgò nuncupatum: cuius adhuc restant rudera & columnæ quædam, magnifici Templi Deorum Tutelarium, quod Palatium Tutelæ vocant.

Non est igitur dubitandum, quin, ex quo Burdigala Romanæ Ditionis esse cœpit, ibi bonarum Artium instituta fuerit Academia: quandoquidem certum est Romanos id potissimum curare solitos, vt in Metropolibus saltem erigerentur scholæ ad instructionem Iuuentutis, quæ suis legibus & institutis tenerâ ætate litteras combibendo assuesceret. Nec omitttendum, quod qui sub iis Aquitaniæ præficiebatur, iam tum Consulatui, quæ Dignitas erat post Imperatoriam prima, destinabatur. Vnde Tacitus Iulium Agricolam socerum suum imprimis laudat, quod à Vespasiano Prouinciæ Aquitanicæ præpositus fuisset *splen-*

dida, inquit, *dignitatis administratione, ac spe consulatus, cui destinarat.* Ibi Posthumus Pater sub Gallieno præfecturam gessit, vir bello fortis, in pace constans, & in omni vita grauis, vt Pollio notat in 30. Tyrannis. Et eum Gallienus tanti faciebat, vt Saloninum filium educandum Burdigalam miserit. Verum postquam Imperator voluptati & socordiæ se tradidit, Posthumus Dominatum sibi vindicauit, totoque decennio moderatè gessit magno Gallorum bono & gaudio. Eo demum interrempto Victorinus à Gallis suffectus est. Huic Tetricus Senator Rom. Aquitaniæ quoque præses: quem postea fregit Aurelianus.

Nec desunt, vt refert Forcatulus, qui in Amphitheatro Gallieni putent olim agitata fuisse Poëseos & Rhetorices certamina. Certe Ciuitas illa tam multos tulit viros ingenio & omni Disciplinarum genere præstantes, vt nulla plures Oratores, nulla plures Senatores parturierit. In ea natus est & educatus Ausonius Gratiani Imperatoris quondam Præceptor, Consularumque Municipalem obtinuit. De qua sic habet.

Diligo Burdigalam, Romam colo: Ciuis in illâ,
Consul in ambabus; cunæ hic: ibi sella Curulis.

Idem quamplurimos enumerat ætatis suæ Professores eximios: quibus postquam vniuersæ suæ Genti parentauit, existimauit quoque sibi parentandum esse, quos aut Burdigalæ in professione litterarum vidisset, aut qui Burdigalæ nati & bonis artibus informati, aliò profecti fuissent ad docendum. Primum autem omnium Tiberium Victorem Mineruium Præceptorem suum celebrat, quem Constantinopoli & Romæ docuisse significat, demum Burdigalæ. Ante verò quàm singulorum laudes aggrediatur, hanc præmittit præfationem.

Vos etiam quos nulla mihi cognatio iunxit,
Sed fama, & charæ Religio Patriæ,
Et studium in libris & sedula cura docendi,
Commemorabo viros morte obita celebres.
Fors erit, vt nostros Manes sic adserat olim,
Exemplo cupiet qui pius esse meo.

Primo autem Carmine Mineruium prædicat, nempe patrem, qui teste D. Hieronymo Romæ docebat circa an. 350. Patrem dico: nam fuit Alethius Mineruius eius filius, qui ab eodem Ausonio Car. 6. laudatur.

Primus Burdigalæ Columen dicère Mineruî,
Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ.
Illustres quondam quo præceptore fuerunt
Constantinopolis, Roma, dehinc Patria.
Non equidem certans cum Majestate duarum;
Solo sed potior nomine, quod Patria.
Adserat vsque licet Fabium Calagurris Alumnum;
Non sit Burdigalæ dum Cathedra inferior.
Mille foro dedit hic Iuuenes, bis mille senatus
Adiecit numero, purpureisque togis.
Me quoque: sed quoniam multa est prætexta, silebo;
Teque canam de Te, non ab honore meo.
Siue Panegyricos placeat contendere libros,
In Panathenaicis tu numerandus eris.
Seu libeat fictas ludorum euoluere lites,
Ancipitem palmam Quintilianus habet.
Dicendi torrens tibi copia: quæ tamen aurum
Non etiam luteam volueret inluuiem.
Et Demosthenicum quod te primum ille vocauit,
In te sic viguit, cedat vt ipse tibi.
Anne & Diuini bona naturalia doni
Adiiciam? memori quàm fueris animo.
Audita vt, vel lecta semel, ceu fixa teneres:
Auribus & libris esset vt vna fides.
Vidimus & quondam Tabulas certamine longo,
Omnes qui fuerant, enumerasse bolos.

Alternis vicibus, quos præcipitante rotatu
Fundunt excisi per caua buxa gradus,
Narrantem fido per singula puncta recursu
Quæ data, per longas, quæ reuocata moras.
Nulla felle tibi mens liuida. Tum sale multo
Lingua dicax, blandis & sine lite iocis.
Mensa nitens, quem non Censoria regula culpet,
Nec nolit frugi Piso vocare suam.
Nonnunquam pollens natalibus & dape festa,
Non tamen angustas vt tenuaret opes.
Tanquam heredis egens, bis sex quinquennia functus,
Fletus es à nobis vt Pater & Iuuenis.
Et nunc sine aliquid post fata extrema superfit,
Viuis adhuc, aui quod periit, meminens.
Siue nihil superest, nec habent longa otia sensus,
Tu tibi vixisti, Nos tua fama iuuat.

Commemorat deinde Alcimum Alethium, Rhetorem quoque insignem, quem vocat *Palma Forensis & Camœnarum decus, Exemplar vnum in litteris, quas aut Athenis docta coluit Græcia, aut Roma per Latium colebat, hominem probatissimorum morum, comem, mitem, liberalem, minimèque ambitiosum.* Is est Alcimus Panegyristes Iuliani Imperatoris & Sallustij secundi Galliarum Præfecti, qui cum Iuliano quartum Consule Consulatum gessit: quâ de re sic Ausonius ibidem.

Viuent per omnem Posterorum memoriam,
Quos tu sacræ famæ dabas.
Et Iulianum tu magis famæ dabis,
Quàm sceptra, quæ tenuit breui.
Sallustio plus conferent libri tui,
Quàm Consulatus addidit.

Hinc paret Alcimum tempore Iuliani Augusti Burdigalæ docuisse, hoc est circa annum Christi 364. qui cum ante à Constantio 19. Imperij sui anno sublimatus fuisset in Cæsarem, & in Gallias contra Barbaros destinatus, ibi ille paruis Alemannorum copiis adiutus res tam fortiter quam feliciter gessit, fusâque magnâ eorum multitudine Rheno Germanos reuinxit, inquit Monachus Antissiodorensis. Eo successu elatus Augusti nomen Dignitatemque assumens, Italiam Illyricumque peruasit, Constantium Imperij parte priuauit: & inter hæc defuncto Constantio, totum Imperium vsurpauit: quod vno tantùm anno & 8. mensibus tenuit. Ille ab initio Christianus tam secularibus quàm Diuinis litteris fuerat eruditus; imò Nicomediæ Lector fuerat constitutus: at Imperator factus, Christianorum quoque factus inimicus, arte tamen potius quam vi aut potestate Religionem abrogare & abolere tentauit, honoribus magis alliciens eius aduersarios, quam eiusdem sectatores tormentis impellens. *Aperto tamen præcipit Edicto*, inquit Monachus Antissiodorensis, *nequis Christianus docendorum liberalium studiorum professor esset. At omnes vbique propemodum Docendi Officium, quàm fidem deserere maluerunt. Inter quos etiam Proæresius Atheniensis Sophista, cum sibi specialiter Iulianus concederet, vt Christianos doceret, scholam sponte deseruit.*

Hinc paret Proæresium fuisse Christianum. Is à Constante Cæsare fuerat accitus in Gallias, tantaque in existimatione habitus, vt inter purpuraros & honoratissimum quemque ad mensam adhiberetur. Ait verò Eunapius Gallos plus corporis magnitudinem & formam admiratos fuisse, quàm Ingenium & Dissertationes eius, quas assequi non poterant. Quod quidem verène dicat an falsò, Curiosi inquirant. Eum postea Cæsar Romam misit, ambitione quadam, inquit idem Author; vt viderent Romani, cuiusmodi homines Imperio parerent. Illi autem in eo tam multa admiranda, tamque mortales cæteros excedentia reperierunt, vt quid præ cæteris admirarentur, non haberent, quidue præcipuè in eius honorem decernerent. In hoc tamen conuenerunt, vt illi statua ex ære pari magnitudine erigeretur & consecraretur cum hac epigraphe.

REGINA REGVM ROMA REGI ELOQVENTIÆ.

VERVM vt ad Professores Burdigalenses redeamus, Mineruio & Aleimo accenset Ausonius Luciolum Rhetorices quoque Professorem Condiscipulum alias suum, facundum doctumque virum & versificatoriæ artis peritissimum: Attium Pateram, quem Rhetorum potentem Doctorem vocat, quemque se ait, eum adhuc valdè iuuenis esset, senem vidisse: Atticum Tironem Delphidium, quem Ammianus vocat Oratorem acerrimum; cuius verò abundantiam Sidonius laudat: Alethium Mineruium Tiberij Mineruij Victoris filium. Hieronymus in Chronico ad an. 360. meminit Aleimi & Delphidij. *Alcimus*, inquit, *& Delphidius Rhetores in Aquitania florentissimè docent.* Delphidij Marcellinus l. 18. in principio, vbi refert ea quæ Iulianus gesserat in Gallia Eusebio & Hypatio Coss. hoc est an. 362. *Numerium*, inquit, *Narbonensis paulò ante Rectorem accusatum vt furem inusitato Censorio rigore pro Tribunali palam admissis volentibus audiebat. Qui cum infitâ ratione defenderet obiecta, nec posset in quoquam confutari, Delphidius orator acerrimus vehementer eum impugnans documentorum inopiâ percitus exclamauit.* ECQVIS, FLORENTISSIME CÆSAR, *nocens esse poterit vnquam, si negare suffecerit? Circa quem Iulianus prudenter motus ex tempore, Ecquis ait, innocens esse poterit, si accusare sufficiet!*

Hinc intelligitur Delphidium causam egisse Narbonensis Coloniæ nimis acriter aduersus Numerium ipsius Rectorem & Præfectum: quæ res illi multorum Potentiorum odium conciliauit, præsertimque Iuliani Cæsaris. Hinc Ausonius.

Felix, quietis si maneres litteris
Opus Camoenarum colens:
Nec odia magnis concitata litibus
Armaret vltor impetus.
Nec inquieto temporis Tyrannici
Palatio Te attolleres,
Dum spem remotam semper arcessis Tibi,
Fastidiosus obuia,
Tuumque manis esse quàm fati bonum,
Desiderasti plurima,
Vagus per omnes Dignitatum formulas
Meritusque plura quàm gerens.
Vnde insecuto criminum motu graui
Donatus ærumnis patris.

Nempe ille multis criminibus oneratus sine dubio pœnas luisset, nisi Iudices pietate patris Attij Pateræ moti vitam illi indulsissent. At hoc quoque beneficium ab Apolline, cuius olim Pater sacerdos fuerat, accepisse ait Ausonius, quod prius obierit, quàm vxoris & filiæ mortem infamem videret.

Minus malorum munere expertus Dei,
Medio quod æui raptus es,
Errore quod non deuiantis filiæ,
Pœnáque læsus Coniugis.

Ad horumce versuum intelligentiam operæ pretium est notare temporibus illis in Hispania Priscillianum Episcopum eum INSTANTIO & SALVIANO sparsisse quosdam errores contra Catholicam fidem: Et cum Catholici Episcopi Rescriptum obtinuissent à Gratiano, quo iubebantur Priscillianus & alij duo Coepiscopi non solùm è Diœcesibus suis, sed ex omnibus Imperij Romani terris execedere, sui purgandi causa Romam proficisci decreuisse ad Damasum tunc summum Pontificem. Hoc ergo consilio inito per Aquitaniam iter direxerunt, atque à multis intuitu pietatis suscepti, præsertim ab Euchrotia nobili Matrona Delphidij Oratoris vidua in villa sua suburbana: vbi aliquandiu demorati iter

tandem Romam versus arripuerunt; simulque cum iis Euchrotia & Procula filia, quam Priscilliani stupro grauidam partum sibi graminibus abegisse rumor fuit. Verum nec Damasus Papa, nec Ambrosius Præsul Mediolanensis eos in conspectum suum venire sustinuerunt.

Igitur illi ad Imperatorem conuersi, & Magnatum atque Potentiorum gratiam sibi demeriti obtinent Litteras Restitutorias in integrum. Sed in Hispaniam reuersi nihilo modestiores fuerunt, nihiloque religiosiores. Interea Maximus Tyrannus inuadit Gallias, Gratianum apud Parisios debellat, fugientemque, Lugduni capit & interficit, Treuerique sedem Imperij collocat: & ibi acceptis Episcoporum expostulationibus, exauditisque supplicationibus edicit Burdigalæ Concilium: ad quod Priscillianistas venire iubet. Martinus tunc Episcopus Turonensis Concilio præest, & de communi Coëpiscoporum sententia Hæresim illam damnat; Instantiumque, qui primus causam suam agere voluit, de Episcopatu deijcit. Priscillianus sibi metuens appellat Imperatorem. Treueros ergo deducitur cum Euchrotia, Procula, & aliis quibusdam Priscillianistis, ibique capite pœnas luunt an. 388. immane id multis visum est erga fœminas. Hincque Drepanus Pacatus in panegyrico ad Theodosium crudelitatis & feritatis accusat Maximum. *De virorum mortibus loquor*, inquit, *cum descensum recorder ad sanguinem fœminarum, & in sexum, cui bella parcunt, non parcè sæuitum. Sed nimirum graues suberant, inuidiosæque causæ, vt unco ad pœnam clari vatis* (Delphidij) *Matrona raperetur. Obijciebatur enim atque exprobrabatur mulieri viduæ nimia Religio & diligentius culta Diuinitas.*

Hæc vltima verba consentiunt cum ijs, quæ scribit Sulpicius Seuerus huius Tragœdiæ spectator. l. 2. Historiæ sacræ. Vrsatium enim & Ithacium Episcopos, maximè verò Ithacium nimis acriter rem istam promouisse & perfecisse dicit, Ithacium inquam, quem ait fuisse audacem, loquacem, impudentem, sumptuosum, ventri & gulæ plurimum impertientem: eo verò stultitiæ processisse, *vt omnes etiam sanctos viros, quibus aut studium inerat lectionis, aut propositum erat certare ieiuniis, tanquam Priscilliani socios aut Discipulos in crimen arcesseret, ausumque etiam fuisse Martino viro planè Apostolis conferendo hæresis infamiam obiectare.* Quippe Martinus non desinebat Ithacium increpare & Maximum orare, vt sanguine infelicium abstineret: satis nempe esse, vt illi Hæretici iudicati ab Ecclesiis suis expellerentur: nouum autem & inauditum nefas, vt seculi princeps causam Ecclesiæ iudicaret. Verum abscedente Treuiris Martino Maximus ex Magni & Rufi Episcoporum consilio *censuit Priscillianum sociosque eius captis damnari oportere.* Itaque Priscillianus, Felicissimus, Armenius, Latronianus & Euchrotia gladio perempti, alii in exilium deportati. Deinde Vrbica Priscilliani quoque Discipula Burdigalæ à populo lapidibus obruitur.

Episcopi autem, qui huiusce Capitalis iudicij fuerant authores, Ithacius & Vrsatius, Ecclesiæ postea communione priuati sunt ab alijs Coëpiscopis, aientibus nefas esse hominem Episcopi accusatione necari. Maximus & Aulici Episcopi Vrsatium & Ithacium ab omni crimine vindicabant. Hinc odium in Martinum, cum Ithacianis recusantem communicare. Verum paulò post Maximo ad Aquileiam occiso, Ithacius Episcopatu detrusus est: Vrsacio, seu, vt scribit Sulpicius, Nardacio parcitum, quia sponte se Episcopatu abdicauerat.

Addit Sulpicius Priscilliano interfecto nullatenus expulsam fuisse Hæresim, quæ illo authore pullulauerat, sed amplius confirmatam latiusque propagatam: sectatores quippe, qui prius eum, vt virum sanctum honorauerant, vt Martyrem postea colere cœpisse. Peremptorum corpora in Hispanias relata, magnisque exequiis & obsequiis eorum funera fuisse celebrata: quin & per Priscillianum iurare summæ religioni tributum: exarsisse quoque dissidium inter Episcopos Gallicanos, quod iam annos 15. eo quo scribebat, tempore durauerat. Sed his omissis, quæ non extra rem omnino, ad propositum redeamus.

Professoribus Rethorices enumeratis subiungit Ausonius plurimos in Grammatices professione celebres: imprimis Leontium cognomento Beatum, quem suæ semper socium Iuuentæ fuisse ait, non magnum tamen titulum litterarum professione assecutum, nec maiorem, quàm qui exili Cathedræ sufficeret. Romulum, Corinthiũ, Spercheũ quos se puerum audiuisse scribit, & Mnestheum, in quibus sedulum quidem docendi studium laudat in rudimentis Græcæ Grammatices; sub ijs

tamen parum se profecisse, Iucundum Leontij fratrem, virum simplicem, bonum, amicum & sodalem.

His qui Græcè docebant, accenset Grammaticos Latinos & Philologos, Macrinum, Phœbitium, Concordium, Sucuronem, Ammonium, & Anastasium, qui Pictauij Grammaticam professus est. Macrinum quidem vtilem puerorum ingenijs fuisse dicit, suamque illi à parentibus creditam pueritiam: Phœbitium Beleni seu Apollinis quondam Æditumum, & Stirpe Druidarum satum: Concordium Patria profugum, Sucuronem Libertinum, Anastasium exigui meriti virum, doctrinâ exiguum, moribus implacidum. Subiungit Herculanum Sororis suæ filium, Discipulumque olim suum, quem sibi successorem in Cathedra Rhetorices destinarat, & habuisset, nisi eum Iuuentutis æstus à studiis abduxisset.

Herculane, qui profectus gremio de nostro & Schola,
Spem magis, quam rem fruendam præbuisti auunculo:
Particeps Scholæ, Cathedræ pæne successor meæ:
Lubrica nisi te Iuuentæ præcipitem flexus daret,
Pythagorei non tenentem tramitis rectam viam.

Annumerat Thalassum his omnibus antiquiorem, Citarium Siculum Syracusanum, Grammaticum Græcum, Aristarcho & Zenodoto parem: Censorium Atticum Agricium, quem in Rhetorices quoque professione excelluisse commemorat tum Burdigalæ, tum Romæ in Athenæo.

Tam generis tibi celsus Apex, quam gloria fandi,
Gloria Athenæi cognita sede loci,
Nazario, & claro quondam delata Pateræ
Egregiè multos excoluit Iuuenes.

Denique Nepotianum, virum comem, animo iuuenili senem, sodalem conuictoremque suum: Marcellum Marcelli filium, Grammaticum Narbonensem, Crispum & Vrbicum Grammaticos Latinos & Græcos, Poetas egregios, & Historicos: Victorinum subdoctorem siue proscholum; Dynamium, qui in Rhetorica quoque claruit: Attilium Glabrionem, suum olim condiscipulum, mox se facto Rhetore, Grammaticum, deinde Causidicum, seu causarum forensium patronum. Quibus omnibus sic tandem parentat.

Valete Manes inclytorum Rhetorum,
Valete Doctores probi.
Historia si quos, vel Poeticus stylus,
Forumque fecit Nobiles:
Medicæ vel artis, Dogma vel Platonicum
Dedit perenni gloriæ.
Et si qua cunctis cura viuentum placet,
Iuuatque honor superstitum,
Accipite mœstum Carminis cultum mei,
Textum querela flebili.

Quid vero iam de Magno illo viro dicemus? is fuit Iulij Ausonij Vasatensis Ciuis, & Medicinæ quondam apud Burdigalam professoris filius. Latinas Græcasque litteras didicit sub Æmilio Magno Arborio auunculo, Matris suæ fratre. Audiuit etiam Macrinum, Tiberium Victorem Mineruium, aliosque professores clarissimos, de quibus supra. Et ipse vir factus, Spartam, quam nactus erat, adornauit, complurium que Virorum doctissimorum exemplo in patria docere cœpit, & Rhetoricam tanto cum applausu & celebritate nominis professus est, vt eum Valentinianus Imperator ex omnibus vnum potissimum delegerit, cui Gratianum filium in disciplinam traderet. Hinc ab ipso Gratiano ad Imperatoriam Dignitatem promoto ad omnes Reipub. Rom. honores euectus est, Quæsturam, Præfecturas & Consulatum. Extat præclara eius ad Gratianum pro Consulatu Gratiarum actio: In qua hæc habet inter cætera. *Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo non passus septa, neque campum, non suffragia, non puncta, non loculos, qui non prensauerim manus, nec Consultantium confusus occursu, aut sua amicis nomina non reddiderim, aut aliena imposuerim: qui Tribus non circumiui, centurias non adulati, vocatis Classibus non intremui, nihil cum Sequestre deposui, cum Diribitore nihil pepigi. Romanus populus, Martius Campus, Equester Ordo, Rostra, Ouilia, Senatus, Curia, vnus mihi omnia Gratianus.*

Et cum Gratianus Consulatum illi deferens scripsisset, *se soluere quod debebat*, hoc ille exaggerat his verbis eleganter. *Quid tu mihi debes? Et contra, quid non ego tibi debeo? Anne quod docui? hoc ego possum verius retorquere, dignum me habitum, qui docerem: tot facundiâ doctrinaque præstantes inclinatâ in me dignatione præteritos, vt esset, quem tu maturâ iam ætate per omnes Honorum Gradus festinâ bonitate proueheres; timere vt videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes præstare, superesset.*

Nec minus ille Theodosio Imperatori, post amissum Gratianum Mecenatem suum acceptus fuit, Theodosio, inquam, amico quondam suo: à quo est Parentis nomine insignitus: vnde Theodosius parto Imperio ad eum scripsit obsecrans obtestansque, vt pro veteri amicitiâ, sua sibi scripta, quibus vehementer delectabatur, dirigeret. Talis autem est eius ad eum Epistola.

THEODOSIVS AVGVSTVS AVSONIO PARENTI Salutem.

Amor meus, qui in te est, & admiratio Ingenij atque eruditionis tuæ, quæ multò maxima sunt, fecit, PARENS IVCVNDISSIME, *vt morem Principibus aliis solitum sequestrarem, familiaremque sermonem autographum ad te transmitterem, postulans pro iure, non quidem Regio, sed illius priuatæ inter nos Charitatis, ne fraudari me scriptorum tuorum lectione patiaris. Quæ olim mihi cognita & iam per tempus oblita rursum desidero, non solùm, vt quæ sunt nota, recolam, sed vt ea quæ famâ celebri adiecta memorantur, accipiam. Quæ tu de promptuario Scriniorum tuorum, qui me amas, libens impertiare secutus exempla Authorum optimorum, quibus par esse meruisti: qui Octauiano Augusto rerum potienti certatim sua opera tradebant nullo fine in eius honorem multa condentes. Qui illos, haud sciam, an æqualiter, ac Ego Te, admiratus sit. Certè non amplius diligebat.* VALE PARENS.

Quid est, per Deum Immortalem, quod adiici possit huic tanti erga virum litteratum amoris testificationi? Et quid Ausonij ad eundem Epigrammati, quod sequitur?

Agricolam si flaua Ceres dare semina terræ,
Gradiuus iubeat, si rapere Arma ducem.
Soluere de portu Classem Neptunus inermem,
Fidere tam fas est, quàm dubitare nefas.
Insanum quamuis hiemet mare, crudaque tellus
Seminibus, bello nec satis apta manus.
Nil dubites Authore bono. Mortalia quærunt
Consilium. Certus Iussa capesse Dei.
Scribere me Augustus iubet, & mea Carmina poscit
Pœne rogans. Blando vis latet Imperio.
Non habeo ingenium, Cæsar sed iussit, habebo.
Cur me posse negem, posse quod ille putat!
Inualidas vires ipse excitat, & iuuat idem,
Qui iubet. Obsequium sufficit esse meum.
Non tutum renuisse Deo. Laudata pudoris
Sæpe mora est, quotiens contra parem dubites.
Quin etiam non iussa parant erumpere dudum
Carmina. Quis nolit Cæsaris esse liber?
Ne ferat indignum vatem, centumque lituras
Mutandas semper deteriore notâ,
Tu modò Te iussisse, PATER ROMANE, *memento*
Inque meis culpis da Tibi Tu veniam.

Iam non miremur, si hoc seculum tam ferax fertileque fuit ingeniis virisque omni Doctrinarum genere præcellentibus, quod nactum est Imperatores litteratos & litteratorum hominum Mecenates, Constantium, Constantinum Magnum,

Valentinianum Maiorem, Gratianum & Theodosium. Nam præter eos, quos commemorauimus, insigniter floruerunt Lactantius Crispi Constantini filij Magister, vir omnium sui temporis eruditissimus. Athanasius vir mirabilis & æternâ memoriâ dignus, Author illius symboli quod diebus Dominicis in Ecclesia cantatur, QVICVMQVE VVLT SALVVS ESSE. Iuuencus Presbyter natione Hispanus, qui Euangelia versibus Heroïcis explanauit. Nazarius Rhetor insignis & Rector Athenæi, qui filiam habuit eloquentiâ parem. Constantinus ipse Magnus, qui quandiu vixit, *Nutriuit semper bonas Artes, sed præcipuè studia litterarum, nunc legens, nunc meditans*, inquit Robertus Antissiodorensis. Hilarius Pictauiensis Episcopus, Eusebius Natione Sardus Versellensis Episcopus, Maximus Treuirensis, qui Magnum Athanasium exulantem honorificè suscepit. Hi omnes, inquit idem Author, & doctrinâ præcipui, & sanctitate præclari, velut luminaria quædam Ecclesiæ immobilesque columnæ magnam fidelibus constantiam verbo fidei atque miraculis in tantâ persecutione præbuerunt. Erat enim Ecclesiæ facies tunc deformis, dum hinc premerentur Catholici, hinc inualescerent Arriani.

Iisdem temporibus florebant Dionysius Mediolanensis, Pancratius Presbyter Romanus, Victorinus Rhetor natione Afer, Donatus Grammaticus D. Hieronymi Magister, Paulinus Treuirorum post Maximinum Episcopus, Proœresius, de quo supra; Damasus Papa in versibus componendis eleganti præditus ingenio; Didymus Alexandrinus, qui à tenera ætate luminibus priuatus & ob id Elementorum quoque primorum ignarus, ingenti miraculo Dialecticam, Geometriam, Astronomiam & Arithmeticam, quæ Artes, vel maximè visu indigent, perfectissimè didicit. Ambrosius Mediolanensis, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Nazianzenus, Basilius Cæsariensis, Gratianus ipse Imperator Ausonij Discipulus, qui fuisse dicitur admodum litteratus, ingenio bonus, parcus cibi ac vini, victorque libidinis. Martinus Turonensis, Miletius Antiochenus, Amator Antissiodorensis Episcopus, Theophilus Alexandrinus, Prudentius Poëta Hispanus, Sulpicius Seuerus & alij prope innumeri.

Sed vt ad Ausonium, vnde deflexímus, redeamus; ille Gratiano è viuis sublato, cum ægrè à Maximo in Aula retentus fuisset, eo quoque victo, & à Theodosio missione impetratâ in nidum senectæ suæ, hoc est in patriam se retulit, vbi quod erat vitæ reliquum, absoluit. Vixit autem vsque ad annum 394. vxorem habuit Attusiam Lucanam Sabinam, quam Iuuenem iuuenis amisit, nec post eam, aliam duxit contentus 4. liberis quos ex ea susceperat. In præcipuis amicis habuit Syagrium, Gregorium, Tetradium Satyrarum Scriptorem, Clementinum, Theonem Poëtam Medullum, Attium Paulum Rhetorem ac Poëtam Bigerrianum, Q. Symmachum Præfectum Vrbis, & supra omnes, Pontium Paulinum Discipulum quondam suum: vt ipse Paulinus fatetur aiens ei se omnia accepta referre, disciplinasque, dignitates, litteras, linguam, togam & famam: eoque nomine Patronum, Patrem & Præceptorem appellat.

Iste Paulinus Aquitanus ex nobili & splendidâ Aniciorum, seu vt scribit Gabriel Lurbæus, ex Paulinorum & Leontiorum familia ortus (cuius etiamnum hodie Domus & Basilica extant eo nomine insignes Burdigalæ, vulgò Podium Paulini, *le Puy Paulin*) Præceptore Ausonio vsus, in Poëtica & Oratoria excelluit teste D. Hieronymo: ad consulatum promotus est an. 375. Postea vitæ Christianæ desiderio Hispaniam adiit, vbi à Lampridio Barcinonensi Episcopo Presbyter ordinatus est. Exinde perfectioni Euangelicæ studens, venditis in Aquitania prædiis, quæ amplissima habebat, distributâque pauperibus pecuniâ in Clerum Mediolanensem ab Ambrosio adscitus est. Postremo Nolanus Episcopus factus Nolæ in Domino obdormiuit.

Ex Epistolis autem Ausonij ad Pontium Paulinum & Paulini ad ipsum patet, quantæ vir fuerit eruditionis & facundiæ. *Quid de eloquentia dicam?* inquit Ausonius Ep. 19. *Liquidò adiurare possum nullum tibi ad Poëticam facundiam Romanæ Iuuentutis æquari. Certè ita mihi videris. Si certo, Pater sum, fer me, & noli exigere Iudicium obstante pietate. Verum cum piè diligam, sincerè ac seuerè diligo. Accessit tibi ad Artem Poëticam mellea modulatio, &c.*

At Paulinus ex Hispania ad Ausonium rescribens, vbi se sacerdotem consecrari petierat, negat se amplius velle Musis vacare, cum se totum Christo tradiderit.

Quid abdicatas in meam causam, Pater,
Redire Musas precipis?
Negant Camœnis, nec patent Apollini
Dicata Christo pectora.
Fuit ista quondam non ope, sed studio pari
Tecum mihi Concordia,
Ciere surdum Delphicâ Phœbum specu,
Vocare Musas Numina.
Nunc alia mentem vis agit, Maior Deus,
Aliosque mores postulat.
Sibi reposcens ab homine munus suum,
Viuamus vt vita Patri.
Tibi Disciplinas, Dignitatem, Literas
Linguæ & togæ & famæ decus,
Prouectus, altus, institutus debeo
Patrone, Præceptor, Pater.

Sequente seculo quanquam Gallia vniuersa ab inundantibus Barbaris vehementer afflictata est, non desierunt tamen vigere Musæ Burdigalenses. Sidonius Apollinaris in pluribus locis meminit Professorum, qui Burdigalæ suo tempore docebant, imprimis verò Leonis Poëtæ, & Lampridij, quorum doctrinam & peritiam laudat l. 9. Ep. ad Tonantium.

Istud vix Leo Rex Castalij Chori:
Vix hunc qui sequitur Lampridius queat
Declamans gemini pondere sub styli
Coram Discipulis Burdigalensibus.

Lampridium à seruis de nocte strangulatum deflet Ep. 11. l. 8. eiusque laudes ibi fusè prosequitur. *Si orationes illius metiaris, acer, rotundus, compositus, excussus. si poemata, tener, multimeter, argutus artifex erat: faciebat siquidem versus oppido exactos, tam pedum mirâ, quàm figurarum varietate. Hendecasyllabos lubricos & enodes: Hexametros crepantes & coturnatos: Elegos verò nunc scboicos, nunc recurrentes, nunc per anadiplosim fine principiisque connexos. Hic, vt arreptum suaserat opus, & hic additionem pro persona, temporis & loci qualitate variabat: idque non verbis qualibuscunque, sed grandibus, pulchris, elucubratis. In materia Controuersiali, fortis & lacertosus. In satyrica, solicitus & mordax. In Tragica, sauus & flebilis. In Comica, vrbanus, multiformisque. In fescennina, vernans verbis, æstuans votis. In Bucolica, vigilax, parcus, carminabundus. In Georgica sic rusticans multum, quod nihil rusticius. Præterea quod ad Epigrammata spectat, non copiâ, sed acumine placens, quæ nec breuius distincta, nec longius tetrasticho finiebantur: eademque cum non pauca piperata, mellea multa conspiceres, omnia tamen salsa cernebas. In Lyricis autem Flaccum secutus nunc ferebatur in Iambico citus, nunc in Choriambico grauis, nunc Sapphico inflatus. Quid plura? subtilis, aptus, instructus, quâque mens stylum ferret, eloquentissimus prorsus, vt eum iure censeres post Horatianos & Pindaricos Cygnos gloria pennis euolaturum.*

De Leone multa quoque habet præclara. Imprimis verò eum vocat *Regem Castalij chori*, seu quia Academiæ Burdigalensis Præfectus erat & Rector; seu quia omnes sui temporis Poëtas doctrinâ & elegantiâ superabat, vnde Carm. 23. *Doctiloquum* appellat Leonem. Ille ab Euarige Gothorum Rege è Scholis ad Consilium strictius assumebatur; deinde ab Alarico Euarigis successore in Aula retentus est. Sidonius ep. 3. l. 8. eum mirifice laudat his verbis. *Sepone tantisper Pythicas lauros, Hippocrenemque & illos Carminum modos tibi vni tantum penitissimè familiares, qui tamen Doctis, vt es ipse, personis non tam fonte quàm fronte sudantur. Suspende perorandi illud quoque celeberrimum flumen, quod non solum Gentilitium, sed Domesticum tibi, quodque in tuum pectus per succiduas ætates ab atauo Frontone transfunditur. Sepone pauxillum conclamatissimas Declamationes, quas oris Regii* (Euarigis) *vice conficis: quibus ipse Rex inclytus modò corda horrificat Gentium transmarinarum, modò de superiore cum Barbaris ad Vachalim trementibus fœdus Victor innodat: modò per promota limitem sortis, vt populos sub armis, sic frenat arma sub legibus.* Eidem Scholæ videtur fateri se debere Symmachus, quidquid habebat eloquentiæ & bonarum artium: sic enim scribit ad Amicum quendam Gallum Epist. 83. l. 9. *fatendum*

tibi est amicè, Gallicanæ facundiæ haustus requiro: non quod his 7. montibus Eloquentiæ Latiaris excessit: sed quia præcepta Rhetoricæ pectori meo, Seuex olim Garundæ Garumnæ, alumnus immulsit. Est mihi cum scholis vestris per Doctorem vestrum cognatio: quidquid in me est, quod scio quàm sit exiguum, Cælo tuo debeo, riga nos ergo denuo ex illis camœnis, quæ mihi lac bonarum Artium primum dederunt.

Prætero complures alios viros in omni litteraturæ genere præcellentes, quos passim commemorat, aut ad quos scribit, Constantium Lugdunensem, Gaudentium, Siagrium, Sapandum, Ruricium, Eriphium, & alios pœne innumeros, quorum doctrinam & elegantiam extollit. Hinc saltem agnoscimus litteras in Gallia ad vsque tempora Sidonij, hoc est ad an. 480. & vltra floruisse.

Licet autem iam inde à temporibus Romanorum Schola Burdigalensis magni nominis fuerit, multosque tulerit viros præstantes; non ante tamen an. 1440. *Vniuersitatis* nomen & priuilegia habuisse comperitur: quo scilicet tempore Petrus Betlandus Archiepiscopus ab Eugenio Pontifice obtinuit Vniuersitatis Burdigalensis erectionem adinstar Tolosanæ, connitentibus in idem Consilium Maiore & Iuratis. Sed de hac re in Chronologia ad eum annum, si Deus cœptis annuerit.

DE SCHOLA PICTAVIENSI, TREVIRENSI, Vesontina, & Aruerna.

Gentem Pictonicam antiquissimam esse constat ex Commentariis Cæsaris: in quibus non semel mentio fit Pictonum. Originem non inuestigo. Communis est opinio Pictonas ortos à Scythiæ Pictis, Britanniæ postea populis. Eorum vrbs primaria, Pictauium, dicta olim Augustoritum. Eos Pub. Crassus adolescens Cæsari subdidit: nec Dunacus, quo duce rebellarant, iugum ab iis amouere potuit.

Quando verò Litterarum exercitium apud eos esse cœperit, nihil certi legimus. At fuisse circa an. 300. Christi certum est. Ibi enim Hilarius Francarii filius, Pictauiensum deinde Episcopus, primulæ ætatis tirocinium ponere aggressus est: at cum initio hebetioris esse videretur ingenij, ob idque à Condiscipulis derideretur, consentientibus parentibus Romanam Academiam, deinde Atheniensem lustrauit circa an. 319. vnde post decem fere annos rediit in patriam litteris ad miraculum vsque plenus.

Itaque Pictauii ipse scholam habuit tum in humanis disciplinis, tum in diuinis. Discipulos quosdam eiusdem præcipuos commemorant Annales Pictauici, Maximum, qui deinde Treuirensis fuit præsul, Iouinum, Maxentium, Iuuentium &c. atque hinc iidem Annales primam Vniuersitatis suæ ducunt originem.

Hilarij encomium sic breuiter contexit Robertus Antissiodorensis. *Floruit hoc tempore* (circa an. Christi 340 sub Constantino) *Hilarius Pictauiensis, qui nimia profunditate subtilis & cautissimus disputator altas scripturarum diuinarum abyssos in medium reuerenter adduxit, thesaurus scientiæ, lux doctrinæ, cuius dicta qui legerit, non credit dicere, sed tonare.* Sed longe excellentius D. Hieronymus lib. de Illustribus Ecclesiæ Doctoribus, & in præfat. Ep. 2. ad Galatas, eum vocat virum eloquentissimum & Latini sermonis aduersus Arianos tubam, nec non eloquentiæ Latinæ Rhodanum. Qui quidem Hieronymus ibidem Galatis ingenij tarditatem affingit, at Aquitaniam oratorum esse fertilem non diffitetur. Sic enim ille. *Non mirum est stultos & ad intelligentiam tardiores Galatas appellatos, cum & Hilarius Latinæ eloquentiæ Rhodanus, Gallus ipse & Pictauij natus in hymnorum carmine Gallos indociles vocet. Et quod nunc oratorum fertiles sunt, non tam ad Regionis diligentiam quàm ad Rhetoricum clamorem pertinet: maxime cum Aquitania Græca se iactet origine, & Galatæ non de illa parte terrarum, sed de ferocioribus Gallis sint profecti.*

Quæ verba de Græca Aquitanorum Origine ex historia Phocensium, & ex iis quæ supra de Academia Massiliensi retulimus, facile intelliguntur. Ex ea enim pro-

dierunt innumeri Magistri, seu publico seu priuato stipendio conducti, qui disciplinas Græcas cum comitate & ciuilitate morum cæteris Galliæ populis & vrbibus communicarunt.: cum ipsi Galli antiquitus suam Græcis facundiam Artesque tradidissent, vt notat Ioannes Viterbiensis Commentariis in Berosum. *Neque Galli*, inquit *à Græcis, sed potius à Gallis Græcia & Asia litteras & Disciplinas consecuta fuerunt.*

Licet autem Hilarij ætate (obiit an. 369.) percelebris fuerit schola Pictauiensis, secutis tamen temporibus plurimum defloruisse videtur, nec magni nominis habuisse professores; cum Ausonius, qui ad an. circiter Christi 394. vixit, enumerans claros viros, qui Burdigalæ, Tolosæ & Narbone famam docendo sibi compararuerant, Pictauienses duos tantummodo commemoret, & eos exigui valde nominis, nempe Anastasium Grammaticum, & Rufum Rhetorem: & Sidonius, qui sequente seculo vixit, ne vnius quidem Pictauiensis mentionem faciat. Quod certè argumento est scholam illam non fuisse valde celebrem.

Ausonius ergo ait Anastasium illum relictâ patriâ, nempe Burdigalâ, Pictauium concessisse, vt Grammaticam doceret, sed exiguæ famæ virum fuisse, & contentum rudibus pueris prima rudimenta instillare: innuens quodammodo non potuisse illum Burdigalæ Cathedram obtinere ob ingenij tarditatem, hincque coactum in minus celebri loco scholam habere.

Pange & Anastasio
Flebile, Musa, melum:
Burdigala genitum
Transtulit ambitio
Pictonicaque dedit.
Pauper vbi & tenuem
Vitam habitumque colens
Gloriolam exilem
Et patriæ & Cathedræ
Perdidit in senio,
Doctrinâ exiguus,
Moribus implacidis.
Proinde, vt erat meritus,
Famam habuit tenuem.

Idem octo scripsit Epigrammata in Rufum quendam Pictauorum Rhetorem, quem indicat fuisse stupidi admodum ingenii, adeo vt statuæ suæ statua quodammodo esse videretur, nihilque è cathedra Discipulis explicare posset, adeo tardus erat & hebes. Sic enim ludit in eum Epigrammate 46. quod in Rufi tabulam scripsit.

Hæc Rufi tabula est. Nil verius. Ipse vbi Rufus?
In Cathedra. Quid agit? hoc quod & in Tabula.

Eundem ait vocatum aliquando fuisse ad nuptias, & vt ostenderet se Grammaticum esse, hoc votum emisisse pro coniugibus, vt qui masculini & fæminini essent generis, neutrius liberos gignerent. & Epig. 50. sic loquitur cum tabella Rufi.

Ore pulchro & ore muto, scire vis quæ sim? volo.
Imago Rufi Rhetoris Pictauici.
Dicere sed ille vellem Rhetor hoc mî. Non potest.
Cur? Ipse Rhetor est imago imaginis.

Hæc & alia multa de Rufo Satyricè admodum. Sunt tamen qui putent eum esse Rufum qui Valentiniano Imperatori Breuiarium obtulit rerum à populo Rom. gestarum: qui si ille est, non videtur fuisse tam stupidi ingenii, nec adeo contemnendus author.

In eadem schola docuisse ferunt Venantium Fortunatum natione Italum, patria Taruisinum, Rauennæ in litteris humanioribus excultum, qui cum laboraret oculis, relicto patrio solo B. Martini sepulchrum inuisit, & sanatus est. Cuius beneficii memor vitam eius 4. libris metricè descripsit. A Fortunato vero ad Gilbertum Porretanum paucos legimus viros alicuius meriti ibi docuisse. Litteris quidem Petri Pictauorum Episcopi datis an. 1106. subscribit Villielmus Magister scholæ; alios non inuenimus.

Gilbertus

Gilbertus verò Porretanus scholam illam illustrem reddebat circa an. 1140. & vt habetur in Annalibus Pictauicis diu Vniuersitatem tenuit. Ibique habuit quosdam Comprofessores æmulos, qui nec cũ ille ad Episcopalem dignitatem promotus est, à simultatibus abstinuerunt. Eius temporibus Iura interpretatus est M. Villielmus Montis-Lauduni. Sed tandem Eugenius IV. Scholam illam restituens priuilegiis eam ad instar Tolosanæ donauit an. 1431. vt suo loco videbimus.

Scholam Claromontensem seu Aruernam Sidonius Apollinaris commendat & prædicat in Epistolis; præsertim vero Ep. 21. l. 4. qua Aprum alibi, forte Augustodunì docentem in vrbem, vbi natus, educatus & institutus fuerat, reuocare conatur. Pater enim Apri Æduus quidem erat, at Mater Aruerna: hincque partem saltem vitæ Aruerniæ debere contendit: quamobrem ingeniosam instituit patriæ de ipso conquerentis prosopopœiam. *Igitur Aruerni si portionem tui saltem vicissim iure sibi vindicant, patienter admitte querimoniam desiderantum, qui tibi per vnius sioris mei officium, non vnius pectoris profudêre secretum, quos palam & coram dicere puta. Quid in te mali tantum, ingrate, commisimus, vt per tot annos quondam humum altricem nunc velut hostium solum fugias? hîc incunabula tua fouimus, hîc vagientis infantia lactentia membra formauimus, hîc Ciuicarum baiulabare pondus vlnarum. Hinc auus Fronto blandus tibi, sibi seuerus, qui exemplo esse potuisset his quos habemus nunc in exemplo: hinc Auia Auspicia, quæ tibi post tuæ matris orbata decessum, dependit vna curam ambarum. Sed & Matertera tua hinc, & hinc fuit sanctior sanctis Frontina virginibus, quam verebatur mater, pater venerabatur, summæ abstinentia puella, summi rigoris ac fidei ingentis, sic Deum timens, vt ab hominibus metueretur. Hîc te imbuendum liberalibus disciplinis Grammatici Rhetorisque florentia studia monitu certante fouerant, vnde tu non tam mediocriter institutus eixisti, vt tibi liceat Aruernos vel propter litteras non amare.*

Schola Aruerna.

Hinc intelligimus veterem illam Frontonum familiam, qni in Arte Rhetorica principem locum tot annos obtinuerant, Aruerniæ deberi. Meminit Ausonius in Grat. actione ad Gratianum Frontonis Rhetoris, quem Antoninus Imperator Magistrum habuerat; quemque Consulem fecerat. Idem Sidonius Ep. 3. l. 8. Leonem illum insignem Rhetorem Alarici Gothorum Regis familiarem & Consiliarium prædicat ab hereditaria eloquentia, quam ab Atauo Frontone per succiduas ætates quasi transfusam habebat.

Plurimum autem Aruerna studia debuisse Hecdicio viro clarissimo & fortissimo disertè docet Sidonius Ep. 3. l. 3. illum enim præcipuè laudat, quod Aruernos nobiles bonis artibus imbui curasset & Latinè loqui, Romanorumque partes tueri contra Barbaros Gothos, quorum exercitus tunc Aruerniam incursabat. *Mitto istic ob gratiam pueritiæ tuæ vndique Gentium confluxisse studia litterarum tuæque personæ quondam debitum, quod sermonis Celtici squamam depositura Nobilitas nunc oratorio stylo, nunc etiam Camœnalibus modis imbuebatur. Illud in te affectum principaliter Vniuersitatis accendit, quod quos olim Latinos fieri exegeras, deinceps esse Barbaros vetuisti.*

Nec dubium quin Sidonius ipse patria quidem Lugdunensis, sed sede & dignitate Claromontensis Episcopus in Metropoli sua curarit studia litterarum exerceri, quibus erat addictissimus, cuique tam prompta facultas erat repentinæ scriptionis, vt teste Gregorio Turon. l. 2. c. 22. non pauculos versus è vestigio non meditatus effunderet, & ex improuiso luculentissimè quæ vellet, componeret: qua de re cum eximiis sui seculi Poëtis, Domnolo, Seueriano & Lampridio certauit. Cæterum qui vir quantusque fuerit, extant opera, quæ demonstrant. obiit an. ætatis circiter 56. 12. Kal. Sept. Christi 482. Epitaphium eius tale legitur in vetusto Codice Cluniacensi.

Sanctis contiguus sacroque Patri
Viuit sic meritis Apollinaris,
Illustris titulis, potens honore,
Rectus militiæ forique iudex,
Mundi inter tumidas quietus vndas,
Causarum moderans subinde motus
Leges Barbarico dedit furori.
Discordantibus inter arma Regnis
Pacem consilio reduxit amplo.
Hæc inter tamen & Philosophando

Scripsit perpetuis habenda saelis.
Et post talia dona Gratiarum
Summi Pontificis sedem Cathedram
Mundanos Iobeli refundit actus.
Quisque hic dum lachrymis Deum rogabis
Dextrum funde preces super sepulchrum.
Nulli incognitus & legendus orbi
Illic Sidonius tibi inuocatur.

Porro licet ab Authoribus commendetur Vniuersa Gallia ab exercitio litteratum, certum est tamen Aquitaniam cæteris partibus præcelluisse, vel vnico teste Seuero Sulpicio Dial. 1. c. vlt. *Sed dum cogito me hominem Gallum inter Aquitanos verba facturum, vereor ne offendat vestras nimium vrbanas aures sermo rusticior.* Quæ verba concordant cum Sidonianis ex Ep. 3. l. 3. vbi *sermonis Celtiei squama* appellatur.

Treuirensis Treuirensis Academia inter veteres Gallicanas olim maximè floruit, cum apud Treuiros Imperatores Romani Augustissimum Palatium, & Præfecti Prætorio sedem Galliarum posuerint teste Ammiano pluribus in locis: ibique Curia Senatorum fuerit nobilissima, ad quam extat Epistola Senatus Romani apud Vopiscum in vita Floriani cum hac inscriptione. SENATVS AMPLISSIMVS Curiæ Treuirorum. Itaque hæc Ciuitas apud Authores multa habet honorifica nomina; apud Hieronymum dicitur *Nobilissima*: apud Fortunatum *Nobilis vrbs, Nobilium & Caput.* Apud Athanasium, *Metropolis Galliarum.* Apud Ammianum, *Principum Domicilium*, Principum Solium, *Vrbs Augusta.* præclarè quoque commendatur ab Ausonio Carmine de claris vrbibus.

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Treuericaque vrbis solium: quæ proxima Rheno,
Pacis vt in media gremio secura quiescit:
Imperij vires quod alit, quod vestit & armat.

Et in descriptione Mosellæ.

Salue amnis laudate agris, laudate Colonis,
Dignata Imperio debent cui mœnia Belgæ.

In ea igitur ciuitate Augusta scholas fuisse magni nominis patet ex tit. 3. & ii. l. 13. Cod. Theodos. & ex Rescripto Gratiani ad Antonium Præfectum Prætorio Galliarum, quod supra retulimus in Academia Æduensi. Nam huiusce Ciuitatis professoribus ampliores annonas prouideri voluit, quàm cæteris; Rhetori, quippe 30. Grammatico 20. cum in aliis vrbibus Rhetori assignarentur tantum 24. annonæ, Grammaticis singulis 12. *Treuirorum Clarissimæ Ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum; Rhetori vt 30. Item Grammatico Latino, Græco etiam, si quis dignus reperiri potuerit, 20. præbeantur annonæ.*

Extat Panegyricus Belgæ cuiusdam publici apud Treuiros Oratoriæ artis professoris ad Constantinum Augustum nomine vrbis dictus, cuius quidem à se restitutæ natalem celebrari iusserat. *Dabis & illic munera*, inquit, *constitues priuilegia, ipsam denique Patriam meam ipsius loci veneratione restitues, cuius Ciuitatis antiqua nobilitas, & quondam fraterno populi Rom. nomine gloriata opem tuæ Maiestatis exspectat: vt illic quoque loca publica & Templa pulcherrima tua liberalitate reparentur: sicut hic video hanc fortunatissimam ciuitatem, cuius natalis dies tua pietate celebratur, ita cunctis mœnibus resurgentem, vt se quodammodo gaudeat olim corruisse, auctior tuis facta Beneficiis.*

Vesontina. Vesontina Schola olim etiam fuit florentissima, egregiosque habuit professores & inter cæteros, Titianum, qui Maximini Iunioris in arte Oratoria præceptor fuit iam senior. Filius erat illius Titiani qui sub Adriano consul fuit cum Gallicano. Scripsit de Agricultura, vt ait Diomedes: & de Rhethorica teste Isidoro, vocaturque ab Ausonio *Fandi artifex*: nobilis quippe scriptor fuit & Ciceroniani styli tam diligens & accuratus imitator, vt sui temporis Simia vocatus sit, vt docet Sidonius l. 1. Ep. 1. *Nam de M. Tullio silere in stylo Epistolari melius puto: quem nec Titianus totum sub nominibus Illustrium fœminarum digna similitudine expresit. Propter quod illum cæteri quique Frontonianorum, vt pote consectaneum æmulati, cum veternosum dicendi genus imitarentur, Oratorum Simiam nuncupauerunt.* Vir tamen iste vilitate

consequit, vt ait Ausonius in Panegyrico Gratiani. *Quomodo Titianus Magister Municipalem Scholam apud Vesuntionem Lugdunumque variando non ætate quidem, sed vilitate consenuit.* At laudatur à Seruio 10. Æneid. quòd Materias omnes de Virgilio elicuerit, & ad dicendi vsum conformarit.

Scholarum apud S. Ioannem Bisontinum meminit Petrus Damiani in Ep. ad Hugonem Archiepiscopum. Eas autem vetustate collabentes instaurasse legitur Fridericus cognomento Ænobarbus: & Scholarum S. Mariæ Magdalenæ mentio fit in instrumentis Chartularij Magdalensis ad an. 1267. & 1284. vnde vicus proximus adhuc Scholæ nomen retinet. Nicolaus V. an. 1450. Vniuersitatem ibi erexit & priuilegiis donauit.

DE ACADEMIA LVGDVNENSI.

LVGDVNVM Segusianorum veterum Metropolis à Sidonio Apollinari *Rhodanusia* vocatur & *Araria*, quia in Confluenti Araris & Rhodani sita est. Vnde autem Lugduni nomen habuerit, ambigitur. Quidam nomen deriuant à Lugdo Celtarum Rege. Sed id diuinare est. Alij à Lugo quod Coruum, & Duno quod montem seu locum editiorem prisco Gallorum sermone significat; quia vbi prius Corui nidificabant, ciuitas est illa condita. Alii à Lucio Munatio Planco, Lucdunum quasi Lucidunum: quia ille vrbem incendio absumptam instaurauit. Paradinus & Rubrius primùm sitam fuisse putant in Colle S. Iusti, qui antiquitus *Forum Veneris*, & nunc etiam *Foruieres* dicitur. Alij ex aduerso in Colle S. Sebastiani inter confluentes Rhodanum & Ararim: quem situm præclare describit Iulius Scaliger cum encomio.

Flumineis Rhodanus quà se fugat incitus vndis,
Quàque pigro dubitat flumine mitis Arar.
Lugdunum iacet antiquo nouus Orbis in Orbe,
Lugdunumque vetus Orbis in Orbe nouo.
Quod nolis, alibi quæras, hic quære quod optas,
Aut hic, aut nusquam vincere vota potes.

Antiquitus ornata erat Templis, Amphitheatro, Fontibus, Aquæductibus, quorum fornices lateritij cernuntur adhuc hodie, sexto ab vrbe lapide ducti: quæ ornamenta magna ex parte dicitur à Claudio Imperatore accepisse, qui eo die Lugduni natus est, quo Ara Cæsari Augusto, de quâ mox dicemus, dedicata fuit: eamque ob rem Lugdunensibus Ius Romanæ Ciuitatis impetrauit. *Schola Lugdunensis.*

Scholam quoque habuit celeberrimam, & plurimorum seculorum, iam inde à temporibus Reipub. vt ex continuâ serie confirmare facile est. Ex ea prodiisse fertur L. Plotius Gallus, qui primus Romæ Rhetoricam docuit publicè teste Cic. Ep. ad M. Titinium apud Suetonium l. de Claris Rhetoribus. *Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latinè docere cœpisse L. Plotium quendam: ad quem cum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum authoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse.*

At sub Imperatoribus longè celebrior fuit Schola Lugdunensis. Et primum ipsa Ciuitas exemplo Narbonensis Templum Augusto Cæsari dedicauit sexaginta Galliæ Prouinciarum vltro contribuentium sumptibus, quarum vnaquæ-

quę suam ibi statuam erectam voluit ad perpetuum obseruantiæ & amoris erga Augustum sui monimentum. Huiusce Templi meminit Strabo. *Templum ab Vniuersis Gallis communi designatum impensa & Augusto Cæsari dedicatum ante hanc vrbem ædificatum est, vbi fluminum est coitio. Adest & Ara dignitatis eximiæ Gentium 60. numero inscriptum habens titulum, earumque singularum statua vna. Alia subinde locata est Ara.* Nempe in Templo prædicto erant Aræ duæ magnificæ, vna Augusto, altera Deæ Romæ sacra: quarum Sacerdotes dicebantur *Augustales*. Eò quotannis in honorem Augusti & consequentium Imperatorum confluebant ex Galliæ Prouinciis quamplurimi sacris illic operaturi: atque ob eam rem instituti sunt ad diem certum scilicet ad Kal. Aug. Ludi solennes & publica spectacula. Quibus adiecit Caius Caligula Eloquentiæ Græcæ & Latinæ certamina ad exercitationem ingeniorum. Verum durâ lege. Nam victos præmia Victoribus conferre voluit, eorumque laudes componere. Quorum verò scripta maximè displicuissent, ipsos Authores ea spongia linguave delere, ni mallent ferulis cædi, aut flumine proximo mergi. Testis Suetonius in eius vita c. 20. *Edidit*, inquit, *& peregrè spectacula: in Sicilia Syracusis*, Asticos ludos; *& in Gallia Lugduni, Miscellos. Sed & certamen quoque Græcæ Latinæque facundiæ. Quo certamine ferunt Victoribus præmia victos contulisse, eorum & laudes componere coactos. Eos autem, qui maximè displicuissent, scripta sua spongiâ linguave delere iussos, nisi ferulis obiurgari, aut flumine proximo mergi maluissent.* Quanta ergo formidine corripi oportebat, quisquis illuc animo certandi accedebat! exprimit Iuuenalis Saty. 1.

Palleat, vt nudis pressit qui calcibus Anguem,
Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad Aram.

In quem locum refert Ascensius inscriptionem cuiusdam Sarcophagi impositi parietibus fani S. Petri Diuarum Monialium, in parte exteriori, quæ huius Aræ mentionem facit: estque huiusmodi.

IOVI OPT. MAX. Q. ADCINNIVS VRBICI FILIVS. MARTINVS SEQVANVS SACERDOS ROMÆ ET AVGVR AD ARAM AD CONFLVENTEM ARARIS ET RHODANI FLVMEN DVVMVIR IN CIVITATE SEQVANORVM.

Duræ autem illius conditionis, quæ Agoni apposita est, mentio fit l. 2. Anthologiæ hoc distycho, quod pro titulo habet εἰς ποιητάς.

Τοῦ σοῦ γὰρ πάσχω νεκρὸς χάριν, οἷα πάθοιεν
οἱ καταλείξαντες βιβλία καὶ καλάμους

Tua gratia post mortem patior, qualia paterentur qui delingunt scripta sua & calamos nihil scilicet Poëtæ & Rhetori sinistrius imprecatur, quam vt eis accidat, quod victis accidebat in ludis Miscellaneis Lugdunensibus.

Id igitur institutum Caligulæ, qui ne aliquâ vitæ parte hominem saperet, præclaro facto immanitatem adiunxit. Ille autem locus vbi dicebant Oratores, Athenæum dictus est; & ibi hodie Cœnobium est Benedictinorum nomen adhuc retinens, Gall. *l'Abbaye d'Aisnay*: quamquam alij Athanatum seu Athanacum dictum volunt, ob corpora ibi exusta 48. martyrum Athanacensium Antonino Vero imperante. Cæterum vt olim ad aram illam concurrebant Oratores & Poëtæ Galli Iudicum decretis pariturі: ita hodie ad sedem primatialem Lugdunensem concurrunt Clerici Gallicani ab Archiepiscopo Primate Galliarum sententiam relaturi.

Post Caligulam Nero Romæ primus omnium teste Suetonio cap. 12. instituit Quinquennale certamen more Græcorum, illudque triplex, Musicum, Gymnicum, Equestre, quod appellauit NERONIANA. Musicum à Musarum exercitio dictum, complectebaturque omnia Doctorum virorum tam solutâ, quàm strictâ oratione certamina. Et ipse Nero Oratoriæ materiæ & Latini Carminis coronam, de qua optimus quisque contenderat, in iisdem ludis ipsorum consensu sibi concessam recepit. Item & alia vice Senatus illi facundiæ coronam obtulit, teste Tacito l. 16. an. Illud autem certamen committebatur in Thermis Neronianis de nocte, magna luce ignium, vt refert Alexander Neapol. lib. 6. c. 19.

Vtriusque Imperatoris exemplum secutus Domitianus duplex, instituit & ipse

certamen huiusmodi: Vnum Quinquennale dictum, in honorem Iouis Capitolini: alterum Anniuersarium, in honorem Palladis in monte Albano, vbi arcem habebat suburbanam, vocauitque *Quinquatria.* de vtroque Suetonius c. 4. *Instituit & Quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex, Musicum, Equestre, Gymnicum: & aliquanto plurium quàm nunc est Coronatorum* (Torrentius legit Coronarum) *certabant etiam & prosâ oratione Græcè Latineque. Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria Mineruæ, cui Collegium instituerat: ex quo forte ducti Magisterio fungerentur, redderentque eximias venationes & scenicos ludos, superque Oratorum ac Poetarum certamina.*

In Priore, materia certaminis perpetua erat laus Iouis Capitolini. In altero, quælibet. In hoc præmium erat corona oleagina ex auro. Vnde Statius *Palladium aurum* appellat, *Cæsareum aurum, & Albanum.* Ter eâ Statius reuinctus est, vt innuit Carmine ad Claudiam vxorem.

——Ter me nitidis Albana ferentem
Dona comis, sanctoque indutum Cæsaris auro
Visceribus complexa tuis, sertisque dedisti
Oscula anhela meis.

In Capitolino Corona erat quernea, similiter ex auro. Quam se dolet Statius in Epicedio Patris l. 5. Sil. non fuisse consecutum, quemadmodum Oleaginam consecutus fuerat in Albano. Vtriusque certaminis fortunam sic ille describit.

Hei mihi quod tantùm Patrias Ego vertice frondes
Solaque Chalcidicæ Cerealia dona Coronæ
Te sub teste tuli! qualem te Dardanus Albæ
Vix cepisset Ager, si per me serta tulisses
Cæsarea donata manu. Quod subdere robur
Illa dies, quantùm potuit dempsisse senectæ!
Nam quod me mixtâ quercus non pressit Oliuâ,
Et fugit speratus honos, cum dulce parentis
Inuida Tarpey caneret te nostra Magistro
Thebais, vrgebant priscorum exordia vatum.

Duo autem maxime, vt hoc obiter moneamus, commendabant in hisce certaminibus victoris honorem. Vnum, cum princeps ipse propria eum manu coronabat, quo honore affectum se gaudet Statius in Epulo Domitiani *Palladio tua me manus induit auro.* Aderat quippe Agoni amictus purpura, coronàm ipse gestans in capite: quem habitum sic describit Sueton. c. 4. *Certamini præsedit crepidatus, purpureaque amictus toga Germanica, capite gestans Coronam auream cum effigie Iouis, Iunonis ac Mineruæ: assidentibus Diali sacerdote & Collegio Flauialium pari habitu; nisi quod illorum coronis inerat & ipsius imago.* Tali ergo habitu coronas victorum capitibus imponebat.

Alterum erat Iudicium meriti, cum nempe iudicum omnium sententiis renunciabatur victor. Qui honor contigit L. Valerio Pudenti Puero Tredecenni, vt ex hac inscriptione patet, quæ teste Onuphrio visitur in Oppido Hisconio: quod nunc El Guasto dicitur.

L. VALERIO L. F. PVDENTI.

HIC CVM ESSET ANNORVM XIII. ROMÆ CERTAMINE IOVIS CAPITOLINI LVSTRO VI. CLARITATE INGENII CORONATVS EST INTER POETAS LATINOS OMNIBVS SENTENTIIS IVDICVM. HVIC PLEBS VNIVERSA HISCONENSIVM STATVAM ÆRE COLLATO DECREVIT.

Sed ad Lugdunensem Ciuitatem redeamus. Senecæ temporibus sæuissimo incendio tota absumpta est, magnaque in ea Librorum copia: quod factum ille deflet in ep. *Liberalis noster nūc tristis est nūciato incendio quo Lugdunensis Colonia exusta est.. Nusquam tam infestum vlli exarsit incendium, vt nihil alteri super esset incendio.* Tot

Lugduni pulcherrima opera, quæ singula illustrare singulas vrbes possent vna nox stravit, & in tanta pace quantum ne bello quidem timeri poteit, accidit. Quis hoc credat vbique armis quiescentibus, cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit? Lugdunum quod ostentabatur in Gallia, quæritur. Omnibus fortuna quos publicè afflixit, quod passuri erant timere permisit. Nulla res magna non aliquod habuit ruinæ suæ spatium: in hac vna nox interfuit inter vrbem maximam & nullam.

Quandiu vero postquam vrbs instaurata est, ludi illi Miscelli celebrati sint & quãdonam celebrari desierint, nihil habemus, quod affirmare possimus. Certum quidem est M. Antonino Vero imperante circa an. Christi 165. cum inciperet festum illud solemne celebrari, quo Gentes Gallicanæ conueniebant ad Aram, Præsidem Lugdunensem plurimos Christianos capite truncasse: alios bestiis obiecisse, qua de re Euseb. l. 5. Eccl. hist. c. 1. 4. & 6. similiter Dio qui Alexandri Seueri seculo floruit an. Ch. 235. ait l. 54. spectaculum illud adhuc suo tempore celebratum. Cur verò Ludi illi dicerentur Miscelli hanc affert rationem Forcatulus, quod Lugdunenses facundiâ domesticâ delectati, nacti deinde occasionem Religionis, & Romanæ maiestatis prætextu, eloquij exercendi gratia ad aram conuenientes, Laudationes instituissent oratione libera, Græcâ, Latinâ & Gallicâ. Certum est deinde scholas, vt antea, floruisse & ad multa deinde secula splendorem & celebritatem retinuisse. In iis fertur docuisse ante Vespasiani tempora Iulius Florus, & in iisdem studuisse Iulius Secundus eius nepos, quem Quintilianus l. 10. c. 8. vocat *miræ facundiæ virum*, patruum verò *in Eloquentia Galliarum principem*. De vtroque sic habet. *Memini narrasse mihi Iulium Secundum, illum æqualem meum, atque à me vt notum est familiariter amatum, miræ facundiæ virum, infinitæ tamen curæ, quid esset sibi à patruo suo dictum: is fuit Iulius Florus in Eloquentia Galliarum, quoniam ibi demum exercuit eam, Princeps, alioqui inter paucos disertus & dignus illa propinquitate, cum Secundum scholæ adhuc operam dantem tristem forte vidisset, interrogauit &c.*

Extat Plinij secundi Ep. 11. l. 9. ad Geminium, cum quo magnum videtur habuisse litterarum commercium. Ille autem Lugduni degens à Plinio petierat scriptum aliquod, quod libris suis inserere posset: plurimi enim fieri opera quæcunque ederet & à Bibliopolis venditari: vnde non parum gauisus est Plinius, quod libellis suis ea gratia maneret peregrè, quam Romæ collegerant. Idem rogauit Traianum, vt suo nomine ius Rom. Ciuitatis concederet tribus Medicis, quorum vnus erat Abascantus Lugdunensis, cuius meminit Galienus lib. de Composit. Medic. & l. 1. de Antidot. c. 12.

Ad Scholarum earundem splendorem non parum contulit S. Irenæus natione Græcus S. Polycarpi quondam Discipulus, Lugduni à S. Pothino presbyter ordinatus & successor designatus: quo martyrium passo Zacharias promotus est. Et circa ea tempora M. Titianus sui seculi simia dictus Rhetoricam Lugduni profitebatur, quam & Vesontione professus est, fuitque Maximini præceptor: vt tradit Capitolinus, Modestini Iurisconsulti coætaneus, multorum operum editor & præsertim de Agricultura, de Rhetorica, de Prouinciis, quas sub nominibus Illustrium fœminarum intelligendas putat apud Sidonium Sauaro in notis ad Ep. 1. l. 1. vbi hæc habet Sidonius. *Nam de M. Tullio silere in stylo Epistolari melius puto, quem nec totum Titianus sub nominibus illustrium fœminarum dignâ similitudine expressit.* Eum tamen ait Ausonius vilitate, non ætate consenuisse.

Eidem Scholæ adscribunt Theonem Iuliani Imperatoris temporibus, præceptorum rhetoricorum, & exemplorum huius artis traditione notissimum: quem Eunapius ait illustrem gloriam in Gallia consecutum; Eucherium, postea Lugdunensem Episcopum, virum elegantem in sententiis, ornatum in verbis, qui vt scribit Robertus Antissiodorensis, ad Hilarium Arelatensem Episcopum Eremi deserta petentem edidit Opusculum vnum de laude eiusdem Eremi luculentissimo & dulci sermone dictatum. Saluianus libros eius vocat stylo breues, doctrina vberes, lectione expeditos, instructione perfectos, menti ac pietati pares. Obiit circa an. 449. Sidonium Apollinarem, ex parentibus quidem Aruernis & patre Præfecto Prætorio Galliarum oriundum, at Lugduni natum & institutum in scholis Hœni Grammatici artis poëticæ peritiâ præcellentis, & Eusebij Philosophi. Hic autem vir tantopere profecit & excelluit, vt inter Doctores sui seculi maximè conspicuus fuerit, at inter Poëtas Princeps euaserit. Vnde illi Auito impe-

stante decreta est statua, positaque in Foro Traiano & in Bibliothecæ Vlpiæ porticu, inter Poëtas Latinos & Græcos: de qua ille Carm. 8.

Vlpia quod rutilat porticus ære meo.

Et ep. 16. l. 9. in Saphicis ait se geminam coronam meruisse, statuamque suam cum titulis fixam fuisse inter authores vtriusque Bibliothecæ, tam Græcæ quàm Latinæ. Post decem verò circiter annos se Præfectum vrbis creatum, qui Magistratus ab Anthemio ipsi collatus est.

Eiusdem Scholæ Lugdunensis alumnum vocant Claudianum Mamertum, S. Mamerti Episcopi Viennensis fratrem & adiutorem, seu Coëpiscopum, Librorum de statu animæ authorem: cuius laudes plurimas passim prosequitur Sidonius, & præsertim l. 4. Ep. 11. ad Petreium Claudiani nepotem ex sorore, qua eius mortem deflet his verbis *angit me nimis damnum seculi nuper erepto auunculo tuo Claudiano, oculis nostris ambigo, an quempiam deinceps parem conspicaturis. Vir equidem fuit prouidus, prudens, doctus, eloquens, acer, & hominum, æui, loci, populi sui ingeniosissimus, quique indesinenter saluâ Religione philosopharetur.* Huic Epistolæ subiicit fletus suos his versibus.

Germani decus & dolor Mamerti,
Mirantum vnica gemma Episcoporum,
Hoc dat Cespite membra Claudianus.
Triplex Bibliotheca quo Magistro
Romana, Attica, Christiana fulsit.
Quam totam Monachus virente in æuo
Secreta bibit institutione,
Orator, Dialecticus, Poeta,
Tractator, Geometra, Musicusque,
Doctus soluere vincula Quæstionum,
Et verbi gladio secare sectas,
Si quæ Catholicam fidem lacessunt.

Iisdem temporibus id. circa an. 480. florebat Lugduni Constantius Rhetor, ad quem extant Sidonij nonnullæ Epistolæ, quemque omnium Examinatorem & Correctorem constituit Ep. 1. l. 1. Vt pote quem nouerat immodicum fautorem non studiorum modo, verum etiam studiosorum. l. 7. Ep. 21. mittit librum examinandum, ibique eum vocat *lectorem delicatissimum.*

Is est Constantius Presbyter, qui vitam S. Germani Episcopi Antissiodorensis quadraginta circiter post eius obitum annis conscripsit & Censurio dedicauit: qua de re sic Robertus in Chronico ad an. 4. *Constantius Lugdunensis Presbyter & Rhetor facundissimus obtentu S. Patientis Lugdunensis Episcopi vitam S. Germani mirabili stylo edidit, omnique diligentiâ elaboratam eidem postmodum Episcopo Censurio direxit anno fere quadragesimo post transitum eiusdem Germani Antistitis gloriosi.*

Verum Scholæ Lugdunensis statum moremque, qualis vigebat illis temporibus, nemo melius describit, quàm Erricus Antissiodorensis, qui de hacce vitæ S. Germani per Constantium conscriptione, déque Censurio, quarto post Germanum Antisiodorensi Episcopo verba faciens, sic ait. *Censurius cum Ecclesiastici primatus polleret dignitate, Constantius Lugduni impensè doctissimus, impulsu vel precibus S. Patientis eius tunc vrbis Episcopi, librum de vita & virtutibus S. Germani mirâ sententiarum elegantiâ copiosoque delectu verborum excellentissimè edidit, cum per omnia cunctorum Sancti recens adhuc spiraret memoria, plurésque qui eum degentem seculo viderant superessent: quorum indubitata relatio sanctitatis eius megnalia pura adhuc & nec dum varietatis labem perpessa ferebat. Ea tempestate Lugdunensium Ciuitas prima ac præcipua Galliarum, professione quoque scientiæ Artiumque Disciplinâ inter omnes extulerat caput. Offensa namque Sapientia, quæ propter seipsam tantum appetenda est, quorundam lucris turpibus, multorum indisciplinatâ vitâ, omnium postremò à lepide se appetentium inhonestâ desidiâ, Præceptorum inopiâ intercedente, priorumque studiis pæne collapsis huius nostræ exitialiter perosa regionis, Lugduni sibi aliquandiu familiare consistorium collocauit. Ibi quas dicam* DISCIPLINARVM LIBERALIVM *peritia, quasque ordine currere hoc tempore fabula tantum est, eo vsque conualuit, vt quantum ad* SCHOLAS, PVBLICVM *appellaretur* CITRA-MARINI ORBIS GYMNASIVM. *Et vt aliquid rationis afferre videar, eo id argumento colligimus, quod Quisquis Artium profitendarum studio afficeretur,*

non ante Profeßis inſcribi merebatur, quàm hinc exploratâ diligentiâ examinatus abiret. Cui rei Satyricus quoque adſtipulatur, qui vt exempli circunſtantiâ res eluceat, primo ſui operis libro acriter diuque in impudicos inuectus refert conſcientiâ frequentati ſceleris pertinde palleſcere, vt Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram. Ita claret hanc Sapientibus & palmas & nomina olim fuiſſe largitam.

Ex his Errici verbis intelligimus. 1. Nemini olim licuiſſe docere Lugduni publicè, priuſquam examinarus fuiſſet & docendi licentiam conſecutus. 2. Eorum, qui admiſſi fuiſſent ad profitendum, nomina in Commentarios Academiæ referri ſolita, Profeſſorumque libris inſcripta. 3. Hac ratione Scholam illam interomnes Gallicanas fuiſſe celeberrimam: propterea quod nemo niſi dignus & meritus ad docendum admittebatur. Ex hinc procul dubio factum eſt, vt multi illuſtres viri ſeculo illo infelici & Barbarorum incurſione infami florerent: quales fuerunt memoratus Conſtantius, Principius Epiſcopus Sueſſionenſis, Remigius eius frater Archiepiſcopus Rhemenſis, cuius exundans atque ineffabile eloquium extollit Sidonius l. 9. Epiſt. 7. Conſtantinus, Lupus, Tonantius, Claudianus Mamerti frater, Lampridius, Ruricius & alij plurimi, ad quos paſſim ſcribit Sidonius. Inrer cæteros verò maximè prædicat Fauſtum, olim, vt videtur, Magiſtrum ſuum, tunc verò ex Abbate Lirinenſi factum Regienſem Epiſcopum, à cuius larere Philoſophia nunquam diſceſſit. *Hæc ab annis*, inquit l. 9. Ep. 9. *veſtræ iamdudum pediſſequa primoribus, hæc tuo lateri comes inſeparabilis, ſiue in palæſtris exercereris vrbanis, ſiue in abſtruſis macerarere ſolitudinibus: hæc Athenæi conſors: hæc Monaſtery tecum mundanas abdicat, tecum ſupernas prædicat diſciplinas.*

Vehementer quoque laudat Ep. 2. l. 8. Ioannem quendam eximium Profeſſorem, qui & ſcripris & viua voce velur alrer Demoſthenes aut Tullius animos lectorum & auditorum rapiebar. *Credidi*, inquir, *vir peritiſſime, nefas in ſtudia committere, ſi diſtuliſſem proſequi laudibus, quod aboleri tuleras. Quarum quodammodo iam ſepultarum ſuſcitator, fautor, aſſertor concelebraris, teque per Gallias vno Magiſtro ſub hac tempeſtate bellorum Latina tenuerunt ora portum, cum pertulerint arma naufragium. Debent igitur, vel æquæui, vel poſteri noſtri vniuerſatim feruentibus votis alterum te vt Demoſthenem, alterum vt Tullium, nunc ſtatuis, ſi liceat, conſecrare, nunc imaginibus, qui te dicente formati inſtitutique iam ſiun in medio ſint gentis inuictæ, quod tamen alienæ, talium vetuſtorum ſigna retinebunt. Nam iam remotis gradibus Dignitatum, per quas ſolebat vltimo à quoque ſummus quiſque diſcerni, ſolum erit poſthac nobilitatis indicium litteras noſſe.* Iſte Ioannes circa an. 470. ex Archidiacono Cabillonenſi conſecratus eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus à Patienre Lugdunenſi.

Prætereo complures alios, quos in Epiſtolis & Carminibus laudat, Petrum, Quintianum, Felicem, Paulinum, Ampelianum, Symmachum, Meſſalam, Martium Myronem, Anredium, Magiſtrum ſuum Hœnum & alios de quibus Carm. 9. Veniamus ad conſequentia tempora, quibus Scholam Lugdunenſem non omnino defloruiſſe conſtat. Sequente ergo ſeculo Nicetius patre Florentino ſenatore, Matre Artemia procreatus ad Epiſcopatum poſt Sacerdotem Patruum ſuum promotus, auunculus Armentariæ Matris Gregorij Turonenſis, curauit ibidem exerceri profeſſionem litterarum, primuſque Cantum inſtituit in Eccleſia Lugdunenſi, vtque ex vtraque parte Chori alternis caneretur, quemadmodum legitur in eius Epiraphio.

Pſallere præcepit, normamque tenere canendi
Primus & alterutrum tendere voce Chorum.

At pſallendi ordinem proceſſu temporis deprauatum inſtaurauit regnante Carolo Magno Leidradus Archiepiſcopus, Imperatoris olim Bibliothecarius, cuius ad Carolum extat in hanc rem Epiſtola. *Officio veſtræ pietatis placuit, vt ad petitionem meam mihi concederetis reditus, qui ab antiquo fuerunt de Lugdunenſi Eccleſia, per quam Deo iuuante & mercede veſtra annuente, in Lugdunenſi Eccleſia eſt Ordo pſallendi inſtauratus, vt iuxta vires noſtras ſecundum ritum Sacri Palatij omni ex parte agi videatur, quidquid ad Diuinum perſoluendum Officium Ordo expoſcit. Nam habeo ſcholas Cantorum ex quibus plerique ita ſunt eruditi, vt alios etiam erudire poſſint. Præter hæc vero habeo Scholas Lectorum, non ſolum qui Officiorum Lectionibus exerceantur, ſed etiam in Diuinorum librorum meditatione ſpiritalis intelligentiæ fructus conſequantur, ex quibus nonnulli de libro Euangeliorum ſenſum ſpiritalem iam*

ex parte adipisci possunt. Plerique vero librum Prophetarum secundum spiritalem intelligentiam adepti sunt. Similiter libros Salomonis vel libros Psalmorum atque etiam Iob. In libris quoque conscribendis in eadem Ecclesia, in quantum potui, elaboraui.

Extat Alcuini Epistola ad fratres Lugdunenses admonitoria, ne cum Felice Vrgelitano commercium vllum habeant, vtque SS. Patrum vestigia sequantur, & Vniuersali Ecclesiæ sese adiungant. Laidrado, qui abdicato Episcopatu secessit in Monasterium S. Medardi Suessionensis, successit Agobardus natione Gallus, vir doctus & Doctorum hominum amantissimus, ad quem extant Walafridi Strabi Augiensis Carmina de M. Floro Ecclesiæ Lugdunensis tum Diacono, ipsique Episcopo familiarissimo; viro in omni scientiarum genere versatissimo.

Agobardo successit Amulius vir quoque Doctus, qui scripsit contra Iudæos: quo sedente damnatus est Gothescalcus. Amulio Remigius Lotharij Imp. Archicapellanus: quo tempore scribens Lupus Abbas Ferrariensis de schola Lugdunensi sic habet Ep. 121. ad Gerhardum Ducem. *Cæterum quod diligenter scrutamini, noueritis Monachum, & Discipulum meum nonnunquam à nostro Monasterio aufugisse, sed ad petitionem B. memoriæ Mancunardi Abbatis ex Prumia, aut perperam à nobis eum honestè directum & cum illo aliquandiu conuersatum quorundam inuidiosorum vitasse insidias, & inde discendi studio & quietis amore in vrbe Lugdunensium constitisse.... idoneus est ad docendum. Regalibus & Pontificalibus fultus est Epistolis.* Eodem Remigio Antistite scripsit Ecclesia Lugdunensis aduersus Ioannem Scotum, commendaturque à Carolo Caluo in suo Diplomate his nominibus, *quod ditissima, rebus florentissima, ac religione præclarissima sit.*

Maiolus Abbas 32. Monasterij S. Ioannis in Diœcesi Lingonensi quod Reomaüs dicitur, deinde Cluniacensis, audita M. Antonii Professoris Lugdunensis famâ, illuc diuertit discendi studio, circa an. 950. Formaque Discipuli assumptâ, illius Magisterio se deuotus commisit, vt loquitur author Anonymus in eius vita. Gregorius VII. l. 6. Ep. 36. ad Canonicos Lugdunenses Ecclesiam illam mirificè extollit: & post ipsum Innocentius II. Bernardus verò Clareuallensis de ea sic scribit, *inter Ecclesias Galliæ constat profectò Lugdunensem anteire, sicut dignitate sedis, sic honestis studiis & laudabilibus institutis.*

Denique publicè docendi & interpretandi, Licentiasque impertiendi potestatem penes se retinuisse ad annum vsque 1290. patet ex lite mota inter Beraldum de Gout Archiepiscopum, & Capitulum de Iurisdictione temporali Ciuitatis Lugdunensis: quam sibi vtraque pars vindicabat cum facultate Licentiarum professoribus Iuris concedendarum, vt ex vetustis actis refert Andreas Duchesnius in notis ad Biblioth. Cluniac. Sed tandem omnia scholæ illius antiquissimæ Iura ad Academiam Bituricensem translata sunt concessione Regia circa an. Christi 1473. vt suo loco dicetur.

DE REGIMINE VETERVM ACADEMIARVM.

Xactis veteribus Galliarum Academiis,seu Scholis Publicis, quæ plus habuisse videntur splendoris & celebritatis, nunc operæ pretium est inuestigare quodnam earum esset regimen, antequam ad scholas 3. Generis, Cœnobiales scilicet & Episcopales transeamus. Circa autem hanc materiam tria potissimum occurrunt examinanda. Primum est de loco Scholarum. 2. de Magistris. 3. de Scholaribus.

Locus initio incertus; deinde certus fuit. Omnes enim fere Academiæ, seu scholæ publicæ à singularibus & priuatis initium sumpserunt; quas nempe priuati Magistri vbilibet passim, seu in propriis ædibus, seu in conductiriis habebant; quasque ex vnâ regione vrbis in aliam, cum lubebat transferebant. Talis fuit M. Antonius Gnipho Romæ, qui teste Suetonio c. 7. lib. de Illustribus Grammaticis; *docuit primum in D. Iuly Domo, pueri adhuc: deinde in sua priuata.* Talis Lenæus Pompei Libertus, qui eo defuncto eiusque filiis, docuit in Carinis ad Telluris ædem, in quâ Regione Pompeiorum Domus fuerat. Verrius Flaccus cum alibi docuisset, demum cum tota Schola transiit in Palatium, docuitque in Atrio Catilinariæ Domus, quæ tunc Augustani Palatij pars erat. Legimus quoque C. Albutium Silum propria Auditoria instituisse. Atque id ita certum est, vt eiusdem professionis Scholæ singulares 20. & amplius eodem tempore fuerint, vt ait Suetonius.

At verò crescente Docentium & Discentium numero commodius visum est certa loca iis assignare: tum vt inter eos æmulatio maior exurgeret; tum vt declamationibus Rhetorum, Philosophorumque Disputationibus plures adesse possent. Id primùm factum Athenis in Suburbio, Alexandriæ in Regia Ptolomæi: Romæ in Capitolio. Massiliæ in Arce Palladis. Bibracte seu Augustoduni in Menianis: & sic alibi; ne Magistri & Scholares à Ciuibus, Ciues à Scholaribus obstrependo turbarentur.

Porro locus ille, seu Regio illa Scholastica alibi plura, alibi pauciora continuit Gymnasia seu Collegia muris inter se discreta. Athenis tria hæc potissimum commemorantur, Academia, Lycæum, Cynosarges. Plutarchus in Moralibus meminit Stoæ, Palladij, Odæi: Pausanias, Ptolomæi & Adriani. Erant autem loca illa spatiosa, ab omni vrbis commercio separata, ædificiis ornata pulcherrimis, ambulacris, exedris, porticibus, lucis vmbrosis & fontibus.

Academia quidem, ab Academo seu Echedemo quodam Atheniensi ciue Litterarum amantissimo relicta est & legata in vsum eiusmodi, quæ prius villa illius erat suburbana teste Pausania in Atticis *Extra vrbem proximè Heroum virorumque fortium sepulchra est Academia priuati olim hominis ager, nunc Gymnasium.* Vmbrosum autem hunc fuisse locum innuit Horatius Ep. l. 2.

Atque inter Siluas Academi quarere verum.

Gymon Atheniensis, vt legitur apud Plutarchum, arboribus & fontibus decorauit. Ibi Plato Rhetoricam & Philosophiam docuit magnâ Discipulorum frequentiâ, & post eum Zenocrates & Speusippus eius Discipuli.

Lycæum, Gymnasium alterum superius Academiæ iunctum, at muris discretum: sic dictum vel ab Apolline Lycæo, sub cuius tutela erat, vel ἀπὸ τοῦ λύκου id. à Lupo sacro Apollini. Vel ἀπὸ τῆς λύκης id. à Luce, quod plus lucis minusque haberet vmbrarum, quàm Academia. In eo docuit Aristoteles, postquam à Platone recessit: ibique Peripatum seu locum ad deambulandum atque disputandum instituit. Hinc Peripateticorum princeps dictus.

Cynosarges, tertium Gymnasium, non longe à portis ciuitatis. Ibi primus docuisse dicitur Antisthenes. Huic autem Gymnasio hoc peculiare fuit, quod in eo pueri Nothi, qui à neutro parente ius Ciuitatis habebant, instituerentur, pauperioribus vero victus de publico suppeditaretur, vt refert Suidas. Præterea cætera eiusdem vrbis collegia, diuersis temporibus fundata & addita.

Hisce Collegijs proximæ erant Palestræ ad exercitationem corporis, vt adolescentes è scholâ egressi animos relaxarent. Meminit huius rei Cicero in Orat. n. 8. *Ego palæstram & sedes & porticus etiã ipsos Græcos exercitationis & delectationis causâ, non disputationis inuenisse arbitror. Nam & seculis multis ante Gymnasia inuenta sunt, quàm in his Philosophi garrire cœperunt. Et hoc ipso tempore cum omnia Gymnasia Philosophi teneant, tamen eorum auditores Discum audire, quàm Philosophum malunt: qui simul vt increpuit, in mediâ oratione de maximis rebus & grauissimis disputantem Philosophum omnes vnctionis causa relinquunt.*

Romani in hoc Græcos, vt in multis aliis imitati ad vtrumque vsum, hoc est tam ad exercitationem corporis quàm animi Thermas Augusti temporibus composuerunt: in quarum parte quæ erat ad Septentrionẽ conuersa, Exedras aulasque discretas & separatas Philosophis, Rhetoribus, aliarumq; artium professoribus construerunt. Ibi erant platanones ad amussim consiti, ibi fontes varij, quorum aquæ per canaliculos diffluebant in Natarionem, vt vmbrarum amœnitate aquarumque leni murmure Docentes & Discentes reficerentur. Ibi habebant sua auditoria distincta & diuisa suasque exedras à dextera & sinistra vestibuli Septentrionalis parte clausas plures ante platæam cum sedilibus in Hemicycli formam, vt Disputantes & tam loquentes quàm audientes se se omnes aspicerent: aliquas vero patentes, vt sunt scholæ nostræ ad leuiora studia, inquit Andreas Baccius Elpidianus l. 8.

Compertum est autem studentium profectui obesse plurimum voces & clamores lauantium se & exercitantium in Thermis. Itaque ad exercitia scholarum duo potissimum Collegia, ampla & capacia destinata sunt; Athenæum & Auditorium Capitolinum: vtrumque variis Scholis seu classibus pro variis Disciplinis distinctũ. De Athenæi Fundatore dubitatur. Volaterranus l. 12. Geog. Claudium Imperatorem agnoscit his verbis. *Erat Romæ Athenæum ad Alexandrini Musæi amulationem à Claudio principe institutum: vbi historiæ ab eo edita quotannis recitarentur: quo & Adrianus ipse quandoque conuenit audiendorum Poetarum & Oratorum gratia.* Opinionem suam confirmat authoritate Suetonij aientis in Claudio, eum veteri Alexandriæ Musæo alterum addidisse sui nominis. Sed male suspicatur Volaterranus illud ab eo Romæ institutum, cum clarè Suetonius illud Alexandrino additum dicat.

Melius igitur Athenæi institutionem tribuit Adriano Aurelius Victor. *Gymnasia, inquit Doctoresque curare occapit: adeo quidem, vt etiam Ludum ingenuarum artium quod Athenaum vocant, constituerit.*

Hoc Collegium, quod ab Athene seu Minerua Disciplinarum Dea dictum est, vt Dio scribit in fine Iuliani τὸ Ἀθήναιον καλούμενον ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ τῶν πεπαιδευμένων ἀσκήσεως, celeberrimum fuit, & ab Imperatoribus sæpe frequentatum. Testis de Alexandro Seuero Lampridius. *Ad Athenæum audiendorum & Græcorum & Latinorum Rhetorum, vel Poetarum causâ frequenter processit.* Capitolinus de Gordiano. *Vbi adoleuit, in Athenæo controuersias declamauit audientibus eum Imperatoribus.* Idem de Pertinace. *Et Pertinax eo die processionem, quam ad Athenaum parauerat, vt audiret Poëtam, ob sacrificij præsagium distulit.* Temporibus D. Hieronymi celeberrimum adhucerat, vt ipse indicat ad Paulam & Eustochium. *Omissa Apostolorum simplicitate & puritate verborum, quasi ad Athenæum & ad Auditoria conueni-*

tur, vt plausus circumstantium suscitentur. Tandem hoc Collegium mutato nomine COLLEGIVM SAPIENTIÆ est appellatum teste Middendorp. l. 3.

Auditorium Capitolinum fuit quoque celeberrimum, & variis classibus, quas *Pergulas* seu *Cellulas Magistrales*, vocabant, munitum. Vetuit autem Theodosius senior, ne professores, qui in iis publicè docebant, alios Discipulos circumferrent ad ostentationem, nève alibi priuatas scholas exercerent. Vt legimus l. 14. Cod. Theod. tit. 8. in Rescripto ad Olibrium Præfectum. *Vniuersos, qui vsurpantes sibi nomina Magistrorum in Publicis Magistrationibus Cellulisque collectos vndecumque Discipulos circumferre consueuerunt, ab ostentatione vulgi præcipimus amoueri: itaut si quis eorum post emissos Diuinæ sanctionis affatus, quæ prohibemus atque damnamus, iterum facere tentauerit, non solum eius quam meretur infamiæ notam subeat, verum etiam pellendum se ex ipsa vbi versatur inlicitè, vrbe cognoscat. Illos verò qui intra plurimorum Domus eadem exercere priuatim studia consueuerunt, si ipsis tantummodo Discipulis vacare maluerint, quos intra domesticos parietes docent, nulla eiusmodi interminatione prohibemus. Sin autem ex eorum numero fuerint, qui videntur intra* CAPITOLII AVDITORIVM *constituti, hi omnibus modis priuatarum ædium studia sibi interdicta esse cognoscant: scituri, quod si aduersum Cœlestia statuta facientes fuerint deprehensi, nihil penitus ex illis priuilegiis consequentur, quæ his, qui in Capitolio tantùm docere præcepti sunt, meritò deferuntur.*

Capacissimum autem istud Collegium fuisse necesse est: si quidem plusquam 30. Cellulas, seu Classes in suo ambitu continebat, plures scilicet Grammaticæ Latinæ, plures Grammaticæ Græcæ; plures item Oratoriæ Artis, Philosophiæ, Iurisprudentiæ; illæque omnes separatæ à se inuicem, & muro intermedio diuisæ. Hac de re sic habetur in eodem Rescripto.

Habeat igitur Auditorium specialiter nostrum, in his primum, quos Roma Eloquentiæ Doctrina commendat, Oratores quidem tres numero: decem verò Grammaticos. In his etiam qui facundia Græcitatis pollere noscuntur, quinque numero sint Sophistæ, & Grãmaticæ æquè decem. Et quoniam non his Artibus tantùm Adolescentiam gloriosam optamus institui, profundioris quoque scientiæ atque Doctrinæ memoratis Magistris sociamus Authores. Vnum igitur adiungi volumus cæteris, qui Philosophiæ arcana rimetur. Duos quoque qui Iuris ac legum formulas pandant. Itaut vnicuique LOCA SPECIALITER DEPVTATA *adsignari faciat Tua sublimitas: ne Discipuli sibi inuicem possint obstrepere, vel Magistri: nève linguarum confusio permixta, vel vocum aures Quorundam aut mentes à studio litterarum auertat.*

Eadem ratio fuit Academiæ Alexandrinæ, quæ duo quoque capacissima Musæa seu Gymnasia complexa est: Alexandrinum à Ptolomæo Rege fundatum, & Claudianum à Claudio Imperatore additum: quibus alia duo accesserunt, Serapium & Isæum. Eadem Berytensis Iurisprudentiæ professione celebris: eadem Constantinopolitanæ. Nec dubito quin eadem pariter fuerit nostratum ratio, Burdigalensis, Tolosanæ & Narbonensis, vbi tam multi Magistri simul docuisse leguntur.

Principes Academiarum Institutores.

Talis ergo fuit veterum Academiarum & Collegiorum litterariorum dispositio. Sed quale regimen, & qui Magistri? Triplex potissimum genus hominum Scholarum regimen habuisse videtur. Principes, vel Principum nomine certi Magistratus ab iis, vel à Repub. designati. Gymnasiarchæ, seu Præfecti Musarum atque Rectores, & Professores seu Magistri Regentes.

Certum est Scholarum institutionem ad Rempub. pertinere: ac proinde Princeps & Senatus, qui caput sunt Reipub. cauere imprimis debent, vt adolescentes optimis imbuantur moribus, legibus, & institutis; ac ne quid, quod ipsius Reipub. Decretis & administrationi aduersetur, tenellis puerorum & adolescentum mentibus imprimatur. Vnde Solonem legimus olim tulisse legem Athenis, vt neque Scholæ erigerentur, neque Philosophorum quisquam præesset absque Consilij seu Senatus Decreto. Hinc quoque est, quod cum Quidam Rhetores & Philosophi Romæ olim stante adhuc Repub. non obtentâ docendi licentiâ & potestate, in vrbe docere agressi fuissent, Senatus-Consulto expulsi sint: iniunctumque est Pomponio Prætori, curaret, vti Romæ ne essent. Et aliquanto post iidem Professores Censorio Edicto vetiti sunt scholas habere: quia verebantur Romani, ne pueri qui totos dies in eorum scholis desidebant, minus postea forent ad

arma idonei. id factum Cn. Domitio Ænobarbo & L. Licinio Craſſo Coſſ. vt habet Suetonius in lib. de Claris Rhetoribus.

Ipſi deinde Imperatores Scholarum curam ſuſceperunt, vel eorum nomine, Romæ Præfectus vrbis, in Prouinciis ſubditis Proconſules & Præſides: nec niſi de eorum conſenſu Magiſtri ad docendum admittebantur: vt infra dicetur. Hinc Auguſtus Scholam Iuriſprudentiæ Romæ promouet. Caligula Athenæum Lugdunenſe celebritate Ludorum nobilitat. Domitianus ſtipendia publica profeſſoribus attribuit. Adrianus Athenæum Romanum inſtituit. Conſtantius Menianas Scholas apud Æduos, uſque regendis Eumenium præficit. Theodoſius Conſtantinopoli, Beryti & Romæ Auditoria pulcherrimo ordine diſponit. Vt nihil dicam de Ptolomæo Muſæi Alexandrini Inſtitutore & Fundatore: nihil de aliis Regibus, qui apud ſe Liberales Diſciplinas excoli voluerunt.

Singulis autem Academiis & Collegiis ab omni æuo inſtitutum eſt, vt ſui eſſent Præfecti, Rectores & Gymnaſiarchæ, veluti Reipublicæ, aut Principum Vicarij, quorum curæ incumbebat tam Præceptores ſeu Regentes, quàm Diſcipulos in officio continere. Quemadmodum ſingulis Gymnaſiis Gladiatoriis & Athleticis ſui erant præfecti Gymnaſtæ, Gymnaſiarchę & Epiſtatæ dicti: qui non modò Iuuenibus, qui ibi exercebantur, ſed eorum etiam Magiſtris præerant. hinc Eumenius à Conſtantio præficitur Scholis Æduenſibus. Hinc toti Druidarum Ordini præerat, teſte Cæſare, vnus Archidruida: hinc apud Perſas Magis ſuus erat Archimagus, qui vt munus ſuum diligentius exequeretur, & authoritatem, quæ maxima erat, ſplendidius conſeruaret, ſingulis menſibus 4. auri libras ex ærario percipiebat, teſte Abdia Babylonio lib. 6. Apud Indos Archigymnoſophiſta, proximam habebat à Rege dignitatem & authoritatem. Meminit Mathias Quadus l. 2. c. 1. Geogr. Iarchæ cuiuſdam Gymnoſophiſtarum tum Rectoris, & in aureo throno philoſophantis, cum Apollonius eorum Academiam inuiſit. Rabini & cæteri legis Iudaicæ Doctores Archiſynagogo parebant: de quo hæc Adrianus apud Spartianum, *nullus nunc Alexandria Iudæorum Archiſynagogus eſt*. Et in Alexandro Seuero Lampridius. *Syrum eum vocantes Archiſynagogum & Archiereа*. *Rectores Academiarum & Gymnaſiarchæ.*

Similiter cum Ptolomæus Philadelphus Bibliothecam illam tam omnium Scriptis celebratam Alexandriæ comparaſſet, iuxta illam, Scholam publicam inſtituit, Profeſſores liberalium artium vndecunque ſtipendio Regio euocauit, illiſque omnibus Archiereum ſeu Principem Magiſtrum & Muſarum Sacerdotem præfecit ad vitam: quo mortuo ſucceſſoris ſubſtituendi poteſtatem ſibi & poſteris Regibus reſeruauit: quam deinde Cæſares Romani ſubacta Ægypto ſibi retinuerunt. Hac de re ſic habet Strabo l. 14. Geog. τῶν δὲ βασιλείων μέρος ἐστὶ καὶ τὸ Μυσεῖον ἔχον περίπατον καὶ ἐξέδραν καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ συσσίτιον τῶν μετεχόντων τοῦ Μυσείου φιλολόγων ἀνδρῶν. Ἔστι δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ καὶ χρήματα κοινὰ καὶ Ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ Μυσείῳ τεταγμένος τότε μὲν ὑπὸ τῶν βασιλέων, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Idem Strabo commemorans Ciuitates Orientis, quæ ſuo tempore eruditiſſimis hominibus, literatiſſimiſque diſciplinis abundabant, tres potiſſimum prædicat, Tharſum Ciliciæ, Athenas Gręciæ, Alexandriam Ægypti: ſed huic palmam defert, quod longè plures eò tanquam ad Sapientiæ Mercatum proficiſcerentur, èque ſcholis eius tanquam ex equo Troiano exirent multi excellentes viri, quorum ingeniis Exteri deinde ad humanitatem erudirentur.

Nobiliſſimum ergo fuit iſtud profectò inſtitutum, partem Palatii ſeu Regiæ Muſarum exercitio conſecrare, Profeſſoribus qui conuerſarentur & conueſcerentur, ſumptus communes & ſtipendia publica aſſignare, vt in ſodalitio conuerſantes quietius litteris vacarent, de victu nihil ſolliciti. Extat Apollonij Tyanæi Epiſtola miſſa τοῖς ἐν τῷ Μυσείῳ σοφοῖς *Magiſtris in Muſæo conuerſantibus*.

Huicce veteri Collegio alterum addidit Claudius Imperator teſte Suetonio ſub eius vitæ finem. *Græcas ſcripſit Hiſtorias* τυῤῥηνικῶν 20. id. de rebus Thuſcis: χαρχηδονιακῶν 8. id. de rebus Carthaginienſibus, *quarum cauſa veteri Alexandriæ Muſæo alterum additum ex ipſius nomine: inſtitutumque, vt quotannis in altero* τυῤῥηνικῶν *libri, altero* Καρχηδονιακῶν *diebus ſtatutis, velut in Auditorio recitarentur toti à ſingulis per vices.*

Reuera summopere enixus est Claudius, vt hæc Academia frequentissima esset, eximiisque professoribus abundaret : quos ipse adlegebat per litteras Imperatorias, & adscribebat iis qui ibi de publico alebantur, vt innuere videtur Philostratus in vita Dionysij Milesij Sophistæ, quem ille κατέλεξε τοῖς δημοσίᾳ ἐν τῷ Μουσείῳ σιτουμένοις. Id. in Polem. κατέλεξε δ' αὐτὸν καὶ τῷ τοῦ Μουσείου κύκλῳ εἰς τὴν Αἰγυπτίαν σύνοδον. Hoc verò modo Musæum definit. *Musæum*, inquit, est *Mensa Ægyptia congregans quot quot sunt in toto orbe viri Docti*, τὸ δὲ Μουσεῖον τράπεζα Αἰγυπτία ξυγκαλοῦσα τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐλλογίμους.

Postquam vero Alexandria facta est Christiana, eamdem Academiam rexerunt Gymnasiarchæ celeberrimi : inter quos commemorantur Pantenus sub Commodo circa an. Christi 190. Clemens dictus Alexandrinus Panteni auditor, & in Cathedra Theologica successor; Origenes, Achillas, Dionysius, Athenodorus, Didymus, Athanasius & alij plurimi. Antiochenæ quoque Scholæ præfuit Malchion Authore Eusebio l. 7. c. 29.

Porro Gymnasiarchæ illi, cum sæpe docendi munus simul exercerent, nec facile possent omnibus Scholis suæ curæ commissis vacare, aut Gymnasiis semper adesse, deligebant sibi Adiutores, qui PROSCHOLI dicebantur, Hypodidascali, Antescholani, Subdoctores & Submonitores. Neque Gymnasiarchæ modò, sed ipsi quoque Professores nonnunquam eiusmodi Adiutores habebant. De iis Cicero clare l. 9. Ep. 18. ad Papirium Pœtum, de Ludo loquens eloquentiæ quem in suo Tusculano instituerat, *sella tibi erit in Ludo tanquam Hypodidascalo proxima.* De iisdem Quintilianus l. 2. c. 5. *Nunc verè scio*, inquit, *id fieri apud Græcos, sed magis per Adiutores, quos illi Hypodidascalos appellabant, quia non videntur tempora suffectura, si legentibus singulis ipsi præceptores præire velint.* Mos igitur iste à Græcis profluxit, quem deinde Romani imitati. Suetonius l. de Illust. Gramm. c. 10. *Atteius Prætextatus nobilis Grammaticus Latinus, Declamantium deinde Adiutor atque præceptor, ad summum Philologus ab semet nominatur.* Augustinus l. 8. Confess. c. 6. vtitur verbo *subdocere*, & Ausonius Victorinum vocat, *Proscholum siue Subdoctorem*, hoc est, vt ait Vinetus, *Subprincipalem*, qui secundus sit à Principali & præfecto Scholæ eiusue vicem gerat.

Eiusmodi Adiutorum Officium sic discribit Thomas Schreuelius in Diatribis Scholasticis orat. 5. ait enim, sicut præceptores cultores ingeniorum erant, sic proscholos seu promagistros fuisse, qui non tam docendis pueris, quàm formandis eorum moribus præfecti essent, vnamque hanc fere curam haberent, vt concinnè ad Magistrum pueri accederent, vt togam componerent atque omni gestu, incessu, vestitu compositi essent: vt externus corporis habitus animo bene composito responderet. Hoc autem ita facere solitos. In primo scilicet Scholæ vestibulo locum fuisse, quem Proscholium appellabant, velo tanquam aliquo integerrino pariete dissæptum, vbi Proscholus loci illius præfectus ingredientes obseruabat, externum corporis habitum componebat, dissolutos reprehendebat, ingressuris Auditorium motum ciuilitatem commendabat : nefas enim putabant Musarum adyta quemquam subire, qui non prius moribus excultus veniret. Hæc Schreuelius : quæ paucis verbis videtur Petronius complecti. *Nec diu tamen lachrymis indulsi; sed veritus ne Menelaus Antescholanus inter cætera mala solum me in diuersorio inueniret, collegi sarcinulas.*

Magistri seu Regentes. Iam de Magistris seu Professoribus agendum, in quibus duo spectanda : receptio seu admissio ad docendum, & salarium. Receptio duplici modo fiebat; examine & scriptione. Examen ab omni æuo visum est necessarium, ne quis temere ad docendum prosiliret. Apud Athenienses sic fiebat. Indicebatur dies examinis; tum se sistebat Candidatus : aderant Magistri seu Professores, eique quas volebant Quæstiones de Disciplina quam professurus erat, proponebant præsentibus Tribunis, quos Archontas vocabant stante Repub. vel Proconsulibus sub Imperatoribus Romanis. Si sat fecisset, suffragiis Magistrorum adlegebatur; sin minus, reiiciebatur. Sic ait Gregorius Nazianzenus sibi facundiæ principatum calculis datum Doctorum. Nec quis admittebatur ad docendum, nisi altero mortuo; teste Luciano in Eunucho. ἔδει δὲ ἀποθανόντος προσάλλον ἀντικαθίστασθαι δοκιμασθέντα ψήφῳ τῶν ἀρίστων. id. *oportebat aliquo mor-*

tuo alium in eius locum substituit, qui probatus fuisset calculo præstantissimorum. Sic mortuo Iuliano Sophista, cum multi nomen suum professi fuissent munus docendi ambientes, omnium suffragiis deliguntur Proæresius, Hephestion, Epiphanius, & Diophantus, vt legitur apud Eunapium in Proæresio. χειροτονοῦνται δὲ δοκιμασθέντες ἁπάσαις κρίσεσι. Et paulo post χειροτονηθέντων δὲ τούτων id. *his per suffragia creatis.*

Apud Romanos ante Augustum, quisquis se ad docendum habilem arbitrabatur, docere, obtentâ tamen à Senatu vel à Censoribus potestate, poterat. At D. Augustus Iurisprudentiæ præsertim professioni limites præscripsit, & quo maior Iuris authoritas haberetur, constituit vt qui respondere vellent, seu responsa petentibus darent, ex authoritate principis responderent: atque ex illo tempore peti hoc pro Beneficio cœpit: ideoque optimus Princeps Adrianus, cum ab eo viri Prætorij peterent, vt sibi liceret respondere, rescripsit hoc non peti, sed præstari solere: quasi Principes non conferrent nisi iis qui priusse idoneos, nempe in examine demonstrassent. Hæc fere Pomponius.

Augusti constitutio ad omnes deinde professores extensa est. Philostratus Theodotum commendat, non tam quod primus Athenis mercede docuerit institutâ à Marco Imperatore, quàm quia M. Antonini Philosophi iudicio ad id muneris delectus fuerat & Iuuentuti Atheniensium docendæ præpositus, cum eligendorum cæterorum, Platonicorum nempe Stoïcorum, Epicureorum & Peripateticorum Philosophorum curam Herodi Attico dedisset, & Græcâ facundiâ & Consulari honore prædito, quémque Græca oratione fere vniuersos grauitate atque copia elegantiaque vocum longè superasse ait Gellius l. 1. c. 2.

Secuti principes id quoque maxime cautum voluerunt, ne quis in demortui professoris locum subrogaretur, nisi prius fuisset iudicatus idoneus, vt legitur C. de professoribus l. si quis *Ne quis temere ad docendum prosiliat, sed diligenter ante probetur. Quo loco Vlpianus. Reddatur vnusquisque patriæ suæ, qui habitum Philosophi indebitè & insolenter vsurpare cognoscitur, exceptis his qui à probatissimis approbati ab hac debent colluuione secerni.* Athalaricus apud Cassiodorum l. 9. Ep. 21. ad Senatum Rom. vult nouos Professores Decessorum suorum commoda & stipendia percipere, dummodo authoritate Senatus comprobati, & ad munus susceptum fuerint idonei iudicati.

Quod si quis Cathedras ambiuisse & temere vsurpasse comperti sunt, confisi potius fauore quàm meritis, ab aliis Comprofessoribus vt vilis pretii homines semper habiti fuerunt: qualis fuit Iucundus Grammaticus Burdigalensis, de quo sic Ausonius Car. 9.

Et te quem Cathedram temere vsurpasse loquuntur,
Nomen Grammatici nec meruisse ferunt.
Voce ciebo tamen.

Sic Anastasium Triuialem Grammaticum scholæ Burdigalensis honorem sibi non ausum vsurpare, ait Pictauium concessisse, ibique indecorè consenuisse.

Nec omittendum quod supra in Academia Lugdunensi ex Errico Antissiodorensi retulimus, neminem scilicet olim admitti solitum ibi ad docendum, qui non ante publico examine probatus fuisset. *Et vt aliquid rationis afferre videar, eo argumento colligimus, quod quisquis Artium profitendarum afficeretur studio, non ante Professis inscribi merebatur, quam exploratâ diligentiâ examinatus abiret.* Hæc de Examine sufficiant.

Altera ratio receptionis seu admissionis ad docendum, erat scriptio seu aliud aliquod specimen capacitatis. Ita legimus D. Augustinũ à Symmacho Præfecto vrbis Rom. probatum fuisse, antequam Mediolanum mitteretur ad professionem Rhetoricæ. Sic enim ille l. 5. Confess. c. 13. *Sed vtrique nesciebamus, vt dictione proposita me probatum Præfectus tunc Symmachus mitteret.* Extat in hanc rem Constitutio in l. Magistros C. de professoribus & Medicis. Qua cauetur, vt antequam quis ad docendam aliquam artem admittatur, is de ea re ab Ordine interrogetur, atque adeo specimen aliquod edat artis, quam profiteri cupit. Item Constitutione Leonis Imp. Cod. de Aduocat. dir. Iud. cauetur vt Iurisperiti, eorum qui se in consortium aduocatorum præfecturæ prætorio cooptari petebant, eos tantum admitterent, *Scriptio.*

quorum in iure peritia à Doctoribus iuratis probatâ fuisset. Quod similiter factum erga cæteros artium professores, adeo vt nemo ad docendum publicè admitteretur, cuius meritum non fuisset experimento approbatum, non modò Romæ, sed nec in Municipiis aut Coloniis. Quam in rem constitutio Iuliani Imp. edita Spoleti Mamertino & Neuita Coss. legiturque l. 10. Cod. *Magistros studiorum, Doctoresque excellere oportet moribus primùm, deinde facundiâ. Sed quia singulis ciuitatibus adesse ipse non possum, iubeo quisquis docere vult, non repente nec temere prosiliat ad hoc munus, sed iudicio Ordinis probatus Decretum Curialium mereatur, Optimorum* (Magistrorum peritorum) *conspirante consensu.*

Salarium autem seu Mineruale Magistrorum duplicis fuit generis. Vnum honorarium in priuilegiis, honoribus & immunitatibus consistens. Alterum Quæstuosum, vocabaturque propriè *Merces & Mineruale*: & hoc iterum duplex, certum seu publicum, & incertum, seu priuatum. Incertum vocamus, quod ex numero Discipulorum, & liberalitate parentum pendebat. Quo quis enim plures Discipulos habebat, plus etiam vulgo lucrabatur, ampliorem que mercedem referebat: seu ex gratuitâ eorum liberalitate, seu ex stipulatione. Primus mercede docuisse dicitur Protagoras apud Platonem & Philostratum. Speusippus vnus è successoribus Platonis grandem pecuniæ summam exigendo collegit à volentibus & nolentibus. Nonnunquam stipulatio intercedebat inter Discipulum, seu eius parentes & Magistrum. hinc Varro l. 3. de re Rustica c. 2. *simul ac promiseris Mineruale, incipiam*. Iuuenal. saty. 7.

Quantum vis stipulare, & protinus accipe quod do,
Vt totiens illum pater audiat.

Laudatur M. Antonius Gnipho à Suetonio in lib. de claris Grammaticis, quod mercedes non exigeret, nec de iis pascisceretur, ideoque plures ait consecutum. *Fuisse dicitur ingenij magni, memoriæ singularis, nec minus Græcè, quàm Latinè doctus, præterea comi facilique natura, nec vnquam de mercedibus pactus, eoque plura ex liberalitate discentium consecutus.* Maiorem autem vulgò Mercedem Rhetor, quàm Grammaticus habebat. Ausonius de Exuperio Rhetore Tolosano.

——*Tum pueros grandi merce docendi*
Formasti Rhetor.

Cic. 2. Phil. *At quanta merces Rhetori est data? audite, audite Patres conscripti, & cognoscite Reipub. vulnera: duo millia iugerum agri Leontini S. Clodio Rhetori adsignata, & quidem immunia, vt tanta mercede nihil sapere disceres.* Amplas certè tam Grammatici, quam Rhetores à nonnullis suis Discipulis consequebantur mercedes, ab aliis sæpe nullas, contra quos proinde illis competebat actio, aut ita Oeconomorum, vel Pædagogorum fraude furtoque imminutas, vt pro nullis pœne haberentur. Teste Iuuenale Saty. 7.

Rara quidem merces, quæ cognitione Tribuni *Non egeat…*
Quis gremio Enceladi doctique Palæmonis affert,
Quantum Grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc
Quodcunque est, minus est autem quàm Rhetoris æra,
Discipuli Custos præmordet Acœnitus ipse,
Et qui dispensat, frangit sibi.

Professoribus verò scholarum publicarum salaria de fisco fuerunt attributa, primum à Ptolomæo Philadelpho Alexandriæ, vt ante docuimus: apud Romanos, à Vespasiano, teste Suetonio. *Ingenia & artes*, inquit, *vel maxime fouit: primus è Fisco Latinis Græcisque Rhetoribus annua centena constituit.* Hoc est aureos millenos, inquit Casaubonus, nostrâ verò monetâ aureos bis millenos & quingenos. De hoc Vespasiani instituto similiter Eusebius ad an. 90. Christi *Quintilianus ex Hispania Calagorritanus primus Romæ publicam scholam & salarium à fisco accepit.*

Quod autem Vespasianus Romæ instituit, id in prouinciis fecit Antoninus Pius sic scribente Capitolino. *Rhetoribus & Philosophis per omnes prouincias & honores & salaria detulit.*

Dio cum Capitolino consentit, aiens Marcum Athenas profectum attribuisse professoribus annua stipendia ἐτήσιον μισθὸν, scilicet mille drachmas singulis, vt ex Eunucho Luciani discimus; quas Philostratus ob id vocat τὰς ἐκ βασιλέως Μνᾶς id. *Mille Drachmas Regias.* Μνᾶς autem singulæ summam efficiebant 40. sestertiorum,

ſeſtertiorum, hoc eſt 400. aureorum; Monetæ verò noſtræ ſecundum ſupputationem Salmaſij 1000. Coronatos. At Tatianus in Oratione Apologetica aureos ſexcentos annuos, ſeu ſexagena millia nummûm fuiſſe dicit ſtipendium Rhetorum & Philoſophorum. *Veſtri*, inquit; *Philoſophi tantum à contemptu opum abſunt, vt ab Imperatore Romanorum nonnulli annuos aureos ſexcentos accipiant.* ὥστε παρὰ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἐτησίους χρυσοῦς ἑξακοσίους λαμβάνειν τινάς. Quem locum explicans Caſaubonus ait notandam vocem τινάς. id. *nonnullos*, ex ea enim intelligi, celeberrimis tantum Doctoribus id datum Salarium. Conſtantius Cæſar eandem ſummam aſſignat Eumenio Rhetori & Rectori Scholæ Æduenſis. *Salarium te in ſexcenis millibus nummûm ex Reipub. viribus conſequi volumus, vt intelligas meritis tuis etiam noſtram conſtituere Clementiam.* Et ipſe Eumenius in Oratione Euchariſtica. *Salarium me liberaliſſimi Principes ex huius Reipub. viribus in ſexcenis millibus nummûm accipere iuſſerunt.*

Et licet ſæpe Reſpub. multis impenſis oneraretur, nunquam tamen Principes Doctoribus ſua ſalaria aut detrahi, aut imminui voluerunt. Nam vt nihil dicamus de Conſtitutionibus Theodoſianis & Iuſtinianæis, quibus expreſſè cauetur, vt Liberalium Artium Profeſſoribus mercedes & ſalaria reddantur; Athalaricus apud Caſſiodorum l. 9. Ep. 21. nullatenus acquieſcens Publicanorum nundinationi, qui prætexentes neceſſitatem Imperij & exhauſtum Ærarium detraxerant conſtituta & conſueta Profeſſoribus Salaria, Senatui mandat, vt nulla eorum habita ratione, curet ea exactè perſolui. *Nuper quorundam ſuſurratione cognouimus Doctores Eloquentiæ Rom. Laboris ſui conſtituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, vt Scholarum Magiſtris deputata ſumma videatur imminui. Quapropter cum manifeſtum ſit præmium Artes nutrire, nefas iudicauimus Doctoribus adoleſcentium aliquid ſubtrahi, qui ſunt potius ad glorioſa ſtudia per commodorum augmenta prouocandi.... Quâ de re P. C. hanc vobis curam, hanc authoritatem propitiâ Diuinitate largimur, vt ſucceſſor Scholæ liberalium litterarum tam Grammaticus, quàm Orator, nec non & Iuris Expoſitor commoda ſui Deceſſoris, ab iis quorum intereſt ſine aliqua imminutione percipiat.*

Hæc autem Salaria geminâ penſione fuiſſe illis præſtita & numerata declarat paulo poſt; primâ quidem poſt ſex menſes ſuſcepti laboris: alterâ poſt annum: *Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum, mox vt ſex Menſes exempti fuerint, ſtatutæ ſummæ mediam partem conſequantur prædicti Magiſtri mediam portionem: reſidua vero anni tempora cum Annonarum debitâ redhibitione claudantur.* Et paulò poſt, quàm id iuſtum ſit, ſic probat ab exemplo. *Nam ſi opes noſtras Scenicis pro populi oblectatione largimur, & ea ſtudioſè conſequuntur, qui adeo neceſſary non habentur; quantò magis illis ſine dilatione præbenda ſunt, per quos & honeſti mores proueniunt, & Palatio noſtro facunda nutriuntur ingenia?*

Non obſtabat verò huiuſmodi Salarij penſiratio, quominus parentes erga Magiſtros præſtarent ſe liberales & gratos: vt ex loco prælallato intelligitur; & ex Reſcripto Gratiani ad Antonium Præfectum Prætorio Galliarum, quo liberum relinquit cuique Ciuitati *ſuos Doctores & Magiſtros placito ſibi iuuare compendio.* Quinimo vt ſtipendij publici inſtitutio remedium fuit aduerſus paupertatem multorum ingenuorum, qui quod non poſſent mercedem profeſſoribus ſoluere, ad ſtudia ſe conferre non audebant, ita & aduerſus Diuitum malitiam, qui Magiſtros debito ſolatio defraudabant, ne vt ibidem ait Athalaricus; *de alieno cogerentur pendere faſtidio.* At nihil vetabat, quominus acciperent, ſi quid daretur honorarij loco & gratitudinis.

Hactenus de Mineruali Quæſtuoſo, nunc de Honorario breuiter agamus, quod in promotione ad honores Palatinos & Publicos, atque in immunitatibus conſiſtebat. Ipſa certè profeſſio per ſe honeſta ſemper habita eſt: quid enim eſt honeſtius, inquit Quintilianus l. 12. c. vlt. quàm docere, quod optimè ſcias? Sic ad ſe Cœlium deductum à patre Cicero profitetur: Sic Panſam, Hirtium, Dolabellam in morem præceptoris exercuit. Nec Conſtantius Dignitati Magiſtri memoriæ & libellorum ſupplicum derogari credidit, cum Eumenium Rhetorem ad reſumendam profeſſionem oratoriam & ſcholarum Æduenſium præfecturam induxit. *Honorar.*

Iam verò quid dicemus de iis, qui è ſcholarum profeſſione ad ſupremos Rei-

pub. Magistratus honoresque prouecti sunt? quorum tantus est numerus, vt nullâ quantumuis accuratâ & curiosâ diligentiâ iniri possit. Nam vt Othonem prætereamus, cui teste Tacito l. 3. Ann. Litterarium ludum exercere vetus ars fuerat: Iulium Pertinacem, qui Grammaticam publicè professus: Eugenium Rhetorem, qui Imperator consalutatus, quis nescit M. Antonium cognomento Philosophum Iunio Rustico Professori Rhetorices & præceptori suo binum Consulatum detulisse, eique post obitum à Senatu statuas postulasse? quem Imperatorem legimus apud Capitolinum, tantùm honoris Magistris suis detulisse, *vt imagines eorum aureas in Larario suo haberet, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret.* Quis verò enumeret quàm multi è Gallis nostris ad supremas Dignitates promoti sint, præter Eumenium, qui è Rhetoricâ professione Magister sacræ memoriæ factus est, & Ausonium, qui à Gratiano ad Consulatum aliasque præfecturas euectus est? Quis referat, quàm multi similiter è Græcis supremâ honorum Palatinorum & Imperij consecuti sint! Anatolius cognomento Azutrio omnibus, vt ait Eunapius, Regiæ honoribus Muneribusque perfunctus, demum Præfectus Prætorio constitutus est, qui Magistratus Imperatoria dignitas est ἡ δὲ ἀρχὴ βασιλεία ἐστὶν ἀπόρφυρος. Proæresio statua in foro decreta est, cum hac inscriptione REGINA RERVM ROMA REGI ELOQVENTIÆ. Celso, qui Romæ Professionem publicam pollicebatur, procurat Symmachus apud Theodosium l. 10. Ep. 18. locum inter Senatores. *Celsus*, inquit, *Archetymo patre, quem memoria litterarum Aristoteli supparem fuisse consentit, Iuuentuti nostræ Magisterium bonarum Artium pollicetur, nullum quæstum professionis affectans. Atque ideo dignus in Amplissimum Ordinem cooptari, vt animum vitiis auaritiæ liberum Dignitatis præmio muneremur. Sunt huius rei exempla nobilia, quæ prudens æmuletur imitatio. Nam & Carneadem Cyreneum, & Pœnum Clitomachum Atheniensis Curia societate dignata est: itidem vt nostri Zaleucum Legum Locrensium Conditorem Ciuitate donarunt. Dignum est igitur æternitate numinis vestri Celsum genere, eruditione, voluntate laudabilem adiudicare nobilibus cum pignore Dignitatis, cum prærogatiua scilicet Consulari, ne sumptum eius magis, quam Magisterium quæsisse videamur.* Hinc Imperatorem vehementer laudat, quod tantum virum *Optimatem sapientiæ Romanis Gynasiis arrogasset.*

Priuilegia. Quod vero ad Priuilegia spectat & immunitates vacationesque, fusè de iis agunt Iureconsulti lib. 10. Cod. ad tit. 46. 47. 49. & 52. vna hæc Constantini constitutio ad Volusianum sufficiat. *Medicos & maximè Archiatros, vel ex Archiatris, Grammaticos & Professores alios litterarum & Doctores Legum vna cum vxoribus & filiis, nec non & rebus quas in Ciuitatibus suis possident, ab omni functione, & ab omnibus muneribus, vel Ciuilibus vel publicis immunes esse præcipimus, & neque in prouinciis hospites recipere, nec vllo fungi munere, nec ad iudicium deduci*, id. Non alio trahi ad iudicium, *nec eximi vel exhiberi, vel iniuriam pati: vt si quis eos vexauerit, pœna arbitrio Iudicis plectatur: & Mercedes etiam eis & Salaria reddi iubemus, quo facilius Liberalibus studiis & memoratis artibus multos instituant.*

Scholastici. Diximus de Magistris. Nunc operæ pretium est nonnihil quoque dicere de Scholasticis, quorum duplex cernitur in veteribus Academiis diuisio. Vna ratione Gentis seu Nationis: altera ratione generis, seu sortis & status. Prior inuenta ab Atheniensibus ob ingentem scholarium multitudinem ex omnibus orbis partibus confluentium, Asiaticorum, Ægyptiorum, Scytharum, Græcorum, Latinorum, Gallorum moribus & linguis differentium: quos ad maiorem profectum Magistris suæ quosque Nationis diuidebant. Id videtur innuere Gellius l. 18. c. 2. *conueniebamus ad eandem cœnam complusculi*, inquit, *qui Romani in Græciam veneramus, quique easdem, auditiones eosdem Doctores colebamus.* Ibi Gellius cum aliis Latinis audiuit Phauorinum Arelatensem, qui è Gallia Athenas profectus fuerat: & Taurum philosophum etiam Latino-græcum eò libentiùs, quod illi Latinè & Græcè loquebantur, seque eo modo suis Discipulis magis idoneos præstabant ad docendum.

Mira autem erat, imo importuna in comparandis conquirendisque scholaribus sedulitas. Nam pro variis sectis Philosophi præsertim & Sophistæ ac Rhetores suos habebant Procuratores, quos vocabant τοὺς τῶν ἀγελῶν ἐξάρχους id. Scholarum Duces, qui tirones de nouo aduenientes, ad suum quisque Collegium & Pro-

fessorem deducere satagebant, etiam vi adhibitâ. Imò ipsas vrbes prouinciasque exteras præoccupabant teste Gregorio Naz. in Orat. de laudibus Basilij. Vbi de Procuratoribus illis loquens qui in id incumbebant, vt Scholæ Magistrorum suorum numero Discipulorum crescerent locupletioresque fierent, *ea res*, inquit, *vehementer absurda est. Praoccupantur vrbes, via, portus, summa montium, planities, solitudines, omnes; denique Attica & reliqua Gracia partes, atque adeo incolarum permulti: nam & illos quoque in partes ac studia distractos habent.* Ita Libanius adolescens exceptus à Discipulis Diophanti, & ad eum perductus, qui si sponte sua Doctorem eligere potuisset, ad Proæresium, vel ad popularem suum Epiphanium se contulisset, vt legitur apud Eunapium.

Inter istas autem Factiones sæpe rixa cædesque oriebantur, dum adolescentes aduenientes alij alio distrahebantur; hincque tota Ciuitas turbabatur; insurgentibus in Scholasticos proteruos Ciuibus, & Scholasticis in Ciues: vt accidit tempore Iuliani Sophistæ, quo Sophistarum nemo in publicum aliquandiu prodire ausus est, tanta fuit tamque vehemens seditio inter Ciues & adolescentes, vt docet Eunapius in eius vita. Nec minor accidit eo defuncto: quippe cum de successore deligendo ageretur, & plurimi docendæ Sophistices munus ambientes nomen suum professi fuissent, vrbs in contraria studia diuisa est; donec tandem isti quatuor, Proæresius, Hephæstion, Epiphanius & Diophantus, veluti præstantiores communibus omnium suffragiis delecti sunt & comprobati. Atque ne deinceps factionum illarum occasione turbæ exurgerent, singulis assignatæ sunt Nationes, & ex illis Nationibus quotquot aduenirent Scholastici. Itaque totus Oriens cessit Epiphanio. Diophantus Arabiam sortitus est. Hephæstion Atticam, sed breui excessit. Proæresius Pontum, Bityniam, Hellespontum, Lydiam, Cariam, Pamphyliam, Ægyptum & Libyam. Et quam quisque partem accepit, veluti Magistratum quendam reputauit, καθάπερ τι γέρας inquit Eunapius in Proæresio: qui de hac re sic habet.

ἡ μὲν γὰρ ἑῴα καθάπερ τι γέρας Ἐπιφανίῳ σαφῶς ἐξῄρητο· τὴν δὲ Ἀραβίαν εἰλήχει Διόφαντος. Ἡφαιστίων δὲ κατὰ δέος Προαιρεσίου ἀπῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν τε καὶ ἀνθρώπων. Προαιρεσίῳ δὲ ὁ Πόντος ὅλος, καὶ τὰ ἐκείνῃ προσοικα τοὺς ὁμιλητὰς ἀνέπεμπεν, ὥσπερ οἰκεῖον ἀγαθὸν τὸν ἄνδρα θαυμάζοντες· προσετέθη δὲ καὶ Βιθυνία πᾶσα καὶ Ἑλλήσποντος id. *Orientem quidem veluti Magistratum aliquem aut Pramium Epiphanius delegit. Diophantus Arabiam sortitus est. Hephastion reueritus Proæresium abiit Athenis & homines reliquit. Proæresio Pontus vniuersus & finitima Gentes Discipulos submisere, virum illum tanquam vernaculum, bonum & apud se natum admirata. Adiunxit se illi cum tota Bithynia Hellespontus.*

Ex his & sequentibus apud Eunapium, liquet Academiam Atheniensem tunc fuisse diuisam in 4. primarias Nationes, singulas verò earum multas continuisse & complexas fuisse prouincias. Puta Syriacam seu Orientalem, cuius Princeps erat Epiphanius è Syria oriundus, continuisse Syriam, Armeniam, Persidem, Indiam &c. Arabicæ, quæ Diophanto Arabi cesserat, adiunctas fuisse tres Arabias & totam illam plagam: Atticæ, quæ Ephœstioni obtigerat, totam Græciam: Ponticæ omnes illas Gentes & Prouincias, quas enumerat Eunapius, quasque ait Proæresio ex Armenia Pontica oriundo obuenisse.

Hac ratione putarunt Athenienses se satis prudenter occurrisse turbis & rixis, quæ ex eiusmodi scholasticorum extraneorum conquisitione & deductione oriebantur: quippe futurum arbitrati, vt vnusquisque nouus sponte & liberè ad professorem se conferret suæ quisque Nationis. Verum quam difficile sit consuetudinem antiquam præsertim ludicram & delectabilem ex iuuenum animis eradicare, probauit euentus. Nam Libanius adolescens Antiochenus & Syrus paulo post Athenas profectus, insidiis exceptus Discipulorum Diophanti Arabicæ Nationis Principis, ad eum deductus est, qui ad Epiphanium vt ad popularem se contulisset, si ei licuisset. Quæ praua consuetudo multos deterrebat à Scholis Athenienſibus, vt nihil dicamus de ludicra deductione ad Balnea, deque sumptu & conuiuio, quod Scholæ Procuratori & deductoribus apparare tenebantur. Nam initio Nouus seu Tiro pendebat tantummodo nouem obolos ad vnguenta, coronas, sacrificia, ad sustinendam Musarum seu Scholæ Procuratoris & Ducis dignitatem δαπάνας φανερὰς εἰς τοὺς τῶν διδασκάλων προστάτας,

vt legitur apud Athenæum l. 12. Verum abiit tandem iste iocundus aduentus, seu ius, quod pro eo pensitare necesse erat (Ius Bejaunij Maiores nostri vocauerunt) abiit inquam in sumptus immodicos, primusque Lycon contemptis legibus sumptuariis, in Peripato opiparam cœnam exhibuit tanta cum ostentatione, & pompa, vt nemo non execraretur & ipsum & Athenas, quæ tam immodicos sumptus fieri paterentur, vt refert idem author l. 12. c. 25. Et iste Lycon factus suo tempore Musarum Procurator τῶν ἀλγεινῶν προστάτης, in loco Ciuitatis celeberrimo, in Cononis ædibus Triclinium cum 20. lectis stratis parauit ad fastum & arrogantiam. Hæc & plura Athenæus.

Hunc tandem insanum morem sustulerunt Imperatores Romani, extatque in hanc rem Constitutio l. 3. Cod. de Veteri iure enucleando, & in Cod. Theod. l. 1. De Studiis liberalibus Vrbis Romæ. Hoc autem modo rem peragi voluerunt, vt legitur in Rescripto Valentiniani ad Olibtium Præfectum Vrbis.

1. Enim Scholastici antequam è patria pedem efferrent, adibant Magistrum Census Prouincialium Iudicum & ab eo litteras ad Præfectum Vrbis obtinebant, in quibus exprimebatur nomen, oppidum, natales, ne parentibus inuitis digressi viderentur, vtque Romæ Magistros idoneos & suæ certæ Gentis nanciscerentur. *Quicumque ad vrbem discendi cupiditate veniunt, primitus ad Magistrum Census Prouincialium iudicum, à quibus copia est danda veniendi, eiusmodi litteras proferant, vt oppida hominum & Natales & merita expressa teneantur.*

2. His muniti litteris Romam ibant, traditisque Præfecto vrbis & Magistro Census declarabant, quâ potissimum in facultate studere vellent. Tum ille in Album seu Matriculam referebat eorum nomina, vt hoc pacto sciret quinam homines & ex qua Gente, quibusue studiis vacaturi essent. *Deinde vt in primo statim profiteantur introitu, quibus potissimum studiis operam nauare proponant.*

3. Idem Magister Census per se vel alium lustrabat hospitia studentum, inquirebatque, num sedulò studiis vacarent, eique facultati, quam initio professi fuerant, incumberent; an cœtus & quasdam consociationes facerent, an ludos & spectacula frequentarent. 3. *Vt hospitia eorum solicitè Censualium norit Officium: quò ei rei impertiant curam quam se asseruerint expetisse. Iidem immineant Censuales, vt singulis eorum tales se in Conuentibus præbeant, quales esse debent: qui turpem inhonestamque famam & consociationes, quas proximas putamus esse criminibus, æstiment fugiendas: néue spectacula frequentius adeant, aut appetant vulgò intempestiua conuiuia.*

4. Si quem inueniebat aduersus præscriptas leges peccantem, nec officio fungentem, idem Imperator voluit, vt publicè castigaretur, & ex vrbe expelleretur. *Quinetiam tribuimus potestatem, vt si quis de his in vrbe se ita non gesserit, quemadmodum Liberalium Rerum dignitas poscat, publicè verberibus affectus, statimque nauigio superpositus abyciatur Vrbe, domumque redeat.*

5. Idem Imperator Præfecto vrbis mandauit, ne pateretur Iuuenes vltra 25. ætatis annum in studiis commorari, nisi forte necessitas exigeret: quo pacto volebat inertes & ignauos atque perditos ganeones, qui vt alios corrumperent, sæpe in Academiis remanebant, expelli. *His sane, qui sedulò operam Professionibus nauant, vsque ad 25. suæ ætatis annum Romæ liceat commorari. Post id verò tempus, qui neglexerit sponte remeare, solicitudine Præfecturæ etiam impurius in patriam reuertatur.*

6. Voluit confici singulis mensibus à Magistro Census Matriculam seu Catalogum tum Nouitiorum, tum eorum qui studiorum cursum absoluissent, quos in vrbe remanere nolebat, nisi forte Academicis oneribus essent adstricti. *Verum ne hæc perfunctoriè fortasse curentur, Percelsa sinceritas tua Officium Censuale commoneat, vt per singulos menses, qui vel vnde veniant, quive sint pro ratione temporis ad Africam, vel ad cæteras prouincias remittendi, Breuibus comprehendat. His duntaxat exceptis, QVI CORPORATORVM sunt oneribus adiuncti.* Hoc est sine dubio, præter eos qui de corpore sunt Academiæ, eiusque oneribus adstricti.

7. Voluit Breues eiusmodi seu Matriculas ad se mitti, vt agnito vniuscuiusque Scholastici merito, in Imperij administratione eo vti posset, quo modo mirifice accendit adolescentum animos ad strenue studendum. *Similes autem*

Breues ad Scrinia mansuetudinis nostra annis singulis dirigantur: quo meritis singulorum institutionibusque compertis verum quandoque nobis sint necessary, indicemus.

Porro Scholastici cuiuscumque Nationis essent, triplicis omnino generis fuisse videntur apud Veteres, nimirum Externi, Conuictores & Alimentarij. Circa externos non moramur, & alios ex aliis hospitiis Collegia seu Scholas frequentantes, quos certum est fuisse magno numero.

Conuictores autem sic distinguimus ab Alimentariis, vt diuites à pauperibus, quod illi propriis, isti alienis sumptibus & impensis in studio alerentur. Negari certè non potest, quin vel professores, vel Gymnasiarchæ Contubernium habuerint ingenuorum adolescentum, quemadmodum hodie vulgo vsurpari solet. Neminem Pythagoras qui non esset apud se conuictor, in scholam suam admittebat, testis Aulus Gellius *Sed id*, inquit, *prætereundum non est, quod omnes simul, qui à Pythagora in cohortem illam Disciplinarum recepti erant, quod quisque familia pecuniaque habebant, in medium dabant. Et coibatur societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum Consortium, quod in re atque verbo Romano appellabatur* Κοινόβιον. Conuictores

Charondas Legislator apud Thurios voluit vt Ciuium liberi omnes in ipso Ludo seu Collegio instituerentur, conductis ad id mercede & ære publico præceptoribus, teste Diodoro l. 12. vtque plures vnius Magistri curæ & Disciplinæ mandarentur, qui simul Magister esset & Comes; sicut de Thuscis & Massiliensibus traditur. Ait quoque Suetonius lib. de Illust. Rhetorib. cap. 6. C. Albucium Silonem Nouariensem receptum fuisse in Planci Oratoris Contubernium, breuique ipsi Planco silentium imposuisse. Et Seneca Ep. 6. ad Lucilium præclare docet conuictum formandis moribus plus prodesse quam scholam ipsam. *Plus tibi viua vox & conuictus, quàm oratio proderit: in rem præsentem venias oportet. Primum quia homines amplius oculis quàm auribus credunt, deinde quia longum est iter per præcepta, breue & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodo audisset. Vita eius interfuit, secreta prospexit, obseruauit illum, an ex sua formula viueret. Plato & Aristoteles & omnis in diuersum itura sapientum turba plus ex moribus, quàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum & Hermachum & Polianum magnos viros non schola Epicuri, sed contubernium fecit.*

Nec prætereundum, quod dum cœnabant Conuictores, solebat aliquis eorum, aut seruus è suggestu vel mensæ assistens legere Græcarum aut Latinarum aliquid: cumque si quid occurreret difficultatis, magistri explicabant, Conuictores interrogabant, & Quæstiones proponebant. Testis Gellius l. 3. c. 19. de Contubernio Phauorini Arelatensis in Atheniensi Gymnasio publici professoris. *Apud cœnam Phauorini Philosophi cum discubitum fuerat, cœptusque erat apponi cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceptabat aut Græcarum quid litterarum, aut Nostratium. Velut eo die quo affui legebatur C. Bassi eruditi viri liber de origine verborum...Tum Phauorinus, vbi hæc audiuit, superstitiosè, inquit, hæc... Et l. 9. c. 19. Sicut nuperrime apud mensam cum legerentur vtraque simul Bucolica Theocriti & Virgily.*

Quod verò attinet ad Scholasticos Alimentarios, quos hodie vulgo *Bursarios* appellamus, id fuisse videtur institutum à Ptolomæo illo Musæi Alexandrini Conditore, qui non modò Præceptores sumptibus Regiis vndequaque euocauit, sed eosdem cum iuuenibus bonarum artium studiosis ad necessarios Reipub. vsus publicis impensis ali voluit: vnde Thimon Phliasius apud Athenæum Iuuenes illos auibus comparat pretiosissimis, quæ in Cauea pascuntur. Apud Romanos Nerua, testo Eutropio pueros & puellas egenis natos parentibus publico sumptu per Italiam ali & institui iussit. Traianus Neruam imitatus, vt legitur apud Aurelium Victorem, quinque mille adolescentes bonæ indolis ex omni Imperio selectos publicè ali & parentis affectu paribus disciplinis erudiri curauit. Adrianus quoque incrementum liberalitatis adiecit pueris ac puellis, quibus Traianus alimenta detulerat, inquit Spartianus. Plinius in panegyrico Traiani meminit huiusce Liberalitatis his verbis. *Paulominus P. C. 5000. ingenuorum fuerunt, quos Liberalitas Principis nostri conquisiuit, inuenit, adsciuit. Hi subsidium bellorum, ornamentum pacis publicis sumptibus aluntur, patriamque non vt patriam tantum, verum vt altricem amare condiscunt. Ex his Castra, ex his Tribus replebuntur, ex his aliquando nascentur, quibus alimentis opus non sit.* Bursarij.

Immortale principis sui factum imitatus Plinius Secundus, non ludos aut gladiatores, sed annuos sumptus in alimenta ingenuorum dedit, prouiditque, vt ex reditu agri quem Actori publico mancipauerat & imposito vectigali receperat, pauperes pueri & ingenui alerentur atque educarentur. Cuius rei extat monumentum apud Mediolanum in lapide vbi hæc verba leguntur. HOC AMPLIVS DEDIT IN ALIMENTA PVERORVM ET PVELLARVM PLEB. VRBANÆ HS. CCC. IN TVTELAM BIBLIOTHECÆ HS. C. addit Cataneus in notis ad Ep. 8. l. 1. extare adhuc huiusce Plinianæ liberalitatis vestigium Comi, vnde ipse originem duxerat. Ipse verò de hoc suo facto sic scribit ad Caninium Ep. 18. l. 7.

Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipse fecit. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum ingenuarumque promiseram, agrum ex meis longè pluris Actori publico mancipaui: eundem vectigali imposito recepi ccc. millia annua daturus. Deinde hæc aurea verba subiungit; *nec ignoro me plus aliquanto quam donasse videor, erogauisse, cum pulcherrimi agri pretium necessitas vectigalis infregerit. Sed oportet priuatis vtilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre; multoque diligentius muneri suo consulere, quàm facultatibus.*

Hæc Laudabilia Exempla imitati sunt deinde Principes Christiani vbique passim. Alexius Comnenus Musæum instituit, in quo pueros iubebat erudiri pecuniâ ex Regio vectigali datâ. Victor III. Pontifex Max. Grammaticorum scholam, in quâ publicè docerentur pauperum liberi, constituto tam Magistris & pædagogis, quàm Discentibus ad victum vectigali: teste Zonara, quid vero Reges Franciæ præstiterint, dicetur in Historia.

DE SCHOLIS COENOBIALIBVS ET EPISCOPALIBVS.

Actenvs de Scholis, ſeu Accademiis à veteribus Gallis & à Romanis inſtitutis egimus. Nunc tertium ſcholarum genus longè à prioribus diuerſum, quod eſt Cœnobialium & Epiſcopalium, ſe ſe nobis offert examinandum. Quandiu Romani Gallias rexerunt, ſatis belle & feliciter cum litteris actum eſt: vt enim erant bonarum artium amantiſſimi, amabant quoque earum cultores: honoribus, beneficiis & opibus cumulabant: atque idcirco florebant illæ, erantque in pretio, & honore alebantur. At poſtquam à Barbaris expulſi ſunt, in Gallias magno impetu exundantibus, & ab ijs occupatæ vrbes primariæ, cum deſierunt præmia ſtudioſis retribui, deſierunt & artes exerceri. Quis enim virtutem amplectitur ipſam, inquit Iuuenalis, præmia ſi tollas? Et quia pluscæteris Galliarum Prouincijs Aquitania & Narbonenſis optimarum artium exercitio florebant, primæ quoque earundem cladem ſenſerunt & viderunt occupatæ à Gothis & Wiſigothis ab anno circiter 419. & iiſdem ſubditæ per 80. & amplius annos. Ita vt iam temporibus Sidonii Apollinaris circa an. ſcilicet 470. omnis pœne germana latinitas multis in locis exularet. Quanquam ille & nonnulli alij nobili ardore & ſtudio ducti diſcedentes Muſas retinere conarentur, & reuera aliquandiu retinuerint.

Verum ſuccreſcentibus bellis inter Romanos, Gothos, Francos, Vandalos & Gallos, & Romanis tandem ex omni Galliarum parte depulſis, Gothis verò ex Aquitania, quam occupauerant, Franci victoriâ & imperio Gallicano potiti, homines rudes & ignari litterarum, pluſque armis confiſi quàm artibus, vt pote qui partum armis Regnum, iiſdem tueri conabantur; publicam illam, quæ ante viguerat litterarum profeſſionem vaneſcere, imò pœne extingui paſſi ſunt in plurimis locis ſummo Reipub. Chriſtianæ detrimento.

Tum verò veriti proceres Eccleſiaſtici, ne ſublatis litteris fides Catholica vacillatura eſſet, ſcholas in omnibus paſſim Epiſcopiis ad Clericorum ſaltem inſtructionem inſtituere cœperunt. Opportunè quoque iiſdem temporibus Benedictus Ordinem ſuum inſtituit, & propter innumerabilem hominum ad eum confluentium multitudinem, vbique paſſim Cœnobia erexit & in Cœnobiis ſcholas priuatas ad Monachorum inſtructionem, quas deinde neceſſitate cogente publicas facere & externis atque Laicis aperire coacti ſunt: quo argumento vtebantur olim Dominicani aduerſus M. Guillelmum de S. Amore & Academicos Pariſienſes, cum eis obiiciebatur nimio ſtudio & ambitione affectata publicè docendi profeſſio.

Eodem & Ieſuitæ cum initio ſui Inſtituti Scholas habere prohiberentur. Qua de re ſic ſcribit Ribadeneira l. 2. vitæ Ignatianæ c. 24. *Quod præclarum inuentum imitatus eſt B. Benedictus Monachorum & ipſe in Occidente parens, qui*

pueros in Cœnobiis educabat, informabatque ad pietatem, ad eum fermè modum, quo Societas nostra in quibusdam Collegiis separatim nunc facit: sic Placidum & Maurum puerulos à B. Benedicto receptos legimus, & omni genere virtutum excultos atque perfectos. Quæ consuetudo diu postea tenuit. Nam D. Gregorius Anglos pueros magnâ diligentiâ conquiri iubebat & in sui Ordinis Cœnobiis ali atque educari. Et D. Thomas Aquinas longo post tempore in Cassinensi Monasterio à puero institutus est. Neque vero pueros fingebant Monachi S. Benedicti ad omnem tantummodo virtutis laudem, sed etiam Disciplinis & omni scientiarum genere instruebant. Nam & in Germania & in Gallia & in Anglia magna cum laude docuerunt, authore & principe huius Instituti venerabili Beda, qui ante annos 800. in Anglia docuit & scholæ præfuit.

Sed omnium curiosissimè & diligentissimè rem istam examinauit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi & alibi passim, vbi ait Benedictinos ab omni æuo ad Litterarum professionem se contulisse, duplicesque scholas instituisse: in minoribus quidem Monasteriis *Minores*: in Maioribus verò & Locupletioribus *Maiores*, & in his omnium Disciplinarum emporium atque professionem: atque ad has confluere solitos ex toto orbe Monachos, qui deinde ad Episcopia, & ad alias Ecclesiæ dignitates promouebantur. In illis porro Maioribus vnum aliquem doctrinâ & solertiâ præcellentiorem rei Scholasticæ præfectum fuisse, qui non modo docebat ipse, sed & curabat vt alij Commonachi litterarum professioni addicti suum in docendo Munus exequerentur. audiamus ipsum. Sic ergo habet in Chronico Hirsaug. *In omnibus Ordinis nostri Cœnobiis in Germania & Gallia maximè Monachorum Scholastici ex Monachis habebantur, qui Iuniores quosque & ingenio præstantes in primitiuis litterarum scientiis erudirent, & postea qui habiles inuenti fuissent, ad altiora transmitterent.* En Minores Monachorum Scholas, subiungit de Maioribus. *In solis autem famosioribus Cœnobiis, quibus & abundantia rerum temporalium erat copiosior & Monachorum numerus maior, constituebantur ad officium docendi alios Monachi omnium doctissimi, & non solum in Diuinis, sed etiam in secularibus litteris eruditi, ad quos mittebantur Monachi altioribus Disciplinis instituendi.* Inter Maiora vero Cœnobia commemorat hæc præsertim Fuldense, Sangall. S. Dionysii Parisiense, Turonense, Antissiodorense &c.

Cum autem hæ scholæ Monachis & Oblatis solummodo edocendis institutæ fuissent, quia tamen Episcopi & alii Ecclesiarum prælati suas exercere neglexerunt, aut exerceri non curarant, nec habebant Laici & seculares quo liberos suos commodè mittere possent ad eruditionem, eos præsertim, quos Ecclesiasticis Ordinibus destinabant, processu temporis intra ipsa Monasteria recipi & hospitari postularunt, aut ad Cœnobiales Scholas Externos miserunt. At Monachi veriti, ne si Seculares Regularibus miscerentur, in Monasticum ordinem confusio & peruersitas irreperet, duplices scholas exercitio litterarum addixerunt: interiores quidem Cœnobitis instituendis, exteriores vero Secularibus edocendis. de vtrisque clarè Enkekardus Monachus in lib. de Casibus S. Galli c. 1. *traduntur*, inquit, *post tempus Marcello scholæ Claustri cum Notkero postea cognomine Balbulo & cæteris Monastici habitus pueris. Exteriores autem id. Canonicæ, Isoni cum Salomone & eius Comparibus.* Quæ verba referens & expendens Filesacus in lib. de Sacrâ Episcoporum authoritate c. 15. subdit. *Sed hinc discimus Claustrales istas scholas in intimis Monasterii penetralibus constitutas fuisse, alias vero extra Monasterium.*

Tales quoque fuerunt scholæ S. Benedicti ad Ligerim seu Floriacenses, nimirum interiores & exteriores: ad has verò missus est Abbo filius Ciuis Aurelianensis, vt in eius vita apud Aimonium legitur c. 1. *talibus ergo Abbo*, inquit *ortus parentibus in Floriacensi Monasterio Scholæ Clericorum Ecclesiæ S. Petri obsequentium traditur litteris imbuendus.* Et has scholas ait Ioannes de Bosco in Bibliotheca Floriacensi, plus quinque millibus scholasticorum olim abundasse. Sed de his alias.

Porro in illis Maioribus Cœnobiis toti rei Scholasticæ vnum aliquem Monachum præfuisse nomenque Scholastici habuisse, testis est idem Trithemius, *è quorum Collegio*, inquiens, *in singulis Cœnobiis maioribus vnus cæteris in scientia*

ia ſcripturarum excellentior Scholaſticus ponebatur. Quod ſiquem non habebant idoneum, quem aliis præficerent, aliunde, hoc eſt ex aliis Monaſteriis euocabant eodem teſte. *Quoties autem idoneum ad hanc ſubeundam prouinciam in ſuo Cænobio Monachorum Abbas minimè haberet, de aliquo alio Monaſterio petere aptum non erat verecundum. Maximum enim dedecus indicabat dociles animos Monachorum negligere, quos vt moribus & litteris bene inſtituere poſſent, nullis laboribus, nullis parcebant impenſis. Sic namque doctiſſimus ille Gemblacenſis Monachus Sigebertus multo tempore in Cænobio S. Vincentij Metenſis Monachorum præceptor; quanquam de alio Monaſterio fuit. Ita Strabus Monachus Fuldenſis in Hirsfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulenſi, Albinus Monachus Anglus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atque alij complures in aliis Monaſteriis docendi ad tempus tenuerunt Officium.*

Imo nonnunquam ſi deeſſent Monachi ſatis periti, è ſecularibus aſſumebantur, qui id muneris præſtarent. Refert enim Hedio l. 6. c. 9. Hiſtor. Eccleſ. *Doctos viros è Græcia in Galliam veniſſe, & à Pipino ac Carolo M. in Monaſteria miſſos eſſe, vt Græcam linguam docerent Monachos: atque ita Ægidium in Galliis, Apollonium Ratisbonæ in Cænobio Hemerani; Vergilium apud Salzburgenſes inclaruiſſe:* Hæc de Scholis Cœnobialibus.

Quod ad Scholas Epiſcopales ſpectat, non eſt dubium, quin antiquiſſimæ ſint, vt pote tum inſtitutæ, cum Eccleſia liberior eſſe cœpit in exercitio Chriſtianæ religionis. Et in iis non modo profeſſores ab Epiſcopis aduocatos, ſed Epiſcopos etiam ipſos docuiſſe legimus: vt videtur innuere Syneſius Ptolemaidis Cyrenaicæ Epiſcopus Ep. 57. contra Andronicum, quo loco Epiſcoporum facta improbans, qui ſe negociis temporalibus applicabant, ait de ſe ipſo: *ſed quemadmodum nec Philoſophus fui publicus, neque theatri ſpectaculis deditus, neque ludum litterarium aperui.* Quaſi dicat ſe non exercuiſſe ſcholas publicas ad oſtentationem & gloriæ aucupium, vt multi facere ſolebant. Id tamen poſtea prohibitum fuit, legimuſque à Gregorio Pontif. Max. quendam Epiſcopum obiurgatum fuiſſe, quod Grammaticam profiteretur. *Scholæ Epiſcopales.*

Itaque, vt Epiſcopi ſe totos Eccleſiæ regimini traderent, ſuis ſcholis viros doctos præfecerunt, qui futuros Chriſti milites ſeu Clericos inſtituerent liberalibus Diſciplinis, dum ipſi Paſtorum officium agerent, ſacriſque concionibus vacarent. Quod inſtitutum in Eccleſia Alexandrina viguit maximè, vbi teſte Euſebio functi ſunt eo munere Pantænus, Origenes, Achillas, aliique viri doctiſſimi; Epiſcopi verò Gymnaſij Moderatores erant & profeſſorum Coriphæi. Antiochenæ quoque ſcholæ præfuit Malchion, eodem Euſebio teſte. Et hoc inſtitutum conſtituendis in ſingulis Epiſcopiis Scholarchis, qui ſub Epiſcopo ſcholas regerent, occaſionem dediſſe communis fert ſententia.

Renatus Choppinus l. 1. de Sacra Politia originem huius rei repetit à D. Paulo his verbis. *Paulus ille magnus Eccleſiæ propugnator & diuinitus electum Organum Euangelicæ Philoſophiæ refert alios eſſe in Eccleſia doctores, & paſtores alios; nonnullos Miniſtros inferiores Epheſ. 4. Ex quo antiquitus prodiere Eccleſiaſticæ ſcholæ ad Clericorum cæterorumque Egentium eruditionem. Quibus litterariis Gymnaſiis præficiebantur viri lectiſſimi, qui non Theoſophiam modò, ſed Grammaticam quoque & humaniores Diſciplinas edocerent. Vetuſtæ huius conſuetudinis in Alexandrina Eccleſia meminit Euſebius l. 5. ſacra Hiſtor. c. 10. quâ in Eccleſia functos eo profeſſionis munere Achillam, Pantænum & Origenem ſcriptum eſt ab Eugenio ipſo* l. 6. c. 3. & l. 7. c. 29. *Vnde continuus fuit hic & ad longas ætates mos perductus, vt à Presbyterorum Collegio pueris erudiendis functio mandaretur Litterato Gymnaſiarchæ, illiuſque officio incumbebat proſpicere, vt politiori doctrinâ iuuentus imbueretur. Can. de Quibuſdam 37. diſtin. qui deſumptus eſt è ſacra Synodo Eugenij 1. PP. Hodie etiamnum in Cathedrali quolibet ſacerdotum Cœtu Scholiarchos videmus Ludo Litterario præpoſitos, qui Doctores elegantiorum artium ſeligant, cæteraque Muſæi publici commoda promoueant. Imo & ſacram hanc dignitatem eſſe in Pontificali templo quolibet notat Innocentius III. Moguntinenſi reſcribens Studiorum Præfecto.*

Vt autem tum ſcholæ illæ facilius exercerentur, tum Epiſcopi & Canonici decentius & religioſius viuerent, inſtitutum eſt regnante in Francia Pipino, vt more Cœnobitarum iuxta Clauſtri ſepta commorarentur & conueſcerentur. In eam rem à Pipino Romam miſſus eſt ad Stephanum Papam Chrodegangus

olim in Palatio Caroli Martelli eruditus, deinde Referendarius, tum vero Episcopus Metensis: isque effecit vt Stephanus in Franciam veniret. Qui salutato Pipino, aliquandiu in Abbatia San-Dionysiana commoratus præclaram illam Constitutionem Claustralem edidit, teste Paulo Warnefrido Diacono Foro-Juliensi lib. de Episcopis Metensibus, vbi de Chrodegango verba faciens, *Is*, inquit, *in Palatio maioris Caroli ab ipso enutritus eiusdemque Referendarius extitit, ac demum Pipini Regis temporibus Pontificale decus promeruit.* (an. 743.) *fuit autem omnino clarissimus omnique nobilitate coruscus, forma decorus, eloquio facundissimus, tam patrio quam Latino sermone imbutus, seruorum Dei nutritor, orphanorum viduarumque non solum altor sed & clementissimus tutor. Cumque esset in omnibus Locuples à Pipino Rege omnique Francorum Cœtu singulariter electus Romam directus est, Stephanumque venerabilem Papam, vt cunctorum vota anhelabant, ad Gallias euocauit. Hic Clerum adunauit & adinstar Cœnobij intra Claustrorum septa conuersari fecit, normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent, quibus annonas vitaque subsidia sufficienter largitus est, vt perituris vacare negotiis non indigentes, Diuinis solummodo Officiis excubarent. Ipsumque Clerum abundanter Lege Diuina, Romanaque imbutum Cantilena morem atque Ordinem Rom. Ecclesiæ seruare præcepit: quod vsque ad id tempus in Metensi Ecclesia factum minimè fuit.*

Quæret iam Curiosus aliquis, quo loco essent illæ Scholæ constitutæ & quomodo regerentur. De loco, hoc legendo accepimus, constitutas fuisse in inferiori Basilicæ naui, vel in Atrio seu in aliquo Conclaui atrij iuxta Canonem 23. Concilij Toletani 4. habiti circa annum Christi 624. in quo hæc habentur verba. *Quicumque in Clero puberes aut adolescentes existunt, omnes in vno conclaui atrij commorentur, vt lubricæ ætatis annos non in Luxuria, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant deputati probatissimo seniori, quem & Magistrum Doctrinæ & testem vitæ habeant.*

Hinc ab edocendis Paruis locum illum, seu Atrium volunt aliqui vocatum fuisse PARVIS, cuiusmodi est Atrium Basilicæ Parisiensis, quod vulgò dicitur *le Paruis Nostre-Dame.* Et Mathæus Parisiensis ad an. 1250. Vbi de quibusdam exactionibus Legatorum Apostolicorum in Francia loquitur, deque miserrimo quodam Magistro Clericorum, qui pendere tributum cogebatur. *Pro illa substantiola persoluenda*, inquit, *cogebatur ille pauperibus multis diebus Scholas exercens venditis in Paruisio libellis vitam famelicam & Codrinam protelare.* Quæ verba explicans Iacob. Watsius in Glossario, *Sanè*, inquit, *aliquando Pars quædam in inferiore Naui Ecclesiæ Schola exercendæ destinata à Paruis Pueris ibi edoctis* PARVIS *vel* PARVISIVM, *Angl.* THE PARVIS *dicebatur. Sensus igitur est pauperculum istum non tantùm coactum fuisse Scholam docere, sed & exemplaria libellorum pro paruulis suis exscribere eisque vendere. Adhuc in celeberrima Oxoniensi Academia postquam Magistri Quodlibeta sua siue disputationes magnas in Scholis publicis absoluerint, Iuniores paruis suis pomeridianis se exercent, & Paruisias appellant. Etiam & in Collegiis Inrisperitorum Nostratium exercitium siue Colloquium studentium* THE PARVILE *vocabatur, quod nunc Moote dicimus.*

Talis ergo Scholarum illarum locus, quale verò regimen? hoc quoque ex Variorum Authorum scriptis collegimus, plures aliquando fuisse in Atrio Cellulas Magistrales, hodie vulgò *Classes* vocamus, pluresque Magistros pueris, adolescentibus, Clericis & Presbyteris in Grammaticalibus & aliis artibus liberalibus, in cantu & psalmodia, in intelligentia Sacrarum Scripturarum, Sacramentorum, Ritualium & Ceremonialium instituendis addictos: omnesque illos Vni è Canonicis ab Episcopo vel à Capitulo ad id muneris electo paruisse, qui in aliquibus locis *Scholasticus*, in aliis *Scholaster*, alibi *Capischola*, seu Caput Scholæ, alibi *Decanus*, vel *Cancellarius* appellatur. Et de eo intelligendus Canon Concilij Toletani IV. quo præcipitur, vt pueri probatissimo alicui Seniori ad custodiendum deputentur. Ad cuius Canonis explicationem hæc habet Chrodegangus in lib. de Regula Canonicorum c. 48. quem publici iuris fecit Lucas Dacherius in Spicilegio tom. 1. SOLERTER *Rectores Ecclesiarum vigilare oportet*, inquit, *vt pueri & adolescentes, qui in Congregatione sibi commissâ nutriuntur vel erudiuntur, ita iugibus Ecclesiasticis Disciplinis constringantur, vt eorum lasciua ætas & ad peccandum valde*

Regimen Scholarum Episcopalium

procliuis nullum possit reperire locum, quo in peccati facinus prorüat. Quapropter in huiusmodi custodiendis & spiritualiter erudiendis talis à Prælatis constituendus est Frater, qui eorum curam summâ gerat industriâ, eosque ita arctissimè constringat, qualiter Ecclesiasticis Doctrinis imbuti & armis spiritualibus induti & Ecclesiæ vtilitatibus decenter parere & ad gradus Ecclesiasticos quandoque dignè possint promoueri. Libuit præterea ob ædificationem congruam & instructionem negotij, de quo agitur, quandam SS. Patrum sententiam huic operi inserere quæ ita habet (Conc. Tolet. 4.) *Quisquis autem in Clero Puberes aut Adolescentes existunt, omnes in vno Conclaui Atrij commorentur, vt lubricæ ætatis annos non in luxuriâ, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant deputati Probatissimo Seniori quem & Magistrum Doctrinæ & testem vitæ habeant..... His ita præmissis oportet vt Probatissimo Seniori, pueri ad custodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater verò, cui hæc cura committitur, si eorum curam parui penderit, & aliud quàm oportet, docuerit, aut his aliquam cuiuslibet læsionis maculam ingesserit, seuerissimè correptus ab officio amoueatur & Fratri alij hi committantur, qui eos & innocentis vitæ exemplis informet & ad bonum opus peragendum excitet.*

Initio quidem Archidiaconi hanc videntur habuisse curam, dicebanturque *Primicerij Scholæ.* Ita legitur in Ep. 4. S. Remigij Tomo 1. Conciliorum Ecclesiæ Gallic. *Cum igitur Leuitas feceris, Presbyteros consecraris, Archidiaconum institueris Primicerium Scholæ clarissimæ militiæque Lectorum.* legitur etiam apud Chrodegangum hie ritulus, *De Archidiacono seu Primicerio.* Postea specialis hæc instituta est in Capitulo Cathedrali Dignitas cum Præbenda, vocataque in aliquibus locis *Scholanio* vel *Scholastria*: de qua extat quædam Decretalis Alexandri III. Quæ tamen inter eas non legitur, quæ ex ipso in Decretalibus Gregorianis referuntur. Titulum habet De Magistris Collect. 2. *Peruenit ad Nos, quod cum in Ecclesia Laudunensi & Ecclesia Tornacensi ad sustentationem eius qui Scholas regit, Beneficium olim deputatum fuisset, sicut per omnes fere alias Maiores Gallicanas & fuisse quondam, & in quibusdam adhuc esse dignoscitur.*

Talem autem Primicerium seu Magistrum Scholarum Hospinianus comparat cum Rectore Academiæ: nam ille Scholarum Episcopalium & Clericalium præfectus erat, vt iste Publicarum. *Erat Scholasticus* inquir, *Scholæ Ecclesiasticæ inspector & moderator prima Dignitatis: qualem in Scholis Publicis, quas Academias iam nuncupant, dicere possumus Rectorem.* Ille autem cæteris Magistris tam qui in Scholis Artiensibus, quàm qui in vicanis docebant, authoritate Apostolica vel Episcopali licentiam docendi impertiebatur: quam Dignitatem & potestatem etiamnum habet sub Cancellarij nomine in Vniuersitatibus plurimis, in aliis ipsi Episcopi Cancellarij munere funguntur: quâ de re sic habet Gregorius Tolos. Syntag. l. 15. c. 19. *Tolosæ post Præpositum secundus in Dignitate est Cancellarius Academiæ, & Canonicus in choro & alibi. Cadurci non ita: sed post Archidiaconos duos & Cantorem Officium gerit. Hic in Diplomatibus summorum Pontificum, qui Priuilegia Academiæ nostræ Cadurcorum largiti sunt, dicitur Magister Scholarum. Nam antequam Academia esset, erat inter Canonicos vnus Magister, aut Canonica portio vni Magistro dabatur, qui docendi prouinciam susciperet, & suâ curâ alios Præceptores & Magistros docendi causâ deligeret iuxta Concilij Generalis & Lateranensis Decreta. Subinde in institutione Academiæ ex Magistro Scholarum factus est Cancellarius, eiusque Dignitas, vt aliarum Dignitatum Ordo, metienda est ex consuetudine Ecclesiarum, in quibus sunt instituti.* Sed nos ea de re ad calcem primi sæculi Vniuersitatis Parisiensis, vbi de Rectore & Cancellario pluribus agemus.

DE SCHOLIS PARISIENSIBVS ANTE Carolum Magnum.

Circa Scholas Parisienses triplex est Scriptorum opinio. Aliqui eas reponunt inter celebres, præsertim ex quo Gallia Christianam fidem amplexa est. Scribunt enim Dionysium Areopagitam relictis Athenis Romam primum contendisse: deinde à Clemente Pontifice in Gallias missum ad prædicandum Christi Euangelium Lutetiæ resedisse, litterasque humanas & diuinas cum fide seminasse. Addunt authoritatem Boëtij scribentis in lib. de Disciplina Scholarium *se in Ciuitate Iulij Cæsaris, quæ Parisius dicebatur, multos artes mendicare* perspexisse, *nullis eis pocula Philosophiæ administrantibus.* Vnde inferunt olim fuisse Parisiis celebre litterarum Emporium, sed tempore Boëtii, licet ad illud Germani, Itali, Hispani confluerent, minus floruisse.

Verum ista duo fundamenta nimis caduca sunt & incerta, quàm vt ad hanc sententiam accedere debeamus. Primum quidem, quod Ludouici Pii temporibus inualescere cœpit, tam validis rationibus & coniecturis impugnatur, vt si non falsum, certe falso & commentitio proximum appareat. Alterum verò, quod Seuerini Boëtij authoritate nititur, plurimum quidem ponderis haberet, si libellus iste Boëtij fœtus esset. Verum tria euincunt non esse, Titulus, Elocutio & Inuentio: Titulus quidem, quia opusculum inscribitur nomine Boëtij illius viri consularis, tam celebris in Historia, qui statim in proëmio ait se inhumani Regis Gothorum, nempe Theodorici *cruciatu corrosum* fuisse: deinde cap. 2. causa sanitatis recuperandæ in Galliam se transtulisse, in Ciuitate Iulij Cæsaris nempe Parisiis multos artes mendicare perspexisse. At constat Boëtium, paulo postquam Theodoricus Romam aduenit, ab eo quorundam Improborum impulsu relegatum, non Parisios neque in Galliam, sed Ticinum seu Papiam: neque inde egressum: nonoque demum anno in carcerem cum Symmacho Socero coniectum, ibidemque obtruncatum.

Elocutionem quoque non redolet Boëtij opusculum istud, puritatem elegantiamque sermonis, quæ cernitur in libris de Consolatione Philosophiæ, quos ille Ticini conscripsit, aliisue eiusdem authoris operibus. Non potest autem eiusdem hominis tam dispar esse stylus, etiam si maximè conetur.

Inuentio denique non potest tribui Boëtio; cuius temporibus non erat ea certè frequentia Scholarium Lutetiæ, quam author ille fingit tum fuisse. Meminit enim c. 2. non modo Gallorum, sed Britonum, Germanorum, Hispanorum atque Romanorum, quorum paucos, quia proterui erant & discholi, Magisterij Gradu & honore donari viderat. Præterea de Determinationibus agit Terminorum Philosophiæ; de Archischolaribus, quos Baccalaureos appellamus; de Incipientibus, deque deductione eorum ad Scholas Magistrorum, aliisque eiusmodi circunstantijs studiorum, quas temporibus Boëtij nondum vsurpatas fuisse Parisiis manifestum est; nec forsan alibi.

Præterea opus istud inter Boëtiana à nemine veterum Scriptorum recenseri legimus: & quanquam non diffitemur antiquum esse, nec contemnẽdum putamus, non tamen Caroli M. seculo vetustius esse credimus. Quis vero sit illius author, nihil audemus affirmare. Sed si coniecturâ vti licet, videtur esse verus aliquis professor Academiæ Parisiensis, qui præcepta quidem tradit de Disciplina Scholarium, sed suppressis nominibus multorum mores arguit: & corruptissimam quorumdam Magistrorum consuetudinem reprehendit, quorum ne incurreret offensionem, nominibus pepercit. Adde quod licet videatur de Gymnasio Athenienſi loqui, omnino tamen Parisiensem Disciplinam, indigitat, quam cernimus antiquitus obseruatam, & qualis fuisse videtur à temporibus Caroli M. ad Ludouici IX. Ætatem. Itaque si in re tam antiqua diuinationi & conie-

cturæ locus est, credibile est libelli memorati authorem esse Ioannem Scotum seu Erigenam, qui Caroli Calui temporibus Lutetiæ publicè docebat: quippe tria illi conuenire videntur, quæ in illius opusculi auctore deprehenduntur. Quod scilicet studuerit Athenis, Græcasque litteras amauerit: at Ioannes è Græco in Latinum multa opera iussu Calui conuertit. Quod Dialecticæ studium maximè commendet: cui Ioannes impensissimè addictus fuit, & Sophisticis cauillationibus etiam nimium. Quod denique Magistros sugillet: quia non placebat eorum in docendo consuetudo. Vnde Ioannes multorum inuidiam & odium incurrit. Sed de his plusquam satis.

Aliorum est opinio, nullas omnino fuisse Scholas Parisienses antiquitus: atque ideo Ciuitati Parisiensi nimis quippe priscis temporibus angustæ & ignotæ omnem derogant litterarum professionem, cum nullus veterum Authorum illius meminerit: non Ausonius Burdigalensis, non Sidonius Apollinaris, qui tam curiosè tamque studiosè celebres suorum temporum scholas præstantissimosque professores commemorant.

Certe mirum videri debet hanc Galliæ Celticæ partem, si litterarum exercitium habuit, nulla famâ inclaruisse. De Belgica minus mirum, quæ à cæteris Galliarum partibus longius abest: ideoque minus culta semper fuit, hincquo cæteris fortior existimata: vnde miratur Sidonius l. 4. Ep. 17. in Arbogaste Belga tantam facundiam fuisse *Tu*, inquit, *Quirinalis impletus fonte facundiæ, potor Mosellæ Tiberim ructas. Sic Barbarorum familiaris, quod tamen nescius Barbarismorum. Par Ducibus antiquis lingua manuque; sed quorum dextera solebat non minus stylum tractare, quàm gladium. Quocirca Sermonis pompa Romani, si qua adhuc vspiam est, Belgicis olim siue Rhenanis abolita terris, in te resedit: quo vel incolumi, vel perorante, & si apud limitem ipsum Latina iura ceciderunt, verba non titubant.*

Narbonensis verò & Aquitania amplissimum olim tenuerunt Litterarum Imperium. Itaque cum vetusti authores Gallicanam facundiam prædicant, de illis certè Galliarum partibus vulgo intelligendi sunt. Ipsa quoque quæ tribuunt epitheta, ingenij Vasconici & Prouincialis naturam exprimunt. M. Cato lib. 2. Origin. apud Carisium, *Pleraque Gallia duas res industriosissimè persequitur, rem militarem & arguté loqui*. Hieronymus ad Rusticum Monachum. *Ac post studia Galliarum quæ vel florentissima sunt*. & paulo post *vbertas Gallici nitorque sermonis*. Et ad Paulin. quàm eleganter Aquitanum hominem & Vasconici ingenij pompam exprimit, de Hilario loquens, *S. Hilarius Gallicano cothurno attollitur*. Et in proœmio Ep. 2. ad Galatas eum vocat *Eloquentiæ Latinæ Rhodanum*.

At Celtis nostris nihil tale legimus attributum: imò potius ruditatem quandam & impolitiam. Sulpicius Seuerus Dialog. 1. c. vlt. *Tu verò vel Celticè, aut si mauis Gallicè loquere, dummodo iam Martinum loquaris*. Irenæus in Præfat. l. 1. aduersus hæreses. *Non autem exquires à nobis qui apud Celtas commoramur, & in Barbarum sermonem plerumque auocamur, Orationis Artem, quam non didicimus*. Quæ verba non ita tamen intelligenda sunt, vt Lugduni, vbi tum sedebat Episcopus, nullum esset litterarum exercitium, fuisse enim celeberrimum antea demonstrauimus: sed quod homo Græcus Latini sermonis elegantiam non potuisset nec posset perfectè callere, satis quippe occupatus in addiscenda lingua Gallicana, cuius ipsi necessarius erat, vsus in negotiis suæ Diœceseos tractandis. Sidonius Apollinaris l. 3. Ep. 3. Hecdicium nobilem Aruernum laudat, quod in Aruernia Latinis Musis causam dedisset & occasionem instituendi exercitij. *Mitto istic ob gratiam pueritiæ tuæ vndique Gentium confluxisse Studia litterarum, tuaque persona quondam debitum, quod sermonis Celtici squamam depositura Nobilitas nunc Oratorio stylo, nunc etiam Camœnalibus modis imbuebatur*. Quid est autem illa sermonis Celtici squama, nisi ruditas & impolitia?

Itaque præter Lugdunenses & Æduenses Scholas raras videmus in tota Celtica fuisse alicuius celebritatis & famæ, nomenque meruisse Gymnasij Publici, aut Academiæ. Quanquam tamen non videtur posse negari, quin in Metropolibus & in aliis Vrbibus, vbi Romani Præsides Tribunal habebant, Liberalium Artium professio exercita fuerit. Nam vt ait D. Augustinus l. 19. de Ciuit. c. 7. *Opera data est vt imperiosa Ciuitas* (Romana) *non solum iugum, verum etiam linguam suam domitis Gentibus imponeret*. Et Gratianus Imperator edixit, *vt saltem in Me-*

tropolibus Galliæ nobilium Professorum electio celebraretur : cuius Rescriptum ante retulimus.

Iam verò quis nescit Lutetiam Parisiorum fuisse Præsidum Cæsarianorum sedem? Iulianus, qui Apostata dictus est, cum in Gallia degeret, Ciuitatem illam, posthabitis suæ Ditionis vrbibus, delegisse videtur ad habitandum : vnde illam vocat in Encomio Barbæ *Caram Lutetiam* τὴν φίλην λευκετίαν, eiusque laudat situm & temperiem; ibidem extruxit Palatium, quod diuturnis temporibus Palatij Iuliani Thermarumque nomen retinuit. Expulsis verò è Gallia Romanis Primi Francorum Reges, si studia litterarum non amplificarunt, saltem non abstulerunt: imò postquam à bello quieuerunt & Christianam fidem amplexi sunt, in primariis suis sedibus eas exerceri voluerunt. Belforestius singularis diligentiæ vir & Antiquitatum Gallicarum Indagator solertissimus atque accuratissimus ait in sua Cosmographia, eo loco vbi de Vniuersitate Parisiensi fusè disserit, Clodouæum I. è Pagano factum Christianum in monte, qui tunc Locutitius seu Leucotitius, deinde verò San-Genouefianus dictus, Basilicam extruxisse magnificam in honorem SS. Apostolorum Petri & Pauli, ibique constituisse Canonicos, vt vocant, seculares, & SEMINARIVM LITTERARVM. Item in Ecclesia S. Vincentij, quæ nunc S. Germani Pratensis appellatur, institutam olim fuisse Scholam Ecclesiasticam.

Childebertus I. dicitur amauisse litteras, satisque commodè Latinè locutus; atque è Tribunali Ius subditis reddidisse. Sic enim de eo Fortunatus apud Massonium, *Cum bella odisset, pacem & litteras ac iustitiam amabat: primus enim Regum Nostrorum Latinè sciuit, cum parens atque aui Sicambricè locuti fuissent.*

Chilperico Childeberti successori hoc imprimis illustre gloriosumque fuit, quod Francigenarum Regum primus poësim excoluerit, & poëticè composuerit; quodque teste eodem Fortunato, nullo interprete multarum Gentium linguas discernere soleret. Gregorius verò Turonensis l. 5. c. 45. scribit eum addidisse quinque litteras Alphabeto, vt suauior commodiorque foret idiomatis Francici pronunciatio, præcepisseque omnibus Magistris, vt eas Discipulis diligenter inculcarent. *Addidit & litteras litteris nostris*, inquit, *id est ω sicut Græci habent Æ*, The, W WI. *quarum Characteres subscripsimus: hi sunt* O, ↓, Z, π. *& misit Epistolas in Ciuitates Regni sui, vt sic pueri docerentur, ac libri antiquitus scripti planati pumice rescriberentur.*

Alij aliter scribunt, aiuntque illum has quinque Græcorum Duplices θ χ φ ξ ψ. in Alphaberum nostrum transcripsisse ad exprimendas vno Charactere hasce geminas TH, Ch, PH, Gs, PS. quod quidem in vsu fuisse quandiu vixit, testatur Gregorius; cum eo verò institutum illud interisse

Idem refert ab eo conscriptos fuisse duos libros versibus, sed nullo certo pede, nec obseruatâ quantitate, constantibus. *Confecit*, inquit, *duos libros, quasi Sedulium imitatus, quorum versiculi debiles nullis pedibus subsistere possunt: in quibusdam non intelligebat: pro longis syllabas breues posuit, & pro breuibus longas statuebat; & alia opuscula, vel hymnos, siue Missas, quæ nulla ratione suscipi possunt.* Aimoïnus tamen Historiæ Francicæ scriptor longè aliter de Chilperici Poemate sentit, eo scilicet constitisse, quàm non illi Poëtici ingenij spiritus deesset, queriturque sua ætate quæsitum iam reperiri non potuisse. In exemplum vero venæ illius non infelicis refert Epitaphium, quod ille in honorem S. Germani Parisiensis Episcopi composuisse dicebatur, quod legitur in vita S. Germani à Fortunato Pictauorum Episcopo scripta: sed venam Fortunati, vt arbitror, sapit magis, quàm Chilperici. Vtut sit, illud ad venerandæ antiquitatis commendationem referre non pigebit.

Ecclesiæ speculum, Patriæ vigor, Ara reorum:
Et Pater & Medicus, Pastor amorque Gregis.
Germanus virtute, fide, corde, ore beatus,
Carne tenet tumulum, mentis honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata sepulcri:
Viuit enim, nam mors quem tulit, ipsa timet.
Creuit adhuc potius Iustus post funera. Nam Qui
Fictile vas fuerat, Gemma superba micat.

Huius opem ac meritum multis data verba loquuntur
Redditus & cæcis prædicat ore Dies,
Hic vir Apostolicus rapiens de carne trophæum
Iure triumphali considet arce poli.

Obiit Germanus 28. Maij an. 576. scribit quoque idem Fortunatus Charibertum optimè didicisse Latinè loqui, itavt Romanos ipsos benedicendi facundia superaret.

Cum sis progenitus clara de stirpe Sicamber,
Floret in Eloquio lingua Latina tuo.
Qualis es in propria docto sermone loquela?
Qui nos Romanos vincis in Eloquio.

Clotarius Iunior Chilperici filius, qui regnare cœpit an. 587. erat teste Sauarone in litteris versatissimus, Diuini cultus amantissimus, benignus, mitis, liberalis, omnique virtutum genere decoratus. Addamus ex Fredegario c. 92. *fuisse patientiæ deditum, timentem Deum, Ecclesiarum & sacerdotum magnum Muneratorem, pauperibus eleemosynas tribuentem, seque omnibus benignum & pietate plenum ostendere solitum: quæ virtutes solent Musas comitari.*

Eodem anno, aut certe sequente Guntranus Aurelianorum Rex in vrbe sua exceptus est Orationibus omnis generis, Syriacis, Hebraïcis, Iudaïcis & Latinis. Testis Gregorius l. 8. c. 1. *Processit*, inquit, *ei obuiam immensa turba cum signis atque vexillis canentes laudes: & hinc lingua Syriaca, hinc Latinorum, hinc etiam ipsorum Iudæorum in diuersis laudibus variè increpabat.* Hunc prætereà scribunt fuisse benignum erga pauperes & eleemosynarum largitorem. Notat idem Gregorius l 4. c. 24. Gondobaldum Gontrani filium Professoribus Aurelianensibus traditum fuisse in Disciplinam.

De Dagoberto commemorat Massonius l. 1. Annal. ex communi omnium scriptorum sententia neminem illo fuisse *ad studia litterarum animo propensiorem, & boni æquique amantiorem, aut erga Deum magis pium.* Rigordus verò ait eum fuisse eloquentissimum: quod quidem eò credibilius videri potest, quia Clotarius pater eum seuerè voluerat educari sub Disciplina Sandragesili Præceptoris.

Iam verò quis dubitet, cum legit Reges istos fuisse litteris deditos, quin Aureliæ & Lutetiæ Scholas haberi voluerint, in quibus vrbibus primariam Regni sui sedem posuerant? de Lutetia quidem testis Gregorius l. 1. c. 37. & 38. Clodouæum exclusis Gothis & partâ de Alarico victoriâ Parisios venisse, ibique *Cathedram Regni constituisse.* Aimonius, seu potius Continuator l. 5. c. 51. de eadem sic scribit. Parisiana sedes propria Regum est, *eamque sicut in antiquis legitur scriptis Reges Francorum Regiam habere consueuerunt.*

Quod ad Episcopos verò Parisienses attinet, quorum curæ maximè incumbebat Clerum instruere & fidem propagare, non est dubium, quin scholas quoque in Episcopio habuerint. Et de S. Germano communis est sententia, multos eum habuisse Discipulos. Non enim erubescebant olim Episcopi cum fidei dogmatis litterarum peritiam teneris mentibus infundere. Vnde Fortunatus, qui ex Italia post B. Maurum Benedicti Discipulum in Galliam se contulit, quique Turonis publicè docuit, & tandem ad Pictauiensem sedem promotus est, de Germano deque Clero Parisiensi verba faciens, ait Beatum Episcopum tam senes rexisse quàm iuuenes. *Episcopi Parisienses.*

Carmine Dauidico Diuina Poëmata pangens
Cursibus assiduis dulce reuoluit opus.
Inde Sacerdotes, Leuiticus hinc micat Ordo:
Illos Canicies, hos stola longa tegit.
In medio Germanus adest Antistes honore,
Qui regit hinc Iuuenes, subrigit inde senes.

Quæ postrema verba interpretatur Hemeræus de Scholis, quas B. Præsul regebat, è quibus ait prodiisse viros eximia pietate illustres, & inter alios Briocum & Clodoaldum, huncque in Ecclesia Parisiensi Clericali gradu refulsisse. Briocus autem natione Hibernus S. Vincentij in Aremorica regione creatus est Episcopus.

Ad hunc Beatum virum mittebantur ex omnibus Regni partibus nobiles ado-

lescentes, quos pietas parentum sacerdotio destinabat, vt ab eo humanâ litteraturâ, moribus Ecclesiasticis & pietate Christianâ imbuerentur. Ita Bertranus à Parentibus ipsi traditus, ab eo instructus & institutus fuit, vt ipsemet in testamento scribit: de Germano enim verba faciens, *ille*, inquit, *me dulcissimè enutriuit, & in suâ sanctâ oratione ad sacerdotij honorem perduxit.*

At præclaram illam Germani scholam, in qua non modò artium liberalium, verum etiam Cantus & Psalmodiæ professio celebrabatur, pœne sustulit Eusebius quidam natione Syrus Episcopatum pecuniâ consecutus anno circiter 565. de quo sic scribit Gregorius l. 10. *Ragnemundus Parisiacæ vrbis Episcopus obit: cumque Germanus eius Faramundus presbyter pro Episcopatu concurreret, Eusebius Quidam negotiator genere Syrus datis multis muneribus in locum eius subrogatus est: isque accepto Episcopatu omnem Scholam Decessoris sui* Germani & Ragnemundi, *abiiciens Syros de genere suo Ecclesiastica Domui Ministros statuit.* Sic schola Parisiensis, quæ Germano præsule & Childeberto Rege floruerat, sub hoc Episcopo Syro plurimum defloruit.

Nec præterire æquum est, quod scribit Fortunatus ad laudem insignis Regis Childeberti, illum scilicet superbam Basilicam seu Ecclesiam Episcopalem extruxisse quæ cum templo, Salomoniaco certaret, de cuius dedicatione licet nihil dicat, certum tamen est eam fuisse Diuæ Virgini communi Parisiensium patronæ dedicatam. Idque clarè testatur Aimoinus l. 3. c. 57. de gestis Francorum. *Interea*, inquit, *Fredegundis Regina Marito viduata ad Basilicam Parisiacæ vrbis in honorem S. Mariæ dicatam cum Thesauris quos secum habebat, se conferens, à Ragnemundo suscipitur Episcopo.* Fortunatus ergo sic habet l. 2. de Templo illo fide & Religione Christianâ permagnifico.

Si Salomoniaci memoretur Machina Templi,
Arte licet par sit, pulchrior ista fide.
Nam quæcunque illic veteris velamine Legis,
Clausa fuere prius, hic reserata patent.
Floruit illa quidem vario intertexta Metallo,
Claruit hæc Christi sanguine tincta nitens.
Illam aurum, lapides ornarunt, Cedrina ligna.
Hic venerabilior de cruce fulget honor.
Constitit illa vetus ruituro structa Metallo:
Hæc pretio mundi stat solidata Domus.
Splendida marmoreis attollitur aula columnis,
Et quia pura manet, gratia maior inest.
Prima capit radios variis oculata fenestris
Artificisque manu clausit in arce diem.
Cursibus auroræ vaga lux laquearia complet,
Atque suis radiis & sine sole micat.
Hæc pius egregio Rex Childebertus honore
Dona suo populo non meritura dedit.
Totus in affectu Diuini cultus inhærens
Ecclesiæ viles amplificauit opes.
Melchisedech noster merito Rex atque sacerdos
Complenit Laicus Religionis opus.
Publica iura regens ac celsa Palatia seruans
Vnica Pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens illic meritorum viuit honore;
Hic quoque gestorum laude perennis erit.

Ex dictis igitur intelligimus à primis Christi seculis, maximè vero ab institutâ Monarchiâ Francorum ad annum circiter 600. perpetuum fuisse Lutetiæ litterarum exercitium, non eo quidem splendore, quo post Carolum Magnum fuit, sed aliquo certe & laudabili; atque adeo non ita fuisse Barbaros Parisienses, vt Angli prædicant, quandoquidem vt testantur eorum Annales, Lutetiam commigrare solebant ad primariam Regni Francici sedem, vt suauioribus Disciplinis, ciuilitate morum, sanâ Doctrinâ, Diuinarumque scripturarum intelligentiâ imbuerentur.

Non

Non est verò dissimulandum, quod scribunt aliqui à Dagoberto ad Carolum M. fuisse quasi duorum seculorum caliginem, & valde paucos in tota Gallia litteris excelluisse: quod ex eo factum existimant, quia Reges consecuti, aut desides, aut qui eorum vice regebant, Maiores Palatij, plus Laïcis hominibus; quàm Ecclesiasticis, plus illiteratis, quàm litteratis tribuebant. Quo quidem vitio imprimis laborasse legitur Martellus: ille enim teste Flodoardo l. 2. c. 11. non solum Remensem, sed & alios etiam Episcopatus Laicis hominibus dabat: ita ut Episcopis in rebus Ecclesiæ nihil fere iuris & authoritatis permitteret. Quamobrem cum illi propè soli litterarum curam tunc haberent, soleatque Beneficium Ecclesiasticum esse merces studiosorum, necesse est magnam tunc temporis iacturam passas fuisse litteras, mercede & Mecenatibus deficientibus. Adde bella ciuilia; frequentesque Regni vicissitudines, & Regum mutationes, Litterarum quieti & professioni omnino inimicas. Clades litterarum.

Temporum illorum miserabilem statum describit Antissiodorensis in Chronico ad an. 700. vbi de Carolo Martello. *Antissiodorensi Ecclesiæ*, inquit, *post Clementem præfuit Adulphus ex Cantore Episcopus: vir in Diuinis Officiis strenuus, & Episcopali largitate famosus. Huius tempore res Ecclesiasticæ ab Episcoporum potestate per Carolum Principem abstractæ in Dominatum Secularium cesserunt. Siquidem centum tantummodo Mansis Episcopo derelictis, quidquid villarum superfuit, in sex Baioarios distributum est. Abbatiæ verò singulis Abbatibus dilargita. Quam Ecclesiæ humiliationem idem Religiosus Pontifex pæne exitialiter doluit: adeo vt Paralisis morbo correptus vniuersis sui corporis officiis priuaretur.*

Narrat idem Author paulo post Maurinum eiusdem vrbis Episcopum ea de re conquestum apud Carolum M. sub initia regiminis obtinuisse, vt res Ecclesiæ decedentibus Possessoribus Laïcis ad veros & legitimos possessores redirent. *Hic Carolum Regem adiit, & ab eo obtinuit, vt decedentibus singulis, qui tunc res Ecclesiasticas obtinebant, paulatim cuncta reciperet: sicque annuente Deo res prosperè cessit, vt fere intra biennium nullus pæne eorum restiterit, quibus prædia Ecclesiastica contra licitum deseruiebant.* Obtinuit quoque ab eodem Leidradus Archiepiscopus Lugdunensis restitutionem bonorum Ecclesiæ suæ concessorum, quæ à Laïcis possidebantur. Sed non ita cæteri Episcopi & Abbates, quos sæpe conquestos legimus apud consecutos Reges & Imperatores, quod contra fas omne Laici Beneficia Ecclesiastica possiderent & retinerent: vt in synodo Meldensi an. 845. & sæpe aliàs.

Causa tamen retinendi initio videbatur illis esse legitima, aut saltem tolerabilis, eaque duplex. Vna, quia Episcopi plerique & Abbates bonis illis sacratis abutebantur, & ad profanos vsus ea conuertebant, sæpe etiam impios & sacrilegos. Cui malo Chrodegangus Martelli Referendarius & magnæ in Palatio authoritatis, vir eloquio facundissimus, & tam patrio quàm etiam Latino sermone imbutus, deinde Antistes Metensis, mederi curauit obtentâ per Stephanum summum Pontificem Cleri Reformatione, quem vt ante retulimus, in Gallias euocarat. Hic enim, vt refert Paulus Diaconus, *Clerum adunauit & adinstar Cœnoby intra Claustrorum septa conuersari fecit: normamque eis instituit; qualiter in Ecclesia militare deberent: quibus annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est; vt perituris vacare negotiis non indigentes Diuinis solummodo Officijs excubarent, ipsumque Clerum abundanter lege Diuina Romanaque imbutum cantilenâ morem atque Ordinem Romanæ Ecclesiæ seruare præcepit.* Nec dubium quin Scholas in Episcopiis haberi quoque præceperit. Et vt ipse exemplo præiret, Romam reuersus post recuperatam SS. Dionysij, Rustici & Eleutherij Martyrum inuocatione & auxilio sanitatem, Academiæ Romanæ Collegium addidit, quod Scholam Græcorum nuncupauit: Paulus verò eius successor opus inchoatum perfecit.

Altera prædiorum Ecclesiasticorum alienandorum causa hæc fuit. Cum Gallia à Saracenis, Danis & postea à Normanis frequenter vexaretur: nec possent Episcopi & Abbates eos repellere, imò sæpe cogerentur aut illis se submittere, aut ex Episcopiis & Abbatiis fugere, quibus postea Barbari tanquam præsidiis & propugnaculis vtebantur ad vlterius procedendum & deprædandum, æquum visum est ea vrgente necessitate Episcopatus, maximè verò Abbatias commendare Ducibus Laïcis, seu custodiendas committere aduersus Barbarorum incursationes

& infultus, eisque ad militum sustentationem prædia sacrasque possessiones assignare. Idque intelligimus ex priuilegio, quod longo post tempore Henricus I. an. 1058. Fossatensibus Monachis impertiuit: quo scilicet indicat Hugonem Capetum auum suum eatenus Burchardo Comiti Corboliensi eorum Abbatiam concessisse, vt eam contra hostes tueretur. *Comes Burchardus*, inquit, *nihil aliud ab Auo nostro Hugone de illo loco habuit, neque tenuit: nisi vt prouidentiam atque defensionem aduersus hostem & inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ atque peruersores prædiorum ipsius loci haberet: & vt ipsum locum sublimare atque ditare terrarum suarum beneficiis atque possessionibus liceret.*

Atque hinc originem sumpsisse liquet Abbatias, quæ vulgò *Commendatariæ* appellantur. Fuit enim *Commenda vetus*, vt definiunt Iurisconsulti in Glossa verbi *Commendare* in cap. Nemo deinceps de Elect. l. 6. *Ecclesia custodia alicui commissa ad tempus euidentis necessitatis gratia.* At postea citra necessitatem Commendæ datæ sunt in titulum. Vnde Ioannes Andreas Commendarum duo facit genera: quasdam scilicet ait esse in Titulum, quasdam verò in Custodiam.

DE INSTITVTIONE SEV FVNDATIONE VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

VAM inquirendum, quis sit institutor & author Academiæ, seu vt obtinuit loquendi vsus, Vniuersitatis Parisiensis, omnium quotquot olim fuerunt, aut deinceps institutæ sunt, florentissimæ & celeberrimæ. Certè si priora illa Imperatorum Ro. & Regum Francorum tempora cum ætate Caroli Magni conferantur, affirmare licebit Musas olim delituisse, & si quid ausæ fuerunt, balbutire tantummodo didicisse: Regnante vero Carolo ex occulto in apertum, è priuatis cellulis in publicum forum, è tenebris ad lucem, ex vmbra ad Solem prodisse, frontemque vernâ quadam amœnitate hilarem ostentasse, ac demum veluti solutâ linguâ liberè, suauiter & eloquenter loqui cœpisse. Itaque Artium splendorem ac dignitatem, litterarum ornamentum, Disciplinarum omnis generis extra Canonicorum, Episcopiorum, & Cœnobiorum septa professionem, & vt more iam recepto loquamur, VNIVERSITATIS PARISIENSIS institutionem atque erectionem Carolo M. deberi tam certum est, quàm quod certissimum.

Vnde mirum videri debet, quod quibusdam viris Doctis & Antiquitatum nostrarum non incuriosis scrutatoribus venerit in mentem, non Carolum, sed Philippum Augustum, aut ad summum Ludouicum VII. eius parentem duodecimo Christi seculo fuisse huius Vniuersitatis institutorem, cum nullus veterum scriptorum, nullus quoque recentiorum, exceptis forsan tribus aut quatuor, in tanto numerò de Carolina fundatione dubitet. In eo scilicet pauculi isti hallucinati sunt, quod nullum authorem Vincentio Bellouacô antiquiorem esse crediderunt, qui id asstrueret, fictamque putauerunt esse historiam, quæ Carolum in haec econdenda Vniuersitate Anglorum & Scotorum quorumdam opera vsum fuisse commemorat.

Nos igitur cum nouem prope seculorum fide indubitanter asserimus Carolum verè Magnum, omnium Regum maximum, sapientissimum, litteratissimum esse huius principis Academiæ verè Parentem, Institutorem & Fundatorem. Non quod nullæ fuissent omnino ante ipsum Litteræ Lutetiæ, fuisse enim supra demonstratum est; sed quia paucis cognitas & in Cœnobiis ac Claustris Episcopiisque latentes eduxit in lucem, seculares quodammodo reddidit & communes, easque proposuit omnibus ad amplectendum, quæ solis fere viris Ecclesiasticis & Cœnobitis antea patebant. Postremo quia illustriori & nobiliori quodam ordine modoque illarum professionem exercitationemque disposuit, Professoribus præmia & Priuilegia concessit, & professioni loca commodiora, salubriorem stationem in vrbe Regni primaria Regumque sede longè à belli tumultibus & hos

stium finibus remota assignauit, adeo vt ad Præcellentis Academiæ absolutissimam perfectionem nihil desideratum fuisse videatur.

Hoc autem antequam demonstramus, quatuor nobis præstanda incumbunt. Imprimis enim examinandum qui fuerint Caroli mores erga litteras. Deinde quo instituto & exemplo tem tam præclaram meditatus sit. 3. Quid ad Academiæ seu Vniuersitatis litterariæ erectionem Institutionemque necessarium sit. Postremo quid Academia publica à Scholis priuatis differat.

Igitur hoc præmittendum, quod in confesso est apud omnes, Carolum supra omnes prædecessores suos singulari animi affectu litteras earumque Professores coluisse. Sed quod mirum videri debet, quodque pauci forsan aduerterunt, eas non puer didicisse videtur, sed adultus; non priuatus adhuc, sed iam Rex factus, victor hostium & triumphator. Regnare enim cœpit cum Carlomanno fratre an. 769. quo tempore nec primordiales quidem Disciplinas prælibarat: tum deinde à M. Petro Pisano Grammaticam didicit, qui relictâ Papiâ vbi docebat, à Rege accitus in Galliam venit; & in Palatio non tantum Carolum, sed alios quoque instituit vt infra dicemus.

At vnde Pisanus tam procul à Gallia remotus Carolo notus fuit? ab Alcuino forsan, qui cum adhuc adolescens Romam proficisceretur & aliquandiu Papiæ commoratus fuisset, Magistrum Petrum audiuerat, & disputantem viderat: vt ipse testatur Ep. 15. ad Carolum. *Dum Ego adolescens Romam perrexi & aliquantos dies in Papia Regali Ciuitate demorarer, Quidam Iudæus Iulius nomine cum Petro Magistro habuit disputationem: & scriptam esse eandem controuersiam in eadem Ciuitate audiui. Idem Petrus fuit, qui in Palatio vestro Grammaticam docens claruit.*

Ab illo igitur Magistro iam sene in Grammaticis bellè institutus, ab Alcuino Leuitâ Rhetoricam, Dialecticam, cæterasque Liberales Artes cum Astronomia percepit, vt testatur Eginhartus Abbas. *In discenda*, inquit, *Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audiuit, in cæteris Disciplinis Albinum cognomento Alcuinum item Diaconum de Britannia Saxonici generis hominem, virum vndequaque doctissimum præceptorem habuit: apud quem Rhetoricæ & Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscendæ plurimum & temporis & laboris impertiuit.* Eginharto consentit Poëta quidam Saxonicus illius seculi, qui historiam ab ipso solutâ oratione conscriptam versibus mandauit. Sic ergo ille lib. 5. de Gestis Caroli Magni.

Artibus ipse quidem cunctis instructus honestis
Harum Doctores mirificè coluit.
A sene Leuitâ quodam cognomine Petro
Curauit primò discere Grammaticam.
Artis Rhetoricæ, seu cui Dialectica nomen
Sumpsit ab Alcuini dogmate notitiam.
Hic etiam Leuita gradu multumque peritus
Ex Anglis veniens Saxo fuit genere.
A quo præcipuè studuit totam rationem
Et legem cursus noscere siderei.

Ab hisce hominibus institutus vir iam grandæuus breui tempore ita profecit, vt Latinam linguam non minus familiarem habuerit, quàm vernaculam, Græcam quoque didicerit, & eloquentissimus euaserit: cuius rei locuples testis est Eginhartus. *Erat eloquentiâ copiosus & exuberans, poteratque quidquid vellet, apertissimè exprimere: nec patrio tantum sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit; in quibus Latinam ita didicit, vt æque illâ ac patriâ linguâ orare esset solitus. Græcam verò melius intelligere, quàm pronunciare poterat. Adeo certè facundus erat, vt Didascalus appareret.*

Auxit magni Principis ingentem animum, & sciendi desiderium Adrianus I. Pontifex Max. quocum arctissimam contraxit necessitudinem ab ipso Pontificatus initio ad extrema vsque vitæ tempora (cœpit autem Adrianus sedere an. 772. & sedit annos 23. cum 10. mensibus & 17. diebus) Etenim ille collapsam cernens Ecclesiæ Disciplinam, eam quo potuit modo instaurare & restituere conatus est. Imprimis verò seipsum dedit omnibus in exemplum doctrinæ, modestiæ, castitatis, liberalitatis, constantiæ & fortitudinis: centum pauperibus quotidianum victum in Atrio Lateranensi assignauit: Captiuos liberauit, templa extruxit,

Academiam Romanam iam à Stephano III. & Paulo I. amplificari cœptam & Græcorum Scholâ auctam accitis vndequaque viris doctis celebritate & frequentiâ nobilitauit. Has virtutes magni Pontificis Magnus Princeps sibi proposuit ad imitandum, & ita proposuit vt in omnibus fere se non æmulum modò, sed parem superioremque præstiterit. Hinc vt fit inter amicos alter alterius honorem procurabat & promouebat, alter alterius virtutes & dotes imitari studebat.

Atque imprimis Carolus Ecclesiasticæ libertatis acerrimum se protectorem exhibuit, cum anno Regni sui 5. ab Adriano rogatus in Italiam cum exercitu profectus Desiderium Longobardorum Regem Romæ exitium minitantem & Ecclesiæ iura opprimentem compressit & debellauit : qui cum in ista expeditione Cantus Ecclesiastici dissonantiam inter Romanos & Gallos agnouisset, sequente anno duos Clericos Romam misit teste Sigeberto, qui Authenticum Cantum à Romanis Cantoribus discerent, & cæteros Gallos reuersi edocerent. Tunc autem Carolus ab Adriano Patricij Romanorum nomen accepit & Regis Longobardorum : quos titulos Regi Francorum addidit & per 26. annos gessit, donec creatus est Imperator.

Aliquanto post compositis in Francia rebus Romam proficisci cogitauit, & Lutetiâ relictâ, vbi tunc sedebat, anno vt aliqui scribunt 776. vel vt alij 779. in Italiam redijt, vt testatur ille Scriptor Anonymus qui ab Ademaro Caroli & Ludouici filij Gesta historiamque se audiuisse testatur, sicque ille ad an. 779. *Quibus rite peractis Ligerim cum reliquis transmeauit Copiis, & Lutetias quæ alio nomine Parisius vocatur, se se recepit. Post non multum sane tempus incidit ei desiderium Dominam Orbis videre Romam.* Eo autem forte tempore Parisiis eum conuenerunt Doctores Angli scientiam vænalem clamitantes, de quibus infra dicetur.

Anno 787. Romam tertiò profectus perquam honorificè ab Adriano tunc adhuc sedente, receptus est, ibique Pascha celebrauit, non tamen sine tumultu & contentione inter Romanos & Gallos Cantores ortâ de præeminentia Cantus Ecclesiastici, symphoniâ & consonantiâ. Romani quidem Cantum Gregorianum edocti suauius & elegantius se cantare arbitrabantur, & Gallos præ se rusticos appellabant. Galli contra authoritate Caroli freti, & ab iis edocti, quos ipse Romam ante miserat ad discendum, se hac re longè Romanos superare contendebant. Dissidium diremit Carolus his verbis vsus ad suos, vt notat Monachus Engolismensis, *Dicite quis purior est & quis melior, aut fons viuus, aut riuuli eius longè decurrentes? responderunt omnes vna voce fontem velut caput & originem puriorem esse, riuulos autem eius, quanto longius à fonte recesserint, tanto turbulentos & sordibus ac immundiciis corruptos. Et ait Domnus Rex, reuertimini vos ad fontem S. Gregorij, qui manifestè corrupistis Cantilenam Ecclesiasticam.* Denique, vt breuiter absoluamus, ab Adriano obtinuit, vt in Franciam mitteret egregios Cantores Romanos Theodorum & Benedictum, quorum alterum Rex Metis, alterum Suessione Scholam Cantus Ecclesiastici habere voluit.

Atque ne vlla parte Ecclesiæ deesse videretur, secum exinde quoque plures Magistros & præsertim Artis Grammaticæ professores adduxit in Franciam, Literasque publicè profiteri præcepit, vt testatur idem Author ad an. 787. *Et Domnus Rex Carolus iterum à Roma Artis Grammaticæ & Computatoriæ Magistros adduxit in Franciam, & vbique studium litterarum expandere iussit. Ante ipsum enim Domnum Regem Carolum in Gallia nullum studium fuerat Liberalium Artium.* Iterum, inquit, quia iam ante ex Italia & aliunde complures viros in Artium professione versatos euocarat.

Cum autem ait prædictus Author nullum fuisse Studium Liberalium Artium in Gallia ante Carolum, id non absolutè de quocunque studio, sed de studio publico & Generali intelligendum est. Quo modo quoque interpretanda mens est Roberti Gaguini sic aientis de hac Institutione. *Ante id tempus*, (scilicet ante Carolum) *nulla schola Conuentio apud Parisios fuerat instituta. Quare miror quosdam Doctrinæ sibi scientiam arrogantes iactitare ab Athenis D. Dionysium Areopagitam secutam Scholasticorum multitudinem, Romam primum, deinde Parisium demigrasse. Cuius rei verisimilitudo nullo vel Græcæ locutionis, vel Collegij, vel eruditi hominis vestigio confirmatur. Nam ante Caroli M. ætatem apud Parisios Scholasticorum conuentum fuisse nemo Scriptorum prodit. Alioquin ex Scotia venientes Beda Discipuli Parisiensis Scho-*

te authores frustrà fuissent à Carolo instituti. Illa, inquam verba de scholis publicis, deque conuentu atque concursu celeberrimo intelligenda sunt, non de priuatis & Claustralibus, aut Vicanis scholis, quas certum est fuisse Parisiis & in Gallia passim ante Caroli M. ætatem. At his non contentus Carolus Publicas & Maiores in certis locis constituit & collocauit.

Quod vt euidentius pateat, operæ pretium est animaduertere 1. Carolum non tantum sibi Liberisque suis ac Nepotibus erudiendis Magistros euocasse, sed Vniuersis subditis & omnibus Christianæ Religionis Amatoribus, omnibus quoque studiosis & Artium Liberalium Cultoribus prodesse voluisse. Quippe certum est eum ex omnibus mundi partibus viros Doctos & docendi peritia insignes euocasse, eosque ad publicè docendum præmijs & honoribus inuitasse, quod nobile & immortale studium mirificè prædicat Alcuinus Ep. 23. *Vestram optimam sollicitudinem, Domine mi Dauid, semper amare & prædicare sapientiam cognoscebam, omnesque ad eam discendam exhortari, imo & præmiis honoribusque sollicitare; atque ex diuersis mundi partibus amatores illius, vestræ bonæ voluntatis adiutores conuocare studuisse: inter quas me etiam infimum eiusdem sanctæ sapientiæ vernaculum de vltimis Britanniæ finibus adsciscere curastis.*

2. Hinc patet Carolum non qualescunque scholas instituere voluisse, non inquam priuatas tantummodo & sibi, liberis, Aulicisque suis destinatas, quibus nempe sufficissent pauci præceptores; sed publicas, patentes omnibus & omnium Disciplinarum; quibus exercendis necessarij erant multiplices professores, quos quidem tanto numero vndequaque euocauit, vel qui præmijs allecti sponte ipsi sua tanto concursu confluxerunt, vt non Aulæ tantum, aut vni Ciuitati, sed toti Regno onerosi esse viderentur; vt testatur Eginhartus. *Amabat*, inquit, *peregrinos & eorum suscipiendorum magnam habebat curam: adeo vt eorum multitudo non solum Palatio, verum etiam Regno non immeritò videretur esse onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi huiusmodi pondere minimè grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonæ famæ mercede compensaret.*

3. Certum est Carolum tam multis Magistris conuocatis, alios & præsertim Grammaticos, Arithmeticos & Cantores in diuersis Regni sui vrbibus scholas habere voluisse: Alios verò & peritiores atque omni Doctrinarum genere excellentes Lutetiæ in Scholis Palatinis docere præcepisse. Atque ita scholas esse voluisse duplicis generis, Minores & Maiores. Minores autem in Episcopiis, Canonicorum Claustris, Monasteriis aliisque locis collocasse: quemadmodum ante ipsum in iisdem locis fuerant. Maiores vero in Publicis locis commodis & idoneis ad docendum: in quibus non modò qui Ecclesiastici esse vellent, sed & Nobiles, Nobiliumque filij, item & pauperes; omnis denique generis, sortis & Gentis Scholares erudirentur.

Hasce duplicis generis Scholas nemo est qui non agnoscat, si attendere voluerit: sed omnium curiosissimè & doctissimè de iis differit Ioannes Filesacus huius Academiæ Rector creatus an. 1586. mense Martio, postea Doctor Sorbonicus, in lib. de Sacra Episcoporum authoritate cap. 15. vbi postquam fusè de Scholis, quæ in Episcopiis & Monasteriis erant antiquitus, disseruit, in fine hoc addit. *Præter has scholas Episcopi Gallicani Concilij Parisiensis l. 3. c. 12. postulant à Ludouico Pio Imperatore, vt Exemplo patris sui Caroli M. in tribus congruentissimis Imperij locis Scholas Publicas constituat.*

Porro ad hanc rem videtur vsus duplici exemplo & instituto. Primo quidem eoque antiquissimo veterum Scholarum. Nam certe, vt erat vir curiosus cupidusque sciendi, quique cum viris Doctis frequenter versabatur & multorum mores viderat & vrbes, ignorare non poterat fuisse olim scholas illas duplices vbique passim, quasdam scilicet ex iis numero pauciores, publicas, celeberrimas, priuilegiisque munitas, in certis tantum locis, iisque celebrioribus & frequentioribus collocatas: Quales fuerunt Alexandrina in Ægypto: & Atheniensis in Græcia, toto Orbe decantatissimæ, Qualesque deinde fuerunt sub Imperatoribus Romanis Romana, Constantinopolitana, Berythensis, quas certum est fuisse frequentissimas & plurimis priuilegiis decoratas à Theodosio, Iustiniano & aliis Principibus Romanis. Alias vero longè maiori numero, in omnibus passim vrbibus, oppidis etiam & vicis ignobilioribus, certè in frequentiores & minus celebres.

Et ne extra Galliam pedem efferre necesse sit, non adeò deploratæ erant tum in ea litteræ, nec ita memoria deleta prætèritorum, vt non discere potuisset fuisse quoque in Gallia scholas duplices, Romanæ Ditionis. Vnas veluti Emporia publica, vt in Aquitania Burdigalensem: in Occitaniâ Tolosanam: in Prouincia Narbonensem: inCeltica Lugdunensem. Alias in aliis Metropolibus, oppidis & vrbibus minoris famæ & celebritatis.

Alterum Exemplum sumere potuit Carolus à Monachorum instituto & consuetudine, si talis vsquam erat. Nam vt ante docuimus ex Trithemio, Benedictini, qui à sui instituti primordiis ad litterarum professionem se contulerunt, scholas habere voluerunt duplicis generis in suis Monasteriis: in Minoribus quidem & infrequentibus Minores & priuatas, in Maioribus vero & famosioribus Maiores, quas propter penuriam Professorum Laïcorum & secularium, omnibus patere & publicas fieri voluerunt, ita vt vnicuique liberum esset etiam Extraneis, Secularibus, Laïcis, Clericis ad eas conuolare, vt de San-Gallensi & Floriacensi antea confirmauimus, vbi de scholis Cœnobialibus fusè egimus.

Quanquam autem pueri ab infantia Monachis ita tradici nullo voto se Cœnobiis adstringebant, sed exire poterant, cum lubebat, & vel vxores ducere, vel aulas Principum, aut militiam sequi, vt ait Bruschius in Monasterio Augiensi, nihilominus plurimi acutioris ingenii Monachorum consortio, legibus & institutis assueti, partim verò à Monachis inescati & illecti Asceticam vitam profitebantur, & Monasticum habitum induere non grauabantur. Atque ita firmissimis quidem columnis Ecclesia fulciebatur: Respublica vero Temporalis, vt vocant, viris prudentibus, litteratis & peritis priuabatur, quorum consilio, prudentiâ & peritiâ gubernari potuisset. Vnde sæpenumero cogebantur Principes assumere Monachos ad tractanda Reipub. Gubernacula, quia illi soli satis ad id muneris periti esse videbantur.

Igitur Carolus communiori & generaliori bono consulens seculares quodammodo litteras fecit & e Cœnobiis ad Palatium euocauit: vno verbo Vniuersale Studium Romano simile Parisiis instituit & collocauit. Hincque Vniuersitatis nomen antea in Occidente pœnè incognitum inualescere cœpit, vt ait Langius in Chronico Citizensi. *Nusquam* inquit, *eo tempore per Germaniam instituta fuerunt Gymnasia, imò & aliquot post seculis Academia, vel vt aiunt, Vniuersitatis nomen illustre in omni pœne Occidentis Imperio incompertum fuerat. Prater enim Romanum vetustissimum & Parisiense tunc nouum, vt pote Caroli M. iussu, opitulamine & authoritate per nostros Doctores Monachos fundatum, nullum in Historiis aliud Vniuersale legimus extitisse studium. Floruit itaque illâ ætate Sapientia in Cœnobiis studium: proinde Reges, Principes caterique nobiles ad discendum Dei timorem cum litteris liberos suos Monachis intra claustra tradiderunt instituendos.*

Non ademit verò Monachis Carolus docendi & profitendi licentiam, sed certè restrinxit & coërcuit, probè intelligens Monachorum professioni & Asceticorum diuinis occupationibus varietatem scientiarum humanarum & profanarum, quas in Academiis secularibus doceri necesse est, aduersari: atque ideirco eorum insistens vestigiis & instituto, si quod tale tamen ante ipsum fuit, minores scholas in Episcopiis & Monasteriis aut erigi voluit, sicubi non essent, aut retineri, vbi iam fuissent institutæ, simulque quot & quas artes in iis doceri vellet, præscripsit. Qua de re sic .l. 1. Capitul. *Carolus siquidem constituit in singulis Monasteriis & Episcopiis Scholas esse, vbi ingenuorum & seruorum filij Grammaticam, Musicam & Arithmeticam docerentur.* Item c. 72. *Schola legentium puerorum fiant, psalmos, horas, cantus, computum, Grammaticam per singula Monasteria, vel Episcopia discant.* Item in Concil. Moguntino cap. 45. *dignum est vt filios suos donent ad Scholam, siue ad Monasteria, siue foras Presbyteris, vt fidem Catholicam rectè discant & orationem Dominicam.* Idque repetitur l. 5. Capit. c. 59. Amplius vero an. 815. Aquisgrani restrinxit Ludouicus Pius Monasteriorum licentiam, ad solos Oblatos: sic enim legitur in Additione *Constituit, vt Schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum qui Oblati sunt.* En igitur quo prædicti Imperatores extendi voluerunt professionem Monachorum, itaut si quid amplius ausi sunt deinceps, necesse sit eos contra Constitutiones fecisse.

Quod verò ad scholas Episcopales attinet, circa eas statuitur Capitul. l. 2. c. 5. *Scholæ sanè ad filios & Ministros Ecclesia instituendos vel edocendos, sicut nobis præ-*

rito tempore ad Attiniacum promisistis, & vobis iniunximus, in congruis locis, vbi necdum perfectum est, ad multorum vtilitatem & profectum à vobis ordinari non negligantur. Et in Actis Synodi 2. Cabillonensis, seu apud Cabillum Æduorum eodem Carolo regnante habitæ Patres sic loquuntur. *Oportet etiam, vt sicut Domnus Imperator Carolus præcepit, Scholas constituant, in quibus & litteraria solertia Disciplinæ, & Sacræ Scripturæ documenta discantur; & tales ibi erudiantur, quibus meritò dicatur à Domino Math. 5. Vos estis Sal terræ, & qui condimentum plebibus esse valeant, & quorum doctrinâ non solùm diuersis hæresibus, verum etiam Antichristi monitis & ipsi Antichristo renitantur.*

Ex his & aliis pluribus locis Filesacus probat loco supra laudato in Episcopiis Scholas fuisse duplices; alias pueris erudiendis destinatas; alias Clericis & Presbyteris, quas & Theologicas iure appellari posse contendit; in quibus scilicet Sacra Scriptura docebatur, vt eius intelligentiâ muniri Clerici & Presbyteri hæreticis facilius & fortius resisterent. Clerici, inquam, & Presbyteri, non enim alij, quàm qui vel sacræ militiæ destinabantur, aut qui iam ei nomen dederant, in iis scholis instrui solebant. Quod quidem non tantùm Caroli temporibus, sed longè ante vsurpatum fuisse legimus. Nam Concilium Toletanum 2. quod circa an. 530. celebratum est, Cano. 1. sic habet. *De his quos voluntas parentum à primis infantiæ annis in Clericatus officio posuit, pariter statuimus, vt mox cum Ministerio electorum traditi fuerint, in Domo Ecclesiæ sub Episcopali præsentia à Præposito sibi debeant erudiri vsque ad annum ætatis* 18. Et concilium Toletanum 4. anno Christi 631. vel vt alij scribunt 636. habitum, *Prona est omnis ætas ab adolescentia in malum. Nihil enim incertius vitâ adolescentum. Ob hoc constituendum oportuit, vt si qui in Clero pueri aut adolescentes existunt, omnes in Conclaui Atrij commorentur, vt lubrica ætatis annos omnino non in luxuria, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem vt Magistrum Doctrinæ & testem vitæ habeant.*

Scholæ Publicæ. Iam vero scholas eiusmodi nemo certè dixerit esse publicas, aut posse Academias vocari. Alia verò res est de Maioribus & Publicis, quas non vbique passim Carolus institui voluit, vt priores, nec in Episcopiis aut Monasterijs erexit, sed in certis tantum locis, iisque celeberrimis & frequentatissimis; nec plures tribus in toto Imperio, vnam quidem Lutetiæ, antequam esset Imperator, scilicet circa an. 790. vt vulgò scribunt Historici: reliquas duas in Italia, Papiæ & Bononiæ, postquam à Leone Pontifice proclamatus est circa an. 801. Occidentis Imperator. Ad has autem veluti ad Celebria quædam Emporia liberum patere voluit aditum & confluxum è minoribus quibuscumque tanquam è seminariis, & veluti canaliculis ad fontem, & è riuulis ad Oceanum. Atque vt consilium de Parisiensis Vniuersitatis erectione notum faceret omnibus suis subditis, hoc diplomate declarauit.

Diploma Caroli M. CAROLVS DEI FRETVS AVXILIO REX FRANCORVM ET LONGOBARDORVM, AC PATRICIVS ROMANORVM RELIGIOSIS LECTORIBVS NOSTRÆ DITIONI SVBIECTIS. *Cum nos Diuina semper Domi forisque Clementia siue in bellorum euentibus, siue pacis tranquillitate custodiat, etsi rependere quidquam eius beneficiis humana tenuitas non potest, quia est inæstimabilis misericordiæ Deus noster, deuotas tamen suæ seruituti approbat voluntates. Igitur quia cura nobis est, vt nostrarum Ecclesiarum ad meliora semper proficiat status, obliteratam pæne Maiorum nostrorum desidiâ reparare vigilanti studio* LITTERARVM *satagimus* OFFICINAM *& ad pernoscenda* ARTIVM LIBERALIVM STVDIA *nostro etiam inuitamus exemplo.*

Hoc solemne diploma quod alicubi seruatur in Bibliothecis Germanicis, (ad quod certè alludit Alcuinus Ep. 23. cum ait ad Carolum. *Vos semper amare & prædicare sapientiam cognoscebam, omnesque ad eam discendam* (Vestro scilicet exemplo.) *exhortari*) legitur apud Middendorpium, vbi de Academia Parisiensi: eiusque meminit Auentinus (qui Lutetiæ studebat circa an. 1485.) l. 4. Histor. Bohem. vbi de Carolo M. verba faciens, *liberalia*, inquit, *Litterarum studia pænè iam, vt ipse Carolus ait, incuria Maiorum obliterata instaurare summopere connisus est, & vt sui exemplo ad ea amplectenda cæteros inuitaret, ex Hibernia duos Scotos Clementem & Albinum acciuit, vt tum erant tempora, eruditissimos.*

Dolendum est certè Maiores nostros tam parum rerum suarum fuisse curiosos, seu verius tam negligentes fuisse in consignandis memoriæ & posteritati suorum

rum temporum monumentum, vt si quid nobis in eis lucis & intelligentiæ affulget, eruendum sit ex annalibus & scriptis Extraneorum: qui tamen quidquid habebant doctrinæ, e Gallia haurire solebant. Nec verò dubitamus, quin prælatum Caroli diploma longius sit, quàm quod à Middendorpio refertur, idque satis patet ex verbis Auentini, & ex tota historia quam contexit. Vtinam aliquando totum quale fuit, veniat in manus nostras, aut alicuius ex Academicis Parisiensibus, qui hisce Annalibus addere curet. Certè non tam constanter adscriberent scriptores Germanici Carolo M. huius Vniuersitatis institutionem, nisi ex litteris ipsius, & ex diuturno, quod cum eo maiores sui habuerunt, commercio, dum Aquisgrani degeret, Saxonas debellaret, ad fidem conuerteret, & Osnabrugensem scholam fundaret, notum & perspectum haberent.

Ex huiusce autem Diplomatis verbis duo certissimè colliguntur. Vnum est, à Carolo scriptum fuisse & editum, cum esset Rex Francorum & Longobardorum ac Patricius Romanorum, nondum verò Imperator creatus, hoc est ante an. 800. quo vero anno præcisè illud ab eo editum sit, non est facile dictu: quippe per annos 26. hæc nomina prætulit antequam fieret Imperator. Communis tamen opinio est scriptum & editum circa an. 790. aut certè illo tempore fundatam ab eo fuisse hanc Vniuersitatem.

Alterum est, vnam aliquam scholam Maiorem & Publicam alicubi institutam fuisse, non plures: cum dicat se velle *Litterarum Officinam* reparare, non *Officinas*: ad quam, non ad quas suos omnes subditos inuitat, ac proinde Conuentum & Emporium aliquod Publicum omnibus tam Clericis, quam Laïcis, tam Regularibus, quàm Secularibus patere voluisse. At per Deum immortalem, vbi officinam illam erexit & reparauit, nisi in Francia? quod omnes fatentur: & in Francia, vbi nisi Lutetiæ? quæ à Clodouæi temporibus Regni Francici sedes primaria semper fuit teste Gregor. Turon. l. 2. c. 38. & vbi multum elanguerant Musæ incuriâ Martelli & desidiâ Principum, vt ante retulimus. Nam de Papiensi seu Ticinensi, aut de Bononiensi cum hîc loqui, ne suspicioni quidem locus esse potest; cum certum sit ex omnium Historicorum confessione illas aut instituisse aut instaurasse post adeptum Occidentis Imperium.

Quodnam est igitur, inquies, discrimen inter scholas illas Minores quæ in Episcopiis & claustris, aliisque vrbibus ac oppidis, & Maiores Officinas, quæ in certis tantum quibusdam locis pauciori numero collocantur? Multiplex est. 1. Ratione disciplinæ, Nam in minoribus non exercentur vulgò omnes Artes omnesque disciplinæ, sed paucæ, & ad summum 7. artes Liberales: atque idcirco pauci sunt professores. At in Maioribus seu Academiis non modò Artes prædictæ, sed & altiores quoque Disciplinæ. Medicina, Ius canonicum aut Ciuile, & Theologia doceri solent. Vnde Vniuersitatis nomen habuisse videntur, siquidem vniuersa optimarum Artium studia complectuntur, & multiplices in omni genere Disciplinæ professores. *Discrimina inter scholas Publicas & priuatas.*

2. Ratione loci. Scholæ enim Minores & vulgares vbilibet locorum constitui possunt, & reuera constituuntur in omnibus Episcopiis, oppidis, villis & vicis. At Academiæ seu Vniuersitates non vbique passim, sed selectis in locis collocari debent. Cum enim ad eas vndequaque fieri soleat discentium frequens concursus, constitui necesse est in maiori aliqua ciuitate, salubri, à tumultu & strepitu bellorum atque à finibus hostium remotâ. *Maiori* quidem, quales sunt vrbes Regiæ & Regnorum Primariæ; quales olim Roma, Constantinopolis, Berytus, Athenæ, Alexandria: quales in nostra Gallia Burdigala, Tolosa, Narbona, Lugdunum, Proconsulum Præsidumque Romanorum sedes Primariæ. Hinc apud Iudæos tempore Iosue Academia Dabir vocabatur, & antea Cariathsepher, hoc est Ciuitas litterarum, vt habent Biblia Græca: τὸ δὲ ὄνομα Δαβὶρ ἦν πόλις γραμμάτων. *Salubris* quoque sit necesse est, quia nihil æque nocet corporibus & proinde Studiis, ac corruptus aer: Qualis esse solet in paludosis & insalubribus locis. Hinc olim Musæ in Montibus Parnasso, Pindo, & Helicone habitasse dicuntur. Postremo debet esse à turba tumultuque armorum remota: quia secessum amant & otia Musæ, silentque inter arma bellorumque strepitus. Hinc Philo ait 70. Interpretes Bibliorum secretum ac purissimum locum delegisse. Et Academia cæteraque Atheniensium Gymnasia in suburbii loco nemoroso ab vrbis strepitu remota sita erant.

N

3. Ratione Conditorum, Fundatorum & Institutorum. Scholas enim priuatas & minores Monachus in Cœnobio, Canonicus in claustro, Episcopus in Episcopio, quilibet verò in priuatis locis accedente authoritate Principis, Magistratus aut Episcopi collocare potest. At Academias, seu Vniuersitates instituere & fundare Soli Pontifices Max. Reges, Imperatores & supremi Principes, Respub. aut Senatus possunt, ne si à priuatis instituantur, ad seminanda potius vitia, quàm ad propagandas virtutes, ad euertendam Ecclesiam potius, quàm ad conseruandam veram Religionem institutæ videantur. Nam vt post Aristotelem ait D. Tho. in Tract. contra impugnantes Religionem, *ad eum qui Rempub. regit, pertinet ordinare de nutritionibus & instructionibus iuuenum, in quibus exerceri debeant, vt dicitur 1. Eth. & Politia ordinat Disciplinas, vt habetur. 1. Eth. quas debitum est esse in Ciuibus, & quales vnumquemque addiscere, & vsquequo habeat.*

Renatus Chopinus l. 1. de sacra Politia ait Regum & Principum esse dare Populo Doctores & administratores, adeoque singulariter curare Scholas. Et l. 3. de DomanioFranciæ tit.27.ait in Regno Franciæ Academiarum erectionem ad solum Regem pertinere. *Regum planè munus est*, inquit, SCHOLASTICAS VNIVERSITATES *instituere, non Principum Galliæ inferiorum. Et sanè in partibus Regaliorum percensendis hanc non transmiserunt silentio Raphael in Consil. 162. Barbati. in Cap. per translationem de Offic. Legat. Baldus* in l. 2. Cod. de Seruit. & Aq. *Vnde si fiduciarius Regulus Musai Publici restituendi ac reformandi quibusdam munus delegarit suo diplomate, puta in Ciuitate fiduciaria, existimo Regiæ authoritatis ius imminutum. Siquidem & omnia alia Collegia eorumque Decreta illicita sunt, nisi mandatis Principalibus indulgeantur, permittantur.*

Denique in hoc conueniunt omnes Authores, qui in L. Deo Authore C. de veteri iure enucleando, Doctorem creare Pontificis aut Principis esse affirmant. Azo Lucerna Iuris C. de Profess. eligendos & præficiendos esse docet authoritate publica, cum Decreti interpositione. Hinc Solon Athenis legem tulit, vt neque Scholæ erigerenrur, neque Philosophorum quisquam præesset, nisi id Magistratus decreuisset. Hinc quoque Ptolomæus Rex Alexandrinam Academiam instituit. Ninias Assyriorum Imperator Templa Deorum ornauit, & eruditorum hominum Scholas liberaliter auxit, nouaque quædam Gymnasia erexit teste Beroso. Sic Romæ Athenæum Adrianus Cæsar condidit, & Athenis Romam Philosophiæ studia transtulit. Antoninus Romanam Academiam Authore Xiphilino fundauit, Constantius Æduensem in Galliâ, Theodosius Constantinopolitanam: alij alias.

4. Ratione Priuilegiorum, priuati enim homines priuilegia dare non possunt; nec proinde Scholæ Minores vlla ab iis accipere. Contra Academiæ, quia erigunrur & fundanrur à summis Principibus: atque ideo Studia Generalia dicuntur, quia vt ait Guimerius in proëmio Pragmat. Sanct. studium habent ex Priuilegio, vel ex consuetudine, cuius scilicet initij non est memoria. & citat Gloss. & Doctores in Clem. Dudum §. in Stud. de Sepul. Doct. in Cap. 2. de Priuileg. in 6. *Et licet*, inquit, *iura possint legi in villis aut Castris & vbique, non enim est timor vt peruertantur, cum volumina sint hodie notissima & multum commentata, talis tamen locus non habebit Priuilegia* STVDII GENERALIS, *nisi ei indulgeatur à Principe, vel consuetudine immemoriali, vt notat Barthol. in Præmio FF. Panormit. in C. de Cleric. non resid.* Hinc Goblinus Persona qui vixit vsque ad an. 1418. quinque tantum studia Generalia Priuilegiata commemorat: cætera vocat Studia particularia. *Sciendum*, inquit, *quod quinque sint Studia Generalia singulariter Priuilegiata. Videlicet Romanum, vbi Papa cum Curia sua residet: Parisiense in Francia: Bononiense in Italia: Oxoniense in Anglia, & Salmaticense in Hispania. Cætera verò Studia aliter quàm per Apostolicam sedem Priuilegiata, particularia reputantur.* hodie longè plura sunt.

Denique non plus stare possunt Studia Generalia sine Priuilegiis, quàm corpus sine anima. Et in hoc consentiunt omnes, qui de Academiis scripserunt. Vnde fit, vt eò celebriores esse soleant Academiæ, quò plura & ampliora obtinuerunt & possident priuilegia. Hinc tam celebris olim Atheniensis, Alexandrina, Constantinopolitana, Berytensis, Romana, apud quas eò dignitatis Præfecti Auditorio Scholastico efferebantur, vt iidem essent Magistri sacræ memoriæ in Palatio, seu Magistri libellorum, qui in Schola erant Professores, inquit Chopinus. Hinc Cæsareis legibus Professores Legum donati sunt Comitiua primi Ordinis, vt vocant,

& Vicaria illa dignitate, quæ Prouinciarum olim Rectoribus deferebatur. Leg. Iuſtin. De Priuilegiis Publicorum Profeſſorum in Titulo de Profeſſoribus vrbis Conſtantinopolitanæ. Et Titulo de Profeſſor. & Medic.

5. Denique diſcrepant Scholæ Priuatæ & minores à Publicis & maioribus ſeu Studiis Generalibus ratione regiminis. Nam Priuatæ non habent eam regendi Muſæi & exercendæ diſciplinæ rationem, quam habent Studia Generalia, ſeu Academiæ & Vniuerſitates. *Academia enim*, vt rectè notat Adamus Contzen, *conſtat Docentium & Diſcentium multitudine, priuilegiis & quadam veluti Republica litterarum.* Hinc Academiæ ad ſui regimen multiplici Magiſtratuum ſeu Officiariorum, item & Miniſtrorum genere, Rectoribus, Cancellariis, Conſeruatoribus priuilegiorum; & ſecundum varias diſpoſitiones & inſtitutiones, Decanis, Procuratoribus Facultatum variarum & Nationum. Item Procuratore Generali, Scriba, Quæſtore, Apparitoribus ſeu Bidellis, qui faſces præferant Magiſtratibus, Nuncus aliiſque eiuſmodi. In iis habentur Comitia certis temporibus, leges & ſtatuta conduntur. Ius certis diebus dicitur, & alia multa obſeruantur, quæ certè in priuatis & minoribus Scholis non reperiuntur.

Iam verò ſi quis quinque iſta diſcrimina, quæ inter Scholas vulgares, ſeu Priuatas, & Academias ſiue Studia Generalia atque Publica intercedunt, accuratè examinet & perpendat, facilè iudicabit non Scholam qualemcumque, nec Officinam priuatam litterarum Lutetiæ fuiſſe à Carolo M. inſtitutam, ſed Veram Academiam, Publicam Scholam, Studium Generale, vno verbo Nobiliſſimam Vniuerſitatem. Nam in ipſis etiam incunabulis, & vix bene inchoato Embrione nullum eſt fere diſciplinarum genus, quod in Scholis Palatinis non fuerit exercitum: vt ex dicendis conſtabit.

De Amplitudine verò Vrbis Pariſienſis, deque celebritate, ſalubritate & amœnitate dubitari non poteſt. Abbo San-Germano-Pratenſis Monachus, qui Caroli ſeculo vixit, Obſidionem vrbis à Normanis, cuius ipſe ſpectator fuit, deſcribens ad an. 886. de ea ſic habet.

Nam medio Sequanæ recubans, culti quoque Regni
Francigenum temet ſtatuis, Precelſa, canendo
Sum Polis, vt Regina micans omnes ſuper vrbes.
Quæ ſtatione nites cunctis venerabiliori;
Quiſque cupiſcit opes Francorum, te veneratur.
Inſula te gaudet. Fluuius ſua fert tibi gyro
Brachia complexo muros mulcentia circum:
Dextra tui Pontes habitant, Tentoria lympha
Lauaque claudentes.

Tunc ergo Regina Vrbium iam erat Lutetia: tunc iam erat celeberrima & opulentiſſima, ab omnibus etiam extraneis frequentata. Itaque ſi Carolus in celebri loco litterarum Officinam collocare voluit, quo in celebriori potuit? Sed omnium optimè & elegantiſſimè Lutetiæ laudes complexus eſt Ioannes Hautiuillenſis, vulgo dictus Archithrenius, qui licet longè poſt Carolum vixerit, nempe circa an. 1170. non videtur tamen nouas afinxiſſe Lutetiæ laudes, cum ſic loquitur.

Exoritur tandem locus, altera Regia Phœbi,
Pariſius, Cyrrhæa viris, Chryſæa metallis,
Græca libris, Inda Studiis, Romana Poëtis,
Attica Philoſophis, Mundi roſa, balſamus Orbis.
Sidonis Ornatu, ſua menſis & ſua potu,
Diues agris, fœcunda mero, manſueta Colonis,
Meſſe ferax, inoperta rubis, nemoroſa racemis,
Plena feris, fortis Domino, pia Regibus, aurâ
Dulcis, amœna ſitu, bona cuilibet, omne venuſtum,
Omne bonum, ſi ſola bonis fortuna faueret.

De authoritate Fundatoris neque fas eſt dubitare, aut detrahendum illi nomen Caroli Magni. Quod autem Vniuerſitati ſuæ priuilegia conceſſerit, nobilioríque & illuſtriori regimine, quàm ſcholas vulgares & Priuatas regi & adminiſtrari voluerit, ad calcem primi ſeculi docebimus.

Porro licet ea quæ hactenus retulimus, satis clarè demonstrare videantur Academiam Parisiensem a Carolo M. institutam fuisse & erectam : quia tamen hæsitant id asserere nonnulli, propterea quod nullum Institutionis extat huiusmodi Diploma præter illud quod supra relatum est, scilicet antiquiora illa tempora suis temporibus & hodiernâ consuetudine metientes: Alij verò, fuisse quidem ab eo institutam aliquam Academiam fatentur, sed Turonis, non Lutetiæ positam fuisse contendunt. Alij denique Scholas ab illo Principe Lutetiæ institutas fuisse non negant, at non alius generis, quàm quæ in aliis vrbibus erant, Academiam vero nostram seu Vniuersitatem à Philippo Augusto aut eius seculo erectam arbitrantur: idcirco operæ pretium esse ducimus, vt omnem ex animis scrupulum euellamus, antequam Annales nostros contexere aggrediamur, tres producere Scriptorum acies, primæ, mediæ & postremæ ætatis: atque Academiæ Parisiensis fundationem institutionemque antiquam & Carolinam constanti eorum authoritate confirmare. Prima ergo acies Scriptorum erit eorum, qui à temporibus Caroli M. hoc est ab an. circiter 790. vsque ad annum 1200. scripserunt. Secunda eorum qui ab an. 1200. vsque ad an. 1400. fuerunt & floruerunt. Postrema denique eorum, qui ab anno 1400. ad nostra vsque tempora eidem veritati subscripserunt. Quibus peractis Dubitantium & Negantium rationes aut falsas esse, aut nullius esse momenti demonstrabimus.

VNIVERSITATIS PARISIENSIS INSTITVTIOnem, seu fundationem Carolo Magno deberi probatur authoritate Scriptorum primæ ætatis.

Authores 1. seculi ab an. 790.

IGitur prodeant in arenam Scriptores primæ ætatis: & primum illi, qui regnante Carolo, & toto primo Vniuersitatis seculo scripserunt, scilicet ab anno Christi circiter 790. vsque ad annum 900. à quibus par est veritatis, quam asserimus, fundamentum accipere. Agmen vero ducat Dux ipse Carolus, qui publicarum litterarum significatione notum esse voluit suis omnibus Subditis velle se Musarum Officinam reparare. *Igitur*, inquit, *quia cura nobis est, vt nostrarum Ecclesiarum ad meliora semper proficiat status, obliteratam pene Maiorum nostrorum desidia reparare vigilanti studio Litterarum satagimus Officinam.* Integrum Diploma, quale refert Middendorpius, supra retulimus. Ecce ergo Litterarum Officinam procul dubio in Gallia: non enim in Saxonia aut Lombardia, quas Ditiones nondum tunc planè sibi subiecerat: non in Germania, tunc enim erat solummodo Rex Francorum & Patricius Romanorum, nondum Imperator. Adde quod credibile non est eum spretâ Galliâ, quam auito iure possidebat, Officinam illam alibi extra collocasse.

Ac ne quis de Gallia dubitet, facit Alcuinus Caroli Præceptor, qui Ep. 10. eum laudat mirificè, supraque cæteros Mortales extollit, quod Officinam celebrem, quam ille Athenen nouam vocat, in Francia institutam absoluere conaretur. *Nec fastidiosa*, inquit, *segnicies Legentium beneuolentiæ Magistri iustè deputari debet, si plurimis inclytum vestra intentionis studium sequentibus forsan Athene noua perficeretur in Francia: imò multò excellentior: quia hæc Christi Domini nobilitata Magisterio omnem Academicæ exercitationis superat sapientiam. Illa tantummodo Platonis erudita Disciplinis, septenis informata claruit Artibus, hæc etiam insuper septiformis S. Spiritus plenitudine ditata omnem secularis Sapientiæ excellit dignitatem.*

Hæc verba qui leget, poterit ne dubitare, quin famosa illa Officina fuerit in Gallia constituta? Quod si nomen Franciæ hic accipiatur, vt accipi debet iuxta vocabuli proprietatem, *Pour le Pays de France*, quis inficias ire possit, quin Athene illa noua Lutetiæ collocata fuerit, quæ Franciæ propriè dictæ caput est, & Regum sedes Primaria iam inde à primis Francorum Regibus? vt supra ex Gregorio Turon. probauimus: vnde hæc Alcuini verba referens & explicans Ioannes Colgannus in lib. de Actis Sanctorum Hiberniæ, vbi de S. Clemente, subdit. *Vbi enim tum in Francia esset hæc Athene noua & excellentior veteri Græcorum, nisi Parisiis?*

vbi constat Academiæ nobilissimæ Lutetiarum iacta tum fundamenta, antequam Alcuinus vel hæc scripsit, vel in Franciam venit. Contendit enim hic Author Claudium Clementem, qui Antissiodorensis fuit Episcopus, ante Alcuinum fuisse scholæ Parisiensis institutorem: quâ de re nos alibi.

De eadem certe schola intelligendus Ionas Episcopus Aurelianensis, qui & Carolum videre potuit, & sub Ludouico Pio floruit. Is lib. de Cultu imagin. ait, ex eo quod Carolus litterarum Diuinarum & Humanarum Gymnasium in Gallia fundauerat, Galliam abundasse viris doctis, qui Hæreticorum astutias & sophismata retunderent, atque eam ob rem non infectam fuisse hæresi & peste Felicianâ. *Quoniam*, inquit, *non solum apud Germaniam studium Litterarum & amor Diuinarum scripturarum, verum etiam apud eandem Galliam eiusdem memorabilis viri*, scilicet Caroli *M. solertissimo studio & feruentissimo desiderio actum est, vt Domino opem ferente in sibi commissis Ecclesiæ filiis & Liberalium artium apprimè Disciplina & Diuinarum scripturarum perfecta polleret intelligentia.*

Ex his verbis videtur apud Germaniam quoque fuisse publicum aliquod studium à Carolo institutum. Et reuera docet Crantzius lib. 1. Metropol. eum in Saxonia Ecclesiam Osnabrugensem tum primum ædificasse, in eaque scholas Græcæ & Latinæ facundiæ fundasse: atque id colligit ex verbis Imperatorij Diplomatis quæ sunt eiusmodi. *Et ea de causa statuimus, quod in eodem loco Græcas & Latinas Scholas in perpetuum manere ordinauimus: nec vnquam clericos vtriusque Linguæ gnaros deesse confidimus. Et vt hæc authoritas firmior habeatur & diuturnis temporibus melius conseruetur, manu propria subter ea roborare decreuimus & annulo nostro sigillare iussimus. Datum 3. Kal. Ian. an. 4. Christo propitio Imperij nostri, 37. Regni nostri in Francia.* Videatur si lubet integrum Diploma.

Sed quibus Adiutoribus hanc Academiam Carolus instituit, & vnde Magistros acciuit? Constans est omnium veterum opinio eum Anglorum Scotorumque quorundam opera vsum fuisse, atque ex Italia quoque plurimos Magistros mercede proposita euocasse. Item ex vrbe Româ, seu potius ex Academia Romana formam quandam Regiminis mutuatum in ea instituisse. Multos vero Extraneos fama liberalitatis excitos ostentandi ingenij & doctrinæ exercendæ causa Lutetiam vndequaque confluxisse.

Testantur Annales Anglici, Germanici, Italici & Nostrates Complures Alcuinum Natione Anglum, patria Eboracensem, ordine & statu Diaconum, Bedæ olim Discipulum ad Carolum nostrum primò missum fuisse ab Offa II. Merciorum Rege Legati nomine: deinde post obitam Legationem assumptum ab eo in Præceptorem: demumque rogatum, vt instituendæ iuuentutis curam susciperet: cuius precibus cum ille acquieuisset, sociis Disciplinæ aduocatis tantam sibi famam tum in Artibus Liberalibus, tum in Theologia comparasse, vt veluti ad rem nouam & pene Diuinam Omnes vndique discendi studio concurrerint.

Nonnulli tamen contendunt Alcuinum non primum fuisse Publici studij institutorem, sed duos Monachos seu Scotos, seu Hibernos qui cum Mercatoribus Anglis in Galliam aduenerant clamitantes se scientiam habere vænalem: atque ex iis quæsiuisse Carolum, quid & quantum vellent, pactoque demum pretio illis loca ad docendum idonea assignasse, victum honestum prouidisse, & Discipulos eorum curæ & Disciplinæ commisisse. Mox verò peruulgatâ eius rei famâ Alcuinum cum aliis multis operam laboresque suos Regi obtulisse, ab eoque scholarum Parisiensium regimini deputatum. Equidem valde probabile est Alcuinum non venisse cum Hibernis illis, nec scientiam vænalem clamitasse, tum quia Ep. 23. ad Carolum ait se inter cæteros Adiutores ad instituendam in Francia Sapientiæ Scholam de vltimis Britanniæ finibus adscitum, tum quia certum est ex historia Legatum ab Offa fuisse missum, vt de fœdere inter eos ineundo, commeatuque conseruando ageret: ac proinde cum Alcuinus Lutetiæ Scholam instituere & aperire meditatus est, non potuit esse Carolo ignotus.

Historiam autem vænalis scientiæ, quæ instituendæ huic Academiæ occasionem dedisse dicitur, è veteribus omnium fusissimè prosequitur Monachus Sangallensis, quem proprio nomine Notkerum Balbulum Goldastus appellat, quemque supra diximus in Scholis publicis San-Gallensibus docuisse. Is duos libros de Gestis Ca-

roli Magni conscripsit, quos ait l. 2. c. 26. balbum se & edentulum scripsisse, eosque Carolo Crasso Caroli nostri pronepoti dedicauit. Ac proinde si Carolum M. non vidit, saltem ab iis qui scholarum Paris. regimini inter initia præpositi fuerant, aut ab aliis, qui quid gestum fuisset, audierant, id quod refert accipere potuit. Et reuera citat Historiæ suæ testes locupletissimos. Nam librum primum quem de RELIGIOSITATE & ECCLESIASTICA DOMINI CAROLI CVRA inscripsit, ait in præfatione lib. 2. processisse ex ore Wernberti Sacerdotis. Quasi eo dictante exceperit. Alterum, cui hunc titulum præponit DE REBVS BELLICIS CAROLI M. affirmat se conscripsisse ex narratione ADALBERTI patris eiusdem Wernberti, qui cum Domino suo Kerardo Hunisco & Sclauico bello interfuerat.

Porro Adalbertus ille filius erat Sigulfi veteris, Alcuini quondam Discipuli: & ipsemet eundem quoque valde senem cum multis aliis Condiscipulis Turonis docentem audierat. Wernbertus verò Adalberti filius cum Hardinundo fuerat Rabani Discipulus teste Trithemio in Chronico Hirsaugiensi, & ipsius Notkeri Balbuli Magister: siquidem in illa præfatione ait Balbulus eum decessisse septem dies antequam partem illam historiæ scriberet: & ipsâ die quâ scribebat quæ erat 3. Kal. Iunij commemorationem illius esse agendam *Filiis orbis & Discipulis*.

Itaque non videtur vlla rei præteritæ memoria seu historia pluribus posse fulciri indiciis & circonstantiis veris aut verisimilibus, quam San-Gallensis: siquidem tota nititur fide duorum Discipulorum Alcuini & Rabani, qui de primis fuerunt Academiæ Parisiensis Doctoribus & Magistris. Quæ quidem historia licet non ignoraretur à primæ & mediæ ætatis scriptoribus, quia tamen incuriâ successorum diu iacuit in tenebris, à nonnullis postremæ ætatis vt falsa & ficititia reiecta est, donec tandem è veteribus Bibliothecis Germanicis eruta est ab Henrico Caniſio & in lucem emissa an. 1601. sed hac de re infra. Igitur Monachus ille San-Gallensis præmisso Titulo lib. de Religiositate Caroli, sic incipit cap. 1.

OMNIPOTENS *Regum dispositor, ordinatorque Regnorum, & temporum cum illius admirandæ statuæ pedes ferreos vel testaceos comminuisset in Romanis: alterius non minus admirabilis statuæ caput aureum per illustrem Carolum erexit in Francis. Qui cum in occidui mundi partibus solus regnare cœpisset, & studia litterarum vbique propemodum essent in obliuione, contigit duos Scotos de Hibernia cum mercatoribus Britannis ad littus Galliæ deuenire, viros & in secularibus & in sacris scripturis incomparabiliter eruditos. Qui cotidie cum nihil ostenderent venale, ad conuenientes emendi gratia turbas clamare solebant,* SI QVIS SAPIENTIÆ CVPIDVS EST, VENIAT AD NOS ET ACCIPIAT EAM, NAM VÆNALIS EST APVD NOS. *Quam tamen idcirco se venalem habere professi sunt, quia populum non gratuita sed venalia mercari viderunt: vt sic vel sapientiæ sicut cæteris rebus coëmendis eos incitarent, vel sicut sequentia probant, per tale præconium in admirationem verterent & stuporem. Denique tandiu conclamata sunt ista, donec ab admirantibus vel insanos illos putantibus ad Caroli Regis semper amatoris & cupidissimi sapientiæ perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam eos præsentiam euocatos interogauit, si verè, vt ipsa fama comperit, sapientiam secum haberent. Qui dixerunt,* ET HABEMVS EAM, ET IN NOMINE DOMINI DIGNE QVÆRENTIBVS DARE PARATI SVMVS. *Qui cum inquisisset ab illis, quid pro ipsa peterent, responderunt,* LOCA TANTVM OPPORTVNA, ET ANIMAS INGENIOSAS, ET SINE QVIBVS ISTA PEREGRINATIO TRANSIGI NON POTEST, ALIMENTA ET QVIBVS TEGAMVR. *Quo ille percepto ingenti gaudio repletus, primum quidem apud se vtrumque paruo tempore tenuit; postea verò cum ad expeditiones bellicas vrgeretur, vnum eorum nomine Clementem in Gallia residere præcepit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multos commendauit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum vero in Italiam direxit, cui & Monasterium S. Augustini iuxta Ticinensem vrbem delegauit, vt qui illuc ad eum voluissent, ad discendum congregari potuissent.*

Audito autem Albinus de natione Anglorum, quod gratanter sapientes viros religiosissimus Regum susciperet, conscensâ naui venit ad eum. Qui erat in omni latitudine scripturarum supra cæteros modernorum temporum exercitatus, vt pote Discipulus doctissimi Bedæ peritissimi post S. Gregorium Tractatoris. Quem vsque ad finem vitæ iugiter secum retinuit, nisi quando ad ingruentia bella processit, adeo vt se Discipulum eius & ipsum Magistrum

suum appellare voluisset. Dedit autem illi Abbatiam S. Martini iuxta Turonicam Ciuitatem, vt quando ipse absens esset, illic requiescere & ad se confluentes docere deberet. Cuius in tantum Doctrina fructificauit, vt moderni Galli siue Franci antiquis Romanis vel Atheniensibus æquarentur.

Cumque victoriosissimus Carolus post longum tempus in Galliam reuerteretur; præcepit ad se venire pueros, quos Clementi commendauerat, & offerre sibi Epistolas & carmina sua. Mediocres igitur & infimi præter spem omnibus sapientiæ condimentis dulcoratas obtulerunt; Nobiles verò omni fatuitate tepentes præsentarunt. Tunc sapientissimus Carolus æterni Iudicis Iustitiam imitatus, bene operatos ad dextram segregatos his verbis allocutus est, MVLTAS GRATIAS HABETE FILII, *quia iussionem meam & vtilitatem vestram iuxta possibilitatem exequi fuistis intenti. Nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopia & Monasteria permagnifica, & semper honorabiles eritis in oculis meis. Deinde ad sinistros cum magna animaduersione vultum contorquens & flammato intuitu conscientias eorum concutiens, ironicè hæc terribilia verba intonando potius quàm loquendo iaculatus est in illos.* VOS NOBILES, *vos Primorum Filij, vos delicati & formosuli in natales vestros & possessiones confisi mandatum meum & glorificationem vestram postponentes, litterarum studiis neglectis, luxuriæ, ludo & inertia vel inanibus exercitiis indulsistis. Et his præmissis solitum sibi iuramentum, Augustum caput & inuictam dexteram ad cœlum conuertens, fulminauit. Per Regem Cælorum non Ego magnipendo Nobilitatem vestram & pulchritudinem vestram, licet alij vos admirentur. Et hoc procul dubio scitote, quia nisi citò priorem negligentiam vigilanti studio recuperaueritis, apud Carolum nihil vnquam boni acquiretis.*

Ita promouebat Carolus studia litterarum, præmia bene meritis proponens, pœnas & indignationem pigris & desidibus minitans. In rebus verò sacris dolebat se paucos habere Theologos qui excellerent; quique longè abessent à doctrina & virtutibus SS. Hieronymi & Augustini, vt narrat idem author c. 9. *Generosissimus*, inquit, *Carolus per totum Regnum suum studia litterarum florere conspiciens, sed ad maturitatem patrum præcedentium non peruenire condolens, & plusquam mortale laborans in hanc tædiatus vocem erupit. O vtinam haberem 12. Clericos ita doctos omnique sapientia sic perfectè instructos, vt fuerunt Hieronymus & Augustinus; ad quod doctissimus Albinus ex illorum comparatione meritò se indoctissimum iudicans, in quantum nullus mortalium in conspectu terribilissimi Caroli audere præsumeret; maximâ indignatione conceptâ & parumper ostensâ*, CREATOR COELI ET TERRÆ SIMILES ILLIS PLVRES NON HABVIT, ET TV VIS HAEERE DVODECIM.

Hæc historia, vt dictum est, cum Authore suo diu sub puluere iacuit, nec ante an. 1601. prodiit in lucem, cum scilicet Henricus Canisius excussam, & ex codice Monacensis Bibliothecæ Bauaricæ exscriptam, deinde cum alio MS. Cœnobij Moissiacensis diligenter collatam publicauit. Et tum agnitum est plagium Chronologistæ Arelatensis, qui non modò historiam illam refert, sed eadem plane verba transcripsit exceptis paucis, suppresso germani & veri nomine authoris. Vnde factum, vt quotquot mediæ ætatis Historici ea de re scripserunt, eam omnes ex Chronico Arelatensi referant, & ad illud remittant Lectorem: quod quia non extabat, nec vllibi reperiri poterat, nec vllus authorum aiebat se illud vidisse & legisse, idcirco à nonnullis Posterioribus habitum est pro commentitio, præsertim à Paschasio: sed tandem Canisij diligentiâ verus Author repertus, qui legitur in 2. Tomo veterum Historiæ Francicæ scriptorum, omnem dubitandi locum abstulit.

Ad eandem historiam Hibernorum alludit Erricus Antissiodorensis in Epistola dedicatoria ad Carolum Caluum, quam alio loco integram referemus, nimirum ad an. 870. Sic autem habet inter cætera. *Multa sunt tua monumenta clementiæ, multa symbola pietatis: illud vel maximè tibi æternam parat memoriam, quod famatissimi aui tui Caroli studium erga immortales Disciplinas non modo ex æquo repræsentas, verum etiam incomparabili feruore transcendis, dum quod ille sopitis eduxit cineribus, tu fomento multiplici tum Beneficiorum, tum authoritatis vsquequaque prouehis.* Et paulo post. *Quid Hiberniam memorem contempto pelagi discrimine pæne totam cum grege Philosophorum ad littora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, vltro sibi indicit exilium, vt Salomoni sapientissimo famuletur ad votum.* Hinc intelligitur plurimos alios Scotos & Hibernos diuulgatâ Carolinæ institutionis famâ toto illo seculo Parisios conuolasse.

At, inquiet aliquis, Eginhartus qui tam studiosè & accuratè Caroli vitam historiamque contexuit, neque Scotorum neque hibernorum illorum meminit, qui tamen longè certius, quàm qui deinde scripserunt, rem eiusmodi scire potuit & referre, cum esset Carolo à Secretis & ab Epistolis, eique superstes vixerit. Distinctè quidem non meminit, sed paucis tamen verbis & generalibus historiam prælatam comprehendit. Clarè hæc de Alcuino. *In discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audiuit: in cæteris Disciplinis Albinum cognomento Alcuinum, item Diaconum de Britannia Saxonici generis hominem virum vndecumque Doctissimum præceptorem habuit.* Et alio loco suppressis aliorum Magistrorum nominibus, quos Carolus peregrè aduenientes, aut euocatos suscipiebat, ait tantam eorum fuisse multitudinem, vt non modò Palatio, sed toti ipsi Regno esset grauis & onerosa. *Amabat*, inquit, *Peregrinos & eorum suscipiendorum magnam habebat curam: adeo vt eorum multitudo non solum Palatio, verum etiam Regno non immeritò videretur onerosa. Ipse tamen pro magnitudine animi huiusmodi pondere minimè grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis & bonæ famæ mercede compensaret.* Itaque Eginhartus, breuiter & generatim, vt solent Epitomastæ, rem complexus est: vt & multi alij, qui eo sæculo scripserunt, quorum abstineo verba referre, quia non apertius loquuntur.

Nec ab eadem Historia abludit Alcuinus Ep. 23. ad Carolum: quanquam enim nihil de scientia illa vænali dicit, satis tamen indicat complures viros Doctos ex Britannia, vt & complures alios aliunde à Carolo præmiis & honoribus ad emigrandum sollicitatos fuisse. *Vestram optimam sollicitudinem D. mi Dauid semper amare & prædicare sapientiam cognoscebam, omnesque ad eam discendam exhortari; imò & præmiis honoribusque sollicitare, atque ex diuersis mundi partibus Amatores illius, vestræ bonæ voluntatis adiutores conuocare studuisse: inter quos me etiam infimum eiusdem Sanctæ Sapientiæ vernaculum de vltimis Britanniæ finibus adsciscere curastis.*

Possemus prædictis authoritatibus addere ea quæ habentur in Actis Concilij VI. Parisiensis an. 829. habiti, vbi fit mentio trium Scholarum Publicarum à Carolo inchoatarum: authoritatem Lupi Ferrariensis in Ep. ad Æneam Episcopum Parisiensem: Nicolai I. Pontificis de Ioanne Scoto Studij Parisiensis Capitali: Flodoardi & aliorum, qui Scholarum Parisiensium meminerunt aut meminisse videntur. Verum in historia primi seculi eorum testimonia suis locis commodius referemus, ne quam nunc tractamus Quæstionem, authoritatum numero obruamus.

Schola Publica in Palatio. At si Lutetiæ Parisiorum Scholam Publicam instituit Carolus, quo in loco quaque in parte vrbis collocauit? In Palatio: vt suâ præsentiâ Magistros ad fideliter docendum impelleret, & iuuenes exemplo suo ad strenuè & impigrè studendum incitaret & accenderet. Si quando enim belli curas intermittebat, concertationibus & disputationibus Scholasticis interesse delectabatur, & tam Magistros quam discipulos variis quæstionibus exercebat; quas si dissoluere non poterant, earum solutionem ab Archididascalo Alcuino repetebat, etiam postquam relictis scholis Palatinis Turonas concessit: imo nonnunquam vt veniret ipse, flagitabat. Qua de re sic Alcuinus Ep. 25. ad Homerum suum. *Miror cur Flaccina pigritia socordiam septiplicis sapientiæ decus Dulcissimus meus Dauid* (Sic sæpe Carolum vocat, & Ludouicum filium, Salomonem) *interrogare voluisset de Quæstionibus Palatinis emeritæque hominem militia in castra reuocare pugnantia, vt tumultuosas militum mentes sedaret: dum secularis litteraturæ libri & Ecclesiasticæ soliditatis sapientia, sicut iustum est, apud vos inueniuntur; in quibus ad omnia quæ quæruntur, vera inueniri possunt responsiones.*

Et Ep. 106. ad Carolum ipsum Imperatorem, a quo per litteras de quibusdam fuerat Quæstionibus interrogatus Academicorum seu Magistrorum Palatinorum nomine, sic respondet. *Mirabilis sapientiæ vestræ litterarum serie perlecta inuenimus eas eloquentiæ nitore splendidas & profunditate sensuum subtilissimas, & inquisitionis gratiâ iocundissimas. Vnde patenter agnosci poterit non tantum Imperatoriam vestra prudentia potestatem à Deo ad solum mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium & sapientiæ decorem conlatam, & Iuuenum mentes, quadam inertiæ rubigine obductas ad acumen ingenij per vestram sanctissimam solertiam elimandas.*

Siquidem

Siquidem præter Imperiales & Publicas curas, Euangelicas Quæstiones Academicis vestris à nobis enucleandas requiritis.

Item Ep. 9. ad eundem Imperatorem ait se molestè & grauiter ferre, se à Professoribus Palatinis, quos ipse instituerat, quosque in Palatio docentes reliquerat, absentem in rebus Mathematicis fuisse reprehensum, & imperitiæ atque ignorantiæ accusatum, se inquam, qui alios docuerat quidquid in illa professione scire videbantur. Itaque illos ironicè vocat *pueros*, seque graui Entello comparat, qui exultantem animis & viribus fidentem Dareta prostrauit. *Ego*, inquit, *imperitus, Ego ignarus, nesciens Ægyptiacam Scholam in Palatio Dauitica versari gloria. Ego abiens Latinos ibi dimisi, nescio quis subintroduxit Ægyptios. Nec tam indoctus fui Memphiticæ supputationis, quàm beniuolus Romanæ consuetudinis.*

Molestè inquam ferebat Alcuinus & iniquo animo se ab illis Magistris, quos dimiserat, argui ignorantiæ in eâ re, quâ cæteris præcellere vulgò putabatur; & ob quam Disciplinam Carolo eiusdem valde studioso gratissimus erat: imò cuius opera factum erat, vt quemadmodum Romani Gallis cantandi peritiâ præcellebant, sic contra Galli Romanis mathematicâ doctrinâ potiores esse viderentur: vt videtur ipse Alcuinus innuere Ep. 2. ad Carolum. *Audiui dum Romæ essem, quosdam dicentes Magistros, quod Orientales populi 9. hebdomadas, & Græci 8. & Latini 7. ieiunare soleant: & inde consuetudinem Romanam sumpsisse Ecclesiam septuagesimos, sexagesimos, & quinquagesimos dies nuncupare Dominicos; Hoc quia à talibus non audiui Magistris, quorum authoritati me tradere auderem, omnino confirmare non fui ausus.*

Quod autem Alcuinus in Scholis Palatinis docuerit, iisque præfuerit, testatur Anonymus Quidam, qui vitam S. Aldrici Abbatis Ferrariensis & Archiepiscopi quondam Senonensis, ipsius Alcuini Discipuli, scripsit, hæc enim habet de Alcuino. *Super quibus iocundatus Imperator Augustus eum Præceptorem Palatinum instituit, vt vita Imperialis Aulæ & maiora negotia suæ discretionis arbitrio definirentur.* In iisdem Scholis non tantum Carolum, Caroli filios & alios adolescentes edocuit, sed & ipsius quoque Regis filias Gislam & Recthrudam liberalibus artibus, imò nonnullis etiam Sacræ Scripturæ tractatibus informauit: itaque illæ postquam Turonas recessit, ab eo Commentaria in Ioannis Euangelium sibi Parisios mitti postularunt: ac ne causaretur absentiam aut itineris longitudinem, B. Hieronymi exemplo vsæ, qui in Bethleem degens Matronis Romanis & sacris virginibus sua scripta dirigebat, ac proinde e loco longius distante ab vrbe Roma, quàm Turonica ciuitas distet à Parisiaca, impetrarunt quod petebant. Initio verò Epistolæ sic eum compellant. *Postquam Venerande Magister, aliquid de mellifica S. Scripturæ cognitione vestrâ sagacitate exponente hausimus, ardebat nobis, vt fatemur, de die in diem desiderium huius sacratissimæ Lectionis, in qua purificatio est animæ, solatium mortalitatis nostræ & spes perpetuæ beatitudinis.* Et sub finem. *Memento clarissimum in Sancta Ecclesia Diuinæ scripturæ Doctorem, Beatissimum siquidem Hieronymum, Nobilium nullatenus spernere fœminarum preces, sed plurima nominibus illarum in Propheticas obscuritates dedicasse opuscula, sœpiusque de Bethleem Castello Christi Dom. nostri Natiuitati consecrato ad Romanas arces Epistolaribus, iisdem petentibus, volare Chartulis, nec terrarum longinquitate vel procellosis Adriatici maris fluctibus territum, quominus sanctarum Virginum petitionibus annueret. Minori vadosum Ligeri flumen, quam Tyrrheni maris latitudo periculo nauigatur. Et multò facilius Chartarum Portator tuarum de* TVRONIS PARISIACAM *Ciuitatem, quàm illius de Bethleem Romam peruenire poterit.* Hæc qui leget, poterit dubitare, quin Alcuinus Parisiis in Palatio Regio docuerit? & quin ipse de Palatio Parisiensi loquatur, cum sic ait ad librum.

Perge libelle sacer, cunctis præclarior odis
Et pete Præclari præclara Palatia Regis.

De eodem certe intelligenda sunt hæc verba Ep. 1. *Ad sapientiam omni studio discendam & quotidiano exercitio possidendam exhortare Domne Rex Iuuenes quosque in Palatio Excellentiæ vestræ: quatenus in ea proficiant ætate florida, vt ad honorem canitiem suam perducere digni habeantur.* In eodem igitur Athenæ noua constituta est Academiâ Platonicâ præstantior, vt habetur Ep. 10. In iisdem Scholis docue-

runt Æneas Parisiensis, Lupus Ferrariensis, Ioannes Erigena, Manno Philosophus, cuius in iis Discipulus fuit Ratbodus Guntharij seu Guntheri Archiepiscopi Coloniensis ex sorore nepos. De quo sic legitur apud Surium ad 29. Nouemb. *Primæ ætatis tempus exegit apud Guntherum Coloniensem Archiepiscopum auunculum suum litteris operam nauans. Sed cum illi Episcopo res aduersæ accidissent, puer egregiæ indolis hortantibus suis, plerisque etiam adiuuantibus, quippe quem Dei gratia quâ præditus erat, omnibus charum efficeret, primò ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludouici eius filij aulam se contulit: non quod Palatinos ambiret honores, sed quod intra* REGIS PALATIVM LIBERALIVM DISCIPLINARVM STVDIA PRÆCLARE COLERENTVR. *Præerat autem Collegio illi Manno Philosophus, cui sanctus puer feruens discendi studio sedulus adhærebat.*

Palatium Schola dictum. Ab hocce autem litterarum exercitio & professione Domus Regia vocari cœpit Antonomasticè & per excellentiam SCHOLA: vt colligitur ex verbis Episcoporum synodi Carisiacæ anno 858. habitæ, vbi specialem articulum de administratione Domus Regiæ conscribentes, satis innuunt Palatium Regium vulgari nomine tum SCHOLAM appellatum. *Et ideo*, inquiunt, DOMVS REGIS SCHOLA *dicitur & Disciplina: quia non Scholastici modò Disciplinati & bene correcti sunt, sicut alij: sed potius ipsa* SCHOLA, *quæ interpretatur* DISCIPLINA *& correctio dicitur.* Quid clarius? Adstipulatur Erricus Antissiodorensis in Epistola ad Carolum Caluum, totâ ad Imperatoris laudem compositâ, maximè propterea quod ad splendorem litterarum plus contulisset, quàm Pater Ludouicus, quàm ipse Carolus Magnus, quodque & pacis & belli tempore curaret eas in Palatio exerceri. *Hinc est*, inquit, *quod cum sit perantiqua Sententia* SILENT LEGES INTER ARMA, *hæ tamen tam belli quàm pacis tempore apud vos semper plurimum obtinent dignitatis: Itaut meritò vocitetur* SCHOLA PALATIVM; *cuius Apex non minus* SCHOLARIBVS, *quàm militaribus consueścit quotidie disciplinis.*

Et qui primi Palatium Parisiense ita voluerunt appellari, videntur procul dubio præ oculis habuisse Regiam illam Alexandrinam, quæ pariter SCHOLA dicta est, Μουσεῖον locus Musis & studiis consecratus: vt & ipse Carolus videtur imitatus fuisse præclarum Ptolomæi institutum, qui ex omnibus mundi partibus viros Doctos ad publicam professionem acciuit, & in Regia collocauit, vt ante diximus.

Vniuersitas filia Regis Neque malè forsan suspicari possumus inde primùm Vniuersitati nomen impositum FILIÆ REGIS PRIMOGENITÆ: quòd nempe in Regia Domo collocata sit veluti de familia Regia; quòd ab Institutore non minus dilecta, quàm propriæ filiæ; & quod iisdem propè iuribus gaudeat, ac Regiæ stirpis proceres: cum quoties lubet Regem, vt patrem adeat non petitâ licentiâ, & ipsi etiam iniuratæ credatur, vt suo loco dicemus. Atque vt Rex sine liberis, magnâ sui parte mancus est, ita & Regnum absque Academia Parisiensi maximopere deformatum videretur. Est enim illa vnum e tribus Lilijs quæ Tesseram symbolicam Regis Regnique componunt; quod si deesset, reliqua duo omnino deformia remanerent. Quemadmodum olim Ludouico IX. sub initia Regni VIRI SAPIENTES quos aduocauerat in consilium, exponendo demonstrarunt, cum propter iniuriam Vniuersitati factam de deserenda Lutetia & Regno Magistri simul & Discipuli cogitarent. Qua de re sic Nangius in vita Ludouici. *Si tam pretiosissimus thesaurus Sapientiæ salutaris, qui olim de Græcia sequendo Dionysium Areopagitam Parisius ad partes Gallicanas deuenerat cum fide & militiæ titulo, de Regno Franciæ tolleretur, maneret vtique Liliatum signum Regis Franciæ, quod trini floris folio depictum est, in vnâ parte sui miserabiliter deformatum.* Et paulo post. *Duplex enim par Flos Lilij Sapientiam & Militiam significat: quæ duo sequentes de Græcia in Galliam Dionysium Areopagitam cum Fide, quam ibidem Dei gratia seminauit, tertium Florem Lilij facientem custodiunt & defendunt.*

Nec dissentit Rebuffus in Prooemio Concordatorum, imò eandem planè sententiam adstruit, vbi quærens quamobrem Rex Franciæ dicatur Filius Ecclesiæ primogenitus, respondet dici eo modo quo Vniuersitas Parisiensis Filia Regum vocatur, quia scilicet sicut illa primò fidem & honorem Regis, vt primò nata tuetur, ita & Reges Franciæ dicti Filij Ecclesiæ, quia primò Fidem Catholicam ante omnia tutati sunt. *Dicuntur Reges Franciæ primi filij sanctæ Ecclesiæ Catholicæ (sicut*

Vniuersitas Parisiensis vocatur prima filia & Primogenita Regis, quia primo ei nata est, & primo fidem ac Regis honorem tuetur) quia sanctam sedem primo & ante omnia tutati sunt, vt est in historiis multa videre.

Verum vt ad Palatium Caroli redeamus, vbinam situm erat? Aliqui scribunt vetustissimum Regum Palatium ab omni æuo fuisse eo in loco, vbi nunc est Forense, in Insula scilicet. Vbi quoque fuit olim Arx Parisiorum, & vbi suos conuentus agere solebant Parisini, egitque Cæsar consilium totius Galliæ, vt habetur l.6. Comment. In ea ergo Arce Clodouæum I. habitasse ferunt, & pro sacra Capella Ædem D. Bartholomæi habuisse, in qua aiunt Clotildem Coniugem intinxisse liberos lustrali aqua Baptismatis antequam migrarent in montem Leucotitium, qui San-Genouefianus postea dictus est, vbi Regiam sibi & posteris extruxit. An verò consecuti Reges eadem Palatia inhabitarint, res est adhuc in dubio. *Locus palatij Carolini.*

Illud saltem certum est Reges olim duplex habuisse Palatium, vnum Vrbanum, alterum Suburbanum. Nam Clodouæus præter veterem Regiam in Insula sitam, aliam in monte, quem nunc diximus San-Genouefianum, condidit ad captandum salubriorem aërem vitandosque strepitus & tumultus vrbis. Nec videtur quoque dubitandum, quin alij Reges aliud extruxerint eo propè loco, vbi hodie Luparæa Regia sita est; ad quod statuendum pluribus adducor argumentis.

1. Quia vt ex dictis patet, certum est Carolum M. in aliqua Palatij Regij parte Musas collocasse: eamque vocatam Scholam: at ille locus nomen etiamnum hodie retinet Gallicè *l'Eschole*, & portus illius loci, Scholæ portus appellatur *le port de l'Eschole*. Imo vt legitur in antiquitatibus Parisiensibus, S. Germani Antissiodorensis Ecclesia vocabatur antiquitus Schola: & apud Iuuenalem de Vrsinis in vita Caroli VI. Schola S. Germani dicitur; quod nomen certè non habuit aliunde, quam à vicina Regia Suburbana, quæ à Caroli temporibus Schola dicta est. At in Palatio vrbano, vbi vestigium vllum Scholarum?

2. Luparæa Regum Domus vetustior est, quàm vulgo creditur. Scribunt enim aliqui, sed malè & ignorantissimè, fuisse à Francisco I. constructam, cum constet Philippi Augusti temporibus iam Regiam fuisse Domum. Luparæ quidem nomen legitur in priuilegio, quod Monachis San-Dionysianis indulget Dagobertus anno 5. Regni sui 7. Kal. Iunij: videturque de hacce Domo Surburbana loqui, cum scribit velle se Reos immunitatem consequi, qui ab vrbe Parisiaca Montem Martyrum prætererint, aut qui è Palatio egredientes viam, quæ tendit ad Luparam transierint. *Quisquis fugitiuorum pro quolibet scelere ad præfatam Basilicam Beatorum Martyrum fugiens Tricenam pontem aduenerit, vel ex parte Parisius veniens Montem Martyrum prætererit, vel de Palatio Nostro egrediens Publicam viam qua pergit ad Luparam, transierit.*

Ad Luparam, inquam, quæ vulgo dicitur *Louure en Parisis*. At quis non videt Regiam suburbanam propinquiorem esse viæ Luparεæ, quæ nunc D. Honorati dicitur, quàm Vrbanam? Et forsan ipsa iam tum Dagoberti temporibus Lupara seu Lupara dicebatur. Nam non erat nomen illud nouum, cum Philippus Augustus an. 1214. Ferrandũ Flandriæ Comitem in Arce seu Turri Luparæa quam ædificauerat, seruari & custodiri voluit, de qua Guillel. Brito in sua Philippide.

—— Parisianis
Ciuibus offertur Luparæ claudendus in Arce.

Hancce Domum Guillelmus Carnotensis S. Ludouici Cappellanus *Castrum Lupara* appellat. *Apud Castrum Luparæ Parisius D. Petrus de Landuno Miles Custos puerorum D. Regis Philippi*. Et Nangius de eadem in eiusdem Principis vita verba faciẽs & de Domino Couciacensi, qui tres scholasticos capi & suspendio affici iusserat, quod in Nemore suo Cuniculos sectari visi fuissent, scribit Regem *per Clientes Aulicos eum fecisse capi, & in Domo sua Parisius, quæ Lupara dicitur, in custodia reseruari*. Ex quibus patet antiquitus illam Domum Reges inhabitare maluisse, quod esset commodior, quàm vrbana, & à strepitu vrbis remotior.

3. Eandem veritatem confirmant antiquissima Vniuersitatis Collegia in illis locis sita, scilicet S. Nicolai & S. Thomæ de Lupara: Item Bonorum puerorum S. Honorati. Adde proximum Pratum Clericorum, quod à Carolo M. Scholaribus & Magistris, veluti Campum Martium ad deambulandum, conferendum

seu disputandum & ludendum concessum fuisse alio loco docebimus. Neque verò, si non temporibus ipsis Caroli M. aut saltem primo illo seculo ea loca possedit Vniuersitas, facile inuenirur quandonam possidere potuerit aut debuerit. Nam certum est, eam, postquam Suburbia à Normanis vastata sunt, Atrienses Scholas & vicinas occupasse; item & in Colle San-genouefiano ac valle subiectâ Castra sua posuisse: quod secundo seculo & aliis consequentibus factum videmus, nec ex iis locis aliò deinceps commigrasse legimus. Vnde procul dubio euincitur Luparæam illam Regionem ab ipsâ primitus fuisse possessam & habitatam.

4. Quia Collegia, præsertim verò Bonorum Puerorum & D. Nicolai Luparæi omnium antiquissima esse creduntur, idque de posteriore constanter asseruit Natio Gallicana an. 1420. (cum Excestriæ Dux tunc Franciæ Prorex sub Anglis Collegij præfecturam concedere voluit M. Rogero Scoto) suum esse dicens & ad se suosque Nationales pertinere, vt scribit M. Petrus de Credulio tunc eiusdem Nationis Procurator, *Nar ani vlterius*, inquit, *quod Collegium S. Nicolai de Lupara erat Collegium antiquius fundatum Parisius: quod etiam Collegium illud erat Nationis, quia maior pars Scholarium debent esse de Natione: quapropter oportebat quod Magister esset de Natione.* Eiusdem Collegij antiquitatem agnoscit Brolius lib. 3. Antiquit. Paris. *En l'Eglise & ceinture de S. Nicolas du Louure il y auoit anciennement exercice des Letres, & des Escholiers rentez, que nous appellons Boursiers, lesquels Iean Du Bellay 104. Euesque de Paris en l'an 1542. erigea en Chanoines, & doiuent estre neuf auec vn Preuost pour Chef*: additque se non potuisse eiusdem Ecclesiæ fundationem accipere propter summam eius antiquitatem.

Collegium quoque Bonorum Puerorum antiquissimæ Originis esse semper creditum est. Iacobus Mazerius Procurator Nationis Gallicanæ electus 3. Non. Junij an. 1521. tam de sua electione, quam de illo Collegio sic scribit. *Non denique minis territi aut allecti fauore, motiue extremo odio Iacobum Mazerium Parisiensem iuuenes in celebratissimo Bonorum Puerorum Musæo Parisius primitus fundato à multis iam annis edocentem elegerunt Procuratorem.* Eiusdem collegij Bursarios Ludouico IX. qui Sanctus dictus est, charissimos fuisse discimus ex Gaufrido de Bello-loco. *Conuocabat pluries in anno Clericos electos & gratiosè cantantes, & maximè de Bonis Pueris, qui in sanctâ congregatione Parisius morabantur: quibus in recessu denarios erogabat: illisque magna ex parte anni in studio sustentabantur.* Eorundem meminit bonus ille Rex in suo testamento. *Item Pauperibus Scholaribus S. Honorati Parisius 10. libras.* Ex his igitur constat Vniuersitatem Parisiensem in Luparæa Regione fuisse primitus à Carolo collocatam. Quomodo verò & quando inde migrauerit, ex Annalibus patebit.

Authores 2. seculi 900. Hactenus produximus authores, qui primo Vniuersitatis nostræ seculo floruerunt & scripserunt. In secundo verò, quod ab omnibus Historicis infelicissimum vocatur & meritò, licet paucos habeamus, non desunt tamen qui Scholarum Parisiensium meminerint. Imprimis Ioannes Cluniacensis B. Odonis Abbatis Discipulus in eius vita sic scribit. *Decimo nono ætatis suæ anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammatica laribus*, forsan legendum Grammaticalibus *educatus: deinde apud Parisium Dialecticam Musicamque a Remigio doctissimo viro est institutus.* Is est celeberrimus ille Remigius Antissiodorensis, qui à Fulcone Archiepiscopo Remensi e Scholis Parisiensibus euocatus Remis Scholas instituit, vt suo loco referemus.

Idem testatur Anselmus Leodiensis Canonicus de Huboldo in vita S. Notgeri Episcopi Leodiensis, quem ait Lutetiam venisse, Canonicis San-Genouefianis adhæsisse, & multorum ibi scholarium Doctorem fuisse. *Quid de Huboldo dicam*, inquit, *qui dum adolescentulus è Scholari Disciplina aufugisset Parisius veniens, S. Genouefæ Canonicis adhæsit* (qui tum Seculares erant & publicè profitebantur) *& in breui multorum Scholarium instructor fuit. vbi cum aliquandiu à D. Notgero ignoraretur, tandem Canonica Episcopalis sententiæ executione compulsus est redire, relictis ibi pluribus studiorum & moralitatis insignibus.*

Eandem Scholarum Parisiensium celebritatem euidentissimè probat Aimoïnus Floriacensis in vita Abbonis Abbatis sui, cui in peregrinationibus comes assiduus fuit, & mortis oculatus testis an. 1004. Eum enim ait relictis Floriacensibus

Scholis, in quibus ipſe docuerat, & quæ tum maximè florebant, ad Pariſienſes, tanquam ad Maiorem litterarum Officinam ſe contuliſſe. Sic ergo habet c. 3. *Verum ipſe maiora gliſcens Scientiæ ſcrutari arcana, diuerſorum adiit Sapientiæ Officinas locorum: quapropter Pariſios atque Remos, ad eos qui Philoſophiam profitebantur, profectus, aliquandiu quidem in Aſtronomia, ſed non quantum cupierat, apud eos profecit.*

Circa eadem tempora Olbertus, qui Abbas Gemblacenſis poſtea factus eſt, e Lobienſi Cœnobio, vbi à puero enutritus fuerat, Pariſios venit, deinde ad Fulbertum Carnotenſem profectus eſt, qui tunc in exercitio litterarum inter celeberrimos habebatur. Hinc ergo patet ex aliis oppidis & vrbibus Lutetiam ad Maiores Scholas & altiores Diſciplinas conuenire ſolitos, quicunque vellent virorum doctorum famam ſibi comparare.

In 3. Seculo cuius initium ducimus ab an. 1000. habemus inter cæteros Scriptores Ademarum S. Eparchij Engoliſmenſis Monachum, qui Chronicum ſuum ad an. 1028 perduxit: ac proinde pœne ſuppar primis Academiæ Pariſienſis Doctoribus & Magiſtris, quorum catalogum & ordinem contexit in vita Ludouici Pij, de Rabano ſic ſcribens. *Imperatori ipſi porrexit librum valde mirabilem de Theologia S. Crucis Rabanus Magnentius doctiſſimus Monachus Magiſter Alcuini. Beda enim docuit Simplicium, Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris à Domino Imperatore Carolo ſuſceptus & Pontifex in Francia factus docuit Alcuinum, & Alcuinus Smaragdum imbuit. Smaragdus autem docuit Theodulfum Aurelianenſem Epiſcopum. Theodulfus vero Heliam Scotigenam Engoliſmenſem Epiſcopum. Elias autem Heiricum, Heiricus Remigium & Vcbaldum Caluum Monachos hæredes Philoſophiæ reliquit.* Authores 3. ſeculi. 1000.

Paulum inuertit Ademarus ſeriem & ordinem ſucceſſionis, vt rectè notat Andreas Ducheſnius: ſed nec iſte aſſecutus eſt, cum corrigere voluit. Sic ergo putauerim inſtituendum. Rabanus Magnentius doctiſſimus Monachus M. Alcuini Diſcipulus fuit. Beda enim docuit Simplicium, Simplicius Alcuinum, Alcuinus Theodulfum & Rabanum, Theodulfus Smaragdum, Smaragdus Heliam Scotigenam &c. Certum eſt enim Rabanum Magnentium nullatenus Magiſtrum eſſe potuiſſe Alcuini, ſed ad ſummum Diſcipulum. Item Theodulfus non potuit eſſe Smaragdi diſcipulus: vt ex Chronologia patebit. Verum quocunque tandem modo ſit contexenda ſeries illa Magiſtrorum, hoc ſaltem colligimus illos omnes docuiſſe Pariſiis primo ſeculo Vniuerſitatis, & Ademari ætate hiſtoriam illam peregrinorum Doctorum à Carolo M. euocatorum & ad docendum conſtitutorum pro vera & certa fuiſſe habitam.

Porro euellendus hic ſcrupulus, qui de Ademaro oriri poſſet. Nam Myræus ait eum Caroli M. & Ludouici Pij temporibus vixiſſe & floruiſſe, eique Chronicum vetuſtiſſimum Engoliſmenſe tribuit: ſed vel ex ſupra relata Profeſſorum ſerie erroris conuincitur: cum in ea Magiſtros enumeret, qui 60. & amplius poſt Ludouicum annis floruerunt. Verus itaque author Chronici eſt Ademarus S. Eparchij Monachus, qui temporibus Roberti Regis ſcripſit. Neque idem confundendus eſt cum Ademaro Epiſcopo Engoliſmenſi, qui ſub finem eiuſdem ſeculi Cathedram tenuit, & obiit an. 1001.

In 4. Seculo plurimos citare poſſemus authores, qui Carolinæ fundationis meminerunt, ſed quatuor ſufficiunt: quorum vnus initio ſeculi floruit; alter in medio: duo reliqui ſub finem. Duo priores ab Ademaro Magiſtrorum Pariſienſium Ordinem ſeriemque mutuari fuiſſe videntur, aut ſaltem ab eodem authore, a quo Ademarus. Primus quidem author Chronici S. Maxentij, ſeu Malleacenſis, qui ſcribere deſiit an. 1134. ſic habet ad annum 816. *In illo tempore Rabanus Magnentij Monachus doctiſſimus Magiſter Alcuini Imperatori ipſi* Ludouico, *porrexit librum valde mirabilem de Theologia S. Crucis. Beda enim doctus a Benedicto Abbate & nutritus docuit Simplicium, & Simplicius Rabanum, qui à tranſmarinis oris à D. Imperatore Carolo ſuſceptus eſt, & Pontifex in Francia factus. Item Rabanus docuit Alcuinum: & Alcuinus Smaragdum imbuit. Smaragdus autem docuit Theodulfum Aurelianenſem Epiſcopum. Theodulfus verò Heliam Scotigenam: Helias autem Henricum; Henricus Remigium & Vcbaldum Caluum hæredes Philoſophiæ reliquit.* Authores 4. ſeculi. 1100.

Alter Scriptor paulò recentior, Canonicus ſcilicet quidam Engoliſmenſis Anonymus, qui Hiſtoriam Pontificum & Comitum Engoliſmenſium conſcripſit vſque ad an. 1159. ſic habet c. 8. de Helia Scotigena Epiſcopo quondam 1150.

Engolismensi. *Defuncto Launo suscepit Helias Scotigena Cathedram Engolismensem, qui in Gallia mirificè Scholas rexit. Hic attulit sacrosanctum corpus sanctissimi Martyris Benigni Engolismam; quo tempore Caluus Imperiale solium ascendit: sub quo Rege Helias Scotus vita egreditur. Ita siquidem inuenitur in quodam libro, Scotigenam fuisse Doctorem in Galliis. Beda docuit Simplicium, & Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris ab Imperatore Carolo vocatus in Pontificem in Gallia promouetur: qui Alcuinum docuit; Alcuinus Maragdum; Maragdus Theodulfum Aurelianensem Episcopum: Theodulfus Heliam Scotigenam Engolismensem Episcopum: Helias Henricum; Henricus Remigium & Hugbaldum hæredes Philosophiæ reliquit.*

1130. ·Sub finem eiusdem seculi florebant in Academia Parisiensi duo percelebres viri, Helinandus & Alexander Nekam, qui ambo de eiusdem fundatione & institutione scripserunt. Helinandus quidem transactâ magnâ vitæ suæ parte inter Laïcos & sæculares, tandem vanitates mundi pertæsus ad Frigidum Montem se contulit, & Monachus obiit an. 1212. Ille ergo ab Orbe condito ad finem vsque vitæ Historiam longissimam perduxit; sed nondum e tenebris & e puluere emersit. Vincentius Bellouacus Dominicanus Helinando suppar sœpe eundem citat, & ex eius Historia transcribit in suam non pauca. Hæc verò inter alia de Alcuino, deque Monasterio S. Martini Turonensis, quod ei Carolus regendum commisit. *Hoc itaque Monasterium post hoc, vt dictum est, regnante Carolo suscepit regendum Alcuinus scientiâ vitaque præclarus, qui & sapientiæ studium de Roma Parisius transtulit, quod illuc quondam à Græcia translatum fuerat à Romanis: fueruntque Parisius fundatores eius Study 4. Monachi Bedæ Discipuli, scilicet Rabanus & Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus.*

Hæc scribebat Helinandus regnante Philippo Augusto, vir Academiæ Parisiensis Alumnus, in historia Gallicana versatissimus, Principi suo gratissimus & charissimus. Itáne verò scripsisset, si, vt somniant aliqui, Philippus aut Pater eius Vniuersitatem instituisset? ei-ne gloriam hanc immortalem inuidisset, & tam insigniter mentiri ausus fuisset, in cæteris tam studiosus veritatis? tam impudenter inquam asserere fundationem istam antiquam, quæ tot contradictores habuisset oculatos, quot erant in Francia homines? credat Iudæus apella, non ego.

1180. Alexander verò Nekamus Natione Anglus, Parisiensis quoque Vniuersitatis alumnus & Magister ac Professor circa an. 1180. quique reuersus in Angliam & factus Episcopus obiit an. 1227. in libro de Naturis rerum tria commemorat loca vetustissima, in quibus olim studia magno concursu & frequentia floruerunt, in Græcia Athenas, in Italia Romam, & in Gallia Lutetiam. *O felicia*, inquit, *Antiquorum tempora, in quibus ipsi Imperatores mundum suberrantes seipsos Philosophiæ dederunt; vt patuit de Alexandro, de Iulio Cæsare, de Ptolomæo Rege Ægypti, qui fuerunt sapientiæ studiosi... Cuiuslibet Regni gloria creuit in immensum, & quandiu Artium ingenuarum in ipso floruerunt studia, hostibus Regni restiterunt: vt patet de Græcia, quando floruerunt studia Athenis, de Roma, de Regno Francorum, ex quo floruerunt studia in illo. Victoria enim militiæ & gloria Philosophiæ quasi simul concurrebant: & hoc meritò, quia Philosophia vera docet iustè & rectè regulare.*

Tum fusè illa persequitur: quæ sic in compendium contrahit author Anonymus apud Brianũ Thuynum. *Viguerunt studia in Ægypto, vt probat Alexander Nekam in libris de naturis rerum. Abraham docuit Quadriuiũ, id est 4. Artes, scilicet Arithmeticam, Geometriam, Musicam & Astronomiam. Demum cœpit Græcia nobilitari Philosophorum frequentia & consecratæ sunt Athenæ Deæ sapientiæ Mineruæ, vt dicit Augustinus 18. de Ciuit. c. 9. Demum Carolo M. regnante cœpit studium florere Parisius; cuius fundatores fuerunt Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus. Postea Oxoniæ in Anglia studia floruerunt: & sicut dicit Alexander Nekam iuxta Vaticinium Merlini, Ad vada Boum vigent studia, ad partes Hiberniæ suo tempore transitura.*

Idem Alexander l. 2. comparans Academiam Parisiensem cum Bononiensi & aliis Italicis, ait eam Theologiæ & Artium Liberalium doctrinâ longè esse præferendam. *Iuris Ciuilis peritiam sibi vindicat Italia; sed cœlestis Scriptura & liberales Artes Ciuitatem Parisiensem cæteris præferendam esse conuincunt.* Hæc verba in manuscripto Bibliothecæ Magdalanensis apud Oxoniam se legisse ait Brianus Thuynus.

IDEM PROBATVR AVTHORITATE Scriptorum Mediæ ætatis.

Mediæ ætatis initium ducimus ab an. 1200. & producimus ad an. 1400. referimusque ad veritatis eiusdem confirmationem, non omnium quidem, sed celebriorum tantum Authorum testimonia, qui ducentorum annorum spatio ea de re scripserunt. Agmen vero ducet Vincentius Bellouacus, natione vt multi volunt, Burgundus, professione Dominicanus, qui antequam ad illum Ordinem se conferret, in Academia Parisiensi studuerat regnante adhuc Philippo Augusto, cuius proinde historiam compertissimam habuit. A Ludouico IX. Philippi nepote assumptus in Præceptorem filiorum, eiusque iussu & sumptibus Specula 4. composuit, Doctrinale, Historiale, Naturale & Morale; quorum Historiale perduxit ad an. vsque 1244. ipse vero obiisse dicitur an. 1256. Ille ergo postquam Helinandi authoritatem & verba ex Chronicis retulit lib. 23. Speculi Histotial. c. 173 subiungit ex Chronico Arelatensis Metropolis eandem plane historiam, immo eadem omnino verba, exceptis paucis, quæ ex Monacho San-Gallensi supra retulimus. Sic ergo ille. *Authores 15 Seculi* 1240.

In Chronicis Metropolis Arelatensis legitur, Omnipotens rerum dispositor ordinatorque Regnorum & temporum, cum illius admirandæ statuæ, & cætera, vt in Chronico San-Gallensi: & paulo post de Carolo verba faciens subiungit. *Qui cum in Occiduis partibus regere solus cœpisset, & studia litterarum vbique essent in obliuione, adeoque veræ Deitatis cultura teperet, contigit duos Scotos Monachos de Hibernia cum mercatoribus Britannis littus Galliæ aduenire, viros & in sacris & in secularibus scripturis eruditos. Qui quotidie cum nihil ostenderent vanale, ad conuenientes emendi gratia turbas clamare cœperunt.* SI QVIS SAPIENTIÆ CVPIDVS EST, VENIAT AD NOS ET ACCIPIAT. NAM VÆNALIS EST APVD NOS. *Tandiu conclamata sunt ista, donec ab admirantibus, licet insanos putantibus ad aures Regis Caroli semper amatoris sapientiæ sunt perlata: qui celeriter illos ad præsentiam suam euocatos interrogauit, si verè scientiam haberent vt ipse compararet. Sapientiam, inquiunt, habemus, & in nomine Domini eam quærentibus dare parati sumus. Qui cum quæsisset ab his, quid pro ipsa peterent, responderunt. Loca tantum opportuna, & animas ingeniosas, & sine quibus ista peregrinatio transiri non potest, alimenta & quibus tegamur. Quo ille accepto, ingenti gaudio repletus primùm quidem apud se paruo tempore tenuit: postea verò cum ad expeditiones bellicas vrgeretur, vnum eorum nomine Clementem in Gallia, Parisius scilicet, residere fecit, cui & pueros nobilissimos, mediocres & infimos satis multos commendauit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad manendum deputatis. Alterum vero in Italiam direxit, cui & Monasterium S. Augustini iuxta Ticinensem vrbem delegauit, vt illic si voluissent, ad discendum congregari possent. Audito autem Albinus de natione Anglorum, quia gratanter sapientes ac Religiosos viros susciperet Carolus, conscensâ naui venit ad eum cum Sociis in omnibus scripturis exercitatus, vt pote Doctissimi Bedæ Discipulus. Quem vsque ad finem regni iugiter secum retinuit, nisi cum ad ingruentia bella processit: deditque & illi Abbatiam S. Martini, vt quando ipse absens esset, illic resideret, & ad se confluentes doceret. Cuius in tantum doctrina fructificauit, vt Franci antiquis Romanis & Atheniensibus æquipararentur.* Hæc Vincentius.

Eadem historia legitur in Chronico Lemouicensi, & in Memoriali Historiarum, vt refert Duchesnius inter testimonia de B. Alcuino Abbate. Et quia deinceps Doctorum manibus teri cœpit Vincentius, propter multiplicem quæ continetur in 4. speculis doctrinam, quotquot fere post eum de illa Academiæ Parisiensis institutione scripserunt, omnes Chronicon Arelatense, vel Vincentium citare contenti fuerunt ad sententiæ suæ confirmationem, nec vltra scrutari curarunt. Ita Chronicon San-Gallense & alia multa tacuerunt in pulue- 1270.

re Bibliothecarum, donec ea viri docti & curiosi excusserunt: spesque iam affulget maxima, longe plura quæ nondum in lucem prodierunt opera, posterorum, & eorum, qui nunc viuunt, diligenti & indefesso labore prodıtura.

Eandem veritatem confirmat Martinus nomine & natione Polonus ad an. 787. sic scribens in Adriano Papa. *Hoc tempore floret Albinus, qui & Alcuinus Caroli eruditor. Hic genere Anglicus fuit, ingenio clarus & philosophia excellentissimus non tantum scientia, sed etiam morum honestate præclarus. Ab eo Carolus didicit omnes artes liberales, qui etiam studium de vrbe Roma Parisius transtulit, quod de Græcia illuc translatum fuerat a Romanis.* Hæc Martinus: at hîc lacunam esse putat Suffridus Petrus Leouardiensis Frisius, qui Martinum an. 1574. edidit Antuerpiæ cum annotationibus, eumque supplet insertâ historiâ aduentus Scotorum in Galliam hoc modo. *Fueruntque Parisiensis study fundatores 4. Monachi Bedæ Discipuli, Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus.* Tum subiungit seriem verborum Poloni de Monasterio S. Martini Turonensis, quod Carolus Alcuino dedit regendum. Porro totam historiam & ipsissima verba Helinandi Polonus vsurpat, prout leguntur apud Vincentium loco citato.

Atque vt obiter moneam, errant qui Martinum Polonum Innocentij IV. Pœnitentiarium fuisse dicunt, propterea quod initio præfationis sic ait *Ego F. Martinus D. Papæ Pœnitentiarius & Capellanus*: quem aliqui Cisterciensem Monachum, alij Benedictinum, Scotum aut Italum faciunt. Fuit ille natione Polonus, patriâ Corsulanus, professione Dominicanus, Officio Pœnitentiarius & Capellanus Nicolai III. qui Ioanni XXI. an. 1277. successit, suumque Chronicon ad Ioannem vsque perduxit, vt ait ipse in præfatione. A Nicolao promotus Viterbij an. 1278. die 10. Kal. Iulij ad Archiepiscopatum Gnesnensem in Polonia: sed eo anno obiit.

Iisdem temporibus florebat M. Iordanus natione Germanus & Germanis impensè addictus, scripsitque libellum de translatione Imperij Romani: in quo probat inter cætera Ecclesiam seu Religionem Catholicam tribus fultam columnis subsistere: Rom. Pontifice, Imperatore & Academia Parisiensi: atque idcirco summum Pontificem imprimis curare debere, vt tres istæ columnæ firmæ stabilesque permaneant. Præterea ait Carolum M. Statuto perpetuo sanxisse, vt futuri Romanorum Imperatores ab Electoribus Germanicis eligerentur, relicto Regibus Francorum iure successionis. Quia vero videbatur iisdem Regibus suâ lege Imperium adimere, quandoquidem Imperatoris Electio ab Electoribus pendebat, Regnumque Francicum quod ipse tenuerat & tenebat, magna sui parte priuare compensationis cuiusdam loco adiecisse illi studium Liberalium artium, & Lutetiæ in sede Regni primariâ collocasse, prætereaque omni obsequio, & vt vulgo dicitur, homagio erga Imperatorem exemisse. Sic igitur habet.

Porro quod ipse Carolus Rex Francorum extiterit, & ab illis Regnum ex successione ad eum fuerit deuolutum deinde Imperium, fuisset indecens, quod ipse filios & eorum hæredes dignitate Regia penitus denudasset: statuit igitur, vt Francigenæ cum quadam Regni portione Francorum Regem haberent de Regali semine iure hæreditario successurum, qui in temporalibus superiorem non recognosceret; cui videlicet tanquam Imperatoris posteritas ad homagium vel aliud obsequium non teneretur. Sequitur deinde iste titulus.

Quomodo studium sit Parisius translatum? pergit. *Hinc Regi & suo hæredi in recompensationem Regni defalcati adiecit studium Philosophiæ & Liberalium Artium, quod ipse de vrbe Romana in ciuitatem Parisiensem transplantauit. Et est notatu dignum, quod debitus & necessarius ordo requirebat, vt sicut Romani tanquam seniores, Sacerdotio; sic Germani, vel Franci tanquam Iuniores Imperio: & ita Francigenæ & Gallici tanquam perspicaciores scientiarum studio ditarentur. Et vt fidem Catholicam, quam Romanorum constantia firmiter tenet, virtus & Germanorum magnanimitas imperialiter tenere præciperet: & fidem eandem Gallicorum argutia & facundia ab omnibus esse tenendam firmissimis approbaret rationibus & demonstraret.* Multa alia habet præclara ad laudem Vniuersitatis, quæ suo loco referentur.

1280. Facit & ad rem nostram quod scribit Nangius ad an. 1281. tantam scilicet in Vniuersitate fuisse discordiam inter Scholares Anglicanæ & Picardicæ Nationis, vt totum Parisiense studium pœne conuulsum fuerit. De causa Seditionis nihil

Nangius: at quidã Hiſtoricus Anglus hanc affert, quod vtraque Natio de primatu contenderet: Picardie a quidem, quod eſſet Regi Francorum ſubdita, deque Regno Gallicano: Anglica vero, quod in Vniuerſitate Pariſienſi origine prior fuiſſet & à Beda primum collocata. Ad hanc autem diſcordiam ſedandam Martini V. Legatum acceſſiſſe & re diſcuſſa pro Anglicana pronunciaſſe. *Veniens autem Legatus controuerſiam audiens pro lege promulgauit eſſe Anglos primariam illius ſtudij Nationem. Nam Beda, ait, Romam petens primus omnium Scholas Pariſius tenuit.* De hocce diſſidio alibi plura, interim intelligimus conſtantem hane fuiſſe ſemper opinionem de Anglis, tanquam de primis Academiæ Pariſienſis Profeſſoribus.

Tranſeamus iam ad ſextum Vniuerſitatis noſtræ ſeculum; in quo plurimos *Authores* quoque eidem veritati ſuffragantes habemus. Imprimis igitur Eduardus II. *6 ſæculi.* Angliæ Rex Ep. ad Ioannem XXII. pro mutuâ Pariſienſem inter & Oxonienſem Vniuerſitatem Societate idem conteſtatur. Cum enim Bonifacius VIII. Priuilegium hoc ſingulare Pariſienſi conceſſiſſet, vt quicunque Magiſtri in ea Gradum accepiſſent, vbiuis terrarum nullo præuio examine docere poſſent; Eduardus exiſtimans huiuſmodi Priuilegium Oxonienſi ſuæ iniurioſum eſſe, petiit à Ioanne, qui ſedere cœpit an. 1315. vt idem illi concederet pro mutuâ vtriuſque ſtudij Societate: hancque inter cæteras rationem affert, quod Pariſienſis ab Anglicanis duxiſſet originem. 1320. *Verum quia dubium non eſt ſecundum veterum teſtimonia ſcripturarum* GALLICANVM STVDIVM AB ANGLICANIS NOSTRIS ORIGINALE TRAXISSE PRINCIPIVM, *conſtatque talem Apoſtolica diſpenſationis gratiam in Anglicani Studij redundare diſpendium, ſi Vniuerſitas noſtra Oxonienſis cum prædictis Vniuerſitatibus Regni Franciæ in Libertatibus & Scholaſticis Actibus non concurrat, Sanctitati veſtræ affectuoſâ inſtantiâ ſupplicamus, quatenus ad pacem mutuam inter Scholaſticos nutriendam, Vniuerſitatem prædictam conſimili velitis priuilegio decorare.*

Conqueritur quoque ipſa Vniuerſitas apud eundem Pontificem, quod ſe ſpretâ ſuiſque neglectis Magiſtris beneficia Eccleſiaſtica Pariſienſibus concederet. *Intelligimus quod nuper ad ſtudium Pariſienſe miſericordes oculos conuertiſtis. Nos autem P. S. diuina inſtitutione formati audemus dicere, quod noſtrum* STVDIVM *Oxonienſe illo Pariſienſi Studio, quamuis excellenter nobili, eſt quidem antiquius tempore, prius origine, & prout credimus non poſterius dignitate. Conſtat namque Albinum Philoſophum & Doctorem Catholicum Natione Anglum, famoſiſſimi Principis Caroli M. Magiſtrum, & per eundem Carolum de Anglia accerſitum fuiſſe Pariſius* STVDII FVNDATOREM *: quod non Anglicæ modò, imò Gallicæ atque Romana Hiſtoriæ conteſtantur.*

Ioannes Brompton Abbas Iornalenſis Scriptor Anglus, qui ſub Eduardo III. florebat circa an. 1340. quique Chronicon ſcripſit ab an. 588. quo Auguſtinus iuit in Angliam ad mortem Richardi, ſcilicet ad an. 1199. Poſtquam de Academiæ Oxonienſis per Alfredum inſtitutione verba fecit, & Alexandri Nekami locum de tribus famoſiſſimis STVDIIS Generalibus retulit, de Pariſienſi idem prorſus ſcribit, quod authores prææallati. 1340. *Deinde*, inquit, *regnante Carolo M. cæpit florere* STVDIVM PARISIVS. *Vt enim dicitur in Tractatu, quod Speculum vocatur, Alcuinus de Roma* STVDIVM PARISIVS *tranſtulit, quod illuc de Græcia à Romanis fuit tranſlatum: fuerunt autem 4. fundatores huius ſtudij Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes. Et vbi recitatur in Chronicis Metropolis Arelatenſis, dicitur quod caput aureum ſtatuæ, de qua Daniel. 1. per Carolum M. erexit Deus in Francis. Qui cum regnaret, & ſtudia litterarum deeſſent, & eſſent in obliuione, & cultus Diuinitatis teperet, contigit duos Scotos, &c.*

Cum anno 1366. Vrbanus V. Pontifex Max. relictâ Auenione ſedem Pontificiam Romam referre cogitaret, Rex Carolus V. celebres Legatos ad eum miſit, qui reditum diſſuaderent. 1366. Extat in M.S. Bibliothecæ Victorinæ notato P. 10. & hiſce Characteribus 686. quædam, vt ibi legitur PROPOSITIO NOTABILIS ex parte Regis Franciæ: Inter rationes autem plurimas quæ ibi inſeruntur, vna peritur ex Vniuerſitate Pariſienſi eiuſque antiquitate, his verbis. *Item dicebatur quod iſte locus* (nim. Francia) *eſt in omnibus præeligibilior pluribus rationibus. 1. Siquidem floret locus iſte pluribus Studiis Eccleſiaſticis, &*

aliis ſcientijs & diſciplinis ; per quas præ cæteris aliis Regnis Orbis fides noſtra & vera Iuſtitia informantur, prout cuicunque patet, quod STVDIVM TRANSLATVM FVIT A ROMA PARISIVS PER B. CAROLVM MAGNVM, *& hac Gloria Romanorum Pariſius in Gallos eſt tranſlata ; quod etiam diutius ante fidem ſuſceptam erat præfiguratum.*

1380 Præallatis authoribus accenſere poſſumus Goblinum Perſonam. Hic author Decanus erat in Bilenvede in Bœdeken, natus an. 1358. factus presbyter an. 1386. hiſtoriam compoſuit, quam Coſmodromium, id eſt mundi curſum inſcripſit: in qua componenda 40. annos inſumpſit. Ait vero ad an. 1340. ſe quidquid ante prædictum annum ſcripſit, totum fere ex libris famoſis conſcripſiſſe, pauca de ſcripturis priuatis, pauciora ex relatu, pauciſſima propriâ imaginatione. Ille ergo qui tot annos in componenda hiſtoria ſua impendit, potuit maturè & cum otio in rei noſtræ veritatem inquirere; ſic autem de ea ſcribit.

Carolus eruditus in Liberalibus artibus ſtudium tranſtulit de vrbe Roma ad Pariſios, quod de Græcia Romam tranſlatum fuerat à Romanis: non tamen ſic tranſtulit, vt ipſum ſtudium vrbi Romæ auferret, ſed modum & ſolemnitatem quæ in vrbe ſeruabatur, translatis inde Pariſios Doctoribus & Magiſtris inſtaurauit & priuilegiis confirmauit. Pro quo ſciendum, quod quinque ſunt ſtudia generalia ſingulariter priuilegiata, videlicet Romanum, vbi Papa cum curia ſua reſidet: Pariſienſe in Francia: Bononienſe in Italia: Oxonienſe in Anglia: Salmaticenſe in Hiſpania. Cætera vero ſtudia aliter quàm per ſedem Apoſtolicam priuilegiata, particularia reputantur. Hæc Goblinus, qui Chronicon ſuum perduxit ad an. 1417. obiit vero an. 1418.

1390. Iiſdem temporibus florebat Iacobus Magnus patria Toletanus, vir in Diuinis ſcripturis eruditiſſimus Philoſophiæ naturalis cognitione inſignis, ac veterum lectione copioſus, vt ait Trithemius. Ille autem l. 1. Sophologij c. 15. de ſtudiis atque ſectis Philoſophorum agens, circa finem de tribus celeberrimis ſtudiis Athenienſi, Romano & Pariſienſi fuſè diſſerit: quæ omnia ex Alexandro Nekamo tranſcripſiſſe videtur. Ex quo, inquit, Græci Romanique ſtudia perdiderunt, ex tunc ſemper deciderunt. Vnde regnantibus Athenienſibus Mineruа id. Sapientia colebatur, vt refert Auguſtinus l. 18. de Ciuit. Dei. Numeremus ergo quã Philoſophorum famoſa ſtudia fuerunt: & cum Hiſtoriographis tria dicamus fuiſſe cæteris ſolemniora. Quorum primum Athenienſe: ſecundum, Romanum: tertium, Pariſienſe. De ſtudio autem Athenienſi refertur, quod ſolemniſſimum extitit. Vnde ciuitas Athenarum nutrix fuit Liberalium Artium atque Philoſophorum.... Aliud ſtudium ſolenne fuit dictum Romanum, in quo floruit Italicum genus Philoſophorum, ibique refulſerunt Iulius Cæſar, Caro, Virgilius, Tullius. Nam de Iulio pater in vita Cæſaris. De Carone narrat Solinus l. 1. De Virgilio & Tullio, nulli eſt dubium. Ibique docuit Rhetoricam Aurelius Auguſtinus, vt ipſemet fatetur l. 5. Conf. Cæterum aliud ſtudium & tertium dictum Pariſienſe, quod florere cœpit tempore Caroli M. quod quidem Alcuinus de vrbe Roma perduxit. Huiuſque quatuor fuerunt Fundatores, ſcilicet Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus. Er prout narratur in Chronicis, tempore Caroli Magni duo Monachi Scoti cum mercatoribus ad Franciam acceſſerunt, & interrogabant ſiquis ſapientiam emere vellet. Ob hoc plurimi ſtultos illos putabant. Nihilominus tamen hæc verba ad Regem peruenerunt. quibus adductis interrogauit, an ſapientiam haberent, quam vendere vellent: qui reſponderunt, quod ſic. Quibus Rex, quid pro ea vultis? cui reſponderunt, tria petimus, locum opportunum, Diſcipulos ingenioſos & victum cum veſtitu. Quibus conceſſis ſtudium Pariſienſe inceptum & ex tunc dilatatum eſt.

IDEM PROBATVR AVTHORITATE SCRIPTO-rum postremæ ætatis.

REstat vt Vniuersitatis nostræ fundationem & institutionem authoritate Scriptorum postremæ ætatis confirmemus, eorum scilicet qui ab an. 1400. ad hæc nostra tempora ea de re scripserunt: quorum quidem tantus est numerus, vt nemo quantumuis curiosus & diligens omnes dicendo percensere possit. Præcipuos igitur tantum commemorabimus, & eo ordine quo vixerunt, aut scripserunt quàm poterimus diligentissimè, vt omnes intelligant nihil vnquam fuisse tam concorditer tamque vnanimiter creditum & stabilitum. *Authores 7 seculi.* 1400.

Initium ducamus à M. Ioanne Gersonio Ecclesiæ & Vniuersitatis Parisiensis Cancellario, qui ab an. circiter 1380. vsque ad an. 1429. quo obiit, ingentis nominis & famæ fuit. Ille autem in quadam oratione quam Gallicè habuit ad Senatum Parisiensem an. 1404. Vniuersitatis nomine conquerentis de cæde suorum Scholarium à Sauoisianis perpetratâ, ipsam sic inducit loquentem. *Helas ie suis celle, qui premierement en Adam feus inspirée en sa nouuelle creation. Ie suis celle, qui depuis par succession feus fondée & renouuellée en Egypte par Abraham & autres fils de Noë. Puis feus transpoisée à Athenes & nommée Pallas ou Mineruc: puis vins à Rome, quand Cheualerie y seignorisoit: puis par Charlemagne le Grand feus plantée à grands labeurs en France en la Cité de Paris.*

Franciscus Zabarella Patauinus Ecclesiæ Rom. Presbyter Cardinalis, qui eodem quoque tempore florebat & vixit vsque ad an. 1417. vir in Iure Canonico versatissimus, & tam in Diuinis scripturis, quàm in secularibus insigniter doctus, in Clementina de Magistris quæst. 5. de Studio Parisiensi, eadem prorsus scribit, quæ supra ex Alexandro Nekamo, Ioanne Bromprone & Iacobo Magno Toletano retulimus; nimirum quod studium Parisiense florere incepit regnante Carolo M. & quod huius studij fundatores fuerunt 4. Monachi. *Nam legitur*, inquit, *quod Caput aureum statuæ, de qua Daniel. 2. per Carolum M. exercuit Deus in Scotis. Quia cum Franci regnarent & studia litterarum non haberent & essent in oblinione & cultus Dei deperiret, contigit duos Scotos Monachos de Hibernia cum mercatoribus Britannis venire ad littus Gallicum, in sacris & secularibus litteris eruditos; qui cum nihil venale ostenderent, ad turbas venientes causâ emendi clamabant, Si quis sit auidus sapientiæ veniat ad nos, & accipiat eam. Nam apud nos est Venalis. Et aliis putantibus illos insanos esse, venit ad aures Regis, vocatique sunt ad eum: & cum interrogarentur, an haberent Sapientiam, dixerunt quod sic; & se paratos eam dare petentibus in nomine Domini. Quo quærente quid pro ea vellent, responderunt tria, scilicet bona loca, animas ingeniosas & alimenta... Et sic Franci æquati sunt Romanis & Atheniensibus quo ad gloriam studiorum in liberalibus Artibus.*

Antoninus Dominicani Ordinis Archiepiscopus Florentinus in 2. par. Hist. tit. 14. c. 4. §. 12. de studio Parisiensi quomodo institutum sit Parisius, sic habet. *Narrat Iacobus de Colonia in historia sua, quod tempore Caroli M. Alcuinus natione Anglus à Regibus Angliæ pro pace missus ad Carolum Francorum Regem, apud illum benignè exceptus est & in Gallia apud eum remansit, vir vndecumque doctissimus: cuius præcipuè Magisterio Rex omnes artes liberales, maximè Astronomiam didicit, in qua valde delectabatur. Hic igitur Alcuinus scientia vitaque præclarus & sapientia litterarum studium de Roma Parisios transtulit, quod illuc de Græcia translatum fuerat à Romanis. Fuerunt autem Parisius fundatores huius studij 4. Monachi Bedæ Discipuli, scilicet Rabanus & Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus. In Chronicis autem Metropolis Arelatensis sic legitur. Omnipotens rerum dispositor & ordinator Regnorum & temporum*, &c. 1450.

Idem paulo post c. 5. vbi speciatim de Alcuino. *De hoc etiam Alcuino dicitur in Martiniana* id. in historia Martini Poloni, *Quod origine fuit Anglus, Philosophia excellentissimus, qui studium ab Vrbe transtulit Parisios: quod studium à Græcia ad vrbem ipsam Romanam translatum fuerat à Romanis. Huic Alcuino Carolus M. monaste-*

rium S. Martini, quod est Turonis, commisit regendum.

Authot Chronici Belgici Magni, qui scripsit vsque ad an. 1474. nihil de suo
1470. promit, sed Martini Poloni & Goblini Personæ testimoniis & authoritate vtitur. *Isto tempore floruit Albinus, qui & Alcuinus Caroli eruditor, genere Anglicus: clarus ingenio, in Philosophia excellentissimus, non tantum in scientiâ, sed & morum honestate præclarus, à quo Carolus didicit omnes artes Liberales, qui & studium de vrbe Roma transtulit Lutetiam: quod de Græcia illuc translatum fuerat à Romanis.* Hæc Martinus. *Non tamen sic transtulit, vt ipsum studium vrbi Romæ auferret, sed modum & solemnitatem, quæ in vrbe seruabatur, translatis inde Parisius Doctoribus & Magistris instaurauit & priuilegiis confirmauit.* Hæc Goblinus.

Anno 1473. ptomulgatum est à Ludouico IX. Edictum aduersus Nominales, in quo Rex iuxta comunem sententiam & monimentorum fidem, quæ sibi ab Vniuersitate tradita fuerant, sic habet. *Prædecessores nostri qui Christianæ Religionis & Catholicæ veritatis fuerunt feruentissimi Zelatores, merito Christianissimi vocati sunt. Sic Carolus M. Rex & Imperator gloriosissimus studiosos quidem viros, Bedam scilicet, Rabanum, Strabum, Alcuinum aliosque complures famosissimos atque eruditissimos ex vrbe Roma ad inclysam vrbem Parisiensem idcirco transduxit, quò ille generale ex omni nationum lingua studium institueret. Qui profectò Doctores præclaris moribus, doctrina & Disciplinis ibidem studium ita refersum reliquerunt, vt eorundem prædecessores Francorum Regum ope atque auxilio in hunc vsque diem non modo celeberrimum, verum etiam fructuosissimum vbique terrarum habitum sit, ab omnique superstitionis & hæresis macula alienum.*

Robertus Gaguinus Franciæ Historiographus, scholæ Iuris Canonici olim De-
1480. canus, qui ab an. 1470. vsque ad an. 1501. quo obiit, ingenti nominis fama claruit, in vitâ Caroli M. sic scribit. *Eo authore Parisiensis schola, quam Vniuersitatem vocant, hac occasione cœpit. Delati naue ex Scotia Claudius & Ioannes, Rabanus quoque & Alcuinus ex venerabilis Bedæ Discipulis in Galliam cum venissent, nec quicquam præter bonas disciplinas patria exportassent, se sapientiam profiteri eamque vanalem habere conclamant: quâ re ad Carolum perlatâ illos ad se vocat: vocati libere profitentur sapientiam illis esse, quam adipisci cupientes gratis edocerent, si vita locusque tantum eis præberetur. Intellexit Imperator ingenuam hominum mentem, eosque cum aliquot dies apud se tenuisset, Claudium, cui nomen erat Clemens, Parisiy conuersari & generosos adolescentes bonis disciplinis instituere iubet: Ioannem vero Papiam misit. Hoc initium habuit Parisiensis schola, celebre mox Philosophis atque Theologis Gymnasium, vnde prodiere insignes doctrina & eruditione viri, qui non secus atque illuminatissimæ faces mirum Christianæ Religioni fulgorem diffuderunt. Itaut non abs re bonorum studiorum parens, non quidem annis, sed liberalibus religiosisque disciplinis, antiqua à plerisque nominetur.*

Et in gratiarum actione ad Guillelmum de Rupeforti Franciæ Cancellarium, cum Parisios primum adiret an. 1483. pro temissâ Vniuersitatis causa ad Senatum Parisiensem, *Enimuero*, inquit, *quicumque Scholasticorum Conuentus, seu apud Chaldæos, vel apud Ægyptios, vel inde apud Græcos, addam & Druidas fuit olim constitutus, ex eo veluti ex confertissimo promptuario grana, viri sapientes prodierunt, qui Reipub. gubernacula capescerent. Cuius rei scientissimus Diuinus ille Rex atque Imperator Carolus cognomento Magnus hoc potissimum supra 700. annos curauit in hac Parisiorum vrbe toto orbe terrarum celebri alteram post Athenas litterarum Academiam collocare, facereque prudentissimorum virorum latè diffusam sementem. Vnde in omnes mundi Prouincias doctrina prodiret, & sapientia: atque ita plus famæ atque gloriæ in condendo vno erudiendorum hominum contubernio, quàm in dilatandis Imperij finibus sibi paratum iri putauit.*

Ioannes Trithemius vir multitudine scriptorum satis notus, qui obiit 3. dec.
Authores 8. seculi. an. 1516. multis in locis meminit eiusdem fundationis. lib. autem de vitis Illustri-
1500. bus Ordinis S. Benedicti c. 26. de Alcuino sic loquitur. Hic iussu Caroli studium Parisiense à Roma translatum Parisius primus instituit. Vbi multos etiam ex Monachis Discipulos insignes educauit.

Baptista Mantuanus Carmelitarum Generalis, insignis Poëta, qui eodem quoque anno id. 1516. obiit, lib. 2. Dionysiados eandem historiam refert; atque vt eam pigmentis Poëseos exornet, fingit Dionysio apparuisse D. Paulum futuraque prædixisse, & sic de Carolo nostro deque Alcuino vaticinatum.

Maximus hic igitur Terra Pater & Pater vnde
Ante graueſcentes atas quàm vergat in annos,
Ante virum, primis fruticat dum frondibus annum
Per ſenis Albini gradiens veſtigia Montes
Aonas intrabit, nec-non Parnaſſida Cyrrham
Et fontes Libetra tuos, ac Phocida totum,
Romanumque loqui Cicerone diſertius ipſo
Diſcet & anteibit Reges facundia & armis.
Vertet ad Annales animum veteresque nouosque
Dulcibus emungens ſtudiis, ceu lactea quadam
Vbera nectareo conferta volumina ſucco.
Hauriet hinc rerum cauſas, hinc hauriet omnem
Vim natura hominum & regnandi intelliget Artem.
Hac dape nutritam mentem ſupponet agendis
Imperij rebus, non conficienda labore,
Non hebetanda metu, non vi ſuperanda, nec aſtu
Supplantanda, ferens forti ſub pectore corda.
Nec deſit Gallis vllum decus, illa per orbem
Clara, per Æthiopes nigros audita, per Indos,
Illa tua quibus in cælum tolluntur Athena,
Tot Sophia fœcunda bonis, tot lucida claris
Scriptorum ingeniis, qua tanquam ſidera lumen
Æterno ſplendore ferunt, Gymnaſmata primus
Transferet ad Gallos, ſicut Tirynthius hortis
Veſter ab Heſperiis tulit auricoloria mala;
Sicut & à Colchis olim Pegaſæus Iaſon
Vexit ad Argolicos pecudis velamina fulua,
Et tua de Graiis migrans Academia campis
Ibit ad occaſum, vacuaſque relinquet Athenas.

Ioannes Auentinus, qui ſe litteris olim & Philoſophiæ operam dediſſe ait in Academia Pariſienſi lib. 4. Annal. Boiorum de Carolo M. poſt multa ſic habet. *Vtraque linguâ Romanâ & Germanicâ facundus ac promptus; nam linguam Latinam iuxta patriam, hoc eſt Teutonicam calluit: Græcas quoque litteras attigit, quas tamen melius intelligeret, quàm pronunciaret. Artes liberales ſtudioſiſſimè coluit. Audiuit in eis Albinum Saxonem Anglicumque virum optimum eius tempeſtatis vndecumque doctiſſimum, quem fere ſecum, vbi à bellis feria erant, in Aula magno honore detinuit.... Artium Liberalium Doctores præter cæteros egregiè veneratus eſt, magnis illos afficiebat honoribus, plurima in illos beneficia conferens. Conſtat quoſdam celebres e Ludo litterario in Aulam receptos Sacerdotia locupletiſſima & Pontificatus conſecutos fuiſſe.... Liberalia litterarum ſtudia pane iam vt ipſe ait, incuriâ Maiorum obliterata inſtaurare ſummopere connixus eſt; & vt ſui exemplo ad ea amplectenda cæteros inuitaret, ex Hibernia duos Scotos Clementem & Albinum acciuit, vt tum erant tempora, eruditiſſimos. Item ex Anglia alterum Albinum euocauit. Albinum Scotum Ticinum miſit, ibique Ludum litterarium aperire iuſſit. Commilito Clemens mandato Caroli in Lutetia Pariſiorum conſedit, eique Magnus annonam & ſtipendia e fiſco tradit. Procerum pauperumque pueros ingenuos modo erudiendi cauſâ tradidit, commiſit. Albinum Anglicum ſecum detinuit. Idem D. Martini Cœnobio in agro Turonum ſitc, vbi doceret cum in Aula non eſſet, condonauit, Waldonemque Angiæ maioris Mariſtrum ad D. Dionyſij Templum in agrum Pariſiorum e Sueuia docendi ergo tranſtulit, &c.*

Præterea quæ habet Ioannes Maior Doctor Theologus Facultatis Pariſienſis l. 2. de Geſtis Scotorum c. 13. Iacobus Almainus in Tractatu de ſuprema poteſtate Eccleſ. & Temporal. q. 2. c. 5. Marthæus Maxerellus ſacræ Theologiæ & Præmonſtratenſis ordinis Profeſſor in Epiſtola Præliminari ad Ioannem Fiſcherum Epiſcopum Roffenſem Cantabrigienſis Academiæ Cancellarium: Bapriſta Egnarius & alij eiuſdem ætatis ſcriptores.

Polydorus Vergilius lib. 5. Hiſtor. Anglic. ea de re ſic quoque habet. *Alcuinus Lutetiæ Pariſiorum bonas litteras profiteri cæpit, eoque authore non multo poſt ipſe Carolus in ea vrbe primus Gymnaſium collocauit, & in Italia Ticini, qua nunc* 1530.

Papia nuncupatur, alterum. Fuit is annus salutis nostræ circiter 792. cum duos ferunt Monachos ex Hibernia, siue ex Scotia, vt quibusdam placet, in Galliam delatos se sapientiam vanalem habere magnâ voce testantes mercedis loco cibaria & vestiaria duntaxat petiisse: & istorum alterum, qui Clemens nominabatur, à Carolo Lutetiæ retentum, eique ex omni Ordine Ciuitatis traditos Iuuenes in disciplinam: alterum verò in Italiam transiisse & Ticini docuisse.

Idem lib. 4. eiusdem Historiæ in fine de Achaio Scotiæ Rege Ethini filio verba faciens, cum quo Carolus M. fœdus & amicitiam inierat, *Non sine Dei numine*, inquit, *id factum prædicant, quod etiam nunc amicitia inter Scotum & Gallum inuiolata manet, itavt alter cum altero in perpetuum consentiat: id quod etiam ferunt assignandum odio inter vicinos suis semper finibus timentes orto: & idcirco illud vtrisque in Anglum, & Anglo vicissim in vtrosque commune esse. Ille item ad Carolum, qui nouas conditurus Academias ad se ab extremis vsque orbis partibus eruditos viros aduocabat, Clementem & Ioannem homines doctissimos misit, per quos Carolus postea & Lutetiæ & Ticini bonas artes cunctos mortales docendos curauit.*

1537. Anno 1537. die 29. Decemb. in Comitiis Mathurinensibus frequentissimis M. Petrus Duval Academiæ Parisiensis Rector præsentibus egregiis Senatoribus DD. Iacobo de la Barde & Nicolao Sanguin à Curia Parisiensi ad dirimendam litem, quæ Vniuersitati cum Facultate Decretorum intercedebat, missis verba fecit in hunc modum. *Liberales Disciplinas, quas Artes vocant, ex Græcia primum, imo ex ipsis Athenis fuisse in Gallias Caroli M. quondam huius Francorum Regni inclyti Regis tempore adscitas Parisiisque collocatas: quo in loco hacque florenti Academia quantum authoritate, gloria, Disciplina pariter & diligentia ac honore floruerint, quanto(que fætus aluerint, fouerintque, nemo est qui ignoret, vtpote quæ Artium Facultas omnium Disciplinarum parens non immerito dicta fuerit.*

1540. Ioannes Balæus Scriptor Anglus lib. de scriptoribus Anglicis. *Alcuinus Beda primum, Egberti Archiepiscopi postea obsequentissimus olim discipulus, Theologorum suæ ætatis, imo omnium Anglorum ab initio post Bedam & Adhelmum longè eruditissimus credebatur: itavt esset Caroli M. præceptor & Parisiorum Academiæ institutor primus. Gymnasii Cantabrigiensis Annales habent, quod omnes illic artes liberales publicè post Bedam docuerit Latinè, Græcè & Hebraicè peritus: & quod tandem Eboraci sub Egberto prælegerit Philosophorum sui temporis antesignanus ... Gymnasium ex Roma circiter annum Salutis 791. Lutetiam Parisiorum transtulit, quod & illuc Athenis persimili prius cura venerat, & coniectis primum studii fundamentis per Ioannem & Claudium mirificè illud Lecturis collustrabat Publicis.*

Anno 1543. edita est à M. Eustathio Knobelsdorfio Pruteno apud Christianum Wechelum Parisiis descriptio Lutetiæ, in qua postquam de Antiquitate Oppidi egit, deque Carolo M. ante cuius tempora nullum ait honorem fuisse Musis, & de Alcuini in Galliam aduentu, sic tandem subdit.

Fama viri Regis venerandas perculit aures:
Cæsaris ascitus constitit ante pedes.
Voce Senis multum captus Pipinius Heros
Grandia Doctrinæ præmia constituit.
Gentibus ignaris studij insinuabat amorem,
Dum doctos coleret non sine fruge viros.
Incerto sed adhuc errabant limite Musæ,
Quas tulit huc docti candida cura senis.
Nec dum fixa piis sedes concessa Camœnis,
Exilis species Gallica terra fuit.
Inclytus exulibus prospexit Magnus, eisque
Iste constituit digna Lycæa loco.
In patriam sacras recipis dum Carole Nymphas,
Imperio scisti consuluisse tuo.
Mitibus errantem pacasti legibus orbem:
Nulla tuam temere terra poposcit opem.
Acribus inuictos strauisti viribus Hunnos,
Tutaque te saltem vindice Roma fuit.

Grandia quis neget hæc? superat tamen, auspice quod te
Gallam Barbaries fœda reliquit humum.

Ioannes Bodinus in Oratione de instituenda Iuuentute, quam habuit ad Senatum populum que Tolosanum, quæque impressa est Tolosæ an. 1559. in Officina Petri Putei sub signo Pontis, probat vrbes quæ litteris floruerunt, etiam frequentia, imperio, potentia, rerum omnium vbertate & copia floruisse, profertque exempla Athenarum, Alexandriæ Ægyptiacæ, Romæ, Lutetiæ, Tolosæ; sic igitur præsertim de Academia Parisiensi. Testis est Lutetia in qua Carolus Magnus cum litterarum Officinam, vt illa tempora ferebant, instituisset, sedem Imperij Gallorum esse voluit, ac eius Imperij, cui Germania quæ nunc Imperij speciem præ se fert; Italia, quæ quondam Orbi terrarum præfuit; Hispania, quæ ab Afris turpissimâ seruitute premebatur; obediit. Quis tantum Imperium vnà cum litteris ad nos delatum non videt? Vrbs autem illa, quæ non multò ante exiguâ insulâ continebatur, postea ad tantum fastigium excreuit, vt hoc tempore, quo studia bonarum litterarum ardentius amplexatur, magnitudine quidem Romam, numero Ciuium Constantinopolim, mercaturâ Alexandriam, opibus Venetiam, magnificentiâ Babylonem; artium varietate veteres Athenas, ingeniorum multitudine cæteras vrbes superasse videatur.

Rodulphus Hospinianus in Tractatu de Academiarũ Origine sic eadem de re scribit. Carolus M. quoque Studia Publica Liberalium Artium ac disciplinarum, quæ propter diuturna & grauia bella diu in Galliâ oppressa iacuerant, resuscitare volens, vt erat Princeps litteratus, nec non propagandæ Religionis Christianæ pro virili sua studiosus Parisiensem Academiam instituisse an. 791. hac occasione dicitur. Ex Scotia in Galliam venerant Claudius, Ioannes, Rabanus & Alcuinus &c. Hanc Scholam à se sic institutam tantâ prouentuum & possessionum amplitudine ipsum locupletasse etiam quantum vix omnes Galliæ & Germaniæ, quæ inde postea natæ sunt Academiæ possent æquare, Curio l. 2. testatur. 1580.

Authores 17. seculi.

Possemus longè plurium authorum huius seculi authoritates & testimonia referre, Hectoris Boethii, Petri Gallandij, Petri Rami, Henrici Pantaleonis, Genebrardi, Iacobi Vsseri, Donati Accioli, Sethi Caluisij. Sed ad vltimum seculum transeamus. Autonius Posseuinus Iesuita, qui scribebat adhuc an. 1608. in suo Apparatu de Beda, Alcuino & aliis sic loquitur. Nunquam Beda ex Anglia pedem extulit, quidquid secus aliquis dixit: erat enim natione Anglo-Saxo, quamuis à Gregorio II. Pontifice Max. vt Romam iret, inuitatus fuisset. Fratres enim duo fuêre Strabo & Haimo viri docti piique, quorum hic sacras Homilias, ille commentarios in Genesim scripsit. Discipulos reliquit eruditissimos, Rabanum, Albinum siue Alcuinum, Claudium & Ioannem Scotum, qui primi Lutetiæ Parisiorum docuerunt: vnde postea in reliquum Christianum Orbem doctrina fluxit vberrima. Et alio loco. Quod autem in Chronico Chronicorum Regularium Alcuinus dicitur Gallus & præceptor Caroli M. inde fieri potuit, quod in Gallia diu vixerit, quod eum de multis docuerit, quodque Parisiensis Academiæ fuerit Author siue Director. 1600.

Rodolphus Boteræus in magno Franciæ Consilio Aduocatus, in suo de Lutetia poëmate egregiis versibus Academiæ nostræ laudes amplificat, eamque omnibus Academiis veteribus longè anteponit. 1618.

Proxima debetur tibi gloria Filia Regvm
(Nam tu diligero soboles de sanguine Regum)
Docta Parens studiorum, Altrix Diua ingeniorum,
Non fictus Musarum Helicon, Cyrrha altera Phœbi,
Palladis hospitium, vel quod præponat Athenis,
Artium amica domus, Sophiaque scientia & omnis
Attici, Idumæi, Latijque magistra leporis
Lugdunensem aram formidatumque Tribunal
Rhetoribus Priscis luituris amne propinquo
Probra schola, assiduas nec olentia scripta lucernas;
Massiliam & superas, quam visere Romula plebes
Sueuit, vt ingenuas à Gallis disceret Artes,

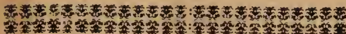
Bardorum ut numeros, quoque exequiale canebant
Carmen in Heroas Patria pro vindice functos,
Et Druidum solis commissa oracula siluis,
Quercubus in sacris, qua viscum falce putabant,
Quo ritu & quantos viscus legeretur in vsus
Per Carnutum agros, Sophia loca amica latenti
Tunc siluosa, vt nunc glabra & populata securi.
Tu studiorum incus, quam tundere sæpe solebat
Ante faber solers. Tu Cos, qua reddis acuta
Ingenia, attritusque tuo facis apta secundis
Sarmata, Teuto, Italus, fuscique coloris Iberus,
Anglus, & aterno sociatus fœdere nobis
Scotus, (& à Scotis tua prima putatur origo)
Te causa studiorum adeunt & amore sciendi,
Tu decus Europa, tu Gallia & Vrbis ocellus,
Tu facis omne genus sapientum, in iure peritos,
In fidei arcanis, sophiaque, & in arte medendi
Inque poli motu noscendo Astrisque notandis.
Non tibi CARLE, *minor laus* MAGNE *dicasse Camœnis*
Partem vrbis longéque viros quasisse, docerent
Qui Sophiam & triplicis tunc dona incognita lingua,
Gloria non minor est, quàm armis & Marte potenti
Sæpe rebellantes populos domuisse, tuasque
Victorem leges orbi imposuisse subacto.
At tandem Arctois Scotorum emersit aboris
Alcuinus, qui Palladias formator ad Artes
Maximus, & solers cultor fuit Ingeniorum:
Fundamenta operis tanti Carlo auspice primus
Iecit, & Aonias neglecto Helicone Sorores,
Pindo & laurigeris Eurota ac Phocidos vndis
Primus Sequaniis iussit considere ripis.
Iure Caledonios in fœdus traximus, Artes
Per quos Palladias, nullisque Helicona reclusum
Ante datum, & Sophia nouisse arcana latentis.

Quid cæteros commemorem, qui hoc seculo floruerunt & scripserunt? quos Paschasii & quorundam aliorum de Parisiensis Vniuersitatis institutione & origine aliter sentientium authoritas non deterruit, quo minus communi & receptæ sententiæ subscriberent? Inter cæteros vero Claudius Hemeræus Doctor Sorbonicus
1637. & Regalis Ecclesiæ S. Quintini Canonicus, in suo de Academia Parisiensi libello, post quam in Ep. ad Lectorem dixit difficile esse internoscere Classes Artiũ atque scientiarum primis Academiæ temporibus, & colores linearumque ductus disciplinarum & legum ornatum, qui posterioribus annis augusta quadam venera-
» bilique Maiestate plenus illuxit, subiungit. Non ideo tamen ambigimus anti-
» quissima esse initia, & natales annos Academiæ Parisiensis, & erectæ ac fun-
» datæ illius laudem ad Carolum Imperatorem esse referendam: hoc affirmamus
» 1. cap. Commentarij nostri. Et in maximo potentissimoque Rege infinita dis-
» cendi cupiditas, beneuolentia & munificentia Regalis, qua coluit ille opti-
» mas quasque Disciplinas, earumque Professores amplexatus est, sanctionesque
» quas de litteris ab obliuione & situ reuocandis frequentissimas tulit: à maio-
» tibus denique tradita per manus fides fuere argumenta nobis totidem, quibus
» suaderemur à communi & iamdiu recepta opinione non esse recedendum.
» Et cap. 1. eiusdem commentarij sic scribit. Fuit autem ista, vt ego iudico,
» prima configuratio atque institutio Academiæ Parisiensis, quæ à D. Dionysio
» initia, exigua illa quidem ac perobscura: à Germano Præsule succum paulò
» pleniorem: ab erudito denique Imperatore statum illum accepit, quo & lit-
» terarum VNIVERSITAS dici, & QVIDAM GENERALIS STVDIORVM MERCATVS vi-
» deri posset. Quam ob causam eidem Restauratori Litterarum, nobilissimoque
» Gymnasij Fundatori, vbi fuisset ille authenticatus & in Cœlitum numerum

an. 1166.

an. 1166. relatus. erectæ in eodem Lycæo aræ ſunt, eique in publicum Academiæ Calendarium adſcripto ſolennes preces Chriſtiano ritu, veluti Patrono ac Numini Litteraturæ Pariſienſis ſtatis diebus decantari conſuetæ ſunt. " " "

Eidem ſententiæ ſuffragatur Petrus Berthaldus Preſbyter Oratorij Archidiaconus & Canonicus Eccleſiæ Carnotenſis lib. 2. Flori Francici c. 11. ſub 1660. finem ad an. 791. *Cæterum*, inquir, *hoc anno Carolus M. Pariſiorum ſcholam*, ſtudiorum altricem & cuiuſcumque eruditionis parentem Alcuini præceptoris opera conſilioque vſus inſtituiſſe fertur. Erat enim tam elegans Liberalium ſtudiorum omniſque Doctrinæ & author & admirator, vt quod de Scipione Africano dicitur, præcellentes ingenio viros domi militiæque ſecum haberet. Eo facto prouidit Carolus in poſterum, vt qui cæteris orbis gentibus bello ſuperiores euaſerant, ingenio non vincerentur: vtrobique verè Magnus, firmato Franciçæ Gentis Imperio non armis modo aduerſus hoſtes, ſed quod maius eſt & auguſtius bonis pacis & Artibus. " " " " " " " " "

RESPONDETVR QVORVNDAM RATIONIBVS contra Carolinam fundationem.

ANte Stephanum Paſchaſium, Andream Ducheſnium & Antonium Loiſelium neminem video, qui Pariſienſis Academiæ inſtitutionem Carolo M. non adſcribat. Octingentorum annorum conſtans ea fides fuit, quam illi hoc nono ſeculo leuibus coniecturis argumentiſque conuellere conati ſunt, negantes Carolum aut vllius Vniuerſitatis eſſe parentem, aut ſi alicuius fuit, non certè Pariſienſis, atque ita poſteris non ſatis in Antiquitate verſatis dubitandi, non nullis etiam veritatem non vltra ſcrutantibus idem ſcribendi & ſentiendi occaſionem dederunt. Ne quem ergo ſcrupulum in animis relinquamus, operæ pretium eſt triplici hominum generi reſpondere, quorum aliqui negant legi vſpiam Carolum Magnum habitaſſe Pariſiis, multoque minus ibi Vniuerſitatem inſtituiſſe contendunt. Alij fatentur quidem à Carolo fuiſſe inſtitutam Athenem aliquam & publicam litterarum officinam ſeu Vniuerſitatem, At Turonis non Lutetiæ. Alii deſique cum Paſchaſio fabuloſum eſſe putant, quod de Anglorum & Scotorum aduentu in Galliam vulgo refertur: propterea quod nullus veterum Scriptorum ante Vincentium Bellouacum qui 400. poſt Carolum annis natus eſt, eius rei meminit.

Contra eos qui negant Carolum habitaſſe vnquam Pariſiis, ſufficiunt ea quæ ante retulimus de loco Vniuerſitatis: ex quibus patet Carolum habuiſſe Lutetiæ Palatium more maiorum ſedemque Regni, antequam Saxonas debellaret, & Imperium Occidentale ſibi vindicaret. Tunc autem Lutetiæ degebat, cum viſendæ Romæ deſiderium animo concepit, vt reſtatur ille ſcriptor Anonymus qui ab Ademaro Caroli & Ludouici Hiſtoriam ſe audiuiſſe affirmat. Sic enim ille ſcribit ad annum 779. *Quibus rite peractis Ligerim cum reliquis tranſmeauit copiis, & Lutetias quæ alio nomine Pariſius vocatur, ſe ſe recepit. Poſt non multum ſane tempus incidit ei deſiderium Dominam quondam orbis videre Romam.* Idem habet Aimoinus l. 5. c. 1. *Quibus rite peractis Ligerim cum reliquis tranſmeauit copiis & Lutetias quæ alio nomine Pariſius vocatur, ſe ſe recepit. Tunc eius adiit præſentiam venerabilis Robertus Abbas S. Vincentij ſanctique Germani, petens quatenus præceptum immunitatis ipſius Eccleſiæ, quod olim D. Pipinus Genitor eius fecerat, ipſe ſua benignitate confirmaret.* ſequitur Priuilegium eodem anno datum.

Carolus D. G. Francorum Rex & Longobardorum atque Patricius Romanorum omnibus *Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, ſiue Iunioribus noſtris.* Et in fine *Data 6. Kal. April. an. vndecimo Regni noſtri, & 5. Patriciatus noſtri. Actum Hariſtallo in Palatio, reintegratum vero Pariſius.* Ex quibus verbis manifeſtum eſt ſedem & Palatium habuiſſe Pariſiis, ibique ſolitum inhabitare, cum à bellis ceſſaret. Adde Giſlæ & Recthrudis filiarum eiuſdem Caroli in Palatio Pa-

ſienſi ab Alcuino inſtitutarum, vt ſupra retulimus, & infra adhuc referemus.

Rationes Andreæ Ducheſnij. Verum Andreas Ducheſnius in præfatione ad B. Alcuini opera, poſtquam locum illum Epiſtolæ primæ Alcuini ad Carolum retulit, vbi mentionem facit Athenes nouæ à Carolo inſtitutæ, non fatetur propterea, imo diſertè & expreſſè negat fuiſſe Pariſiis inſtitutam. Sic enim ille. Sed in quibus Franciæ Prouinciis eiuſmodi litterarum ſemina iecit? aut vbinam Vrbiū vel Ciuitatū Gallicarum hæc Athene perfecta fuit? Forte in facundiſſima Pariſiorum Lutetia, ad quam Carolus Rex ſtudium de vrbe Roma tranſtuliſſe, quod de Græcia illuc tranſlatum fuerat à Romanis, in Magno Chronico Belgico legitur. Plurima ſunt, quæ vetant credere. 1. quod Alcuinus vel Pariſiorum, vel Lutetiæ nullibi meminit. 2. quod cum in pluribus Galliæ locis fuerit, aut cum Carolo Rege, vt Aquiſgrani apud authorem vitæ S. Ludgeri l. 1. c. 34. aut ſine Rege Carolo, vt in Belgica latitudine ep. 11. Turonis ep. 1. 13. 15. 17. in Centulo apud S. Amandum & alibi, nunquam tamen docuiſſe ſe verbis apertis indicat, niſi vel in Palatio Regis, vel Cæſaroduni Turonum. In palatio enim ſcholam fuiſſe demonſtrant hæc eius ad Carolum verba Ep. 11. Ego ignarus neſciens Ægyptiacam ſcholam in Palatio Dauiticæ verſari gloriæ. Ego abiens Latinos ibi dimiſi, neſcio quis ſubintroduxit Ægyptios.

Antequam quid ille de ſua Turonica Ciuitate dicat, examinemus, operæ pretium eſt, quid de Pariſienſi afferat, diſcutere. Primum igitur negat Alcuinum vllibi Lutetiæ ſeu vrbis Pariſienſis meminiſſe. At mirum non meminiſſe ipſum qui Alcuini opera edidit, ſe legiſſe in Homilia de natali S. Willibrodi Archiepiſcopi, inter vrbes quæ Cœlitum quorundam corporibus celebres habentur, Pariſienſem referri. Sic enim ibi habetur, *Roma vrbs orbis caput Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſpecialius quodammodo glorioſiſſimis lætatur triumphis: vnde ad eandem & gentes & populi cum deuoto pectoris officio quotidie concurrunt, vt maiori quique apud beatos Apoſtolos fidei compunctione vel ſua defleant crimina, vel cœleſtis vitæ abundantiori ſpe ſibi aditum aperiri depoſcant. Mediolana olim ciuitas Imperialis S. Ambroſio gaudet defenſore. Alpes Agauniæ SS. Thebæorum felicius ſanguine quam in proceritate exaltantur. Beatius fœcunda Pictauio B. Hilary Pontificis Reliquiis exultat, quàm venditionum & emptionum alteratione in quibus ſæpe verſatur iniquitas. Quid te Turonico ciuitas loquar? muris quidem paruula & deſpectibilis, ſed S. Martini patrociniis magna & laudabilis? quis propter teadierit te? nonne propter illius certiſſima ſuffragia turba ad te confluunt Chriſtianorum? Omnia Pariſiaca ciuitatis ſuburbana S. Dionyſii vel S. Germani magnificis iucundantur auxiliis & feſtiuos illorum dies maiori populorum celebrant frequentiâ.* In vita S. Martini apud eundem Alcuinum hæc habentur verba *Leproſum in porta Pariſiacæ ciuitatis à deformitate ſui corporis ſolo ſaluauit oſculo.* Item in Ep. filiarum Caroli ad Alcuinum Pariſiacæ ciuitatis mentio fit. Itaque non ſatis cogitanter dixit Ducheſnius apud Alcuinum nullibi Pariſienſis ciuitatis verbum inueniri.

Hæc de nomine. Ad rem veniamus. Fatetur Ducheſnius Alcuinum ex ſcriptis propriis conuinci docuiſſe in Palatio Regio & Cæſaroduni Turonum, tanquam in duobus locis diſtinctis & diſſitis, vt reuera diſtincta fuiſſe conſtat, tum ex Ep. 9. in qua ait Alcuinus ſe abeuntem è Palatio reliquiſſe inibi Latinos profeſſores: tum ex Ep. 15. vbi vtriuſque loci meminit ſic aiens ad eundem Carolum. *Ego itaque licet parum proficiens cum Turonica quotidie pugno ruſticitate, veſtra vero authoritas Palatinos erudiat pueros vt elegantiſſimè proferant quidquid veſtri ſenſus lucidiſſima dictauerit eloquentia.* Item Turonis multa opera compoſuit, commentaria ſuper Eccleſiaſten, interpretationes in lib. Geneſ. Commentaria in Euangelium Ioannis, Pſalterium Dauidicum per hebdomadæ dies diſpoſuit; & alia quædam edidit. Antea vero in Palatio Grammaticas, Rhetoricas, Dialecticaſque præceptiones elaborarat: vt fatetur ipſe Ducheſnius.

Reſtat igitur inquirendum vbi & qua in ciuitate Palatium illud Regis eſſet. Certè non Turonis, vt ex ſupra dictis patet: ipſe enim Alcuinus cum Turonicâ ruſticitate pugnabat, dum Rex in Palatio curabat inſtitui nobiles

adoleſcentes, ſuoque illos exemplo inuitabat. Non Aquiſgrani, quia Athenæ noua de qua ante dictum eſt, in Francia fuit à Carolo collocata. Et quanquam propter bella Germanica & Saxonica frequenter habitaret Aquiſgrani, nuſquam tamen legitur ibi litterarum exercitium poſuiſſe, quod inter hoſtilium armorum ſtrepitus florere facile non potuiſſet: quod ſi ibi poſitum fuiſſet, extaret certè aut extitiſſet ſaltem eius rei veſtigium aliquod poſt Carolum, nec omiſiſſent Germanici Scriptores hanc illi loco laudem arrogare: quam tamen ei nemo tribuit. Supereſt igitur vt cum omnibus Hiſtoricis Muſas Lutetiæ collocatas fuiſſe concludamus.

Nec mouet Ducheſnij argumentum à commoditate loci petitum, ſic aientis. *Et ſi aſcititiis etiam vti teſtimoniis licet, vbi Athenæ illa noua, de qua nunc dixi, melius collocari poteſt, quàm in eiuſmodi ſchola Turonenſi? Nam San-Gallenſis Monachus ſic ea de re. Dedit autem Albino Carolus Rex Abbatiam S. Martini iuxta Turonicam Ciuitatem, vt quando ipſe abſens eſſet, illic requieſcere & ad ſe confluentes docere deberet. Cuius in tantum Doctrina fructificauit, vt moderni Galli ſiue Franci antiquis Romanis vel Athenienſibus æquarentur.* Non inquam, mouet iſtud argumentum; neque enim negamus Alcuinum docuiſſe Turonis, ſed negamus Athenem Palatinam, & Academicos Magiſtros & Iuuenes fuiſſe Turonis: vt patet tum ex his quæ hactenus dicta ſunt, tum ex hiſce verbis Ep. 106. qua reſpondet Carolo, a quo rogatus fuerat Academicorum nomine quandam enodare quæſtionem de Hymno poſt cœnam Domini, eumque laudat, quod præter Imperij curas Muſis etiam intenderet, Academicoſque ſuos in aſſiduo ſtudiorum exercitio detineret.

Mirabiles ſapientiæ veſtræ litterarum ſeries perlectas inuenimus eas eloquentiæ nitore ſplendidas & profunditate ſenſuum ſubtiliſſimas, & inquiſitionis gratia iocundiſſimas. Vnde patenter agnoſci poterit non tantum Imperatoriam veſtræ prudentiæ poteſtatem à Deo ad ſolum mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium & ſapientiæ decorem collocatam & Iuuenum mentes quadam inertiæ rubigine obductas ad acumen ingenij per veſtram ſanctiſſimam ſolertiam elimandas. Siquidem præter Imperiales & publicas curas, Euangelicas Quæſtiones Academicis veſtris à nobis enucleandas inquiritis. Non dicit *Academicis noſtris* ſed *veſtris*, nempe iis, qui in Palatio, non Turonis verſabantur, de quo etiam intelligendi ſunt hi verſus eiuſdem Alcuini, ex Poemate 257. quo videtur alloqui Academiæ Palatinæ Diſcipulos & Profeſſores.

Tu qui pergis iter per ſacra Palatia lector,
Dic duo, quæ moueant totas Monoſyllaba lites:
Dic duo, quæ ſanctam rumpant pronomina pacem:
Dic duo, quæ faciant pronomina nomina cunctis.

Huc reuoca Epiſtolam Giſlæ & Rechtrudis Caroli filiarum ad Alcuinum, quam ſupra retulimus. Certo enim certius eſt eas ab eo in Palatio Pariſino, vbi tum erant, inſtitutas fuiſſe. *Multo facilius Chartarum Portator tuarum de Turonis Pariſiacam ciuitatem, quàm illius (Hieronymi) de Bethleem, peruenire poterit.* Ipſe quoque Alcuinus in Epigrammate ad Libellum quem Palatinis mittebat, ſic ait.

Perge Libelle Sacer, cunctis præclarior Odis,
Proſper pacificè nunc miſerante Deo.
Et pete Præclari præclara Palatia Regis,
Vt maneas Chriſti ſemper in æde ſacra.
Atque Dei famulis pacis fer munera cunctis,
Dextera quos Domini protegat atque regat,
Quos colo, corde, fide, ſancto quoque ſemper amore,
Cum lachrymis optans, vt vigeant, valeant.

Veniamus ad Paſchaſij aliorumque qui Paſchaſium ſequuntur rationes, negantium ſcilicet vllam à Carolo M. inſtitutam fuiſſe Vniuerſitatem, Hiſtoriamque Anglorum cum ſcientia venali in Galliam appulſorum fabuloſam eſſe contendentium.

Prima eorum ratio hæc eſt, quod nec Aimoïnus, nec Rhegino, nec Ado, nec Sigebertus illius inſtitutionis, meminerint: imo nec Eginhartus Caroli Conſiliarius & ab intimis ſecretis, cuius certè mentionem facere non omiſiſſent,

si vera fuisset, atque ad eius gloriam illustrandam conferre putauissent. Achillicum hoc argumentum sæpe nullius est roboris; quam multa enim quotidie contingunt, quorum apud Historicos nulla vnquam mentio futura est? id inde accidere solet: prout scilicet quisque affectus est, ita scribit: alij alia posteritate digna putant. Aimoïnus ne quidem de studiis Caroli verbum vllum facit, nec de vllis scholis ab eo aut eius iussu institutis. At cæteri scriptores ob id eum mirificè extollunt: & quam multa de iis Alcuinus? Reuera Eginhartus nihil expressè & disertè de aduentu Anglorum seu Scotorum Doctorum scribit, præterquam vnius Alcuini: at videtur tamen id satis innuere, cum ait Carolum amauisse Peregrinos, eorum suscipiendorum magnam habuisse curam, eorumque ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonæ famæ mercede compensasse, vt supra retulimus.

Præterea potuit existimare Eginhartus historiam illam si scriberet, nociturum famæ tam Illustrium Magistrorum, cum multi è ciuibus, multo verò magis ex Aulicis conclamationem illam scientiæ vænalis fatuorum hominum, non prudentum virorum factum esse putarent. Alij verò, qui post eorum obitum scripserunt, non indignam relatu arbitrati sunt, nempe San-Gallensis & Ericus Antissiodorensis, quorum testimonia inter Scriptores primi sæculi supra retulimus.

Hinc ergo 2. ratio Paschasii exploditur, scribentis nempe, quod Vincentius Bellouacus ordinis Dominicani, qui post quadringentos & amplius à Caroli temporibus annos scripsit, primus sit author Carolinæ illius institutionis, nec aliud habeat sententiæ suæ fundamentum, quàm Chronicon quoddam Arelatensis authoris Anonymi, quod lapsu temporis periit. Ratio inquam ista facile exploditur, quippe supra ostendimus authoritate 4. sæculorum talem semper fuisse de Parisiensis Vniuersitatis fundatione opinionem: atque regressu facto à Vincentio Bellouaco ad Carolum, ita sensisse Helinandum, Alexandrum Nexamum, Chronologisten Malleacensem, Ademarum Engolismensem, Erricum Antissiodorensem & Monachum San-Gallensem, qui primos Academiæ Parisiensis Professores aut viderunt, aut iis certè suppares fuerunt. Quæ vero fuisset Sangallensis impudentia non modò affingere Carolo quod falsum fuisset, sed ad id quoque asserendum eorum hominum authoritate vti, qui Carolo familiares fuissent? neque credendum est vni San-Gallensi commissum hoc fuisse secretū ab Adalberto & Werenberto; ait eum, quæ nota erant pluribus, & ab iisdem authoribus prolata, ne perirent & obliuione vanescerent, omnibus patefecisse.

3. Ratio est, quod neque in Conciliis quinque Ecclesiæ Gallicanæ quæ habuit Carolus, neque in iis quæ Ludouicus Pius & Carolus Caluus, vlla mentio fit vllius Vniuersitatis seu scholæ publicæ Parisiis institutæ. Reuera in iis Conciliis non fit expressa mentio scholarum Parisiensium, sed Episcopalium tantùm & Cœnobialium, quarum curam, regimen & administrationem ad Episcopos & Monachos remiserunt Imperatores: & de iis agit fusè Ioannes Filesacus in lib. de sacra Episcoporum authoritate c. 15. §. 2. At alia ratio est de Scholis Palatinis, quarum ipse Carolus fundator, & consecuti Imperatores curam susceperunt, imo vt susciperent, ab Alcuino & Episcopis deinde rogati sunt. Alcuinus certè multis in locis Imperatorem laudat ob curam & diligentiam, quam circa Athenen suam nouam impendebat: eumque passim hortatur, vt Iuuenes Academicos ad amorem impellat Sapientiæ. *Ad hanc*, inquit epist. 1. *omni studio discendam & quotidiano exercitio possidendam exhortare Domne Rex iuuenes quosque in Palatio excellentiæ vestræ, quatenus in ea proficiant ætate florida, vt ad honorem canitiem suam perducere digni habeantur, & per eam ad perpetuam valeant peruenire beatitudinem.*

In Synodo Parisiensi habita an. 829. Episcopi Ludouicum rogant, vt tres Scholas Publicas authoritate sua perficiat in tribus congruentissimis Imperij sui locis. Et in Synodo Carisiaca an. 858. exhortantur Caluum ad fouendas in Palatio virtutes & Disciplinas, à quarum exercitio *Domus Regis Schola dicitur & Disciplina.* Vnde etiam Erricus Antissiodorensis eundem Imperatorem laudat, quod multiplici gratia & priuilegio complures doctos viros ex omnibus

mundi etiam partibus allexisset ad Scholas Palatinas, quæ non minus scholaribus quam militaribus consuescebant quotidie disciplinis. Talis ergo fuit Schola Regia primo illo seculo, Regiis scilicet curis administrata: cum interim suam Episcopus Parisiensis in Atrio, suas forte Canonici San-Genouefiani & suas Cœnobitæ exercerent.

Præterea quod aliqui dicunt Vniuersitatis nomen ante Philippi Augusti tempora ignotum fuisse. Quid enim refert quo nomine Studium Generale appelletur. Alcuinus vocat *Athenem nouam*, Academiam, Scholam Palatinam. Carolus Mag. *Litterarum Officinam*. Patres Synodi VI. Parisiensis *Scholam Publicam*. Patres Synodi Carisiacæ antonomasticè *Scholam*. Aimoinus Floriacensis, *Maiorem Artium Officinam*. Philippus Abbas Bonæ spei, qui florere cœpit circa an. 1150. Lutetiam appellat *Ciuitatem Litterarum*. Ne sit ergo quæstio de nomine, sed de re. Vniuersitatem facit non nomen, sed numerus studentium & multiplex Artium variarum professio, Principis instituentis authoritas, priuilegia, forma, loci celebritas. At quis nescit ad Scholam Parisiensem primo etiam seculo Vniuersa optimarum artium Studia confluxisse?

4. Ratio est, quod Paulus Emylius, Ioannes Tillius Claudius Falcetus quorum authoritates plurimi facit Paschasius, nihil de illâ Caroli institutione scripserunt. Quid tum? plus ne adhibendum erit fidei quibusdam authoribus rem subticentibus, aut etiam negantibus, quam constanti nouem propè seculorum authoritati? præsertim cum non satis firma ratione nitantur. Nonnullos quoque emouit Paschasii authoritas, & Antonij Loiselij sententia, atque inter alios Gabrielem Naudæum: at non impedit, quominus innumeri, qui post eos scripserunt, vt è nostris sunt Gujjonius, Boteræus, Brolius, Hemeræus, Grangæus, Bertaldus, ex Anglis Brianus Thwynus, è Germanis Hottingerus communi & receptæ subscriberent.

At isti vnde habent non Carolo, sed Philippo Augusto aut Ludouico patri adscribendam esse Vniuersitatis huiusce fundationem? esto enim tum maiori splendore refloruerit, nullus tamen Scriptor coætaneus (plurimi autem fuerunt & magnæ famæ) nullus suppar hanc illis laudem attribuit, sed omnes Carolo, vt supra retulimus. Quamobrem cum Antonius Loiselius in quadam Lite de Collatione Parochiæ SS. Cosmæ & Damiani apud Senatum Parisiensem dicens communem opinionem impugnasset & Innocentio III. Pontifici Max. Philippi Augusti temporibus hanc fundationem attribuisset, à Ludouico Seruino, qui pro M. Ioanne Hamiltone, quem ad Curiam illam nominauerat seu præsentauerat Vniuersitas, orauit, confutatus est toto Senatu applaudente. Extant ipsius Seruini orationes, quarum quæ de Hamiltone est, an. 1586. 12. Augúst. ab eo habita est. Ex qua quæ sequuntur, ad præsentem materiam omnino faciunt.

Contendebat ergo Loiselius Vniuersitatem Parisiensem purè dici debere Corpus Ecclesiasticum, summo Pontifici præcipuè subditum esse, Papam Scholarum & Scholarium curam habere præcipuam, Scholas Parisienses ab Innocentio III. institutas fuisse, eaque de re ad Philippum Augustum scripsisse, & licet iam à temporibus S. Dionysij nonnulli fuissent, qui pietate & bonis moribus Clerum informarunt, nullum tamen fuisse Collegium, nullam Domum exercitio litterarum vsque ad Innocentij tempora, fuisse destinatam. Hæc & alia plura Loiselius: contra quæ sic Seruinus.

Ie me veux arrester au point principal de ma cause, qui est que le Roy Charlemagne & ses Successeurs estans Fondateurs de l'Vniuersité, on ne la peut appeller autre que Laye: & si nous disons autrement & reconnoissons d'autres Fondateurs que les Roys, nous serions ingrats, non seulement enuers le Roy Charlemagne, qui est canonizé pour sa sainte vie, & duquel nous solemnisons le iour en ce Palais; mais nous offenserions tous les autres Roys. Et que diroit Louys le Begue, s'il se reueilloit, affin de nous demander ce que nous deuons à son nom? I'entends ce grand Hincmarus Archeuesque de Rheims, qui est à son costé, lequel se plaint de ce que l'on a décrit l'Vniuersité, en la nommant Fille d'autre que du Roy. Lisons ce qu'a escrit ce Saint Personnage, nous verrons qu'il a eu soin de faire instruire le Roy; & entre ses Epistres il y en a vne à Charles le Gros, des Pedagogues du Roy. Mais où prenoit-on les Pedagogues? il n'a

pas dit, qu'il en falloit chercher hors du Royaume pour en recouurer de propres, il a prié celuy auquel il escrit de donner aux enfans de France des Maistres iustes & prudens, qui leur monstrassent à seruir Dieu, à obeïr à ses Commandemens, & honorer ceux qui le seruoient. Où en pouuoit-on trouuer, s'il n'y en auoit à Paris? Venons au temps de Hugues Capet, voyons quel a esté Robert son Successeur, le plus sçauant de tous les Roys. Qui l'auoit rendu tel? l'Vniuersité Fille de son Pere. Vray est que cettuy-cy à fait florir l'Eschole de Rheims à cause de l'authorité de Gerbert, mais cela n'a diminué la grandeur de l'Vniuersité de Paris. Elle s'est tousiours maintenuë en toutes sortes. Et non seulement nos Chrestiens s'y sont exercez & monstrez excellens en la connoissance des sciences, lesquelles peuuent confirmer nostre foy: mais aussi les Iuifs estans à Paris lors qu'il estoit permis à leur nation d'habiter en France.

Et post multa. *Si donc les Roys sont Fondateurs de l'Vniuersité & Conseruateurs des droits qui luy appartiennent; & vous Messieurs, par l'authorité des Roys, le Pape ne peut oster aux Escholiers ce qu'il ne leur a pas donné. Et s'il pouuoit déroger au droit de Patronage de l'Vniuersité, il entreprendroit connoissance de cause contre la Pragmatique & Concordats. Que si le Pape Alexandre III. a fait vne Decretale* De Magistris, *elle n'a lieu sinon és Escholes des Eglises Cathedrales pour le reglement des Scholastiques, comme il appert par la lecture d'icelle. Mais elle ne s'estend aux Escholes publiques de cette Vniuersité, qui n'est tant Ecclesiastique comme Royale. Car bien qu'elle soit en l'Eglise*, Non habet Ecclesiam, & non est in Clero, sed Clerus in ea. *La protection de l'Vniuersité n'appartient à autre qu'au Roy. Et c'est la vraye marque de bonté & Puissance Royale, plus grande & plus signalée que celle que le mesme Pape Alexandre III. dont on a allegué la Decretale, a reconnu à vn Roy d'Angleterre par le Chap.* Ex diligenti de Iure Patron. *qui n'est imprimé en nos Decretales communes, & se trouue és anciennes Collectes commentées par Antoine Augustin docte Euesque d'Iserde, auquel Chap. addressant* Decano, Præceptori & Capitulo Vellen. *le Pape confesse qu'apres le deceds d'vn Euesque* Reditus Episcopatus ad fiscum Principis deuoluti fuerant. *Car les Roys de France ont ce mesme droit dont vsent les Roys d'Angleterre, & donnent les Eueschez à ceux qu'ils en estiment capables: mais ils ont encore cet auantage par dessus tous autres Rois, qu'ils sont les premiers Peres & deffenseurs de l'Vniuersité de Paris, qui est plus grande que toutes celles des autres Royaumes, & qu'ils la maintiennent comme leur Fille tres-aymée, voulans que les droits de nomination & presentation à elle appartenans, ayent autant de force que le droit qu'ils ont à cause de la Couronne, que nous appellons le droit de Regale.*

Ce n'a donc pas esté ce Pape Alexandre lequel a fondé les Escholes de France: Aussi ne suiuons nous le chap. quanto de Iudic. *ne autres Decretales qu'il a fait, par lesquelles il s'est attribué la connoissance de toutes causes, & mesmement du droit de Patronage Laïc. Ceux qui se sont soumis à luy ont esté suiets à ses loix, comme le Roy d'Angleterre, auquel est écrit ce* C. quanto. *mais nous n'auons iamais suy les armes de Rome, aussi ne sommes nous astreints à suiure ses loix en ce qui regarde le temporel, comme le droit de Patronage. I'excepte l'obeïssance spirituelle deuë par le* C. Mos antiquus dist. *65. & que nous auons rendu & rendons encore à present. Mais ie ne puis accorder que le Pape Alexandre III. ait esté Fondateur des Escholes de Paris, & moins Innocent III. auquel M. Antoine Loisel a donné le titre de Fondateur de l'Vniuersité de Paris. Car lors que ce Pape presidoit en l'Eglise Romaine, Philippe Auguste regnoit en France. En ce temps, comme Vincent Historien témoigne en son 30. l. Les Estudes florissoient tellement à Paris, que de toute l'Europe y arriuoit grand nombre d'Auditeurs, non seulement pour le bon air du lieu, & pour l'abondance de toutes choses, mais pour l'honneur que leur portoit ce Roy Philippe, à l'exemple de Louis son pere.*

Ex his & pluribus aliis, quæ habet idem Seruinus, intelligimus sententiam illam cuius se Paschasius Authorem profitetur, in ipso ortu fuisse oppugnatam, & ita oppugnatam, vt in maximo Scriptorum, qui post Paschasium ad hæc vsque tempora floruerunt numero, vix quatuor reperias, qui eidem subscripserint, nescio quo spiritu ducti derogandæ Alcuino & extraneis quibusdam laudis istius nobilissimæ, quod Carolo nostro in Academia Parisiensi formanda opem & operam præstiterint. Quisquis Historiam scribit, veritati litare de-

bet expers omnis affectus: haud enim animus verum prouidet, qui odio aut amicitia, ira aut misericordia ducitur. Carolus noster vndequaque viros Doctos acciuit, & præmiis inuitauit, quid mali si quosdam quoque Anglos & Scotos, vt & Græcos atque Italos? præsertim illis temporibus, quibus incuriâ Decessorum Regum in Francia res litteraria pœne contabuerat. Reddiderunt Angli, Scoti & Hiberni par pari; & quas ab omni æuo solebant e Gallia haurire disciplinas, eidem quodammodo restituerunt accepti beneficij memores. Nec video quale aut quantum inde redundet in Galliam nostram dedecus. Talis est litterarum natura, vt ament communicari, vtque qui eas possident, sibi solis possidere non possint. Academias olim Gallicanas sub Imperio Romanorum magno concursu frequentabant Græci, Itali, Romani, vt supra confirmauimus: de Anglis verò, Scotis & Hibernis facile quoque est confirmare. Id enim imprimis fatentur eorum Scriptores, Beda, Lelandus, Balæus, Pitsæus & omnes fere Historici: patetque insuper exemplis.

Mellanius Ptobus, qui circa an. Christi 260. floruit, cum maturos ætatis annos attigisset, non contentus illis Artibus & Disciplinis, quas in patriâ didicerat, studiorum causa Galliam peragrauit & Italiam; & tandem Romæ ad exquisitissimam in sacris litteris cognitionem ascendit, vt scribit Pitsæus, ac proinde à Stephano I. Pontifice factus est Rothomagensis Episcopus.

Kibius Korinnius natione quoque Britannus in Galliam Iuuenis secessit & S. Hilarij Pictauiensis Episcopi Discipulus fuit. Floruit circa an. 380. Et cum illis temporibus Hæresis Pelagiana Britanniam infestaret, nec Angli eam per se satis confutare possent, à Gallis opem & arma validiora, quàm quæ habebant, per legatos petiuerunt. Sic enim ea de re venerabilis Beda veritatis amator scribit l. 1. Histor. Angl. c. 17. *Hæresis Pelagiana per Agricolam illata Seueriani Episcopi Pelagiani filium, fidem Britannorum fœdâ peste commaculauerat. Verum Britanni cum neque suscipere dogma peruersum gratiam Christi blasphemando vllatenus vellent, neque versutiam nefariæ persuasionis refutare verbis certando sufficerent, inueniunt salubre consilium, vt à Gallicanis Antistitibus auxilium belli spiritualis inquirant.* Et reuera obtinuerunt: nam Galli celebrato Concilio duos è suis elegerunt, Germanum Antissiodorensem & Lupum Trecensem, vt præclare describit Ericus l. 3. vitæ S. Germani.

Hinc Synodus numerosa coit: communibus illic
Causa subest lachrymis: contundunt pectora quisque
Quodque negat sermo, peragunt suspiria voto.
Flent pestem cuncti, nequeunt succurrere cuncti.
Quariturè cunctis, releuet qui vulnere cunctos,
Et sanctum meritis & acuto dogmate cautum
Et signis facilem poscit lis tanta Patronum.
Te, Pater exspectant; Tu rebus natus agendis
His quoque succedas repetitâ sorte periclis.

At Robertus Antissiodorensis ad an. 440. ait B. Germano prima vice Lupum Trecensem, alterâ Seuerum Treuirensem Episcopum adiunctos fuisse comites. *Hoc tempore, inquit, ex Britannia directa legatio Gallicanis Episcopis renunciauit Pelagianam peruersitatem in locis suis latè populos occupasse, & quamprimum Catholicæ fidei debere succurri. Ob quam causam Synodus numerosa collecta est, omniumque iudicio duo præclara Religionis lumina vniuersorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus Apostolici Sacerdotes terram corporibus, cœlum meritis possidentes. Hi itaque Oceanum mare Christo duce conscendentes Britanniam peruenerunt, eamque suis prædicationibus atque virtutibus impleuerunt. Tandem peracto conflictu cum Pelagianis confirmant fidem verbo veritatis simul & miraculorum signis. Sed & bellum Saxonum Pictonumque aduersus Britones eo tempore iunctis viribus susceptum Diuinâ virtute retundunt, cum Germanus ipse Dux belli factus non tuba clangore, sed clangore Alleluya totius exercitus voce ad sidera leuatâ hostes in fugam vertit immanes. Compressâ itaque peruersitate dogmatis beatissimi sacerdotes reuersi sunt. B. Germanus cum Seuero Treuerensi Episcopo iterum missus in Britanniam transfretat, ibique renascentem Hæresim Pelagianam extirpat.*

S. Patricius cognomento Succetus Discipulus primus fuit S. Martini Turo-

nensis; deinde S. Germani Antissiodorensis, sub cuius Magisterio cum sacris litteris impendisset operam, ad Glasconiense Monasterium secessit, ibique obiit an. 490. Eiusdem Discipulus fuit S. Gildas Albanius, qui eum in patria humaniores litteras ad vnguem didicisset, & Artes Liberales delibare cœpisset, adhuc adolescens Studiorum causâ transfretauit in Galliam, vt loquitur Pitsæus, ibi autem & linguam & Philosophiam omnesque scientias tum sacras, tum profanas accurate didicit, & rediens in patriam vnâ cum multiplici Doctrinâ copiosam retulit librorum supellectilem. Eiusdem quoque Discipulus fuit S. Oleanus, de quo sic Iossefinus Barclandus in Chronico. *Grandiusculus factus discendi auiditate Gallos adyt, ibique diutius legens, multa litteratura scientiam adeptus repatriauit, repatriatus Scholas erexit, innumeros Discipulos, quorum plures Episcopi sancti fuerunt, erudiendos in litteratura copiam prouexit.*

Ilcutus seu Eleutus Discipulus quoque dicitur fuisse B. Germani, & ab eo sacerdos ordinatus. Merlinus Caledonius in Scotiæ finibus natus Galliam discendi causa de more peragrauit; euasitque vir pietate & doctrinâ clarus, Philosophus insignis & Mathematicorum sui æui, scilicet circa an. 570. facile princeps: quo tempore Fortunatus ex Italia in Galliam veniens, Turonis docere cœpit, ibique Actus B. Martini 4. libris Heroïco metro contexuit, quóque tempore B. Maurus obijt. Alius autem est Merlinus ille Caledonius ab Ambrosio Merlino, qui sub Vortiguo seu Voreiguo Rege Britannorum circa an. 440. spiritu Prophetico afflatus multa cecinit de Regibus Angliæ, more Sibyllarum. In cuius Prophetias plurimi viri Docti Commentaria ediderunt, & inter alios Alanus Magnus de Insulis, qui in Academia Parisiensi florebat circa an. 1170. multa quoque earumdem loca explicat Willielmus Brito in sua Philippide.

Sigebertus Pius Orientalium Anglorum Rex, à quo Cantabrigiensium Academiam institutam ferunt an. circiter 630. à Patre eiectus, exilium sibi delegit in Gallia, vbi litteras apprime didicit: deinde in patriam reuersus ac Rex creatus, in Anglia more Gallorum Scholas instituit ope S. Felicis, vt notat Henricus Huntidonensis l. 3. Chron. Felix autem iste Burgundus erat Natione in Luxouiensi S. Columbani Monasterio educatus & litterarum peritia conspicuus. In illo quippe Monasterio, quod à S. Columbano extructum fuerat, Eustasius Columbani Discipulus celebres Scholas habuit: vnde plurimi Episcopi & alij Ecclesiæ præsules prodierunt.

Porro de Cantabrigiensis Academiæ institutione S. Felicis consilio facta sic loquitur Polydorus Vergilius l. 4. Histor. vbi de Sigeberto verba facit. *Item Princeps Sapientissimus sciens nihil esse aque hominibus ornamento ac litteras, & eas quidem per id tempus in insula admodum raras, hortante Felice Episcopo Burgundione viro doctissimo Scholas passim in suo Regno posuit: & imprimis Cantabrigiæ: vt pueri ab ineunte statim ætate erudirentur. Quare breui multi mortales doctissimi euaserunt, floruitque deinde Cantabrigia Gymnasium bonarum omnium Disciplinarum perpetuò. Quamobrem Anglia, quod postea claros semper doctrina viros tulerit, haud dubie Sigeberto imprimis acceptum referre debet; vt pote qui in ea litterarum fundamentum primus iecerit.*

Quid amplius quærimus? & quid opus est alios innumeros recensere, qui suam omnem in Artibus peritiam Galliæ nostræ debent? S. Adhelmus vel Adelinus Anglus Inæ Occidentalium Saxonum Regis ex fratre Kenteno nepos ab ipsa pueritia Litterarum studijs addictus, adolescens missus est primùm in Galliam, deinde in Italiam vt artes liberales disceret, teste Pitsæo ad an. 709. Benedictus Biscopius Anglo-Saxo vir litteratus & bonarum litterarum, Litteratorumque fautor maximus ingentem optimorum librorum copiam & selectissimos quosque authores, tum Græcos tum Latinos ex Gallia & Italia comportauit in Angliam, vt docet idem Pitsæus ad an. 703. Ex quibus omnibus liquidò constat non Gallos Anglis, sed contra Anglos Gallis debere, quidquid olim habuerunt doctrinæ & erudirionis: Alcuinumque & socios refudisse tantummodo in Galliam, quod ab ea Angligenæ, Scoti & Hiberni per tot secula acceperunt.

Verum

Verum in Histotiam illam fundationis nostræ lapsu temporis irrepsit suppositiitium nescio quid: cum Alcuinus & alij Magistri, qui seu cum ipso, seu post ipsum in Franciam venerunt, fuisse dicuntur Monachi: quod tamen ante annum circiter 1200. scriptum non inuenimus. Nam quod Alcuinus nunquam fuerit Monachus, luce meridiana clarius patet: 1. enim nullibi se in scriptis Monachum dicit, nec vllus authorum coæuorum, aut suppariorum talem eum prædicat: vt ante nos notarunt Duchesnius in eius vita, & Petauius in Chronico. Imprimis ergo ipse quo loco pueritiam & adolescentiam suam transegerit ad virilem vsque ætatem commemorat Ep. 98. nimirum in Eboracensis Ecclesiæ Schola: sic enim scribit ad Fratres seu Canonicos Eboracenses. *Vos fragilis infantia mea annos materno fouistis affectu, & lasciuum pueritia tempus piâ sustinuistis patientiâ & paternæ castigationis disciplinis ad perfectam viri edocuistis ætatem, & sacrarum eruditione disciplinarum roborastis.* Ibi Egbertum Archiepiscopum Magistrum habuit, cui deinde in scholarum exercitio successit, vt scribit ad Eambaldum discipulum suum Elcberti in Cathedra Eboracensi successorem, apud Willelmum Malmesburiensem. *Laus & gloria Deo, qui dies meos in prosperitate bona conseruauit, vt in exaltatione filij mei charissimi gauderem, qui laboraret vice meâ in Ecclesia, vbi ego nutritus & eruditus fuerim, & præesset thesauris sapientiæ, in quibus me Magister meus dilectus Egbertus Archiepiscopus hæredem reliquit.* Ep. 1. ad Carolum vocat eundem Egbertum Magistrum suum; qui quidem Egbertus fuerat Bedæ Discipulus; & hinc factum, vt Alcuinus Bedæ quoque discipulus fuisse dicatur, cum reuera fuerit tantum Discipuli Discipulus. Eboracensis igitur Scholæ factus Rector sub Elcberto Egberti successore multos habuit ipse Discipulos, & inter alios, Eambaldum, qui deinde fuit Ar-Archiepiscopus, Ludgerum, qui fuit primus Monasteriensium Episcopus, & Iosephum quendam, qui versibus aliquot eundem Ludgerum laudauit. Ibidem factus Diaconus, postea in Franciam venit & Carolo innotuit; ab eoque licet quibusdam Abbatiis præpositus fuerit, nunquam tamen Monachum induit, vt testatur Anonymus in eius vita paulo post decessum scriptâ: sic enim habet. *Cum senectute vnaque infirmitate plus solito se sentiret affectum, diu vt secum tractauerat, velle se significauit Regi Carolo seculum relinquere, postulans licentiam apud S. Bonifacium Monasticam vitam secundum regulam S. Benedicti ducere, Monasteriaque sibi commissa suos vt inter Discipulos diuideret, si fieri posset. Sed Rex terribilis & pius vnum cum omni postulationis affectu denegauit: alterum libenter audiuit flagitans, quietissimus Turonis æquè honorificentissimè vt resideret, sibique & omni sanctæ Ecclesiæ commissa non detrectaret. Onera verò seculi qua ipse habuerat, discipulis, vt petierat, libentissime dispertiit. Fecit ergo & ipse Albinus, vt Rex sapientissimus rogauerat, non quærens quod sibi foret vtile, sed quod multis: ac Turonis diem nouissimum præstolatus fuit. Vita denique eius non Monastica inferior fuit.*

Hic scriptor, quem Andræas Duchesnius ex vetusto codice S. Mariæ Remensis notum fecit, ait in Epistola dedicatoria se quæcunque de Alcuino scripsit, accepisse à Sigulfo Magistro suo, eiusdem Alcuini discipulo: ibidemque S. Benedictum Monachis, Canonicis Alcuinum ad imitandum proponit: & cum obiit Alcuinus, ait eius animam ad Christum Leuitarum cœlestium, protomartyris quoque Stephani & Laurentij Archidiaconi ministerio perductam, eademque hora qua obiit, visum fuisse cuidam solitario in Italia Leuitarum Cœlestium exercitum. Adeo verum est Alcuinum nunquam fuisse Monachum. Prætermittimus itaque plura testimonia, quæ videre est à Duchesnio Alcuini operibus præfixa; quorum aliqua Diaconum, nonnulla Abbatem, nulla Monachum ante Helinandum vocant. Reuera fuit Abbas: at tunc non omnes Abbates erant Monachi, sed plurimæ Abbatiæ à secularibus Clericis, quædam etiam à Comitibus laïcis possidebantur, vt ante dictum est.

Verum neque cæteri Doctores seu Angli seu Scoti, qui vænalem scientiam clamitasse dicuntur, Monachi fuisse videntur, licet forsan in Monasteriis olim instituti. Nam San-Gallensis, qui primus Historiam illam edidit, hoc ait tantùm *Duos Scotos de Hibernia cum Mercatoribus Britannis ad littus Galliæ deuenisse*, eorumque alterum nempe Clementem in Gallia resedisse, alterum Papiam à Carolo missum: credibile autem non est eum qui Monachus erat, prætteriturum

fuisse hoc de Scotis illis commemorare, si reuera Monachi fuissent, præsertim cum Cœnobitæ omnem sibi vulgò litterarum laudem arrogare soleant, interque suos numerare omnes fere illorum temporum, qui illa prædicatione claruerunt. Posteriores igitur Scriptores, Chronicon Arelatense, Helinandus & Vincentius Scotis illis Monachismum affinxerunt de suo, non aliâ vt credibile est, authoritate fulti: quibus proinde fides est adhibenda eò minus, quod non aliunde quàm ex fonte San-gallensi historiam illam hausisse videantur, cui paucula de suo addiderunt, non tam forte malâ mente, quàm probabili coniecturâ ducti, quod illos nempe Abbates fuisse legerent, hinc suspicati fuisse Monachos.

His addere liceat tam parum maioribus nostris persuasum fuisse, quod Monachi hanc Vniuersitatem instituissent, vt cum lis inter eos & Dominicanos ardebat de societate instituenda, constantissimè semper asseruerint nullum secularibus magistris esse posse cum Regularibus consortium & commercium: imò nec D. Thomas Dominicanorum Athleta fortissimus eo argumento vsus sit vsquam, quod tamen in materia de qua agebatur, peremptorium fuisset. Quanquam enim temporibus illis suam iam edidisset Historiam de Monachis Scotis Vincentius Bellouacus, maluit tamen Thomas antiquiora & certiora, quàm incerta & dubia fundamenta proferre. Itaque in Opusculo contra Impugnantes Religionem, vbi ex professo refellit rationes Academicorum aientium Publicum litterarum exercitium non esse Monachicæ professionis, sic ait. *Ex quibus accipi potest, quod Monachi possint suscipere docendi officium. Hoc idem ostenditur exemplis sanctorum, qui in Religione viuentes docuerunt: sicut patet de Gregorio Nazianzeno, qui cum Monachus esset, Constantinopolim est adductus, vt sacram scripturam ibi doceret, vt Eccl. narrat Historia. Hoc etiam patet de Damasceno, qui cum Monachus esset, Scholares docuit, non solum in sacra Scriptura, sed etiam in Liberalibus Artibus, vt patet in lib. de miraculis B. Virginis. S. Iero. etiam in prologo Bibl. licet Monachus esset, doctrinam sacræ Scripturæ promittit Paulino Monacho, scilicet quod eum docebit, quem etiam ad studium sacræ Scripturæ hortatur. De Augustino etiam legitur, quod postquam Monasterium instituit, in quo cœpit viuere secundum regulam sub sanctis Apostolis institutam, scribebat libros & docebat indoctos. Hoc etiam patet de aliis Ecclesiæ Doctoribus scilicet Gregorio, Basilio, Chrysostomo & aliis multis qui Religiosi fuerunt, & præcipui Ecclesiæ Doctores.* Quàm facile illi fuisset addere Alcuinum & Scotos primos studij Parisiensis Magistros, si Monachos fuisse credidisset?

Itaque ex his duobus alterum necessarium est, vt aut post mortem Vincentij inserta fuerint Arelatensi & Helinandi Chronico hæc verba de Scotis Monachis, aut pro falsis & supposititiis credita: quandoquidem Academici tam constanter negabant esse posse cum Monachis societatem, nec Dominicani Scotorum exemplum proferebant in illo dissidio, quod accidit circa an. 1250.

PRIMUM SECULUM UNIVERSITATIS PARISIENSIS.

CHRONOLOGIAM instituimus Vniuersitatis Parisiensis, quam speramus non iniucundam fore lectoribus ob rerum quas continet varietatem & multiplicem complurium virorum doctorum, qui ad eam vndique confluxerunt, eruditionem & celebritatem. Licet autem eius ætatem commodius sit ab anno octingentesimo computare, quia tum cœpit esse cumulatior & frequentior, altius tamen eius incunabula repetenda sunt, & institutionis seu fundationis occasio retexenda. Imprimis igitur hoc notare conuenit, quod iam ante monuimus, Carolum M. ad reprimendam Desiderij Longobardorum Regis tyrannidem ab Adriano Pontifice Max. in Italiam aduocatum circa an. 774. Romæ, vbi omnia celeberrima loca lustrauit & scholas liberalium Artium inuisit, videri concepisse desiderium aliquod Academiæ quoque in Gallia instituendæ. Nam primùm cum quibusdam aliis præceptoribus secum adduxit in Franciam M. Petrum Pisanum iam aliunde famâ sibi notum, & quem Papiæ publicè docentem inuenit: a quo ipse Grammaticam didicit. Deinde post aliquot annos Romam reuersus inuisendi Adriani causâ, cum quo necessitudinem contraxerat arctissimam, Cantores inde & Grammaticos plurimos adduxit, vt testatur scriptor S. Eparchij Engolismensis ad an. 787. *Et Domnus Rex Carolus iterum à Roma artis Grammaticæ & Computatoriæ Magistros secum adduxit in Franciam, & vbique studium litterarum expandere iussit. Ante ipsum enim Domnum Regem Carolum in Gallia nullum studium fuerat Liberalium Artium.*

Tunc ergo formari cœpit Academia: postrema enim ista verba, quod ante Carolum in Gallia nullum fuerit Liberalium Artium exercitium, de publico studio, seu de Vniuersitate intelligenda esse scribit Claudius Falcetus in Carolo M. & rectè: nam ante ipsum suas saltem habebant scholas Monachi in Monasteriis, & Episcopi in Episcopiis, ad instructionem iuuentutis in dogmatis fidei & in sacrarum intelligentiâ scripturarum. Carolus vero publicum & patens omnibus voluit esse Liberalium Artium studium.

Addit prædictus author. *Tunc in inuicem Domnus Apostolicus & Domnus Rex gloriosus Carolus valedicentes benedictione assumptâ & oratione peractâ in Franciam cum gloria reuersus est, adducens secum Cantores Romanorum & Grammaticos peritissimos & Calculatores.* Consentit Enkecardus Iunior Monachus San-Gallensis in lib. de Casibus S. Galli c. 4. sic scribens de Carolo M. *Carolus Imperator cognomine Magnus cum esset Romæ Ecclesias Cisalpinas videns Romanæ Ecclesiæ multimodis in Cantu, vt & Ioannes scribit, dissonare; rogat Papam tunc secundum quidem Adrianum, cum defuncti essent, quos antea Gregorius miserat, vt iterum mittat Romanos Cantuum gnaros in Franciam. Mittuntur secundum Regis petitionem Petrus & Romanus, & Cantuum & septem Liberalium Artium paginis admodum imbuti.*

Verum isti Cantores, vt hoc obiter moneam, licet à Carolo magnis fuissent muneribus locupletati & stipendiis, nihilominus perperam Gallos præ inuidia quadam cantare docebant: itavt Metis & apud Treuiros aliter quam Parisiis & Turonis cantaretur, vt ipse Carolus longo post tempore deprehendit. Nam cum vno anno festiuitatem celebrasset Metis & Treuiribus, *sequenti anno* inquit San-Gallensis, *easdem festiuitates Parisiis vel Turonis ageret, & nihil illius soni audiuisset, quem priori anno in supradictis locis expertus fuerat*; conquestus est apud Stephanum Papam Leonis successorem, & Cantores istos partim exilio, partim erga stulis damnauit.

Hinc intelligimus Carolum impensè curauisse, vt cantus Ecclesiasticus apprime disceretur. Itaque in singulis Episcopiis & Monasteriis voluit esse scholas eiusmodi, atque etiam Grammatices: vt legitur l. 1. Capitularij c. 72. vbi præcipit vt *Scholæ legentium puerorum fiant, Psalmos, Horas, Cantus Computum, Grammaticam per singula Monasteria vel Episcopia discant.* Habere & ipse voluit scholam eiusmodi in Palatio, vbi non tantum Cantus Romanus, sed & Musica quæ vna est ex septem Artibus liberalibus, doceretur, vt ante retulimus. Leidradus Archiepiscopus Lugdunensis similiter vnam Lugduni ad instar Palatinæ instituit, vt restatur in Ep. ad Carolum. *In Lugdunensi Ecclesia est ordo psallendi instauratus, vt iuxta vires nostras secundum Sacri Palatij ritum omni ex parte agi videretur quidquid ad Diuinum persoluendum Officium ordo exposcit. Nam habeo scholas Cantorum, ex quibus plerique ita sunt eruditi, vt alios etiam erudire possint.*. Sed hæc de scholis cantus sufficiant.

Cum sic ergo Carolus erga litteras affectus esset, commodè & opportunè factum est, vt quidam Aduenæ scientiarum propolæ cum mercatoribus Anglis in Galliam aduenerint, & Principi in condenda Academia Adiutores se præbuerint: quo vero anno illi venerint, non est facile dictu; veruntamen quia omnes scriptores Mercatorum Anglorum mentionem faciunt, cum quibus Doctores illi aduenisse dicuntur, tempus notare non est difficile. Quo enim tempore Carolus Saxonas, Desiderium Longobardorum Regem & Italos debellabat: eodem Offa II. Merciorum Rex Angliam totam expulsis quinque Regulis sibi subiecit, vir magni quoque animi, Ecclesiasticæ pariter disciplinæ reparator & litterarum studiosus. Vnde ex morum similitudine inter vtrumque Regem magna intercessit necessitudo, & tanta, vt postquam Carolus Desiderium debellauit, Saxonumque Duces ad fidem conuertit, ea de re Offam per legatos & litteras certiorem fecerit, vt testatur Mathæus Parisiensis in vita Offæ.

Contigit tamen inter Anglicani belli moras, vt Reguli quos Offa hostiliter vrgebat, ad Carolum confugerent opemque peterent: sed quia ille bellis suis detinebatur, scripsit ad Offam tantummodo, postulans mitius vt cum vicinis ageret, interminatus nihilominus se si ab illis persequendis non desisteret, in eum arma conuersurum. Verum nec minæ istæ Offam ab inceptis deterruerunt: & Carolus omni cum mercatoribus Anglis commeatu & negotiatione Gallis interdixit. At postquam victoriâ opimâ potitus Offa successus pariter incredibiles intellexit Caroli, veritus ne sibi iratum fecisset & cupiens deinceps pacatius tranquilliusque viuere & regnare, Legatos de pace & amicitia ad Carolum misit, inter quos Alcuinus noster fuisse perhibetur.

Extat apud Mathæum Parisiensem in vita Offæ II. Epistola Regis ad Carolum quâ crimen expulsorum Regum à se amouens fœdus & pacem postulat. Est autem eiusmodi.

Littera Offa ad Carolum M. *Regi Francorum maximo, inuictissimo, Triumphatori Carolo Rex Merciorum Offanus salutem & honorem. Cum omnium Regum terrenorum potentissimus & iustissimus fama testificante prædiceris, indignum est & prorsus execrabile aliquibus proditoribus vel profugis à debito seruitio colla excutere volentibus sinum aperire protectionis. Tu vero hostium meorum sermocinationibus nimis credulus & super hoc ignarus veritatis pro ipsis mihi scripsit tua Serenitas, vt eisdem parcerem mihi superbè & insolenter resistentibus. Cum igitur iniustum sit, vt alicui sua fraus suffragetur, noueris eorum falsis persuasionibus tuam mansuetudinem circumueniri & decipi fraudulenter. Oro igitur & sitienter desidero sinceritatem amicitiæ & fœderis soliditatem inter nos re-*

formare, vt communis vtilitas & Respublica felix suscipiat incrementum. Ipsos enim Reges cum suis fere omnibus complicibus potenter contriui mihi rebellantes, eos iterum respirare non permissurus. Hac omnia Domino nostro Iesu-Christo sic volente & dispenente qui vincit, regnat & imperat, Regna & Imperia commutat, & cui vult tribuit sapienter, cui etiam contraire te velle nullatenus arbitramur. Vale.

Plura Legati habebant exponenda, per quos, vt in vita Offæ legitur, munera concupiscibilia transmisit. Supplicans vt conceptam iram & indignationem deponeret. Motus est Carolus & precibus & muneribus: maximè vero quia Offam intellexit esse Christianissimum, & iura libertatesque Ecclesiæ, quas Reguli illi subuertebant, sustinere. Itaque cum eo fœdus iniit, & deinceps ad mortem vsque seruasse videtur. Legimus tamen in Chronico Fontanellensi Carolum Offæ subiratum fuisse, propter denegatam Carolo Iuniori filiam quam petebat in vxorem: atque idcirco omnem voluisse edicto commeatum prohibere: at à Geruoldo Comite, Fontanellensi Abbate dissuasum tandem non prohibuisse. Hæc de re sic habetur cap. 15. *Nouissimè propter filiam eiusdem Regis quam in coniugium expostulabat Carolus iunior, sed illo hoc non acquiescente, nisi Bertha filia Caroli M. eius filio nuptui traderetur, aliquantulum Rex potentissimus commotus præcepit, vt nemo de Britannia insula ac Gente Anglorum mercimonij causa litus Oceani maris attingeret in Gallia: sed hoc ne fieret, admonitione ac supplicatione venerandi prædicti patris Geruoldi inhibitum est.*

Verùm vt vt sit de fœdere isto Connubiali, de quo nihil legitur in vita Offæ, certum est inter eos intercessisse magnum litterarum commercium, munerumque communicationem, peregrinorum susceptionem & amicitiam valde sinceram. Extat apud Malmesburiensem Epistola Caroli ad Offam in hæc verba.

Carolus D.G. Rex Francorum & Longobardorum & Patricius Romanorum, Viro reuerendo & Fratri Charissimo Offæ Regi Merciorum salutem. Primo gratias agimus omnipotenti Deo de Catholicæ fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter paginis reperimus exaratam. De peregrinis verò qui pro amore Dei & salute animarum suarum BB. Apostolorum limina desiderant adire, cum pace sine omni perturbatione vadant. Sed si aliqui non Religioni seruientes, sed lucra sectantes inueniantur inter eos, locis opportunis statuta soluant. Negotiatores quoque volumus vt ex mandato nostro Patrocinium habeant in Regno nostro legitimè. Et si in aliquo loco iniusta affligantur oppressione, reclament se ad ad nos & nostros iudices, & plenam iubebimus inde iustitiam fieri. Cognoscat quoque Dilectio vestra, quod aliquam benignitatem de Dalmaticis nostris vel palliis ad singulas sedes Episcopales Regni vestri vel Ethelredi direximus in Eleemosynam Domni Apostolici Adriani, deprecantes vt pro eo intercedi iubeatis: nullam habentes dubitationem beatam illius animam in requie esse: sed vt fidem & dilectionem in amicum nobis charissimum præstemus: sed & de Thesauro humanarum rerum, quas D. Iesus gratuita pietate concessit, aliquid per Metropolitanas ciuitates direximus. Vestræ quoque Dilectioni vnum Baltheum & vnum gladium Hunniscum & duo Pallia serica duximus destinanda.

Ex iis igitur quæ retulimus, manifestè intelligitur inter Carolum ac Offam diuturnam intercessisse necessitudinem ab anno circiter 780. Ac proinde non esse mirum, si docti quidam Angli & Scoti cum Mercatoribus in Galliam aduenerint: præsertim eum intercedente tam sincero inter Reges commercio facile potuissent accipere Carolum impensè viros amare litteratos. Iis igitur & aliis quos ex Italia & aliunde passim euocarat, Adiutoribus Academiam suam Parisiensem iam dudum incohatam formare & perficere cœpit circa an. 790. vt communis fert opinio Scriptorum: atque in eam rem litteras dedit ad Vniuersos subditos, vt si qui vellent liberos suos in litteris humanioribus institui, eos ad publicam Artium officinam, quam se reparare dicebat, mitterent, quos quidem ad pernoscenda liberalium artium studia proprio etiam ipse inuitare voluit exemplo, vt habetur in eius Diplomate, quod supra retulimus, vbi de Parisiensis Vniuersitatis institutione fusè egimus.

Et quia toto vitæ suæ tempore nihil duxit antiquius, vt ait Eginhartus, quam vt vrbs Roma suo labore suaque operâ veteri polleret authoritate, & Christiana Religio latè spargeretur & floreret; Athenem suam vt esse voluit publi-

cam Emporium Liberalium ſimul & ſacrarum ſcripturarum, ſic Eccleſiæ & fidei tutiſſimum propugnaculum firmiſſimamque columnam efficere deſtinauit, adeo vt vel vna etiam naſcens ſuffecerit tuendæ fidei & peruerſis dogmatibus confutandis hæreſibuſque extir pandis: quod vt omnibus euidenter pateat, mihi propoſitum eſt ortas ſingulis ſeculis hæreſes & ab Academicis noſtris confutatas loco & tempore opportunis referre.

Igitur vt ab initio Scholæ noſtræ exordiamur, regnante Carolo in Hiſpania Felix quidam Vrgelitanus Epiſcopus contra communem Catholicam & veram de Chriſti diuinitate fidem inſurrexit. Quod vt ad aures Caroli peruenit, vt erat Catholicæ veritatis propugnator acerrimus, nec minus litterarum ornamentis, quàm armorum gloriâ conſpicuus, exiſtimauit ſibi hydram illam naſcentem eſſe debellandam & præfocandam. Eamque in rem Alcuinum Academiæ ſuæ moderatorem ſibi adiunxit, quem iuſſit primum experiri per litteras, num ad ſanius conſilium poſſet Felicem reuocare. Paruit Alcuinus: at Felix non Epiſtolam, ſed librum ſermonum ſerie prolixum ad Alcuinum direxit, quo peruerſa ſua dogmata conabatur adſtruere. Inter cætera autem negabat Chriſtum de ſacra Virgine natum proprium eſſe Dei filium, nec conſentiebat verum eſſe Deum, ſed nouo & inaudito ſanctæ Dei Eccleſiæ nomine, inquit Alcuinus l. 1. contra Felicem, *Nuncupatiuum Deum* appellabat: ſicque Chriſtum in duos Dei filios diuidens, vnum vocabat proprium, alterum adoptimum nuncupabat, & in duos pariter Deos, vnum verum, alterum nuncupatiuum: atque ad confirmationem erroris ſui multa proferebat prauo ſenſu collecta Doctorum noui & veteris Teſtamenti dogmata & pronunciata: eamque Hiſpanorum Doctorum de Chriſto opinionem eſſe contendebat. Sed tamen præter vnum Elipantum Epiſcopum Toletanum neminem legimus huic errori ſubſcripſiſſe.

His auditis Carolus rectè iudicauit non poſſe monſtrum hoc aliter collidi, quàm Eccleſiæ authoritate: itaque Synodum Epiſcoporum, Abbatum, Legatorum Apoſtolicorum aliorumque Eccleſiæ Doctorum conuocauit, in qua poſt longam Alcuini cum Felice diſputationem damnata eſt Hæreſis prædicta, coactuſque Felix errorem abiurare. Non conſentiunt authores de anno deque loco Synodi per Carolum conuocatæ; at ſcire neceſſe eſt non vnam ſed tres eam ob rem ſynodos fuiſſe conuocatas. Primam quidem Aquiſgrani: ſeu vt Eginhartus ſcribit Rhegini an. 792. Secundam Ratiſbonæ, vel vt aliqui volunt, Romæ eodem anno. Tertiam Francofurti an. 794. de prima ſic loquitur Sigulfus Alcuini Diſcipulus.

Interea Hæreſis inimica Deo, partibus quæ pullulabat Hiſpaniæ, aſſerens adoptiuum filium Dei eſſe ſecundum carnem, ad aures perducitur Caroli: quod vt experimento nouit Rex Magnus & per omnia Catholicus totis niſibus decertanis, vt deſtrueretur ſemen Diaboli, Zizaniaque de frumento Dei funditus eradicarentur. Aduocans namque Alcuinum inſtitutorem ſuum Turonis, & miſerum Felicem hæreſis huius adſtructorem de Hiſpaniæ partibus, congregauit Synodum magnam Epiſcoporum in Aquiſgrani Imperiali Palatio, in quorum ipſe ſedens medio Felicem licet valde repugnantem de natura filij Dei ſecundum carnem cum Albino doctiſſimo diſputando rationabiliter confligere iuſſit. Tum quantum Epiſcoporum extitit tunc ſilentium! O quam clara & inexpugnabilis Caroli cum authoritate Magiſtri ſui fidei confeſſio, atque defenſio! Per plura autem Felix fugiens latibula plurioribus ab Albino confoſſus eſt ſpiculis in tantum, vt omnes pœne ciuitates Iſrael conſummaret, quo vſque filius hominis veniret. Nam à 2. vſque ad 7. ſabbati parum aliud geſtum eſt. Omnibus denique eius patefacta ſocordia atque ab Vniuerſis Apoſtolica authoritate hæreſi confutata ſoli ſibi latuit deformiter, vſque dum dicta Cyrilli Martyris ab Albino ſibi directa legit lamentabiliter, Ea natura quæ per Diabolum viriata eſt, ſuper Angelos exaltata eſt propter triumphum Chiſti atque ad dexteram Patris collocata. *Hanc ergo legens ſententiam tandem ſe recognouiſſe & impiè egiſſe voce & nimio fletu teſtatus eſt.*

II. Sinodus aduerſus eundem errorem congregata Ratiſbonæ anno eodem 792. vt teſtantur Annales Metenſes, & in eandem rem Romæ an. 793. quò Felicem Carolus per Angilbertum miſit ad Papam Adrianum. Ibi Felix commu-

nem fidem confessus est, & conceptam hæresim factâ confessione damnauit. hac de re sic habet Poëta Saxonicus l. 3. de Gestis Caroli M.

Celsa Pyrenæi supra iuga consita Montis
Vrbs est Orgellis, præsul cui nomine Felix
Præfuit. Hic heresin molitus condere prauam,
Dogmata tradebat fidei contraria sanctæ,
Affirmans Christus Dominus quia corpore sumpto
Est homo dignatus fieri, non proprius ex hoc
Sed quod adoptiuus sit filius Omnipotentis.
Responsumque Toletano dedit hoc Elipanto
Pontifici, de re tanta consultus ab ipso.
Atque suum scriptis defendere dogma libellis
Omni quo potuit studio certauit & arte.
Hinc ad Catholici deductus Principis aulam
(Idem Rhegino nam tunc hiemauit in vrbe)
Et multis ibi præsulibus Synodoque frequenti
Est auditus, & errorem docuisse nefandum
Conuictus. post hac Adriano mittitur almo,
Sedis Apostolicæ fuit hoc qui tempore præsul,
Quo præsente Petri correctus in æde beati
Pontificum coram sancto celebrique senatu
Damnauit Felix prius infeliciter à se
Ortam perfidia sectam, meruitque reuerti
Ad propriæ rursus retinendum sedis honorem.

Roma reuersus Felix, nihiloque melior factus in errorem recidit. Itaque Carolus an. 794. collectâ Francofurti Episcoporum & doctorum virorum magna frequentia, eum pro tertia vice condemnari curauit. Cui Synodo missi ab Adriano Papa interfuerunt Theophilactus & Stephanus Episcopi Legati. 794.

In ea quoque Synodo reiecta est nona Græcorum, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli habuerant: & in qua durius & audacius quàm decuisset statuerant, *vt qui imaginibus Sanctorum, ita vt deificæ Trinitati seruitium aut adorationem non impenderent, anathema indicarentur.*

In eadem Synodo duo videmus Carolum postulasse ab Episcoporum consessu: vnum, vt secum in Palatio retinere liceret Angilramnum Archiepiscopum & Hildeboldum Coloniensem Episcopum propter vtilitates, inquiebat, Ecclesiasticas, idque suffragiis suis comprobarent: alterum, vt M. Alcuinum in suum consortium admitterent, *eo quod esset vir in Ecclesiasticis doctrinis eruditus*: & vtrumque obtinuit. Extant Capitula huiusce Synodi ad calcem operum Alcuini.

Porro Alcuinus Hæreticos prædictos non voce tantum & verbo, sed scriptis quoque confutauit; quippe varia sacræ scripturæ sanctorumque patrum testimonia collegit, & septem libros aduersus Felicem composuit; aduersus Elipantum Toletanum, quatuor, qui hodie etiamnum extant in Confessione fidei quam Felix tandem conuersus ad eos quos deceperat, direxit. At Elipantus in hæresi contumax obiisse videtur, vt patet ex ea Epistola quam 82. annos natus ad Felicem scripsit iam conuersum.

In confutanda autem hac hæresi non parum quoque laboris impendit Alcuini suasu & Caroli iussu Paulinus quondam Patriarcha Aquileiensis, quem occupata Italia Carolus secum in Franciam adduxerat: Theodulfus Episcopus Aurelianensis & Richbonus, quos Alcuinus vocat Doctores & Magistros Ep. 4. ad Carolum. Ecclesia Lugdunensis magnæ tunc temporis famæ propter ingentem eruditionem, sed quia in diuersas interpretationes vanâ quadam ingenij & doctrinæ præsumptione abire videbatur, admonita est suauiter & fortiter ab Alcuino per Epistolam, ne altum saperet, sed tritam ab Ecclesia viam sequeretur. Sic ergo ille ad fratres Lugdunenses.

Religiosæ in Christo conuersationis vestræ per Laidradum electum Pontificem laudabilem audiens sollicitudinem, magno esse me gaudio delibutum fateor. & paulo post

Nouas verò Fratres Charissimi, Hispanici erroris sectas totâ vobis cauete intentione. SS. Patrum in fine sequimini vestigia, in Vniuersali Ecclesia sanctissima vos adiungite vnanimitate. Scriptum est, Terminos patrum tuorum ne transgrediaris. Et symbolo Catholicæ fidei noua nolite inserere, & in Ecclesiasticis Officiis inauditas priscis temporibus traditiones nolite diligere. Per Apostolica Doctrinæ publicam pergite stratam, nec per diuerticula cuiuslibet nouitatis in dextram vel in sinistram a via Regia declinate. De adoptione verò quam quidam luiuriosè Deo ingerere contendunt, ex authoritate Synodali habetis responsum. En igitur primum Academiæ Parisiensis beneficium erga Religionem Christianam, debellata hæresis.

795. *De Schola Anglorum in Academia Rom.* Anno 795. Offa Rex Merciorum, de quo supra, Carolum nostrum, vt magnitudine animi & præclarè factorum gloriâ imitari conabatur, ita sanctitate, pietatis officiis & amore litterarum imitari contendens Romam ad Adrianum Pontificem profectus impetrauit, vt Albanus Anglorum Protomartyr inter cœlites referretur: Monasterium in eiusdem Sancti honorem extructurum se promisit, eique priuilegium hoc obtinuit, ne vlli Prælato subiiceretur, nisi Romano Pontifici. Atque vt se beneficij memorem gratumque præstaret, quia videbat Adrianum Academiam Romanam diligere virosque doctos & pios ad Ecclesiæ regimina promouere, Scholam Anglorum instituit, seu vt aliqui scribunt iam ante institutam dotauit, dotationemque suam Denarium S. Petri appellauit, & Anglicè Romscot: quem quidem denarium ad sustentationem Scholarium & peregrinorum Anglicanæ nationis à Regni sui familiis quotannis pendi voluit, & edicto sanciuit. Ea de re sic legitur in vita Offæ II. post titulum de Denario S. Petri.

His auditis Rex quid dignè tantæ benignitati compenset, secum studiosè pertractat. Tandem Diuina inspirante gratiâ consilium inuenit salubre, & In die crastina Scholam Anglorum, *quæ tunc Romæ floruit, ingressus dedit ibi ex Regali munificentia ad sustentationem Gentis Regni sui illuc venientis singulos argenteos de familiis singulis omnibus in posterum diebus, singulis annis. Quibus videlicet sors tantum contulit extra Domos in pascuis, vt 30. argenteorum pretium excederet. Hoc autem per totam suam ditionem teneri in perpetuum constituit. Excepta tota terra S. Albani suo Monasterio conferenda, prout postea collata priuilegia protestantur: Vt illo Denario à Generali contributione sic excepto & dicto Monasterio sic collato, memoria donatoris indelebiliter perpetuetur. Et hoc tali largitate obtinuit, & conditione, vt de Regno Angliæ nullus publicè pœnitens pro executione sibi iniunctæ pœnitentia subiret exilium.*

Reuersus in patriam Offa, & Cœnobio S. Albani extructo ex 23. Prouinciis, quas Angli Shiras appellant, Denarium prædictum percipi imperauit: qui Denarius ideo dictus S. Petri, quia die S. Petri ad vincula sanctum Albanum Offa inuenerat, & ea die annuum illum reditum in sustentationem Scholarium edicto instituit. Sic enim legitur ibidem. *Idcirco B. Petri Denarius appellatur, quia sæpe dictus Rex Offa die S. Petri qui dicitur ad vincula, ipsum martyrem ipso die meruit cœlitus inuenire, & ipsum annuum reditum ipso die Romanæ Ecclesiæ pro redemptione animæ suæ contulit ad sustentationem videlicet scholæ memoratæ, propter Anglorum rudium & illuc peregrinantium eruditionem.*

Idem author qui hæc scribit, ait paulo post, Denarium istum vocari Anglicè Romscot, quasi tributum Romanum: à quo pensitando Ecclesiam San-Albanensem immunem esse voluit Offanus. Et in Glossario vocum Semibarbararum ad verbum Romscot. *Denarius erat ex iussu Regis Offa à singulis Regni sui domibus exactus, & Romam in sustentationem scholæ Anglorum ibi fundatæ annuatim missus: vnde Romscot dicebatur. Scot enim Saxonibus nostratibus erat impositio, vectigal, Symbolum. Vnde nostrum scot & shot pro symbolo. Escot Gallicum est.*

Hæc schola processu tandem temporis in Zenodochium mutata est, vt docet Mathæus Parisiensis in vita Willegodi primi Abbatis San-Albanensis. *Quæ schola,* inquit *propter peregrinorum confluxum ibidem solatia suscipientium versa est in Xenodochium, quod S. Spiritus dicitur: ad quod exhibendum Rex Offa ex regali magnificentia & pietatis affectu Denarium, qui dicitur S. Petri de maxima parte regni sui concessit.*

Eodem anno 26. Decemb. obiit Adrianus Papa, cuius mortem defleuit Carolus

solus acerbissimè: erant enim animis & moribus coniunctissimi, & vterque ad promouenda bonarum artium studia Religionemque Christianam amplificandam propensissimus. De hoc obitu sic Eginhartus. *Nunciato sibi Adriani Pontificis obitu quem amicum præcipuum habebat Carolus, sic fleuit ac si fratrem aut charissimum filium amisisset.* Quinimo hos ipse versus ei voluit esse Epitaphij loco.

Hic Pater Ecclesiæ Romæ decus, inclytus auctor
Hadrianus requiem Papa beatus habet.
Vir, cui vita Deus, pietas lex, gloria Christus,
Pastor Apostolicus, promptus ad omne bonum;
Nobilis ex magnâ genitus iam gente parentum,
Sed sacris longè nobilior meritis.
Exornare studens deuoto pectore pastor
Semper vbique suo Templa sacrata Deo.
Ecclesias donis, populos & dogmate sancto
Imbuit, & cunctis pandit ad astra viam.
Pauperibus largus, nulli pietate secundus,
Et pro plebe sacris peruigil in precibus.
Doctrinis, opibus, muris erexerat arces
Vrbs caput, Orbis honos, inclyta Roma, tuas.
Mors cui nil nocuit, Christi quæ morte perempta est:
Ianua sed vitæ quæ melioris erat.
Post Patrem Karolus lachrymis hæc carmina scripsi.
Tu mihi dulcis amor, Te modò, plango Pater.
Tu memor esto mei, sequitur Te mens mea semper.
Cum Christo teneas Regna beata Poli.
Te Clerus, Populus magno dilexit amore
Omnibus vnus amor, Optime Præsul eras.
Nomina iungo simul titulis, Clarissime, nostra
Hadrianus Karolus, Rex Ego, Tuque Pater.

Anno 796. Adriano successit Leo III. qui statim Legatos misit de promotione sua ad Carolum cum muneribus, nempe Claues Confessionis S. Petri & Vexillum vrbis Romæ. Suos vicissim Carolus ad Leonem item cum muneribus. Cuius legationis princeps fuit Angilbertus, vir generis nobilitate illustris animique industria ac probitate conspicuus, à puero cum Carolo enutritus: Apocrisiarius & Archicapellanus sacri Palatij Carolo dilectissimus, omnibus fere ad Pontifices legationibus functus. Alcuino quoque charissimus, quippe quem Filium suum appellabat & Homerum sæpe vt Ep. 92. & 93. quo eum quoque nomine Carolus ipse compellat. Ad quem extat hæc eius ad eum Epistola de legatione quam ad Leonem obibat. 796

CAROLVS Gratia Dei Rex & defensor Sanctæ Ecclesiæ Homero Auricolario salutem. Diuina regente misericordia iter tuum & prosperè te adducente ad Domnum Apostolicum Patrem nostrum ammoneas eum diligenter de omni honestate vitæ suæ, & præcipue de Sanctorum obseruatione Canonum. De pia sanctæ Dei Ecclesiæ gubernatione secundum opportunitatem consolationis inter vos, & animi illius conuenientiam. Ingerasque ei sæpius quàm paucorum honor ille quem præsentialiter habes, annorum, quam multorum est perpetualiter merces, quæ datur bene laboranti in eo. Et de Simoniaca subuertenda hæresi diligentissimè suadeas illi, quæ sanctum Ecclesiæ corpus multis male maculat in locis, & quidquid mente teneas sæpius querelis agitasse inter nos. Sed qualis mihi esset conlatio cum B. Adriano Papa prædecessore illius, de construendo Monasterio ad B. Paulum nullatenus dimittas suggerere illi, vt volente Deo reuertens certum mihi responsum habeas referre. Dominus Deus ducat te & deducat cum omni prosperitate. Dominus Deus regat & dirigat in omni bonitate cor illius, vt faciens faciat, quod sanctæ suæ proficiat Ecclesiæ. Vt sit nobis pius pater, & pro nobis præcipuus intercessor, vt idem Deus & Dominus noster I. C. nos in sua florere faciat voluntate, & cursum qui superest nobis vitæ nostræ ad perpetuæ stabilitatis quietem perducere dignetur. Vade cum prosperitate, proficiens in veritate, reuersurus cum gaudio Homeriane Puer.

Extant quoque eiusdem Caroli litteræ ad Leonem congratulatoriæ de promo-

tione ad Pontificatum. Extant & Alcuini ad Angilbertum, quem vocat *dulcissimũ filium Homerum* de discessu & profectione ad Pontificẽ, quas absoluit hoc disticho.

Prospera cuncta precor faciat tibi Christus, Homere,
Qui te conseruet semper vbique. Vale.

Quamobrem autem Homeri nomen inditum fuerit Angilberto, non satis liquet. Peyratius in Antiquitatibus Capellæ Regiæ l. 1. existimat ob id impositum fuisse, quod in arte Poetica excelleret eique summopere addictus esset. Sed quare non Virgilius potius vocatus est? crediderim hoc nomen à schola habuisse, quod Homerica lectione delectaretur, & Græcam eloquentiam assecutus fuisset, ob idque alterum Homerũ dictum. Ille autem primum duxerat Bertham Caroli filiam, ex qua Nitardum genuit & Harnidum. Postea vero graui morbo affectus vouit se, si sibi sanitas restitueretur, Monasticam vitam amplexurum. Exsoluit votum & volentem Bertham Deo consecrauit loco congruenti intra cœnobium Centulense, & ipse ibi vestem Monachicam à Symphoriano Abbate suscepit, quo defuncto tam fratrum precatu, quam Regis iussu, vt legitur in Chronico Centulensi, Abbatiæ Centulensis, seu S. Richarij regimen suscepit, & statim destructo vetere Monasterio nouum commodius & amplius reædificauit. Alcuinus verò ab eo Centulam accersitus Vitam S. Richarij antiqua simplicitate negligentius digestam venusto sermone composuit, vt legitur in eodem Chronico l. 2. præmissa operis præfatione ad Carolum.

Geruoldus quoque Abbas Fontanellensis Principis sui studium erga litteras imitatus iisdem temporibus scholam in Cœnobio instituit, vt legitur in Chronico his verbis. *Quoniam omnes pœne ignaros litterarum inuenit, ac de diuersis locis plurimum Christi gregem aggregauit, optimisque Cantilenæ sonis, quantum temporis ordo sinebat, edocuit. Erat enim præfatus Geruoldus quanquam aliarum litterarum non nimium gnarus, Cantilenæ tamen artis peritus vocisque suauitate ac excellentia non egenus.* Obiit ille an. 806. vt in eodem Chronico habetur.

799. Anno 799. Carolus Leonem à Romanis excæcatum & elinguem benignissimè excipit: cuius honorificentissimam receptionem describit Alcuinus in Pœmate *De Carolo M. & Leonis Papæ ad eundem aduentu.* Extat & in hanc rem aliud Poëma à quodam Poëta illius temporis scriptum: quod primus ex Bibliotheca San-Gallensi vulgauit Canisius, quodque Alcuino adscribit propter multas rationes quas profert: sed profectò author ille quisquis est, fœcundiorem & politiorem Alcuino venam habet, vt patet ex hisce versibus, quibus fingit Carolo fuisse visum Leonem in somnio, eamque ob rem legatos Romam misisse, qui cum e manibus Impiorum eriperent.

Portentum Rex triste videt monstrumque nefandum
In somnis. Summum Romano adstare Leonem
Vrbis Pontificem, mæstosque effundere fletus,
Squallentes oculos, maculatum sanguine vultum,
Truncatam linguam, horrendaque multa gementem
Vulnera.

His subiungit quomodo Legati Principis Leonem adierint, miraculumque restitutæ linguæ & visus describit, aduentum eius ad Carolum & ab eodem recessum. Cuius etiam rei meminit Poeta Saxonicus.

Venit Apostolicus terrarum pœne supremas
Iam penetrans oras. Illi via tanta peracta
Visa breuis fuerat, quia compensauerat omnes
Intuitu Caroli quos pertulit ante labores.
A quo cunctorum solamina digna malorum
Danda sibi merito spe certà credidit olim.....
Cumque dies aliquot latos ibi duceret, idem
Insinuans Præsul sua quæque negotia Regi,
Illius facilem cognouit ad omnia mentem
Concedenda piè voluit quæcunque precari.
Inde reducendum dignè Primoribus illum
Francorum commendauit, qui iussa replentes
Ingressi pariter Romam sua restituerunt
Omnia Pontifici rursum.

Anno 800. profectus est Romam Carolus ad sedandum tumultum inter Papam & ciues Ro. ortum:quod consilium cum mente concepit,voluit in re difficili & ardua comitem & adiutorem habere Magistrum suum Alcuinum, tum adhuc in extrema senectute docentem in scholis S. Martini Turonensis. At illesenium corpusque variis laboribus fatigatum & fractum excusat Epistola 12. sequente vero, nempe 13. sic eum alloquitur. *Sed & de hoc quod mihi improperare voluistis, me fumo sordentia Turonorum tecta auratis Romanorum arcibus praponere, scio vestram legisse, prudentiam* Salomonicum illud Elogium, Melius, inquit, sedere in Angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, in domo communi. *Et vt cum pace dicam, magis ferrum nocet oculis quam fumus: Turonis enim fumosis tectis contenta Deo donante per vestra bonitatis prouidentiam in pace permanet. Roma vero qua fraternâ discordiâ initiata est, insitum dissensionis venenum huc vsque tenere non cessat, vestraque venerandæ dignitatis potentiam ad huius pestis compescescendam perniciem è dulcibus Germania sedibus festinare compellit.*

Antequam autem Carolus Romam proficisceretur, celebrato apud S. Richarium Centulensem cum Abbate Angilberto Paschate, lustratis oris maritimis Rothomagum venit: inde Turonas ad S. Martinum orationis gratia profectus, vbi Magistrum suum Alcuinum inuisit, eiusque suaui consortio per aliquot dies vsus fuit,donec Luitgardam coniugem ibi defunctam humauit. Qui persolutis Iustis Aureliam, deinde Lutetiam venit, vbi aliquandiu demoratus est, vt filias quæ in Palatio Parisiensi habitabant,Academicos suos & Ciues amabili sua præsentia exhilararet:tum Aquisgranum rediit,& mense Augusto Moguntiam profectus, conuentuque celebrato Romam tetendit, quò cum eo profectus est Aaron Episcopus Antissiodorensis vir illis temporibus spectatissimæ virtutis & doctrinæ, & Iesse è scholis Palatinis ad Episcopatum Ambianensem eductus, vir quoque eloquentissimus & facundissimus, de quo alibi recurret dicendi occasio.

Pridie vero quam adueniret Romam Carolus, Leo Papa apud Nomentum ei occurrit. Postero die idem Pôtifex *in gradibus Basilica S. Petri Apostoli*, inquit Eginhartus, *cum Episcopis & Vniuerso Clero consistens aduenientem Regem equo descendentem Deo laudes dicendo & gratias agendo suscepit.* Hæc breuiter Eginhartus: at Anastasius Bibliothecarius in vita Leonis III. inter cæteros, quos huic pompæ receptiuæ affuisse dicit, commemorat 4. scholas peregrinorum, seu vt omnino probabile est 4. nationes Scholasticorum, qui in Academia Romana litteris operam dabant. Sic enim ille. *Tunc Romani præ nimio gaudio suum recipientes pastorem omnes generaliter in vigilia B. Andreæ Apostoli tam proceres Clericorum cum omnibus Clericis, quamque Optimates & Senatus, cunctaque militia & vniuersus populus Romanus cum sanctimonialibus & Diaconissis & nobilissimis matronis seu vniuersis fœminis. Simul etiam & cuncta schola Peregrinorum, videlicet Francorum, Frisonum, Saxonum atque Longobardorum, simul omnes connexi ad Pontem Miluium cum signis & bandis & canticis spiritalibus susceperunt, & in Ecclesiam B. Petri Apostoli eum deduxerunt, vbi & Missarum solemnia celebrauit.*

Ex hoc loco intelligimus sine dubio Academiam Romanam fuisse primitus diuisam in Nationes seu in scholas diuersarum Nationum: atque inde Carolum M. exemplum accepisse diuidendi pariter suam in Nationes: vt suo loco fusius exponetur. Nam quod hic scholarum nomine intelligendæ sint scholasticorum nationes, patet ex alio loco eiusdem Authoris in vita Adriani I. vbi de alio aduentu Caroli & receptione verba faciens *direxit* inquit, *Adrianus vniuersas scholas militia vna cum Patronis simulque & pueris qui ad discendas litteras pergebant, deportantes omnes ramos palmarum atque oliuarum laudesque omnes canentes cum acclamationum earundem laudum vocibus ipsum Francorum susceperunt Regem.* Militiæ inquit,certè non Castrensis,sed Palladiæ & Musarum: quis enim dixerit his verbis significari Castrensem seu scholas militum Castrensium? quorum est arma gestare,non ramos palmarum, ludos militares agere; non laudes canere & acclamare cum melodia. Nec enim insolens est Iureconsultis in re litteraria nomen militiæ, vt notat Wolfangus Lazius, l. 4. Commentar. Reipubl. Rom. c. 1. *Ad hæc*, inquit, *commemoratur Iurisconsul-*

tis & militia litteraria, quam modò ludum & Scholam dicimus. Meminit Seruius Sulpicius ff. de Orig. Iur.

Scio quidem Scholæ quoque nomen conuenire & commune esse Militiæ Castrensi & litterarum exercitio; item quibusuis Officiis & Corporibus: Vnde Scholares milites Vegetio dicuntur tirones, qui in campo seu in castris, veluti in ludo litterario scholastici exercentur. Hinc dicta Schola Martia Tironum, qualem adhuc Turcarum Tyrannus habet: optimum ac robustissimum quemque ex captiuis curans ad militiæ difficultatem exerceri, inquit Lazius. Schola quoque multiplex erat Scutariorum, Sagittariorum, Speculatorum, Agentium in rebus, Domesticorum, Notariorum &c. Erat quoque Schola Palatina variorum Officiariorum, qui scilicet munere & officio aliquo quod ad Principis & Aulæ ministerium pertineret, fungebantur, vt tradunt Iureconsulti. Verum si rectè perpendatur locus prææallatus Anastasij, & alij, vbi mentionem facit Scholarium occurrentium Principi Francorum, sine dubio non possunt intelligi nisi de Scholis Palladiis seu litterariis, cantica vt vocant spiritualia concinentibus: qui mos non solet esse militum. Hæc de Scholis Romanis.

Porro quia Leo ab aduersariis Paschale & Campulo accusatus fuerat, Carolus conuocato Episcoporum aliorumque Procerum Ecclesiasticorum Concilio iussit crimina illa examinari. At illi vnanimi voce ita responderunt, vt Anastasius refert, Nos SEDEM APOSTOLICAM QVÆ EST CAPVT OMNIVM DEI ECCLESIARVM IVDICARE NON AVDEMVS. Nam ab ipsa nos omnes & Vicario suo iudicamur: ipsa autem à nemine iudicatur. Quemadmodum & antiquitus mos fuit, sed sicut ipse summus Pontifex censuerit, Canonicè obediemus. Tum Pontifex. Prædecessorum meorum Pontificum vestigia sequor, & de talibus falsis criminationibus, quæ super me nequiter exarserunt, me purificare paratus sum. Alia die in eodem conuentu idem Pontifex accepto Euangeliorum libro in ambonem ascendens sub iureiurando hæc dixit. *Quia de istis falsis criminibus quæ super me imposuerunt Romani, qui iniquè me persecuti sunt, scientiam non habeo, nec talia egisse me cognosco.*

Eodem anno ipsa die Natalis Domini idem Pontifex adstantibus omnibus proceribus tam Ecclesiasticis quàm Laïcis in æde B. Petri reluctantem & renitentem Carolum diademate Imperatorio insigniuit. Eginhartus hoc factum fuisse scribit an. 801. his verbis. *Anno à Christo nato 801. cum ipse Rex Carolus in die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solemnia celebranda Basilicam B. Petri Apostoli fuisset ingressus, & coram altari, vbi ad orationem se inclinauerat, adsisteret, Leo Papa capiti eius coronam imposuit cuncto Romanorum Populo acclamante* Carolo Augusto à Deo coronato Magno & Pacifico Imperatori vita & Victoria. *Post quas laudes ab eodem Pontifice, more antiquorum principum adoratus est.* Hæc ille. Illico vt alij addunt, eum oleo inunxit, & filium eius in Regem coronauit. Rem sic describit Poëta Saxonicus Arnulpho Imperatori æqualis, qui Eginharti historiam versibus complexus est.

Festa dies cælis, eadem celeberrima terris
Virginei partus Christíque refulserat ortus,
Post octingentos ex quo processerat annos
Tectus seruilis Dominus velamine forma.
Et iam Natalis tanti compleuerat omnem
Lætitiam Roma Caroli præsentia Regis.
Hic cum Missarum sacro solemnia ritu
Incipienda forent, magnam processit in Aulam,
Qua corpus mundo venerandum continet omni
Petri, cui claues Christus dedit ipse Polorum.
Eius & ante sacros artus cum mente fideli
Effusis precibus se se Rex inde leuaret,
Ipsius imposuit capiti Leo Papa coronam.
Conclamat pariter populus, sacra personat ædes
Ingenti iubilo. Vox fertur ad æthera plebis
Romanæ, sic concordi simul ore canentis.
Augusto Carolo Magno Pacemque ferenti

Imperij meritò Romani ſceptra tenenti
Gloria, proſperitas, Regnum, pax, vita, triumphus.
Poſt laudes igitur dictas, & ſummus eundem
Præſul adorauit, ſicut mos debitus olim
Principibus fuit antiquis, ac nomine dempto
Patricij, quo dictus erat prius, inde vocari
Auguſtus meruit plus, Imperij quoque Princeps.

Ex eo tempore tantus fuit omnium Populorum erga Carolum amor, tantus quoque Barbaris de eo conceptus terror, vt remotiſſimæ Gentes Legatos ad eum miſerint: Saxones verò depoſito tandem belligerandi & rebellandi animo vltro ſe ſe illi ſubmiſerint, & fidem Catholicam amplexati fuerint. Hinc ergo Princeps ad ſtudia Pacis animum deinde conuertit: Capitularia legum 23. condidit: ad omnes Regni Gallicani & Imperij partes Legatos mittit, qui ius petentibus redderent: per vniuerſum quoque Orbem viros mittit peritos ad indagandum nomina, actus & obitus Sanctorum, quos in vnum volumen redigi iuſſit, idque præſtitiſſe dicitur anno Imperij ſui primo. Item Officium Eccleſiaſticum in meliorem ordinem redegit. Ex fortuito locorum ſacræ Scripturæ in apertione Miſſalis occurſu diuinationem ſuſtulit. Diem omnium Sanctorum Calendis Nouembribus feſtum eſſe voluit, prout inſtitutum fuerat à Bonifacio Papa, vt ſcribit Alcuinus lib. de Diuinis Officiis. *Conſtitutum eſt*, inquit, *vt plebs Vniuerſa per totum Orbem in Calendis Nouembribus, ſicut in die Natalis Domini ad Eccleſiam in honorem omnium Sanctorum ad Miſſarum ſolemnia conuenire ſtudeat, vt quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in Solemnitatibus Sanctorum minus plenè peregiſſet, in hac ſancta obſeruatione ſolueretur.* 801.

Scribunt etiam nonnulli eum Gallicanam Miſſam ſuſtuliſſe & Romanam introduxiſſe. Verum non ille, ſed Pipinus pater morem Gallicanum primus mutauit, vt ſcribit Carolus Caluus Ep. ad Eccleſiam Rauennatem. *Vſque ad tempora*, inquit, *abaui noſtri Pipini Gallicanæ Eccleſia aliter quam Romana vel Mediolanenſis Eccleſia diuina celebrabant Officia: ſicut vidimus & audiuimus ab eis qui ex partibus Toletanæ Eccleſiæ ad nos venientes ſecundum morem ipſius Eccleſiæ coram nobis ſacra Miſſarum celebrarunt Officia more Hieroſolymitano authore Iacobo Apoſtolo, & more Conſtantinopolitano authore Baſilio: ſed nos ſequendam ducimus Romanam Eccleſiam in Miſſarum celebratione.* Ipſemet quoque Carolus M. Capitularij. c. 80. præcipit, *vt Monachi cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per Nocturnale vel Gradale Officium peragant, ſecundum quod B. memoria Genitor noſter Pipinus Rex decretauit vt fieret, quando Gallicanum Cantum tulit*, id. abſtulit, *ob vnanimitatem Apoſtolicæ ſedis & ſanctæ Dei Eccleſiæ pacificam concordiam* Hilduinus Abbas San-Dionyſianus ait in Areopagiticis ſe vidiſſe vetuſtos Miſſales Miſſæ Gallicanæ ordinem continentes, ſed carie exeſos. *Antiquiſſimi & nimiâ pœne vetuſtate conſumpti Miſſales libri continentes Miſſæ Ordinem more Gallico, qui ab initio receptæ fidei vſu in hac Occidentali plaga eſt habitus, vſquequo tenorem, quo nunc vtimur, Romanum ſuſceperit.* Miſſa Gallicana.

Porro Gallicanæ Eccleſiæ Miſſa non idiomate differebat à Romana; vtraque enim Latino vtebatur, ſed ordine, ceremoniis, numero pſalmorum, qui dicebantur & cantabantur integri ad præparationem Miſſæ & in ipſa quoque Miſſa. Diuque Galli & Hiſpani morem retinuerunt omnino diuerſum à Romanis, teſte Bernone Abbate Augienſi in libello de quibuſdam rebus ad Miſſæ officium pertinentibus. Rationem verò huiuſce diuerſitatis inquirit Auguſtinus ille dictus Anglorum Apoſtolus à Gregorio I. Pontifice apud Bedam l. 1. Hiſtor. Angl. c. 27. ſicque reſpondet Papa. *Nouit fraternitas tua Rom. Eccleſia conſuetudinem in qua ſe meminit enutritam: ſed mihi placet, vt ſiue in Romana, ſiue in Galliarum, ſiue in qualibet Eccleſiâ aliquid inueniſti, quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicitè eligas in Anglorum Eccleſia, quæ in fide noua eſt, inſtitutione præcipua, quæ de multis Eccleſijs colligere potuiſti, infundas: non enim pro locis res, ſed pro bonis rebus loca nobis amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſque Eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige; & quaſi in faſciculum collecta apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone.*

Non fuit autem ſemper idem Ordo Miſſæ, vt notat Author Chronici Bel-

gici Magni sic aiens. *Inceptio Missæ tres varietates habuit. Olim enim à Lectione inchoabatur, sicut adhuc in die Parasceues: postmodum Calestinus Papa Psalmos integros ad introitum Missæ cum cantu ordinauit, & vnum versum de illo psalmo, qui prius totus cantabatur, retinuit. Item psalmi olim circum aram in modum corona à circunstantibus canebantur. Vnde & chorus est. Sed Flauianus & Theodorus, quod alternatim canerentur, instituerunt, ab Ignatio hoc habentes, qui super hoc fuerat diuinitus edoctus. Item Hieronymus psalmos, Epistolas, Euangelia, & ex magna parte Officia diurna & nocturna præter Cantum ordinauit. Gelasius & Gregorius orationes & Cantus adiunxerunt, Lectionibus & Euangelijs cooptauerunt Gradualia, SANCTVS ET ALLELVYA ad Missam cantari instituerunt. Hilarius addit AD GLORIA IN EXCELSIS, LAVDAMVS TE, & alia quæ sequuntur. Notgerus Abbas S. Galli sequentias pro Neumis ipsius Alleluja vltimò incæpti, prætermittitur. Et Nicolaus Papa ipsas sequentias ad Missas cantari instituit.*

Neque hoc omittendum, Missalia & libros Euangeliorum multis olim ornamentis auri, gemmarum, minij exornari solita cum vncialibus & digitalibus litteris. Extant adhuc apud Bibliothecam San-GermanoPratensem Euangelia SS. Marci & Matthæi aureis litteris exarata in purpurea membrana, quæ à Childeberto Rege ex Hispania allata fuisse dicuntur. Lupus Ferrariensis petit ab Eginharto Ep. I. vt ad se mensuram eiusmodi litterarum vncialium cum picturis & ornamentis mitti curet, in quibus exarandis Bertcaudus quidam Scriptor tum excellebat. *Scriptor Regius Bertcaudus* inquit, *dicitur aliquarum litterarum duntaxat earum, quæ Maximæ sunt & Vnciales à quibusdam vocari existimantur, habere mensuram descriptam: itaque si penes vos est, mittite mihi eam per hunc quaso, pictorem cum redierit, scedula tamen diligentissime sigillo munita.*

Scriptorum Officium.

Ex hoc loco intelligimus Reges olim habuisse in Palatinis scholis Scriptores eiusmodi, qui veterum libros ad necessitatem docentium & discentium transcriberent. Idque clarius in Gestis Caroli Magni notat San-Gallensis, Imperatorem scilicet assumpsisse vnum è pauperibus Scholasticis, quos Clementi Academiæ Palatinæ Principi Magistro erudiendos commiserat, in Scriptorem & Dictatorem. *De pauperibus* inquit *supra dictis quendam optimum Dictatorem & Scriptorem assumpsit in Capellam suam.*

Extant inter Poemata Alcuini versus de Scriptoribus sacrorum librorum, & de loco vbi sedere debebant.

Hic sedeant sacra scribentes famina legis,
Nec non sanctorum dicta sacrata patrum.
His interserere caueant sua friuola verbis,
Friuola nec propter erret & ipsa manus.
Correctosque sibi quærant studiose libellos,
Tramite quo recto penna volantis eat.
Per loca distinguant proprios & commata sensus,
Et punctos ponant ordine quisque suo.
Ne vel falsa legat, taceat vel forte repente
Ante pios Fratres Lectoriu Ecclesia.
Est opus egregium sacros iam scribere libros,
Nec mercede sua scriptor & ipse caret.
Fodere quam vites melius est scribere libros.
Ille suo ventri seruiet, iste anima.
Vel noua vel vetera poterit proferre Magister
Plurima, quisque legit dicta sacra Patrum

Et hinc forte Vniuersitas Parisiensis Scriptores & Scriptorum officium retinuit: item Librariorum & Miniatorum, seu vt vulgo dicimus Illuminatorum: quorum operâ à primis fundationis suæ temporibus vsa est, & inter Officiarios eos habet etiamnum hodie: quanquam post inuentam artem Typographicam minus vtiles esse cœperunt.

804. Ad annum 804. referunt Historici ingentem omnium Septentrionalium populorum aduersus Carolum coniurationem, propterea quod eum Imperatorem Occidentis creatum & confirmatum credebant veterum Imperatorum Romanorum ambitioni & felicitati successurum. Verum victis ab eo Saxo-

nibus, partimque vi, partim ſalubribus monitis ad fidem conuerſis, ſcholis ad eos inſtituendos Oſnaburgi erectis, iudicibus in tota Saxonia conſtitutis, qui rebelles & in fide vacillantes pœnis afficerent, omnis iſta tandem coniuratio diſſipata eſt.

Eodem anno 14. Kal. Iunij obiit Alcuinus Turonis in Abbatia S. Martini ibique ſepultus eſt cum ingenti omnium bonorum luctu à Sigulfo vetere & Eangiſto Diſcipulis, qui ambo ipſius meritis intolerabili capitis & dentium dolore leuati ſunt, vt legitur in eius vita per Anonymum ſcriptorem Remenſem conſcripta, his verbis. *Pater Sigulfus corpus Patris cum quibuſdam aqua honorificè lauans poſuit ſuper feretrum. Habebat nempe & ipſe tunc magnum dolorem capitis, ſed fide animo ſanus citam reperit ſanitatem capitis. Oculos namque ſuper Magiſtri lectulum eleuans cernit pectenque ipſe ſuum ſolebat pectinare caput. Iſtum ergo manibus ſumens, ait, credo Domine Ieſu quia ſi iſto Magiſtri* mei pectine meum pectinauero caput, meritis illius ſtatim ſanabitur. *vbi igitur prima vice pecten duxit per caput quantum de eo tetigit, totum ſanum habuit, ſicque totum pectinando gyrans omnem dolorem amiſit. Alter Diſcipulorum eius Eangiſt nomine Dentium immenſo grauiter afflictus dolore, hortatu* Patris Sigulfi eodem pectine dentes tetigit: & continuo *quoniam cum fide fecit, ſanitatem meritis Alcuini recepit.*

Anno 806. Idem Imperator etſi bellorum varietate diſtractus animum tamen intendebat Eccleſiæ rebus & litterarum amplificationi: itaque Pauli Diaconi Aquileienſis natione Longobardi, quem ſecum in Franciam adduxerat, opera vſus, lectiones ex ſcriptis SS. Patrum decerptas & vnicuique feſtiuitati conuenientes in Eccleſia legendas propoſuit. Paulus iſte ſuæ gentis hiſtoriam ſcripſit, qui poſtquam Lombardia Carolo ſe ſubmiſit, in Galliam raptus non parum contulit ad decus & ornamentum litterarum: eique debet Eccleſia hymnum Ioannis Baptiſtæ *Vt queant laxis*, & alios plurimos quos in Gallia compoſuit. Verum cum Regem ſuum Deſiderium, cui fuerat à ſecretis, è cuſtodia tentaſſet eripere, accuſatus & conuictus indulgentia tamen Caroli capitis pœnas euaſit, aiente principe ad eos qui plecti ſuadebant *Et quis hiſtoriam ſcribet quam incepit ſi morte afficiatur?* Et cum illi nihilominus amputari vellent dextram manum, ſubiunxit Carolus, *Cuius ergo manu vtemur, ſi amittat ſuam?* ne tamen omnino crimen eſſet impunitum, ablegauit eum in inſulam quandam, vt legitur in Hiſtoria virorum illuſtrium Ordinis S. Benedicti, quem Ordinem Paulus ſub extrema vitæ ſuæ tempora amplexus apud montem Caſſinum, amorem Caroli ſenſit vt prius in ſe reuerſum, adeo vt ſæpe ab eo litteras propria manu ſcriptas reciperet. Extant inter Alcuini Poemata duo Caroli ad ipſum Carmina Elegiaca, quorum prius iſtud eſt.

Paruula Rex Carolus ſeniori Carmina Paulo
Dilecto Fratri mittit honore pio.
Quæ rapuit calamus ſubito dictantis amore,
Demandans caſtæ fer mea verba cito.
Ad faciem Pauli venerandam perge per vrbes,
Per montes, ſiluas, flumina, luſtra pete.
Caſinum montem Benedicti nomine clarum
Paſtoris magni præcipuique Patris.
Illic quære meum mox per ſacra culmina Paulum:
Ille habitat medio ſub grege credo Dei.
Inuentumque ſenem deuota voce ſaluta
Et dic Rex Carolus mandat Aueto tibi.

Talis erat amor Caroli erga viros litteratos. Paulinum quoque Patriarcham Aquileienſem valde dilexit. Ferraguthum & Buhahyliham Bingeſlam Iudæos Medicos ſuos viros etiam Doctos ad ſcribendum Tacuinorum librum, ſeu ſanitatis tabulas, quarum vſus etiamnum eſt hodie in Medicina, compulit.

Bibliothecam refertiſſimam in Abbatia S. Barbaræ non longe à Lugduno dicitur erexiſſe, cuius curam Leidrado primum, deinde Agobardo commiſit. Idem poſt Bellum Hiſpanicum omnino intendens animum litteris, ſeptem

Artes liberales in Aula Palatij Aquenſis depictas ſenex relegebat & in memoriam reuocabat.

Haud procul ipſe Domum Regalem ſtruxit : in ipſa
Hiſpanum bellum quod tandem vicit , & Artes
Septem præcipuas depingi fecit , eaſdem
Nominibus propriis diſtinxit & ordine certo.

Ita ſcripſit vetus author , qui Turpini ſeu Tilpini Archiepiſcopi hiſtoriam verſibus complexus eſt.

Refert præterea Eginhartus illum iam ſeneſcentem paciſque negociis planè intentum Barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum Regum actus & bella canebantur , ſcripſiſſe memoriæque mandaſſe : item inchoauiſſe Grammaticam patrio ſermone. Menſibus quoque iuxta patriam, id. Teutonicam linguam, qua Reges Franci vſque ad ea tempora & aliquanto etiam poſt vſi ſunt , nomina impoſuiſſe , cum ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris nominibus appellarentur. Ianuarium quidem vocauit *Wintermanoth* ab hieme, Februarium à ceſſando *Orminqh* vel *Hornung*: Martium à tempore *Lenzimanoth*: Aprilem à Paſchalibus *Oſtermanoth*; Maium à gaudio *winnemanoth*: Iunium ab arando *Brahmanoth*: Iulium à fœniſecio *Heuuimanoth* vel *Heumanoth*: Auguſtum à meſſe *Arnmanoth*: Septembrem à ſarione *winthumanoth*: Octobrem à vindemia *Windummanoth*: Nouembrem *Herbiſtmanoth*: Decembrem *Helmanoth*, ſeu *Heiligmanoth* à Chriſti natalibus. Hæc Eginhartus , & poſt eum Auentinus.

Dum autem ita ſe res haberent in Germania & in Gallia, Muſæque in Palatinis ſcholis & in Monaſteriis & Epiſcopiis florerent, non minori curâ Ludouicus Pius in Aquitania quam regebat, Dei cultum promouebat, tum à vitiis retrahendo Sacerdotes, & à rebus ſeculi ad res Eccleſiæ traducendo, tum antiqua Monaſteria inſtaurando , tum denique ſtudiorum exercitium vbique inſtituendo , vt teſtatur author anonymus in vita Ludouici Pij , & quæ de eo ſcribit ea ſe ab Adhemaro nobiliſſimo & deuotiſſimo Monacho , qui cum Ludouico Pio nutritus fuerat, teſtatur audiuiſſe. Sic igitur ille ad an. 811. *Et Regis quidem ab incunte ætate , ſed tunc quam maximè circa diuinum cultum & S. Eccleſiæ exaltationem piiſſimus incitabatur animus : itaut non modo regem ſed ipſius opera potius eum vociferarentur ſacerdotem. Nam totius Aquitaniæ videbatur clerus, antequam ei crederetur, vt pote ſub tyrannis agens, magis equitationi , bellicæ exercitationi, miſsilium librationi , quàm diuino cultui operam nauare notabat. Regis autem ſtudio vndecunque adductis Magiſtris tam legendi quàm cantandi ſtudium , nec non diuinarum & mundanarum intelligentia litterarum citius quam credi poterat, coaluit. Præcipuè tamen affectu illorum ducebatur , qui cuncta ſua amore Domini relinquentes ſpeculatiuæ vitæ curabant fieri participes.* Eadem de verbo verbum habet Pſeudo-Aimoïnus l. 5. c. 8.

Ad annum 813. refert Baronius floruiſſe M. Florum, cuius mentionem facit Vſuardus in præfatione ad Martyrologium , & Vvalafridus Strabo in Carmine ad Agobardum Lugdunenſem Archiepiſcopum. Verum viri docti huius noſtri ſeculi Launoyius, Valeſius & alij huic ſententiæ refragantur , aientes Vſuardum & Florum non Caroli M. ſed Calui tantum ætate floruiſſe. Qua de re nos alibi.

Eodem anno celebrata eſt Synodus Cabillonenſis in Prouincia Lugdunenſi , continens Canones 67. in quorum tertio præcepti Carolini mentio fit circa litterarum tam humanarum quam diuinarum exercitium , ſicque legitur. *Oportet vt ſicut Domnus Imperator Carolus præcepit ſcholas conſtituant , in quibus & litteraria ſolertia diſciplina & ſacræ ſcripturæ documenta diſcantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur à Domino Mathæi 5. Vos eſtis ſal terræ & qui condimentum plebibus eſſe valeant, & quorum doctrina non ſolum diuerſis hæreſibus, verum etiam Antichriſti monitis , & ipſi Antichriſto reſiſtatur : vt merito de illis in laude Eccleſiæ dicitur Cantic. 4. mille Clypei pendent ex ea , omnis armatura fortium.* Eodem anno habita alia 4. Concilia Prouincialia, Moguntinum, Remenſe, Turonenſe & Arelatenſe : tunc erat Archiepiſcopus Moguntinus Riculphus, cuius meminit Alcuinus Ep. 41. Archipellanus ſacri Palatij magnaque authoritatis

&

& Doctrinæ, qui ex Hiſpania in Gallias nouum Iuris Canonici corpus adduxit. Remenſis Vulfarius poſt Tilpinum in Campania Miſſus olim Dominicus, ſeu Legatus Regis. Turonenſis Ioſeph, cuius mentio fit in vita Alcuini: eum enim anno, vt diximus, 804. defunctum tumulo mandauit.

Anno tandem 814. 5. Kal. Feb. hora diei tertia obiit Aquiſgrani ſummo bonorum omnium luctu inuictus Princeps Carolus anno Regni Francici 47. Imperij 14. ætatis 70. cuius corpus more ſolemni lotum & curatum, inquit Eginhartus maximoque totius populi luctu & planctu elatum & humatum eſt atque in Baſilica quam ipſe conſtruxerat, tumlatum: ſupra cuius tumulum extructus eſt arcus deauratus cum imagine & titulo eiuſmodi. 814.

SVB HOC CONDITORIO SITVM EST CORPVS CAROLI M. ATQVE ORTHODOXI IMPERATORIS QVI REGNVM FRANCORVM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVII. FIDELITER REXIT. DECESSIT SEPTVAGENARIVS ANNO AB INCARNATIONE DOM. 814. INDICT. VII. V. KAL. FEB.

Quid modeſtius hoc Epitaphio? aliud legitur in calce Operum Agobardi Lugdunenſis Archiepiſcopi, & in 2. tom. Hiſtoriæ Franc. ſcriptorum non minus modeſtum. Luxit quoque eius mortem Poëta Saxonicus Elegia pro illis temporibus ſatis eleganti, quæ ſic incipit.

Plangite iam laſſæ carmen lugubre Camænæ,
Dignus enim multis annus hic eſt lachrymis.

Dici non poteſt quam multi alij viri litterati præclaris verſibus mortem ſui Mecenatis luxerint, quot Cœnobia, quot Gentes: quas inter Saxones ſingulari eius ſtudio fidem Chriſtianam edocti tanti Principis obitum omni quo potuerunt, honore proſecuti ſunt. Teſtanti & morienti affuit Angilbertus Abbas S. Richarij; nec diu ſuperuixit: tanto enim dolore & deſiderio ſui Principis & ſoceri quondam ſui deſiderio correptus eſt, vt 12. Kal. Martias eodem anno obierit. Affuiſſe quoque dicitur eius exequiis Leo Papa cum proceribus Romanis, Archiepiſcopi & Epiſcopi multi, Duces & Comites plurimi.

Ad defuncti tumulum concurrerunt complures ſpe recuperandæ valetudinis; aut fauoris eius apud Deum obtinendi. Ludouicus eius filius & ſucceſſor *Ad Patris monumentum Deo preces ritu Chriſtiano ſupplex habuit*, inquit Gaguinus. *Carolus enim ob vitæ merita in numerum Sanctorum relatus eſſe à plerisque creditur. Cui etiam loci incolæ diem feſtum agunt: idque ab Eccleſia Rom. permitti Hoſtienſis Iureconſultus tradit.* Quo exemplo Ludouicus XI. *Carolum à Pariſienſibus coli noſtra ætate* (nempe an. 1480.) *imperauit, miſſis vicatim Nunciis, qui diem feſtum celebrari populo indicerent pœnâ capitis repugnantibus indictâ.*

Otho III. eius corpus è veteri tumulo eduxit, & honorificentiori collocauit, vt ſuo loco dicemus, eumque pro Sancto habuit. At an. 1166. à Paſchale publicè inter Cœlites relatus eſt, & feſtum probauit Eccleſia, quanquam à Pſeudo-Pontifice inſtitutum. Eccleſia S. Quintini Viromanduenſis Officium eius duplex habet & celebrat, quod recognitum & emendatum legitur in Breuiario eiuſdem Eccleſiæ an. 1642. edito: tres lectiones 2. nocturni proprias habet & orationem, cætera de communi. De huiuſce feſti inſtitutione amplius alibi. Non poſſum tamen prætetire lectiones eiuſdem Breuiarij, quia ad hiſtoriam Scholarum Palatinarum plurimum faciunt, præſertim vero tertiam quæ talis eſt.

Inclinata in ſenium ætate rediuit ad Diſciplinas eo contentius, quò maiori voluptate ab illis animum impleri ipſe experiebatur, & reuocauit earum lumen, quod ſecula præterita turpiter extinxerant & in Clerum nobilitatemque Francicam induxit. HINC SCHOLÆ PALATINÆ *Lutetiæ Pariſiorum Nobilibus erudiendis, & Epiſcopales Clericis; quæ poſtea in florentiſſimam Academiam excreuerunt. Reſtaurauit ſacram Diſcipli-*

nam temporum iniquitate collapsam; & eo in opere laborantem Chrodegangus Cancellarius Galliarum feliciter adiuuit. Ecclesiasticas societates pristino splendori reddidit & nouas ædificauit ac prouentu liberali dotauit. Super eo Principe resurrexit Basilica S. Quintini Martyris, quæ est Augusta Veromanduorum noua molitione, Fulrado Abbate eius, quam idem Imperator pretiosa supellectile beneficiisque plurimis ditauit. Vnde Maiores eum Fundatorem illius alterum appellarunt.

815. Anno 815. Claudius Clemens, qui à Carolo M. Parisiis collocatus fuerat ad docendum & Scholis Palatinis præfectus, commentationem edidisse dicitur in Mathæi Euangelia, quod opus Iusto Abbati dedicauit, seruarique aiunt in Bibliotheca Vallicellana in præfatione autem sic habet. *Anno 815. Incarnationis Saluatoris I. C. postquam Pius ac mitissimus Princeps S. Ecclesiæ Catholicæ filius Ludouicus anno 2. Imperij sui cælesti fultus auxilio aduersus Barbaras nationes, nempe Normanos, mouisset exercitum, atque abeunte & descendente tua paternitate ex Palatio iam dicti Principis ad charum dilectumque tibi semper tui Monastery portum, iniunxisti mihi vt aliquod dignum memoria opusculum in expositione Euangely ad legendum dirigerem fratribus Monastery vestri.* Quod si verum est illud opus Clementis Angli, liquido constat non eum esse, qui fuit Antissiodorensis Episcopus post Gillianum circa an. Christi 700. vt legitur in Chronico Antissiodor. vbi legitur ad eum circiter annum Clementem passum fuisse cæcitatem corpoream, & iuxta Basilicam SS. Apostolorum Petri & Iacobi diuersorium habuisse: Et paulo post ei in Episcopatu successisse Adulfum ex Cantore Episcopum.

816. Anno 816. Ludouicus celebrato apud Aquisgranum Conuentu frequentissimo statuit teste Auentino, vt Pontifices, Monachi, sacerdotes vitam Christi æmularentur, spretisque mundi negotiis operam litteris darent, sacræ Philosophiæ incumberent, pueros edocerent, omnium professi[illegible]um libros conscriberent. Nec Vestales quidem Deo consecratas ab hoc labore immunes esse voluit: extantque passim in Bibliothecis, inquit Auentinus, cuiusuis generis libri in membranis, quos Virgines sanctæ scripserunt. Præterea quia solis litteratis viris Diuinæ scripturæ notæ erant, vetus & nouum Testamentum in vulgarem linguam conuerti curauit in gratiam Germanorum: qua de re sic legitur in quodam fragmento. *Cum diuinorum librorum solummodo litterati atque eruditi prius notitiam haberent, eius studio atque Imperij tempore, sed Dei omnipotentia atque inchoantia mirabiliter actum est nuper, vt cunctus populus suæ ditioni subditus Theudiscâ loquens linguâ eiusdem Diuinæ lectionis nihilominus notionem acceperit. Præcepit namque cuidam viro de Gente Saxonum, qui apud suos non ignobilis vates habebatur, vt vetus ac nouum Testamentum in Germanicam linguam Poeticè transferre studeret: quatenus non solum litteratis, verum etiam illiteratis sacra Diuinorum præceptorum lectio panderetur.*

Neque hoc in gratiam vnius tantùm Gentis fecit, sed & in Sueciam ad Biornum Regem Doctores Christianæ fidei deposcentem, Anscarium virum tunc temporis doctissimum misit: & in Saxonia Adhalardum senem & Walonem Monachos è Corbeia nostra Picardica educens constituit, qui ibi Corbeiam alteram condiderunt ad fidei propagationem. Vnde non immeritò sic eum compellat Theodulphus Aurelianensis Episcopus.

Ecclesiæ sanctæ dilectus filius extas,
Quam tibi commisit vnicus ipse Patris.
Hanc tu constanter doctrinis imbuis almis,
Incolis, augmentas, instruis, ædificas.
Nemo fide Christi nam te præstantior extat,
Plus orthodoxus est tibi nemo super.
Est tibi nemo super similis pietate vel actu:
De te vera loqui me tua facta probant.
Diuitias mundi cauto sectaris amore
Queis tibi constanter Regna beata paras, &c.

817. Anno 817. obiit Leo III. Romanorum Pontifex: eique succedit Stephanus IV. & post sex menses, dies 24. Paschalis I. professione Monachus, vir teste Sigeberto, sanctitate conspicuus, liberalis erga peregrinos, litterarum studiosus, captiuorum redemptor, templorum instaurator. Ille incendium quo Anglorum

Scholâ, seu Burgus absumi cœperat, signaculo crucis compressit; Græcos Monachos cœnobio donauit, & alia multa quæ Pontificem verè maximum decent, præstitit. Statim verò post promotionem legatos de more ad Ludouicum mittit cum muneribus & Epistola Apologetica, quâ insinuat se non ambitione, nec propriâ voluntate, sed electione cleri & populi acclamatione Pontificali potius succubuisse, quàm insiluisse dignitati. Cuius quidem legationis Princeps erat Theodorus Nomenclator.

In huiusce quoque Pontificis gratiam multa concessit Imperator Ecclesiæ Romanæ, & futuris summis Pontificibus, quæ habentur dist. 63. Ego Ludouicus, leguntur que passim apud Iurisconsultos: quam in rem extat eiusmodi Diploma apud Antoninum.

EGO LVDOVICVS Romanus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ Tibi B. Petro Principi Apostolorum & pro te Vicario tuo D. Paschali summo Pontifici & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis & deposuistis, Ciuitatem Rom. cum Ducatu suo & suburbanis atque viculis omnibus & territoriis eius, montanis atque maritimis littoribus & portubus, seu cunctis Ciuitatibus, Oppidis, Castellis & Villis in Tuscia partibus..... Quando Diuina vocatione huius sacratissimæ sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex Regno nostro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos aut publicè aut priuatim conueniendi, vel electionem faciendi, nullusque in Ciuitatibus aut territoriis ad Ecclesiæ B. Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum facere propterea præsumat; sed liceat Romanis cum omni veneratione & sine aliqua perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum quem Diuina inspiratione & B. Petri intercessione omnes Romani consilio vno atque concordia sine aliqua permissione ad Pontificatus ordinem elegerint, sine qualibet ambiguitate & contradictione more Canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad successores nostros Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam & charitatem & pacem consocient.

Eodem anno Imperator in Conuentu Magno Procerum apud Aquisgranum habito liberis suis Imperij partes administrandas dedit, Lotharium primogenitum Imperatorem designauit, Pipinum in Aquitaniam misit, Ludouicum in Bauariam, vt sciret populus cui parere deberet. Insuper quanto feruore & animi affectu res Ecclesiæ promoueri cuperet, in eodem Conuentu declarauit. Nam vt ex Ademaro refert Anonymus Author ad hunc annum *Congregatis Episcopis nobilissimoque Ecclesiæ Clero fecit componi ordinarique librum Canonicæ vitæ normam gestantem, in quo totius illius Ordinis Benedictini ab omnibus tam viris, quàm sanctimonialibus vbique obseruari voluit.* Et paulo post *volens etiam vnamquamque Ecclesiam habere proprios sumptus, ne per eiusmodi inopiam cultus Diuini negligerentur, inseruit prædicto Edicto, vt super singulas Ecclesias mansus tribueretur vnus cum pensatione legitima & seruo atque ancilla.... denique tunc cœperunt deponi ab Episcopis & Clericis cingula baltheis aureis & gemmeis cultris onerata, exquisitaque vestes, sed & calcaria tals onerantia relinquio.* *Reformatio Cleri.*

Eiusdem Constitutionis meminit Author Chronici S. Maxentij, vulgò Malleacensis, qui circa an. 1120. florebat, sed eam reponit ad an. 816. *anno*, inquit, *ab Incarnatione Domini 816. Dominus Ludouicus Imperator Indict. 4. anno Imperij sui 3. Aquisgrani habito Concilio iussit fieri Regulam Canonicis: vt sicut Monachi respiciunt ad librum Regulæ S. Benedicti, sic perlegant Canonici inter se librum vitæ Clericorum: quem librum Amalarius Diaconus ab Imperatore iussus collegit ex diuersis Doctorum sententiis, dedit ei Imperator copiam librorum de palatio suo, vt ex ipsis ea quæ viderentur congrua, exciperet; & ita cum Episcoporum Decretis qui ibi fuerant, vita Clericorum roborata est. Scripsit eidem Imperatori Amalarius librum de Diuinis Officijs, & de varietate torum, & de ordine Psalmorum ad Clericorum vsum antiquum,*

Verum cum hæc ita constitueret in bonum Ecclesiæ piissimus Imperator, nunciatur ei defectio Bernardi Nepotis Italiæ Regis aduersus quem collecto statim exercitu profectus apud Cabillonem Æduorum vrbem coëgit ad pedes supplicem accedere patruo, se dedere, & coniurationis authores & populares declarare; quorum è proceribus hi erant præcipui Egiddeus inter 818.

amicos Regis primus, Reginhartus cubiculi præfectus, Reginharius Meginharii Comitis filius, cuius auus maternus Hadradus olim in Germania cum multis aliis contra Carolum M. coniurarat. Ex Episcopis Anshelmus Mediolanensis, Wolfodus Cremonensis, Theodulphus Aurelianensis, Bernardi olim vt ferunt, Magister & Præceptor. Quibus in potestatem redactis, eos Aquisgrani habitis Imperii comitiis & procerum sententia iuxta leges Romanas & Salicas affectatæ tyrannidis & læsæ Maiestatis reos peragit & Capitali iudicio condemnat.

Bernardum tamen vita donat: at luminibus priuatum & tonsum Monasterio includit, qui paucis post diebus obiit relictis tribus liberis, Bernardo, Pipino, Heriberto. Episcopos Cœnobiorum claustris vel carceribus mancipat, postquam sententia synodali fuerunt condemnati. Theodulphus in custodia Andegauensi seruatus, vnde paulo post indulgentia principis liber egressus est hæc an. 818. accidisse dicuntur.

819. Anno sequente Conuentum Episcoporum habuit Cæsar Aquisgrani, in quo multa de statu Ecclesiarum & Monasteriorum constituit: & Capitula quæ prioribus legibus deerant, addidit. Post mortem prioris coniugis quæ Andegaui obierat, Iuditham Vvelphonis Comitis filiam duxit: ex qua Carolus cognomento Caluus suo tempore futurus Imperator natus est.

De Rabano. Eodem anno Rabanus Magnentius Alcuini Discipulus Imperatori librum obtulit de Theologia Crucis, teste Ademaro Engolismensi. At Annales Fuldenses ad an. 844. referũt illudque aiunt ipsum Sergio IV. misisse, quod Gregorio IV authore scripserat. Huius porro libri & aliorum Rabani operum meminit Vincentius; Antoninus vero hæc quæ sequuntur, ex illo refert.

O Crux quæ summi es voto dedicata trophæo!
O Crux quæ Christi es claro benedicta triumpho!
O Crux quæ excelso toti dominaris olympo,
O Crux dux misero, lætoque redemptio mundo,
Te Patriarcharum laudabilis actio signat,
Plebsque Prophetarum diuino famine iussa
Agmen Apostolicum pandit tua rite trophæa
Martyrum & ipse Chorus effuso iure cruore.
En arx alma Crucis en fabrica facta salutis,
En thorus hic Regis, hac conciliatio mundi.
Signa crucis Christi Seraphim cælestia monstrant,
Diffentisque alis brachia tensa notant.
Forma sacrata crucis venerando fulget amictu
Magnus vestit honor lætus loquor hoc Nationi
Crux sacra tu æterni es Regis victoria Christi.
Est Orbi toti Domini quoque passio vita.
In Cruce lex Domini decoratur luce corusca,
Gentes & lingua sociantur laude sacrata.
Crux æterna Dei laus, viuis in arce polorum.
Crux superis placita es. Crux hinc es nauita mundo,
Rabanum memet clemens rogo Christe tuere
O pie Iudicio.

" Idem soluta oratione sic persequitur. Passio Christi cælum sustentat, mun-
" dum regit, tartarum perfodit. In ea confirmantur Angeli, redimuntur populi,
" conteruntur inimici. Inde timor ductus fideles à pœna liberat. Tristitia salubris
" pœnitentes à peccato mundat. Concupiscentia boni fructus virtutem germi-
" nat. Gaudium vitæ spe confidentes lætificat. Hanc author omnium sibi ma-
" chinam prouidit & construi voluit, vt in ipsa omnino restauraret omnia & coadu-
" naret omnia per Iesum Christum Dominum nostrum O verè bona & sancta
" Crux Christi! quis te rite totam enarrare potest aut condignè laudare? quæ
" cœlestium arcanorum pia es reuelatrix, mysteriorum Dei sacra consecuatrix
" sacramentorum Christi idonea dispensatrix. In te Angeli gaudia sua accumu-
" lata conspiciunt. In te homines iura salutis suæ cognoscunt. In te inferi iu-
" stam retributionem fraudis suæ percipiunt. Præterita renouas, præsentia illu-

ftras, futura præmonstras, perdita requiris, inuenta custodis, lapsa restituis & in viam pacis dirigis. Tu æterni Regis es victoria, cœlestis militiæ lætitia, terrigenarumque potentia. Tu peccatorum remissio, pietatis exhibitio, meritorum augmentatio. Tu infirmorum remedium, laborantium auxilinm, lassorum refrigerium. Tu cura ægrotos medicans, tu gaudium mœstos consolans, tu sanitas dolentes lætificans. Tu status rectè credentium. Tu firmitas bene operantium. Tu habitudo rite perseuerantium. Et quidquid digne de redemptione mundi potest cogitari, quidquid lingua rite loqui, ad laudem tuam decentissimé potest adaptari, quia quidquid in te laudatur, crucifixo in te Christo Regi deputatur. Tibi Domine I. C. humiles preces offero & oris vota persoluo, quod mihi peccatori inspirare dignatus es honorem S. Crucis tuæ quantulumcunque decantare, & communem omnium nostrum salutem Conseruis meis prædicare. Nec me ab incepto retardauit propriorum conscientia delictorum, sed magis mei fiduciam tribuit, quod hoc carmine celebrārem, in quo peccati regnm destruxisti, & toti mundo veniam omnium delictorum dedisti. Salue Crux Dei veneranda, quæ sapienria, lumen & doctrix es orbis terrarum: quæ & vera laus & amica virtutum & clara Philosophia apud Cœlicolas terrigenasque indesinenter viges, quam magis decet Imperialem vocari thronum, quàm seruile tormentum, quia Imperator & Rex noster Christus Regnum sibi in te & potestatem in cœlo & in terra acquisiuit, hostes superauit & mundum Deo reconciliauit. O Christiani populi vexillum, framea, quâ cum hoste fortimur bellum, te obsecro vt tua virtute meum pectus infirmum benedicas, vt dignis laudibus æterni Regis in te triumphum valeamus decantare, quæ cœlestia scilicet simul & terrena vno fœdere coniungas, pactum confirmes & vincula mortis dissipes. Quadriga virtutum Cardinalium 4. cornibus S. Crucis decenter aptata ostendit sacram seriem specierum ex ipsa procedentem in triumpho victoriæ Regis Christi consecratam, & pro eius passione proficuum esse toti orbi ad impetrandum fructum pietatis & adipiscendam æternam beatitudinem. Virtus enim est animi habitus, naturæ decus, vitæ ratio, morum nobilitas & vitæ moderatio. Quæ cuncta ô sancta Crux Religiosis hominibus tradis, & cuncta simul beneplacita Deo & salubria depromis, arbor odoris suauissimi, & expansione pulchrarum frondium lætissima. Hortus deliciarum incomparabils, affluens vbertate largissima, floribus virrutum & foliis verborum iucundissima. Grandis consolatio est fidelibus species sanctæ Crucis & materiam tribuit laudis quæ bonitatem nos facit scire Creatoris. Crux Christi via est iustorum, adscensus ad Cœlum, rota de infimis ad superiora nos trahens. Dux & Ianua Regni, huius pars erecta diuinum, transuersa fraternum commendat amorem. Cuius amoris integritatemChristus nobis ostendit, ac suo Exemplo nos instruxit, qui dilectam animam suam in Cruce moriens pro amicis & inimicis suis posuit, & nos idem facere docuit.

De hoc viro sæpe recurret dicendi locus, quem alij Scotum, alij Franconem, Quidam Germanum faciunt, natumque an. 788. Magentiæ seu Moguntiæ, vnde Rabanus Maurus Magnentius seu Magentius vocabatur. Hallucinantur certè quiScotum eum prædicant, & cum Magistris illisScotis Luteciam venisse, cum in Epitaphio, quod ipse Moguntiæ tum Archiepiscopus composuit, se in ea vrbe natum dicat & in Fuldensi Monasterio enutritum: vt ad an. 856. referemus. Errant quoque qui aiunt eum impetratâ ab Abbate suo Ratgario licentiâ Romam profectum, vt Alcuinum tunc Ministrum & Custodem Lateranensis Ecclesiæ ac publicum Bonarum Artium Doctorem audiret. Nam 1. Ratgarius Fuldensi Monasterio præfectus est anno tantum 802. quo tempore Alcuinus effœtis viribus & tumulo proximus Turonis degebat in Cœnobio S. Martini, vbi bienno post obiit. Deinde nusquam legitur Alcuinus docuisse Romæ, aut si docuit, ante natum Rabanum docuisse necesse est, siquidem ab an. circiter 790. Turonis resedit, nec inde migrasse fertur, non ipsas etiam scholas Palatinas Parisiis reuisisse. Vnde neque etiam apud Fuldam eundem Rabanum habere potuit Discipulum. Cum itaque ex Flodoardo l. 3. constet, auditorem fuisse Alcuini & vl-

timum de eius discipulatu, vt ait, relictum : necesse est ipsum audiuisse Turonis, vnde post eius mortem quæ accidit an. 804. ad Palatinas scholas profectus sit, vbi forte, teste Mathia Flacco Illyrico l. 9. Catalogi testium veritatis, *aliquandiu professorem egit & magno ornamento fuit Doctoribus Scholasticis.*

Reuersus ad Fuldense Cœnobium, vbi pueritiam deposuerat & primordialibus Disciplinis imbutus fuerat, scholam publicam habuit, quam etiam Abbas deinde factus continuauit, teste Trithemio : in eaqne Monachos non solum in sacris scripturis, sed in secularibus etiam litteris erudiuit sub Ratgario & Egile Abbatibus. Nec Monachos solùm, sed etiam ex diuersis locis aliis ad se transmissos multos in omni genere doctrinæ discipulos instituit: nam præter Abbates, qui suos illuc ad eum Monachos mittebant, Principes quoque & nobiles terræ filios suos illius Magisterio subdiderunt, vt refert ex Meginfredo Trithemius.

Author Neotericus in Lycæo Benidictino c. 6. refert ex eodem Trithemio tum in eo cœnobio 150. Monachos fuisse doctissimos eorum, numero 12. vocatos *seniores* ex quibus cum quis siue ad alind Cœnobium mittebatur, siue morte auferebatur, continuo ex Doctioribus & sanctioribus alius in eius locum Rectoris & seniorum illorum 12. electione constituebatur. Decimus ergo tertius vt tum erat Rabanus *Principalis magister seu Rector appellabatur, eratque omnium lectionum Deputator.*

In iis scholis inter alios discipulos habuit Strabum, qui post eum scholis Fuldensibus præfuit. Freculphum postea Lexouiensem Episcopum, qui Elizachari quoque discipulus fuit: Lintbertum, qui primus Abbas Hirsaugiensis fuit. Huldolphum, primum in scholis Hirsaugiensibus Magistrum, Richardum post Huldolphum, secundum Scholasticum. Bernarduum deinde Abbatem Hirsfeldensem. Ioannem, qui primus apud Germanos Cantum Ecclesiasticum, varia vt ait Trithemius, modulatione composuit. Altfridum, deinde Corbeiæ nouæ in Saxonia Scholasticum, postea Hydelheymensem Episcopum, Rodolphum, qui eius vitam scripsit: & isti omnes Monachi fuerunt Fuldenses. Ad eundem insignem Magistrum missus est ab Aldrico Archiepiscopo Senonensi Lupus dictus postea Ferrariensis Abbas, vt Theologiam addisceret, vt alibi dicemus.

822. Anno 822. idem Rabanus ab Imperatore Fuldensis Cœnobii fit Abbas, post mortem Egilis, cui Abbatiæ præfuit annos 20. nec à docendo destitit. Scripsit ad Cæsarem de Cœlesti immortalis Imperatoris nota carmen insigne, æmulatus Porphyrionem, qui ad Constantinum M. idem fecit. Quod opus ait Auentinus suo tempore inuentum in Austria à Ioanne Stabio Cæsareo Historiographo præceptore suo, seque Viennæ vidisse: carminum autem litteras singulas ita compositas separatim, vt calces, media capita, versum, sursum deorsum in orbem quoque lecta quoquo versum metra referrent: idem quoque commentaria, quæ in librum Iudith scripserat, Iudithæ Augustæ dedicauit.

Eodem anno Ludouicus Imperator habitâ apud Attiniacum frequenti synodo Episcoporum & Abbatum fratribus suis & Bernardo Nepoti reconciliari cupiens, pœnitentiam spontaneam Theodosij senioris exemplum imitatus suscepit. Ibi autem statuit, vt scholæ passim ad vtilitatem Ecclesiæ maioremque omnium subditorum commoditatem erigerentur, cum non possent omnes ad Publicam Academiam proficisci. Hac de re sic legitur l. 2. Constitut. Imperial. *Scholæ*; inqnit, *sanè ad filios instruendos, vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis & vobis iniunximus, in congruis locis ad multorum vtilitatem & profectum vobis ordinari non negligantur.*

Eodem anno idem Princeps Ebbonem collactaneum & in scholis condiscipulum suum Remensi cathedræ præficit: Ludouicus enim à pueritia Magistris in Disciplinam traditus fuerat: quippe Carolus Pater, vt testatur Eginhartus, *liberos suos, ita censuit instituendos, vt tam filij quam nepotes primò liberalibus studiis, quibus & ipse operam dabat, erudirentur.* Illi autem Ebbo natione Germanus Trans-Rhenensis Himiltrudis filius ex humili quidem seruorum stirpe procrea-

tus, ſed ingenij acris & acuti in puerili ætate ad æmulationem datus fuerat condiſcipulus. Et hunc Ludouicus Imperator factus ad Eccleſiaſticas dignitates promouit, palatinis negotiis applicauit & ad varias legationes miſit; præſertim ad Danos cum Theotario & Rotmundo, vt pacem cum Regibus Normanis componeret: quorum multos ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam induxit. Sed ille tot beneficiorum immemor, aduerſus principem ſuum coniurauit, vt infra dicetur.

Anno 823. Lotharius Imperatoris Primogenitus litterarum quoque ſtudioſiſſimus, & litteratorum Mecenas liberaliſſimus volente patre Romam profectus à Paſchale Pontifice conſors Imperij declaratus diadema cum Auguſti nomine accepit. Drogo Ludouici frater nothus Metenſi Eccleſiæ præficitur, & Carolus Caluus ex Iuditha naſcitur, futurus quoque litteratorum omnium benigniſſimus munerator, cui non minus debent litteræ, quam Carolo M. earum reparatori. 823.

Anno 824. Eugenius II. Patria Romanus cognomento Pater pauperum ad ſedem Pontificiam promouetur, vir non minus eruditione & facundia, quam ſanctitate clarus, ſed mirum in modum erga pauperes liberalis: curauit etiam vti in ſingulis vrbibus & locis congruis Scholæ Priuatæ instituerentur, vbi ſcilicet non fuiſſent prius inſtitutæ. Quam in rem extat decretum in 1. Parte Decretal. diſtinct. 37. c. 12. *De quibuſdam locis ad nos refertur neque Magiſtros neque curam inueniri pro ſtudio litterarum: idcirco in Vniuerſis Epiſcopiis ſubiectiſque plebibus & aliis locis, in quibus neceſſitas occurrerit, omnino cura & diligentia adhibeatur, vt Magiſtri & Doctores conſtituantur, qui ſtudia litterarum liberaliumque artium dogmata aſſiduè doceant: quia in his maximè diuina manifeſtantur atque declarantur mandata.* 824.

Loquitur Eugenius de ſcholis vicanis & Clauſtralibus ſeu Epiſcopalibus: & de vtriſque etiam Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus in Epiſtol. ad Clerum Aurelianenſem, qua concedit ſuæ Diœceſeos presbyteris, vt nepotes affineſque ſuos educandos inſtituendoſque tradant Collegio S. Crucis, quæ matrix erat Eccleſia & ſedes Ediſcopalis, vel Monaſterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi: mandatque inſuper Rectoribus parœciarum, ſeu Curſoribus & presbyteris, vt in villis & vicis ſuis ſcholas ſimiliter inſtituant, in quibus paruulos edoceant. *Si quis*, inquit, *ex Presbyteris voluerit nepotem ſuum aut aliquem conſanguineum ad Scholam mittere, in Eccleſia S. Crucis aut in Monaſterio S. Agnani aut S. Benedicti, aut S. Liphardi, aut in cæteris de his cœnobiis quæ nobis ad regendum conceſſa ſunt, ei licentiam id faciendi concedimus. 2. Presbyteri per villas & vicos ſcholas habeant.....Cum ergo eos docent, nihil ab eis pretij pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes Charitatis ſtudio ſua voluntate obtulerint.*

Porro Epiſcopalium ſcholarum aliæ pueris erant deſtinatæ, aliæ presbyteris & clericis, vt ante ex Fileſaco retulimus. Scholam autem Preſbyterorum iure Theologicam poſſe appellari probat idem Fileſacus ex concilio Cabillon. ſub Carolo M. habito c. 3. Oportet vt ſicut Domnus Carolus Imperator præcepit, ſcholas conſtituant in quibus litteraria ſolertia diſciplinæ & ſacræ ſcripturæ documenta diſcantur, & tales ibi erudiantur quibus merito dicatur à Domino Math. 5. vos eſtis Sal terræ. Et ex Valentino c. 18. ſub Lothario Imperatore habito, vbi ſcholæ duplices memorantur & diuinæ & humanæ litteraturæ. Item ex Conſil. Meldenſi 1. 35. ſub Carolo Caluo, in quo clare fit mentio Theologici Doctoris. Vt quiſque Epiſcopus talem iuxta ſe pro viribus habeat, qui iuxta ſinceriſſimum & puriſſimum ſenſum Catholicorum Patrum de fide & obſeruatione mandatorum Dei, ſeu de prædicationis Doctrina Presbyteros plebium aſſiduè inſtruat & informet. Itaque Parochos & preſbyteros Theologum iſtum docentem audire præcipit Synodus vt commiſſam ſuæ curæ plebem ipſi docere poſſint.

Item Capitularij l. 7. c. 163. ſtatuitur, vt omnes Preſbyteri Parochiæ id. Diœceſeos ad Ciuitatem per turmas & per hebdomadas ab Epiſcopo ſibi conſtitutas conueniant diſcendi gratia, ita tamen vt aliqua pars in Parochiis Preſbyte-

Suam vero deliberationem his verbis concludunt. Nos denique serui vestri in vnum conuenientes & de *nobis iniunctis pro captu intelligentiæ nostræ familiariter conferentes, testimonia ex authoritate diuina & sententias SS. Patrum quas pro ut temporis angustia permisit, collegimus & coram nobis legi fecimus, vestræ Imperiali potentiæ per venerabiles viros Halitgarium & Amalarium dirigere præsumpsimus.* excusant vero se, quod præ angustia temporis non omnia satis accuratè collegissent. Deinde subiungunt. *Nam quidam nostrorum de longè venientes non habuerunt spatium temporis quærendi. Quidam vero nec causam, pro qua ad hunc Conuentum venire iussi sunt, donec peruenerunt, veraciter nosse potuerunt. Moduinus namque infirmitate in qua diutissime laborat, detentus venire nequiuit.*

Acceptis igitur Doctorum consultis & Responsis Ludouicus ea per legatos ad Pontificem dat pro ineunda concordia Ecclesiarum. Græci enim omnino negabant deberi cultum imaginibus, Romani deberi plurimum propugnabant: isti vero nostri examinatores mediam quandam viam eligentes, quanquam non satis vt ipsi dicebant accuratè discussâ materiâ, dicebant habendas quidem ad memoriam imagines, neutiquam vero adorandas: cæterum relinquendum vnicuique prout affectus esset, plus minusue illis reuerentiæ cultusque exhibere. Et in hanc rem ipsi Eugenio mittunt Epistolam, quam vocant Consiliatricem.

Non placuit Pontifici sententia eiusmodi. Imo nec ipsismet etiam Francis Doctoribus Palatinisque Magistris: postquam enim maturius rem illam examinare cœperunt, priorem suam illam sententiam festinatam nimis & propter angustias temporis non satis perpensam castigantes & damnantes, vltro se decreto Ecclesiæ submiserunt, & contra contumaces fortiter & generosè scripserunt. Nam Ionas Episcopus Aurelianensis Theodulphi successor, qui ab Imperatore missus fuerat ad Eugenium cum litteris, audito Pontificis decreto scripsit libros tres aduersus Claudium Taurinensem Agiomachum seu Impugnatorem imaginum, virum audacem & Collationis ac deliberationis istius Parisiensis promotorem. Ipse quoque Imperator consultis Palatinis Magistris Claudium confixit, vt scribit ipse Ionas ad Caluum, vbi de libello Claudij deque Ludouico loquens subiungit: *Qui libellus ab eo suisque Palatij prudentissimis viris examinatus iusto iudicio est repudiatus.* Imo in Ep. ad Papam satis indicat Ludouicus se non synodum collegisse, aut synodi consulta misisse; sed conuocasse tantummodo viros nonnullos doctos, atque ex eis quæsisse quid credi oporteret: vno verbo se ab ipso Pontifice petiisse licentiam consulendi *Sacerdotes suos non synodum conuocando, sed quærendo ex iis quid ex scripturis sacris in rem imaginum dicendum haberent.*

Ad annum 826. narrant aliqui tum primum organorum Musicorum vsum in Gallia inualescere cœpisse, opera cuiusdam Georgij Veneti sacerdotis & sumptibus Ludouici Imperatoris, qua de re sic author Anonymus ex Adhemaro, in vita Ludouici Imp. *Adduxit Baldricus Imperator presbyterum quendam nomine Georgium bonæ vitæ hominem, qui diceret Organum more Græcorum posse componere. Quem Imperator gratanter suscepit, & quia Deus illi quæ ante se inusitata erant in Regno Francorum attribuebat, gratiarum actiones reddidit, ac Tanculfo Sacrorum Scriniorum prælato commendauit, publicisque stipendiis curare iussit, & ea quæ huic operi necessaria forent, præparare mandauit.* 826.

Verum longè ante Constantius Orientis Imperator Pipino inter cætera munera Organum per legatos miserat, vt scribit Aimoïnus l. 4. c. 64. & San-Gallensis ait iam tempore Caroli Magni fuisse composita & fabrefacta. Sic enim ille l. 2. c. 9. *Adduxerunt etiam ijdem Missi* (Constantinopolitani) *omne genus Organorum, sed & variarum rerum secum, quæ cuncta ab Opificibus sagacissimi Caroli quasi dissimulanter aspecta accuratissimè sunt in opus conuersa; & præcipuè illud Musicorum Organum præstantissimum, quo Dolus ex ære conflatis follibus taurinis per fistulas æreas mirè perflantibus rugitum quidem tonitrui boatu, garrulitatem verò lyræ vel cymbali dulcedinem coæquabat.* Georgius autem ille Sacerdos Hydraulicum Musicæ instrumentum Aquisgrani conflauit.

Eodem anno Herioldus Nortmanorum Dynasta cum coniuge & liberis veniens in Galliam, Danorumque non parua manu, qui ab Ebbone aliisque Palatinis Magistris prioribus annis ad fidem conuersi fuerant, Moguntiæ apud S. Albanum cum omnibus suis sacrâ baptismatis vndâ perfusus est, atque ab Im-

peratore magnis muneribus donatus: qui veritus ne in Daniam reuersus à suis expelleretur propter eiuratos ritus paganismi, obtinuit ab Imperatore Comitatum in Frisia nomine Riustri: quò se suosque si necessitas exigeret, recipere posset.

Obiter autem notandum quantos fructus afferret Ecclesiæ nascens Academia Parisiensis, quæ non modo domi Hæreticos confutabat, in synodis pertinaces confundebat, & de difficillimis quæstionibus consulta respondebat: verum etiam ad lucrandas cœlo animas peregrè suos mittebat, totique terræ sacros verbi diuini præcones subministrabat. Vnde apud Barbaras etiam gentes scholæ Parisiensis authoritas & doctrina ab incunabulis inualuit. Tum vero inter cæteros excellebant qui ex ea prodierunt, Amalarius Fortunatus Treuirensis Archiepiscopus Alcuini quondam auditor, Iesse Ambianensis Episcopus Theologiæ olim professor & concionator egregius, Hilduinus sacri Palatij Archicapellanus Abbas, San-Dionysianus, Ebbo Remensis de quo supra, Halitgarius Episcopus Cameracensis inter doctissimos habitus, ad quem extat Ebbonis Epistola apud Flodoardum lib. 2. qua eum rogat vt librum Pœnitentialem de casibus conscientiæ ad instructionem sacerdotum componat, sic autem eum compellat.

Quapropter charissime frater, noli te ipsum nobis negare, qui semper in diuinis ardenti animo disciplinis, ac solerti cura scripturarum meditationibus perfectissimo otio floruisti. Arripe quæso, sine excusationis verbo huius sarcina pondus à me quidem tibi impositum, sed à Domino cuius onus leue est, leuigandum... Noli tuæ deuotionis nobis subtrahere scientiam: noli accensam in te sub modio ponere lucernam, sed præcelso eam superpone candelabro, vt luceat omnibus, qui in Domo Dei sunt fratribus tuis: & profer nobis veluti scriba doctus, quod accepisti à Domino. Extat apud eundem Flodoardum Halitgarij ad Ebbonem Responsio: ex qua quam eloquens vir fuerit, intelligitur.

Postquam venerande Pater, directas beatitudinis vestræ accepi litteras, quibus me hortari dignati estis, ne mentis acumen inerti torpentique otio submitterem, sed cognitioni ac meditationi quotidie sacræ scripturæ me vigilanter traderem, & insuper ex SS. Patrum Canonumque sententiis Pænitentialem in vno volumine aggregarem, durum quidem & mihi valde difficile tremendumque hoc fuit imperium, vt hanc susciperem sarcinam, quam à prudentibus cognosco relictam multumque renisus sum voluntati vestræ, non velut procaciter durus, sed propriæ infirmitatis admonitus. Hac etenim cura sollicitus necessarium duxi aliquandiu me à scribendi temeritate suspendere, quia sicut perpendi iniuncti operis difficultatem, ita & iniungentis authoritati nec volui nec debui vsquequaque resistere, certus quia imbecillitatem meam multo amplius vestra adiuuaret præcipientis dignitas, quàm grauaret meæ ignorantiæ difficultas.

827. Quod ad Hilduinum attinet, vir quoque fuit eximiæ litteraturæ & facundiæ & tam græcè quam latinè eruditus: quem Anno 827. vulgasse ferunt Historiam Areopagiticam è Græcis codicibus Latinitate donatam, prout ei iniunxerat Imperator, qua Dionysium Areopagitam missum à B. Clemente in Gallias verbi Diuini præconem fuisse asserit & Lutetiæ Parisiorum sedem fidei & Religionis Christianæ posuisse. Vnde librum suum Areopagitica inscripsit: quem multis vt dicebat veterum scriptorum authoritatibus, Aristarchi, Visbij, Syncelli, coæuorum vero nonnullorum nec non & Chartarum quarundam vetustissimarum munimine roborauit. Hincque magnus ei honor accessit & gratia multiplex. Verumtamen, vt vulgò accidit, dum aliquid noui profertur, præsertim apud nos, qui nouarum rerum auidi sumus, cœperunt paulo post docti rem istam accuratius examinare: & sub Carolo Caluo de ea à multis dubitatum est. Vt suo loco referemus.

Ionas Aurelianensis vir fuit quoque facundus, plurimæ doctrinæ, & in rebus præsertim Theologicis versatissimus. Ille an. 827. librum edidit de institutione Regia, quem Pipino Ludouici Pij filio & Aquitaniæ Regi dedicauit. In Epistola autem dedicatoria se ipsum incusat, quod ei nihildum exhibuerit officij, cui tamen, si vlli, maxime exhibere tenetur. *Nec immerito*, inquit, *quippe cum vestræ potestati in cuius Regno ortus & altus litterisque admodum imbutus eiusque capitis deposita Christi militia sum mancipatus, iure fideliterque debui obsecun-*

dare ei quoquomodo, vt pote verendo & deliteſcendo potiuſque ſubterfugiendo propter blaſphemias & opprobria atque mendacia quorundam prauorum hominum, qui meam extremitatem apud ſerenitatem veſtram aſtu Diabolico, odio & inuidiâ pleno perſæpe diffamauerunt, me corpore non animo ſubſtraxerim. Hoc opuſculum integrum præter præfationem & duo poſtrema capita, quæ edidit Lucas Dacherius, habetur in actis Concilij Pariſienſis quod ad an. 829. celebratum eſt. Initio autem operis poſt præfationem hoc Epigramma præfigit ad Pipinum.

Rex pie, ſume precor munus quod defero paruum,
Vt tibi ſæpe libens munera grata feram.
Verum ſi veſtris fuerit conſpectibus aptum,
Aptius & properè noſtra Thalia dabit.
Nam potiora ferunt docti ſatis arte Maronis,
His quia cura manet, Ars quibus ampla cluit.
Qui quondam metricis ludebam promptus in odis,
Corpore nunc quaſſo nil niſi flere lubet.
Sit Deus ipſe tibi tutor, fautorque per æuum:
Per quem regnare te tuus omnis amat.
Culmina regnandi teneas ſic cautus in aruis,
Vt ſis poſt mortem manſor in arce poli.

Anno 828. Eugenius pontifex obiit: cui ſucceſſit Valentinus patria Romanus patre Leoncio, tantæ vir virtutis, vt tum adhuc tantum Diaconus ad ſupremum Pontificatum concinentibus omnium votis prouectus fuerit: ſed quadrageſimo poſt electionem die obiit, ſepultuſque eſt in Baſilica S. Petri. Ei ſucceſſit Gregorius IV. ſedemque tenuit per annos 16. conſecrationem aliquandiu diſtulit, donec intelligeret, quæ voluntas eſſet Imperatoris: at ille lubens electioni ſubſcripſit. Hic de voluntate Imperatoris & omnium Galliæ atque Germaniæ Epiſcoporum conſenſu dicitur feſtum omnium Sanctorum quod 4. id. Maij celebrari conſueuerat, vt notat Laziardus, ad kalendas Nouembris tranſtuliſſe, qua de re etiam ſic Platina in Gregorio. *Sunt qui ſcribant rogatu Ludouici Pij Gregorium IV. Sanctorum omnium celebritatem Kalendis Nouembris inſtituiſſe; eamque rem magnopere à Rabano Mauro Monacho inſigni Theologo carminibus & proſa fuiſſe laudatam. Habuit etiam Rabanus ſermones ſatis elegantes ad populum: ſed is potiſſimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium Sanctorum.* Verum ſupra docuimus id iam ante à Bonifacio Papa inſtitutum & temporibus Caroli M. vſitatum: idque diſertè aſſerit Alcuinus lib. de Diuinis Offic. c. 32. *Scriptum eſt in geſtis Pontificalibus quod S. Bonifacius Papa quandam domum Romæ Pantheon nomine, quæ erat conſecrata in honore omnium Dæmoniorum, eliminatis omnibus ſpurcitiis ſacrauerit Eccleſiam in honore S. Dei Genitricis omniumque Sanctorum. Vnde conſtitutum eſt, vt plebs vniuerſa per totum orbem in Kalendis Nouembribus ſicut in die Natalis Domini ad Eccleſiam in honore omnium Sanctorum ad Miſſarum ſolemnia conuenire ſtudeat, illud attendentes, vt quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in ſolemnitatibus Sanctorum minus plenè peregiſſet, in hac ſancta obſeruatione ſolueretur.* 828.

Anno 829. habita eſt Lutetiæ Synodus VI. Eccleſiæ Gallicanæ iuſſu Imperatoris, cuius acta plurima leguntur 3. libris diſtincta in 3. Tomo Conciliorum. 829. vnum autem eſt quod pertinet ad Academiam Pariſienſem: poſtularunt enim Patres à Cæſare, vt tres Academias, ſeu ſcholas publicas, quas Carolus Pater inſtituerat quidem, ſed nondum fortè abſoluerat, authoritate ſuâ firmaret, perfici & abſolui curaret, ordinari & dirigi. *Similiter etiam*, inquiunt, *obnixè ac ſuppliciter veſtræ Celſitudini ſuggerimus, vt morem paternum ſequentes ſaltem in tribus congruentiſſimis Imperij veſtri locis* SCHOLÆ PVBLICÆ *ex veſtra authoritate fiant, vt labor patris veſtri ac veſter per iniuriam* (forte incuriam) *quod abſit labefactando non depereat: quoniam ex hoc facto & magna vtilitas, & honor S. Dei Eccleſiæ & vobis magnum mercedis emolumentum & memoria ſempiterna accreſcet.* *Scholæ Publicæ ſeu Vniuerſitates.*

Neminem hactenus legi, qui locum hunc de Academiis, ſeu vt hodie loquimur, de Vniuerſitatibus non interpretetur, deque tribus iſtis fere, Pariſienſi, Bononienſi & Ticinenſi ſeu Papienſi. Paucos referam. Iacobus Middendorpius, qui florebat ante centum ab hinc annos in Epiſtola dedicatoria libri de Offic.

Schol. ait Carolum M. concepto Eccleſiæ à Barbaris perturbatæ & veræ Religionis inſtaurandæ, propagandæ & conſeruandæ deſiderio, à Bonis Artibus, Academiis & Scholis initium ſumpſiſſe, quoniam idcirco Religionem & Rempub. in Gallia perturbatam fuiſſe agnouerat, quod hæc ſuperioribus temporibus intercidiſſent, nec tantis laboribus conſtitutum in Germania & Gallia Imperium eum ſplendorem eamque felicitatem retenturum perſpiciebat, niſi ſapientia fulciretur, tum ſubdit *Ideoque Epiſcopi in Concilio Pariſienſi à Ludouico & Lothario Impp. petiuerunt vt Maiorum ſuorum exemplo bonarum litterarum curam ſuſciperent, & vel Tribus ſaltem in Locis accommodatiſſimis maximéque neceſſariis* Pvblicas Scholas *fieri procurarent. Hincenim futurum aiebant, vt nec à maioribus, nec ab ipſis ſuſceptus pro Eccleſia labor vnquam interiret, ſed Reſpublica in perpetuum eſſet floritura, ipſi verò ſempiternam memoriam & immortale præmium eſſent inde reportaturi. Quod cum per Gallias feliciter eueniret, tam varia de inſtituendis Scholis, de alendis Magiſtris atque inſtauranda educatione puerili Optimorum Principum mandata, ſacrorumque Conciliorum Decreta promulgata fuerunt.*

Renatus Chopinus l. 1. Monaſt. tit. 2. *Carolus M.* inquit, *Puerilis Scholæ præfecturam tribuit Sacerdotali & Monaſtico Ordini Francica lege* l. 1. c. 68. *de Miniſtris altaris Dei & Scholæ. Paterna dehinc auitaque Politicæ æmuli Ludouicus Pius, & Lotharius Impp. promouerunt* Pvblica liberalioris doctrinæ Gymnasia.: *in eaque Principatum ſeu Magiſterium Epiſcopis addixerunt, Cleroque ipſis militanti.* l. 1. legis Francicæ c. 5. *Verſ. Scholæ ſanè ad filios & miniſtros Eccleſiæ inſtruendos, &c.* Errat Chopinus, cum ait præfecturam Scholarum Publicarum ab Imperatoribus prænominatis demandatam fuiſſe Epiſcopis. Imò cum de iis ipſi loquuntur Epiſcopi, earum curam ad Imperatores remittunt: at Epiſcopalium ſcholarum certum eſt eos regimini præfuiſſe, in quibus inſtituebantur illi fere duntaxat, qui ſacræ militiæ deſtinabantur, vt patet vel ex ipſâ lege Francica, quam profert Chopinus. *Scholæ ad filios & Miniſtros Eccleſiæ inſtituendos, &c.*

Papyrius Maſſonius eodem modo Publicas Scholas interpretatur; poſtquam enim locum præallatum ex Actis Synodi VI. Pariſienſis retulit, ſubiungit. *Ex his verbis apparet* Tres Pvblicas Scholas *à Carolo M. inſtitutas, quæ Academiæ dicuntur, poſt ipſius mortem perituras fuiſſe, ſi Ludouicus Paternum amorem ſecutus non fuiſſet, cui non minor litterarum cura fuit, quàm Patri: ſed vtrumque Carolus Caluus hoc erga litteras ſtudio longe ſuperauit.* Addit. *Pariſienſis, Patauina & Ticinenſis Academia Carolum M. parentem ſuum appellant. Prima cis Alpes in Regno Francorum, poſteriores in Italia.*

Ioannes Fileſacus multoties à nobis laudatus lib. de ſacra Epiſcoporum authoritate c. 15. §. 2. Poſtquam fusè de Scholis Cœnobialibus & Epiſcopalibus egit, vt ad an. 825. retulimus, paragraphum ſic claudit. *Præter has Scholas*, Cœnobiales ſcilicet & Epiſcopales, *Epiſcopi Gallicani Concilij Pariſienſis l. 3. cap. 12. poſtulant à Ludouico Pio Imperatore, vt exemplo Patris ſui Caroli M. in 3. congruentiſſimis Imperij locis Scholas Publicas conſtituat.*

Eundem locum pari modo interpretatur Innocentius Cironius Academiæ Toloſanæ Cancellarius in lib. 5. Decretal. tit. 5. de Magiſtris. *Hoc ſummæ*, inquit, *curæ fuit Carolo M. qui non ſolum Scholas priuatas haberi tam in Epiſcopiis, quàm Monaſteriis voluit cap. 3. Concilij Cabillon. Sed etiam Publicas & ſolemnes in tribus Imperij ſui locis, vt refert Eginhartus in eius vita. Cuius veſtigia ſecuti ſunt filij eius Ludouicus & Lotharius in Conſilio Pariſienſi l. 3. c. 12.* Per Pvblicas illas Scholas *intelligi debent* Scholæ Vniversitatvm, *quas certis tantum locis ſtabilitas fuiſſe conſtat, veluti Lutetiæ in Gallia, Romæ & Bononiæ in Italia à Carolo M. Oxoniæ in Anglia, Salmaticæ in Hiſpania: quibus exhibendorum Doctorum gratia honeſta ſtipendia ab omnibus Eccleſiis, Monaſteriis, Capitulis & Collegiis exigi tandem voluit Clemens V. in Concilio Viennenſi. Clement. I.*

Ioannes Grangierius Eloquentiæ Profeſſor Regius eundem locum profert in oratione pro reſtaurandis Scholis habita 14. Kal. Decemb. an. 1619. *Qui Francorum emollierit ferociam Carolus ille M. nunquam cælo deijciendus ſaxa & lapides Academiæ concinunt. Cæterum Patres Concilij Pariſini, quod imperante Ludouico Pio habitum eſt,* Scholas Pvblicas *authoritate Regia conſtitui, & quæ iam conſtitutæ fuerant, reſici petierunt, vt labor Patris veſtri (celeberrimi Conuentus interpolare verba*

mihi religio est) & vester per incuriam quod absit, labefactando non depereat: quoniam ex hoc facto & magna vtilitas & honor Dei Ecclesia & vobis magnum mercedis emolumentum & memoria sempiterna accrescet. Hactenus Concilium.

Ex his ergo manifestum est 1. mentionem hic fieri de Scholis maioribus seu Academiis & Vniuersitatibus; deque his tribus; Parisiensi, Ticinensi & Bononiensi, quas diximus fuisse à Carolo M. aut institutas aut instauratas; de his, inquam tribus, in tribus congruentissimis Imperij locis collocatis: nisi forte Osnabrugensem loco Bononiensis, de qua minus certum est, accenseamus. Quod autem de Cœnobialibus aut Episcopalibus hic sermo non sit, patet manifestissimè; quia illas Carolus non in tribus Imperij locis, sed vbique passim collocari voluit ad commoditatem & vtilitatem publicam Ecclesiæ, è quibus deinde ad Maiores & Publicas conuolari posset. Ideo enim videntur priuatæ illæ erectæ vbique, non tantùm vt plures in litteris instruerentur, sed vt ibi rudimenta ponentes, accederent postea ad publicas iam informati: in quibus demum cumulatissimam omnigenarum scientiarum perfectionem reperirent & compararent: quemadmodum supra de minoribus & maioribus Monasteriis retulimus. Itaque in toto Imperio tres publicæ sufficiebant: at priuatæ longè plures requirebantur.

2. Patet quoque Carolum instituisse quidem 3. Scholas Publicas seu Vniuersitates; non tamen numeris omnibus, quia morte præuentus est, absoluere potuisse. Parisiensem forte voluit extra Palatium collocare, eique exercendæ Aulas quasdam seu Auditoria publica designauit, quemadmodum Oxoniæ ab Alfredo Anglorum Rege factum legimus sub finem huiusce seculi. Itaque verba ista *Schola Publica, fiant* videntur posse intelligi tam de ædificiis commodis extra palatium litterarum exercitio deputandis, quam de ipsomet Emporio publico litterarum. Item esto Parisiensis, quia in sede Regni primaria constituta suis omnibus partibus, scholarum seu Cellularum diuisione, professionum varietate, Nationum distinctione & forma regiminis absoluta fuerit; non sic tamen forte cæteræ, Ticinensis, Bononiensis aut Osnabrugensis, quibus præsens adesse non poterat, omni parte completæ fuerunt.

3. Liquet etiam ad scholas publicas erigendas opus esse authoritate Regia, ex his verbis scholæ publicæ *vestra authoritate fiant*: ad quam scilicet pertinet concedere immunitates & Priuilegia, & concessa confirmare atque conseruare, vt pote sine quibus non potest stare Vniuersitas: secus vero est de minoribus scholis seu priuatis, quarum curam & præfecturam habebant Episcopi & Monachi vt ante docuimus. Et hinc procul dubio factum est, vt Academiæ Parisiensis Rector summus sit scholarum pro Rege Præfectus: hincque Vicarium Regis Seruinus appellat: alij Musarum & Lycæi publici Regem vocant; qui ab Episcopo Parisiensi nullatenus in sua creatione, electione, administratione dependeat: immo quoscunque Principes & Prælatos in fundo suo præcedat, vt alibi fusius exponemus.

4. Denique necesse est tres illas scholas publicas fuisse à priuatis distinctas: alioquin quid opus fuisset illas instituere, cum in omnibus locis iam fuissent erectæ, earumque præfectura & cura Episcopis demandata? Quid vero discriminis inter publicas illas & priuatas intercesserit, quanquam supra docuimus, notat Claudius Falcetus in Carolo M. ad an. 784. aiens publicas ideo dictas, aut quia omnes artes & Disciplinas complecterentur, aut quia omnibus indiscriminatim paterent discere volentibus: quod quidem de Episcopalibus & Cœnobialibus aliisve priuatas dici nequit, ad quas soli fere Clerici admittebantur: aut quæ certe non omnium Artium professionem continebant. Placet huius viri verba referre: qui postquam de cantu Ecclesiastico per Carolum reformato, deque Professoribus egit, quos Româ & ex Italia secum in Franciam adduxerat ad docendum vbique in Gallia litteras humaniores, subdit.

Car deuant luy plusieurs cuident qu'il n'y auoit aucune estude en France. (Ie » croy que par le mot STVDIVM ils entendoient VNIVERSITE OV COLLEGE PVBLIC » D'ARTS LIBERAVX) & que les Monasteres, ou Eglises se contentoient d'a- » uoir des hommes de sçauoir, qui instruisoient la Ieunesse, possible de leur » Clergé, & lisoient aux plus auancez. Les Dignités de SCHOLASTIC, D'Es- »

» cholastre, ou Maistre d'Eschole, & en Languedoc & Prouence se nom-
» me Capischol (c'est Chef d'Eschole, qui est demeuré en aucunes Eglises
» Cathedrales) m'en donnent le soupçon ; d'autant qu'ils en ont encore l'in-
» tendance sur les Maistres des petites Escholes de l'A B C, & le Chancelier
» de l'Eglise de Paris est celuy qui doctorize les Maistres de tous les Arts. Car
» ie n'ose pas asseurer, qu'il n'y eust point d'Escholes Pvbliqves, ou pour
» parler plus proprement, Secvlieres, d'autant qu'il est certain, que du-
» rant l'Empire Romain, aux principales Villes des Gaules il y auoit des Le-
» cteurs Publics en langue Grecque & Latine. Mais il est croyable que depuis
» le rauage de tant de Nations Barbares, & l'occupation que les François en
» firent, la connoissance desdites lettres & sciences demeura aux Gaulois Ro-
» mains : lesquels moins employez aux armes & affaires d'Estat, pour le soup-
» çon que les victorieux auoient d'eux, se rendoient au Clergé, ainsi que
» i'ay dit, où ils auoient plus de moyen de s'aider des lettres & sciences, pour
» enseigner le Christianisme aux Nations Idolattes, qui leur auoient osté le
» gouuernement de la Chose Publique. De maniere que les gens d'Eglise, que
» lors on appelloit Clercs, estant presque les seuls, qui entendissent les let-
» tres & sciences, furent cause de les faire appeller Clergie & Clercs, non
» seulement ceux qui s'en aydoient, & les pouuoient montrer aux autres,
» mais encore ceux qui sçauoient seulement lire & poindre les lettres. Mes-
» mes le mot d'Vniversité, qui est donné au Corps des Docteurs ou Maistres
» qui enseignent la Theologie, la Iurisprudence, Medecine, Astrologie, Lo-
» gique & Gramaire, montre la difference qu'il y auoit entre les Escholes
» Pvbliqves et Vniverselles pour tous, & les Particvlieres des Abbayes.
» Soit que ces Pvbliqves eussent pris leur nom pour estre vniuersellement
» ouuertes à tous ; ou pource que toutes les Lettres & Sciences y fussent in-
» differemment & vniuersellement montrées & enseignées. Ce qui n'estoit pas
» aux Escholes Privées ov Ecclesiasqves establies, comme i'ay dit, pour
» les Clercs & gens destinez au seruice de l'Eglise.

Præclarè certè hic Falcetus causam vanescentium in Gallia litterarum reiicit in Barbarorum inundantium feritatem & belluinos mores, qui ex Imperio Gallicano tam florenti alias, tamque omni scientiarum genere abundanti litteras hac ratione sustulerunt, quod litteratos non amplius ad Dignitates Magistratusque, ad quos solis illis sub Ditione Romanorum patebant, promouerint. Qua de re etiam queritur Sidonius Apollinaris l. 8. ep. ad Ioannem *Iam remotis gradibus Dignitatum, per quas solebat vltimo à quoque summus quisque discerni, solum erit posthac nobilitatis Indicium litteras nosse.* Et l. 4. Ep. 22. ad Leonem Tolosatum professorem. *Certè iam super studiis nulla laus curæ, sed ne posthuma quidem : præcipuè gloriam nobis paruam ab Historia petere fixum, quia per homines Clericalis Officij temerario nostra, instanter aliena, præterita infructuosè, præsentia semiplenè, turpiter falsa, periculosè vera dicuntur. Est enim huiusmodi thema vel opus, in quo bonorum si facias mentionem, modica gratia paratur : si notabilium, maxima offensa. Sic se illi protinus dictioni color ordoque satyricus admiscet. Ilicet scriptio historica videtur Ordine à nostro multum abhorrere, cuius inchoatio inuidia, continuatio labor, finis est odium. Sed tunc ista proueniunt Clericis si aliquid dictetur authoribus, qui colubrinis oblatratorum molaribus fixi, si quid simpliciter edamus, insani, si quid exactè, præsumptuosi vocamur.* Sed de his satis.

Cæterum non est dubium, quin Ludouicus exemplum Patris sequutus viros Doctos, eosque præsertim qui in Scholis Publicis docebant, singulari fauore prosequeretur : quia & ipse litteris à pueritia fuerat diligenter & optimè imbutus, vt testatur Theganus Chorepiscopus Treuerensis. *Ludouicus Pius*, inquit cap. 14. *Linguâ Græcâ & Latinâ valde eruditus, sed Græcam magis intelligere poterat, quam loqui : latinam verò sicut naturalem loqui poterat. Sensum verò in omnibus scripturis spiritalem & moralem, nec non & anagogen optimè verè nouerat. Poëtica Carmina Gentilia quæ in iuuentute didicerat, respuit, nec legere, nec audire, nec docere voluit.* Quæ carmina? illa fortè sunt quæ Carolus pater emendarat. Quippe ille, vt legitur in Historia, ne vllum

popularitatis genus omitteret, barbara & antiquissima quædam poëmata emendauit, quibus priscorum Regum Ducumque clarissimorum res gestæ celebrabantur, ac ediscenda proposuit, vt refert Paulus Æmylius. Quænam autem erant vetusta illa carmina & barbara? forte Bardorum veterum, qui teste Lucano, fortes animas belloque peremptas versibus præclaris commendabant, quæ Carolus emendauit, & iam non intellecta posterioribus commentatione illustrauit, suisque Academicis ediscenda proposuit.

Verum ab hocce tempore vsque ad Calui quietiora tempora magnam passæ sunt litteræ iacturam cladem que propter intestina bella coniurationesque filiorum in patrem, & totius fere Nobilitatis Gallicanæ ab Imperatore suo defectionem. Causa coniurationis occulta hæc fuit, quod in Conuentu Wormatiensi Pius partiendo Imperium, Germaniam, Rhetiam & Burgundiæ partem Carolo Iuniori ex Iuditha suscepto adsignasset, quodque Bernardum Barcinonensem Comitem, Septimaniæ Ducem, Oræ Hispanicæ Præfectum, Iudithæ Imperatrici addictissimum, spretâ Regni Nobilitate, suis omnibus rebus tanquam supremum Ministrum præfecisset. Altera causa publica & infamis ad concitandam Imperatori inuidiam hæc erat, quod Iuditha cum Bernardo secretos amores exerceret, omniaque ad nutum moderarentur ambo, somniante interim aut conniuente Imperatore, quasi malis artibus fascinato, vt qui solus tantum malum tamque publicam infamiam non videret.

Defectioni, quæ anno tandem 830. publicè erupit, magnum pondus attulerunt Hilduinus Abbas S. Dionysij, Archicapellanus, summus ante Regni Moderator, nunc indignatus sibi Bernardum anteponi: Iesse Ambianensis Episcopus, qui regnante Carolo litterarum exercitium obierat in Scholis Palatinis, ab eoque ad Episcopatum promotus fuerat; Vvala Corbeiensis Abbas, Ebbo Archimysta Remensis, Bernardus Viennensis, Helias Tricassinus Pontifex: è Dynastis Hugo, Matfridus, Landbertus, Godofridi Pater & Filius, Richardus, Hugbertus, Bergaretus Venatorum Augustalium Præfectus & alij maioris in Regno authoritatis, qui Pipinum adolescentem adeuntes ad suas partes facile pertraxerunt iam satis ad defectionem inclinatum, demonstrando abiectionem sui, Bernardi insolentiam, Nobilitatis Gallicanæ depressionem & despectionem: quodque durius erat & indignius, paterni thori dehonestationem. 830.

Prius vidit Imperator arma, quam sensit aduersum se parari. Intellecta tamen defectione, Francicæ Nobilitatis Proceres, Germanos, Saxonas, & Bauaros in auxilium aduocat, inter cæteros verò Robertum Witikindi Saxoniæ olim Ducis filium (qui deinde pater fuit Roberti & Odonis Regum aut saltem Proregum Franciæ & Origo Gentis Capetianæ, à qua tandem Pipina è Francico throno deiecta est) virum fortem & ad arma promptum. Hinc vulnus recrudescit: hinc pertinacior, quàm ante Nobilium coniuratio, perfidiam sibi exprobrari molestè ferentium, exterosque in Bellicæ rei administratione præferri. Imprimis verò Imperator Defectionis prætextum amouere cupiens, Bernardum fugam capessere finit; Iuditham vxorem Lauduni in Monasterio S. Mariæ consistere & morari iubet, ipse vero Compendium petit. At Pipinus inceptum vrgens missis Landberto, Guarino & quibusdam aliis Ducibus cum forti Armatorum manu Imperatricem ad se adduci curat, quam intentatâ mortis pœnâ adigit polliceri se velum sanctimoniale assumpturam, Imperatorique persuasuram, vt ipse quoque Monachum indueret. Quo facto ad Imperatorem remittit. Imperator tempori seruiendum ratus, de velo nihil cunctatur: at tonderi non patitur, donec ea de re maturius deliberasset. Pipinus moræ impatiens Imperatricem reportari, & in Monasterium S. Radegundis tetrudi iubet; Patrem verò in S. Medardi Suessionensis cœnobio recludi appositis custodibus.

Biennium & amplius in hacce rerum confusione elabitur. Imperator cunctando cuncta restituere conatur: Coniuratis interim omnia possidentibus. 831.
Lotharius Imperij consors partim Patri fauet, partim etiam probat, quæ contra Imperatricem facta fuerant. Plurimum tamen momentum affert ad pacem quouis modo paciscendam. Verentur enim Coniurati, ne si cum Pio vires con-

iungat, sustinendo vtrique non sint pares. Præterea miserabilis quæ tum erat Franciæ facies, multorum impatientia, bonorum commiseratio, Regis afflicta fortuna plebem mouens timorem auget, ne fortunæ vices aduersæ recurrant.

832. Igitur an. 832. pax qualitereunque componitur. Imperator Iuditham è cœnobio in Aulam reuocat: Reis vitam indulget. Exilio tamen aliquos, alios bonorum iactura multat: sed vt erat bonus & facilis, paulo post in integrum restituit. Verum Pipinus Aquitaniæ Rex leuis & inconstantis indolis rursus noua moliri cœpit. Nec à patre captus & sub custodiam datus resipiscit: quippe dum minus arctè custoditur, fuga libertati consulit, regnoque Francico & Imperio cladem parat, fratres in coniurationem adducit incentore malorum Gombaldo quodam Monacho, qui Bernardum ab Imperatore restitutum & ab exilio reuocatum ægre ferens, propterea quod primas in Regni administratione partes affectabat, omnes communi concordiæ & conspirationis vinculo colligat. Causa belli visa legitima: prona nempe nimis Ludouici in Carolum, quem Caluum vocabimus, voluntas: & Regimen Francicum, auitum & hæreditarium fere totum cum Aquitania, vnde Pipinum propter periuria expulerat, pro parte paternæ successionis assignatum.

833. Igitur anno tandem 833. eruperunt filij omnes in apertum bellum. Hinc & inde ingentes exercitus collecti. Denique in Wormariæ campos ventum est. Vbi Gregorius Papa, qui ab vtraque parte rogatus illuc venerat, dum vltro citroque commeat, animorum ardorem paulum demitigat: at dum dies die truditur & in negotiationibus tempus teritur, illi qui Pio fidem iurauerant, spe illecti & muneribus corrupti ad Filiorum partes transfugiunt, desertumque, patrem illorum potestati & arbitrio permittunt. Vnde hic campus ad perpetuam infamiam CAMPVS SCELERATVS seu CAMPVS MENDACII vocatus est. Pater ergo deditur filiis, Imperator, subditis. Iuditha vxor in Castra Ludouici Baioariæ Regis ducitur, & inde in Italiam relegatur. Augustus cum Carolo Iuniore ad Lotharium. Hic patrem Suessione in Cœnobio Sam-medardensi sub arctissima custodia recondit. Carolum Prumiensi apud Treueros commendat, nec tamen tonderi iubet.

Calendis deinde octobris Comitia habet Compendij, ibique patrem pullâ indutum veste, depositis armis & insignibus Imperatoriis, vt reum Episcopali sententia per Ebbonem Archiepiscopum Remensem damnat, Imperio inhabilem declarat, atque ita exutum in cœnobium retrudit. Hiematurus deinde Aquisgrani secum ducit. At facinus tam indignum tamque immite displicere cœpit Ludouico Baioariæ, & ipsi etiam Pipino Aquitaniæ Regibus, Lotharii fratribus, gliscente in animos eorum inuidia, quod Lotharius interim opes augeret solus, seque omnibus metuendum formidabilemque præstaret. Mouet quoque ad commiserationem plurimos Franciæ proceres afflicta Pij fortuna statusque calamitosus. Hincque arma parantur.

834. Veritus ergo Lotharius vicinas Ludouici Bauari copias, patrem reducit in Franciam & Parisiis cunctos Fideles sibi obuios esse præcipit an. 834. recluso interim apud San-Dionysianum Cœnobium Augusto. Verum plurimi Proceres ducibus Egardo seu Eggebardo aut Agobardo Comite & Vvilielmo Comite stabuli, Guarino & Bernardo: item ex alia parte Ludouicus ex Bauaria, Pipinus ex Aquitania aduenientes, pugnaturi pro libertate patris venissent ad manus, nisi bonus Imperator eos à certamine retardasset. Lotharius imparem se tot viribus copiisque coniunctis sentiens, relictâ Lutetiâ & quibusdam commissâ Ducibus in Burgundiam se recipit. At breui post eius recessum Augustus è Cœnobio San-Dionysiano retrahitur, restituitur in integrum, Imperatoria Paludamenta resumit, Imperiique clauum retractat. Iuditha & Carolus liberantur, & à Rothaldo Episcopo Suessionensi & Bonifacio Comite reducuntur. Non ante tamen sacras Infulas resumere voluit Pius Imperator, quàm Episcopali ministerio fuit reconciliatus, armisque recinctus, baltheo & cingulo militari, quibus per ipsos Episcopos exutus fuerat. *In quare*, inquit Anonymus ex Ademaro, *tanta exultatio populi excreuit, vt etiam ipsa elementa viderentur iniuriam patienti compati, & releuato congratulari.*

Huiusce detestandæ coniurationis præcipuus incentor authorque fuit Ebbo Remensis

Remenſis Archipræſul, quem ex Originalium ſeruorum fæce Germanica ad ſummas regni Dignitates, vt Conſcholarem & Collactaneum ſuum prouexerat Pius Imperator. Rem verò cum indignatione ſic deſcribit Theganus Chorepiſcopus Treuirenſis, miſerabilis illius tragediæ ſpectator. Poſtquam enim dixit omnes Epiſcopos, eos verò maximè qui ex ſeruili conditione educti fuerant, moleſtos fuiſſe ſuo Imperatori, ſubiungit. *Elegerunt tunc vnum impudicum & crudeliſſimum, qui dicebatur Ebbo Remenſis Epiſcopus; qui erat ex Originalium ſeruorum ſtirpe, vt eum immaniter afflixiſſet cum conſinitionibus cæterorum inaudita locuti ſunt, inaudita fecerunt quotidie improperantes ei, abſtulerunt ei gladium de femore ſuo, iudicio ſeruorum ſuorum induentes eum cilicio. Tunc impletum eſt eloquium Ieremiæ Prophetæ dicentis,* SERVI DOMINATI SVNT NOSTRI: *O qualem remunerationem reddidiſti ei! fecit te liberum, non nobilem, quod impoſſibile eſt, poſt libertatem. Veſtiuit te purpura & pallio, & tu eum induiſti cilicio. Ille pertraxit te immeritum ad culmen Pontificale. Tu eum falſo indicio voluiſti expellere à ſolio patrum ſuorum. Crudelis! cur non intellexiſti præcepta Domini,* NON EST SERVVS SVPRA DOMINVM SVVM... *O Domine Ieſu, vbi erat Angelus tuus, qui omnia primogenita Ægypti vnâ nocte deleuit? & ille qui in caſtris Aſſyriorum ſub Sennacherib Rege iniquo centum octoginta quinque millia perfidorum extinxit teſtante Eſaia Propheta? aut ille qui Herodem iuuenem concionantem percuſſit, & ſtatim ſcatere cœpit vermibus? Et tu terra quæ eum ſuſtinuiſti illo tempore, quare non aperuiſti os tuum vt deuorares eum, ſicut iam olim feciſti Dathan & Abiron?* Hæc & plura eodem ſpiritu Theganus. Eandem quoque Principis calamitatem & facti indignitatem exaggerarunt plures viri Docti, tum Pariſienſes & Galli, tum Germani.

Atque vt Ebbo fuit Imperatori ſuo inſigniter periurus, contra Rodbernus ob eximiam fidem quam illi & Iudithæ Imperatrici ſeruauit, vehementer prædicari meruit: dici enim non poteſt, quantis ille ſe laboribus & periculis expoſuerit, vt illis opem afferre poſſet, quoties ab Imperatore ad Iuditham, & à Iuditha ad Imperatorem per inuia, perque vaſtas ſolitudines redierit. Placet ea referre quæ de eo præclaris verſibus commendauit Walafridus Strabo Rabani Diſcipulus inſignis Poëta illorum temporum.

Quis numerabit enim quantos perſæpe labores
Suſtuleris? quantiſque tuam, Rodberne, periclis
Credideris vitam, Dominorum damna gemendo?
Dum fraus ſæua Pium premeret ſibi noxia Regem
Reginamque humilem Ligurum clauſiſſet in vrbem,
In manibus poſuiſti animam, nec grande putabas
Exitium, caſuſque tui diſcrimina, ſi quem
Moliri poſſes iuris pro parte vigorem.
Quando horum cauſâ mecum ſub mente recordor,
Miror, & in lachrymas commoto pectore ſoluor:
Et quantum accipio, Domini ſolatia vires
Has tribuiſſe tibi certo pro munere credo
Heu quibus inſidiis arctiſſima ſepta viarum
Alpibus in mediis ſolers cuſtodia cinxit?
Quanta per ingentes fluuiorum anguſtia curſus
Terruit, & quoties trepidum tenuère latebræ?
Pauperies preſſit, præſens metus, omnia dura.
Nullum tempus erat ſecuro munere plenum.
Nox obſcura diem, noctem lux ipſa tenebat.
Nulla domo campóue quies, timor vndique pulſans,
Sola fides rectíque ſibi mens conſcia tantum
Suaſit opus, docuitque aliquam ſperare ſalutem.
Cætera ſed nimio errore pericla furenti
Sæuitia ceſſère hominum, quæ ſæpe coactus
Commutaſti habitum, famulíque vice apta per artem
Seruitia expleſti ſupplex & mille gerebas
Ingeniis, quod præcipuâ virtute nequires.
Sed mens plena fide, nullo defeſſa labore

Non ante assumptum, quia vim formidinis vnus
Deseruit, requiemque habuit quam prima potentum
Corda per Hesperiam scriptis verboque coëgit
Sacrilegum genuisse nefas. His deinde peractum est
Consiliis, vt fessa diu & compressa malorum
Ponderibus Regina, feris deducta tenebris
Non sine honore foret, tandemque occultus & arte
Vsus adumbratâ venisti, & dulcia coram
Suscipiens mandata, pio celer ipse libensque
Caesari, & adiunctis portasti primus amicis.
Nec minus illud iter recidiuo horrore molestum
Insidiisque dolisque tibi fuit vndique plenum,
Cumanum quando arte lacum Custodia nisa est
Praeclusisse tibi. Domini sed dextra secundos
Immittens ventos inimico à littore vexit.
Rursus in aeriis nimium vis Alpibus altas
Fecit habere moras requiei inamabile tempus.
Has quoque decutiens studiis iniuncta benignis
Nuncia sollicito retulisti ex ordine Regi.
His tibi pro causis & tam felicibus, inquam,
Ausibus ille redux Rex & Regina soluta,
Et cuncti pariter plenâ pietate fideles
Altius adscribent laudes & nomen honestum....
Ergo age fer Domino grates & munera laudum
Iustitiamque simul Dominorum attende merentum
Tristia deserere & rursus in laeta redire.
Nam quid erat maesto tam desperabile Regno,
Quàm sua depositis iteratò posse venire
Sceptra, statumque illos adipisci posse priorem?

Haec vir Principi suo fidelis praestitit. Perfidi verò & periuri alij alio fugerunt: & vno fere anno omnes Episcopi tanti sceleris aut Authores, aut Participes perierunt: imò qui sequuntur à Kalendis Septembribus ad Martinalia è vita excesserunt, Iesse Ambianensis Episcopus, Helias Tricassinus, Vuala Corbeiensis Abbas, Matfridus, Hugo, Landbertus, Gotofridus vterque pater & filius, Albertus Comes Pertensis, Burgarethus. Ebbo è fuga & latebris tetractus vitam duxit longiorem, sed miseriorem.

835. Anno enim 835. apud Theodonis-Villam Synodo 43. Episcoporum sistitur proximis ante Quadragesimam diebus, vbi accusatus & conuictus vltro in abdicationem Archiepiscopatus consentit his verbis apud Flodoardum l. 2. Histor.

Ebbonis Depositio. *EGO EBBO indignus Episcopus recognoscens fragilitatem meam & pondera peccatorum meorum, testes Confessores meos, Aiulphum videlicet Archiepiscopum & Badaradum Episcopum, nec non & Modoinum Episcopum constitui mihi Iudices delictorum meorum, & puram ipsis Confessionem dedi, quaerens remedium paenitendi & salutem animae meae, vt recederem ab Officio & Ministerio Pontificali, quo me recognosco esse indignum, alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus peccasse secretò ipsis confessus sum. Eo scilicet modo vt ipsi sint testes alium succedendi & consecrandi subrogandique in loco meo, qui dignè praeesse & prodesse possit Ecclesiae, cui hactenus indignus praefui. Et vt inde vltra nullam repetitionem aut interpellationem authoritate Canonica facere valeam, manu propria mea subscribens firmaui.* EBBO QVONDAM EPISCOPVS SVBSCRIPSI.

Idem instrumentum subsignarunt sex Episcopi, quod à Iona Aurelianensi traditum Heliae Notario, qui libellum Ebbonis scripserat: atque ille annum apposuit nempe 835. & 21. Imperij Ludouici. His ita factis Ebbo spontaneum sibi exilium indicit vltra montes. At mortuo Imperatore an. 840. Vvormaciam ad Lotharium se contulit; à quo pristinae sedi restitutus est: vt ad eum annum dicetur. Interim Ecclesiae Remensis regimen à Synodo commissum est Fulconi Presbytero, eidemque libellus Ebbonis traditus ad reponendum in scrinio eiusdem Ecclesiae.

Anno 838. Ludouicus Augustus morti se propinquum auguratus, Iudithæ coniugis precibus inductus Imperij Regnique Gallicani partes filiis suis assignauit: ne se defuncto in noua dissidia ab adulatoribus mergerentur: Lothario iam Imperatori consecrato Partem Imperij cum Italia: Ludouico Bauariam, vt ante obtinebat: Pipino Aquitaniam: Carolo Caluo Iuniori Franciam sub tutela Lotharij. Quæ partium Imperij diuisio non placuit maioribus natu filiis: quippe iniquum reputantibus, vt Francia quæ pars opimior erat & honorificentior, iuniori daretur. Composuit tamen animos ad pacem vt potuit parens, & Francorum Proceres Carolo fidem præstare iussit: quam nomine Parisiensis ciuitatis præstiterunt Hilduinus & Gerardus Comes præsente Pipino Aquitaniæ Rege socordis tardique ingenij viro. Quo paulo post reditum in Aquitaniam defuncto relictis duobus filiis Pipino & Carolo, Augustus Caluo adiecit Aquitaniam, vnde noua est exorta materia belli. Aquitani enim respuentes Regem non apud se natum, Pipinum Pipini filium Rebus suis præficiunt. Non pariter Augustus, arma contra eos mouet, & nepotem in Germaniam mittit, ac Drogoni Mediomatricum Pontifici viro docto educandum commendat. 838.

Anno 840. obiit Imperator Ludouicus 12. Kal. Iulii ætatis an 64. sepultusque est Metis in Basilica S. Arnulfi: & funus eius exequialemque pompam curauit solemniter celebrari Drogo Archiepiscopus Metensis, Caroli M. ex pellice filius, eiusque tumulo hoc epitaphium insculptum. 840.

Imperij fulmen, Francorum nobile culmen,
Erutus à saclo clauditur hoc tumulo.
Rex Ledouicus pietatis tantus amicus,
Quod Pius à populo dicitur & titulo.
Hildegard soboles, Karoli Magni pia proles,
In pacis metas colligit hunc pietas.
Rumelicum villam quidquidve refertur ad illam,
Arnulfo sancto contulit, huicque loco.
Stirps à quo Procerum Regumque vel Imperatorum,
Quorum muneribus sistitur iste locus.

Post mortem Patris fraterna bella cursus exardent. Lotharius ex Italia cum ingenti exercitu in Franciam properat, & vulpinum animum gerens dum aliud simulat, Carolum fratrem ex auito & à patre sibi relicto Regno deturbare tentat. Verum ille adiuncto sibi Ludouico Baioario altero è fratribus Lotharium expellit. Necessitas tandem ad pacem compellit. Quippe irruentes Normani & omnia ferro flammisque vastantes omnibus terris exitium minitabantur. Furoris Normanici sæpe & diu Francia theatrum fuit, quæ nisi optimum & generosum Principem tum nacta fuisset, de ea actum erat. Et quia Lutetia sedes erat Regni primaria, cuius possessio Regnum polliceri videbatur, eam pertinaciter occupare contenderunt, sed semper incassum. Desæuit tantummodò eorum rabies in suburbia agrosque vicinos atque in alias Regni vrbes. Omnia tamen bella feliciter confecit Carolus, nec illi quandiu regnauit, in Francia sedem ponere potuerunt.

Hæc autem inter, quis locus esse potuit Musarum exercitio? & vnde Iuuenes Lutetiam confluere potuerunt aut esse securi tot inter procellas animorum & armorum fragores? Itaque mirum non est, si deferbuit aliquantum ardor litterarum, visæque aliquandiu Musæ obmutescere dum bella fremuerunt. Quanquam & alia fuit ignauiæ causa in contentione studiorum: nempe superbia, vanitas, libidines, insolentia nonullorum, qui quod litteratiores essent, & ab Imperatore e fæce & sordibus ad summas dignitates promoti fuissent, cæteros contemptui habebant, à cæteris etiam odio habiti. Tales plerique eorum fuerunt, quos diximus causas fuisse bellorum ciuilium incentoresque seditionum. Hinc Theganus Ludouicum quidem laudat, quod omnia prudenter & cautè, nihil indiscretè egerit: in hoc vero damnat, quod Consiliariis eiusmodi nimis crederet, quos è vilissimâ seruitute eduxerat. Quia iam dudum, inquit, pessima illa consuetudo erat, vt ex vilissimis seruis summi Pontifices sumerentur, & hoc non prohibuit: quod tamen maximum est malum in populo Christiano, sicut testatur Regũ Historia de Ieroboam filio Nabath, qui erat seruus Regis Salomonis, & post eum principatum habebat super decem tribus filiorum Israel. Refert enim scriptu- *Clades litterarum.*

» ra de eo in hæc verba. Non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed è
» contrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum. Et propter hanc
» causam peccauit Domus Ieroboam & euersa est & deleta est de superficie ter-
» ræ. Postquam tales culmen accipiunt, nunquam sunt sicut antea mansueti &
» sic domestici, vt non incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, iniu-
» riosi, & minas omnibus subiectis promittentes, & per huiusmodi negotia cu-
» piunt ab hominibus timeri & laudari. Turpissimam cognationem eorum à iu-
» go debitæ seruitutis nituntur eripere & libertatem imponere. TVNC ALI-
» QVOS EORVM LIBERALIBVS STVDIIS instituunt, alios nobilibus
» fœminis coniungunt, & propinquas eorum filios Nobilium cogunt accipere.
» Nullus cum eis æquanimiter venire potest, nisi hi soli qui talem coniun-
» ctionem habent: cæteri vero cum maxima tristitia gemendo, flendo ducunt
» dies suos: propinqui autem supradictorum postquam aliud intelligunt, senes
» nobiles derident atque despiciunt: sunt elati instabiles, inuerecundi.... Propin-
» qui eorum postquam aliud intelligunt, quod maximum est periculum dan-
» tibus & accipientibus, ad sacrum Ordinem pertrahuntur. Et licet aliqui sint
» periti, tamen superat eorum Doctrinam criminum multitudo.

Hinc igitur irrepsit quædam indignatio vulgi nobiliumque etiam ipsorum aduersus eiusmodi litteratos, maximè propter Ebbonem illum Remensem tot malorum authorem, qui quia plurimum in litteris profecerat earumque ope ad summas dignitates emerserat, superbiâ elatus & scientiarum tumore inflatus nobiles despiciebat, plebem calcabat, nouis rebus studebat, denique indignabatur & fremebat si quem sibi præferri videbat.

Accedebat alia causa odij communis in litteratos, quod eorum aliqui vitiis indulgerent, nihiloque meliores, imo sæpe peiores essent indoctis & illiteratis hominibus: vnde factum, vt plerique à colendis musis absisterent. Qua de re sic Lupus Ferrariensis apud Eginhartum Ep. 1. *Amor litterarum*, inquit, *ab ipso fere initio pueritiæ mihi est innatus, nec earum vt nunc à plerisque vocantur, superstitiosa otia fastidio sunt. Et nisi intercessisset inopia Præceptorum & longo situ collapsa priorum studia pæne interissent, largiente Domino meæ auiditati satisfacere forsan potuissem. Si quidem vestra memoria perfamosissimum Imperatorem Carolum cui litteræ eò vsque deferre debent, vt æternam ei parent memoriam, cœpta reuocari aliquantum quidem extulere caput, satisque constitit veritate subnixum præclarum Ciceronis dictum* HONOS ALIT ARTES ET ACCENDVNTVR OMNES AD STVDIA GLORIA. *Nunc oneri sunt, qui aliquid discere affectant, & velut in edito sitos loco studiosos quosque imperiti vulgo aspectantes, siquid in eis culpæ deprehenderint, id non humano vitio, sed qualitati Disciplinarum aßignant. Ita dum alij dignam sapientiæ palmam non capiunt, alij famam verentur indignam, à tam preclaro opere destiterunt.*

Itaque plurimi discendi amore ducti relictâ Franciâ, quæ longo tempore theatrum fuit furoris bellici, proficiscebantur in Germaniam, vt ibi quietius litteris vacarent, præsertim vero ad Fuldense Cœnobium, vbi tum Rabanus etiam Abbas factus docebat & doceri curabat. Id innuit Lupus Ep. 20. ad Althuinum. *Reuersus à trans-Rhenanis partibus, vbi statum loci nostri deprehendi, iam pæne stomachor quoniam non scripsisti, quid Probus noster exerceat: scilicet vtrum in saltu Germaniæ Disciplinas Liberales, vt serio dicere solitus erat, ordine currat: an certe inchoatam Satyram, quod magis existimo, struens, Ciceronem, Virgilium cæterosque opinione eius probatißimos viros in electorum collegium admittat.*

Ep. vero 34. ad eundem Althuinum queritur, quod pœne obsoleta essent in Francia studia ob Magistrorum imperitiam, librorum inopiam & tumultus bellicos, adeo vt Musæ quietem & otia necessaria non haberent. *Si tanta facilitate*, inquit, *discuti possent à quoquam, quantâ mouentur quæstiones, olim ad consummatam studiosi quique sapientiam euasissent. Nunc litterarum studiis pæne obsoletis, quotus quisque inueniri poßit, qui de Magistrorum imperitia, librorum penuria, otij denique inopia merito non queratur.*

Quanquam autem Lupus hæc oratorio more paulo magis quàm veritas patiatur, exaggeret, certumque sit ex iis quæ supra relata sunt Ludouicum Augustum non minorem erga litteras amorem quàm Carolum ipsum Academiæ institutorem præsetulisse, valde tamen credibile est propter

bella Ciuilia & propter alias cauſas quas retulimus, plurimum decreuiſſe & defloruiſſe ſplendorem litterarum; ad quem reducendum Ionas Aurelianenſis Carolum Caluum hortatur, propoſito Patris exemplo, qui in id quantum poterat, initio incubuerat, ſuadetque hac via incedendum eſſe, ſi velit nominis immortalitatem comparare. Sic autem ille in præfatione lib. I. de Cultu Imag. *Quantum Dominus noſter glorioſiſſimus Genitor veſter Deo dilectus Ludouicus Cæſar Religioſiſſimus in fidei ſinceritate, totius bonitatis virtute, proborum morum claritudine, ſapientiæ ac ſanctitatis dote, diuinique amoris ac timoris feruore extiterit; quantumque Eccleſiam Chriſti pretioſo ſanguine redemptam ſuoque regimini Diuinitus commiſſam morem Patris ſui, videlicet Py & Omonymi Aui tui Caroli nobiliſſimi Auguſti imitans, imò ſupergrediens* DISCIPLINIS LIBERALIVM ARTIVM *educauerit, & vtriuſque teſtamenti ſancti paginis, atque eximiorum Patrum dictis ad propellenda Hæreticorum dogmata venenata & inſtruxerit & inſtrui fecerit, cunctis Apoſtolicæ fidei filiis perſpicuum eſſe non ambigitur.*

Hiſce temporibus agitabatur Quæſtio de Partu B. Virginis, an ſcilicet Chriſtum more modoque cæterarum matrum enixa eſſet per vuluam, an diuino & extraordinario, inapertâ vuluâ. Quæ quidem Quæſtio in Scholis Germanicis primùm agitari cœpit, deinde in Franciam tranſiit, nec ſine æſtu animorum & calore de ea diſputatum eſt. Extat in hanc rem Ratramni Corbeienſis Monachi liber de Natiuitate Chriſti, in quo probat eum vt cæteros natum fuiſſe & naſci debuiſſe. In cap. autem I. ſic ſcribit. *Fama eſt & quorumdam non contemnendâ cognouimus relatione, quod per Germaniæ partes ſerpens antiquus perfidiæ noua venena diffundat, & Catholicam ſuper Natiuitate Saluatoris fidem neſcio qua fraudis ſubtilitate ſubuertere molitur, dogmatizans Chriſti infantiam per Virginalis ianuam vuluæ, humanæ Natiuitatis verum non habuiſſe ortum, ſed monſtruosè de ſecreto ventris, incerto tramite luminis in auras exiſſe. Quod non eſt naſci, ſed erumpi. Quod enim vias vteri naſcendo non eſt ſecutum, ſed quacumque verſum, tanquam per parietem domus erupit, non iure natum eſſe, ſed violenter egreſſum. Iam ergo nec verè natus Chriſtus, nec verè genuit Maria.*

De Partu B.Virginis.

Et cap. 2. *Sed quaſo cur refugis adſcribere Chriſto Naturalem Virginalis portæ progreſſum? propterea, inquit, quoniam ſi vteri portam exiuit, non eſt Virginis integritas intemerata. Equidem per quemcumque locum fuerit egreſſus, conſequenter ſecundum tuam ſententiam integritas eſt violata: ſi enim Saluatoris ortus viam naturæ neceſſario fuerat corrupturus, neceſſario quoque quacumque exiuit, ſiue per latus, ſiue per ventrem, ſiue per renes, ſiue per ſuperiores inferioreſue corporis partes non abſque integritatis damno proceſſit. Abſit vero Catholicis ſenſibus, vt Natiuitas, per quam reſtaurata fuit corrupta, quod corruperit, integra credatur.*

Contrariam ſententiam tenuit Paſchaſius Ratbertus Corbejenſis Abbas, vir iſtis temporibus inter doctiſſimos habitus, tomoſque duos edidit de partu B. Mariæ Virginis, quos Abatiſſæ & Sanctimonialibus Sueſſionenſibus dedicauit, his verbis eas compellans, *Quæſtionem*, Chariſſimæ, *de partu B. Mariæ Virginis mihi nuper allatam vobis perſoluere decreui, quoniam vos eam plurimum amare non ambigo: vt ex hoc ſciatis, quantum vos diligam, longe diu à puero veſter alumnus, multo iam ſenio confectus.*

Vehementer verò inuehitur in quoſdam cœnobij ſui fratres, qui naturalem naſcendi modum Chriſto affingebant. *Nunc*, inquit, *quia quorundam fratrum rurſus impudica quaſi percunctando laborat temeritas, decreui ad vos, Matronæ Chriſti de his ſcribere, quæ ipſi curioſius contra eius pudicitiam conantur explorare. Dicunt enim non aliter B. Virginem Mariam parere potuiſſe, neque aliter debuiſſe, quàm communi lege naturæ: & ſicut mos eſt omnium fœminarum, vt vera Natiuitas Chriſti dici poſſit: aliàs autem inquiunt, ſi non ita natus eſt, vt cæteri naſcuntur infantes, vera natiuitas non eſt, & ideo ne phantaſma putetur, aut ne ſicut aqua per alueum tranſiſſe, ita per vterum Virginis abſque naſcentis ordine credatur natus, pium eſt ſentire ſic cum lege naturæ natum fuiſſe, quomodo naſcuntur cæteri infantes: & eam ſic peperiſſe ſicut reliquæ pariunt Mulieres. O cæca pietas quæ tam impiè ſentit de Maria Virgine!*

Hæc tandem Quæſtio in cœnobiis orta ita omnium Catholicorum animos offendit, vt non vltra progreſſa fuiſſe videatur, conſtanſque ſemper in Eccleſia hæc ſententia eſt, B. Virginem modo ſupernaturali concepiſſe & peperiſſe.

841. Anno 841. Carolus Caluus à Lothario prope è Francico Regno deturbatur: ab eodemque Lothario Ebbo Remensem sedem Imperiali Edicto recuperat, quod legitur apud Flodoardum l. 2. c. vltimo. Huicce restitutioni subscripserunt 20. Episcopi, plures Presbyteri & Diaconi. Et hoc Edicto munitus Ebbo sedem pristinam repetit post sex annos suæ depositionis, tenetque per annum aut circiter, Ordinationes celebrat, Clericos ordinat, & cætera munia Episcopalia obit. Quæ res deinde occasionem dedit Theologis disputandi, an ordinationes illæ legitimæ essent, & an Clerici per Ebbonem ordinati iterum ordinari deberent. Certè cum Episcopi Gallicani restitutioni eiusmodi obstiterunt, aientes Ebbonem à se ipso atque à 43. Episcopis in Synodo apud Theodonisuillam habitâ damnatum, non posse à minori numero restitui; ac poinde irrita esse, quæcumque faceret non legitime restitutus. Qua de re sic Flodoardus. *Cui restitutioni præfata, quæ Suessionis habita est, contradixit Synodus, asserens quod damnatus à se, atque à 43. Episcopis, à minori numero non præualuit.*

842. Verum anno sequente qui fuit 842. victo Lothario in agro Antissiodorensi ad villam quæ dicebatur Fontanedum, Ebbo Calui iustam iram veritus iterum sedem quam malè recuperauerat, deseruit; nec à Caluo deinceps, nec à Papa restitutionem obtinere potuit. Eo igitur anno in conflictu Ciuili & fraterno opes Franciçæ omnino conciderunt: quippe Carolus aduocato Ludouico è Bauaria absentis Lotharij copias superauit quidem, sed tam cruento prælio tamque funestâ victoriâ, vt centena virorum millia cecidisse perhibeantur. Parumque tum abfuit, quin Francia Lothario omnino cederet fatiscentibus Francis & prope animum & arma abiicientibus, cum auditum est Carolum quoque interfectum: sed præter spem è mediis hostium globis erumpens animos suis reddidit & victoriam. Is quoque rumor Regis interfecti statim vrbes vicinas occupauit, & timore corripuit: contrarius deinde omnium plausus excitauit. Hac de re Lupus Ferrariensis Ep. 33. *Præcellentissime Domine, & si dicere audeam, amantissime, auditâ nuper status vestri aduersitate ineffabili dolore distabui. Namque mecum reputabam vestræ nobilitatis indolem, quam cupio ætatis maturitate ac sapientia grauitate consummari, nimis immaturè nobis ablatam. Id quia irrecuperabile videbatur, quoniam id constanter fallax fama iactaret, totum me cum fratribus qui mecum Deo seruire satagunt, ad impetrandam salutem animæ vestræ contuleram. Cui vehementer timebam quorundam non satis Deum timentium persuasionem obesse. Verum quoniam sospitate vestra donati sumus, incredibili gaudio repleti sincerâ fide Maiestatem vestræ Celsitudinis admonemus, vt omnipotenti Deo nobiscum gratias habeatis.*

Ad hunc annum referunt aliqui historiam seu potius fabulam Ianæ Anglicæ Papissæ, quam aiunt sedem Pontificiam tenuisse per biennium cum quinque mensibus & diebus tribus, nomenque Ioannis VIII. assumpsisse. Commemorant verò illam cum sacerdote quodam Anglicano versatam Moguntiæ & è Cœnobio Fuldensi, vbi aliquandiu bonis Artibus instructa fuerat, ductam Athenas ea demum litterarum laude floruisse, vt Romam regressa Pontificatum obtinuerit; sed tandem conceptum ex scortatione fœtum enixam publicè, partúsque doloribus in solemni processione extinctam occubuisse, cum biennium & vltra orbi Christiano turpiter illusisset. Huius fabulæ authores primi vulgò feruntur fuisse Radulphus, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, Gotfridus Viterbiensis, Martinus Polonus, Platina & alij. Verum hæc omnia mera esse figmenta euincit constans Pontificum series, quæ iis temporibus nunquam interrupta fuisse legitur plus quam 15. diebus. Adde quod alij Sergio II. alij Leoni IV. eam successisse scribunt an. 855. Quidam anno 840. ad Pontificatum promotam, quo tempore sedebat adhuc Gregorius. Præterea nullus authorum veterum huius historiæ meminit; non Franci nostri, qui cum Romanis frequens commercium tunc temporis exercebant: non Rabanus, non alij scriptores Fuldenses: non Anastasius Bibliothecarius: non veteres Græci Pontificiæ sedis Rom. inimici. Postremo etiam ipsi hodierni Hæretici, iique qui pro doctissimis habentur, fabulosa esse fatentur, quæ de Iana illa referuntur.

843. Anno 843. Pacem tandem ineunt fratres. Carolo relinquitur Francia: Ludouico cedit Germania, Lothario tota Italia & media inter Germaniam & Fran-

ciam Prouincia, quæ ab eo Lotharingiæ nomen habuit & adhuc retinet. Pipino Pipini filio Aquitania, qua tamen Carolus eum paulo post spoliauit. Ille eodem anno Hirmentrudem Wodonis & Ingeltrudis filiam, illiusque Adhelardi neptem, cuius sapientibus consiliis Ludouicus Pius Rempub. pacificè gubernarat, Coniugem accepit. Quamobrem à Populo qui Adhelardum amabat mirifice dilectus est: à Politicis non satis sanè vtilitati publicæ consulere putabatur, cuius nempe intererat cum exteris Regibus fœdus contrahere ad auxilium contra fratres si opus esset, comparandum. Verum amorem populi, quem hisce nuptiis se demeriturum pro certo habebat, præfert; & nuptias explet 18. Kal. an. atque apud S. Quintinum Veromanduorum Natalem Domini celebrat.

Eodem anno Normani, gens ferox e Daniæ finibus orta, numerosa classe aduecti Nanneticam ciuitatem capiunt, vastant & diripiunt à Lamberto quodam ciuitatis illius Comitatum affectante aduocati: dici non potest quantam ibi stragem ediderint Laicorum atque Clericorum & Sacerdotum. Episcopum ipsum nomine Guihardum, seu vt aliqui scribunt, Guntbodum variis tormentis enecant. Carolus eorum furorem reformidans largitionibus potius allicit, quàm auertit: vt ex sequentibus patebit.

Scribit quoque ad hunc annum Sigebertus Theodulphum Aurelianensem prosas & versus qui in Ecclesia cantari cœperunt, composuisse & edidisse. Verum ille & cum illo Trithemius & Baronius hallucinantur, qui vitam Theodulphi ad hæc vsque tempora protrahunt: certum est enim Ionam qui illi in Episcopatu successit, interfuisse Collationi Parisiensi de cultu Imaginum an. 825. Sirmondus vero coniicit Theodulphum obiisse circa an. 821. At hoc anno obiit Ardo Smaragdus Theodulphi Discipulus, vir Doctrina & sanctitate præclarus, quem aiunt fuisse Monachum Aniani Cœnobij in Diœcesi Monpessulensi. Alij distinguunt tres Smaragdos, vnum Abbatem S. Michaelis vulgo *S. Miel*, cuius meminit Frotharius Episcopus Tullensis in Ep. 1. ad Hilduinum, quem D. Lucas Dacherius ait interfuisse Synodo cuidam Romanæ sub Leone IV. simul cum Iesse Ambianensi & Adhelardo Corbeiensi Abbate à Carolo M. missis: huncque ait dedicasse Ludouico Pio, opus Aureum, inscriptum, Via Regia: obiit autem circa an. 823. Alterum Anianæ Monachum hoc anno 843. defunctum: 3. Luneburgensis Monasterij in Saxonia Abbatem circa an. 972. de iis Surius in Catalogo virorum Illustrium.

Eodem anno aut certè superiore obiit Ionas Episcopus Aurelianensis Theodulphi successor, vir inter doctissimos Theologos numeratus, nec minus in rebus agendis peritus: quem Adreualdus Floriacensis lib. 1. de miraculis S. Benedicti c. 25. in litem, quæ Floriacensibus intercedebat cum San-Dionysianis, Iudicem aduocatum fuisse scribit simul cum Donato Melidunensi Comite, quos *Iudices legis Salicæ* appellat. Ei in Episcopatu successit Agius Presbyter Palatij Caroli Calui, & à Wenilone Metropolitano Senonensi est consecratus.

Anno 844. Sergius II. ad Regimen Vniuersalis Ecclesiæ Gregorio successit. 844.
Illi ante promotionem *os porci* cognomen erat, quod quia turpe & ridiculum videbatur, deposuit, & Sergius vocari voluit, vt scribit Martinus Polonus & alij. Atque inde factum putant, vt summi Pontifices nomen Gentilitium & proprium mutare soleant in sua creatione. Quanquam alij huiusce mutationis rationem afferunt sanctiorem, quod nimirum Christus instituens Simonem in Pontificem, Petrum vocarit; & vt admoneantur hoc facto Pontifices sibi cum nomine mutandos esse mores & affectus humanos, induendumque nouum hominem. Hic Pontifex dicitur fuisse origine insignis, fide purus, prædicatione liberior, Deo humilis, hominibus valde amabilis, pauperum & indigentium consolator. Ad confirmandam autem eius electionem Lotharius Imperator Ludouicum primogenitum Romam misit cum amplissimo comitatu prælatorum & principum: & ille ab eo in regem Longobardorum inunctus & inauguratus est. Huic solemnitati affuit inter cæteros Ebbo ille Remensis, qui à Sergio postulans in integrum restitui, hoc tantum obtinere potuit, vt inter Laicos communicaret.

845. Huic Pontifici an. 845. Rabanus librum misit de S. Cruce per Aschoricum & Rupertum Monachos. Quod opus laboriosum, ait Auentinus suo æuo opera Ioannis Rheuclioi Hebræarum litterarum Instauratoris ab Thoma Anshelmo fuisse diligentissimè excusum.

Eodem anno Normani ducibus Ragenario seu Regnero & Rorico capta Burdigalâ, Petragorio, Xantone, Lemouico, Turonibus, Aurelia & aliis plurimis ciuitatibus Luteciam inuadunt & suburbana diripiunt 15. kal. April. quæ erat vigilia paschæ, dum populus sacris intentus erat, occasionem nacti rei malè gestæ cum Britonibus, quibus Carolus succubuerat: quem proinde cogunt à se pacem mercari & ingenti pretio redimere. Scribit Aimoinus l. 5. c. 20. Ragenarium victoriâ elatum & insolescentem triduo post direptum San-Germano-Pratense cœnobium subito concidisse.

Eodem anno in Synodo Bellouacensi, cui præsedit Wenilo Archiepiscopus Senonensis & affuit Ercanradus Episcopus Parisiensis, vnanimi omnium conspirante consensu diligitur in Archimystam Remensem Hincmarus Monachus San-Dionysianus: quæ Ecclesia per decem annos à Fulcone Presbytero, deinde à Nothone vtcunque administrata fuerat. Hunc virum Academiæ Parisiensis alumnum vocat Ludouicus Seruinus: at Flodoardus l. 3. ait eum à pueritia in Monasterio S. Dionysii sub Hilduino Abbate *Monasteriali Religione nutritum & studiis litterarum imbutum*, indeque pro sui tam generis, quàm sensus nobilitate in Palatium Lodouici Imperatoris deductum familiaremque ipsius notitiam adeptum fuisse, fidelitatem quam Abbati suo Hilduino bonis spoliato & in exilium amandato præstitit, mirificè prædicat: quippe eum exulantem secutus est, eidemque postliminium ab Imperatore obtinuit & restitutionem in integrum; & licet eum Abbas restitutus in obsequium suum contra fidelitatem Imperatori debitam pertrahere tentasset, nec potuisset, nihilominus ei prodesse studuit apud ipsum Imperatorem Abbati offensum ob recidiuam conspirationem.

846. Anno 846. Lotharius Imperator audita Hincmari promotione ad sedem Remensem & eiusdem fidelitate erga Carolum Regem, exigit à Sergio litteras ad retractandam Ebbonis Depositionem Treueris. Guntboldus Archiepiscopus Rothomagensis iubetur conuocare Concilium, Hincmarumque citare. At legatis Papæ iuxta condictum non venientibus, Guntboldus annuente Carolo ex litteris Pontificiis synodum condicit Parisiis, ad quam Ebbonem per Litteras & Legatos vocat: at Ebbo nec venit, nec Vicarium pro se, nec litteras mittit. Itaque habita est an. 847. Synodus Parisiis, cui adfuerunt ipse Guntboldus, Wenilo Senonensis Archiepiscopus cum Suffraganeis suis, Landrannus Turonensis cum suis: Hincmarus etiam cum suis, & ex Concilij sententia Ebboni per litteras omni deinceps administratione Remensis Ecclesiæ interdixerunt, donec iuxta mandatum Papæ se sisteret, atque in Generali Concilio definitionis sententiam acciperet. Sed ille, inquit Flodoardus, *ad nullam synodum vel ad sedem Apostolicam vocem post a reclamationis, vel repetitionis de sede Remensi aut de ordine suo emisit.*

847. Ad eundem annum refert Auentinus in Germania floruisse Poëtas plurimos, Historicos & Diuinæ Philosophiæ Doctores clarissimos: in Sueuia Strabonem Monasterij San-Gallensis Antistitem, Rabanum eodem an. die Dominica 26. Iunij Archiflaminem Moguntinum, Germaniæ Primarium Pontificem factum: In Francia Orientali apud Fuldam Rudolphum Rabani Discipulum eiusque vitæ scriptorem: qui commentarios in omnes sacræ historiæ libros ediderunt; quos GLOSSAM ORDINARIAM vulgo nuncupant. In Francia nostra Hincmarus, Æneas postea futurus Episcopus Parisiensis, Lupus Ferrariensis, Helias Scotigena, Heriboldus Antissiodorensis, Wenilo Archiepiscopus Senonensis præ cæteris florebant.

Eodem anno Leo IV. post Sergium in Cathedra S. Petri sedit, eamque tenuit annis 8. mensibus 3. diebus 6. fuit multæ patientiæ & humilitatis, largus pius atque benignus, amator Iustitiæ, in diuinis scripturis versatissimus, omni denique laudum genere cumulatus, ab infantia ob litterarum studia inter Monachos enutritus; quam didicerat morum integritatem in Pontificatu retinuit. Is autem inter cætera statuit, prædecessorum suorum Stephani & Eugenij

Eugenij exempla imitatus, vt iuxta Basilicas claustra & scholæ constituerentur, in quibus clerici Ecclesiasticis imbuerentur disciplinis. Statuit quoque vt Assumptionis B. Mariæ octauæ celebrarentur in Ecclesia Rom. quod ante ipsum non fiebat.

Eo sedente & Lothario imperante Sarraceni nauibus adducti ad littora Hetruriæ, plurimis ciuitatibus damna innumera inferunt: deinde Romam properantes omnia suburbana flebiliter depopulantur, Basilicam S. Petri quæ tunc erat extra septa, diripiunt; altare sacrum profanant, spoliant & onusti præda ad naues redeunt. Veriti autem Romani ne deinde locus ille direptionibus pateret, Pontificem rogant, vt quod Leo III. inceperat, perficiat, validisque propugnaculis muniat, spondentes in eam rem omnia sua collaturos. Contribuunt quoque in opus tantum Lotharius, Ludouicus & Carolus, quod anno 848. anno 6. Pontificatus absolutum est.

Anno 848. Rabanus Maurus Magnentius tunc Moguntinus Archiepiscopus Synodum celebrat Moguntinensem aduersus Gothescalcum Theologum, natione Belgam, professione sacerdotem, & vt aliqui scribunt, Monachum, de prædestinatione & redemptione hominum dogmata quædam scriptis & voce spargentem Catholicis auribus male sonantia: nempe homines ineuitabili lege & necessitate prouidentiæ diuinæ siue inferis siue superis destinatos esse. Ex sententia autem Synodi ad Archiepiscopum suum Hincmarum Belgicæ Primatem remissus est. Sacramento prius dicto nunquam se in Germaniam rediturum. De eo amplius dicetur infra. Huic Synodo dicitur inter cæteros Eginhartus interfuisse tunc Abbas Selingenstadiensis vnà cum cæteris eiusdem Prouinciæ Abbatibus: cui paulo post defuncto & in Basilica sua Selingenstadiensi tumulato, quam ipse proprijs sumptibus & impensis construxerat, Rabanus ipse vt amico charissimo & Caroli M. quondam Secretario hoc Epitaphium posuit.

Te peto, qui templum hoc ingrederis, ne noscere spernas,
Quid locus hic habeat, quidue tenens moneat.
Conditus ecce iacet tumulo vir nobilis isto;
Einhartus nomen cui Genitor dederat.
Ingenio hic prudens, probus actu atque ore facundus
Extitit, at multis vtilis arte fuit.
Quem Carolus princeps propria nutriuit in aula:
Per quem & confecit multa satis opera.
Nam horum sanctorum condigno functus honore
Exquirens Roma corpora duxit & huc.
Vt multis prosint precibus curaque medela
Ipsiusque animæ Regna poli tribuant,
Christe Deus hominum saluator, Rector & Author,
Æternam huic requiem da super astra pius.

Nempe Eginhartus reiectis Palatij & Regni negotiis post obitum Caroli in prædio suo de Mulenheim Basilicam extruxerat, diuinisque officiis addixerat, & in honorem SS. Marcellini & Petri dedicarat, quorum corpora ex vrbe Roma sumptibus propriis in Franciam transferri curauerat. Hic obiter corrigendus error nonnullorum aientium Eginhartum anno 843. obiisse. Certius enim est quod scribit Trithemius, qui omnia Abbatiæ Selingenstadiensis scrinia lustrauit, eum huicce Synodo Moguntinæ interfuisse.

Anno 849. Adelolfus, seu Atulphus Rex Anglorum Romam profectus ad Leonem IV. eidem Insulam suam vectigalem facere pergit ex denario S. Petri in gratiam Scholarium Anglicanæ nationis. 849.

Male Trithemius hocce vectigal ab hoc Principe institutum scribit. Nam vt supra docuimus ex Annalibus Anglicanis Offa II. Adriano tum sedente in Cathedra S. Petri Denarium illum quem vocarunt ROMSCOT in eam rem vouerat. Imo contendunt nonnulli non Offam, sed Inam Occiduorum Saxonum Regem genus illud tributi primum instituisse: at Atulphum auxisse: idque ex Polydoro & Sabellico scribit Genebrardus. Ioannes Laziardus in Epitome Historiæ Vniuersalis sic breuiter hac de re. *Hoc tempore Adulphus Rex qui primus toa*

tius Angliæ obtinuit Monarchiam, & Romam veniens tum Leone Papa nummum argenteum de vnaquaque domo obtulit S. Petro in anno, qui vsque hodie soluitur & sterlingus vocatur. Forte Denarius ille, qui in vsum & sustentationem pauperum scholarium Anglicanæ Nationis institutus fuerat, conuersus est ab Atulpho ad constructionem arcis S. Petri ad quam omnes Reges Christani de Regnis suis aliquid contribuerunt. Cluuerius maliciosè ait Cantiam & Northumbriam ad redimendum Popularibus suis pœnitentiæ onera, id vectigal obstrinxisse Pontifici.

Hisce temporibus Hincmarus Archipræsul Remensis res raptas & Laicis hominibus aut Clericis à Regibus attributas ipsi Ecclesiæ restituere conabatur: & in eam rem à Carolo multiplices litteras impetrauit: quas legere est apud Flodoardum lib. 3. Hist. Rom. in quarum vna sic habet Carolus. *Nouerit omnium Dei fidelium ac nostrorum solertia, quia Res ex Episcopatu Remensi, quas magna necessitate & per omnia inuiti, dum à Pastore sedes illa sancta vacaret, fidelibus nostris ad tempus, vnde quoddam temporale solatium in nostro haberent seruitio, commendauimus, electo & ordinato munere S. Spiritus per Dei & nostram dispositionem in eadem S. Sede Hincmaro Archiepiscopo, hoc nostræ authoritatis præcepto cum integritate quidquid exinde nos fidelibus nostris beneficiauimus, præsentialiter restituimus.*

Erat enim iste mos in Regno Gallicano, vt quando sedes aliqua Episcopalis vacabat, Reges sacra ministeria per Chorepiscopos peragi curarent, res vero ac facultates sibi suisque attribuerent: quem peruersum morem petiit Hincmarus à Leone reformari: eumque consuluit per litteras, an ij quos, vt scribit Flodoardus, temeritas Chorepiscopalis ordinasset, & quibus spiritum S. consignando tradere præsumpsisset, iterum ordinandi essent & confirmandi: item an ij, quos Ebbo reuersus postliminio & à Lothario ex Synodali quadam sententia restitutus ordinauerat, rectè essent ordinati.

Legimus quoque apud Flodoardum voluisse Hincmarum Romam proficisci ad obtinendam quorundam Priuilegiorum confirmationem, sed à Carolo retentum scripsisse tantummodo ad Leonem petiisseque suæ sedi confirmari ius antiquum consecrandorum Franciæ Regum: Stephanum enim II. Pipino, Leonem III. Carolo M. Apostolica munia: Alium quoque Stephanum Ludouico Augusto Imperiale Diadema in eadem sede contulisse. Et ad hoc impetrandum ope & auxilio Lotharii Imperatoris vsum fuisse, quem idem Flodoardus scribit in hanc rem ad Papam destinasse & legasse Petrum Spoletinum & alium Petrum Aretinum Episcopos.

850. Anno 850. Freculphus Monachus olim Fuldensis, deinde Lexouiensis Episcopus Rabani Auditor & Helisachari obit: vir inter doctissimos habitus: scripsit Chronicon cuius primam partem dedicauit Helisacharo præceptori quondam suo, ab initio mundi ad Christi Natiuitatem.

851. Anno 851. 26. April. die S. Richarij obit quoque Paschasius Ratbertus Abbas S. Petri Corbeiensis ad Somonam in Diœcesi Ambianensi, vir & ipse doctissimus, ad cuius vitam pertinent multa quæ habet Cellotius Iesuita in Historia Gothescalci. De eo fusius dicetur alibi.

Eodem tempore Hincmarus auget numerum Canonicorum Ecclesiæ Remensis, fundatque Zenodochium seu hospitale, quod postea in scholam conuersum est: de hacce fundatione Flodoardus l. 3 c. 18. *Canonicis huius Remensis Ecclesiæ Hospitale constituit ad susceptionem peregrinorum vel pauperum congruis ad id rebus deputatis cum consensu Coepiscoporum Remensis Diœceseos atque subscriptionibus eorundem: ea conditione vt nullo vnquam tempore quilibet Episcopus, vel qualibet persona easdem res cuiquam in beneficium dare, vel in alios vsus quocunque modo abstrahere præsumat: neque aliquem censum vel redhibitionem exinde accipiat; sed totum quidquid ex ipsis rebus iustè acquiri potuerit, in vsus Pauperum atque Canonicorum secundum modum descriptum in Priuilegio à se & cæteris Episcopis confirmato expendatur.*

853. Anno 853 habita est 6. Kal. Maias frequens Synodus Suessione in Sam-Medardensi Cœnobio ad retractandam Hincmari & Ebbonis causam. Cui inter cæteros affuerunt Rex ipse Carolus, Wenilo Senonensis Archiepiscopus, Amalricus Turonensis, Theodericus Cameracensis Episcopus, Rothaldus Suessio-

nensis, Agius Aurelianensis Ionæ successor, Prudentius Trecensis, Lupus Ferrariensis Abbas, Bernardus Floriacensis, Odo Corbeiensis Paschasij Ratberti successor. Ercanradus Episcopus Parisiensis non affuit, sed eius litteræ Canonicæ lectæ sunt, sua & Archiepiscopi Coepiscoporumque suorum manibus confirmatæ, quas ad petitionem Remensis Ecclesiæ Cleri ac plebis Hincmaro tribuerat.

In hac Synodo pronunciatum est Hincmarum rite & Canonicè ordinatum: quidquid verò in ordinationibus Ecclesiasticis post depositionem egerat Ebbo, secundum traditionem Apostolicæ sedis præter Baptismum, irritum esse, & ordinatos ab eo Gradibus Ecclesiasticis priuatos esse censendos. Quod Decretum Benedictus III. Leonis successor approbauit.

Eodem anno Ercanradus Episcopus Parisiensis obit, cui à Clero substituitur Æneas è Palatinis scholis ad Cancellariatum euectus: de cuius electione fusè agit Lupus Ferrariensis Ep. 98. nomine Ecclesiæ Parisiensis ad Wenilonem Metropolitanum Senonensem & Suffraganeos, his verbis.

Religiosissimis Patribus & Fratribus Weniloni Metropolitano Senonicæ sedis Antistiti & Vniuerso Clero eius & cæterarum Ecclesiarum Præsidentibus, quæ in Diœcesi memoratæ sedis censentur, cunctis in eis Domino famulantibus Clerus matris Ecclesiæ Parisiorum & fratres Cœnobij S. Dionysij, & S. Germani & B. Genouefæ ac Fossatensis, diuersorumque Monasteriorum vnanimitas præsentem & futuram salutem. Venerabilem pastorem nostrum Ercanradum nuper decessisse, eum longè lateque diuulgatum sit, tum sanctitatem vestram latere non potuit, nosque affici mœstitia de vocatione Patris defuncti, ac sollicitudine permoueri de electione successuri prudentia vestra intelligit. Cum enim principaliter se futurum Dominus Iesus pollicetur cum eis qui Principes Religionis existunt, non patimur diu carere Antistite, cuius doctrinâ ad salutem nostram instituamur, exemplo informemur, benedictionibus in Nomine Domini muniamur. Eius vt pote bonorum omnium auctoris nequaquam nos cura destitutos firmissimè credimus, dum ipse curas nostras sua clementia sustulit & vota vltroneâ benignitate præuenit. Namque ipse in cuius manu cor Regis est, gloriosi D. nostri Caroli, quemadmodum plenè confidimus, menti infudit, vt eius nos regimini committeret, quem in diuinis & humanis rebus sibi fidissimum multis argumentis probasset. Igitur Dei pronam in nos amplectentes misericordiam & Regis nostri piam suscipientes prouidentiam, Æneam cuius præconia præmisimus, concorditer omnes eligimus. Æneam Patrem & Æneam Pontificem habere optamus. Quamuis enim tanta prouidentia ac probitate præcellentissimus Rex noster polleat, vt solum eius Iudicium de viro memorato posset sufficere, tamen conditionis humanæ non nescij futurarumque curiosi rerum nos ipsi propositum ac mores longè prius inspeximus & inter graues probatasque personas & sanctitate feruentes, hunc quem Antistite[illegible] habere cupimus, vt nunc palam est absque errore annumerauimus. Proinde [illegible] patres, ne dilatione Diuini & Regij Beneficij torqueamur, sed nobis suspensis, nobis desiderantibus, nobis flagitantibus ponatur celeriter lucerna super candelabrum, vt lumen veritatis populus Dei videat, & æmula deuotione [illegible] vestigia tenens sempiternæ beatitudini præparetur. Professionem vero [illegible] consensus in Æneam Deo annuente per vestrum ministerium nobis futurum Antistitem subscriptionibus nostris certatim roborauimus, vt nostra vnanimitate comperta votum summa properantia compleatis.

Ad hæc rescribunt Wenilo & S[illegible] eundem Lupum Ep. 94. vehementer se probare electionem hu[illegible]mmè Canonicam propter tanti viri sibi & omnibus cogniti excellentiam [illegible] merita. *Quis enim*, inquiunt, *vel leniter tetigit Palatium, cui labor Æneæ non innotuit, & feruor in Diuinis rebus non apparuit? quamobrem Electionem vestram in eo factam Deo propitio libenter sequimur, vt eum profuturum populo eius ad dignitatem Pontificatus promouendam concorditer decernamus.*

Nec mirum si Æneas manu & calamo Lupi vtitur: erant enim amicissimi. Vnde Lupus eum rogat Ep. 119. vt Neptis suæ filio Beneficium aliquod Ec-

clesiasticum conferat eidemque Tutorem constituat. Et Ep. 115. eundem rogat, vt data occasione Carolum interroget, num sibi velit etiam præmij seu stipendij partem facere, quod professoribus Palatinis promiserat, sibique etiam nuper pollicitus fuerat, se verò libenter & vltro ad docendum rediturum. Sic ergo ille ad Æneam.

Carissimo suo Æneæ Lupus Æternam salutem. Doctrina studiosissimo Regi nostro, quemadmodum vobis post alia, intentionem meam aperui, quod LIBERALIVM DISCIPLINARVM *laborem recolendo & alios instituendo fauente totius boni authore Deo vellem repetere, si etiam ipse habiturus Pramy communionem sua indulgentia concessisset. Quod votum meum sereno vultu sermonibusque blandis amplexus, vt ad effectum valerem perducere, se curaturum promisit, id vobis continuo significandum credidi, ne oblata occasione nesciretis ad tanta rei adnisum quibus esset inuitandus alloquiis.*

Idem fere rescribit ad Ludouicum Abbatem San-Dionysianum Caroli Regis consanguineum, sibi scilicet in animo esse, cum omnia bona sua in expeditione Aquitanica & Burgundica amisisset, professionem litterarum resumere. *Cupio etiam si Deo placet, quod didici & semper disco, docere: quas res, prater vltimam, ea enim velut Reipubl. inutilis iudicaretur, qua meo iudicio caterarum est grauissima, si me euocare voluerit ad Comitatum Regium, quaso suggerite.* Et quanquam ille Ep. 1. ad Eginhartum conqueritur de inopia Magistrorum & litterarum depressione, fatetur tamen Ep. 35. liberales artes præsertim eloquentiam, reuiuiscere cæpisse. *Reuiuiscentem,* inquit, *in his nostris Regionibus sapientiam quosdam studiosissimè colere pergratum habeo.* Qua vero in re sapientia illa consistat, indicat postea. *Etenim plerique ex eo cultum Sermonis quarimus, & paucos admodum reperias, qui ex ea morum probitatem, quod longe conducibilius est, proponant addiscere, & lingua vitia reformidamus & purgare contendimus, vita vero delicta paruipendimus & augemus.*

855 Anno 855. Leone Pontifice defuncto sedes vacat 15. diebus: & tandem illi suffectus est Benedictus III. natione Romanus, Patre Patrodo, vir sanctissimus, qui eum à populo & Clero nec non nobilibus Romanis vrgeretur, vt electioni de se factæ præberet assensum, multis cum lachrymis genua flectens flebili voce dixisse fertur Rogo vos Fratres ne me in eam deducatis Ecclesiam, quia tanti culminis non sufficio ferre grauamen. At illi nihilominus renitentem ad Lateranensem Ecclesiam deducentes in Solio Pontificio collocarunt.

Eodem Anno Lotharius Imperator Reipub. curâ se abdicat, conuocatisque Proceribus tres Imperij partes tribus filiis assignat Ludouico maiori natu Imperium, Romam & Italiam: Lothario Lotharingiam. Carolo minori Galliam Narbonensem & Burgundiam. Ipse apud Cœnobium Prumiense, quod in agro Treuirensi situm est, Monachum induit, vbi paulo post obiit.

Anno 856. die 4. Febr. obiit Vltimus Discipulorum Alcuini Rabanus Magnen-
856. tius in Fuldensi Cœnobio à pueritia litteris imbutus: deinde Monachus, postea Abbas, postremo Archiepiscopus Moguntinus. Ipse adhuc viuens hoc sibi Moguntiæ composuit Epitaphum.

Lector honeste, meam si vis cognoscere vitam
Tempore mortali, discere sic poteris.
Vrbe quidem hac genitus sum, ac sacro fonte renatus:
In Fulda posthac dogma sacrum didici.
Quod Monachus factus Seniorum iussa sequebar,
Norma mihi vita Regula sancta fuit.
Sed licet incautè hanc nec fidè semper haberem,
Cella tamen mihimet mansio grata fuit.
Ast vbi iam plures transissent temporis anni,
Conuenere viri vertere facta loci.
Me abstraxere domo inualidum Regique tulere,
Poscentes fungi Prasulis officio.
In quo nec meritum vita, nec dogma repertum est,
Nec Pastoris opus iure beneplacitum.
Promptus erat animus, sed tardans debile corpus,
Feci quod poteram, quodque Deus dederat.

Nunc rogo te ex tumulo, frater dilecte, iuuando;
Commendes Christo me vt precibus Domino.
Iudicis aeterni me vt gratia saluet in anum,
Non meritum aspiciens sed pietatis opus.
Rabau uempe mihi nomen, & lectio dulcis
Diuinæ legis semper vbique fuit.
Cui Deus omnipotens, tribuas cælestia Regna,
Et veram requiem semper in arce Poli.

Anno 857. Normani iterum Lutetiæ Suburbana diripiunt, depopulantur & incendunt, præsertim verò Basilicam S. Petri in monte Leucotitio Ædemque Sangenouefianam: vt legitur in Annalibus Bertinianis ad hunc annum. *Dani Sequana insistentes, cuncta liberè vastant, Lutetiamque Parisiorum aggressi Basilicam B. Petri & S. Genouefæ incendunt.* Idem legitur in Chronico de Gestis Normanorum in Francia. De hac flebili Ædis San-Genouefianæ per Normanos combustione sic habet Stephanus Tornacensis ep. 164. ad Episcopum Londinensem. *Patres vestri secundum carnem Gentili adhuc ritu ac superstitione detenti Gallias innadentes in fortitudine brachij sui & in robore virium suarum, vrbes, castella, cæterasque munitiones ceperunt, vicos, villas & agros vastarunt, homines alios in prædam & captiuitatem abduxerunt, alios in ore gladij percusserunt, loca sancta incendio ac ruina ad solum vsque deiecerunt. Inter alias, quod sine suspirio ac singultu referre non possumus, aut debemus, Ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli, in qua B. Virgo Genouefa requiescit in corpore, regali ope & opere constructam Musiuo intus & extra, sicut Reliquiæ adhuc testantur, ornatam & depictam miserabili concremarunt incendio, nec Sacro loco parcentes, nec B. Virgini, aliisue sanctis, qui ibi requiescunt, venerationem exhibentes. Tandem per Dei gratiam Barbaries illa antiqua Christiana mansuetudine mitigata est & mutata; & Septentrionale frigus calore fidei liquefactum reiectis idolis Creatorem suum recognouit.* 857.

Anno 858. defuncto Benedicto assumitur ad Pontificatum Nicolaus I. natione Romanus, Patre Theodoro, sedetque annis 9. mensibus 2. diebus 20. vir sanctissimus, & cui post Gregorium Magnum vix vllus in Romana sede comparandus extitit, cuius consecrationi interfuit Anastasius Bibliothecarius, quamque Ludouicus Augustus Lotharij filius suâ præsentiâ cohonestauit & confirmauit. Erat autem ille aspectu pulcher, eloquio facundus, zelo feruentissimus, sermone blandus & humilis, consilio fortis, Regum ac Tyrannorum prope Dominus: dici enim non potest, quantâ ille authoritate orbi terrarum præfuerit, quàm fuerit Impiis terribilis, quantâ vi & constantia Imperatores, & Reges legibus Ecclesiasticis subdiderit, vno verbo quam sublimem Pontificatum reddiderit. Lotharium Ludouici Augusti fratrem, qui Thietbergam seu Riebergam vxorem legitimam ducta Gualdradâ pellice repudiauerat, exortem esse voluit Christianæ communionis. Theugaldum Treuirensem & Guntarium Coloniensem Archiepiscopos, qui fautores & adiutores criminis fuerant, de sedibus deiecit. Sic malè tractati Imperatorem adeunt, Papæ tyrannidem obtendentes citra Principum & Synodorum suffragia sententiasque Episcopos exauthorantis: sed frustra: non est ausus Imperator mutire. Hinc Teugaldus sibi melius consulens paret Nicolao: Guntarius sententiam excommunicationis & depositionis in se latam nihili faciens sedem repetit, sed malo suo: turpius enim eiectus est vt infra videbitur. 858.

Extant multa huiusce Pontificis Decreta, & præsertim ea quæ ad authoritatem supremæ sedis supra Reges & Imperatores pertinent: ad quos scribens, *Vbinam legistis*, inquit, *Imperatores Antecessores vestros Synodalibus conuentibus interfuisse? nisi forsitan in quibusdam, vbi de fide tractatum est, quæ vniuersalis est, quæ omnium communis est; quæ non solum ad Clericos, verum etiam ad Laicos & ad omnes omnino pertinet Christianos.* Hæc habet dist. 96. & addit. *Satis euidenter ostenditur à seculari potestate nec solui posse prorsus nec ligari Pontificem, quem constat à Principe Pio Constantino Deum appellatum, cum nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum sit. Sed & Theodosius minor sancta synodo scribens Ephesinæ prima dixit, Deputatus est ergo Candidianus magnificentissimus Comes Strenuorum Domesti-*

eorum transire usque ad sacratissimam Synodum nostram, & in nullo quidem qua facienda sunt de piis dogmatibus quaestiones seu expositiones, communicare: illicitum namque est eum qui nonsit in ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis intermisceri tractatibus.

De Scholis Publicis instituendis. Eodem anno Episcopi Gallicani in Concilio Carisiaco *de Cressy sur l'Oise*, articulos quosdam condiderunt de Regimine Regni: vnum verò de Palatinis Scholis inseruerunt: sic enim compellant Carolum. *Domum vestram domesticam sic nutrite, regite & disponite, vt quando Regni populus ad vos conuenerit, in vobis & Domesticis vestris videant qualiter se atque domum, quanta humilitate atque castitate, quàm sobriè, quàm iustè, quàm piè nutrire & disponere debeant & gubernare. Quidam sicut Quidam sapiens dixit, secundum mores Domini erit familia custodita. Et ideo* DOMVS REGIS SCHOLA DICITVR ET DISCIPLINA, *quia non solùm Scholastici, id est disciplinati & bene correcti sunt, sicut alij, sed potius ipsa* SCHOLA, *qua interpretatur* DISCIPLINA, *id est* CORRECTIO *dicitur.*

859. Cum autem nonnulli hisce temporibus, qui sibi videbantur supra cæteros sapere, plurimos errores spargerent circa præscientiam diuinam, prædestinationem, liberum arbitrium, item circa corpus & sanguinem Christi, adeout synodi synodis, Episcopi Episcopis aduersarentur & in contrarias sententias abirent; cuius dissidii author fuerat Gothescalcus, Episcopi Gallicani apud Saponarias in Tullensi Diœcesi an. 859. congregati concilium inierunt plurium Scholarum Publicarum erigendarum, in quibus tam humaniores litteræ, quàm sacræ disciplinæ docerentur, quasi non sufficiente toti Galliæ vna Palatina: atque eam ob rem Principes deprecari constituerunt, vt eas sua authoritate instituerent. VT SCHOLÆ *Sanctarum Scripturarum & humanæ quoque litteraturæ, vnde annis præcedentibus per Religiosorum Imperatorum studium magna illuminatio Ecclesiæ & eruditionis vtilitas processit, deprecandi sunt Pij Principes nostri, & omnes fratres & Coëpiscopi nostri instantissimè commonendi, vt vbicumque omnipotens Deus idoneos ad docendum, id est fideliter & veraciter intelligentes donare dignetur, constituantur vbique* SCHOLÆ PVBLICÆ, *scilicet vt vtriusque eruditionis & diuinæ scilicet & humanæ in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere. Quia quod nimis absurdum est & perniciosum maximè, diuinæ scripturæ verax & fidelis intelligentia ita iam dilabitur, vt vix iam eius extrema vestigia reperiantur: & idcirco ingenti cura & summo studio remedium procurandum est.* Huic Synodo subscripsit Æneas Episcopus Parisiensis.

Hinc patet iam ante fuisse quidem à Carolo M. & Ludouico Pio institutas SCHOLAS PVBLICAS, sed iniuriâ temporummagnâ ex parte tum pœne contabuisse: ac proinde admonendos fuisse Principes, vt ei rei incumberent, & Episcopos, vt si quos inuenire possent viros doctos, eos ad docendum propellerent. Hinc quoque patet SCHOLARVM PVBLICARVM necessitas, nempe ad coercendas hæreses, quæ tum præualebant, propterea quod minus studiosè sacræ scripturæ docerentur & humaniores litteræ negligerentur. PALATINAS certè Scholas vt repararet noster Carolus, nulli labori, nullis impensis pepercit: vndequaque enim viros doctissimos euocauit, & liberalitate sua atque præmiis ad docendum inuitauit: licet enim bellis externis & domesticis frequenter distineretur, si quid tamen habebat otij, cum viris doctis piisque illud ad Ecclesiæ decus & ornamentum pacemque conferebat. Qua de re eum vehementer laudat Nicolaus Pontifex Ep. pro Rothado Episcopo Suessionensi. *Laudanda est*, inquit, *frequens conuersatio & assidua cum Ecclesiasticis viris & cum Sapientibus vestra sedulitas, quam circa vtilitatem Ecclesiarum Dei vos habere auditu gratulabundo concipimus.* Sed de hoc Caroli studio dicetur infra pluribus. Vnum est quod hic omittere non licet, frequentibus synodis eum præsentem affuisse, & Patris Auique exemplo plurimas sanctiones Regno & Ecclesiæ vtiles edidisse.

860. Anno 860. habita est synodus Tullensis 14. Prouinciarum de Quæstione præsertim prædestinationis & cæteris Gothescalcianis, quæ Ecclesiam Gallicanam à duodecim aut quatuordecim circiter annis turbauerant & distraxerant. Rem prout gesta est, quantum ad historiam attinet, hisce Annalibus inserere non erit inutile, quoniam & Academici nostri in ea partem habent. Igitur vt rem ab ipso

initio arcessamus, Gothescalcus natione Belga, Presbyter, vt aliqui scribunt, vel vt alij, Monachus; vt vt sit, enutritus in cœnobio Orbacensi Diœcesis Suessionensis, vir tam sacris, quàm humanioribus litteris imbutus, præsertim vero in D. Augustini lectione versarissimus fuit, vt docet Walafridus Strabo in Carmine ad Gothescalcum: at in multis certè nimis curiosus: quamobrem reprehenditur à Lupo Ferrariensi, quem per litteras consulerat de visione Beatifica, an scilicet Beati Deum visuri essent oculo corporeo, an oculo mentis & spiritaliter. Ille vero Ep. 30, quia nouerat ingenium viri, admonet ne nimis alta scrutetur, & quæ supra se, ne inuestiget curiosius. *Proinde*, inquit, *semper soluendo & nunquam persoluendo Charitatis debito, te, suspiciende Frater exhortor, vt nequaquam vltra in talibus tuum ingenium conteras, ne his vltra quam oporteat, occupatus, ad vtilioravestiganda siue docenda minus sufficias. Quid tantopere quæramus, quod nobis nosse nec dum forsitan expedit? certè diuinitus illustrata mens Deo loquitur. Oculus non vidit Dominum absque te, quæ præparasti expectantibus te. Et nos ineffabilis illius visionis plenissimam rationem complecti animo, concretis vitiorum sordibus adhuc grauati desideramus?*

Ille circa an. 847. Presbyter consecratus à Rigboldo Chorepiscopo Remensi peregrinationem suscepit ad limina Apostolorum, prout id pluribus moris erat illis temporibus. Inde rediens inuisit Eberaldum Comitem in Gallia Cisalpina; apud quem aliquandiu commoratus cum Nottingo Episcopo Quæstionem forte mouit de gemina prædestinatione secundum mentem Augustini: at iste non satis fidens viribus Rabanum consulit, rogatque vt contra Gothescalcum scribat; quod facit Ep. ad Nottingum, simulque Eberaldum Comitem monet, vt prauæ Doctrinæ sparsorem domo expellat, aut ab errore deducat.

Gothescalcus nolens pro hæretico haberi, prædictæ Rabani Epistolæ respondet per Libellum, in quo de duplici prædestinatione differit, de voluntate Dei, de Christi morte pro omnibus hominibus, ac denique de libero arbitrio iuxta mentem Augustini. Rabanus Concilium in eam rem habet Moguntiæ an. 848. ei se sistit Gothescalcus & libellum fidei tradit. Quo lecto, seu intellecto seu non intellecto interea condemnatur, & remittitur ad Hincmarum Archiepiscopum Remensem, vt sub custodia habeatur & recludatur.

Anno 849. Habetur Synodus Carisiaca de mandato Regis Caroli, cui intersunt 12. Episcopi & nonnulli alij viri Ecclesiastici, eidemque iubetur se sistere Gothescalcus. Comparet, interrogatur, auditur & damnatur triplici de causa 1. quia fuerat ordinatus à presbyrero Chorepiscopo Remensi non habente potestatem ordinandi. 2. quia sacerdotio abusus fuerat prauè agendo & prauè docendo. 3. quia contra propositum Monachi Ecclesiastica & ciuilia negotia & iura conturbabat.

Er ob id triplici pœna afficitur, depositione seu interdicto, verberibus, carcere. Prima visa est nonnullis iniqua, quia illis temporibus solebant fieri ordinationes per Chorepiscopos. Altera crudelis & barbara. Tertia dura & inhumana propter diuturnitatem.

Tam malè ergo affecti viri docti status multos mouit ad miserationem & ad inquirendum in causam. Imprimis verò Amulo præsul Lugdunensis & tota eius Ecclesia inter omnes Gallicanas doctissima de pœnis questi sunt. Hincmarus præcipuus Gothescalci aduersarius rescripsit ad præsulem verbera non fuisse Gothescalco inflicta ex sententia Synodali, sed eum ab Abbatibus & Monachis sui ordinis, nempe Benedictini iuxta regulam S. Benedicti fuisse flagellis adiudicatum propter insolentiam. In Ep. verò ad Nicolaum Papam, quæ legitur apud Flodoardum nec depositionis, nec verberum, sed solius carceris mentionem facit, quasi ea sola pœna legitima fuerit & Synodalis. Ecclesia autem Lugdunensis lib. de 3. Epistolis, *Illud prorsus*, inquit, *omnes non solum dolent, sed etiam horrent, quia inaudito irreligiositatis & crudelitatis exemplo tandiu ille miser flagellis trucidatus est, donec sicut narrauerunt nobis qui præsentes aderant, accenso coram se igne libellum in quo sententias scripturarum siue SS. Patrum sibi collegerat, quas in Concilio afferret, coactus est iam pœne emoriens suis manibus in flammam proijcere, incendio concremare.*

Contra 3. verò pœnam, quâ scilicet Monasteriali custodiæ mancipatus est,

scilicet in Altum-villari Cœnobio Diœcesis Remensis, præterquam quod in eo quoque reprehensus est Hincmarus, quod eum non ad Orbacense Suessionensis diœcesis,vbi ille enutritus fuerat,remisisset, sed sub sua potestate in sua Diœcesi retinuisset, sic eadem Ecclesia scribit: *Illa eiusmodi hominis miserandi tam longa & inhumana in Ergastulum per tot annos damnatio; aliqua vt credimus compassionis benignitate & consolatione fuerat temperanda, vel etiam remouenda.* Neque tamen diuturnitas carceris eum à concepta sententia dimouet; in defensione doctrinæ suæ semper seu constans, seu obstinatus manet: duasque edit fidei confessiones; vnam breuiorem, alteram longiorem. Postquam dimissa est Synodus prædicta, Hincmarus suspicatus Prudentium Tricassinum ei non subscripturum, dat ad eum litteras, quibus queritur suam sibi præsentiam substrahi, significatque se ab eo consilium quærere velle de statu & compressione Gothescalci, intimans quid de ipso actum iudicatumque fuerat in Synodo, quo eum reclusum tenebat iudicio,quod multis modis eum conuerti tentauerit: an in Cœna Domini vel in Pascha debeat eum admittere ad audiendum sacrum officium, vel accipiendam communionem. Hæc & alia Flodoardus l. 3. c. 21.

Dum autem ab Hincmaro & fautoribus oppugnatur, alij eiusdem defensores se profitentur, vt testatur ipse Hincmarus c. 2. lib. de prædestin. Ratramnus Corbeiensis Monachus in Ep. ad Amicum, qua refutat Hincmari Ep. ad Reclusos. Prudentius Episcopus Tricassinus vir eximiæ sanctitatis Opusculum edit,quod Synodi Parisiensis ordinatione mittit ad Hincmarum & Pardulum Laudunensem Episc.cuius restat sola præfatio:Lupus Ferrariensis in Ep.ad Carolum authoritatibus SS.Patrum Prudentij sententiam confirmat. Lupus Seruatus Moguntinus presbyter libellum edit de 3. Quæstionibus, scilicet de Libero Arbitrio, gemina prædestinatione & Morte Christi. Ratramnus quoque iussu Caroli duplici libello aperit, quid de prædestinatione sentiat. Easdem partes tuetur Ecclesia Lugdunensis.

Rex Lupi Ferrariensis & Ratramni opera sibi oblata tradit Hincmaro an. 851. Hincmarus Amalario & Ioanni Scoto Erigenæ Magistris Palatinis eadem tradit examninanda.Isti contra Gothescalcum scribunt,sed perierunt Amalarij scripta: Scoti librum, seu potius selecta quædam illius Capitula Vvenilo Archiepiscopus Senonensis mittit ad Prudentium Tricassinum, contra quæ iste librum edidit, cui erat pro titulo. LIBER IOANNIS SCOTI CORRECTVS A PRVDENTIO.

Mittuntur eadem opera ad Ecclesiam Lugdunensem, quæ per M. Florum Diaconum respondet libro, qui inscribirur aduersus Scotum; & per Remigium Archiepiscopum Amulonis successorem respondet tribus Epistolis,Hincmari ad Amulonem, Parduli ad eundem, Rabani ad Nortingum: quo libro Gothescalci doctrinam probat esse Orthodoxam & tenendam. Præterea idem Remigius alium librum edit sub hoc titulo, ABSOLVTIO QVÆSTIONIS DE GENERALI PER ADAM DAMNATIONE ET SPECIALI PER CHRISTVM EX EADEM EREPTIONE ELECTORVM.

Ita incalescentibus animis Carolus Carisiacam iubet haberi Synodum eique se præsentem exhibet. Ibi Hincmarus & alij rum Episcopi,cum Abbates & viri Docti 4. edunt Capitula contra doctrinam Gothescalci,iisdemq; tam Rex quam ipsi subscribunt, præter Prudentium Tricassinum, qui paulo post vocatus à Wenilone ad Synodum Senonensem de consecratione Æneæ Episcopi Parisiensis Electi, infirmitate detentus per Vicarium scripsit se illi consecrationi consentire,si modo Æneas his 4. Capitulis subscribat. 1. liberum arbitrium semper ad omne opus bonum Dei gratia indigere. 2. quosdam impenetrabili iudicio prædestinatos esse ad pœnam. 3. Christi sanguinem pro solis credentibus fusum. 4. omnes quoscunque vult saluare, & quicunque non saluantur, penitus non esse illius voluntatem vt saluentur. Similiter Ecclesia Lugdunensis contra 4. Capitula Carisiaca librum euulgat, de tenenda veritate scripturæ. Quatuor autem Capitula Carisiaca hæc fuerunt. 1. Vnam esse tantum Dei prædestinationem. 2. de libero arbitrio per gratiam seruato, 3. de voluntate quam habet Deus saluandi homines. 4. de morte Christi pro omnibus.

855. Anno 855. habetur Synodus Valentina. Trium Prouinciarum, Lugdunensis

Viennensis & Arelatensis, cui præest Remigius Antistes Lugdunensis, & in ea eduntur 4. Capitula, 4. Carisiacis opposita, condemnanturque 19. Ioannis Scoti capitula. 859.

Anno 859. Synodus Lingonensis ex iisdem Prouinciis habetur præsente Carolo Caluo: in qua Valentinæ definitiones comprobantur & confirmantur. Paulo post Tullensis ex 12. Prouinciis congregatur per Remigium, ibique nihil planè videtur definitum, sed propter commotionem Hincmari & aliorum, ad futuram primam Synodum remittitur. Interim mittuntur Romam ad Nicolaum Canones Lingonenses & Valentini, & ab eo approbantur teste Prudentio in Annalibus vt fatetur Hincmarus Ep. 24. ad Egilonem, & Chronico Bertiniano ad hunc annum, vbi sic legitur. *Nicolaus Pontifex Rom. de gratia Dei & libero arbitrio, de veritate gemina prædestinationis, & sanguine Christi, vt pro credentibus omnibus fusus sit, fideliter confirmat & Catholicè decernit.*

Anno 860. habetur Synodus Tullensis 2. ad quam conueniunt 14. Prouinciarum Prælati: in qua Capitula supradicta confirmantur tacente Hincmaro. 860.
862. Hincmarus de Gothescalco ad Nicolaum Papam scribit, sed sibi subiratum inuenit, vt testatur ipse Ep. 24. ad Egilonem. Iubet autem Nicolaus per Legatos suos Synodum haberi Metis, ibique de negotio Gothescalci agi: habitaque est an 863. Mense Iunio; queritur vero Hincmarus tardius se ad eam vocatam, quàm vt conuenire posset. Et in eam rem extat apud Flodoardum eius ad Nicolaum Ep. an. 864. missa, in qua de toto negotio Gothescalci fusè differit. Nihil autem ad id Pontifex, sed solum hoc, vt res absoluatur. Interim moritur Gothescalcus, & dissidium quiescit.

Porro hanc fuisse doctrinam Gothescalci scribit Hincmarus ad Nicolaum I. *dicebat quod veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam sicut Deus quosdam ad vitam æternam, ita quosdam prædestinauit ad mortem æternam.*

2. *quod Deus* non vult omnes homines saluos fieri, sed tantum eos qui saluantur.

3. *Quod non* pro totius mundi redemptione, id est pro omnium salute & redemptione D. & saluator noster I. C. sit Crucifixus & mortuus, sed tantum pro his qui saluantur.

4. Quod exponens Petri sententiam, Eum qui emit eos, Dominum negantes, sic dicebat. *Baptismi sacramento eos emit, non tamen pro eis crucem subiit, neque mortem pertulit, neque sanguinem fudit.*

5. Quod audacior Prædestinatianis, dicebat *Deitatem S. Trinitatis trinam esse.* Deinde subdit esse alia plura, quæ ipse Gothescalcus & alij plures in Gallia dicant sanæ fidei aduersantia, plura quæ mente recundant, ea tamen eloqui non præsumere orthodoxi Regis Caroli tempore.

6. Quod postquam primus homo cecidit, nemo ad bene agendum libero possit vti arbitrio. Hæc habet in Ep. ad Amulonem.

Postremo subiungit. *Præfatum autem Gothescalcum, si vestra authoritas mihi scripserit, vt eum a custodia soluam, & aut vt ad vos eundi, vt per vos eius doctrinam experiamini, aut ad quemcumque ex nomine designatum pergendi licentiam donem (quia vt melius ipsi scitis, sicut absolutè quisque regulariter ordinari non valet; ita nisi ex ipsius consensu, cuius esse dinoscitur, certa personæ commendandus, & ad certum locum Monachus, vel quisque sub regula constitutus à loco suo absolui iuxta regulas sacras non valet) vestris iussionibus non resultabo. Tantum vt authoritatem vestram habeam, ne tantorum Episcoporum iudicium mea præsumptione parui pendere videar.*

Fautores & defensores Gothescalci multa malè illi ab Hincmaro imposita esse contendebant. 1. Quod vellet Gothescalcus Deum prædestinare homines non tantum ad pœnam, sed etiam ad culpam, ita vt non possent aliud esse, quam iuxta id quod erant à Deo prædestinati: id falsò aiebant affingi, vt patet ex eius duplici confessione, & ex verbis Ecclesiæ Lugdunensis in lib. de 3. Epistol. vbi sic habetur.

Quæritur in præsenti disputatione, non illud, vtrum impios Deus & iniquos prædestinauerit ad ipsam impietatem, & iniquitatem, id est, vt impij & iniqui non esse non possent. Quod nullus omnino moderno tempore dicere vel dixisse inueni-

tur: quod est vtique immanis & detestabilis blasphemia: sed illud potius quaritur, vtrum eos quos veraciter omnino prasciuit proprio vitio impios & iniquos futuros & in suis impietatibus atque iniquitatibus vsque ad mortem perseueraturos, iusto iudicio suo pradestinauerit, aterno supplicio puniendos. Præterea ipsummet Hinemarum falsum fuisse in lib. de prædest. c. 15. dicere Gothescalcum & eius affines, *Deum pradestinasse Reprobos ad interitum, non ad peccatum.* De cæteris Capitibus idem confirmabant, de quibus consulendi, qui fusius ea de re scripserunt. Nobis id meminisse satis sit ad historiæ illustrationem.

Quod autem ad Amalarium & Ioannem Scotum attinet, malè omnino ab Ecclesia Lugdunensi habiti sunt, quasi indigni, quorum scripta refellerentur. *Quod autem* inquit lib. 1. de 3. Epist. *inter cateros qui de tanta quastione, diuina scilicet prascientia & pradestinationis apud eos* scilicet Hincmarum & Hincmarianos, *scripsisse memorantur, etiam Amalarius ponitur & Ioannes Scotus ab eis ad scribendum compulsus esse refertur: multum sanè & dolenter accepimus, vt Ecclesiastici & prudentes viri tantam iniuriam sibimet ipsis fecerint, vt Amalarium de fidei ratione consulerent, qui & verbis & libris suis, mendaciis & erroribus & fantasticis atque hareticis disputationibus plenis omnes pene apud Franciam Ecclesias, & nonnullas etiam aliarum regionum quantum in se fuit, infecit atque corrupit, vt non tam ipse de fide interrogari, quàm omnia scripta eius saltem post mortem ipsius debuerint igne consumi, ne simpliciores quique, qui eos multum diligere & legendo frequentare dicuntur, eorum lectione & inaniter occuparentur & perniciosè fallerentur & deciperentur.* Hæc de Amalario Ecclesia Lugdunensis.

Quis vero fuerit ille Amalarius ambigitur. Nam hocce seculo duos Amalarios viros doctos fuisse comperimus, Fortunatum scilicet Archiepiscopum Treuirensem, quem obiisse ferunt an. 814. aut saltem an. 817. quo Hettis Treueris sedisse legitur; & Amalarium Metensis Ecclesiæ Diaconum, quem in Concilio Aquisgranensi Regulam Canonicorum scripsisse commemorant, & an. 827. libros 4. Officiales dictos edidisse, missumque Romam ad Gregorium IV. à Ludouico Pio antequam Antiphonarium componeret: illum denique vixisse ad annum vsque 836. Itaque necesse est, vt tertius fuerit Amalatius, qui hisce temporibus aduersus Gothescalcum scripsit, quæ quidem disputatio ab anno circiter 847. ad an. vque 864. perducta est. Porro nullum extat huiusce Amalarij opus, quod hactenus in vulgus prodierit.

De Ioanne vero Scoto Erigena sic habet eadem Ecclesia Lugdunensis post ea verba quæ de Amalario retulimus. *Et quod maioris est ignominia ac opprobrij Scotum illum ad scribendum compulerunt, qui sicut ex eius scriptis verissimè comperimus, nec ipsa verba scripturarum adhuc habet cognita. Et ita quibusdam fantasticis adinuentionibus & erroribus plenus est, vt non solum de fidei veritate nullatenus consulendus, sed etiam cum ipsis omni irrisione & despectione dignus scriptis suis, nisi corrigere & emendare festinet, vel sicut demens sit miserandus, vel sicut hareticus anathematizandus.*

Hunc hominem tunc adhuc iuuenem & Dialecticis ratiocinationibus plenum valde alibi eadem Ecclesia insectatur, quod dicere auderet se quæcumque aduersus fidem proponerentur, posse Philosophiæ præceptis & sophismatis soluere: hanc enim definitionem seu Thesim ab eo propositam fuisse aiebat. QVADRIVIO REGVLARVM TOTIVS PHILOSOPHIÆ. *Omnem Quastionem solui, duasque pradestinationes non esse.* Et contra eum Librum edidit & incœpit his verbis.

In nomine D. I. C. incipit libellus aduersus cuiusdam Vaniloqui hominis, qui cognominatur Ioannes, ineptias & errores de pradestinatione & prascientia Diuina & de vero humani arbitrij libertate. Venerunt ad nos cuiusdam Vaniloqui & garruli hominis scripta, qui velut de prascientia & pradestinatione Diuina, humanis, & vt ipse gloriatur Philosophicis argumentationibus disputans nulla ratione reddita, nulla scripturarum siue SS. Patrum authoritate prolata velut tuenda & sequenda sola sua prasumptione definire ausus est. Et paulo post. *Sed quia à multis, vt audimus, idem homo quasi scholasticus & eruditus admirationi habetur, & talia garriens siue scribens alios ad hasitationem deducit, alios quasi magnum aliquid dicat, erroris sui sequaces efficit, omnes tamen auditores & admiratores suos inani verbositate & ventosa loquacitate pernicio-*

simè occupet, vt non Diuinis Scripturis, non autheritatibus paternis se humiliter submittant, sed eius potius deliramenta sequantur, necessarium omnino duximus, vt studio Charitatis & debito nostri loci atque ordinis eius insolentiæ authore Domino responderemus.

Quis autem & vnde fuerit ille Ioannes, intelligimus ex Rogerio Houedensi sic de illo scribente in priori parte Annalium. *Tempore Elfredi Regis*, inquit, *venit in Angliam Ioannes Scotus vir perspicacis ingenij & multæ facundiæ, qui dudum relictâ patriâ Franciam ad Carolum Caluum transierat, à quo magna dignatione susceptus familiarium partium habebatur, transigebatque cum eo tam seria quàm ioca indiuiduusque comes & mensæ & cubili erat, multaque facetiæ ingenuique leporis, quorum exempla hodiéque constant, vt sunt ista. Assederat ad mensam contra Regem ad aliam mensæ partem. Procedentibus poculis consumptisque ferculis Carolus fronte hilarior post quædam alia, cum vidisset Ioannem quiddam fecisse, quod Gallicanam comitatem offenderet, vrbanè increpauit & dixit. Quid distat inter Scotum & Sotum? retulit ille solemne conuicium in authorem, & respondit, Mensa tantùm. Quid hoc dicto facetius?* (imò quid impudentius?) *interrogauerat Rex de morum differenti studio, respondit Ioannes de loci distante spatio. Nec verò Rex commotus est, quod miraculo scientiæ ipsius captus aduersus Magistrũ nec dicto insurgere vellet, sic enim eum vsitatè vocabat. Item cum Regi conuiuanti Minister patinam obtulisset, quæ duos pisces prægrandes adiecto vno minusculo contineret, dedit ille Magistro accumbentibus duobus iuxta se Clericis departiretur: erant illi giganteæ molis, ipse perexilis corporis. Tum qui semper aliquid honesti comminiscebatur, vt lætitiam conuiuantium excitaret, retentis sibi duobus maioribus, vnum minorem duobus distribuit. Arguenti iniquitatem partitionis Regi, imò inquit, bene feci & æquè. Nam hic est vnus paruus de se dicens, & duo grandes, pisces tangens. Itemque ad eos conuersus. Hic sunt duo magni, Clericos innuens, & vnus exiguus, piscem nihilominus tangens. Caroli ergo rogatu Hierarchiam Dionysij Areopagitæ in Latinum de Græco verbum e verbo transtulit. Quò fit vt vix intelligatur Latina littera, quæ volubilitate magis Græcâ quàm positione construitur nostrâ: composuit etiam librum περὶ φύσεων μερισμοῦ id est de Naturæ diuisione intitulauit. Propter perplexitatem quarumdam quæstionum soluendam bene vtilem, si tamen ignoscatur in quibusdam, in quibus certè à Latinorum tramite deuiauit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Quare & Hæreticus putatus est, scripsitque contra eum Quidam Florus. Sunt enim reuera in libro περὶ φύσεων perplurima, quæ nisi diligenter discutiantur, à fide Catholicorum abhorrentia videantur. Huius opinionis particeps fuisse dignoscitur Nicolaus Papa, qui ait Ep. ad Carolum.*

Relatum est Apostolatui nostro, quod opus B. Dionysij Areopagitæ, quod de Diuinis vel cœlestibus Ordinibus Græco descripsit eloquio Quidam vir Ioannes Scotus genere nuper in Latinum transtulerit, quod iuxta morem nobis mitti & nostro Iudicio debuit approbari, præsertim cum idem Ioannes, licet multæ scientiæ esse prædicetur olim, non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur. Propter hanc ergo infamiam tæduit eum Franciæ, venitque ad Regem Elfredum cuius munificentia illectus & Magisterio eius, vt ex scriptis Regis intelligitur, Melduni resedit, vbi post aliquot annos à pueris quos docebat, graphiis foratus animum exuit tormento graui & acerbo.

Eandem historiam iisdem plane verbis refert Mathæus Westmonasteriensis; nisi quod videtur Epistolam prædictam Marino I. tribuere, quem paulò ante ait sedisse in Cathedra D. Petri an. 883. sedisse verò tantùm anno vno & 5. mensibus, deinde historiam Ioannis refert & subdit *huius opinionis particeps esse dignoscitur Pontifex Romanus, qui in Ep. ad Carolum missa dixit* RELATVM EST APOSTOLATVI NOSTRO, &c. & in fine. *Eodem anno Marino Papæ successit Adrianus anno vno & mensibus 3.* sic enim videtur coniungere Epistolam Pontificis cum morte Marini & successione Adriani: ita vt eodem anno ista omnia acciderint. Verum cum historiam illam non aliunde desumpsisse videatur, quàm ex Annalibus Rogerij, cuius ipsamet verba refert, nihil quoque causæ est, cur Epistolam illam Marino potius quàm Nicolao tribuamus. Adde quod illam integram habemus ex Collectaneis vltimis Naudæi, quam hausisse videtur ex Bibliotheca Oxoniensi, vel Oxomensi: quippe hunc titulum præmittit. Collect. ex Bibliotheca Oxom. Est autem eiusmodi.

NICOLAVS S. S. D. Dilecto filio Carolo Glorioso Francorum Regi. Sanè plurimum Nos latificat, quod in Imperio & Regno vestro & specialiter Parisius Bonarum Artium studia prædecessorum vestrorum curâ stabilita repullulent, quarum seminibus Ecclesia Dei fructificat, & animi vegetantur ad illius defensionem. Sed nuper doluimus, vt relatum est Apostolatui nostro, quod opus Dionysij Areopagita, quod de Diuinis nominibus & cælestibus ordinibus Græco descripsit eloquio, Quidam vir Ioannes natione Scotus nuper transtulit in Latinum, quod iuxta morem Ecclesiæ nobis mitti & nostro Iudicio debuit approbari. Præsertim cum idem Ioannes multa scientia esse prædicetur olim, sed non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur. Hinc est quod dilectioni vestræ vehementer rogantes mandamus, quatenus Apostolatui nostro prædictum Ioannem repræsentari faciatis, aut certè Parisius in Studio cuius Capital iam olim fuisse perhibetur morari non finatis, ne cum tritico sacri Eloquij grana zizania & lolij miscere dignoscatur, & panem quærentibus venenum porrigat. Datum an. 3.

Ex hacce Bulla paret manifestissimè STVDIVM PARISIENSE tum reflorescere cœpisse; & præterea Ioannem illum eiusdem fuisse Rectorem. Quid enim aliud per Capital intelligi possit, non video. Præsertim cum Rector de more Caput Academiæ vocitetur, eumque Philippus Augustus in Priuilegio anni 1200. appellet Capital, & vetet incarcerari. Item Glaber Rodulfus l. 3. c. 8. ait M. Heribertum Aurelian. S. Petri Ecclesiæ cognomento Puellaris Capitale Scholæ tenuisse Dominium.

Quod autem ait Pontifex Ioannem *non sanè sapere in quibusdam*, certum est illum à partibus stetisse Hincmari in disputatione de Prædestinatione, vt ex libro de 3. Epistolis Ecclesiæ Lugdun. supra retulimus: quam opinionem videtur improbasse Nicolaus: idque satis innuit Hincmarus in ep. 24. ad Egilonem Senonensem Romæ apud Papam legationis munere fungentem, cuius hæc sunt verba. *Gothescalus dicitur multos habere fautores, sicut habuit D. Prudentium, sicut Scripta ipsius testantur quæ à pluribus qui illa habent, possunt proferri. Qui videlicet D. Prudentius in Annali Gestorum nostrorum Regum, quæ composuit ad confirmandam suam sententiam Gestis Dominicæ Incarnationis 859. indidit dicens, Nicolaus Pontifex Rom. de Gratia Dei & Libero arbitrio, de veritate geminæ Prædestinationis & de Sanguine Christi, vt pro credentibus omnibus fusus sit, fideliter confirmat & Catholicè decernit..... Rursum necesse est, vt hoc taliter de hoc, D. Apostolico suggeratis, ne scandalum in Ecclesiam inde veniat, quasi ipse, quod absit, talia sicut Gothescalcus, sentiat. Et precor vt de mea parte nihil ei dicatur, quia commotum dicitur habere suum animum erga me.*

Sed si in materia ista errauit Scotus, longè magis lapsus est circa mysterium Eucharistiæ: ausus enim est asserere panem & vinum non conuerti substantialiter in Corpus & Sanguinem Christi, sed vtriusque tantum esse figuram: quam sententiam ducentis post annis propugnauit Berengarius, vt suo loco dicetur. Ait Genebrardus fuisse eodem tempore quendam Giselbertum authorem libri, qui inscribitur ALTERCATIO SYNAGOGÆ ET ECCLESIÆ, in quo declarat vnam tantùm Eucharistiæ speciem populo exhiberi solitam, & in eodem Ioannem Scotum vt coætaneum allegat.

Hic autem obiter corrigendus error, qui diu inualuit, Paschasium Rathbertum Abbatem Corbeiensem Latinè & Græcè doctissimum de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini contra Ioannem Scotum ad Carolum Grossum scripsisse circa an. 880. Nam Paschasius ante an. 815. sub Adalardo Abbate Cœnobij Corbeiensis ad Somonam factus Monachus, postea Abbas, obiit die S. Richarij 26. April. an. 851. quo tempore vix Ioannes de Eucharistia librum suum ediderat. Sed & longè ante Paschasius de materia ista scripserat, vt paret ex Epistola Dedicatoria ad Placidum: quippe in ea meminit Adalardi Abbatis sui tunc pro fide exulantis: Adalardus autem ab an. 815. ad an. 822. quo reuocatus est, exulasse comperitur. Præterea meminit turbarum Regni inter fratres de successione patris sui Caroli M. quæ an. 818. contigerunt, quo Bernardus Rex Italiæ, Reginerus Comes Palatij & Reginaldus Præpositus Cameræ Regalis coniurati luminibus priuati sunt; Anselmus Mediolanensis, Wolfoldus Cremonensis & Theodolphus Aurelianensis coniurationis eiusdem participes depositi & relegati.

Non est tamen dubitandum, quin Paschasius eandem Quæstionem longè post retractarit: vt patet ex Ep. ad Frudegardum seu Fredeuardum Equitem, quam scripsit iam senex & cui subdit Expositionem in illud COENANTIBVS autem &c. ex Commentariis in Mathæum. Atque ita verum esse potest, quod scribit Genebrardus, motam fuisse Quæstionem eo tempore à Fredeuardo Equite de manducatione Corporis Domini, esset ne vera an Tropica, sensibilis an Insensibilis, modo corporeo an spiritali; ad eaque Paschasium doctissimè respondisse, nonnulla tacitè corrigendo, quæ de ea quæstione Bertrahamus Presbyter paulo ante minus scitè & commodè ad Carolum Caluum rescripserat, hincque librum à Ioanne Scoto de Eucharistia compositum.

Atque vt ea quæ de Ioanne Scoto dicere instituimus, tandem absoluamus, cumne Rex post acceptas Pontificis litteras è Palatinis Scholis dimiserit, vt volebat Pontifex, incertum est. Vnum quidem ex alia eiusdem Pontificis ad Carolum Epistola intelligimus, Episcopos quos sibi quoque transmitti postulauerat ad causam fidei, à Carolo fuisse retentos prætextu frequentium incursationum Gentis Normanicæ. At nec responsum nec prætextus iste placuit Pontifici: ob idque sic rescripsit.

Reprehensibile valde esse constat, quod subintulisti dicendo maiorem partem omnium Episcoporum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra Piratas maritimos inuigilare, ob id Episcopi impediebantur venire cum militum Christi sit Christo seruire. Militum vero seculi seruire seculo, sicut scriptum est, nemo militans Deo implicat se secularibus. Quod si milites Seculi militiæ student, quid ad Episcopos & milites Christi, nisi vt vacent orationibus?

Hinc quoque coniicitur neque missum Ioannem ad Pontificem, cum ipsum, vt ex Houedensi retulimus, inter familiarissimos haberet. Non negauerim tamen è scholis dimissum Palatinis: quippe eum legimus alibi in Francia docuisse, eique Humbaldum qui fuit deinde Antissiodorensis Episcopus, quocunque se conferret, adhæsisse. Vt legitur in Historia Episcoporum Antissiodorens. c. 40. *Hic a primo ætatis tyrocinio spiritualibus imbutur Disciplinis, Liberalium artium studiis apprime instructus, Ioannis Scoti, qui ea tempestate per Gallias sapientia diffundebat radios, factus pedissequus.*

At post mortem Nicolai rediit Parisios, vnde postea ab Alfredo Anglorum Rege ad Oxonienses scholas instituendas est euocatus: vt suo loco dicetur.

Anno 862. initium cœpit Comitatus Flandrensis, nam vt scribit Antoninus, Flandria tunc non erat tanti nominis & opulentiæ, sicut nunc cernitur, sed à Regis Francorum Forestariis regebatur. Atque sub Pipino, Carolo Magno & Ludouico Liderieus, Ingelramnus & Audacrus Flandriæ Rectores fuisse leguntur, nec tunc adhuc Comites vocabantur. Balduinus autem Audacri filius Iuditham Caroli filiam rapuit: quamobrem Episcopi iussu Caroli congregati eum vnanimi consensu à Communione Christiana alienum declararunt. Postea tamen Nicolai Papæ precibus, Optimatum & Procerum Regni consilio pacatus & permotus Carolus & Balduinum & Iuditham in gratiam amicitiamque suam recepit, eisque Flandriam dedit & hæredibus eorum Comitatus titulo possidendam. Porro Iuditha vidua erat Edinulfi seu Edelbodi Anglorum Regis, cuius post obitum, relictis quas apud Angliam obtinuerat, possessionibus ad patrem reuersa & sub eius tutela manens aliquanto post consentiente fratre Ludouico Balduinum Comitem secuta est, inquit Flodoardus, apud quem extat l. 3. c. 12. Epistola Hincmari ad Nicolaum Papam, quâ significat se proposse Iudicham Patri reconciliasse. Et in fine hæc habet. *Domnus noster Rex filius vester huic desponsationi & coniunctioni interesse non voluit, sed missis publicæ rei Ministris, sicut vobis promisit, secundum leges seculi eos vxoria coniunctione ad inuicem copulari permisit, & honores Balduino pro vestra solummodo petitione donauit.* 862.

Anno 863. moritur Galindo cognomento Prudentius Episcopus Tricassinus, Author Chronici Francici, item & libri de Origenianis & Pelagianis erroribus aduersus Ioannem Scotum. Annales Bertiniani commemorant eum obiisse an. 861. & de prædestinatione varia sensisse. *Galindo cognomento Prudentius Tri-* 863.

cassinæ Ciuitatis Episcopus, natione Hispanus, apprimè litteris eruditus, qui ante aliquot annos Gothescalco Prædestinatiano restiterat, post felle commmotus contra quosdam Episcopos secum heretico resistentes, ipsius hæresis defensor acerrimus, indeque non modica inter se diuersa & fidei aduersa scriptitans moritur. Sicque licet diutino languore fatigaretur, vt viuendi, ita & scribendi finem fecit.

Acerbè nimis author iste in Prudentium inuehitur, virum eximiæ sanctitatis, & inter Cœlites relatum, cuius festum 9. lectionibus celebratur 6. April. Ei in Episcopatu successit Fulcricus Ecclesiæ Remensis alumnus, vir quoque eximiè doctus.

864. *Academia Constantinopolitana instauratio.* Circa annum 864. Bardas Theodoræ Imperatricis frater, Michaelis III. Constantinopolitani Imp. auunculus sub eo primum Imperij habenas moderatus, deinde ipse Cæsar creatus Philosophiam & Liberalia studia, quorum vix scintillæ supererant Constantinopoli, aggressus instaurare, vnicuique Disciplinæ scholas instituit & Professoribus de publico stipendia ordinauit, inquit Cluuerius, Leonis Philosophi præcipua vsus opera, qui tunc eruditorum hominum apex habebatur. Videns enim Bardas iamdudum, si qui essent in Græcia viri amantes bonarum Artium, aliò commigrare solitos, & maximè in Ægyptum & in Franciam Caroli M. Ludouici Pij, & istis etiam temporibus, Caroli Calui muneribus & priuilegiis allectos, sicque Græciam olim omnium bonarum disciplinarum nutricem contabescere, instaurandæ Academiæ Constantinopolitanæ animum adiecit: qua de re sic habet Ioannes Curopalates.

» Externæ quoque sapientiæ rationem habuit Bardas, quæ iam pridem effluxerat & ad nihilum prorsus reciderat Imperatorum Principum rusticitate ac ruditate, definitis vnicuique sectæ Doctrinæ scholis, aliis quidem vbicumque contingeret; Supernæ vero Philosophiæ, in ipsa Regia in Magnaura. Atque ita ex eo tempore Doctrinæ reflorescere cœperunt. Hoc opus pulcherrimum & celeberrimum haud potuit alias maculas, quibus infectus erat Bardas, abstergere. Philosophiæ igitur dux & Magister erat Leo ille magnus Philosophus ex Fratre nepos Ioannis Patriarchæ, qui etiam Thessalonicæ Thronum consecurus est. Hæc breuiter Curopalates: at Zonaras tom. 3. fusius rem exponit vbi de Michaele Theophili filio Principe ignauo, quem sic Wolfius Latinè eloquentem inducit.

» Nihil Bardas fecit boni, nisi quod eruditionis prouehendæ magnum studium habuit. Nam Philosophia neglecta iacebat, ac prope iam omnino extincta erat, vt ne scintilla quidem eius superesset: in causa fuerat Imperatorum inscitia. Sed hic cuicumque Disciplinæ scholas constituit & Doctores designauit & singulis publica stipendia decreuit, & omnibus MAGNVM ET COMMVNEM DOCTOREM PRÆFECIT LEONEM PHILOSOPHVM, cuius Doctrinæ inclyta fama erat, etiam ab Imperatore Theophilo honoratum hac occasione. Cum multos haberet Discipulos, accidit vt quidam accuratè in Geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, à Sarracenis captus, cuidam inter Barbaros illustri in seruitutem traderetur. Agarenorum porro Princeps Theoremata & Philosophica studiosè audiebat, tamen Geometricis methodis erat deditus. Cum autem captiui herus Auditorium frequentaret aliquando, & ipse eum comitatus, auditis Doctoribus, qui figuras geometricas delinearant, & triangulum omnis figuræ principium esse docebant omnesque figuras ex eo & oriri & in eundem solui, & circulum omnium figurarum, quæ ambitu æquali contineantur, esse capacissimum, & eius generis alia, rogauit Dominum an liceret Magistros de iis quæ docerent, percontari.

» Quod cum illi permisisset, petiit rationes eorum quæ docuissent, sibi declarari. Verum illis quod responderent, non habentibus, Agarenorum Princeps Captiuo accersito, num ipse id posset, interrogauit. Eum se scire affirmantem afferre in medium iussit. Captiuus igitur ab initio declarat singula rationibus adductis & causis expositis. Auditores verbis eius intellectis Theoremata acutius perspexerunt, quasi dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, an Constantinopolis alios similes haberet. Multos, inquit, me præstantiores habet, sed vnum Magistrum omnium, virum in Philosophicis rationibus incomparabilem. His auditis Agarenorum Princeps amore illius Magistri captus

eum & audire & videre deliberauit, ac litteras quibus hortabatur, vt ad ſe veni „ ret, ſuamq; ſapientiam ſibi communicaret, captiuo liberaliter & benignè tractato „ ad illum preferendas tradit. At Leo veritus, ne in crimen veniret ob miſſas ab ho- „ ſte litteras, Epiſtolam Domi Logothetæ tradit, captiuo etiam adducto, qui argu- „ mẽtum eius exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, & beneficus affectus publicè „ docere iuſſus eſt. Poſt etiam Theſſalonicæ Pontifex deſignatus. Verum Theophilo „ mortuo inter cæteros Iconomachos Pontifices & ipſe ob honorem ſacris imagi- „ nibus non delatum, eſt ea dignitate priuatus. Hunc igitur Bardas cum ortum a- „ gentem inueniſſet, MAGISTRIS præpoſuit, itáque effecit vt litteræ refloreſcerent, „ exiguoque tempore incrementa caperent. Sic pro Epiſcopatu SCHOLASTICVM „ orbis tradidit IMPERIVM Leoni Bardas, inquit Cluuetius ex Cedreno. „

Ex his autem tria colligimus, quæ maximè noſtram illuſtrant Vniuerſitatem. 1. Quod Bardas exemplo Caroli M. PVBLICAM SCHOLAM ſeu VNIVERSITATEM inſtituerit, & vnicuique Diſciplinæ exercendæ ſingulos Magiſtros ſeu Profeſſores addixerit, vt ante de Carolo demonſtrauimus. 2. quod in ipſa Regia, ſeu in Palatio Imperiali ſupremæ ſaltem Philoſophiæ ſcholam collocarit. 3. quod toti iſti Academiæ, ſeu quod idem eſt, omnibus Magiſtris ſupremum aliquem Moderatorem, quem Nos RECTOREM appellamus, præfecerit, cum Academia ſine Capite ſtare non poſſit.

Idem Bardas ob repudiatam vxorem ſacris prohibitus, Ignatium Patriarcham de ſede Bizuntina deiecit, & Photium inſignem doctrina virum, cuius Bibliotheca, inquit Cluuerius, „ theſaurum præbet adhuc priſcæ eruditionis, euexit. At Nicolaus Papa Ignatij Patriarchæ depoſitionem & Photij illegitimam conſecrationem eſſe pronunciauit. Ille eſt Photius, qui contra Nicolaum Concilium Epiſcoporum conuocauit, & proceſſionem Spiritus S. à ſolo Patre acriter defendens ab Eccleſia Rom. palam diſceſſit.

Anno 865. Nicolaus habet Romæ Concilium Epiſcoporum 113. contra duo Concilia Prouincialia Metenſe & Aquiſgranenſe, quæ Thietbergam non eſſe legitimam Lotharii Regis vxorem declarauerant facta alterius ducendæ poteſtate. Hæc Genebrardus. Waldradam autem pellicem ſacris arcet per Legatum, admonetque Lotharium vt ea abſtineat ſub eiuſdem pœnæ interminatione. *Præcipuè Gualdradæ pellicis tuæ & dudum à te repudiatæ communionem declina. Excommunicata eſt enim, & vſque ad præſentiam noſtram ab omni contubernio Chriſtianorum ſequeſtrata: quamobrem cauendum, ne cum ea pari mucrone percellaris ſententia, & pro vnius mulierculæ paſſione vinctus & obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis Prælati delinquunt, ac per hoc ipſi crudelius quàm cæteri puniuntur, vt Gregorius ait.* 865.

Idem ſcripſit ad Epiſcopos Galliæ, Germaniæ & Italiæ de illis nuptiis. Adeò exactè & ſeuerè leges Eccleſiaſticas exercebat. Legati quos ad Lotharium miſerat, renunciarunt ſe in toto eius Regno nullum ſapientem Epiſcopum inueniſſe, qui canonicis inſtitutus eſſet Diſciplinis, vt teſtatur Rhegino l. 2. Gunrhatium autem Archiepiſcopum Colonienſem, licet ab aliis Prælatis vt eum reſtitueret, rogatus perpetuo decreto ab Archiepiſcopatu arcuit, aliumque ei ſubſtitui voluit.

Eodem anno Normani ſpoliata & incenſa Abbatia S. Benedicti ad Ligerim, Aureliam oppugnant & flammis mandant excepta Baſilica S. Crucis, quam ignis abſumere non potuit. Idque Adreualdus Floriacenſis refert inter miracula S. Benedicti. *Aurelianis ciuitatem & Eccleſias cremauerunt præter Eccleſiam S. Crucis, quam flamma cum inibi multum laboratum à Normanis fuerat, vorare non potuit.*

Eodem anno Norgerus Abbas S. Galli moritur, author Sequentiarum ſeu Proſarum quas Nicolaus in templis Chriſtianorum cantari permiſit. Item Rodulfus Fuldenſis Rabani Diſcipulus, de quo ſic habent Annales Fuldenſes. *Ruodolfus Fuldenſis Cænobij presbyter & Monachus, qui apud totius pene Germaniæ partes Doctor egregius & inſignis floruit Hiſtoriographus & Poëta, atque omnium artium nobiliſſimus Author habebatur, 8. id. Martias diem vltimum feliciter clauſit.*

Anno 867. die 13. Nouemb. obiit Nicolaus Pontifex, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ aſſertor & propugnator acerrimus. Ei ſuccedit Adrianus natione Romanus ex patre Talaro, tenuitque Cathedram S. Petri annis 5. & menſibus vnde- 867.

cim : à populo & clero electus absque Imperatoris consensu, aut certè non exspectato, licet ipsius Legati Romæ tum essent: quod cum molestè tulisset, responsum est à Clero teste Antonino, non id a se factum contemptu Principis, sed futuri temporis prospectu, ne scilicet ad Electionem Rom. Pontificum Legatos Principum aut Principes ipsos expectandi mos inualesceret. Cæterum Adrianus vir erat apprime doctus, optimus & liberalissimus, virorumque Doctorum amantissimus. Alfredum Anglorum Regem coronâ Regia insigniuit teste Polydoro l. 5. Histor. Angl.

868. Anno 868. Æneas Episcopus Parisiensis iussu Caroli Regis Corpus B. Mauri Abbatis è Glannafolio in Fossatensem locum transtulit: & in ea translatione humeros deuotè sancto Feretro supposuit : in cuius rei memoriam Fossatensi Ecclesiæ Præbendam integram in Cathedrali concessit perpetuis temporibus possidendam, annuamque supplicationem, seu vt vulgo loquimur, Processionem instituit his verbis.

„ In Nomine Patris et Filii et Spiritvs S. Ego Æneas Parisiorum Epis-
„ copus notum facio cunctis Dei Ecclesiæ, filiis præsentibus scilicet & futuris,
„ quod anno 868 Indict. 1. Iussu serenissimi Caroli Regis ad Fossatensem ob reci-
„ piendum Corpus B. Leuitæ Mauri accedens Abbatiam, dum à propriis sacram
„ præfati Sancti deposui humeris super BB. Apostolorum altare Glebam, con-
„ cessi eidem Ecclesiæ annuentibus cunctis Archidiaconibus & Clericis nostris,
„ qui vna mecum illic aderant, in sede nostri Episcopatus, in Ecclesia videlicet
„ B. Dei Genitricis Mariæ perpetuo Præbendam integram. Ita vt ab hac hora
„ vsque in nouissimam huius seculi horam tam venerabilis Odo, qui nunc illi Cœ-
„ nobio præest, quam sui successores eam libere & absque vlla molestia vel in-
„ quietudine, vel aliquo seruitio habeant & securè possideant. Processionem de-
„ nique annuatim in quadragesima, 4. scilicet feria post Dominicam, quæ pas-
„ sionis Christi prætitulatur, nostris sequacibus in monumentum Processionis
„ quam Christi Dilecto Confessori Mauro exhibuimus, die quâ primum receptus
„ est à Fossatensibus, indicimus, vt cuius semel in anno membra reuisimus, eius
„ precibus & meritis assiduè muniamur. Quicumque ergo nostrûm ad hanc ve-
„ nerit processionem, nullam ibi sumat refectionem, sed sola Charitate quæ mul-
„ titudinem peccatorum operit, illuc adeant, atque sibi mutuo dara benedictio-
„ ne ad propria ieiuni redeant. Abbas vero præscripti Cœnobii sibique fratres
„ subditi nullam huius rei gratia persoluant Parisiensi Ecclesiæ consuetudinem,
„ neque nobis aut successoribus nostris aliquam redhibitionem.
„ Quod si aliquis successorum nostrorum huius concessionis calumniator aut
„ tetractor extiterit & Præbendam resciderit vel imminuerit, Processionem
„ quoque Fossatensis Ecclesiæ à Nobis ob amorem B. Mauri traditam, fieri nisi
„ occasione rationabili aliquoties prohibuerit, excommunicatus nisi penitus resi-
„ puerit, pereat in æternum. Amen. Vt ergo hoc donum firmum & stabile maneat
„ per successura tempora, coram omnibus in Capitulo B. Mariæ illud manu pro-
„ pria ac nostris Archidiaconibus cunctisque Clericis ad roborandum tradidi
„ nostroque sigillo muniui.

Huius Chartæ fidem eleuat doctissimus Launoyius in duobus præsertim, scilicet quod tunc non esset Præbendæ Ecclesiasticæ nomen in vsu : nec dum essent Præbendæ singulares Canonicorum, sed vna omnium mensa communis iuxta institutum Stephani, Eugenii & Caroli M. deinde quia tum nondum erant in Ecclesia Parisiensi plures Archidiaconi, quales fuisse hæc Charta indicat. Sed in rei veritatem inquirere non est præsentis materiæ.

869. Anno 869. Lotharius expulsis Saracenorum copiis ex Italia Romam victor ingreditur & ab Adriano honorificè excipitur: paulo post grassante peste pœne totus eius exercitus interiit, & ipse amissis fere omnibus suis Placentiæ 8. id. Augusti subita lue correptus occubuit. Qua re intellecta Carolus noster Lotharianū Regnum inuadere conatur & Mediomatricibus Tungrensibus & Tullensibus in fidem acceptis, Metis ab Hincmaro Regio Austrasiæ seu Lotharingiæ diademate coronatur: ita paulatim fata viam sternebant ad Imperium Occidentis, quod post aliquos annos obtinuit.

870. Sub hæc tempora Erricus Antissiodorensis Heliæ Scotigenæ olim Discipulus Carolo

Carolo vitam S. Germani versibus conscriptam dedicauit : à quo quis fuerit tunc Academiæ Parisiensis status accipimus. Certè vix credi posset tam florentem fuisse tot inter bellorum Ciuilium & Exterorum procellas fortunæque varios euentus, nisi authorem haberemus illorum temporum, qui quanto studio Carolus viros doctos & peritos vndequaque accerseret & præmiis alliceret non ex Gallicanis modo partibus, sed ex omni pœne terrarum orbe, certissimè & vt oculatus testis describeret. Ab eo discimus Græciam, ad quam olim veluti ad vnam Artium omnium Matrem & altricem ex omni Regno & Natione concurrebatur, Magistris se orbatam doluisse, seque pœne barbaram sensisse, cum si qui scientiarum discendarum aut docendarum desiderio tenebantur, in Galliam contempto pelagi discrimine, Principum nostrorum liberalitate allecti confluerent. Ab eodem intelligimus Anglos, Scotos, Hibernos ad PVBLICAS FRANCIÆ SCHOLAS hisce Caroli temporibus cateruatim conuenisse. Ac ne quis à nobis gratis id dictum putet, subiungimus Epistolam dedicatoriam S. Germani vitæ præfixam, in qua sic Carolum compellat. *Status Academiæ Parisiensis.*

Immortalibus sceptris Prædestinato Regumque omnium præcellentissimo Carolo perpetuo Triumphatori ac semper Augusto Erricus Cœnobitarum extimus instantem ac perpetuam in Domino felicitatem. Quoties memoria replico Altitudinem tuam sceptra paterna non modo virtute, consilio prudentiaque regere, verum etiam non minore studio ex intimis Sapientiæ speculis veræ pulchritudinis colores ducere, hisque tempora perditis fœdata moribus informare, subinde in spes optimas erigor, eiusque sæpenumero quæ ante nos dicta est sententiæ veritate repungor, felicem fore Rempub. si vel Philosopharentur Reges, vel Philosophi regnarent. Quanquam non insciens sim eam quæ nunc Respub. dicitur, vsque adeo vitiorum omnium proluuie obsoluisse, vt de eius salute meritò desperetur à pluribus, quod nec virtute subigi, nec sapientia patitur moderari. *Epistola Errici Antiss. ad Carolum Caluum.*

Multa sunt Tuæ monumenta clementiæ, multa symbola pietatis : illud vel maximè tibi æternam parat memoriam, quod famatissimi aui *tui Caroli studium erga immortales disciplinas, non modò ex æquo repræsentas*, verum etiam incomparabili feruore transcendis : dum quod ille sopitis eduxit cineribus, tu fomento multiplici tum *beneficiorum*, tum *authoritatis* vsquequaque prouehis, imò vt sublimibus sublimia conferam, ad sidera perurges. Ita tuâ tempestate ingenia hominum duplici nituntur adminiculo ; dum ad sapientiæ abdita persequenda omnes quidem exemplo allicis, quosdam verò etiam præmiis inuitas. Huc accedit illud veritatis inexpugnabile argumentum, quo se tua singularis prudentia contra emergentes forte querimonias circunspecta satis ratione tuetur. Ne enim nostra inertia, quæ suam sponte amplectitur cœcitatem, velum sibi excusationis de ignorantiâ obduceret, neue de Præceptorum inopia merito causaretur, id tibi singulare studium effecisti, vt sicubi terrarum *Magistri florerent Artium*, quarum principalem operam Philosophia pollicetur, hos ad PVBLICAM ERVDITIONEM vndecunque tua celsitudo conduceret, comitas attraheret, dapsilitas prouocaret. Luget hoc Græcia nouis inuidiæ aculeis lacessita ; quam sui quondam incolæ iamdudum cum Asianis opibus aspernantur, tua potius magnanimitate delectati, studiis allecti, liberalitate confisi. Dolet inquam se olim singulariter mirabilem & mirabiliter singularem à suis destitui. Dolet certè sua illa priuilegia, quod nunquam hactenus verita est, ad Climata nostra transferri. Quid Hiberniam memorem contempto Pelagi discrimine pœne totam cum grege Philosophorum ad littora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, vltro sibi indicit exilium, vt Salomoni sapientissimo famuletur ad votum. Itaque Cæsar inuictissime, pœne est, vt vniuersus orbis nouas in te struat controuersias, nouis aduersum te declamationibus inuehatur, qui dum te tuosque ornamentis sapientiæ illustrare contendis, eunctarum fere Gentium Scholas & Studia sustulisti. Sublatis enim Præceptoribus confine & consequens est facile omnium ingenia otio congelasse. Ita namque spretis cæteris in eam mundi Partem quam vestra potestas complectitur, VNIVERSA OPTIMARVM ARTIVM STVDIA confluxerunt : vt verisimile habeam iamdudum eas hu-

„ manæ perosas inertiæ terris penitus excessisse, nisi tuæ integritatis amplitu-
„ dine tenerentur, in qua etiam vnicum suæ professionis culmen ac fastigium, vt
„ palam eminet, mirabiliter collocarunt. Hinc est quod cum sit perantiqua sen-
„ tentia, *Silent leges inter arma*, Hæ tamen tam belli quàm pacis tempore apud
„ Te plurimum semper obtinent dignitatis. Itaut meritò vocitetur SCHOLA PA-
„ LATIVM, cuius apex non minus scholaribus, quàm militaribus consuescit quo-
„ tidie disciplinis. Quidquid igitur litteræ possunt, quidquid assequuntur ingenia,
„ tibi debent. Tibi inquam, qui natus ad agendum semper aliquid dignum viro
cùm virtute præcellis, tum etiam sapientiâ refulges. Hæc Erricus S. Germani Antissiodorensis Monachus, qui à Lothario Abbate suo Caroli filio e Scholis Parisiensibus euocatus circa an. 865. eiusdem iussu vitam S. Germani versibus complecti aggressus fuerat: at vix opus illud inceperat, cum obit Lotharius nimirum an. 866. vt ipse in ead. Ep. indicat, *tandemque me qui tum recens scholis emerseram, conuocato dolorem aperit intestinum Lotharius*. Ab incepto verò nolens desistere perfectum & absolutum opus Carolo dedicauit annos tum natus 32. vt ait ipse in fine lib. 6.

Quis autem cum hanc Epistolam legit, non repræsentat animo Academiam omnium Artium professione celeberrimam? ad quam ex omnibus mundi Regionibus Professores confluunt. Quis vnquam plura dixit ad commendationem & famam Alexandrinæ scholæ, Atheniensis, Romanæ, Constantinopolitanæ, Berytensis, quandiu maxime floruerunt & viguerunt? Quis vnquam Rex aut Imperator tam munificus fuit & liberalis erga professores litteratum? Nam esto Principis factum Erricus paulum exaggeret, certè nemo putabit tam impudentem fuisse aut tam insigniter mendacem, vt Regi suo tam multa quæ ad laudem eius immortalem faciebant, affingere auderet, si falsa erant quæ scribebat. Quæ porro fides homini S. Germani vitam & miracula describenti, si fronti operis mendacia tam insignia præfixisset?

Dubium igitur non est, quin Carolus Caluus studia bonarum Artium plurimum promouerit. Nec dubium quoque, quin Erricus de Parisiensi Academia loquatur. Quo enim pertinent hæc verba, AD LITTORA NOSTRA. AD CLIMATA NOSTRA, cum Antissiodori scribat Erricus? Et quem alium locum indicat nisi Lutetiam Caroli sedem primariam? nullum certè alium. Vnde Andreas Duchesnius qui in præfatione ad opera Alcuini negat Carolum M. Athenen suam nouam collocasse Parisiis, in notis marginalibus non impressis ad hanc Epistolam manu propria scripsit STVDIA ET VNIVERSITAS PARISIENSIS SVB CAROLO CALVO. Quem locum & verba mihi pro sua humanitate ostendit filius eius clarissimus Historiographus Regius: adeo non dubitauit Andreas, quin tum esset Parisiensis Vniuersitas.

Sed placet insuper aliunde hanc Epistolam illustrare. Ex historia Monachi San-Gallensis patet Caroli M. tempore Anglos & Scotos Philosophos ad eadem littora cum mercatoribus Anglis appulisse, Et quid aliud Erricus, cum ait *Hiberniam pæne totam contempto Pelagi discrimine ad littora nostra migrasse?* De Francia vero, & de Lutetia quis non interpretetur ea verba, quæ idem habet ad Carolum cum ait VNIVERSA OPTIMARVM ARTIVM STVDIA *ad eam partem quam eius potestas* complectebatur, confluxisse? certum est enim Regnum Franciæ Carolo cecidisse in partem paternæ hereditatis, vt ante docuimus, & Lutetiam fuisse sedem Regni præcipuam & primariam.

Postremo nemo negauerit, quin Carolus loquatur de Schola Publica Palatina, cum ait professores à Carolo allectos ad PVBLICAM ERVDITIONEM efficere, vt merito vocitetur SCHOLA PALATIVM, quia ibi scholares seu scholasticæ artes & Disciplinæ exercebantur. Nam vt ante docuimus, Carolus M. Musas in Palatio suo collocauit, & hodie etiamnum locus in quo vetus ipsius Palatium fuisse credibile est SCHOLA vocatur, Gallice L'ESCHOLE & SCHOLÆ quoque portus appellatur.

Accedunt plurima exempla virorum illustrium, qui hisce temporibus Scholam Palatinam frequentabant: quorum nonnulla suppeditat Historia Episcoporum Antissiodorensium, quam author quidam Anonymus ex veteribus

monumentis & Annalibus perducit ad an. 1277. ille igitur de Herifrido successore Humbaldi verba faciens cap. 41. seu potius verbis vtens authoris Herifrido supparis sic ait, *Eo tempore Carolus nulli virtute secundus totius orbis gubernabat Imperium: quo hospite* (forte sospite) *felices extitere res mundi, quia & Rex philosophabatur & Philosophus Regni moderabatur habenas. Nam licet in diuersa vt pote Regum omnium potentissimus extenderetur animus, Liberalium Artium ferulas à palatio nunquam videres decesse, sed Regia Dignitatis Aulam totius Sapientiæ Gymnasium mirareris existere. Ad hunc locum quique Nobiles & Regni Optimates discendi gratia humani & Ecclesiastici generis soboles destinabant, certi vtriusque disciplinæ dogma oppidò refulgere. Inter alios denique superbi sanguinis Iuuenes inibi exultantibus animis confluentes aderat præfatus vir ex nobilissima Armoricani Tractus prosapia deriuatus Herifridus.* Et paulo post. *Ad supradicti Imperatoris famulatum seruiturus dirigitur. Hic planè Scripturarum perscrutans paginas, Senioris sui inhæsit seruitio, vt nunquam ab eius velles præsentia discedere, nunquam ab Ecclesiasticis negotiis separari.... Vbi qualiter vixerit, & quam nobilem se normamque virtutum omnibus præbuerit, plures supersunt, qui hac luce clarius norunt.* Ex his verbis patet authorem vitæ Herifridi paulum ab eius & Caroli ætate abfuisse, cum multos suo tempore superesse dicat, Herifridum qui nouerant.

Neque omittendum, quod idem author scribit paulo ante hæc vltima verba. Herifridum scilicet in vrbe Carnotensi vnde oriundus erat, primum liberalibus institutum fuisse studiis aliquantisper; deinde vero *vt in eum litteralis scientia concurreret*, D. Gauterio seu Waltero Episcopo Aurelianensi procurante ad Palatinas scholas, quasi è priuatis & minoribus ad publicas & Maiores missum fuisse. Porro vir erat magni nominis & authoritatis apud Carolum Gauterius, qui Anselmo successit an. 876. quem Rex secum in Italiam duxit ad Imperium capessendum, cuiusque sapientibus consiliis in omnibus negotiis vtebatur, & post eum vsi Ludouicus Balbus & Carlomannus. Herifridus autem Humbaldo Ioannis Scoti Erigenæ Discipulo successit in Cathedra Antissiodorensi.

Idem patet ex Historia Abbatum Lobiensium c. 15. de Francone successore Carlomanni filij Caroli Calui. *Cui in Regimine successit Domnus Franco tempore Hludouici iam dicti Caroli Imperatoris* (Calui) *filij, qui Franco multa nobilitatis & Palatinis studiis instructus extitit, vnde & plura Monasteria nostro acquisiuit.*

Idem quoque refertur de Ratbodo Teutonico Guntheri Archiepiscopi Coloniensis nepote, qui cum apud auunculum Coloniæ aliquandiu litteris operam dedisset, eo de sede ob contumaciam deiecto à Nicolao Pontifice, ad Palatinas scholas se contulit, vt legitur apud Surium ex veteri M. S. incerti authoris ad diem 29. Nouemb. *Primæ ætatis tempus exegit apud Guntherum Coloniensem Archiepiscopum auunculum suum litteris operam nauans: sed cum illi Episcopo res aduersæ accidissent, puer egregia indolis hortantibus suis, plerisque etiam adiuuantibus: quippe quem Dei gratia qua præditus erat, omnibus charum efficeret, primo ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludouici eius filij Aulam se contulit, non quod Palatinos ambiret honores, sed quod* INTRA REGIS PALATIVM LIBERALIVM DISCIPLINARVM STVDIA *præclarè colerentur. Præerat autem Collegio illi Manno Philosophus, cui sanctus puer feruens discendi studio sedulus adhærebat.*

Atque vt hanc de Caroli Calui erga immortales Disciplinas studio & affectu historiam absoluamus, Errici authoritatem tanti facit Papyrius Massonius & quæ de Carolo dicit, tam efficacia & clara reputat, vt asserere non vereatur Parisiensem Scholam suam potius debere ad Caluum referre fundationem & originem, quam ad parentem Ludouicum Augustum, aut ad Auum Carolum M. non tantum quia Disciplinas Artium Liberalium adamauit, sed quia Professores earum vndequaque in Galliam adsciuit, eorumque conuersatione & familiaritate adeo delectabatur, vt ab aliquibus per iocum PHILOSOPHVS LITTERARVM appellaretur. *Inter cætera*, inquit, *Liberalium Artium studia & Disciplinas vnicè amauit, Professoresque earum vndequaque in Galliam exciuit, vt mihi videatur Parisiensis schola originem suam huic potius debere, quàm Parenti aut Auo: Henricus apud Antissiodorum Gallia Monachus Latinè Græcèque doctus præfatione ad libros suos de vita Germani, Carolo post adeptum Imperium scriptos* (imo ante) *testis*

eſt quanti litteras fecerit... Tantus verò tam clariſsimi Regis amor erga litteras & profeſſores earum multum Galliæ profuit. Floruere amantiſsimi litterarum Ionas Aureliæ, Freculfus apud Lexouios, in 2. Lugdunenſi, Hincmarus Remis, Hilduinus Pariſiis, Herricus Altiſsiodori, Lupus in agro Senonum Rabani in Theologia auditor vt ipſe narrat.

Itaque licet bella modò Ciuilia, modò externa Carolum ſæpe diſtinerent, & huc illucque diſtraherent, tam prudenter tamen omnia componebat tempori conſulendo, vt parum inde damni caperent litteræ, quibus eum addictiſſimum fuiſſe patet, tum ex iis quæ retulimus, tum ex Ep. Nicolai I. de qua ſupra, parebitque adhuc clarius infra authoritate Ioannis Papæ, cum Imperiali eum diademate inſigniuit.

871. Circa an. 871. Carolus externo bello occupatus, domeſticum ſenſit. Nam cum Viennam aduerſus Gerardum Comitem, qui deſciuerat, profectus fuiſſet, Karlomannus filius eius Clericus, imò Diaconus multarum Abbatiarum Abbas Commendatarius vltro patri bellum intulit, innumeraque mala Regno importauit. Quamobrem Hincmarus à Rege ſæpe rogatus vt filium contumacem ad officium ſalubribus monitis reducere conaretur, ſecus Epiſcoporum Synodum aduerſus eius perfidiam conuocaret, reſpondit vt legitur apud Flodoardum l. 3. c. 26. Karlomannum non eſſe ſuæ prouinciæ, vt pote qui fuiſſet ordinatus ab Hildegario Epiſcopo Meldenſi, nec poſſe quoque Epiſcopos de aliena prouincia conuocare, imò nec Suffraganeos ſuos, cum natalis Domini inſtaret. Licet autem id commodè fieri poſſet, & Epiſcopi ſtatuerent contra ipſum, ſuarumque Diœceſeon ingreſſu interdicerent, non tamen illum deſtiturum ab inceptis, ſi non aliunde coerceatur. Eum tandem comprehendi curauit pater, & in carcerem compingi. Verum inde nonnullorum Procerum ope liberatus ad Germaniæ Regem Ludouicum confugit, eumque aduerſus patrem capere arma compulit. Poſtremo tandem poſtquam multa Regno mala intulit, nec monitis nec precibus vllis flecti potuit, Pater eum comprehenſum oculis priuari iuſſit, & in Abbatia Corbeienſi ad mortem vſque recludi.

872. Circa hoc quoque tempus celebratum eſt Conſtantinopoli octauum Concilium Occumenicum & vniuerſale, 300. vel vt aliqui ſcribunt 383. Epiſcoporum contra Photium ſedis Conſtantinopolitanæ Inuaſorem. Præfuerunt autem illi ab Adriano miſſi Legati Donatus Oſtienſis, Stephanus Nepheſinus Epiſcopi & Marinus Eccleſiæ Rom. Diaconus poſtea Papa, cum quibus Anaſtaſius quoque Bibliothecarius profectus eſt. Inter cætera autem Concilii ſtatuta anathematizatus eſt Photius & Ignatius reſtitutus. Sicque circa eiuſmodi promotiones & depoſitiones à Principibus laicis factas ſacra Synodus definiuit. *Conſecrationes & promotiones Epiſcoporum concordans prioribus Conciliis Clericorum electione ac decreto Epiſcoporum Collegio fieri hæc ſancta & vniuerſalis Synodus definiuit & ſtatuit, ac iure promulgauit neminem Laïcorum Principum vel Potentum ſemet inſerere electioni vel promotioni cuilibet Patriarchæ Archiepiſcopi vel Metropolitani, aut Epiſcopi cuiuſlibet, ne videlicet inordinata & incongrua hinc fiat contentio vel confuſio: præſertim cum nullam in talibus poteſtatem quemquam Poteſtatiuorum vel Laïcorum cæterorum habere conueniat; ſed ſilere & attendere ſibi vſquequo regulariter à Collegio Eccleſiæ accipiat finem Electio futuri Pontificis.* Ita refert Antoninus in Adriano II.

874. Anno 874. Adrianus obit, eique ſuccedit Ioannes VIII. natione quoque Romanus, patre Gundo, non minori doctrinâ clarus, qui B. Gregorij vitam 4. libris conſcripſiſſe dicitur. Sub eo claruit adhuc Anaſtaſius Cancellarius vulgò Bibliothecarius, Græcâ & Latinâ linguâ valde doctus, eloquio facundus & omni ſcientiarum genere cumulatus: qui octauam Synodum Occumenicam de qua ſupra, iubente Pontifice de Græco in Latinum tranſtulit; vt & antea Hierarchiam D. Dionyſij Areopagitæ tranſtulerat. Item paſſionem Petri Alexandrini, Achacij & ſociorum eius, & S. Ioannis Eleemoſynarij. Porro Ioanni contigit quod nulli vnquam Pontificum Romanorum; tres enim Imperatores intra 4. annos diademate inſigniuit, Carolum Caluum, Ludouicum Balbum, & Carolum Craſſum. Romæ quidem Carolum inaugurauit. In Gallia Ludouicum coronauit, & Romam reuerſus Craſſum Imperij inſignibus adornauit.

Cum autem illis temporibus graſſarentur Normani & alij Barbari, Monaſteria & Eccleſias aliaſque ædes Deo conſecratas ſpoliarent & depopularentur; & qui iis conſeruandis à Regibus præpoſiti fuerant, nihilò mitius & humanius ſe gererent; imò ipſi quod Barbari reliquiſſent, auferrent, ſeuerè eos puniri voluit Pontifex, eiuſque in hanc rem extant plurimæ conſtitutiones inter Decretales Pontificum: vt diſt. 23. q. 5. *Adminiſtratores planè ſecularium dignitatum, qui ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum ac viduarum defenſionem, Rapacium que refrenationem conſtituti eſſe procul dubio debent, quoties ab Epiſcopis & Eccleſiaſticis viris conuenti fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & ſecundum quod neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent & diligenti ſtudio corrigant. Quod ſi Dei timorem præ oculis non habentes negligere poſt ſecundam & tertiam admonitionem inuenti fuerint, omni ſe nouerint communione priuatos.* Idem q. 8. Demago Duci ſcribens, *Præterea*, inquit, *Deuotionis tuæ ſtudium exhortamur, vt contra marinos latrunculos, qui ſub prætextu tui nominis in Chriſticolas debacchantur, tanto vehementius accendaris, quantò illorum prauitate famam tui nominis fuiſſe obfuſcatam recognoſcis. Quoniam licet credi poſſit, quod te nolente illi nauigantibus inſidiantur, tamen quia à te comprimi poſſe dicuntur, niſi eos compeſcueris, innoxius non habeberis. Scriptum eſt enim, Qui crimina quæ poteſt emendare non corrigit, ipſe committit.*

Anno 875. Normani poſt vaſtatam Aquitaniæ magnam partem, Andegauum capiunt, in eaque vrbe quaſi perpetuò manſuri & habitaturi conuectas omnes prædas & ſpolia deponunt. At Carolus adſcito Salomone Britonum Rege multis diebus eam obſidet, Normanos ad deſperationem adducit: & facile omnes vno prælio concidiſſet, ſi pecuniâ ab eis acceptâ, egreſſum liberum non conceſſiſſet. Quæ res ab eo militum mentes omnino abalienauit; & Normanis plus audendi animos dedit. Nihilominus id prudenter à Principe factum ſcribunt nonnulli: quippe ita pactus erat cum illis, vt liceret quidem naues repetere ſi vellent, aut ſi qui vellent in Regno remanere & fidem Chriſtianam amplecti atque profiteri, ſecurè quoque poſſent, ſeque illis promiſit locum daturum ad habitandum. Quo tempore obiit Æneas Ep. Pariſienſis, cui ſuccedit Ingelwinus. 875.

Eodem anno Ludouicus Imperator menſe Augusto mortem Mediolani oppetit, ſepeliturque in Baſilica D. Ambroſij, vbi extat adhuc vetus eius elogium. Vir fuit, pietate, iuſtitia & religione inſignis. Verùm ſtudium in eo gloriæ & dignitatis Italicæ conſeruandæ multò maius aut fortunâ, aut opibus fuit, nec tantum virtute quantum voluntate complexus eſt, vt ſcribit Sigonius. Et quia ſine prole maſcula obierat, certatim ad Imperium concurrerunt Carolus Rex Franciæ & Ludouicus Rex Germaniæ; quique ſine contentione Lotharingiam poſt Lotharij mortem diuiſerant, non ſic æquis animis ad Imperium profecti ſunt. Carolus in expeditione celerior fuit, & ad Pontificem Ioannem ſine mora contendit, magnum ratus in celeritate momentum poſitum ad executionem propoſiti: nec ſua eum opinio fefellit, quippe cum 16. Kal. Ian. Romam peruéniſſet, ipſo die Natali Domini à Ioanne conſecratus eſt, & Auguſtus proclamatus in Baſilica Vaticana; hincque nonis Ianuarij egreſſus Papiam venit, & coronâ Regiâ Lombardiæ ab Anſperto Archiepiſcopo ſumptâ forum egit, legeſque Regio more populis dedit, ac Ciuitatum & Eccleſiarum iura renouare inſtituit, vt ſcribit Sigonius. Extat Ioannis Papæ ad Conſeſſum Prælatorum oratio de Electione Caroli deque eius meritis & laudibus, quam hiſce Annalibus non erit abs re inſerere. Caroli Conſecratio in Imperatorem.

Omnibus Generationibus, immò cunctis mortalibus liquet, qualiter omnipotens & Creator Vniuerſorum Deus in Eccleſia ſua parte, quæ gemebunda peregrinatur in terris, per generationes & generationes Electos ſuos velut in Cœlorum ambitu ſidera noua produxerit, vt quodammodo in eiuſdem Eccleſiæ cœlo fixa, Diuino lumine radiantia mœrentium animos illuſtrarent, depulſis tetra mæſtitiæ tenebris & diuerſarum anguſtiarum diſſipata caligine. Inter quas tanquam clariſſimum ſidus diebus noſtris Ecce nobis Carolum Chriſtianiſſimum Principem ſuperna prouidentia præſcitum à ſe & praelectum ante mundi conſtitutionem & prædeſtinatum non niſi copioſiſſima miſeratione circa noſtram ſalutem mota, ſecundum placitum ſuum, iuxta quod congruum erat in iſto peri-

culoso tempore tribuit, nepotem videlicet illius quondam Magni Caroli, qui Rempub. prœliis auxit, victoriis dilatauit, sapientia decorauit. Qui cum omnes Ecclesias sublimasset, semper hoc ei erat in voto, semper in desiderio, sicut in Gestis quæ de eo scripta sunt, legitur, ut sanctam Rom. Ecclesiam in antiquum statum & ordinem reformaret. Vnde & hanc multis honoribus extulit, multis munificentiis & liberalitatibus ampliauit, adeo ut amissas olim vrbes ei restituisset, & ex Regni quoque sui parte alias non modicas contulisset. Sed pauca dicta sunt, nisi quæ circa Religionis incrementum gessit, magna & sublimia memorentur. Religionis quippe statum inter diuersorum errorum & prauitatum vepres incultum inuentum sacris litteris erudiuit, Diuina pariter & humana scientia *perornauit, erroribus expurgauit, ratis dogmatibus saginauit, atque intra breuissimum tempus ita industrio pietatis medio egit, ut nouus quodammodo videretur mundus, magnis luminaribus venustatus & variis vernantibus floribus adornatus. Cuius filius Diuæ scilicet recordationis Hludowicus Maximus Imperator, Pater huius à Deo Electi Principis Caroli semper Augusti, patrium solium adeo religione imitatus, pietate laudabiliter æmulatus est, ut & paterna Diuini cultus vota & erga prælatam principalem Ecclesiam liberalitatis insignia Pius Natus æquipararet & roboraret: sed & uberioribus beneficiis & dapsilibus munificentiis ut hæres gratissimus ampliaret. Verum iste huius præfulgidus filius, Carolus videlicet, de quo nobis sermo est, serenissimus & tranquillissimus Imperator, qui nobis ut prætulimus, in quos fines seculorum deuenerunt, quique caliginosi temporis ex quadam parte tetras ærumnas & miserias sustinebamus, tanquam splendidissimum Astrum ab arce polorum illuxit, non solum monumenta progenitorum, bonitatem electæ radicis ferens in ramo alacriter æquiparauit, verum etiam omne prorsus auitum studium vicit, & vniuersum paternum certamen in causa Religionis atque Iustitiæ superauit; Ecclesias videlicet Domini diuersis operibus ditans, sacerdotes eius honorans; hos ad vtramque Philosophiam informans, illos ad virtutes sectandas adhortans, viros peritos amplectens, religiosos venerans, inopes recreans, & ad omne bonum penitus subsecutus, & omne malum medullitus detestatus. Quapropter & Nos, carissimi fratres, tot ac tantarum dilectionum eius atque virtutum audientes insignia & laudabilium longè lateque diffusa morum eius intuentes indicia, pietatis illius affectus experti frequentissimè ac multifariè viscera, non immerito intelleximus istum esse proculdubio qui à Deo constitutus esset saluator mundi: multò profectò præstantius ac decentius ita vocatus, quàm Ioseph qui pæne solam terram saluauit Ægypti. Vnde ab vniuersa Romana plebe voce illius Annæ sanctæ personam gestantis Ecclesiæ sterilis & fecundæ prophetiæ quodammodo spiritu temulenta quotidie clamabatur: Dominus dabit Imperium Regi suo & sublimabit cornu Christi sui. Et iterum cum Dauid erat Rege pariter ac propheta, da inquiens potestatem siue imperium puero tuo & saluum fac filium ancillæ tuæ, sanctæ videlicet Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ. Vnde nos tantis indiciis diuinitus incumbentibus luce clarius agentis superni secreti Consilium manifestè cognouimus. Et quia pridem Apostolicæ memoriæ decessori nostro Papæ Nicolao idipsum iam inspiratione cœlesti reuelatum fuisse comperimus, elegimus hunc meritò & approbauimus vna cum annisu & voto omnium fratrum & Coëpiscoporum nostrorum atque aliorum S. Rom. Ecclesiæ Ministrorum, amplique Senatus totiusque Rom. populi Gentisque rogatu, & secundum priscam consuetudinem solemniter ad Imperij Rom. sceptra proueximus & Augustali nomine decorauimus vngentes eum oleo extrinsecus, ut interioris quoque Spiritus S. vnctionis monstraremus virtutem, quâ vnxit eum Dominus Deus suus præ consortibus suis, Christum hunc oleo lætitiæ delibutum extrinsecus faciens & Principem Populi sui constituens, ad imitationem scilicet veri Regis Christi filij sui D. nostri, itaut quod ipse possidet per naturam, iste consequeretur per gratiam. Deinde non hic perpetuus Augustus adiauta fastigia se velut improbus intulit, non tanquam importunus fraude aliqua vel praua machinatione aut instanti ambitione ad Imperialem Apicem aspirauit. Absit, neque enim sibi honorem præsumptuosè adsumpsit, ut Imperator fieret, sed tanquam desideratus, optatus, postulatus à nobis, & à Deo vocatus & honorificatus ad defendendam Religionem & Christi vtique seruos tuendos humiliter atque obedienter accessit, operaturus & roboraturus in Imperio summam pacem & tranquillitatem, & in Ecclesia Dei Iustitiam & exaltationem. Nisi enim nos talem eius agnouissemus intentionem, nunquam animus noster fieret tam promptus ad ipsius promotionem. Et hoc per sacerdotum Dei manus & Ministrorum eius Officium, sicut Dauid & Salomon & non-*

nulli alij Chriſti Domini, quos nimirum non eſſe tangendos Spiritus S. per Pſalmorum Cantica proteſtatur. Quapropter fratres Chariſſimi, vnanimes idipſum ſentientes benedicamus Domino & totis cordis ac corporis viribus collaudemus, qui ſecundum quod pollicitus eſt, ſpernentes ſpreuit & glorificantem ſe glorificauit, quique hunc tantum nobis talemque contulit, per quem mœrentium conſolatio & paganorum contritio & Chriſtianorum proculdubio ſperetur cita redemptio. Summamque Maieſtatem eius & pietatem votis continuis obſecremus vt confirmet hoc in eo, imo & in nobis per eum, quod operatus eſt in eo, in templo ſancto ſuo quod eſt in ſuperna Hieruſalem. Noſque quod iam in Rom. Eccleſia, quæ eſt Magiſtra, Mater & Caput Eccleſiarum authore Deo famulatus noſtri Miniſterio geſſimus, preces benedictionis fundentes & coronam imponentes ſceptri & diadema Imperij, etiam hic in ſancta & generali fraternitatis noſtræ Synodo ad quam Deo duce pro innumeris neceſſitatibus & vtilitatibus ſanctæ Dei Eccleſiæ conueniſſe dignoſcimur, iteratò cordis affectibus & oris vocibus & manus ſubſcriptionibus roboremus. Nec ſint, quod abſit, in nobis ſchiſmata, quæ Apoſtolus medullitus execratur, nec animorum alicuius diuiſionis & diuerſitatis diſſenſio.

Reſponderunt Epiſcopi ſibi vehementer placere electionem Caroli in Imperatorem, factam à Deo, ab hominibus conſummatam, ſeque paratos eſſe eiuſdem inunctioni & inaugurationi ſubſcribere, neminem diſſentire, omnes vnanimi voce dicere id ſibi vehementer placere. Tum ſurgens Pontifex ſententiam protulit hoc modo.

Piiſſimi & Sereniſſimi Spiritalis filij noſtri Caroli Magni & Pacifici Imperatoris ad Imperialia ſceptra electionem & promotionem ante mundi quidem Ordinem diuinitus ordinatam, nuper autem id. præterita nona Indictione per Miniſterium noſtræ mediocritatis exhibitam annuente Deo ex tunc & nunc & in perpetuum firmam & ſtabilem decernimus permanſuram. Reſponderunt omnes *Placet Placet.*

Item ſi quis tantæ rei Diuinitus actæ proculdubio inſtitutionem ſuperbiâ aut auaritia vel certè aliquo peſſimæ ambitionis inſtinctu perturbare aut violare tentauerit, cuiuſcumque ſit ordinis, dignitatis aut profeſſionis, tanquam Dei inimicus & ordinationi eius tyrannide ſæua reſiſtens, & Eccleſiæ Dei hoſtis totiuſque pacis & Chriſtianitatis diſſipator, anathemate vſque ad ſatisfactionem teneatur omni tempore annexus. Reſponderunt. *Fiat Fiat.* Tum ille.

Patratores & incitatores peſſimi huius conſilij, qui profecto cum Miniſtri ſint Diaboli ſua quærunt, non quæ Ieſu-Chriſti, & in Imperium ſubintroducere ſimultates & diſcordiam moliuntur ac fraudulentum immittere ſchiſma ad confundendam Eccleſiæ vnitatem Regnique congruum ſtatum & ordinem Reique publicæ vtilitatem & tranquillitatem conantur, ſi deinceps in talibus inuenti fuerint, ſiquidem Eccleſiaſtici viri extiterint, tanquam viri ſchiſmatici & à capite diſſidentes omnimodis deponantur. Laici vero & Monachi perpetuo anathemate feriantur. *Et Reſponderunt omnes tertio. Fiat Fiat Fiat.* Tum ſubſcripſit D. Papa & omnes Epiſcopi qui affuerunt.

Eadem Electio ab Italici Regni Epiſcopis & cæteris optimatibus apud Ticinum in Synodo Pontigonenſi confirmata fuit eodem anno menſe Feb. Eidemque ſubſcripſerunt Gallicani Epiſcopi, qui cum Carolo in Italiam profecti fuerant, Anſegiſus Senon. Hincmarus Remenſis, Aurelianus Lugdun. Archiepiepiſcopi. IngelWinus Pariſienſis, Wala Antiſiodorenſis, vir ſcientia clarus & moribus adornatus, cuius *ſtudium fuit Magiſtros litterarum charitatiuè complecti eorumque alloquiis & conſiliis vti, ſuoque conuiuio participari* vt legitur In Chronico Antiſſ.) Hilduinus Abbas & Bibliothecarius, Gauzlenus Abbas & Archicancellarius & alij complures.

Anno 876. Carolus Nundinas Indictales vulgo *la Foire du Lendy* ab Aquiſgranenſi ciuitate, vbi à Carolo M. inſtitutæ fuerant, tranſtulit ad villam San-Dionyſianam in Pariſienſi agro ſitam: atque vt frequentiores celebrioreſque eſſent, impetrauit à Ioanne Pontifice, vt Mercatores Negociatoreſque illuc confluentes verè confeſſi pleniſſimam peccatorum ſuorum veniam conſequerentur. In Manuſcripto quodam codice qui in Abbatia ſeruatur, hæc verba leguntur. *Nundinas etiam Indicti in Platea, quæ Indictum*

876. *De Nundinis Indictalibus.*

dicitur, more quo Carolus M. Aquisgrani olim indixerat, quolibet anno in 2. & 3. Feria mensis Iunij ob amorem B. Dionysij peculiaris sui Patroni fieri stabiliuit. Tunc etiam à SS. Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus & à quam plurimis sacerdotibus dignis communi Populo facta est benedictio.. De venia autem pænitentiæ sicut in priori Edicto Aquisgrani à Carolo M. statuto à Leone Papa III. & ab Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus indultum est, vt si quis purè sua peccata confessus fuerit & causa Indulgentiæ ad hoc Indictum veræ pænitentiæ fructum fecerit, delictorum suorum omnium veniam obtineat ac remedium & SS. Reliquiarum visitationem & benedictionem exhilaratus cum pace & incunditate domum suam redeat.

Eiusdem translationis meminit Nangius Monachus San-Dionysianus, qui scribebat circa an. 1280. *Carolus Caluus*, inquit, *Nundinas* Indicti *in platea S. Dionysij, quæ* Indictum *dicitur, quolibet anno instituit.* Author Rosarij Ludouici XI. idem refert ad an. 876. similiter Forcatulus l. 6. ait Carolum Caluum Nundinas Germanicas Aquisgrani à Carolo M. auo institutas Parisios transtulisse mense Iunio inchoandas ad fanum Dionysij. Ibidem ex Tuditano vetere Authore commemorat originem Nundinarum minimè fuisse Religionis expertem, deductam à Romulo, qui communicato Regno cum T. Tatio sacrificiis & sodalibus institutis nundinas adiecerit. Licinianus quoque Nundinas Iouis Ferias appellauit. Idem suspicatur Panegyrim illam celeberrimam ad Aram Lugdunensem, de qua ante diximus, nihil aliud fuisse, quàm Nundinas: exemplum quoque affert M. Antonini Gniphonis in Gallia nati, Græcè Latinéque docti & Rhetoricis apprimè exculti, qui Romæ non nisi Nundinis declamabat. Hinc ait fluxisse morem Xenia Liberalium Artium Doctoribus impertiendi Lutetiæ, & sacra quædam ritè peragendi solemnibus Nundinis.

Solus Gaguinus videtur harumce Nundinarum Institutionem ad Dagobertum, non ad Caluum referre; sic enim scribit. *Non ignoro quosdam scribere Nundinas quæ in Campo Dionysiano ante Kalendas Iunias fiunt, ab hoc Rege esse institutas, de qua re quid sentiam in Dagoberti Gestis annotaui.* At ibi institutum eiusmodi tribuit Dagoberto post natum ipsi Clodoueum seu Ludouicum filium & assignatas singulis Liberis Regni sui partes. *Dehinc*, inquit, *ad DD. Martyres conuersus inter multas quas illis donationes largitionesque attribuit, Emporium annuum mense Iunio in Campo non procul à Basilica Sanctorum instituit, translata ad Ministros Ecclesiæ omni ditione. Id Lenditum vulgus appellat, corrupto, vt ipse indico, vocabulo. Nam Edictum dici crediderim: propterea quod ad eas Nundinas Mercatores suas vndique merces Edicto Regio, tanquam ad communem mundi mercatum conferre deberent.*

Verum cum Gaguinus nullum pro se antiquiorem Authorem proferat, non est cur à trita & recepta sententia discedamus, præsertim cum Nangius eam ex veteri M.S. Abbatiæ confirmare videatur, cuius quidem Manuscripti mentio fit in Histor. San-Dionys. l. 4. c. 18. vbi refertur quo pacto Carolus Romæ inauguratus Imperator consilium ceperit transferendarum eiusmodi Nundinarum, & nonnullas quoque Reliquias ad Basilicam SS. Martyrum Aquisgrano attulerit: sic ergo habetur. Carolus Imperator coronatus mense Ian. Ioanni
» summo Pontifici & Romanis vale dicto per montem Iouis & Monasterium S.
» Mauricij rediens in Franciam, Patronum Franciæ peculiarem B. Dionysium,
» cuius meritis vt publicè confessus est, ad Gradum Imperialem ascenderat,
» deuotissimè visitauit: & quamuis hanc Ecclesiam terris, reditibus & incom-
» parabilibus ornamentis iam ditasset in recompensationem Diuitiarum tam
» in auro quam in argento quas idem abstulerat, vt guerram continua-
» ret contra fratres, de nouo adhuc statuit bona Ecclesiæ amplius augmentare.
» Sane Imperator munificus ne ingratitudinis vitio culparetur, proficiscitur
» Aquisgrani, quod tunc suæ ditioni subdebatur, & è Palatio suo ad præfatam
» Ecclesiam attulit quod terrenis diuitiis supereminet vniuersis, scilicet sacro-san-
» ctum vnum clauum, quo pro nobis sanctissimum Corpus Dominicum pati-
» bulo fuit affixum, partemque spineæ coronæ Dominicæ & partem viuificæ Cru-
» cis, brachiumque S. Simeonis cum aliis multis Iocalibus pretiosis, quæ Ca-
» rolus M. auus suus Aquisgrani de Terra sancta asportauerat, & in Ecclesia ibi-
» dem ab eo fundata reposuerat.

Cæterum locus in quo hæ Nundinæ exercebantur, erat olim extra villam San-Dionyſianam, vocabaturque *Campus Indicti* ſeu *Indictum*, in quo Palatium Abbatiæ, & Tribunal Forenſe ad dicendum ius mercatoribus. Qui locus videtur fuiſſe Abbatiæ datus à Ludouico Groſſo: ſic enim Sugerius in lib. de Rebus in adminiſtratione ſua geſtis: *De Indicto verò quod D. Ludouicus Pater B. Dionyſio dedit, 300. ſolidos quietè & pacificè, 35. de cenſu ſtallorum Piſtorum in Pantera, quos in feſto BB. Apoſtolorum Petri & Pauli refectioni fratrum appoſuimus, &c.* Item in Conſtitutionibus c. 5. *Notum fieri volumus tam præſentibus, quam poſteris, quod Ego Sugerius Dei patientia B. Dionyſij humilis Miniſter communi fauore capituli noſtri culturam quæ iuxta Indictum eſt, quam glorioſus Rex Francorum Ludouicus B. Dionyſio dedit, &c.*

In memoriam autem illius primæ benedictionis quæ ab Archiepiſcopis & Epiſcopis facta eſt cum primum allatæ ſunt Reliquiæ & celebrari cœptæ Nundinæ, Epiſcopus Pariſienſis quotannis illuc ſe conferebat & Mercatoribus benedictionem impertiebatur, eamque ob rem illi debebantur annuæ decem libræ Pariſienſes. Quod aliqui etiam tribuunt Rectori Vniuerſitatis Pariſienſis. Vt Paſchaſius: Verum nullibi quod ſciam in Actis publicis legitur, quod Rector id muneris obierit, & diſertè negauit olim Ludouicus Seruinus cum an. 1586. in cauſa Hamiltonis id ſibi ab Antonio Loyſelio obiiceretur. *On nous dit que le Recteur benit le Lendit; voyons ſi cela eſt vray. L'Hiſtoire nous apprend que le Lendit eſt vne Foire, qui ſe fait entre Paris & S. Denys, inſtituée par Charles le Chauue, fils de Charlemagne, & ſecond Fondateur des Eſcholes, en reuerence des Clous & Couronne de N. Seigneur, qu'à tel iour il apporta d'Aix la Chapelle où ils auoient eſté mis par Charlemagne, & les remit en l'Abbaye de Saint Denys. Le premier iour de cette Foire le Portier Moine de l'Abbaye auoit droit de venir auec ſes gens à la Proceſſion de la beniſſon du Lendit, droit declaré par Arreſt de la Cour du 6. Auril 1534. Ie reconnois bien que le Recteur s'y eſt trouué quelquefois: mais non pour donner la benediction: ains tous les ans le Procureur Fiſcal de l'Vniuerſité a accouſtumé de s'y tranſporter pour remonſtrer que la cauſe qui l'y mene, eſt afin de continuer la poſſeſſion en laquelle ſont les Recteurs de l'Vniuerſité de tous temps de viſiter tout le parchemin qui vient dans la ville & banlieuë de Paris, & dans la ville Saint Denis en France, meſmement durant la Foire, ſuiuant vn ancien Arreſt de la Cour donné au profit de l'Vniuerſité. Et de cés exploit de continuation de poſſeſſion, il proteſte de iouïr & en demande acte du Scribe du Recteur.* Verum ex quo intra villam San-Dionyſianam Nundinæ tranſlatæ ſunt, id muneris ad Abbatem ſeu Priorem Abbatiæ deuolutum eſt, vt legitur in Antiquitatibus San-Dionyſianis.

De Iure Rectorio in Nundinis.

De numero dierum Nundinalium fuit olim lis inter Epiſcopum & Monachos: Ille enim terno concludi volebat, iſti vero ampliori, ſed tandem circa an. 1216. in Arbitrum litis delegerunt Philippum Auguſtum tunc regnantem, & Honorius Pontifex approbauit: vt ſuo loco referemus. Interim non eſt prætereundum, quod hinc videtur Rector ius habere luſtrandi & probandi Pergameni Indictalis. Nam cum ex ſupra dictis pateat olim à Carolo M. inſtitutos fuiſſe Scriptores & Miniatores ad vſum Scholarum Palatinarum & Bibliothecæ Regiæ, neceſſe eſt quoque fateri fuiſſe pariter Librarios, Pergamenarios & Papyropolas, opuſque proinde fuiſſe luſtrare & probare tam membranam, ſeu pergamenum, quàm papyrum, ne illi in vſum ſcholaſticum adulterinam materiam exponerent. Hinc ergo eſt, quod Rector cum Procuratoribus Nationum Scriba & Apparitoribus proficiſcebatur olim ad Campum Indictalem, nec prius vlli licebat pergamenum vænale exponere, quàm ille faſciculos elegiſſet ad vſum ſcholarum Pariſienſium neceſſarios. Qua de re varia ſtatuta leguntur in Commentariis Vniuerſitatis.

Et ne gratis id aſſerere videamur, Rianrius Vniuerſitatis Patronus in cauſa contra Pergamenarios apud Senatum Pariſienſem agitata die 2. Aug. an. 1548. ius Rectoris tale aſſeruit, vt legitur in Actis Curiæ. *Riant trouue que par l'inſtitution de l'Vniuerſité de Paris, le premier Roy fondateur d'icelle qui fut Charlemagne, erigea la Dignité Rectoriale, qu'il voulut doüer* faſcibus & ſtipendiis. Faſcibus *en ce qu'il voulut & ordonna que le Recteur de l'Vniuerſité auroit la Iuriſdiction ſur tout le parchemin apporté en cette ville de Paris, & non ſeulement en cette ville, mais en*

la banlieuë. Stipendiis, *en ce qu'il voulut & ordonna que de chacune botte de parchemin que ledit Recteur feroit visiter par les quatre Iurez Parcheminiers de l'Vniuersité, il auroit seize deniers Parisis, tellement que voila que par Priuilege Royal il appartient au Recteur de l'Vniuersité de Paris, contraindre tous marchands Parcheminiers Forains venans en cette ville de Paris ou en la banlieuë emmenant parchemin pour vendre, de l'apporter en vn lieu de l'Vniuersité destiné, appellé la Halle des Mathurins, pour estre veu, visité & estimé par les quatre Parcheminiers Iurez de ladite Vniuersité*, & hoc nomine *pour chacune botte veuë, visitée & estimée, le Recteur aura seize deniers Parisis.*

Die Martis ante festum omnium Sanctorum an. 1291. interdictum est Pergamenariis emere Pergamenum priusquam Rex, Episcopus Parisiensis & Vniuersitas abstulisset, quantum opus videretur. *Item quod primâ die Nundinarum Lenditi vel S. Lazari non emant Pergamenum antequam Mercatores D. Regis, Parisiensis Episcopi & Magistri & Scholares emerint.* In hanc rem notare conuenit Abbatem & Monachos San-Dionysianos olim intendisse, aut saltem intentare voluisse litem Vniuersitati, si alia die quàm prima Indictali pergamenum caperet: non enim negabant ius illi antiquum esse prima die eligere & capere; sed eâ præteritâ ius eo anno peremptum esse contendebant. Contra Vniuersitas, ius suum generale esse, neque adstrictum diei, sed toto tempore Nundinarum exerceri posse. Qua de re sic Scribit M. Quarretus Procurator Nationis Gall. ad diem 19. Iunij an. 1454. *Fuit propositum qualiter D. Abbas S. Dionysij volebat facere processum contra Vniuersitatem casu quo vellet Vniuersitas capere pergamenum in Indito aliâ die quam primâ die Inditi. Et extitit conclusum quod priuilegium Vniuersitatis erat generale, & quod semper poteramus & debebamus capere pergamenum per totum Inditum: & ideo volebat, quod aliqui adirent personam suam ad communicandum verbaliter de priuilegiis nostris: & casu quo non vellet parere, volebat viriliter Vniuersitas procedere contra eum.*

Mineruał Indictale. Ex hacce Carolina Institutione videtur insuper alia profluxisse consuetudo Academica, pensitandi scilicet eo tempore Minerualis Professoribus Artium, quod proinde *Indictum* appellatum est. Nam cætera muneta quæ iis dabantur, puta pro emptione velorum seu telarum & candelarum tempore hibetno, non Minerualis neque mercedis honorariæ loco reputabantur. Solennis autem erat ista Pensitatio: nam Scholastici malum Citrinum in Poculo Chrystallino Magistris offerebant insertis nummis aureis; & qui ditiores erant, cum festiuitate, tympanis & lyricis instrumentis offerebant: atque idcirco certâ die quæ à Rectore indicebatur, vacabant. Vnde quærit Rebuffus, an eiusmodi ferias Indictales concedere esset Simoniacum, & sic quæstionem resoluit. *Quod bene cauere debeant Artium Magistri in hac Vniuersitate degentes & Regentes, ne pro Nundinis quas* LINDICTVM *Gaguinus appellat, quicquam accipiant, vt ferias suis Auditoribus concedant; quod permulti solent facere, non citra Simoniæ labem: secus si pro labore docendi* HONORARIVM *capiant, quod eis optimo iure debetur.*

Ioannes de Bosco Cœlestinus Cœnobij Lugdunensis in sua Bibliotheca Floriacensi, ait scholam Floriacensem olim abundasse plus quinque millibus scholarium, qui pro Candelis & Edicto Parisiensium Mineruali, Magistris suis offerebant & dabant bina Manuscripta volumina. *Didaschalis suis*, inquit, *muneris honorarÿ gratia pro candelis Edictisue in Parisiensi Academia nostra ætate Classium Moderatoribus exhiberi consuetis, bina manuscripta, eo quod nedum Typographica ars emerserat, offerebant volumina.* Verum hæc tandem consuetudo vltimæ Reformationis quæ an. 1600. promulgata est, legibus & statutis est abrogata.

Eodem anno obiit M. Helias Scotigena Episcopus Engolismensis teste Ademaro Monacho S. Eparchi Engolism. at in Chronico Engolismensi legitur obiisse an. 860. hoc modo. *an. 860. obiit Helias Scotus Episcopus 10. Kal. Octob. qui detulit corpus S. Benigni Martyris Engolismæ Ciuitati* &c. verum interfuisse legitur Synodo Suessionensi III. quæ habita est an. 866. verius ergo Ademarus, cum quo consentit Author Chronici Malleacensis aiens obisse tum cum Normani grassabantur in Aquitania & Andegauum cœperunt, vt ad an. 875. retulimus.

Dionysij Areopagitæ Historia. Anno 877. videtur Hincmarus Remensis Hilduini vestigiis insistens historiam S. Dionysii Areopagitæ in lucem edidisse iam ex omni parte absolutam &

Carólo Imperatori dedicasse. Ante quidem Hilduinus tempore Ludouici Pij in eam incubuerat; verum exortis bellis ciuilibus non potuerat absoluere. Hincmarus nouis eam circunstantiis muniit, vt obtrectatoribus os clauderet linguamque reprimeret, aientibus rem esse nouam, fictitiam & non antea auditam; ipsumque Vsuardum San-germanopratensem tacitè saltem refelleret, qui in Martyrologio scripserat Dionysium Parisiensem sub Maximiano passum fuisse longè ab ætate Areopagitæ. Hanc porro Historiam, quæ Academicis nostris sæpe disputandi occasionem dedit, non erit extra rem his Annalibus inserere.

Domino glorioso Carolo Imperatori Augusto Hincmarus nomine non merito Remorum Episcopus ac plebis Dei famulus. Lecta Dionysij passione à Methodio Constantinopolim Romà directo, Græce dictata, & ab Anastasio vtriusque linguæ perito & vndecunque doctissimo S. Sedis Apostolicæ Bibliothecatio latinè conscripta, sicut in præfatione sua narrat, recognoui his quæ ibi scripta sunt, ea quæ in adolescentia legeram consonare, videlicet per quos ac qualiter gesta martyris B. Dionysij sociorumque eius ad Romanorum cognitionem, indeque ad notitiam Græcorum peruenerint. Nam quando Deo disponente in Francono-Furti Palatio natus estis Hucberto Præcentori. Palatij Episcoporum Meldensis ciuitatis commissum est, vbi propter Hilderici Episcopi ætatis prolixitatem & diutinam ægritudinem quædam ad scientiam & religionem pertinentia, nec non & ædificia ac cætera quoque necessaria neglecta inuenit. Quapropter à familiari suo Bodone Clerico Domini & Nutritoris mei Hilduini Abbatis sacri Palatij Clericorum summi quendam Clericum ipsius Bodonis propinquum nomine Wandelmarum qui Cantilenam optime à Teutgario Magistro in S. Dionysij Monasterio didicit, ad erudiendos Clericos suos obtinuit.

Cui Abbatiolam B. Sanctini in beneficium dedit. Isdem autem Wandelmarus in loco sibi commisso quaterniunculos valde contritos, & quæ in eis scripta fuerant, pene delera, de vita & actibus B. Sanctini reperit quos propter notitiam familiaritatis, & quia me sciolum putabat, ad exhaurienda ea quæ in iisdem quaterniunculis contineri videbantur, & ad transcribendum apertè in noua pergamena mihi commisit. Quod & studiosè peregi & mihi commendata commendanti restitui. Sed quia diu est, quod Wandelmarus etiam ante obitum Hucberti defunctus fuit, & sicut audiui, idem locus neglectus extitit, ac demum in eadem Vrbe Normanni fuerunt, & quædam incendio ibi concremauerunt, quædam vero prædantes diripuerunt, nescio si ipsi Quaterniunculi vel eorum exemplaria in eadem vrbe valeant reperiri. Propterea exemplar eorum quod mihi retinui vestro Deuoto & bono studio offerendum putaui, vt si quæ sunt illorum reliquiæ qui negabant Dominum & patrem nostrum, patronum vestrum Dionysium esse Areopagiten à B. Paulo baptizatum & Atheniensium ordinatum Episcopum, & in Gallia à B. Clemente directum, ex his quæ Græca & S. sedis Romanæ attestatio & Gallicana intimat contestatio, ratum & in hac causa, quod longè ante nos dictum est, recognoscant, quia veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem.

S. Areopagites Dionysius egregia Pauli Apostoli prædicatione fidei veritate illuminatus & in nomine S. & Indiuiduæ Trinitatis baptizatus, demumque cœlestium mysteriorum arcanis sufficienter instructus Atheniensium est ordinatus Episcopus. Procedente autem tempore Magistri desiderio de B. Petri amore quem vna cum præceptore suo Paulo apud sepulchrum vitæ Principis viderat, & docentem audierat, per reuelationem ordinato sibi commissa Ecclesia Romam venit quos nequissimi Neronis crudelitate iam Martyrio coronatos inuenit & à B. Clemente Petri Apostoli successore amabiliter ac honorabiliter susceptus, post aliquod spatium temporis cum aliis ad eroganda Diuini verbi semina in Gallias est directus. Qui prædicando & sermonem confirmando sequentibus signis Parisios ducente Domino peruenit. Destinatis quoque sociis per diuersas ciuitates ad dolos Diaboli destruendos & populos Domino acquirendos, Sanctinum ordinauit Episcopum & Carnotum eos illuminare qui in tenebris & in vmbra mortis erant, inspirante Domino misit,

vbi eum per aliquod temporis ſpatium immorari diſpoſuit. Poſtea vero Meldenſium ciuitati Paſtorem & Epiſcopum eſſe conſtituit. Eiuſque ſuffragio Antoninum qui Iunior ad diſtinctionem Senioris Antonini prænominabatur, adhibuit. Domitianus denique impiiſſimus Cæſar poſt Neronem ſæuiſſima perſecutione in Chriſtianos exæſtuans, lictores ad perquirendum & comprehendendum Dionyſium, cuius famam in deſtruendis idolis & conuertendis ad Chriſtum populis per multos audierat, in Gallias miſit, vt eum diligenter perquirerent, & innentnm ac comprehenſum aut Idolis ſacrificare cogerent aut diuerſis ſuppliciis affectum occiderent. Quos cum B. Dionyſius ad fines Pariſiorum propinquare competit, Sanctinum & Antoninum ad ſe accerſiuit, quibus præcepit vt ſermones & agones ipſius ſolerter intenderent & memoriæ commendarent, ac quibus tormentorum generibus per paſſionum ſupplicia corporis vitam finiret, conſpicientes Romanæ ſedis Pontifici & fidelibus quos tunc ibidem inuenerint (quia vnde in orbem Chriſtianorum perſecutio procedebat, illic ardentius conflagrabat) per ordinem nunciari quantocius ſtuderent, eoſque obnixe depoſcerent vt Athenienſium ciuibus ea nota facerent, quatenus & ipſi Domino pro curſu laborum eins impleto gratias agerent & erga cultum eius bono animo fierent. Conſummato ſiquidem B. Dionyſio per Martyrii palmam Sanctinus & Antoninus, ſicut eis præceptum fuerat, Romam iter maturauerunt, & venientes in Italiam, Antoninus valida febre correptus eſt. In cuius obſequiis per aliquot dies Sanctinus immoratus conſilio & conſenſu eiuſdem Antonini, ne præceptio B. Dionyſii quacunque occaſione impediretur, peragere cœptum iter diſpoſuit, & ſufficienter Xeniis ac honeſtis linteis Principi domus in qua iacebat Antoninus, commiſſis petiit & per Dominum conteſtatus eſt eum vt ſi Antoninus conualeſceret, exinde illi abundantiſſimè miniſtraret, ſi etiam è vita diſcederet, honeſtiſſimè ſepeliret, & ſic iter quod cœperat, peragendum arripuit. Et cum Sanctinus fines Romanorum iam contigit, Antoninus vita deceſſit. Quem Princeps Domus retentis omnibus quæ ſibi in obſequiis eius commendata fuerant, Catabnli ſui in quo animalia eius manebant, axes leuauit, & in foſſam vbi ſtercora & vrina animalium defluebant, proiecit & deſuper axes remiſit. Quæ mox omnia Sanctinus per Spiritum S. cognouit & cum magna feſtinatione reuerſus ad domum, in qua Antoninũ iacentẽ dimiſerat flens ac dolens peruenit, & principem Domus interrogauit. Vbi eſt inquiens Antoninus frater meus chariſſimus? is autem fictis gemitibus ac ſuſpiriis, ſimulata mœſtitia, mortuus eſt, inquit, quem de mihi à te commiſſis honeſtiſſimè ſepeliui. Cui Sanctinus, mentiris, inquit fili Diaboli, in ſterqnilinium proiecisti eum virum ſanctum & iuſtum, & nunc veni mecum ad Catabuli locum in quem proiecciſti eum. Is autem timore perculſus non eſt auſus reniti, quin cum eo veniret ad locum, vbi eum proiecerat: & leuantes inde axes, Sanctinus cum lachrymis clamauit voce magna dicens: Antonine frater in nomine Domini noſtri Ieſu-Chriſti pro cuius nomine & amore paſſus eſt glorioſiſſimus Martyr Dionyſius, ſurge & perficiamus ſimul obedientiam, quam idem Pater & Magiſter noſter communiter nobis præcepit. Et ſtatim Antoninus ſtercore obuolutus ſurrexit, quem Sanctinus de Catabuli foſſa extraxit & diligentiſſimè lauit & mundis ac honeſtiſſimis veſtibus induit, ſicque offerentes Domino ſacrificium Laudis, Euchariſtiæ, Corporis & ſanguinis Chriſti participati ſunt, & accipientes cibum confortati ſunt, & iter cœptum aggredientes Romam auxiliante Domino peruenerunt, & iam B. Clemente Martyre coronato in eadem ſede S. Anacletum natione Græcum de Athenis qui fuerat à B. Petro Apoſtolo preſbyter ordinatus, conſecratum Poutificem inuenerunt. Cui per omnia, ſicut eis B. Dionyſius iuſſerat, actus & Martyrij eius ordinem narrauerunt, perſectoque negotio ad ciuitatem Meldenſium reuerſi fuerunt. Vbi ſanctæ prædicationi ac piis operibus inſiſtentes Sanctinus plenus fide, virtutibus ac bonis operibus ad cœleſtia Regna tranſiuit. Cui Antoninus in Epiſcopatu ſucceſſit, & per plures annos in ſancto Officio degens cum multiplici bonorum operum fructu & animarum lucro migrauit ad Dominum. Cui eſt honor & gloria per omnia ſecula ſeculorum Amen.

Huius Hiſtoriæ fidem eleuat M. Ioannes Launoyius celeberrimus Doctor

Theologus Parisiensis, vir in Antiquitate versatissimus, & in multis falsitatis arguit atque affectatæ cautionis, in suo de Areopagiticis Iudicio. Cum enim eodem fere tempore floruerint Methodius, Anastasius & Hilduinus, contendit istud omne negotium per Hilduinum inchoatum & conductum, per Hincmarum perfectum & absolutum ea mente, vt Monasterio suo San-Dionysiano plus famæ apud omnes conciliarent. 2. Hilduinum & Hincmarum opinionem nouam excogitasse contra veterem & receptam: quam vt firmarent, Constantinopoli & Roma aduexisse machinas, aut adnectas finxisse, quas Parisiis fabricauerant, hoc est ad id commentum fingendum Methodij & Anastasij opera vsos fuisse, vt plus fidei alienigenis hominibus haberetur. 3. Neminem ante Hincmarum meminisse Sanctini & Antonini Episcoporum Meldensium, non Bedam, non Rabanum, non Vsuardum, non Florum, non Wandalbertum, non Notkerum, non denique ipsum Martyrologium Romanum vetus, quod anno 1569. Venetiis in lucem publicam editum est.

4. Anastasij Epistolam ad Carolum Imperatorem an. 876. datam examinans omnino explodit. Ait Anastasius se passionem B. Dionysii Romæ olim legisse cum puer esset, à Constinopolitanis legatis auditam, diu illam à Carolo Imperatore quæsitam tandem in Maximo cœnobiorum Rom. repertam sbque inter diuersos languores positum accepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidisse, non verbum quidem e verbo, sed sensum assumendo. Tum subdit. *Cesset igitur iam quorundam opinio perhibentium non esse Areopagitam Dionysium eum, qui prope Parisium corpore ac virtutibus redolet, cum hoc & Græcorum quoque stylus cum lingua Latina concordans testetur & prædicet, in qua profectò natus est & præcelsa scripta sua contexuisse probatur.* Singula prope verba expungit Launoyius quæ qui videre volet consulat ipsius librum cui pro titulo est, de Areopagiticis Iudicium. Et similiter quæ contra Hilduini narrationem profert. Imprimis quod Hilduinus aut Authores pro se citet, qui nunquam fuerunt, quales sunt Visbius & Aristarchus, aut veris authoribus affingat verba quæ nunquam protulerunt, qualis est Eusebius Cæsariensis: qui in duobus tantum locis meminit quidem Dionysij Areopagitæ eiusdemque Atheniensis Episcopi, non vero Parisiensis.

Sed & commentitium est, & prope ineptum quod scribit Hilduinus, eo scilicet tempore quo Dionysius à Clemente missus est in Gallias, nempe sub Domitiano, Lutetiam fuisse sedem Regiam & conuentu Gallorum ac Germanorum celebrem. Sic enim habet. *Tunc memorata Parisiorum Ciuitas vt sedes Regia & Conuentu Gallorum ac Germanorum & nobilitate pollebat, quia erat salubris aere, iucunda flumine, fœcunda terris, arboribus nemorosa & vineis vberrima, constipata populis, referta commerciis ac variis commeatibus, vnda fluminis circumfcrente. Quæ siquidem inter multimoda commoditatum genera etiam aluco suo magnam piscium copiam ciuibus ministrabat. Hunc ergo locum Dei famulus elegit expetendum.* Nempe Dionysius. Certè tunc non erat tanti nominis Lutetia, nec sedes Regia nec commeatibus nec concursu tanto Gallorum & Exterorum celebris, nec vllus est author qui talem eam fuisse prædicet. Sed saltem ex hoc loco euincimus talem fuisse temporibus Caroli M. & Ludouici Pij, quibus Imperantibus Hilduinus vixit & floruit: & eundem locum præ oculis habuisse videtur Ioannes Hautiuillensis seu Architrenius in descriptione Lutetiæ, cuius versus supra retulimus.

Porro hanc de Dionysio Areopagita opinionem licet palam non oppugnatam eo tempore, non tamen viris doctis placuisse constat ex verbis Ioannis Scoti Erigenæ, qui postquam de Dionysio verba fecit, testimoniumque protulit Dionysij Corinthij, Polycarpi & Gregorij aientium eum fuisse B. Pauli Discipulum & constitutum Episcopum Athenarum, subiungit secundum vulgagatam editionem, *Hunc eundem non præfati viri, sed alij moderni temporis homines asserunt, quantum vita à fidelibus viris tradita testatur, temporibus Papæ Clementis Romam venisse, & ab eodem prædicandi gratia in partes Galliarum directum.* Ex his enim verbis *quantum à fidelibus* quæ Ironicè prolata contestatur Launoyius, satis innuitur aut noluisse Erigenam, aut non ausum fuisse refragari & palam contradicere Hincmaro, qui tunc maxima pollebat apud Caluum authoritate.

Verum vt ad Imperatorem redeamus & ad ea quæ illi post adeptum Impe-

rium acciderunt, cum intellexisset Ludouicus Germanorum Rex eum se inconsulto Patrueles Imperium vsurpasse, ingentem conflauit aduersus illum exercitum: at eo statim morte præuento, Carolus cum quinquaginta hominum millibus filios tres superstites Ludouicum, Carolum & Carlomannum aggreditur frustra pacem deprecantibus eorum Legatis. Afflictis Deus affuit. Quippe vt ventum est in conspectum, dolo detecto quo eos inuoluere meditabatur, tanta vi excipitur, vt nusquam olim vllibi tanta strages edita fuerit, nunquam turpior fuga, cladesque nunquam visa tam miserabilis. Fugientibus ergo Francis & ipse Rex fugit, sarcinæ Regiæ interceptæ, vasa omnia capta, captiui & e fuga retracti, spoliati & nudi dimissi, atque eo tandem redacti miseriarum & dedecoris, vt ex arentis fœni manipulis herbarumque totulis sibi vestes aptare coacti fuerint.

Accidit & alia clades à Normanis eodem tempore Sequanæ ostium irrumpere tentantibus. Accidit & tertia à Sarracenis Imperium Italicum modò partum depredantibus & in Campania Italiæ grassantibus: quorum aduentu & furore territus Ioannes Pontifex statim per legatos Carolum monet & rogat, vt sibi Ecclesiæque opem ferat. Illuc conuolat Carolus nondum depositis animis, quia de summa rerum agebatur, postquam in Conuentu Carisiaco de Ludouico filio ordinauit fieri quæ vellet, si quid sibi humanitus accideret.

Absolutis autem in Italia, propter quas venerat, rebus, dum in Franciam regreditur & iam Alpes attigit, repentina febre corripitur, & obit non sine suspicione veneni à Sedechia Archiatro sibi propinati. De quo sic habet Gaguinus in Caluo. *Erat Iudæus Medicus Sedechias nomine Imperatori propter eius peritiam perfamiliaris: qui vel Religionis Christianæ odio, cui maximè infensi Iudæi sunt, motus, vel corruptus forte pecunia potionem Carolo propinandam miscet. Qua epotâ Carolus omnibus membris ita defectus est, vt Aulicorum ministerio in Cubiculum delatus duodecimo post die interierit. Cuius dum corpus exenteratum & multis aromatibus conditum sui in Franciam efferre cupiunt, cadaueris putredinem ferre non valentes, Vercellis inhumauerunt in B. Eusebij Martyris æde an.* 878. *vnde post annum septimum exemptum in B. Dionysij Templum delatum est.* Vbi in medio primi Chori hoc habet Epitaphium.

Imperio Carolus Caluus Regnoque potitus
Gallorum iacet hac sub breuitate situs.
Plurima cum villis, cum clauo, cumque Corona
Ecclesiæ viuus huic dedit ille bona.
Multis ablatis Nobis fuit hic reparator
Sequany Fluuy Reliqque datar.

878. Anno igitur 878. acceptis certis de Caroli obitu Nuncijs Ludouicus eius filius cognomento Balbus Remis ab Hincmaro in Regem Franciæ inungitur. Tum Carolus iunior vnus e tribus Ludouici Germanorum Regis filiis Imperium Italicum & Romanorum occupat annitentibus quibusdam Romanis Proceribus, Lamberto & Helbaldo, seu Alberto, sustraque renitente & reclamante Pontifice violari fidem nuper Carolo Caluo præstitam. Imo ipse ab iis, quos olim Christianorum communione arcuerat, fugatus venit in Franciam, Lugdunique paulum moratus postea Trecas peruenit, vbi Synodum habuit frequentem Episcoporum contra persecutores prædictos, eosque de sententia Synodi anathemate percellit. Lodouicum Imperij diademate coronat, Augustumque appellat 8. Decemb. Præterea Hincmarum Laudunensem reste Baronio restituit in integrum, idque probat ex Adonis Chronico in fine, seu potius ex authore supplementi: nam Ado obierat 16. Decembr. an. 874 Continuator vero Aimoini scribit l. 5. c. 24. Ioannem Papam sanxisse, vt Hedenulfus sua authoritate ordinatus Laudunensis Episcopus sedem teneret, & Episcopale munus obiret, Hincmarus verò Missam si vellet, cantaret, partemque de rebus Episcopii haberet. Sed hæc historia paulo altius repetenda.

Cum esset Romæ Carolus Caluus an. 875. Hincmari Remensis suasu egit cum Ioanne Pontifice, vt Laudunensis Hincmarus Episcopatu suo priuaretur, eique sedi alius substitueretur. Iam enim à multis annis Remensis eius auunculus nihil non molitus fuerat, vt nepotem opprimeret. Duas tresue Synodos contra ipsum conuocati curarat, in quarum vna quæ habita est apud Attiniacum an.

870 decreto Episcoporum deiectus de sede fuerat: sed cum ille Papam appellasset, diu res in suspenso fuit. Quæ vero tanti odij causa fuerit, vix vna satis legitima reperitur. Sunt qui putent Hincmarum Laudunensem errasse circa baptismum paruulorum; sed quanquam ei multa passim obiicit auunculus, vt quod superbus esset, quod nouitatis amans, quod contumax & perfidus; non vllius tamen hæreseos eum insimulat. Vnum est, quod euidenter patet nimirum grauiter tulisse Remensem, quod statim atque nepotem fecit Episcopum Laudunensem, se spretum ab eo viderit, quod omnia se inconsulto gereret, abiret, rediret, imo contra interdicta sua quosdam sibi subiectos absolueret aut sacris arceret.

Statim, inquit apud Flodoardum l. 3. c. 22. *vt à paterna nido educationis factus Episcopus euolasti, & me & eos qui te nutrierunt, deseruisti, & seculares amicitias atque familiaritates quæsisti & acquisisti, & sic subinde alios & alios deserens & acquirens non solum de comparibus, sed etiam & de tibi commissis ad hoc emersisti, vt contra sacras Antiochenas regulas præcipientes vt præter me nihil agere debeas secundum antiquam patribus nostris regulam constitutam, nisi ea tantum quæ ad tuam Parochiam pertinent professionesque subiectas, sine mea vel Coëpiscoporum nostrorum conscientia administrationem in Palatio Domni Regis obtinueris, quam administrationem sibi coram eodem D. Rege & aliis qui affuerunt, sacris Regulis interdixi & aliquandiu ab eadem administratione cessasti: postea autem per exteras id. Seculares potestates contra Sardicenses Canones eandem administrationem cum Abbatia in tertia Prouincia vltra Remensem Prouinciam sine mea conscientia obtinuisti. Ad quam Abbatiam sine mea licentia, quotiens tibi placuit perrexisti, & quamdiu tibi placuit, ibidem fuisti immoratus contra Hilary Papæ decreta dicentis illud: non potuimus præterire quod sollicitudine diligentiore curandum est, ne præter Metropolitanorum suorum litteras aliqui Episcopi ad quamlibet Prouinciam audeant proficisci: post hac more tuæ instabilitatis ac inconstantiæ contra Domnum Regem in tantum te sine ratione contumaciter erexisti, vt & administrationem Palatinam & ipsam Abbatiam tibi auferret, & à te exaggeratus duriora ingerenda tibi proponeret.*

Ex his ergo paruis initiis orta primum est simultas, ex simultate apertum odium, ex odio Laudunensis opressio, depositio & excæcatio. In omnibus Tribunalibus causa ista agitata est, secularibus & Ecclesiasticis, Gallicis & Romanis sub 3. Pontificibus, Nicolao, Adriano & Ioanne. Nicolaus auunculum vt nimis acrem & vehementem reprehendit, vt patet ex eius litteris quæ leguntur in 3. Tomo Conciliorum. Extant quoque pro Hincmaro Laudunensi plures Epistolæ Adriani. Eiusdem Episcopi appellatio ad sedem Apostolicam legitur eodem 3. Tomo Concil. post Epist. 3. Ioannis VIII. Eiusdem partes tuetur Baronius ad an. 870. & 871. Ibi enim Concilium Gallicanum 20. Episcoporum apud Vermeriam habitum & alterum in Palatio Attiniaco vocat illegitimum & latrocinale, in eoque Laudunensem iniuste depositum esse contendit.

Veruntamen quia Rex ipsi aduersabatur, obtinuit à Ioanne Papa, vt alius in eius locum subrogaretur, in eamque rem extant Ioannis litteræ ad Hincmarum Remensem datæ Romæ per manum Anastasij Bibliothecarij an. 877. quas Sirmondus edidit ex Bibliotheca B. Remigij. At sequente an. nimirum 878. in Consilio Trecensi in gradum & statum pristinum fuit restiturus ab ipso Ioanne vt supradictum est, postquam ipse auditus est, & vt erat orbatus oculis, miserabiliter defleuit & descripsit calamitates, quas ab auunculo passus fuerat, omniumque mouit animos ad commiserationem. Sic autem inter cætera habuit. *Transmissus sum in exilium, in quo per duos annos sumus, sed aliquanto tempore ferro vinctus custoditus sum. Duobus annis ferme peractis insuper cæcatus sum & vsque modo retentus ad vos & ad vestræ pyssimæ serenitatis præsentiam, mox vt venire dimissus potui, protinus accessi. Nunc autem vestram clementiam suppliciter exoro, & à vestra summa paternitate parari de me æquitatis Iudicium, quod apud vestræ Paternitatis pietatem obtinere efflagito, cum pro multitudine miseriæ meæ, tum pro magnitudine pietatis vestræ.*

Cæterum deploratione dignum fuit, quod ex tam leuibus initiis eo deuenerint auunculus & nepos tam egregij ambo viri, doctissimi, & pro illis temporibus, disertissimi. Et certè nemo erat vir bonus & pacis amans, qui vtrumque non reputaret reprehensione dignissimum, vt intelligimus ex scriptis Hinc-

mari Remenſis apud Flodoardum l. 3. c. 22. in fine. *De hoc quod dicis, quia dicunt de me homines qualis eſt ille auunculus qui talia ſuo nepoti ſcribit? dicant & de te ipſi homines. Qualis eſt ille nepos qui ab auunculo ſuo talis, vt tunc erat, aſſumptus, & talis ſicut nunc eſt in ſpiritali ac temporali honore effectus, qui talia ſibi exigit ab inuito auunculo, ne talis ab aliis ſicut à Nepote ſuo depingitur, æſtimans, per eum blaſphemetur nomen Domini & vituperetur miniſterium eius ſecutus Apoſtolum ſcribentem ad Corinthios contra ſe blaſphemantes & vilipendi ab aliis laborantes. Egit quippe Doctor egregius, vt dum ipſe qualis eſſet agnoſcitur, & vita & lingua malè prædicantium eius prædicatione vileſceret. Illos videlicet commendaret ſi ſe abſconderet. Cumque ſe non oſtenderet, errori locum dediſſet. Dicunt & ipſi homines de te, qualis eſt ille nepos qui talia contra ſuum auunculum & nutritorem atque ordinatorem machinatur, & quantum poteſt mali agit, & pluſquam poteſt agere cupit?*

In omnibus fere locis exprobrat ingratum animum. Sed & aliud vehementer offendit Remenſem, quod qui ſibi videbatur doctiſſimus, à nepoteargueretur ignorantiæ: & qui diſertiſſimus ac Latiniſſimus, parum intellectæ Latinitatis, non emendatæ, non correctæ. Vnde liquet nepotem fuiſſe quoque virum doctiſſimum & facundiſſimum: vt eod. Cap. intelligitur, in quo ſic ſcribit ad nepotem auunculus. *Scribis te à me reprehenſum & eſſe reprehenſibilem: ſed & ego ſpreta reprehenſione tua, qua me quaſi ſub quodam excuſationis velamine de ſcriptoris vitio more tuo euidenter reprehendere ſatagis, qui aut differentiam verbi detrectem, quod in meis ſcriptis tibi datis poſui neſciam, aut ſcriptoris vitium in eis corrigere non ſapuerim, vel emendare neglexerim, & ex mea reprehenſione tuam oſtentare ſcientiam Cham Noë filius voluiſti, non ſolum in verbi illius differentia, ſed & in alio verbo quod ad oſtentationem tui in tuis adinuentionibus iteratum inueni. Et cum hinc meam inſipientiam voluiſti oſtendere, tuam ſtuduiſti apud Scholaſticos ſtultitiam propalare: pro me nihil curo dicere, mihi enim pro minimo eſt, ut à te iudicer, aut ſine dilectione à tua ſcientia reprehendar. Sed ne apud illos qui tecum rumuſculos captant glorieris quaſi me mutum effeceris & elinguem qui ſolus noſtris temporibus theſauros ſapientiæ & ſcientiæ penetrans introiſti, hic cauſa compendij prætermittens, cum mihi vacauerit, oſtendam quid Regularum Grammaticæ authores, quid S. ſcripturæ Tractatores inde ſentiant atque dicant.* Hæc de vtroque Hincmaro.

879. Anno ſequente qui fuit 879. idem Pontifex Ioannes annum amplius in Gallia moratus, Eccleſiæ Senonenſi Galliarum Primatiam attribuit, ingratiam Anſegiſi Archiepiſcopi, moleſtè & grauiter id ferente Hincmaro Remenſi. Qua de re ſic habet Robertus Monachus Antiſſiodorenſis. *Senonenſi Eccleſiæ poſt Egilem præfuit Anſegiſus Monachus, vir in cunctis optimè agens, cuius tempore Senonenſis Eccleſia magno & pacifico viguit honore. Siquidem Ioannes Papa totius ei Galliæ & Germaniæ primatum contulit, vt eſſet primus poſt Papam Synodumque præſulum euocaret, & de fortioribus quibuſque ac grauioribus iudicaret: cui reſiſtere voluit Hincmarus Remorum Archiepiſcopus, ſed Apoſtolica authoritate compreſſus eſt. Huic etiam Anſegiſo venerabili præſuli præfatus Papa dedit caput B. Primi Papæ Gregorij, & brachium S. Leonis Papæ Doctoris, Quas ille venerandas Reliquias Senones detulit, & in Eccleſia S. Petri viui cum debita veneratione repoſuit.* Tandem Pontifex comitante Boſone Prouinciæ Rege Romam reuertitur.

Eodem anno Ludouicus Balbus Compendij 10. April. moritur non ſine veneni ſuſcipione, qui vbi morbum ſæuire ſenſit, per fidos homines Odonem Epiſcopum & Albuinum Comitem, Coronam, enſem & cætera Regia inſignia ad Ludouicum filium mittit, eumque Regem Franciæ coronari iubet. Contradixerunt nonnulli aientes Ludouicum & Carlomanum filios Balbi impuberes, ſpurios eſſe non legitimos. Itaque Boſo inſtigante vxore Hirmingarde Regem ſe Burgundiæ coronari curat, iis deſpectis. Hiſce temporibus florebat Milo Monachus qui vitam S. Amandi metricè compoſuerat, & librum de Sobrietate ad Caluum miſerat, teſte Antonino. Sub quo adoleſcebat Hubaldus nepos, qui ſeptem artium Liberalium peritia clarus egregiè præter cætera in Muſica claruit, & de multis ſanctis cantus dulci & regulari modulatione compoſuit. Hæc Antoninus.

880. Anno 880. Dum Franciæ Proceres inter ſe de Tutore Regis Regnique eli-

gendo

gendo Rectore certant Ludouicus Germaniæ Rex in Galliam irrumpit & ex altera parte Normani duce Hastingo. Emitur pax, quia bellum sustineri non potest. Lotharingiæ pars quæ Caluo obtigerat, Germanico conceditur. Normanis quoque *Conjectum* seu annona & Pecuniæ summa, prætereaque Neustria habitanda & incolenda, dum quietè & pacificè ibi consistant. Sed assueti prædis renouant bellum, malo tamen suo, amissis nempe quinque suorum millibus, cæteris fusis & fugatis. Miserrimus autem Franciæ status compellit Hugonem Impuberum Regum Tutorem, & Hincmarum mittere Legatos ad Ludouicum Trans-Rhenensem, vt quandoquidem ipse filium non habet, alterum è duobus Ludouicum aut Carlomannum adoptet. Interim Carlomannus Bauariæ Rex atque Italiæ moritur sine liberis legitimis relicto Arnulfo ex concubina filio. Laudatur iste Carlomannus à peritia litterarum, pietate, abstinentia, fortitudine armorumque gloria & felicitate, nunquam enim sine victoria cum hoste conflixisse dicitur.

Anno 881. Ludouicus & Carlomannus fratres partiuntur Regnum. Ludouico 881. cedit Francia & Neustria; Carlomanno Burgundia & Aquitania, qui coniuncti cum Germano viribus Bozonem Burgundiæ inuasorem fugant. Rursus bellum cum Normanis recrudescit, quos Ludouicus debellat multis occisis: at illi retracto ex fuga milite redeunt ad manus in Campis Turonicis, & rursus debellantur. Verum Rex victor paulò post moritur. Carlomannus qui Viennam obsidebat, relicta obsidione aduolat, habitoque Procerum Conuentu in Regem Franciæ coronatur. Cum Normanis confligit, cum quibus tandem hisce legibus pacem init, vt fidem Christianam amplectantur. Baptizatur Godefridus Dux eorum, multique cum eo: sed pari leuitate fidem eiurantes quadraginta armatorum millibus Lutetiam obsident, cepissentque si non habuisset Gozlenum Episcopum & Odonem Comitem fortissimos repugnatores. Godefridum tandem superbè insultantem Carlomannus egregio nixu fugat, & sternit. Sed & paulo post ipse moritur filiumque relinquit puerulum nomine Ludouicum, cognomento *Ignauum* seu *Inertem*.

Anno 882. die 21. Decemb. obit Hincmarus Remensis Archipræsul omnium 882. Franciæ Metropolitanorum Decanus, apud Sparnacum trans Matronam, quò se metu Normanorum omnia depopulantium & ferro flammisque mandantium contulerat. Corpus ad Monasterium S. Remigij Remensis relatum, & in sepulchro quod sibi præparauerat, repositum, cum hoc epitaphio, quod item ipse viuens dictauerat.

Nomine non merito Præsul Hincmarus, ab antro
Te lector tituli quæso memento mei.
Quem grege pastorem proprio Dionysius olim
Remorum populis vt petiere dedit.
Quique humilis magnæ Remensis regmina plebis
Rexi pro modulo, hic modo verme voror.
Erga animæ requiem nunc & cum carne resumpta,
Gaudia plena mihi hæc quoque posce simul.
Christe tui clemens famuli miserere fidelis,
Sis pia cultori sancta Maria tuo.
Dulcis Remigij sibimet deuotio prosit.
Qua te dilexit pectore & ore, manu.
Quare hic suppetiit supplex sua membra locari,
Vt bene complacuit denique sic abiit.

Anno Dom. incarnat. 882. Episcopatus autem sui 37. mens. 7. & die quarta. Sic legitur apud Flodoardum. Ei statim substituitur Fulco vir primariæ nobilitatis, Abbas S. Vedasti & S. Bertini apud Atrebatum, in scholis Palatinis enutritus, & Regni sub Carolo Simplice futurus moderator.

Igitur Francia in Regem inertem & impuberem inclinata, dum hinc variis Procerum partibus, inde à Normanis & Germanis concutitur, prope corruit: nec aliud malo remedium inuenit, nisi quod Inerte recluso & apud San-Dionysium tonso Carolus cognomento Crassus Ludouici Germaniæ Regis filius Caroli Calui nepos, Magni pronepos, tunc Imperator aduocetur, vt Regnum 883.

Francicum, qualia fuerant ſub Magno & Ludouico Pio, ſub vnum Caput Rectoremque redeant, dum interim Carolus puerulus, Simplex dicendus, Balbi filius ſub tutela Eudonis Comitis educatur. Id fit circa an. 883.

883. Hæc Regum tam frequens mutatio & Regni confuſio mutatio quoque crebra Pontificum Romanorum prope annua in litterarum profeſſionem & in omnes Orbis Chriſtiani ordines confuſionem quoque intulit maximam. Ioanne defuncto 18. Kal. Ian. an. 882. Marinus Galleſianus, ſeu natione Gallus patre Palumbo ſubſtituitur ſedetque anno tantùm vno & menſibus duobus. Huic Adrianus III. vel vt alii ſcribunt Agapitus an. 884. ſedetque an. 1. & menſ. 3. Huic Stephanus V. Natione Romanus Patre Adriano an. 885. iſte ſedit annis ſex diebus octo. Sub quibus & à quibus nihil legitur actum dignum memoria: niſi quod Marinus an. 883. Scholam Anglorum, cuius alibi mentionem fecimus, in gratiam Alfredi Anglorum Regis, qui Romam peregrinationis cauſa profectus fuerat, ab omni tributo liberam eſſe voluit: qua de re ſic ſcribit Flodoardus ad an. 883. *Eodem anno Marinus Papa Scholam Anglorum Romæ exiſtentem Alfredo Rege deprecante, à tributo liberam fecit, qui etiam Regi præfato dona tranſmittens plurima dedit ei inter cætera portionem non modicam illius Crucis ſalutiferæ, in qua Dei filius pro ſalute mundi pependit.*

884. Circa an. 884. San-Gallenſis Monachus, de quo inter authores 2. ætatis dictum eſt, libros duos de Geſtis Caroli M. Craſſo dedicauit, quorum priorem de Religioſitate & Eccleſiaſtica Domni Caroli cura, alterum de Rebus Bellicis inſcripſit, tunc vt ipſe dicit ſenio grauis & edentulus: & in iis libris fusè agit de aduentu Scotorum Magiſtrorum, vt ante docuimus. Hiſce temporibus in ſcholis Palatinis docebat adhuc Manno, cuius inter alios Diſcipulos referuntur Ratbodus Mancio factus Epiſcopus Cabillonenſis apud Surium & Stephanus Tungrenſis; & alter, vt videtur Stephanus Salinenſis Comitis filius Canonicus Metenſis, Abbas deinde Lobienſis, poſtea Epiſcopus Leodienſis circa an. 903. is fuit vir litteratus, qui vt legitur apud Fulcuinum lib. de Geſtis Abbatum Lobienſium, paſſionem B. Lamberti impolito digeſtam ſtylo vrbanius elucidauit.

Eodem anno Craſſus Normanos cædit fugatque: at non ſatis prudenter vſus victoria viciſſim ipſe fugatur, pacemque pretio emit & fœdere, datâ ſcilicet Gothofredo in Coniugem Ægidia ſeu Giſla Lotharij filia. Quo paulo poſt occiſo, indignati Normani Lutetiam iterum obſident, vt ad an. 886. referemus.

885. Anno 885. Stephanus V. factus eſt Pontifex Rom. cum quo magnam videtur Fulco Remenſis habuiſſe familiaritatem & neceſſitudinem, vt pote qui ab eo & frater & amicus appellatur. Datis verò ad eum litteris ſignificat ſe Romam ad eum profecturum fuiſſe, niſi à Normanis vndequaque circumuallaretur, qui decem tantùm millibus à ſua Ciuitate aberant, tumque Ciuitatem Pariſiorum ab iis obſideri. Significat quoque eidem durum ſibi omnino eſſe, quod Eccleſia Remenſis, quæ ſemper omnibus Gallicanis præfuerat, ſubdita fuiſſet Senonenſi à Ioanne Papa VIII. qui in gratiam Anſegiſi illam Primatiæ ſedem eſſe voluerat. Sic ergo ille apud Flodoardum l. 4. c. 1. *Sedem verò Remenſem notum habeat ab Anteceſſoribus ſuis potius Gallicanis omnibus Eccleſiis fuiſſe honoratam: vt pote cum primus Apoſtolorum B. Petrus primum deſtinauerit huic vrbi S. Sixtum Epiſcopum, & totius Gallicanæ Regionis dederit ei Primatum. Hormiſda quoque Papa S. Remigio vices ſuas in Galliarum partibus commiſerit. Hoc ideo ſe commemorare, ut ſedes Remenſis ſuis in diebus ſineretur dehoneſtari; annectens etiam de priuilegiis ſibi ab huius prædeceſſoribus Marino & Adriano conceſſis.*

Quantas autem in Regni Gallicani adminiſtratione partes tum haberet Fulco, patet ex Flodoardo l. 4. c. 5. Vnde diſcimus quoque hiſtoriam illius temporis, aliunde ſatis confuſam. Nam ſtatim initio Carolum Craſſum Ludouici Trans-Rhenenſis filium Imperatorem & Regem Francorum admonet, quo in ſtatu res ſint Gallicanæ, quàm afflictæ à Normanis, quàm illi futurum ſit turpe & ignominioſum, ſi quod Regnũ Patruus & eius filij conſeruarunt, tueri ipſe & conſeruare non poſſit. Inter cætera verò memorat. *Ciuitatem Pariſiorum quam Caput aſſerit & introitum Regnorum Neuſtriæ atque Burgundiæ, Barbarica cingi obſidione, citóque capiendam, niſi Dei ſubuentum fuerit clementia. Quæ ſi capta fuerit, totius diſ-*

pendium Regni se perpessuros, (vide quantum momentum in hac vrbe capta aurseruata.) *tamque periculosè hac iam mala grassari, vt à prædicta vrbe Remos vsque nil tutum remanserit: nulla nisi peruersorum Christianorum Barbarisque consentientium secura sit habitatio, quorum multi Christianorum deserentes Religionem, Paganorumque societati coniunxerant ac tuitioni subdiderant.*

Circa ergo an. 886. Imperante Carolo Crasso, Carolo Simplice interim sub 886.
tutela Odonis seu Eudonis Comitis Parisiensis relicto, vastata, direpta & depopulata est à Normanis Lutetia, qui cum ægrè & magno tandẽ labore repulsi fuissent à Gozlino, seu Gauzleno Episcopo, Ebolo eius Nepote, Odone Comite Parisiensi, & aliis quibusdam fortissimis Bellatoribus & Ducibus, Basilicam S. Germani Teretis (hodie Antissiodorensis) & alias quasdam incenderunt, præsertim in iis locis Suburbanis Luparæo Palatio vicinis, vbi tũ Musæ Parisienses adhuc morabantur. Iam ab an. 857. à Barbaris illis Septentrionalibus infestari experat Lutetia. Piratæ Danorum eam 5. Kal. Ian. an. 857. diripuerant, Basilicam S. Genouefæ Montensis incenderant & cæteras Suburbanas, præter S. Stephani, S. Vincentij seu Germani Pratensis Diuique Dionysij Ecclesias, vt legimus in Annalibus Bertinianis. Iidem an. 861. mense Ian. eandem vrbem aggressi Ecclesiam S. Germani igni tradiderant: at sub Crasso tum absente omnia hoc anno ferro flammisque mandarunt, adeo vt omnia suburbana pœne destructa sint. Quam miserabilem calamitatem deplorans Adreualdus Floriacensis Monachus in lib. de Miraculis S. Benedicti, de Lutetia à Normanis afflicta & vastata sic loquitur. *Quid Lutetia Parisiorum nobile caput, resplendens quondam gloria, opibus, fertilitate soli, incolarum quietissima pace, quam non immeritò Regum diuitias, Emporium dixero populorum, num magis ambustos cineres, quàm vrbem nobilium potis est cernere?*

Hancce Parisiacæ Ciuitatis obsidionem describit 2. libris Abbo Monachus San-Germano-Pratensis cruentæ tragœdiæ spectator è mœnibus Abbatiæ, quam Normani quoque obsidebant: quà quidem in descriptione pluribus in locis meminit Prati, quod vulgò Clericorvm appellatur: in quo ciues Parisienses S. Germani precibus & auxilio adiuti multas cædes stragesque Normanorum ediderunt.

Ipse Danos, quicumque dabant vestigia Prato,
Militibus speculum cernentibus vrbis in eius
Rure situm, fugiente morà tradit capiendos......
Quæ voces, quæ lingua, quod os edicere possunt
Bella tot his Prato egregij commissa relati,
Quotque necauerunt Normanos hic, quot & Vrbi
Duxerunt secum viuos? iam nullus eorum
Tunc audebat agrum Sancti conscendere latum.

Idem Author meminit solennis supplicationis seu Processionis Parisiensium ad Basilicam B. Virginis, dclaræque summo cultu & humilitate Thensæ seu Thecæ San-Genouefianæ: cuius Virginis meritis obsessi de obsidentibus insignem victoriam statim reportarunt.

Virgo Dei Genouefa Caput defertur ad Vrbis
Quo statim meritis eius Nostri superarunt.

Hinc intelligimus 1. non esse nouum in vrgenti calamitate recurrere ad S. Genouefam, eiusq;e Thecam solenniter deferre. 2. Ex ea parte vbi sita est Basilica Sangenouefiana, non fuisse vrbem obsessam: neque enim potuissent Obsessi ab ea Æde ad Basilicam D. Virginis procedere. 3. Prædictam Basilicam D. Virgini consecratam fuisse tunc, vt nunc est, principem & Cathedralem quam proinde vocat Capvt Vrbis.

Rursus verò, cum recruduisset pugna, infeliciterque pugnassent Obsessi, ad opem B. Germani confugerunt, vt scribit idem Author, indictaque solenni supplicatione sanctissima Christi Cruce, & Ossibus B. Germani ad ædem B. Stephani delatis Diuinam manum adiutricem experti sunt.

Hac virtute Crucis sancta victoria nostris
Ceditur, & meritis Germani Antistitis almi
Quam renehunt ad Basilicam Stephani quoque testis,

Gaudentes Populi praecelsâ voce boantes
VOCE DEVM TE LAVDAMVS Dominumque fatemur.

Intelligit proculdubio Basilicam S. Stephani de Gressibus, non S. Stephani de Monte, quæ longè recentior est, & post tempora Normanorum condita, vt alio loco docebimus. Interim vel ex vna Annalium Bertinianorum authoritate satis coniicitur, in quibus sic habetur ad an. 857. *Dani Sequanæ insistentes cuncta liberè vastant, Lutetiamque Parisiorum aggressi Basilicam B. Petri & S. Genouefæ incendunt, & cæteras omnes præter Domum S. Stephani & Ecclesiam S. Vincentij, praterque Ecclesiam S. Dionysij, pro quibus tantummodo ne incenderentur, multa solidorum summa soluta est.* At quis credat parcituros illos fuisse Basilicæ S. Stepbani de Monte Genouefianæ contiguæ?

Neque videtur omittendum Normanos tum in Luparæa regione primum castra posuisse iuxta Basilicam S. Germani Antissiodorensis, qui tunc à structuræ forma Teres dicebatur. Meminit Abbo duobus in locis. Semel quidem lib. 1.

Sole suos fuluo radios fundente sub æthre
Sorte Dionysij lustrant equidem recubantes
Machary, Sequanæ ripas & Castra beatum
Germanum circa Teretem componere vallis
Commixto lapidum cumulo glebisque laborant.

Iterum verò lib. 2. vbi describit quomodo ea statione vastatâ & relictâ post discessum Henrici ab Imperatore missi in auxilium Oppidanis transierint ad partem aduersam S. Germano propinquam, ipsumque Monasterium vallo circumdederint Duce Sigemfredo.

Conspiciens Sigemfredus Nostros in Agone
Esse feros, inquit Sociis, hanc linquite sedem,
Hic non stare diu Nostrum manet. Hinc sed abire.
Ergo suas vt Ainricus secessit ad Aulas,
Germani Teretis contemnunt littora sancti,
Æquinocique legunt, cuius factis bene vescor.
Circumeunt castris æquor, sed & vndique vallo
Clauditur: en Dominusque meus, quasi carcere latro,
Ipse nihil peccans. Murus circumdedit eius
Ecclesiam nostro Celsam cogente reatu.

Quamobrem verò Normani ad partem illam transierint, hæc videtur causa inter cæteras fuisse, quia ex ore Ciuium frequenter audiebant has voces deprecatorias, O GERMANE VRBIS PRÆSVL! GERMANE BEATE AVXILIARE TVIS, & similes, volebantque propius experiri, quas ille vires haberet; & quas magno tandem suo malo experti sunt. Nam Odo Parisiorum Comes, qui & postea fuit Rex appellatus, eorum nouemdecim millia prostrauisse fertur. Inter alios verò in vrbe defendenda fortissimè se gesserunt Gauzlinus Episcopus, deinde Anschericus eius successor, Hugo Comes & Abbas S. Germani, Ebolus & ipse Abba-Comes. Qui Abbates non infulati, sed armati cœnobia tuebantur contra Danos. Meminit Abbo Hugonis Abbatis, qui in illa obsidione Parisiensi fortissimè dimicans obiit.

Tempestate sub hac Hugo Princeps obit Abba.

De eodem sic habetur in fragmento Historiæ in membrana Floriacensi, vbi de Normanis, *Peregissentque inchoata, nisi Hugo per Gallias Abbatis honore præditus strenuè Rempub. gubernans eorum temerarios compescuisset ausus.* Ab hoc autem Hugone, aut à filio, aut à Nepote suspicantur Monachi San-Germano-Pratenses concessum & datum fuisse Vniuersitati Parisiensi Pratum, quod vulgò Clericorum appellatur. Qua de re alio loco dicemus.

Item Ebolus eidem Abboni dicitur *Fortissimus Abba*, & alio loco, vbi Odonem exisse scribit ex vrbe ad accersendum Carolum Crassum, vt oppressæ succurreret, neminem è Ducibus in ea remansisse ait præter Ebolum, quem Martium Abbatem vocat.

Post nullus procerum remanet nisi Martius Abba.

Atque vt hanc tandem Obsidionis Parisiacæ historiam absoluamus, licet Crassus post victum Henricum, quem ante miserat in auxilium veniens instru-

ctissimo, quem habebat exercitu Normanos facile debellare potuisset, eorumque Regulos captos in vinculis retinere, nescio quo tamen malo genio ductus incolumes dimisit in magnam Reipub. Gallicanæ & Germanicæ perniciem, largisque etiam muneribus vt abscederent, onerauit. Quæ res tam indigna Nobilitati visa est, vt ab omnibus desertus fuerit & Francis & Germanis. A Francis Odo Comes Parisiensis propter egregiè nauatam in repugnatione operam Rex appellatur, licet tutor esset solummodo veri Regis Caroli Simplicis: sed id propterea factum aiunt, quia nomine Regio vel in auspicium opus erat ad expellendos hostes. A Germanis Arnulfus Carlomanni Nothus Imperator eligitur & à Formoso Papa coronatur. Id factum an. 887. vt scribit Sigonius. Crassus autem tantum animo concepit dolorem, vt mox pridie idus Ian. migrarit è vita. 887.
Quod vt intellectum est, Berengarius Veronensi & Foro-Iuliési ditioni præfectus Italiam occupat. Guido seu Vido Spoletanæ Dux hortante Pontifice Ro. Regnum Franciæ occupare nititur. Sed nihil proficit Odonis studio exclusus. Regreditur ergo in Italiam & aduersus Berengarium arma mouet, ad Trebiam vincit, & à Stephano Pontifice Romam accersitus an. 891.9. Kal. Martias Imperator consecratur.

In Francia res sic se habent. Normani præda onusti, superbi & insolentes contra fidem & promissa Parisiensem iterum agrum depopulantur, iterumque Ciuitatem expugnare tentant, nec possunt. Odo Roberti Andegauensium Comitis à Normanis occisi filius ex Gente Saxonica Witikindi, Regis nomen accipit, reluctantibus tamen multis, eum Fulcone Remensi Arnulfum iam à Germanis Imperatorem creatum aut in Regem Franciæ postulantibus, aut in Tutorem Caroli Pupilli contra Odonem Regiæ stirpis inimicum vt dicebant. Hinc Poëta Saxonicus l. 5. de Gestis Caroli M. deplorata Franciæ clade Arnulfum inuitat ad eam defensore carentem auxiliaribus copiis & authoritate sua sublevandam, cum solus id possit. 888.

Væ tibi, væ tali (id. Carolo M.) modò defensore carenti
Francia, quàm variis cladibus opprimeris?
Gentibus ecce pates populantibus vndique sæuis
Et quondam felix nunc nimis es misera!
Quippe tuis hilares exultant fletibus hostes;
Ditanturque tuis assiduè spoliis.
Millia cæsorum captiuaque turba tuorum
Amplior est numero, quàm sit arena maris.
Nam Carolo moriente tuum decus ac honor omnis
Ex illo sensim fugit & interiit.
Nunc tamen Arnulpho meritò sub Principe gaudes,
Qui similis tanto moribus est Abauo.
Denique magnanimus, clemens, promptusque laboré
Peruigili lapsum corrigit Imperium.
Francorumque mouet veteri virtute lacertos,
Atque vocat resides rursus in arma viros.
Sed moles immensa, diu quæ corruit ante
Non restaurari se subitò patitur.

Similiter Fulco Remensis suam Arnulfo opem operamque in id offert. imò ad eum proficiscitur, sed fine vlla grati animi testificatione remissus Odoni parere cogitur, quem oderat. Ait enim Ep. ad Arnulfum apud Flodoardum l. 4. c. 5. cum in eo sibi nulla spes remansisset, *coactum se eius hominis, videlicet Odonis dominatum suscipere, qui ab stirpe Regia existens alienus, Regali tyrannicè abusus fuerit potestate, cuius & inuitus hactenus dominium sustinuerit.* 889.

Scribunt tamen alij Odonem fuisse virum valde bonum & strenuum, Franciæque salutis studiosissimum. At cùm aduersariorum aliqui, quorum ope & fauore ad Regiam dignitatem euectus fuerat, contra quam sperabant, ab eo accepti fuissent, nec consecuti quod optabant, ab eo defecisse, & cum Fulcone conspirantes aut Carolum pupillum coronandum suasisse, aut Guidonem Spoletanorum Ducem, qui Imperium inuaserat & Arnulfo bellum indixerat, aduocandum. Certè Fulco ob id Odoni videtur infestus fuisse, quod non vt prius

fibi, fed Anfcherico Parifienfi Epifcopo Regni præcipua negotia concrederet.

890. Cæterum quàm malè & infeliciter cum Mufis Parifienfibus actum fit illis temporibus, facile eft fufpicari: locis enim quæ in Suburbano Luparæo inhabitabant, vaftatis, direptis & incenfis neceffe eft partem cladis quoque tuliffe longè miferabilem: vnde non malè forfan tam de Scholaribus quàm de aliis Clericis hi verfus Abbonis poffunt intelligi.

Plorabant Monachi, lachrimatur Clericus omnis
Aëra voce tonant, luctus fed & æthra faceffit.

Hinc procul dubio factum, vt Magiftri alij aliò migrarent, vt fecurius aut docere, aut viuere poffent. Alij intra vrbem fe receperunt, alij in monte San-genouefiano caftra pofuerunt, donec cladem repararent, & redeunte meliori fidere antiqua hofpitia repeterent. Commodè quoque aduenit multis, vt Fulco olim Comes Palatinus, tunc Archiepifcopus Remenfis miferabili & deplorandâ vrbis Parifienfis facie tactus azylum in fua ciuitate exhiberet: vt teftatur Flodoardus l. 4. c. 8. *Eo tempore*, inquit, *Normanis Francorum terras infeftantibus & diuerfa loca depopulantibus, hic Pontifex plures tam Sacerdotes, quàm cæteros Clericos & Monachos ad fe vndecunque confluentes benignè fufcepit, & paternè fouit. Inter quos etiam Monachos S. Dionyfij cum ipfius martyris pretiofo corpore aliorumque Sanctorum pignoribus recepit & aluit.*

Schola Remenfis. Hac tanti viri benignitate multi Magiftri & Scholaftici inuitati illuc fe conferunt: quâ occafione vfus Remenfes Scholas inftituit accerfitis & euocatis ex vrbe Parifienfi Remigio Antiffiodorenfi & Hucbaldo Caluo celeberrimis Philofophiæ Profefforibus. Quâ de re fic habet idem Flodoardus cap. 9. *Præfatus denique præful honorabilis Fulco folicitus circa Dei cultum & Ordinem Ecclefiafticum, amore quoque fapientiæ feruens duas Scholas Remis, Canonicorum fcilicet loci, atque Ruralium Clericorum iam pæne delapfas reftituit, & euocato Remigio Antiffiodorenfi Magiftro liberalium Artium ftudiis adolefcentes Clericos exerceri fecit, ipfeque cum eis lectioni ac meditationi fapientiæ operam dedit. Sed & Hucbaldum S. Amandi Monachum, virum quoque Difciplinis Sophicis nobiliter eruditum accerfiuit, & Ecclefiam Remenfem præclaris illuftrauit difciplinis.*

Non aliunde, inquam euocauit, quàm ex Parifienfibus Scholis, vbi ab Errico Antiffiodorenfi relicti fuerant hæredes Philofophiæ, vt fupra inter Authores primæ ætatis ex Ademaro Engolifmenfi retulimus, qui Palatinos Magiftros fecundum Ordinem fucceffionis enumerans, poftremo loco Remigium & Hucbaldum Errici fucceffores accenfet: quam feriem ab illo malè contexram Nos verifimilius ita reponimus, vt Beda docuerit Simplicium, Simplicius Alcuinum in Anglia; Alcuinus Theodulphum Parifiis, Rabanum Turonis, Theodulphus Smaragdum ante an. 800. Smaragdus, qui obiit an. 843. Heliam Scotigenam: Helias qui an. circiter 860. factus eft Epifcopus Engolifmenfis, & obiit vt vult Ademarus an. 876. vel vt alij an. 886. Erricum Antiffiodorenfem; Erricus circa annum 865. Remigium & Hugbaldum Caluum, hæredes Philofophiæ reliquerit, in eadem fcilicet Schola difcipulos femper Magiftris fuccedentes, vt olim in Academia Alexandrina fieri confueuerat: neque enim exiftimandum eft illos folos fcholas tenuiffe toto hoc feculo, cum multi alij celeberrimi quoque Profeffores eodem tempore docuiffe legantur.

Nec dubitandum, quin Hugbaldus imperante Carolo Caluo docuerit: in cuius laudem libellum vnum compofuit de laude Caluorum, opus mirabile 136. verfuum, quorum fingula verba à littera C. incipiunt. Primus ifte fit in exemplum.

Carmina Clarifonæ Caluis cantate Camœnæ.

Quod opus fe vidiffe teftatur Trithemius, & alia quædam eiufdem authoris opera: poftea induit ille Monachum in cœnobio Elnonenfi.

Remigius autem Remis non minori quàm Parifiis celebritate docuit: ibique inter alios Difcipulos habuiffe videtur Seulfum & Hildeboldum. Seulfus quidem ex Archidiacono Remenfi factus eft poftea Archiepifcopus, vt legitur apud Flodoardum l. 4. c. 18. *Succeffit* (Heriuæo) *Seulfus qui tunc vrbis huius minifterio fungebatur Archidiaconatus; vir tam Ecclefiafticis, quam fecularibus difciplinis fufficienter inftructus, quique apud Remigium Antiffiodorenfem Magiftrum in*

Liberalibus ſtudium dederat Artibus. Hildeboldus verò in Monaſterio S. Michaëlis ſuper Moſam Grammaticæ Scholam aperuit, docuitque Ioannem Gorziam poſtea eiuſdem loci Abbatem, vt in eius vita legitur, vbi ſic de Hildeboldo. *Hildeboldus Quidam Grammaticam profeſſus è Diſcipulis Domni Remigy doctiſſimi ea ætate Magiſtri Scholas habebat.* Sed tandem Remigius poſt mortem Fulconis Pariſios rediit, vt ad ſequens ſeculum docebimus.

Ex prædicta quoque clade Gallicana per Normanos illata ſtudiique Pariſienſis diſſipatione amplificauit Alfredus ſeu Aluredus, Flodoardo Albradus Angliæ Rex, ſuam Academiam Oxonienſem, cuius inſtituendæ & fundandæ conſilium ceperat circa an. 884. quam quidem hiſtoriæ partem hoc loco præterire nefas eſſe ducimus, quia ex hac noſtra Vniuerſitate Magiſtros euocauit ad eam componendam ſimul & regendam. Igitur Rex ille qui ab Hiſtoricis Anglis meritò magnus cognominatur, laudabile & inſigne Regum noſtrorum æmulatus inſtitutum, doctrinamque & amorem erga litteratos, Neothi Monachi Benedictini conſilio Academiam prædictam hoſtili ciuilique rabie plurimum imminutam & prope collapſam (eam enim antiquitus inſtitutam faciunt Quidam Scriptores Angli) inſtaurauit hoc modo. *Academia Oxonienſis inſtitutio.*

1. Ex Gallia & aliunde quoque, vbi ſciuit viros eſſe litterarum profeſſione præcellentes, euocat: ex vltimis quidem Britanniæ finibus Aſſerum: ex Mercia Pleigmundum, Æthelſtanum & Werulfum, ſeu Wareſridum: ex Gallia inter alios Grimbaldum & Ioannem Scotum Erigenam, quorum fama tum erat percelebris ſupra cæteros. Grimbaldum quidem olim in Gallia viderat in Cœnobio Bertinienſi, cum Romam adhuc iuuenis proficiſceretur. Atque in eam rem ſcribit ad Fulconem Archiepiſcopum Remenſem tunc primas in Regno Francorum partes tenentem. Ioannem quoque Erigenam Academiæ Pariſienſis olim & diu Rectorem, atque diſciplinæ quæ in ea obſeruabatur, gnarum accerſit. Teſtis Aſſerus ſeu Aſſerio in vita Alfredi, qui in eam quoque rem ex vltimis Britanniæ finibus euocatus fuerat. Sic enim ille de Æthelwardo Alfredi filio loquens. *Athelwardus*, inquit, *omnibus Iunior ludi litteraria Diſciplinæ Diuino Conſilio & admirabili Regis prouidentia cum omnibus pœne totius Regionis nobilibus Imperantibus, & etiam multis ignobilibus ſub diligenti magiſtrorum cura traditus eſt. In qua Schola vtriuſque linguæ libri, Latinæ ſcilicet & Saxonicæ aſſiduè legebantur, ſcriptioni quoque vacabant: itaut antequam aptas humanis artibus vires haberent, venatoria ſcilicet & cæteris Artibus, quæ Nobilibus conueniunt, in Liberalibus Artibus ſtudioſi & ingenioſi viderentur....... Legatos vltra mare ad Galliam Magiſtros acquirere direxit; indeque aduocauit Grimbaldum Sacerdotem & Monachum, Venerabilem videlicet virum, Cantorem optimum, & omnimodo Eccleſiaſticis Diſciplinis & in Diuina ſcriptura eruditiſſimum, & omnibus bonis moribus ornatum. Ioannem quoque æquè Presbyterum & Monachum, acerrimi ingenij virum & in omnibus Diſciplinis litteratoria artis eruditiſſimum, & in multis alys Artibus artificiatum. Quorum doctrinâ Regis ingenium multum dilatatum eſt, & eos magnâ poteſtate ditauit & honorauit. His temporibus Ego quoque à Rege aduocatus ex occiduis & vltimis Britannia finibus ad Saxoniam adueni.* Hæc Aſſerus qui obiit an. 909.

Ingulfus Croelandiæ Abbas, qui ab anno circiter 1050. florere cœpit & vixit vſque ad an. 1109. Alfredi & Doctorum Gallicanorum meminit his verbis. *Manus Saxonica ab omnibus Saxonibus & Merciis vſque ad tempora Regis Alfredi, qui per Gallicanos Doctores omnibus litteris opprimè inſtructus erat, in omnibus Chirographis vſitata à tempore D. dicti Regis deſuetudine vilnerat: & manus Gallicana, quia magis legibilis & aſpectui perdelectabilis præcellebat, frequentius in dies apud omnes Anglos complacebat.* Nimirum antequam Galli Noſtrates in Angliam transfretarent, Angli Charactere quodam Saxonico vtebantur intermixtis Characteribus Romanis, quales videntur in vita Alfredi per Aſſerum conſcripta, quam Thomas Walſinghamus Hiſtoriæ ſuæ præmiſit. Noſtri verò Galli commodiorem ſcribendi vſum, qualis in Gallia erat, illis communicarunt.

Florentius Wigornienſis Monachus qui obiit an. 1118. de liberis Alfredi, deque huiuſce Academiæ inſtitutione verba faciens ſic ait, "Æthelwardus omnibus Iunior litterariæ diſciplinæ Diuino conſilio admirabilique Regis Prouidentia & "

nachum, inquit, *litteratura & cantu peritum de partibus Galliæ, & Ioannem Monachum de Monasterio S. Dauid Meneuia in vltimis finibus posito ad se vocauit, vt litteraturam ab eis addisceret. Optimates quoque suos ad litteraturam addiscendam in tantum prouocauit, vt ipsi filios suos, vel saltem filios si non haberent, seruos suos litteris commendarent.*

Duplicem aliqui Ioannem faciunt: vnum Saxonem, Ethelingiani Cœnobij Monachum, eumque aiunt cum Grimbaldo adscitum ab Alfredo: alterum Erigenam, Meneuiensem Monachum ex Professore Parisiensi; eoque etiam vsum in Academiæ suæ institutione.

Quod autem Alfredus SCHOLAS PVBLICAS Oxoniæ instituerit, & varias variis artibus classes, vt vulgo loquimur, assignarit, testis est Vuillelmus Malmesburiensis in suo de Glastoniensis Cœnobij antiquitate libello ad Henricum Blesensem Vuintoniæ Episcopum, cuius hoc est initium. *Post Dominicæ Resurrectionis gloriam.* De Alfredo igitur, institutisque ab eo scholis sic habet. *Rex Aluredus Dei seruus Neothum sæpius adiit, suisque nonnunquam vtebatur consiliis. Consilio namque Neothi Abbatis* SCHOLAS PVBLICAS *variarum Artium apud Oxoniam primus instituit Aluredus, Romamque Legatos misit obsecrans D. Martinum II. vt Anglorum Scholis eamdem libertatem, quam Romæ habent dignitatem concederet: & quod à sanctissimo Patre petiit, absque vlla cunctatione impetrauit; & in multis articulis priuilegiari procurauit.* Eademque verba vsurpat Higdenus l. 6. *Aluredus Scholas variarum Artium apud Oxoniam primus instituit: quam vrbem etiam in multis priuilegiauit.* Hinc intelligimus & Papam & Regem nascenti huic Academiæ priuilegia concessisse.

At de Compositione, regimine, Artium ac Scholarum distinctione, deque Fulconis Remensis ad Regem Alfredum super ea re litteris, loquuntur recentiores. Nicolaus Harspheldius Archidiaconus Cantuariensis ad 9. seculum c. 10. de Grimbaldo & Fulcone sic disserit. Aluredus Rex *inquit*, cum Rempub. à Danorum depopulationibus virtute sua aliquantulum recreasset, cœpit & Ecclesiasticæ quoque Disciplinæ emendandæ manum admouere. Ad quod præclarum opus felicius conficiendum cum vidisset illam partem frequenti Danorum incursione sæuaque debaccbatione, totque Monachorum, sacerdotum, sacrarumque virginum cæde, partim negligentia prælatorum subditorumque ignorantiâ aliisque temporum iniuriis cum litterarum pœne omnium deplorando interitu grauiter collapsam atque debilitatam, non solum domestica ad illam rursus erigendam instaurandamque, vt Plegmundi, Vuerifridi, Asserij & aliorum, sed & externa Ioannis presbyteri, atque Grimbaldi subsidia conquisiuit. Amandauit itaque Nuncios ad Fulconem Remensem in Gallia Episcopum vt Grimbaldum sacerdotem, & vt Asserius scribit, venerabilem Monachum, nec canendi modo, sed omnium Ecclesiasticarum disciplinarum & sacræ scripturæ peritia insignem virum, omnibus bonis ornatū e Monasterio D. Bertini ad se transmitteret. Cuius aliquam Aluredus notitiam habuisse traditur, cum Romam adhuc puer adiret. In quo itinere diuertit ad Cœnobium D. Bertini, multaque salutis præcepta à Grimbaldo audiuit, neque ab eo tempore vnquam gratam illius memoriam ex animo deposuit. Re igitur cum Ethelredo Cantuariensi communicata summaque eius voluntate illustres Legati missi sunt ad Fulconem. Qui etsi ægrè tantum Galliæ ornamentum à se Galliaque diuelli pateretur, noluit tamen tam honestæ petitioni Regis atque Archiepiscopi, & ipsi temporis necessitati deesse. Cū sūmo igitur ipsius & præfati Cœnobij Bertiniensis cōsensu trāsmittitur in Angliā Grimbaldus vna cum Fulconis litteris, in quibus amplissimis verbis mirificè cōmendat singulare Regis in vtraque tam Politica quam Christiana Repub. reparanda studium; gratiasque simul pro muneribus transmissis magnas agit; quæ hodie litteræ extant satis prolixæ, sed piè & sapienter conscriptæ. At Aluredus & Ethelredus vbi Grimbaldum in Angliam appulisse cognouerunt, obuiam cum magno Procerum comitatu illi eunt, Londinumque honorificè deducunt, vbi illam quam supra commemorauimus in Synodo concionem habuit. Ab eo deinde tempore intimus fuit Aluredo, arcanorumque consiliorum particeps, eiusque inter alios opera, in constituenda Oxoniensi Academia vsus est.

Ethelredus ille Cantuariensis Archiepiscopus obiit an. 889. eique suffectus est

ter cæteros Ioannes Rossus l. citato his verbis. *Et ad suorum Rex Magnificus sustentationem secundum Marianum in Chronico suo, assignauit octauam partem prouentuum suorum annuatim, & vt scribit Thomas Rodban in maiore Chronico suo, S. Grimbaldus Flandrensis & Prior Cantor optimus Study Parisiensis in Theologia Doctor, vir liberalibus scientiis ad plenum eruditus persæpe ad dictum Regem Anglorum Alfredum vocatus, egrediensque de terra sua & cognatione studium Oxoniense adiit, & ibi Lecturam suam reincepit, creuitque per filios scholasticos in gentem magnam; cuius matris in gremio cum Prælatis & Magnatibus Regni, vt tunc primus Cancellarius & Doctor ordinarius primitus lectionem scholasticam exposuit & declarauit. Et hic considerandum est quod studium Parisiense per Anglicos traxit ortum, & iterum ab eisdem rediit & refluxit omnibus scientia Diuina & humana per S. Grimbaldum antedictum. Deinde in sua senili ætate studio relicto adiit Vvintoniam, vbi nouo constructo Monasterio primus fuit illius loci Abbas, & obiit 8. id. Iuly an. D. 903. anno ætatis 88.* Similiter Author quidam in Ranulfum. *Iste Grimbaldus vt primò Cancellarius & Doctor Ordinarius præsente Rege Victoriosissimo, cæterisque Regni Magnatibus in Vniuersitate Oxoniensi legit primò lectionem Scholasticam, qui paulo ante fuit Cancellarius Parisiensis.*

Verum cum processu temporis, Magistrorum & scholarium crescente in dies multitudine necesse esset Statuta condere, in disponendo scholarum regimine, & studij componenda administratione, orta est quædam inter veteres professores Oxonienses quos Rex retinuerat, & nouos, contentio. Grimbaldus & alij recenter euocati omnia vetera illius scholæ instituta mutare, noua vero ad instar Academiæ Gallicanæ inducere conabantur, aliis reluctantibus: quippe existimant Angli apud Oxoniam ab omni æuo fuisse litterarum exercitium, Alfredum verò amplificasse & priuilegiis decorasse. Tandem contentio ista authoritate Regis sedata est, qui ex veteribus Scholæ Oxoniensis Annalibus didicit iam inde à temporibus Pelagij pristinam disciplinam comprobatam fuisse à D. Germano Antissiodorensi, qui in Angliam vt Hæresim profligaret, se contulerat, à Kentigerno & Nennio, qui litteris illic olim operam dederant: atque idcirco retinendam esse censuit. Quæ res cum non satis Grimbaldo ex animo successisset, ille relicto Scholarum & Vniuersitatis regimine ad Monasterium propinquum se contulit.

Quod autem contentio ista orta sit occasione Statutorum, apertè indicat Asserius testis oculatus. *Caput*, inquit, *huius contentionis in hoc erat positum. Veteres illi Scholastici contendebant antequam Grimbaldus Oxoniam deuenisset, litteras illic passim floruisse: etiamsi Scholares tunc temporis numero erant pauciores quàm priscis temporibus, plerisque nimirum sæuitiâ ac tyrannide Paganorum expulsis. Quinetiam probabant & ostendebant eoque indubitato veterum Annalium testimonio illius loci Ordines ac instituta à nonnullis piis & eruditis hominibus fuisse sancita, vt à D. Gilda, Melkino, Nennio, Kentigerno & aliis, qui omnes litteris illic consenuerant, omnia ibidem felici pace & concordia administrantes, ac D. quoque Germanum Oxoniam aduenisse, annique dimidium illic esse moratum: quo tempore per Britanniam iter fecit aduersus Pelagianorum hæreses concionaturus, Ordines & instituta supradicta mirum in modum comprobauit.*

Id quoque clarè docet Brianus Thwynus lib. 2. Apol. Oxoniensis. *Quæstionem hic inter veteres Oxoniæ Scholares ac nouos Alnredianos de ratione Scolasticæ Iurisdictionis intercessisse video. Inter Alnredianos Asserius ipse vnus ex Professoribus nouis fuerat: ad quem huiusce Quæstionis cognitio magnopere pertinebat.* NOVI SCHOLARES *Alnrediani atque recentes* SCHOLASTICAM *suam in veteres & seniores authoritatem exercent: Alnredus ipse sit Iudex. Veteres Scholares se Antiquitatis suæ præsidio defendunt. Maiores suos producunt; quorum felicissimis auspiciis res Oxnoiensis retroactis temporibus steterit, idque non suo sed veterum Annalium testimonio ostendebant aduersus Grimbaldum, & probabant.*

Quantum autem Ego ex Scriptorum Anglicorum Annalibus colligere possum, præcipuum contentionis caput mihi videtur fuisse de Rectore Scholæ deque eius Iurisdictione. Molestè ferebant Angligenæ aduenas & Extraneos homines Academiæ suæ præfici. Fatentur enim omnes Grimbaldum ab Alfredo eiusdem regimini præpositum fuisse. Estque omnino credibile voluisse illum leges & instituta Scholæ Parisiensis, cuius quoque Rector fuisse dicitur,

illic obseruari: Angligenas verò repugnasse, vel quia habebant aliam antea administrationis formam, quam nolebant violari, vel quia non facile patiebantur ab Extraneo sibi leges imponi. Vt vt sit, constat de forma regiminis, deque ratione obseruandæ disciplinæ diu fuisse disputatum. Testatur Iacobus Vvachius in suo Rege Platonico, de Alfredo sic aiens. *Eum primarium fuisse hic litterarum Institutorem nescio an dicere, an credere sit insanius: cum indubitatissimâ Asseriana Historiæ veritate constet Grimoaldo, quem Academia Cancellarium præfecit Aluredus, grauissimas fuisse cum Antiquioribus Studiosis de Disciplinarum ratione contentiones; nec sopiri potuisse, nisi Aluredi ipsius præsentiâ, qui cum huc accederet, asseritur ab Asserio antiquos Academiæ Annales euoluisse, manifestissimisque testimoniis deprehendisse pristinam illam Disciplinarum rationem olim temporibus Pelagianis à S. Germano, Kentigernio, Nennio litteris hic operam dantibus comprobatam fuisse.*

4. Igitur Rex vt pacem inter Academicos componeret, aliis alium Rectorem volentibus, e neutro magistrorum ordine, neque veterum scilicet neque nouorum præfici voluit; sed ita statuit, vt quemadmodum ipse secundum à se Regni Cancellarium sibi deligebat, ita professores, quem vellent, è Regni Proceribus, Academiæ Principem Patronum deligerent. Et hinc factum est, vt ab instituta illa Academia ad hæc vsque tempora Princeps aliquis è Regni Primoribus, aut è Regio Senatu, aut saltem ex præcipua nobilitate, teste Pitsæo, ad Cancellariatum seu Præfecturam eiusmodi semper fere assumptus fuerit. Hunc autem Magistratum perpetuum esse voluit, Aulamque comitari. Quia verò sic in Aula degens & aliis Regni muneribus & negotiis impeditus, rei Academicæ inuigilare non potuisset, ei substituit Procancellarium e numero Professorum eligendum, eiusque Electionem pendere voluit à Cœtu Academico per duos Procuratores legitimè conuocato, ex mandato tamen supremi illius Magistratus, qui semel electus non mutatur, nisi grauem ob causam: aut Procancellarii e Magistratu qui annuus est, abeuntis, qui ibi verè Rectoris vices obit.

Huiusce porro Procancellarii, seu vt illi vocant, Commissarii electio pendebat quidem olim à Cœtu Academico, confirmatio verò ab Ordinario loci, nimirum Episcopo Lincolniensi. At circa an 1350. Clemens VI. Abrogato hoc Episcopi Priuilegio, Academiæ soli electionem, confirmationem & omnimodam approbationem tam Cancellarij, quàm Procancellarij concessit, vt docet Pitsæus. Ideo autem Oxonienses supremum illum Academiæ Magistratum e primis Regni Proceribus deligi voluerunt, vt propter eminentem apud omnes authoritatem & apud ipsum Regem gratiam, facilius Academiam tueri, & protegere posset, eiusque honores, priuilegia, maiestatemque conseruare. Quod munus apud nos obeunt Conseruatores Regij & Apostolici: & obiit initio Apocrisiarius sacri Palatij, idem Iudex, Tutor Conseruatorque Priuilegiorum Scholasticorum, quandiu Musæ in Palatio habitarunt.

5. Procuratores quoque duo institutionis Regiæ & Aluredianæ esse putantur, proximumque dignitatis locum inter publicos Magistratus obtinent, *qui ad hoc munus è Magistris Artium*, inquit Pitsæus, assumuntur, suntque paris inter se potestatis. Annuus est iste Magistratus, Procancellario dignitate proximus. Illi tanquam Tribuni seu Consiliarij publici assidere & in consiliis adesse debent. Eorum munus describunt Pitsæus & Iacobus Vvaxius publicus eiusdem Academiæ Orator. Prior sic habet. *Horum etiam munus erat, Principes viros, vel Principum legatos hospitio suscipere, & communi Senatus Academici nomine publicoque sumptu honorificè tractare. Item Academia negotia in aula Regia solicitare, dirigere, perficere.*

6. Ordine & dignitate sequebatur Orator publicus, cuius munus erat Legatos Pontificis & alios illustres viros illuc aduenientes excipere publica oratione totius Academiæ nomine: quemadmodum solebat olim fieri in Academia Parisiensi. Deligebatur enim in Comitiis Centuriatis Orator publicus, seu vt Maiores nostri illum appellabant, Proponens, qui Academiæ nomine ad Regem, Legatos Pontificios & Regni Proceres aliosque illustres viros orationem haberet, vt suo loco docebimus.

7. Ad Magistratus illius supremi commendandam dignitatem sex Pedellos, seu vt vulgo dicimus, Bedellos ab eodem Rege institutos ferunt, qui Fasces seu

clauas & maſſas illi præferrẽt, tres quidẽ primos ſeu Maiores, qui aureas, tres vero Minores, qui argenteas. Et hoc quoque notandũ Maiores Bedellos ſingulari Regum beneficio in Nobilium ordinem cooptari ſolitos tituliſque & priuilegiis gaudere, quibus alij Nobiles vulgares gaudent. Vnde & Torquatos vocat VACKIUS. Minores vero quos inferioris ordinis eſſe voluerunt, minoribus quoque & paucioribus priuilegiis gaudere peroptarunt. His ſeptimus aliquis ſtatis temporibus adiungitur Viator ſeu Anteambulo, quem quia virgam argenteam geſtat, VIRGIFERVM appellant, Anglicè VERGER. Cæterum omnes honeſtis viuunt ſtipendiis: & ab iis qui ad Gradus promouentur, non contemnenda accipiunt iura. PROCANCELLARIO iidem ſex illi apparent eademque munia obeunt, quæ noſtri vulgo obire ſolent.

8. Ad eundem Regem referunt inſtitutionem habitus Academici, vt ſcilicet Magiſtratus purpura vterentur, pileo rubro more Cardinalium, anulo, ocreis. Item inſignium Academicorum, ſeu Teſſellarum Symbolicarum, quæ ſunt tres coronæ & in medio illarum liber patens 7. fibularum, quaſi 7. artium liberalium ornamento decorus. Cui libro hæc ſententia inſcripta eſt, *Deus illuminatio mea.* Quæ inſignia eos à nobis ſumpſiſſe, nemo eſt qui non videat. Rectoris enim noſtri Teſſella Symbolaris eſt Liber tribus liliis ſparſus, qui manu tenetur. Illi vero 3. Coronas depinxerunt, ad denotanda tria Regna Anglicanum, Scoticum & Hibernum. Et certè quidni fateantur Angli id à nobis ſe mutuatos eſſe, cum fateantur ſuam Academiam à Pariſienſi ſecundam eſſe? Et quanquam initio hiſtoriæ Oxonienſis hæc verba legantur in libro Procuratorum Vniuerſitatis teſte Camdeno. *Conteſtantibus pleriſq; Chronicis multa per orbis climata variis temporibus variarum ſcientiarum ſtudia floruiſſe leguntur, cunctibus autem inter Latinos extantibus ſtudiis Vniuerſitas Oxonienſis fundatione prior quadam ſcientiarum pluralitate generalior, in Veritatis Catholicæ profeſſione firmior & priuilegiorum multiplicitate præſtantior inuenitur;* Semper tamen Pariſienſem excipiunt, quæ ſine dubio antiquior eſt, vt ex hiſtoriis etiam Anglicanis patet.

Peculiare autem eſt eidem Academiæ Ocrearum ſymbolum, cuius inſtitutionem Vvaxius acceptam refert S. Benedicti ſeculo, *cuius diſcipuli*, inquit, *cum Auguſtino Monacho Angliam ingreſſi an. 596. hoc inſtitutum à primo inſtitutore habuerunt, vt ocreati incederent, & hoc ſui ad nos acceſſus teſtimonium reliquerunt, tantumque olim Benedicti familia, Neotho præſertim Aluredi Adiutori atque Alcuino Academia noſtra tribuit, vt S. Scholaſtica quæ S. Benedicti ſoror erat, celebritatem religioſè imprimis coluerit, & antiqua Benedictinorum apud nos merita litteris antiquitus conſignarit.*

De eiuſdem etiam Academiæ celebritate, regimine, collegiorum multitudine præclarè quoque Polydorus Virgilius Hiſt. Anglic. l. 4. ad Henricum VIII. an. 1533. *Aluredus Neothum imprimis Monaſticæ profeſſionis virum ſanctiſſimum ob eximiam eruditionem miro amore complexus eſt, quo hortante Oxonij Gymnaſium inſtituit propoſita mercede omnibus qui publicè bonas Artes profiterentur, quo multi doctrina clari confluxerunt docendi gratia. Etenim ab eo tempore quo Sigebertus Orientalium Anglorum Rex ſcholas in ſuo Regno extruxerat, deinceps fuere viri ſemper in inſula eruditiſſimi.* & paulo poſt. *Academia Oxonienſis ſtatim à principio tum Diuinarum humanarumque litterarum ſtudiis, tum mira hominum Doctrinis incumbentium frequentia multo celeberrima eſſe cœpit deincepſque vſque eo floruit, vt iam facile cum quouis alio totius orbis Gymnaſio de nominis gloria certare poſſet: in qua Scholaſtici ipſi vt cuiuſdam religionis obſeruatione à primo imbuti neutiquam minus animos bonis moribus quàm litteris excolunt. Habent enim Cœnobia magnifico apparatu conſtructa, multorum cum Epiſcoporum tum Regum hominumque nobilium ac fœminarum probatiſſimarum muneribus opulentiſſima, quæ Collegia vocant, quòd eorum Collegia eo loci collocata ſint quorum Magiſtri ſunt viri Doctrina imprimis probati & honeſti. Igitur ibi cum abunde ſuppeditentur Facultates, communiter viuunt, ac quotidie bene mane ſacris prius aut operam dant, aut interſunt, quàm ad rem litterariam aggrediantur: atque ita Deum cum primis venerantes ſe ſe caſtiſſimo ſimul viuendi genere & Doctrinarum omnium ſtudiis exercent. Vnde ingiter ſingulari pietate & eruditione viri velut ex quodam ampliſſimo Diſciplinarum Theatro exiſtunt, qui tam piè quàm vtiliter nunc docendo, nunc ſcribendo mirum in modum rem Chriſtianam iuuant, celebrant, tuentur.*

Sed quorſum tam multa de Academia Oxonienſi? vt pateat qualis fuit primus eius ſtatus, atque inde cõijciatur qualis erat tunc temporis ſtatus noſtræ, quæ eius adminiſtratio & penes quos eſſet. Nam cũ in inſtauranda ſeu erigenda Oxonienſi vſus ſit Alfredus Academicorum noſtrorum opera, Grimbaldi & Ioannis Erigenæ, ſtatimque priuilegiis eam decorarit, ſtipendiis dotauerit, ſtatutis munierit, ei verò regendæ & adminiſtrandæ certos Magiſtratus præfecerit, quis diffiteatur, quin eandem quæ noſtræ erat, aut certè non abſimilem rationẽ inſtituerit? Itaque renatis hoc ſeculo & reparatis per Adrianum Papã, Carolum M. & Offam litteris, generoſa deinde ſurrexit ſtudiorum æmulatio inter Bardam Conſtantinopolitanum Imperatorem, Carolum Caluum & Alfredum Reges. Cuius rei ratio proculdubio hæc eſt, quia moleſtè & grauiter ferebant Græci Anglique ſuos ſubditos cogi peregre proficiſci ad ſcientias acquirendas; veritique ſunt ne Franci tam literarum Principatum ſibi arrogarent, quàm terrarum Imperium virtute ſua ſibi vindicauerant. Sed ex orbita in viam.

894. Anno 894. Secundum Reginonem dum Odo in Aquitania occupatur, Carolus Simplex à Fulcone Remis in Regem inungitur. Ægre fert id ſe inconſulto factum Arnulfus, factique culpam in Fulconem coniicit. Hanc ille à ſe amolitur per litteras, reſcribitque Francos poſt mortem Craſſi, cum ipſe noluiſſet Regni regimen ſuſcipere, inſtante imò perſeuerante immaniſſima Normanorum perſecutione coactos fuiſſe Odonem rebus præficere, donec puer Regni gubernaculis foret idoneus: nunc autem eam ætatem attigiſſe, vt poſſit ſalubre ſibi conſilium dantibus præbere conſenſum. Quod autem id ſine ipſius Arnulfi conſilio præſumpſiſſent, talem eſſe Francorum morem, vt Rege decedente alium de ſtirpe regia vel ſucceſſione *ſine reſpectu vel interrogatione cuiuſquam maioris aut potentioris Regis* eligerent, vt legitur apud Flodoardum.

Odo Arnulfum ſibi conciliat, & ambo Fulconi offenſi agrum Remenſem depopulantur. Itaque Fulco qui à Formoſo inuitabatur ad Concilium Romanum, hanc prætexit cauſam detrectationis, ſimulque rogat vt Arnulfo & Odoni fulmina Apoſtolica interminetur, niſi à bello deſiſtant, vt videre eſt apud Flodoardum l. 4. c. 3. *Arnulpho Trans-Rhenenſi authoritate Apoſtolica præciperet, ne Caroli Regnum inquietaret, quin potius ei auxilio eſſet, vt propinquum propinquo deceret. Odoni verò mandaret, ne Regnum iſtud inuadere aut deprædari præſumeret; quod ſi auderet, Apoſtolicæ ſedis ſententiam reformidaret. Item quia poſt admonitionem ipſius Papæ nec Arnulphus Orbitati Caroli ſubuenire voluit, nec Odo à peruaſione Regni, rapinis ac depopulatione ceſſauit: ſed & Arnulphus res Eccleſiæ Remenſis, tam eas quas aliquandiu iniuſtè ſublatas ipſe reſtituerat, quàm eas etiam, quæ nunquam prius ſubſtractæ fuerant, abſtulit ob id tantummodo, quia temerariam eius inuaſionem hic Præſul recipere noluerit. Et quod Odo Ciuitatem Remenſem obſederit, innumeras etiam cædes & deprædationes exercuerit, & Res Eccleſiæ Remenſis ſuis ſatellitibus dederit, huius Eccleſiæ inſiſtens rapinis, donec Carolus cum valido exercitus apparatu adueniens eum ab obſeſſa Ciuitate depelleret.*

895. *Reliquiæ San Dionyſianæ furto ſublatæ.*

His autem temporibus, cum Arnulfus & Odo fœdus & amicitiam pacti Carolum infeſtis armis perſequebantur, aiunt Germanici quidam Scriptores Giſalbertum quendam iuſſu Odonis furto ſuſtuliſſe ſacras D. Dionyſij Reliquias, eaſque ad Arnulfum miſiſſe, veluti Palladium quo ſibi eius amicitiam demereretur, deque Francorum leuitate vindictam ſumeret, à quibus in Regem electus, poſtea deſertus fuerat. Rem ſic deſcribit Auentinus l. 4. Hiſtor. Bohem.

Otho quo viciſſim Arnulpho gratificaretur ſacra Galliæ peculiaria ſurripit, Arnulpho tradit. Nempe Dionyſium illum Gallorum tutelarem Cælitem: & quem tanti æſtimant, librum auratum atque gemmatum, ob honorem tanti Herois iuſſu Imperatoris Caroli Calui Rectoris Occidentalium Francorum, aureis litteris ſcriptum & ædi eiuſdem Diui ampliſſimæ in agro Pariſiorum ſitæ donatum. Arnulphus hæc pietatis monumenta Reginoburgij in D. Haimerani Tutelaris Boiorum Numinis condidit, vbi adhuc monſtrantur, religiosè coluntur, paſſim coït frequens populus, vota reddit. Noſque hos dies quibus illa Religionis pignora ex Gallia furto ſublata & in Boiaoriam tranſlata ſunt, in faſtos & acta retulimus & feſtos habemus. Atque is de quo dixi, Codex Vitam & Diuinam Philoſophiam Chriſti Domini noſtri Ieſu Chriſti, quos 4. Euangeliſtas vulgus nuncupat, continet. In liminari pagina Imperator Caluus Rex Franciæ

Occidentalis depictus cultu Regio; solio residet in alto: dextra lauaque adorabundi ac supplices Cornucopia exhibent, cum hisce Carminibus.

Francia Grata Tibi Rex inclyte munera defert,
Gothia te pariter cum Regnis inchoat altis.

Circum Regem hæc Pentametra Hexametraque Elegiaca scripta leguntur.

Hic residet Carolus Diuino munere fultus
Ornat quem pietas & bonitatis amor.
Hludouic iustus erat, quo Rex non iustior alter
Qui genuit prolem hanc tribuente Deo.
Alma viro peperit Iudith de sanguine claro
Cum Genitor Regnis iura dabat propriis.
Hic nomen Magni Caroli de nomine sumpsit
Nomen & indicium sceptra tenendo sua.
Istius Imperio Codex resplendet & auro
Qui bona construxit multa fauente Deo.

Ad vmbilicum hi sunt versiculi.

Bis quadringenti volitant & septuaginta
Anni, quo Deus est virgine natus homo:
Terdenis annis Carolus regnabat & vno
Cum Codex actus illius Imperio.
Hactenus vndosum calamo descripsimus æquor,
Littoris ad finem nostra Carina venit.
Sanguine nos vno patris matrisque creati,
Atque Sacerdotis seruat vterque gradum.
En Beringarius, Leuthardus nomine dicti
Queis fuerat sudor difficilisque nimis.
Hic tibimet lector succedant verba precantis
Vt dicas, capiant regna beata poli.

Seruantur insuper in Contubernio D. Haimerani saxa quadrata, in quibus hoc Epigramma, litteris Romanis Maiusculis insculptum est.

DIONYSIVS AREOPAGITA HIC REQVIESCIT SVB ARNVLPHO IMPERATORE ET OTHONE REGE. SVB EVBVLONE ABBATE MONASTERII S. DIONYSII GISALBERTVS FVRATVS EST V. NON. IVLII. FVRTO SVBLATVS HVC VENIT PRIDIE NON. DECEMB. TEMPORE TVTONIS EPISCOPI.

Is Gisalbertus procerum locupletissimus fuit, ex composito sacrilegij condemnatus, de industria monasterium D. Dionysij deportatus libenter à Monachis recipitur: cum quibus frequenter bene victitans, nam & habebat quod dabat, & dabat nemo largius, longè gratior factus est. Hactenus Auentinus.

Anno 896. Arnulfus à Formoso Pontifice in auxilium aduocatus Romam post Gothos primus per vim capit, Sergiatosque omnes qui Formoso & sibi aduersabantur interimit, nec pueris parcit; aut mulieribus, aut sacerdoribus sacratisue virginibus; adigitque omnes quibus parcit, in sua verba iurare, ac demum Imperatorem se & Augustum consecrari iubet. Formosus paulo post fato communi fungitur, & post biduum ei substituitur Bonifacius: eo vero post quindecim dies è viuis sublato, Stephanus VIII. Anagninus Episcopus Sergianæ factionis; qui statim in frequenti Episcoporum Conuentu Formosi cadauer è tumulo extractum, Pontificalibus exutum vestibus, & laicalibus indutum Simoniæ damnat, damnatum iubet proiici in Tiberim; omnia eius acta rescindit; Arnulfum Imperatorem vitio creatum pronunciat; & Lambertum Augustum inungit. 896.

Ad hunc Conuentum iussus est ire Fulco Remensis, & ni iret, minatus est Stephanus se canonicam in eum sententiam laturum. Tam graue tamque vehemens edictum Fulconem à profectione deterret: rescribit tantùm mirari se vnde tanta sit necessitas proficiscendi? vnde tam acerbus in se Pontificis animus,

cum à sede Romana nihil nisi dulce & mellitum scribi soleret?

Verum Stephano Kalendis Aprilis an. 897. sublato minæ istæ quieuerunt. Ei
897. successit Romanus Constantini filius, & Marini quondam Pontificis nepos, qui Formosi causam retractans, habito nouo Episcoporum conuentu Stephanum quod impotenti animo desæuerit in mortui Corpus, damnat. Et eo intra quinque mensium spatium sublato Theodorus II. ei substitutus omnes à Formoso initiatos & à Stephano abdicatos ordinibus suis restituit. Quo post 20. dies defuncto Albertus Sergianæ factionis subrogatur: at victus & repulsus locum cessit Ioanni IX. contrariæ factionis Pontifici. Hæc an. 897. contigisse refert Sigonius.

Circa eadem tempora Fulco Pacem inter Carolum & Odonem Franciæ Re-
898. ges composuit, veritus ne Carolus absolueret fœdus cum Normanis, quod pactus fuerat ea lege, vt in recuperando Regno auxilium sibi præstarent. Cuius rei indignitas impulit Fulconem ad scribendum acriter Carolo in hæc verba, quæ leguntur apud Flodoardum l. 4. c. 5.

Quis, qui vobis sicut oportet, fidelis non expauescat vos inimicorum Dei „ amicitiam velle, & in cladem ac ruinam nominis Christiani Pagana arma & „ fœdera detestanda suscipere? Nihil enim distat vtrum quis se Paganis socier, „ an abnegato Deo Idola adoret. Nam si, vt ait Apostolus, bonos mores Collo- „ quia praua corrumpunt, quantò magis corrumpitur castitas animæ Christia- „ næ Ethnicorum Consiliis & societate? Neque enim poterit non imitari quod „ assiduè viderit: quin potius assuescet paulatim, & quasi vinculo malæ consue- „ tudinis trahetur ad facinus. Certè Progenitores vestri Reges deposito Gentili- „ tio errore Diuino cultui se sublimiter subdiderunt, & à Deo semper auxilium „ expetiuerunt, propter quod & feliciter regnauerunt, & Regni hæreditatem ad „ suos Posteros transmiserunt. Vos è contra nunc Deum relinquitis. Dicam „ certè, licet nolens, quia Deum relinquitis, cum vos eius hostibus sociatis. Vn- „ de & meritò prophetica illa vox ad vos dirigitur, quæ quondam ad Regem „ Israël similia facientem directa est. Impio præbes auxilium, et his qui „ oderunt Deum amicitia iungeris. Et certè cum debereris malis præteritis „ terminum ponere, & rapinis & deprædationibus pauperum renunciare, ac pro „ his omnibus pœnitentiam agere, nunc ad maiorem iram Dei prouocandam, „ his qui Deum ignorant & in sua feritate confidunt, vos coniungitis. Credite „ mihi, quia nunquam sic agendo ad Regnum peruenietis, imò velociter disper- „ det vos Deus quem irritatis. Hactenus quidem de vobis meliora sperabam: „ nunc video vos cum omnibus Consanguineis vestris perituros, si tamen hoc „ verè vultis agere, & talibus consiliis acquiescere. Re vera qui tale vobis dant „ consilium non fideles, sed per omnia infideles esse comprobantur: quos si au- „ dire volueritis, terrenum simul & celeste Regnum amittetis. Deprecor itaque „ vos per Deum vt tale deseratis consilium, neque velitis vos in æternum præci- „ pitare interitum, & mihi cæterisque, qui secundum Deum vobis fideles sunt, „ æterni doloris afferre dispendium. Melius enim fuerat vos non nasci quàm Dia- „ boli patrocinio velle regnare, & illos iuuare, quos deberetis per omnia impu- „ gnare. Sciatis enim quia si hoc feceritis & talibus consiliis acquieueritis, nun- „ quam me fidelem habebiris, sed & quoscumque potuero, à vestra fidelitate „ reuocabo, & cum omnibus Coëpiscopis meis vos & omnes vestros Excom- „ municans æterno anathemate condemnabo. Pro fidelitate quam vobis seruo, „ hæc gemebundus vobis scribo, quoniam cupio vos secundum Deum & secu- „ lum semper esse honoratum, & non Sathanæ sed Christi adiutorio ad debitum „ vobis conscendere Regni fastigium. Regnum enim quod Deus dat, firmum „ habet fundamentum: quod verò per iniustitiam & rapinas acquiritur, cadu- „ cum est, & citò deciduum, nec poterit diu permanere.

„ Hisce tamen temporibus magnam cladem acceperunt Normani ab Arnulfo Imp. qui cum per annos 70. Christianos afflixissent, ab eo cæsi sunt ad centum millia vix vno aut altero è Christianis amisso, si vera scribunt Helmold. c. 8 & Sigebertus. Fames verò tum erat tanta, vt multi cogerentur vesci humanis carnibus. Verùm paulò post Gens illa detestanda crudelius quàm an-

tea Galliam vastauit, donec Rollo fidem Christianam amplexus est, vt ad 2. sæculum dicemus.

Anno igitur 899. obiit Eudo seu Odo ex filio Roberti Comitis Andium Rex Franciæ inauguratus per Gualterium Senonensem Archiepiscopum scientiâ & nobilitate clarissimum, inquit Monachus Antissiodorensis, reluctantibus Balduino Comite Flandriæ & Fulcone Remensi, eo quod ad Caroli M. Gentem nihil attineret. Obiit autem Feræ in Picardia die 1. Ian. & in æde San-Dionysiana sepultus est inter Reges. Scribunt aliqui ab eo primum vsurpata fuisse Tria Lilia pro Tessella symbolica Franciæ: at alij communiter è cœlo delapsa cum phialâ chrismatis autumant ad inunctionem Clodouæi primi Regis Christiani. Filius erat Roberti Comitis cognomento Fortis e Principibus Saxonicis orti, qui in prælio contra Normanos commisso fortiter dimicans occubuit. Fratrem habuit Robertum, quem Rex factus Palatij Præfectum fecit: at iste occupato Regno in Prælio Suessionensi occidit. an. 922. Filium verò reliquit Hugonem Magnum Comitem Parisiorum, ex quo ortus Hugo Capetus Regnum recuperauit, quod Gens sua Odonis & Roberti morte amiserat. Hinc patet quamobrem Fulco ad Arnulfum scribens dicat *Eudonem à stirpe Regiâ alienum esse*; quippe qui è Saxonicâ Gente, non ex Francica & Gallicana originem ducebat. 899.

SYNOPSIS PRIMI SECVLI

DE FORTVNA ET STATV

VNIVERSITATIS PARISIENSIS,

ET I. DE FORTVNA.

D huiusce Vniuersitatis splendorem illustrandum, nobis propositum est quæ fuerit eius fortuna & quis status in singulis seculis, demonstrare. Fortunam in duobus ponimus, in eiusdem vtilitate atque necessitate circa Religionem & Regnum; & in fauore seu Patrocinio summorum Pontificum & Regum Francorum. Statum similiter in duobus; in ordine seu regimine, & in professione Disciplinarum.

Primum igitur hoc statuimus, Academiam nostram ab initio institutionis suæ ad hæc vsque tempora quibus scribimus firmissimũ fuisse fidei propugnaculum, Ecclesiæ Columnam Clypeumque veritatis: hæreseon vero frænũ scopulumque hæreticorum. Adeo vt vel vna hæc schola suffecerit ad tutelam fidei peruersorumque dogmatum repulsionem aut extirpationem. Vix bene nata erat, cum Carolus M. Alcuini & quorundam aliorum Academicorum vtitur opera ad confutandam hæresim Felicis Episcopi Vrgelitani, qui prauè sentiens de Christi diuinitate negabat verum esse Deum, & Christum in duos filios diuidens vnum vocabat *proprium*, alterum *Adoptiuum*: & in duos similiter Deos, vnum *verum*: alterum *Nuncupatiuum*. Illudque virus suum iam latè per Hispaniam sparserat ante an. 790.

1. Hæresis. Contra hanc Hæresim plurimas habuit Synodos Carolus: alij tres, alij quatuor, nonnulli quinque in hanc rem habitas scribunt. Primam Reginoburgi. 2. Aquisgrani. 3. Ratisbonæ: 4. Francofurti. 5. in Aquensi Palatio. Primæ non interfuit Alcuinus vt scripsit ipse lib. 1. aduersus Elipantum. *Antequam ego*, inquit, *eodem sapientissimo Rege Carolo iubente venissem in Franciam, hac eadem vestri erroris secta eodem glorioso Principe præsidente, præsente Felice, quem multum laudare soles, vestræ partis tunc temporis defensore ventilata est in celeberrimo loco qui dicitur Raiginis Burgum, & synodali authoritate sacerdotum Christi qui ex diuersis Christiani Imperij partibus conuenerant, æterno anathemate damnata: imo & à B. memoriæ Adriano, Papa, qui tum temporis S. Romanæ Ecclesiæ Apostolica authoritate rexerat sedem, funditus exterminata, donec idem Felix infeliciter ad vestras refugiens partes, sopitos infidelitatis cineres vobis exorantibus suscitare intendit.*

2. Synodus Aquisgrani habita est, in qua Alcuinus contra Relapsum acerrimè diuque disputauit, tandemque fateri coegit errorem & abiurare: vt supra retulimus. Prius tamen quam congrederetur, imo quàm Synodus conuocaretur, hoc

obtinuit à Carolo vt nonnullis Magistris & Doctoribus Theologis exemplaria traderentur libri Feliciani examinanda priuatim, quibus adiutoribus posset ipse in arenam descendere. Hac de re sic habet in Ep.4. à Carolum. *De Libello vero Infelicis non Magistri, sed subuersoris placet mihi valde, quod vestra sanctissima voluntas & deuotio habet curam respondendi ad defensionem fidei Catholicæ: sed obsecro si vestræ placeat pietati, vt Exemplarium illius libelli Domno dirigatur Apostolico: aliud quoque Paulino Patriarchæ; similiter Richbodo & Theodulfo Episcopis Doctoribus & Magistris: vt singuli pro se respondeant. Flaccus vero tuus tecum laborat in reddenda ratione Catholicæ fidei*. Et Ep.8. ad eundem. *Huius verò libri vel magis erroris responsio multâ diligentiâ & plurimis adiutoribus est consideranda. Ego solus non sufficio ad responsionem. Prouideat verò tua sancta pietas huic operi tam arduo & necessario adiutores idoneos, quatenus hæc impia hæresis omnimodis extinguatur.*

De Synodo Ratisbonensi & Francofurtensi quibus ipse quoque Alcuinus interfuit, dictum est in Historia. Vltimò tandem an. 796. ad Aquense Palatium Felix à Laidrado Archiepiscopo Lugdunensi perductus collatis amicè rationibus, præsente Leone Papa, qui eo anno Adriano successerat, & Episcopis numero 57. errorum suorum manifestè conuictus rediit in sinum Ecclesiæ, & citra omnem simulationem se verè Catholicum tandem professus est. Cui synodo adfuisse quoque Alcuinum scribunt, cum ipse dicat lib. ad Elipantum, *Ego cum Ruffino B. Felicem Martyrem non feci, sed Felicem olim vestri erroris complicem Deo miserante Catholicum effeci.*

Extant Alcuini & Paulini scripta quædam aduersus Felicem & Elipantum Hæresiarchas, quæ quanti fuerint momenti, ponderis & authoritatis apud Pontificem & Ecclesiam, docet Hincmarus hist. Remensis l.3.c.15. apud Flodoardum *Eorum*, inquit, *Sententias qui diuinâ dignatione, postquam ipse Canon à B. Gelasio conscriptus est sensu & doctrinâ Catholicâ & sanctitate conuersationis in Ecclesia floruerunt, & ab ipsorum Orthodoxorum Patrum, qui in eodem Canone adnotati sunt, fideli, qui à Catholica doctrina nihil dissonum scripserunt vel docuerunt, reuerentia pari amplectimur, veluti venerabilis Bedæ Presbyteri à Discipulis S. Papæ Gregorij Catholicâ fide imbuti & à S. Theodoro Archiepiscopo vtriusque linguæ, Græcæ videlicet & Latinæ perito, & à S. Romana Ecclesia ad Anglos, post discipulos B. Gregorij ad eruditionem transmisso non mediocriter instructi, ac venerandæ memoriæ Paulini Patriarchæ Aquilejensis Parochiæ, atque Alcuini viri religiosi & docti: quorum fidem & doctrinam Apostolica sedes Romana non solum benignissimè acceptauit, verum & multis laudibus extulit: sicut in scriptis ipsius S. Sedis inuenimus, quæ Ecclesia nostra ab eadem Ecclesiarum matre acceperunt tempore Diuinæ memoriæ Karoli Imperatoris, quando synodus pro cognita infidelitate Felicis est habita, & ad Rom. Ecclesiam velut ad apicem Ecclesiarum transmissa, sed & eorum scripta qui legit, quàm sint laudanda & recipienda, intelligit.*

2. Huiusce seculi hæresis fuit circa cultum Imaginum. Claudius enim Tau- 2. Hæresis
rinensis Felicis Vrgelitani, vt aiunt, Discipulus ex Hispania à Ludouico Pio euocatus & in Palatio aliquandiu retentus, dubium an ad docendum, postmodum ab eo Taurinensi Ecclesiæ sedique præpositus omnes Sanctorum imagines atque simulachra de templis deijci iussit, vetans vllum iis cultum exhiberi, libellumque in eam rem emisit aduersus Theodemirum Abbatem pro earundem cultu decertantem. Quæstio hæc in synodo Constantinopolitana paulo ante agitata fuerat, in eaque bellum imaginibus indictum. Agitata quoque est Parisiis iussu Pij in consessu seu Collatione virorum quorundam Doctorum: & quod ibi deliberatum est, ad Eugenium Pontificem perscriptum, vt ad an. 825. retulimus. Sed nec Eugenio, nec ipsis etiam Doctoribus Gallicanis postea placuit: qui re accuratius examinatâ Claudium Taurinensem pro hæretico habuerunt. Dungalus insignis tunc temporis Theologus & magnæ vir eruditionis contra eum scripsit: opusque suum Ludouico & Lothario Augustis dedicauit. Ionas quoque Aurelianensis Doctrinam illam tribus libris confutauit, quam nonnulli Claudij & Aogbardi Lugdunensis cum Iconomachis aliquo modo consentientis Sectatores adstruere conabantur. Sed tandem authoritate Apostolica compressi sunt.

3. Hæresis, aut talis saltem vulgo credita, de prædestinatione fuit & præscien- 3. Hæresis
tia diuina atque humani arbitrij libertate: cuius author Gothescalcus Presbyter

Belga, seu Orbacensis Cœnobij Monachus, vir multæ quidem litteraturæ, sed mysteriorum Diuinorum nimis forte curiosus perscrutator. Ille multos Sectatores habuit & Doctrinæ suæ assertores, Prudentium Tricassinum eximiæ doctrinæ & sanctitatis virum. M. Florum Ecclesiæ Lugdunensis Diaconum, ipsam Ecclesiam Lugdunensem, plurimos Episcopos, Synodos complures. Hincmarus insignis quoque Theologus Archimysta Remensis, Amalarius & Ioannes Erigena contra Gothescalcum scripserunt: sed tandem tota hæc disputatio quæ magno animorum æstu per quindecim circiter annos habita est, cum Gothescalco sepulta fuisse videtur. Hac de re satis fuse in Historia ad an. 860.

4. Hæresis. 4. Hæresis ad Mysterium Eucharistiæ pertinuit, hocque modo emersit, vt scribit Petrus de Marca Archiepiscopus olim Tolosanus, postea Parisiensis, in Ep. ad Lucam Dacherium Bibliothecarium S. Germani Pratensis in 2. Tomò Spicil. Paschasius Abbas Corbeiensis an. 818 adhuc iuuenis librum edidit de mysterio Eucharistiæ, in quo paulò nimis græcis locutionibus adhærens docuit Symbola panis & vini absque vllo quantitatis & substantiæ discrimine per sanctificationem tota & integra in corpus & sanguinem Christi mutari. Contra Heribaldus seu Heriboldus Antissiodorensis Episcopus & Rabanus duo distinguebant, formam ex quantitate & cæteris accidentibus compactam, & carnem & sanguinem inuisibilem & spiritualem Domini ex Virgine natam, quæ per consecrationem conficitur, quamque speciebus externis coniunctam Sacramentum esse dicebant carnis crucifixæ, & verti in alimentũ corporis Christi imo secessui obnoxium. Quod Paschasiani dicere abhorrebant, putantes quantitatem etiam mutari in Corpus Christi: imo post 300. adhuc annos scilicet Berengarianis temporibus non potuerant assuescere huic sententiæ Rabani homines Pii & Religiosiores. Præterea Rabanus asserebat aliud esse Corpus Christi passum, ab eo quod est in sacramento, vtpote illud visibile, hoc inuisibile & spirituale.

Ex hac Paschasianorum & Rabanistarum altercatione nata est opinio tertia Bertrami Presbyteri, seu Ioannis Scoti asserentis in sacramento mysticam esse tantummodo Christi carnem aliamque à corpore Crucifixo: quod erat corruptibile, itaque nudam esse in Sacramento figuram & speciem, non veritatem corporis, quod sola fide perspiciebatur: eamque opinionem dicebat esse suam & veterum Patrum, non tamen Ecclesiæ quæ tunc erat. Paschasius tum senex morti propinquus contra hanc nouam opinionem scripsit, *Audiant*, inquit, *qui volunt extenuare hoc verbum corporis quod non sit vera Caro Christi, quæ nunc in sacramento celebratur in Ecclesia Christi, neque verus sanguis eius, nescio quid volentes plaudere aut fingere, quasi quædam virtus sit Carnis aut Sanguinis in eo tantummodo sacramento, vt Dominus mentiatur, & non sit vera Caro eius neque verus Sanguis, in quibus vera mors Christi annunciatur, cum ipsa veritas dicat.* Hoc est Corpus meum... *Nec itaque dixit, cum fregit & dedit eis panem*, Hæc est, *vel in hoc mysterio est quædam virtus vel figura corporis mei, sed ait non fictè*, Hoc est Corpus meum: *& ideo hoc est quod dixit, non quod quisque fingit.*

Existimat autem Marcanus Ioannem Scotum Bertrami Presbyteri nomen supposuisse loco sui: quia Hincmarus lib. de Prædestinat. c. 31. non Bertramum nominat, sed Ioannem Scotum huius sententiæ authorem.

Alii Bertramum à Ioanne Scoto distinguunt, & Bertramum putant tempore Paschasii huius fuisse hæreseos authorem, Ioannem verò ei adhæsisse, plusque nominis in ea tuenda comparasse. Vnde à Nicolao Papa dicitur *non sapere in quibusdam*, licet multæ scientiæ vir esse prædicaretur. Conueniunt autem Docti Bertramum à Ratramno distinguendum. Bertramum nempe fuisse Presbyterum prauæ illius opinionis authorem: Ratramnum verò fuisse Monachum Corbeiensem, veramque & Orthodoxam Paschasij Abbatis sui sententiam propugnasse. Exiit nuper in lucem Dacherij operâ Ratramni Opus 4. Libris distinctum contra Græcorum opposita. Hæresis vero prædicta e tenebris & obliuione excitata à Berengario, in Concilio tandem Vercellensi, Parisiensi & Romano damnata est, vt referemus ad an. 1050.

Eodem seculo Religio Christiana mirum in modum per nostros amplificata est in Hispania, Aquitania, Saxonia & aliis Germaniæ regionibus, vbi teste Krantzio Carolus M. nouas erexit Cathedrales Ecclesias. Bohemorum Duces

14. baptizati curauit Ludouicus Pius Bathurico Regino Burgensi in Episcopum constituto sub. an. 816. eodem anno Ansgarium ad Boiorum Regem Sueciæ Doctores fidei postulantem misit. Sub eodem Rex Bulgarorum baptizatus est. Item Harioldus Danorum Rex à Rabano Moguntiæ. Ebbo quoque missus in Daniam multos ad fidem conuertit. Alij alios similiter: reflorescentibus enim opera piorum Imperatorum litteris reflorescere quoque cœpit Religio Christiana: & haud scio an fuerit vllum seculum viris doctis & in omni litteraturæ genere versatis abundantius.

Hinc quoque satis intelligitur quàm fuerit vtilis Regno Academia Parisiensis, quamque insignes viros tulerit Reipub. gubernandæ habiles & idoneos, quorum passim in historia meminimus. Sed duos hic præterire non possumus, Hincmarum & Fulconem, quorum ille sapientibus suis consiliis Carolo Caluo Franciæ Regnum, deinde Imperium comparauit, domum vero Regiam ita rexit, vt schola virtutis esse videretur. Alter verò Carolo Simplici thronum restituit: vt in historia retulimus.

Quod ad fauorem & gratiam Principum attinet, dubium non est inprimis, quin ipsa Vniuersitas summopere cordi fuerit Carolo M. Fundatori & Institutori, Ludouico Pio & Carolo Caluo vt ex historia patet. Et quod insignius esse potest amoris argumentum, quàm in IpsaRegia Scholã Publicam collocare & eius professores, gratia, præmiis, beneficiis, officiis cumulare? Alcuinus apud Carolum Discipulum non modo gratia & authoritate valuit, sed etiam Regiæ Domus administrationi præfectus est: in omnibus consiliis Regiis partem habuit præcipuam & potiorem. Idem Princeps Paulinum Aquileiensem Patriarcham in Francia exulem, Paulum Diaconum Desiderij quondam Lombardiæ Regis Secretarium, Petrum Pisanum suum in Grammatica Magistrum, Angilbertum cognomento Homerum, Amalarium Fortunatum Treuirensem Archiepiscopum, Laidradum Lugdunensem, Agobardum, Iesse, Theodulphum & alios plurimos scientiarum professione & peritia insignes mirificè fouit & coluit. Ebbo Remensis apud Ludouicum Pium tanta gratia valuit, vt maior esse non posset, quandiu Principi suo cuius Collactanens & Conscholaris fuerat, fidelis fuit. Hilduinus, Theodulfus, quandiu fidem seruarunt, Rabanus Moguntinus, Ionas Aurelianensis, & alij docti viri piique eidem Principi inter præcipuos consiliarios fuerunt, imò nimio plus etiam litteras & litteratos, vt multis videbatur, colebat. Carolo Caluo præter cæteros gratissimi acceptissimique fuerunt Ionas Aurelianensis, Hincmarus Remensis, Lupus Ferrariensis, Æneas Parisiensis, Ericus Antissiodorensis, Ioannes Erigena, & Fulco Hincmari successor. *Fauor Principum.*

Quàm verò grati quoque & accepti fuerint Academici Nostri summis Pontificibus, Adriano, Leoni III. Stephano, Eugenio, Sergio, Nicolao, Formoso & aliis qui sedem hoc seculo tenuerunt, patet tum ex legationibus quas ad eos obierunt, tum ex hæresibus quas confutarunt, tum ex litteris quas ad eos dederunt, seu potius ex mutuo inter eos litterarum commercio.

Ex fauore & gratia Principum sequuntur & promanant Priuilegia, sine quibus nec cõponi, nec conseruari potest Academia. Est enim Priuilegium veluti anima Corporis Litteratorum. Et in hoc conueniunt omnes Iureconsulti. Idque facile est omnium Academiarum tam veterum, quàm à Principibus Christianis institutarum & erectarum exemplis confirmare. Omnia autem Priuilegia ad duo præcipua capita possunt reuocari, scilicet ad Patrocinium seu Protectionem Principum, & Præmium. Ex Patrocinio proueniunt securitas in eundo, redeundo, morando: & quies in studio, vnde oriuntur exemptio à tributis, & à litigatione extra vrbem, in qua posita est Academia: quod priuilegium maiores nostri vocabant *De non trahi extra*. Hinc, quia contra vexatores non possunt commodè quacunque occasione adiri Principes, concedi solent Academiis seu Scholis Publicis Priuilegiorum Conseruatores. *Priuilegia.*

Præmium duplex, lucrosum, & gloriosum seu honorificum. Lucrosum ad necessitatis remedium & præcipuè pertinet ad docentes: idque duplex, publicum & priuatum. Publicum ex stipendio publico pendet, seu vt vulgo dicimus ex fundatione: priuatum ex liberalitate discentium. Gloriosum verò seu Honorifi-

cum ad docentes & diſcentes pertinet, conſiſtitque in honore publico, qui illis ob ſtudia defertur & prærogatiua quadam, quâ diſcernuntur litterati ab. illiteratis: vnde oriuntur promotiones ad Magiſtratus & Beneficia Eccleſiaſtica.

Iam quæritur an Carolus M. Vniuerſitati priuilegia concesserit, & quænam illa ſint? Nemo certè dubitauerit, ſi quàm ipſe ſtudioſus eſſet omnium bonarum artium, attenderit. Imprimis igitur hoc ſtatuendum, inuictum illum Imperatorem, cum erga omnes maximé liberalis eſſet, erga litteratos fuiſſe liberaliſſimum, eoſque ſingulari patrocinio fuiſſe tutatum, non populares modò & ſubditos, ſed & aduenas quoſcunque & peregrè venientes teſte Eginharto. *Amabat peregrinos & eorum ſuſcipiendorum magnam habebat curam; adeo vt eorum multitudo non ſolum Palatio, verum etiam Regno non immeritò videretur, oneroſa. Ipſe tamen præ magnitudine animi huiuſmodi pondere minimè grauabatur cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bona fama mercede compenſaret.* Et alio loco. *Artes liberales ſtudioſiſſimè coluit, earumque Doctores plurimum veneratus magnis afficiebat honoribus.*

Hiſce verbis multa comprehendit Eginhartus. Hinc enim diſcimus Carolum ipſummet ſe Academicorum hominum præſtitiſſe Patronum & Defenſorē, eorumque ſuſcipiendorum curam habuiſſe maximam. Ac nequis eos vexare auderet, dum variis bellis diſtractus abeſſet, Conſeruatorem dediſſe videtur Duos enim Magiſtratus Palatinos inſtituit, qui de omnibus negotiis prius cognoſcerent, quàm ad Regem deferrentur, ne plurimis & importunis conqueſtionibus audiendis fatigaretur, Apocriſiarium ſcilicet & Comitem Palatij; hunc quidem, qui de ſecularibus & politicis, ſeu ad Regni adminiſtrationem pertinentibus; illum qui de Eccleſiaſticis & ad Eccleſiam ſpectantibus, Ordinibus, Dignitatibus, Priuilegiis & aliis eiuſmodi iudicium interponeret, vt infra fuſius docebitur. Ab his vero ſi ius non redderetur, aut ſi grauiora negotia eſſent, aditi ſe voluit. Idque ex veteri & primæuo more retinuit Vniuerſitas, vt Regem adeat ipſum, ſi quid velit, aut ſi vlla in re ſua putet imminui priuilegia, ſeque ſemper authoritate Regis tueatur: quia Reges primi inſtitutores, ſeu fundatores ſub vmbra quodammodo alarum ſuarum eam tectam eſſe voluerunt. Hinc Erricus Antiſſiodorenſis Caluum laudat, quod authoritatis ſuæ fomento multiplici ſtudia bonarum artium proueheret. *Tu fomento multiplici tum Beneficiorum, tum authoritatis vſquequaque prouehis.* Eodem videtur reſpicere Eginhartus ſupra, cum ait Carolum M. ingentia Doctorum peregrè venientium incommoda *laude liberalitatis & bona fama mercede* compenſaſſe. Et Monachus San-Gallenſis, *audito Albinus de Natione Anglorum, quod gratanter ſapientes viros Religioſiſſimus Carolus ſuſciperet.*

Ad Patrocinium pertinet ſecuritas viarum & portuū, eundo, redeūdo, morando, portando, reportando: item exemptio ab omni iure portorij, nauli, tranſuectionis rerum ad Magiſtros & Scholares pertinentium, per ſe, per Nuncios ſuos vectarum aut reuectarum. Atque ob eam rem certè Scholaſtici qui vrbis Romanæ & Conſtantinopolitanæ Studia adibant, à Præfecto Prouinciæ aut Oppidi vnde digrediebantur, accipiebant litteras ad Præfectum vrbis vt legitur in Cod. Theod. Titul. de ſtudiis liberalibus vrbis Romæ & Conſtantinop. tum vt poſtquam ad vrbem aduenifſent, Magiſtros ſortirentur idoneos & domos ad habitandum; tum vt in via ſecuri eſſent reſque ſuas ſecurè deferrent. Quod priuilegium conceſſit quoque Academiæ Bononienſi Fridericus I. an. 1158. vt habetur in Authentica Habita. Sic enim legitur. *Omnibus qui cauſa Studiorum peregrinantur, ſcholaribus & maximè diuinarum atque ſacrarum legum profeſſoribus hoc noſtræ pietatis beneficium indulgemus: vt ad loca, in quibus exercentur litterarum ſtudia, tam ipſi, quàm eorum Nuncij veniant & habitent in eis ſecurè. Dignum namque exiſtimamus, vt cum bona facientes noſtram laudem & protectionem omnes mereantur, eos quorum ſcientia mundus illuminatur, & ad obediendum Deo & nobis eius miniſtris vita ſubiectorum informatur, quadam ſpeciali dilectione ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non miſereatur, qui amore ſcientiæ facti exules, de diuitibus pauperes ſemetipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt & à viliſſimis ſæpe hominibus, quod grauiter ferendum eſt, corporales iniurias ſine cauſa perferunt?*

Quas rationes hic affert Fridericus, eædem omnibus ſunt & eſſe debent Scholarvm Pvblicarvm Institvtoribvs: niſi enim omnibus eas frequen-

tantibus, Magistris, Scholaribus, eorumque Nunciis & Famulis securum liberumque eurent præstari commeatum, frustra illas patere volunt, ad quas nempe nemo nisi securus personæ suæ suarumque rerum accedere velit. Rerum dico, quia securitas ista quam pollicetur Imperator, non est propriè priuilegium quoad personas, quibus de iure communi competit securè ire & redire. Hinc ad officiũ Præsidis prouinciæ spectabat curare, vt malis hominibus careret, pacata esset & quieta, in eaque homines securè viuerent: vnde respondent hic Iureconsulti quoad hoc, non esse priuilegium; at in eo esse, quod, vt aiunt Bartolus & Baldus, Scholastici non teneantur soluere vectigalia & sint ab aliis oneribus exempti. Aliis ergo etiam de iure communi datur securitas veniendi & habitandi, sed non sunt ob id exempti ab onerum solutione. Tandem Rebuffus in hunc locum sic concludit. *Textus permittit securè ire non solum propter vectigalia, sed etiam propter represalias contra Studentes non concedendas & alia onera, quæ aliis imponuntur, quæ à studiosis debent esse aliena.* Similiter Gregorius IX. approbans & confirmans ea quæ à Legato suo Portuensi acta fuerant in Institutione Vniuersitatis Tolosanæ, Bulla sua data an. 1233. sic cauet de Magistris & Nunciis eorum. *Et si quid eos, vel eorum Nuncios in bonis ipsorum pecuniâ vel rebus aliis spoliauerint, ipsi* (nempe Comes Tolosanus, Balliui & alij Iudices *vel emendare faciant, vel emendent.*)

Hunc quoque Authenticæ prædictæ locum præ oculis habuisse videtur Philippus Pulcher in priuilegio quod an. 1312. Vniuersitati concessit ad exemptionem vectigalis de Weissant; *Nos attendentes*, inquit, *labores, vigilias; & sudores, penurias, tribulationes & ærumnas, quas præfati studiosi subeunt pro scientia margarita quærenda, qualiter etiam amicos, parentes dimittant & patrias, fortunas suas atque substantias suas contemnunt de longinquis partibus venientes, sitientes ad aquas veniunt viui fontis fluenta sumentes vbique riuos deriuant; ex quibus mundus sui diuersis partibus irrigatur, lumen fidei, Patrum traditiones, & doctrinam S. Matris Ecclesiæ recipiunt, suscepti luminis radios emittentes ex quibus Orbis terrarum clarè lucescit, mouemur & meritò pro libertate dicti passagij..... Nos præfatis personis ad Studium Parisiense venientibus, vel inde redeuntibus, dicti passagij quatenus per dictum Comitem* (Boloniæ) *vel eius nomine leuabatur, libertatem & immunitatem concedimus perpetuò per præsentes. Prohibemus deinceps quidquam ab eis exigi, vel leuari pro personis, libris, equis, seu rebus eorum quibuslibet, quas secum deferent vel habebunt pro sui necessitate vel studij supradicti, saluo præfato Comiti successoribusque suis in personis aliis cuiuscumque status aut conditionis existant ac rebus eorum, iure suo dicti passagij, prout hactenus extitit consuetum.*

Similiter Ludouicus Hutinus an. 1315. confirmans omnia, quæ à prædecessoribus suis Vniuersitati fuerant indulta Priuilegia, sic habet. *Notum facimus quod Nos Progenitores nostrorum Regum Franciæ vestigiis inhærendo, Vniuersitatem ipsam & singulos eiusdem benignis prosequi desiderantes affectibus, nec non fauore placido omnia quæ eiusdem firmitatem ac prosperitatem respicient, nutrire & augere sincerius intendentes, concedimus & volumus quod omnes & singuli de quacumque regione vel natione oriundi de huiusmodi corpore Vniuersitatis existentes & esse volentes, ad eam accedere, morari, redire, & se,* NVNCIOS *resque suas vbilibet transferre pacificè & liberè, absque aliqua inquietatione, possint, sicut eisdem melius videbitur expedire.*

DISSERTATIO PRIMA.

DE NVNCIIS VNIVERSITATIS.

ADmonet Nos iste locus, vt de Nunciis Vniuersitatis Paris. agamus, quorum Institutio ad hoc primum seculum necessariò referenda est. Cum enim, vt ex annalibus nostris patet, certum sit regnantibus Magno, Pio & Caluo confluxisse ad Scholas Palatinas ex omnibus Orbis Christiani regionibus Magistros & Scholares, Græcos, Danos, Germanos, Italos, Hispanos, An-

Magistrorum & scholarium ministerio adstringuntur. Viatores vero mixtam operam ab omni æuo Vniuersitati & omnibus Regis subditis præstiterunt. Porro Maiores processu temporis Sodalitatem instituerunt apud Mathurinenses in honorem B. Virg. & Caroli M. fundatoris, quæ etiamnum hodie perseuerat. Et illis similiter Reges nostri priuilegia eadem concesserunt, quæ Vniuersitati; immunitatem scilicet à vectigalibus subsidiarijs, excubiis aliisque seruitutibus vrbanis. Quæ quidē priuilegia diuersa esse constat ab iis quæ Viatoribus indulserunt. Nam illa vrbana sunt, ista viatoria & ad vias, portusque pertinentia: diuersa inquam pro diuersitate scilicet vtriusque muneris & ministerij. Quippe Maiores suis gaudent, vt in vrbe scholaribus operam præstent: Viatores suis, vt peregrè proficiscantur, vtque vehant & reuehant, quæcumque illis tam ad scholares quam ad alios quoscumque vehenda & reuehenda committuntur.

Iam de numero Nunciorum si quis quærat, sic videtur respondendum. Viatores, quos paruos & ordinarios vulgo nuncupamus, nullo fuisse olim numero definitos & circumscriptos. Quia cum illi pro numero studentium instituti sint, prout crescebat istorum numerus, aut prout ex locis vnde non solebant esse, confluebant scholares, Nunciorum quoque numerum augere necesse fuit. Hinc ad supplicationem Magistrorum & Scholarium, nonnunquam etiam vrbium & oppidorum noui Nuncij creabantur. Inter acta Nationis Gallicanæ ad diem 7. Sept. an. 1408. legitur supplicasse scholares Lucionenses pro nouo Nuncio, eorumque supplicationi Nationem annuisse in Comitiis Mathurinensibus. *Fuit etiam concessa supplicatio Scholarium Lucionensium, qui supplicauerunt pro quodam Nuncio in Natione: & commissa potestas Procuratori & Deputatis recipiendi iuramenta dicti Nuncij.* Sæpe etiam vrbes & oppida Nuncios ab Vniuersitate postularunt; aut eorum aliquando postulatio & Nuncij alicuius nominatio à senatu Parisiensi admissa ea lege vt Vniuersitati nomen daret & à Rectore protectorias litteras impetraret. Hinc factum, vt in plurimis huius Regni Diœcesibus & Prouinciis sint Nuncij Vniuersitatis numero inæquales, in aliis plures, in aliis pauciores, pro maiori vel minori numero scholarium, maiori ve vel minori Oppidanorum illorum cum Parisiensibus commercio.

Numerus Nunciorum.

Hinc quoque factum vt Vniuersitas nonnunquam ad postulationem & conquestionē vrbium Nuncios muneribus suis priuaret, si eos contra præstitum iuramentum iis abuti agnosceret, vt patet ex Actis Nationis Gallicanæ ad diem 17. Sept. an. 1441. M. Ioanne de Oliua tunc Procuratore. *Ad requestam D. Lugdunensis* (Archiepiscopi) *Reuocauit Natio Mater mea quinque Nuncios de Diocesi Lugdunensi qui erant abusores priuilegiorum, scilicet Io. Mussyen, Lud. Foyol, Iacob. Guimeux, & Philip. Pillet: & voluit Natio quod Petrus de Villaviciosa solus remaneret Nuncius, eo quod erat bonus & fidelis dictæ Vniuersitati. Alios autem declarauit priuatos & periuros.*

Maiorum Nunciorum numerus fuit certus pro numero scilicet Diœceseon tam in Regno quàm extra Regnum. Vnus enim sufficere creditus est subministrandæ pecuniæ vniuscuiusque Diœcesis Scholaribus. Itaque cum regnante Carolo VI. plures ciues vt se subsidiariis vectigalibus, & seruitutibus vrbis liberarent, litteras subrepticias ab Vniuersitate impetrassent, auctusque fuisset extra ordinem præsertim in Natione Gallicana illorum numerus, quamobrem conquerebantur Generales Subsidiarij & Redemptores Publici, quod plures e ciuibus nuncios se dicerent eiusdem diœceseos, ob idque ab oneribus exēptos, ipsa volens lubensque numerū correxit & ad priorem legitimumque redegit: qua de re sic legitur in Commentariis Nationis Gall. ad diem 16. Sept. an. 1445. M. Ioanne de Martigniaco tum Procuratore. *Placuit Nationi remediare & obuiare abusibus commissis vel committendis per Nuncios Nationis. Vult specialiter quod fiat vna distincta tabula omnium Diœceseon & soli veri Nuncij ibi distinctè ponantur & approbentur cum institutione & destitutione.* Et ad diem 20. Martij an. 1468. *Voluit Natio quod Procurator cum cæteris deputatis haberet à Registris Rectoralibus redigere seu retrahere nomina Nunciorum dictæ Nationis ad partem & vocare Magistros & Scholares Diœceseon pro quibus est pluralitas Nunciorum & non diuersitas linguarum; ac eosdem Magistros & scholares interrogare quis sit eorum Nuncius vt responsione habita maneat ipse quem nominabunt, & expellantur alij illius Diœcesis.*

Maiores Nuncij.

Denique correctus fuit illorum numerus, descriptusque Catalogus & Curiæ Subsidiariæ traditus, atque ab ipsa acceptus; qua de re sic legitur in Actis eiusdem Nationis ad 10. Mensis Oct. an 1476. *Responsum hoc dederunt quod ipsi erant contenti acceptare & approbare Rotulum sicut datus erat eis à matre Vniuersitate: & quod ipsi erant parati seruire Vniuersitati & manutenere priuilegia ipsius quantũ possent, & etiam releuare illos, qui erant in processibus & ipsos defendere, dum tamen essent in Rotulo: & quod exinde ipsi regerent se in ista materia Nunciorum secundum Rotulum eis datum ab Vniuersitate.*

Sodalitas Maiorum Nunciorũ.

Nuncij autem ita descripti in catalogo, vt omnem amouerent ab Ordine suo confusionem, Sodalitium, seu vt vocant Confratriam instituerunt an. 1478. in honorem B. Virginis & Caroli Magni Academiæ fundatoris, si tamen Vniuersitati ita placeret. Atque in eam rem tres eorum nomine Procuratorio Nationi Gallicanæ, quæ longè pluribus quàm cæteræ Nationes abundabat, supplicarunt, & illa demum supplicationi annuit, dummodo Regis & D. Episcopi Parisiensis consensum obtinerent; vt patet ex hoc publico instrumento sigillo eiusdem Nationis munito, quod est eiusmodi.

VNIVERSIS præsentes litteras inspecturis Procurator & Natio Gallicana in alma Vniuersitate Studij Parisiensis salutem in Domino. Nouerint Vniuersi, quod an. Dom. 1478. die 21. mensis Martij Nos omnes & singuli Magistri Nationis Gallicanæ apud S. Mathurinum per M. Antonium Cistelli dictæ Nationis Procuratorem specialiter conuocati ad audiendum supplicationem Vienneti Piugoti Nuncij Lingonensis Diœcesis, Guill. Drauet Burdigalensis Diœcesis & Guill. Mallars Lodenensis Diœcesis Nunciorum Procuratores & Procuratorio nomine cæterorum Nunciorum præfatæ Nationis, de quo Procuratorio promptam fidem fecerunt. Quorum supplicatio continebat in effectu quod ipsi Nuncij recognoscentes gratiam eis à Natione factam, considerantes excellentiam & dignitatem Vniuersitatis Parisiensis, cuius primum & firmius membrum est ipsa Natio, quæ quidem Vniuersitas originem creditur traxisse ab Athenis, tandem per S. Karolum Magnum ab vrbe Roma in hanc Parisiorum Vrbem adducta & fructuosè collocata innumerabiles fructus continuò producens, proponebant ex præsenti voto si Natio laudaret fundare vnam Confratriam ad honorem Dei Omnipotentis, B. Mariæ & S. Karoli Magni ad diuini cultus augmentum, ad exorandum Altissimum pro felici successu Regis & suorum, etiam ad recommendationem tam Vniuersitatis quàm Nationis prædictarum. Attendentes itaque quod plures inde tollentur abusus in Institutione primaria dictorum Nunciorum, promittentes nihilominus & ad hoc per dictum eorundem Procuratorium se obligantes dictam Confratriam honorabiliter manutenere per se singulos quamdiu eorum officia exercebunt & in eorumdem Officiis intertenebuntur, & post eos, eorum successores qui singuli in eorum prima Institutione dictæ Confratriæ soluent 16. solidos Parisienses cum annuali onere statuendo per dictos Gubernatores statuetur ad celebrandam dictam Confratriam Parisius comparebunt. Quorum deuotæ petitioni fauorabiliter annuentes concessimus auxilium & fauorem concedimus per præsentes habito consensu supremi D. nostri Regis, ac Reuerendi in Christo Patris & D. D. Parisiensis Episcopi. Datum Parisius sub Magno Sigillo anno mense & die supradictis. sig. T. Meynart cum syngrapha. de præcepto D. Procuratoris præfatæ Nationis Franciæ.

Iuxta prædictam ergo correctionem & Catalogum, seu Rotulum Curiæ Subsidiariæ porrectum secundum Diœceses Carolus VIII. Litteris suis, vt vocant, Declaratoriis tales Nuncios, vnum scilicet pro qualibet Diœcesi Regni Gallicani & Ditionum Regi subditarum, item pro qualibet extra Regnum, dum ex ea Scholares essent in Academia aliqui, priuilegiis Vrbanis gaudere voluit. Qua de re sic breuiter Gouletus, circa an. 1516. sic scribens. *Nuncij Vniuersitatis, vnus de qualibet Diœcesi Regni Franciæ & Dominiorum Regni subditorum: & vnus similiter ex qualibet Diœcesi extra Regnum, si de illa aliquis fuerit Scholasticus in ipsa Vniuersitate studens. Item concessum est ipsi Vniuersitati, quod de Diœcesi, in qua est varietas linguarum, sit etiam pluralitas Nunciorum, scilicet pro qualibet lingua vnus.* Hæc de Nunciis dixisse sufficiat, deque Patrocinio Regio, iam ad stipendia transeamus.

DISSERTATIO II.

DE STIPENDIIS ET NOMINATIONIBUS AD BENEFICIA.

Stipendium duplex, vt dictum est supra, Publicum & Priuatum. Dubium non est, quin primi huiusce Academiæ Institutores maximè liberales fuerint erga viros litteratos, eamque ob rem statim ad Scholas Regias vndequaque confluxerint plurimi, vt præmij, quod pollicebantur & concedebant, communionem acciperent: vnde factum est vt tam multi primo hôc sæculo floruerint viri in omni Doctrinarum genere præcellentes; nam vt rectè Martialis, *Stipendia.*

Sint Mecenates, non deerunt, Flacce, Marones,
Nam tibi Virgilium vel tua rura dabunt.

De Caroli liberalitate supra egimus. Patrem æmulatus est Pius filius, vtrumque Caluus: quâ de re laudatur ab Errico Antissiodorensi. *Ad sapientiæ abdita persequenda, omnes quidem exemplo allicitis, quosdam etiam præmiis inuitatis.* Et paulo post. *Luget hoc Græcia nouis inuidiæ aculeis lacessita: quam sui quondam Incolæ iamdudum cum Asianis opibus aspernantur, tua potius magnanimitate delectati, studiis allecti, liberalitate confisi.* Et Lupus Ferrariensis Ep. ad Æneam Parisiensem testatur se Scholas libenter repetiturum, si Rex sibi communionem faceret præmij, quod promiserat, & aliis Professoribus impertiebatur. Hæc fortassis attendens Cario lib. 2. Chronol. & post eum Hospinianus ait Carolum M. Scholam suam tanta prouentuum & possessionum amplitudine locupletasse, *quantam vix omnes Galliæ & Germaniæ, quæ inde nata sunt Academiæ possent æquare.*

Ex hisce authoritatibus, quæ primariæ sunt notæ conicere licet, imò affirmare Fundatores nostros stipendia quædam de Fisco Professoribus assignasse, saltem ad vitæ sustentationem, cultum & habitum: nec minus hac parte Carolum, quàm Scholæ suæ Publicæ institutione Romanos Imperatores & Ptolomæum Alexandrinorum Regem æmulatum fuisse, qui Doctores Artium honoribus & præmiis stipendiisque publicis ad docendum inuitasse leguntur. Nec ignorabat Athalaricum Italiæ Regem semestres annonas professoribus pensitari voluisse, ne cogerentur de alieno pendere arbitrio. Sic enim ille apud Cassiodorum l. 9. Ep. ad Senatum Rom. *Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum, mox vt sex menses exempti fuerint, statuta summa consequantur prædicti Magistri mediam portionem: residua verò anni tempora cum annorum debita redhibitione claudantur; ne cogantur de alieno pendere fastidio, cui piaculum est vel horarum aliquot vacasse momento.* Cum ergo ex Historia constet quærenti & interroganti Carolo, quid Aduenæ Magistri pro litterarum professione peterent, respondisse tria tantùm se petere, loca opportuna, adolescentes ingenio præditos, & alimenta ad vitæ sustentationem, nemo iure dubitare potest, quin illa quæ petebant concesserit, & vltra quam optabant, liberaliter elargitus fuerit.

Ab eodem Primo nostro Fundatore ius & consuetudo procul dubio profluxit Nominationum ad Beneficia Ecclesiastica. Nam certum est eos qui in Scholis Palatinis studuissent & studendo profecissent, ab eo aut amplissimis Regni Aulæque honoribus, aut Beneficiis Ecclesiasticis affici & compensari solitos fuisse. Sic enim ille teste Monacho San-Gallensi ad strenuos adolescentes Clementi sDiscipulos. *Nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopia & Monasteria permagnifica, & semper honorabiles eritis in oculis meis.* Et statim subiungit idem Author eius rei exemplum in quodam Clerico seu Scholastico paupere, quem primùm, quia optimus *dictator* & *scriptor* erat, in capellam suam assumpserat, deinde pingui Episcopatu donauit repudiatis precibus & postulatis Aulicorum ac Procerum; imò ipsiusmet Reginæ Hildegardis feruentissimis petitionibus & blandiciis, quæ idem Beneficium Capellano suo postulabat. *Nominationes ad Beneficia.*

Vno verbo neminem Princeps ille agnouit, qui se strenuè gessisset in castris Minetuæ quem debitâ mercede non asseeerit, vt narrat idem Author l. 1. c. 8. *Ne vero*, inquit, *obliuisci videar vel negligere, hoc verè de industria & meritis eius agnoui; quia de Discipulis eius*, Clementis, *nullus remansit, qui non vel Abbas sanctissimus vel Antistes extiterit clarissimus.* Subdit exêpla. *Apud quem & Dominus meus Gallus*, Abbas S. Galli *primum in Gallia, mox vero in Italia Liberalibus est Disciplinis imbutus. Sed ne à scientibus rerum illarum arguar mendacij, qui nullum exceperim, fuerunt in eius Schola duo Molinariorum filij de familia S. Columbani, quos quia non congruit ad Episcoporum vel Cœnobiorum regimen subleuari, tamen per merita, vt creditur, Magistri sui Alcuini, Præposituram Bobiensis Monastery vnus post alterum strenuissimè gubernauerunt.*

Sic ergo affectus erat etga eos Carolus qui profecerant in litteris. At ex aduerso ignauos oderat & in fæce ac sordibus relinquebat vt indignos promoueri. Ecce quomodo ad adolescentes nobilitate quidem generis conspicuos sed inertes & negligentes apud eundem Authorem loquitur. *Vos nobiles, vos primorum filij, vos delicati & formosuli in natales vestros & possessiones confisi mandatum meum & glorificationem vestram postponentes litterarum studiis neglectis, luxuria, ludo & inertia vel inanibus exercitiis indulsistis.... Per Regem Cælorum non ego magnipendo nobilitatem vestram, licet vos alij admirentur. Et hoc proculdubio scitote, quia nisi cito priorem negligentiam vigilanti studio recuperaueritis, apud Carolum nihil vnquam boni acquiretis.*

Ex hocce Caroli instituto quod postea vim legis habuit & sacræ constitutionis duo profluxisse videntur, quæ ab omni æuo in hacce Vniuersitate legimus obseruata, ius nempe nominandi ad Beneficia & examen Nominandorum. Nam cum ad ea Carolus dignos & bene meritos promoueret, indignos vero & inertes repelleret, necesse fuit examen instituere vt digni ab indignis secernerentur. De quo nos opportunius alio loco dicemus. Nunc vero quia ius illud ad Beneficia authenticum est, & ab ipso Fundatore nostro citra omnem dubitationem Academiæ concessum, operæ pretium esse videtur generatim hic exponere, quid in hanc rem actum fuerit, & veluti in tabella totam hanc historiam oculis subiicere.

Primo itaque sciendum est Reges nostros per plura secula, aut authoritate sua viros Academicos ad Beneficia promouisse, aut apud Clerum effecisse, vt promouerentur. Non disputo hic de iure Regum & Imperatorum: quod factum reperio, hic duntaxat commemorabo. Imprimis igitur Carolus Alcuinum, Magistrum suum & Academiæ suæ quondam Præfectum seu Rectorem donat tum aliis Beneficiis, tum maxime Abbatia S. Martini Turonensis, Theodulfum Episcopatu Aurelianenensi, Angeltamnum Merensi, Amalarium Fortunatum Treuirensi, Iesse Ambianensi, Agobardum Lugdunensi: prætereo reliquos.

Ludouicus Ebbonem Collactaneum & Condiscipulum suum Archiepiscopatu Remensi, Rabanum Abbatia Fuldensi, Claudium Taurinensi, Drogonem Metensi, Landrannum Turonensi. Caluus Ionam Episcopatu Aurelianensi, Æneam Episcopatu Parisiensi, Heliam Scotigenam Engolismensi, Hincmarum Remensi, Rabanum Moguntinensi, Wenilonem Senonensi, Lupum Abbatia Ferratiensi. Quid opus est cæteros commemorare? ex iisdem scholis prodierunt Abbo Antissiodorensis Heriboldi successor, Ansegisus Senonensis, Wala frater Ansegisi Antissiodorensis cui successit Humbaldus Ioannis Scoti auditor, Ratbodus Traiectensis, Mancio Catalaunensis, Fulco Remensis & alij innumeri.

In 2. seculo tanta fuit rerum omnium confusio, tantaque omnium scriptorum desidia, vt pauci admodum quæ gesta sunt, litteris mandare voluerint. At postquam Hugo Capetus sceptrum Regale tractauit, cœperunt reflorescere litteræ & earum professoribus honor exhiberi. Ab eo autem Gerbertus Aquitanicus insignis Galliarum Magister Roberti filij præceptor ad Archiepiscoparum Remensem promouetur.

In 3. Leothericus ex Archidiacono Senonensi fit Archiepiscopus, Gerberti quondam Discipulus, Fulbertus à Roberto Rege fit Carnotensis Episcopus;

Ingo Abbas San-Germano-pratensis, qui cum Roberto in iisdem scholis sub iisdem præceptoribus fuerat.

In 4. dici non potest, quàm multos Ludouicus Crassus, Ludouicus VII. & Philippus Augustus ad dignitates Ecclesiasticas aut promouerint, aut promoueri curarint. de quibus passim suo loco dicetur.

Sub hisce Regibus cœperunt Pontifices Romani excussâ seruitute Romanorum Imperatorum Franciæ studiosius incumbere, & Academiæ nostræ curam suscipere: vnde nonnulli ex Academicis ad Cardinalatum & Pontificatum maximum elati sunt. Præcipuè vero Alexander III. Petro S. Chrysogoni Cardinali Legato mandauit vt sibi nomina perscriberet virorum doctorum, quos ad Cardinalatum aliasque dignitates Ecclesiasticas prouehere posset. Innocentius III. omnibus prædecessoribus suis in ea re palmam præripuit, qui quod in hac Academia studuisset & Magisterium consecutus fuisset, omnes quos potuit ex Academicis, promouit. Testes sunt inter cæteros Petrus Corboliensis, quē ad Archiepiscopatum Senonensem: Stephanus de Langetona, quem ad Cantuariensem, Robertus Curtonius quem ad Cardinalatum prouexit. Vno verbo ab anno circiter 1100. Pontifices Rom. cum Regibus nostris ad amplificandam hanc Academiam, priuilegiis ornandam & decorandam certatim concurrisse videntur.

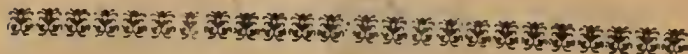
In 5. Similiter Academici tanto numero ad omnis generis Beneficia promoti sunt, vt nulla quantumuis accurata diligentia perscribi possint. Vnde cum an. circiter 1283. confugerunt Franciæ Prælati ad communem hanc matrem contra Mendicantium Priuilegia, hæc aurea verba æreis & marmoreis tabulis insculpenda per Ægidium Romanum tunc ex Academico professore Bituricensem Archiepiscopum ad eam habuerunt. *Venimus ad vos qui præsentes sumus & habemus litteras de Ratihabitione omnium Episcoporum Regni Franciæ ad conquerendum vobis de tanta fratrum insolentia.* QVIA QVOD NOS SVMVS, VOS ERITIS. CREDO ENIM QVOD HODIE NON SIT PRÆLATVS INTER NOS QVI DE HAC VNIVERSITATE NON SIT ASSVMPTVS.

In 6. seculo & deinceps inualuit usus Reseruationis Beneficiorum, quam Bonifacius VIII. primus induxit. Hinc cœperunt Academici nostri ad summum Pontificem Magistrorum Catalogum seu vt olim dicebant, Rotulum Nominandorum mittere. Quo pacto Pontifices Romani magnam sibi potestatem & authoritatem non modo in Episcopos, sed in Vniuersitatem nostram sibi vindicarunt, vt in historia fusius exponemus: donec tandem sub Carolo VI. de Gratiis eiusmodi Expectatiuis, Mandatis de prouidēdo, Reseruationibus aliisque iuribus conquesta Vniuersitas in Synodis Gallicanis, deinde in concilio Constantiensi & Basiliensi, postremo tandem in Synodo Bituricensi sub Carolo VII. anno 1439. habita effecit, vt omnino abrogarentur. Tumque facta & condita Pragmatica Sanctio, & Nominationum alia ratio inuenta: quæ denique an. 1516. summo omnium litteratorum dolore & questu abolita est per Leonem X. & Franciscum I. Hincque Concordata, vt vocant, introducta: iuxta quæ deinceps ius dictum est in materia Beneficiorum.

Cum autem Carolus maximè liberalis fuerit erga pauperes cuiuscunque generis, iure suspicari possumus eum pauperes scholasticos liberalibus impensis in studio sustentasse, exemplumque dedisse posteris instituendi Collegia Pauperum Clericorum, certosque iis reditus ministrandi. Et haud scio an aliis quam primis nostris fundatoribus adscribenda sit Collegiorum in Luparæa regione sitorum SS. Thomæ & Nicolai de Lupara, quæ omnium antiquissima esse legimus passim in monumentis Vniuersitatis, institutio & fundatio, si non ex perpetuis reditibus, saltem ex temporaneis, & quandiu vixerunt. Et certè quis credat, postquam à Normanis tota illa regio deuastata est, coactæque sunt inde migrare Musæ in vrbem & ad hæc Vniuersitatis loca, redituras illuc fuisse vnde migrauerant, & rursum loca illa tam longè dissita & à cæteris scholis remota occupaturas, nisi domum ibi fundumque aliquem ante depopulationem eiusmodi habuissent?

Quod ergo Carolus M. id genus liberalitatis exercuerit, paucis docet Eginharus. *Circa pauperes*, inquit, *sustentandos & gratuitam liberalitatem, quam Græci Eleemosynam vocant, deuotissimus: vt qui non in patria sua solum & in suo Regno eam*

facere curauerit: verum trans maria in Syriam & Ægyptum atque Africam, Hierosolymis, Alexandriæ atque Carthagini: vbi Christianos in paupertate viuere compererat, penuria illorum compatiens pecuniam mittere solebat.

DISSERTATIO III.

DE PRATO CLERICORVM.

Idem quoque Princeps PRATVM, quod vulgo CLERICORVM dicitur, iuuentutis Academicæ recreationi addixit, æmulatus certè veteres Romanos, qui Campum Martium Romæ Campestribus exercitationibus ludisque Iuuenilibus & ambulationi reliquerant. Itaq; duplex erat locus prope vrbẽ Lutetiã exercitationibus Corporeis addictus. Vnus quidem ad radicem Montis-Martis, qui vulgo Mons-Martyrum appellatur; vbi ciues Parisini & Nobiles Equestribus certaminibus se exercebant sub Imperio Romanorum, hoc est quandiu illi Gallias tenuerunt. Ibidem quoque habebantur sub primis Regibus Francis Comitia Generalia, seu vt olim dicebant, Placita. Ideo autem locus ille à veteribus dictus est MONS MARTIS, quod in vertice Templum fuisset à Romanis Marti dedicatum, cuius etiamnum hodie dicuntur extare vestigia. In campo verò seu valle supposita Ludi exercebantur Equestres & alia ludicra certamina. ABBO SAN-GERMANO-PRATENSIS meminit huiusce montis lib. 2. de bello Parisiensi.

Armipotens Montis super Odo cacumina Martis
Emicuit.... &
Sic ternis Sequanam Martisque cacumine stratis
Sexcenti copulant ex millibus. Hinc remeantque... &
Sub Martis pedibus Montis speculamque secundum.

At Flodoardus ad an. 944. MONTEM MARTYRVM appellat à Passione scilicet Dionysij & Sociorum, vt vulgo creditur.

Alter locus trans Sequanam in Luparæa regione habitantibus fuit Scholasticæ recreationi destinatus. Cuius rei fidem facit antiquissima, quæ ibi fuit olim S. Martini de Ordeis Capella, in qua Scholastici mane die non legibili sacrum audiebant, antequam luderent. Quamobrem verò vocatus fit ille locus *Pratum*, præterquam quod locus ipse ad Sequanam situs euineere videtur, alia ratio afferri potest, quod scilicet Scholastici irent in pratum ad certamina ludicra cursus præsertim, follis, saltus & luctæ exercenda; nonnunquam etiam & seria pugnorum. Et hinc forte Phrasis Gallica profluxit, *Aller sur le Pré* cum loquimur de singularibus certaminibus seu Duellis: sicut & ista, *habere Campos* cum vacant Scholastici, sicque ludendi & spatiandi per campos copia. Meminit huiusce Prati Abbo in Carmine de Obsidione Vrbis Parisiensis, vt ad an. 886. retulimus. Exercitia verò Iuuenum præclaris versibus describit Boteræus in sua Lutetia.

Martius vt Campus disco, luctante Palæstra
Sphæra, Circo, armis & equorum præpete cursu
Romuleam pubem quondam exercebat, & isto
Pubem æuo exagitant nostram, quæ Prata virescunt
Littore Sequanio, possessa Scholaribus olim
Arua, Minerualis ludis concessa Iuuentæ.
Vomere & incuruo quæ non sulcanda ligone
Decreuit toties inarata manere Senatus.
Ludorum variæ species, spectacula mille.
Hic volucer pedibus præuertere nititur Euros,
Ille admirando saltu superare sodalem....
Ille lacertorum confisus robore saxum
Aëre suspensum vacuo contorquet, & vltra
Limitem agit: pars multa globum, seu flatibus vtrem

Distentum toties repetito percutit ictu.
Illa grauis vento, tereti illa volubilis orbe
Nescia stare loco, nunc hinc nunc motibus illinc
Errabunda salit tremulis: agitataque pugno
Nunc rursum alta petit, nunc & petit ima deorsum.

In regione autem Luparæa tum habitantes Scholastici transibant in Pratum per pontem, de quo certè mentio fit in Priuilegio Ludouici Pij an. 829. Monachis San Germano-pratensibus concesso, pro conseruatione, exemptione & augmento Monasterij. *Sed neque seruitia ex eis exactet*, inquit, *neque paraueredos aut expensas ad hospitum susceptiones recipiat, neque ullas ex aliqua re exactiones inde exigat absque ineuitabili necessitate, præter mensuras in Principali Ecclesia B. Germani & in Ponte Parisius longo à tempore dispositas.* Tunc erat Hilduinus S. Germani Abbas & sacri Palatij Archicapellanus, vt in eodem priuilegio habetur, quod extat apud Aimoinum l. 5. c. 10. sub finem.

Ibidem Alcuinus Scholam suam habuit quam describit Poëm. 222. ibi enim Carolo & liberis cæterisque qui in Palatio degebant: item Cellæ in qua solebat docere, æternum vale dicit, ægrè ferens alium in vsum fuisse conuersam. Videtur quoque indicare Pratum Clericorum, quod dum ibi doceret, habebat in conspectu: & vnus hic locus satis innuit Scholas Palatinas extra vrbem fuisse positas.

O mea Cella, mihi habitatio dulcis, amata,
Semper in æternum ô mea Cella vale.
Vndique te cingit ramis resonantibus arbos,
Siluula florigera semper onusta comis.
PRATA salutiferis florebant omnia & herbis
*Quas medici quærit dextra salutis * ore*
Flumina te cingunt florentibus vndique ripis,
Retia piscator qua sua tendit ouans.
Pomiferis redolent ramis tua claustra per hortos,
Lilia cum rosulis candida mixta rubris.
Omne genus volucrum matutinas personat odas,
Atque Creatorem laudat in ore Deum.
In te personuit quondam vox alma Magistri,
Quæ sacros sophiæ tradidit ore libros.
In te temporibus certis laus sancta Tonantis
Pacificis sonuit vocibus atque animis.
Te mea Cella modo lachrymosis plango Camœnis,
Atque gemens casus pectore plango tuos.
Tu subito quoniam fugisti carmina vatum,
Atque ignota manus te modò tota tenet.
*Te modò nec Flaccus, nec fatis * Homerus habebit,*
Nec pueri Musas per tua tecta canent.
Vertitur omne decus sæcli: sic namque repente
Omnia mutantur Ordinibus variis.

At vero Monachi San-Germano-Pratenses negant Prati donationem esse Carolo M. adscribendã: sed alicui è tribus Abbatibus cõmendatariis & secularibus, Roberto Comiti Parisiensi, Hugoni Magno aut Hugoni Capeto, qui Abbatiam subsequenter & continuata serie tenuerũt: illudque tandẽ à Vvalone seu Gualone Abbate Regulari restitutum fuisse contendunt fulti authoritate Aimoini l. 5. c. 45. de illo sic scribentis. *Qui inter cætera quæ nostra Ecclesiæ contulit bona, Pratum sub ipso Monasterio situm à Dominatione S. Germani olienatum cupiditate prædictorum Ducum & Abbatum præfata Ecclesiæ restituit, & ab omni inquietudine tam Regum, quàm omnium mortalium immune reddidit.* Additque Brolius in antiquitatibus Parisf. L. 2. vbi de Monasterio S. Germani, Vniuersitatem non habita ratione redemptionis à Vvalone factæ & vindicati seu restituti Monasterio Prati, nihilominus possessionem eius contra fas iusque repetiisse. Sic ergo ille hanc historiam contexit

Robert Comte de Paris, Hugues le Grand & Hugues Capet, ayeul, pere & fils ont esté successiuement Abbez de Saint Germain pour le defendre contre les ennemis du Royaume, & non pas pour le destruire & aliener les terres, comme ils ont fait *Tanquam ex Protectoribus Predatores facti, & quasi Canes in lupos conuersi.* Et l'vn des trois susdits Robert Comte de Paris, Hugues le Grand & Hugues Capet, qui ont esté plus de cent ans apres Charlemagne fit la premiere alienation du Pré contigu à l'Abbaye, qui s'appelloit le Pré de Saint Germain. Aymon ou le Continuateur de son Histoire l. 5. c. 45. apres auoir dit que cette Abbaye estoit deuenuë si pauure par le mauuais Gouuernement des susdits hommes militaires, qu'il ne se trouuoit qui en voulust, & qu'aux instantes prieres du Roy Lothaire & Hugues Capet Duc de France Vvalo, Waldo ou Gualo auoit acquiescé à la prendre, il adiouste, *Qui inter cætera quæ nostra Ecclesia contulit bona Pratum sub ipso Monasterio situm à Dominatione S. Germani alienatum,&c. vt supra.* Et en la Charte de la Dedicace de l'Eglise dudit Saint Germain faite par le Pape Alexandre III. en l'an 1163. il est dit qu'il alla en procession solemnelle au Pré qui est ioignant les murs de l'Abbaye & qu'il y prescha. *D. Papa Alexander ad Pratum, quod est iuxta Monastery muros cum solemni processione procedens ad populum sermonem fecit.* Mais il n'est pas nommé Pré aux Clercs, ce qu'il n'eust obmis, s'il eust esté de leurs appartenances. Le plus ancien titre que i'aye veu appellant ce pré le Pré aux Clercs, est de l'an 1267. duquel la premiere possession ne leur peut prouenir que de l'alienation faite par lesdits Abbez seculiers. Laquelle depuis ils ont repetée sans auoir égard au rachapt qu'en auoit fait ledit Waldo ou Walo Abbé Regulier, qui est vne grande iniustice.

Idem Brolius in Scholiis ad lib. 5. Aimoini c. 45. vbi de Vvaldone, sic scribit. *Hinc videre est quàm insulsè Scholastici Academiæ Parisiensis hoc Pratum sibi à Carolo M. donatum iactitant, cum prima eius alienatio ab aliquo trium Secularium Abbatum (neque enim plures antea habueramus) Roberto inquam Comite, Hugone Magno, vel Hugone Capeto processerit. Denique illud Gualo siue Vvalo aut Vvaldo Abbas, qui sub Lothario generis Caroli M. penultino Rege fuit, sic vt dictum est, alienatum Monasterio restituerit. Non absurdum tamen est opinari Vniuersitatem prædictam ab hac prima alienatione Ius aliquod in ipso Prato vsurpasse, quod decursis multis annis non obstante Vvaldonis iustâ recuperatione tandem repetere voluit.* Hæc Brolius.

Ad huiusce autem Historiæ illustrationem imprimis notandum est quinque libros Historiæ Gallicanæ, qui vulgò sub Aimoïni nomine eduntur, nullatenus adscribendos esse Aimoïno San-Germano-Pratensi Monacho, qui viuebat adhuc an. 892. & cui Abbo eiusdem Monasterij Monachus libros suos de obsidione Vrbis Parisiacæ dedicauit: sed eorum quatuor Aimoïno Floriacensi Abbonis Abbatis Discipulo: qui ambo sub Roberto Rege floruerunt, vt ex eius Epistola nuncupatoria patet, quæ est ad Abbonem Abbatem. Nullum autem temporibus Aimoïni San-germano-Pratensis fuisse apud Pratense Cœnobium eius nominis Abbatem, ex Historia clarum est. Præterea Sigebertus Gemblacensis Monachus, qui obiit an 1113. c. 101. de Scriptoribus Ecclesiasticis disertè scribit Aimoïnum Floriacensem Authorem esse Historiæ Francicæ. Sic enim ille. *Aumonius*, seu vt Miræus corrigit *Aimoinus*, *Monachus Floriacensis historiam miraculorum S. Benedicti ab Adreualdo initiatam perfecit, perducens eam à tempore Odonis Regis vsque ad tempus Roberti Regis Francorum. Scripsit etiam Historiam Francorum & situm Galliarum distinxit.*

In illa verò Historia plurima ad Cœnobium Pratense pertinentia, celeberrimorum huiusce ætatis nostræ Scriptorum iudicio, interpolata sunt à quodam Monacho Pratensi Anonymo. Item & multa in libro 5. qui cuiusdam est Continuatoris vsque ad an. 1165. vt sunt ea quæ Capitibus 43. 44. & 45. de Alberico, Morardo & Gualone leguntur. Quod si ita est, concidit fides Continuatoris aut Interpolatoris, qui fortè verba illa de Gualone Abbate inseruit post litem Academiæ à Monachis intentatam, vt fidem possessioni nostræ & Carolinæ donationi derogaret, Pratumque sibi Monachi data occasione si possent, repeterent.

Dicet

Dicet aliquis prædictâ istâ authoritate Walonis vsos fuisse Monachos in Concilio Turonensi an. 1163. ab Alexandro III. habito contra Scholares Parisienses & obtinuisse quod petebant, de qua controuersia videtur loqui Hugo Pictauinus Monachus Vezeliacensis l. 4. hist. ad an. 1163. vbi de Concilio Turonensi. *Cum plurimæ huiusmodi Controuersiæ, inquit, hinc & inde in eodem Concilio proponerentur, sicut fuit* CAVSA PARISIENSIVM CLERICORVM *& Monachorum Cœnobij S. Germani de Pratis, quæ plenius ventilata iniustis Clericorum vocibus æternum silentium imposuit.*

Verum an hinc euincitur Academicos causa cecidisse & Prati possessionem amisisse? nullatenus; sed id adsummum, apud Alexandrum iniustè de Monachis conquestos (forte quod sibi vim inferri viderent & paterentur in prato, aut ludos suos turbari & impediri) nec satis probasse: ac proinde à Pontifice fuisse illis silentium impositum. Certe, si causa eiusmodi agitata est in Concilio, eius tanquam rei nullius aut leuis momenti nulla ratio habita est, secus vero fuisset, si possessio in disceptationem venisset. Ad quod ita statuendum pluribus adducot argumentis.

1. Quia nihil eius rei legitur vsquam in actis Concilij, nec vllus Author coæuus meminit præter Hugonem: non ipse Continuator, qui cum ad an. vsque 1165. scripserit, non omisisset proculdubio rem istam historiæ suæ inserere, præsertim cum de cœnobio suo ageretur.

2. Quia si Alexander peremptorio decreto de possessione litem decidisset, censuræ Ecclesiasticæ pœnam proculdubio interminatus fuisset, interdixissetque scholasticis omni ambulatione & ludo in Prato: at neutrum horum factum legimus. Quinimo contrarium extat in Ep. 208. Stephani Tornacensis ad Octauianum Episcopum Ostiensem. Nam cum an. 1192. Scholastici de more luderent in Prato, quidam serui & clientes Abbatiæ in eos impetum fecerunt: quosdam eorum vulnerarunt, quosdam occiderunt: timuit Fulco tunc Pratensis Abbas, ne conquereretur Vniuersitas apud Cœlestinum Pontificem, illudque facinus iussu suo perpetratum fuisse putaretur. Itaque apud eundem Pontificem amicorum auxilium implorat, & præcipue Stephani tunc ex Abbate San-Genouefiano Tornacensis facti Episcopi. Et ille in timore & tremore commendatitias preces Octauiano porrigit pro Abbate, *vt sicut immunis erat à culpa, ita & alienus iudicaretur ab insania siue pœna.* Hæc insuper addit. *Innocentiam suam purgauit coram D. Remensi & multitudine Clericorum.* Et fugientibus illis qui cædem perpetrauerant, *accensus in vindictam; domos illorum diruit & vastauit: Occurrite & succurrite, si opus fuerit, Viro Innocenti, ne veritatem falsitas absorbeat, mendacium negotietur sibi fidem, amor inuidiæ Religionem corrumpat.*

Quid vero causæ erat, cur tantopere sibi Fulco timeret, si secundum Monachos in Concilio Turonensi ab Alexandro pronunciatum fuerat & iudicatum? Quamobrē si pratū istud Clericorum non erat, illuc se illi conferebant? præsertim cum tunc iam montem San-Genouefianum occupassent à Prato longe distantem. Quidni inter alias rationes hanc, quæ peremptoria fuisset, non producebat Fulco Abbas? quod Scholares contra interdictum Alexandri & sæpe alias moniti, nihilominus in Prato ludere non destitissent, eaque insolentia & temeritate atque proteruia clericorum exacerbati fuissent suorum hominum animi.

Quod nam autem secutum fuerit inde iudicium, & an res illa in Foro Romano agitata & disceptata fuerit, nondum mihi innotuit. Certum vero est aut illic aut Parisiis de dominio Prati litem fuisse intentatam, illudque ex decreto Vniuersitati cessisse. Nam in reformatione an. 1215. iussu Innocentij III. qui Cœlestino successit, per Robertum Curthonium Cardinalem facta hæc verba leguntur: PRATVM S. GERMANI IN EO STATV, IN QVO EIS FVIT ADIVDICATVM, EIS PLANE CONFIRMAMVS. Hinc videtur posse colligi pratum istud certis limitibus fuisse descriptum & definitum, vt occasio rixandi omnis deinceps tolleretur.

3. Ergo cum pateat secundum Vniuersitatem fuisse iudicatum, non est credibile Monachos in contestatione litis vsos fuisse exceptione alienationis per prædictos Abbates factæ, & redemptionis atque restitutionis per Gualonem: aut si vsi sunt, clarum est non potuisse probare quod afferebant. Nam si paruisset Abbates illos alienasse fundum prædictum, alienationis vero illius quæ legitima

esse non poterat, pretium à Gualone fuisse Emptoribus seu possessoribus persolutum, quid iniquius, quàm illum addicere Vniuersitati possidenti quidem, sed vi aut precario possidenti?

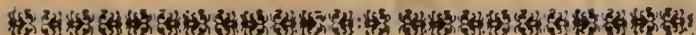
Denique si donatio ista prati Carolo M. aut saltem Caluo derogetur, non video cuinam Regum aut Principum Francorum attribuenda sit: nam, cum ex dictis constet possessionem quam sibi illius vindicat Vniuersitas, longæuam esse, & ante quingentos annos certissima illius argumenta extare; si replicemus Annales nostros ab an. circiter 1160. vsque ad incunabula & primæuæ originis tempora, situmque & habitationem locorum in quibus constitit, vix reperiemus quibusnam, si non illis prædictam donationem tribuere possimus.

Etenim à quocumque tandem facta sit, facta est proculdubio propter commoditatem scholæ pratique vicinitatem. Ar initio collocata est Schola in Palatio, & locis Lupareæ regioni circumuicinis, ibique constitit centum circiter annos. Ac proinde à Prato, interlabente Sequana & ponte tantum intermedio distabat: postquam vero loca illa vastata & destructa sunt à Normanis, sedem mutare coacta est & ad interiores vrbis partes, præsertim vero ad Atrium Basilicæ Cathedralis & Montem San Genouefianum vallemque subiectam se transferre, ad loca inquam iam procul à Prato distantia. Si quæ autem processu temporis in eadem regione Luparæa reparatæ sunt scholæ, certè paucæ admodum fuerunt, & minus celebres: vnde colligitur euidentissime illis temporibus potius concessum fuisse pratum Vniuersitati, cum frequentissimæ erant scholæ in Luparæa regione, quàm cum raræ fuerunt: tum inquam concessum, cum Prato vicinæ erant, quàm cum remotiores fuerunt, ac proinde à Carolo M. aut Caluo, quibus imperantibus magis floruerunt, quàm à consecutis Regibus sub quibus plurimum defloruerunt.

Neque hoc omittendum olim propter rixas quæ frequentes accidebant inter Monachos & Vniuersitatem, Rectorem 4 Procuratoribus Nationum, 4. ipsarum Intrantibus, octo Apparitoribus seu Bedellis fasces præferentibus, & Scriba comitatum quotannis die ipso Paschæ, à quo Maiores nostri annum auspicabantur, vel postridie in Pratum se conferre solitum ad denotandum dominium possessionemque continuandam, eiusque rei Scribam confecisse instrumentum. Plurima passim occurrunt in Actis Vniuersitatis huiusce consuetudinis exempla. Vnum profero an. 1538. *Hodie luna in crastino festi Resurrectionis Domini nostri I. Christi Dominus Rector scilicet M. Claudius Berthot cum 4. Procuratoribus & 4. magnis Intrantibus Nationum Facultatis Artium & Bidellis eiusdem Facultatis cænobium D. Germani de Pratis adiuerunt, Missamque ibidem more solito audiuerunt. Qua audita ad Pratum Clericorum accesserunt & illud pro more visitauerunt me Notario & Scriba dicta Vniuersitatis in præmissis adstante.*

Quæ lustrandi Prati consuetudo ad nostra fere tempora perducta est: sic enim legitur in commentariis Germanicæ Nationis ad an. 1614: scribente M. Petro Valens Procuratore. *Die 31. Martij pridie Kal. April. Amplis. D. Rector vna cum Scriba & Procuratoribus Academia Pratum Clericorum rite recteque more institutoque maiorum sibi vindicauit. Et nos postea ientaculo lautè excepit.* Et ad an. 1623. die 23. April. *solemniter per Rectorem ampl. & Procuratores firmata est Possessio Prati clericorum itione & profectione in rem præsentem.*

Tandem ab an. circiter 1630. mutata est natura Prati & in ædificia conuersa; quanquam ægre id tulit Vniuersitas & nonnisi à Publicanis coacta mancipari & proscribi passa est, vt legitur in iisdem Commentariis. Nam cum eam in rem conuentum fuisset apud Rectorem 3. Non. Sextil. an. 1636. variique varias sententias ferrent, Procurator eiusdem Nationis dixit. *Ego miserum mihi videri dixi prædium istud antiquum quod Musis aberrantibus in secessum & voluptatem pateret, vanire. Quo nunc ituram Iuuentutem, quid porro fore iucundum oculis profunda lectione fessis erepta fluminis amœnitate? vicit tamen omnium dolorem auaritia Publicanorum, quorum opes & consilia ne nostris amplius cunctationibus inualescerent, Pratum maturè locandum censuimus.* Ab eo igitur tempore fundus ille censu & reditu annuo atque perpetuo oppigneratus est, qui ab omni æuo iuuenilibus oblectamentis addictus fuerat.

II. DE STATV VNIVERSITATIS.

Diximus de fortuna Vniuersitatis, qualis fuerit primo eiusdem seculo. De statu nunc dicendum qui in duobus consistit, loco & regimine. De loco fusè supra fol. 104. & sequentibus: nimirum toto fere primo seculo Musas in Luparæo suburbano locisque circumuicinis habitasse. Postquã vero inde migrare coactæ sunt, cum Episcopalibus & San-Genouefianis societatem iniisse & loca proxima occupasse, atque ita muratâ tantum sede Academiam Parisiensem ex tribus scholis coaluisse; neque enim dubitandum, quin regnante Carolo M. & eius successoribus scholas suas etiam habuerit Episcopus ad instruendos in primoribus litteris minores clericos: suas quoque Canonici San-Genouefiani in suo monte & claustro: quippe cum Carolus publicam in palatio instituit, non modo non destruxit cæteras, quinimo in omnibus passim locis erigi & institui voluit, vt ex illis tanquam è seminariis ad publicam frequentiores accederent, Grammatices rudimentis iam imbuti.

Neque vero cum dicimus e Luparæo suburbano migrasse Musas, ita ea loca deseruisse credendum est, vt postquam paulò pacatior fuit Reipub. Gallicanæ status, non repararint ibi scholas suas aliquæ: quinimo S. Thomæ, & S. Nicolai de Lupara Bonorumque Puerorum Collegia certissima sunt veteris illius inhabitationis, seruatæque & reparatæ sedis argumenta. Quis enim sibi persuadeat, post illam migrationem, hoc est postquam scholæ multiplices in atrio Basilicæ Parisiensis & in monte San-Genouefiano locisque interiectis erectæ & institutæ fuerunt, alias in Luparæa regione tam longè distanti collocatas aut collocandas fuisse, si non ante iam collocatæ fuerant? vnde profectò non leue ducitur coniecturæ argumentum, fuisse primis etiam illis temporibus fundum aliquem Scholis illis tribus assignatum & attributum in gratiam Pauperum Scholarium: alioquin non videtur, quamobrem Magistri qui in illis docuerunt, loca tam longè à cæteris posita occuparint, aut occupare voluerint. Sed quacumque tandem de causa id acciderit, certum est Collegia illa, pro antiquissimis fuisse semper existimata. Hæc de loco sufficiant: nunc de regimine.

Circa Regimen verò duo nobis inuestiganda. 1. Quis fuerit Ordo primitus institutus inter Magistros, qualesque Leges & Legislatores, qualiaque Comitia habuerint. 2. Quis ordo inter disciplinas, & quarum Artium initio publicum fuerit exercitium. Nam cum hodie 4. præcipuæ facultates exerceantur, nimirum Artes quæ vulgo dicuntur Liberales, Medicina, Ius Canonicum, Theologia, meritò dubitari potest, an omnes illæ ab initio, an aliquæ tantùm earum exercitæ fuerint. *Regimen Vniuersitatis.*

In Magistris tria consideranda, numerus, ordo, administratio. Numerus ordinem poscit: Ordo ex administratione pendet: Administratio ex legibus: ac proinde ex Legislatoribus & Præfectis. Certum est ex Annalibus nostris regnante Carolo M. regnantibus quoque successoribus plurimos Magistros & Discipulos diuersarum Nationum & Gentium ad Scholas Palatinas vndequàque confluxisse, Gallos, Aquitanos, Britannos, Belgas, Germanos, Saxonas, Danos, Italos, Romanos, Hispanos, Græcos, Anglos, Scotos & Hibernos: ac proinde inter tam multos homines diuersorum morum, variarum linguarum, variarumque professionum simul habitantes necesse fuisse ordinem aliquem constituere, leges condere, & legum obseruationi electos viros præficere; cum nulla sit Ciuitas, nulla hominum societas, nulla Mercatorum, Artificum & Opificum: imò nulla tam vilis Sartorum & Cerdonum sodalitas, quæ sine ordine aliquo & administratione politica Syndicorum, seu vt vocant, Iuratorum coalescere & consistere possit.

Præclarè in hanc rem Petrus Abailardus respondens ad Quæsita Heloissæ suæ de Monasterio Sanctimonialium instituendo & gubernando Ep. 8. quæ est

de Regula Sanctimonialium *Sicut in Castris seculi, ita & in Castris domini, id est congregationibus Monasticis constituendi sunt, qui præsint cæteris. Ibi quippe Imperator vnus, ad cuius nutum omnia gerantur, præest omnibus. Qui etiam pro multitudine exercitus, vel diuersitate Officiorum sua nonnullis impertiens onera, quosdam sub se adhibet Magistratus, qui diuersis hominum Cateruis aut Officiis prouideant. Sic & in Monasteriis fieri necesse est, vt ibi vna omnibus præsit Matrona; ad cuius considerationem atque arbitrium omnes reliquæ omnia operentur, nec vlla ei in aliquo præsumat obsistere, vel etiam ad aliquod eius præceptum murmurare. Nulla quippe hominum Congregatio, vel quantulacumque Domus vnius familia consistere potest incolumis, nisi vnitas in ea conseruetur; vt videlicet totum eius regimen in vnius personæ Magisterio consistat.* Refert deinde verba S. Hieronymi ad Rusticum Monachum de Institutione vitæ scribentis. *Nulla*, inquit, *Ars absque Magistro discitur. Etiam muta animalia & ferarum greges Ductores sequuntur suos. In Apibus vnam præcedentem reliquæ subsequuntur. Grues vnum sequuntur ordine litterato. Imperator vnus, Iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita est, duos fratres simul habere reges non potuit & parricidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi & omnis Ordo Ecclesiasticus suis Rectoribus nititur. In naue vnus Gubernator. In Domo vnus Dominus. In quamuis grandi exercitu vnius signum spectatur.*

Hinc igitur liquet tam multos Magistros non potuisse simul habitare sine aliquo ordine, legibus & præfectis. Et quis credat Carolum M. tam prudentem, tam litteratum, tamque in Romanis Græcisque consuetudinibus versatum, administrationis politicæ & Ecclesiasticæ tam studiosum, Academiam instituisse sine ordine, sine legibus, sine Magistratibus seu Præpositis atque Rectoribus. Hæc ergo sufficiant ad obstruendum os iis qui existimant fuisse quidem Parisiis multos professores, quorum alij alias disciplinas, alij alio in loco docerent, sed sine vllo certo ordine, nullis certis legibus, singuli pro arbitrio suo, quid, quandiu & quantum vellent. Hæc inquam sufficiant ad obstruendum os ita sentientibus; qui non modò litteratorum hominum numero derogant, quod nulli hominum corpori derogari potest, sed ea dicunt quæ sensui communi repugnant.

DISSERTATIO I.

DE NATIONIBVS ET FACVLTATIBVS.

IAm verò si fuit ab initio in Vniuersitate constitutus aliquis Ordo, inuestigandum qualis ille fuerit. Neque id factu facile est. Nihil enim de eo scriptum extat quadringentorum annorum spatio. Si tamen accuratè rem examinare placet, ex ea quæ nunc est administratione, licebit coniicere quæ & qualis initio fuerit. Duo sunt hodie regiminis nostri politici genera: nempe per Nationes Nationumque Procuratores & Rectorem seorsim: & per easdem eosdemque Præfectos cum tribus Facultatibus earumque Decanis. Neque extat vllum aliud aliûs regiminis vestigium. Itaque difficultatis cardo in eo solo verti videtur, an Vniuersitas prius administrata fuerit per Nationes earumque Præfectos, quàm per Facultates simul & Nationes.

Et quia non Academicis tantùm scribimus, sed omnibus rei nostræ etiam ignaris, operæ pretium est exponere quid per Nationes, quid per Facultates intelligi soleat. Igitur Nationis nomine intelligimus Corpus seu Sodalitium aliquod Magistrorum omnes Artes indiscriminatim profitentium, in eadem matricula conscriptorum & sub iisdem legibus, institutis Præfectisque viuentium. Et quemadmodum olim Tribus Romanæ non modò ex Ciuibus Rom. & Romæ degentibus, sed etiam ex iis qui ruri degebant, qui in Municipiis Italicis, imò qui in Regnis Exteris, puta Gallis, Hispanis, Germanis, Græcis aliisque qui Ciuitate Romanâ donabantur, constabant: ita & Nationes Academicæ non

ex solis sæpe Magistris vnius Gentis constant, puta Gallicana ex solis Gallis, sed etiam ex multis aliis diuersarum Gentium & Regnorum, qui omnes vni Procuratori parent, easdemque & communes leges habent. Nam Gallicana non solos Gallos comprehendit, sed & Italos, Hispanos, Græcos, & totum Orientem. Similiter Anglicana seu Germanica, non solos Anglos & Germanos complectitur, sed & Scotos, Hibernos, Saxonas, Polonos, Danos, Suecos, Nornegos, denique totum Septentrionem.

Facultatis verò nomine, quod ad regimen & administrationem attinet, intelligimus Corpus & sodalitium plurimorum Magistrorum certæ alicui disciplinæ addictorum sine vlla distinctione Nationis. Puta Faenltas Theologica comprehendit omnes & solos Magistros, qui Theologiam profitentur, aut qui in ea gradum Magisterij consecuti sunt, etiamsi diuersarum Nationum sint: nam Galli, Angli, Normani & Picardi, qui quatuor Nationes in hac Vniuersitate componunt, vnius esse possunt Facultatis, hoc est eandem Disciplinam, puta Theologiam, Ius Canonicum aut Medicinam exercere.

His ista positis restat inquirendnm, an in Vniuersitate prius facta fuerit Nationum, quàm Facultatum distinctio. Nec difficile erit iudicium ferre, si attendamus Naturam à facilioribus ad difficiliora semper progredi, intellectum quoque à magis notis magisque generalibus ad minus nota & singularia; quorum cognitio difficilior est. At longè facilius est homines diuidere per Nationes, quàm per Facultates: nam Nationum diuisio quæ numerum seu multitudinem supponit, pendet ex arbitrio & iudicio diuidentis, attendentisque Quinam ex variis Gentibus sub iisdem legibus melius viuere possint. Facultatum verò diuisio pendet ex peritia & perfectione; seu potius vtramque supponit. Prius autem est esse, quàm melius esse: & in re litteraria prius est discere, quàm peritum esse. Item Magistri de nouo venientes prius adscribi debent in matriculam Vniuersitatis, quàm ad docendum admittantur, sicut qui Romana Ciuitate donabantur, prius Tribu donari debebant, quàm munera capesserent. Et qui ad examen accedunt, prius nomen & patriam profitentur, quàm examen subeant. Vno verbo sine Nationum diuisione non potest commodè stare Vniuersitas, potest commodè sine Facultatum accessione: illæ enim ad faciliorem & commodiorem regiminis rationem ita diuiduntur; istæ ad ornamentum & pompam accedunt, non ad necessitatem administrationis. vnde plurimæ Vniuersitates sine vlla Facultatum diuisione per 4. Nationes, quæ nihilominus ex omnium Artium disciplinarumque Professoribus constant, administrantur. *Nationum Antiquitas.*

Hinc igitur colligitur euidentissimè, si quod fuit Vniuersitatis Parisiensis regimen antiquitus, illud penes solas Nationes fuisse Rectoremque & earum Procuratores, & tandiu fuisse, donec Facultates accessoriæ competentem Magistrorum numerum habuerunt & ad regiminis partem veluti sociæ à Nationibus admissæ sunt.

Ac ne quis putet Nationum distinctionem diuisionemque in re scholastica nouam esse, certum est ex Eunapio in Proæresio Atheniensem Academiam, vt variis Scholarium & Magistrorum atque ipsorum etiam ciuium factionibus mederetur, omnes scholares è toto Imperio Romano aduenientes in 4 has Nationes diuisisse Atticam, Orientalem, Arabicam & Ponticam: singulisque suos Procuratores veluti Magistratus præposuisse; itaut omnes qui de nouo Athenas aduenirent, non ante possent ad scholas admitti, quàm Præfectum Nationis suæ adissent, & Professorem idoneum accepissent. Qua de re fusè egimus tit. de Regimine veterum Academiarum fol. 74. & 75.

Nec dubium quin ad id agendum inducta sit exemplo & instituto Constantini Magni, qui totum Imperium Rom. in 4. Præfecturas seu Prætoria diuiserat, singulisque suum Præfectum præposuerat, itaut sub Imperatore quatuor essent Præfecti Prætorio, qui suum singuli regerent & administrarent. Et quemadmodum singula Prætoria multas complectebantur Prouincias & Gentes, puta Prætorium Galliarum non modo Gallias, sed & Germanias, Hispanias & Angliam, Scotiam & Hiberniam; & similiter de Italico, Illyrico & Orientali: ita singulæ Nationes Academiæ Atheniensis multas complexæ sunt Gentes & Prouincias,

suæ Gentis, à quibus commodè doceri & quos facile intelligere possent. Vt & apud Athenas quoque videtur fuisse vsurpatum, sic enim Gell. l. 18. c. 2. *conueniebamus ad eandem cœnam complusculi qui Romani in Græciam veneramus, quique easdem auditiones eosdemque doctores colebamus.* Vnde quicumque litteris operam daturi veniebant Parisios, illos primum adibant, nomen & patriam edebant, inter Academicos recipi postulabant. Procuratores vicissim receptos tuebantur, si quid iniuriæ illis fieret, causam suscipiebant: Nuncios ad parentes expediebant: pecuniam & cætera quæ ad victum & habitum erant necessaria, dari & subministrari curabant.

Hæc omnia si quis attenderit, nullo negotio fatebitur tam Nationum in Academia Parisiensi diuisionem, quàm Procuratorum institutionem Carolo Magno adscribere oportere. Quod nisi facimus, haud scio cuinam Regum nostrorum id adscribere, aut quo tempore, si non hoc seculo, factum fuisse dicere possimus. Itaque non satis circumspectè Ioannes Filesacus in suo de veteribus Theologiæ statutis libello ait distinctionem illam Nationum factam fuisse 12. seculo propter multitudinem scholarium ad scholas Parisienses vndequaque confluentium, rixasque quæ inter eos de Nationum suarum dignitate oriebantur: quod probat testimonio Ioannis Vitriaci Cardinalis, Academici olim alumni sic aientis. *Non solum autem ratione diuersarum sectarum vel occasione disputationum sibi adinuicem aduersantes contradicebant, sed pro diuersitate Regionum mutuo diffidentes, inuidentes ac detrahentes multas contra se contumelias & opprobria impudenter proferebant...* Quibus subdit Filesacus. *Huic malo non aliter postea prospectum esse voluerunt, qui Academiæ Parisiensis curam gessere, quàm vt illas omnes & idiomate & imperio longè dissimiles & discrepantes Gentes in 4. Nationes distribuerent, Gallicanam, Picardicam, Normanicam & Germanicam, cuique harum assignatis scholis publicis, ad quas discendi gratia conueniebant, quibus peculiares Magistri præfecti erant. Iis interim 4. Nationibus adnumeratæ erant cæteræ omnes, quas Cardinalis ipse Vitriacus memorat. Sic enim Natio Gallicana Hispanos omnes atque Italos complectebatur, vt de cæteris sileam.*

Non satis inquam circunspectè, meo quidem iudicio, Filesacus: nam si ob rixas quæ tum erant inter scholares, facta est illa Nationum diuisio singulisque Nationibus sui præpositi sunt Procuratores, qui illas in officio continerent, minor ne futura erat inter ipsas Nationes sic diuisas, imo in ipsis Nationibus inter varias gentes rixa & contentio? potuissent ne Procuratores singuli tot gentes suis Nationibus inscriptas, moribus linguisque discrepantes, puta Gallos ab Hispanis, Italos à Græcis, Siculos ab Africanis semper diffidentes in officio continere?

Sed demus potuisse: iam inter Nationem Gallicanam & Germanicam seu Anglicanam æque latè patentem orta diffidia non facilius fuisset compescere, imo longè difficilius, vtraque enim iure de dignitate potuisset contendere dum Gallicana Regni nobilitatem, Anglicana Imperij sublimitatem, vnde Franci exciderant, ostentaret.

Deinde vnde tam iniqua facta est 4. Nationum diuisio, si tum facta est? Gallicana enim innumeras prope gentes continet: Anglicana seu Germanica totidem. At Normanica solos Normanos. Picardica Picardos & Flandros atque Batauos solummodo complectitur. Quod si quis dicat, tum Normanicam fuisse subditam Regi Angliæ, ac proinde non debuisse tam latè patere quàm Gallicanam; Iam ista ratio non valebit pro Picardica, quæ quia subdita erat Regi Francorum, sub Gallicana comprehendi debebat, nec tam iniquam partem sortiri. Adde quod non modò Normania, sed Pictauia, Aquitania, Vasconia, & aliæ eius plagæ Prouinciæ tunc similiter Angliæ parebant: quid ni ergo illæ omnes sub Normanica Natione comprehensæ fuerunt?

Præterea non est credibile Ludouicum VII. aut Philippum Augustum illis temporibus passuros fuisse diuisionem istam fieri, quibus scilicet bellum erat internecinum cum Regibus Anglis: aut si quæ pax fiebat, tam parum stabilis erat, vt à perpetuo bello nihil fere differret. Et cum tunc tanta esset in Academia Parisiensi Scholarium multitudo, vt ciuium Parisiensium numerū excederet, aut certè æquaret, vt docebimus cum ad illa tempora peruenerimus, quis sibi persuadeat passuros fuisse Reges istos, vt Rex Angliæ in Academia Parisiensi duas Nationes

sibi vindicaret, quæ omnia flagrante inter Principes, imò inter ipsas bello miscere potuissent? Adde quod circa an. 1280. Nationes istæ duæ Picardica & Anglicana totum prope studium Paris. conuulserunt, quod vtraque sibi primatum arrogaret. Anglicana quidem se primam in Vniuersitate fuisse dicebat. Adeo ne verò exciderat omnis memoria diuisionis illius si ante annos circiter centum facta fuerat? & quomodo sibi primum locum arrogare ausa fuit; si se vltimo loco tam paucis ab hinc annis positam fuisse meminerat?

Postremo si tum facta fuisset famosa illa diuisio, non est profectò credibile neminem id scriptis consignaturum fuisse, præsertim cum tam multi extiterint illo seculo Scriptores Academici, Historici, Poëtæ, Oratores, Commentatores, Medici, Theologi. Institutio enim Rectoris, Nationum, Procuratorum, res erat memoratu digna & posteritati tradenda ad laudem & gloriam Regum sempiternam; quibus regnantibus, annuentibus, aut iubentibus facta fuisset: maximè cum Rigordus & alij Diuinis eos laudibus afficiant ob singularem eorum erga litteras & litteratos amorem.

Itaque vt huic dissertationi finem tandem imponamus, sic videtur existimandum, bimembrem primum factam fuisse Vniuersitatem atque in duas Nationes à Carolo Magno diuisam, Gallicanam scilicet & Anglicanam. Vnde non absque fundamenro forsan suspicari possumus duas illas Nationes denotari dialogo de Grammatica, quem instituit Alcuinus inter duos discipulos suos, quorum vnus erat Franco, alter Saxo, per hunc scilicet, Anglicanam; per alterum, Gallicanam. Dialogũ autem sic incipit. *Fuerunt in Schola Albini Magistri duo pueri vnus Franco, alter Saxo qui nuperrime spineta Grammaticæ densitatis irruperunt.* Quandonam verò additæ fuerint cæteræ duæ Nationes, Normanica & Picardica, ad secundum seculum dicemus. Ipsa enim diuisionis inæqualitas & limitum Nationalium definitio & circumscriptio satis indicat non fuisse omnium quatuor eodem tempore factam. Cæterum ista Studiosorum in Nationes diuisio ita visa est commoda, vt eam omnes fere Vniuersitates acceperint & vsurparint teste Coringio dissert. 5. de Antiq. Acad. *Hodie in omnibus fere Galliæ Italiæque Scholis antiquioribus manet illa Studiosorum in Varias Nationes Nationumque Præsides seu Consiliarios, vt vocant distinctio, qui ipsi Rectorem quem ei rei idoneum credunt præficiunt.* Hinc Alfredus in sua Oxoniensi Academia duas Nationes instituit, suumque vtrique præfecit Procuratorem, vt ante dictum est. Viennensis Austriaca teste Lasio ex 4. Nationibus composita est: ex totidem Pragensis à Carolo IV. Imperatore adinstar Parisiensis instituta. Simili modo omnes Gallicanæ.

Neque in re Scholastica tantùm ea res visa est percommoda, sed in Conciliis quoque Generalibus vsurpata. Sic enim Constantiense diuisum est in has 4. Nationes, Germanicam, Italicam, Gallicanam & Anglicanam: quarum singulæ ex multis membris & suppositis constabant, aliæ ex pluribus, aliæ ex paucioribus; ita tamen vt singulæ non nisi vnum suffragium haberent: vt fatetur Ioannes Pontifex in Ep. ad Ducem Biturigum, *pacta ordinatione quod non essent nisi 4. Nationes & illæ haberent 4. voces, vnaque alteri æquipararetur, nulla habita ratione meriti ad meritum & numeri ad numerum procurata extitit vnio duarum Nationum, videlicet Germanicæ & Anglicanæ, quas suæ voluntati addixit Rex Rom.* ideò autem hanc factam fuisse diuisionem agnoscimus, *vt plus ordinis & compendij, quanto minor esset multitudinis confusio, seruaretur:* vt legitur in Responsione ad articulos Papæ. Nimirum prospexerant Proceres Constantienses fore vt Pontifex quàm plures posset Italos ad Concilium euocaret, qui si omnes singulariter deliberarent, cæteros peregre venientes numero & multitudine obruerent; diuiso verò toto Concilio in 4. Nationes, non plus suffragij habituram illam, quæ ex 200. suppositis constaret, quam quæ ex 20. *Dolet Papa,* inquiunt, *non praualuisse multitudinem quorumdam titulatorum euocatorum sedulò & certatim concurrentium, qui quod multi essent numero & pauci grauitate vel merito, Nos ipsi prospeximus, & euanuerunt subitò tanquam nebulæ matutinæ.*

Talem profectò credibile est fuisse Carolo rationem, cur præter exempla quæ præ oculis habuit veterum Academiarum, Scholam suam in 2. Nationes diuideret: quippe prouidebat fore confusionem in ea maximam si in delibe-

rando

rando ſinguli numero non ordine ſuffragium ferrent. Et fortaſſis accidit initio, cùm propter frequentes rixas quæ inter Magiſtros contingebant, Alcuinum reuocare voluit in Aulam, vt eorum animos placaret.

DISSERTATIO II.

DE RECTORE VNIVERSITATIS.

IAm inquirendum an præter Procuratores Nationum Vniuerſitatis regimini præfuerit aliquis ſupremus Moderator, qui vulgò Rector appellatur, & quandonam fuerit inſtitutus. Rector à regendo dicitur; eſtque in hacce materia ſcholaſtica duplex, priuatus & publicus ſeu communis. Priuatus vocatur, quiſquis docet Scholamque regit. Hinc Petrus Abailardus *celeberrimarum Scholarum Rector* appellatur; & Mauricius Epiſcopus quondam Pariſienſis SCHOLÆ THEOLOGICÆ RECTOR dicitur apud Henricum Gandauenſem: quæ verba explicans Fileſacus. *Nequis*, inquit, *aliter quam par ſit Rectoris nomen exponat apud Henricum, nec enim eo nomine nuda quadam & ſolo honoris titulo inſignis adminiſtratio intelligenda, ſed Mauricium non ſecus ac Petrum Lombardum publicè Pariſiis Theologiam docuiſſe nimis quàm verum eſt. Eodem ſenſu apud illum ipſum Henricum Petrus Cantor Pariſienſis, Ioannes Belet Scholæ Theologicæ Pariſ. dicitur* PRÆSIDENS. *Ita Stephanus Anglicus Pariſiis* LIBERALIVM ARTIVM SCHOLIS PRÆFVIT, *inde* THEOLOGICÆ SCHOLÆ PRÆSIDENS. *Quamquam Rectores & Præſidentes nominatos idcirco dixerim, quandoquidem cæteris huius temporis Doctoribus Theologis longè præſtantiores doctioreſque habiti ſunt.*

Rector publicus ſeu Communis eſt Caput Vniuerſitatis, vt Princeps ſeu Magiſtratus Rector & Caput eſt Reipub. Abbas Cœnobij, Epiſcopus ſuæ Diœceſeos. Itaque hic antonomaſticè & per excellentiam RECTOR abſolutè appellatur, vel RECTOR VNIVERSITATIS; cum alij priuati ſcholæ tantum ſuæ, puta Theologicæ, Philoſophicæ, Rhetoricæ Rectores dici poſſint. De Publico hic quæſtio eſt. Ac ne ſit quæſtio de nomine, quæritur an fuerit ab initio inſtitutus SHOLÆ PALATINÆ Præfectus, ſeu is Rector, ſeu Moderator, Præpoſitus, aut Gymnaſiarcha appellatus fuerit.

Certum eſt imprimis veteribus Scholis Publicis ſeu Academiis præfuiſſe aliquem ſupremum Rectorem, ſiue is de numero & ordine Profeſſorum & Magiſtrorum eſſet, ſiue quis alius; puta Athenis Archontes: Romæ quondam *Cenſores*, poſtea *Præfectum Vrbis*. Apud Hebræos verò Synagogæ præfectus de numero Doctorum ſumebatur, dicebaturque Archiereus vel *Archiſynagogus*, de quo habetur in Euangelio S. Lucæ, quod murmurauerit ob claudum à Chriſto è terra eleuatum. Iudæi quoque Pumbedithanæ & Soranæ Academiæ temporibus ipſis Caroli M. ſuos præficiebant Rectores quos Geonœos appellabant, & Hebraïcè RAF, quod idem ſonat ac ACADEMIÆ CAPVT ſeu RECTOR: vt notat Hottingerus in Octauo Seculo. Ptolomæus Alexandrino Muſæo præfecit de Magiſtrorum genere Moderatorem, de quo Strabo. Ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ Μουσείῳ τεταγμένος. Exempla ex Reliquis Academiis petita non refero; de quibus fusè egimus fol. 69. ſequentibus.

Certum eſt deinde Scholis Epiſcopalibus & Cœnobialibus præfuiſſe aliquem è Canonicis vel Monachis, qui earum ſub Epiſcopo & Abbate Moderator eſſet. In Epiſcopalibus quidem vocabatur antiquitus Primicerius: deinde in quibuſdam *Scholaſter*, *Scholaſticus*: in nonnullis *Magiſter Scholæ*; vt in Atrebatenſi Eccleſia ſub Lamberto Epiſcopo Achardus vocatur *Magiſter Scholarum*, qui cum eo ad Vrbanum II. profectus eſt an. 1093. in aliis *Capiſchola*, hoc eſt CAPVT SCHOLÆ à militia deducto vocabulo: in qua *Capita Scholarum* dicebantur Præfecti exercitationis militaris. In Cœnobialibus erant quoque Præfecti eiuſmodi vulgò ab hoc officio dicti SCHOLASTICI; teſte Trithemio in Chronico Hirſaug. ad an. 840. qui enumeratis quibuſdam maioribus Cœnobiis in quibus publicum

fiebat litterarum exercitium, ſubdit. *in his omnibus erant Monachi & multi valde Studioſi : ex quorum Collegio in ſingulis Cœnobiis vnus cæteris in ſcientia Scripturarum excellentior* SCHOLASTICVS *ponebatur.* De his Scholis, earumque adminiſtratione fusè egimus fol. 79. nec repetimus quæ ibi dicta ſunt, ne actum agere videamur.

De Quæſtione verò propoſita quintuplex eſt opinio. 1. Negantium fuiſſe vllam à Carolo Magno inſtitutam ſeu fundatam Vniuerſitatem; ac proinde fuiſſe vllum Academiæ Rectorem ante Philippi Auguſti ætatem, quem Pariſienſis authorem faciunt. Verum iſtam opinionem argumento Chronologico ſupra fuſiſſimè refutauimus, ex authoritate ſcilicet petito Scriptorum, qui nouem ſeculorum ſpatio de ſtudio Pariſienſi verba fecerunt.

2. Eſt fatentium quidem fuiſſe Lutetiæ à temporibus Caroli M. exercitium continuum perpetuumque litterarum, at non aliter quàm in cæteris Franciæ vrbibus: ſingulareſque duntaxat Magiſtros in priuatis ſcholis docuiſſe abſque vlla ſocietate & Collegio; eo planè modo, quo qui hodie PARVAS vt aiunt SCHOLAS habent. Quia credibile non eſt Vniuerſitatem in ipſis incunabulis Magiſtratus eos habuiſſe, quos hodie cernimus, aut adminiſtrationem initio tam perfectam: ſed paulatim & proceſſu temporis adoleuiſſe, & tandem Rectores & Procuratores inſtituiſſe. Quæ ſententia videtur eſſe Belforeſtij, aut certè eius authoritate poſſe fulciri ſic aientis in Coſmogr. Munſteri. *Or les Lettres de la fondation de l'Vniuerſité n'eſtant tombées entre mes mains, ſi ſcais-je, que la premiere inſtitution vient de Charles le Grand, mais non pas auec cét ordre de Magiſtrats d'Eſchole qu'on y void à preſent. Car ie ne penſe pas que cecy ait eſté inſtitué que du temps ou de Capet, ou de ſes Succeſſeurs. Qu'il ſoit vray,* PHILIPPES AVGVSTE *ſurnommé* DIEV-DONNE', *fait aſſez euidente preuue de cecy, & que long-temps auant luy cette Vniuerſité auec ſes Ordres, Eſtats & Offices auoit eſté miſe en honneur, lors qu'il confirme les Priuileges que ſon Pere Louys auoit donné en faueur des Eſcholiers. Lequel Louys en eſtabliſſant ceſte loy fauorable aux Eſcholiers, montre auſſi que la France ayant recouuert le repos des guerres auec les Allemans & des troubles auenus par les courſes Normandes, ce fut lors qu'elle recouura ſa gloire. Qui me fait croire que celuy qui le premier mit les Dignitez de Recteur & de Procureur en auant, fut Robert fils de Capet, qui eſtoit homme Debonnaire, de grandes lettres & ſinguliere erudition. Et ne pourrois me perſuader qu'il n'y ait eu des Lettres, Priuileges & Ordonnances pour le fait de l'Eſchole de ce Roy cy auſſi bien que des autres, leſquelles ne ſont pas venuës à noſtre connoiſſance, & que l'iniure du temps a fait perdre, & le peu de ſoin des hommes en a égaré les Originaires.*

Verum cum certiſſimum ſit etiam regnante & imperante Carolo multiplices diſciplinas multipliceſque profeſſores iis exercendis fuiſſe præpoſitos in Gymnaſio Palatino, neceſſe quoque eſt inter eos fuiſſe aliquam ſocietatem & ordinem, legeſque habuiſſe & ſtatuta, ac proinde Magiſtratus, quibus Parerent. Credibile quippe non eſt Carolum, qui domum ſuam tam prudenter gubernabat, quique Palatinis Miniſtris pro diuerſis officiis diuerſos tribuerat præfectos, Scholæ Litterariæ reique gymnaſticæ nullum Præfectum Rectoremque præpoſuiſſe.

3. Opinio eorum eſt, qui fatentur fuiſſe Ordinem, leges, & ſtatuta Scholæ Palatinæ ab initio fundationis, ſed eorum curam pertinuiſſe ad duos Procuratores Nationum Gallicanæ & Anglicanæ, qui veluti duo Præfecti Prætorio, aut duo Conſules Rempub. litterariam ſub Imperatore gubernarent communi ſtudio & opera; at cum proceſſu temporis Nationes à ſe inuicem nonnunquam diſſiderent, viſum eſſe opportunius, vt communis Rector crearetur, qui Comitiorum diem indiceret, de Procuratorum conſilio ad Nationes referret, atque ex earum deliberatione leges promulgaret. Quandonam verò mutatio iſta aduenerit, & quandonam primum Rector creatus ſit, id eſſe incertum.

At cum nullum extet indicium aut veſtigium eiuſmodi adminiſtrationis per Procuratores ſine Rectore; imò quoties eo contingit Academiã carere, ſtatim ad Ex-Rectorem recurratur, qui Rectoris vices obeat, Comitia indicat, & referat, iſta opinio fidem facere non poteſt. Inter duos enim ſæpè diſſidium interuenit, & quod vnus probat, alter improbat. Vnde in exercitu vbi ſunt multi Præfecti, Tri-

buni, centuriones, neceſſe eſt vnum eſſe Ducem: quo deficiente ſæpe diſſipatur exercitus ob multitudinem Rectorum. Hincque probat Abailardus Cœnobio Paracletenſi neceſſe eſſe vnam Abbatiſſam præficere, eique adiutrices adiungere inæqualis poteſtatis. *Nulla hominum Congregatio*, inquit, *vel quantulacunque Domus vnius familia conſiſtere poteſt incolumis, niſi vnitas in ea conſeruetur, vt videlicet, totum eius Regnum in vnius perſona Magiſterio conſiſtat. Vnde & arca typum Eccleſia gerens, cum multos tam in longo, quàm in lato cubitos haberet, in vno conſummata eſt. Et in Prouerbiis ſcriptum eſt* PROPTER PECCATA TERRÆ MVLTI PRINCIPES EIVS. *Vnde etiam Alexandro mortuo multiplicatis Regibus mala quoque multiplicata ſunt. Et Roma pluribus communicata Rectoribus concordiam tenere non potuit...Vt igitur in omnibus Concordia ſeruari poſſit, Vnum omnibus præeſſe conuenit, cui per omnia omnes obediant.* Ità ne ſcripſiſſet Abailardus ſi ſuo tempore nullus fuiſſet Rector Vniuerſitatis, aut ſi per Procuratores Nationum illa fuiſſet ſine Rectore adminiſtrata? neutiquam certè, præſertim ad Heloïſſam, quæ legum Academicarum & Scholæ Pariſienſis notitiam habebat maximam.

4. Opinio eſt Paſchaſij, Hemeræi & aliorum quorumdam exiſtimantium fuiſſe quidem à temporibus Caroli M. SCHOLAM PVBLICAM PARISIIS, ei quoque regendæ & gubernandæ præfectum fuiſſe Gymnaſiarcham aliquem, nempe Cancellarium Eccleſiæ Pariſienſis: nullum verò alium RECTORIS nomine ante tempora Ludouici Craſſi, Ludouici Iunioris aut Philippi Auguſti fuiſſe creatum. Quod quidem quomodo acciderit, explicare nititur Hemeræus pluribus in locis, maximè verò c. 9. Libelli de Academia Pariſienſi, vbi ſic habet: AB VNIVS CANCELLARII *ſapientia olim, cum nulli adhuc in Academia Rectores eſſent, Scholæ moderatio atque ordinatio omnis pendebat. Nam vt Ego ſentio, Cancellarij Rectoribus priores ſunt, quod ante dictum eſt. Vbi verò Humanitatis Artium Profeſſores Auditoreſque numero in immenſum aucti ab Inſula Pariſiorum in montem ſe Geneueſianum receperunt; & in multiplicatas in eo Scholas meliores ſuas Diſciplinas tranſtulerunt, impoſueruntque ſibi denique Rectorem ac velut Dictatorem, penes quem ſummum Imperium rei litterariæ reſideret, tum & Cancellarij dignitas aliqua parte circumciſa, cum nempe duos Soles vna Schola, duos Principes vna Academia non ſuſtineret. Cancellarij verò authoritatem à Clericis Ciſpontanis minorem fieri ineunte 12. ſeculo cœptum eſſe, cum eſt Vniuerſitas in monte muris & vallo circunſepta, & transfuſis illuc Mercurialibus alius à Cancellario Moderator impoſitus eſt, qui in Philippica an. 1200.* CAPITALE PARISIVS SCHOLARIVM *nominatur, colligimus e verbis Roberti Curtonienſis, quæ reponemus ad an. 1215. cum de Reformatione agemus. Sic enim ille. Et cum legere diſpoſuerit, examinetur quilibet ſecundum formam quæ continetur in Scripto D. Petri Pariſienſi Epiſcopi, vbi continetur Pax confirmata inter Cancellarium & Scholares à Iudicibus delegatis à D. Papa.*

Agnoſcit quidem Hemeræus Carolum Magnum fuiſſe Academiæ Pariſienſis fundatorem & parentem: eoque imperante fatetur c. 1. illam ſtatum illum accepiſſe, *quo & litterarum Vniuerſitas dici & Quidam Generalis ſtudiorum mercatus videri poſſet.* Fatetur quoque fuiſſe etiam primis illis temporibus Præfectum aliquem Academiæ, qui illam regeret & adminiſtraret: & vult id muneris obiiſſe Cancellarium, quod rectè ne affirmet an perperam, ſpeciali diſſertatione infra diſquiretur.

5. Denique opinio illorum eſt, qui aiunt Rectorem qualis eſt hodie, rei Academicæ ab ipſis incunabulis Vniuerſitatis præpoſitum fuiſſe. Quibus Nos quoque accedimus. Atque vt hoc clarum fiat, imprimis præmittendum quod in confeſſo eſt apud omnes, ex docentium & diſcentium multitudine conſtare Vniuerſitatem: indeque naſci Præfectorum creandorum neceſſitatem; cum neceſſe ſit Magiſtrorum Scholariumque multitudinem certis legibus & ſtatutis in officio Moderatorum authoritate contineri. Quorum quidem multitudinem cum præfati authores videant maximam fuiſſe Ludouici Craſſi, Ludouici VII. & Philippi Auguſti temporibus, tum Scholæ Præfectos natos eſſe putant. Verum quandonam maior eorum copia fuit, quàm primo ſeculo Vniuerſitatis, & præſertim regnantibus Magno & Caluo? liquet ex Hiſtoria. Alcuinus Ep. 13. ad Carolum indicat quantâ ille ſollicitudine ſapientiæ Magiſtros ex diuerſis mundi partibus ad docendum euocarit. *Veſtram optimam ſollicitudinem, Domine*

mi Dauid, ſemper amare & prædicaſſe ſapientiam agnoſcebam, omneſque ad eam diſcendam exhortari; imo & præmiis honoribuſque ſollicitare, atque ex diuerſis mundi partibus amatores illius, veſtræ bonæ voluntatis adiutores conuocare ſtuduiſſe: inter quos me etiam infimum eiuſdem ſanctæ ſapientiæ vernaculum de vltimis Britanniæ finibus adſciſcere curaſtis.

Similiter Eginhartus de peregrinis illis ex diuerſis mundi partibus euocatis verba faciens, ait eorum multitudinem non modo Palatio, ſed toti etiam Regno fuiſſe onerosam, at Carolum omnes præmiis & honoribus affeciſſe. *Amabat peregrinos, & eorum ſuſcipiendorum magnam habebat curam: adeovt eorum multitudo non ſolum Palatio verum etiam Regno non immeritò videretur onerosa. Ipſe tamen pro magnitudine animi eiuſmodi pondere minime grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonæ famæ mercede compenſaret.* Ex his ergo patet quanta eſſet regnante Carolo M. frequentia Magiſtrorum.

Regnante vero Caluo maior adhuc fuiſſe videtur. Nam ille ſcholas nonnihil diſpendij paſſas ob bella ciuilia inſtaurauit & ad eas inſtaurandas plurimos viros doctos Aui ſui exẽplo vndique accerſiuit. Teſtatur Erricus Antiſſiodorenſis præclara & eleganti illa Epiſtola dedicatoria vitæ S. Germani, qua multiplex eiuſdem Caroli erga quaſlibet optimas artes & diſciplinas ſtudium curamque mirificè laudat & prædicat. *Ne noſtra inertia de præceptorum inopia meritò cauſaretur, id tibi ſingulare ſtudium effeciſti, vt ſicubi terrarum Magiſtri florerent Artium quarum principalem operam Philoſophi apollicetur,* Hos ad Pvblicam ervditionem, *vndecumq; veſtra Celſitudo cõduceret, Comitas attraheret, Dapſilitas prouocaret. Luget hoc Græcia nouis inuidiæ aculeis laceſſita: quam ſui quondam Incolæ iam dudũ cũ Aſianis opibus aſpernantur, veſtra potius magnanimitate delectati, ſtudiis allecti, liberalitate confiſi... Quid Hiberniam memorem contempto Pelagi diſcrimine ad littora noſtra migrantem? quorum quiſquis peritior eſt, vltro ſibi indicit exilium, vt Salomoni ſapientiſſimo famuletur ad votum? Itaque Cæſar inuictiſſime, pæne eſt, vt Vniuerſus orbis nouas in te ſtruat controuerſias, nouis aduerſum te declamationibus inuehatur: qui dum te tuoſque ornamentis ſapientiæ illuſtrare contendis, cunctarum fere gentium ſcholas & ſtudia ſuſtuliſti. Sublatis enim præceptoribus conſine & conſequens eſt facile omnium ingenia otio congelaſſe.*

Quis hæc cum legit, non ſibi perſuadeat tantam ad publicas illas ſcholas tum confluxiſſe Magiſtrorum & Scholarium multitudinem, quanta poteſt eſſe maxima? Et quis non inferat quoque tot viros & adoleſcentes ex diuerſis Mundi partibus ad ſtudium generale conuolantes non potuiſſe ſimul in eadem litterarum profeſſione conſiſtere ſine certis legibus & ſtatutis, aut regi ſine aliquo primario duce & Rectore? alioquin Corpus compoſuiſſent ſine capite, quod omnino monſtroſum eſt, inquit Baldus Authentica Habita C. ne filius pro patre, Benius, Ancboranus in Proœmio l. 6. Decretal. & alij Doctores qui Vniuerſitatem ſine Rectore non plus ſubſiſtere poſſe contendunt, quàm Corpus ſine Capite. Quibus accedit Rebuffus in Tractatu Nominationum q. 6 §. 11. vbi quærit an Facultates poſſint Nominationes ad beneficia concedere, & reſpondet non poſſe ſine Rectore, etiamſi omnes eſſent congregatæ. *Quia*, inquit, *Non videtur Vniuerſitas, etſi omnes Facultates eſſent congregatæ ac omnes Conſiliarij Vniuerſitatis, niſi Rector adſit. Nec tunc ſine Rectore eſſet formoſa, ſed acephala, quia caput eſt principale membrum corporis.* Huius rei luculentum extat in Hiſtoria noſtra exemplum. Cum enim an. 1535. die 12. Sept. omnes Facultates & Nationes ex Edicto Rectoris apud Mathurinenſes conueniſſent ad Supplicationem Rectoris, quæ ſingulis trimeſtribus fieri ſolet, nec intereſſet Rector quia apud Senatum de Lutherana hæreſi improbè Reus factus fuerat, ob idque latebat, omnibus placuit non procedere, *quoniam* vt legitur in Actis illius diei, *abſurdum videbatur & monſtroſum, vt tot viri ſine Capite per vrbem progrederentur.*

2. Longè magis monſtroſum eſt plures ſimul eſſe Rectores aut Præfectos: quod accidiſſet, ſi vt opinantur aliqui, Procuratores ſuarum ſinguli Nationum ac proinde Vniuerſitatis Rectores fuiſſent. Nam cum dignitate ſint pares, quis eorum alteri cedere voluiſſet? & cuius illorum fuiſſet Comitia indicere? vndecum circa an. 1265. Nationes à ſe inuicem diſſidentes duos Rectores elegiſſent, Gallicana ſcilicet vnum, tres reliquæ alterum, Simon Cardinalis S. Ceciliæ diuulſa iſta membra coadunans, eis caput vnum vt antea conſtituit *Re-*

ctoribus, vt in Inſtrumento publico legitur in eam rem confecto an. 1266. *quos ſibi monſtruosè præfecerant ſine omni dilatione dimiſſis.* Et ſub finem *eligetur autem Rector vnicus à 4. Procuratoribus Nationum, vel aliis 4. earum Magiſtris Iuratis.*

3. Quia non erat nouum illis temporibus rei litterariæ Moderatorem aliquem præfici; vt ſupra veterum Scholarum Epiſcopalium & Cœnobialium, itemque Academiarum veterum exemplis demonſtrauimus. Deinde id factum eodem ſeculo à Barda Imperatore Conſtantinopolitano & ab Alfredo Anglorum Rege. Bardas quidem Scholas inſtaurans Conſtantinopoli, ſingulis Magiſtris ſtipendia publica decreuit, omnibus verò Magnum & communem Moderatorem præfecit LEONEM Philoſophum circa an. Chriſti 858. Alfredus verò Oxonienſi Academiæ Grimbaldum præpoſuit: vt fusè in hiſtoria probauimus ad an. 890.

Neque certè dubitari etiam poſſe videtur, quin Alcuinus Pariſienſi à Carolo præpoſitus fuerit: ad cuius regimen reſumendum ſæpe per litteras ab ipſo inuitatus eſt, propterea quod Magiſtri Academici contrariis affectibus ſtudiiſque diſtraherentur, nec à quouis Rectore facile regi poſſent: quorum cum noſſet Alcuinus ingenium, eiuſdem Academiæ habenas reſumere detrectauit: ſic enim ille Ep. 9. ſub finem. *Supplex deprecor, vt liceat Flacco tuo ad hanc beatitudinem in terra pacis & lætitiæ peruenire, non in* TERRA DISSENSIONIS ET BELLI. *Quid valet infirmitas Flacci inter arma? quid inter Apros lepuſculus? quid inter Leones agniculus? in pace nutritus, educatus, neque in prælijs verſatus. Dum præcepta Domini Dei habetis, timidus domi remaneat, ne faciat alios timere.* Et Ep. 27. ad Angilbertum Diſcipulum quondam ſuum, quem Homerum vocabat. *Miror cum Flaccinæ pigritiæ ſocordiam ſeptiplicis ſapientiæ Decus dulciſſimus meus Dauid interrogare voluiſſet de Quæſtionibus Palatinis, emeritaque nomen militiæ in Caſtra reuocare pugnantia, vt* TVMVLTVOSAS MILITVM MENTES SEDARET. Accedit authoritas Anonymi cuiuſdam Scriptoris qui vitam S. Aldrici Senonenſis Archiepiſcopi & Ferrarienſis quondam Abbatis, Alcuini diſcipuli edidit, de Alcuino verò ſic ſcribit, *ſuper quibus iocundatus Imperator Auguſtus eum Præceptorem Palatinum inſtituit, vt vita Imperialis Aulæ & maiora negotia ſuæ diſcretionis arbitrio definirentur.* Hinc Poſſeuinus eum vocat Academiæ Pariſienſis AVTHOREM ſiue DIRECTOREM; & Trithemius SCHOLASTICVM. Ioannes quoque Waſſelburgus Gymnaſiarcha olim Collegij Marchiani in Antiquitatibus Belgicis probat authoritate Ioannis de Colonia Alcuinum erexiſſe & extruxiſſe Scholas aptas exercitio litterarum, obtinueſſeque à Carolo ſtipendia, libertates immunitates, & priuilegia RECTORIBVS & MAGISTRIS.

Manno ſeu Nanno ſimiliter ſub Carolo Caluo & Ludouico Balbo eius filio Scholis Palatinis præfuiſſe dicitur. Sic enim de eo Surius ex veteribus manuſcriptis in vita Ratbodi quem ait ad Aulam Caroli ſe contuliſſe, non quod Palatinos ambiret honores, *ſed quod intra Regis Palatium* LIBERALIVM DISCIPLINARVM STVDIA *præclarè colerentur.* PRÆERAT *autē* COLLEGIO ILLI *Manno Philoſophus.* Nicolaus Papa in Ep. ad Caluum de Ioanne Scoto Erigena ſcribens, eum vocat CAPITAL Pariſienſis Studij. *Pariſius in Studio cuius* CAPITAL *iam olim fuiſſe perhibetur, morari non ſinatis.* Gerbertus Aquitanus qui Scholæ Remenſi præerat circa an. 980. ſe in inſcriptione Epiſtolarum non tarò Scholaſticum vocat, & Scholarem Abbatem, id eſt Caput Scholæ, vt Hadrianus Valeſius explicat in notis ſuis ad Carmen Adalberonis. Similiter Glaber Rodulphus de M. Heriberto Aurelianenſi loquens l. 3. c. 8. *Ille*, inquit, *S. Petri Eccleſiæ cognomento puellaris* CAPITALE SCHOLÆ *tenebat* DOMINICVM. Et Philippus Auguſtus in priuilegio dato apud Beſtiſiacum an. 1200. *Adhac in* CAPITALE PARISIENSIS STVDII SCHOLARIVM *pro nullo forefacto Iuſtitia noſtra manum mittet.* Quibus verbis nemo eſt, qui non videat Rectorem deſignari, qui ſæpe CAPVT STVDII & Caput Vniuerſitatis appellatur: quomodo Scholaſtici ſeu Magiſtri Scholarum Epiſcopalium CAPISCHOLÆ dicebantur.

Videtur quoque San-Gallenſis de Rectore loqui lib. 1. cap. 5. his verbis: *fuit conſuetudo vt Magiſter ſcholæ deſignaret pridie ſingulis, quod Reſponſorium cantare deberent in nocte.* Nam illis temporibus & quandiu Muſæ in Palatio habitarunt, Rector non erat tantum moderator ſcholæ & liberalium artium, ſed

etiam Chori Symphoniaci: idemque in palatio munus exercebat, quod in Episcopiis & Ecclesiis Cathedralibus SCHOLASTRI seu Scholastici. Isti autem antiquitus non tantum regebant Scholas Clericorum in Choro modulantium, præscribendo quomodo, quo tempore, quo loco & ordine deberent recitare, sed etiam Grammatices Artiumque aliarum Magistris præerant, eosque ad regendum admittebant. Itaque rectè Hospinianus de Collegiis Canonicorum verba faciens SCHOLASTICVM cum Rectore Academiæ componit hoc modo. *Erat* SCHOLASTICVS SCHOLÆ *Ecclesiasticæ inspector & moderator primæ dignitatis, qualem in scholis publicis, quas Academias iam nuncupant, dicere possumus* RECTOREM.

Sed dicet aliquis, nullibi nomen legitur Rectoris, neque in primo neque in sequentibus sæculis. Vnde coniicitur aut nullum fuisse, aut non multùm illi honoris tributum. Quid refert quo nomine appellatus sit, an Præceptor Palatinus, an Magister scholæ, an Capital aut Capitale? Quanquam existimo nomen etiam cum re inualuisse ab illis temporibus, siquidem in similibus vsurpatum videmus. Eginhartus ad an. 821. sic scribit. *Adalardum quoque de Aquitania, vbi exulabat, euocatum Corbeiæ Monasterio, vbi prius fuerat, Abbatem ac Rectorem esse iussit.* In Chronico Centulensi l. 3. c. 10. *Verum si aliquis quærat cur nostras Rector Abbas & Comes simul extiterit, reddimus.* Et c. 22. *Fulcherius Monachus qui post Gerbertum Clericum Clericorumque Abbatem Centulensis Monastery Rector erat.* Ita & apud Alcuinum *S. Dionysij Rector* dicitur.

Imo ille hoc præsertim nomine Carolum M. affectat appellare, vt in Ep. dedicatoria de S. Trinitate. *Non quod Imperator inuicte & sapientissime ac refulgens* Rector *aliquid* [illegible] *ientiæ vestræ Catholicæ fidei incognitum esse vel minus exploratum cogitarem.* Et in Epistolæ alterius epigraphe. D. DAVID RECTORI OPTIMO, VICTORI MAXIMO. Et in Ep. 8. ait Deo agendas esse gratias, *quod talem perdonauit Dominum* & RECTOREM. similiter in Carmine de Carolo.

Vt quoties RECTOR *præclara palatia lustret.*

Et in Epigrammate ad finem Commentarij in Ioannem.

Non ego priuatis, RECTOR, *Munuscula gazis*
Infero, persona sit mea parua licet.
Munera sed Domini Cœlestibus inclyta Regnis
Porto tibi plenis optime Rex manibus.

Hîc ergo non abs re suspicari possumus communicatum nomen *Rectoris* præfecto scholarum, qui etiam *Rex Musarum* & Vniuersitatis dicitur. *Vicarium Regis* Seruinus appellat. Author de Disciplina scholarium, quem credimus esse Ioannem Erigenam, Rectorem Scholarium vocat c. 6. *Pietatis verò ambitu* SCHOLARIVM RECTOR *delinitus discipulorum corda paupertate degentium studiosèque discentium mulcere tenetur.*

Quemadmodum autem nomen REGIS & RECTORIS; ita & insignia Regia PVRPVRAM & LILIA credibile est Carolum M. aut Caluum voluisse Præfecto Scholæ suæ communicari: à quibus enim aliis Regibus id factum sit, si non ab istis, non est facile dictu: cum huiusce instituti nullum initium, sed vsum tantummodo videamus: vnde coniecturæ locus est à primis temporibus esse repetendum. Vestis quidem purpurea violacei coloris cum palliolo seu cappa pellibus villosis munita Regum propria fuit cum inaugurabantur, eaque solennis & pomposa; quam sex Patriciis, seu Paribus Ecclesiasticis & Rectori Vniuersitatis Parisiensis communem esse voluerunt: vt ante nos notauit Andreas Fauinus in lib. 3. de Officiariis Coronæ Franciæ c 2. sic enim ille. *Quant aux Pairs d'Eglise se trouuans au Parlement, ils auoient par bien seance & modestie leurs manteaux & chaperons d'escarlate violette fourrez aussi d'Ermines. Habillement donné par nos Roys aux Recteurs de l'Vniuersité de Paris.* Et hanc purpuram vocabant Græci ἀλουργίδα à marino colore & cœruleo: eamque Cornelius Nepos ait se iuuene viguisse. Hieronymus verò ad Rusticum de viuendi forma, Regiam ostendit fuisse. *Ostendam tibi variorum pulchritudinem florum, quid in se lilia habeant puritatis, quid rosa verecundiæ possideat, quid* VIOLÆ PVRPVRA *promittat in Regno.*

Alterum Purpuræ genus rubro colore splẽdens, quod veteres Tyrium & coccineum vocabant, quoque etiam vtebantur in vestibus vulgaribus Reges antiquitus, Procuratoribus Nationum communicasse videntur; quemadmodum olim

Imperatores Romani Præfectis Prætorio & Senatoribus, qui in Magistratibus essent, vt legitur apud Suetonium in Iulio. Vnde quoque Commodus ab Albinum sic habet apud Capitolinum. *Vt tibi insigne aliquod Imperialis Maiestatis accedat, habebis vtendi coccinei pallij facultatem me præsente & ad me & cum mecum fueris habiturus & purpuram, sed sine auro.*

Cum ergo hi colores omnino Regij semper fuerint, quis credat Rectorem Vniuersitatis violaceam seu cæruleam purpuram, Procuratores coccineam & rubram assumpturos fuisse absque licentia & authoritate Regia? Et cui ex Regibus id acceptum referendum est, nisi ipsimet institutori & fundatori? De forma nihil dico, quæ quanquam longæuam antiquitatem denotat, nonnihil tamen à primæua forte deflexit. Nam & Carolus Caluus Imperator creatus de Italia in Galliam rediens nouos & insolitos habitus assumpsisse perhibetur: diebusque festis talari Dalmatica indutus ad Ecclesiam procedebat, vt legitur in Antiquis Annalibus.

Quod ad Lilia spectat, quæ trina sunt in Sigillo Rectoris in triquetram sicut & Regia in plano scuto disposita, clarum est ab ipso fundatore fuisse communicata. Et certè quis dubitabit, si attenderit, quin manus illa librum tenens è cœlo delapsa, qua sigillum in suprema parte adaugetur & oneratur, indicet Carolum M. arrepta occasione aduenarum Magistrorum scientiam venalem clamitantium quasi à Cœlo data suam instituisse Academiam? vnde huic cœlesti muneri vt & liliis rectè aptari potest dimidiatus hic versiculus *Cœlo data munera Francis.* *Sigillum Rectorium.*

Lilia vero antiquissima sunt procul dubio Regum Francorum insignia, seu fidei Christianæ puritatem indicent; vnde Reges nostri Christianissimi dicuntur, seu spicula liliata referant, quibus Galli veteres vtebantur: at nemo dixerit Rectorem ausurum fuisse ea sigillo suo insculpere, nisi à Rege concessum id fuisset; à quo porro nisi à primo illo fundatore aut saltem à proximis successoribus?

Quod quidem sigillum loco symboli Academici seu Tessellæ Scutariæ deinde fuit in Cyaneo laterculo, seu vt vt vulgus loquitur, in campo azureo: & in hoc nobilius, quam cætera nobiliũ sigilla & scuta liliis quoque micantia quia; implicitati & integritati Liliorum scuti Regij, veræque & Natiuæ nobilitati minus detrahit, quàm quæ aduentitio typo infractionem recipiunt. Cõstat enim scutariæ iconis coauctione non adeo minui primigeniam nobilitatem, quàm infractione.

Nec mouet 1. quod symbola Gentilitia dicantur originem habuisse tantum sub Ludouico Crasso circa an. 1110. nam vt vt sit, certè sigillorum vsus est antiquissimus. Postquam vero Scutariarum Tesserarum vsus magis inualuit, non alias assumpsit Academia (quanquam & alia habet sigilla) quam quæ erant in Sigillo antiquo Rectoris: sicut nec alia est Franciæ Tessera à Regia, licet plura sint sigilla minora, maiora, formaque & figura nonnihil discrepantia.

Nec mouet 2. quod nonnulli dicunt Carolum VI. Tesseræ Francicæ lilia incerto prius numero ad tria redegisse. Nam præterquam quod non satis id constat, verisimile est Rectoriam Tesseram accepisse eandem cum scuto Francico mutationem, quando vero id acciderit, incertum. Certè vetus Sigillum Rectorium multis Instrumentorum publicorum ceris impressum ante & circa an. 1300. tale omnino quale nunc habemus, ternis liliis aureis eodem modo dispositis distinctum, seruatur. Vnde coniici potest Regium similiter scutum longe ante tempora Caroli VI. tribus liliis constitisse.

Nangius Monachus San-Dionysianus qui ante an. 1300. scribebat, de quadam Magistrorum Parisiensium secessione verba faciens quæ accidit an. 1229. ait Vniuersitatem vnum esse ex tribus floribus Lirinis qui Francicam tesseram componunt: qua discedente foret deformior. *Si de Regno Franciæ tolleretur, maneret vtique Liliatum Signum Regis Franciæ quod* TRINI FLORIS SOLIO *depictum est, in vna parte sui mirabiliter deformatum.*

E tribus quippe illis floribus duos pari in statione positos contendit allegoricè significare Sapientiam seu Artes ac Vniuersitatem, & Militiam: tertium vero, Fidem. *Duplex*, inquit, *par Flos Lily Sapientiam & militiam significat: quæ duo sequentes de Græcia in Galliam Dionysium Areopagitam cum* FIDE, *quam ibidem Dei gratia seminauit*, TERTIVM FLOREM *Lily facientem custodiunt & defendunt.*

Nec refert quod idem author paulo ante dicat consueuisse *Reges in suis armis & vexillis Florem lilij depictum tribus foliis comportare.* Quasi videatur innuere fuisse in scuto Francico vnicum tantum florem tribus foliis constantem. Non enim ille hic de numero florum agit, sed de qualitate insignium seu armorum, vt si diceremus Gallice. *Le Roy de France porte en ses armes la Fleur de Lys à trois feüilles.* Quæ verba nullatenus numerum florum, sed qualitatem tantummodo definiunt.

Sed & alia ratio terni istius Lilij afferri posse videtur, quæ mihi venit in mentem legenti notas Hadriani Valesij in Carmen Adalberonis: vnde quoque tempus cōiicitur, quo Reges nostri terno illo numero vsi videntur ad denotanda tria Regna Franciæ, Burgundiæ & Aquitaniæ quæ sub vnius principis dominium redierunt, quæ Merouingiorum temporibus à tribus Regibus possidebantur. Abbo San-Germano-Pratensis ait Odonem Regem tria Regna sibi subiecisse.

Sic uno TERNUM *congaudet onamine* REGNUM.

Et in consecratione Ludouici Transmarini, qui filius fuit Caroli Simplicis hanc ait Valesius Collectam fuisse recitatam. *O. S. Deus super hunc famulum tuum quem supplici deuotione in Regnum pariter elegimus, benedictionum tuarum dona multiplica... Vt Regale solium videlicet Francorum, Burgundiorum, Aquitanorum sceptra non deserat. &c.* Similiter apud Flodoardum ad an. 954. *Lotharius puer Ludouici filius Rex consecratur fauente Hugone Principe cæterisque præsulibus ac proceribus Franciæ Burgundiæ atque Aquitaniæ.* De iisdem Regnis intelligendus Adalberto in Carmine ad Robertum.

Plurima sub pedibus tibi fortia Regna iugauit.

Item in veteri Chronico an. 1059. Philippus Henrici filius consecratur *adstantibus Franciæ, Burgundiæ & Aquitaniæ Archiepiscopis & Episcopis 22.* Sed de his plusquam satis.

Iam ergo si primo illo seculo, quo magistrorum & scholarum frequentia redundauit Vniuersitas, Præfecto seu Rectore carere non potuit, omnino credibile est secutis seculis eundem Magistratuum ordinem conseruasse, eandemque rationem comitiorum & regiminis, & ad nos vsque transmisisse. Neque existimandum est, & si nihil horum legatur in scriptis authorum, aut in monumentis, quæ restant ipsius Vniuersitatis, tum primum ista omnia instituta fuisse, cum de iis in instrumentis publicis incipit mentio fieri: nam cum omnia vetera monumenta, seu vt vocant Registra perierint iniuria temporum aut incuria maiorum; nulla vero eorum quæ habemus, institutionem aut Rectoris aut Procuratorū, aut Nationū, aut Apparitorū seu Bedellorū, Nunciorū, Scriptorum Librariorum aliorumque eiusmodi Officiariorum, quibus Vniuersitas carere non potuit, à quoquā factam commemorent, sed factam ante supponant, necesse est ad ipsa incunabula recurrere. Philippus Augustus in priuilegio an. 1200. vetat Rectorē Vniuersitatis prehendi aut carceribus mancipari. An ne tum primū institutus est Rector? Nemo dixerit. Mathæus Parisiensis an. 1169. meminit *Scholarium diuersarum Prouinciarum*, hoc est *Nationum*: an tum primum cœpit fieri Nationum diuisio? neutiquam. Itaque cum illis temporibus certum sit fuisse & Rectorem & Nationes nullusque scriptor, nulla monumenta publica institutionem illorum tum factam commemorent, necesse est proculdubio ad anteriora tempora remeare. Porro si singula secula reuoluimus non alio quàm hoc primo, ista omnia instituta fuisse facile euincemus.

Et certè vnde habet Rector, vt e Magistris 4. Nationum Facultatis Artium eligatur, nunquam vero è Facultatibus cæteris assumatur? nisi quia Nationes primigenia sunt Vniuersitatis Corpora & quodammodo homogenea; Facultates verò Theologiæ, Iuris Canonici & Medicinæ post constitutam Vniuersitatem, veluti Heterogenea corpora accesserunt: ad quarum tamen regimen, quia in societatem à Nationibus receptæ sunt, authoritatem curasque suasque extendit. Quod quidem ante nos multi obseruarunt, & præsertim Belforestius his verbis.

„ L'Vniuersité de Paris au commencement n'estoit que pour les Arts, & les autres sciences y sont suruenues comme accessoires: d'où est venu que du seul corps des Arts on choisit le Recteur & les Procureurs des Nations. Et faut noter qu'encore

tote qu'à Paris il y ait 4. Facultez parfaisant le Corps de l'Vniuersité, à sçauoir de Theologie, Decret, Medecine & des Arts, si est-ce que la premiere institution de l'Eschole ayant esté dressée pour les Arts, il n'est aussi loisible d'élire le Recteur que du corps de la Faculté des Arts, & lequel neantmoins a puissance en ce qui est de la police de l'Eschole & sur les Theologiens & sur les Decretistes & sur les Medecins.

Idem legitur in Antiquitatibus Parisiensibus La premiere Faculté & la principale dont le Corps de l'Vniuersité de Paris est composé, est celle des Arts (*quæ Facultas 4. Nationes complectitur*) pource qu'elle a esté la premiere Institutrice de l'Eschole; en reconnoissance de quoy le chef de toute l'Vniuersité qui est appellé Recteur, est tousiours éleu de son corps & iamais de ceux des autres Facultez, bien qu'il ne laisse pas d'auoir pouuoir & egard sur elles en ce qui est de la police de l'Eschole.

Ex hac quoque institutione primigenia pendet Nominatio Rectoris perfecta à Nationibus, nec postquam ipsæ eius electionem probarunt, vlteriori indiget confirmatione, cumque cæteræ Facultates Rectorem agnoscere & pro Rectore habere teneantur, vt notauit Rebuffus in Tractatu Nominat. quæst. 1. n. 18. & 19. Ait enim esse quasdam Nominationes tribuentes quidem ius, sed non perfectum, si debent à Superiore confirmari, vt fit in electione Rectoris Monspessulani & Valentini: at Parisiis Nominationem ius dare perfectum. *Nominatio alia est*, inquit, *quæ tribuit ius perfectum sine confirmatione, vt in Rectoris nominatione, quæ in hac Vniuersitate Parisiensi fit, & alibi in Francia: vbi non eget confirmatione. Tunc nominatio facta à Facultate facit electionem & confirmationem. Sicut in Decreto Decurionum Bartol. in l. 1. §. solent. ff. quando appellandum sit. Feli. in C. eam te Col. 3. vers. 4. extende de Rescriptis.*

Ex eadem denique Institutione primæua pendet Iurisdictio illa antiqua Rectoris & Procuratorum in omnia Vniuersitatis supposita: à quorum iudicio non appellabatur antiquitus impunè. Pendet quoque Nunciorum tam Magnorum, quàm Paruorum seu Viatorum nominatio. Item Monumentorum Publicorum seu Archiuij custodia sub quinque clauibus, quarum vnam habet Rector, reliquas quatuor singuli Procuratores. Item Dominium Prati Clericorum, cuius possessionem quotannis Rector instaurabat 4. Procuratoribus comitatus, Quatuor-viris seu Electoribus, quos vulgo Intrantes vocamus, Apparitoribus seu Bedellis Nationum & Scriba Vniuersitatis. Ex eadem denique pendet Syndici, Scribæ, Quæstoris seu Receptoris de Facultate Artium, seu de 4. Nationibus assumptio: quippe nunquam è Facultatibus assumuntur; & nihilominus Officiarij sunt Generales totius Vniuersitatis, hoc est tam Facultatum quàm Nationum communi societatis vinculo coniunctarum.

DISSERTATIO III.

DE IVDICE ET CONSERVATORE PRIVILEGIORVM ACADEMICORVM.

PRæter autem Magistratus prædictos, Rectorem scilicet & Procuratores qui rei Scholasticæ & Academicæ curam habebant, quique cauebant, vt leges quæ vel à Principe vel communi Nationum consensu latæ fuissent, obseruarentur, videtur constitutus fuisse à Carolo M. Iudex aliquis extra corpus studiosorum, veluti Litium Cognitor & Conseruator Priuilegiorum, quem scilicet, si quæ lites orirentur, quas ipsi amicè componere non possent, adirent vice Principis, ne ille sæpe de rebus leuibus interpellaretur, neve illo absente delicta manerent impunita. Talis erat Apocrisiarius, cuius officium sic describit Hincmarus ex Adhalardi Senis Caroli M. propinqui, & Corbeiensis olim Abbatis libello de Ordine Palatij: vbi ille tres ordines Domus Palatinæ enumerat, & in secundo constituit Magistros & Discipulos his verbis. *Alter ordo per singula Ministeria Discipulis congruebat, qui Magistro suo singuli adhærentes & honorificabant & honorificabantur: locisque singuli suis, prout opportunitas occurrebat: vt a Domino videndo vel alloquendo consolarentur.*

Officium ergo Apocrisiarij tale erat. *Apocrisiarius, quem Nostrates Capellanum vel Palatij custodem appellant, omnem clerum Palatij sub cura & dispositione sua regebat: cui sociabatur summus Cancellarius, qui à secretis olim appellabatur: erantque illi subiecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui præcepta Regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, & secreta illis fideliter custodirent.* En ergo forum seu tribunal Apocrisiarij, quem latinè vocat Hincmarus RESPONSALEM NEGOTIORVM ECCLESIASTICORVM: *cognoscebat* enim, *de omni Ecclesiastica Religione vel ordine, nec non etiam Canonica vel Monastica altercatione.*

Omnino autem Carolus duos toti Palatio & Regno constituerat iudices, Apocrisiarium & Comitem Palatij *vt nec Ecclesiastici nec seculares prius Dominum Regem absque eorum consultu inquietare necesse haberent, qua vsque illi praniderent, si necessitas esset vt causa ante Regem meritò venire deberet.* Et alio loco de Apocrisiario specialius loquens, *Non solum*, inquit, *de his qua ad eum specialiter de omni ornamento vel officio Ecclesiastico intra Palatium agendo pertinebat: verum quoque & omnem consolationem spiritalem siue consilium totius Palatij quicunque quæreret, apud eum, vt necesse erat, fideliter inueniret.* Non est igitur dubium, quin eum adirent Academici, quos inter ordines Palatij secundum obtinuisse supra ostendimus.

Sed & ille, quandiu Musæ in Palatio Suburbano fuerunt, licentiam ibidem docendi impertiebatur, ne quis aut suspectæ fidei, aut non satis exquisitæ doctrinæ ad docendum temere prosiliret, præclarumque turbaret Ordinem, quem Carolus instituerat. Atque in istis postea muneribus obeundis Apocrisiario successerunt Episcopus Parisiensis & Abbas seu Decanus San-Genouefianus eorúmue Cancellarij. Nam quod ad lites attinet, cum circa an. 1130. inter Gualonem Rectorem Scholaresque Academicos & Algrinum Cancellarium lis orta fuisset, Stephanus tunc Episcopus pro suo iure Iudicium obtulit & ad suum Tribunal litigantes vocauit: vt legitur in eiusdem Epist. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum, ad quem Academici confugerant, quia Episcopum Cancellario nimis addictum cognouerant. Et quia Episcopus Iurisdictioni suæ detrahi nolebat in hac parte, maluit summi Pontificis Innocentij II. Tribunal inuitatus adire, quàm Metropolitano litem ad se euocanti parere. Sic ergo ille ad Henricum. *Pro illius itaque* (Gualonis) *irrationabili & non Canonica inuitatione, quam nullius ponderis esse quando & vbi oportuerit, manifestissimè monstrabimus, ante vestram quam valde diligere & honorare volumus, præsentiam ad præsens ire visum fuit nobis non esse opus, cum per Nos tam sibi quàm* SCHOLARIBVS SVIS PLENARIAM IVSTITIAM OBTVLERIMVS *& ad vltimum in præsentia D. Papæ, ad quem huius causa finis maximè spectat, inuitati fuerimus.*

Cœlestinus III. circa an. 1194. voluit causas etiam pecuniarias Scholarium Parisiensium decidi iure Canonico apud Episcopum Parisiensem & Abbatem San-Genouefianum: cuius Rescriptum legitur in 2. veterum Collectionum Epistolarum Decretalium. *Hac igitur ratione inducti per Apostolicam sedem mandamus si quas causas pecuniarias* CLERICI PARISIVS *commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas iure Canonico decidatis.*

Verum quia Academici de iudiciis Episcopalibus sæpe querebantur, præsertim cum agebatur de licentiis à Cancellario impetratis aut impetrandis, seu quia Reges veriti sunt ne Pontifex maximus supremam sibi vindicaret in Academiam suam iurisdictionem & authoritatem, constituerunt ipsi suorum Priuilegiorum Conseruatorem Laïcum, nempe Præpositum Parisiensem: quam in rem extat Philippi Augusti Diploma datum Bestisiaci an. 1200. in quo ad multorum priuilegiorum quæ ibi continentur, conseruationem vult Præpositum initio suæ Præposituræ iuramento obstringi. *Vt autem hæc cautius custodiantur, & stabili in perpetuum iure firmentur, statuimus vt Præpositus nunc noster & quicumque officium Præpositura Parisiensis administrandum à nobis acceperit, inter ipsa Præpositura sua initia, Dominica scilicet 1. vel 2. in vna Ecclesiarum Parisiensium postquam exinde submonitus fuerit, coram Scholaribus prædicta omnia se bona fide seruaturum publicè iuramento confirmet.*

Similiter Pontifices suorum quoque Priuilegiorum Iudices, Conseruatores & Executores constituerunt ex ordine Ecclesiastico, initio quidem ad libitum nec certos aut certi ordinis, sed modo hos, modo illos, Decanos & Præpositos Ecclesiarum, Abbates, Episcopos, sæpe etiam illos quos Academia elegerat & petie-

rat, donec tres Episcopi Meldensis, Bellouacensis & Siluanectensis ad id muneris ex delectu eiusdem Academiæ destinati sunt. Et qui delectus fuerat, suum habebat in Comitio seu Capitulo Mathurinensi tribunal, suosque Officiarios: vt suo loco docebimus. Hæc breuiter de Iudicibus litium Academicarum, deque Conseruatoribus priuilegiorum: de Licentiatoribus vero seu Licentiarum docendi Impertitoribus, infra dicetur. Hactenus enim fere Vniuersitatem Parisiensem eiusque regimen & administrationem considerauimus, qualis esse potuit primis illis temporibus quandiu Lupparæam Regionem inhabitauit. Alia deinceps ratio erit.

Porro cum dicimus ista omnia à Carolo fuisse instituta, non existimandum est fuisse statim vndequaque perfecta statimque eo ordine aut statu disposita, quo postea fuerunt: nam rudibus inuentis facile est ornamentum addere. Non enim ea erat Comitiorum solemnitas quæ hodie est, non is ordo Supplicationum solemnium, quæ vulgo Processiones Rectoriæ appellantur, non ea pompa, non Officiariorum tanta distinctio: non ea Graduum Actuumque Academicorum tanta celebritas. Vnumquevel maximè splendori illi, quem extraneum vocamus, oberat crebra mutatio Rectorum & Procuratorum: nam cum nemo in Rectorem vel Procuratorem assumeretur, qui non actu regeret, plus laboris erat in illis muneribus quàm honoris & pompæ: itaque vt singuli participes essent oneris, neue diu pauci Academicis negotiis distinerentur & à studio distraherentur, singulis fere mensibus alios aliis substituebant.

Hinc factū existimo, vt multa quæ contingebant, scribere & posteritati mandare negligerent, quia parum erat diuturna prouincia, quam suscipiebant. Ita pariter, si quid negotij aut lis aliqua contingeret, aliquem ex suis Procuratorem seu Syndicum eligebant, qui finita lite nullus erat. Cum contribuendum in lites aut in alia negotia, Receptorem quoque temporaneum nominabant. At processu temporis crescente mole negotiorum Scribam, Syndicum, & Quæstorem seu Receptorem Ordinarios constituerunt.

DISSERTATIO IV.

DE EPISCOPO PARISIENSI.

IN hacce dissertatione res est nobis cum Hemeræo & quibusdam aliis opinantibus Cancellarium Parisiensem origine priorem esse Rectore, diuque antequam crearetur vllus Rector, Academiæ præfuisse. Hoc autem nituntur fundamento, vt legitur apud Hemeræum initio cap. 1. Academiam scilicet Parisiensem natam in frontisteriis Episcoporum paucisque suburbanis ad aliquod incrementum primò adoleuisse: tum insula relictâ commigrasse in montem Lecutitium & in eo ædificato robore vegetiorem & legibus ornatiorem in quouis optimarum artium genere eruditè solerterque tractando famam illustrem fuisse consecutam, parentemque factam & altricem aliarum quæ per orbem Christianum infinitæ postea emerserunt. Et postquam sex Capitibus longam probauit Hemeræus successionem Scholarum Episcopalium, hinc tandem euincit Cap. 7. SCHOLASTICVM seu Cancellarium sub Episcopis illarum regimini præfuisse, Magistros idoneos ad docendum aduocasse, Cathedris præfecisse & tandem eos Laurea Magistrali donasse. De Cancellariis speciali dissertatione agemus infra: de Episcopo nunc agendum.

Non negamus, quin Schola Episcopalis in frontisterio Basilicæ aut in Claustro Canonicorum constiterit, quínque eius curam, & regimen Cancellarius, seu quiuis alius sub Episcopi authoritate habuerit. Certum est enim in Episcopio Parisiensi, quemadmodum & in cæteris iuxta constitutiones STEPHANI, EVGENII & CAROLI M. fuisse scholas constitutas iis præsertim instituendis, qui Clericali militiæ destinabantur, vel ei iam nomen dederant: sed negamus scholam illam fuisse Vniuersitatis Parisiensis scholam ab anno saltem circiter 790. ad an. 900. Nam

vt in Annalibus & alibi fusè demonſtrauimus, CAROLVS SCHOLAM PVBLICAM in Palatio Regio conſtituit, eamque omnibus docere & diſcere volentibus patere voluit.

Hoc autem ſuppoſito negamus Epiſcopum aut Cancellarium Pariſienſem illi ſcholæ præfuiſſe. Cuius rei ratio eſt, quia Domus Regia ab omni Iuriſdictione Epiſcopali libera ſemper fuit & immunis: itaque neque Capellani, neque Clerici vlli Epiſcopo ſubditi erant: hincque vocabantur LIBERI CLERICI: cæteri enim Epiſcopis quidem parere tenebantur; at Regij minimè quia ſpeciatim ſe ſacramento Regiis miniſteriis obſtringebant. Vnde Carolus Caluus in ſynodo Tullenſi an. 859. aduerſus Wenilonem quem ad Archiepiſcopatum Senonenſem promouerat, in libello proclamationis hæc habet. *Vacabat tunc Paſtore Metropolis Senonum, quam iuxta conſuetudinem prædeceſſorum meorum Regum Weniloni tunc Clerico meo in Capella mea meis ſeruienti, qui more* LIBERI CLERICI *ſe mihi commendauerat, & fidelitatem ſacramento promiſerat, ad gubernandum commiſi.* Igitur Scholæ Palatinæ regimen ad alium pertinere non potuit, quoad licentias impertiendas & alia munia Eccleſiaſtica, quàm ad eum, qui in Palatinis erat miniſteriis & Officiis. Qualis erat Apocriſiarius, cui in ſpiritualibus, hoc eſt in Sacramentorum adminiſtratione, Magiſtri & Scholares ſubditi erant. Vnde *Antiſtes ſacri Palatij* dicebatur. Quomodo Hilduinus ab Agobardo appellatur; nonnunquam Magiſter Epiſcoporum totius Regni, Archiepiſcopus, & *Summæ ſanctæ Palatinæ dignitatis Præſul*, vt fusè probat Guill. Peyratius l. 1. Antiq. Capellæ Regiæ. c. 62. Eundemque Schola prædicta, vt & omnes Clerici in iudiciorum exercitio Iudicem & Præſidem agnoſcebant; vt ante probauimus.

Et hinc factum eſt vt Vniuerſitas Pariſienſis Iudicem Conſeruatorem priuilegiorum à Rege habeat, Rector verò in rei litterariæ adminiſtratione neminem præter Regem ſuperiorem agnoſcat, Regemque agat in ſuo fundo, & omnes Prælatos in Actibus quibuſcumque ſcholaſticis præcedat. Regem quippe repræſentat, qui ſolus CAPVT eſt & fundator Vniuerſitatis. Quam in rem præclare Ludouicus Seruinus lib. 1. Cauſarum Forenſium.

» Donc nos Rois ſont Fondateurs & Patrons de l'Vniuerſité, & comme tels nous les deuons reconnoiſtre premiers Chefs. Quant à Monſieur l'Eueſque de Paris, il eſt bien noſtre Paſteur en ce qui concerne le Spirituel, & le Pape qui eſt par deſſus luy eſt noſtre S. Pere, Souuerain de ce Paſteur & de nous en ce qui touche la ſpiritualité. Mais il n'eſt le Chef des Eſcholes, & le gouuernement d'icelles ne depend pas de luy, meſmement au temporel, ains elles ſont en la protection du Roy. Quant au Chancelier de l'Vniuerſité, il n'eſt auſſi le Chef d'icelle. La dignité du Chancelier eſt celle du Scholaſtique, qui eſt Chanoine de l'Egliſe Cathedrale, ſa Charge eſt telle qu'en pluſieurs autres villes, eſquelles y auoit vn maiſtre d'Eſchole entre les Chanoines de l'Egliſe Cathedrale, comme Berengarius en celle d'Angers: & celuy qui eſt Scholaſtique, retient encore ſon premier nom, & d'auantage a cét honneur d'eſtre Chancelier de l'Vniuerſité.

» Quant au Chancelier qui eſt en l'Egliſe de Paris, il garde bien les ſceaux de l'Vniuerſité: mais pourtant il n'en eſt le Chef: ains le Recteur, qui eſt le premier & ſeul en qualité auec l'Vniuerſité és cauſes qui touchent les Eſcholes ou Eſtudes. Il eſt vray que le Recteur qui eſt Laïc, parce qu'il ne peut pas benir, apres que les Eſcholiers ſont paſſez Maiſtres & admis au giron de l'Vniuerſité, il les preſente au Chancelier, qui eſt Eccleſiaſtique, à ce qu'il leur donne la benediction. Mais pourtant le Chancelier n'a pas la direction & conduite des Colleges ny des Eſcholiers qui ſont és Eſtudes publiques, ains elle appartient à l'Office du Recteur, *ad quem ſpectat prouiſio Magiſtrorum qui debent dici Scholares*, comme i'ay veu par vn Acte de l'an 1271. enregiſtré au liure de l'Vniuerſité.

» *Similiter Belforeſtius in Coſmog.* Mais qu'eſt-ce à dire que la Majeſte du Recteur ſoit ſi grande en l'Eſchole, qu'és Actes publics de quelque Faculté que ce ſoit, il precede Eueſques & Cardinaux, & fuſſent-ils Pairs de France: & ne ſouffriroit-on que le Nonce du Pape ne Ambaſſadeur de Prince au monde euſt cét auantage de le preceder. Quem forte locum præ oculis habuit Hermannus Co-

ringius sic scribens dissert. 5. de Antiq. Acad.

Quid ad Academiæ authoritatem conciliandam splendidius possit constitui, quàm vt hoc vno exemplo vtar, quod Parisiis Vniuersitas primogenita Regis filia audiat, & in solemnibus Conuentibus Rectori primus locus præ ipso Nuncio Apostolico concedatur? Vnde & ista pars Dignitatis Rectoriæ inter Iuramenta quæ tenebantur olim præstare quicumque incepturi erant in Artibus, continebatur his conceptis verbis. *Item iurabitis quod statutum factum & ordinatum de* PRÆPOSITIONE RECTORIS IN ACTIBVS COMMVNIBVS VNIVERSITATIS *inuiolabiliter obseruabitis ad quemcumque statum deueneritis.* Extant huiusce rei exempla plurima. Pauca referam. Cum an. 1381. die 13. Martij Vniuersitas apud Carolum VI. Ciuibus gratiam deprecatura, Episcopus quoque cum Clero conuenisset, ortâ inter vtrumque corpus de præeminentia & præcessione, discordia tandē à Rege & Ducibus tam Laïcis quàm Ecclesiasticis pro Vniuersitate iudicatum est, vt legitur in lib. Rectoris f. 144. verso his verbis. *Non est sub silentio prætereundum quod anno Domini præmisso mensis Martij die 13. Vniuersitate vna cum Episcopo in præsentia D. Regis DD. Burgundiæ, de Valois, fratris Regis de Borbonio, de Conchy, Dalberet ac plurimorum aliorum Nobilium, & etiam sex de Archiepiscoporum vel Episcoporum existentibus & supplicante veniam & gratiam pro populo Parisiensi super tunc forefactis, nonobstantibus quibusdam altercationibus prahabitis inter dictum Rectorem & Episcopum Parisiensem in Pontificalibus existentem super præeminitate propositionis faciendæ coram D. Rege & de loco stationis; dictus Rector obtinuit locum dextrum & propositionem primam, quam fecit M. Ioannes Goyleyn Doctor in Theologia Ordinis B. Mariæ de monte Carmeli. Et tam in Responsionibus Regis quàm in faciendo Edictum per villam de pace & gratia dicto populo facta ad Instantiam Vniuersitatis Episcopi & Cleri, semper prænominabatur Vniuersitas Episcopo & Clero. Sic quod in omnibus Mater nostra Vniuersitas in comparatione ad Episcopum, Decanum & Capitulum & Clerum Parisiensem tam coniunctim quam diuisim obtinuit principatum.*

Anno 1448. M. Ioannes Normani Rector cum 4. Procuratoribus inuitatus est ad solenne Conuiuiū à Guillelmo Quadrigario Episcopo Parisiensi. Ad quod cū inuitati quoque fuissent Episcopi plurimi, noluit ire Rector priusquam certior factus fuisset de præsessione. Nemo quidem inficias ibat, quin Rectori deberetur in Actibus Scholasticis: at ibi videbatur Episcopis posse concedi citra Rectoriæ dignitatis iniuriam. Re tamen in deliberationem adducta, Rectori præsessio adiudicata est. Qua de re sic scribit Ioannes Beguin Procurator Nationis Gallicanæ ad diem 5. Aug.

In hac præsenti Procuratione accidit vnum quod multum facit ad soluendum quandam obiectionem sæpe fieri solitam. Nulli siquidem formidant, quin D. Rector Vniuersitatis debeat præferri Episcopis in Actibus Scholasticis: quia à tam longinquis temporibus ita solitum est fieri, quod non est memoria de contrario. Et etiam quia omnes fere Prælati huius Regni sunt iurati de hac Vniuersitate, modo vnusquisque iurat quando incorporatur Vniuersitati, ferre honorem D. Rectori etiam ad quemcumque statum peruenerit. Sed multi dubitant in Actibus Hierarchicis. Et fuit mota ista Quæstio in Deputatis. Istam autem dubitationem penitus resoluit & annihilauit Reuerendus in Christo Pater & D. D. Guill. Chartier Episcopus Parisiensis, qui dum intrare deberet in habitu Pontificali Ciuitatem suam, licet à multis pulsaretur, vt non inuitaret Rectorem ad suum solenne Prandium, quia graue esset DD. Episcopis quod D. Rector eos debeat præcedere, præfatum tamen Rectorem cum Procuratoribus 4. Nationum licet proprio ore inuitasset in quadam visitatione per Rectorem facta, attamen denuo fecit inuitari, & ordinauit vt intuitu antiquæ Vniuersitatis Parisiensis, & etiam Scholasticæ Professionis D. Rector Vniuersitatis omnibus Prælatis præponeretur: quod de facto executioni dedit eo modo quo prius ordinauerat.

In quibusdam Vniuersitatibus Extraneis idem obseruatur exemplo Nostratis quæ omnium Christianarum parens est & nutrix. Adrianus Barlandus Rector Academiæ Louaniensis in suo de Insignioribus Germaniæ Oppidis Libello, ait hanc esse dignitatem Rectoris, vt Consules, Magistratus & Clarissimi quique viri, denique omnium Dignitatum Gradus Academiæ Principi assurgant & decedant de via. At Iustus Lipsius in descriptione Louanij l. 2. sic habet. *Rector à Senatu Academico creatur, idque singulis semestribus, vt nunc res ha-*

bet......Dicam ne etiam, sed narrantium fide? Aiunt Carolum V. Imperatorem verè Augustum cum forte hic esset, loco cessisse. Magna humanitas, si non debuit: magna etiam, si debuit. Idem notat Vernulæus in descriptione eiusdem Academiæ, Rectoremque indicat M. Iudocum Rauesteinium, cui latus cexisse dicitur Carolos an. 1545. Idem notat ad an. 1464. Carolum Bellicosum, vulgo Audacem Brabantiæ Ducem conuocatis Antuerpiam suarum Prouinciarum Ordinibus præcepisse, vt Rector Academiæ Louaniensis coram se primum dicendi locum obtineret.

In Academia Coloniensi apod Vbios idem prope obseruari scribit Hermannus Coringius differt. 5. de Antiq. Academ. Subditque de Rectore Louaniensi hæc verba. *Louanij ne Nuncio quidem cedit Rector, nisi is simul fuerit Legatus a latere, ceu vulgo appellamus. Sed & vbiuis fere locus proximus Principibus aut Patronis Rectori Academico solet vltro tribui. Prudentissimus Senatus Venetus Patauinæ scholæ suæ Rectori non purpura tantum, sed & aurea stola induere se permittit, & Magistratu abeuntem cum Doctoris titulo exornat, tum torque aureo donatum Ordini Equitum S. Marci inserit.*

Similiter in Exequialibus Regum defunctorum Pompis RECTOR ET EPISCOPVS Parisiensis, seu quis alius, qui defuncti corpus efferat, e regione in vtroque latere oppositi procedunt iuxta Decretum senatus Parisiensis latum die 20. Nouemb. an. 1380. occasione funeris Caroli V. In funere Caroli VIII. an. 1497. dextrum latus tenuit Clericorum & Prælatorum Ordo, postremique duo Cardinales: *Sinistrorsum*, inquit Gaguinus, *præter Scholasticos nemo incedebat. Eratque Rector e Regione Prælatorum suo ordine postremus.* Et quoniam in hanc materiam incidimus non erit omnino extra rem in hacce dissertatione referre ordinem, quem tenet Vniuersitas in eiusmodi Funeribus, prout legitur in ACTIS PRÆTORII VRBANI SEV CASTELLETI PARISIENSIS sub hoc titulo. SEQVITVR ORDO QVEM TENET VNIVERSITAS IN DELATIONE CORPORVM REGVM FRANCIÆ.

Ordo Vniuersitatis in Exequiis.

„ Die celebrationis vigiliarum pro remedio animæ Christianissimi defuncti talis Regis Franciæ congregari debet Vniuersitas in sancto Mathurino aut alio loco citra Pontes: & ibi conuenire debent omnes Magistri, Doctores, Scholares tam iurati quam non iurati vocati per scedulas Rectoris, valuis Ecclesiarū affixas, habituati Cappis Doctoralibus, housiis & aliis indumētis scholasticis ituri processionaliter obuiam corpori defuncti Regis. Qui quidem Rex si Vicennis decessit, & corpus allatum fuerit ad Ecclesiam S. Antonij de Campis leuandum per Ecclesiam Parisiensem & suos de Ecclesia Parisiensi, tunc Vniuersitas ibit obuiam corpori vsque ad vnam crucem, quæ est quasi media inter dictam Ecclesiam S. Antonij & Castrum quod Bastilia nuncupatur reuersura processionaliter in Ecclesia Parisiensi ad eandem Ecclesiam. Si autem Rex Parisius decesserit & in Sancto Paulo, tunc Vniuersitas cum suis de Vniuersitate exspectat Defuncti corpus, quod cum intrauerit vicum S. Antonij, Rector & sui tenentes vnum latus, Episcopus Parisiensis, alij Prælati, Domini Ecclesiæ Parisiensis, & cæteri viri Religiosi per Episcopū vocati tenentes aliud latus progredi processionaliter incipient ad Ecclesiam Parisiensem ducentes corpus quod erit quasi medium inter Episcopū Parisiensem & Rectorē Vniuersitatis. Nec debent aliqui mediare inter Episcopū & ipsum Corpus in latere Episcopi & inter Rectorem & corpus ex alio latere, nisi Præpositus Parisiensis qui cum virga in manu erit ante corpus in medio vici. Et debet Rector Vniuersitatis esse semper oppositus Episcopo Parisiēsi in suo Rengo. Et similiter Episcopus Rectori. Et si contingeret multos Prælatos illic adesse Pōtificalibus induros, ij omnes tenere debent latus Episcopi & esse oppositi Doctoribus in Theologia & nunquam Rectori. Quiquidem Prælati si abessent, habentes in Ecclesia Parisiensi dignitates locum absentium Prælatorum tenent oppositum Magistris in Theologia & nunquam Rectori. Episcopus autem Parisiensis, quia ibi Ecclesiam repræsentat & suum exercet pastorale Officium, Corpus defuncti leuat, & ipsius Ductor est principalis, latus dextrum habere prætendit.

„ Rector autem cum suis propter legitimas & rationabiles causas idem prætendentes ad euitandum discordias, scandala & lites sœpe latere contentātur sinistro, honoris causa potius quàm iuris rigore deferentes Pontifici. Domini de Curia Parlamenti dum Corpus per vicos defertur, ipsum corpus stipant. Domini de sanguine Regis sequuntur Corpus: duo de Præsidentibus Parlamenti, Præpositus Mercatorum & vnus Scabinorum Villæ tenent Pallium dum Corpus quiescit

in Ecclesia Parisiensi Canonicis Officium celebrantibus. Domini de sanguine Regis tenent sedes lateris dextri versus Nauim Ecclesiæ. D. Cancellarius Franciæ, DD. Præsidentes & alij Domini Officiarij Regis tenent sedes sinistri lateris oppositas sedibus Dominorum de Sanguine Regis. Episcopus autem Parisiensis tenet Cathedram suam, quæ est prima in latere dextro versus altare Episcopi, & qui eum associauerunt tenent illud latus contiguè ad ipsum.

Rector autem tenet primam Cathedram suam quæ est prima in latere dextro versus altare, quæ est sedes Cancellarij Ecclesiæ Parisiensis. Alias sequentes Catherdas vsque ad numerum 12. tenent Magistri in Theologia, Doctores in Decretis, Magistri in Medicina & 4. Procuratores, 4. Nationum, Franciæ scilicet, Picardiæ, Normaniæ & Angliæ: Canonici Ecclesiæ Parisiensis habentes dignitates in eadem tenent sedes seu Cathedras medias in vtroque latere.

Idem in ducendo corpus Regis per vicos & plateas faciunt in subleuamine Portitorum corporis Defuncti stationes plures. Quo sic stante Episcopus Parisiensis associatus quibusdam accedit ad Corpus, & ibi pias orationes & suffragia fundit ad Dominum pro remedio animæ Defuncti. Pendente horum Rector stare debet: & dum Episcopus dictis orationibus redierit ad locum suum, progredi debent processionaliter vt prius. Corpore tandem extra portam S. Dionysij deuecto & vsque ad Leprosariam, potest Vniuersitas reuerti: si autem velit vltra progredi, scilicet vsque ad Capellam S. Dionysij aut vltra, potest & ad hoc est libera, neque ipsa arctatur, tenetur, seu obligatur conducere corpus vsque ad certam distantiam, vti Ecclesia Parisiensis, quæ ad hoc obligatur.

Ex his igitur manifestum est Episcopum Parisiensem SCHOLÆ PVBLICÆ PALATINÆ nunquam præfuisse. Credibile enim non est eum, si se aliquando supremum Academiæ Moderatorem fuisse meminisset, præcedi se passurum fuisse non modo in Actibus Scholasticis, sed & in Pompis publicis & solennibus aliisque eiusmodi spectaculis. Nec alia certè ratio afferri potest, quamobrem Rectori homini sæpe Laico Præcessionis Gradus attributus sit, nisi quia Vniuersitatis, quæ Filia Regum est primogenita, Caput est & Custos, Regemque Parentem & Fundatorem repræsentat. Vnde à multis REX quoque STVDIORVM, & à Seruino REGIS VICARIVS appellatur.

Vnde enim habet hanc dignitatem, nisi ab institutione & ab INSTITVTORE? nam si processu temporis eam sibi arrogauit, aut vi, aut clam, aut precariò arrogarit, necesse est. Clam? dici non potest, cum Rectoris authoritas latere non possit. Precariò? nihilo magis. Quis enim credat Episcopum cedere iuri suo, seque hominem Ecclesiasticum & primariæ dignitatis in Ecclesia Rectori viro sæpe Laico submittere voluisse etiam precanti? Ergo restat vt vi sibi arrogarit. At vnde illa vis? à Regibus? nihil tale asseritur: equidem Regum est opus suum tueri, dignitatemque illibatam conseruare quam dederunt ipsi & attribuerunt. Vnde non minus læsæ & imminutæ Maiestatis Regiæ reus est, qui Rectori iniuriam facit, quàm qui Magistratui à Rege instituto, Principi Senatus, aut Comiti Palatino aliisque qui in sacram Palatij Regij militiam adscripti sunt. Vnde ergo? à Pontificibus? nullum est in hanc rem diploma Pontificum, nulla sanctio Ecclesiastica: fidemque excedit, quod Pontifices Episcopalem dignitatem suæ vicinam & proximam ita deprimere voluerint. A Scholarium multitudine, qui Episcopi aut Cancellarij regimini parere detractarint? id si ita est, mirum videri debet, cum tot olim lites inter Episcopum Cancellariumque & Rectorem intercesserint, totiesque disceptatæ & tandiu apud summos Pontifices, apud Reges & apud Senatum Parisiensem fuerint; nullum vnquam de ablata sibi per vim & extorta authoritate conquestum fuisse.

DISSERTATIO V.

DE CANCELLARIIS VNIVERSITATIS.

CErtum est antiquitus Episcopos ipsos curam habuisse Scholarum & instituendæ inuentutis, atque adeo præficiendorum huic muneri obeundo Magistrorum. At cum fides Christiana latius propagata est, cœperuntque in Ecclesiis Cathedralibus componi Capitula & Corpora Canonicorum, in singulis præpositus est litteratus Gymnasiarcha, qui sub authoritate Episcopi Scholarum regimini intenderet, quique licentiam docendi Magistris idoneis impertiretur. Id obseruatum procul dubio antequam vlla Vniuersitas institueretur, & necessariò: quippe si liberum fuisset vnicuique absque vllo examine aut non obtentâ potestate scholam aperire, Ecclesia Dei hæresibus & erroribus innumeris obnoxia fuisset.

Quod autem iste Præpositus qui Scholasticus, Capischola, Magister Scholæ Episcopalis dicebatur, docendi licentiam impertiretur etiam vbi nulla esset Vniuersitas instituta, si authoritate confirmare opus est, Stephanus Tornacensis exemplum suppeditat Ep. 133. ad Fulconem Scholasticum & Magistrum Scholarum Aurelianensium, qua eum rogat & monet vt iuxta mandatum Pontificium cuidam Magistro G. licentiam docendi indulgeat, sin minus Parisios se conferat ostensurus non esse idoneum nec peritum. *Sicut primo vos commonueram, ita & secunda commonitione vobis consulo, vt Magistrum G. secundum mandatum D. Papæ* LICITE LEGERE PERMITTATIS. *Quod si forte nolueritis, peremptorio velim nolim vobis edicto denuncio, vt prima instantis aduentus Dominici Parisius eundem G. ad tale regimen scholarum minus idoneum ostendatis.*

Quare Parisius? nimirum vt ego arbitror, quò palam fieret Academiæ malè illi M. G. concessum fuisse Magisterium, nec satis diligenter examinatum. Patet ergo Fulconem Scholasticum licentias docendi impertisse Aureliæ, vbi nondum erat Academia constituta.

In iis autem vrbibus vbi fuerunt erectæ Vniuersitates, eiusmodi Præpositi seu Scholastici & Magistri Scholarum Cancellarij nomen fere omnes assumpserunt munusque exercuerunt: vt scribit Innocentius Cironius Academiæ Tolosanæ Cancellarius in lib. 5. Decretal. tit. 5. de Magistris. *In aliis Ecclesiis*, inquit, *in locum Scholastici successit* CANCELLARIVS Vniuersitatum *sublato Scholastici nomine: vt in Ecclesia Tolosana, Bituricensi, Cadurcensi. In quibusdam Ecclesiis adhuc* SCHOLASTICI *nomen manet, vt in Ecclesia Aurelianensi, quo significatur Cancellarius.* Certè cum Paulus II. an. 1464. Vniuersitatem Bituricensem erigit, constituit, vt *Scholasticus qui ab antiquo consueuit disponere Scholares dictæ Ciuitatis, sit Cancellarius Vniuersitatis, dignisque licentiam docendi impertiatur.* Similiter Papyrius Massonius de Berengario verba faciens qui obiit an. 1080. *Fuerat*, inquit, *Andegauensis Archidiaconus, Thesaurarius, Scholasticus: qui honores grauibus duntaxat, doctisque viris deferebantur. Et in maximis Ecclesiis* SCHOLASTICI *munus erat Clerum docere: quo munere Bruno Remis, Berengarius Andegauis, Honorius Augustoduni Heduorum defuncti sunt.* Et SCHOLASTICI *nomen in Ecclesia Andegauensi hodie retinetur, quem honorem quisquis habet*, ACADEMIÆ CANCELLARIVS EST.

Dubium autem non est quin Episcopi ipsi per se licentiam dare possent: & reuera in multis Vniuersitatibus Episcopi Cancellariorum munere funguntur. In Patauina id ab ipsa institutione obseruatum legimus in Bulla Vrbani IV. circa an. 1260. data ad Episcopum Patauinum. *Lecta coram nobis Fraternitatis tuæ petitio continebat, quod Rectores Vniuersitatis Magistrorum & Scholarium Paduæ deliberatione prouida statuerunt, vt Scholares ipsius Vniuersitatis qui debent in Magistros assumi, coram Episcopo Paduano præsentibus Doctoribus eiusdem Vniuersitatis examinari debeant diligenter, & idem Episcopus eis, si reperiantur idonei, debeat* DOCENDI LICENTIAM *concedere, & quod statutum eiusmodi est, vt affirmas inuiolabiliter obseruatum.*

natum. Nos igitur tuis supplicationibus inclinati statutum ipsum sicut est prouidè factum, ratum habentes & gratum authoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, decernentes vt qui secus ibidem sibi Magistri nomen assumpserit, pro Magistro nullatenus assumatur. Idem à Clemente VI. & ab Eugenio IV. confirmatum. Quorum Pontificum Bullæ extant apud Anton. Ricobonum lib. 1. Gymnasij Patauini. Idem fit Bononiæ, Basileæ, Lipsiæ, Monpessuli, Remis: ibi enim Archiepiscopus, seu eius Vicarius authoritate Apostolica licentias impertitur.

In Academia Louaniensi Præpositus Ecclesiæ Collegiatæ D. Petri perpetuus est Cancellarius, & in omnibus Comitiis & Conuentibus proximum à Rectore locum habet. Cuius Munus Martinus V. describit in Bulla erectionis illius Vniuersitatis. *Singuli, inquit, qui cursu feliciter consummato in ea Facultate in qua huiusmodi inhæsere studio brauium obtinere meruerint, sibique etiam pro aliorum erudimento docendi licentiam ac Doctoratus siue Magisterij honorem petierint elargiri, per ipsorum inibi Doctores siue Magistros Præposito, quem Cancellarium studij in Oppido huiusmodi esse perpetuò volumus, si illic præsens fuerit: alioquin Decano dictæ Ecclesiæ pro tempore existentibus, siue aliis ab eis deputandis, præsententur, vt ab illis, si seruatis consuetudine & modis super talibus in dictis studiis generalibus obseruari solitis, ad hoc extiterint idonei sufficientesque reperti, licentiam & honorem sortiantur & reportent ante dictos. Et quidem præsentati quamprimum illos adepti fuerint, absque vlterioribus ab eis habendis examine & approbatione, in ipsa facultate in qua licentiam & honorem attigerint, in iisdem legere & docere liberè & licitè vbique possint & valeant.*

Ex his liquet quale sit præcipuum Cancellariorum munus. Liquet quoque tam Episcopos quàm Cancellarios potuisse licentias impertiri: quandonam verò in Vniuersitate Parisiensi impertiri cœperint, nunc inquirendum. Imprimis hoc esse videtur indubitatum, quandiu stetit Vniuersitas in Palatio, neminem admissum fuisse ad docendum, qui ab Apocrisiario, quem diximus fuisse sacri Palatij Antistitem, docendi licentiam non obtinuisset. Quippe secundus Ordo Palatij qui *Magistrorum erat & Scholarium* in rebus Ecclesiasticis & Scholasticis ab eius arbitrio & iudicio pendebat. Postquam verò Vniuersitas è Luparæa Regione migrare coacta est, seque transtulit partim ad Atrium & loca Basilicæ Episcopalis vicina, partim ad montem San-Genouefianum vallemque subiectam, tum ditionis esse cœpit Episcopalis & San-Genouefianæ: ac proinde ab Episcopo & Abbate, seu Decano Genouefiano licentias accipere, aut ab iis qui eorum nominibus Scholastico muneri erant præpositi.

Nec alia profectò, si bene attenditur, quærenda est huius instituti origo, & qui aliam fingunt, omnino fingunt. Migrantibus enim è Palatio Musis iam cessabat Apocrisiarij iurisdictio. Migrantibus verò ad ea loca quæ diximus, æquum erat vt Episcopus in atrio locisque aliis sibi subiectis & Decanus seu Abbas San-Genouefianus, qui in suo fundo Antistes erat, seu Vicarij ipsorum nominibus licentias impertirentur. Atque ita sicut Rector in Scholas Episcopales & San-Genouefianas quas institutas reperit, ius acquisiuit quoad regimen; sic vterque Antistes seu Cancellarius in Magistros & Scholares, qui in suum fundum migrauerant, licentiandi ius extendit quod habebant in suos vterque subditos: sicque è tribus Scholis Palatina, Episcopali & San-Genouefiana vna Publica coaluit Parisiensis Vniuersitas.

Porro licet vnicuique liberum fuerit vbi vellet, scholam habere & aperire, videtur tamen Theologi plus cæteris frequentasse scholas Episcopales: tum quia pauci erant longéque pauciores, quàm professores Artium: tum quia locus ille conuenientior erat Theologis ad docendum, cum schola Episcopalis propriè Theologica sit & esse debeat. Vnde fit, vt Schola quoque iuris Canonici, postquam eius professio inualescere cœpit, ibidem habita sit diu, donec in vtraque Facultate aucto Professorum numero arctior locus visus est, adeo vt in montem quoque migrare coacti sint.

Ex hac autem statione Theologica tria iura quasi peculiaria Cancellario Parisiensi seu Episcopo in Theologos accidere visa sunt: quoad locum, quoad licentiam & quoad Conuentus. Quoad locum quidem, quia Theologiæ Professionem ita Basilicanis scholis addictam esse contenderunt, vt alibi non posset exer-

ceri. Vnde cum post Anselmum Laudunensem & Lombardum creuisset in immensum Theologorum numerus & in monte San-Genouefiano valleque subiecta Castra posuissent, eos ad docendum intra duos Pontes reuocare sub interminatione Censurarũ moliti sunt, neminique Theologo licentiam impertiebantur, quem huic legi iuramento non adstringerent. Qua de re San-Genouefianos, quorum plurimum intererat, apud Gregorium IX. conquestos fuisse legimus, vt patet ex Bullis quas ipse Gregorius dedit ad Cancellarium Parisiensem & ad Curatores seu Commissarios quosdam, quibus in rei veritatem inquirendi negotium demandabat; quarum Bullarum plurimi mentionem faciunt, apographum verò pro sua humanitate mihi præbuit cum archetypo collatum Reuerendus P. Molinetus Canonicus San-Genouefianus à quo Historiam Regiæ istius Domus expectamus. Prior quæ est ad Cancellarium talis est.

GREGORIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI DILECTO FILIO CANCELLARIO PARISIENSI SAL. ET APOSTOL. BENED. Dilecti filij Abbas & Conuentus S. Genouefæ Parisiensis nobis insinuare curarunt, quod cum ad ius eorum pertineat vt Doctores Theologiæ & Decretorũ ac liberaliũ Artiũ de ipsorum licentia liberè regere valeant in Parochia & terra eorum infra Parisiensium murorum ambitum constitura, tu Theologiæ Decretorumque Doctores ad regendum inter duos pontes adstringis vinculo iuramenti, propter quod & si Doctores Artium de licentia ipsorum regant in prædicta Parochia, Theologiæ tamen & Decretorum Doctores non audent regere in eadem. Vnde non solum honori sed etiam vtilitati Monasterij sui plurimum derogatur. Volentes igitur eiusdem Monasterij honores & iura illibata seruari discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragetur, illos qui prædictas scientias in parochia & terra ipsa docere voluerint, & ipsi ad id reputauerint esse idoneos, id facere sine contradictione permittas: alioquin dilectis filiis Abbati & Priori S. Ioannis in vineis & R. de Coudun Archidiacono Suessionensi nostris damus litteris in mandatis, vt partibus conuocatis audiant hinc inde proposita, & causam huiusmodi, si partes consenserint, debito fine decidant facientes quod decreuerint per Censuram Ecclesiasticam firmiter obseruari: alioquin eandem ad nos remittant sufficienter instructam præfigentes partibus terminum competentem, quo per procuratores idoneos propter hoc nostro se conspectui repræsentent. Datum Laterani 10. kal. Decemb. Pontific. nostri an. 1. *id. an.* 1227.

Ex quibus verbis apparet hanc fuisse inter vtrumque Cancellarium materiam litis, quod Parisiensis Theologiæ Decretorumque professionem loco adstringeret, nimirum intra duos pontes, minorem scilicet & maiorem, itaut extra hos limites licitè non posse exerceri contenderet, non item Artium professionem. San-Genouefianus verò omnium artium tam diuinarum, quàm humanarum exercitationem liberè vbilibet posse fieri contestaretur. Experientia autem demonstrat vicisse San-Genouefianum, scholasque omnes cuiuscunque professionis successu temporum fuisse in montem translatas.

Quo ad licentiam verò impertiendã, quæ erat altera pars litis, eadem experientia demonstrat vicisse Parisiensem, ipsumque vnum & solum Theologis, Decretistis & Medicis earum concedendarũ sibi arrogasse potestatẽ: quoad Artistas verò, vtrique communẽ & æqualem fuisse attributam. Quando nam vero id acciderit, & quamobrem, non est facile dictu: Nam temporibus Gregorij an. 1227. & Alexandri IV. circa an. 1256. videtur San-Genouefianus adhuc habuisse generalẽ, tamque Theologis, Decretistis & Medicis, quàm Artistis licentiam impertisse.

Gregorij Bullam retulimus. Alexandri vero Bulla data Laterani 7. Kal. Decemb. an. 1. ad Cancellarium San-Genouefianum hæc habet. *Discretioni tuæ per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus* REGENDI PARISIVS IN ALIQVA FACVLTATE NEMINI LICENTIAM *tribuas, qui dictam ordinationem noluerit obseruare*. Et in altera data Anagniæ 14. Kal. Iulij an. 5. Præsentium tibi authoritate præcipiendo mandamus, quatenus nullum de cætero LICENTIES PARISIVS IN ALIQVA FACVLTATE, *nisi prius iuret Ordinationes & statuta pro tranquillo statu Parisiensis studij dudum a nobis edita, & ea quæ continentur in ipsis se inuiolabiliter obseruaturum*. Ex quibus verbis liquet San-Genouefianum generalem tum habuisse li-

centiandi potestatem. Quandonam verò & vnde arctata sit eiusmodi potestas, & Artistarum finibus coercita; item an id honori & primææ fundationi, an iuris imminutioni tribuendum sit, controuersia est.

Aliqui existimant ob id dictum Cancellarium Facultatis Artium, quod cum Vniuersitas Parisiensis ob hanc Facultatem primùm instituta sit, eaque primææ putetur esse originis, cum cæteræ sint aduentitiæ, ipsa quoque suum habuerit initio Cancellarium origine & tempore priorem Cancellario Parisiensis Ecclesiæ, qui cæteris Facultatibus accessoriis licentias impertitur. Et huius sententiæ sunt non contemnendi Authores Belforestius, Andreas Duchesnius & Brolius in Antiquit. Paris. Belforestius quidem sic habet. *On sçait qu'enuiron l'an 1304. seant à Rome Benedict XI. du nom, ce Pape donna faculté au Chancelier de Nostre-Dame de Paris de licentier & faire Docteurs en Theologie & en Decret. Or est-il qu'auant ce temps il y auoit Docteurs Theologiens à Paris & qu'il falloit qu'ils receussent les licences de la main de quelque Ecclesiastique. Il ne pouuoit estre autre que celuy de Sainte Geneuiefue, veu son ancien establissement, si le Pape n'y auoit hommes exprés pour le fait de ces licences. Et de cecy fait foy vne Bulle du Pape Gregoire IX. en datte de 1227. laquelle monstre apertement que le susdit Chancelier de Sainte Geneuiefue vsoit & ioüissoit du Priuilege de licentier les Docteurs en Theologie & en Decret. Et si on met en auant qu'il n'est sans grande occasion appellé Chancelier des Arts, & que pour cette Faculté il a esté institué, il est aisé à y respondre. Et la responce sera l'establissement plus grand de l'authorité de ce Chancelier. Veu que chacun sçait que l'Vniuersité de Paris au commencement n'estoit que pour les Arts, & que les autres sciences y sont suruenuës comme Accessoires. D'où est aduenu que du seul Corps des Arts on choisit le Recteur & Procureurs des Nations, ainsi que nous auons dit cy-dessus. Par ainsi le Chancelier de Sainte Geneuiefue estant celuy des Arts, s'ensuiuroit que seul il estoit iadis en cette Charge. Et celuy de N. Dame ayant receu le Priuilege de licentier les Estudians en Theologie & Decret long-temps aprés que celuy de Sainte Geneuiefue en auoit pleine ioüissance, il me semble aussi que mal à propos luy donne-t'on le simple titre des Arts, puisque la generalité luy est deuë & octroyée. Si ce n'est que pour l'incapacité d'aucuns Chanceliers on y a pourueu: les Escoliers & les Nations presentant au Pape requeste pour se pouruoir ailleurs; qui a esté cause que les Religieux perdans ce droit, se sont contentez de la seule puissance de licentier les Artistes.* Ita Belforestius.

Brolius verò lib. 2. Antiquit. Parisiens. plurima quoque affert in hanc rem non indigna memoratu. Sic ergo ille. *Le Chancelier de S. Geneuiefue a esté seul iadis en cette Charge. Car nous trouuons que les premiers Colleges & plus habitez furent fondez en cette Montagne, esquels il semble que les Chanoines de S. Geneuiefue y commettoient des Regens & Precepteurs comme on le peut coniecturer des paroles suiuantes, qui se lisent en vne Epitaphe, qui est en l'Eglise de S. Iean l'Euangeliste de Liege, honorant la memoire de Notger iadis Euesque de ladite ville, lequel viuoit pendant le Regne de Robert fils de Capet.* Quid de Huboldo dicam? qui dum adolescentulus e Scholari disciplina aufugisset, Parisius veniens S. Genouefæ Canonicis adhæsit, in breui multarum Scholarum instructor fuit, vbi cum aliquandiu à D. Norgero ignoraretur, randem Canonica Episcopalis sententiæ executione compulsus est redire, pluribus ibi relictis studiorum ac moralitatis insignibus. *Et de ce que le seul Chancelier de l'Vniuersité auoit esté pris de cette maison plustost que d'aucune autre; car ce ne fut qu'en l'an 1304. que le Pape Benoist XI. crea & donna la mesme puissance & faculté au Chancelier de N. Dame. Et par consequent le Chancelier de Sainte Geneuiefue estoit donc seul en cette Charge, puis qu'il appert qu'auant ce temps il y auoit des Theologiens & des Estudes en nostre ville, lesquels receuoient indubitablement les licences de la main de quelque Ecclesiastique, qui ne pouuoit estre autre que ce Chancelier de S. Geneuiefue, veu son ancien establissement. Que si on vouloit dire qu'il n'eust esté institué & estably que pour la seule Faculté des Arts, comme le nom qu'on luy attribuë de Chancelier des Arts le fait presumer, ie respondrois & iustifierois par ma responce la seule authorité de ce Chancelier. Car puis que chacun sçait que l'Vniuersité de Paris n'estoit au commencement que pour les Arts, les autres Sciences y estans depuis admises par Accessoire, comme encore, pour reconnoissance on n'élit le Recteur ny les Procureurs des Nations que du seul Corps de cette Faculté, ainsi que nous dirons cy-apres, Il s'ensuit donc que le Chancelier de Sainte Geneuiefue estant pour la*

Faculté des Arts, estoit tout seul en cette Charge. Outre que nous auons encore les Bulles des Papes Gregoire IX. & Alexandre IV. Qui monstrent assez que non seulement le Chancelier de Sainte Geneuiefue auoit pouuoir de Licentier les Artistes de toute ancienneté, mais dauantage les Theologiens & Decretistes.

Et postquam Bullas illas retulit, quibus constat Cancellarium prædictum in quacumque facultate licentias impertiri solitum, subdit. *Ce qui rend preuue assez soluable de l'ancienne authorité de ce Chancelier S. Geneuiefue & de la connoissance d'icelle de nostre temps, puis que ce Chancelier est declaré tant pour les Arts que pour les autres Facultez.*

Andræas Duchesnius in Notis ad Abaelardum eandem sententiam iisdem rationibus confirmat. Postquam enim retulit locum præallatum de Huboldo Leodiensi, subdit. *Quare & in illius rei memoriam ac velut honorificum testimonium Cancellarius Vniuersitatis Parisiensis ex sola Canonicorum S. Genouefæ Congregatione longo postea tempore delectus est, & vsque ad Pontificatum Benedicti XI. Papæ, qui primus authoritatem ac Facultatem parem Cancellario Ecclesiæ B. Mariæ Virginis concessit.*

Hæc Sententia, vt verè dicam multum habet probabilitatis, sed falso nititur fundamento. Probabile quidem est Musas post migrationem è Luparæa regione primùm inhabitasse montem San-Genouefianum, vt Huboldi exemplo rectè probatum est; quia hic locus commodior erat exercitio litterarum atque à strepitu vrbis remotior: Sicque suum ibi primitus habuisse Cancellarium, qui licentiam concederet: deinde verò nonnullas descendisse in Atrium, scholasque claustrales & alias vicinas occupasse: istas verò proprium quoque vt in alio fundo positas habuisse Cancellarium: atque ita vtrumque in sua quemque ditione licentias impertisse Magistris cuiuscunque Facultatis essent. Vt videntur significare Bullæ Gregorij & Alexandri. Quæstionem istam in medio positam relinquo, nec definio. Crediderim tamen Theologos prius inhabitasse atrium, quàm montem: & secutis temporibus ex atrio in montem quoque migrasse.

Verum certum est Benedictum XI. an. 1304. non primùm dedisse Cancellario Parisiensi licentiandi potestatem in Theologia & in Decretis; sed ademptam tantummodo restituisse. Bonifacius enim VIII. ægrè ferens Doctores Theologos & Decretistas de controuersia quæ inter ipsum & Philippum Pulchrum intercedebat, consultos Philippo fauisse, non tantum Cancellario Parisiensi, sed aliis omnibus interdixerat omni potestate licentiandi in istis Facultatibus, vt patet ex eius Bulla data Anag. 18. Kal. Sept. an. 1303. Benedictus verò Bulla sua data Viterbij 14. Kal. Maij an. 1304. eandem restituit: vt ad illum an. referemus.

Quandonam verò Sangenouefiani potestas arctata sit & Facultatis Artium finibus coercita & quamobrem, non est facile dictu. Certe negari non potest quin communem & æqualem olim habuerit cum Parisiensi, vt constat ex Bullis Gregorij IX. & Alexandri IV. Itaque, aut incuriâ, aut lege & statuto aliquo eam amiserit necesse est: vt rectè scribit Brolius. *Il est aduenu soit que les Religieux de Sainte Geneuiefue ayent perdu ou égaré leurs vieilles Chartres, ou qu'il y ait eu quelque nouuelle Ordonnance en faueur du Chancelier de Nostre-Dame, que maintenant les Facultez de Theologie, Decret & Medecine vont seulement à l'Eueché pour les Licences & le Bonnet, & pour les Arts sont departis à tous les deux Chanceliers.* Ita pleraque iura desuetudine pereunt, & amissa semel non facilè reuocantur, cum datus est vsurpationi locus: quemadmodum accidit in electione Cancellarij Parisiensis: nam eum nulli olim Facultati addictus esset, sed ex omnibus & singulis promiscuè & indiscriminatim sumi posset, quia tamen longo annorum decursu plurimi fuerant ex Ordine Theologorum assumpti, post mortem Dionysij Citharoedi contendentibus de Cancellariatu duobus circa an. 1482. quorum vnus erat M. Ioannes Huë Doctor Theologus, alter M. Ambrosius de Cameraco Decretorum Doctor, (cuius causæ accessit Vniuersitas) vix obtentum est, vt libertas antiqua remaneret. Ea de re Robertus Gaguinus ad Cardinalem Borbonium elegantem orationem habuit, ex qua paucula hæc decerpimus.

Cum dua sint in schola nostra primaria dignitates, Rectoratus & Cancellaria, quidam sibi alteram ita ambiunt & vsurpant, quasi nemini nisi Theologo debeatur. Et isti quidem nostri turbatores id maximè nunc agunt, & per conuenticula & clandestinas conciones vt

totus ipse Theologorum cœtus id petere iure optimo videatur, cum reuera bona pars eius Facultatis ab hac ambitione longè dissentiat & istorum quidem non dicam temeritati sed audaciæ vt nostrum se opponeret studium, conuocatâ nudius tertius graui filiorum suorum Concione appellationis se clypeo contra communis honoris vsurpatores protexit. Adeoque fuit ad hanc rem vnus & concors omnium aduersum istam paucissimorum Theologorum nouitatem vanitatemque consensus, vt ad infringendos conatus eorum corpora sua imprimis & fortunas omnes impendere sint liberrimè polliciti. Et postquam multas rationes ad confirmationem rei propositæ retulit, sic tandem concludit.

Non desunt præterea ex Artium Liberalium studio graues Philosophi & variarum disciplinarum præceptores, qui hoc orant atque similiter comprecantur, ne præter sua appellationis spectatissimam rationem aliquid per ius prætensa deuolutionis vestra sapientia de nostri Cancellary causa commutet. Ne in quo iure septingentos fere annos FELIX SCHOLA PARISIORVM *quietissimè mansit, in eo per paucos admodum Theologos dispendium accipiat, neue ab eo honore Cancellariatus* VLLA STVDII NOSTRI FACVLTAS *segregetur, quam ipsis quoque aduersariis bono animo sustinemus per vices esse communem.*

Lis ista anno circiter 1482. incepta, nondum erat an. 1489. decisa. Electus tamen à reliquis Facultatibus Ambrosius de Cameraco Cancellariarum gessit; eique successit Stephanus Poncherius, postea Episcopus Parisiensis. Ante Ambrosium verò idem munus gesserat Ioannes Guignecurtius Baccalaureus in Theologia an. 1387. in quo primum ait Hemeræus prætermissam fuisse legem antiquam Facultatis Theologicæ; Nulli vt Cancellaria nisi Magisteriumin Diuinitate consecuto committeretur. Hæc de Cancellariorum Parisiensium institutione sufficiant. Nunc de muneribus & regimine Scholarum, quod illis tribuit Hemeræus, dicendum.

Munera Cancellarii Parisiensis hæc duntaxat fuisse legimus. Nomine Episcopali vel Apostolico censuris illigare, ab iisdem absoluere, licentiam docendi vtroque nomine impertiri, Magistrum aliquem in claustro præficere ad docendum, Bibliothecæ & sigilli capitularis curam habere. Extant in hanc rem statuta Odonis Episcopi an. 1207. Petri Cambii an. circiter 1215. in quibus cum de Cancellarij muneribus agatur, nihil quidquam de præfectura Academiæ Parisiensis haberur: quod verisimile non est prætérituros fuisse, si ius illud habere credidissent. *De Regimine Cancellarii Parisiensis.*

Materia litium vna fere semper hæc fuit, exactio pecuniæ pro licentiarũ cõcessione. contendebat Vniuersitas gratis debere concedi. Cancellarius laborem examinis obtendebat. Et hinc opinor orta est an. circiter 1130. aut 32. inter Walonem scholaresque Parisienses & Stephanum Episcopum Algrinumque Cancellarium controuersia. Conquerebantur scholares se contra leges & statuta à Cancellario grauari. Walo qui tum erat, vt credibile est, Vniuersitatis Rector, Scholarium causam suscipit, diem Algrino dicit, nec forte petulantium iuuenum iniurias prohibet. Episcopus interminatur censuras nisi ab iniuriis abstineant, & fulminat. Walo Innocentium Papam appellat, qui causam penes se retinet: interim Stephanus Algrinum authoritate & patrocinio suo munit, contra quem Walo apud Henricum Archiepiscopum Senonensem & Metropolitanum patrocinium inuenit. In tota ista lite, quæ magno animorum æstu agitata est, ne verbum quidem legitur de potestate Cancellarii in scholares, deque Scholarum Parisiensium Præfectura.

Alexander III. circa an. 1163. agnoscens frequentium rixarum & litium materiam esse eiusmodi exactionem, expresso cauit edicto, ne vllus Cancellarius pro licentiis dandis quidquam exigeret aut acciperet. Nonnnihil tamen indulsit postea M. Petro Comestori Cancellario, sed ita, vt personam eius non excederet.

Anno 1208. Vniuersitas de Cancellariatu deiecit M. Ioannem de Candelis, propterea quod ab iis, quibus licentiam impertiebatur, pecuniam contra Academiæ statuta & sanctiones Ecclesiasticas exigebat, iuramentumque obedientiæ sibi præstari volebat à Theologis præsertim & Decretistis, vt non alibi quàm in Scholis Episcopalibus, aut intra pontes docerent. Et cum res ista præsentibus Petro Cambio Episcopo & Legatis Innocentii III. agitaretur, nihil quidquam

de Rectorij Magiſtratus creatione aut prælatione conqueſtus eſt, ſed tantum quod ſibi nihil pro licentia impertienda exigere liceret.

Eadem Vniuerſitas ſimiliter circa an. 1271. Ioannem de Allodiis vulgo de Aurelianis, qui Fernandum Aragonem null[illegible]tarum examine ad Magiſterium promouerat, & de licentiis pecuniam [illegible], Cancellariatu cedere coegit. Lis hæc Romam delata ab an. 1271. ad an. 132[illegible] [illegible]uit. Conſecutis temporibus eadem quæſtio & ſola ſemper in diſceptationem venit, multotieſque ſopita reuixit an. 1375. tum Cancellario M. Ioanne de Caloribus: & an. 1381. Cancellario Ioanne Blanchard lis ad Pontificẽ delata: deinde in Senatu Pariſienſi diu agitata eſt. Extant vtriuſque Partis rationes & argumenta in actis Curiæ. Nihil ibi Rectoriæ dignitati aut antiquitati derogatur. De honorario tantum quæſtio vertitur in licentiarum impertitione. Vnde colligitur euidentiſſimè Cancellarium Rectori fuiſſe ſemper & ab omni æuo ſubditum, quoad regimen Vniuerſitatis.

His addamus Cancellarium à Rectore & Vniuerſitate recipi, non Rectorem à Cancellario inque ſui receptione iuramentum præſtare, ſe licentiaturum dignos, indignos verò repulſurum, non clam, non ſolum, ſed palam, præſentibus examinatoribus ab Vniuerſitate datis aut confirmatis & approbatis.

Ex his ergo liquet Rectoratum & Cancellariatum ſemper fuiſſe diſtinctos Magiſtratus & veluti vicariatus duplicis ſupremæ poteſtatis, Regiæ & Pontificiæ. Nam cum duplex ſit in Vniuerſitate adminiſtrationis ratio, vna Eccleſiaſtica & ſpiritualis, altera politica & temporalis, vt vocant, Eccleſiaſticæ ſemper præfectus fuit Epiſcopus aut Cancellarius, Politicæ Rector. Cancellarius repræſentat Epiſcopum aut ſummum Pontificem in iis quæ ad fidem, religionem & conſcientiam ſpectant, dum licentias impertitur cauetque ne quis ignarus Chriſtianorum dogmatum, aut Facultatis quam profiteri vult, imperitus, aut non orthodoxus ad regimen ſcholarum admittatur: item cenſuris illigat, ab iiſdemq; & à caſibus reſeruatis abſoluit. Hinc olim Pontifices vulgo ad Cancellarium tanquam ad ſuum vicarium ſcribebant, ſi quid vellent in Vniuerſitate fieri. Rector inſtitutionis eſt Regiæ, Comitia indicit, Comitiis præeſt, conſilium habet Academicum, iuriſdictionem exercet, purpuram geſtat, edicta legeſque fert de conſilio ordinum, ſcholarum regimini præeſt, vno verbo in Vniuerſitate Regis vices obit, ſeu Vicariam dignitatem gerit. Vnde cum Reges aliquid Vniuerſitati mandant, ad Rectorem litteras ſuas dirigunt, tanquam ad eum cuius eſt vices ſuas agere. Hinc San-Victorini Canonici de præceſſione cum Benedictinis contendentes *quis dubitet*, inquiunt *contendatque nobis idem ius locumque deberi in Academicis quàm in Regiis ſupplicationibus, cum in iis amplissimus Rector Regis ſuſtineat perſonam?*

Denique Rectoris dignitas Regia ſemper fuit & Regiæ inſtitutionis: Cancellariorum verò Authoritas non ſemper Apoſtolica, nec Pontificiæ inſtitutionis, Quippe valde credibile eſt initio Epiſcopum ipſum in ſua ditione, item Abbatem ſeu Decanum San-Genouefianum in ſua & vtriuſq; Cancellariũ eorum nomine licentias impertiſſe: at quia ſic non poterant generalem & vbique docendi licentiam impertiri, quippe vtriuſque ditionis finibus illorum poteſtas circumſcribebatur & concludebatur, neceſſe fuit ampliorem a ſummo Pontifice poteſtatem & authoritatem obtinere, ſecundùm quam ita ſolent licentiare. EGO N. AVTHORITATE APOSTOLICA QVA FVNGOR IN HAC PARTE DO TIBI POTESTATEM DOCENDI, REGENDI, INTERPRETANDI, OMNESQVE ACTVS SCHOLASTICOS EXERCENDI HIC ET VBIQVE TERRRARVM.

Sigillum Vniuerſitatis. Sunt præterea qui Sigilli Academici cuſtodiam penes Cancellarium olim fuiſſe putant. Nimirum ſic exiſtimant, quod quemadmodum Rex per Cancellarium Franciæ gratias & beneficia ſua expedit, ſigilloque muniri curat: ita & Rector Academiæ per Cancellariũ licentias docendi & benedictionẽ Apoſtolicam quam ipſe dare non poterat, impertiebatur, litteraſq; ſigillo cuius cuſtodiã habebat, muniri curabat. Idq; videtur ſenſiſſe Ludouicus Seruinus l. 1. cauſarũ Forenſiũ in cauſa Hamiltonis, his verbis. *Quant au Chancelier qui eſt en l'Egliſe de Paris, il garde bien les ſceaux de l'Vniuerſité, mais il n'en eſt le Chef: ains le Recteur qui eſt le premier & ſeul en qualité auec l'Vniuerſité és cauſes qui touchent les Eſcholes & les eſtudes. Il eſt vray que le Recteur qui eſt Laic, parce qu'il ne peut pas benir apres que les Eſcholiers ſont paſ-*

sez Maistres & admis au giron de l'Vniuersité, il les presente au Chancelier qui est Ecclesiastic à ce qu'il leur donne la benediction. Mais pourtant il n'a pas la direction & conduite des Colleges ny des Escholiers qui sont és estudes publiques, ains elle appartient à l'Office du Recteur ad quem spectat prouisio Magistrorum qui debent dici scholares, *comme l'ay veu par vn acte de ... enregistré au liure de l'Vniuersité.* Quod hic ait Seruinus Cancellarium esse Custodem Sigilli Academici, si de suo tempore loquitur, alienum est à veritate & ab historia: si de priscis temporibus, id non absque fundamento est.

Hæc enim opinio potest fulciri authoritate Chronici Turonensis, cuius mentionē faciunt Sammarthani in Gallia Christiana sub Bartholomæo Parisiensi Episcopo an. 1223. aientis paulo ante hunc annum *Vniuersitatem Parisiensem cœpisse proprio vti sigillo in præiudicium Cathedralis Ecclesiæ.* Vnde infertur Vniuersitatem ante ea tempora aut non habuisse aliud sigillum quàm Capitulare, aut si proprium, illud penes Cancellarium fuisse. Duo igitur nunc sunt inuestiganda, an Vniuersitas proprium habuerit sigillum ante ea tempora, & penes quem fuerit.

Quod proprium habuerit, non videtur posse dubitari, si attendimus ipsam veterum Corpus litteratorum hominum ab initio constituisse, vt supra demonstratum est: Corporis autem notas certissimas secundum Iureconsultos esse has 4. *Arcam communem, Res communes, Sigillum commune & Actorem seu Syndicum.* Deinde certum est ipsam centum annos in Palatio Suburbano seu in Luparæa regione constitisse extra dominium Ecclesiæ Cathedralis. Tunc ergo si Corpus fuit, Sigillum proprium habere potuit, quod si habuit, non videtur quamobrem eo vti desierit, postquam in Atrium & in montem San-Genouefianum se transtulit. Quanquam forte tum non alio quàm Rectorio vtebatur. Quando nam verò commune illud, quo nunc vtitur, habere cœperit, nemo credo dixerit. Certè antiquissimum esse constat vel ex iconibus insculptis quas præse fert, D. Virginis veluti in throno sedentis, & Diuorum Nicolai & Catharinæ qui ab omni æuo Patroni sunt communes Nationum, seu primigeniæ Vniuersitatis.

An vero Cancellarius Parisiensis eiusdem custodiam habebat? Nihil memini me legere. Scio quidem illum custodem fuisse sigilli Capitularis, & cum temporibus Petri Cambij Episcopi mota fuisset lis inter ipsum & Capitulum de emolumento Sigilli, tandem an. 1215. Pacem fuisse inter eos compositam hac lege vt in expediendis & sigillandis Chartis quæ ad Ecclesiam aut Ecclesias ipsi subiectas & Capitulum pertinerent, nihil emolumenti perciperet, in cæteris quæ ad alios, 4. denarios haberet. *Si vero extranea persona aliqua super rebus quæ ad aliquam personarum vel Ecclesiarum prædictarum pertinebant, litteras seu Chartam vel aliud instrumentum petierit, quatuor tantummodo denarios inde habebit Cancellarius tam pro scriptura quàm pro cera vel sigillo.* At in eo instrumento nihil quidquam de Vniuersitate aut scholaribus, cum tamen tunc temporis ob licentias grauis esset inter Cancellarium & ipsam Vniuersitatem discordia. Imo neque in reformatione eiusdem an. per Robertum Curthonium Cardinalem Legatum facta, sicut nec in Scripto Petri Episcopi, quod ad rationem examinis potissimum spectabat, cuiusque fit mentio in eadem reformatione.

Neque etiam in reformationibus seu statutis ab Honorio III. & Gregorio IX. post Bartholomæum Episc. factis, in quibus multa habentur de Cancellario; Nihil vero de Sigillo, aut quod ipsi Cancellario ablatum fuisset, aut quod Vniuersitas sibi arrogasset. Verisimile autē non est, si in *præiudicium Cathedralis Ecclesiæ* factum fuisset, vt in illo Chronico dicitur contineri, silentio prætermissuros fuisse Episcopum, Cancellarium aut Capitulum, aut cum Vniuersitate iniuriarum non acturos. Itaque cum nihil ea de re expostulatum legamus, alterum è duobus videtur posse inferri, aut non esse verum quod ex illo Chronico refertur, aut si Cancellarius custos tum erat Sigilli Academici, non factam illi fuisse iniuriam, cum in Archiuo repositum est, ac proinde non habuisse vnde quereretur, quod Vniuersitas iure suo vteretur.

Restat 3. ius Episcopi & Cancellarij Parisiensis in Cœtus seu Conuentus Theologorū: legimus enim passim in historia eos sæpe coēgisse & Magistros in Theologia præsertim, ad res fidei & Religionis decidēdas conuocasse, quod munus obeunt hodie Decanus & Syndicus eiusdem Facultatis. Ius autem eiusmodi non

aliunde prouenire videtur, quâ aut ex eo quod in scholis Claustralibus & Atriensibus iurisdictioni Episcopali subiectis docebant: vel ex eo quod iuxta sanctiones Canonicas in singulis Cathedralibus Theologiæ Cathedræ curam & præfecturam habebant Episcopi.

Verum vna tantùm esse poterat, nec ea publica, sed ad instructionem tantummodo Canonicorum, aut ad summum Diœcesanorum Clericorũ. Contra Academicæ omnibus omnium gentiũ patere debent, ac proinde alterius sunt generis, & ab alia iurisdictione pendent, puta ab ea quam Fundator instituerit. Itaque crediderim Episcopum & Cancellarium Parisiensem potestatis & authoritatis suæ terminos prætergressos fuisse, cum omnes Theologos ad docendum intra duos pontes astringere voluerunt; quorum scilicet non erat aut esse poterat scholis publicis locum præscribere.

Ius igitur proprium Episcopi, & sub Episcopo, Cancellarij est Scholam in Episcopio habere Theologicam vel Canonicam, Magistrum præficere eiusque regimini intendere; nec aliud video sacris Canonibus contineri. Imo Petrus Cambius an. 1215. Pacem inter Cancellarium & Capitulum componens, non aliud assignat. Sic enim in instrumento legitur. *Libros in bono statu tenebitur conseruare & TALEM INSTITVERE MAGISTRVM IN CLAVSTRO qui sufficiens sit ad Scholarum regimen & ad Officium quod debet facere in Ecclesia, & ad litteras Capituli, si opus fuerit, faciendas.*

Talis autem Schola, publica non erat, nec Publicarum iuribus gaudere poterat, nec qui sub tali Magistro studuissent, ad Gradus Magistrales promouendi censebantur. Itaque cum an. 1384. Clemens VII. concessit Doctori Claustrali in Decretis eiusque Scholaribus frui iuribus Academicorum, reluctantibus ipsis Academicis, non id se ex iure, sed ex mera sua liberalitate & indulgentia concedere fassus est. Sic enim ait in Bulla data Auenioni 17. Kal. Sept. an. 6. „ Nos cupientes Quæstioni huiusmodi finem imponere ipsamque Ecclesiam specialis in hac parte prærogatiua gratiæ decorare, motu proprio non ad ipsorum Iacobi, Decani & Capituli vel alterius pro eis nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex mera nostra liberalitate prædicto Iacobo, Decano & eius successoribus Decanis ipsius Ecclesiæ & præfatis Capitulo authoritate Apostolica præsentium tenore concedimus, quod deinceps in perpetuum vnus Canonicus prædictæ Ecclesiæ præbendam inibi obtinens, Decretorum & ipsorum Doctor qui in eodem studio insigne susceperit, memorata iura Canonica in dictis Scholis (*Claustralibus*) ordinariè legere valeat....quodque Canonicus eiusdem Ecclesiæ iura prædicta in iisdem Scholis pro tempore, vt præmittitur, legens, verus Regens in iisdem Iuribus perinde reputetur, ac si iura prædicta ordinariè in Vico legeret supradicto. Et quod scholares sui in iisdem scholis perinde tempus ad lecturam Doctorum ipsorum per statuta & consuetudines dicti Studij definitum censeantur complere, ac si in Vico prædicto sub Doctoribus pro tempore in eo regentibus eadem iura audirent. Et quod Canonicus sic legens, illis quibus Doctores Regentes pro tempore in dictis Iuribus in vico prædicto; Scholares verò prædicti illis honoribus, priuilegiis, libertatibus, franchisiis & immunitatibus, quibus scholares sub Doctoribus in ipso vico pro tempore regentibus vti & gaudere noscuntur, vti valeant & gaudere. Volumus autem quod in cæteris Canonicus in dictis Scholis, vt præmittitur, legens & Scholares sub ipso in iisdem Scholis iura audientes, prædicta statuta & consuetudines Facultatis eiusdem seruare & Decano Facultatis & Collegio supradictis obedientiam in licitis & honestis, sicut cæteri Doctores Decretorum ipsorum & Scholares studentes in ipsis dicti Studij impendere teneantur.

Hinc igitur intelligitur Scholam illam Claustralem de iure non potuisse censeri inter Academicas & Publicas: quandoquidem Pontifex singulari priuilegio talem constituit, vnde etiam liquet multo minus posse Cancellarium alibi quàm in Claustro Scholas Publicas collocare. Itaque cum post secessionem Academicorum, de qua dicemus ad an. 1229. M. Philippus cognomento Cancellarius Dominicanos admisit ad docendum publicè, nondum ab Academia in consortium receptos, omnino in leges Vniuersitatis peccauit, potuitque læsæ maiestatis Regiæ conueniri, quod non modò suæ potestatis limites excedere,

dere, sed institutionem Regiam conuellere ausus fuisset: cum ipse licentias quidem impertiri possit, scholas publicas erigere non possit, nisi iuxta leges Academicas à Rectore & Vniuersitate probatæ fuerint, & ij quos ad docendum admiserit, ab eadem Vniuersitate prius in Societatem recepti sint. Quæ causa fuit tam multorum dissidiorum, quæ per 20. annos Academiam turbarunt, totumque eius statum conuulserunt.

Et hinc etiam intelligitur Cantorem Ecclesiæ Parisiensis posse quidem in regionibus Vrbis minores, seu vt vulgò loquimur, PARVAS SCHOLAS constituere & iis Magistros præficere qui legere & scribere doceant, & ad summum primis litterarum elementis & rudimentis informent, non posse verò, qui quod est Vniuersitatis, vltra doceant: vt pluribus statutis, legibus & Senatus-Consultis cautum est.

DE GENERIBVS DISCIPLINARVM Primi Seculi.

RESTAT vt alteram partem status Academici, quæ est de generibus Disciplinarum hocce primo seculo in Academia Parisiensi exercitarum differamus. Imprimis autem certum est ab initio septem Artes Liberales in scholis Palatinis traditas fuisse, vt patet ex historia Monachi San-Gallensis, in qua legitur commissos Clementi adolescentes Imperatori reuerso porrexisse Epistolas & Epigrámata, vnde eorum in Artibus profectum agnouit. Erricus Antissiodorensis ait similiter in Ep. dedicatoria Caluum vndequaque Magistros Artium ad publicas Scholas euocasse. *Id vobis singulare studium effecistis, vt sicubi terrarum* MAGISTRI *florerent* ARTIVM, *hos ad* PVBLICAM ERVDITIONEM *vndequaque vestra Celsitudo conduceret.* Et infra. *Ita namque spretis cæteris in eam mundi partem, quam vestra potestas complectitur,* VNIVERSA OPTIMARVM ARTIVM STVDIA *confluxerunt.*

Iis præsertim delectabatur Carolus, & ipse nonnunquam aut solutâ aut strictâ oratione scribebat. Hinc in eius gratiam edidit Alcuinus libellum septem Artium, & specialem Dialogum de Rhetorica, in quo Carolum secum disputantem inducit: ei verò hoc Epigramma præfixit.

Qui rogo Ciuiles cupiat cognoscere mores
Hæc præcepta legat quæ liber iste tenet.
Scripserat hæc inter curas Rex CAROLVS AVLÆ
Albinique simul: hic dedit, ille probat.
Vnum opus amborum, dispersi causa duorum:
Ille Pater Mundi; hic habitator iners.
Neu temnas modico LECTOR *pro corpore Librum.*
Corpore prœmodico mel tibi portat apis.

Et in Dialogo de Grammaticâ sic Discipulus Magistrum rogat. *Quos toties promisisti septenos Theoristicæ Disciplinæ Gradus, nobis ostende.* Et M. *Gradus, quos quæritis (& vtinam tam ardentes sitis semper ad discendum quàm curiosi modò estis ad videndum) Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Geometria, Musica & Astrologia. Per hos enim Philosophi sua contriuerunt otia atque negotia: iis namque Consulibus clariores effecti; iis Regibus celebriores; iis videlicet æternâ memoriâ laudabiles; iis quoque sancti & Catholici nostræ fidei Doctores & defensores omnibus Hæresiarchis in contentionibus publicis semper superiores extiterunt. Per has verò, fily charissimi, semitas vestra quotidie currat adolescentia; donec perfectior ætas & animus sensu robustior ad culmina Sanctarum Scripturarum perueniat: quatenus hinc inde armati vera fidei defensores & veritatis assertores omnimodis inuincibiles efficiamini.*

Porro vt erat Carolus vir Ordinis amator, singulis Disciplinis Scholas & Professores assignauit, ne sibi inuicem obstreperent, vtque singuli vni duntaxat professioni intenti melius officium suum exequerentur: imitatus proculdubio

Theodoſium, qui in Auditorio Capitolino multiplices ſcholas diſponi voluit à ſe inuicem muris diſcretas, ne Diſcipuli vel Magiſtri ſibi obſtreperent, *neue linguarum confuſio permixta vel vocum aures quorundam aut mentes à ſtudio litterarum auerteret.* Hunc autem ordinem cum inſtituiſſet Carolus, optauit ab Alcuino comprobari: & ille verè ne an ironicè, reſcripſit vnum ſe non probare, quod ſola Poeſis e Regia exularet, forte quia Magiſtrum non habebat, vt reliquæ, ſingularem; cætera verò tam eleganter & accuratè eſſe diſpoſita, vt nihil deſiderari poſſe videretur. Sic ergo ille Poëmate 221. ad Carolum.

Hæc mihi cuncta placent, iſte eſt laudabilis Ordo.
Quid Maro verſificus ſolus peccauit in Aula?
Non fuit iſte pater tam dignus habere Magiſtrum,
Qui daret egregias pueris per tecta Camœnas?
Quid faciet Beleel Heliacis doctus in Odis?
Cur rogo non tenuit Scholam ſub nomine Patris?
Quid faciet tardus canuto vertice Drances
Conſilio validus, gelida eſt cui dextera bello?
Zacheus arborem conſcendit paruus in altam,
Vt videat turbam Scriptorum currere circum
Literulis, Chartis miſeris ſolatia præſtat.
Non tangat, caueat puerorum ſportula dextras.
Iam tenet Ordo ſuum propriè nunc quiſque Magiſtrum,
Presbyter Egregius toto ſub pectore plenus
Iſte Sacerdotes factis & voce gubernat
Ante illos gradiens clariſſima forma ſalutis.
Ordo Miniſtrorum ſequitur te Ieſſe Magiſtrum,
Vox tibi forte ſonat Chriſti taurina per Aulam:
Vt decet ex alto populis pia verba legenti.
Candida Sulpicius poſt ſe trahit agmina lector,
Hos regat & doceat certis ne accentibus errent,
Inſtituit Pueros Idithun modulamine ſacro,
Vtque ſonos dulces decantent voce ſonora.
Quot pedibus. numeris, rithmo ſtat Muſica, diſcant.
Noctibus inſpiciat Cœli mea filia ſtellas,
Aſſueſcatque Deum ſemper laudare potentem,
Qui Cœlum ſtellis ornauit, gramine terras,
Omnia qui verbo mundi miracula fecit.

Idem Poëm. 159. Corionem ſeu Coridonem amicum & Diſcipulum olim ſuum, quem in Palatio docentem reliquerat, arguit, quod qui prius ſummâ nominis celebritate docuerat, & multa venuſtè & eleganter verſibus mandarat, nunc obtorpeſcat, & Palatinis delicijs captus genio indulgeat.

Qui ſophiæ libros primis lac ore ſub annis
Suxiſti & labris vbera ſacratius.
Dum tibi dum maior per tempora creuerat ætas,
Tunc ſolitus fueras ſumere corde cibos.
Fortia de gazis veterum & potare falerna,
Senſibus & fuerant peruia cuncta tuis.
Quidquid ab antiquo inuenerunt tempore Patres,
Nobile cuncta tibi prodidit ingenium.
Ac Diuina tuis patuit Scriptura loquelis,
Ædibus in ſacris dum tua vox reſonat.
Quid tua nunc memorem Scholaſtica carmina vatis
Queis cunctos poteras tu ſuperare ſenes!
Viſcera tota tibi cecinerunt atque capilli,
Nunc tua lingua tacet. Cur tua lingua tacet?
Nec tua lingua valet forſan cantare Camœnas,
Atque ſopor dormitlingua tibi, Coryon..

Dormit & ipse meus Corydon Scholasticus olim
Sopitus Baccho. Væ tibi Bacche Pater.
Tu quia tu quaris sensus subuertere sacros,
Atque meum Coryon ore tacere facis.
Ebrius in tectis Corydon Aulensibus errat
Nec memor Albini, nec memor ipse sui.

Suam quoque ibi habuit Alcuinus Scholam quam describit Carm. 222.

In te personuit quondam vox Alma Magistri
Quæ sacros sophia tradidit ore libros.

Porro ex supradictis etiam patet suas in Palatio fuisse Theologiæ Scholas. Vnde Alcuinus Athenen Gallicam longè anteponit Græcæ; propterea quod vt ipse ait in Ep. 10. ad Carolum, *Græca tantummodo Platonis erudita Disciplinis, septenis informata claruit Artibus*: nostra verò *insuper septiformis S. Spiritus plenitudine ditata omnem secularis sapientiæ excellit dignitatem.* Et in Dialogo de Grammatica, Discipulus de quodam Diogenis alumno, qui minis & metu baculi à præceptore diuelli non poterat, loquens subdit, *At si ille amore secularis sapientiæ flagrans, cœlestis verò quæ ad vitam ducit perpetuam, ignarus sic ardenter Magistrum sequi persistebat, quanto magis Nos tua, Magister, ingredientem vel egredientem vestigia sequi debemus, qui non solum Litterario nos* LIBERALIVM STVDIORVM *itinere ducere nosti, sed etiam meliore Sophiæ via, quæ ad vitam ducit æternam?* Similiter Ionas Aurelianensis de Caroli M. instituto loquens lib. 1. de Cultu Imaginum sic ait. *Eius memorabilis viri solertissimo studio & feruentissimo desiderio actum est vt Domino opem ferente in sibi commissis Ecclesiæ filiis &* LIBERALIVM ARTIVM *apprimè* DISCIPLINA & DIVINARVM SCRIPTVRARVM *perfecta polleret intelligentia.* Certum est igitur in Palatio fuisse scholas diuinæ & humanæ litteraturæ: seu duplicis Facultatis, Theologiæ & Artium. Et vt sub Theologia continebatur Ius Canonicum, quod non nisi longo post tempore distinctam habuit professionem; ita Artes suo ambitu complectebantur Medicinam, cuius elementa verisimile est tradidisse Philosophos in rebus Physicis: donec tandem ipsa circa an. 1160. Scholam quoque propriam & professionem habere cœpit.

Decurso autem humaniorum litterarum & Philosophiæ stadio ad Theologicas Scholas vt hodie patebat aditus, teste eodem Alcuino Comment. in Ecclesiasten c. 1. *Nisi prius*, inquit, *relinquamus vitia & pompis seculi renunciantes expediti nos ad aduentum Christi præparauerimus, non possumus dicere* OSCVLETVR ME OSCVLO ORIS SVI. *Haud procul ab hoc ordine Doctrinarum & Philosophi sectatores suos erudiunt, vt primum Ethicam doceant, deinde Physicam interpretentur, & quem in his profecisse perspexerint,* AD THEOLOGIAM *vsque perducant.*

Hinc intelligimus Scholasticos qui in septenis Artibus, quarum Ordinem supra ex Dialogo de Grammatica retulimus, profecissent, & de iis interrogati atque examinati ad quæsita optimè respondissent, ad Theologiæ Sholam admitti solitos fuisse. Itaque primùm imbuebantur Grammatices rudimentis: deinde transibant ad Rhetoricam: postea ad Philosophiam, cuius tres erant partes, Physica, Ethica, Logica. Physica complectebatur Arithmeticam, Astronomiam, Astrologiam, Mechanicam, Medicinam, Geometriam, Musicam: vt legimus in Dialogo de Rhetorica editionis Duacensis. Atque hic locus nos admonet, vt quæ post decursum Liberalium Artium studium ratio fuerit promouendorum Magistrorum, inquiramus.

DISSERTATIO DE ANTIQVA PROMOTIONE ad Magisterium in Vniuersitate Parisiensi.

MAgistri duplicis erant generis: alij aliunde veniebant ad hanc Academiam:alij confecto studiorum cursu in Academia ad Magisterium promouebantur. Non videtur dubitandum, quin illi qui peregrè veniebant, examen prius subirent, aut scriptinoe, vel alia ratione Doctrinæ suæ capacitatem probarent, quàm ad regendum admitterentur. Qui mos olim Athenienses & Lugdunenses scholas maximè commendauit. Nam teste Errico Antissiodorensi in vita S. Germani quisquis Artium Lugduni profitendarum studio afficiebatur, non ante Professorum Albo inscribi merebatur, quàm diligentiam suam aut profectum probâsset, vno verbo quàm aliorum calculo admissus fuisset: vt in Academia Lugdunensi supra docuimus fol.

Et quoniam plurimum intererat Ecclesiæ & Regni, non tantum vt quis eam artem calleret quam professurus erat, sed etiam vt fidei orthodoxæ puritatem haberet, à viro Ecclesiastico docendi licentiam obtinebat: nempe ab Apocrisiario seu Archicapellano, quandiu Musæ in Palatio habitarunt; deinde ab Episcopo aut alio eius vices gerente, postquam inde migrarunt. Quam qui non fuerant consecuti, ex Academiæ statutis & legibus docere non sinebantur. Et hoc est quod Abailardus ait sibi sæpe obiectum fuisse à Magistris Parisiensibus, quod nempe nulla authoritate neque Apostolica neque Ecclesiastica seu Episcopali docere „ præsumpsisset in Theologica Facultate, vt notauit etiam Hemeræus cuius verba „ ad illustrationem Loci ex Ep. 1. Abailardi desumpti non pigebit referre. Istam „ facultatem legendi in Theologiæ scholis Pontificia aliquando indulgentia muniri „ oportuisse subindicat locus Abailardi scribentis sibi ab æmulis obiectum esse, „ quod nulla eiusmodi gratia concessioneque vallatus ad legendum se tamen „ addidisset, petijsseque eos, vt qua cum Abailardo multi adhuc peccarent, „ temeritas reprimeretur, qui nulla aut Pontificia aut Ecclesiastica Cancellarij „ Facultate commendati, publicæ tamen professionis nomen ac munus sibi assu- „ rent. Verba sunt eius Ep. 1. c. 9. DICEBANT *ad damnationem libelli satis hoc* „ *esse debere, quod nec Rom. Pontificis, nec Ecclesia authoritate commendatus lege-* „ *re publicè præsumpseram, atque ad transcribendum pluribus eum ipse præstitissem.*

Ita agebatur cum iis qui aliunde veniebant. Qui vero Academici erant alumni & qui post curriculum studiorum confectum ad Magisterium aspirabant, eos longè pluribus circunstantiis & gradationibus adstringebāt, vt discimus ex libello de disciplina Scholariū, qui vulgo Boëtio sed malè adscribitur; cuius vero authorem nos putamus esse Ioannnem Scotum seu Erigenam: quanquam enim ille de Academiæ Atheniensis consuetudine loqui videatur; omnino tamen Parisiensem describit, qualis fuit primo seculo. Et de eo videtur loqui Anonymus nescio quis Author Tractatu de origine & diuisione Artium, qui legitur ad calcem Epistolarum Clemētis IV. in MS. San-Victorino, quique falsò tribuitur Richardo de S. Victore: quippe ait Ioannem Scotum suis temporibus emisisse libellum de decem Categoriis. Author verò de Disciplina Scholarium talem librum se emisisse innuit sic aiens c. 1. *visis autem leuita tum scientiis de Speculatione Porphyriana Vniuersalium quæ ab Aristotele monstra vocantur, attendendum est ad ipsius Categorias necessarias, quæ lucè expositionis in commentariis nostris bis patefecimus.*

Sic autem habet in Tractatu de origine & de ordine seruando in legendis Artibus. *Prima omnium comparanda est Eloquentia. Et ideo incipienda est Logica deinde per Ethicam pacificandus oculus mentis, sic ad Rhetoricam transeundo.*

Ægyptus est Mater artium, de Ægypto venerunt in Græciam, de Græcia in Italiam... primus Theologus apud Græcos Linus fuit: Apud Latinos Narratio

fuit & nostris temporibus Ioannes Scotus de decem Categoriis. Atqui author de Disciplina Scholarium agit etiam de Categoriis, earumque necessitatem ait esse maximam. Vnde crediderim libellum istum de Categoriis ab eodem editum.

Sed vt vesit, ita vult Tironem seu Candidatum Magisterij sese exercitare ad faciliorem Gradus istius consecutionem. 1. Vt assuescat discrtè & eloquenter exprimere concepta mentis: vt si quid proponatur quod illico soluendum sit, explicet facile, nec indigeat ad libros recurrere quemadmodum Lucretius quidam, qui cum sibi quæstio soluenda proponeretur, non ante respondere poterat, quàm libros & codicillos consuluisset.

2. Paranda erat illi copia librorum pro facultatibus suis, vt ad eos cum opus esset, recurreret non ita tamen illis fidens, vt nihil ipse inueniret. *Miserrimi enim est ingeny semper inuentis & non inueniendis vti:* qualis erat Iugius Montani Discipulus qui tam religiosè iurabat in verba Magistri, vt singula eius dicta non secus ac oracula quædam veneraretur, quæ diligenter in tabellis & codicillis describebat: nec aliud ipse factus Magister discipulis enarraret, quam quæ in commentariis suis continebantur. Vnde sæpè cum sibilo irrisus abibat.

3. Comparandi erant scholastici, quos priuatim doceret, librorumque intelligentia atque aliis rudimentis informaret, vt quæ ipse didicerat, peritè enunciare posset, ac expressione frequenti vsum randem eleganter loquendi compararet. *Alios namque docere*, inquit, *est propriæ Facultati indulgere.* Porro eiusmodi homines hodie vulgo vocamus Repetitores, Veteres vero, Prodoctores, Subdoctores, Prodidascalos appellabant.

4. Eiusmodi Scholasticos vult Candidatum suum allicere conari comitate sua, beneuolentia, suauitate morum, vt cum opportunitas docendi aderit illorum saltem præsentia & iucundo beneuoloque aspectu recreetur, donec alios sibi auditores comparauerit.

5. Iubet eorum scholas frequentare, quorum calculo & suffragio Magisterij Gradum titulumque consecuturus erat. Lectionum explicationibus interesse, disputare, modò arguere, modò respondere, obiecta diluere, actibus interesse cæteraque munia Scholastica obire ad probandã peritiã & capacitatẽ. Ei vero qui secus faciebat, vel ignorantiæ, vel superbiæ imputabatur, nec is facile postea Magistrorum calculis admittebatur. Sic enim author loquitur. *Quinto vt quorum gratia coronandus est, fauore illorum Scholas semper peripateticè obambulet, curialiterque opponat, proteruientesque acriter remordeat, diligentiusque pro tempore respondeat, ne si muta fuerit voluntas, ignorantiæ imputetur, cæcitati, vel arrogantiæ temeritati.*

Talis fuit Scholarum obambulatio ante Collegiorum institutionem. Nam Scholastici qui ad Gradum Magisterij aspirabant, Magistrorum Scholas frequentabant, disputabant, arguebant, interrogabant: vt patet vel vnico exemplo Petri Abailardi, qui Discipulos M. Guillelmi Campellensis, immò ipsummet Magistrum ira exercuit & exagitauit, vt antiquas sententias mutare coëgerit. Hodie etiamnum aliquid simile vsurpamus in disputationibus quotidianis, hebdomadariis & actibus solennibus: obseruantque etiam fere Theologi toto licentiæ tempore.

6. Post eiusmodi exercitationes, die promotionis præsentibus Magistris & sociis, eorum suffragio admittebatur & insigne Magistrale accipiebat, seu vt loquitur Author c. 6. *Magistralia Paludamenta* contrahebat. Paludamenta inquam, nempe vt ego existimo, Capucium, *Capperonem* à Cappa vulgus vocat, quo caput operiebant, cuius loco pileum & biretum hodie accipiunt Candidati. Accipiebat autem à Magistro proprio cuius lectiones exceperat, & à quo ante diem promotionis ad ædes & scholas Comprofessorum deductus fuerat vt ex historia patebit. Magistri autem testificatione seu tabulis testimonialibus ita eis opus erat, vt non aliter admitti possent, quemadmodum existimat Paschasius ex his Petri Abailardi verbis, cui obiiciebatur. *Quod sine Magistro ad Magisterium Diuinæ Lectionis accedere præsumpsisset.*

7. Assumpto habitu & insignibus Magisterij Nouus ille Magister e Cathedra seu suggestu breui oratione gratias agebat iis, quorum suffragio promotus fuerat, item & sociis, commendabatque illorum humanitatem cæterasque virtutes, quibus prælucebant. Testis idem author. *Cum autem dies summæ promotionis af-*

fuerit, breui schemate compendiosoque affatu commendetur veneranda Sociorum collectio. Id. vt commentatur D. Thomas, seu vt aliqui putant, THOMAS ANGLICVS, Congregatio sociorum suorum ipsum præsentia sua honorantium *laudetur breui harenga & oratione compendiosa.* Quem morem huc vsque video apud nos obseruari: nam cum Candidatus in actu solemni donatur artium laurea & pileum accipit, solet e Cathedra Magistrali, Rectori si adsit, Cancellario, Examinatoribus, Magistro seu Professori suo, sociisque item suis gratias agere, acceptique beneficij & honoris tum erga eos, tum erga Academiam se pollicetur perpetuò memorem fore: tales quoque fere paranymphicæ celebritates in cæteris Facultatibus fieri consuetæ.

Denique promotio ista festiuo conuiuij apparatu terminabatur: vt ex eodem authore intelligimus: statim enim post verba proximè allata subiungit, *Sicque ad* HONORIS INITIALIS *incrementa intrepide procedendum est decenti ornatu, festino apparatu si facultas suppetit, cunctis, vel ad libitum eiusdem saltem professionis splendidè procurato* quibus verbis duo innuit, quæ in hac Academia diu obseruata legimus, nimirum vt Nouus Magister vestem haberet nouam, non consarcinatam; propriam, non mutuatitiam; & Magistros imò & condiscipulos selectos conuiuio exciperet. Quod fieri vetuit Robertus Curthonius Cardinalis Legatus Reformatione an. 1215. *In Principiis & Conuentibus Magistrorum, & in Responsionibus vel oppositionibus Puerorum vel Iuuenum nulla fiant Conuiuia. Possunt tamen vocare aliquos familiares vel socios, sed paucos.* Idem vetat donaria fieri vestium aut alia eiusmodi, præsertim à pauperibus quæ solebant antiquitus Magistris fieri. Item pro licentia Cancellario pecuniam dari, aut dandi fidem præstari.

Quæret aliquis quo ordine & quoto annorum spatio Cursus ille Artium compleretur. Video hunc fuisse Ordinem, vt post 4. ad minus annos in Grammaticâ consumptos, Logicam deinde Rhetoricam aggrederentur, vel contra postea verò ad cæteras Philosophiæ partes transirent. Video quoque Cursum sex annorum spatio fuisse legibus definitum. Vt in prædicta Reformatione habetur. Ex qua etiam, vt & ex libello de Disciplina Scholar. agnoscimus Nemini olim aditum patuisse ad Magisterium, qui non deinde regeret Parisius aut alibi, vel se recturum saltem per biennium iuramento non sponderet. Vnde tanti fiebat Magistri nomen, vt ipsi etiam Cardinales illud cæteris omnibus nominibus & appellationibus præponerent: vt ex historia patebit.

SECVNDVM SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS,

AB ANNO 900. VSQVE AD AN. 1000.

HOC seculum vocatur ab omnibus Chronologistis *Infelicissimum*, eo quod raros viros insignes & doctrina celebres tulerit, qui aut ingenij sui specimen ederent posteritate dignum, aut hæreses confutare possent, nihilque fere memorabile contineat præter Bella Normanorum, qui toties repulsi, toties Galliæ spoliis ditati in ea tandem fixam stabilemque sedem posuerunt & Francici sceptri quod in manus imbelles inciderat, ad Capetianos transmissionem.

Antonius Sabellicus l. 1. Ennead. 9. deplorat huius seculi barbariem & feritatẽ reuera lugendã. Tum enim templa Deo consecrata impune profanabantur, bona Ecclesiastica rapiebantur, Episcopatus & cætera pinguiora Beneficia inuadebantur & possidebantur à Laicis & vxoratis: disciplinæ omnes contemptui erant, eloquentia nullius pretij, vno verbo nulla virtus inter homines, omnia vitiorum genera passim in toto orbe regnabant. Tanta autem tum fuit Scriptorum penuria aut incuria, vt quid actum sit hoc seculo, quid ve aliqua memoriâ dignum contigerit, fere ignoretur, aut si quid scriptum est, tam incuriosè id factum & indiligenter, vt ex eo veritas vix agnosci possit.

De eadem re queritur Glaber Rodulphus Monachus Antissiodorensis, deinde Cluniacensis, qui ad Odilonem Abbatem scripsit Historiarum libros 4. ab an. 900. ad an. 1037. ille igitur in Præfatione sic ait. *Iustissima Fratrum studiosorum querimonia interdumque propria sæpius permotus cur diebus nostri temporis non quispiam existeret, qui futuris post nos multiplicia hæc quæ videntur fieri tam in Ecclesiis Dei quam in plebibus minime abdenda, qualicumque styli pernotatione mandaret.*

Infelicitatis autem huiusce causam hanc affert Genebrardus, quod per annos ferre 150. Pontifices numero 50. à Ioanne scilicet VIII. ad Leonem IX. qui primus post tot annos veluti alter Aaron antiquam Pontificum integritatem è cœlo in sedem Apostolicã reuocauit, à virtute Maiorum omnino defecissent Apostatici Apostatici ve potius dicendi quàm Apostolici. Huius mali reos facit Germanicos Imperatores, qui sublatis electionibus Pontificũ Canonnicis pro libidine & arbitrio & sæpius pro pecunia in sede collocabant Pontifices, nec vllum sedere in Cathedra Petri patiebantur, quem non ipsi promouissent, aut promotum non confirmassent.

Hoc vno tamen idem Seculum felix esse putat idem Author, quod Septentrionales populi suis se mouentes sedibus & ad Christianas regiones migrantes dem susceperint: imo ad eos sacri Concionatores profecti Moscouitas, Suecos, Polonos, Sclauos, Hungaros ad Christi fidem conuerterint: tumque illustres

Ne mergatur in inferis.
Sed lætetur cum ſuperis,
Et vt Deo dent hoſtiam
Quæ purget eius animam.
Tunc omnes Deo ſupplicant
Cum lachrymis & rogitant.
Tenent Candelam ſinguli
Pontifices, presbyteri,
Tyrannum excomunicant,
Et viuentem mortificant.
Omnemque cœtum militum
Qui dederunt auxilium.
Poſthæc defunctum efferunt,
Et honeſtè ſepeliunt,
Eiuſque ante tumulum
Commendant Deo ſpiritum.
In requie ſit anima
Nunc & per cuncta ſecula.
Amen Amen fiat ita,
Dicat omnis Eccleſia.

Fulconi ſuccedit Heriuæus Hucbaldi Comitis ex Sorore nepos & Caroli Simplicis Cancellarius, vir quoque in Palatinis ſcholis educatus, & e Palatio ad ſedem Remenſem annitente Rege promotus: eius eximias laudes prædicat Flodoardus l. 4. c. 11. *Sequitur*, inquit, *in Pontificatu Remenſi Domnus Heriuæus ex Aula quoque Regis ad Epiſcopatum aſſumptus, vir genere nobilis, nepos videlicet ex ſorore Hucbaldi Comitis, qui iuuenis quidem ad hunc prouectus eſt honorem exequentibus & ritè celebrantibus eius ordinationem Riculfo Sueſſionum Epiſcopo, Dodilone Siluanectenſi, cæteriſque Diœceſanis conſenſum præbentibus & Decretum huius ordinationis corroborantibus. Qui mox huic adeo gradui ſe ſe exhibere ſtuduit habilem, bonis omnibus præbens amabilem, ipſis etiam ſenibus imitabilem, benignus amator exiſtens pauperum, largus ſolator, multumque miſericors recreator lugentium miſerorum, Eccleſiaſticis apprimè conſiliis eruditus ac pſalmodia præcipuus, & huius exercitatione limatus, animo vultuque iucundus, ſuauis atque mitiſſimus omnique bonitate conſpicuus, Pater cleri ac totius Populi pius Patronus, tardus ad iraſcendum & velox ad miſerandum, amator Eccleſiarum Dei & fortiſſimus ouilis ſibi commiſſi cum Dei virtute defenſor.*

Statim autem poſtquam adeptus eſt ille Archiepiſcopatum, interfectores Fulconis ſolenniter diris deuouet, & ſacris arcet. Cuius deuotionis exemplar ex codice MS. Nicolai Camuzati Canoniei Trecenſis legitur in 2. Tomo Annal. Francorum. Eſtque eiuſmodi.

Anno 900. Dominicæ incarnationis pridie non. Iul. Primo ſcilicet die quando 900.
ordinatus eſt Heriuæus in Archiepiſcopatu Remenſi Epiſcopus, lecta eſt excomunicatio hæc quæ ſequitur in Eccleſia S. Mariæ Remis preſentibus Epiſcopis infra ſcriptis. Hæriuæus nomine non merito Remorum Archiepiſcopus, Riculfus Sueſſionum Epiſcopus, Heidolo Nouiomagenſium Ep. Dodilo Cameracenſium Ep. Herimandus Morinenſium Ep. Otgarius Ambianenſium Epiſcopus, Honoratus Beluacenſium Epiſcop. Mancio Catalaunenſium Epiſc. Rodulfus Laudunenſiũ Ep. Offridus Siluanectenſium Ep. Angelramnus Meldenſium Ep. Norum ſit omnibus vbique ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus tam Clericis quã Laicis, quod Nos & Commiſſa nobis omnis Eccleſia nimia perturbatur triſtitia pro inaudita re poſt perſecutionem temporis Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum de occiſione nimirum Patris & Paſtoris noſtri Fulconis ab impiis impiè perpetrata, qui pro Regni vtilitate & totius S. Eccleſiæ ſtatu pro viribus die noctuque deſudans, ac ſeipſum in defenſione omnium Eccleſiarum, in hoc Regno conſiſtentium muro protectionis opponens. Res enim earum à Balduino Comite filio Balduini ac Iudith contra omnem legem & diuinam & humanam peruadebantur. Ideo ab ipſius Balduini hominibus Winemaro, Euuerardo & Ratfrido cæteriſque eorum complicibus interfectus crudeliſſimè occubuit. De eius morte totius Eccleſiæ ordo atq; profeſſio meritò contriſtatur & lamenta compaſſionis ex intimis cordium ſuſpiriis emittit. Quia igitur tale ſcelus noſtris temporibus perpetrare non timuerunt, quod antea niſi forte à Paganis in Eccleſia non eſt actum, in nomine Domini & virtute ſancti Spiritus, nec non authoritate Epiſcopis per B. Petrum Principem Apoſtolorum diuinitus conlata ipſos à S. Matris Eccleſiæ gremio ſegregamus, ac perpetuæ maledictionis anathemate eos condemnamus, vt eorum aliquando per hominem non fiat recuperatio, nec vlla inter Chriſtianos conuerſatio. Sintque maledicti in Ciuitate maledicti in agro. Maledictum horreum eorum & maledictæ Reliquiæ eorum. Maledictus fructus ventris eorum & fructus terræ illorum, armenta boum ſuorum & greges ouium ſuarum. Maledicti, ſint ingredientes & egredientes, ſintque in domo maledicti in agro profugi.

» Intestina in secessum fundant, sicut perfidus & infelix Arrius Veniantque su-
» per illos omnes illæ maledictiones, quas Dominus per Moysem in populum diui-
» næ legis præuaricatorem se esse intentauit, sintque Anathema maranatha
» & pereant in secundo aduentu Domini, insuper quidquid maledictionis sa-
» cri Canones & Apostolicorum virorum Decreta decernunt super homicidis &
» sacrilegis. Nam illos sacrilegorum nomine notamus, qui in hunc Christum Domi-
» ni manum mittere ausi sunt. Omne super illos ac perpetuũ interitum per iustissi-
» mam diuinæ animaduersionis sententiam congeratur. Nullus ergo eis Christia-
» nus vel Aue dicat. Nullus Presbyter Missas aliquando celebrare, nec si confirma-
» ti fuerint confessiones eorum recipere vel sacro-sanctam communionem eis nisi
» resipuerint, etiam in ipso fine vitæ suæ præsumat vnquam dare, sed sepultura asini
» sepeliantur, & in sterquilinium super faciem terræ sint, vel sint in exemplum op-
» probrij & maledictionis præsentibus generationibus & futuris. Et sicut hæ lu-
» cernæ de nostris proiectæ manibus hodie extinguuntur, sic eorum lucerna in
» æternum extinguatur.

Post mortem Fulconis Remigius Antissiodorensis, quem è scholis Palatinis ad [Scola Turonensis.] Scholarum Remensium institutionem ab eo euocatum fuisse diximus, Lutetiam regressus est, ibique vt ante Litterarum professionem resumpsit, vbi inter alios Discipulos habuit Odonem, dictum postea Cluniacensem Abbatem, annos natum circiter 20. qui cum in scholis Turonensibus Grammaticæ præceptis sufficienter imbutus fuisset, ad maiores se contulit, & in Philosophia Remigij auditor fuit. De eo sic habet Ioannes Monachus Cluniacensis Odonis discipulus. *Decimo nono ætatis suæ anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammaticæ Laribus est instructus: deinde apud Parisium dialectica Musicaque à Remigio doctissimo viro est instructus.* Et alio loco. *His diebus Parisium adiit, ibique Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, Marcionem in liberalibus artibus frequenter lectitauit.* anno vero 911. ad Bernonem se contulit annos natus 30. cum quo per 15. annos conuersatus, anno tandem 926. factus est Abbas Cluniacensis.

Ex hoc autem loco intelligimus Scholas B. Martini Turonensis ab Alcuino institutas non omnino adhuc contabuisse hisce temporibus: in quibus ante fuerat quoque educatus Willebertus Turonensis, sacri Palatij presbyter factus sub Carolo Caluo; postea Catalaunensis Episcopus: nam interrogatus ab Hincmaro Remensi, à quo consecratus est an. 868. vnde oriundus esset, & vbi educatus; respondit se natione Turonum in Scholis Turonensibus fuisse institutum liberalibus disciplinis. Extat Instrumentum vetus ad calcem tom. 2. Conciliorum Sirmondi de promotione Willeberti, in quo hæc verba leguntur. *In præsentia veniens interrogatus est vnde esset. Isque respondit, pago Turonis oriundus. Iterum interrogatus, cuius conditionis esset. Et ille peccatis quidem obnoxius, sed Dei gratiâ natus liber. Item vbi didicisti? item ipse,* IN SCHOLA TVRONICA LIBERALIBVS DISCIPLINIS *erudiendus traditus sum. Item cuius es ordinis, vel cuius es ordinatus? Item ipse præsentis Patris mei Domini Herardi per singulos gradus vsque ad Diaconum sum ordinatus, postea autem ab eodem patre meo Herardo litteris ad Herpoinum datis Presbyterij onus suscepi.* Sed qualescunque tandem fuerint scholæ istæ, certum est ex iis sicut ex cæterarum Vrbium scholis tanquam e minoribus & priuatis, ad Parisienses vt ad maiores & celebriores conuenire solitos fuisse, quicunque altiores disciplinas haurire vellent.

Eodem anno 5. Kal. Nouemb. obiit Alfredus ille magnus Anglorum Rex, Oxoniensis Academiæ fundator, postquam regnauit an. 29. mensibus 6. Eodemque Vverefridus Anglus, cuius operâ præfatus Princeps in eiusdem Academiæ institutione vsus fuerat. Alfredo successit Edwardus I. eius filius & ipse litterarum quoque parens. Quippe initio huiusce seculi Cantabrigiensem Academiam instituisse dicitur, vel secundum nonnullos instaurasse: in cuius mentionem quoniam incidimus, non erit forsan ingratum lectoribus accipere, quod de huiusce Academiæ fundatione scribunt nonnulli Authores Angli: quorum aliqui eam Parisiensi & Oxoniensi longè vetustiorem faciunt.

Sic igitur aliqui scribunt, Arthurum Britanniæ Regem in constitutionibus [Dissertatio de Acade-] an. 581. meminisse Scholæ Cantabrigiensis, quasi iam ante institutæ, eamque

voluisse conseruari: atque in hanc rem diploma Londini edidisse: At id alij vel ex hoc falsitatis arguunt, quod nec Arthurus vnquam Britanniæ Rex fuerit, nec si fuit, vnquam Londinum occuparit. Alij communiter scribunt prædictæ scholæ institutionem deberi Sigiberto seu Seberto Orientalium Anglorum Regi circa an. 630. idque probant ex Rescripto Honorij I. quem illic aliquandiu studuisse ferunt. Porro vtriusque opinionis fundamenta ex Rescriptis Regum & Bullis Pontificum desumuntur, quæ in Historiola quadam vetusta Cantabrigiensis Academiæ leguntur. Sic ergo edicit Arthurus.

[margin: ...mia Cantabrigiensis institutione.]

Arthurus Regali à Deo fultus dignitate Omnibus suis salutem. Quia Omnipotens Deus per misericordiam clementiæ absque vllo antecedente merito sceptra Regis mihi largitus est, libenter ei ex eo quod dedit, retribuo. Ideirco eius gratiâ eruditus pro amore cœlestis patriæ remedióque animarum Antecessorum meorum Britanniæ Regum, pro augmentatione insuper Reipub. Regni mei Britanniæ ac profectu spirituali Scholarium in lege Domini iugiter Cantabrigiæ studentium, consilio & assensu omnium & singulorum Pontificum & Principum istius Regni & licentia sedis Apostolicæ statui præsenti scripto & firmiter decerno, vt Ciuitas Scholarium prædicta, vbi hactenus splendorem scientiæ & lumen doctrinæ gratiâ fauente Conditoris mei prædecessores acceperunt, à publicis vectigalibus & operibus onerosis absoluatur, vt in quietudine Doctores inibi & scholares valeant Doctrinæ studio inhærere, sicut gloriosus Rex Britanniæ Lucius decreuit Christianitatem amplectens prædicatione Doctorum Cantabrigiæ. Quamobrem sint Scholares atque Doctores Cantabrigiæ manentes in tranquillitate perpetua tuti, priuilegiis muniti Regalibus cum suis rebus & familiaribus ab omnibus secularibus, nec non à Regalibus tributis maioribus seu minoribus. Datum anno ab incarnat. Dom. 531. 7. die Aprilis in Ciuitate Londinensi.

Refert ergo, si diis placet, Arthurus originem & fundationem Scholæ Cantabrigiensis ad Lucium I. Angliæ Regem, quem aiunt omnium Regum primum Christianam fidem fuisse amplexum circa an. Christi 180. priuilegiaque illi Scholæ concessisse, quam iam etiam ante supponit institutam, nondum verò Priuilegiis Regiis donatam. Quis tales ferat fabulas? sed quis risum tenat, cum videt Vniuersitatis, Graduum Doctoralium, Cancellarij & Rectoris in Bulla Honorij I. fieri mentionem, plurimorumque Antecessorum qui iam ante priuilegiis eam suis decorauerant? Bulla est eiusmodi.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus in Vniuersitate Cantabrigiæ studentibus salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectissimi in Christo filij, non absque labore & plurima turbatione didicimus, quomodo multitudine nefanda Paganorum VNIVERSITAS VESTRA olim celeberrima vehementer affligitur, quorum prauitate nonnulli propriæ salutis immemores Luporum faucibus & vulpinâ facie libertates & priuilegia quæ vobis & prædecessoribus vestris in eadem Vniuersitate studentibus gratiosè indulsit sedes Apostolica, moliantur eneruare. Ita quod plures Ecclesiarum Præpositi absque rationis iure minus iuste in vos iurisdictionem indebitam & insolitam vsurpantes, quanquam non consueuerunt hactenus, ad VNIVERSITATEM VESTRAM accedunt, materiã perturbationis & discordiæ seminantes, non correctionis, emendationis aut reformationis ibidem officia exercentes contra inhibitionem sedis Apostolicæ. Volentes igitur vt tenemur iustitia suadente paci & tranquillitati Vniuersitatis vestræ paterna sollicitudine prouidere: vbi clementiâ Saluatoris poculum doctrinæ salutaris scientiæ hausimus tunc agentes in minoribus Prædecessorum nostrorum Rom. Ecclesiæ Pontificum Eleutherij, Fabiani Simplicij, Felicis, & Bonifacij vestigiis debitè inhærentes authoritate omnipotentis Dei districtè inhibemus sub pœna excommunicationis quam veniens in contrarium ipso facto incurrat, nequis Archiepiscopus, Episcopus, Archidiaconus, aut eorum Officiales, seu Visitatores Generales aut speciales à sede Apostolica deputati, audeat in aliquem vestrum suspensionis, vel excommunicationis seu interdicti sententias inferre, aut vos seu familiares vestros molestare præsumat, sed Cancellarius cum Rectoribus de consilio Saniorum & Seniorum vestræ Vniuersitatis secundũ statuta vestra corrigere & emendare studeat, Chari-

» tate ſemper media, ſecundum quod magis expedire videritis. Si quis vero ſubdi-
» torum noſtrorum ſtatutis veſtris contraire præſumpſerit aut contempſerit, obſer-
» uare eum Eccleſiaſtica ſententia percellatis: quam ſcilicet ſententiam rationabi-
» liter latam tam à Diœceſano Epiſcopo, quàm ab aliis inconcuſſam vſque ad con-
» dignam cum humilitate & pœnitentia ſatisfactionem præcipimus obſeruari. De-
» creuimus etiam quod nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ con-
» ceſſionis, voluntatis, exemptionis & libertatis infringere, vel ei aliquatenus con-
» traire. Si quis vero hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei
» ſe nouerit incurſurum. Scriptum Apud S. Petrum anno ab Incarnatione Verbi
» 424. 20. die menſis Feb.

Referunt quoque Bullam Sergij Pontificis natione Syri, patria Antiocheni, cuius tempore Rex Saxonum ſeu Anglorum poſt multa bella ſtrenuiſſimè geſta ad fidem Chriſti conuerſus Romam profectus fuiſſe legitur, atque à Sergio baptizatus, appellatuſque fuiſſe Petrus, & in albis veſtibus quas in Baptiſmo ſuſceperat, infirmitate præocupatus ad cœleſtia Regna migraſſe.

» SERGIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI DILECTIS FILIIS DOCTORIBVS
» ET SCHOLARIBVS VNIVERSITATIS Cantabrigiæ in Anglia ſtudentibus, ſalutem
» & Apoſtolicam benedictionem. Quoniam fama bonæ opinionis in doctrina fi-
» dei Orthodoxæ veſtræ VNIVERSITATIS vbique terrarum diffunditur, & exper-
» ti ſumus, vt vobis gratiam faciamus, inducimur iuſtitia ſuadente. Eapropter
» dilecti in Domino filij, veſtris piis & honeſtis iuſtiſque poſtulationibus an-
» nuentes, paci & tranquillitati Vniuerſitatis veſtræ almæ, vbi odor deuo-
» tionis cum labore ſanctitatis adeſſe ſolebat, ſolicitè volentes prouidere, præſen-
» tium authoritate decreuimus, vt nulli Archiepiſcopo ſeu Epiſcopo alijve Eccle-
» ſiaſticæ perſonæ, vel ſeculari liceat Vniuerſitatem veſtram, aut aliquem veſtrum
» ſuſpendere ſeu excommunicare, vel quolibet ſub interdicto ponere abſque ſum-
» mi Pontificis aſſenſu, vel eius mandato ſpeciali. Prohibemus inſuper nequis pri-
» uilegia vobis à ſede Apoſtolica gratioſè conceſſa vel indulta auſu temerario
» infringere ſeu reſtringere præſumat, vel attentet. Nulli igitur hominum om-
» nino liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis & exemptionis infringere, vel ei
» quouis modo contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit &c. Scripta
» Romæ in Eccleſia Lateranenſi an. ab Incarnation. 689. 3. die menſis Maij.

Proferunt inſuper Bullas Martini V. an. 1410. & Eugenij IV. an 1433. datas, in quibus prædictorum Pontificum Honorij, Sergij & aliorum, atque etiam priuilegiorum ab iis conceſſorum fit mentio. Inſuper proferunt neſcio quod diploma vetuſtum Cadwaldi Regis Britonum an. 685. in quo aiunt legi hæc verba *Noſſe vobis me conceſſiſſe* ALMERICO RECTORI SCHOLARIVM *Cantabrigia & ſingulis ſuis ſucceſſoribus legitimè ordinatis libertates, iura, conſuetudines & priuilegia ſuper omnes Scholares moram ibi facientes.* In eodem diplomate ſæpe repetuntur verba RECTORIS & SCHOLARIVM cuiuſcumque Facultatis.

Licet autem hæc omnia ſuppoſititia eſſe conſtet, adeo tamen vetuſta placent, vt plurimi etiam celeberrimi Authores, vera eſſe cupientes quæ de illa Academia referuntur, eidem Antiquitati ſuffragentur. Polydorus Virgilins lib 5. Hiſtoriæ Anglicanæ de eius inſtitutione his verbis agit, poſtquam de Oxonienſi Academia verba fecit. *Certat nominis celebritate cum hoc Oxonienſi Gymnaſio Academia, quæ Cantabrigia apprimè floret, quæ tametſi Diſcipulorum numero ac Cœnobiorum magnificentia minus vincit, bonarum tamen Artium vbertate nequaquam impar eſt. Quid quod vt vera Integritatis mater gloriatur ſe nunquam alumnos habuiſſe, qui de Religione malè ſenſiſſent? At verò antiquitate longè præſtat. Ab hac enim Academia Cantabrigia poſita vſque ad initium Gymnaſij Oxonienſis interfuere anni 265. Nam hoc Oxonij Aluredus poſt annum quam regnare cœperat circiter 23. qui fuit humanæ ſalutis 895. Illam verò Sigibertus Cantabrigia circiter annum ſalutis eiuſdem 630. collocauit. Verum ſi Commentariis credimus Authoris incerti, antiquior eſt tàm Oppidi quàm Gymnaſij origo. Ferunt enim poſitum fuiſſe olim oppidum nomine Chergrantium ad radices vicini Monticuli quem vocant Wythyll: eoque docendi cauſa Rege Gurguntio Belliui filio Bartholomæum quendam hominem Cantabrum perueniſſe; & illum deinde duxiſſe vxorem Chambridgiam Regis filiam, condidiſſeque oppidum ex vxoris nomine Can-*

tabrigiam dictum, atque in eo primum docuisse. Hæc Polydorus. Hunc verò Cantabrum illius Regionis Regem aliqui constituunt anno ante Christum natum 375.

Nec abnuit Ioannes Rossus Waruicensis, Academiæ Oxoniensis Magister & Alumnus, qui obiit an. 1491. is enim licet Academiæ Cantabrigiensis instauratorem agnoscat Eduardum I. Alfredi filium, fatetur tamen longè ante fuisse institutam. Sic ergo ille in lib. de Regibus ex Thoma Radburno apud Thwynum. *Eduardus dictus Senior circa annum Domini 900. Patri suo Aluredo hæreditariè in Regnum successit. Qui quamuis in litteratura erat Patri inæqualis, potentia tamen erat maior. Proficientes etiam in Scholis adamauit, & ad dignitates Ecclesiasticas secundum merita sua moribus & vita sublimauit. Præterea ad Clerimoniam augmentandam, sicut Pater suus Oxoniam, sic ipse ab antiquo cum cæteris* STVDIIS GENERALIBVS *suspensam, desolatam & destructam Cantabrigiam iterum ad primam gloriam erexit, nec non ibi* AVLAS STVDENTIVM, *& Doctorum magistrorumque Cathedras & sedilia, vt dilectissimus Cleri nutritor, amator & defensor suis sumptibus erigi & fabricari præcepit. Ab Oxonia namque Vniuersitate quam Pater suus Nobilis Rex erexerat,* MAGISTROS ARTIVM, *quas liberales vocamus, pariterque in sacra Theologia Doctores aduocauit, ibique ad legendum formaliter & docendum inuitauit. Hæc Thomas Radburne in Chronica sua: sed plenius hæc vidi Wyntonia in Abbatia de Hyda in quadam antiqua tabula, cuius copiam inde habui & habeo. In dicta Abbatia Ambo Reges prædicti Aluredus & Eduardus sunt consepulti.*

Nicolaus Harspheldius eiusdem Academiæ Cantabrigiensis instaurationem eidem Eduardo Regi tribuit, & cum Rosso consentit. *Vt legibus,* inquit, *in hunc modum saluberrimè promulgandis prudentem sese Principem præstitit, ita & litterarum studiis fouendis promouendisque Reipub. Christianæ maximè profuit. Nam Cantabrigiensem Academiam à Dacis paulò ante vna cum oppido flammis absumptam, ad pristinam gloriam restituit.* AVLAS *enim vt vocant* STVDIORVM *iterum erexit, Doctorum Magistrorumque Cathedras atque sedes reposuit, & nonnullos qui Liberales Artes ac Theologiam profitebantur Oxonia, vt refert Ioannes Rossus, euocari curauit. Nec veterum solum Decessorum suorum priuilegia Academiæ Cantabrigensi sarta tecta conseruauit, sed & noua ipse concessit.*

Abrahamus Thwynus scriptor quoque Anglus prima huiusce Academiæ initia tribuit Ioffrido Normanno circa annum Christi 1100. erectionem vero Ioanni XXI. Papæ. Pitsæus ex Remingrono ait non ante Christi an. 1277. sub Eduardo I. post conquæstum Angliæ ex schola Cantabrigiensi veteri factam fuisse sedis Apostolicæ authoritate Vniuersitatem ad imitationem Academiæ Oxoniensis. De qua etiam hæc cecinit Ioannes Lelandus hoc Epigrammate.

Olim Granta fuit titulis vrbs inclyta multis
Vicino à fluuy nomine nomen habens.
Saxones hanc belli deturbauere procellis,
Sed noua pro veteri non procul inde sita est.
Quam Felix Monachus Sigeberti iussa secutus
Artibus illustrem reddidit atque scholis.
Hæc ego perquirens gentis monumenta Britannæ,
Asserui in laudem GRANTA DISERTA *tuam.*

Hæc de Cantabrigiensi Academia, quam licet non existimem ita veterem esse, vt prædicant, neque priuilegiis illis Regiis & Pontificiis decoratam quæ retulimus, quæque suppositititia esse nemo non videt, propterea quod multa in iis continentur posterioris ætatis, credibile tamen est ibi scholas institutas olim fuisse, nec adeo infrequentes aut incelebres extitisse.

Eodem anno obit Ratisbonæ Arnulfus Imperator & in æde S. Emmerani Martyris à suis sepelitur. Epitaphium eius tumulo inscriptum indicat seu verè seu falsò Dionysij Reliquias Ratisbonam ab eo translatas; illudque extat in Choro Monasterij S. Emmerani.

Hac Arnulfus humo est Cæsar Romanus humatus:
Quem Galli Regem, Boij habuere Ducem.
Hic adem Emmerane tuam defendit & auxit:
Pradia sunt testes, splendidus atque liber.

Ad nostram cineres Dionysi transtulit vrbem
Finibus e Gallis, quos pia furta tulit.
Postquam nongentos Titan compleuerat annos,
Cæsar persoluit debita iura necis.

Eius morte sæuissima tempestas armorum tranquillitatem Christianam conturbat. Italia ob dissensiones ciuiles direprioonbus patet. Germanici Proceres filium eius Ludouicum vix septennem Regem nuncupant, eique Tutores dant Ottonem Saxoniæ Regulum & Hattonem Archiepiscopum Moguntinum.

901. Anno 901. Benedictus IV. Patria Romanus Pontificatum maximum obtinet. At eo sedente nihil videmus gestum quod sit memoria dignum. Eodem anno vel sequente obit Leo Philosophus Imperator Constantinopolitanus, cuius Suidas laudat illustre responsum ad quendam Eunuchum, qui Philosophorum honoraria tribui volebat militibus, quibus nempe plus egere dicebat Remp. quam litterarum professoribus, *Vtinam*, inquit Leo, *mei Imperij doctoribus contingat, vt quæ sunt militum potius in doctores & litterarum professores conferantur.* Ei successit filius Constantinus VII. Hæres paterni in litteras & viros doctos amoris: nam Philophiam, quæ pœne in obliuionem venerat, constitutis professoribus excitauit, teste Zonara. Obitum suæ coniugis rithmis & omnis generis versibus defleuit. Illo ergo regnante, in Academia Constantinopolitana, quã Bardas instaurarat, vt dictũ est, Simeon Bulgarorum Rex à puero non solum Demosthenis Rhetoricam, sed Aristotelis Dialecticam discit teste Luitprando. *Vno verbo Constantinus Artes liberales pœne emortuas refocillauit, inuitatis ad eas excolendas, premiis qui ingeniis pollerent.*

903. Anno 903. Franco Leodiensis Episcopus, quem in Palatinis scholis regnante Ludouico Balbo institutum fuisse supra diximus, moritur; cui succedit Stephanus Salinensis Comitis filius, vir quoque litteratus & in iisdem scholis edoctus. De quo sic habet Sigebertus, *Francone Leodiensium Episcopo mortuo Stephanus Episcopus subrogatur, vir sanctitate & scientia clarus, qui vitam & passionem S. Lamberti Martyris apud Hermanum Archiepiscopum vrbanius edidit, cantum quoque nocturnum de eodem Martyre, de S. Trinitate & inuentione Stephani Protomartyris composuit.* Author Chronici Belgici Magni eum vocat Doctorem Sacrum & excellentem Poetam. Obiit an. 920. 14. Kal. Iunij.

904. Anno 904. ad supremum Ecclesiæ Pontificatum promouetur Leo VI. Ardeatinus, & post mensem Christophorus Patria Romanus sedis Apostolicæ inuasor, Leonisque à quo educatus fuerat, impius repulsor, sed ipse malè partum Pontificatum septimo mense amittit à Sergio III. deiectus & in Monasterium retrusus.

Quo tempore florebant adhuc Ratbodus Traiectensis Archiepiscopus, Mannonis Palatini Professoris quondam Discipulus, & Robertus Metensis Episcopus, vir quoque scientia præclarus: cui Stephanus Leodiensis Capitularem librum emendandum misit.

905. Ad anoum 905. Rhegino insignis Historicus Abbas Prumiensis electus in Diœcesi Treuirensi Chronica sua perduxit, vir inquit Trithemius, in diuinis Scripturis eruditissimus & in secularibus litteris nobiliter doctus *inter Doctores Germaniæ & Galliæ suo tempore facile obtinuit principatum*, Ratbodo Treuirensi amicitia coniunctissimus fuit, eiusque iussu librum edidit seu tractatum de Disciplinis Ecclesiasticis & Religione Christiana in 900. fermè Capitula per rubricas luculenter distinctum, qui extare dicitur in membranis Viennæ in Bibliotheca Imperatoris. Notas quoque & commentariola edidisse dicitur in Marrianum Capellam. Ab Abbatia per æmulos deiectus est, Richariumque successorem habuit, qui & Episcopus Leodiensis fuit.

906. Circa annum 906. obiit Manno Catalaunensis Episcopus. Surius Cabillonensem Episcopum ait fuisse, vocem Gallicam *Challons*, male forsan interpretatus, nam ab iis qui Episcoporum Cabillonensium Catalogum contexuerunt, omittitur, & inter Catalauonses reponitur. Verum vt vt sit, Manoonis quondam Rectoris Academiæ Parisiensis & Philosophiæ professoris cum Ratbodo Traiectensi discipulus fuit. De quo amplius dicetur in Catalogo vitorum illustrium.

Hisce temporibus Francia deplorandum in modum à Normanis diripiebatur, nec Carolus re & nomine Simplex iis obniti aut resistere satagebat: ita abiecti erat pectoris, vnde venit omnibus in contemptum adeò, vt Hungaris ex alia parte in Galliam irrumpentibus, ab eo omnes Regni Proceres prope defecerint, maluerintque pacem qualemcunque cum illis & cum Normanis pro se quisque paciscí, quàm certis discriminibus vitam ignauo Rege duce exponere. Vnus Heriuæus Archipræsul Remensis cum mille quingentis militibus ad Ecclesiæ defensionem accurrit teste Flodoardo l. 4. c. 14. *Hungaris quoque*, inquit, *Regnum Lothariense deprædantibus dum Carolus Proceres Francorum in auxilium sibi contra gentem ipsam conuocaret, solus hic præsul ex omnibus Regni huius Primatibus cum suis tantum in defensionem Ecclesiæ Dei Regi occurrit habens armatos secum mille quingentos.*

His quoque temporibus deploranda erat bonorum Ecclesiasticorum dispensatio & deprædatio ab hominibus Laicis, quibus ea Reges plus æquo liberales attribuebant: imo ea quoque ipsi sibi retinebant, vt legitur in Annalibus Bertinianis. *Anno 867. Ludouicus Abbas Monastery S. Dionysij & nepos Caroli Imperatoris ex filia maiore natu Rotrude 5. idus Ian. obiit, & Carolus Rex Abbatiam ipsius monastery sibi retinuit. Causas Monastery & conlaborationem per Præpositum & Decanum atque Thesaurarium; Militia quoque curam per Maiorem Domus suæ commendatione geri disponens.*

Nempe isti Abbates vxorati Monachis Decanos præficiebant, qui Monasterium regerent, dum interim ipsi bona reditusque possidebant. Idem scribit Continuator Almoini. l. 5. c. 41. de Abbatibus San-Germano-Pratensibus *Defuncto Ebolo*, inquit, *Abbate, Robertus Princeps cupiditate magis ductus, quam cura animarum sollicitus Abbatiam S. Germani accepit seque Abbatem post supradictum Hugonem Abbatem vocitari fecit. Itaque defuncto Hucboldo qui post Ebolum in regimine successerat, idem Robertus Comes, vt dictum est, Abbatis nomen assumpsit, statuens Decanos qui curam haberent Monachorum. Quorum primus nomine Remigius extitit, quo obeunte Abbo successit, ipsoque decedente Gosmarus Archilauij decaniam habuit.*

An. 907. Alanus Magnus Britanniæ minoris Dux, qui Normanos tandiu repulerat & debellarat, diem extremum obiit: cui successerunt Iudicael & Colledochus filij, à paterna virtute prorsus degeneres. Quamobrem Normani duce Rollone Britanniam validis defensoribus carentem inuadunt. Nanneticam præsertim Plagam deprædantur: & imbelles Duces trans mare in Angliam fugant. Nec contenti vastasse Britanniam, Andegauum, Cenomanumque aliasque Francici Regni vrbes interiores diripiunt, & Carnutum vsque perueniunt. 907.

Anno vero 908. cum Rollo Carnotensem vrbem obsideret, & ciues prope ad deditionem compulisset, ostensa e muris B. Virginis interula seu camisia, quam aiunt ibi seruari, subito quasi fulmine ictus ab obsidione recessit, manumque expertus diuini numinis de religione Christiana amplectenda iam serio cogitauit, nec se tam victum à Roberto Duce Odonis quondam Regis Fratre, quàm à B. Virgine Carnuti Domina prostratum existimauit. Vnde mitior deinceps factus à rapinis & cædibus abstinuit, & in locis quæ occupauerat, aliquandiu se continuit, donec tandem Ægidia Caroli Regis filia in vxorem ducta Neustriam pro dote accepit. Ad cuius rei promotionem & executionem non parum contulit operæ & curæ Heriuæus Archipræsul Remensis teste Flodoardo l. 4. c. 14. *de Normanorum mitigatione atque conuersione valde laborauit, donec tandem post bellum, quod Robertus Comes contra eos Carnotetenus gessit, fidem Christi suscipere receperunt, concessis sibi maritimis quibusdam pagis cum Rothomagensi quam pœne deleuerant, vrbe & aliis eidem subiectis.* 908.

Anno 910. Fundatum est à Vvilielmo Aquitanorum duce Monasterium Cluniacense in Burgundia Diœcesis Matisconensis ad Graonam fluuium, quem locũ hæreditario iure ab Anana Vvarini Comitis Coniuge obtinuerat. Primum autem ibi Abbatem & Rectorem Monachorum constituit Bernonem Balmæ & & Gigniaci Abbatem. Sic enim ille in litteris fundationis. *Præcipimus siquidem vt maximè illis* (Monachis) *sit hæc nostra donatio ad perpetuum refugium, qui pauperes de seculo egressi nihil secum præter bonam voluntatem attulerint, vt nostrum supplementum* 910.

ſit abundantia illorum, ſint ipſi Monachi cum omnibus præſcriptis rebus ſub poteſtate & dominatione Bernonis Abbatis, qui quandiu vixerit ſecundum ſuum ſcire & poſſe eis regulariter præſideat. Poſt diſceſſum vero eius habeant iidem Monachi poteſtatem & licentiam quemcunque ſui Ordinis ſecundum placitum Dei atque regulam S. Benedicti promulgatam eligere maluerint Abbatem atque Rectorem.

Circa eadē tēpora Odo S. Martini Turonenſis Canonicus, Remigij Antiſſiodorenſis in Scholis Pariſienſibus quondam auditor ad Bernonem ſe contulit, & cum eo ad mortem vſque commoratus eſt: cui deinde ſucceſſor electus in Abbatiæ Cluniacenſis regimine an. 926. vt infra dicetur.

Anno 911. Ludouicus Imperator annos natus 22. fato communi defungitur, in
911. eoque Caroli M. ſtirps maſcula deficit, & ad Extraneos deinceps tranſit Imperium. Itaque à Proceribus Germaniæ Conradus Franconiæ Dux, Conradi ab Adalberto occiſi filius Imperator deſignatur, reclamantibus fruſtra nonnullis & Carolum Noſtrum ad Aquilas vocandum exiſtimantibus, vt verum & legitimum hæredem. Imperat Conradus Septennium, non ſine bello: quippe illi æmulum ſuſcitant Henricum Saxoniæ Ducem, cui moriens Imperij tranſmiſit inſignia. Henricus iſte Auceps dictus, quod dum auiculas captaret, ei oblatum eſt imperium. Tunc autem Berengarius Italiam obtinebat.

912. Anno 912. Pacem inir Carolus cum Rollone Normanorū duce, ea lege vt fidem Chriſtianā ſuſcipiat: quæ vt firma ſit & ſtabilis in poſterum, Ægidiam ſeu Giſlam filiam ei deſpōdet Neuſtriamque in dotē aſſignat. Prius verò eum in myſteriis inſtitui fidei curar per Vvittonem Archiepiſcopū Rothomagensē, adnittēre ad opus tam Sanctum Heriuæo Remenſi teſte Flod. l. 4. c. 14. qui *ad Petitionem Vvitonis*, inquit, *tunc Rothomagenſis Epiſcopi collecta ex diuerſis authoritatibus SS. Patrum 23. Capitula qualiter ipſi Normani tractari deberent, eidem Archiepiſcopo delegauit. Inſuper etiam Romanum Pontificem ſuper eiuſmodi negotio conſulere ſtuduit.* Non potuit tamen Vvito abſoluere quod inceperat, quippe morte præuentus: ſed eius ſucceſſor Franco Rollonem aquis luſtralibus Baptiſmi intinxit, fideique ab eo profeſſionem ſuſcepit, aut anno eodem, aut certe an. 913. Robertus vero Pariſiorum Comes nomen ei ſuum indidit vt Patrinus. Rem ſic narrat Vvilielmus Brito l. VIII. Philippiados.

Tempore quo Simplex in Sceptris Carlus agebat,
Normanos Patriam Noruegia miſit in iſtam
Grandibus euectos duce ſub Rollonione,
Qui paganus erat, vir prudens, ſtrenuus armis
Chriſticolæ populi ſitiens haurire cruorem.
Hic cum multorum ſaturaſſet cædibus enſes,
Vicos inuicta vi depopulatus & vrbes
Peſtiferum extendens in plurima Regna furorem,
Demum Carnoti cum mœnia frangere vellet,
Virgo Dei Genitrix, quæ ſe dignata vocare eſt
Carnoti Dominam, tulit illi luminis vſum,
Vincibilemque dedit populo qui diligit ipſam.
Vt ſic vlterius aliquanto tempore cæcus
Luce mereretur Chriſtum interiore videre,
Qui fugiens victus maiori parte ſuorum
Amiſſâ factus humilis, tum denique Chriſto
Credidit & meruit vitali fonte renaſci.
Proinde ſua gaudens illum Rex Carlus honorat
Coniugio Nata, cum qua Normania pacis
Fœdere ſub firmo datur illi nomine Dotis.
Iam tamen ipſe ſuis illam acquiſiuerat armis.
Inuida cui partus optatos Iuno negauit,
Exortem prolis faciens excedere vitâ.
Rollo tamen iungens aliam ſub lege iugali,
Viribus inuictis patriam totaliter illam,
Et ſua poſt illum tenuit ſucceſſio tota.
Donec poſt annos virtus diuina trecentos
Illam reſtituit per prælia multa Philippo.

Quam

Quam tenet & tenuit longumque tenebit in æuum.
Quæ prius antiquum cùm Neustria nomen haberet,
Post à Normanis habuit Normania nomen,
Quo gaudent Patrij memores idiomatis esse,
Inque Nort Boreas. Homo Mansonat, inde vocatus
Normanus Prisca meminit Patriaque Tribusque.

Ex quo autem fidem suscepere Normani, mirum dictu est, quàm sint deinde animis mutati, quàmque præsertim Rollo tractabilis fuerit: qui vt qualicumque ratione Deo pro tot malis genti Christianæ illatis satisfaceret, per 7. dies quibus in albis fuit, variis muneribus Ecclesiam decorauit. Rem sic narrat Robertus de Monte in suis ad Sigibertum Accessionibus. *Anno*, inquit, *Dominicæ Incarnationis 912. benedicto fonte in nomine S. Trinitatis Rollo à Francone Archiepiscopo Rothomagensi baptizatus: quem Robertus Dux Francorum à fonte excipiens ei suum nomen imposuit. Rollo autem postquam baptizatus est, per 7. dies quibus in Albis mansit, Deum & S. Ecclesiam deuotè datis muneribus honorauit. Nam prima die dedit terram permaximam S. Mariæ Rothomagi Ecclesiæ. 2. S. Mariæ Baiocensi Ecclesiæ. 3. S. Mariæ Ebroicensi Ecclesiæ. 4. S. Michaëlis Archangeli Ecclesiæ in periculo maris supra montem positæ. 5. S. Petri & S. Audoeni in suburbio Rothomagi Ecclesiæ. 6. S. Petri & S. Richardi Gemmeticensis Ecclesiæ. 7. Brenneual cum omnibus appendiciis S. Dionysio dedit. Octauo die expiationis eius vestimentis ceremonialibus exutus vrbis cæpit acquisitione terram metiri, Comitibusque suis & cæteris fidelibus largiri. Videntes autem Pagani Ducem suum Christianum esse, relictis idolis Christi nomen suscipiunt, ac vnanimes ad baptismum conuolant, & exinde gens Normanorum Christo credens fidei subacta est.*

Idem author commemorat Monasteria 38. quæ isti ad fidem conuersi aut fundarunt aut instaurarunt, Gemmeticense, Fiscanum, S. Audoeni & S. Michaëlis in monte Tumba, S. Vvandregesili, Bernaium, S. Taurini, Villariense, Beccense, Cerasiense, S. Trinitatis & Sancti Stephani Cadomensis, Vticense, S. Trinitatis, siue S. Catharinæ & S. Amandi Rothomagensis, S. Leufredi, Conchense, Lirense, Cormeliense, Pratellense, S. Vigoris Baiocensis, Sagiense, Troarnense, Almeniscarum, S. Petri siue S. Mariæ Diuensis, S. Petri Lexouiensis, Vlterioris-portus. S. Victoris Caletensis, S. Saluatoris Ebroicensis, Grestennense, S. Seueri Constantiensis, Exaquiense, S. Saluatoris Constantiensis, Fontanetum, Montebutgense, Ebroicense, Lonleiense: quæ quidem omnia ab iisdem Normanis aut fundata aut instaurata sunt ab anno 912. vsque ad an. 1150. quo tempore florebat Robertus de Monte. Itaque Deo ita disponente nulla natio videtur fuisse magis addicta Religioni Christianæ, quàm illa quæ tam acriter eam tot annos vexarat & oppresserat.

Atque vt tota illa gens facilius ad Christum conuerteretur, dubium non est, quin liberos suos Lutetiam ad studia bonarum artium & ad puriorem Religionis fontem miserit ab ipso suæ inhabitationis Neustriacæ initio: præsertim verò Rothomagenses & alij viciniores. Idque non obscurè Chronologistes scribit Malleacensis, cum ait Normanos Latinum Sermonem discere cœpisse. Sic enim ille ad an. 937. *Tempore illo Rollo defuncto, filius eius Vvilielmus loco eius præfuit, à pueritia baptizatus. Omnisque multitudo quæ iuxta Franciam habitabat, fidem Christi suscepit & gentilem linguam omittens Latino Sermone assue facta est.*

Tunc autem credibile est factam fuisse in Vniuersitate Parisiensi Nationum diuisionem quadrimembrem. Nam vt in synopsi ad primum seculum diximus, Vniuersitas videtur fuisse primum diuisa in duas Nationes, Gallicanam scilicet & Anglicanam, quod quidem vel ex vnica finium & ditionis illarum dimensione coniicere licet. Quippe ditiones habent nullis finibus limitatas. *Nationes 4. in Vniuersitate Parisiensi.*

Anglicana quidem totum Septentrionem quàm longè lateque patet, sibi subiectum habet. Gallicana cæteras mundi partes complectitur. At Normania & Picardia exiguis finibus continentur. Vnde porro tam iniqua illa diuisio facta fuisset, si simul & eodem tempore omnium facta fuisset? Prætetea Oxoniensis Academia quæ ab Alfredo vt dictum est, erecta fuit & instituta circa an. Christi 890. ad instar Nostræ Parisiensis in duas similiter Nationes diuisa est, Borealem scilicet & Australem, & vtrique suus Procurator assignatus.

Igitur ita mihi videtur esse de hoc negotio statuendum, fuisse scilicet toto primo

seculo duas tantum in Vniuersitate Nationes, Gallicanam & Anglicanam: post quam vero Normani Neustriam pacatè inhabitare cœperunt & Christianam fidem amplecti, cum nullibi legatur fuisse quondam in Neustria scholas, in quibus possent institui & litteris erudiri pueri, missos fuisse Lutetiam ad studia litterarum: & nciis probro esset atque iniuriæ, quod Gens illa Galliam, maximè verò Lutetiam sæpe depopulata esset, adeo vt inter Litanias cantari soleret A FVRORE NORMANORVM LIBERA NOS DOMINE, concessum fuisse ex eadem Gente Procuratorem, qui eorum custos & protector esset, Normanicamque Nationem Vniuersitati additam: quæ vt fieret Quadrimembris, Picardicam eodem quoque tempore adiectam: atque ita sine detrimento Nationis Anglicanæ, Gallicanam quæ antea partes illas suæ ditioni subiectas habebat, vltro duabus illis Nationibus adiectitiis concessisse.

Vnde & hic ordo inter illas talis tum institutus fuisse videtur, vt Gallicana, quia in fundo suo sita erat Vniuersitas, ordine si non dignitate, prior esset: quemadmodum, in aliis Vniuersitatibus antiquis obseruatum est: Picardica, quia Regnicola & antiquæ Ditionis Franciæ, secundum locum obtineret. Normanica licet alienigenarum hominum, quia eidem Franciæ subiecta, tertium. postremum denique Anglicana, quia omnino erat extranea: ad quem quidem locum molestè tulit olim illa se fuisse reiectam, quia se scholæ primam fundatricem putabat: esto enim Gallicanæ cedere deberet, non tamen adiectitiis illis cedere debuisse. Verum ea demum præcessio æqua visa est citra damnum præiudiciumque dignitatis omnium quatuor, quæ sorores dictæ & pares omnes dignitate fuerunt iudicatæ.

Quod autem istis temporibus adiectæ sint Nationes istæ duæ, præter allatas rationes, hæc maximè conuincit, quod aut fuerint omnes 4. ab initio in Vniuersitate necesse sit: cui rei obstat iniqua finium diuisio: vt dictum est: aut isto certè tempore. Etenim cum per 300. annos Normani aut Angli è Normanis oriundi Normaniam tenuerint ad vsque scilicet extrema fere Philippi Augusti tempora & toto illo tempore intermedio continua propè bella cum Francis gesserint, non videtur quandonam accessio ista fieri potuerit opportunius, quàm quo tempore ex duabus Gentibus, Francica & Normanica, vna quodammodo facta est, quoque ad fidei veritatem accipiendam opus erat lumine scientiarum: quod quidem in Neustria tunc neutiquam, sed Lutetiæ tantùm plenissimè & commodissimè collucebat; & vnde edocti nonnullas postea apud se Scholas instituerunt. Factam enim fuisse, quandiu Franci cum Normanis bella gesserunt, aut postquam Normani Angliam subiecerunt, quis credat? scilicet passuri fuissent Reges nostri in vrbe sua primaria institui duas Nationes numerosissimas & sæpe inimicissimas! Fuisse vero factam post annum 1215. quo Philippus Augustus Normaniam recuperauit, nemo qui Academiæ scrinia lustrauerit, contestabitur: cũ certum sit ante ea tempora Vniuersitatem habuisse Rectorem & Procuratores Nationũ, vt ex historia constabit. Adde quod si post an. 1215. fuisset accessio illa facta, non subest ratio, quamobrem soli Normani Nationem vnam constituissent, cum Gallicana tam multas gentes, Anglicana quoque tam multas complecterentur. Postremo quia cum plurimi etiam Academici viri floruerint & scripserint iis temporibus, nemo tamen illius nouæ accessionis meminit.

Aureliacensis Cœnobii fundatio. Anno 913. Anastasius III. Romanus Papatum obtinuit seditque duobus annis & duobus mensibus satis laudabiliter. Et hocce tempore fundatum est Cœnobium Aureliacense Claromontensis, nunc San-Floracensis Diocesis à Geraldo magnæ sanctitatis & primariæ nobilitatis viro. Qui regnante Caluo natus nimirum an. 856. mundo cui diu militauerat, substraxit omnia bona sua & Monachis addixit an. 914. condito testamento quod tale est.

„ Mundi termino appropinquante, ruinis crescentibus iam certa signa manife-
„ stantur, quia his aduenientibus verè mundus arguetur. Et si aliquid de rebus no-
„ stris locis Sanctorum conferimus, Retributorem nobis esse omnium Deum con-
„ fidimus, qui dicit date Eleemosynam. Ob hoc igitur Ego Geraldus considerans
„ casum fragilitatis humanæ & pertimescens vltimum trementem diem iudicij,
„ propterea cedo ad loca sanctorum & eorum seruitium & in substantia pauperum
„ & parentibus meis atque fidelibus, hoc est imprimis ad locum pro Deo & S.

Petri condonatum habeo qui vocatur Aurilhacus Monasterium, hoc est quod à die præsenti ipsi Monachi possident, & medietatem de ipsa Curte ipsum Castellum cum Baccalaria Dominicaria & duos Mansos in Grandimonte & in Fabricas Manso. 1. Vbi stabilis visus fuit mãnere, Rainaldus teneat dum viuit, post obitum illius Ordini Aurilhaco remaneat, Mediam Curtem æqualiter diuidant Rainaldus, & Monachi, & post obitum illius omnia ad Aurilhacum succedant. Decatucerias curte medietatem, ad ipsum locum supra nominatum dono & medietatem Rainaldo nepori meo dono dum viuit, postea ad Aurilhacum remaneat. Villam meam ad illos Ermos Monachi habeant. Curtogillo Rainaldus habeat dum viuit: postea ad Aurilhacum remaneat. Glaurgo Ecclesiam Monachi possideant. Curtem meam Roacina Rainaldus dum viuit teneat, post obitum illius ad Aurilhacum remaneat. De hoc quod in Goliaco visus sum habere, Monachi medietatem, Rainaldus medietatem dum viuit, post obirum illius ad Aurilhiacum remaneat. Boresia dono Amalfredo filio Galamon dum viuit, post obitum illius ad Aurilhiacum remaneat. Quantum namque ad ipsas causas supra nominatas aspicit aut aspicere videtur, quæsitum vel ad inquirendum cum ipsis mancipiis ibidẽ manentibus & eorum consanguineis de foris his causis iam dictis degentibus, & cum omnibus pertinentijs & appendiciis & adiacentijs eorum, & ad integrum dono & S. Petri & S. Clementis & eorum seruientibus dono ad iure proprium habendi, tenendi & vsufructuarium recipiendi, ea ratione vt dum viuo possideam, & post obitum nostrum Rainaldus nepos meus habeat potestatem de hoc supra nominato Monasterio ad Abbates mittendi, tollendi sicut causas Monachorum inquirendi ante Reges & Comites & eorum vicarios siue in diuersis plagis Monachorum & eorum familiis tuitione tenendi. Et accessio ista à me facta omnique tempore firma ac stabilis permaneat cum omni firmitate & manibus hominum roborata, stipulatione quoque annexa. Facta cessione ista in mense Seprembrio sub die Iouis an. 17. quod Carolus Rex sumpsit Imperium. Et signatum Geraldus qui donatione ista scribere vel affirmare rogauit. Sig. Fataldi, Sig. Vigoni. Sig. Vicarni. S. Bladino. S. Tugiranni.

Huicce Cœnobio primus Abbas præfectus est Aldegarius, Adelgarius seu Adalbertus antea Monachus Vabrensis, Geraldi Fundatoris consanguineus, qui ad Carolum Simplicem pro obtinenda prædictæ fundationis confirmatione missus facile obtinuit. Hunc excepit Ioannes 1. nobilis quoque prosapiæ & Geraldi affinis, atque Ioanni X. Papæ charissimus, à quo priuilegia habuit. Isti successit Odo Cluniacensis: Odoni Arnulfus: Arnulfo Adiardus, quo Abbate Gerbertus Aquitanus Cœnobio Aureliacensi nomen dedisse videtur.

Cæterum hæc Domus fuit ab initio litterarum professione commendabilis: ibique magna nominis fama docuisse perhibentur Arnulfus successor Odonis, Adiardus, Gerardus de S. Sere, qui & Abbas fuit, Gerberti Magister, Raimundus de Lauaur ipsius Gerberti Magister præcipuus, ad quem extat eiusdem Epistola 91. Eiusdem scholæ meminit Ioannes Sarisberiensis Ep. 60. vbi Luxouiensium quoque Monachorum meminit, qui cum Auriliacensibus de litterarum laude decertabant. *Domini siquidem Luxouienses Patres*, inquit, *non modo eloquentium, sed eloquentiæ quodammodo sunt, nam cum Aureliacensibus, qui multarum rerum peritiam & vsum habent, æquentur in plurimis, in eo facillimè antecedunt, quod hic nascuntur & fiunt eloquentes.* Itaque temporibus Ioannis Sarisberiensis nempe circa an. 1160. florebat adhuc schola Aureliacensis: non tamen in ea extraneos crediderim institutos fuisse, sed eos tantùm qui sacræ militiæ sese addixissent.

Anno 914. aut 915. Anastasio Pontifici Romano suffectus est post biduum Lan- 915.
dus Sabinensis nulla re in Pontificatu gesta commendabilis: quo post sex menses
e viuis sublato, non Cleri nec populi suffragiis, sed Alberti Marchionis & Theo-
doræ socrûs opibus & authoritate substituitur Ioannes decimus dictus, Rauena-
tum Archiepiscopus: filius is erat Sergij olim Pontificis, vt scribunt nonnulli. 13.
annos sedit, meliusque gessit quàm perperit Pontificatum. Saracenos Italiam va-
stantes expulit, Normanisque ad fidem conuertendis cum Heriuæo Remensi
studiosè incubuit. Demum à Guidonis Comitis militibus strangulatus est.

Anno 917. obiit Ratbodus Frisius Traiectensis Archiepiscopus, Mannonis olim 917.
in schola Palatina Lutetiana regnantibus Caluo & Balbo Discipulus. Ille ex Re-

917. gio sanguine oriundus Atauum maternum habuit Ratbodum Regem Frisiæ, auunculum Guntherum Archiepiscopum Coloniensem: apud quem primoribus litteris institutus est: at eo de sede sua deiecto missus Lutetiam sub Mannone Philosopho plurimum profecit: demum reuersus in Patriam Arnulfo Imperatore volente & quodammodo iubente factus est Episcopus Traiectensis. Obiit autem apud Trentam, seu vt alij scribunt, apud Dauentriam, vbi frequentius habitabat, 3. Kal. Decemb. an. 917. Sibique tale Epitaphium condidit.

Esuries te Christe Deus, sitis atque videndi
Iam modo carnales me vetat esse dapes.
Da mihi te vesci, te potum haurire salutis,
Vnicus ignotæ tu cibus esto viæ.
Et quem longa fames errantem ambesit in orbe,
Hunc satia vultu, Patris imago, tuo.

Item B. Martini inuocatione peccatorum remissionem à Deo precatur.

Sis pius oro mihi Martine habitator olympi,
Solamen misero, sis pius oro mihi.
Porrige quæso manum ne me trahat ecce profundum
Portus naufragium, porrige quæso manum.
Imminet vmbra necis, nunc nunc mihi proximus adsis:
Res nimium tristis imminet vmbra necis.
Eripe me tenebris & diris subtrahe flammis
Dilector lucis eripe me tenebris.
Me quoque redde Polo, Regnum quo permanet Agno,
Qui frueris cælo me quoque redde Polo.

Extat & aliud Epitaphium in MS. quo ita Deum alloquitur.

O Deus omnipotens, cuius pietate redemptus
Subsistit mundus, qua generatus homo,
Respice me miserum peccati mole grauatum,
Et nimio pressum pondere, Christe, leua.
Ereptumque gregis dira de sorte Ministri
Iudiciis inter oues tempore siste tuas.

De eo vero sic insuper Trithemius in lib. de Viris Illustribus ac Scriptoribus Ecclesiasticis. *Radbodus 14. Episcopus Traiectensis natione Teutonicus, virin Diuinis Scripturis valde eruditus & secularium litterarum non ignarus, ingenio subtilis, eloquio clarus, vita & conuersatione sanctissimus, multis & viuus & mortuus miraculis coruscauit. Hunc in omnibus litteris humanitatis Nanno Philosophus doctissimus instruxerat., qui aduocatus in Palatio Regis Caroli Grossi fuit, & postea monasterium ingressus, tandem Episcopus consecratus Ecclesiam Traiectensem in graui persecutione Danorum 17. annis strenuè gubernauit. Scripsit autem nonnulla præclara opuscula de quibus ista feruntur. Laudes S. Martini lib. 1. Laudes S. Bonifacij Episcopi lib. 1. De S. Amelberga lib. 1. Homiliarum & Sermonum lib. 1. de S. Willibrodo Flores. Integrum quoque de S. Martini Translatione Officium & varios cantus in honorem Sanctorum. Obiit sub Ludouico filio Arnulphi Imper. an. 917. Indict. 5. 3. Kal. Decemb. Episcopatus sui an. 18. sepultus apud Dauentriam vbi residere antea consueuerat.* Errat Trithemius cum ait obiisse sub Ludouico filio Arnulphi: nam Ludouicus iam ante obierat, nim. an. 911. vt ante dictum est.

919. Anno 919. Normani, seu ij qui Duce Rollone Neustriam occupauerant, seu alij de nouo aduenientes Aremoricam regionem omnino depopulantur nemine repugnante aut eis resistente: tam calamitosa erat rerum Francicarum facies illis temporibus, tantaque abiectio animorum. Huius rei meminit Flodoardus in Chronico. *Normani*, inquit, *omnem Britanniam in Cornu Galliæ, in ora scilicet maritima sitam depopulantur, proterunt atque delent abductis, venditis cæterisque cunctis eiectis Britonibus.* Biennio verò post Robertus Comes illis hanc quoque partem, quam vastauerant cum Nannetico pago illis habitandam concedit, dum fidem Christianam amplectantur, teste eodem Flodoardo. *Robertus Comes Normanos qui Ligerim fluuium occupauerant, per quinque menses obsedit, acce-*

*ptiſque ab eis obſidibus Britanniam ipſis quam vaſtauerant, cum Nannetico pago con-
ceſſit, quique fidem Chriſti cœperant ſuſcipere.* Tunc quoque Hungari Italiam
partemque Franciæ, quæ Lotharingia dicebatur, deprædabantur; vnde eos ægrè
Carolus repulit.

Verum ecce grauius malum: bellum Ciuile quocunque extraneo peius & 920.
vehementius exardet. Plurimi Proceres indignati, quod Rex nimis puſillani-
mis hoſtibus infenſiſſimis Neuſtriam ad habitandum conceſſiſſet: neque hoc
modò, ſed Aborigines ex auitis fundis expelli permiſiſſet, Haganonem Mini-
ſtrum Regni primarium & talium forte ſuaſorem ex Aula & à Regni admini-
ſtratione arceri poſtulant. Rex à ſubditis negat ſe poſſe cogi: nec Haganonem
dimittit. Ergo illi palam ab eo deficiunt, & Robertum Pariſienſem Comitem
Odonis quondam Regis fratrem rei Francicæ præficiunt. Vnum Rex habet per-
fugium ad Heriuæum Remenſem Archiepiſcopum, cuius opibus diu ſuſten-
tatur, donec tandem placantur animi Procerum & pax reſtituitur. Quâ de re
ſic Flodoardus in Chronico. *Anno 920. pœne omnes Franciæ Comites Regem ſuum
Carolum ad vrbem Sueſſionem, quia Haganonem Conſiliarium ſuum, quem de medio-
cribus potentem fecerat, dimittere nolebat, reliquerunt. Heriuæus autem Remorum Ar-
chiepiſcopus accipiens Regem, cum omnes eum deſeruiſſent, duxit eum ad hoſpitia ſua
in villa quæ dicitur Garcaſiria. In craſtinum verò venerunt Cruſniacum Remenſis Epiſ-
copij villam, ibique manſerunt donec Remis venirent: ſicque deduxit eum per 7. fere
menſes, vſquequo illi ſuos Principes eumque ſuo reſtitueret Regno* Idem ſcribit lib.
4. hiſtoriæ Remenſis c. 15. Pontificemque iſtum ab eximia laudat pietate, for-
titudine & fidelitate.

At pax illa diu non ſtetit: etenim biennio poſt, nempe an. 922 iidem Magna-
tes ab eo omnino defecerunt. Prætextus defectionis fuit, adempta Abbatia 922.
Cellenſis Rothildi auunculæ ſocrûs Hugonis filij Roberti, Præfecti Palatio &
Ducis Franciæ per Regem Odonem fratrem ſuum facti. Ergo Robertus cum
filio Hugone Magno, Rodulpho Genero, qui poſtea Rex coronatus eſt, Bo-
ſone ſuperioris Burgundiæ Rege & Heriberto Genero Veromanduorum Comi-
te odio Haganonis coniurat aduerſus Simplicem cogitque Lauduno fugere
trans Moſam. Coniurati Robertum in Regem inungunt per Heriuæum Re-
menſem vltima die Iunij. Rem ſic narrat Flodoardus l. 4. Hiſtor. Rem. c. 17.
*Exereſcente denique diſcordia inter Regem Carolum & Robertum cum pœne cuncti
Regni proceres ad conſtituendum Regem Robertum apud S. Remigium congregati eſſent;
idem Archiepiſcopus languore depreſſus vitâ deceſſit, tertia die ſcilicet poſtquam Ro-
bertus Rex factus fuerat; quarto verò die antequam vigeſimum ſecundum ſui Epiſcopa-
tus expleret annum. Contigit autem vt ipſa die ſui deceſſus plures qui aduenerant Epiſ-
copi Remenſem ingrederentur vrbem, quique funus ipſius dignis exequiis celebrantes
cum maximo ſuorum, ſed & exterorum luctu decenti tradidere ſepulturæ.*

Hæriuæo ſubſtituitur Seulfus tunc eiuſdem Eccleſiæ Archidiaconus, Re-
migij Antiſſiodorenſis olim Diſcipulus, quem Robertus vt ante ſæpe, ſic dein-
de fidelem ſibi ſemper partibuſque ſuis addictiſſimum expertus eſt. De eo ſic
quoque Flodoardus c. 18. *Succeſſit huic Præſuli Seulfus, qui tunc vrbis huius mini-
ſterio fungebatur Archidiaconatus, vir tam Eccleſiaſticis quam ſecularibus diſciplinis
ſufficienter inſtructus; quique apud Remigium Antiſſiodorenſem Magiſtrum in libera-
libus Studium dederat Artibus. Quo per conſenſum & iuſſionem Roberti Regis ab Ab-
bone Sueſſionico cæteriſque Remenſis prouinciæ Præſulibus ordinato Epiſcopo delati ſunt
Odo frater quondam Heriuæi Archiepiſcopi, & Heriuæus nepos ipſius apud eundem
Præſulem, quod fidelitatem quam ei promiſerant, minimè ſeruarent. Qua de re quia
noluerunt ad reddendam venire rationem coram eodem Pontifice, vel ſingulari certa-
mine cum accuſatoribus decernere, ſublatis ſibi Eccleſiæ poſſeſſionibus, quas plures ex
hoc retinebant Epiſcopo, per Heribertum Comitem deducti ſunt ad Robertum Regem &
ſub cuſtodia vſque ad mortem Regis Roberti, Odo quidem penes eundem Heribertum,
Heriuæus verò Pariſius detenti ſunt.*

Interim Carolus comparatis auxiliis Flandrorum, Lotharingorum & Germa- 923.
norum redit in Franciam & Robertum inſperato aduentu ſub vrbe Sueſſionica
tunc morantem adoritur an. ſequenti nim. 923. die Dominica poſt horam ſex-
tam. Ibi pugnatum, vt de Regno par erat: Altera pars ſub Simplice quaſi du-

ce, carens, fibi quifque Dux adhortator eft, nec alterius imperium expectat. Altera fub Roberto recentem Regiam maieftatem à fe illi collatam, Franciæ decus & fortitudinem contra Germanos quibus iura dediffet, præ oculis habet. Sed hic tandem euentus pugnæ fuit. Robertus dum ante figna pugnat plus memor Regij nominis recenter parti quàm vitæ, circumuentus & multis lanceis perfoffus occidit, victoriamque nihilominus moriens fuis relinquit. Carolus florentiffimâ exercitus fui amiffa parte ad Mofam refugit, & Normanorum auxilia, qui maximam Galliæ partem inuadentes deuaftarant, improbo defperatoque confilio, inquit Tillius, prouocat: quo facto fubditorum animos vehementer exacerbat. Vnde nec Heribertum Comitem, nec Seulfum Archiepifcopum alióſve Regni Primates, quos multis Legationibus precatur vt ad fe reuertantur, permouere poteft. Imo Seulfus coacto Epifcoporum Concilio eos qui in acie Sueffionenfi contra Robertum pugnauerant, ad publicam pœnitentiam adigit: vt legitur in Capitulis veteris membranæ S. Remigij Remenfis.

924. Heribertus verò Comes Simplicem fpe rerum componendarum illectat & reuocat in Franciam; reuerfum, apud Peronam in cuftodia retinet an. 924. coactoque Procerum Regni Confilio cogit fceptro cedere. Hinc ergo Rodulphus Burgundiæ Rex, Roberti Gener, à Simplice in Baptifmo fufceptus in Regem inungitur apud Sam-Medardum Sueffionenfem: & paulò poft Emma Coniux, Roberti filia à Seulfo Remis in Reginam confecratur. Superftes quoque fuit Roberto Patri Hugo filius, dictus ob res præclarè geftas, Magnus, Franciæ Dux, Parifiorum Comes, Hugonis Capeti Pater, de quo infra.

925. Anno 925. Seulfus Remenfis moritur non fine fufpicione propinati veneni: eique fubftituitur Hugo filius Heriberti Veromanduorum Comitis, puer quinquennis, ex confilio Epifcoporum. Rem fic narrat Flodoardus l. 4. hiftor. Remens. c. 20. vbi notat quoque fe, quia electioni eiufmodi non interfuiffet, nec „ deinde præbuiffet affenfum, beneficio fuo ab Heriberto fuiffe fpoliatum. Nec „ mora, *inquit*, poft obitum ipfius Heribertus Comes Remis venit aduocans Ab- „ bonem Epifcopum Sueffionicum & Bouonem Catalaunicum. Quibus fibi iun- „ ctis tractans fuper electione Rectoris huius Remenfis Ecclefiæ tam Clericos „ quam Laicos ad voluntatem fuam intendere fecit. Sequentes igitur eius con- „ filium, ne forte per extraneas perfonas Epifcopatus diuideretur, eligunt filium „ ipfius nomine Hugonem admodum paruulum, qui nec adhuc quinquennij „ tempus expleffet. Qua re patrata ad Regem properant eius authoritatis impe- „ trandæ gratia. Rodulphus igitur Rex hac electione comperta præfatorum „ Epifcoporum confilio Remenfem Epifcopatum committit Heriberto æqui- „ tatis cenfurâ difponendum atque regendum ab ipfo, qui etiam Legatos Ec- „ clefiæ cum Abbone præfule Romam mittere fatagit, huius electionis decre- „ tum fuum ferentes & affenfum Papæ fuper ea petentes. Ioannes itaque Pa- „ pa interueniente Abbone præfule petitioni eorum confenfum præbens, Epif- „ copium Remenfe Abboni Epifcopo delegat, quæ funt Epifcopalis Minifterj „ ab ipfo in eodem Epifcopio tractanda ac finienda decernens. Heribertus ita- „ que Comes poteftate potitus Remenfis Epifcopij iniuftè priuauit tam me quòd „ non interfuerim præmiffæ electioni fuæ, quàm nonnullos alios & Clericos & „ Laicos beneficiis poffeffionum Ecclefiafticarum, quibus à præcedentibus Epif- „ copis munerati videbamur obfecundationis gratiâ.

Annus 926. bellis Normanicis & Hungaricis variifque tumultibus & diffidiis

926. turbatur, Carolo apud Caftrum Theodoriei fub arcta cuftodia retento & Ro-

De Odone Cluniacenſi. dulpho regnante. Eodem anno obit Berno primus Abbas Cluniacenfis & Odonem ex nobili Francorum profapia oriundum, S. Martini Turonenfis olim Canonicum & Remigij Antiffiodorenfis in fchola Parifienfi Difcipulum fucceſſorem defignat: de quo Odone fic habet Glaber Rodulfus l. 3. *Poſt Bernonem ſuſcepit regiminis curam ſapientiſſimus Abbas Odo, vir per omnia religioſiſſimus qui fuerat S. Martini Turonis Eccleſiæ Præpoſitus, moribus & conuerſatione Sanctitatis valde ornatus. Hic enim in tantum huius inſtituti propagator extitit, vt a Beneuentana Prouincia, quæ habebantur in Italia & in Galliis vſque ad Occeanum mare potiora Monaſteria, illius ditioni gratularentur eſſe ſubiecta.*

Hic vir admirabilis collapsam Monasticam Disciplinam incredibili labore & cura instaurauit. Cuius laudes in hac parte nemo melius dicendo complectitur quam Chronologistes Antissiodorensis. Hic Beatus Odo, *inquit*, miræ sanctitatis extitit & incomparabilis in Monastica vita feruoris ac pœne suo seculo singularis. Valde enim hoc tempore Monasticæ Religionis feruor in plerisque Galliarum locis tepuerat & rarus in aliquo Monastico habitu induto Mundi contemptus inueniebatur. Abbatiæ si quidem antiquiores, quæ in vrbibus Franciæ seu castris nobilioribus fuerant editæ à Religiosioris propositi tramite adeo exorbitauerant, vt pœne omnes qui in eis diuinis videbantur mancipati obsequiis, curis carnis ac suæ voluntatis studiis & intentioni addicti essent. Vnde non immeritò rariores hoc tempore spirituales viri fuerunt, vt vix vel vnus magnæ famæ aut sanctitatis immensæ his diebus extitisse, referatur qui poni posset in lucem Gentium, vt salus esset his qui in extremis vitiorum finibus morabantur. Nam præter domnum Odonem religiosissimum Abbatem, qui hoc tempore floruit, cuiusque sanctitas & religio non mediocris fuisse certissimè comprobatur, vix aliquis enituit; qui fraternæ correptionis ardore repleretur. Hic igitur B. vir ob suæ sanctitatis cumulum non solum Cluniacensis, sed & multorum in Regno Hesperiarum cœnobiorum effectus est Abbas egregius & disciplinæ regularis sagacissimus propagator. Ipsius enim industria & feruore Monachorum tepor versus est in ardorem & in fidei & religionis deuotionem venerandam. Valde quippe per eum & sub eo refloruit exsiccata Monachorum deuotio & S. Benedicti institutio laudabilis viguit plurimum in Cœnobiis & conualuit reparata. Cluniacensis denique Ecclesia tanta religione sub hoc sanctissimo Patre Odone in initio ac longè post floruit, vt meritò fonti aquæ viuæ comparari potuisset, quæ veræ Religionis puritate ad se venientes & ibi Deo deseruientes plenissimè abluebat.

Huiusce viri pietatem maxima commendabat eruditio, vt testantur plurima eius opera. Extat in Bibliotheca Floriacensi, quam Abbatiam iussu Leonis Pontificis reformandam susceperat, sermo quem habuit in festo Translationis S. Benedicti ad Floriacenses Cœnobitas, cuius hoc initium est *Festiua Beatissimi* Benedicti Solennitas.

Anno 927. obiit Rollo Dux Normanorum, vt multi scribunt, iacetque in 927.
Capella S. Romani apud Basilicam Rothomagensem cum hoc Epitaphio.

Dux Normanorum, cunctorum norma bonorum,
Rollo ferus, fortis, quem Gens Normanica mortis
Inuocat articulo, hoc iacet in tumulo.
Ipsi prouideat tua sic clementia Christe,
Vt semper videat cum Cœtibus Angelicis Te.

Fuit autem ille tam omnis Iustitiæ tenax, vt nemini ius reddere denegaret; itaque ad Rollonem protinus si quid iniuriæ inferretur, concurrebatur. Hinc fluxit Clamor ille Normanicus A Rov vel Haro. id. Ad Rollonem. Georgius Coluenetius in notis ad Chronicum Cameracense. *Rollo vel Rol præcipuus Nordmanorum Ductor, qui tandem ad fidem Christi est conuersus & baptisatus an. 912. vt scribit Math. Westmonast. & Baronius tom. 10. qui deinceps ad finem vsque vitæ tantus fuit amator Iustitiæ, vt recordatione ipsius etiamnum hodie Normani dum eis infertur iniuria, exclamare soleant HA ROL vel HA ROV quasi suspirantes & inuocantes eum ad faciendam eis iustitiam.* Vide Menagium in Originibus ad vocem *Haro*.

Anno 928. rursus res Franciæ turbantur ob simultatem, quæ inter Rodulfum 928.
Regem & Comitem Veromanduorum intercedebat, quæque tandem in apertum bellum erupit. Causa hæc fuit. Heribertus satis bene se de Rodulfo meritum putans, cui Regnum capto Carolo contulerat, ægre tulit sibi denegatum ab eo Comitatum Laudunensem, filioque suo Odoni cui illum petierat prælatum Rotgarium. Itaque liberiori primum cœpit Carolum habere in custodia, deinde cum eo colloqui, postremò eidem amicitias comparare; imprimisque Willielmum cognomine Longa-Spatam Rollonis filium Normanorum Ducem certo fœdere cum eo coniungere, teste Flodoardo. *Karolus*, inquit, *cum Heriberto colloquium petit Normanorum ad Castellum quod Auga vocatur, ibique se filius Rol-*

lonis Karolo committit & amicitiam firmat cum Heriberto.

His auditis Rodulfus cum ingentibus copiis e Burgundia in Franciam irrumpit, omnia vastans & diripiens. Heribertus infensissimas Normanorum vires opponit. Stat medius & sequester Hugo, Magnus Parisiorum Comes Roberti in Suessionensi prælio occisi filius, dissidentesque conciliat. Heribertus Carolum Remos deducit, indeque ad Pontificem legatos mittit affirmans eum iam plena libertate frui, quò fulmina eiiceret a Pontifice intentata.

929. Anno 929. obit Ioannes Papa, eique substituitur Leo VI. Patria Romanus: quo post 7. menses diesque 15. defuncto succedit Stephanus VIII. Imperante Henrico in Occidente Eodem anno Deroldus insignis Medicus Ambianensem Episcopatum adipiscitur post mortem Otgarij, qui plenus dierum decesserat, nempe Centenarius. Admittitur quoque ab Heriberto Veromanduorum Comite Odalricus Aquensis Episcopus à Sarracenis expulsus ad Ministerium Archiepiscopale obeundum in Ecclesia & Diœcesi Remensi vice Hugonis filii adhuc impuberis: concessa ei præbenda & Abbatia S. Timothei, teste Flodoardo l. 4. c. 22. Vbi etiam ait Hugonem Parisiorum Comitem & Heribertum ad colloquium Henrici Imperatoris profectos, indeque ad Rodulfum, pacem inter eum & Carolum restituisse. *Hugo & Heribertus Comites ad colloquium proficiscuntur Henrici. Vnde reuersi pergunt obuiam Rodulfo Regi rursusque Heribertus committit se illi redacto iterum sub custodia Carolo. At Rodulfus Rex Remis veniens vbi Carolus custodiebatur, pacem fecit cum illo, humilians se ante ipsius præsentiam & reddens illi Attiniacum fiscum, muneribus quoque quibusdam Regiis eundem honorat.*

930. Anno 930. Rodulfus Rex Normanos Ligerianæ oræ Incolas, qui Aquitaniam deprædationibus suis infestabant, in agro Lemouicensi vno prælio omnes pœne deleuit, Aquitaniamque sibi subiecit. Hugonem Roberti filium & Heribertum hactenus amicissimos, rum vero animis disiunctos propter Clientes seu Vassallos quosdam Hugonis ab Heriberto receptos reconciliauit. Carolus Simplex Peronæ obit. Sicque Rodulfus æmulo carens liberius res Francicas quàm ante administrat.

936. Anno 936. Rodulfus obit Antissiodori sine prole mascula, eiusque Corpus Senonis in Ecclesia S. Columbæ tumulatur. Ludouicus vltra-Marinus dictus Simplicis filius, qui à patre ad Alstanum Angliæ Regem cum Ogina Matre missus fuerat, vt vidit Procerum Francorum à se defectionem, ab Hugone Magno ad Paternam hereditatem ex Anglia reuocatur. Rem sic narrat Flodoardus *Hist. Rem.* l. 4. c. 26. & in Chron. *Hugo Comes trans mittit pro accersiendo ad apicem Regni suscipiendum Ludouico Caroli filio, quem Rex Alstanus auunculus ipsius accepto prius iureiurando à Francorum legatis in Franciam cum quibusdam Episcopis & aliis fidelibus suis dirigit. Cui Hugo & cæteri Francorum Proceres obuiam profecti mox nauem egresso in ipsis littoreis arenis apud Bononiam se se committunt, vt erat vtrimque depactum. Indeque ab ipsis Laudunum deductus ac Regali benedictione ditatus vngitur atque coronatur à domno Artoldo Archiepiscopo præsentibus Regni Principibus cum Episcopis 20. & amplius.* Princeps huiusce Legationis fuisse dicitur Willielmus Senonensis Archiepiscopus teste Chronico Antissiodorensi.

Eodem anno Henricus Imperator fato fungitur: ortoque inter filios de successore dissidio, tandem Othoni I. natu maiori Imperium delatum est & ille ab Hildeberto Archiepiscopo Moguntino Imperialia Paludamenta accipit & consecratur. Eodem quoque Britones à Normanis olim fugati, Alstani Regis Anglorum opibus adiuti reuertuntur, terras suas repetunt, & non sine plurimis cædibus victores tandem de inuasoribus euadunt.

937. An. 937. Ludouicus Rex Aulicorum nonnullorum & præsertim Artoldi Remensis Archiepiscopi insusurrationibus adductus Hugonem Magnum à quo reuocatus fuerat & in integrum restiturus, à se abalienar, Regemque agit ab eius *se procuratione separans*, inquir Flodoardus.

Vnde sibi cladem intentari suspicatus Hugo redit in amicitiam cum Heriberto Veromanduorum Comite, qui ambo iunctis copiis Castellum quoddam nomine Causostim super Maternam fluuium ab Artoldo præsule constructum prodente quodam Vvicperto capiunt: & Regenbertum Artoldi partes tuentem compre-

comprehendunt. Hinc Ciuile bellum exardet, fitque nimis diuturnum, dum Rex externas copias ad deprædandum Regnum conducit, Hungarorum auxilio vsus; de quorum immanitate Hugo Abbas Flauiniacensis verba faciens ad hunc annum duo insignia miracula commemorat. Eo anno, *inquit*, cœli pars ardere visa & ab eadem parte Hungarorum persequutio insequuta est, qua villæ & agri depopulati, Domus Basilicæque conflagratæ, captiuorum abducta multitudo. Nonnullas tamen Ecclesias ignibus applicitis succendere nequierunt. In Ecclesia S. Basoli cum quidam Hungarorum ascendere nitens arcum manu applicuisset, manus eius adhæsit lapidi, nec omnino quiuit auelli, donec cæteris saxum circa manum ipsam incidentibus partem ipsam lapidis in omnium admiratione perferre cogeretur Ethnicus. Quidam Presbyter captus ab eis & vinculis alligatus reuelatione Diuina est liberatus. Qui postquam Patriam domumque repetiit, retulit in eadem captiuitate fuisse Monachum quendam Hucbaldum nomine Orbacensis Cœnobij, quem multoties Ethnici trucidare voluerunt. Nudum ergo eum in medio positum sagittis appetiere, nec saltem cutem valuerunt rumpere. Resiliebant ab eius corpore sagittæ, quasi adamante repulsæ, nec signum apparebat in cute. Gladio eum cum omni conamini sunt percutere & nihilominus caro intemerata permansit. Hanc historiam ex Flodoardo sumpsit Hugo, quam ille refert in Chronico ad hunc annum & in Historia Remensi l. 2. c. 10. vbi ait Captiuos reuersos id testatos fuisse de Hucbaldo, & etiamnum suo tempore testari: Tunc enim ille florebat & in Ecclesia Remensi Canonicus erat.

Porro Artholdus Heribertum præsente rege Sacris arcet. Causostim arcem recipit, & à Rege ius monetæ cudendæ, omnemque Comitatum Remensem obtinet an. 940. sed paulo post à Comitibus Hugone & Heriberto capta vrbe fugatur.

Is erat annus 940. Hugo post annum à prima electione 15. reuocatur tunc Diaconus, paulo post à Guidone Episcopo Suessione ordinatus presbyter, litteris sufficienter instructus à Guidone Antissiodorensi, apud quem pueritiæ annos traiecerat, teste Flodoardo. Vt autem ei sedes Archiepiscopalis assereretur & confirmaretur, habita est Synodus 27. Martij an. 941. apud Suessionas, in qua depositio Artholdi iusta, consecratio vero Hugonis legitima iudicata est. Huic Synodo Flodoardus iam à quinque mensibus in custodia libera ab Hugone detentus interesse cogitur, eique quia parum æquus esse putabatur, reconciliatur, vt narrat lib. 4. histor Rem. c. 28. *Contigit autem mihi* inquit, *Domina mea B. Genitrice intercedente vt ipsa die Conceptionis & Passionis Domini nostri I. C. absoluerer à custodia & die* 3. scilicet 6. *Kal. Aprilis, quâ Dominus à mortuis resurrexit, egressus ipse cum Præfato Electo nostro ad vrbem Suessionicam profectus sum. Vbi conuenientes Episcopi Diœceseos cum Principibus Hugone ac Heriberto tractarunt quid eis agendum esset super Episcopali huius Hugonis ordinatione, sicque decreuerunt petentibus quibusdam filiis Ecclesia Remensis tam Clericis quam Laicis cum ordinandum, asserentibus fautoribus ipsius, quòd Artholdus nequaquam electus, sed per violentiam fuerit intromissus, seseq; Episcopali abdicauerit ditione. Ibi ergo Hugo Princeps tunc me per manũ accipiens huic Hugoni nepoti suo ad benefaciendam commisit; quique mihi Ecclesiam S. Mariæ dedit in Colrido sitam, terram quoque quam Pater suus mihi abstulerat, reddidit & aliam in prædicta villa superadiecit.* Hoc facto Episcopi qui synodo interfuerant, Remos adeunt & Hugonem in Ecclesia S. Remigij dignitate sublimant Archiepiscopali, inquit idem Author c. 29. Eodemque anno cum e conflictu vix euasisset Rex Ludouicus amissâ victoriâ, suaque omnia amisisset Artholdus, ipse lubens Coniuratis & victoribus se submisit præstito sacramento, pactaque pace ad S. Basolum illic deinceps securè habitaturus se contulit. id factum an. 941.

Rebus ita compositis Coniurati Legatos Romam mittunt ad Stephanum IX. ab eoque Pallium Archiepiscopale Hugoni impetrant. At cum Legatis veniens an. 942. Damasus à Pontifice litteras tradit Principibus; vt Ludouicum Regem recipiant cumque eo pacem redintegrent sub interminatione censurarum Ecclesiasticarum, ni faciant. Actum est igitur de pace fectiò, quam non parum promouit Odo Cluniacensis, tunc Floriacensis Abbatiæ reformationi incumbens: quem hoc anno obiisse ferunt, sepultumque Turonis apud S. Martinum.

940.

942.

943. Anno 943. Artholdus relicto cœnobio ad Ludouicum venit, & ab eo non obſtante pace & fœdere nuper inito copias impetrat ad recuperandum Archiepiſcopatum, quem bono animo dimiſiſſe videbatur: anceps fuit & varia armorum fortuna; ſed tandem inter vtrumque Præſulem hiſce legibus tranſigitur, vt Hugo Præſulatum, Artholdus Abbatias quas ad Regem profectus dimiſerat, retineret, atque ad alium Epiſcopatum promoueretur; fratribus quoque & propinquis honores quos ex Epiſcopatu Remenſi habuerant, redderentur. Id ita factum procurante Hugone Comite, qui & eo anno filiam Regis ex ſancto lauacro ſuſcepit, & à Rege Ducatum Franciæ totamque Burgundiam obtinuit. Eodem procurante Rex Arnulpho Flandriæ Comiti reconciliatur, qui Willielmum Normanorum Ducem ad Colloquium euocatum doloſè & impiè perimi iuſſerat: & ipſe Richardo Willielmi filio licet de Concubina Britanna nato, vt ait Flodoardus, Ditionem Normaniæ aſſeruit & confirmauit. Eodem anno Heribertus Veromanduorum Comes obit, & apud S. Quintinum tumulatur.

944. Anno 944. iterum orta eſt inter Regem & Heriberti filios diſcordia propter quaſdam vrbes Ditionis Veromanduæ à Proditoribus Regi deditas & ab eo retentas. Varioque euentu, ſed certis deprædationibus hinc & inde pugnatum eſt. Notat verò Flodoardus ad hunc annum vehementem in agro Pariſienſi ortam tempeſtatem Ædificia quædam in Monte Martyrum ſita deieciſſe. *Tempeſtas nimia facta eſt*, inquit, *in pago Pariſiaco & turbo vehementiſſimus, quo parietes cuiuſdam Domus antiquiſſimæ, qui validiſſimo constructi cæmento in monte qui dicitur Martyrum diu perſtiterant immoti, funditus ſunt euerſi. Feruntur autem Dæmones tunc ibi ſub Equitum ſpecie viſi, qui Eccleſiam quandam, quæ proxima ſtabat, deſtruentes, eius trabes parietibus memoratis incuſſerunt, ac ſic eos ſubruerunt. Vineas quoque ipſius montis auulſerunt & omnia ſata vaſtauerunt.*

945. Item an. 945. Rex accito Normanorum exercitu Veromanduenſem agrum vaſtat, Remos obſidet: at à Hugone Præſule acceptis obſidibus ab obſidione diſcedit. Hinc Rothomagum pergit euocatus à nonnullis quos ſibi fideles eſſe putabat: Verum captus & detentus Hugoni Franciæ Duci toties rebelli traditur, ab eoque apud Theobaldum Carnotenſium Comitem per annum ſub cuſtodia detinetur, donec Gerberga Regina Othonis Imperatoris ſoror Laudunum pro libertate Regis fratri tradidit, qui miſſo per Conradum Ciſalpinæ Galliæ Regem validiſſimo exercitu Rebelles terruit quidem, non tamen ab inceptis ſtatim auocare potuit.

Plaga ignis. Ad huoc annum notat Flodoardus in Chronico Ignis plagam Pariſiis & in locis viciniis accidiſſe, quâ plures correpti conflagrarunt. *In pago*, inquit, *Pariſienſi, nec non etiam per diuiſos circumquaque pagos hominum diuerſa membra ignis plagâ peruaduntur: quæque ſenſim exuſta conſumebantur, donec mors tandem finiret ſupplicia. Quorum quidam nonnulla ſanctorum loca petentes euaſere tormenta. Plures tamen Pariſius in Eccleſia S. Dei Genitricis Mariæ ſanati ſunt, adeout quotquot illò peruenire potuerint, aſſerantur ab hac parte ſaluati. Quos Hugo quoque Dux ſtipendiis aluit quotidianis. Horum dum Quidam vellent ad propria redire, extincto efferueſcunt incendio, regreſſique ad Eccleſiam liberantur.*

946. Anno 946 Otho & Conradus cum pugnaciſſimis copiis Ludouico ſuppetias ferunt, Remenſem agrum depopulantur, Ciuitatem ipſam obſident: & Hugo Archipræſul poſt tertium obſidionis diem cernens ſe ſuſtinendæ obſidioni & repugnando imparem eſſe, cum iis quos habebat, militibus ex vrbe egreditur. Reges verò Artholdum reſtituunt. Erat illa ſedes lapis offenſionis; nec vnquam pro vlla re tantum, quantum pro Archiepiſcopatu iſto certatum eſt. Placuit tandem diſſidium iſtud authoritate Eccleſiaſtica dirimere. Itaque Otho & Ludouicus vtriuſque Præſulis rationes in Conuentu celebri audire & examinare conſtituerunt.

947. Placuit verò medium Nouembris an. 947. celebrandæ ſynodo indicere; & habita eſt Virduni præſidente Roberto Treuirenſi Archiepiſcopo. Ad eam vocatus Hugo venire recuſauit. Interim ſynodus, dum alia frequentior celebratur, Epiſcopium Remenſe Artholdo regendum decernit: & ad Idus Ianuarias alium Conuentum indicit. Adfuit Hugo & Agapiti Papæ litteras exhibere

contentus Synodum ingredi noluit. At Synodus nulla litterarum Papæ habita ratione, quia per æmulum Artholdi exhibebantur, Artholdo præsulatum confirmat & proclamationis litteras ad Papam mittit. Papa Marinum ad Othonem legat, mandatque & iubet frequentem haberi Synodum, & litem definiri.

Igitur an. 948. 7. idus Iunii in Palatio Regio Engulenheim dicto apud Ecclesiam B. Remigii celebratur Synodus frequentissima: cui intersunt Reges Otho & Ludouicus, Episcopi plurimi, Germanici & Gallicani. Ludouicus ibi primum exponit, quo pacto à Transmarinis regionibus per Legatos Hugonis Comitis cæterorumque Franciæ procerum ad recipiendum paternæ hæreditatis Regnum applaudentibus omnibus reuocatus fuisset; postea vero quoties ab eodem Hugone dolis appetitus, quoties bello fatigatus: postremo ne quid ab eo facinoris omitteretur, in custodia per annum detentus fuisset. Cæterum *de his omnibus malis quæ post Regni susceptionem passus fuerat, si quis obiiceret, quod sui facinoris causa eidem fuissent illata, inde se iuxta Synodale iudicium & Regis Othonis præceptionem purgare, vel certamine singulari defendere paratum se esse dixit.* Hæc Flodoardus. Deinde surgens Artholdus protulit litis quæ inter ipsum & Hugonem intercedebat, originem, tenorem seriemque retexuit: & hanc Epistolam Marino legato porrexit, quæ legitur apud Flodoardum lib. 4. Histor. Remens. c. 35. quam ideo lubens hisce Annalibus attexo, quia ex ea tota rei valde memorabilis historia intelligitur. Talis ergo est. 948.

Sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis vicario domno Marino, Vniuersæque sanctæ Synodo apud Engulenheim congregatæ, Artoldus, diuina propitiante clemētia, Remorum Episcopus. Domnus Agapitus Papa litteras nobis & cæteris coepiscopis nostræ diœceseos direxit, in quibus præcepit, vt ad hoc vestræ sanctitatis Concilium conuenire studeremus, ita instructi de omnibus, vt rei veritas miseriarum nostræ sedis, quas patimur, coram sanctitate vestra manifesta fieri posset. Quocirca propalare prudentiæ vestræ commodum duximus, qualiter res exordium cœperit litis huius, quæ adhuc inter me & Hugonem miserrimè ventilatur. Defuncto siquidem Heriuæo Archiepiscopo, Seulfum, qui Archidiaconatus vrbis nostræ tunc officio fungebatur, ad præsulatum eiusdem sedis elegimus. Qui Pontifex ordinatus, assumens zelum contra proximos prædecessoris sui cum eos per semet à loco depellere non valeret, consilio inito cum quibusdam laicis, scilicet consiliatiis suis amicitiam quæsiuit Heriberti Comitis, quam dato iureiurando per eosdem consiliarios obtinuit eo tenore, vt post obitum ipsius ad electionem Pontificis milites Ecclesiæ nullatenus aspirarent sine consilio ipsius Heriberti: idem vero Comes fratrem Heriuæi, præsulis & nepotes ipsius à participatione rerum Remensis Episcopij separaret. Quibus patratis, insimulati sunt iidem propinqui Heriuæi præsulis à consiliariis Seulfi Episcopi de infidelitate ipsius senioris sui, accersitoque Heriberto Comite cum pluribus suis iubentur ad rationem reddendam coram ipsis venire. Et quia cōtra eos à quibus accusati fuerant singulari congredi certamine noluerūt, sublatis ab eis rebus, quas ex Episcopio possidebant, comprehensi sunt atque deducti per Heribertū Comitem ad Rotbertum regem, à quo etiā sub custodia sunt detenti vsque ad mortē ipsius Rotberti. Tertio demum sui Episcopatus anno Seulfus Episcopus (vt plures asserunt) ab Heriberti familiaribus veneno potatus defungitur. Mox itaque Comes Heribertus vrbem Remensem adiit, & Ecclesiæ milites, clericorum quoque quosdam de Rectoris electione ad suum consilium (ceu iuratum fuerat) intendere fecit. Cum quibus ad Rodulfum regem pergens in Burgundiam, obtinuit ab eo, vt sibi committeretur idem Episcopium, eo tenore, vt tam clericis, quàm laicis debitum honorem concederet & conseruaret, nec iniustitiam alicui faceret: sed ipsum Episcopium æquo iure gubernaret, donec talem clericum eidem Regi præsentaret, qui ad Episcopale ministerium exequendum ritè ordinari valeret. Qui Comes ad eamdem vrbem regressus res Episcopii (prout sibi placuit) fautoribus suis diuisit, cæteris abstulit, & absque vllo iudicio vel lege, quos voluit rebus expoliauit, vel ab vrbe propulit. Odalricum denique Aquensem Episcopum in eadem vrbe suscipiens, Episcopale inibi Ministerium celebrare præcepit. Sicque per annos sex, & eo

amplius idem Epiſcopium ſuo Dominio vendicauit, pto libitu proprio illud tractans, & in ſede Præſulis reſidens tam ipſe, quàm coniux ſua, donec ſeptimo tandem anno, ortis inter ipſum & regem Rodulfum atque Hugonem Comitem quibuſdam ſimultatibus, Rodulfus rex cum Hugone & Boſone fratre ſuo, cæteriſque pluribus tam Epiſcopis, quàm Comitibus Remorum obſidet vrbem, ſuccenſentibus ſibi Epiſcopis, & conquerentibus aduerſus eum, quòd tã diuturno tẽpore, contra diuinæ legis authoritates, hanc vrbem permiſerit vacare paſtore. Quorum querimoniis permotus rex, admonet clerum & populum de paſtoris electione, dans eis id agendi facultatem ad Dei honorem & ſui fidelitatem. Sicque concordantibus cunctis, tam clericis, quàm laicis, qui extra obſidionem erant, pluribus etiam eorum qui clauſi tenebantur in idipſum fauentibus, eligitur humilitatis noſtræ perſona in hoc magis onere, quàm honore ſubeundo. Aperientibus tandem tam militibus, quàm ciuibus portas vrbis regi Rodulfo, & Epiſcopalem benedictionem mihi tradentibus Epiſcopis qui aderant decem & octo, & ſuſcipientibus noſtram humilitatem tam clero vniuerſo, quàm reliquis ciuibus, inibi inthronizatus ab Epiſcopis noſtræ diœceſeos, impoſitum mihi, prout Deus conceſſit, miniſterium per annos ferme nouem tractaui, ordinans per diœceſim Epiſcopos octo, & in Epiſcopio multos, prout competens videbatur, clericos, quouſque nono poſtmodum anno, poſtquam Ludouicum regem, fauente Hugone cunctiſque regni principibus, Gerbergam quoque reginam benedixeram, & ſacto perfuderam chriſmate, inſtigatus Hugo Comes iracundia, quòd ei conſentire vel coniungi noluerim ad ipſius regis infidelitatem, adhibitis ſecum Heriberto Comite, & Willelmo Nordmannorum principe, Remenſem obſidet vrbem. Nec longùm, ſexta ſcilicet obſidionis die, deſeror ab omni pœnè cætu laicalis militiæ. Sicque derelictus ab his, ad Hugonem & Heribertum compellor exire, à quibus coarctatus & conterritus cogor memet Epiſcopali procuratione abdicate, & ita me propellentes, in cœnobio Sancti Baſoli habitare conſtituunt; Hugonem verò filium Heriberti, qui Antiſiodori diaconus ordinatus fuerat, in vrbem introducunt, & ciuitate potiuntur. Ludouicus autem rex à Burgundia rediens, me apud ſanctum Baſolum reperit, & aſſumens ſecum, ſimul cum propinquis meis, quorum res Heribertus Comes abſtulerat, Laudunum deducit, quod caſtrum tunc obſidebant Heribertus & Hugo: ſolutaque obſidione oppidum ingredimur, nobiſque metatus degendi diſponitur. Interim clerici noſtri loci, ſed & Laïci quidam peſſimè ab Heriberto tractantur & quidam clericorum in cuſtodiis retruduntur res eorum auferuntur atque diripiuntur, rapinæ per totam vrbem licitè perpetrantur. Interea conuocantur Epiſcopi noſtræ diœceſeos ab Hugone & Heriberto, ſatagentibus & quærentibus ab eis de ordinatione Hugonis filij Heriberti. Qui Sueſſionis congregati, mittunt ad me Laudunum Hildegarium Epiſcopum cum aliis quibuſdam legatis, mandantes vt ad eos venirem, ad conſentiendum ſcilicet huius ordinationis peruerſitati. Quibus remandaui, quòd non eſſet mihi competens ad eos illò proficiſci, vbi aduerſarij & inimici mei cum ipſis erant aggregati. Quòd ſi loqui mecum vellent, ad talem locum deuenirent, vbi ſine periculo ad eos accedere poſſem. Quibus aduenientibus in locum ab eiſdem delectum, profectus ſum ad eos, veniensque proſternor coram ipſis, obſecrans vt propter amorem & honorem Dei, tam mihi, quàm ſibi competens conſilium dare ſtuderent. Qui me de ordinatione prædicti Hugonis interpellare cœperunt, & hoc omnimodis ſuadere, vt eis in hac ordinatione conſenſum præberem, promittentes res nonnullas Epiſcopij mihi ſe impetraturos. At ego poſtquam reſponſum diu diſtuleram, videns eos cunctos in propoſito quod ceperant perſeuerantes, ſurgens interdixi palam cunctis audientibus, excommunicans auctoritate Dei Patris omnipotentis, & Filij, & Spiritus ſancti, vt nullus eorum ad eamdem ordinationem accederet, nec alicui in Epiſcopali honore, me viuente, manus imponeret: ſed nec vllus eandem benedictionem ſuſcipere præſumeret. Quòd ſi forte fieret, ad ſedem Apoſtolicam eos prouocabam. Illis inde furentibus, vt poſſem exire de medio eorum, & Laudunum reuerti, temperaui reſponſum, dicens vt mitterent mecum, qui eis renunciaret quid conſilij reperire valerem ſuper hac re in domina mea Regina, & fidelibus eius, quia Rex non aderat. Ad hoc illi mit-

tunt Deroldum Episcopum, putantes me esse mutaturum consilium. Quo veniente, & coram domina regina & fidelibus eius inde me interpellante, iterum exurgens præfatæ modum excommunicationis in eosdem Episcopos iaculatus sum: vocationem quoque ad sedem Apostolicam iterate curaui excommunicans ipsum hunc Deroldum, id vt eis omnino non taceret, sed cunctis manifestè proferret. His ita gestis, paruipendentes illi nostram excomunicationem, Remis accedunt, & quidam eorum ordinationi huic manus applicuerunt, quidam vero se subduxisse sciuntur. Ego vero cum rege manens, quas ille scitur angustias pertulisse, secum pertuli: & quando eum bello aggressi sunt Hugo & Heribertus, cum ipso eram, & vix mortis euasi periculum. Prolapsus itaque, auxilio & protectione Dei, de medio inimicorum, profugus & vagabundus loca inuia quæque, siluasque perlustro, non ausus certo consistere loco. Comites autem Hugo & Heribertus affati quosdam nostros amicos sibi subditos, suadent vt me requirentes, ad ipsos deducant, pollicentes se mihi benefacturos; & rebus quas ipsi petissent ditaturos. Requirentes ergo me amici, reperiunt per diuersa vagantem, & ita perducor à fratribus meis & amicis ad præfatos Comites. Qui postquam me in potestate sua conspiciunt, quærere cœperunt, vt eis pallium à sede Romana mihi collatum traderem, & sacerdotali me ministerio penitus abiurarem. Quod ego nullatenus me facturum, neque pro amore huius vitæ præsentis attestor. Districtus igitur & coangustiatus ab eis, Episcopij tandem rebus abrenunciare compellor: sicque rursus ad S. Basolum, quasi vacans, habitaturus deducor. Mansi denique paucis diebus in ipso cœnobio, quoadusque comperiens per certos ex familiaribus Heriberti Comitis nuncios, quod ab eo male de mea tractabatur perditione, iterum iterumque nunciis huiusmodi pauefactus & impulsus, locum deserui, & abdita lustra siluarum vagabundus repetij, horisque silentibus, & itinere deuio Laudunum reuertor, ibique susceptus à Rege, secum manere constituor. Mansi verò ibidem cum ipso vel fidelibus eius, expectans & deprecans misericordiam Dei, donec ipse dignatus est in cor domni Regis Othonis mittere, vt ad subuentionem senioris mei Regis, & nostram, properaret in Franciam. Denique postquam domina nostra Regina Laudunum, propter absolutionem Domni Regis, reliquerat, egressus inde ad domnum Regem Othonem cum seniore meo deueni Rege, simulque Remos accessimus. Cingitur itaque vrbs exercitibus, & Episcopi qui aderant, me sedi nostræ restitui censent. Mandatur ergo Hugoni à domno Rege Othone, vt egrediatur & peruasam deserat vrbem. At ille nutans aliquandiu & pro posse, vbi vidit ad resistendum penitus sufficere se nequaquam valere, nec amicorum sibi præsidia subuenire, decernit exeundum: quærens vt liber cum suis dimittatur abscedere. Permittitur itaque sanus exire, cum omnibus qui secum voluere comitari, & quæcunque secum voluit ferre, nullo contradicente, asportauit. Sicque cum Regibus introgressus vrbem, præcipior loco nostro & honori restitui. Susceptus igitur à domnis Archiepiscopis Roberto Treuirensi, & Frederico Magontiacensi comitantibus cæteris & congratulantibus, tam clericis Ecclesiæ nostræ, quàm reliquis ciuibus, ab ipsis restituor cathedræ Episcopali. Hugo verò Remis egressus Mosomum castrum cum suis occupat, & muniens contra fideles regis senioris nostri detinet. Habito denique colloquij placito inter reges, seniorem meum videlicet ac domnum Othonem, super Charam fluuium, conuenimus ad illud tam ego, quàm ipse Hugo cum ordinatoribus suis. Ibique res litis huius ab Episcopis auditur: protulitque litteras ad sedem Romanam, quasi ex nostra persona datas, excusationis meæ, ac si vacationem petentes administrationis Episcopij nostri: quas me nunquam dictasse, neque vel subscribendo aliquatenus corroborasse protestatus sum, atque protestor. Et quia tunc synodus conuocata non fuerat (id opponentibus fautoribus ipsius Hugonis) altercatio nostra determinari non potuit. Synodus autem circa medium mensis Nouembris habenda Virduni vtriusque partis Episcopis annuentibus denunciatur. Interim verò sedes Remensis mihi regenda decernitur: idem verò Hugo Mosomi commorari permittitur. Nec longum, instante scilicet vindemiæ tempore, hic noster æmulus Hugo, assumens secum Theobaldum regis inimicum, & regni nostri, cum aliis pluribus malefactoribus, in villas Re-

" mensis Episcopij contiguas, vbi deuenit, & omne pœne vinum ex his colligens
" in diuersos pagos abduci fecit. Tum multa mala inibi perpetrata, & Ecclesiæ
" nostræ homines captiui abducti, & ad redemptionem variis sunt adacti tormen-
" tis. Synodus autem circa medium mensis denunciata, Virduni celebratur, Præsi-
" dente Rotberto Præsule Treuirensi, præcepto domni Papæ Romani præsente
" quoque domno Brunone, cum Episcopis & Abbatibus nonnullis. Ad quam præfa-
" tus Hugo euocatus, missis etiam ad eum deducendum Episcopis, Adalberone
" & Gozlino, venire contempsit. Vniuersa vero synodus mihi Remense regen-
" dum decernit Episcopium. Indicitur que iterum synodus habenda die Iduum
" mensis Iannuarij, quæ & aggregatur, vt denunciatum fuerat, in Ecclesia sancti
" Petri ante prospectum castri Mosomi, à domno Rotberto, conuenientibus cæ-
" teris quoque Treuirensis diœceseos Episcopis, & aliquibus Remensis. Veniens
" autem illuc æmulus noster Hugo, & locutus cum domno Rotberto synodum no-
" luit ingredi: litteras verò quasi ex nomine domni Papæ direxit ad Episcopos per
" clericum suum qui eas Roma detulisse ferebatur, nihil auctoritatis canonicæ
" continentes, sed hoc tantum præcipientes, vt Hugoni Remense redderetur Epis-
" copium. Quibus recitatis ineuntes Episcopi consilium cum Abbatibus, respon-
" derunt non esse dignum vel congruum, vt mandatum legationis Apostolicæ,
" quam dudum Rotbertus Archiepiscopus, deferente Frederico Præsule Magon-
" tiacensi, coram regibus & Episcopis tam Galliæ quam Germaniæ susceperat
" & partem iam præceptionis ipsius exegerat, propter illas litteras intermitteret
" quas insidiator noster exhibebat, immo quod regulariter cœptum fuerat, vt ca-
" nonicè pertractaretur, vnanimiter censent: præcipiturque recitari capitulum
" Carthaginensis Concilij nonum decimum De accusato & accusatore. Quo reci-
" tato, iudicatum est iuxta definitionem ipsius capituli, vt communionem & pa-
" rochiam Remensem me retinente, Hugo qui ad duas iam synodos euocatus in-
" teresse contempserat, à communione & regimine Remensis Episcopij ab-
" stineret, donec ad Vniuersalem synodum, quæ indicebatur, se se purgaturus vel
" rationem redditurus præsentaret. Ipsumque capitulum mox in charta Episcopi
" coram se describi fecerunt, subnectentes hanc etiam definitionem suam, & ei-
" dem Hugoni miserunt. Qui post alteram diem chartam eamdem Rotberto
" præsuli remisit, hoc verbis remandans, quod ipsorum iudicio nequaquam obe-
" diturus esset. Sicque absoluto Concilio ipse Mosomum contra mandata regum
" & Episcoporum retinet, & ego Remos regressus reclamationis meæ querelas ad
" sedem Romanam per legatos domni regis Othonis destinaui, præstolans man-
" data ipsius sanctæ sedis, eius decretis & Vniuersalis huius sancti concilij vestri iu-
" diciis parere paratus.

Lecto & audito eiusmodi scripto lectæ quoque litteræ Pontificiæ ad Hugonem, quas Sigebaldus Quidam Hugonis Clericus Roma detulerat, à Marino vicario Apostolico, qui Synodo illi præerat, sibi datas: quibus Pontifex restitui iubebat Hugoni Episcopium. Ipse quoque Marinus litteras Episcoporum Diœceseos Remensis ad Pontificem missas recitari iubet: sed illæ commentitiæ esse visæ sunt & suppositiriæ: quippe nonnullorum Episcoporū nominibus subscriptæ qui neque litteras illas se vidisse vnquam, aut vlli legationi assensum præbuisse palam contestati sunt. Itaque calumniæ pœna in authorem recidit. Sigebaldus in exilium mittitur & Diaconatus ministerio priuatur. Artholdo Episcopium Remense adiudicatur. Hugo sacris arcetur vt inuasor, donec satisfaciat. In aliis sessionibus intentantur coniuratis proceribus minæ exsecrationis, ni ad Regem redeant pacemque cum eo bona fide resarciant.

949. Decreta ista Agapitus Papa confirmat an. 949. & Hugo Franciæ Dux Regi reconciliatur.

Scholæ Cœnobiales. Hactenus nonnisi bella variosq; motus & agitationes animorum vidimus. Quibus tamen temporibus, quanquam litterario exercitio & musarum quieti contrariis non omnino conticescebant ipsæ in scholis Cœnobialibus & Parisiensibus. Sex præsertim Cœnobia in hacce Artium professione hoc seculo floruisse video, Hirsaugiense, Fuldense, San-Gallense, Lobiense, Aureliacense & Floriacense.

Hirsaugiensis. Linthelmus Haderado Abbbate Hirsaugiensi vir omni scientiarum genere cu-

mulatissimus, natione Sueuus scholæ Monasticæ diu præfectus fuit, multosque eruditione præstantes viros effecit ab an. 890. inter alios Sigismundum qui postea factus est Episcopus Halberstadiensis: Gunrzigonem, Herdericum Poetam tunc temporis insignem, qui plurimos Cantus in B. Mariæ & Sanctorum honorem composuit; Ambrosium seu Ansbertum, Adalberonem, qui Scholasticus quoque seu præfectus scholæ factus est in Monasterio S. Albani prope Monguntiam, & postea Abbas S. Ferrucij an. 921. quo anno obiit Linthelmus Magister cæterorum. Linthelmo successit in illa præfectura Diethardus vir quoque in omni litteratura tam Diuina quam humana versatissimus: quo tempore florebat Gildericus ex Abbate S. Germani factus Episcopus Æduensis & Rutgerus Treuerensis Archiepiscopus post Ratbodum. Diethardo successit an. 943. Meginhardus Monachus Linthelmi quoque olim auditor.

San-Gallensi scholæ post Notgerum præfuit Hartmundus pluribus annis. Ei successit in hac præfectura Adelardus, Adelardo Hilpericus Adelardi & Diethmari discipulus, qui dicendi officium in eodem Monasterio nactus multos præclaros Discipulos in omni doctrina eruditos post se reliquit, inquit Trithemius. *San Gal-lensi.*

In Fuldensi post Rabanum multi floruerunt litterarum laude insignes, quibus enumerandis non immoror: qui volet accuratius eorum nomina perscripta videre, adeat Trithemium. In Lobiensi quoque hisce præsertim temporibus commendabiles fuerunt Scaminus, Theoduinus & Ratherius, vt refert Fulcuinus lib. de Gestis Abbatum Lobiensium c. 19. & c. 20. Nonnulla Ratherij opera commemorat, Agonisticon seu Meditationes Cordis, quem librum ad relegendum siue ad probandum eruditissimis quos nouerat misit, Sobboni & Vvidoni Archiepiscopis, Godesealco & Aurelio præsulibus, *Brunoni & Rotberto Galliarum Archiepiscopis & in Philosophicis studiis eruditissimis, ad extremum Frodoardo Remensi, missis vnicuique Epistolis* inquit, Fulcuinus. Libellum quoque vitæ S. Vrsmari emendauit. Et cum in Prouincia, filium cuiusdam viri ditissimi Roestangum nomine litteris imbuendum suscepisset, ad eum de arte Grammatica librum conscripsit, quem pro titulo inscripsit Serua-Dorsum *Pro eo quod qui Scholis assuesceret puerulus, dorsum a flagris seruare posset.* *Fuldensi & Lobiensi.*

Idem Ratherius Brunonis præceptor: & iste Bruno Henrici 1. Aucupis dicti Imperatoris filius, Othonis 1. & Haduidis Hugonis Magni coniugis frater fuit. Is autem multæ litteraturæ vir, Græcè Latinèque doctus ad Coloniensem Archiepiscopatū ab Othone fratre promouetur post Vviefridum an. 953. de quo & de Ratherio hæc habet Fulcuinus c. 22. *Otho tunc potentissimus Rex Austrasiis & subactæ Italiæ tunc imperitabat: cuius frater Bruno vnicum & singulare in Christi Ecclesia decus futurum, velut pretiosissimus lapis multiplicibus Philosophorum polichatur argumentis. Aduocatur Ratherius, & habetur inter Palatinos Philosophos primus. Quid multa? non destitit donec Regiam illam mirificam Indolem in omnibus Disciplinis perspicacissimam redderet & perfectam. Quod cernens Regum suo tempore maximus* (Otho) *eum* (Brunonem) *à Scholis cum tanto honore vt par erat, euocauit, & in suggestum Coloniensis Ecclesiæ post Wigfridum qui nuper decesserat,* (nempe 7. Iulij an. 953.) *omnibus acclamantibus & gaudentibus inthronizauit.*

Et cum eodem tempore decessu Faroberti Leodiensis vacasset Episcopatus, ad eum Bruno curauit Ratherium promoueri: sed cum ille nimis acriter in vitia Magnatum inueheretur, à Leodiensibus eiectus est & in eius locum suffectus Baldricus vir e Magnatum terræ illius prosapia oriundus. Post biennium vero idem Bruno Veronensem Ecclesiam cui iam ante Ratherius præfuerat, ei restituit & tum ille ad Baldricum scripsit librum, quem Phrenesim appellauit, eo quod quasi Phreneticus nimis austerè & vltra modum in Inuasorem suum inueheretur. Scripsit & duos alios in eundem, quorum vnum Perpendiculum, alterum *Sirmam* vocauit. Item contra Anthropomorphitas qui Deum per membrorum lineamenta depingebant, *Synodica* ad Diœcesanos & Presbyteros, *Coniecturam* vitæ suæ, *Itinerarium Romanum.* Item Sermones plurimos de Pascha, de Cœna Domini, de Ascensione, de die Pentecostes & festis B. Mariæ.

In Aureliacensi Cœnobio circa eadem hæc tempora litteris operam dabat Gerbertus Aquitanus, de quo deinceps multa nobis dicenda veniunt, primùm sub *Aureliacensi.*

Geraldo de S. Sere, deinde sub Raimundo de Lauatr, qui ambo, eiusdem Cœnobij Abbates fuerunt: ad quos extant aliquot eiusdem Gerberti Epistolæ.

Floriacensis. In Schola quoque Floriacensi ad Ligerim hisce temporibus sub Wlfado Abbate (qui an. 962. ad Episcopatum Carnotensem promotus est) litteris operam dabat Abbo Aurelianensis Ciuis filius, Floriaci postea Abbas. Quantopere autem hæc schola floreret, docet Ioannes de Bosco Cœlestinus Lugdunensis Cœnobij in sua Bibliotheca Floriacensi: ait enim *in ea plus quinque millibus Scholares recensitos, qui Didascalis suis muneris honorarij gratia pro Candelis Edictisue (le lendit) in Parisiensi Academia nostra ætate Classium Moderatoribus exhiberi consuetis, bina manuscripta, eo quod necdum typographica ars emerserat, offerebant volumina: quorum numerositas locupletissimam conflarat Bibliothecam Floriacensem, quam annis Domini 1561 & 62. diritas Caluinitica inæstimabili litterariæ rei iacturâ diripuit, dissipauit, lacerauit.* Hæc Ioannes scribebat circa an. 1605.

Extant adhuc hodie vestigia quædam Scholarum Floriacensium Exteriorum & diuersorum Conclauium atque Cubiculorum, in quibus excipiebantur Externi Conuictores: nam ibi, vt & in aliis quoque famosioribus Cœnobiis duplices Scholæ exercebantur, Interiores & Exteriores. In Interioribus soli Monachi: in Exterioribus omnes passim instituebantur. Ad has missus Abbo à parentibus, vt scribit Aimoinus Monachus Floriacensis in eius vita c. 1. vbi de origine & vita illius agens, *Venerabilis igitur Abbo*, inquit, *Aurelianensi ortus est in pago* (Boscus ad Marginem scribit eum fuisse Ciuem Aurelianensem) *cuius Patris vocabulum Lætus, matris Ermengardis extitit. Quos quidem non vanâ tumens nobilitate superbus alebat sanguis, sed tamen auis atauisque deriuata eos honestabat libertas. Quodque omnibus superextat causis, timor Domini moribus adornabat honestis. Talibus ergo Abbo ortus parentibus in Floriacensi Monasterio.* SCHOLÆ CLERICORVM *Ecclesiæ S. Petri obsequentium traditur litteris imbuendus. Diuinâ procerto, vt credimus, id præordinante prouidentiâ, vt inde primordia sumeret litterarum, vbi postmodum plenissimè fluenta doctrinæ mentibus erat propinaturus sapientiam sitientium, redderetque illis seu eorum posteris duplicatum suscepti fœnoris fructum, à quibus simplicia tantùm acceperat rudimenta Elementorum. Erant in eodem Cœnobio duo præcellentes viri, quos Carnis affinitas Matri eius propinquos effecerat; vnus dicebatur Gumboldus, qui relictis huius seculi nugis ob Dei timorem habitum Monastici susceperat ordinis: alter vocatus est Christianus, qui sub Clericali veste Christo studebat deseruire.* Hinc patet in illo cœnobio etiam alios, quàm Monachos habitare solitos ad disciplinas hauriendas.

Narrat deinde, quomodo virorum illorum admonitione Benedictinum habitum à Vulfado tunc Abbate sumpserit: tum c. 2. *Traditus itaque Scholis nulli sodalium videbatur grauis. Inerat ei columbina simplicitas, serpentinæ copulata astutiæ, vt & per mansuetudinem leniret beniuolos, & per prouidæ mentis acumen deuitaret subdolos. Iam verò litterariæ Artis profunda tantâ adhuc puerulus rimabatur instantiâ, vt à Didascalis semel audita firmiter intra cordis conderet arcana.* Hæc Abbonis initia.

Refert idem Author c. 3. eum ibidem factum fuisse postea Magistrum Scholarum. *Cum vero iam ad tanta profecisset fastigium scientiæ, vt aliis quoque percepti talenti valeret donatiuum erogare, imbuendis præficitur scholasticis. Quos ille per aliquot annorum curricula lectione simul & cantilena cum tanta erudiuit cura, vt palam se gaudere monstraret, quod pecunia sibi credita lucra augmentare valeret.*

Tanta autem erat huiusce scholæ fama, vt ex ea euocarentur Magistri, qui alibi professuri essent: narrat enim idem author c. 4. missos ab Anglis Legatos ad Floriacense Monasterium petiisse aliquem mitti è Magistris in Angliam ad docendum, missum autem fuisse ab Oiolbodo tum Abbate circa an. 990. Abbonem: illum vero per biennium docuisse in Ramesiensi Cœnobio per Oswaldum Archiepiscopum, olim quoque Floriacensem Monachum fundato, cui tum præerat Germanus Abbas ex eodem Floriaco assumptus. Porro Abbonem in Anglia moratum per duos annos, & Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis familiaritate & Oswaldi Eboracensis suaui consortio fruitum ab Abbate suo reuocatum fuisse in Galliam Oiolbodo verò paulo post è viuis sublato Abbatem electum Hugonis Regis temporibus, qui huic electioni consensum præbere non distulit.

Ad eandem Scholam vndique mittebantur imbuendi præsertim Monachi, ex Anglia verò & Normania plurimi, vt legere est apud Balæum & Pitsæum Scriptores Anglos. In eadem etiam docuisse fertur Gerbertus ille Aquitanus Aureliacensis Cœnobij Monachus ex Hispania reuersus: vnde Parisius & in Aulam Hugonis Capeti ascitus fuisse scribitur. Ibi inter alios Comprofessorem habuit Constantinum, qui deinde Scholæ Rector seu Præfectus fuit. Extatque ad eum Gilberti Ep. 87. sub hac inscriptione CONSTANTINO SCHOLASTICO FLORIACENSI. Mandat verò vt ad se veniat, non sine libris quos petit. *Comitentur iter tuum Tulliana opuscula, & de Repub. & in Verrem: & quæ pro defensione multorum plurima Romanæ Eloquentiæ parens conscripsit.* Et Epist. 161. *Vis amicitiæ pœne impoßibilia redigit ad poßibilia. Nam quomodo rationes numerorum Abaci explicare contenderemus, nisi te adhortante*, O MI DVLCE SOLAMEN LABORVM CONSTANTINE! *Itaque cum aliquot lustra iam transierint, ex quo nec librum, nec exercitium harum rerum habuerimus; quædam repetita memoria eisdem verbis proferimus, quædam eisdem sententiis. Nec putet Philosophus sine litteris hæc alicui Arti, vel sibi esse contraria.* Hæc de Scholis Cœnobialibus.

Quanticumque autem nominis illæ fuerint, si cum Parisiensibus nostris conferantur, longè profectò inferiores esse videbuntur. Neque enim putandum est illas omnino post Carolum Caluum contabuisse, licet magnam reuera passæ sint iacturam ex continuis Normanorum bellis & deprædationibus. Quippe post initam cum illis pacem Vrbs Parisiensis liberior esse cœpit, & sub Regibus ignauis Robertus Odonis Regis frater qui in prælio Suessionico cecidit, & Hugo Magnus eius filius Comites Parisienses, ab ea omnem belli fragorem, quàm longissimè potuerunt, amouerunt. Iaque Musæ e sepulchro quodammodo redeuntes spiritum & vires paulatim resumpserunt; adeout ad eas sub medium & finem huius infelicis seculi ex omnibus aliis Scholis tanquam ad splendidius Generaliusque Emporium Iuuentus Altioribus disciplinis imbuenda confluerer. Cuius rei testis mihi sufficiat vel vnus Abbo Floriacensis, qui cum in scholis Floriacensibus institutus fuisset, imo ibidem deinde docuisset, non existimauit tamen se satis ad id muneris idoneum esse, nisi impetratâ exeundi licentiâ scholas nostras vt longè celebriores excellentioresque lustraret & frequentaret. Sic enim de eo Aimoinus Abbonis Discipulus. l. 3. *Schola Parisiensis.*

Cum verò iam ad tantæ profecisset fastigium scientiæ, vt aliis quoque percepti talenti valeret donatiuum erogare, imbuendis præficitur Scholasticis. Quos ille per aliquot annorum curricula lectione simul & cantilena cum tantâ erudiuit curâ, vt palam se gaudere monstraret, quod pecuniæ sibi creditæ lucra augmentare valeret. Verum ipse adhuc MAIORA gliscens SCIENTIÆ SCRVTARI ARCANA, diuersorum adiit SAPIENTIÆ OFFICINAS LOCORVM; vt quia Grammaticæ, Arithmeticæ, nec non Dialecticæ iam ad plenum indaginem attigerat, cæteras ingenio suo pergeret superadiicere Artes. Quapropter PARISIOS ATQVE REMOS ad eos qui PHILOSOPHIAM profitebantur, profectus aliquantulum quidem in Astronomia, sed non quantum cupierat apud eos profecit. Inde Aurelianos regressus Musicæ Artis dulcedinem quamuis occultè propter inuidos à quodam Clerico non paucis redemit Nummis. Itaque quinque ex his quas LIBERALES vocant, plenissimè imbutus Artibus, sapientiæ magnitudine cunctos anteibat coætaneos. Supererat Rhetorica nec non Geometria, quarum plenitudinem etsi non vt voluit, attigit, nequaquam tamen ieiunus ab eis funditus remansit. Nam & de Rhetoricæ vbertate facundiæ Victorinum, quem Diuinæ Interpres legis Hieronymus Præceptorem se habuisse gloriatur, legit: & Geometricorum multiplicitatem numerorum non mediocriter agnouit. Sic demum viuacis mentis ingenio hæc vniuersa strenuè assecuto facilis erat eorum operatio. Denique quosdam Dialecticorum modos syllogismorum enucleatissimè enodauit, computique varias & delectabiles secularium in morem tabularum texuit calculationes. De solis quoque ac lunæ seu planetarum cursu à se editas disputationes scripto posterorum mandauit notitiæ.

Hæc de Abbone Aimoinus. Vnde luce meridiana clarius est SCHOLAS PARISIENSES cæteris splendore, dignitate, Artium multiplicitate & exercitio tum præcelluisse: quandoquidem Abbo maiores altioresque Disciplinas, quàm quæ

erant apud Floriacum, hauſturus venit Pariſios, tanquam ad Officinam publicam omnium Artium & Diſciplinarum. Nec refert quod ſimiliter Scholas Remenſes & Aurelianenſes luſtrauerit, quæ tamen non dicuntur fuiſſe Academiæ aut Vniuerſitates: nam cum non omnes qui ſe docendo habiles putabant, Lutetiæ docere poſſent, alij aliò ſe conferebant ad docendum, & nonnunquam in aliqua arte excellentes adibantur ad [illegible]. Ita Gerbertus Remis, Fulbertus Carnuti plurimos auditores [illegible], ſed iis Magiſtris ſublatis ſcholæ illæ vulgo contabeſcebant, quia [illegible] commodo viri fama ſæpe ſuſtentabantur. Quod de Pariſienſibus ſimiliter dici [illegible], in quibus plurimi præcellentes viri docebant in [illegible] diſciplinarum genere, & in eodem etiam plurimi.

Quæret forte [illegible] oſus aliquis quonam circiter tempore Abbo in Scholis Pariſienſibus verſaretur? Certum eſt ex Aimoino eum ſub [illegible] Vulfado Abbate Cænobio Floriacenſi adſcriptum fuiſſe, qui anno 962. electus eſt in Epiſcopum Carnotenſem. Certum quoque vel ſub Vvlfado aut ſub Richardo Abbate qui Vvlfado ſucceſſit, Lutetiam veniſſe, tum valde adhuc Iuuenem, & imberbem, ſi quidem ipſe adoleſcentulum ſe prædicat in Apologetico ad Hugonem & Robertum Reges Lutetiæ tum fuiſſe, cum de fine mundi proximo nonnulli Concionatores populum terrebant. Sic enim ait. *De fine mundi coram populo [illegible] in* ECCLESIA PARISIORVM *adoleſcentulus audiui, quod ſtatim finito mille annorum [illegible] numero Antichriſtus adueniret, & non longo poſt tempore vniuerſale iudicium ſuccederet. Cui prædicationi ex Euangelio & Apocalypſi & libro Danielis qua potui virtute reſtiti. Denique & errorem qui de fine mundi inoleuit, Abbas meus B. memoriæ Richardus ſagaci animo propulit, poſtquam litteras à Lotharienſibus accepit, quibus me reſpondere iuſſit. Nam fama per totum mundum impleuerat, quod quando Annunciatio Dominica in Paraſceue contigiſſet, abſque vllo ſcrupulo finis mundi eſſet.* Richardus autem ab an. circiter 962. ad annum 981. Abbatiam Floriacenſem rexit. Itaque ſi diligenter ad ea quæ ipſe ſcribit, attendamus, cum prope Sexagenarius obierit an. 1004. & adoleſcentulus Lutetiam venerit, ſub Wlfado Abbate Lutetiam venerit neceſſe eſt, & proinde circa an. 960. quo tempore Pariſiis erat latiſſima & ampliſſima litterarum Officina.

Iiſdem circiter temporibus Gerbertus relicto Cœnobio Aureliacenſi, vbi à puero educatus fuerat & in Grammaticis ſufficienter inſtructus, Lutetiam ſe contulit amore Philoſophiæ aliarumque Liberalium Artium comparandarum deſiderio: deinde in Hiſpaniam ad condiſcendas Mathematicas Diſciplinas: qua de re breuiter Ademarus Engoliſmenſis Gerberto ſuppar. *Gerbertus* inquit, *natione Aquitanus ex infimo genere procreatus, Monachus à pueritia in S. Geraldi Aureliacenſi cœnobio causâ ſophiæ primò Franciam, dein Cordubam luſtrans cognitus à Rege Hugone Remis Archiepiſcopatu donatus eſt.* Idem fere habet Author Chronici S. Maxentij ad annum 996. *Gilbertus natione Aquitanus, Monachus Aureliacenſis ſancti Gerardi Eccleſiæ cauſa philoſophiæ primò Franciam, deinde Cordubam luſtrans cognitus ab Imperatore Archiepiſcopatu Rauennæ donatus eſt.* Primò inquiunt Authores iſti, Franciam luſtrauit Gerbertus. Quis autem dubitet, quin Pariſienſes Scholas luſtrauerit; ad quas maiorum Diſciplinarum diſcendarum ergo communiter alij confluebant? At inſuper ille vt Aſtrologiam & Mathematicas Diſciplinas combiberet, Cordubam profectus eſt & Hiſpaniam luſtrauit, vbi florebant inſignes Aſtrologi. Willelm. Malmeſburienſis de eodem ſic habet. *Ex Gallia natus Monachus à puero apud Floriacum adoleuit, moxque cum Pythagoricum Biuium attigiſſet ſeu tædio Monachatus, ſeu gloriæ cupiditate captus nocte profugit Hiſpaniam animo præcipuè intendens, vt Aſtrologiam & cæteras id genus artes à Sarracenis addiſceret.* De eius ex Hiſpania reditu infra dicemus.

Earumdem ſcholarum celebritate excitatus Huboldus Leodienſis ſtudiorum cauſa Lutetiam venit, & ad Canonicos San-Genouefianos, quorum in clauſtro & monte profeſſio litterarum florebat, ſe contulit. Et ipſe poſtmodum Magiſtrali Laurea donatus, multarum ſcholarum erector multorumque ſcholarium Doctor & inſtructor fuit. Sic de eo Anſelmus Canonicus Leodienſis Coætaneus aut certe ſuppar, in vita D. Notgeri ſeu Notkeri Epiſcopi Leodienſis. *Quid de Huboldo dicam, qui dum adoleſcentulus e ſcholari Diſciplina aufugiſſet, Pariſius veniens S. Genouefæ Canonicis adhæſit & in breui multarum ſcholarum inſtitutor fuit? Vbi cum aliquan-*

din à D. Notgero ignoraretur, tandem Canonicâ Episcopalis sententia executione compulsus est redire, pluribus ibi relictis studiorum ac moralitatis insignibus. Hæc eadem verba leguntur in veteri inscriptione posita in Ecclesias. Ioannis Euangelistæ Leodiensis, vbi humatus est Notg[illegible] [illegible]007.

Atque ex his pate[illegible] quàm non [illegible] [illegible]formiter veritati scribat Malmesburiensis de Gerberto, *Qu[illegible]driuiu[illegible] [illegible] in [illegible]ania, vt illas Artes in Galliam reuocaret iam dudum obsoletas.* N[illegible] [illegible]us [illegible] Guido in Chronico Belgico Magno, cum ait Gerbertum in Hi[illegible] [illegible]um fuisse, vt Astrologiam à Sarracenis disceret, *quam vnà cum liberalibus Artibus ita ebib[illegible], vt eas industria magna reuocaret in Galliam, vbi pri[illegible] [illegible]om sino perierant.* Non es[illegible] [illegible]uam, audiendus: nam licet aliquandiu propter b[illegible]lla externa & [illegible]ilia, Po[illegible]icum ignauiam crebramque mutatio[illegible], Regumquê Francorum incerta sceptra quasi in larebris delituerint, aliquid [illegible]en splendoris Regij & natiui semper retinuerunt, quem sub Hugone Magno, & deinde sub Capetianis longè illustrarunt & amplificarunt.

Hinc quoque eximendus Carolo Sigonio scrupulus, qui de hisce temporibus scribens ait non [illegible] certò affirmari an sub Othone I. fuerint Scholæ Publicæ præter Cœn[illegible]. *Litterarum* inquit, *ea ætate studia firma nulla nisi Philosophia ac Theologia. [illegible] Ciuile Romanum vsque ad Lotharium Imperatorem, qui Henricum est insecutus, propè Italiæ fuit incognitum: & Medicorum vsus semper fuit maior quàm dignitas. Poetæ & Oratores, si qui hoc nomine digni erant, sibi potius quàm populo canebant. Qui verò cæteris antecedere eloquentia laude, ac vnica litterarum doctrina putabantur, ij plerique Monachi erant.* SCHOLÆ *quidem* PVBLICÆ, *quæ nunc passim ad excolenda Iuuenum peregrinorum ingenia celebrantur, de quibus affirmari possit, nulla tum fuisse produntur. Ecclesiasticorum bonorum amplitudo maxima erat, præsertim verò Episcoporum, quorum & reuerentia summa & ius in Ciuitatibus semper fuit amplissimum.*

Certè cum Academia nostra Parisiensis eiusmodi fuerit etiam hisce barbaris temporibus, vt relictis aliis Scholis aliarum vrbium, immo Publicis Cœnobialibus ad eam conuolaretur tanquam ad maiorem litteratum & sapientiæ Officinam, vt supra probatum est, negari non potest, quin Schola Publica fuerit, quia splendorem, dignitatem & amplitudinem habuerit maximam. Vnde coniicere licet paucos fuisse viros doctos hoc seculo in Gallia, qui Parisiensem scholam non frequentassent.

Floruit quoque hisce temporibus Schola Leodiensis sub Baldrico I. Episcopo qui Doctor laudabilis dicebatur: sub Evvrardo, vel vt alij scribunt, Heraclio, & postea sub Notgero, omnium sui temporis doctissimo & celebratissimo. *Schola Leodiensis.* Eurardus quidem antea Bonnensis Præpositus ex claro Saxonum genere oriundus Coloniæ litteris liberalibus imbutus, vt bene de Ciuitate Leodiensi mereretur, neue peregrè proficisci tenerentur quicumque litteratum amore & desiderio capiebantur, Leodij Scholas instituit, plurimosque Magistros aduocauit & præmiis ad docendum pellexit. [illegible]ua de re sic habet author Chronici Belgici Magni ad an. 960. quo successit Baldrico. *Scholas igitur*, inquit, *per Claustra stabiliuit & totam Prouinciam ad studium coaptauit, Magistris sua ope liberaliter prouidit, scholas ipse vicissim frequenter ingredi Scholaribusque lectiones tradere, & benignè quæ non intelligebant interpretari & enodare non indignum se indicauit: & dum aliquando longius procederet, sæpe ab Italia vel Calabria dulcibus Epistolis Magistros ad studium prouocauit. Vnde multos ex rudibus præclaros in scientiis reddidit. Idem de Scripturis in via tractabat cum aliis. Vnde charus valde fuit Brunoni Coloniensi Archiepiscopo & Imperatori Othoni & Consiliarius eorum. Morbo Heraclius, qui Lupus dicitur in natibus tam durè laborauit, vt carnes eius corroderentur. Dilatio vero mortis erat per hoc quod duo pulli Gallinarum mane duoque vesperi consumendi Lupinæ rabiei opponebantur, morbo Gallinas consumente.*

Heraclium vocat iste Author, quem alij Eurardum, Fulcuinus Euractum virum ingenuarum artium litteratum appellat, à quo ait Lobiensi Monasterio præpositum fuisse an. 960. in Abbatem D. Aletrannum vndecunque doctissimum in lege Dei exercitatum ac eloquentem: & eo defuncto post quinquennium se ipsum ætate adhuc iuuenem ab eodem electum, & Lobiensibus præfectum. Eurardo

autem in sede Leodiensi successit circa an. 972. Notgerus non minus litteratus & litteratorum studiosus: quo sedente Huboldus relictis scholis Leodiensibus ad Parisienses venit, vt ante retulimus.

Shola Sorana Iudæorum. Conqueruntur vero Iudæi hoc seculò suas Academias Pumbedithanam & Soranam, hanc vero maximè a pristino splendore desciuisse, propterea quod munera Synagogica & Scholastica vel indignis conferebantur, vel licitationi & venditioni exponebantur. Vnde simultates primum inter Doctores exortæ, deinde aperta odia: tandemque in alias mundi plagas studia litterarum è Sora expulsa migrarunt. Traditque Rabbi Abraham in lib. Iuchas pag. 119. quod post Raf Ioseph Raf Saodiæ Collegam in Sorano Rectoratu cessauerit Academia, & quod deinceps annos centum Geonæi Pumbedithanæ præfuerint. Hæc notat Hottingerus ad hoc seculum.

Antiquissima vero erat Academia ista Sorana, orta nempe circa annum Christi 200. plurimasque prærogatiuas habebat, quas persequitur Rabbi Abraham apud Hottingerum his verbis.

Hi sunt Gradus quibus Sorana Academia Pumbedithana antecedit. Tempore Raf qua finis fuit Tannæorum & initium Amoræorum, nulla in Babylonia Iudæorum fuit Academia, sed Nesiim, (id. Principes) *è semine Dauid orti imperitabant. Post mortem vero Raf, Academiam in Babylonia instituerunt exemplo Israelitarum, Soranam videlicet, cui Raf Huna præfuit 40. annos. Sub finem autem illius temporis excitauit Rabbah Bar Nachmoni Academiam Pumbedithanam, quæ deinceps suũ etiã habuit Rectorem: atque ita prior est Academia Sorana Pumbedithanâ. Huc accedit quod nullum habuerit Pumbedithana Gaon seu Excellentem, nisi ad præstitutum Rectoris Soranæ Academiæ. Sunt qui dicant quod cum duo illi Rectores Babylonis Æcmalotarcham conuenissent, Rector Soranus cum Discipulis suis legerint & sederint ad dextram, Æcmalotarcha cum Pumbedithano ad sinistram. Eademratio obtinuit in accubitu conuiuali. Soranus etiam primò frangit: Pumbedithanus verò vsitata formula cibum consecrat. Idem valet in introitu & exitu. Primas semper tenet Soranus. Sic cum mutuis se compellant litteris, Pumbedithanus Rector Soranum Gaon appellat, sed non vicissim. Ita si Æcmalotarcha aliquid legit in Pentateucho, idipsum Soranus explicat tacente interim Pumbedithano. Quod si contingat Æcmalotharcham mori, omnes eius Facultates traduntur Rectori Sorano & nihil cedit Pumbedithano.* Hæc illi de suis Academiis. Nos ad nostram historiam reuertamur.

954. Anno 954. Dum Ludouicus Rex vrbem Remensem, velut ibi moraturus repetit, incidit in lupum seu lupi spectrum quasi præcedentis, quem admisso insequutus equo prolabitur grauiterque attritus Remos defertur, & protracto languore decumbens Elephantiasis peste perfunditur, inquit Flodoardus: quo morbo confectus diem claudit extremum sepeliturque apud S. Remigium. Paulò vero antequam moreretur, Fulcherium quendam Kentij Archimagiri sui filium professione Monachum & Decanũ Monasterij Sammedardi Suessionensis in sedem Nouiomensem intruserat excluso Flodoardo à Clero in Pontificem electo: at ille malis artibus Pontificatum adeptus paulo post obiit morbo pediculari, vt scribit ex Meyero Demochares in tabulis Episcoporum Tornacensium *Fulcharius siue Fulcherius Monachus S. Medardi sepultus in templo S. Eligy extra muros Ciuitatis Nouiomensis: de quo scribit Meyerus an. 955. Fulcherius homo spurius filius existimatus principis coquorum Ludouici Regis Nouiomagensem malis artibus adeptus Episcopatum omnia fecit deteriora, administrauitque menses omnino 18. morbo absumptus pediculari & Phthiriasi; Magnum exemplum puniti ambitus & Simoniæ, si nos posteri timeremus Deum.*

Dici autem non potest quam ægrè tulerit Flodoardus præreptum sibi fuisse præsulatum, nam licet eiurato Canonicatu, quem in Ecclesia Remensi obtinuerat, solitudinis desiderio secularibus diuitiis renunciasse videretur, infulæ tamen fulgore adeo captum se sensit, vt illius spe frustratus vix vllam consolationem admittere potuerit. Qua de re eum arguit vehementer Adelagus, seu Adalgagus Archiepiscopus Bremensis, Apostolicæ sedis legatus his verbis.

„ Adelagus miseratione diuina Bremensis Ecclesiæ seruus Frodoardo Patri Re-
„ mensi verbum pacis. Qui dudum deposuisti Beneficium, vt tecum mundanæ
„ gloriæ contemptorem animum in solitudinẽ & Monasterij latebram deferres, ex

voto non ante finem discessurus, quid iam doles tibi inde non licere egredi ad Episcopium ascendendo, quod surripuit Fulcherius? stas & non stas? Deo promisisti de stabilitate, vt si aliquando aliter feceris ab eo te damnandum scires quem irriseris, & iam tamen vacillas? esto firmus in via Dei, & a matutina vsque ad noctem quæ sunt honoris & dignitatis obliuiscere. Orasti: Suscipe me Domine secundum eloquium tuum & viuam. Eloquium Dei est. Omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse Discipulus. Saluabuntur qui fugerint ab eis, & erunt in montibus sicut Colombæ Conuallium. Vidit Deus boni operis in te affectum, exercendi præstitit facultatem, exaudiuit preces, ne dubita consummandi afferet auxilium. Sed dicis. Negotiari volenti commodat Deus talentum, lucrantes beat. An nescis quanto quis altius erectus est, tanto propius esse ne cadat? Ignoras honoris gradum superbiæ esse irritamentum, esse inanis gloriæ materiam? Caue ne tibi blandiaris, ne iustitiam tuam facere desideres coram hominibus, vt videaris ab eis. Fac te aptum Regno Dei, negotiare, lucrare super destinato brauio tuæ vocationis in Christo Iesu. Qui te aptum dicunt Dignitati maiori, ipsi te, Frater, decipiunt, & viam gressuum tuorum consultore Diabolo conantur dissipare. Fateor enim qui prodesse non præesse, qui contradictiones non honores, qui labores non delicias, qui opus non opes Episcopus desiderat, bonum opus desiderare: sed in omnibus interiorem discute animum & disce Christum semetipsum clarificasse vt Pontifex fieret.

Officium quidem Episcopale suscepimus: sed opus Officij non implemus. In affectata præeminentia latet periculum. Horreo notare quod dixit Sanctus, rescripsit Sanctus. NVNC ESSEM DE NVMERO DAMNATORVM, SI FVISSEM DE NVMERO EPISCOPORVM Hæc accipe ab eo qui tuus est, & iacta tuum in Domino cogitatum: patientia tua non peribit in finem. Fient in desolationem, subitò deficient, peribunt propter iniquitates suas qui te oderunt. Cognoscetur Dominus iudicia faciens: & in operibus manuum suarum comprehendetur Peccator. Ora pro me; scriptum pridie Kal. Octob. an. 951. corrigendum & reponendum an. 955.

Cæterum defuncto Ludouico Gerberga Regina Hugonem Magnum Parisiorum Comitem sibi filioque suo Lothario adhuc impuberi conciliat, eiusque ope consecrari curat ab Artoldo Remensi Archipræsule, annitentibus Brunone Archiepiscopo Coloniensi Othonis Imperatoris Fratre cæterisque Præsulibus ac Proceribus Franciæ, Burgundiæ & Aquitaniæ. Et quia totum id ope perfectum fuerat Hugonis, Lotharius illi Burgundiam & Aquitaniam dedit, hæreditario iure possidendas. Hugo vero Gerbergam & Lotharium Parisiis honorificè excipit ad ferias Paschales, secumque plures dies retinet hilari vultu & sincero affectu. Rarum id iis temporibus, Regem videre Parisiis. Nam post Odonem Robertus & Hugo qui Comitatum obtinuerunt Parisiensem, perpetua fere bella cum legitimis Regibus gesserant, nec ad vrbem accedere passi fuerant.

Eodem anno defuncto Agapito substituitur Ioannes XII. Octauianus ante dictus, natione Lombardus, venationibus vt aiunt magis deditus quàm precibus, imo vix bene Catholicus. Anno sequente obit Hugo Magnus multique alij Proceres tam Ecclesiastici quàm Laici. Quo anno teste Meyero Arnulfus Flandriæ Comes multa Cœnobiis detraxit, quæ Magnatibus suis & militibus diuisit. Hoc scilicet malum erat illorum temporum, quod Reges & Imperatores tam Orientis quàm Occidentis licentiam sibi sumerent conferendorum Beneficiorum Ecclesiasticorum. Vnde clades litterarum deploranda contigit, cum indigni sæpe & indocti Litteratis & bene meritis præferrentur.

Regni Francici administratio deinceps tota penes Brunonem Archiepiscopum Coloniensem fuit, Gerbergæ Reginæ & Othonis Imperatoris fratrem. Ille enim veluti Regni supremus minister & Rector milites colligebat, exercitus ducebat, vrbes diruebat, in omnibus denique Lothario nepoti suo & Reginæ Matri consilio & ope aderat. Et ne quid ipsis turbarum à Regni Potentioribus contingeret, eis conciliauit Odonem & Capetum Hugonis Magni filios, Regiisque Imperiis & obsequiis addixit.

Anno 960. Richardus 1. Vvilielmi Normanorum Ducis filius Hugonis Magni filiam in Coniugem accipit. Anno sequenti Artoldus Remensis pridie Kal. 960.

Octob. diem extremum claudit. Eoque mortuo nihil non moliuntur Veromandui Comites, vt Hugoni fratri electo restituatur præsulatus. Regina consulto Brunone fratre rem remittit ad consilium Regis. Rex ad Synodum Episcoporum, qui in Pago Meldensi super Matronam numero 13. præsidente Archembaldo Archimysta Senonensi conueniunt circa idus mensis April. an 962. & re in medium proposita post multas altercationes tandem constituunt consulendum esse super ea re Rom. Pontificem eiusque iudicio standum. Papa, quod Hugo à Romana Synodo fuisset censuris illigatus, indignum ea sede pronunciat. Itaque substituitur fauente Lothario Rege & Brunone Coloniensi Odalticus illustris Clericus Hugonis cuiusdam [illegible] filius, vt legitur apud Flodoardum.

962. Anno 962. Otho I. nondum Imperiali Diademate donatus Romam contendit à ciuibus aduocatus contra vim & crimina Ioannis Papæ quæ Trithemius refert, quæque hic referre propter horrorem non ausim. Ille deposito Leone VIII. in solio Pontificio collocat, conuocata prius Synodo 40. Episcoporum aliorumque Procerum Ecclesiasticorum: atque ab eo vicissim Imperiali diademate redimitur. At Romani immemores fidei præstitæ, Ioanni pecunia corrupti eum inuadere conantur impio & temerario conatu atque ipsis funestissimo: omnes enim quotquot capti sunt, aut occidit aut membris truncauit. Eo nihilominus in Germaniam reuerso Ioannes Romam reuertitur, sed paulo post moritur. Quo mortuo Romani Benedictum intrudunt. Otho Leonem restituit, Benedictum Saxoniam relegat, vbi fato defungitur. Talis fuit hisce temporibus Romanæ sedis status.

963. Anno 963. Flodoardus Chronici & Historiæ Remensis scriptor Septuagenarius Pastor Ecclesiæ de Cormicy presbyter & Canonicus Remensis Beneficia sua Flodoardo Nepoti suo resignat apud Odalticum præsulem: sic enim ille scribit. *Ego vero fractus ætate & attritus infirmitate ministerio me abdicaui prælaturæ coram eodem præsule. Quique me hoc absoluens iugo imposuit illud per electionem fratrum meorum nepoti meo Flodoardo septuagesimo ætatis meæ anno.* Hinc aiunt aliqui eum se ad Cœnobium S. Remigij contulisse, ibique habitum sumpsisse Benedictinum.

965. Anno 965. obit 5. id. Octob. Bruno Coloniensis Archidux dictus, eo quod vt legitur in Chronico Belgico, Lotharingiæ Ducatum in temporalibus cum Archiepiscopatu administrabat. Albericus in Chronico ait eum in Franciam venisset *ad Pacificandos nepotes suos Lotharium Regem & filios Hugonis*, Compendij correptum febre Remis obiisse, & quidquid iure mancipii habuit, testamento sanctorum Ecclesiis legasse. Tellus autem est Rogerus eius vitæ scriptor eum litteras Græcas Latinasque optime calluisse, & ex ipsa Græcia Magistros euocasse.

966. Anno 966. Lotharius Rex Emmam ducit vxorem, Lotharij quondam Italiæ Regis & Adelaidis filiam. Notant quoque ad hunc annum Sigebertus & Krantius Heraldum Regem Danorum cum vxore &, Sueuone filio Baptismi aquis lustrari voluisse, eo quod Poponem Clericum conspicatus fuisset gestantem manibus ferrum insigniter candens magnique ponderis sine noxam in fidei argumentum & probationem; edictoque publico idololatriam è Regno expulisse, proposito ad adorandum vno Deo; cum antea Dani Christum simul & Idola colerent. Eodem anno obiit Flodoardus Remensis Canonicus vir litteratissimus & scriptis notissimus.

967. Anno 967. Otho II. volente Patre Cæsar appellatus & consecratus est Imperator. Anno sequente obit Odolricus Remensis Archipræsul: cui substituitur ope Lotharij Regis Adalbero Ardennensis, Godefridi Ardennensis Comitis filius & frater Godefridi, Ducum inferioris Lotharingiæ Progenitoris, Franciæ tunc Cancellarius, vir teste Alberico in rebus Ecclesiasticis strenuus, carne nobilis, genere potens, consilio prudens, magnanimitate singularis, fidei virtute inuincibilis. Virorum litteratorum Mecenas liberalissimus, sub quo Gerbertus Scholam diu rexit, vt infra dicetur: varias vero fortunæ vices pro variis Regni tempestatibus & motibus expertus Ecclesiam Remensem rexit vsque ad annum 989.

970. Anno 970. Arnulfus vir insignis quoque virtutis fit Aurelianensis Episcopus, qui Robertum Capeti filium in Regem inaugurauit an. 988. vt suo loco dicetur.

Eodem anno obit Eurardus Leodiensis Episcopus; eique post biennium substituitur Notgerus seu Notkerus natione Sueuus, genere nobilis, scientia & moribus illustris, qui à bonis ad meliora, à melioribus ad optima ascendens, de scholis ad palatium promotus: inde vicini & petitione Cleri ac populi, Principisque fauore ad Episcopatum Leodiensem prouehitur, eique præest 36. annis. Hic cum in via esset, vt legitur in Chronico Belgico, *Scholares adolescentes secum ducebat, libris simul & aliis scholasticis vtensilibus secum deuectis.* Sub eo multi in litteris & moribus profecerunt, multique eius Episcopi & Rectores Ecclesiarum facti sunt. Ille Huboldum qui Parisiis scholas iamdiu regebat, ad scholam Leodiensem sub censuræ interminatione reuocauit, existimans æquius esse & conuenientius, vt ille sapientiæ thesauros suis, quàm alienis dispertiretur. Extant multæ ad eum Gerberti Aurilacani Epistolæ, ex quibus quantus vir fuerit, intelligitur.

Anno 973. Otho I. moritur cœpitque solus regnare filius eius Otho II. cui Gerbertus innotuit, cum circa hæc tempora Romam profectus fuisset ex Hispania: vt indicat Hugo Abbas Flauiniacensis in Chronico Virdunensi: de Gerberto enim verba faciens subdit, *Hic in Cœnobio S. Geraldi apud Aureliacum nutritus fuit, Grãmaticaq; est eruditus: & ab Abbate loci Borello citerioris Hispaniæ Duci cõmissus, vt in Artibus erudiretur: & ab eo Haittoni cuidam Episcopo traditus est instituendus: apud quem plurimum in mathesi studuit. Verum prædicto Duce cum Episcopo Romam eunte idem cum eis profectus & propter actus notissimus & ab eo Othoni Regi est intimatus, & cum Adalberone Archiepiscopo Remensi Remis venit, quo tempore Olricus (seu Otricus) apud Saxones insignis habebatur. post annum Remensis Adalbero Romam cum Gerberto petebat & Ticini Otricum cum Augusto reperit, à quo magnificè susceptus est, ductusque per Padum classe Rauennam.* Cum autem in Aula versaretur Imperatoris, incidit in disputationem cum Otrico de rebus mathematicis: nam & Otricus doctissimus quoque eo tempore habebatur. Adeo verò incaluit ea disputatio, vt ad materiam disceptandam Otho Iudices constituerit Archiepiscopum Rauennatem & Scholasticos viros: & cum diem disputando consumpsissent, tandem Otho contentioni finem imposuit, & Gerbertum præmiis donatum remisit in Franciam. Ea de re sic habet idem Author. *Et quia anno superiore Otricus Gerberti se reprehensorem in quadam figura cum multiplici diuersarum rerum distributione monstrauerat, iussu Augusti omnes Palatij Sapientes intra Palatium collecti sunt. Archiepiscopus quoque cum Adsone Abbate Deruensi & SCHOLASTICORVM numerus non paruus. Et cœpta disputatione cum iam totum pene diem consumpsissent, Augusti nutu finis impositus est. Ibi verò ab Augusto egregiè donatus Remis cum Archiepiscopo reuersus est.* 973.

Adeo autem placuit Imperatori Gerbertus, vt iam tum ei tradere decreuerit Othonem filium in disciplinam: imò sunt, qui tum tradidisse putent, verum nondum eâ ætate videtur fuisse Otho filius vt litteras discere posset: nam licet Sigonius scribat fuisse duodeviginti annos natum cum adeptus est Imperium nempe an. 984. cæteri tamen scriptores duodennem tantùm faciunt: quod si ita est, vix esse potuit Gerberti Discipulus ante an. 980.

Reuersus in Franciam Gerbertus Scholas Publicas aperuit primùm Floriaci vt aliqui putant, deinde Lutetiæ vbi Capeto innotuit, postremò Remis. Comprofessores habuit Constantinum, qui fuit postea S. Maximini in agro Aurelianensi Abbas, & Ethelwaldum postea Wittembergensem Episcopum, teste Malmesburiensi. *Gerbertus*, inquit, *Galliam repatrians Publicas Scholas professus Artem Magisterij attigit. Habebat Comphilosophos & Studiorum socios Constantinum Abbatem Monasterij S. Maximini, quod est iuxta Aurelianis, ad quem dixerit regulas de Abaco; Ethelbaldum Episcopum, vt dicunt, Witenburgensem, qui & ipse dedit monumenta in Epistola, quam facit ad Gerbertum de Quæstione Diametri super Macrobium & in nonnullis aliis. Habuit Discipulos prædicandæ indolis & prosapiæ nobilis, Robertum filium Hugonis cognomento Capet, Othonem filium Othonis Imperatoris.* His addit Balæus Theophilactum, Laurentium Malfitanum, Brazutum, Ioannem Gratianum, Sacerdotes, inquit, Romanos & alios multos: quibus adiungendi Fulbertus Carnotensis Episcopus, Ioannes Antissiodorensis, Ingo San-Germano-Pratensis Abbas, Leothericus Archiepiscopus Senonensis.

Credibile est inquã eũ dum Parisiis doceret, innotuisse Hugoni Capeto Franciæ Duci & Comiti Parisiensi, ab eoque postea euocatum in Aulam, vt præceptor

eſſet Roberti filij. Sic enim de eo Ditmarus author æqualis. *Natus de occiduis regionibus à puero liberali arte enutritus in Philoſophia & Aſtrologia tantum profecit, vt ſuos quoque Coætaneos varia artis notitiâ ſuperauerit. Ingreſſus vitam Monaſticam factus eſt præceptor Roberti Regis filij Hugonis in Regia aula aliquandiu verſatus, ad Remenſem, deinde ad Rauennatem Archiepiſcopatum ſibi aditum præparauit.*

Tandem Remos conceſſit Adalberonis Archiepiſcopi præmiis inuitatus, ibique inter alios Diſcipulos habuit Robertum Hugonis Capeti & Othonem Othonis II. Imperatoris filios circa an. 980. idque conſtanter aſſerunt authores æquales & ſuppares. Helgaldus Monachus Floriacenſis in vita Roberti. *Fuit idem Rex ſapientiſſimus litterarum: cuius prudentiſſimo cordi erant inſita à Deo data perfectæ ſcientiæ dona. Nam à piiſſima matre Scholæ Remenſi traditus Domino Gerberto ad erudiendum eſt datus, qui eum ſufficienter liberalibus inſtitueret Diſciplinis, vt in omnibus Deo omnipotenti complaceret virtutibus almis.*

Hinc ait Gabriel Naudæus in ſuis ad hiſtoriam Ludouici IX. Additionibus Robertum relictis Collegiis ſeu Scholis Pariſienſibus Remos profectum fuiſſe ad audiendum Gerbertum. Huius viri, quem omnes viri docti noſtri temporis norunt fuiſſe Scrutatorem antiquitatis ſtudioſiſſimum & curioſiſſimum, non erit extra rem proferre teſtimonium: quoniam ad illuſtrandas huius ſeculi Muſas non parum confert. Ille ergo c. 8. & vltimo ſic habet. Entre les Rois de la troiſieſme lignée Robert fut le premier qui careſſa les bonnes lettres. Il eut pour precepteur cetant renommé Gerbert ou Silueſtre II. que nous auons ailleurs defendu du crime de Magie, lequel enſeignant auec grand honneur & reputation en la ville de Rheims merita comme dit Helgaudus, d'auoir vn tel Diſciple: combien qu'il ſoit conſtant par ce paſſage de la vie de Norger Eueſque du Liege qui ſe trouue eſcrite ſur vne grande peau de Parchemin en l'Egliſe de Saint Iean l'Euangeliſte de ladite ville, que du temps de Robert il y auoit exercice és Colleges de la Montagne Sainte Geneuieſue en cette Vniuerſité. *Quid de Huboldo dicam? qui dum adoleſcentulus è ſcholari diſciplina aufugiſſet, Pariſius veniens S. Genouefæ Canonicis adhæſit in breui multarum ſcholarum inſtructor fuit, vbi cum aliquandiu à D. Notgero ignoraretur, tandem Canonica Epiſcopalis ſententia executione compulſus eſt redire pluribus ibi relictis ſtudiorum ac moralitatis inſignibus.* Et pour ce ie croirois volontiers que la ſeule renommée de Gerbert auroit fait quitter à ſon Diſciple les Colleges de Paris pour frequenter celuy de Rheims. Hæc ille.

Certè cum talis eſſet tunc temporis Academia Pariſienſis, vt relictis aliarum vrbium ſcholis ad eam vndique migraretur, credibile non eſt Robertum primoribus annis alibi fuiſſe inſtitutum; præſertim cum pater eius Comes eſſet Pariſiorum, eamque ditionem & poſſeſſionem auitam haberet. Et id clarè Ludouicus Seruinus Cauſarum Forenſium l. 1. in Cauſa Hamiltonis ſcribit. Poſtquam enim manifeſtiſſimis exemplis demonſtrauit à Carolo M. vſque ad Capeti tempora Vniuerſitatem Pariſienſem continuata ſerie floruiſſe, hæc ſubiungit de Capeto & Roberto. Venons au temps de Hugues Capet voyons quel a eſté Robert ſon ſucceſſeur le plus ſçauant de tous les Rois. Qui l'auoit rendu tel? l'Vniuerſité Fille de ſon Pere. Vray eſt que certuy-cy a fait florir l'Eſchole de Reims, à cauſe de l'authorité de Gerbert, mais cela n'a diminué la grandeur de l'Vniuerſité de Paris. Hæc de Gerberto, qui quando Remis docere inceperit non comperitur, at certum eſt ibi circa an. 980. Scholas publicas habuiſſe & in eis Othonem & Robertum vix adhuc puberes edocuiſſe: vnde Otho euocatus an. 983. in Imperatorem electus eſt octodecim circiter annos natus, vt vult Sigonius, vel vt alij ſcribunt duodecim aut quatuordecim tantum.

975. Anno circiter 975. Hugo Capetus Pariſiorum Comes ſub Lothario exulantia SS. Samſonis, Maglorij & Macuti corpora, quæ a Saluatore Maclouienſi Epiſcopo Normanorum furori ſubſtracta fuerant & Lutetiam allata excipit, & in æde San-Bartholomæa prope Palatium vrbanum ſita collocat, Cœnobiumque fundat ſub nomine SS. Bartholomæi & Maglorij Britanniæ Aremoricæ Archipræſulis. Quæ fundatio à Rege eiuſque filio Ludouico approbata fuit & confirmata his verbis.

In Nomine Domini Dei & Saluatoris Noſtri I. C. Hlotarius & Hludouicus Diuina ordinante Prouidentia Reges Auguſti. Dum petitionibus Hugonis Franciæ

ciæ Ducis rationabilibus & iustis Diuini cultus amore fauemus, superna nos gratia muniri non dubitamus. Proinde nouerit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, quia vir prætextatus honorabilis nostram petiit clementiam præceptum firmitatis à nobis fieri ex rebus, quas idem piè Monasterio SS. Bartholomæi Apostoli & Maglorij Archipræsulis Britanniæ vrbis scilicet Dolensis contulit, quod fundauit in vrbe Parisiaca ad Sanctorum corpora, quæ vt peregrina hospitabantur per aliorum rura., &c.

Eiusdem fundationis per Hugonem Capetum factæ meminit Henricus I. Roberti filius & Hugonis nepos in Priuilegio quod iisdem Maglorianis concedit. *Quidam*, inquit, *venerabilis Abbas Cœnobij SS. Bartholomæi Apostoli atque Maglorij Archipræsulis iuxta Aulam nostri Palatij siti Reginaldus nomine rogans, & obnixè postulans nostræ serenitatis adiit præsentiam, quatenus prædicto loco, quem piæ memoriæ Hugo auus noster fundauerat & suis terris ditauerat, quandam Ecclesiam illius villæ quæ Bruxaria vocatur, donare dignaremur.*

At Helgaldus fundationem istam Cœnobij Magloriani tribuit Hugoni magno & Capeto filio his verbis in Epitome vitæ Roberti. *Huius igitur inclyti Regis auus Hugo pro pietate, bonitate, fortitudine Magnus dictus, Monasterium S. Maglorij Confessoris Christi in Ciuitate Parisius simul cum filio construens nobiliter Monachos sub Regula Patris Benedicti viuere paratos ibi collocat.* Hæc de ea fundatione.

Cæterum Bartholomæi ædes antequam Magloriani eam occuparent, Capella erat Regia Palatij vrbani, illique ministrabant in officiis diuinis Canonici Regulares, qui translati sunt inde ad Sacellum, quod nunc S. Michaelis dicitur intra ambitum Palatij. Item antequam Magloriani aduenirent, in æde Bartholomæa erant 4. Cellæ Regiæ, Capellas vulgo appellamus I. SS. Fiacrij atque Mathurini. 2. S. Stephani, nunc S. Brioci de Vallibus. 3. S. Annæ 4. Sanctæ Catharinæ.

Anno 976. Carolus Lotharingiæ Dux Lotharij Regis frater prælium commit- 976.
tit cum Godefrido & Arnulfo Comitibus Lotharienſibus. Eodem anno Rorico Episcopus Laudunensis vir doctissimus & eloquentissimus diem claudit extremũ. Erat autem ille filius spurius Caroli Simplicis consecratus ab Artholdo an. 949. Monasticum Ordinem in Cœnobio S. Vincentii reparauit euocatis e Floriacensi Monachis diplomate dato Lauduni an. 961. Eius meminit Asso Monachus Ep. ad Gerbergam Reginam, cui Tractatum de Antichristo mittit. *Igitur*, inquit, *quia pium studium habetis scripturas audire & frequenter loqui de nostro Redemptore, sine etiam scire de impietate Antichristi & persecutione nec non & potestate eius & generatione, sicut mihi sermo vestro dignata estis percipere, volui aliquando vobis scribere & de Antichristo ex parte certam reddere. Quamuis non indigeatis à me hæc audire quæ apud vos habetis prudentissimum Pastorem Domnum Roriconem, clarissimum speculum totius sapientiæ atque eloquentiæ hac valde nostra ætate.*

Anno 977. Adalbero iuuenis Lotharingus Roriconi in Ecclesia Laudunensi 977.
substituitur, Ascelinus alio nomine dictus, cuius electionem describit Continuator historiæ Flodoardi. Consecratus est ab Adalberone Remensi Archiepiscopo die sancto Palmarum qui tunc erat dies I. Aprilis. Vir satis in omnibus felix, si Regem suum non prodidisset, vt infra dicetur.

Eodem anno Godefridus & Arnulfus Comites Lotharingiæ à Carolo Regis fratre & Hugone Capeto expulsi ad Othonem Imperatorem confugiunt & conantur in suas partes adducere contra Lotharium. At Otho Carolo Lotharingiæ Ducatum asseruit, dum à se haberet, acceptumque sibi referret.

Verum ann. 978 Lotharius collecto ingenti exercitu Lotharingiam totam 978.
sibi subiicit. Inde Othonem nihil tale cogitantem Aquisgrano fugat. Iste resumptis armis & viribus Lotharingiam subit, Franciam diripit & vastat. *Remensem, Laudunensem Suessionensemque Prouincias omnia deuastando pertransiens*, inquit Nangius, *vsque Parisius venit & suburbium Ciuitatis incendit.* Rursus Lotharius Hugonis Capeti & fratris eius Henrici Burgundiæ ducis opibus & copiis adiutus Othonem fugere compellit, eumque ad Suessionensem ciuitatem insecutus, plurimos ferro consumit, multo plures aquis Axonæ submergit, & cum triumpho reuertitur in Franciam. Ita Nangius.

Anno 980. Otho & Lotharius Remis pacem componunt æquis conditionibus. 980.

Lotharius Othoni Lotharingiam restituit, & ille Godefrido partem eius cum Virdunensi comitatu. Ducatum vero Carolo Regis fratri, vt Imperij Prouinciam; & iis legibus quibus tenebantur, qui beneficio Imperatorum Prouincias obtinebant. Qua pace inita Otho filium suum Othonem deinde III. dictum Gerberto tradidit in Disciplinam. Hugo Capetus suum Roberto, qui ambo ætate pares affectu quoque pares fuerunt & æmulatione litterarum.

Anno 984. Othone Romæ defuncto magna suboritur de Successore contentio.
984. Germani Othonem III. filium eius Romæ Cæsarem designāt. Itali Crescentium Nomentanum. Alij Henricum Bauarum Regem deposcunt seu Tutorem Pupilli. Iste Othonem eiusque Sororem Adelheidem Theophaniæ Imperatrici subtrahit, seque pro Imperatore gerit. Illa enim audito de morte Mariti nuncio filium è schola Gerberti ad se reuocauerat, vbi cum Roberto Hugonis filio educabatur. Et in hoc valde peccasse scribit Gerbertus Ep. 48. *Lotharius Rex Franciæ prælatus est solo nomine, Hugo vero non nomine sed actu & opere. Eius amicitiam si in commune expetiissetis filiumque ipsius Roberti cum filio Cæsaris colligassetis, iam dudum Reges Francorum hostes non haberetis.*

Non ferunt Saxones eripi sibi magnæ spei adolescentem, & Henrico Patrueli extorquent matrique reddunt. Causa præcipua diffidij aut prætextus saltem, superbia Matris Theophaniæ, Græcæ mulieris, cui nolebant plurimi Proceres committi Othonis educationem, inter quos præcipuas partes agebant aut agere videbantur Egbertus Archiepiscopus Treuirensis & Willegisus Moguntinus: apud quos nihil non egit litteris & Legationibus Adalbero Remensis, vt eos ab Henrico ad Othonem conuerteret. Ad Ecbertum quidem scribit apud Gerbertum Ep. 26.

Labefactari Rempub. vestram quorundam ignauia cum perhorrescimus, tum erubescimus & priuilegio amoris nostri circa vos & communi Patria cognatione. Pauci-ne creati sunt Reges, qui nouum filio Domini vestri præponere vultis? forte quia Græcus est vt dicitis, more Græcorum conregnantem instituere vultis? quo recessit sanctissima fides? exciderunt ne animo Beneficia Othonum vobis conlata? Magnam intelligentiam vestram reuocate, generositatem perpendite, ne perpetuò dedecori generi vestro esse velitis. Si vires eos destituere acclamatis, meliora sentientes perquirite: nos fautores, coadiutores in talibus negotiis fore confidite. In perturbatione & confusione omnium rerum quis alterius leuabit onus? postremo si salua dignitate vestri nominis urbem Treuirorum tutari non valetis, Remorum vtrique nostrum sit satis: ditioresque erimus, quàm Eucharius quondam & Sixtus. Id vobis ratum ignominiam auferet, irritum nos liberos efficiet.

Ad Vuillegisum vero Moguntinum eiusdem nomine scribit Gerbertus item & proprio Ep. 34. in qua vehementer inuehitur in Henricum inuasorem. O mi Pater, moerens simili de causa *mœrentem quibus affabor verbis? Cæsare destituti præda hostium sumus. Cæsarem in filio superesse putauimus. O quis prodidit? quis nobis alteram lucem eripuit? Agnum Matri nōn Lupo committi oportuit. Me quidem doloris immunitas mihi consulere non patitur. Nunc fertur animus præcepi in hostes Italos, qui mea funditus eripiant, nunc quasi meliora deliberāns terrarum longinqua petit. Sed dum redit Otho dumque hærent infixi pectore vultus, dum Socratica disputationes ipsius frequentes occurrunt, refringitur impetus & peregrinationis mea tædium apud Gallos vtrumque releuatur. Consule Pater, & si erga Maiestatem vestram nulla mea sunt merita, tamen nec defuit, nec effectus aberit, si fortuna vt quondam riserit.*

Cæterum initio fauit Lotharius Othonianis partibus, vt intelligimus ex Ep. 22. eiusdem Gerberti ad D. Imizam in Palatio Imperatoris inter Matronas Theophaniæ vnam. *Dominam meam Theophaniam Imperatricem nomine meo conuenite. Reges Francorum filio suo fauere dicite nihilque aliud eos conari, nisi tyrannidem Henrici Regem se facere volentis sub nomine Aduocationis velle destruere.* At postea occasione acceptā prædarum & rapinarum quas Lotharingi Godefrido Vidunensi & Sigigrido patruo Othonianæ partis Ducibus exercebant, Lotharingiam cum exercitu numerosissimo inuadit cum fratre Carolo, Virdunum ad deditionem cogit, ipsius Comites Godefridum & Sigifridum capit, cum Henrico Bauaro societatem mutuamque amicitiam contrahit. Adeo verò grauiter tulit & iniquo animo Diedericus Episcopus Metensis Carolum contra fidem Othoni præstitam, Henrico se coniunxisse, vt acriter in eum inuectus sit, vt patet & Ep. 31. apud Gerbertum, quæ talis est.

Diedericvs seruus seruorum Domini, Imperatorum amator, prolisque tutissimus Tutor, Carolo sanguine nepoti, sed fidei impudentissimo violatori. Fidem à nemine vnquam bonorum violatam, vt nosti, præsente venerando Notegario Episcopo (Leodiensi) teque licet non nobilioribus, tamen veritate excellentioribus præsentibus ante B. Ioannis aram in sacra verba datam, leuissime transfuga, nec in hanc nec in illam partem fidem habens, cæcus te amor regnandi debilitatum negligere coëgit. Et quid mirum fratris nepotem (Othonem) pestem tui sordidissimi cordis euomis, qui cruenta manu & ad omne scelus semper promptissima cum latronum grege & furum manipulo, dum fratri tuo nobili Francorum Regi Laudunum Ciuitatem suam, inquam suam, nunquam vtique tuam, dolo malo surriperes, cumque Regno fraudares & Imperatoriam sororem Regemque sui consortem infamares, tuisque mendaciis commaculates? Nihil vnquam pensi habuistis, dilatate, incrassate, impinguate, qui non secutus patrum tuorum vestigia dereliquisti Dominum factorem tuum. Recordare os tuum impudens, quoties digito compescuerim, dum turpia in Remensem Archiepiscopum, turpiora in Reginam dementiendo serpentino sibilo effudisti. Quid in Laudunensem Episcopum feceris, ipse nosti melius, breui tu Lothariensium Regni angulo latitans vanissimoque supercilio toti te præesse iactitans. Quid neptis vtriusque nostrum fœmina, te te viro melior cum nobilis indolis filio? quid Apostolorum Vicarii Ecclesiæ S. Ouilis Pastores, quos tu canino dente nocte & interdiu rodere conaris? quid alij præterea Principes, qui nihil tuo iuri debent, eiusdem habeant Dominoque authore possideant, reminiscere: & ita tandem inania excutiens omnia frontemque falsissimo poculo debriatam expurgans poteris metiri nihil esse quod agis, ad nil diuino nutu deueniendum quod moliris. Quorum ergo haud pro merito adscriptus numero ligandi soluendique dignatus honore mihi indigno pastorali virga commissam defensurus Ecclesiam dico, non aliam quam summi Pastoris sanguine redemptam, quam tu diuinum ius contemnens cum tuis Complicibus lacerare atque dilaniate pro posse tuo contendis, horribilem spernens illam Dominicam vocem qua tonatur Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, &c.

Ad hæc respondit Carolus acrius Ep. 32. apud eundem Gerbertum his verbis.

Carolvs sola Dei gratia si quid est, hypocritarum ideæ, Imperatorum infidissimo Prolisque Parricidæ, ac in Commune hosti Reipub. Grauitatis siquidem meæ fuerat maledicta tua taciturnitate premere, nec pensi habere quod petulantiæ magis tyranni quam iudicium protulit sacerdotis. Sed ne silentium tuis coniuratis videatur facere confessionem, summum tuorum scelerum paucis attingam, & de maximis minima referam, Consilij quoque mei nonnulla prætermittam, vt qui velut inanis vter spiritu intumuisti, mico vt tu desipis incrassati, impinguati, dilatati pressus pondere detumescas. Cur Dominam Ducem Beatricem cum filio Regnique Primatibus à nobis prætendis delusam? te miser non sentis, nec quemquam pœne fore tuæ coniurationis participem. Nec solus nec inaniter fidem integerrimam filio nostri Cæsaris astruo, vt tu nocturno mero eructas. Adsunt mecum Galliæ Principes, Reges Francorum, velis nolis præclarissimi Lotharienses fide deuoti. His est curæ filius Cæsaris. Hi nec quærunt Regnum eripere, vt tu, nec conregnantem instituere. Tu Diuina & humana confudisti iura deque legibus oscitans vt Limax in suo Conclaui, Cornupeta tibi videris. Cur Pastorali officio minus intendis? quasi verò tu Pastor & non lupus rapax & potius alter Iudas, si Iudas Apostolus qui Dominum suum 30. prodidit argenteis, & tu Episcopus qui Dominum tuum Regem hæredem Regni Regno priuasti spe famosissimi quæstus Parum tibi hoc. Pœnas de eo quantum ad te fine carentes velut de hoste sumpsisti. Siccine Othonum promeruerunt beneficia? denique nunquam ad eos finem habuisse non solius filij causa conumeeris. An cum Lotharium Regem Francorum, quem gloriosum vocas cum maximè oderis, hunc inquam cum Regno pellebas, meque regnare cogebas, fidem ne ei & mihi promissam seruabas? Mihi promissam dico ante Aram, quam impudenter nominas. Profecto intelligis quid feceris. Contra fratrem meum ac sororem Domini tui me arma parare impellebas, vt om-

ne Genus nostrum Regium mutuis vulneribus confoderes, Tyrannos nomine Regum substirueres, cum quibus contempro sacerdotio vacuis aulis incubare posses.

Hæc inter Adalbero Remensis & Gerbertus Cæsari fidelis ad Proceres Othonis amicos plurimas expediunt litteras & legationes, vt ab hac coniuratorum societate eos dimouerent. Extat in hanc rem Gerberti ad Theophaniam Imperatricem Epistola 52.

» Cupienti mihi vos adire secundum Imperium vestrum non frustra renisa est » Diuinitas. Nam XI. Cal. Aprilis captos Comites allocutus Godefridum Patruum» que eius Sigifridum inter hostium Cuneos, solus repertus sum vestrarum » partium cui fidenter de statu Imperij vestri suas sententias concrederent. Scripsi » itaque exhortatorias Epistolas secundum intellectum eorum Coniugibus, libe» ris, amicis vt in fide vestra perstent, nullo hostium incursu terreantur, eorumque » exemplo si fortuna tulerit, exilium potius eligant pro fide vobis seruanda, quam » patriæ solum cum perfidia. Hos ego viros imprimis charissimos habeo, quibus » grauius est, quod vestra negotia non valeant exequi, quam quod captiuitati ho» stium videntur addicti. Sed quia Principum dissensio interitus Regnorum est, » Principum vestrorum concordia remedium tantorum malorum nobis fore vide» tur. Funiculus quippe triplex difficile rumpitur. Nouerit is etiam Reges Fran» corum Nos non æquis oculis intueri, eo quod de vestra fidelitate eis contraria » sentiamus, simulque quod multa familiaritate fruamur Adalberonis Ar» chiepiscopi Remorum, quem simili de causa insectantes infidissimum sibi » putant. In his omnibus quid nos velitis facere, & si inter hostes via patue» rit vlla, quando vestram præsentiam possimus adire, certius significare Nobis » paratis per omnia vobis obtemperare. Res eo processit, vt iam non de sua ex» pulsione agatur quod malum tolerabile esset, sed de vita & sanguine certet. » Hoc mihi secum commune est, quasi se contra conatus Regios incitanti. Mo» les denique oppressionis tanta est, vestrique nominis tanta inuidia, vt suas mise» rias nullis audeat vobis significare rescriptis. Sed hæc tyrannis si inualuerit locus » que ad vos profugiendi patuerit sibi, non frustra de vobis meliora senserit, spem » certam habuerit qui vobis ac filio vestro, in quo valuit, suffragium medita» tus est.

Hinc intelligitur quis fuerit Adalberonis animus erga Imperatorem, quantaque ipsius causa pateretur. Vnde Lothario non immerito suspectus fuit, qui vt eius in se fidem experiretur, mandauit vt munimenta atque propugnacula Monasterij S. Pauli dirueret, ne hostes eo occupato aduersum se vti possent; quod ille facturum se negauit propositis aliorum exemplis, qui Gastella similiter haberent & munirent.

Accessit altera odij causa, quod nempe Adalberonem nepotem suum Godofredi Lotharingi filium obsidem Diaconum, Sacerdotem & Episcopum ordinasset, eique Virdunensem Episcopatum apud Othonem procurasset, non apud Lotharium, qui Lotharingiam in proprium ius reuocauerat: vt legitur apud Gerbertum Ep. 57. & 58. Contra ipsum Conuentum habere statuit Lotharius & infidelitatis damnare, nisi obsidem redderet, mandauitque præterea vt aut in sua verba iuraret, aut regno excederet: qua de re sic Adalbero ad Theophaniam Imperatricem. *6. Kal. Aprilis*, inquit, *Conuentus Francorum indictus est ibique crimine infidelitatis pulsabimur, quod Episcopum Virdunensem licentiâ donauerimus quodque in Presbyterij honorem promouerimus & vt res fiat impossibilis, à nobis idem repetendus.*

Pratum Clericorum Ad hæc circiter tempora referunt Monachi San Germano-Pratenses redemptionem Prati Clericorum ab Vniuersitate Parisiensi per Abbatem suum Regularem Waldonem seu Gualonem: cui Hugo Capetus Dux Franciæ & Parisiorum Comes vltro Abbatiam regendam tradiderat, dimissâ omnino eiusdem fiduciariâ Commendâ. Sic enim de eo habet Aimoini Continuator l. 5. c. 44. *Hugo Dux ad maiora animum applicans nutu diuino dimissa S. Germani Abbatia, quia iam pæne ad nihil (dum non esset qui curam eius tam exterius quàm interius ageret) redacta fuerat, summis precibus tam Regis Lotharij, quam prædicti Hugonis Francorum Regis constituit venerabilem Gualonem Abbatem. Decessit porro tempore Lotharij Regis.*

Verum de Redemptione illa fictitia fusè egimus ad calcem 1. seculi, vbi de Præto Clericorum fol. 244.

Cum isto autem Gualone litem habuit Gislebertus, seu Engelbertus Episcopus Parisiensis, ad quam dirimendam vsus est Hugo Capetus nondum adhuc Rex operâ Airardi Abbatis Aureliacensis, vt testatur Gerbertus Ep. 61. *Cæterum Dux Hugo nacta occasione ex dissensione Episcopi Parisiensis & Abbatis Gualonis Abbatem nostrum Airardum inter cæteros ad se venire orat.* Quæ fuerit causa dissensionis istius, non inueni.

Eodem anno Adalbero Magni Adalberonis Fratruelis, Beatricis, quæ Magni Hugonis filia fuit & Soror Capeti & Friderici Lotharingiæ Ducis filius, Scholaribus Disciplinis apud Gurgitenses castissimè detritus & institutus vt legitur in eius vita, ad præsulatum Metensem Diederici obitu vacantem procurante Beatrice Matre & Adelhaide Augusta Othonis III. Auia promouetur 17. Kal. Nouembris Vvormaciæ, quo Gallicani Germanique exercitus concurrerant, alij vt Othoni fauerent, alij vt eidem aduersarentur.

985. Anno 985. de pace actum est inter Imperatorem & Principes hac lege vt Henricus tutelam Othonis à se abdicaret, & in Lotharium transferret, vt pote auunculum. Huiusce pacis author fuisse videtur Norgerus Leodiensis Episcopus, Dissuasor verò tũ Adalbero Remensis qui sic eum cõpellat Ep. 39. apud Gerbertum. *Vigilasne PP. famosissimæ quondam fidei pro castris Cæsaris, an cæca premente fortuna & temporis ignorantiâ diuina & humana iura pessundari simul non cernis? Ecce palam destituitur cui ob paterna merita fidem deuouisti, deuotam seruare debuisti. Germanum Brisaca Rhenani littoris Francorum Reges clam nunc adeunt. Henricus Reipub. hostis dictus Kal. Februarij occurrit. Consule mi pater, modis omnibus resistendum, ne conueniant aduersus Dominum & aduersus Christum tuum.*

Quanti autem esset momenti Hugonem Capetum in suis habere partibus innuit Gerbertus Ep. 48. Innominato sic aiens, vt ante retulimus. *Lotharius Rex Franciæ prælatus est solo nomine, Hugo vero non nomine sed actu & opere. Eius amicitiam si in commune expetiissetis, filiumque ipsius* Robertum, cum filio Cæsaris colligassetis, iam dudum Reges Francorum *hostes non sentiretis.* Reges Francorum appellat, Lotharium nempe Franciæ & Carolum Lotharingiæ. Carolus enim qui ante Othoni fidem spoponderat, Lothario fratri se adiunxit.

986. Interim verò Barones Theutonici Othonem, quem Henricus retinebat, liberant pacemque cum Lothario faciunt sequestro Adalberone Remensi, his conditionibus, vt Otho sub Lotharij tutela remaneat; Lotharius Virdunum reddat, & Godefridum Comitem carceribus eximat. At nondum firmatâ pace obiit Remis Lotharius 6. non. Martias an. 986. Regni 32. moriens Ludouicum filium quem ex Emma coniuge susceperat, Hugoni Capeto commendauit. Sepultus est in Ecclesia S. Remigij: & Exequiis Gerbertus interfuit, vt ipse scribit Ep. 72, ad Stephanum Diaconum: quâ etiam innuit omnes Captiuos Lotharienses aufugisse è carceribus præter vnum Godefridum Virdunensem Comitem. *Exequiis D. Lotharij Regis occupati multa tibi quærenti pauca rescripsimus. Lotharienses dudum capti omnes elapsi sunt, præter Comitem Godefridum, de quo in breui meliora sperantur.* Eundem Regem vocat Adalbero Francorum clarissimum Sidus Ep. ad Ecbertum Episcopum: & Gerbertus hoc in eius honorem condidit Epithaphium.

Cuius ad obsequium coiêre Duces, bonus omnis
Quem coluit. Sate Cæsaribus, monimenta doloris
Cæsar Lothari prætendis luce secundâ
Terrifici Martis quod eras conspectus in Astro.

Ludouicus ergo in Regem inungitur, eique & Emmæ Reginæ Proceres fidem suam obligant: qua de re illa Gerberti manu vsa certiorem facit Adelaïdem Imperatricem Dotariam Matrem suam. *Elapsa sunt tempora mearum deliciarum, tempora decoris mei, ô mî Domina, & ô dulcis mater, dum is quo florente florebam, quo regnante regnabam, coniugem in perpetuam viduam fecit. O amara dies 6. non. Mart. quæ mihi virum deripuit! quæ me in has miserias præcipitauit! Intelligat Pia Mater gemitum & angustias filiæ doloribus plenas. Non esse me penitus praoptarem, nisi Diuinitas solatio reliquisset mihi matrem. O quando videbo, quando alloquar!....*

Regali potentia in nullo abnti valentes omnia negotia Reipub. in consultatione & sententia Fidelium nostrorum disponimus, vosque eorundem participes fore dignissimos indicavimus. Itaque honestè ac benigno affectu vos monemus, uti ante Kalendas Nouembris eam fidem quam cæteri nobis firmauerunt confirmetis ob pacem & concordiam sanctæ Ecclesiæ totiusque populi Christiani; ne si forte quod non optamus, persuasione quorundam prauorum diligenter vobis exequenda minus audiatis, sententiam D. Papæ & Comprouincialium Episcoporum duriorem perferatis, nostraque [illegible] nota mansuetudo iustissimum correctionis assumat zelum regali potentià.

Sic Hugo verbis minas regaliter addens multos Proceres ad suas partes adduxit atque vt Regnum suum firmius stabiliret, eodem anno Robertum filium, iuuenem robustum & agilem, pro ætate vero prudentem & liberalibus artibus instructum Successorem designauit, Regiaque corona Kalendis Ianuarij Aureliæ per Arnulfum Episcopum insigniri curauit. Qua de re sic habet Glaber Rodulphus l. 2. c. 1. *Suscepto igitur Hugo regimine Regni Francorum non multo post plerosque suorum, quos etiã prius in Vniuersis habuerat subditos persensit contumaces. Tamen vt erat corpore & mente viuidus cunctos sibi rebellantes paulatim compescuit. Habebat enim filium admodum prudentem nomine Robertum Artium etiam Liberalium studiis plurimum eruditum. Cumque se cognouisset iam aliquantulum viribus defici, congregatis in Aureliana vrbe Regia quibusque Francorum ac Burgundiorum Regni primoribus eundem Robertum filium videlicet suum anno scilicet decimo tertio ante millesimum incarnati Saluatoris adhuc se superstite Regem constituit.* Hoc scribit Glaber Author Synchronus, aut certè suppar: cui proinde longè magis fides adhibenda est, quam Nicolao Gillio & quibusdam aliis recentioribus aientibus Robertum anno tantum 890. fuisse Regem designatum.

Inter hæc Carolus, legitimus fratris successor frustra damnatâ morâ, quam in consultando & deliberando posuerat, vndequaque sibi parare conabatur amicos, & Proceres Regni ab Hugonis partibus dimouere: quam in rem vti voluit opera Adalberonis Remensis: at ille offensus Carolo, quod Reginam comprehendisset, Adalberonem Laudunensem carceri mancipasset, Episcoporum anathema neglexisset, Othonem & Godefridum oppressisset, Fidem ipsi obligare recusauit. Extant tamen plurimæ ad eum Epistolæ ex quibus apparet vacillasse, & optima interdum Carolo consilia subministrasse: vt sunt ista Ep. 115. *Interim fideliter ammoneo, vt Reginam ac Episcopum secundum dignitatem vestram lenissimè tractetis, & ne vos concludi inter mœnia vllatenus patiamini.* Et Ep. 139. ad amicum. *Erudito homini atque puram fidem quæ hodie paucorum est, constanter tenenti duo verba Christi & nostrum consilium aperiemus, ac proposita Quæstioni satisfaciemus.* REDDITE QVÆ SVNT CÆSARIS CÆSARI ET QVÆ SVNT DEI DEO. *Sine mortuos sepelire mortuos.* Et in fine. Cum patientia expectemus illud Prophetæ. VIDI IMPIVM SVPEREXALTATVM ET ELEVATVM SVPER CEDROS LIBANI: TRANSIVI, ET ECCE NON ERAT. QVÆSIVI EVM, ET NON EST INVENTVS LOCVS EIVS. Extat quoque eiusdem Adalberonis ad Carolum Epistola inter Gerbertinas ordine 122. his verbis.

Adalbero Archiepiscopus Remensis Carolo Duci. Quomodo à me consilium quæritis, qui me inter infidissimos hostes deputatis? quomodo Patrem nominatis, cui vitam extorquere vultis? denique non sic promerui, sed proditorum hominum dolosa consilia semper fugi ac fugio, non de vobis dico. Recordamini, quia dicitis, vt recorder quid vobiscum contulerim de vestra salute, cum primum nos adistis, quid consilij dederim super adeundis Regni Primatibus. Nam quis eram, vt solus Regem imponerem Francis? Publica sunt hæc negotia, non priuata. Odisse me putatis Regium genus. Testor Redemptorem meum, quia non odi. Quid potissimum vobis sit faciendum quæritis. Hoc cum difficile dictu sit, nec satis scio, nec si sciam, dicere ausim. Amicitiam meam exposcitis. Vtinam adsit ea dies, qua honestè liceat vestris interesse obsequiis, quamuis enim sanctuarium Domini peruaseritis, Reginam cui quæ nouimus iurastis comprehenderitis, Episcopum Laudunensem carceri mancipaueritis, Episcoporum anathema neglexeritis, taceo de seniore meo (Godefrido fratre) contra quem vltra vires negotium suscepistis, tamen beneficij quo erga me vsi estis, cum telis hostium quæ subduxistis, immemor esse non possum. Plura dicerem & quod vestri fautores imprimis sint deceptores, ac suorum negotiorum per vos, vt ex-

periemini, Effectores. Sed non est huius temporis. Nam metus est hæc eadem dixisse, ac prioribus scriptis vestris non respondisse. Idem est in causa, quoniam cautè tenemus scriptum, NVSQVAM TVTA FIDES: Rationes harum rerum tractare, conferre, communicare, quolibet modo liceret, si R. K. I. G. H. T. Z. V. datis obsidibus ad nos vsque peruenire posset; cui talia credere fas est, sine quo nihil talium agere possumus nec debemus.

988. Porro Carolus, ne animum despondere videretur, ingentem collegit exercitum, multisque Franciæ Proceribus ad suas partes reuocatis Hugonem acerbissimo bello perurget, Laudunum capit, fortissimisque propugnaculis communit an. 988. & Ciuibus Episcopum suum reposcentibus reddit, nec reddit modò, sed eum inter præcipuos consiliarios adlegit. Aduolat Hugo protinus vrbemque arctissimâ obsidione cingit: at post duos menses ab Oppidanis fugatur: castra eius incenduntur; plurimi interficiuntur, vixque ipse Hugo saluus euadit. Quanta tum Capetianæ partis consternatio fuerit, quanta Carolinæ superbia & elatio, satis intelligitur. Carolus Lauduni sedem Regni constituit, indeque Franciam populatur, vrbes capit, munitissima oppida expugnat, Suessionem, Montem-Acutum aliasque vrbes & arces occupat; plurimos captiuos Laudunum abducit, & inter alios Adalberonem Remensem, forte non inuitum: vt scribunt aliqui: qui Lauduni paulo post, nempe 5. Ian. an. 989. obiit.

In Appendice tamen ad Flodoardum nihil de eius captiuitate legitur, sed Remis obiisse & in Ecclesia maiori sub altari S. Crucis repositum fuisse: sic enim habetur. *Cum igitur præmemoratus Adalbero Remensem Diœcesim per decem & nouem annos viriliter gubernasset, & honestæ conuersationis eius bona opinio circumquaque diffunderetur, ad vltimum confectus senio, fine bono diem vltimum clausit, corpusque eius in Ecclesia maiori sub altari, quod in honore S. Crucis consecratum est, sepulturæ traditum fuit. Cuius Epitaphium in Tabula ærea litteris aureis descriptum tale adhuc permanet.*

Contulerat natura Parens, quæ summa putauit
Ad meriti cumulum, tibi præsul Adalbero, cum te
Præstantem cunctis mortalibus abstulit orbi
Quanta dies fundentis aquas cum pondere tecum.

Nec prætereundum reor quod omni anno dies defunctionis eius venerabiliter recolitur, & eleemosina panis & vini copiosa Pauperibus distribuitur: quæ etiam eleemosyna Mandatum Adalberonis nuncupatur.

Morti propinquus Gerbertum nullo adhuc Beneficio remuneratum sibi successorem, si Regi ita placeret, designauit, vt ipse Gerbertus indicat Ep. 152. ad Remigium Monachum his verbis. *Id momentum*, inquit *ac ea vis erat Domini mei & Patris mei Adalberonis in casis pendentibus ex æterno, vt eo in rerum principia resoluto in primordiale chaos putaretur mundus relabi. In tanta igitur perturbatione, & vt ita dicam, confusione mortalium, officiorum immemor quid optares, quid peteres, incautius perspexisti. Num in eiusmodi discrimine Repub. derelictâ demigrandum fuit ad Philosophorum cōmenta interdum non necessaria? Taceo de me, cui mille mortes intendebantur: & quod Pater Adalbero me successorem sibi designauerat eum totius Cleri & omnium Episcoporum ac quorundam Militum fauore, & quod omnium rerum quæ displicerent, me authorem fuisse contenderent.*

989. Idem Ep. 150. innuit quanta ambitione postularetur à pluribus iste Archiepiscopatus. Verum anno tandem 989. Arnulfus, Lotharij quondam Francorum Regis filius spurius & Caroli Lotharingi nepos promouetur ita volente & annitente Capeto, quò eum sibi demereretur & à Carolo auerteret. Eiusdem electionem celebrat Gerbertus hac Ep.

» Sanctæ ac Vniuersali Ecclesiæ Catholicæ salutem dicunt filij Remorum Metropolis. Diuæ memoriæ Patre nostro Adalberone sensus corporeos relinquente clarum lumen Pastoris amisimus, præda hostium facti sumus. Itaque dum molimur, conamur tanti viri resarcire ruinas. Elapsa sunt Canonica tempora, violatę leges, quibus cauetur nullam sedem amplius 30. dierum spatio vacare licere. Nuncque tandem pulsantibus diuina lux se aperuit, & quo sequeremur ostendit, depulso Antichristo, Simoniaca hæresi damnata. Nos inquam qui dicimur Episcopi Diœceseos Remorum Metropolis cum omni Clero diuersi ordinis,

nis, populo acclamante, Orthodoxis Regibus nostris consentientibus elegimus nobis in præsulem virum pietate præstantem, fide insignem, constant a mirabilem, in consiliis prouidum, rebus gerendis aptum, in quo hæ virtutes, quæ sic clarè relucēt, indicio sunt cæteras abesse non posse, Arnulfum dicimus Regis Lotharij filium, quem etsi altus sanguis vitio temporis sub anathemate positus aliquo infecit contagio, sed tamen hunc mater Ecclesia purificans mysticis absoluit sacramentis. Hunc inquam dicimus Laudunensis Ecclesiæ filium, & vt verius fateamur, Remensis. Ea quippe Ciuitas Remensis territorium, Remensis Parochia est, nec sic à B. Remigio diuisa, vt fieret aliena. Nimirum ille vir Deo plenus, virtutem appetens non scissionem affectans sic scidit vt cohæreret velut pars in toto. Et quis & quantus futurus esset, intelligens, natale solum beauit sacerdotij dignitate. Eligimus ergo hunc Arnulfum hinc ortum, hic educatum, Simoniacæ hæresis expertem, à factione tyrannica remotum, sua euique debita iura reddentem, sanctuarium Dei non dissipantē. Sint procul ab electione nostra dolus & fraus, nec putent eam ad se pertinere filij Belial, filij pacis & concordiæ stabilem & solidam in perpetuum faciant confirmando, corroborando, subscribendo.

His actis Arnulfus sacramento fidelitatis se Hugoni & Roberto Regibus obstringit: & tale præstat, vt legitur apud eundem Gerbertum.

Ego Arnulfus Gratia Dei præueniente Remorum Archiepiscopus promitto Regibus Francorum Hugoni & Roberto me fidem purissimam seruaturum, consilium & auxilium secundum meum scire & nosse in omnibus negotiis præbiturum: inimicos eorum nec consilio nec auxilio ad eorum infidelitatem scienter adiuturum. Hæc in conspectu Diuinæ Maiestatis & BB. Spirituum & totius Ecclesiæ assistens promitto pro bene seruatis laturus præmia æternæ benedictionis. Si vero quod nolo, & quod absit, ab his deuiauero, omnis benedictio mea conuertatur in maledictionem. Fiant dies mei pauci & Episcopatum meum accipiat alter. Recedant à me amici mei sintque perpetuò inimici Huic ego Chirographo à me edito in testimonium benedictionis vel maledictionis meæ subscribo, fratresque & filios meos, vt subscribant rogo. Ego ARNVLFVS ARCHIEPISCOPVS SVBSCRIPSI.

Vix autem sex menses rexerat Archiepiscopatum Arnulfus, cum ecce Carolus Lotharingus Lauduni tunc sedens expugnatis, & captis plurimis vrbibus & oppidis, Ciuitate quoque Remensi potitur proditione Adelgarij presbyteri, & Arnulfus Laudunum captiuus abducitur. Quanta tum in vrbe consternatio fuetit animorum, facile est intelligere, semper enim illa Capeti partes sustinuerat. Gerbertus quo se verteret ignarus hæsit diu, mutaret ne solum an Dominum: qua de re Ep. 14. ad Egbertum Archiep. Treuirensem, & Ep. ad Remigium Monachum Treuirensem. Item Ep. ad Raimundum Aureliacensem significat quam valde semper suspectus fuerit Carolo, vt qui Reges deponere Regesque ordinare putaretur, atque idcirco omnino sibi ab eo esse metuendum.

Videtur tamen Gerbertus à Carolo inuitatus, ad eius partes transisse & in iis fuisse: imo Apologeticum quendam libellum Arnulfi nomine scripsit qui proditionis Reus apud omnes habebatur. Deinde vero vt agnouit sibi patrocinandum esse mendacio contra veritatem, Libellum repudii Arnulfo misit seque aliò contulisse videtur ex Ep. 18. quæ est inter addititias ad Egbertum Treuirensem Archiepiscopum. *Ille ego*, inquit, *qui sub imperio B. memoriæ Patris mei Adalberonis militaueram in schola omnium virtutum, nunc ego Regiam incolo Aulam, cum Sacerdotibus Dei verba vitæ conferens. Nec ob amorem Caroli vel Arnulfi passus sum diutius fieri organum Diaboli pro mendacio contra veritatem declamando.* Sub exitum verò suum ex vrbe scripsit ad Arnulfum, significans se, cum non posset ferre miserrimum vrbis statum, permutare solum solo, Dominium Dominio, acceptaque illi Beneficia relinquere.

Porro Hugo Rex & Remensis Diœceseos Suffraganei ad Ioannem Papam contra Arnulfum legatos mittunt, eumque infidelitatis & insignis proditionis reum faciunt & postulant licere ei Archiepiscopatum abrogare: non tantùm quia Carolo vrbem tradiderat contra fidei sacramentum, sed etiam quod contra ius gentium & captiuitatis, in qua ipse videri volebat detineri, sub signis Caroli milites collegisset, castra contra Hugonem cui fidem suam addixerat, communis-

fet, vocatus ab Epifcopis venire contempfiffet, vt ex litteris ipfius Regis & Epifcoporum ad Papam intelligitur, quæ funt eiufmodi.

Beatiffimo Papæ Ioanni Hugo gratia Dei Francorum Rex. Nouis atque inufitatis rebus permoti fummo ftudio, fummaque cura veftra Confilia expetenda decreuimus: Quippe cum fciamus vos omne tempus in humanis ac diuinis ftudiis peregiffe. Confiderate ergo quæ facta funt & facienda præfcribite, vt & facris legibus fuus honos reddatur & Regalis poteftas non annulletur. Arnulfus Regis Lotharij, vt dicunt filius, poft graues inimicitias ac fcelera, quæ in nos Regnumque noftrum exercuit, loco parentis adoptatus eft à nobis ac Metropoli Remorum gratis donatus. Iufiurandum præbuit, quod contra præterita & futura valeret facramenta. Libellum fidelitatis fub nomine Chirographi confcripfit, recitauit, corroborauit, corroborarique fecit. Milites ac omnes ciues iurare coëgit, vt in noftra perfifterent fide, fi ipfe aliquando in poteftatem hoftium deueniret. Contra hæc omnia vt certiffimi teftes funt, ipfe portas hoftibus patefecit, Clerum ac populum fuæ fidei creditum captiuitati & prædæ diftribuit. Sed efto eum effe addictum alienæ poteftati, vt ipfe videri vult. Cur Ciues & milites peierare coëgit? Cur arma contra nos comparat? Cur vrbem ac Caftra contra nos munit? fi captus eft, cur non patitur liberari? fi vi hoftium oppreffus, quare non vult fibi fubueniri? Et fi liberatus eft, cur ad nos non redit? vocatur ad Palatium, & venire contemnit. Inuitatur ab Archiepifcopis & Coëpifcopis, nihil fe eis debere refpondet. Ergo qui vices Apoftolorum tenetis, ftatuite quod de altero Iuda fieri debeat, ne nomen Dei per Nos blafphemetur: & ne forte iufto dolore permoti hac veftra taciturnitate vrbis excidium totiufque Prouinciæ moliamur incendium. Nec Iudici Deo excufationem prætendetis, fi nobis quærenti busatque ignorantibus, forum iudicij dare nolueritis.

Epiftola vero Epifcoporum eft eiufmodi.

Domino & Reuerendiffimo Papæ Ioanni Epifcopi Remorum Diœcefeos. Non fumus nefcij, Beatiffime Pater, iamdudum oportuiffe nos expetere confulta S. Romanæ Ecclefiæ pro ruina atque occafu facerdotalis ordinis. Sed multitudine Tyrannorum preffi, longitudine terrarum femoti, defideria noftra hactenus implere nequiuimus. Nunc itaque veftro examini non fine magno dolore perferimus nouum atque inufitatum crimen Arnulfi Remorum Archiepifcopi, qui famofus apoftata factus locum Iudæ Traditoris olim in Ecclefia tenet: qui filius quondam Ecclefiæ Laudunenfis cum Epifcopum fuum dolo & fraude ceperit, Ecclefiam eius peruaferit, ad cumulum fuæ damnationis Remenfem fibi creditam cum clero & populo captiuauit. Nec mouet eum noftra vocatio, vel potius falu berrima exhortatio: non Archiepifcoporum & Comprouincialium multoties repetita admonitio: non Canonicè facta coram Deo & Angelis eius profeffio, non Chirographi in confpectu Ecclefiæ recitata defcriptio, non numerofa facramenta miris excogitata confiliis. Stant fuo vitio quam plures Ecclefiæ paftoribus viduatæ, pereunt innumerabiles populi fine facerdotali benedictione & confirmatione. Ipfe factione tyrannica Diuina humanaque iura contemnens tyrannidem exercet. Regibus noftris à quibus tantam gloriam gratis confecutus eft, interitum meditatur: ergo tandem ad monftra perditiffimi hominis expergefacti iuimus in fententiam Domini dicentis. Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipfum folum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: fi te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore teftium duorum vel trium ftet omne verbum. Quod fi non audierit eos, dic Ecclefiæ. Si autem & Ecclefiam non audierit, fit tibi ficut Ethnicus & publicanus. Adefto Pater ruenti Ecclefiæ & fententiam ex facris Canonibus promulgatam, vel potius ab ipfa veritate prolatam profer in medium. Sentiamus in vobis alterum Petrum defenforem, & Corroboratorem Chriftianæ fidei. Ferat S. Romana Ecclefia fententiam damnationis in Reum, quem Vniuerfalis damnat Ecclefia. Suffragetur nobis veftra authoritas & in huius Apoftatæ deiectione, & in eius qui Domui Dei præeffe poffit, Archiepifcopi noua ordinatione, fimulque inuocatis Epifcopis noftris fratribus neceffaria promotione. Vt fciamus & intelligamus, cur inter cæteros Apoftolatum veftrum præferre debeamus.

Hæc illi. Paulo vero ante Episcopi Synodum Siluanecti habuerant, Adalgerum presbyterum proditoré citauerant, atque in eum & in alios proditionis Reos Anathema dixerant, simulque in peruasores Remensis & Laudunensis Diœcesis. Ad eam quoque videtur, fuisse citatus Arnulfus: sed seu quia captiuum se dicebat, seu quia iudicium Episcoporum reformidabat, Conuentui non adfuit.

Dum hæc agebantur, Hugo Rex collecto ingenti exercitu Laudunum obsidet an. 990. & Carolum vxoremque Herberti Comitis Trecatum filiam, ipsumque Arnulfum arctè inclusos tenet: interque obsidionis moras proditionem proditione vlciscitur. Adalberonem Episcopum Laudunensem sibi aliàs amicissimum, & Carolo à quo deceptus fuerat & frequentis cum Emma Regina adulterij insimulatum infestissimum, tunc vero receptum in gratiam interiorisque consilij participem demeretur, eóque rem promouet, vt Episcopus die Iouis in cœna Domini de nocte portas vrbis aperuerit. Sic captus cum vxore Carolus & Aureliæ in carcerem detrusus. Vbi paulo post vxor grauida gemellos peperit Ludonicum & Carolum, qui postea ad Othonem Imperatorem confugerunt: & eorum alter primogenitus Othonem genuit qui Patri in Lotharingiæ Ducatu successit. 99

Anno 991. frequentissimam Episcoporum Synodum in Cœnobio S. Basoli Remis habuerunt Hugo & Robertus Reges ad depositionem Arnulfi Remensis à sede Archiepiscopali, quod ab eo vrbs Carolo prodita fuisset & tradita. Synodo præfuit Seguinus, seu Seuinus Senonensis, quem ætas & vitæ meritum ac scientia commendabant, vt legitur in historia depositionis Arnulfi. Multa ei crimina obiecta: sed omnium grauissimum fuit proditio vrbis, post acceptum ab Hugone beneficium præstitumque fidelitatis sacramentum. Causa diu ventilata, Arnulfus Episcopus Aurelianensis vir eloquentissimus & clarissimus in Oratorem Synodi electus fuit, primusque sententiam dixit hoc modo. 991.

Ego cum inter varios tumultus bellorum pro pace Ecclesiæ, cui authore Deo deseruio, totis viribus elaboratem, noui nuncij fama inauditi sceleris rumore sic subito turbatus sum, vt etiam in vilibus rebus lingua balbutiret, intellectus hebesceret. Ferebatur quippe illa nobilis vrbs Remorum dolo, proditionibus hostibus patuisse, prædæ ac direptioni cessisse, sancta sanctorum armata militum acie polluta fuisse. Horum omnium malorum incentor, author, quod sine magno dolore animi referre nequeo, is qui tutari debuerat, Arnulfus Episcopus nunciabatur. Sacerdotalis dignitas huius causa impetebatur, vixque erat qui nostro ordini non insultaret. Nunc quia Religionis amore & studio serenissimi Regis nostri Domni Hugonis congregati sumus, quærendum est, quomodo tanta infamia carere possimus, & si frater & Coëpiscopus noster Arnulfus illata crimina diluere queat, vel crimen Regiæ Maiestatis propulsare. Scitis enim omnes nos insimulari probro infidelitatis & perfidiæ causa vnius. Si, inquiunt, iustis Episcopi vtuntur legibus, fidissimique suis Regibus sunt, cur hominem impurissimũ suis legibus non puniunt? Nimirum aliorum flagitia ideo moliuntur celare, vt impune liceat eis peccare. Absit hoc à vestro sanctissimo cœtu, absit vt contra diuinas & humanas leges quemquam moliamur defendere vel damnare. Dicant tantùm qui nouerunt seriem gestorum: iique suos exponant casus, qui graues vt ipsi asserunt, iniurias pertulerunt. Tum si qua contradictio fuerit oborta, discussis partibus ex authoritate Canonum iudicium promulgetur.

Cæteri suo ordine sententias rogati dixerunt ad depositionem; Daibertus, Bruno Lingonensis acerrimè, Godesmannus Ambianensis, Ratbodus Nouiomensis, Odo Siluanectensis. Adducitur in medium Adelgarus presbyter qui iussu Arnulfi se portas vrbis apetuisse fassus est. Adducitur ipse Arnulfus, qui seu conuictus seu coactus in depositionem consensit his verbis iuxta exemplar abdicationis Ebbonis quondam etiam sub Ludouico pio Archiepiscopi Remensis, qui in ipsum cum filiis coniurarat.

Ego Arnvlphvs quondam Remorum Archiepiscopus recognoscens fragilitatem meam & pondera peccatorum meorum, testes Confessores meos Se-

„ quinum Archiepifcopum, Daibertum Archiepifcopum, Arnulphum Epifco-
„ pum, Gotefmannum Epifcopum, Heruæum Epifcopum, Milonem Epifcopum,
„ Heribertum Epifcopum conftitui mihi Iudices Delictorum meorum, & puram
„ ipfis confeffionem dedi, quærens remedium pœnitendi & falutem animæ meæ
„ vt recederem ab officio & minifterio Pontificali, quo me recognofco effe in-
„ dignum & alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus me pec-
„ caffe ipfis fecreto confeffus fum & de quibus publicè arguebar, eo fcilicet mo-
„ do, vt fint illi teftes alij fuccedendi & confecrandi in loco meo, qui dignè præ-
„ effe & prodeffe poffit Ecclefiæ, cui hactenus indignus præfui. Et vt inde vltra
„ nullam repetitionem aut interpellationem authoritate Canonum facere valeam,
„ manu propria mea fubfcribens firmaui. Quo fcripto perlecto ita fubfcripfit.
Ego Arnvlphvs qvondam Archiepiscopvs svbscripsi.

Actum eft deinde de electione fuccefforis fruftra renitente & reclamante Seguino Senonenfi, qui neque depofitioni Arnulfi, nec fuccefforis electioni fubfcribere vllatenus voluit: exiftimauitque rem effe ad fummi Pontificis Tribunal deferendam. Interim liberum effe voluit omnibus defendere Arnulphum, & ad ea refpondere quæ contra dicebantur. Surtexerunt igitur tres acertimi defenfores fcientia & eloquentia infignes, Ioannes Antiffiodorenfis Scholafticus, Romulphus Abbas Senonenfis in diœcefi Tullenfi, ad quem extant quædam Gerberti Epiftolæ, Abbo Monachus & poftea Abbas Floriacenfis: quorum authoritate & argumentis aliquandiu retardata eft, & dilata fententia damnationis: nec forte lata fuiffet, nifi Hugo Synodum ingreffus addictos fuis partibus Epifcopos ad accufandum excitaffet & animaffet, Arnulfi verò defenfores terruiffet. Nec dubitauit Seguinus eum acriter arguere; vnde vehemens quoque eius in fe odium concitauit. Multi verò, qui Synodo non adfuerant, hanc agendi rationem criminabantur, & Arnulphum iniuriâ depulfum clamitabant. Itaque Hugo Rex ad Ioannem Papam per T. Archidiaconum Remenfis Ecclefiæ dedit litteras, ipfiufque Arnulfi rationes perfcribi voluit, & in omnibus illius fe iudicio fubmifit. Gerbertus quoque ad varios fcripfit in eamdem rem. Extat fragmentum Epiftolæ ad Wilderodum Argentinæ Ciuitatis Epifcopum, quæ continet apologiam Synodi Remenfis. fic ergo ille.

„ Arnulfus Regis Hlotharij, vt fama eft, filius poftquam fuum Epifcopum do-
„ lo & fraude circumuentum cum propria vrbe captiuauit, poft multum cruorem
„ humani fanguinis à fe effufi, poft prædas & incendia in Conuentu Epifcopo-
„ rum totius Galliæ damnatus eft. At deinde poft obitum B. memoriæ Adalberonis
„ à folo Adalberone Epifcopo Laudunenfi reconciliatus fpe obtinendæ pacis Me-
„ tropoli Remorum donatus eft, acceptis ab eo terribilibus facramentis & libellari
„ profeffione pro fide fuis Regibus conferuanda: quam & viuâ voce in conuentu
„ Ecclefiæ recitauit & propria manu fubfcribendo corroborauit. Necdum à fua
„ ordinatione fextus menfis elapfus erat, & ecce quafi tempeftas vrbem ab eo
„ proditam hoftis inuafit, Sanctuarium Dei polluit, fpolia diripuit, Clerum &
„ populum captiuauit. Poftbæc verò Arnulfus fuos prædones fub anathemate
„ pofuit, atque vt idem facerent, Galliarum Epifcopis imperauit. Prædia Eccle-
„ fiæ quæ per facramentum fuis militibus dederat, abftulit, hoftibus contulit.
„ Coniuratorum manum contra fuum Regem, eiufque exercitum in aciem
„ fub fignis Caroli produxit. Interea legatis & litteris fynodicis Romanus Ponti-
„ fex vt Ecclefiæ turbatæ fubueniat, ammonetur. Sed neque legatis neque litte-
„ ris confulentibus confulit. Itaque grauium Epifcoporum facto confultu legatis
„ & litteris fynodicis ac miti ammonitione Arnulfus decem & octo continuis
„ menfibus, vt à cœpto furore defifteret, feque à fcelere proditionis & rebellio-
„ nis, quo impetebatur, regulariter purgaret, noluit. Sed cum à fe fautores maxi-
„ mos nequitiæ fuæ difcedere fenfit, territus Regem adiit nouifque facramentis
„ ac nouis rerum conditionibus Regiæ menfæ particeps factus eft. Atque ita irâ
„ Regis fedatâ omni crimine fe exutum credidit. Indeque mox totiens fidem Sa-
„ cramentorum rupit conditionibus non feruatis. At ij quorum intererat, totiens
„ fe decipi, totiens bonis fuis priuari non ferentes Lauduni arcem occupant. Ar-
„ nulfus inter hoftes Regis inuenitur, fynodo repræfentatur, pro tot tantifque
„ flagitiis rationem reddere depofcitur. Qui diu fecum atque cum fuis familia-

ribus multum deliberans sua sponte in confessionem peccatorum suorum erupit suisque confessoribus alios testes adhibuit, crimina sua in libellum retulit, eique à se viua voce coram Ecclesia recitato subscripsit, insignia sacerdotij deposuit, eoque se abdicauit, confessoribus suis ac testibus attestantibus & respondentibus: SECVNDVM PROFESSIONEM ET SVBSCRIPTIONEM TVAM CESSA AB OFFICIO.

His factis, vt habetur in historia depositionis, idem Arnulfus Clerum & populum suum à sacramentorum nexu absoluit, vt omnibus libera facultas in alterius transmeandi iura pateret. His etiam intellectis Defensores Arnulfi petierunt se excusatos haberi, quod ob gestarum rerum ignorantiam pro eo multa dixissent, eiusque damnationi moram iniecissent.

Tandem lata est an. 991. in Arnulfum sententia & Episcopatus abdicatio promulgata. Successorem vero illi substitui Gerbertum postulauit Hugo Rex, propterea quod eius opera sœpe multis in rebus vtiliter vsus fuerat Robertique filij præceptorem habuerat, quo maximè instigante promotionem eiusmodi fieri procurauit. Rarum hoc seculo exemplum, homines infimæ sortis ad dignitates Ecclesiasticas prouehi, ad quas solis fere nobilibus patebat aditus. At Robertus non neglectis quidem nobilibus viros promoueri curauit litteris conspicuos, etsi genere non spectabiles: imo etiam nonnunquam minus litteratos, dum Ecclesiæ vtiles esse possent. Quam ob rem eum iudicat Rodulfus laude supra prædecessores suos maximè dignum. l. 3. c. 2. *Hic*, inquit, *Rex vt sapientissimus Dei cultor semper fuit humilium amator superborumque vt valuit osor. Si qua enim Pontificalis sedes in suo Regno proprio viduaretur Præsule, cura erat ei maxima, vt vtilis Pastor licet genere infimus restitueretur Ecclesiæ, potius quam nobilis eligeretur persona secularis pompæ. Qua de causa etiam primates Regni sensit plurimum contumaces, qui despectis humilibus sui similes eligebant superbos.*

992. Electio Gerberti in Archiepisc. Remensem.

Igitur Gerbertum eligunt Suffraganei & Clerus Remensis, causasque electionis edunt ad Coëpiscopos, quod vir esset ætate maturus, in rebus agendis sapiens, prouidus, in diuinis & humanis litteris versatus. Quæ quidem electio & proclamatio legitur inter ipsius Gerberti Epistolas hoc modo.

Semper quidem Dilectissimi fratres, iudicia Dei iusta sunt, sed interdum occulta. Ecce enim post dissolutionem B. memoriæ Patris Adalberonis quendam ex Regio sanguine prodeuntem nobis Ecclesiæque Remensi præfecimus & clamore multitudinis impulsi Scriptura dicente VOX POPVLI VOX DEI & sanctorum Canonum institutis desiderium ac vota Cleri ac populi in electione Episcopi perquirentium caligauit acies mentis nostræ litteram incautè sequendo, concordem sententiam diuinarum scripturarum parum inuestigando. Non erat quippe vox Dei vox populi clamantis CRVCIFIGE CRVCIFIGE. Ergo non omnis vox populi vox Dei est: nec omnis cleri & populi vota & desideria in electione Episcopi perquirenda sunt. Sed tantum simplicis & incorrupti id. spe quæstus minime electi. Sententiæ Patrum exponendæ, *Non liceat*, inquit, *Turbis electionem facere, eorum qui ad sacerdotium prouocantur, sed iudicium sit Episcoporum, vt eum ipsi qui ordinatus est, probent, si in sermone & in fide & in Episcopali vita edoctus est.* Nos igitur Episcopi Remorum Diœceseos secundum has constitutiones Patrum fauore & conniuentia vtriusque Principis nostri Domni Hugonis Augusti & excellentissimi Regis Roberti, assensu quoque eorum qui Dei sunt in clero & populo eligimus nobis Archiepiscopum Abbatem Gerbertum ætate maturum, natura prudentem, docibilem, affabilem, misericordem nec præferimus illi vagam adolescentiam, ambitionem se extollentem, omnia temerè ministrantem: imo nec talibus subiugari patienter auditu perferimus quorum sapientia & consilio Ecclesiastica ac Ciuilia iura administrari non posse scimus. Cumque in vnoquoque Episcopo sit hoc speculandum, maximè tamen in eo qui cæteris præest, Metropolitano. Eligimus itaque hunc Gerbertum qui... fuit. Huius vitam ac mores à puero nouimus, studium in Diuinis ac humanis rebus experti sumus. Huius Consiliis ac magisterio informari quærimus. Electionem subscribendo confirmamus, stabilimus, corroboramus communi omnium bonorum consultu.

Sequitur professio fidei quam præstitit Gerbertus, quamque haud scio an so-

lerent Episcopi & alij clerici electores à cæteris exigere: at ab eo fortassis exegerunt propterea quod à nonnullis ob mathematicarum, disciplinarum studium fuerat insimulatus magiæ, vnde in carmine Adalberonis vocatur Nepranebus seu Nectanabus Magister, quia vt alter Nectanabus Ægyptiorum Rex Astrologiæ & Mathematicæ disciplina clarus fuit. Vt autem omnem ille à se culuscunque hæreseos aut prauæ doctrinæ suspicionem amoueret, seu volens seu iussus hanc edidit fidei professionem, antequam in Archiepiscopum inauguraretur.

Professio fidei. Ego Gerbertus Gratia Dei præueniente mox futurus Archiepiscopus Remo-
» rum ante omnia fidei documenta verbis simplicibus assero, id est Patrem & Fi-
» lium & Spiritum S. vnum Deum esse confirmo, totamque in Trinitate deitatem
» coessentialem & consubstantialem & coæternalem & omnipotentem prædico:
» singulam quamque in Trinitate personam verum Deum & totas tres personas
» vnum Deum profiteor. Incarnationem Diuinam non in Patre neque in spiritu S.
» sed in filio tantum credo: vt qui erat in diuinitate Dei Patris filius, ipse fuerit in
» homine Matris filius, Deus ex Patre, homo verus ex Matre. Carnē ex Matris vis-
» ceribus habentem & animā humanā rationalem simul in eo vtriusque naturæ id.
» hominem & Deum, vnam personam, vnum filium, vnum Christum, vnum Do-
» minum, Creaturarum omnium quæ sunt & authorem & Dominum & Recto-
» rem cum Patre & spiritu S. confiteor. Passum esse vera carnis passione, mortuum
» vera corporis sui morte, resurrexisse vera carnis suæ resurrectione & vera animæ
» resurrectione, in qua venier iudicare viuos & mortuos assero. Noui & veteris te-
» stamenti vnum eundemque authorem credo: authorem, & Dominum & Deum
» diabolum non per conditionem, sed per arbitrium factū esse malum. Credo huius
» quam gestamus & non alterius Carnis resurrectionē. Credo iudicium futurum,
» & recepturos singulos pro his quæ gesserunt, vel pœnas vel præmia. Nuptias non
» prohibeo. Secunda Matrimonia non damno. Carnium præceptionem non cul-
» po. Pœnitentibus reconciliatis communicari debere confiteor. In baptismo om-
» nia peccara id. tam illud originale contractum, quàm ea quæ voluntariè admis-
» sa sunt, dimitti credo. Et extra Ecclesiam Catholicam nullum saluari confiteor.
» Sanctas Synodos 4. quas Vniuersalis Mater Ecclesia confirmat, confirmo.

His ita actis Gerbertus inauguratus est in Archiepiscopum Remensem reclamante Seguino Senonensi. Quomodo autem se in eo munere gesserit, quandiu illud tenuit, patet tum ex eius Epistolis, tum ex Historia Helgaldi Floriacensis Monachi scriptoris coæui, qui de Roberto rege verba faciens. *A piissima Matre*, inquit, *Schola Remensi traditus Gerberto ad erudiendum datus, qui eum sufficienter liberalibus instrueret Disciplinis. Is quippe Gerbertus pro maximo suæ sapientiæ merito quo toto radiabat in mundo, donatiue Regis Hugonis munere Pontificium adeptus est Remense, non multis annis illud adornauit splendidè in his quæ forent necessaria Ecclesiæ.* Imprimis verò bonorum Ecclesiasticorum peruasores collectâ suffraganeorum Synodo fulminibus Ecclesiasticis terruit & ad satis-faciendum Ecclesiæ compulit. Fulconem quoque Ambianensem Episcopum admonuit, admonitum nec resipiscentem, seuerè castigauit, quod res Ecclesiæ diriperet.

Neque à docendo etiam factus Archiepiscopus destitisse videtur, si non publicè saltem priuatim, & quos nouerat præstantes ingenio adolescentes, hos ad se alliciebat, vt patet ex Ep. 41. ad Heruæum Bellouacorum Episcopum. *Quo tempore*, inquit, *dilectum nobis D. retinuimus non maleuolentiæ causâ, sed summa vtilitatis vestræ, vt vobis honestum & vtile parere possit. Et nunc quidem illum Patriam parentesque, sed & omne amicorum genus nostrum ob amorem derelinquentem vestræ Charitati, vt petitis, dirigimus. Quem velut Thesaurum inæstimabilem è sinu nostro in vestri iura transfundimus. Suscipite ergo illum in disciplinis liberalibus eruditum, in Opificum Magisterio edoctum, à multis multa mercede expetitum, sed à nobis obtentum. Quem sic tractari & custodiri volumus, vt dolorem ei partum ex nostra absentia vestra subleuet indulgentia. Eaque munificentia & liberalitate illum habetote, quæ deceat Gerbertum Remorum Archiepiscopum dantem & Bellouacorum Episcopum accipientem.*

Quos vero præsens docere non poterat, litteris suis docere satagebat, imprimis vero Othonem III. Imperatorem discipulum olim suum, à quo nonnunquam de certis Quæstionibus consulebatur. Extant ipsius ad eum litteræ sub hoc ti-

tulo. GERBERTO PHILOSOPHORVM PERITISSIMO ATQVE TRIBVS PHILOSOPHIÆ PARTIBVS LAVREATO OTHO QVOD SIBI.

Amantissimæ vestræ Dilectionis omnibus venerandam nobis adiungi volumus excellentiam & tanti Patroni sempiternam nobiscum stabilitatem adoptamus, quia vestræ doctrinæ disciplinata proceritas nostræ simplicitati semper fuit haud fastidiens authoritas. Attamen vt omni ambage dimota ad vos nudæ veritatis fruamur loquela, iudicauimus & firmũ disposuimus, vt vobis manifestet hoc nostræ voluntatis Epistola, quod in hac re summa nostræ adoptionis & singularitas est petitionis, quatenus nobilibus indoctis & malè disciplinatis vestra solers prouidentia in scriptis nec non & dictis non præter solitum adhibeat studium correctionis & in Repub. consilium summæ fidelitatis. Huius ergo nostræ voluntatis in non neganda insinuatione volumus vos Saxonicam rusticitatem abhorrere, sed Græciscam nostram subtilitatem ad id studij magis vos prouocare: quoniam si est qui suscitet illam, apud nos inuenietur Græcorum industriæ aliqua scintilla. Cuius rei gratia huic nostro igniculo vestræ scientiæ flamma abundanter apposita humili prece deposcimus, vt Græcorum viuax ingenium Deo adiuto resuscitetis, & nos Arithmeticæ librum edoceatis, vt pleniter eius instructi documentis aliquid priorum intelligamus subtilitatis. Quid autem hac de re vobis agendum placeat, quidue displiceat, vestra Paternitas litteris nobis nunciare non differat. Valete. Versus nunquam composui, nec in studio habui: dum in vsu habuero & in eis viguero, quot habet viros Gallia, tot vobis mittam carmina.

Ad Othonem verò sic rescribit Gerbertus. DOMNO ET GLORIOSO OTHONI CÆSARI semper Augusto GERBERTVS GRATIA DEI REMORVM EPISCOPVS QVIDQVID TANTO IMPERATORE DIGNVM. Supereminenti beneuolentiæ vestræ, quã in sempiternum digni vestro iudicamur obsequio, fortasse votis, sed respondere non valemus meritis. Si quo enim tenui scientiæ igniculo accendimur, totum hoc gloria vestra peperit: Patris virtus aluit, aui magnificentia comparauit. Quid ergò? Thesauris vestris non inferimus proprios, sed resignamus acceptos, quos partim assecutos, partim vos quam proximè assecuturos indicio est, honestas & vtilitas ac maiestate digna peritio. Nisi enim firmum teneretis ac fixum vim numerorum vel in se omnium rerum continere primordia, vel ex se profundere, non eorum plenam perfectamque notitiam tanto festinaretis studio; & nisi moralis Philosophiæ grauitatem amplecteremini, non ita verbis vestris custos omnium virtutum impressisset humilitas. Non tamen animi sibi bene conscij tacita est subtilitas, cum eius vt ita dicam, oratoriam facultatem & à se & à Græcorum fonte profluentem oratoriè docuistis. Vbi nescio quid diuinum exprimitur, cum homo Genere Græcus, Imperio Romanus quasi hæreditario iure thesauros sibi Græcæ ac Romanæ repetit sapientiæ. Paremus ergo Cæsar, Imperialibus Edictis, tum in hoc, tum in omnibus quæcumque diuina Maiestas vestra decreuerit. Non enim deesse possumus obsequio, qui nihil inter humanas res dulcius aspicimus vestro Imperio.

Circa an. 993. Ioannes 16. alias 17. à Crescentio Nomentano qui Romam occupauerat & vsurpata consulari & tribunitia potestate supremam Dominationem exercebat, expulsus in Hetruriam, Othonem inuitauit in Italiam: cuius ille aduentum pertimescens & memor eorum quæ Othones egissent Romæ, vltro Pontificem reuocat, pedesque venerabundus osculatur. Ad eum autem postquam restitutus est, Seguinus Archiepiscopus Senonensis, qui iam ante de iis quæ circa Arnulfi depositionem contigerant, eum edocuerat, insignem legationem misit, cuius Princeps & Orator erat Abbo Floriacensis, contra Gerbertum tanquam contra sacros Canones, sedis Remensis inuasorem. Obiectum quoque quod multa in Romanam sedem iniuriosè protulisset & proferre soleret: nec id dubium, nam ille Ep. 40. ad Stephanum Ecclesiæ Rom. Diaconum sic scribit. *Tota Italia mihi Roma visa est, Romanorum mores mundus perhorrescit. In quo nunc statu Roma est? qui Pontifices & Domni rerum sunt?* 993.

Itaque non difficile fuit Ioannis animum aduersus Gerbertum concitare: verum eum damnare & e sede expellere, res erat maioris momenti & difficilioris executionis. Quippe Ioannes Othoni suam debebat restitutionem, & eidem sciebat Gerbertum esse gratissimum & charissimum: sciebat quoque Hugoni &

Roberto Regibus acceptissimum, quorum nempe beneficio & opera promotus fuerat. Igitur Pontifex, vt Othonem à Gerberto dimoueat, Leonem Abbatem ad eum mittit & edocet quo pacto ille contra fas & Ecclesiæ leges se se intrusierit, quantoque crimine se ipse implicaret, si factum tueri vellet. Hoc intellecto Gerbertus ad Ioannem scribit breuiter hoc modo.

Sanctissimo vestro Apostolatui potuisse subripi me cuiuspiam peruasionis reum videri, dolore vehementi afficior & totis visceribus ingemisco. Eo quippe animo in Ecclesia Dei hactenus versatus sum, vt multis profuerim, neminem læserim. Non ego Arnulfi peccata prodidi, sed publicè peccantem reliqui: non spe, vt mei æmuli dicunt, capessendi eius honoris, testis est Deus & qui me nouerunt, sed ne communicarem alienis peccatis.

Idem ad Othonem, cuius amicitiæ plurimum confidebat, scribit in eandem rem videturque non multum sollicitus fuisse de legatione illa quam obibat apud ipsum Leo Abbas sibi aliunde amicus.

Hocce tempore Rainaldus seu Reginaldus Franciæ Cancellarius & Episcopus Parisiensis, vir magnæ authoritatis apud Reges, litterarũ litteratorumque fautor egregius, litem exercebat cum Abbate S. Dionysij Roberto seu Alberto de iurisdictione Episcopali vt videtur, consuluitque super ea inter cæteros Gerbertum cuius amicitiâ & familiaritate vtebatur. Gerbertus vero rescripsit in hunc modum Ep. 145. *Et si omnis Ecclesia Catholica vna atque eadem est, singulis tamen sacerdotibus modus quidam præscriptus est, quo se extendere, vbi terminos debeant collocare. Itaque in Causa Roberti Abbatis (forte Alberti) ob eam quam seruamus ac semper vobis seruare volumus fidem, hæc tria consultando proponimus. Primum non esse nostri iuris falcem in aliena messe ponere: in quo multiplices rependimus grates etiam indebito dignari nos honore. Secundum S. Dionysij Cœnobium eius esse reuerentiæ ac dignitatis, vt nullus ibi Magistratus debeat deponi aut imponi sine Comprouincialium quorum interest, consensu ac fauore solemni. Tertium proponimus, si rem in dilatione ponitis, vestræ mansuetudini suggerendam, quidquid honestius & vtilius cum religiosissimis & amplissimis viris inuenie mus.*

At Monachos damnasse cum Arnulfo Aurelianensi Episcopo sibi etiam coniunctissimo legitur in Ep 32. Edititiarum à Sirmondo. Et ex ea intelligimus Reges ei fuisse ob eam rem infestos. Sic ergo scribit ad Arnulfum. Procul esto omnis fraus & dolus. Pax & fraternitas hic adesto, vt qui alterum lædit, vtrumque læserit. Me Christi potentia protegente non vis tyrannica ab hoc deterrebit incepto, non minæ Regum quas in hoc paschali festo pertulimus graues. Accusabamur quippe Monachos S. Dionysij iniustè damnasse. Vrgebamur coram damnatis Diuina obsequia celebrare, nec priuilegiis Rom. Ecclesiæ Monasterio B. Dionysij factis contraire debere. Ad hoc opponebatur nobis Priuilegiis authoritate Canonum promulgatis nos non assensum præbituros: Nec si quid contra leges Ecclesiasticas de rerum sit, pro lege recepturos. Sed cum in me specialiter pondus causæ retorqueretur, mei iuris illum non esse aiebam, nec me in meorum Dominorum prosilire iniuriam, vt insimulabar, ipsorum interesse, cuius culpâ eadem proferant videre.

994. Anno 994. Odilo ad Cluniacensis Abbatiæ regimen accessit. Et Ioannes ex Magistro Scholarum Antissiodorensium factus est eiusdem Ecclesiæ post Heribertum Episcopus. Ille, ut legitur in Historia Episcoporum Antissiodor. filius erat Ansaldi & Raingardæ, ex parentibus quidem mediocribus editus, sed secundum proprij nominis sui præsagium diuina gratia largiente, mentis nobilitate quæ carnis nobilitate pretiosior est, excellenter viguit, litterarum studiis à primæuâ indole operam dedit, quibus luculentissimè institutus claruit ac postmodum inter Scholasticos illius Gerberti viri vtcumque doctissimi, tunc Remorum Archipræsulis qui dehinc Rauennæ, ad vltimum Romanæ sedis Cathedram indeptus Pontificale petasum meruit. Hæc ibi: & præterea habentur quæ sequuntur. *Culmen scientia Artium liberalium Ioannes perorando roborauit: dehinc efficacissimus puerorum Didascalus primitus, posthac Pædagogus clarus refulsit, & ad honorem perlectus est Archidiaconatus: decedente namque ab hac luce supradicto Præsule Heriberto nonulli Clericorum, quos altitudo seculi ad hoc illiciens impulit qualiter in Episcopalem Cathedram tam fastu parentelæ, quàm promulgatione pecuniæ inueherentur, cumque Regi Roberto de quibusdam ac præcipuè de quodam Guidone secularissimo*

per Henricum Ducem suasum fuisset vt consecraretur Episcopus , & Rex quemadmodum eum hortabatur assensum præberet ac iam Metropolitanus Senonum Pontifex videlicet Seuuinus vocatus esset , vt de more perficeret, tessari conrigit. Refert deinde quomodo Clerici Guidonem illum respuerint, Ioannemque communi voto optarint. Quod vt Rex audiuit qui eius scientiam nouerat & pietatem, vltro annuit , eumque ab eodem Seuuino consecrari voluit.

Interim æmuli quos habebat Gerbertus in Francia, Hugonis & Roberti Regum animos conabantur aduersus eum accendere , & quos amicos habebat, inimicos reddere , aut falsa supponendo , aut vera in prauum sensum detorquendo , aut bene cogitata & facta malicioſè interpretando & peruertendo. Leo Abbas Romanus ad Seguinum Senonensem Archiepiscopum & ad Reges missus à Pontifice, libertatem Arnulfi & restitutionem in integrum impetrat, proindeque Gerberti depulsionem. Durum id erat Regi, qui & Arnulfum oderat & Gerbertum quem amabat , promouerat. Verum Regni recens parti consideratio, instantia Pontificis quotidiana, amicorum frequens sollicitatio eius animum emouerunt: & ne status sui nondum satis firmati & stabiliti initiis aduersam sibi faceret sedem Romanam , Leoni concessit an. 9:4. quæ postulabat, vicissimque postulauit à Pontifice vt Roberti filij recens cum Bertba propinqua coniugium approbaret & confirmaret , & non Arnulfum restitui , sed Gibuinum Caralaunensem Episcopum expulso Gerberto substitui pateretur.

Quandiu vero Regis voluntas incerta fuit & suspensa , Gerbertus inter spem metumque positus Archipræsulis obiit munera. At simul atque patuit, rum & C eri & populi mutatis animis, his Gibuino , aliis Arnulfo fauentibus multas iniurias passus est , adeo vt sedem relinquere coactus sit: qua de re ab Adelaïde Imperatrice vehementer increpitus est: uiusque mens erat vt quandiu res erat integra, sedem repeteret. At ille quam difficile illud esset hac ad eam & ad Suffraganeos, qui idem similiter suadebant , data Epistola demonstrat.

Dominæ & Gloriosæ Adelaïdi Reginæ semper Augustæ Gerbertus Gratia Domini Remorum Episcopus & omnibus suis Confratribus & Coëpiscopis Remorum Diœcesceos bene valere in Christo. Epistola vestri nominis læsa principia pertulit, monita salubria habuit, sed tristi fine conclusa est. Suauem quippe animi vestri affectum circa me ostendit, ad propriam sedem reditum maturare admonet. Sed quid sibi voluit tam acerba Conclusio? ita enim se habet. Cognoscite quia si modo huiusce monita paruipenderitis , vtemur nostrorum & rebus & consiliis absque crimine vestri. Me vrbi Remorum præsidente quando non licuit , licet vel licebit vobis vti consiliis & rebus mihi commissis? An melius licuit Arnulfo eam obtinente? sed ille eam vobis dolore & fraude abstulit , Ego contra multorum dolos & fraudes vobis eam multis vigiliis multoque labore conseruaui. Mirum nunc est vestrorum hostium vos non sentire insidias. Qui enim Arnulfum ad vestri Regni confusionem suæ sedi restituere quærunt , non sibi hoc rutum fore putant , nisi me prius qualibet occasione perdant Quod multum verisimile esse duplici capimus argumento: quia me Remis nuper posito eum absoluere decreuistis. Et quia Leo Romanus Abbas vt absoluatur, obtinuit ob confirmandum Senioris mei Regis Roberti nouum coniugium , vt mihi à Remensibus per litteras significatum est. Accedit ad hoc discrimen fides à præsentibus Corte Calmiciaca à Gibuino Gibuini nepote peruasa. Infinitus, credo erat villarum numerus , nec ad possidendum sufficere poterant Remenses, nisi ad colonias obtinendas inuitarentur Catalaunenses. Quid ergo, si Arnulfus absoluendus est , vel si Gibuinus vel alius quilibet in sede mea inthronizandus est, reditum meum sine capitis mei periculo intelligere non est? Quod ita esse, sed vos minus animaduertere, dubitare non debeo, noui enim studia vestra omnibus mortalibus prædicanda , noui animi vestri dulcissimos affectus circa me. Quibus si respondere nequeo meritis , respondebo votis. Quo circa vt mea vobis minimè ingeram deque me omnino taceam; quem diuina gratia à periculorum immensitate liberat , & in quantum ad me Solum attinet , in omni felicitate disponit & conseruat , per terribile nomen Omnipotentis Dei oro & deprecor , vt Remensi Ecclesiæ desolatæ & attritæ , si quolibet modo valetis , subueniatis.

» Quæ quoniam Regni Francorum caput eſt, ſi deperierit, vt membra ſequan-
» tur neceſſe eſt. At quomodo non deperit, quæ ſub nomine duorum quaſi inter
» malleum & incudem diſpoſita, dum eorum neutrum Rectorum approbat velut
» inter vndas maris ſine Remige fluctuat? quid porro fieri putatis, ſi tertius ſine
» iudicio Eccleſiæ ad numerum acceſſerit? Neque vero hæc loqnor tanquam Au-
» gur aut Diuinus. Memini [illegible] comperiſſe non ſolum Milites, ſed & cle-
» ricos, vt nemo mecum co[illegible] nemo ſacris intereſſet. Taceo de vilitate &
» contemptu, nihil dico de gra[illegible] iniuriis ſæpe mihi à pluribus illatis. Ad hæc
» vt redeam prouocatis, & vt grauiora patia[illegible] ſuperaddit Epiſtola. Quid eſt ô
» diuina Maieſtas? adeo-ne me infatuatum, [illegible] alienatum putant, vt vel gla-
» dios imminentes non videam & vel Ec[illegible] tuam ſchiſmate confundam?
» Ego vero improborum verſutias acutè conſpicio, & contra omnia ſchiſmata vni-
» tatem Eccleſiæ, ſi ſic decretum eſt, morte mea defendo. Peto ergo ô Domina
» mea Auguſta, item à fratribus meis Coepiſcopis, qui pro cauſa Traditoris Ar-
» nulfi ſiue iuſtè ſiue iniuſtè ſub anathemate poſiti ſunt, vt me iudicium Ec-
» cleſiæ exſpectantem patienter ferant. Neque enim Eccleſiam quam Epiſcopo-
» rum iudicio regendam accepi, ſine Epiſcoporum iudicio relinquere volo. Nec
» rurſus contra Epiſcoporum iudicium, vbi maior authoritas adſit, eam quaſi per
» vim retinere diſpono. Quæ iudicia dum exſpecto, exilium quod à multis felix
» putatur, non ſine multo dolore tolero.

Tum ergo Gerbertus Epiſcoporum iudicium exſpectabat: duplex autem in eam rem habita eſt Synodus, Moſomenſis, & Remenſis, nam Ioannes Pontifex per Leonem Abbatem mandauerat Seguino Senonenſi, vt liti iſti finem imponeret. Prior itaque habita eſt Moſomi 4. Non. Iun. an. 995. altera paulo poſt Remis in qua tandem abſolutus eſt Arnulfus, reſtiturus in integrum & Gerbertus depoſitus, qui noctu fugiens ad Othonem iuit. Huius Synodi acta leguntur in 3. Tom. Concil & apud Baronium ad an. 990. 992. & 995. Non tamen Arnulfus tam citò e cuſtodia eductus eſt, nec niſi poſt mortem Hugonis Regis, vt dicetur ad an. 998.

Inter hæc eodem anno obiit Adelaïs Auia Imperatoris, *Mater Regnorum* vulgo appellata, propterea quod diſſidentes Re[illegible] animos mirâ ſuauitate & peritiâ conciliabat. Obiit quoque Ioannes huiu[illegible]s XVI. eique ſubſtituitur Gregorius II. Natione Saxo Imperatoris con[illegible]eus, ſtatimque Othonem Imperatoria corona inſignitum non modò vult ab omnibus vt Auguſtum coli, quinimo congregatâ frequente ſynodo, conſentientibus Romanis & omni Clero ad tollenda diſſidia quæ frequenter Italiam turbabant, propterea quod alij Italum Imperatorem, alij Germanum & extraneum optabant, ſtatuit vt Imperium Romanum perpetuis futuris temporibus à Principe Germano regeretur, vtque eius eligendi poteſtatem haberent Electores VI. quorum tres eſſent Laïci, tres vero Eccleſiaſtici: qui ſi concordes forſan eſſe non poſſent, ſeptimum aduocarent Regem Bohemorum. Tres quidem Eccleſiaſtici Cancellariorum nominibus inſigniti, Moguntinenſis, Cancellarius Germaniæ; Treuirenſis, Galliæ; Colonienſis, Italiæ. Tres Laici ſic diſtincti. Marchio Brandeburgenſis, qui Camerarius eſt. Marchio Palatinus, Dapifer: Dux Saxoniæ, Enſifer. Rex Bohemiæ, Pincerna, quam in rem confecti ſunt hi verſus.

Moguntinenſis, Treuerenſis, Colonienſis:
Quilibet Imperij ſit Cancellarius horum.
Vt Palatinus Dapifer, Dux Portitor enſis.
Marchio Præpoſitus Cameræ, Pincerna Bohemus.
Hi ſtatuunt Dominum cunctis per ſecula ſummum.

Vt obiter tamen moneam, non omnes de huiuſmodi Electorum inſtitutore conueniunt. Apud authores enim huius & conſequentis temporis ea de re altum ſilentium eſt. Malè verò Onuphrius in lib. de Comitiis Imperatoriis inſtitutionem hanc refert ad Gregorium X. vt legitur apud Genebrardũ: nam in Concilio Lugdunenſi habito contra Imperatorem Fridericũ ſub Innocentio IV. an. 1245. hæc habentur verba, *Illi autem ad quos in eodem Imperio Imperatoris ſpectat Electio, eligant liberè ſucceſſorem* & apud Mathæum Pariſienſem ad an. 1257. *Hi ſunt maximi in*

Alemania ad quorum nutum pendet Electio ipsius Regni quod est quasi ara Imperij Romanorum, Archiepiscopus Coloniæ cuius titulus est, Sacri Imperij Proto-Cancellarius post honorem Archipræsulatus, qui coronare tenetur Regem Alemaniæ apud Aquisgranum ab antiquâ & approbata consuetudine. Si cum erat antiqua consuetudo, non potest ea Institutio tribui Gregorio X. qui an. 1271. sedere cœpit: neque Gregorio IX. qui obiit an. 1241.

Aliqui vetustiorem longè faciunt & ad ipsum Carolum M. referunt, idque scribebat circa an. 1275. Iordanus in suo de [illegible] Imperij Libello. Sic enim ille. *Sciendum est igitur quod S. [illegible] Imperator [illegible] consensu & mandato Rom. Pontificis ordinatione sibi diuinitus [illegible] instituit & præcepit ut Imperium Romanorum apud electionem Principum Germaniæ perpetuum permaneret.* Verùm communis sententia & meo iudicio verior [illegible] institutionem ad Gregorium hunc Saxonem refert, qui ante promotionem Bruno vocabatur, eratque filius Othonis Ducis filij Landulfi Othonis Imperatoris Patrui, suæque promotionis beneficium Othoni debebat.

Certè cum Principes Germanici apud Innocentium III. conquererentur, quod Legatus Pontificis Othonem approbasset in Augustum reiecto Philippo, quem ipsi elegerant, Electorisque sumpsisset personam, & sic falce iniecta in messem alienam Principum Electorum dignirari derogasset, Pontifex Ep. ad Bertholdum Zaringiæ Ducem respondit, *se ius Principum sibi vindicare nolle, sed illis Principibus potestatem eligendi Regem Romanum saluam relinquere, ad quos ea iure & antiqua consuetudine pertineat.* Negauitque Legatum suum vel *Electoris suscepisse partes, vel Electioni se ingessisse.* Faciunt in hanc rem Ligurini versus qui quidem sub Henrico IV. scripsit, sed Radewicum expressit Federici I. Historiographum. Sic autem habet l. 3. c. 16.

——Ad Proceres electio pertinet, in qua
Præcipuam vocem præsul de iure vetusto
Moguntinus habet. Pastori prima recentis
Agrippina tuo conceditur vnctio Regis.

Hoc exemplum videntur habuisse præ oculis Hugo Capetus & Robertus Reges Francorum, cum Parium Curiam instituerunt ex Proceribus partim Ecclesiasticis, partim Laicis: de quibus dicemus ad an. 1030. Nescio verò quo fato contigit vt ex eadem Saxonum gente, imo ex vno genere Witikindi Saxonum olim Ducis vno eodemque tempore Otho Imperium, Hugo Capetus Regnum Francicum gubernarent. Sic enim factum, vt sicut ex eadem Caroli M. Gente qui Witikindum debellarat, prodierunt Imperatores Romanorum Regesque Francorum, ita vicissim Witkindi gens vtrique Regno Rectores dederit. Hæc per transennam dicta sint.

Ipso autem die Pentecostes quæ erat 5. id. Maias an. 996. Otho Imperatoriam coronam cum Maria coniuge à Gregorio accipit: & dum rebus ordinatis in Lombardiam redit, Ioanni Rauennati Archiepiscopo mortuo Gerbertum, quem exulem susceperat, substituit. Extat ipsius Gerberti ad Robertum Regem Epistola, quâ ipsum de suo statu certiorem facit in Aula Imperatoris; mandatque quanto studio & desiderio cuperet Otho dulcibus eius frui alloquiis, coæui scilicet sui & condiscipuli. Sic ergo Gerbertus ad Robertum.

Occurrit mihi senioris mei Regis Roberti clara facies, lætus aspectus, vsitata colloquia sermonesque vestri sapientia & grauitate plenissimi Principum & Episcoporum grata affabilitas: quæ mihi dum eripitur, ipsa quodammodo vita onerosa est: sola mihi solatio est Clari Cæsaris Othonis pietas, beniuolentia, liberalitas, qui tanto amore vos vestraque diligit, vt dies noctesque mecum sermonem conferat, vbi & quando vos familiariter videre possit. Coæuum sibi & studiis consimilem Seniorem meum Regem Robertum alloqui & complexari. Si ergo Romanum iter, quod causa huiusmodi plurimum me detinet hoc tempore dilatum fuerit, circa Nouembris Kalendas me expectabitis, & harum rerum, interpretem fidissimum & per omnia vobis obedientem.

Dum autem ibi & in agro Mutinensi moratur Imperator, res accidit digna memoria: quam, licet ab historia nostra abludat, præterire non possum. Maria Imperatrix Arragonum Regis filia corruptam se sensit insuperabili amore Comitis Mutinensis, sed eum libidini suæ reluctantem experta, perdere destinauit

ab illo se de stupro tentatam apud Imperatorem mentitur. Agnouit Comes sibi crimen imponi, maluit tamen supplicium subire, quàm dedecus Imperatoris palam facere. Rem vero Coniugi suæ mulieri prudentissimæ patefacit rogatque, vt pari constantia & mortem suam ferat & mortui innocentiam apud Augustum purget. Nec multo post Comes creduli Imperatoris iudicio capite truncatur. Paucis post diebus apud Roncalias conuentu habito, vbi ius viduis dicebatur, mulier procedit & ex lege Imperatorem ipsum, quod maritum suum iniustè necasset, ad supplicium postulat. Hac voce stupefactus Otho, quo, inquit, argumento viri tui probabis innocentiam? At illa, Candenti laminâ: moxque ferrum ignitum iussu Imperatoris allatum manibus illæsa prehendit & tractat. Tum Otho, pœna dignus quidem sum, sed ad eam subeundam tempus postulo. Et post trina vadimonia, quam à me tandem, inquit, pœnam exigis? supplicio Reginæ, inquit illa, contenta sum, falsum crimen commentitæ. Otho muliere collaudata Reginam prehensam & fatentem igne cremat, Viduamque 4. in Hetruria castris ob dilata sibi vadimonia donat. Id à Gothefrido refertur, & à Krantzio l. 4. c. 26. fastor. Saxon.

Eodem anno habetur apud San-Dionysium Synodus Episcoporum, cui Abbo Floriacensis interfuit. In ea autem cum de morum reformatione & integritate fidei agere debuissent, præcipuum momentum in Decimis & iure Decimarum posuerunt, vt eas Laicis & Monachis auferrent, si fides est Aimoino Monacho Floriacensi in vita Abbonis, quem ait fortiter aduersatum fuisse Episcopis, eoque rem deduxisse vt populus vulgò Decimarum inimicus in eos irruerit & fugere compulerit. *Orta seditione*, inquit, *tantus in Episcopos timor irruit, vt publica statione relicta passim quisque diffugeret. Inter quos Seguinus Senonum Archiepiscopus Primatum Galliæ in Synodo sibi vsurpans, Primatum quoque fugæ arripuit & inter fugiendum securi inter scapulas ictus lutoque à popularibus oblitus ægrè euasit. Vni quoque Episcoporum timor fugienti tam veloces addidit alas, vt affluentissimo prandij apparatu quem sibi extruxerat, relicto, vicina vrbis Parisiorum mœnia fugitabundus expeteret.*

Huius autem seditionis author creditus est Abbo, eoque nomine apud Reges Hugonem & Robertum insimulatus & accusatus à Seguino Senonensi, Arnulfo Aurelianensi & aliis Principibus, quia Monachorum iura nimis amplificare, Episcopalia nimis deprimere atque imminuere conabatur. Itaque in hanc rem Apologiam pro se scripsit quam Regibus dedicauit. Præcipuè vero Robertum qui viros doctos impensè amabat, & Monachis impensius addictus erat, vnde & Pater Monachorum dicebatur, sibi demereri enisus est: qua de re sic habet Aimoinus. *Ad vltimum sua non ignorans multis displicere scripta, Regibus sese commendat, præcipuè Domno Roberto, quem scientem litterarum, ac idcirco diligentem fore nouerat studiosorum scribens in hæc verba. Præterea Dominos meos cum familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos scio, contra me concito iuxta illud Comici.* Obsequium amicos, veritas odium parit. *De quorum animositate non multum moueor, Dulce Decus meum Roberte, quem atauis Regibus editum diuina pietas produxit ad Regni fastigium, si post Dominum & sanctos eius vestro specialiter sustentor auxilio, cuius mentionem in quotidianis rationibus meis nunquam prætereo.*

Hæc autem de Decimis Quæstio in Synodo agitata ansam dedit cuidam Leutardo homini plebeio Pagi Catalaunici spargendæ fatuæ cuiusdam hæreseos, aiendo superfluum esse dare decimas Sacerdotibus, idque sibi supernè reuelatũs quo pacto plurimos è plebe dementatos sibi adiunxit: latiusque & longius processisset virus; nisi Gebuinus Episcopus Catalaunensis deceptum populum melius informasset, atque ab insano homine tanquam ab Hæretico secedere compulisset. Quamobrem ille se vulgi ambitione destitutum videns, puteo se moriturus immersit, vt narrat Glaber Rodulphus l. 2. c. 11.

997. Anno 997. Hugo Capetus Rex moritur sepeliturque in Basilica San-Dionysiana cum aliis Regibus primæ & secundæ stirpis, quanquam diadema Regium nunquam gestasse dicitur. Hunc omnino à Carlouingiorum Gente alienum fuisse nonnulli scribunt: Alij contra, vt Nangius ab ipsa stirpe Caroli M. deducunt. Filius erat Hugonis Magni Præfecti Palatio. Hugo filius Roberti Regis qui in prælio Suessionensi fortiter dimicans occubuit. Iste Robertus à Fratre Odone quondam etiam Rege fuerat factus Præfectus Palatio. Odo verò filius

erat Roberti Fortis Ducis Saxonum, qui cum Raimundo Aquitaniæ Duce in prælio Normanico occisus fuerat. Quatuor autem isti Odo, Robertus, Hugo Magnus, vulgo Abba-Comes dictus & Hugo Capetus per centum circiter annos Vrbe & Comitatu Parisiensi potiti sunt; & quia aut bella, aut perpetuas simultates cum Regibus legitimis exercebant, eos Parisiis habitare toto isto fere tempore non tulerunt. Itaque Vrbs Regia esse desierat, donec tandem illi & Regem & sedem restituit Capetus.

Tum ergo defuncto patre Robertus cœpit habenas Regni tractare solus, Princeps omnibus suis subditis dilectissimus, iuuentutis flore conspicuus, annos scilicet natus 28. ore pulcher, forma speciosus; eloquentiâ & dicendi vbertate copiosus: quem mater Adhelaïs proprio lacte nutrisse dicitur: nec omisit commemorare Adalbero Laudunensis Antistes in Carmine Heroico, sic eum compellans.

Lac tibi sugenti dat nutrix INDVPERATRIX.
Mundus adhuc puero Dominum metatur, & omnis
Congaudet, plaudit manibus, lætatur & optat
In Regem sibi, mox concordi voce coronat.
Præstolatur in hoc veniant vt tempora pacis.
Lubrica tunc Adolescentis transiuit & ætas;
Flore iuuentutis tua iam resplendet imago.
Forma super cunctos nobis speciosa videtur,
Debilis in nulla membrorum parte videris.
Quamuis mole grauis, tamen es cum robore leuis.
Lætatur vulgus, gaudent etiam Sapientes.
Plurima sub pedibus tibi fortia Regna iugauit.

Initio sui regiminis Arnulphum e carcere educit & in integrum restituit: quippe cum Gregorius Pontifex interminatus fuisset se Regnum Franciæ interdicto suppositurum, nisi illi restitueretur, Robertus Abbonem Floriacensem Abbatem ad eum in Italiam proficisci iubet, intellectaque voluntate Papæ protinus Arnulpho libertatem & dignitatem pristinam reddit, vt narrat Aimoinus in vita Abbonis his verbis. *Regressus itaque honorabilis Abbo ad Regem Robertum, à quo missus fuerat, cuncta pro quibus ierat, perfecta nunciat. Arnulphum Remensem custodia exemptum Pontificatui restituit: Pallium illi à D. Papa directum reddit. Posthac per Internuncios ipsi venerabili Apostolico Domno Gregorio amicabiles plenasque reuerentia dirigit litteras. In quibus innotescit se cuncta vti iusserat, perfecisse. quarum istud est exordium.*

DOMINO semper in Christo Venerabili S. Romanæ & Apostolicæ sedis Præsuli ac ideo Vniuersalis Ecclesiæ Doctori suus illius Abbo Floriacensium Rector in Christo Salutem. Sæpius contingit vt puritas integræ veritatis vacillet sententiâ malefidi Interpretis. Quod Ego Venerabilis Pater, cauens vestri animi sensa fideliter simpliciterque vt præcepistis deprompsi; nec animositatem Regis perhorrui, dum fidem quam vobis promiseram, ex asse seruaui. Quandoquidem nihil addidi, nihil minui, nihil reliqui. Horum omnium ipse Arnulfus e custodia liberatus & absolutus testis est: cui vestrum pallium coopertum obtuli, quomodo illud acceperam ex sanctis manibus vestris.

Anno 998. Kalendis Nouembribus Gerbertus Gregorio substituitur, & in Pontificia sede ab Othone Imperatore Discipulo quondam suo collocatur. Hinc de eo editus iste versus, qui legitur apud Helgaldum. SCANDIT AB R. GERBERTVS AD R. POST PAPA FIT IN R. 998.

Hoc est Gerbertus à Remensi Cathedra ad Rauennatem, à Rauennate ad Romanam sublimatur. Quæ Beneficia à suis Discipulis Othone & Roberto habuit. Malmesburiensis ad an. 997. *Robertus, inquit, postea Rex Franciæ Magistro vitam reddidit & Archiepiscopum Remensem fecit.... Otho post patrem Imperator Italiæ Gerbertum Archiepiscopum Rauennatem & mox Papam Romanum fecit.*

Carolus Sigonius l. 7. Historiæ de Regno Italiæ ait Gregorium 12. Kal. Martias an. 998. e vita migrasse, & Gerbertum, quem malè vocat Floriacensem Monachum, Kalendis Nouembribus Romanis ipsis approbantibus Pontificem datum, Leonemque, Abbatem certè illum Romanum de quo ante diximus,

Rauennati Ecclesiæ præfectum fuisse. Rem sic narrat. Prioribus annis gerentem Remis Archiepiscopatum Arnulfum Hugo Rex Franciæ Concilio Episcoporum Remis aduocato exauctorauerat, atque ein eius locum Gerbertum Monachum Floriacensem Roberti filij præceptorem substituerat. Qua re comperta Benedictus VII. qui tum Pontificatum gerebat, omnes Episcopos qui Arnulfum damnauerant, à sacris amouerat, & nouo Concilio habito Gerbertum Arnulfo restituto depulerat. Hac de causa Gerbertus ad Othonem profectus Ecclesiæ fuerat Rauennati præpositus; Erat enim vir Philosophiæ, Astronomiæ, ac reliquarum Liberalium Artium studiis insigniter eruditus ea præsertim ætate, qua nullæ aut raræ admodum eiusmodi fuere litteræ. In hunc igitur post Gregorij propinqui sui mortem oculos Otho coniecit cum Doctrinæ laude præstantem, tum de se optimè meritum, quippe suum in his ipsis quibus ipse excelluit, disciplinis Magistrum. Itaque Comitiis habitis eum Kalendis Nouembris Pontificem Romanis ipsis approbantibus dedit, & Siluestrum secundum vocauit. hæc Sigonius.

Statim verò post promotionem Pontificia authoritate, & solenni decreto Arnulfum à Gregorio restitutum pallio, baculo & anulo Archiepiscopali redonauit: vt ex hac habemus ad ipsum Epistola quæ ex Codice M. S. Remigij Remensis in lucem edita est.

„ Siluester Episcopus seruus seruorum Dei Dilecto in Christo filio Arnulfo S. „ Remensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Apostolici culminis est non solum peccan„ tibus cōsulere, verum etiam lapsos erigere, & propriis priuatos gradibus reparatæ „ dignitatis insignibus informare: vt & Petro soluēdi libera sit potestas, & Romanæ „ gloriæ vbique fulgeat dignitas. Quapropter tibi Arnulfo Remensi Archiepisco„ po quibusdam excessibus Pontificali honore priuato subuenire dignum duxi„ mus, vt quia tua abdicatio Romano assensu caruit, Romanæ pietatis munere „ credaris posse reparari. Est enim Petro ea summa facultas, ad quam nulla morta„ lium æquari valeat felicitas. Concedimus ergo per huius priuilegii nostri sta„ tuta tibi baculo & anulo redditis Archiepiscopali officio fungi, & omnibus in„ signibus quæcumque ad sanctæ Metropolim Remensis Ecclesiæ pertinent, solito „ more perfrui. Pallio solemnitatibus statutis vtaris, benedictionem Regum Fran„ corum & tibi subiectorum Episcoporum obtineas, & omne Magisterium, quod „ tui Antecessores habuisse visi sunt, nostra authoritate Apostolica geras. Præci„ pimus etiam, vt nullus mortalium in synodo, aut in quacumque parte abdi„ cationis tuæ crimen tibi quoquomodo opponere præsumat, vel hac occasione „ in improperij contra te verba exardescat, sed nostra te vbique authoritas „ muniat, etiam si conscientiæ reatus occurrat. Confirmamus insuper tibi & „ concedimus Archiepiscopatum Remensem in integrum cum omnibus Epis„ copatibus sibi subiectis, seu cum omnibus Monasteriis, plebibus, titulis, & „ capellis atque cortibus, Castellis, villis, Casalibus & cum omnibus rebus ad „ Ecclesiam Remensem pertinentibus saluo & inuiolabili testamento B. Re„ migii Francorum Apostoli. Statuentes Apostolica censura sub diuini iudicij „ attestatione & anathematis interdictione, vt nulli vnquam nostrorum successo„ rum Pontificum, vel aliæ quælibet magnæ paruæue personæ hoc nostrum pri„ uilegium infringere liceat. Si quis vero quod absit, hoc Romanum decretum „ violare tentauerit, anathema sit.

Sic ergo Gerbertus, qui tam ægrè Remensem Archiepiscopatum dimiserat, ignarus futuræ sortis, ad sublimem sedem promotus Competitori suo suaque causâ depulso dignitatem cum honore restituit. Idem verò Pontifex Ascelinum seu Adalberonem Laudunensem Episcopum Caroli Lotharingi proditorem, Arnulfi quoque insidiatorem seuerissimè redarguit & tantum non à sacris arcuit acceptis à Roberto Rege litteris & querelis, quod ille nouam molitus fuisset aduersum se proditionem. At quæ illa fuerit non memini me legere. Talis autem est Bulla.

„ Siluester Episcopus seruus seruorum Dei Ascelino Episcopo Laudunensi. Su„ pet salute & Apostolica benedictione nihil est quod admirari possis, quoniam „ sub Pontificali nomine homo etiam moribus esse desiisti. Si fides mortalem Deo „ sociat, perfidia nihilominus rationabilem brutis animantibus æquat. Cum hoc

totum te sapere constet, vehementer admirabamur nati[illegible] te conditionem reliquisse, & noua & inaudita scelera inhumanius perpetrasse. Epistola Regis Roberti & suorum Pontificum Apostolicis & Imperialibus oblata est manibus, quæ te coram Vniuerso clero ac populo his publicis accusat criminibus. Ad synodum habitam Compendio cum à Remensi & Turonensi Archiepiscopis cæterisque confratribus inuitatus fueris, acceptis [illegible] quibusdam eorum & aliorum sacramentis, pro vitæ & membrorum atque [illegible] securitate tandem venisse diceris.

Synodalem seueritatem cum [illegible] ipsi conscius meritò perhorresceres, ad misericordiæ preces eadem Epistola teste venisti. Legibus te non posse obiectis respondere manifestasti. Dominum tuum Regem offendisse te non negasti. Indulgentiam tantummodo postulans per vniuersam synodum Regis gratiam innouatis periuriis obtinuisti. Datis obsidibus Archidiacono scilicet tuo & altero milite turres Lauduni te redditurum promisisti. Magistrum tuum Remensem Archiepiscopum pro accipiendis turribus sub Iudæ specie tecum ducens capere voluisti. Carcer quippe cæterorum fraudis in eum conceptæ detegit dolum. O Iuda Magistri proditionem innouans & Pontificalem gloriam nostris temporibus deturpans! Cum Magistrum Archiepiscopum tradere velles, Domino Regi non parceres si posses. In carcere tenes traditos milites & fefellisse non vereris Regem. Ex orationum Epistolis quoties te monuimus & ab his periculis eruere desudauimus. Sed quoniam irruentibus peccat[illegible] cumulis te coërcere nequiuimus in hac proxima Paschali hebdomada Romæ te adesse præcipimus, & generaliter ibi habendæ synodo repræsentari [illegible] monemus. Huius ergo inuitationis nostræ nulla occasione sis transgressor vel suspensor, quoniam nisi adfueris, synodicæ authoritati in eodem Concilio subiacebis & de absentia nihil lucraberis. Viarum excusatio nulla te premat, quoniam in Lotharienſi Regno nullæ te manent insidiæ, Italia vero nullam prætendit formidinem Nisi corporis molestia occupatus fueris, aliter excusatio nulla esse poterit. Sed testes mittendi sunt qui & tuum languorem confirment & accusatoribus tuis respondeant & legibus te expurgent.

Anno 999. obiit insignis ille Archiepiscopus Senonensis Seguinus, magnumque sui desiderium omnibus bonis reliquit, cuius viri elogium sic contexit Odorannus. *Anno 999. obiit Seuinus Archiepiscopus, qui iacturam Monasterij S. Petri quam Anastasius antecessor eius releuare cœperat, in pristinum restituit statum, ibique sub districtione regulari ordinauit Abbatem Rainardum cuius etiam Corpus in eodem Monasterio est sepultum. Hic ab vrbe Roma per manum Ioannis Papæ Archiepiscopale Pallium quo antecessores eius infulati sunt & Primatum Galliæ suscepit. Hic etiam Monasterium S. Petri Mildunensis ab imo releuauit, & Monachas in illo mittens Abbatem Walterium eis præfecit. Hic Matrem Ecclesiam S. Stephani quæ igne cremata fuerat, ab epistyliis erigens, & ex integro perficiens, signis & ornamentis Ecclesiasticis decorauit, & adiunctis sibi Milone Episcopo Tricassensium, Rocleno quoque Niuernensium cum maximo honore dedicauit: tabulam quoque ex auro & argento ante altare S. Stephani construxit de qua postmodum ante Manasterium facta est turris.* Ei successit Leothericus Gerberti Discipulus, de quo dicemus ad 3. seculum. 999.

Hoc quoque anno signa quædam quæ in cœlo & terris visa sunt, famam extremæ cladis mundique ruinæ iam pridem sparsam confirmarunt: quæ Sigebertus sic commemorat. *Multa prodigia visa sunt. Terræ motus factus est permaximus. Comætes apparuit Calendis Ianuary circa horam 9. Aperto Cœlo, quasi facula ardens cum longo tractu fulguris instar illabitur terris tanto splendore, vt non modo qui in agris erant sed etiam in terris irrupto lumine ferirentur. Qua cœli scissura statim euanescente interim visa est figura quasi serpentis capite quidem crescere cum cæruleis oculis.*

Ad finem huiusce seculi Chronologistes Antissiodorensis quosdam viros pietate & litterarum peritia illustres commemorat. Gislebertum Meldensem Episcopum virum eximiæ virtutis & gloria miraculorum insignem, cuius vita stylo clarissimo edita multarum exempla virtutum viuentibus & victuris per secula administrat. Hunc malè aiunt Sammarthani consecratum fuisse à Leotherico Senonensi Archiepiscopo: nam cum anno 1009. obierit & viginti annis sedem Episcopalem tenuerit, non potuit à Leotherico consecrari, qui anno tantum 1000.

electus aut certè confirmatus fuit Archiepiscopus Senonensis. Adraldum Tricassinæ vrbis Archidiaconum pia memoria dignum & digno honore memorandum, cuius *vita lux, seculi gloria, honor Ecclesiæ & verissimum documentum Christianorum fuit*. Is scholam Trecensem regebat, cumque Olbertus Gemmeticensis audiuit, vt infra dicetur. Abbonem Floriacensem scientia litteratum florentem, qui super calculum Victorij commentatus est: & Fulbertum Gerberti quoque Discipulum ex Magistro scholarum factum Episcopum Carnotensem: de quo alibi plura.

SYNOPSIS 2. SECVLI DE FORTVNA ET STATV Vniuersitatis Parisiensis.

Hoc ecce infelici seculo quis fuerit Ecclesiæ status, vix intelligitur. Nulla Concilia commemorantur alicuius celebritatis, nulli fere viri supra cæteros præcellentes, rarus honor litteris & litterariis habitus: sed hoc saltem commodum fuit Ecclesiæ, quod nullæ hæreses illam turbarint. Tam miseris ergo temporibus Academiam Parisiensem splendorem & famam, quam superiore seculo comparauerat, amplificasse nemo expectet. Imprimis enim ipsa Ciuitas Parisiensis Regia sedes esse destitit: & licet ab eximiis & spectatissimis Comitibus gubernaretur, neque vt ante vlla obsidione aut bellorum tumultibus conquassata & contertita fuerit; quia tamen cum legitimis Regibus aut bella, aut perpetuas simultates per annos centum exercuerunt, rari fuerunt qui ad Scholas Paris. accedere vellent, ne Reges offenderent, neve a Comitibus obsides haberentur.

Hinc ergo quoque necesse est friguisse Musas, cum non esset qui inter eas æmulationem aleret, nullus earum professores ad dignitates aut Ecclesiasticas aut Publicas, seu vt vocant seculares promoueret. Quos scilicet Reges, vt inimicos habebant, quippe in Ciuitate sibi inimica commorantes, atque ideirco promouere negligebant; Comites verò non poterant, etsi eos diligerent: Aut si poterant, non audebant ne ab iis reprehenderentur, quod legitimos Reges continuis bellis lacesserent. Ignari plerumque præsules promouebantur: & sic crimina vigebant, Ecclesiæ Disciplina languebat, peccandique libertas erat maxima. Qua de re Adalbero Laudunensis Robertum Regem sub initia Regni increpat: quasi ipse non satis incumberet in promotionem virorum Doctorum.

Præsulis & si forte vacet locus, intronizentur
Pastores ouium Nauta quicunque sit ille.
Sit tamen hoc præsubtili ratione cauendum, vt
Nullus Episcopium Diuinâ lege peritus
Tentet, sed sacris scripturis euacuatus
Et studiis, quem non constrinxerit vna dierum:
Alphabetum sapiat digito tantum numerare.
Hi proceres. Præceptores hos mundus adoret:
Et iuuet, & celebres nec Reges excipiantur,
Præcipiant coram, sed clam cum fraude susurrent.

Admonet deinde Robertum fore, vt si malo isti non occurrat, totius Ecclesiæ status subitò contabescat, futurumque Regnum omnis generis vitiorum.

Regula si stabilis diuum permanserit ista,
Disciplina, vigor, virtus mox & decor, omnis
Ecclesiæ fulgor pauco sub tempore, verget.
Publica res, quæ si planè sic ducitur, æquè
Legibus extinctis in pace sepulta quiescet.
Luxus & incestus, furtum tunc, cætera surgent.
Libertas delinquendi, tunc crimina stabunt.
Excludantur & hi quos sola scientia comit,
Christi Conseruos & quos sapientia nutrit,

Et

Et quibus apparent introductoria sanæ
Doctrinæ, quæ depromis post terga cicatrix
Sacræ si magnus fidei surrexerit error,
Omnis Censurà conuentus sint alieni.
Consulto Regis hi præcidantur ab omni.

Quibus versibus, vt optimè notat Hadrianus Valesius, Adalbero indicat viros litteratos, bonos & sapientes, Catholicæque & sanæ Doctrinæ ab Episcopatibus, à conuentibus vel synodis, si forte ad hæreses impugnandas cogantur, atque à Consilio Regis procul amoueri solitos.

Hæc inquam scribebat Adalbero sub initia Regni Roberti, vt eum admoneret, qua in re peccatum esset ante, neue ita deinceps exemplo malo peccaret. Non est tamen existimandum adeo torpuisse Musas, vt nihil splendoris retinuerint. Siquidem vt ad an. 950. retulimus ad eas etiam extranei conuolabant, tanquam ad maiorem litteratum officinam, & ad Emporium plurimarum Artium: ob idque Huboldus relictis scholis Leodiensibus, Abbo Floriacensis dimissis quoque Floriacensibus, Gerbertus & alij ad eas se contulerunt, plures scilicet Professores, pluriumque Artium professionem Parisiis quàm apud se haberent, reperturi: etsi tunc non ignobiles essent scholæ Floriacenses, Lobienses, Leodienses & Aureliacenses.

Neque putandum est ob aliam causam Olbertum, qui postea fuit Lobiensis Abbas, relictis scholis Cœnobialibus sub finem huius seculi Parisios se contulisse; & multos alios quorum nomina dolendum est nobis inuidisse historiam illorum temporum. Porro Olbertus ille obtentâ ab Herigero Abbate suo licentiâ plures lustrauit scholas, sed tres præsertim Trecensem, Parisiensem & Carnotensem. In Trecensi magna fama tum docebat Aldradus Archidiaconus, cuius supra meminimus. In Carnotensi Fulbertus. Parisiis multò plures, quanquam in libello de Gestis Abbatum Gemblacensium dicatur apud S. Germanum studio operam dedisse: sic enim de eo legitur.

In Cœnobio Lobiensi à puero in disciplina Monastica regulariter nutritus, & in studiis scripturarum apprimè eruditus ex prouectu suæ indolis monstrabat qualis esset futurus. Hic vbi ex ore Herigeri Lobiensis Abbatis viri suo tempore disertissimi aliquid de septem sapore artium bibit, sitim studij sui extinguere non potuit: ideo vbi aliquem in scientia Artium egregiè præ cæteris valere audiebat, statim illuc volabat; & quantò amplius sitiebat, tantò auidius de singulorum pectore aliquid delectabile hauriebat. Nam & Parisiis aliquandiu apud S. Germani operam dedit & studio & sanctæ quæ ibi feruebat Religioni. Apud vrbem Tricassinam triennio studuit, vbi grata vitæ & multa ab aliis didicit & prudenter alios docuit. Sed nec Fulberti Carnotensis Episcopi eum subterfugit audientia, quem peritiâ Liberalium Artium tota Francia prædicabat. At postquam vt apis prudentissima per florea rura exercitus liquido doctrinæ nectare est distentus, ad aluearium Cœnobij sui est regressus, ibique viuebat religiosè.

Nec video quò pertineant versus Dudonis Decani San Quintiniani in adlocutione ad librum, quem de Gestis Normanorum dedicauit Adalberoni Laudunensi, nisi ad Academiam Parisiensem & ad scholas Nationis Normanicæ quæ Parisiis erant. Sic enim habet.

Themate pertenuis quoniam digestus haberis
Rhetorici ratione carens dulcaminis omni
Liber, interno cum te perscrutor ocello,
Ægrè fert animus, quo à vulgo dicere gestis
Quæ digesta stylo nec quicquam schemate nostro
Et subsannèris tumido vafroque tumultu.
Si te conseruent studiisque sigilla pudicis
Pestiferum intentant secreti radia nobis
Aut pergas NORTMANICA nunc GYMNASIA præceps,
Aut SCHOLIS clausus FRANCISCIS nunc moruleris,
Ridiculam vereor nobis sat surgere sannam,
Si impatiens refutes clauem nunc obice rupto.

At vbi illa Gymnasia Nortmanica, vbi latinitas doceretur & intelligeretur, nisi

Pariſienſis? vbi quoque ſcholæ Franciciæ? nam in ipſa Normania ne vllum quidem fuiſſe Magiſtrum Publicum ante annum circiter 1040. quo ſe illuc Lanfrancus docendi gratia contulit, teſtis Ordericus Vitalis ad an. 1069. *Hoc Magiſtro*, inquit, *primitus Normani litteratoriam artem perſcrutati ſunt, & de ſchola Beccenſi eloquentes in diuinis & ſecularibus Sophiſtæ proceſſerunt. Nam antea ſub tempore ſex Ducum Neuſtriæ vix vllus Normanorum liberalibus ſtudiis adhæſit* (nempe in Neuſtria) *nec Doctor inueniebatur, donec prouiſor omnium Deus Normanicis oris Lanfrancum appellit.*

Quid quod idem Dudo in Elegia quam præmiſit deſcriptioni obſidionis Pariſienſis an. 866. comparat Normanos cum Dædalo & Cumas cum Pariſiis: nimirum quemadmodum Dædalus inſulâ Cretenſi relictâ aptatis ſibi pennis Cumas attigit, vbi nobile delubrum Phœbo dedicauit ibique conſtitit, ita & Normanos ait è finibus Danicis duce Rollone Lutetiam aduolaſſe, vbi pariter nobile delubrum Phœbi repererunt terramque cerealem inhabitandam obtinuerunt: hoc ergo ſolum ſuper eſſe vt artes liberales combibant & Rhetorico nectare pectus fœcundent. Poſtquam igitur Normanicæ peregrinationi Dædali fabulam aptaqui uit Cumis,

Nobile delubrum Phœbo ſtatuitque, dicauit,
Exuit hic pennas moxque ſalutiferas,

Rollonem alloquitur his verſibus.

Propoſitum Cordis Domino committe Tonanti,
Ludicra diſperdat, Fulgura diſcutiat,
Munitum ſenſim pontum te prouehit vltra
Fluminis Almifluo alite ſeptiflui.
Atque ſolo temet ſiſtas pingui & Cereali
Euulſo nemore fruticis & ſilicis,
Rhetoricoque tuum fœcundet nectare ſenſum
Armorico pariter debriet & modulo,
Acquiſita aliis plectro cum fidibus ita
Hymniſante Melos pſallere voce queas.

Quod ad ſtatum verò Vniuerſitatis attinet & quoad locum & regimen, nihil fere videtur in ea re mutationis accepiſſe. Nam 1. certum eſt toto hoc ſeculo partim in monte San-Genoueſiano, partim in Atrio Baſilicæ locíſque vicinis conſediſſe. 2. Non eſt quoque dubium, quin à Rectore & à 4. Procuratoribus Nationum gubernata ſit. dico 4. Procuratoribus. Nam vt dictum eſt ad an. 913. toto primo ſæculo videtur Vniuerſitas ex duabus tantummodo Nationibus conſtitiſſe, Gallicana & Anglicana. At poſtquam Normanis certa ſtabiliſque ſedes aſſignata eſt, vt facilius ad fidem conuerterêtur, ferinoſque mores ſuauiori diſciplinatum cultu edomarent, operæ pretium fuit eorum pueros ad ſcholas Pariſienſes Publicas admittere, quibus ne damno eſſet & iniuriæ, quod tot mala Regno & præſertim Ciuitati Pariſienſi importaſſent, viſum eſt percommodum & vtile propriam Tribum Nationemque illis concedere, ac proinde Procuratorem Patronumque præficere, qui ab iis iniurias moleſtiaſque propulſaret, ſi quæ forſan inferrentur. Tum quoque Picardica Natio videtur inſtituta, vt in Quadratura iſta Nationum totum litteratorum corpus ſubſiſteret & contineretur. Hincque Gallicana Natio quæ ante additionem illam omnes iſtas regiones latè complectebatur, duabus iſtis partibus mutilata eſt.

De Generibus verò Diſciplinarum propter quas frequentata fuerit hæc Academia, ſic videtur ſentiendum, raram fuiſſe hoc ſeculo Theologiæ profeſſionem paucoſque Theologos, vt ex iis quæ ſupra ex Adalberone retulimus, ſatis intelligitur. Philoſophiæ verò & aliarum Artium liberalium exercitationem fuiſſe non incelebrem, quando quidem ad eas omni parte addiſcendas Abbo Floriacenſis, Huboldus, Olbertus, Gerbertus quoque Aquitanus Pariſios conueniſſe videntur. Abbo quidem, vt legitur in eius vita per Aimoïnum Diſcipulum conſcripta, maiora deſiderans ſcientiæ ſcrutari arcana, quàm quæ reperiebantur in ſcholis Floriacenſibus, inter cæteras ſapientiæ officinas Pariſios adiit *ad eos qui Philoſophiam profitebantur*, indeque & ex Remenſi quoque ſchola tam plenè artibus imbutus rediit, vt ſapientiæ magnitudine omnes anteiret Coætaneos.

TERTIVM SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

Ab anno 1000. ad annum 1100.

LONGO veluti sopore soluti nunc expergiscimur, & e tenebris ignorantiæ sua caligine omnes fere mundi partes occupantibus in apertam litterarum lucem prodire incipimus. Superiore enim seculo torpuerunt quodammodo delituerruntque Musæ, & si paucas excipias, vsum vocis amisisse videntur. Hoc vero vbique terrarum exurgunt, caputque attollentes canora voce modulantur. Ingenia igitur excitantur, socordia damnatur, viri docti audiuntur, sedulitas strenuitasque debito præmio compensantur. In Gallia, Anglia, Italia, Hispania, Græcia, Phrygia, Babylonia complures egregij viri studént, docent & scribunt.

Apud Arabes in Hispania & præsertim Hispali seu Seuillæ litteræ Hebraicæ florere incipiunt. R. Ioseph Ben Isaac R. Mosis primi Scholæ Cordubensis Rector Vniuersum Talmud in linguam Arabicam vertit ad Alhachin Sarracenorum Regem. Ibi Magia publicè docetur & summo in honore habetur.

Apud Babylonios R. Haïgaon Talmudicorum Iureconsultorum excellentissimus, postremus, vt aiunt, de domo Dauid & e Regio Ieconiæ sanguine 40. annis Scholam Iudaïcam administrat. Ibi floret Academia Sarracenorum in hisce Disciplinis, Medicinâ & Astrologiâ Chaldaïcâ, Arabumque, Persarum, Ægyptiorum & Iudæorum Magiâ, vt habetur in Chronico Cassinensi l. 3. c. 34.

Similiter apud Anglos, Italos, Græcos reflorescere incipiunt Artes & disciplinæ omnis generis exerceri. Apud Nos in multis Galliarum Vrbibus Scholæ passim instituuntur, aut iam institutæ splendorem resumunt, Remis, Aureliæ, Carnuti, Andegaui, Lauduni. Ad Parisienses verò ex omni mundi parte concurritur, & e minoribus locis ac veluti mercatibus infrequentibus ad celebres Nundinas frequentissimumque & locupletissimum omnium bonarum Artium Emporium discendi gratia conuolatur; adeout Vrbs Regni primaria tot aduenas capere non possit, nimisque sit angusta, quàm vt multis suas merces explicare volentibus loca commoda assignare queat. Itaque alij aliò se conferre coguntur. Et vt ad Oceanum omnes aquæ confluunt, ex eoque omnes refluunt: sic ad Academiam Parisiensem ex omnibus locis conueniunt Discipuli, qui deinde scientias consecuti in aliis vrbibus & oppidis litterarum professionem aggrediuntur. Hinc docet Fulbertus Carnuti, Anselmus Lauduni, Marbodus Andegaui, Berengarius Turonis, Lanfrancus & Anselmus ex Italia profecti ad Beccense Cœnobium se conferunt; Manigaudus de Lutenbach Teutonicus Pari-

ſiis omnibus d. ſciplinis imburus in patriam regredirur, & quod didicit, popularibus exponir.

Anrequam verò ad Ordinem Chronologicum aggrediamut, tria ſunt præſertim quæ in hoc ſeculo nata Vniuerſiratis Pariſienſis famam propagarunt, Theologia ſcholaſtica circa iniriũ; Nominaliũ ſecta circa medium, & Carruſiani ordinis inſtirutio ſub finem. Ex Theologia Scholaſtica nati ſunt deinde Gradus Academici Baccalaureorũ, Licentiatorum & Doctorũ, de quibus dicetur ad 4. ſeculũ. Eius vero iniria altius reperenda videnrur, quippe cuius originẽ aliqui repetunt à Græcis, alij à D. Auguſtino, Baronius & alij ab Agapito Pontifice Romano ſub an. Chriſti 535. Nonnulli à Ioanne Damaſcenò circa an. 740. Certè Gregorius Nazianzenus argutias quibus Theologia Scholaſtica plena eſt, Philoſopho Chriſtiano indignas eſſe ſcribit. Baronius ideo huicce nouo generi tradendæ Diſciplinæ Scholam ab Agapito erectam cenſet, ne Apoſtolica ſedes Apoſtolicis tantum innixa traditionibus repuliſſe ſcientiã & examina diſcuſſioneſque refugiſſe videretur, itaque quaſi veritate non ſatis conſtarent quæ ſimpliciter ſeruanda proponeret, eadem ipſa poſtea quæ docuiſſet, in ſcholis differenda & quæſtionibus ventilanda propoſuit, vti de auro obrizo fieri ſolet, quod lydio probandum lapide vnicuique, vbique & ſemper libenter offertur, occaſione præſertim hæreticorum clamanrium quæ pura ſunt ac ſincera, eſſe adulterina.

Caſſiodorus vbi de origine Theologiæ in vrbe Roma diſſerit in Præf. de inſtitutione Diuinæ lectionis, ait quidem ſe cum Agapito talis ſcholæ inſtiruendæ conſilium concepiſſe, at non perfeciſſe propter bellorum terrores & calamitates. *Cum ſtudia ſecularium litterarum*, inquit, *magno deſiderio feruere cognoſcerem, ita vt magna pars hominum ipſa per ſe mundi prudentiam crederet adipiſci, grauiſſimo ſum fateor dolore permotus, quod ſcripturis Diuinis Magiſtri publici deeſſent. Cum mundani authores celeberrima proculdubio traditione pollerent. Niſus ſum cum Beatiſſimo Agapito vrbis Romæ, vt ſicut apud Alexandriam multo tempore fuiſſe traditur conſtitutum, nunc etiam in Niſibili ciuitate Syrorum Hebrais ſedulo fertur exponi, collocatis expenſis in vrbe Roma Profeſſos Doctores ſchola potius acciperent Chriſtianæ, vnde anima ſuſciperet æternam ſalutem, & caſto atque puriſſimo eloquio fidelium lingua comeretur. Sed cum propter bella feruentia & turbulenta nimis in Italico Regno certamina deſiderium meum nullatenus valuiſſet impleri, quoniam non habet locum res pacis temporibus inquietis, ad hoc diuina claritate probor eſſe compulſus, vt ad vicem magiſtri introductorios vobis libros iſtos Domino præſtante confecerim.*

Poſt Agapitum Damaſcenus ſcripſit præcepta Grammatices an. Chriſti 700. vnde ortam aiunt Diſciplinam illam quæ Scholaſtica nuncupatur, quamque comparant cum famoſa illa Scylla veterum ad ſpeciem quidem pulchra, ſed latrantibus monſtris ſuccincta, vt pote refertam mille quæſtionibus & diſtinctionibus inutilibus. In quo genere cum Ioannes Erigena ſub Carolo Caluo famam comparaſſet apud Curioſos & vanarum ſubtilitarum ſtudioſos, ab aliis Theologis deſpectus fuit & contemptus, veluti Theologiæ Chriſtianæ ignarus.

At in hoc ſeculo adoleuit vireſque acquiſiuit eundo. Eius autem tres quodammodo ætates aſſignant, Primam, mediam & vltimam. Primæ initia ducit Danæus in ſuis ad lib. 1. Sententiarum Prolegomenis à Lanfranco, eamque temporibus Alberti magni terminat, nimirũ ab an. circiter 1020. vt putat, ad an. 1220. aut circiter. Cui inſtituendæ occaſionẽ ait dediſſe diſputationes de myſterio Euchariſtiæ & transſubſtantiatione, Berengarii ſuperbiam & Lanfranci acrimoniam. Quæ ætas habuit Lanfrancum, Berengarium, Guitmundum, Anſelmum, Abaelardum, Hugonem de S. Victore, Gratianum, Petrum Lombardum, Comeſtorem, Petrum Clericum, Rupertum Tuitienſem, Leonem Tuſcum, Wilielmum Antiſſiodorenſem, Alanum de Inſulis, Alanum de Ripatorio & alios innumerabiles.

Media ætas ab Alberto Magno ad Durandum de S. Portiano centum circiter annos complectitur, eaque Ariſtotelis ſcripta ſic vſurpauit, vt in probandis diuinis myſteriis Philoſophi illius authoritate niterentur, criminique verterent ab illius dogmatis recedere. Tum ridiculas quæſtiones inualuiſſe ait Danæus, melius ſilentio premendas, quàm calamo exarandas. Tum Quodlibetarias Quæſtiones introductas, quibus quia in vtramque partem probabiliter diſputabatur, ita dubius & anceps vacillabat animus, vt quid tenendum, quid reprobandum eſſet, non facile agnoſceret.

Vltima denique ætas à Durando de S. Porciano qui florebat circa an. 1280. ad noſtra vſque tempora producitur, eamque omnium peſſimam eſſe putat Danæus: & cum eo omnes fere Hæretici ſcriptores. Neque illi tantùm, ſed plurimi quoque Catholici hocce gonus Theologiæ omnino improbant. Trithemius ait ab. an. circiter 1000. Philoſophiam ſecularem ſuâ curioſitate inutili ſacram Theologiam fœdare cœpiſſe. In libro quoque de Huſſij Doctrina & rebus geſtis c. 4. ſic legitur.

Ab anno Chriſti 1000. Sana Apoſtolica Euangelij doctrina traditionibus humanis, quibus Deus fruſtra colitur, depranari cœpit vſque ad an. 1150. quo Petrus Lombardus cognomento Magiſter ſententiarum, id quod anteceſſores ſui Lanfrancus an. 1071. Anſelmus 1094. Hugo 1127. & Gratianus ex humanis Pontificum traditionibus corraſerant, in vnam ſarcinam conſtrinxit, & pro ſana Chriſtiana biblicaque Doctrina venditauit: idque poſtmodum tantæ authoritatis fuit, vt in omnibus diſputationibus ipſius ſaltem ſcriptorum ratio habenda, ipſiq; vſitata loquendi forma vſurpanda omnino fuerit, donec res eo deuenit vt ſacroſancta Diuina ſcriptura neglecta in id ſaltem reſpiceretur, quod Sedi Romanæ vel Magiſtro ſententiarum probaretur. Huius veſtigiis inſtiterunt Albertus Sueuus ordinis Prædicatorum & Epiſcopus Ratiſponenſis, Thomas Aquinas Italus an. 1223. Pariſiis eruditus & an. Chriſti 1274 vita functus, Ioannes Duns Scotus & alij plures qui in dies veritatem immiſſo falſo cultu obſcurarunt.

Georgius Hornius lib. 6. de Hiſtoria Philoſophica c. 2. & ſeq. tres eaſdem Theologiæ ſcholaſticæ ætates ponit, ſed primam arceſſit à Ioanne Damaſceno, qui in oriente viuebat circa an. 740. at in occidentali plaga primum gradum ad eam vult ſtruxiſſe Lanfrancum Papienſem omnium ſui temporis in Dialectica doctiſſimum habitum teſte Trithemio: in cæteris conſentit cum Danæo. Huiuſce autem Theologiæ generis fatentur omnes cauſam fuiſſe nimis curioſam Ariſtotelicæ doctrinæ lectionem, quæ olim e ſcholis præſertim Theologicis omnino exulabat, teſte Beda in Cap. 7. Leuitici. *Humana*, inquit, *doctrina, Grammatica, aut Rhetorica aut Dialectica, ex quibus in his quæ de fide ſentienda ſunt, nihil accipiendum.* Imò nec in ſcholis Liberalium Artium admittebatur; cuius loco Lutetiæ olim S. Auguſtini Dialecticâ prælectam videmus, vt Odonis Cluniacenſis exemplo clarum fit, qui circa an. 900. apud Remigium Antiſſiodorenſem, qui tunc e Remenſi Schola Pariſios reuerſus docebat, *Dialecticam S. Auguſtini Deodato filio ſuo miſſam perlegit*, vt legitur in eius vita. At hoc ſeculo occaſione præſertim Berengarianarum diſputationum cœperunt curioſi, & maximè illi qui ei fauebant aut fauere videbantur, Ariſtotelis Dialecticam in ſcholas inducere. Vnde etiam factum, vt qui primi nouitare vocum & ſcholaſticis argutiis inter exercitationes Scholaſticas vſi ſunt, pro hæreticis habiti ſint, Roſcelinus, Abaelardus, Lombardus, Gilbertus Porreranus, Petrus Pictauinus & alij: vt legitur in prologo librorum 4. quos Gualterus Prior San-Victorinus contra 4 illos poſtremos compoſuit. *Quiſquis hoc legerit*, inquit, *non dubitabit 4. labyrinthos Franciæ*, (id eſt Abaelardum, Lombardum, Petrum Pictauinum & Gilbertum Porretanum) *vno ſpiritu Ariſtotelico afflatos dum ineffabilia Trinitatis & Incarnationis Scholaſticâ leuitate tractarent, multas hereſes olim vomuiſſe & adhuc errores pullulare.* Hæc generatim de doctrina huius ſæculi.

Mores quoque initio fuiſſe corruptiſſimos teſtis eſt Glaber Rodulphus in fine lib. 3. cuius corruptionis cauſam ait fuiſſe fœcem Aquitanicam cum Conſtantia Regina Roberti vxore in Franciam & Burgundiæ partes profectam, homines nempe, vt ait, omni leuitate vaniſſimos, moribus & veſte diſtortos, armis & equorum phaleris incompoſitos, à medio capitis nudatos, hiſtrionum more barbis taſos, caligis & ocreis turpiſſimos: fidei & pacis fœdere omnino vacuos huc migraſſe, Galliamque infeciſſe. Quam morum corruptionem quiſquis ex Francis carpere & reprehendere audebat, ſibilo ſtatim excipiebatur, tanta erat eorum impunitas. Vnus tanti mali radices amputare aggreſſus eſt Willielmus Abbas S. Benigni Diuionenſis, qui quod gratiâ & authoritate valeret plurimum, apud Regem & Reginam effecit, vt in tota Gallia reformatio fieret omnis ſtatus hominum, vtque à Monachis & Eccleſiaſticis ſecularibus initium ſumeretur. Inuehitur in eiuſmodi corruptionem Rodulfus verſibus, quos in eam rem compoſuit, omniumque malorum iſtorum cauſam conijcere videtur in Reginam

Constantiam, quæ ex vitio Patriæ hoc habebat, vt vanissima esset, quæque Regnum sub marito nimis vxorio ad libitum gubernabat. Sic ergo ille.

Anno post Dominum terris de virgine natum
Milleno, grauibus homines erroribus acti,
Dum cupimus rerum species intendere plures
Præteritisque places studiis temponere mores,
Obiectat se se nouitas incauta periclis.
Ecce priora sibi ridens & tempora nostri
Ludicra quæque probris sociant tamque visibus aptant,
Turpia nec horrent, animis & seria calcant.
Qua iustos rexere viros, honesta refutant.
Corpore peruerso creat hac nunc vita tyrannos,
Truncâ veste viros, sine fœdere pacis ineptos.
Consilio muliebre gemit Respublica laxa
Fraus, raptus, quodcumque nefas dominantur in Orbe.
Nullus honor sanctis, nulla est reuerentia sacris.
Hinc gladius, pestisque fames, populantur vbique
Nec tamen impietas, hominum correcta pepercit.
Ac nisi magna Dei pietas protenderet iram,
Infernus hos terricrepo consumeret ore,
HOC HABET INFELIX PECCANDI CONSVETVDO,
QVOD PLVS QVIS PECCAT, MINVS HIC PECCARE PAVESCAT.
QVIQVE MINVS PECCAT, MAGIS HIC PECCARE TIMESCAT.

Nec probiorem fere vitam agebant Monachi, vt legitur in vita Burchardi Comitis ab Odone Fossatensi conscripta. Illi enim magis erant dediti venationi, quàm officio Diuino; plusque illecebris mundi, quàm precibus, plus studiis seculi, quàm Liberalium artium & Theologiæ disciplinis. Vt probat idem author exemplo Magenardi Abbatis Monachorum Fossatensium. Similiter Adalbero Episcopus Laudunensis in carmine ad Robertum ridiculum exponit Oidilonis Abbatis Cluniacensis comitatum Monachalem, & profectionem ad summum Pontificem; comitatum, inquam, Monachorum ingenti numero galeis, loricis, gladiis cinctorum: itaut videretur acies armatorum potius, quàm Monachorum comitatus. Fingit autem Oidilonem virum teuera bonum, sed nimis facilem petentibus Monachis, quo apparatu placeret Romam proficisci, ita mandare & imperare.

Lunaris pendere priùs debet tua pelta:
Insuper apponat tibi loricamque trilicem.
Lubrica sustineant galeam cincloria lumbi:
Corrigiis caput adstrictum mucrone corones.
Spicula post tergum teneas, tum dentibus ensem.
Et cogit iuuenes lentos adscendere currus,
Atque senum pracepit equos conscendere turbam.
Ascendunt asinum bini, deníque camelum:
Si non sufficiunt, bubalum conscendite terni.
Millia mille viri procedunt ante Quirites.

Huiusce autem corruptionis tolerantiam Regi exprobrat, nec satis esse innuit vacare ipsum litteris & pietati, at insuper debere subditos coercere, cum laxiori vitæ se permittunt. Paulo post verò virorum illustrium tàm Laïcorum, quàm nonnullorum Religiosorum operâ factum est, vt Monachi vitam moresque reformarent, turpe reputantes à Roberto Rege aliisque laïcis Principibus vinci pietate & amore litterarum. Non parum quoque contulit ad reformationem Burchardus Comes Melidunensis Reginaldi Episcopi Parisiensis pater, qui Fossatense Monasterium ad regulam reduxit. Et inter Monasticæ vitæ professores Maiolus Abbas Cluniacensis, cuius opera idem Burchardus vsus est. Verum in eã rem nemo studiosius feliciusque incubuit, quam Willielmus S. Benigni Diuionensis Abbas e Monasterio Lauceio Cluniacum à Maiolo adductus & postea ab Episcopo Lingonensi Brunone an. 990. factus Abbas: ille enim, vt habetur in Chronico Benigniano, *regularis vitæ Disciplina, quæ iam pæne deciderat per vete-*

rum negligentiam pro vt B. Benedictus eam composuit, in pristinum statum corrigendo restaurauit, ac per diuersas mundi partes per plura Monasteria à regulari tramite deuia tam per se, quàm per suos quos Abbates ordinauerat, Monastico ordini subdidit.

Sub huiusce viri disciplinam plurimi præstantes ingenio & doctrina iuuenes concurrerunt, & inter alios Hunaldus, Rodulphus cognomento Albus, Theodericus ciuis Diuionensis filius postea Fiscanensis Abbas, Lidbaldus, Benedictus Metensis Clericus, Arnulfus Tullensis *litteris apprime eruditus omniq; mundana sapientia doctus*, vt legitur in eodem Chronico. Imo & Episcopi nonuulli & Abbates illius se regimini submiserunt relictis Episcopiis: Albingatensis, quæ ciuitas est supra Gennuam, Barnabas natione Græcus, Benignus quoque Episcopus, Ioannes Capuanus Abbas, Ioannes Rauennas Abbas S. Apollinaris, Benedictus Abbas S. Seueri, Anastasius, Marcus & alij plures. Inter cæteros verò duos habuit insignes Magistros sibi quoque subditos, Ioannem & Paulum litteris eruditos, quorum sapientia ad salutem multarum profecit animarum.

Huius quoque eximij viri opera vsus est Richardus Normanorum Dux ad reformationem Cœnobij Fiscanensis, ad quem multi statim conuenerunt nobiles viri tam Clerici, quam laïci, eius doctrina cupientes institui: inter quos commemorantur Osmundus Episcopus, Locelinus & Beringarius Clerici liberalibus artibus apprime eruditi, Roberti Regis aulam deserentes: & ex Anglia Clemens vir nobilis & regali prosapia clarus. Tandem relicto Fiscanensi Cœnobio quod per 30. annos rexit, præfecit eidem Ioannem eiusdem loci Priorem patria Rauennatem, reformatisque aliis Cœnobiis Gemmeticensi, Sancti Michaëlis de Monte, S. Germano-Pratensis, ad quod à Roberto Rege euocatus fuerat, S. Faronis Meldensis, Fructuariensem locum sibi in reliquum vitæ tempus delegit ad habitandum, desiderans in Patrio solo quiescere. Hæc ex Chronico S. Benigni, cuius Author sub Roberto & Henrico eius filio floruit. Vnum addit quod non videtur silentio prætereundum, cum commemorat beneficia à Willielmo Diuionensi Cœnobio collata, scilicet vsum fuisse Girberto quodam Monacho suo in scribendis libris ad augendam Bibliothecam. *super cætera*, inquit, *quæ gessit, hanc Ecclesiam S. Benigni, librorum ornamento decorauit ipse impensas tribuendo: & Domnus Girbertus scribendo: fuit autem Girbertus ex primis quos nutriuit Domnus Abbas Willielmus & ab officio scriptor est appellatus.* Caue autem hunc confundas cum Gerberto Aureliacensi Monacho, de quo ad superius seculum multa diximus.

Hinc ergo excitata est inter viros doctos honesta quædam æmulatio, creuitque laudabilis studiorum ardor exemplo Regis, qui & eos amicè cõplectebatur, & litteris ipse vacabat. Itaque multi ad professionem litterarum tam intra, quàm extra cœnobia se contulerunt: intra quidem Willielmi prædicti instituto & operâ: extra vero Roberti exemplo excitati, qui quod nimis addictus esset litteris à nonnullis *Musarum sacerdos* seu *Musardus* dicebatur: vox enim ista nostra Gallo-Romana *Muser* qua otium significamus, proculdubio à Musis deducta est, qui enim se Musis applicant, otium & secessum quærunt, neque negotiis se implicant: itaque ille innuens difficile esse omnibus placere, respondet Adalberoni in carmine, quod siquis Musas amplectatur, statim ab ineptis & indoctis *Musardus* vocetur.

Si Musas celebres, clament Musarde sacerdos.

Sed Chronologiam nostram aggrediamur.

Anno ergo 1000. post mortem Seguini seu Seuini Archiepiscopi Senonensis 1000.
magna contentione de successore deligendo orta, tandem Leothericus Gerberti quondam apud Remos discipulus maioris partis consensu electus, ab eodem Gerberto tum Papa confirmatur: qua de re sic legitur in Chronico S. Petri Viui Senonensis. *Anno millesimo acclamante Clero & populo electus est in Episcopatu Domnus Leothericus ipsius Ecclesiæ Archidiaconus, cui resistebant plurimi Clericorum cupientes Episcopium: quâ de re Romam adiit Gerbertum Papam qui & Siluester dictus est, cuiusque Discipulus in Remensium vrbe fuerat Iuuenis. Quem ille gratanter recepit, cum benedictione Apostolica remittit & totius Galliæ primatum dedit. Vnde rediens Senones cũ pace susceptus est à Clero & populo honorificè. Volentibus autem eum inthronizare, prohibuit Frotmundus Comes natus ex mala progenie: habebat enim filium Clericum no-*

mine Brunonem quem volebat Episcopum facere. Quare Domnus Leothericus iterum Papam adiit, qui mittens litteras suas ad suffraganeos Ecclesiæ Senonensis iussit, vt congregati in, vnum Apostolica authoritate cum ordinarent; qui iussa complentes ordinauerunt eum apud S. Fara Monasterium.

Sub finem huius anni homo quidam plebeius Leuchardus nomine apud Vicum Virtutis in Pago Catalaunico nimio ex labore agriculturæ correptus somno sibi videre visus est examen apum per secreta naturæ ingredi in corpus & per os erumpere admonereque crebro pungendo, vt quæ hominibus erant impossibilia, tentaret. Ille itaque fanatico quodam spiritu agitatus dimissâ vxore veluti ex præcepto Euangelij, Ecclesiam ingressus Crucem accipit & Saluatoris imaginem conterit. Mirantibus autem Rusticis & insanum reputantibus, id se dixit facere certo Dei ductu & monitu; & protinus Doctor apparuit, contrariaque sanæ Doctrinæ, sed Rusticorum mentibus commoda, grata & conuenientia effutire cœpit. Nam vt ait Rodulphus l. 2. c. 11. *decimas dare dicebat esse omnimodis superfluum & inane. Et sicut hæreses cæteræ, vt cautius decipiant, scripturis se Diuinis quibus etiam contraria sunt, palliant; ita & ipse dicebat Prophetas ex parte narrasse vtilia; ex parte non credenda. Cuius etiam fama quasi alicuius mente sani ac religiosi in breui ad se traxit partem non modicam vulgi. Quod comperiens vir eruditissimus Gebuinus Senex Episcopus, in cuius scilicet erat Diœcesi, accersiri illum ad se iussit. Quem cum interrogasset de vniuersis, quæ dixisse vel fecisse compererat, cœpit venenum suæ nequitiæ occultare, cupiensque quod non didicerat de Scripturis sacris testimonia sibi assumere. Audiens verò sagacissimus Episcopus non esse conuenientia, imò non magis turpia quàm damnabilia ostendensque hominem insanientem hæreticum factum, reuocauit ab insania populum ex parte deceptum, Catholicaque plenius restituit fidei. At ille cernens se deuictum atque ambitione vulgi destitutum semet puteo periturus immersit.*

Eodem tempore in Italia apud Rauennam Quidam Magister Scholarum nomine Wilgardus Grammaticæ professor ita suis Authoribus profanis addictus erat, vt pro Sacris Scripturis eos haberet, plusque illis deferendum esse diceret, quàm vlli Ecclesiæ Doctori: sed accersitus, interrogatus, correctus & damnatus à Petro vrbis Pontifice blasphemiam abiurauit: qua de re sic habet idem author. l. 2. c. 12. Ipso quoque tempore non impar apud Rauennam exortum est malum. Quidam igitur Vvilgardus dictus studio Artis Grammaticæ magis assiduus quàm frequens, sicut Italis mos semper fuit, artes negligere cæteras, illam sectari. Is enim cum ex scientia suæ artis cœpisset inflatus superbia stultior apparere, quadam nocte assumpsêre dæmones Poëtarum species; Virgilii & Horatij atque Iuuenalis, apparentesque illi fallaces retulerunt grates, quoniam suorum dicta voluminum charius amplectens exerceret, seque illorum posteritatis felicem esse præconem. Promiserunt ei insuper suæ gloriæ postmodum fore participem. Hisque dæmonum fallaciis deprauatus cœpit multa turgidè docere fidei sacræ contraria dictaque Poëtarum per omnia credenda esse asserebat, ad vltimum verò hæreticus est repertus atque à Pontifice ipsius vrbis Petro est damnatus.

Idem author commemorat eodem loco nonnullos alios hæreticos surrexisse in Italia & Sardinia, partemque Hispaniæ corrupisse, at à Catholicis tandem fuisse expulsos. Quod præsagium ait congruere prophetiæ Ioannis aientis Sathanam expletis mille annis soluendum. Et reuera frequentiores esse cœperunt deineeps hæreses, plusque fere ingenij viribus & argutiis homines tribuerunt, quam fidei documentis.

De Carolo M. Eodem anno Otho Imperator teste Sigonio 5. id. Maias apud Aquisgranum Caroli M. Ossa, quæ tum populo erant incognita è tenebris eruit, eaque honorificentiore tumulo collocauit. Qua de re sic scribit Ademarus Engolismensis. Quibus diebus Otho Imperator per somnium monitus est vt leuaret Corpus Caroli M. Imperatoris, qui Aquis humatus erat, sed vetustate obliterante ignorabatur locus certus vbi quiescebat, & peracto triduano ieiunio inuentus est eo loco, quem per visum cognouerat Imperator, sedens in aurea Cathedra intra arcuatam speluncam infra Basilicam B. Mariæ coronatus ex auro & gemmis tenens sceptrum & ensem ex auro purissimo, & ipsius corpus incorruptum inuentum est, quod leuatum populis demonstratum est.

Quidam

Quidam verò Canonicorum eiusdem loci Adalbertus, cum enormi & procero corpore esset, coronam Caroli, quasi pro mensura capiti suo circumponens inuentus est arctiori vertice, coronæ amplitudine sua vincente circulum capitis: Crus proprium verò ad Crucis mensuram Regis dimetiens inuentus est breuior, & ipsum eius Crus protinus diuina virtute confractum est, qui superuiuens annis 40. semper debilis permansit. Corpus verò Caroli conditum in dextro membro Basilicæ ipsius retro altare S. Ioannis Baptistæ & crypta aurea super illud mirificè est fabricata, multisque signis & miraculis clarescere cœpit. Non tamen solemnitas de ipso agitur, nisi communi more Anniuersarium defunctorum. Solium eius aureum Imperator Otho direxit Regi Botisclauo pro reliquiis Adalberti Martyris.

Obiter hîc notandum aut esse mendum in numero annorum, quibus Adalbertus post tactum Caroli M. corpus superuixisse dicitur; aut ante hunc annum fuisse Corpus eius e tumulo vetusto eductum: aut denique Ademarum non an. 1028. obisse, vt vulgo fertur: nisi dicamus, hæc quæ de Othone refert, fuisse ab aliquo interpolatore inserta.

Anno 1001. obiit Henricus Burgundiæ Dux Roberti Regis Patruus sine prole mascula, atque ita Burgundia sub iugum Francicum rediit: non tamen sine bello. Eodem anno more Gallicano nempe 12. Cal. Feb. vel an 1002. more romano moritur Otho III. Imperator Gerberti quondam Discipulus, qui cum profectus fuisset Romam, vt iura Regni & Ecclesiæ ad statum antiquum reduceret, obsessus fuit à Romanis coactusque cum Siluestro certis conditionibus ex vrbe discedere, & paulo post accepto chirothecarum venenato munere à Crescentij vxore, cuius amoribus correptus fuerat, interiit apud Paternum in Lombardia. Hac morte intellecta duo statim Regnum occupare contendunt, Harduinus Italiam, Hermanus Germaniam: sed tandem post annum Henricus Bauariæ Dux vir strenuus, cuius auus frater fuerat Othonis, Electorum suffragiis Imperator proclamatus est, atque à Willigiso Moguntio Archiepiscopo inunctus. Et iste vt aiunt, omniumprimus à septem Electoribus designatus & ad solium euectus est iuxta legem ab Othone latam, de qua ad superius seculum diximus. Crediderim tamen Electorum numerum, si tunc fuerunt Electores, nondum fuisse septenarium. 1001. 1002.

Anno 1003. 4. id. Maias obiit Siluester II. ante promotionem Gerbertus dictus: de quo satis multa superiori seculo. Hic eius Epitaphium tantummodo à Sergio qui paulo post ad Pontificatum Maximum peruenit, conscriptum apponemus, vt constet quàm falsò aliqui Itali scriptores ei magiæ crimen affingant. Fuit autem tumulatus in Ecclesia Lateranensi. 1003.

Iste locus mundi Siluestri membra sepulti
Venturo Domino conferet ad sonitum.
Quem dederat mundo celebrem doctissima virgo,
Atque Caput mundi culmina Romulea.
Primum Gerbertus meruit Francigena sede
Remensis populi Metropolim Patriæ.
Inde Rauennatis meruit conscendere summum
Ecclesiæ regimen nobile sicque potens.
Post annum Romam mutato nomine sumpsit,
Vt toto Pastor fieret orbe nouus.
Cui nimium placuit sociali mente fidelis
Obtulit hoc Cæsar tertius Otho sibi,
Tempus vterque comit clara virtute sophiæ,
Gaudet & omne seclum frangitur omne reum.
Clauigeri instar erat Cælorum sede potitus
Ternâ suffectus cui vice pastor erat.
Iste vicem Petri postquam suscepit, abegit
Lustralis spatio secula morte sui.
Obriguit mundus discussa pace, triumphus
Ecclesiæ nutans dedidicit requiem.
Sergius hunc loculum miti pietate sacerdos

Successorque suus compsit amore sui.
Quisquis ad hunc tumulum deuexa lumina vertis
Omnipotens Domine, dic miserere sui.

Siluestro successit Ioannes 18. seditque mensibus 5. diebus 25. & vacauit sedes diebus 19. Huius tempore aiunt Regem Hungrorum ad fidem fuisse conuersum, nomenque Stephani in Baptismo accepisse, & ei Henricũ Imperatorem dedisse sororem in coniugem. Tunc autem temporis peregrini Hierosolymitani, Itali & Galli relicto maris itinere per Hungariam proficisci cœperunt excipiente illos benignissimè Rege Stephano & muneribus prosequente, vt refert Rodulphus l. 3. c. 1. *Cuius gratia* inquit, *prouocata innumerabilis multitudo tam nobilium quàm vulgi populi Hierosolymam abierunt.* Cœperunt quoque iisdem temporibus in toto Orbe Christiano, præsertim verò in Italia & Gallia Basilicæ Deo dicatæ instaurari & decentiore ornatu decorari: itaut mundus reiecta vetustate renouari videretur.

Tunc quoque Heriuæus Turonensis Archiclauus & Thesaurarius S. Martini Turon. Monasterium reædificauit magnis sumptibus. Cuius eximij & incomparabilis viri virtutes describit Rodulphus eodem lib. c. 4. *Duxit*, inquit, *ex nobilibus Francorum, mente nobilior ipse, prosapiam; & vt lilium vel rosa de spinis, de ferocioribus secundum sanguinem patria fuit. Qui vt generosioribus mos est nobiliter educatus, dehinc verò* SCHOLIS LIBERALIVM ARTIVM *applicatus. Sed intelligens ex his plerosque plus fore contumaces, quàm Diuinæ obedientia subditos, sufficere sibi credidit, si exinde salutem animæ reportaret. Relictis autem Pompatica scientiæ studiis ad quoddam Monasterium clam ingrediens Monachum se fieri satis deuotè postulauit.*

Eodem anno Abbo Floriacensis Abbas in Vasconiam ad reformandum Regulæ Cœnobium profectus, orto inter Vasconas & Francos Comites dissidio ab impiis Monachis perimitur: cuius vitam moresque Aimoinus Monachus quoque Floriacensis, testis eius mortis oculatus anno 1004. descripsit & Heriuæo prædicto dedicauit, sic eum in fine alloquens. *Hæc de vita, moribus & actibus, nec non martyrio sanctissimi Patris nostri Abbonis partim à fidelibus viris audita, partim à nobis visa, ad te Reuerendissime Clericorum Heriuæe, vt tua Sanctitas petiit, veraci pro posse relatu scripsimus. Nunc tuam exposcimus benignitatem, quatenus pro nobis Domini implores clementiam, vt si quid forte enim in nostra offendimus narratione, ipse sua piissima indulgere dignetur miseratione.*

Eodem anno Ioannes XIX. patria Romanus Pontificatum assumit sedetque annis 4. mensibus 4. quo tempore inquit Laziardus Cœlestinus in Epitome suæ Historiæ Vniuersalis *in disputationibus Robertus Rex Franciæ nulli secundus habitus est Regulorum huius temporis, vehementer incusans qui libidini tantum obnoxij piaculum existimant litteras discere. Robertus verò aliter sentiens, etiam horas Canonicas, vbi licebat, cum Clericis decantabat.*

1004. Ad an. 1004. refert Baronius Leuthericum Senonensem Archiepiscopum, olim Gerberti Discipulum & ab eo Papa facto contra multorum sententiam benedictione palliòque Archiepiscopali cum Primatia donatum, de veritate Corporis & Sanguinis Domini in Eucharistia dubitantem à Roberto Rege Pio & Docto fuisse acriter increpitum: hincque increbrescere cœpisse rumorem illius blasphemiæ, quam postea Berengarius Turonensis apertè professus est. Hac de re sic habet Helgaldus in vita Roberti: *Præsuli cuidam de Domino non bene sentienti & quærenti pro quibusdam causis probationem in corpore Domini nostri I. C. indignè tulit Rex amator bonitatis & scripsit ei in his verbis. Cum sit tibi nomen scientiæ & non luceat in te lumen sapientiæ, miror quâ ratione qua scieris pro tuis iniquissimis imperiis & pro infestato odio quod erga Dei seruos habes, examinationem in Corpore & Sanguine Domini; & cum hoc sit quod à dante sacerdote dicitur,* Corpus Domini nostri Iesu Christi sit sibi salus animæ & Corporis, *cur tu temerario ore & polluto dicas,* Si dignus es, accipe; *cum sit nullus qui habeatur dignus? cur diuinitati attribuis ærumnas corporis & infirmum doloris humani Diuinæ connectis natura? iurans Domini fidem, Princeps Dei, priuaberis, inquit, honore Pontificis nisi ab his resipueris, & damnaberis cum his qui dixerunt Domino Recede à Nobis, & non communicabis his quibus dicitur, appropinquate Deo & appropinquabit vobis. His verbis præsul bene*

Origo Hæreseos de mysterio Eucharistiæ.

correctus à Rege pio & bono sapienter instructus: quieuit obmutuit, & siluit à dogmate peruerso, quod erat contrarium omni bono & iam crescebat in seculo. Item in vita Ioannis 19. leguntur hæc verba. *Huius tempore Leuthericus Senon. Archiep. hæresis Berengarianæ primordia & semina sparsit.* Verum licet suspicio sit dubitasse Leuthericum de veritate Corporis Christi, id tamen ex verbis Helgaldi euinci claré non potest, sed hoc tantum, quod dignos putaret accipere Corpus Christi, non indignos. Vt vt sit.

Hinc Hæreseos de Eucharistiæ mysterio sumi potest exordium. Nam postquam Leothericus, qui ab omnibus vir doctissimus habebatur, quæstionem illam mouere cœpit, licet eo increpito & tacere iusso non destiterunt tamen curiosi nouitatis eandem in scholis agitare. Tumque Fulbertus qui Scholas Carnorenses habebat, à discipulis rogatus, vt quid sentiret, quidque sentiendum foret, explanaret, eandem in scriptis tradidit & veram orrhodoxamque sententiam propugnauit. Admonuit autem Leothericum, vt cautè circumspiceret quid rei moliretur. *Proreta nauis Regiæ*, inquit, *cautus & circumspectus esto. Torrens spiritus insolenter assibilant. Fluctus huius seculi intumescunt: promontoria mundanæ potestatis pericula minantur & mortes more Pyratarum insidiantur hypocritæ.*

Fulbertus autem iste Gerberti quoque Discipulus ex Magistro scholarum factus Cancellarius Ecclesiæ Carnotensis, omnium sui temporis doctorum doctissimus habitus est, paulò post Carnotensis Præsul factus ab omnibus pro ingentibus meritis suspiciebatur & expetebatur. Rodulphus l. 4. c 4. eum vocat *Præsulem incomparabilem* & virum sapientissimum. Willielmus Aquitaniæ Dux Thesaurariam S. Hilarij Pictauiensis ei obtulit, vt legitur in Historia Aquitanica his verbis, *Fulberto quoque sapientia valde ornato Episcopo Carnotensi pro reuerentia Philosophiæ eius à Francia ad se euocato Thesaurariam S. Hilarij gratis tribuit & summo honore eum excoluit.* Abboni Floriacensi Comphilosopho familiarissimus & amicissimus fuit, vt vel ex hac ad ipsum Ep. 21 patet.

Pleno virtutis et gratiæ circumfuso charissimo Patri Abboni Fulbertus suus. Quanam te resalutatione digner, ô sacer Abba! ô magne Philosophe, quod rependam muneris sanctæ amicitiæ quam promiserunt signa gemmatæ facundiæ, vix æstimare sufficio. Nam cum illa quæ dicuntur esse, victor animo teneas, cum illa quæ non esse, forsitan vilipendas, quid Ego conferre possim, quod tu aut non habeas, aut non habere contemnas? Sed quoniam Philosophicis essentiis magnum quiddam superest, atque ex his quæ non esse dicantur, quædam perpetua fiant, ideoque sapientibus aliquando grata sunt, tecipe quæso quod ab vtroque lectum tibi offero. Denique vt participando super essentiam Deitatis Dominus fias, sic te resaluto ac perennem fidelitatis habitum amicitiæ tuæ rependo, hac scilicet differentia tuam beneuolentiam meamque distinguens, vt illa pro maiestate personæ gratia vocetur, vt Domini, ista fidelitas, vt alumni. Præceptis itaque tuis modestissimè deseruire cupiens Mediolano Discipulo, quod precatus es facio, quæque sibi scribenda petisti, ea omnia fere iuxta fidem exarata transmitto.

Tunc Fulbertus nondum erat Episcopus, sed priuatus Monachus S. Petri in valle Carnotensi sub Episcopo Rodulpho, vt indicat quæ habet in eadem Epistola de intrusione cuiusdam Magenardi Monachi in Abbatem: qui nempe videns Abbatem suum periculosè decumbere, ad Theobaldum Comitem qui tunc Blesis morabatur, Abbatiæ petendæ gratia properarat & obtinuerat eo etiam adhuc viuente, cumque mandato reuersus fuerat ad Commonachos, vt se in Abbatem reciperent. *Respondimus*, inquit Fulburus, *longè nobis aliter videri, nec enim legitimè fieri Abbatem nec debere recipi, qui Abbatiam alterius ipso viuente per ambitionem petit, qui à fratribus non eligitur & super illos nititur dominari.* Redequitat Magenardus ad Comitem: interim Abbas moritur, & Monachi quosdam e suis cum Rodulpho Episcopo mittunt ad eundem, petituros licentiam alterius subrogandi. At Viuianus & Durandus duo alij ex eodem Cœnobio Monachi, quorum, inquit, alter *illiteratus* erat, alter litteratum *male-sanus interpres* clam egressi ad Comitem pergunt, referuntque contra rei veritatem Magenardum communi consensu fuisse petitum & electum. Quâ re audita fratres libellum reprobationis promulgant hoc modo. Sciat omnis Ecclesia quia Ma-

GENARDUM MONACHUM NOSTRUM ABBATEM FIERI NON ELIGIMUS, NON LAUDAMUS, NON VOLUMUS, NON CONSENTIMUS, SED REPROBAMUS, REFUTAMUS ET OMNINO CONTRADICIMUS. Nihilominus tamen Magenardus Abbas remansit, vt liquet ex Catalogo Abbatum S. Petri Carnotensis.

1005. Ad annum 1005. notat Chronicum breue San-Dionysianum obiisse Robertum Abbatem, quem in Catalogo per Sammarthanos confecto non reperio. Is tamen esse videtur de quo loquitur Gerbertus in Ep. ad Episcopum Parisiensem, qui cum eo litem exercebat: & quo Abbate habita est Synodus Episcoporum cui interfuit Abbo Floriacensis, & de cuius funesta & indigna dissolutione diximus supra ex Aimoino. Roberto suffectus est Viuianus, sed anno tantum 1008. ordinatus & inauguratus est.

1007. Anno 1007. Fulbertus fit Episcopus Carnotensis, vt communiter scribunt Historici præter Annalistam Abbatiæ S. Petri Carnotensis, qui eiusdem Fulberti ordinationem reiicere videtur ad annum vsque 1017. sic aiens. *Huius tempore an. 1020. in nocte Natiuitatis B. Mariæ Episcopatus sui anno 4. fuit Ciuitas Carnotensis & tota Ecclesia B. Mariæ ambusta.* In Chronico Malleacensi dicitur post Leobinum ad Episcopatum Carnotensem promotus: nec tamen Leobinum illum inter Episcopos reperio. Forte defuncto Rodulfo Leobinus electus est, sed eius electio irrita fuit. Ab Archiepiscopo autem Senonensi Leotherico consecratus fuit vt ipse indicat Ep. 23. his verbis. *Multum amoris atque fidelitatis tibi, Pater, me debere censeo, per cuius manum à Deo benedictionem & sacram vnctionem accepi: vnde animus meus ita pendet ex tuo, vt quidquid te iustâ ratione aut contristat, aut hilarat, idem me si reficiam, simili modo afficiat.* In eadem Ep. mentionem facit cuiusdam Simoniaci Presbyteri, quem suadet e Diœcesi Senonensi expelli, aut ab officio suspendi, *ne Ecclesiæ Senonensis candor immunda hæresis contagione sordescat.*

De Schola Carnotensi. Porro neque factus Episcopus à docendo destitit, scholamque habuit Discipulorum vndequaque confluentium frequentia pernobilem: quamobrem Adelmannus eam vocat Epist. ad Berengarium *Academiam.* Huiusce viri complures præclari insignesque rum Monachi rum Clerici Discipuli fuisse perhibentur: imprimis Olbertus in Lobiensi Cœnobio educatus, deinde Trecis, Parisiis & postremo Carnuti litteris imbutus, quem Burchardi Episcopi Vormaciensis Magistrum legimus fuisse. Angelranus Picardus Centulensis Monasterii Monachus de quo sic habetur in Chronico Centulensi l. 4. c. 1. *quia in discendo multum glisccbat receptâ à patre loci nomine Ingelardo non minima reuerentia digno licentiâ longe sepositâ scrutatus est Scholarum Magisteria, more scilicet prudentissima apis quæ circuit diuersorum florum arbusta, vt mellis dulcore sua repleat receptacula, denique multorum experientia probatum & liberalibus studiis ornatissimum Ciuitatis Carnotenæ venerabilem Episcopum ac multo honore vocitandum Fulbertum præceptorem adeptus est, atque didascalum: hic ei monitor, hic tam morum quàm litterarum fuit institutor. Gaudebat Venerabilis præsul de tanti discipuli solatio, releuabatur tam idonei auditoris industria atque ingenio. Tandem igitur Grammatica, Musica atque Dialectica optimè instructum Centulum remittit tyronem amicissimum iam tunc sacerdotio ornatum, quem velut grandem thesaurum recipit pia congregatio Centulensium.* Eundem Fulbertum sub extrema Episcopatus sui tempora audiuerunt Adelmannus Clericus Leodiensis & Berengarius Turonensis, multique alii percelebres: adeo vt quandiu Fulbertus vixit, nulla in Francia schola celebrior fuisse videatur, quàm Carnotensis.

Quia autem illis temporibus mota fuerat quæstio de corpore Christi in Eucharistia, ipseque Leothericus Archiepiscopus ob quasdam causas, argumenta probationesque eam in rem exegerat, qui tamen à Roberto Rege increpitus à prauo dogmate statim destitit, eam sibi Fulbertus in schola scriptisque tractandam suscepit eamque etiam tractatam & validis rationibus munitam publicauit, vt patet ex Ep. 1. ad Adeodatum, quâ tria docet esse necessaria ad salutem, nempe mysterium Trinitatis, Baptismi rationem & causam, veritatem denique Corporis & sanguinis Christi in Eucharistia. *In his tribus*, inquit, *multi nimis carnaliter intuentes, dum plus carnalem sensum, quàm fidei arcana mysteria contemplantur in abruptum perniciosi erroris præcipitium deuoluti nec rerum veritatem nec sacramentorum virtutem percipiunt, & ideo ab vnitate Ecclesiæ diuisi dum fieri nolunt Discipuli veritatis, ma-*

giſtri fiunt erroris. Prætermiſſa itaque luce veritatis, tenebroſas proponunt calumnias & ſacras ſcripturas verbis ſacrilegis nituntur adulterare aut furtiuis eraſionibus rècidere. Ad quæſtionem verò de myſterio Euchariſtiæ propoſitam ſic deſcendit.

De myſterio Euchariſtico.

Iam nunc ad illud Dominici Corporis & ſanguinis tranſeamus venerabile ſacramentum, quod quidem tantum formidabile eſt ad loquendum, quantum non terrenum ſed cæleſte eſt myſterium, non humanæ æſtimationi comparabile ſed admirabile, non diſputandum ſed metuendum, de quo ſilere potius æſtimaueram quàm temeraria diſputatione indignè aliquid definire: quia cœleſtis altitudo myſterij planè non valet officio linguæ corruptibilis exponi. Eſt enim myſteriū fide non ſpecie æſtimandū, non viſu corporeo ſed ſpiritu intuendum. Cui quidem ad vſum profuit non ſuperſticioſa mortalium cura ſed cœleſtis diſciplinæ Magiſtra authoritas, non doctrina humana ſed inſtitutio diuina. Cuius potentis Myſterij ſecretum, quando quidē ratio rerum mole victa comprehendere non valet, hoc tantum fides teneat, quia quidquid inter homines Deus egit aut pertulit, cauſa ſeruandi humani generis vel reparandi gratia fuit: in quo beneficia ſua quæ ab initio dederat, ſic ſemper dilexit, vt noſtris malis licet offenſus pronior ſemper ad indulgentiam foret, quàm ad vindictam. Inde eſt quod damnationis noſtræ proſcriptionem quam primi parentis tranſgreſſio miſerabiliter in poſteros tranſfuderat, euacuare diſponens, carnis noſtræ morticinium ſuſcepit, per quam immortalis moriendo captiuitatis noſtræ cauſam ſoluiſſet. Inde eſt quod reparatam humanæ originis dignitatem ſciens ſemper diabolū inuidere & nequitiæ ſuæ arte quærere, qualiter hominem à ſui voluntate conditoris auerteret, & antiquæ perditioni ſi fas eſſet, obnoxium redderet, defectum noſtræ fragilitatis miſeratus aduerſus quotidianas noſtræ prolapſionis offenſas ſacrificii placabilis nobis prouidit expiamenta, vt quia corpus ſuum quod ſemel pro nobis offerebat in pretium, paulo poſt à noſtris viſibus ſublaturus fuerat in cœlum, ne ſublati corporis fraudaremur præſenti munimine, Corporis nihilominus & ſanguinis ſui pignus ſalutare nobis reliquit, non inanis myſterij ſymbolum ſed compaginante ſpiritu S. Corpus Chriſti verū, quod quotidiana veneratione ſub viſibili creaturæ forma inuiſibiliter virtus ſecreta in ſacris ſolennibus operatur. De quo ſub hora paſſionis ſuæ ipſe familiaribus ſuis ait *Hoc eſt Corpus meum*, & paulo poſt *Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti qui pro vobis fundetur*. Et alibi *qui manducat meam Carnem & bibit meū ſanguinem in me manet & ego in eo*. Quâ veri Magiſtri authoritate animati dum Corpori & ſanguini eius communicamus audenter fatemur nos in corpus illius transfundi & ipſum in nobis manere: in nobis ipſum manere dico, non ſolum per concordiam voluntatis: ſed etiam per naturæ vnitæ veritatem. Si enim *Verbum Caro factum eſt*, & nos verè verbum Carnem cibo Dominico ſumimus, quomodo non naturaliter Chriſtus in nobis manere exiſtimandus eſt, Qui naturam Carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit & naturam Carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit? ita ergo in Deo ſumus, quia & in Chriſto pater eſt, & Chriſtus in nobis eſt.

Cum verò in re omni ſint erga nos inæſtimabiles Diuitiæ Dei adeo vt Maieſtate abſcondita corruptibile pro nobis Corpus indueric, contumeliis & paſſionibus ſubdiderit, quo opem ferret aſſumpto homini, quid indignum Deo iudicari poteſt, qui vterum Virginis ſubiit, ſi virginibus creaturis infunditur? quæ licet ſimplicis naturæ paulo ante proferant imaginem, poſtmodum cœleſtis verbi ſanctificatione inſpirata Maieſtas vera diffunditur & quæ ſubſtantia panis & vini apparebat exterius, iam Corpus Chriſti & ſanguis fit interius. Guſta igitur & vide quàm ſuauis cibus & perguſta quid ſapit. Sapit, ni fallor cibum illum Angelicum habentem intra ſe myſtici ſaporis delectamentum, non quod ore diſcernas, ſed quod affectu interiori deguſtes. Exere palatum fidei, dilata fauces ſpei, viſcera Charitatis extende, & ſume panem vitæ interioris hominis alimentum, non arte Piſtoria fermentatum, ſed incarnatæ deitatis vitale pulmentum. Sume nihilominus vinum non ſordido cultore calcatum, ſed de torculari crucis expreſſum. Guſta inquam cœleſtis ferculi ſuauitatem, ſed ne nauſees terreni germinis ſaporem: de fide etenim interioris hominis procedit diuini guſtus ſaporis, dum certé per ſalutaris Euchariſtiæ infuſionem influit Chriſtus in viſcera animæ ſumentis, quem Diua mens caſtis penetralibus in ea videlicet forma

„ suscipit, quâ sub ipsa recondati mysterij reuelante sibi præsentem intuetur, „ infantem videlicet materno in gremio aut cunis puerilibus iacentem, aut ara „ crucis immolatum, aut sepulchro quiescentem, aut certè calcata morte resur- „ gentem, siue supra cœlos euectum in gloria Patris sublimem. Iuxta quas spe- „ cies Christus gratum communicantis intrans habitaculum, tot, vt ita dicam, sua- „ uitatis odoribus mentem reficit, quot formis intimæ reuelationis oculus medi- „ tantis eum meruerit intueri.

„ Nec vanum tibi videatur, quod iuxta animæ desiderantis intuitum dicimus „ Christum formari intra Præcordia communicantis, cum non nescias Patres no- „ stros veteris eremi solitudinem peragrantes Angelicis pastibus refectos, quibus „ imber fœcundus cibum vnicolorem sed diuersi saporis intulit, & iuxta singulo- „ rum appetitum infundebat saporis varii oblectamenta, vt quidquid auiditas con- „ cupisceret, occulta Largitoris dispensatio subinferret. Quibus præbebat gustus „ quod ignorabat aspectus, quia aliud erat quod videbatur, & aliud quod sumeba- „ tur. Desiste igitur mirari, quod legis Manna sub vmbra signabat, hoc Dominici „ Corporis p[illegible] patefacta, in quo deifica Maiestas miseranter nostræ in- „ firmitati co[illegible], vt quo alimenti genere corpora aluntur humana, idem in „ corpore sen[illegible]piat, sed Deus in pectore proficiat, sicut ipse ait. *Qui man-* „ *ducat me, ipse viuit propter me, Hic est Panis qui de Cælo descendit. Non sicut mandu-* „ *cauerunt Patres vestri Manna in deserto & mortui sunt, qui manducat hunc panem, vi-* „ *uet in æternum. Et panis quem Ego dabo, Caro mea est pro mundi vita.*

„ Iamiam procul remouendus est lubricæ scrupulus dubietatis, cum is qui est „ author muneris, testis est veritatis. Dubitari etenim nefas est ad cuius nutum „ cuncta subitò ex nihilo substiterunt, si pari potentia in spiritualibus sacramentis „ terrena materies & generis sui meritum transcendens in Christi substantiam com- „ mutetur, cum ipse dicat *Hoc est Corpus meum,* & paulo post. *Hic est sanguis meus.* „ Sed hanc Dei possibilitatem æstimatio humana non capit nisi te ipsum quicumq; „ esdiscutias qualiter de massa perditionis factus es in populum acquisitionis, & de „ vase iræ prodisti vas misericordiæ, vt qui paulo ante fueras alienus à vita, pete- „ grinus à venia, subitò initiatus Christi legibus [illegible]bus mysteriis innouatus in „ Corpus Ecclesiæ non naturæ priuilegio, sed fi[illegible] transisti, nullo malis cor- „ poreæ additamento, ne ipso maior factus es [illegible] quantitatis augmento. „ In exterioribus idem, in interioribus longè [illegible]que de seruo filius effe- „ ctus prauitate vilitate deposita nouam subito [illegible] dignitatem, vt non solum „ hæres, sed Corpus Christi factus Deum in corpore tuo portares. Quæ res tan- „ tæ nouitatis, tantæ dignitatis, tam subitæ mutationis pretium? vide in omnibus „ misericordiæ cœlestis artificium, vide regenerantis gratiæ mirabile sacramen- „ tum, & aduerte in istis imperiosum verbi operantis opificium, cuius nutu rerum „ elementa de nihilo in hanc mundi formam mirabili ordine compaginata inex- „ plicabilem eius potentiam ipsa suæ pulchritudinis specie testantur. Si ergo „ Deum omnia posse credis, ex hoc consequitur, vt credas, nec humanis dispu- „ tationibus discernere curiosus insistes. Si creaturas quas de nihilo potuit create „ has ipsas multo magis valeat in excellentioris naturæ dignitatē conuertere & in „ sui Corporis substantiam trans-fundere. Multo magis dico non quod infirmioris „ potentiæ in rebus creandis quam immutandis fuisset. Sed humanæ opinioni „ vsuale, non diuinæ rationi comparabile. Ideo fides præ omnibus bonis sum- „ mum meritum est: hæc te inducat ad credendum, te consecrantis potentia robo- „ ret ad sumendum: promittit dignè sumentibus beatæ spem immortalitatis: Iu- „ dicium minatur indignis, vt est istud Apostoli. QVI MANDVCAT ET BIBIT „ INDIGNE, IVDICIVM SIBI MANDVCAT ET BIBIT. Quo multi scelerum suorum „ conscientiam perhorrentes attentius, se longè faciunt à sacramento vitæ, non „ attendentes quàm terribiliter Dominus comminatur dicens. NISI MANDVCA- „ VERITIS CARNEM FILII HOMINIS ET BIBERITIS EIVS SANGVINEM, NON HA- „ BEBITIS VITAM IN VOBIS. Quod alternantium causarum iudicium intuenti- „ bus summa vigilantia est adhibenda, vt emendatis actibus nec indignè su- „ mant, nec perniciosè refugiant.

Eodem anno 4 id. April. in cœna Dom. obit Notgerus Episcopus Leodensis vir omnium scientiarum genere cumulatissimus & Doctorum virorum amantissi-

mus scholarum Leodiensium instaurator & Ecclesiasticæ disciplinæ reparator. Ei successit Baldricus de Los vir quoque de litteris meritissimus. Obiit quoque eodem anno pridie Kal. Nou. Herigerus Abbas Lobiensis vitâ scientiâ & clarus, Norgero carissimus & familiarissimus, cuius nempe opera non solum in Domesticis vel Ecclesiasticis rebus, sed in Palatinis quoque negotiis, quorum tunc temporis præcipuus erat executor, vt legitur in chronico Lobiensi, vsus semper fuerit. Scripsit ille Gesta Pontificum Leodiensium; item metrico stylo vitam S. Vrsmari: scripsit & ad Hugonem Epistolam de quibusdam quæstionibus & alia multa, quæ in vulgus non emisit. Scripsit etiam sub sua & Adelboldi clerici Leodiensis, deinde Vltrajectensis Episcopi persona Dialogum de dissonantia Ecclesiæ, de Aduentu Domini: prætereà in eodem Chronico Lobiensi ita legitur. *Congessit etiam contra Ratbertum multa Catholicorum Patrum scripta de corpore Domini.* Is est Ratbertus Paschasius Corbeiensis, de quo ad 1. seculum: contra quem si Herigerus scripsit, alterutrum in fide errasse necesse est. 1008.

Ad annum 1008. legitur in libello de gestis Abbarum Gemblacensium Burchardum Wormatiensem Episcopum, virum cum Episcopali honore non indignum, tum pro inuenilis ætatis feruore litterarum studiis vnicè intentum, Baldrico iuniori Leodiensium Episcopo cuius contubernalis & amicus in Palatio Othonis III. fuerat, mandasse, vt sibi virum aliquem litterali scientia præditum dirigeret, cuius ope & doctrina ipse in Scripturarum diuinarum eruditione proficere valeret. Missum vero à Baldrico Olbertum Monachum Lobiensem Parisiensis olim Academiæ, postea Carnotensis scholæ alumnum, quo adiutore Burchardus veteres Ecclesiæ Canones in vnum volumen congessit viginti libris distinctum. Qua de re sic habetur in prædicto Chronico. *Quantum autem virtanta authoritatis* (Burchardus) *ex Olberti doctrina profecerit, ex actibus eius æstimandum erit, de quo satis constabit, quod illa ætate in scripturarum eruditione vnicè claruerit; quod vel in hoc satis probari poterit, quod opus S. Ecclesiæ nimis vtile elaborauit, dum Olberto dictante & Magistrante Magnum illud Canonum volumen centonizauit, & quasi collectis floribus omniformis generis de Prato scripturarum coronam pretiosiorem auro & topasio in edito [...] collocauit.* Eiusdem operis quod Burchardicum appellatum, est meminit [...] ad hunc annum. Hinc aliqui ducunt post Carolum M. Disciplinæ iu[...] primordia quam deinde Gratianus circa an. 1150. in scholas induxit, r[...] Epitom en canonibus, quos Burchardus & Iuo Carnotensis Magnis vo[...] collegerant: sed eos non parum [...]pisse à Doctis arguitur.

Nec omittendum videtur hocce tempore, quo Sergius IV. Pontifex Ro. sedem Romanam tenebat, tenere autem cœpit an. 1007 & sedit annis 2. & mensibus 6. Normanos duce Vuilhelmo Siciliam occupasse, Sarracenos ex Italia expulisse, Græcos ex Apulia & Hierosolymam vsque penetrasse. Cuius tamen expeditionis initium sumit Glaber Rodulphus à Rodulpho quodam Normanorum Duce, qui cum Richardo Principi suo displicuisset, e patria discedere coactus Romam ad Benedictum qui anno 1009. sedere cœpit, profectus fuerat. 1009.

Anno igitur 1009. Benedictus VII. aliis VIII. fit Pontifex Maximus seditque ann. vndecim. Et ad hunc annum notat Rodulphus rem memorabilem. Nimirum eum Christiani hisce temporibus loca Sancta Hierosolymitana magno concursu frequentarent, Iudæos Aurelianenses cæteris tumidiores & audaciores Robertum quendam Mellerensis cœnobii Fugitiuum ad Principem Babyloniorum misisse eum litteris Hebraico charactere exaratis & *pittaciolis ferri baculo insertis*, monentes vt sibi caueret a Christianis illis peregrinis, quibus in animo esset illum de statu suo deiicere. Ergo ille protinus aditus omnes occupat, templumque Hierosolymitanum diruit, vt de cætero peregrinandi occasionem desideriumque tolleretur. Tam subita persecutio terruit animos: at vbi compertum est id fraude Iudæorum factum, communi quasi consensu à toto orbe Christiano fugantur præter eos qui baptizati Christianam Religionem si non sincerè saltem publicè amplexi sunt. Robertus vero ille paulò post Aureliæ captus reique veritatem confessus iussu Regis igni traditus est extra ciuitatem & combustus. Hanc historiam fusè describit Ademarus. 1010.

Ad an. 1010. notat idem Ademarus Alduinum Episcopum Lemouicensem

Iudæos ad baptismum compulisse lege latâ, vt aut Christianam fidem profiterentur, aut ab vrbe discederent, & per vnum mensem Doctores diuinos iussisse eum Iudæis disputare, vt eos ex suis libris reuincerent : at tres tantùm aut 4. Christianos factos : cæteros cum vxoribus & liberis diffugisse, quosdam maluisse se ipsos ferro iugulare, quàm baptismum suscipere.

Legitur quoque in Chronico S. Maxentij vulgo Malleacensi, cœnobium Malleacense construi cœptum hoc anno impensis Vvilielmi Aquitanorum Ducis,
1012. magnisque reditibus & possessionibus ditatum: & ei regendo præfectum Ab-
Schola Rhemensis. batem Theodelinum.

Circa annum 1012. Richardus natione Francus in schola Remensi enutritus & imbutus in cœnobio Vitonensi apud Virdunum, Gall. *de Saint Venne*, scholas celebres instituit. Quo tempore Haymo Notgeri Leodiensis Episcopi discipulus sedem tenebat Episcopalem. In huius Richardi vita multa scribit Hugo Abbas Flauiniacensis ad laudem scholæ Remensis, quæ mihi non videntur prætereunda. Sic ergo habet.

Extitit Richardus nobilissima Francorum stirpe progenitus Patre... matre... & ab ipsis infantiæ rudimentis litteris liberalibus in Ecclesia S. Mariæ Remensis institutus. Quæ Ecclesia tanto tunc vernabat religionis decore, tot personarum nobiliorum & Religiosarum, quas ipsa in se educauerat, sibi applaudebat honesta numerositate & decenti honestate, vt religione ipsa præemineret omnibus Ecclesiis Belgicæ, formaque esset omnibus honestate viuendi recteque conuersandi in castitate, in scientia, in disciplina, in correptione morum, in exhibitione bonorum operũ. Probat hoc Domni & verè sancti Constantij Canonici eiusdem pia constans & fidelis constantia, itemque alterius Constantij imitanda & recolenda in pauperes laudabilis rerum suarum profusio & totius patrimonij dispersio. Quorum alterum ipsa sua commendat religio & opera misericordiæ: alterũ adeo pauperum prædicat miseratio, vt ipsi soli inuenti sint, qui tanti viri dũ deflent obitum, prædicant meritum, & dum funus illius grata sedulitate officiosi procurant, dũ ad Missæ solemnia quæ possunt pro requie eius munuscula offerũt, dum omnes insimul circa corpus aggregati suam deflent desolationem, & suam in tanti Eleemosynarij ingeminantes conqueruntur destitutionem, eius nimirum vitam miris laudibus extollunt & si quid humanæ naturæ vitio in eo corruptum est, id suis lachrymis tegunt & operiunt. Ideo autem horum constantiam ad exemplum fidelium hic inserimus, vt agnoscat qui legerit tot & tales viros in Palæstra S. Remensis Ecclesiæ, nec sine Magistris desudasse, nec sic solos euasisse carneæ molis carcerem, vt non reliquerint aliquos sui propositi testes & cooperatores, qui eorum & vestigia imitati & fidei virtutem sint amplexati.

In hac ergo Ecclesia Religiosæ indolis puer Richardus litteris traditur imbuendus, breui singula percurrit, quæ Magistrorum solertia percurrenda signauit. Cæpit iam altiora meditari, & quæ à Magistris non didicerat, viuacitate, & perspicacia docilis ingenij attentè rimari, vt agnosceretur ab omnibus magni eum futurum esse præconij, quem sic commendabat acumen intellectus, secretorum & mysteriorũ capax cooperante & præcedente gratia Dei. Transiuit itaq; in eadem vrbe proficiens vsque ad perfectam incrementorum ætatem, & qui erat acer ingenio statuit sibimet ipsi normam viuendi, recidens in se noxia quæ in aliis solerti vigilantia reprehendebat. Probat hoc religiosa eius vitæ conuersatio, & continuata malorum redargutio, qua tantum abundabat animi eius directa simplicitas, vt pro zelo Dei & æmulatione iustitiæ Præcentoris & Archidiaconi ei officium committeretur & Magisterio eius dispositio Remensis Ecclesiæ traderetur: cui officio quam strenuè quam prudenter quam soletter inuigilauerit, ne nimij fortasse laudando inueniamur, silere decreuimus. Maximè cum & silentium ipsum laus eius sit.....hoc nos Rodomi positi à viris Religiosis audiuimus qui & ipsi se fatebantur audisse ab Hugone cognomento Grammatico viro strenuo & Religioso Rothomagensis Ecclesiæ Archidiacono, qui Remis in Ecclesia S. Mariæ præsens ad fuit, quando hæc gesta sunt.

Richardus iste paulo post Monasticum habitum sumpsit apud S. Vitonum tum Abbate Fringenio, absque licentia & permissu Archiepiscopi Remensis scilicet Arnulfi, Lotharij Regis, qui à Carolo Caluo quintus, fuit filij, de quo ad superius

ſuperius ſeculum ſatis multa retulimus. Poſt Fingenium autem anno 1004. ad Abbatiæ regimen aſſumptus eſt: paulo poſt vero tam longè lateque fama eius propagata eſt, vt ex omni Neuſtria, Auſtraſia, Francia & Burgundia ad eum concurſus fieret atque ad eius ſcholas omnis Doctrinæ & virtutis frugibus refertas. Qua de re ſic habet idem author.

Fiebat ad eum grandis vndecunque concurſus, alij eius ſe ſubdebant Magiſterio, poſtpoſito mundi fallentis lenocinio. Alii filios ſuos ei offerebant erudiendos, vt videretur iam Monaſterium eius Monaſteriis Nitriæ vel Ægypti conferendum pro numeroſitate fidelium illò confluentium, qui velut apes ad aluearia vndique aduolabant, diuerſis virtutum ſpeciebus onuſti mentes, vt illæ mellis & ceræ indiſcretas cruribus & pedibus ſubuehunt qualitates. O quales & quanti viri eius claruerunt Magiſterio! quàm pretioſa & deuota Deo ei congregatio Doctrinis eius tradita & exercitio arctioris propoſiti ad vnguem informata! Probant hoc Galliæ & Germaniæ Pontifices, Duces & Comites amore Chriſti feruentes, qui ex Monaſterio & diſcipulatu eius Monaſteriis quæ habebant aut Patres præficiebant, ſub tuitione tamen eius & diſcipIina, aut ſi patres inde habere nequirent, quos de ſuis patres facere deligebant, Virduni primo probandos, inſtituendos, & morigerandos dirigebant, Ex quibus nos licet iuuenes & modeni, plures religioſos & in omni Theoria probatiſſimos vidimus viros Angelica facie & habitu reuerendos. Vt ex inſtitutione Diſcipulorum pateſceret, quantæ religionis, grauitatis & perfectionis eorum Magiſter fuiſſet, cuius eruditionis decus in Diſcipulorum clarebat moribus.

Vno verbo huiuſce viri fama tantopere inclaruit, vt à multis Magnatibus & Proceribus Eccleſiaſticis aduocatus ſit ad regenda & reformanda cœnobia, quæ à priſtina virtute & regula deflexerant. Baldricus Epiſcopus Leodienſis Cœnobium Lobienſe; Rogerius Catalaunenſis Monaſterium S. Petri; Robertus Rex Francorum Abbatiam Corbeienſem, Balduinus Comes Flandrenſis quàm plures Abbatias ei commiſit regendas & reformandas, S. Petri Gandenſis, S. Amandi, S. Bertini, S. Richarij, S. Iudoci: Gerardus denique Atrebatenſis Cœnobium S. Vedaſti.

Sed vt ad ſcholam Remenſem redeamus, in ea Geruinus Abbas deinde Centulenſis educatus fuit, in eaque ſtudiis vacabat an. 1030. & de eo ſic habet Chronicon Centulenſe l. 4. c. 13. *à primæuo æuo litterarum ſtudiis imbuendus in Eccleſia S. Mariæ noſtratis Galliæ Hierarchæ, vbi eo tempore famulabatur Domino Clerus vere clarus, traditus eſt.* Et c. 14 dicitur fuiſſe Remenſis Eccleſiæ Canonicus, qui poſtea abiecto Canonicatu ſe conuertit ad B. Richarium, ibique Monachus, deinde Abbas factus eſt.

Anno 1013. Henricus iam ante à Germanis Imperator nominatus & creatus, à Benedicto conſecratur & confirmatur. Huiuſce viri laudes prædicat Hugo Abbas Flauiniacenſis. Eum enim ait verè fuiſſe Catholicum & religionis amatorem præcipuum, eiuſque ſub Imperio ſalutem fuiſſe mundo & gloriam: inter cæteros eum habuiſſe præcipuos amicos Odilonem Cluniacenſem Abbatem, Wilielmum S. Benigni Diuionenſis, & Richardum Vitonienſem. 1013.

Anno 1014. obiit Morardus San-Germano-Pratenſis, qui vt habet Continuator Aimoini Eccleſiam B. Germani à Paganis ter incenſam euertens à fundamentis nouam reædificauit, turrim quoque cum ſigno aliaque multa conſtruxit. Illi ſucceſſit Ingo Regiæ vir proſapiæ, Roberti quondam in ſchola Gerberti condiſcipulus, vt notat Helgaldus, Abbas prius S. Martini Maſciacenſis & biennio poſt S. Petri Viui apud Senonas. Qua de re ſic legitur in Chronico S. Petri ad an. 1015. *In eodem anno mortuo Rainardo Abbate S. Petri Viui ſucceſſit ei Domnus Ingo Abbas S. Martini Maſciacenſis & S. Germani Pariſienſis conſanguineus Regis.* Obiit vero ille an. 1021. Vt habetur in eodem Chronico. Porro Rainardus ille Abbas multa quoque bona Cœnobio ſuo contulerat: nam vt ſcribit Monachus Antiſſiodorenſis in Chronico, illud ab imo renouauerat, & clauſtra Monaſterij cum domibus ad illud pertinentibus ex toto reædificarat, ſcholam in Cœnobio inſtruendis Monachis inſtituerat. *Monachos, inquit, regulari tramite inſtruens liberalibus Diſciplinis edocuit: ex quibus fuit quidam Odorannus Monachus ingenio ſubtilis cuius arte & induſtria eidem loco plurima bona prouenerunt.* Ille eſt Odoran- 1014.

nus, cuius extat breue Chronicum de rebus Francicis sui temporis. In eadem schola sub Rainardo Consanguineo educatus fuit Theodericus, quem Rex Robertus inde in Aulam euocauit & post mortem Fulconis Episcopi Aurelianensis, substitui curauit.

1015. Anno 1015. Leothericus Archiepiscopus Senonensis omnibus iniuriis à Rainaldo Comite Frotmundi filio affectus contumeliisque vexatus ciuitatem Senonensem occupar de consilio præsertim Reginaldi Episcopi Parisiensis & Roberto Regi tradit 10. Kal. Maias. Adeo autem res ista latenter & prudenter perfecta, vt Rainaldus de nocte nudus euadere coactus sit. Hanc historiam sic legimus conscriptã in Chronico S. Petri Viui. Mortuo Frotmundo Senonum Comite & sepulto in capitulo S. Eraclij successit ei Rainaldus filius eius nequissimus qui persecutionem intulit Ecclesiis Christi & Leotherico Archiepiscopo, in tantum vt etiam, quod dicere & audire horribile est, quando ille diuinum officium celebrans vultumque dans populo salutabat, ille vultum auertens in posterioribus suis ei pacem offerebat. Nonnunquam in faciem eius spuebat, homines eius interficiebat, eumque modis omnibus iniuriabat. Ea propter consilio Rom. Pontificis, Benedicti, & Abbatis Ecclesiæ Cluniacensis Oidilonis, nec non suffraganeorum Episcoporum & optimorum Procerum præcipuéque Rainaldi Parisiensis Episcopi anno ab incarnatione Christi 1015. 10. Kal. Maij ciuitatem Regi Roberto tradidit. Ipse vero Comes fugiens nudus euasit. Frater eius Frotmundus & quidam milites vrbis turrim defenderunt multis diebus. Quos tandem Rex cepit, & victus pietate viuos abire finit. Frotmundum autem Aurelianis in carcere transit, vbi obiit.

Res hæc plurimis flagitia Comitis ignorantibus visa est admodum tyrannica & crudelis, multosque Franciæ Proceres aduersus Regem excitauit & commouit, & præsertim aduersus Episcopos, qui consilium eiusmodi Regi & Leotherico suggesserant, in quibus etiam compertus est fuisse Fulbertus, nec ipse dissimulauit sic scribens ad Gualerannum & Gualterium Comites. Sciatis Fratres, quia Rex Robertus bene facit, cum Christianos adiuuat & Hæreticos damnat. Et ad hoc debent eum adiuuare & confortare mecum omnes sui fideles: quia hoc ministerium eius est, per quod saluus esset debet. Sciatis iterum quod Archiepiscopus Senonensis requisiuit à me consilium quid deberet facere de Reginaldo Hæretico qui persequebatur Ecclesiam Dei. Et ego ei dedi tale consilium, quale ad suum ordinem pertinebat. Et ecce ego mitto vobis vtrumque scriptum & complanctum suum & cõsilium meum, quod dedi ei secundum ordinem suum. Si quis autem falsarius dicat, quod ego alterum ei consilium deinceps vel scripserim, vel dixerim, vel mandauerim, rogo vt me sicut patrem vestrum spiritualem defendatis, quia fiducialiter hoc facere potestis.

1016. Ad an. 1016. legitur in Chronico breui S. Dionysij edito in lucem per Lucam Dacherium obiisse Reginaldum Parisiensem Episcopum. At in tabulis antiquis Vindocinensibus eius obitus notatur ad an. 1020. 8. id. Ian. fuisseque Lutetiæ sepultum. Is erat Burchardi Melidunensis & Corboliensis Comitis filius, qui Fossatensem Abbatiam instaurauit, dotauit & per Maiolum Cluniacensem Abbatem reformauit, vt ante diximus. Antequam autem Reginaldus ad Episcopatum promoueretur, Franciæ Cancellariatum gerebat, eique in hoc munere successit Frãco postmodum etiam futurus Parisiensis Episcopus. Reginaldo successit Albertus, qui & Ascelinus dictus, Canonicus eiusdem Ecclesiæ, sed parum vt videtur, Episcopali munere dignus: vnde ægritudine ductus illud abdicauit sibique successorem à Rege substitui postulauit: postmodum abdicasse pœnitens, vt Franconem delectum vidit, repetere voluit, sed incassum. Extat Fulberti ad ipsum Epistola qua se purgat infidelitatis crimine sibi ab eo obiecto, quod nimirum abdicationis consilium, cuius eum conscium fecerat, detexisset & propalasset cum Leotherico Archipræsule Senonensi: talis autem est ad eum Epistola.

Venerabili Fratri & Domino Consacerdoti suo A. Fulbertus. Absit Frater, vt credatur verum esse quod scripsisti, meum Archipræsulem & me tuam confessionem publicasse: non est enim verum, tuque dum talia scribis, bene me-

ritis de te ingratus es & iniustè contumeliam facis. Si qua enim honesta tua nouimus aut sperauimus, fideliter ea publicauimus ad testimonium tuæ probitatis contra illos maximè qui discessionem tuam ab Episcopatu auaritiæ vel ignauiæ vel turpitudini adscribere nitebantur. Siquæ vero occulta, quæ pœnitēda forent, nostræ fidei credidisti, cautè celata sunt. At si talia confessus es quæ & prius & postmodo ore vulgi ventilata sunt, ea nos occultare nequiuimus. Comperi autem ex litteris tuis tibi molestum esse, quod te Monasticæ vitæ diximus amatorem. Quod quia nocere non intelligo, molestum esse demiror. Amor namque religionis Episcopali gradu quem repetis, dignum te potius quam indignum efficeret, si nihil aliud impediret. Verum autem sit, vel quidquid sit quod impediat, sagacitatem tuam non arbitror ignorare, si quædam grauis causa quam dissimulas, non obstaret. Ea est huiusmodi. Si de repetendo Episcopio querimoniam incipere velis, non satis apparet cui eam iure intendere possis. Nullus enim te expulit. Nullus Cathedram tuam te renitente peruasit. Sed tu temet vltro causa ægritudinis, vt aiebas curam Episcopalem simul & Cathedram reliquisti, vt perhibent: & siue Franconem tunc Decanum Parisiensis Ecclesiæ, siue quemlibet alium subrogari tibi verbis & scriptis à Rege petisti. Quod si ita est, & sic tibi consequenter substitutus est Franco eligente clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Rom. Pontificis per manum Metropolitani Senonensis, fulcitur vtrique substitutio & consecratio eius, fauore quoque & authoritate B. Gregorij Papæ, qui scriptis suis sicut nulli Pontificum non petenti pro qualibet ægritudine succedendum fore docuit, ita voluntariè renuncianti sedi suæ successorem nullo modo denegauit. Si quid aliud est, quare te Episcopatu carere oporteat, tute noueris. Sin autem, tanti nobis hoc esse videtur, vt te facere valeat recuperationis exortem. Quapropter desine curiosos instigatores audire: desine Reges & Principes inefficacis querimoniæ tædiosis scriptitationibus fatigare, & Ecclesiæ Parisiensi te importunè obtrudere velle, quæ vt fatetur nec Patronum te habuisse gauisa est, nec doluit amisisse. Quippe cum neque ex præsentia tua Doctrinæ profectum, neque ex absentia sensert detrimentum. Viue memor nostri.

Eodem anno obiit Bruno de Rociaco ex Clerico Remensis Ecclesiæ factus Episcopus Lingonensis, vir omnium Historicorum illius temporis scriptis celebratissimus, præsertim vero Chronico Benigniano, vbi dicitur in eleemosynis largus, in vigiliis sedulus, in oratione deuotus, in Charitate perfectus, in humanitate profusus, in sermone paratus, in conuersatione sanctissimus: irreuerentibus terribilis aspectu, metuendus seueritate, reuerendus incessu, venerandus benignitate. Multa Monasteria reparauit, disciplinis & litterarum exercitio instaurauit, Guilielmo Abbati S. Benigni Diuionensis in omnibus adiutor fuit. Illi in Episcopatu successit Lambertus Patria Lingonicus & Lingonicæ vrbis Præpositus, vir nobilissimus & eloquentissimus, cæterarumque artium ornamentis conspicuus, Gerberti in ciuitate Remensi olim Discipulus.

Eodem anno Robertus Rex veritus ne forte morte præuentus non posset sibi successorem designare, atque ideo ne Regnum in dissidia, aut in alienam manum relaberetur, cogitauit de assumendo Hugone maiore natu filio in consortem Regni: quam mentem cum aperuisset Regni Proceribus, non habuit eum assensum quem sperabat, ob tenellam nimis Hugonis ætatem, quæ vix decennis erat. Verum Constantiæ Reginæ precibus inductus eum Compendij in Regem coronari fecit.

Hisce temporibus non modo Academia Parisiensis viris doctis abundabat, sed & celebris quoque erat schola Aurelianensis, & studiorum tam diuinorum quàm humaniorum exercitiis florebat, quia Rex frequenter Aureliam inhabitabat, in qua natus & sacro lauacro perfusus fuerat, ibique Palatium magnificum extruxerat. Professores tam in Theologia quam in Artibus tum ibi percelebres erant quatuor inter cæteros: Theodatus, Stephanus, Lisoius & Heribertus: quorum iste Præfectus erat ac Rector, seu vt tum vocabant, Capital Scholæ S. Petri cognomento Pvellaris. Contigit autem nescio quo malo seculi Genio, vt illi in diuersas hæreses abierint, tam circa mysterium Eucharistiæ, quæ quæstio, vt supradictum est, iam in scholis agitari cœperat: quàm circa Baptismum,

remiſſionem Peccatorum, Iudicium extremum, & alia eiuſmodi. Originem mali refert Glaber Rodulphus l. 3. c. 8. ad mulierem quandam Italam, quæ cum per aliquod temporis ſpatium Aureliæ demorata fuiſſet, cœpit inſanias ſuas in vulgus ſpargere de mundi adminiſtratione & Prouidentia diuina, de Iudicio Generali, & aliis quæſtionibus Theologicis. Hinc eius fama volat: atque etiam inter viros Doctos de eius aſſertionibus oriuntur contentiones & concertationes: aliis quidem vera aut probabilia, aliis falſa & delira eam docere aſſerentibus. Ita dum ingenio ſe quiſque ſocium vincere putat, deliramentis mulierculæ turpiter infatuantur, primùm quidem occultè radices agente hæreſi, deinde in perditionis ſegetem malè pullulante.

Capita autem huiuſce hæreſeos hæc præcipua fuiſſe commemorantur. Deliramenta eſſe quidquid in veteri & nouo Teſtamento certis ſignis ac prodigiis veteribuſque teſtibus de Trina vnaque Deitate beata confirmat authoritas. Cœlum & terram extitiſſe ab æterno abſque authore originis. Peccatorum nullam eſſe vindictam nec pœnam. Opera pietatis & iuſtitiæ laborem eſſe ſuperfluum, præmioque caritura. Præterea Chriſtum non eſſe de Virgine natum. Non pro hominibus paſſum. Non in ſepulchro poſitum, nec ex mortuis reſurrexiſſe. In baptiſmo nullam eſſe ſcelerum ablutionem: neque Corpus & ſanguinem Chriſti ſumi in Euchariſtia.

Talis autem hæreſeos turpiſſimâ labe infecti ſunt decem Canonici S. Crucis Aurelianenſis: ſed eorum præſertim anteſignani duo Liſoius & Heribertus: *quorum vnus*, inquit Rodulphus, *Liſoius in Monaſterio S. Crucis Clericorum clariſſimus habebatur: alter idem Heribertus S. Petri Eccleſiæ cognomento Puellaris* CAPITALE SCHOLÆ TENEBAT DOMINIVM. Qui, quandiu res latuit, tam apud Regem quam apud Palatinos Proceres, ſummam obtinuerant amicitiam, inquit idem Author. Non erat autem facile eorum errorem detegere, quia ipſi venenum ſuum cautè prudenterque propinabant, ſanæ doctrinæ immiſcendo. At poſtquam nonnullos e ſuis auditoribus, quos ſagaciores & ingenioſiores reputabant, eiuſmodi nouitatibus delectari agnouerunt, tum apertius mentem explicarunt multoſque ita infecerunt, donec tandem opera Herberti cuiuſdam Normani Clerici, qui ad illorum ſcholas venerat, & Arefaſti Nobilis quoque Normani ſollicitudine detecta eſt eorum hæreſis, vt legitur in Geſtis Synodi Aurelianenſis à Roberto Rege in eam rem habitæ an. 1017. extatque in 2. tomo Spicilegij D. Lucæ Dacherij Monachi & Bibliothecarii San-Germano-Prarenſis pag. 670. vnde hiſtoriam ſequentem depromimus.

„ Rurſum quoque duxi dignum memoriæ tradendum de præfato viro, ſcilicet „ Arefaſto, quomodo in Aureliana vrbe diuina ope ſuique ingenij ſalubri acumi- „ ne hæreticam prauitatem latenter pullulantem iam iamque per Galliarum Pro- „ uincias nefandi erroris venena exitialia propinantem non ſolum deprehenderit, „ ſed etiam omnino compreſſerit. Erat enim de genere Comitum Normanorum „ eloquio nitidus, conſilio prouidus, bonis moribus comptus ac idcirco legatio- „ nis officio tam apud Francorum Regem, quàm apud Proceres notiſſimus extitit. „ Hic in domo ſua quendam Clericum habuiſſe dicitur, nomine Herbertum qui „ lectionis gratia Aurelianam vrbem adire decreuerat. Verum dum veritatis Au- „ thores quærere ſatageret, cœco itinere in totius hæreſis barathro dilabitur. Nam „ ea tempeſtate in eadem ciuitate duo Clerici Stephanus & Liſoius apud omnes „ ſapientia clari, ſanctitate ſeu religione magnifici, eleemoſynis largi, opinione „ habebantur vulgi. Eoſdem memoratus experiit Clericus, & paruo temporis „ interſtitio docilis Diſcipulus cum Diuini verbi dulcedine ab eis debriatur mor- „ tifero nequitiæ hauſtu, qui dementia errore Diabolico irretitus totius diuini- „ tatis expers ſapientiæ arcem conſcendiſſe ſe credidit. Qui Patriam repedans Do- „ minum ſuum, quem ſingulari affectu diligebat, ſubtilitate verborum in erroris „ viam ſeorſim admonendo ſecum attrahere cupiebat; teſtificans Aurelianam vr- „ bem præ cæteris vrbibus coruſcare luce ſapientiæ atque ſanctitatis lampade. In „ cuius verbis Dominus eius intellectuali auditu ipſum animaduertit à via iuſtitiæ „ deuium, & citò Comiti Richardo cauſam innotuit atque rogauit, vt Roberto „ Regi litteris peſtem in Regno eius adhuc latitantem, antequam propagaretur, „ patefacere, & vt Rex eidem Arefaſto ad expellendum eum opportunum auxi-

lium non denegaret. Itaque Rex insperata re attonitus mandauit vt idem vir cum clerico suo ad Aurelianam vrbem citò gressum dirigeret, pollicens omnimodis in hac re suum auxilium.

Cumque iubente Rege iter ageret, Carnotis deuenit Fulbertum venerabilem antistitem super hac re consulturus qui forte tunc aberat: nam Romam gratia orationis abierat. Tunc causa itineris cuidam sapienti clerico Ebrardo nomine Carnotensis Ecclesiæ Sacricinio innotuit flagitans sui consilij opem qualiter stare deberet in acie, & quibus armis se muniret contra multimodas artes diabolicæ fraudis. Qui sapienti vsus consilio, eum prædocuit, vt quotidie primo mane Omnipotentis opem quæsiturus Ecclesiam deuotus adiret, orationi incumberet, atque sacrosancta communione corporis & sanguinis Christi se muniret deinde fidenter ad audiendum hæreticam prauitatem signaculo S. Crucis protectus pergeret, nihil horum quæ ab eis audiret, contradiceret, sed simulato Discipuli vultu omnia tacitus, in domicilio pectoris conferret.

Igitur Aurelianis deueniens vbi edoctus fuerat, quotidie sacra communione ac supplici oratione munitus ad eorum doctrinam veniens adinstar rudis Discipuli vltimus intra domum Erroneorum assidebat. Cumque primum diuinorum voluminum exemplis eum & quibusdam rerum similitudinibus informarent, atque more perfecti Discipuli subdita aure intentum viderent, inter alias similitudines siluestris arboris similitudinem ei proferunt. Tractandus es à nobis, inquiũt, vt arbor siluestris quæ translata in viridario tandiu perfunditur, donec humo radicetur. Dehinc spinis & rebus superfluis emundatur, vt postmodum terræ tenus truncata surculo meliori inseratur ramusculo, quæ postmodũ fertilis sit mellifluo pomo. Itaque tu simili modo translatus de iniquo seculo in nostro sancto Collegio aquis perfunderis sapientiæ, donec informeris & gladio verbi Dei vitiorum spinis carere valeas ac insulsa doctrina tui pectoris ab antro exclusa nostram doctrinam à S. Spiritu traditam mentis puritate possis excipere. At ille de omni verbo quod proferebant, Deo semper gratias referebat. Vnde rati sunt eum conuersum esse in eum errorem, iam iamque suæ nequitiæ sentinam verbis diuinorum librorum antea coopertam securi aperiunt dicentes *Christum de Virgine Maria non esse natum. Neque pro hominibus passum. Nec vero in sepulchro positum, nec à mortuis resurrexisse: addentes in Baptismo nullam esse scelerum ablutionem. Neque sacramentum Corporis & Sanguinis Christi in consecratione sacerdotis. Sanctos Martyres atque Confessores implorare pro nihilo ducebant.*

Cumque hæc & alia execranda perditi & miserrimi homines à fœtido pectore euomerent, Arefastus sic ad eos dixisse fertur. Si in his quæ enumerastis, salus hominum quæ speratur, nulla vt dicitis, esse potest, à vobis obnixè rogo mihi aperire in quibus sperari poterit, ne meus animus in dubio positus citò cadat in desperationis ruinam. Procul dubio Frater, inquiunt, in Charybdi falsæ opinionis hactenus cum indoctis iacuisti, nunc verò erectus in culmine totius veritatis integræ mentis oculos ad lumen veræ fidei aperire cœpisti. Pandemus tibi salutis ostium, quo ingressus es per impositionem videlicet manuum nostrarum ab omni peccati labe mundaberis, atque S. Spiritus dono repleberis, qui videlicet scripturarum omnium profunditatem ac veram dignitatem absque scrupulo te docebit. Deinde cœlesti cibo pastus, internâ satietate recreatus videbis persæpe nobiscum visiones Angelicas, quarum solario fultus cum eis quo vis locorum sine mora vel difficultate cum volueris ire, poteris, nihilque tibi deerit in quo sapientiæ thesauri atque diuitiarum consistunt.

Interea Rex & Constantia Regina sicut vir memoratus mandauerat, ad vrbem Aurelianam cum Episcoporum Collegio venientes, die sequenti illo ipso suggerente omnis illa nequissima Congregatio simul per Officiales Regios de Domo vbi erant congregati, abstracti & in Ecclesiam Sanctæ Crucis ante Regem atque Episcoporum ac Clericorum cœtum adducti. Sed antequam ad conflictum veniamus, de cibo illo qui cœlestis ab illis dicebatur, quali arte conficiebatur, nescientibus demonstrare curabo. Congregabantur siquidem certis noctibus in Domo denominata singuli lucernas tenentes in manibus adinstar Letaniæ Dæmonum nomina declamabant donec subitò Dæmonem in similitudine cuiuslibet bestiolæ inter eos viderent descendere. Qui

„ statim vt visibilis illa videbatur visio, omnibus extinctis luminaribus quam „ primam quisque poterat mulierem quæ ad manum sibi veniebat ad abutendum arripiebat sine peccati respectu, & vtrum mater aut soror, aut Monacha haberetur, pro sanctitate & religione illius concubitus ab illis æstimabatur. „ Ex quo spurcissimo concubitu infans generatus octaua die in medio eorum copioso igne accenso probabatur per ignem more antiquorum Paganorum, & sic in igne cremabatur. Cuius cinis tãta veneratione colligebatur atque custodiebatur, vt Christiana Religiositas Corpus Christi custodire solet ægris dandum de hoc seculo exituris ad Viaticum. Inerat enim tanta vis Diabolicæ fraudis in ipso cinere, vt quicunque de præfatâ hæresi imbutus fuisset & de eodem cinere quamuis sumendo parum prælibauisset, vix vnquam postea de eadem hæresi gressum mentis ad viam veritatis dirigere valeret. De qua re parum dixisse sufficiat, vt Christicolæ caueant se ab hoc nefario opere, non vt studeant sectando imitari. Verum quia disgressionem fecisse videor, ad eadem modo quæ dimisi vertatur oratio, ac succincto cursu infidelium crudelitas transcurrendo peragatur, ne prolixior controuersiæ sermocinatio fastidium generet delicato lectori.

„ Igitur vt dictum est, illis introductis ante Regem & Episcoporum conuentum prior Arefastus Regem allocutus est dicens: Domine mi Rex vinctus miles sum Richardi tui fidelissimi Comitis Normaniæ & immeritus teneor & catenatus ante te. Cui Rex ita respõdit. Causam tui aduentus citò nobis indicas, vt ea cognita aut reus in vinculis tenearis, aut innoxius à vinculis dimittaris. Ad hæc ille respõdit. Audita sapientia & religione horũ qui vincti adstant mecũ ante te ad hanc Vrbẽ venire volui, vt exemplo bonorum operum atque doctrina eorum melioratus redirem. Hæc quidem causa est pro qua de Patria mea exire volui, & hanc vrbem perij. Quod si reatu aliquo pro hoc opere teneor, Præsules tibi assistentes videant & iudicent. Tunc Præsules dixerunt. Si sapientiæ ac Religionis modum quem ab his didicisti, nobis proferas, nostro iudicio facile dignoscetur. At ille ait, Regia Maiestas & vestra authoritas eis iubeat, vt quæ me docuerunt ipsi, ea coram vobis dicant quatenus audita à vobis aut digna laude habeantur, aut obliuioni tradantur. Quibus Rex atque Antistites cum iuberent, vt suæ fidei normam referendo patefacerent, totius veritatis inimici alia pro aliis dicentes intra suæ hæresis fœditatem nulla adyta introire volebant, sed vt serpens quanto plus in manibus stringitur, tanto amplius elabitur, ita & isti quo amplius concludebantur veritatis sermone, tanto magis labiliores videbantur effugisse. Tunc Arefastus videns quod redimerent tempus & sermonum clypeo festinarent obnubilare suæ fidei errorem, ad eos est conuersus dicens.

„ Veritatis Magistros non erroris habere putaui, dum constanter illam mihi Doctrinam quam saluciferam Euangelizabatis viderem vos docere, atque pollicebamini pro pœnis inferendis & etiam pro morte toleranda numquam eam esse à vobis denegandam, nunc verò oblita fide quam promisistis vt video, timore mortis ab illa doctrina longè vultis fieri meque adhuc rudem Discipulum in periculo mortis dimittere patuipenditis. Vnde Regiæ iussioni parendum est & obedire tantorum Præsulum authoritati oportet, vt in his quæ à vobis didici, si quæ sunt Religioni Christianæ contraria, istorum iudicio cognita quæ sequenda sunt & quæ respuenda agnoscant. Docuistis equidem me nullam in baptismo promereri veniam peccatorum, neque Christum de virgine esse natum, neque pro hominibus passum, neque verè sepultum, neque à mortuis resurrexisse neque panem & vinum quod super altare manibus sacerdotum S. Spiritus operatione effici videtur, sacramentum conuerti posse in corpore & sanguine Christi.

„ Cumque Arefastus vna voce perorasset, Guarinus Beluacensis Præsul interrogauit Stephanum & Lisoium, qui huius erroris videbantur esse Magistri, si ita sentirent & crederent quæ ab Arefasto erant memorata. At illi cum Diabolo in inferno iam mansionem paratam habentes vera esse memorata & ita se sentire ac credere constanter asserunt. Quibus cum Præsul diceret voluisse Christum nasci de Virgine quia potuit, & pro nostra salute pati in humanitate vt tertia die deuictâ morte resurgeret in sua deitate, nosque doceret esse resur-

recturos in reformatione, vipe:ino ore reſponderunt dicentes, Nos neque interfuimus, neque hæc vera eſſe credere poſſumus. Ad hæc Præſul eos inquit interrogans. Carnales parentes habuiſſe creditis, an non? cumque ſe credere aſſererent, Præſul reſpondit. Si ex parentibus vos eſſe procreatos creditis cum non eratis, ante ſecula Deum de Deo genitum ſine Matre in fine temporis S. Spiritus obumbratione de Virgine natum cur credere reſpuitis? At illi dixerunt, quod natura denegat, ſemper à creatione diſcrepat. Quibus præſul reſpondit dicens. Antequam quidquam fieret per naturam non creditis per filium Deum Patrem feciſſe omnia ex nihilo? cui alienati à fide dixerunt.

Iſta illis narrare potes qui terrena ſapiunt atque credunt figmenta Carnalium hominum ſcripta in membranis animalium. Nobis autem qui legem ſcriptam habemus in interiori homine à Spiritu S. & nihil aliud ſapimus, niſi quod à Deo omnium conditore didicimus, incaſſum ſuperflua & à diuinitate deuia profers. Idcirco verbis finem impone & de nobis quidquid velis facito: iam Regem noſtrum in cœlis regnantem videmus, qui ad immortales triumphos dextera ſua nos ſubleuat dans ſuperna gaudia.

Cumque ab hora diei prima vſque ad horam nonam multifariam elaborarent omnes, vt illos à ſuo errore reuocarent, & ipſi ferro duriores minimè reſipiſcerent, iuſſi ſunt ſinguli ſacris veſtibus indui in ſuo ordine, ſtatimque ab Antiſtitibus à proprio honore ſunt depoſiti, & Rege iubente, Conſtantia Regina ante valuas Baſilicæ ſterit, ne populus eos intra Eccleſiam interficeret, & ſic de gremio S. Eccleſiæ eiecti ſunt: deinde extra ciuitatis educti muros in quodam tuguriolo copioſo igne accenſo præter vnum Clericum atque vnam Monacham cum nefario puluere, de quo ſupra diximus, cremati ſunt. Clericus enim & Monacha diuino nutu reſipuerunt.

Talis fuit finis inſanorum illorum Doctorum, qui nec precibus amicorum, nec minis Regis, non exhibitione tormentorum terreri & commoueri atque ad ſaniorem mentem adduci potuerunt. Quippe Robertus cum eſſet omnium Principum clementiſſimus, ac Litteratorum virorum amantiſſimus, experiri primum voluit exhibita ſpecie tormenti, num eos poſſet à deteſtanda & nefaria hæreſi abducere, ob idque iuſſit accendi rogum extra vrbem in eorum conſpectu, at illi nihil inde territi cum ducerentur, hilari vultu & intrepide properarunt aientes ſe illæſos inde exituros, immanitatemque tormentorum ſanctitate vitæ ſuperaturos. Itaque veritus Princeps ne ficta eorum conſtantia multorum animos deluderet & moueret ad miſerationem, ſeriò ſententiam executioni demandari iuſſit, eoſque ad rogum rapi in quem coniecti ſunt eorum tredecim & flammis abſumpti. *Qui cum iam cœpiſſent acrius aduri*, inquit Glaber Rodulphus loco citato, *cœperunt voce qua poterant ex eodem igne clamare ſe peſſimè deceptos arte Diabolica nuper de Vniuerſorum Deo ac Domino male ſenſiſſe & ob hanc ab eiſdem illatam ei blaſphemiam illos temporali atque æterna vltione torqueri. His vero plures e circumſtantibus auditis humanitatis pietate permoti accedentes, vt vel ſemiuiuos ab igne eriperent minimè valuerunt, quoniam vindice flamma conſumente illos, continuo in puluerem ſunt redacti. Si qui verò poſtmodum huius peruerſitatis ſectatores fuerunt reperti, ſimili vltionis vindicta vbique fuerunt puniti.* Hæc Glaber Rodulphus.

De iiſdem quoque breuiter Helgaldus Author Synchronus. *Eodem tĕpore*, inquit, *decem ex Canonicis S. Crucis Aurelianenſis probati ſunt eſſe Manichæi. Quos Rex Robertus cum nollent ad Catholicam conuerti fidem, igne cremari iuſſit. Simili modo apud Toloſam inuenti ſunt Manichæi, & ipſi igne cremati ſunt. Et per diuerſas Occidentis partes Manichæi exorti per latibula ſeſe occultare cœperunt, decipientes quoſcumque poterant.*

Huic autem Concilio Aurelianenſi præſedit Leothericus Senonenſis Archiepiſcopus, vt habetur in Chronico S. Petri Viui his verbis. *Sub ipſo tempore exorta eſt magna hæreſis noua & inaudita in vrbe Aurelianenſi: Qua propter accerſiens Rex Archiepiſcopum iuſſit congregari in eadem vrbe Synodum. Erant autem ipſi Hæretici ex melioribus ipſius ciuitatis Clerici. Communi vero conſenſu & voluntate omnium conuicti omnes perpeſſi ſunt ignis incendium.*

Tunc erat Epiſcopus Aurelianenſis Theodoricus, qui huiuſce praui dogmatis in vrbe ſua ſparſi tædio affectus & tot Clericorum, qui ante probi habebantur,

motre infami motus Episcopatum reliquit & Romam ad Apostolorum limina contendit, sed in itinere apud Castrum Tornodorense obiit, vt habetur in eodem Chronico. Et substituitur Odolricus de Brecis vir nobilissimus & Roberto Regi acceptissimus, quem Fulbertus Carnotensis Presbyterum consecrauit vt ipse scribit Ep. ad Leothericum Senonensem Præsulem.

Sub hoc Episcopo Ademarus Engolismensis scriptor eorumdem temporum videtur innuere fuisse prædictam synodum habitam contra hæreticos Aurelianenses, de illa enim hæresi verba faciens deque Odolrico sic habet. *Eo tempore decem ex Canonicis S. Crucis Aurelianensis qui videbantur aliis religiosiores, probati sunt esse Manichæi, quos Rex Robertus, cum nollent aliquatenus ad fidem reuerti, primo à Gradu sacerdotij, deinde ab Ecclesia eliminari & demum igne cremari iussit.* Et paulo post. *Quidam etiam S. Crucis Aurelianensis Canonicus Cantor nomine Theodatus mortuus erat ante triennium in illa hæresi, ut perhibebant viri Religiosi & Hæretici ipsi, cuius corpus postquam probatum est, de cœmeterio est eiectum iubente Episcopo Odolrico & proiectum in inuium. Qui autem flammis iudicati sunt supradicti decem cum Lisoio, quem Rex valde dilexerat propter sanctitatem quam eum habere credebat, quasi securi nihil ignem timebant & flammis se inlæsos exire promittebant etiam ridentes in medio ignis ligati sunt & sine mora penitus in cinerem redacti sunt, vt nec de ossibus residuum inueniretur eorum.*

Et si non irrepsit mendum in numerum annorum Carthæ cuiusdã seu Priuilegij à Roberto Rege concessi Alberto Miciacensi Abbati, sententia in hæreticos illos prolata fuisse dicitur anno 1022. tunc præsule Odolrico. Sic enim in fine priuilegij legitur. *Aurelianis publicè an. 1022. Regni Roberti Regis 28. Indict. 5. Quando Stephanus Hæresiarches & complices eius damnati & arsi sunt Aurelianis.* Quare cum non conueniant authores eorumce temporum, qui spectaculi testes esse potuerunt oculari, videntur ita conciliandi, vt anno quidem 1017. fuerit hæresis illa detecta, quo tempore Theodoricus præsul erat Aurelianensis, at non nisi an. 1022. hæretici puniti sub Odolrico Theodorici successore. Non est vero audiẽdus Chronologistes Autissiodorensis eam aiens hæresim ortam sub Henrico I. Roberti successore his verbis. *Post Robertum regnauit in Francia filius eius Henricus annis 39. Sub ipso tempore hæresis inaudita apud vrbem Aurelianis exorta est. Erant autem ipsi hæretici ex melioribus ipsius Ciuitatis Clericis. Quamobrem Concilio ibidem collecto, communi omnium iudicio decernente præfati hæretici iussi sunt incendio concremari.* Hactenus de hæresi Aurelianensi.

1018. Anno 1018. Robertus Rex Senonis confirmat instaurationem & reformationem Cœnobij Latiniacensis factam ab Heriberto II. Comite Campaniæ cognomento Vetulo, vbi ipse sepultus fuerat an. 989. vt scribit Albericus. In quo cœnobio M. Heribertus qui cum Fulberto Gerberti Discipulus fuerat & postea Carnuti docuerat, Monachum induit, & paulo post Gerardus eiusdem in Schola Carnotensi Discipulus, mox futurus Abbas Fontanellensis. In Charta autem Roberti Balduinus sub-Cancellarius subscripsit vice Arnulfi Archiepiscopi Remensis *primi Cancellarij*. Vnde errant qui scribunt Arnulfum obiisse an. 1009. siquidem & legitur subscripsisse hoc anno fundationi Ecclesiæ Collegiatæ S. Laurentij de Rozeio ab Hilgaudo eiusdem loci Dynasta factæ.

1019. Anno 1019. Franco Decanus Ecclesiæ Parisiensis & Franciæ olim Cancellarius ad Episcopatum Parisiensem promouetur, vir litteratus, & litteratis viris charus, præsertim Roberto Regi & Fulberto Carnotensi: cuius ad eum extant quædam Epistolæ. De electione sic scribit ad Regem Ep. 88. *Ex parte Celsitudinis vestræ dictum est nobis quod Domnum Franconem Parisiensi Ecclesiæ dare vultis Episcopum, & ad hoc peragendum nostræ humilitatis habere fauorem, nobis autem videtur quia si Episcopatui de quo agitur aptus est, Clericus est optimè litteratus & ad sermonem faciendum agilis, in qua re omnes Episcopos decet esse non minus quàm in operatione potentes atque discretos: vnde si hoc fieri posse canonicè Domni Archiepiscopi Senonensis & Coepiscoporum nostrorum probauit sagacitas, nostrum etiam qui de hac discussione appellati non fuimus, habeatis assensum: in nullo enim quod bonum sit, coram Deo vestræ voluntati nitimur contraire.*

Difficultas, credo, istius Electionis in eo erat posita, quod Azelinus, de quo supra locuti sumus, parum se videns aptum & idoneum Episcopali muneri exercendo,

exercendo, libens quidem ceſſerat: at in ea tamen ceſſione nonnihil deſiderabatur ſecundum Canones; vnde non videbatur legitimè poſſe fieri alterius electio & ſubſtitutio: Acceſſit, quod ipſum Azelinum pœnituerit abdicaſſe Epiſcopatum: illumque repetere voluerit. Verum ſerius ſapuit quam oportuiſſet. Franco enim Roberti Regis ope & auxilio fretus, Fulberti quoque conſilio & authoritate qua apud omnes valebat, munitus ſedem retinuit. Retulimus ſupra prædicti Fulberti ad Franconem Epiſtolam, quæ eſt ordine 56. in qua hæc quoque continentur verba. *Superfluum duxi longam fabulam Noſtri Senis* (Azelini) *tranſcribere & mittere tibi: cum totam rationem eius, ſi qua eſt, ex mea breui reſponſione facile percipere poſſis: fuitque eiuſmodi. Fratri in Domino & conſacerdoti ſuo Fulbertus. Abſit frater, vt credatur verum eſſe quod ſcripſiſti, meum Archipræſulem & me tuam conf. ſſionem publice ſſe.* Obiit autem Azelinus ſeu Aſcelinus an. 1020. 3. Kal. Septemb.

Anno 1020 (alij dicunt 1023.) Ioannes 20. aliis 21. quibuſdam 19. Patria Tuſculanus, ſeu vt alij ſcribunt, Romanus ad Pontificatum Rom. promouetur poſt Benedictum VIII. fratrem, vir ſtrenuus & virtutum plurimarum inſignibus decoratus; atque idcirco tam bonis amabilis & gratioſus, quàm malis inuiſus. Primus poſt multos ignauos Pontifices ſpem dedit reſtituendæ in priſtinam libertatem Eccleſiæ, quæ tunc temporis à multis tyrannulis opprimebatur. In hanc rem ad eum ſcribit Fulbertus Epiſt. 22. *Gratias omnipotenti Deo qui more benignitatis ſuæ tuam, Pater, humilitatem reſpexit, & ſummo vt decebat dignitatis apice ſublimauit. Proinde totus mundus ad te conuertit oculos, teque vnum omnes beatiſſimum prædicant, contemplantur altitudinem tuam ſancti viri, & gaudent, quod eis ſimilitudine omnium virtutum alludis. Reſpiciunt perſecutores Eccleſiæ diſtrictionis tuæ baculum formidantes. Suſpiciunt ij qui flagellantur ab impiis & reſpirant ſperantes adhuc reſtare ſibi conſolationis remedium. Ex quorum numero ſum Ego Magnæ & præclaræ Eccleſiæ puſillus Epiſcopus, qui tibi, Pater, de anguſtiis meis querimoniam ſcribens auxilium tuæ Pietatis imploro. Eſt enim quidam Comes malefactor nomine Rodulfus, nimium vicinus nobis, qui Res Eccleſiæ noſtræ per iniuſtam occaſionem inuaſit, vnum de Clericis noſtris ſuis manibus interfecit, duos alios captos ſacramentis illigauit. Et de his omnibus appellatus in Curia Regis, & coram plena Eccleſia ſæpe vocatus, non propter hominem nec propter Deum ad Iuſtitiam venire dignatus, à nobis tandem excommunicatus eſt. Nunc verò ad limina Petri contendit, tanquam ibi poſſit accipere de peccatis abſolutionem, vnde venire non vult ad emendationem. Vnde rogamus te, Dilectiſſime Pater, cui totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt, vt eum de ſanguine atque iniuria filiorum tuorum ita arguere & caſtigare memineris, ſicut meritum eſſe tua prouidentia nouit. Nec tua ſanctitas iniuſtè in communionem recipiat, quem diuina authoritas ſicut Ethnicum alienat. Vale bone Paſtor & vigila ſuper nos, ne per incuriam tuam Grex Domini detrimentum ſuſtineat.* 1020.

Huiuſce Pontificis temporibus Guido Aretinus Monachus Benedictinus in Italia primus excogitauit nouam Cantandi methodum, quam ſolmiſicationem vocant, ſeu vt vulgò loquimur Gammam cum notis VT, RE, MI, FA, SOL, LA: cuius arte pueri & puellæ in manu ſua cantandi peritiam facilius diſcere cœperunt, quàm voce Magiſtri, aut vllius vſu inſtrumenti, inquit Trithemius: Qui Guidonem illum inter authores Eccleſiaſticos commemorans, ait fuiſſe virum in Diuinis Scripturis exercitatum atque in ſecularibus Diſciplinis eruditiſſimum, pretereaque Dialecticum & Muſicum inſignem.

Noſter quoque Rex Robertus Diuinis humaniſque litteris peræquè imbutus hiſce temporibus inter Regni curas multa componebat opuſcula, complures hymnos & proſas, quarum aliquas etiamnum decantat Eccleſia, vt ſunt iſtæ. SANCTI SPIRITVS ADSIT NOBIS GRATIA in honorem S. Spiritus. O IVDÆA ET HIERVSALEM in honorem Natiuitatis Domini. CORNELIVS CENTVRIO, quæ eſt S. Petri. O CONSTANTIA MARTYRVM LAVDABILIS. in honorem S. Dionyſij & ſociorum eius, vt referunt Robertus Antiſſiodorenſis, Nangius, Trithemius, Genebrardus & alij: quam quidem Proſam vltimam videri voluit compoſuiſſe in gratiam Conſtantiæ Reginæ: fœminâ ſic delusâ, quæ inter ſacra mariti opera habere locum affectabat.

Memorabile eſt quoque, quod prædicti Ioannis Pontificis temporibus Euſta-

ſius Antiſtes Conſtantinopolitanus conatus eſt obtinere, vt Eccleſia Conſtantinopolitana, ſicut & Romana, diceretur CATHOLICA ſeu VNIVERSALIS. Iamque Pontificem & Romanos qui Curiæ præerant, prope flexerat donis & permouerat, cum id intelligens Italia ob hoc vehementiſſimè commota eſt. *Sed & Galliarum Epiſcopi & Abbates*, inquit Hugo Abbas Flauiniacenſis, *his obuiare conati ſunt, Quidam in perſona ſua, Quidam verò litteris miſſis ſedem Apoſtolicam viſitantes, & tantum opprobrium & dedecus authoritatibus ad medium prolatis, quibus contradicere fas non eſſet, à Romana Eccleſia propulſantes.* Præcipuam verò in ea re laudat operam Richardi Abbatis Flauiniacenſis & Guillelmi Abbatis Diuionenſis, cuius hanc refert ad Ioannem Papam Epiſtolam.

Gratia Dei & Reuerentia Beati Petri ſedi in orbe terrarum excellentiſſima indepto Papæ Ioanni Willielmus Crucis Chriſti ſeruus, ſedem Iudicij cum Apoſtolis & coronam Regni. Magiſtri Gentium dictis inſtruimur ſeniorem non increpandum. Idem tamen aliàs dicit: factus ſum inſipiens, vos me coëgiſtis. *Idcirco igitur filiationis diligentia hortamur communem veſtram paternitatem, vt in vno imitemini cogitationes hominum peruidentem Dominum ſaluatorem, vt dicatis ad aliquem vobis vnanimem, quemadmodum & ipſe Petro. Quid dicunt homines de me? ſi verò reſponſum eius ex fide fuerit, animaduertite qualiter ſonuerit. Si clare, cuſtodite ne obfuſcetur. Si verò obſcurè, lux mundi oranda eſt, qualiter ita fulgeatis vt Vniuerſis ingremio Eccleſiæ conſtitutis ad viam mandatorum Dei gradiendam lumen præbeatis. Sed eſt fama rei, quæ nempe apud vos accidit, de qua quis audiens ſi non ſcandalizatur, nouerit ſe longè ab amore ſuperno diſparari. Quoniam licet poteſtas Rom. Imperij, quæ olim in Orbe terrarum penes Monarchas viguit, nunc per diuerſa terrarum loca innumeris regatur ſceptris, ligandi ſoluendique in cælo & in terra poteſtas incumbit Magiſterio Petri. Atque idcirco iſta diximus vt animaduertatis non aliter Græcos, quàm Cenodoxia hoc quod audiuimus apud vos requirere, impetrauiſſe. De cætero quoque optamus, vti Vniuerſalem decet Antiſtitem, vos acrius in conceptione & diſciplina ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ vigere, æternèque & feliciter in Chriſto valere.*

Incendium Carnotenſe. Eodem anno Baſilica Carnotenſis & tota pœne Ciuitas deplorando incendio conflagrauit: quam ruinam Fulbertus quà potuit celeritate & diligentia reparare contendit, miſſis ad plurimos Principes & Magnates litteris & impetratâ ab iis pecuniâ, trabibus, cæmentis aliiſque rebus ad Baſilicæ inſtaurationem neceſſariis. Teſtis Will. Malmeſburienſis Cnutonem Anglorum Regem ad tanti operis perfectionem vltro contribuiſſe. Sic enim ille lib. 2. de Geſtis Anglorum. *Rex Cnuto*, inquit, *ad tranſmarinas Eccleſias pecunias mittens, maximè Carnotum dotauit. Vbi tunc florebat Fulbertus Epiſcopus in ſanctitate & Philoſophia nominatiſſimus. Qui inter cætera induſtriæ ſuæ documenta Eccleſiæ Dominæ noſtræ S. Mariæ, cuius fundamenta iecerat, ſummam manum mirifico effectu impoſuit: quam etiam pro poſſe honorificare ſtudens, muſicis modulationibus crebrò extulit. Quanto enim amore in honorem Virginis anhelauerit, poterit conijcere qui audierit cantus cæleſtia vota ſonantes. Extat inter cætera opuſcula eius Epiſtolarum volumen, in quarum vna gratias agit Cnutoni Magnificentiſſimo Regi, quod largitatis ſuæ viſcera in expenſas Eccleſiæ Carnotenſis effuderit.*

Extat ad hunc Regem Fulberti Ep. 97. qua gratias ei agit ob munera quæ „ tranſmiſerat. Quando munus tuum nobis oblatum vidimus, ſagacitatem tuam „ pariter & Religionem admirati ſumus; ſagacitatem quidem: quod homo noſtræ „ linguæ ignarus, longoque terræ mariſque interuallo à nobis diuiſus non ſolum „ ea quæ circa te ſunt, ſtrenuè capeſſas, ſed etiam tu quæ circa nos diligenter in- „ quiras, Religionem verò, cum te quem Paganorum Principem audieramus, non „ modò Chriſtianum: verum etiam erga Eccleſias atque Dei ſeruos benigniſſi- „ mum agnoſcimus. Vnde gratias agentes Regi Regum, ex cuius diſpoſitione „ ralia deſcendunt, rogamus, vt ipſe Regnum tuum in vobis proſperare faciat, „ & animam tuam à peccatis abſoluat per æternum conſubſtantialem ſibi vni- „ genitum Chriſtum Dominum noſtrum in vnitate Spiritus Sancti.

Ad eiuſdem Baſilicæ inſtaurationem de ſuis quoque bonis contribuerunt Richardus Normanorum Dux, Willelmus Aquitanorum: at iſte præſertim, qui Fulberti amiciſſimus erat, pietatis amantiſſimus, litteratorum Mæcenas liberaliſſimus. Patet ex Epiſtolis Fulberti quanta inter eos neceſſitudo, quantumque intercederet commercium litterarum.

Neque verò Guillelmus de opibus tantùm suis largitus est in restaurationem Templi Carnotensis; sed & Fulberto Thesaurariam B. Hilarij Pictauiensis obtulit: quam videtur initio quidem accepisse Fulbertus, paulò verò post ei reddidisse. De ea re sic legitur in fragmento Historiæ Aquitanicæ vbi de Guillelmo. *Fulberto quoque sapientia valde ornato Episcopo Carnotensi pro reuerentia Philosophiæ eius à Francia ad se euocato Thesaurariam S. Hilarij gratis tribuit & summo honore eum excoluit.* Ipse verò Fulbertus sic ad eum rescribit. Ep. 16.

Piissimo Duci Aquitanorum Guillelmo Fulbertus humilis Episcopus fidelitatem ex corde. Non est mirum, Serenissime Princeps, si quid moueris animo contra me de hoc quod sapientissimo & sanctissimo Patri nostro Hilario tibique debita seruitia non rependo. Magnam enim honorificentiam exibuisti mihi, largosque dedisti munificentiæ fructus, pro quibus nihil præsentis emolumenti recepisse videris. Sed est quod te reconfortare plurimum potest, hoc videlicet quod tuas gazas in Ecclesiæ B. Mariæ restaurationem expensas non solum integras, verum etiam multiplicatas ab ea recipis. Ex parte verò mea quamuis perexilis portio mercedis æstimari posit, tamen quidquid sum & possum, tuum est. Si autem de malitia seculi ortæ difficultates iter meum impediunt, vt te frequentare non possim & dilationes meas exspectare tædet, fac benignissime atque dilectissime Princeps de illa dignitate, quam mihi commiseras, quidquid animæ tuæ beneplacitum fuerit: certò sciens quod ea causa beneuolentiam meam erga te nunquam senties imminuram.

At Ep. 103. illi suum omnino munus remittit. Doleo vir optime, quod nuper in Conuentu Regio atque nostro loquendi tecum opportunitatem non habui, non de seculari negotio, sed de loco S. Patris Hilarij, cuius Rectores nos esse bonitas tua voluit, sed huius temporis malitia non permittit. Mando itaque tibi & precor absens id quod præsens tunc intimare volebam, videlicet vt secundum beneplacitum cordis tui constituas tibi alium Thesaurarium & Capiciarium de bonis Clericis, qui sunt in rua vicinia, quos via longa & periculosa non disturbet ab officio, sicut me & meos hactenus disturbauit.

Porro D. Virgini tam deuotus fuisse scribitur Fulbertus, tamque feruidus in eius cultu promouendo, tam sedulus in eius templo restaurando, vt ea ægrotanti sacra vbera sugenda præbuisse dicatur, eique vires & sanitatem restituisse: vt refert Albericus in Chronico ad an. 1022. *Fulbertus*, inquit, *Episcopus sanctitate & Philosophia nominatissimus, qui fundamenta sanctæ Ecclesiæ Dei Genitricis iecit & eadem perfecit miro lapideo tabulatu: qui etiam ab eadem Dei Genitrice in infirmitate sua visitatus esse dicitur & de eius lacte sanctissimo recreatus. Hic enim multo amore & feruentissimo in honorem B. Mariæ Virginis Dei Genitricis exarsit. Quod ostendunt cantus quos de ea ille edidit cælestia vota sancientes.*

Anno 1021. Durandus Notgeri Leodiensis & Gerberti olim in Schola Remensi Discipulus ex humili loco ad Cancellariatus dignitatem ab Henrico propter eminentem doctrinam promotus, ab eodem post mortem Woldonis seu Wolpodonis Leodiensis Episcopi in eadem sede ipsius successor designatur. Accidit autem res digna memoria. Nam dum Imperator Durandum Episcopatu donat, Capitulum Leodiense Gothescalcum eligit, fundatorem S. Bartholomæi, filium Castellani de Morlemeiz ipsiusque Durandi Dominum: cum autem ipsi sibi inuicem in via occurrissent, Gothescalcus ad Imperatorem Leodio proficiscens, Durandus ab Imperatore Leodium veniens: re communicata, vt acciderat, Gothescalcus vltro Durandum patitur esse Episcopum, iusque suo lubens cedit. Vt scribit Albericus in Chronico ad hunc annum his verbis. *Durandus Imperatoris Cancellarius fit Leodiensium Episcopus: quod quia fabula in Theatro mundi fuit, quia vir ex humillimo & pauperrimo seruilis conditionis genere Dominis suis dominatur, Carnalibus maximè, supradicto Godescalco fundatori S. Bartholomæi, qui fuit filius Castellani de Morlemiz, electus fuerat à Capitulo in Episcopum. Qui cum ad Imperatorem pro Regalibus suis festinaret, obuium habet dictum Durandum iam Episcopatu donatum. Cumque Durandus vidisset Dominum suum Godescalcum prædictum, voluit ei donum quod ab Imperatore receperat, resignare, sed per eundem Godescalcum firmius ad Episcopatum promotus est. Erat enim vterque Religiosus, sed Durandus in vtraque litterarum scientia longè satis expeditus.* Sic nobilitas scientiæ cessit, & purpura eloquentiæ. 1021.

Hic vero animaduertere opus eſt vehementer errare Sammarthanos in Gallia Chriſtiana aientes Durandum hunc authorem eſſe Epiſtolæ cuiuſdam contra Brunonem Epiſcopum Andegauenſem & Berengarium Turonenſem Archidiaconum : item & euiuſdam Manuſcripti de Sacramento altaris. Nam ex fide Hiſtoricorum certum eſt Durandum hoc anno factum ex Cancellario Henrici Imperatoris Epiſcopum obiiſſe 10. Kal. Septemb. an. 1025. Tunc autem Berengarius vix exceſſerat e Schola Fulberti, nec dum Bruno Epiſcopatum Andegauenſem obtinuerat, qui vix tum adhuc in ſcholis erat. Rectius ergo Epiſtola prædicta tribuitur Durando Troarnenſi Abbati primo, viro in humanis & diuinis litteris verſatiſſimo, vt alibi dicemus.

1023. Anno 1023. Teſte Alberico obit Arnulphus ille Remenſis, de quo tam multa ad ſuperius ſeculum diximus, iacetque in Choro S. Remigij ſub hoc Epitaphio.

Hic iacet Arnulphus Regali ſtemmate fuſus,
Remorum Præſul nulli pietate ſecundus.
Spes inopum, ſpes debilium, Paſtor Monachorum,
Aſſertor veri, rigidi ſeruator honeſti,
Quem fera mors rapuit, quæ nulli parcere nouit.
Flete Patrem Monachi lachrymarum fonte perenni.

In vulgatis Catalogis Archipræſulum Remenſium legitur obiiſſe an. 1009. eique poſt annum ſucceſſiſſe Ebulonem. Verum Albericus & Chronicon Cameracenſe l. 3. c. 22. Arnulphum hoc anno obiſſe commemorant, eique Ebulonem virum nobilem, Roberti Regis ex Sorore nepotem, hominemque Laicum ſucceſſiſſe.

De eo ſic legitur in Chronico. *Defuncto Arnulfo Remorum Archiepiſcopo Aſelinus Laudunenſis quendam Laicum Ebulonem nomine antea ſuum Secretarium & ſuæ calliditatis conſcium acclamauit, & vt Rex concederet, ſuis adulationibus impetrauit. Virum ſanè nullius diſciplinæ, nihil etiam præter pauca ſyllogiſmorum argumenta ſcientem, quibus idiotas ac ſimplices quoque ludificari ſolebat. Sub ſpecie verò litterarum ad tanti honoris faſtigium multo ante tenderat, ſpemque ſuam multa pecunia cumulabat, quam vſuris turpiter aceruabat. Hoc quoque Aſelinus multo ante quæſiuit & nunc maximè inſudabat quatenus per eum ſuas calliditates liberius exerceret.*

Nimis hæc forſan Satyricè : certiorem enim habemus Ebulinæ probitatis & capacitatis teſtem Fulbertum Carnotenſem, qui Ep 38. ad Guidonem Siluanectinum Epiſcopum reſpondet non eſſe multum ipſi metuendum, quod Laicum hominē ordinaſſet: id enim factum ſœpe antiquitus, præſertim cū tales ordinabantur viri, qui Religioni Chriſtianæ & Eccleſiæ profuturi crederentur. Talem verò eſſe Ebulonē, hominem quippe Chriſtianum, probum, litteratum & in Scripturis ſacris verſatum. Sic ergo ille. *Ab ordinatione Ebuli Remenſis Archiepiſcopi non valde tibi metuendum puto eſſe, ſi eſt vt dicitur, ab infantia Chriſtianus, ſano ſenſu, ſacris litteris eruditus, ſobrius, caſtus, amator pacis & dilectionis, nullo crimine, nulla infamia nota turbatus, tandemque à Clero & populo ſuæ Ciuitatis electus. Magni etenim viri, vt optimè noſti, Ambroſius Mediolanenſis & Germanus Antiſſiodorenſis aliique nonnulli, quia tales in Laico habitu extiterunt, ſubitò nobis ſancti præſules exierunt. Domnus vero Papa cuius animaduerſionem te reuereri ſignificaſti, non eſt quod tibi meritò debeat ſuccenſere, ſi te grauiter collapſæ S. Remenſis Eccleſiæ aliquam ſpem reſurrectionis audieris prouidiſſe.* Extant aliquot eiuſdem Fulberti Epiſtolæ ad Ebulum & de Ebulo- nimirum, 38. 53. & 54.

Quæſtio de S. Martiale Apoſtolatu. Circa hæc tempora magna contentio inter Doctos orta eſt de re leui, an ſcilicet Martialis primus Lemouicenſium Epiſcopus deberet in Litaniis communibus inter Apoſtolos, an verò inter Confeſſores connumerari, ac proinde an Apoſtolus, an Confeſſor appellari. Hæc Quæſtio apud Lemouicas nata eſt inter ſeculares vt vocant, & Regulares. Iordanus de Loron Epiſcopus Lemouicenſis vetuit inter Apoſtolos recenſeri : Hugo Abbas S. Martialis contendit debere Apoſtolum vocari, & Hebionitas appellabat quicunque Epiſcopo ſuffragabantur : qui nempe Hebionitæ non alios quam 12. vocandos eſſe Apoſtolos conteſtabantur.

Ad dirimendam hanc litem Willielmus Dux Aquitanorum vir litteratus & li-

retatorum ſtudioſus Synodum Pictaui congregauit: in qua quidem productus eſt liber à Rege Anglorum miſſus, continens Martialem in Anglia haberi Apoſtolum. Qua de re ſic Odolricus Abbas S. Martialis in Concilio Lemouicenſi *Illud quoque mihi commemorandum eſt, quod ante hos ſeptem annos Rex Anglorum Duci Aquitaniæ regalia munera miſit, ſimulque Codicem litteris aureis ſcriptum, in quo nomina Sanctorum diſtincta cum imaginibus continebantur: quod volumen iam in concilio Pictauienſi dum hac eadem de re Quæſtio eſſet, illud Dux Guillelmus litteris edoctus in teſtimonium antiquitatis Pontificibus oſtendit: erat enim ibi Martialis in aliorum Apoſtolorum Catalogo poſitus, qui peritiſſimus princeps dicebat Archiepiſcopo Burdegalenſi & aliis qui ibidem aderant Epiſcopis, coniicere, inquiens, poſſumus quàm egregia authoritatis ſit B. Aquitanorum Patronus, de quo Gregorius in illa ſui Laboris gente hanc legem tradidit obſeruandam: nimirum imperitorum eſt dubitare de quo S. Papa Gregorius non dubitauit. Videtis ecce ô Epiſcopi in hoc Codice qui apud Anglos ſcriptus eſt, pratermiſſum eſſe Timotheum & Cleopham & Silam & alios, quorum nomina in Euangeliis & Actibus Apoſtolicis ſiue in Epiſtolis Pauli leguntur, quos Apoſtolos dicitis præter duodecim eſſe: non tamen pratermiſſum eſſe illum noſtrum Patronum, qui primus Galliarum fuit Epiſcopus, cuius nomen in Euangeliis reticetur.*

Verum in illa ſynodo nihil certi definiri potuit. Itaque an. 1024. alia habi- 1024.
ta eſt Pariſiis, vbi frequentior erat Doctorum numerus tam in humanis quàm in ſacris litteris verſatiſſimorum. Cui ſynodo interfuerunt Robertus Rex, Gauzlenus Archepiſcopus Bituricenſis & multi Epiſcopi, Hugo S. Martialis, Odolricus eius ſucceſſor & alii multi cum Magiſtris Pariſienſibus. Ibique Lemouicenſes contenderunt Martialem vocandum eſſe Primum Confeſſorem non Apoſtolum, Pariſienſes vero etiam Apoſtoli nomine præter cæteros 12. poſſe appellari: & tandem pro Pariſienſibus à Roberto concluſum eſt, & ſententia ſynodi Romam ad Ioannem tranſmiſſa, vt eam ipſe ſua authoritate confirmaret. Huiuſce quoque ſynodi Pariſienſis meminit Odolricus in eodem Concilio Lemouicenſi. Audiant me Pontifices & ſeniores, inquit, qui coram adſtant, quod Martialis ſemper ab antiquitate in pluribus doctiſſimorum Patrum locis pronunciatus ſit Apoſtolus, mihi neceſſe non eſt teſtificari, ne forte adulatorius iudicer teſtis pro eius Eccleſiæ regimine. Adſunt ab externis locis, qui ex hoc verum dent coram vobis teſtimonium: non tamen eſt mihi tacendum, quod quando iam longo tẽpore olim apud Monaſterium S. Benedicti per plures annos Artibus imbuerer liberalibus, annoſam Monaſterij legem reperi Martialẽ in Litaniis cum aliis pronunciari Apoſtolis. Pater illius loci Abbo florentiſſimus, quem multi veſtrum nouerunt, & omni Diuina & ſeculari authoritate totius Franciæ Magiſter famoſiſſimus, & poſtmodum gladio perſecutoris martyrio coronatus apud Vaſconiam, quid de Martiale ſcripſerit, quod de eo teſtimonium perhibuerit, huius vrbis Clero notum eſt. Extitit poſt eum ipſius Monaſterij Pater tum grandæuitate, tum genere, cum eloquentia & diſciplinis liberalibus clarus ac demum leuatus Bituricæ ſedi Archiepiſcopus Gauzlenus. Quod teſtimonium ſancto Dei perhibuerit ille, multi ex noſtris nouerunt. *Adhuc enim viuente Rege Roberto cum Anteceſſor meus Hugo in Palatio ei apud Pariſios adſiſteret: tum multitudine Nobilium & Doctorum Altercatio inter Francos & Lemouicenſes de re huiuſmodi coram Rege fieri cœpit, & ego ibi tunc præſens interfui.* Dicebant iſti, *Lemouicenſes*, non rectè facitis, quod Martialem cum Apoſtolis pronunciatis. Nos rectè agimus, quia eum inter Confeſſores recitamus. Vos vltimum Apoſtolorum dicitis: Nos Primum Confeſſorum in Litaniis dicimus. Quorum litigium Archiepiſcopus ſupradictus Gauzlenus compeſcuit dicens. Ambæ huius rei partes niſi vniformes fuerint, altera pars altera parte iuſtior eſt, & neceſſe eſt vt ſemper iuſtior & rationabilior præualeat pars.

Nam omnes qui Martialem inter Confeſſores pronunciant, non bene iuſtè, non iuſtè perſpicaciter agere videntur: ille enim magis eſt ſortis Apoſtolicæ vnus quàm ſortis Confeſſorum. Idcirco non bene rectè agunt, qui nomen eius auferunt de eo in quo Deus eum poſuit gradu & ponunt vbi Deus non poſuit. Potius eſt de Agmine Apoſtolico quàm de Confeſſorum, qui poſt Martyres ſunt ſerie. Vtique ſi Regis qui adeſt nomen non inter Regum, ſed Comitum ſubiectorum vocabula diceret quis, aut ruſticus diceretur, aut maleuolus Regis contemptor:

& si simplicitate rusticâ id fieret, nihil moueretur Rex animo, sed rusticitati facile ignosceret. Si vero non simpliciter, sed conteptiuè diceretur, non dubium quin Regis animos ad iracundiam pro contemptu suo accenderetur. Quodsi in tali intentione contemptor persisteret, sententiam contra se pro maleuolo contemptu sentiret. Nec tantum Rex quantum subditi Comites eius & Principes & amici in contemptorem irati fierent. Reuera scit omnis hæc Regio, quod ille Prædicator Aquitaniæ de Gradu non Confessorum qui post Martyres sunt, sed Apostolorum qui ante Martyres sunt, existit. Ego autem si nomen eius de Apostolico ordine auferrem, timerem vt Apostoli Petri & aliorum indignationem hac in re incurrerem, qui olim in mundo & nunc in Cœlo Collegam & sodalem suum Martialem præclarum consocia per sedilia Apostolica habent. Et si nomen eius permutarem in eum Catalogum, quo Sanctum Benedictum & Hilarium & Martinum pronuncio, metuerem, quid ni? iram S. Benedicti & Hilarij & Martini & aliorum incurrere, qui eum in cœlo gaudent ordine Apostolico radiare. Illic nulla inuidia, nullum litigium inter Sanctos esse potest: quia regnat in omnibus Charitas, & quod singuli per se non habent, per Charitatem in omnibus habent, vbi est Deus omnia in omnibus. Nimirum si alij Apostoli sunt exceptis 12. sicut & absque dubio sunt, ille vtique Apostolus est qui omne donum gratiarum à Domino cum aliis 12. accepit Apostolis. Certè Martialis non est nunc nec erit alius, quam olim quis fuit. Et qui fuit ipse est nunc & ipse semper erit. Amicus Dei fuit amicus Dei erat. Apostolatum habet: nam signaculum Apostolatus eius Gallia est. Apostoli honorem in cœlo in æternum habebit. Apostolus officio fuit, Apostolus est renumeratione, Apostolus erit in æternum gloria & honore. Est carnaliter de genere Abrahæ. Est à Petro baptizatus Christo iubente. Est eidem Petro Regni Clauiculario, & Protomartyri Stephano consanguinitate carnis iunctus. Est à Domino missus. Est per insufflationem Domini Spiritu Sancto consecratus & potestate ligandi & soluendi sublimatus est à Domino in die Ascensionis suæ, benedictione Episcopali sanctificatus est in Sion in die Pentecostes Spiritu S. repletus omnium Gentium loquelas nouit, Gentibus istis occiduis testimonium Dei viui attulit primus. Ideoque ipsum Crucifixum & resurrectionem in resuscitandis extinctis semper testem barbaris proferebat dicens. In nomine Domini quem Iudæi crucifixerunt & tertia die resurrexit à mortuis, resurgite qui mortui iacetis. Ipsam testificationem Dei eius nomen resonare videtur. Martialis quippe interpretatur Græco nomine *testimonium* siue *testis vitæ*, vel sicut alij volunt *immortalis*: quia Discipulum virtute resurrectione de morte post sex dies Petri bacterio tactum resurgere fecit, siue *virtus immortalitatis*, hoc est prædicator vel testis illius, qui Rex seculorum immortalis solus habet immortalitatem. ideoque testificator resurrectionis Christi extitit inuincibilis. Planè si Apostolus nullus est exceptis 12. sicut Hebionitæ hæretici prædicant & nefas est cogitare, ipsi enim nullum Apostolum recipiunt præter duodecim & Paulum repudiant, quia non est de duodecim, sicut Beda in Commento super Marcum dicit; Ergo Paulus & Barnabas non sunt Apostoli; quod putare dementia est. Nos Franci morem quem Patres nostri, qui primi Monasterium S. Benedicti suo Magisterio innormarunt, plena nobis ratione subnixum tradiderunt, de hac re ratum conseruamus. Quisquis nos in hac re imitari voluerit, ratam veritatis lineam tenebit. Quo Perorato Archiepiscopus tacuit, & Rex cum omni dignitate Clericorum & Principum, qui sibi adsistebant, dicta Archiepiscopi collaudauit.

Eiusdem synodi meminit Ademarus Chabanensis Monachus in Catalogo seu Commemoratione Abbatum Lemouicensium Basilicæ S. Martialis Apostoli: sub que Hugone Abbate decimo tertio habitam esse his verbis commemorat. 13. Abbas Hugo præfuit annis sex. *Hic in Francia collationem fecit cum Rege Roberto & Archiepiscopo Bituricensi Gauzleno & cum multis Episcopis & Sapientibus viris Franciæ de Apostolatu S. Martialis; cur alij in Apostolorum, alij in Confessorum numero eum tenere videbantur. Qui in numero Confessorum eum tenebant, ideo hoc agebant, quia non putabant aliquos esse Apostolos præter duodecim. Alij verò hoc agebant, quia nomen eius in 4. Euangelistis non reperiebant. Qui verò sanieri consilio intellecta sapiebant, affirmabant eum esse Apostolum vnum præcipuum post 12.*

quia cum 12. conuersatus est, & eamdem gratiam Apostolatus, quam & ille à Domino accipere meruit. In quo Concilio ab omnibus definitum est non eum numerari nisi in catalogo Apostolorum, sicut Ioannes Euangelista, qui in pace migrauit, debere. Nam plurima testimonia reperta sunt antiquitus eum in Litaniis & in aliis scriptis Apostolum fiteri per Galliam & Britanniam, Italiam & Hispaniam, & illos esse Hebionitas hæreticos qui non credunt præter 12. Apostolos. Nam gesta eius Canonica semper ab Ecclesia recepta satis declarant priuilegium Apostolatus eius; & quia sine dubitatione vnus est de 72. Apostolis, quos Dominus misit velut Agnos inter lupos: quos 72. non solum Græci, verum etiam Lucas Euangelista & Paulus Apostolus in Ep. ad Corinthios 1. vocat Apostolos. Nam & apud Græcos sapientiores Martialis Apostolus notissimus est. Hic (Hugo Abbas) *à Francia rediens mox sicut veritatem comperit in Concilio, Martialem scripsit in Litaniis inter Apostolos, non confidens disputationi propriæ, sed antiquis testimoniis; & exinde ex toto non ex parte Martialis acclamatus est Apostolus ab omnibus Catholicis & confusi sunt Hebionitæ. Huius sexto anno obyt Rogerius frater Adalberti Decani, vir clarissimus & meus Magister & Patruus 6. Kal. May. Post eum 32. die mortuus est idem Abbas Hugo 6. Kal. Iuny; quorum animas commendo tibi Domine Iesu.*

Ex his intelligitur 1. quanti momenti esse putauerit Hugo habere suæ sententiæ suffraganres Magistros Parisienses & Robertum Regem, ipsummet litteratum; vt statim reuersus in patriam absque vlteriori deliberatione Martialem inter Apostolos conscripserit. 2. Errare eos qui putant hanc synodum Parisiensem habitam fuisse an. 1028. Nam ex Historicorum fide certum est Hugonem huic synodo interfuisse, at ex iisdem certum est ipsum obiisse an 1025. 6 Kal. Iunij. 3. Errat quoque Ioannes Cordesius scribens à Rege Roberto, Guillelmo Aquitano & Episcopis scriptam Epistolam Benedicto Papæ VII. qui anno 1024. obiit. Nam constat Ioannem XX. successisse Benedicto an. 1020. aut 1023. & sedem vsque ad an. 1031. tenuisse.

Reuersus ergo Lemouicum Hugo in Litaniis primus omnium inter Apostolos Martialem scribit. Iordanus Lemouicensis Episcopus eum increpat & nouitatis arguit. Vultque seruari morem antiquum, iuxta quem Confessoribus non Apostolis annumerabatur. Et ne ciuitas turbaretur, scribit ad Ioannem Pontificem in eam rem aiens contra id quod supra ab Odolrico & Ademaro relatum est, Robertum Regem & omnes Archiepiscopos & Episcopos improbare, quod Martialis loco in Litaniis consueto seruari, moueatur Videturque illa Epistola nomine Regis, Guillelmi Ducis Aquitaniæ & Episcoporum scripta: de qua hæc Cordesius ex scribit.

„ Sanctus Aurelianus successor, Ebulus, Atticus, Ermogenianus, alijque eius successores vsque ad 36. Ego vero septimus, qui vocor Iordanus omnium infimus. Hi omnes pro sanctissimo Confessore eum habuerunt: similiter omnes Abbates in eius Monasterio habitantes vsque in hodiernam diem. Iste Abbas qui nunc est, nouitate deceptus, superbia elatus, venit ad me qui sum vilior meis Antecessoribus, deprecans vt in Concilio meo & in synodo sanctissimum Confessorem in numero ponerem Apostolorum, quod facere nolui. Ille perseuerans dictis fidem quam habuit, cum duodecim Monachis illius Monasterij mihi promisit, vt cum authoritate in omni Concilio me defenderet. Hoc facere non potuit in Concilio Guillelmi Ducis Aquitanorum audiente Archiepiscopo Bituricensi, Isamberto Pictauiensi cæterisque cum Suffraganeis. Omnes Episcopi Francorum, Aruernorum, Vasconum, Aquitanorum cum quibus ego fui locutus comprobant & affirmant sanctissimum Confessorem Martialem non debere tolli de illo loco, vbi SS. Patres nostri antecessores eum posuerunt, & non esse Apostolatum nisi authoritate comprobatum. Tibi verò Ego Iordanus has litteras mitto de parte istorum prædictorum, Regis scilicet Roberti, Guillelmi Ducis Aquitanorum, Archiepiscoporum omnium, videlicet Catholicorum qui mihi contradicunt, ne sanctum Martialem in numero ponam Apostolorum. Tu autem si ausus es hoc facere, quod non fecerunt sancti tui Antecessores, Gregorius, Clemens, Bonifacius, multique alij vt ponerent Confessores inter Apostolos, si peccatum est, tuum sit. Ego vero liber à culpa, neque iniquitas, neque peccatum meum. Voluntatem omnium

„ Aquitanorum tibi monſtrabo, quia ille Abbas Seductor nulla alia cauſa hoc fe-
„ cit, niſi quia vult deſtruere ſedem primi Martyris & Apoſtolatum S. Petri anni-
„ hilare.

Vtri iam parti credendum eſt? Odolricus' Monachus Synodos Pictauienſem & Pariſienſem Martialis Apoſtolatum comprobaſſe ſcribit. Iordanus Epiſcopus contrarium Ioanni Papæ ſignificat. Et poſtrema quidem verba eius Epiſtolæ indicant Ioannem Monachorum ſententiæ ſubſcripſiſſe: qua de re ad an. 1031. amplius dicetur.

Eodem anno Hugo Roberti filius, qui ad an. 1016. vt dictum eſt, in Regem fuerat conſecratus, acerbâ & nimis immaturâ morte præuenitur vix 18. annos natus, magnæ ſpei adoleſcens & quem propter eximias quæ in eo elucebant virtutes, Itali in Regem ſolemni Legatione depopoſcerant, quique vt Titus olim Amor Romanorum dictus eſt, ita iſte Francorum Amor appellabatur, iamque vt auus Hugonis Magni nomen obtinuerat. Muſæ illius temporis leſſum cecinerunt, eiuſque obitum latè deplorandum flebili carmine proſecutæ ſunt. Egregias eius dotes, comitatem, affabilitatem liberalitatem & cæteras quibus omnium in ſe amorem conuerterat, deſcribit Glaber Rodulphus l. 3. c. 9. *Quam humilis, quam dulcis eloquio! Patri ac matri ſeruis obedientior, Pauperum largus dator, Monachorum & Clericorum conſolator, nec non apud Patrem cunctorum regantum fideliſſimus interuentor, quàm affluenter in cunctis optimis melior, quis valet exequi Relator! Huiuſmodi enim fama vbique Prouinciarum percitus peroptabatur à multis, præcipuè ab Italicis, vt ſibi imperaret, in Imperium ſublimari. Nam & ex cognomento Proaui Magnus Hugo dicebatur à cunctis. Dum igitur incomparabili mentis ſimul ac corporis decore floreret, exigentibus Maiorum flagitiis, repente illum mors inuida mundo ſubripuit. Sed quale iuſtitium contigit vniuerſis, nullo ſermone valet exprimi.* Idem de eiuſdem funere hos verſus edidit.

Plaſmator parce mæſtis Mundialibus:
Succurre fletus intimis doloribus
Paſcat mærentes ſingultuum gemitus,
Humanum decus dum rapit interitus.
Annis florebat mundo iuuenilibus
Bis denis minus exercuerat duobus
Regnorum lumen Hugo Regum Maximus,
Quem nox funeſta inuidis hominibus.
Non alter noſtro talis emicat æuo,
Regnis ſpectatus, adſcitus Imperio.
Bellorum tanto decoretur triumpho,
Vigore pari valeat corporeo,
Quo gens Francorum vigebat lætabunda,
Fideique pace tota ſimul Gallia.
Omnis quem prona poſcebat Italia,
Cæſar vt iura promeret Regalia.
Sed te non noſtra Iuuenum pulcherrime,
Heu! proh dolor! tempora meruere;
Quibus inundant malorum miſeriæ,
Vires bonorum corruunt aſſiduè.
Tu dolor Matris, Calamitaſque Patris,
Crudele nimis monimentum Germanis
Mæror communis cunctis in Palatys,
Iuſtitiumque populorum vltimis!
Leone preſſo virgo ſolem ceperat,
Tua cum dirus membra pallor occupat.
Denis diebus ſorte ſit lux ſeptima.
Te Patri fama perdidiſſe nunciat.
Iam ſeculorum cerne Rector optime
Gentem Francorum, qui regat tutiſſimè
Hoſtemque ſæuum valeat repellere,
Pactum quietis illi da perpetua.

Sepultus

Sepultus est Compendij in æde S. Cornelij Martyris, in qua coronam Regiam ante sumpserat. Eius Epitaphium composuit M. Girardus Aurelianensis inter Poëtas istius temporis insignis habitus, Rhetor non contemnendus, Ioannis Sophistæ Magister suo tempore Nominalium Principis, isque Aureliæ & Parisiis excelluit.

Sublatum iuuenem vidua tibi Francia luge
Qua caput extuleras, damna tui lugeas.
Exue quidquid habes, festina scindere vestes,
Dilacerans crines da capiti cineres.
Indomitos dociles qui redderet arduus hostes,
Hugo decus Patrium, flos cecidit Iuuenum.
Indolis extrema miro dilectus amore,
Nunc etiam luctus & dolor immodicus.
Celtiberi lachrymant. Te Regem Roma petebat,
O miserande puer, sed tumulatus hic es.
Aspectu pulcher, victis pius, hostibus acer,
Si fore vir posses, te Babylon tremeret.
Parthus & in pharetra propter te conderet arma,
Apparensque minor cederet orbis honor.
Pax igitur tibi sit, quæ claudi limite nescit.
Lector ad hoc pronus quod repetat, petimus.

Eodem anno Henricus Imperator fato fungitur, eique succedit Cono seu Conradus.

Anno 1025. obit Ingo S. Germani-Pratensis Abbas, Roberti Regis in scholis condiscipulus: eoque mortuo Guillelmus S. Benigni Diuionensis Abbas à Rege aduocatur ad regendam reformandamque S. Germani Abbatiam. Is erat patria Italus, origine Sueuus, in Monasterio Luciaco educatus, Grandiusculus vero factus ad Vercellenses & Ticinenses Scholas missus. Vnde litteris plenè instructus rediit. De eo supra pluribus egimus. Hic Roberti & Constantiæ inconsolabilem de morte filij Hugonis mœrorem & tristitiam Christianà libertate loquendi mitigauit: cum enim illi se infelicissimos propterea prædicarent, contra ille felices reputabat, quod talem genuissent, qui omnium oculos & amorem in se iam conuertisset. 1025.

Non audistis, inquit, Sacer Canon quomodo refert vix tres de triginta Regibus bonos extitisse? idcirco cessate quaeso hunc iuuenem flere mortuum: sed potius congratulamini ei sicuti requiei datum & à malis liberatum. His dictis ita consolans illos placabiles fecit, vt viderentur habere quod plangerent & Deum dicerent visitasse illos per sanctum virum. Hæc ex vita Guillelmi per Rodulphum Cluniacensem composita.

Amisso autem Hugone filio Parentum affectus de successore designando varius fuit, variaque Regis & Reginæ studia. Rex enim Henricum è superstitibus natu maiorem de consilio Fulberti Carnotensis, quem sæpe in agendis rebus consulebat, vt pote quem in omnibus sibi Regnoque fidelem expertus fuerat, successorem designabat: Regina Roberto minori nomen moresque Patris referenti fauebat: & quia illa Aquitanici spiritus Imperiosa valde mulier erat, resque plurimas Regni conniuente & ferente marito ad nutum administrabat, magnam Procerum partem, imo & Episcopos fere omnes ad sua studia adduxerat: quamobrem Fulberto qui Regis animum in contrariis affectibus retinebat, infensissimam se præstitit, sæpiusque minata est vlturam se iniuriam, quam sibi putabat ab eo inferri. Qua de re eum admonuit H. ex amicis vnus, eique indicauit, quid à Berardo Suessionensi Episcopo audiuisset. Cuius Epistola legitur inter Fulbertinas ordine 106.

Dilectissimo Domino suo Fulberto Episcopo H. eius fidelis iuxta Domini " præceptum serpentinam prudentiam columbina simplicitate prædicam. Quod " tuo, Beatissime Pater, aliorumque multorum relatu perceperam, idipsum nu- " per domno Berardo Suessionensi Episcopo referente cognoui: scilicet incurrisse " te grauissimum Reginæ odium, fauentem potius marito suo de constituendo " Rege maiore filio, quem dicunt Simulatorem esse, segnem, mollem, in negli- " gendo iure patrissaturum, fratri suo iuniori attribuentis his contraria. Te quo- "

» que plurimi Coepiscoporum mordent clanculum, vel ab eis ac cæteris quasi
» quintum malleum à 4. Pythagoricis hac pro causa dissonantem. Vnde quantum
» ex verbis supradicti Præsulis aduerti sententiam Coëpiscoporum tuorum Franci-
» genarum super hoc agendum negotium intimare tibi non me piguit, vt si forte
» sanior est, ei ne refrageris & à periculo tibi caueas. Est autem hæc eorum ad com-
» ponendam vtrimque litem Sententia, Patre viuente nullum Regem sibi creari.
» Quod si acrius institerint in vita Patris hoc fieri, quem meliorem senserit, ad
» Regem debere sublimari. Videas Pater prudentissime ne sis plus æquo iustus
» nec à sanctis Consacerdotibus tuis perperam dissideas.

Insani nomen sanus feret, æquus iniqui,
Vltra quàm satis est virtutem si petat ipsam.
Inuidiam nimio cultu vitare memento.
Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum est.

Verum vicit tandem affectus Patris & ratio Regni, quippe præterito aut expulso Maiore Henrico periculum erat, ne graue sequeretur dissidium, sceptrumque Francicum in alienam manum, aut in Caroli Lotharingi stirpem quæ illud amiserat, relapsurum esset. Vnctus igitur est Remis Henricus in Regem ab Ebulo seu Ebulone Archiepiscopo an. 1026. Cui inaugurationi cum non potuisset interesse Fulbertus ob infirmam valetudinem, se per litteras excusauit, eaque de read G. Episcopum scripsit. His verbis. *Ad benedictionem Henrici Regiæ prolis voto quidem rapior, sed aduersa me corporis valitudo retardat. Tentarem tamen vtcumque moderatis equitationibus eo peruenire, si non absterreret sæuitia Matris eius, cui satis creditur, cum mala promittit, fidem facientibus multis & memorabilibus factis eius. Qua difficultate prohibitus rogo vestram Charitatem dilectissime, vt vice mea suadeatis Domno Archiepiscopo Remensi cæterisque Primoribus, ne qua occasione differant benedictionem iuuenis supradicti, spero enim illum Deo & bonis omnibus placiturum.*

Hanc Regis Henrici inaugurationem Chronicon breue San-Dionysianum refert ad an. 1028. factam à Guidone Archiepiscopo Remensi. Sed in hac re duplex error manifestus est; nam ex Epistola supra allata Fulberti constat diem fuisse dictum eiusmodi inaugurationi ab Ebulone seu Ebalo celebrandæ: obiit autem Fulbertus an. 1027, vt infra dicemus. Deinde Guido Castilionæus successit tantum an. 1034. in sede Remensi teste Alberico: quo tempore Robertus Rex iamdiu obierat.

Eodem anno obiit Richardus II. Dux Normanorum, succedit Richardus III. quo intra annum mortuo, Robertus Frater substituitur qui statim suspectum habens Robertum Archipræsulem Rothomagensem, eum intra Ebroicensem vrbē obsedit: vnde ille pacta concordia egressus in Franciam ad Robertum Regem se contulit, Normaniamque anathemate percussit: at Robertus Dux agnoscens se inconsulto egisse, quod egerat, eum reuocauit in sedem, eiusq; deinceps consiliis summo suo bono vsus est. Extat Fulberti ad hunc Præsulem Ep. qua ei compatitur in aduersis. *Compatior tibi sancte Pater inquit, super aduersis quæ indignè passus es præsertim ab eo qui & se & sua tuæ fidelitati debuerat: super illo quoque debeo vehementer fratre & Coëpiscopo nostro dum staret, in tanta nunc flagitiorum atque facinorum precipitia lapso. Habes ex Dei gratia Charitatem, quâ ipsum errantem reuoces, frenum Canonicæ districtionis quo detrectantem coërceas, virgam qua ferias, his vtere competenter.*

Ad an 1027. Chronologistes S. Petri Viui Senonensis scribit obiisse Fulbertum
1027. Carnotensem Episcopum virum sapientissimum & bonæ vitæ. Alij anno tantum 1028. 10. April. Imo nonnulli vitam eius extendunt ad annum vsque 1029. Chronicon Andegauense sic habet. *Anno 1028. Domnus Fulbertus Episcopus Carnotensis Ecclesiæ mirabilis modernorum temporum doctor obiit in Domino 4. id. April.* Post cuius mortem graue fuit schisma in Ecclesia Carnotensi. Nam Canonici vnum è suis nempe A. Decanum substituerunt, Rex vero Robertus Theodericum Capicerium Ecclesiæ inaugurari curauit per Leothericum Senonensem Archiepiscopum. Obiiciebant autem Canonici Theoderico inter cætera, quod illiteratus esset: & in eam rem scripserunt ad Episcopos, quorum suffragiis eligendus & consecrandus diecebatur, vt habetur inter litteras Fulbertinas.

Sanctis præsulibus G. Beluacensi, O. Aurelianensi, A. Turonensi, Clerici S. Mariæ Carnotensis famuli eorum & fratres in Domino salutem. Conquerimur apud vos, Patres, de Archiepiscopo nostro & Rege qui nobis innuitis Episcopum donare volunt quendam idiotam, vt scitis & eiusmodi officio indignum. Precantes auxilium vestrum, vt vigiletis sicut boni Ecclesiæ pastores ad portas eius, ne introeat in eam ille talis, qui non quæsiuerit intrare per ostium, sed aliunde ascendere sicut fur *& latro. Vobis tribus portas custodientibus sciatis pro certo quartum custodem addi Odonem Carnotensem & nunquam recepturum illum in ciuitatem suam, nisi prius vestro iudicio examinatum vtrum recipi debeat an non. Vigilate ergo attentius & diligenter inquirite causam cum vestris sapientibus Clericis & nobis famulis vestris si dignemini vel propter Regis reuerentiam hoc agere pigritemini, quasi hoc pertineat ad fidelitatem eius. Vere etenim etsi fideliores eritis, si quæ sunt corrigenda in Regno eius, correxeritis, & animum eius ad eandem correctionem compuleritis. Volumus autem scire vos A. Decanum quem* el egeramus, factum esse Monachum: nihilominus tamen nos eum optare nobis fieri Episcopum, cum reprobatus fuerit ille Lupus, quem probare potestis indignum. Quod vos inuicem cautè & diligenter & secretè deliberare petimus, vtrum fieri possit an non & nobis seruis vestris & fratribus deliberationis vestræ finem innotescere siue litteris, siue legato fideli. Hæc autem nostra verba videte interim ne publicentur. Valete.

Similiter ad Odilonem Abbatem Cluniacensem in eandem rem scribunt quem intellexerant rogatum à Rege, vt cum Odone Carnotensium Comite ageret de recipiendo humanissimè Theodorico. *Obsecramus vos in nomine S. Trinitatis, ne faueatis contra ius & fas partibus Theodorici simulati Episcopi, neque suadeatis Odoni Comiti facere cum eo concordiam contra sanctorum Cononum authoritatem. Clarissimum speculum posuit vos Deus in mundo, videte ne qualibet nigredine obscuremini, qua obfuscetur alij; sed semper vero lumine resplendeatis, quo alij possint illustrari.*

Ad Leothericum vero Archipræsulem Senonensem durioribus verbis vtuntur, quoniam contra sacrorum Canonum authoritatem intrusioni eiusmodi conniuere videbatur. *Multum miramur*, venerande Pater, *quod bonis initiis tam malos exitus habuisti:* videlicet quod nobis pastore carentibus in altero substituendo primum bene fauisti & postremo sententiam tuam deprauasti, alium quàm nos elegeramus, ordinando.

Ne autem dicas ignorasse te electionem nostram, mandauimus tibi per Diaconos nostros Odelerium & Frotmundum elegisse nos A. Decanum cum litteris nostris idipsum continentibus, qui talis nobis videbatur, qualem Episcopum ordinari debere dicit Concilium Carthaginense V. Quod si post hæc alium tibi obtulerunt vel Rex vel aliquis ex nostris minus sapientibus, oportuisset te causam diligenter attendere, & inter nos ipsos diiudicare quorum sanior haberetur electio, sicut in Decretis Leonis Papæ significari optimè nosti his verbis. Ille omnibus præponetur, quem Cleri plebisque consensus concorditer postularint: ita vt si in aliam forte personam partium se vota diuiserint, Metropolitani iudicio is saltem alteri præponatur qui maioribus & studiis iuuatur & meritis. Volumus autem scire te, quod electionem nostram mandauimus Domno Regi per suos Monachos Hernaldum Priorem & Restaldum Præpositum S. Dionysij. Quibus etiam obiicientibus nobis de Theodorico ordinando Regiam voluntatem, iniunximus vt dicerent Regi, ne id temere fieri iuberet. Vocaret autem nos antea si sibi placeret ad curiam suam vel suæ voluntati consensuros, vel cur dissentiremus, ostensuros. His vero dictis nostris ipse Domnus Rex contemptis qualem sibi libuit personam absque nostra petitione ordinari violentus accelerauit, immemor fortasse illius dicti Constantini Christianissimi Imperatoris de violentia Principum contra se & contra alios principes ita se habentis. Quæcumque inquit contra leges fuerint à principibus obtenta, non valeant. Sed vt ad præsens de ipso taceamus, quis sanè viderit vtrum omnia rectè agat, nec post factum pœniteat. Ad te Pater querimoniæ nostræ flectimus articulum, Ecclesiæ nostræ curam neglexisse, imo authoritati suæ derogare vehementer dolemus posthabito supradicto Leonis Papæ decreto. Quod si obseruasses, rationabiliter vtique egisses, & bene nobis vt filiis Pater consuluisses. At ipso violato quam multa alia sancto-

„ rum Patrum violaueris tute confidera. Nos tamen pauca tibi de multis fcribimus.
„ Legitur in Decretis Cœleftini Papæ. *Nullus inuitis detur Epifcopus, Cleri, plebis & Ordinis confenfus & defiderium requiratur*, Et poft pauca. *Sit facultas Clericis refiftendi, fi fe viderint prægrauari, & quos fibi ingeri ex transuerfo nouerint, non timeant refutare: quod fi non debitum primum eft, vel liberum de eo, qui eos recturus eft, debent habere iudicium.* Item ex Concilio Carthag. 3. *Et illud eft ftatuendum, vt quando ad eligendum Epifcopum conuenerimus, fi qua contradictio fuerit oborta, quia talia facta funt apud Nos, non præfumant ad purgandum eum qui ordinandus eft, fed poftulentur ad numerum fupradictorum duo vel tres, & in eadem plebe, qui ordinandus eft, difcutiantur primò perfonæ contradicentium. Poftremò illa etiam quæ obiiciuntur, pertractentur, & cum purgatus fuerit, fub confpectu publico ita demum ordinetur.* „ Ecce quomodo Patrum fententiæ violentur. Nobis enim inuitis obtrudere „ vultis Epifcopum, nec conceditur liberum de eo nobis, qui nos recturus fit, „ habere iudicium, & cum huic qui ordinandus erat, contradiceretur, minime „ purgata funt quæ obiiciebantur, nec perfonæ vel rationes contradicentium „ difcuffæ. Quæ cum ita fint, cum legem Canonicam in hoc negotio multis mo- „ dis folueris, monemus te non increpando, neque diiudicando, fed affectu filiorum „ obfecrando, ipfi legi quam offenderis reconciliatum iri pœnitendo autculpam „ confitendo. Nec pudeat te dicere neceffariis fuis fecretò Dominum timentibus „ & in lege ipfius bene eruditis iam tandem te animaduertiffe quæ fiunt contra „ ftatuta Canonum, non debere ftare, fed & facientes pœnitere oportere. Quod „ fi forte Rex authoritate tua deinceps corroborari voluerit, quod fine folutio- „ ne Canonum ftare non poffit, videris Pater, nec adiicias peccatum fuper peccatum, fed aut quantum poteris, id corroborare difsimula, aut manifeftè fal- „ uâ legum authoritate id te exequi non valere proclama. Poftremò fuppliciter „ oramus hæc fcripta noftra minimè publicari, quæ apud tui chari pectoris fe- „ cretum promere audemus. Refcribe verò nobis fi quid tibi videtur contra hæc „ rationabiliter opponendum. Augeat tibi Deus fpiritum confilij & fortitudinis „ fapientiæ & intellectus.

Verum non obftante Canonicorum intercesfione nihilominus iuffu Regis confecratur Theodoricus eiufdem Ecclefiæ antea Capicerius, nominaturque in dedicatione S. Aniani Aurelianenfis an. 1029. & vltra an. 1041. fedem tenuit laudabiliter, vt teftatur eius Elogium in Aganonis libro. *Huius Ambrofiæ opes velut torrens affluentes præclarum opus almæ Matris Domini complentes facro dignum præconio efficiunt.*

Scribit autem Malmefburienfis l. 3 de Geftis Anglorum, Fulbertum morti proximum inter circumftantes forte confpicatum Berengarium, qua potuit voce iufsiffe expelli, fibi enim videri immanem Draconem qui multos peftifero anhelitu corrumperet. *Berengarius planè quamuis ipfe fententiam correxerit, omnes quos ex totis terris deprauauerat, conuertere nequiuit: adeo peffimum eft exemplo vel verbo à bono infirmare, quia fortaffis peccatum te grauabit alienum, cum deletum fuerit tuum. Quod Epifcopum Carnotenfem Fulbertum (quem Domini Mater olim ægrotum lacte mamillarum fuarum vifa fuit feruare) prædixiffe aiunt. Nam cum in extremis pofitum multi vifitarent, & ædium capacitas vix confluentibus fufficeret, ille inter oppofitas cateruas oculo rimatus Berengarium, nifu quo valuit, expellendum cenfuit, proteftatus immanem Draconem prope eum confiftere, multofque ad eum fequendum blandiente manu & illice anhelitu corrumpere.*

1028. Anno 1028. vel vt alij fcribunt, 1029. obit Gauzlenus Archiepifcopus Bituricenfis idemque Abbas Floriacenfis Abbonis quondam Difcipulus & fucceffor, Hugonis Capeti Nothus, feu vt eum dicebant, Manzer, atque idcirco toto quinquennio reclamante Clero à fede Bituricenfi repulfus eft, vt teftatur Ademarus in Chronico fic fcribens de eius promotione in Abbatem poft mortem Abbonis. *Rex Robertus pro defuncto ordinauit Abbatem Gauzlinum, licet repugnarent Monachi nolentes fibi præeffe filium Scorti. Erat enim ipfe nobiliffimi Francorum Principis filius Manfer, à puero in monafterio S. Benedicti nutritus; quem etiam Rex fupra fcriptus Archiepifcopum Bituricenfibus fecit poftea defuncto Dacberto Archiepifcopo fed & ipfi quinquennio feditionem agentes noluerunt eum intra vrbem recipere, clamantes vna voce*, Non decet dominari Ecclefiæ filium Scorti. *Peftmodum fequeftro*

Odilone Abbate Regis voluntas preualuit & Dei nutu in ſedem ſuſceptus eſt.

Memorabile verò eſt, quod cum eo forte propter eam rationem contempto, cui Lemouicenſis Eccleſia ſubiecta erat, Iordanus de Loron ab Archiepiſcopo Bituricenſi, Iſlone Xantonenſi & aliis Epiſcopis conſecratus fuiſſet Epiſcopus Lemouicenſis, cauſam contemptûs prætextens Simoniæ conſuetudinem (iuxta quam Gauzlenus ab eo propter promotionem, pecuniam exigere dicebatur) poſtea ipſi & toti Eccleſiæ nudis pedibus & diſcalceatus ſatisfecerit: vt referunt Sammarthani in Gallia Chriſt. ex Codice M. S. de Geſtis Pontificum, Authore Bernardo Guidonis Epiſcopo Lodeuenſi. *Poſtea vero ſatisfaciens nudis pedibus ſedem Bituricenſem adiit cum 100. Clericis, omnibus Monachis diſcalceatis: cui Archiepiſcopus cum Clero obuiam venit, & quos prius ligauerat, honorificè adducens abſoluit.*

Ad annum 1028. aut 29. Ademarus Chabanenſis S. Eparchij Engoliſmenſis Monachus Chronicon ſuum perduxit: & ad an. 829. primarios enumerat Profeſſores Academiæ Pariſienſis qui ab anno circiter 800. vſque ad an. 900. floruerunt: ſic enim habet. *Imperatori ipſi*, Ludouico Pio, *porrexit librum valde mirabilem de Theologia S. Crucis Rabanus Magnentius Monachus doctiſſimus, Magiſter Alcuini, Beda enim docuit Simplicium & Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris a Domino Imperatore Carolo ſuſceptus eſt & Pontifex in Francia factus Alcuinum docuit, & Alcuinus Smaragdum imbuit: Smaragdus autem docuit Theodulphum Aurelianenſem: Theodulphus verò Eliam Scotigenam, Engoliſmenſem Epiſcopum. Elias autem Herricum. Herricus Remigium & Vcbaldum Caluum Monachos hæredes Philoſophiæ reliquit.*

Errat Ademarus in ordine & ſerie Profeſſorum; vt dictum eſt pag. 109. ſed ex eius teſtimonio hoc ſaltem elicimus, conſtantem fuiſſe ipſius temporibus de Vniuerſitatis Pariſienſis inſtitutione ſententiam, eandemque quæ poſterioribus ſeculis fuit, quæque ad noſt a vſque tempora inualuit. Vnde porro Ademarus id didicit, niſi ab iis qui Remigium & Vcbaldum in ſcholis docentes audire potuerant, & forſan audiuerant?

Eodem anno 1029. obit Burchardus de Burgundia Archiepiſcopus Lugdunenſis: poſt cuius obitum acriter certatum eſt de ſucceſſore inter multos, donec à Clero omnibus votis expetitus Odilo Cluniacenſis *vir dicendi reuerentiâ venerabilis*, vt legitur in M.S. Tranſlationis Reliquiarum S. Euſpicij primi Abbatis Micianenſis Monaſterij, & à Ioanne Papa poſtulatus: ſed ille Archiepiſcopatum renuit: qua de re ſic ſcribit Glaber Rodulfus lib. 5. c. 4. *Fuit diſſenſio maximè poſt mortem Burchardi Archipræſulis Lugdunenſis de Præſulatu ipſius ſedis, quem plures non iniuſtis appetebant meritis ſed inſtinctu ſuperbæ elationis...... Quæ omnia dum perlata fuiſſent Romano Pontifici, ſuggeſtum eſt ei à viris fidelibus, vt ſuâ authoritate Patrem Odilonem Cluniacenſis Monaſterij Abbatem ibidem eligeret conſecrari Pontificem. Sic enim totius Cleri ac plebis optans acclamabat deuotio. Qui protinus mittens eidem Patri pallium ſimul & annulum, imperauit eundem prædictæ Ciuitati fore Archiepiſcopum. Sed vir religioſus ſuæ humilitatis attendens propoſitum omnimodis renuit fieri, pallium & annulum ſuſcipiens, illi qui Deo dignus exiſteret, reſeruauit futuro Pontifici eiuſdem ſedis.* Moleſtè tulit hanc repulſam Pontifex, hancque ad eum Bullam edidit, quam D. Lucas Dacherius 2. tomo ſui ſpicilegij inſeruit. 1029.

Ioannes Ep. ſeruus ſeruorum Dei Odiloni Abbati ſalutem chariſſimam cum benedictione Apoſtolica. Docente Beatiſſimo Gregorio multa videntur bona & non ſunt, Verumtamen cum dicatur, ſi rogas, audies quia omnia tua quæ videbantur bona, bona non eſſe ſentimus. Quid enim in Monacho obedientia ſanctius? quid in Chriſtiano acceptabilius? nonne melior eſt obedientia ſacrificio ſecundum Propheticum Iudicium? & voce Dominica dicitur, Obedientiam volo et non Sacrificium. Quantum verò B. Benedictus eam ſuis præconiis extollat, non eſt dignum hic inſerere, cum te non lateat. Percepimus igitur iniuriam S. Lugdunenſis Eccleſiæ petentis te in coniugium, quia competebat; cui etiam ſaliuam in facie iecisti. Obmittimus iniuriam ſanctæ plebis, cui regimen parcendo ſoli vitæ tuæ refugiſti & refugis. Tacemus quod authoritatem tantorum Præſulum monentium & rogantium ad Epiſcopalem di-

» gnitatem accedere posthabuisti: quod S. Romanæ Ecclesiæ & nobis inobedientem te reddidisti; & inultum relinquere nec debemus nec possumus. Nisi forte » obedientia diluat, quod inobedientia maculauit, satisfactione purgetur quod » transgressione inquinatum est. Idem nisi expetitur regimen iam dictæ Ecclesiæ, » quod inobediendo hactenus vsque spreuisti, obedienter susceperis, quid amaritudinis vel seueritatis erga meritos sciat Rom. Ecclesia iniicere, senties. Nam » hoc sacrum regimen sicut à nullo est temere vsurpandum, ita petente Ecclesia à nullo tuo simili est vitandum. Quoniam tantorum perditionis reus eris, » quantorum saluti exemplo & doctrina prodesse potuisses. Nota loquimur & » quæ te scire pleniter confidimus. Ideoque taceat iam Cartha & lingua loquatur verum Episcopi Gaudfridi, cui luce clarius voluntatem meam reserandam » tam tibi quàm confratribus tuis & omni Ecclesiæ commisimus. Vale.

Verum inter moras obit Ioannes Papa, cique succedit Benedictus VIII.
1030. seu IX. an. 1030. quo sedente, cum Odilo nullatenus adduci potuisset ad honorem illum assumendum, Odolricus Archidiaconus Lingonensis, ætate prouectus, litteris apprime eruditus, quem & sapientiæ vbertas & senectutis commendabat dignitas, vt habetur in Chronico Benigniano, tunc in Palatio regali degens suadente Halinardo Abbate S. Benigni Diuionensis, substituitur post quinque circiter annorum vacationem. Eodem Pontifice sedente cœpit initium Ordo Monachorum Vallis-vmbrosæ per Iuannem Gualbertum. Causa fuit soluta nimis Monachorum Disciplina, cum quibus Gualberto viuendum erat, teste Sigonio.

Eodem anno 8. Kal. Aug. communi fato functus est Franco Episcopus Parisiensis: Eique successit Humbertus vel Imbertus de Vergiaco alias Enzelinus dictus, Valonis Domini de Vergeio & Iudithæ de Funuens filius. Primùm Canonicus, deinde Archidiaconus Ecclesiæ Lingonensis, à Roberto Rege ob eximias animi dotes Episcopatu Parisiensi donatus.

Mors Roberti Regis Eodem anno die Martis 13. Kal. Aug. obiit Meliduni optimus Princeps Robertus Francorum Rex: eiusque corpus Parisios delatum, & inde ad ædem San-Dionysianam, vbi iuxta patrem ad altare S. Trinitatis tumulatum est, deducente inter alios innumerabili Scholarium multitudine, vt infra dicemus. Scribunt quidem aliqui obiisse tantum an. 1032. sed malè: nam an. 1031. cum habitum est Concilium Lemouicense, iam obierat. Et Humbertus vel Imbertus de Vergiaco Episcopus Parisiensis in Instrumento publico confecto Augustoduni an. 1032. ait *Regnante Henrico Francorum Rege anno 2.* actum id esse. Dici non potest, quanto cum splendore sub hoc Principe litteræ passim in Gallia floruerint, quarum amatores & professores suo ipse inuitabat exemplo: qui si quid à Reip. regimine supererat temporis, id studiis impendebat; & plus etiam quàm Aulici & Politici voluissent. Et quemadmodum ipse in iis singulari cura patris Hugonis institutus fuerat, ita & ipse filios Hugonem, Henricum, Robertum & Odonem institui voluit Parisiis in Scholis Claustralibus, vt infra de Henrico confirmabimus. Denique, vt ait Ademarus in Chronico, vir fuit claræ honestatis, magnæ pietatis, *Ornamentum Clericorum, Nutritor Monachorum, Pater pauperum, assiduus verbi Dei cultor, in humilitate similis Dauid Regi, Rex non tantùm populorum, sed etiam morum suorum.* Eo regnante resurrexit Vniuersitas Parisiensis, adeout nonnulli Historici eum vocent alterum Carolum Magnum, alterumque ipsius parentem. Cuius nobile studium æmulatus est eodem fere tẽpore Willielmus Aquitanorum Dux, omnium quoque litteratorum Mæcenas: de quo hæc habet idem Ademarus. *Fuit Dux iste à pueritia doctus litteris & satis notitiam scripturarum habuit. Librorum copiam in Palatio suo seruauit: & si forte à frequentia causarum & tumultu vacaret, lectioni per seipsum operam dabat, longioribus noctibus elucubrans in libris donec somno vinceretur.*

DE ACADEMIA PARISIENSI.

AB hoc anno Claudius Hemeræus in suo de Academia Parisiensi libello nomenclaturam contexit & ducit Cancellariorum Ecclesiæ Parisiensis, primumque nominat Durandum sub præsule Imberto, quanquam Cancellarij nomen ante ea tempora in Ecclesia Parisiensi fuisse notum non dubitet. Qualis autem esset Scholarum Parisiensium status simul indicat & pollicetur se speciali commentario amplius declaraturum, quod morte præuentus non edidit. Sic ergo ait. *Durandus, nondum enim reperimus alium eo vetustiorem, quanquam appellatio Cancellarij in Ecclesia Parisiensi diu ante hunc audiretur, vixit sub Imberto Episcopo, & sub ea tempora, quibus (quæ perterritæ furore Septentrionalium hirsutorum aliquandiu conticueran:) litteras Capetinei Francorum Dynastiam assecuti in publica theatra reuocabant. Quibus etiam annis Schola S. Genouefæ in monte Scholæ Episcopalis æmula sub Decanis adhuc suis florebat litterarum studiis, & ingenti eruditionis laude refulgebat. De qua nos commentario particulari. Subscripsit autem Durandus Chartæ Donationis, qua idem Præsul largitur Ecclesiæ Parisiensi altare S. Germani Antissiodorensis in villa Petrosa Lisierno Decano.*

Fatetur ergo Hemeræus Scholam San-Genouesianam ante Cancellarij Parisiensis institutionem sub Decanis suis floruisse, hoc est sub Procuratoribus Nationum: qui nempe eorum præfecti sunt & Duces, vt Decani suarum quique Facultatum. Quod si ita est, fateatur necesse est contra quam asserit, Cancellarium Parisiensem non fuisse primum Academiæ præfectum, sed prius quam aut vllus talis Cancellarius crearetur, aut saltem quam eius curam susciperet, in monte San-Genouefiano à Procuratoribus suis & proinde à Rectore fuisse gubernatam. Qua de re nos fusè egimus in synopsi primi seculi.

Non possumus tamen hoc loco præterire ea quæ de tota hac Vniuersitate scribit fusissimè Belforestius in Cosmographiam Munsteri. Refert enim ille ad Hugonem Capetum aut ad Robertum Rectoris Procuratorumque institutiones Vniuersitatisque in Nationes & Nationum in varias tribus & Prouincias diuisionem. Et quanquam multa miscet, quæ aut antiquiora aut recentiora sunt, non videntur tamen prætereunda: quia nemo è Nostratibus totam istam historiam accuratius descripsit. Sic ergo ille.

Reste à venir au point & à l'origine de l'Vniuersité de Paris. Charles le Grand donc asseuré en son Regne & agrandy par l'Empire adiousté à sa couronne, desireux d'oster aux Grecs aussi bien la gloire des bonnes lettres, que la Monarchie, qu'il leur auoit échantillonée, fut le premier qui donna source à la magnificence de cette Vniuersité & qui monstra le chemin à ses successeurs de faire le semblable, ou de les surpasser en vne intention si saincte & plus que necessaire: & en cecy, comme le recitent les Annales Françoises, induit par vn excellent personnage nommé Alcuin, lequel fut le premier, qui ouurit à Paris l'escole; par son exhortation le Roy fit ce bien aux Gaules & à l'Italie, d'où les Goths & les Lombards auoient banni tout sçauoir & exercice des bonnes lettres. Bien vous diray que cette fondation ne fut celle qui auança cette Vniuersité a telle gloire que nous la voyons maintenant, d'autant qu'il ne fit que simplement la mettre en besogne, laissant à ses Successeurs l'honneur de parfaire, ce à quoy il auoit donné si beau commencement. Luy mort, Louys le Debonaire n'eut guere grand moyen d'augmenter cecy, y obstant les troubles suscitez par les seditieux, qui feirent reuolter les enfans contre le pere: & de la en auant tout alla en empirant, tant pour les guerres ciuiles suscitées apres la mort du Debonaire, que pour la venuë des Normans en Gaule, lesquels donnerent vn grand eschec aux bonnes lettres, de sorte qu'il faillut que la race Gauloise des Capets fust celle qui remist sus en Gaule aussi bien les lettres que la gloire des armes & la magnificence de l'Empire des fleurs de lys. Non qu'il faille penser que la Gaule fust sans exercice des lettres, veu ee que nous auons desia allegué

des Bardes, Saronides, & Druides, auant que le Christianisme fust receu és Gaules aussi bien que les lettres, & ce qu'auons dit de tant de bons peres & excellents Euesques instruits és Gaules & par les Monasteres, & Eglises de cette Monarchie. Ioint que nous auons dit que Marseille estoit l'Vniuersité la plus fameuse, qui fust deça la mer apres Athenes, & où les Romains enuoyoient leurs enfans y apprendre les lettres. Or les Lettres de la fondation de l'Vniuersité n'estant tombées entre mes mains, si sçay-ie que la premiere institution vient de Charles le Grand, mais non pas auec cet ordre de Magistrats d'Escole qu'on y voit à present. Car ie pense que cecy ait esté institué du temps, ou de Capet ou de ses successeurs: qu'il soit vray Philippe Auguste surnommé Dieu-donné fait assez euidente preuue de cecy, & que long-temps auant luy cette Vniuersité auec ses ordres, estats & offices auoit esté mise en honneur lors qu'il conferme les priuileges que son Pere Louys auoit donné en faueur des Escoliers: lequel Louys establissant cette Loy fauorable aux Escholiers monstre aussi que la France ayant recouuert repos des guerres auec les Allemands & des troubles auenues par les Courses Normandes, ce fust lors qu'elle recouura sa gloire. Qui me fait croire que celuy qui le premier mit les dignitez du Recteur & Procureur en auant fut Robert fils de Capet, qui estoit homme debonnaire, de grandes lettres & singuliere erudition: & ne pourrois me persuader, qu'il n'y ait eu des lettres, priuileges, & ordonnances pour le fait de l'escole, de ce Roy icy aussi bien que des autres, lesquelles ne sont venues à nostre connoissance & que l'iniure du temps a fait perdre & le peu de soing des hommes en a égaré les originaires. Mais ne nous arrestants point tant à vne si longue antiquité, comme qui voudroit esplucher les matieres iusques au fond & tout ainsi comme si on reuoquoit en doute, que l'Vniuersité de Paris ne soit la plus ancienne & comme la mere nourice de toute la Chrestienté, passerons oultre à la recherche de ce qui est le plus prochain de nostre memoire, ayant toutes fois dict ce petit mot en passant: que tout ainsi comme iadis les Empereurs de la maison de Sueue, à sçauoir les Frederics, Henris, & Conrads ayant discord auec les Papes & le Sainct Siege de Rome se sont soubmis au iugement du Parlement de France, si bonne opinion ils auoient de ce conseil Gaulois, les Eglises Chrestiennes aussi durant les schismes & y ayant quelque controuerse en ce qui est de la foy, s'en sont tousiours rapportées à la sainte escole & tres-Chrestienne Vniuersité de Paris & en ont receu pour Iuge la non deuoyante Faculté de Theologie Parisienne. Laissant donc, comme dit est, les fondations anciennes, donnations, licences, libertez, priuileges, & immunitez données tant par les Papes, que les Rois à l'excellente Vniuersité de Paris, comme Generale Mere & guide de toutes les autres nous nous contenterons de toucher la creation du Recteur selon qu'elle est portée, limitée & ordonnée par le Cardinal du titre de Saincte Cecile Legat en France soubs le Pape Nicolas troisiesme du nom l'an de nostre salut 1275. & regnant en France Philippe Fils du Roy Sainct Louys: car ce fut lors que fut faite la premiere reformation de cette Vniuersité du saint Siege, ce qui monstre qu'icelle estant de longue main instituee, il y auoit eu de l'alteration en la vie & mœurs des escholiers, laquelle il falloit corriger. Ce Cardinal donc fit les ordonnances qui s'ensuiuent & que nous auons recueillies du liure de l'Vniuersité & en premier lieu sur la creation du Chef de tous les escholiers. Le Recteur (dit-il) sera par cy apres éleu en cette maniere. *Les quatre Procureurs des Nations à sçauoir, France, Picardie, Normandie, & Allemagne, iureront solemnellement deuant les Nations d'eslire vn autre Recteur qu'iceluy qui sera pour lors de leur assemblée, & tel qu'en saine conscience ils estimeront en estre digne, suffisant & profitable tant à la charge, que pour le Corps de l'Vniuersité, & protesteront que ny faueur, amitié, haine, ou autre passion les transportera à choisir & nommer plustost vn qu'autre, ains le prendront tel que dict est, pour l'égard du public & non selon le iugement de leur affection particuliere. Or celuy qui par l'accord de ces quatre sera éleu, ou les trois y consentants d'vne voix, sera Recteur sans aucune controuerse & sans qu'il soit loisible d'y resister ou contredire. Mais ces quatre ou trois ne s'accordans à l'election, le Recteur ancien sera appellé pour recueillir les voix*

Creatio Rectoris.

lesquelles

lesquelles ne pouuans s'accorder, on nommera quatre Electeurs de chacune Nation selon l'election desquels & la plus grande voix l'emportant, le Recteur seul nommé, sera iouissant de sa dignité durant le trimestre, qui est le temps prefix à ce Magistrat, d'autant que l'election d'iceluy se fait tous les trois mois & à iours limités aux festes, c'est à sçauoir de Nostre-Dame de Mars, de la saint Iean Baptiste, de Saint Denys, & de la Natiuité de nostre Seigneur Iesus-Christ. Voicy l'ordre gardé en l'election de ce Chef de l'Eschole Parisienne. On enferme les electeurs dans vn certain lieu, d'où ne leur est loisible de sortir sans nommer celuy qui doit auoir surintendence sur tout le Corps de l'Vniuersité: & faut que cette election se parface, & se vuide durant le temps que demeure vne chandelle de poids certain, & qu'on a de coustume de porter pour cette affaire, n'estant permis a Bedeaux ny autres, soit Officier de l'Vniuersité, ou simple Escholier, d'aller vers les Electeurs, pour leur recommander homme que ce soit qui aspire à l'office: voire y est par cette ordonnance estroitement defendu, que les Electeurs ne mangent, ny boiuent aucunement au lieu où se fait l'election. Sur laquelle ne pouuant iceux s'accorder, c'est aux Maistres és Arts d'en y enuoyer d'autres & de faire sortir ces premiers, ausquels ne soit plus loisible d'entrer en l'election. Mais on à veu de nostre temps de grandes folies auenir pour cecy & le Recteur estre esleu a coups d'espées, & tout ainsi par force comme iadis l'Empire estoit emporté par ceux qui estoient les plus forts. Electio Rectoris.

I'ay dit icy que c'est aux Maistres és Arts d'y enuoyer d'autres Electeurs, ou les premiers ne pourront s'accorder: surquoy il faut noter qu'encores qu à Paris il y ait quatre Facultez parfaisant le Corps de l'Vniuersité, à sçauoir de Theologie, Decrets, Medecine & des Arts, si est-ce que la premiere institution de l'eschole ayant esté dressée pour les Arts. *Il n'est aussi loisible d'elire le Recteur que du corps de la Faculté des Arts, & lequel neantmoins a puissance en ce qui est de la Police de l'Eschole, & sur les Theologiens, & sur les Decretistes & sur les Medecins.* Ainsi que nous en auons veu faire l'experience durant les troubles & lors que le Recteur fist faire ioug aux Medecins, & autres qui faisans banqueroute à l'Eglise, vouloient aussi s'emanciper de l'obeissance de l'Vniuersité, & n'estre point suiets aux loix, & ordonnances d'icelle. Ayant en ce corps d'escholiers si grande puissance d'autrefois, que d'auoir fait teste au Papes & Princes du sang, qui abusoient des benefices de France.

Affin donc qu'on voye auec qu'elle Maiesté cette Republique est maniée, faut entendre que de tout temps il y a deux Chanceliers pour les Bacheliers & Maistres és Arts, l'vn estant appellé Chancelier de Nostre-Dame & l'autre de sainte Geneuiefue: le premier ayant droit sur les Theologiens, Decretistes & Medecins, en ce qui est des lieux de leurs licences & pour les benir à la façon ancienne; le second ayant la preeminence de l'examen des Maistres és Arts à cause de l'antiquité de la maison Royale de Sainte Geneuiefue de laquelle nous parlerons cy apres: & toutes fois celuy de Nostre-Dame a aussi empieté sur les Maistrises és Arts & examen de ceux qui y pretendent, & faut que *ce Chancelier soit creé deuant l'Euesque* au Chapitre Episcopal, où il doit iurer de ne point licentier aucun Theologien, Decretiste, Medecin ou Artien, s'il n'est digne de tel honneur & capable pour sa doctrine ayant fait le deuoir en l'estude & suiuy l'Eschole le temps limité, par les ordonnances de l'Vniuersité. Surquoy ils doiuent s'enquerir des Maistres & Docteurs des Facultez, lesquels leur doiuent respondre la verité, & en saine conscience. I'ay pris cecy d'vne Bulle conferée par le Pape Gregoire XI. en laquelle il souscrit & approuue tout ce qu'auoient fait ses predecesseurs Papes, Vrbain cinquiesme, & Innocent VI. touchant les priuileges donnez à l'Eschole generale de Paris: & entre autres choses que i'ay recueillies de cette Bulle, i'en ay tiré les parolles qui s'ensuiuent, où il fait mention du tort & iniure qu'on pourroit faire aux Escholiers. Cancellarij.

S'il aduient qu'on iniurie, ou emprisone à tort quelques vns des vostres, si on ne desiste de telle iniure, apres que vous les aurez admonestez; Il vous sera loisible, si ainsi le trouuez bon, de cesser vos leçons. Mais s'il escheoit que l'Escholier face chose ou crime digne punition, voulons que la connoissance en soit reseruée seulement à l'Euesque de-

fendants que desormais [illegible] n'emprisonne aucun eschelier pour debte quelconque, veu que cela est deffendu par les constitutions des saints Canons & droits legitimes de nos predecesseurs. En cette bulle est encor defendu aux Escoliers d'aller auec armes par la ville & defendu à l'Vniuersité & chefs d'icelle de prendre en sorte que ce soit la cause [illegible] en main de ceux qui troublent le repos public auec leurs ports d'armes & ribleries.

Voyons si l'authorité de la visitation des liures, est d'hier ou aujourd'huy octroyée aux Docteurs de la Faculté de Theologie: & sçaurons que le mesme Pape confirmant la volonté de ses Predecesseurs en cette bulle que dessus, ordonne que nul liure ne sera leu en l'Eschole ny College de Paris, lequel n'ayt esté visité premierement par les Docteurs, & approuué par les Conciles, d'autant que nous sçauons que les mauuais propos alterent les bonnes mœurs des hommes, & que les liures pestilents & suspects sont ceux qui gastent autant ou plus que pourroit faire la parole d'vn Prescheur semant fausse & peruerse doctrine. Aussi cette sainte Eschole & Vniuersité de Paris a esté de tout temps tant amoureuse de simplicité, qu'elle ne s'est point souciée des disputes curieuses, si ce n'est de celles qui seruent à l'éclarcissement des Escritures diuines. C'est pourquoy de toute ancienneté, il y a eu ordonnace de l'Vniuersité de Paris, laquelle veut que les Maistres & escholiers estudians en la sainte Theologie, ne s'affectionnent pas trop à paroistre grands Philosophes, pour l'impieté liée à celle Philosophie, qui a plus la raison humaine & naturelle pour guide que la puissance diuine. Par celle ordonnance est defendu à iceux Maistres d'vser en disputant ou lisant, de la langue vulgaire du peuple, ny de profaner les choses saintes deuant le peuple auec leurs questiōs, ains disputer simplemēt en l'Eschole des matieres propres à la vacation de laquelle il se meslent. Ie laisse au bon iugement des chefs de cette Faculté, ce qui se peut ou doit recueillir de l'ordonnance, me tenant pour asseuré que tant de bonnes testes ne souffrent chose, laquelle ne puisse estre defenduë raisonablement. Ie souhaite de voir à Paris le renouuellement de la constitution ancienne obseruée en cette Vniuersité, qui est, qu'il n'estoit loisible à aucun de lire, s'il n'auoit atteint l'an 21. de son aage & n'auoit ouy à Paris par l'espace de 6. ans & lisoit 2. ans entiers apres son audition, ioint que celuy qui voudroit lire ne fust autre que fort bien renommé & sans aucune note d'infamie: ce qui fut ordonné par le Legat du Pape l'an de grace 1214. Regnant en France Philippe Auguste, & seant à Rome Innocent III. Car si cette ordōnance auoit eu lieu, on ne verroit tant d'estrangers sans aueu & peut-estre sans doctrine ny vertu s'auancer de lire & causer la corruption de la ieunesse, que nous y voyons à present, n'y ayant si petit Magister ou esuanté Charlatan, qui ne s'enhardisse sans l'authorité de ceux à qui l'honneur appartient de prester la chaire, de monter sur le pulpitre & d'y enseigner à tort & à trauers la ieunesse. En ce temps que ie dis, estoit deffendu de lire en l'Vniuersité de Paris les liures de Physique d'Aristote; & cecy pour bonnes raisons lors necessaires, & lesquelles à present ne seroient que superfluës: ainsi que le contient le commandement fait à lors par le Legat Estienne Cardinal au mont Celie. Et pour reformer toute espece d'abus introduit sous couleur de la grandeur de cette Vniuersité, estoit defendu de bancqueter aux assemblées ny responses ou actes des Maistres, si ce n'est en particulier que l'vn amy pouuoit appeller l'autre: ainsi vous voyez de quel temps la coustume de passer Maistres és Arts, est receuë & la solemnité des actes est de memoire trop fresche.

Que sçauriez vous demander de plus solemnel que ce qui se fait en la Faculté des Arts aux sophismes, determinances, examens, figures & actes, où les Maistres prennent les bonnets de leur licence; ou que celles magnificences des Cardinales, & Quodlibetaires disputations des Medecins auec la gloire de leurs licences & le triomphe qu'il ont en prenant leurs bonnets? Mais quoy de plus excellent que cette bataille diuine de la Theologie és Tentatiues, petits ou grands ordinaires & en ce conflit effroyable que le pauure respondant souffre és grandes Sorbonnes ou dés 5. heures du matin iusques au soir il faut tenir teste à tous ses compagnons luy arguans à l'encontre? quel plus grand contentement aussi peu-

uent auoir ces luicteurs hardis soit de la Medecine, soit de la Theologie, que de se voir deuant tout vn Senat & à la face bien souuent des plus grands Princes & Prelats de tout le Royaume, louër par vn docte & bien disant Orateur, & toutesfois vous sçauez que cõme iadis on loüoit les luicteurs aux châps Elides, on a ordonné & institué à Paris les Paranymphes auant que les lieux de licence soient distribuez tant aux Medecins qu'aux Bacheliers de Theologie: ce qui me fait croire, que tout ainsi que le droit d'herauldie fut inuenté pour encourager la noblesse à bien faire la guerre pour le seruice de la patrie; qu'aussi ces paranymphes ont esté inuentez pour le prix des estudians aux bonnes lettres. Rien ne seruiroit icy de vous amener les donations faites par les Roys à leur fille l'Vniuersité de Paris tant du pré aux Clers que d'autres places octroyées pour le passetemps des Escholiers apres les heures de leurs estudes. Ie n'iray deduire les Cures & Paroisses qui sont de la collation des Facultez, chacune en son rang, ny ne m'arresteray sur les Eglises suiettes à l'Vniuersité, & qui sont de la fondation d'icelle, car bien que les Iacobins ayent esté bâtis de la liberalité de Saint Louis; si est-ce que la place de leur Eglise appartenoit à l'Vniuersité, & d'icelle ils l'ont euë. Les Mathurins aussi sont des Tenanciers de ce Corps; d'où est aduenu que les Congregations du Recteur, Procureurs & Doyens se font audit lieu & Monastere des Mathurins, comme aussi les processions du Recteur tant ordinaires qu'extraordinaires, faut que sortent de l'Eglise des susdits freres de la Trinité, que vulgairement on appelle Mathurins: & ne veux deduire les confirmations des Priuileges faits par les Papes & Roys durant qu'on l'empeschoit en la iouissance d'iceux: comme aussi ne pretends m'arrester sur vne infinité de statuts, tant pour les Facultez, que pour l'égard des simples escholiers & lesquels sont grandement profitables à toute l'Vniuersité & non de peu de consequence pour le repos de la ville, car ce seroit par trop amuser le lecteur sur choses qui seruans aux vns, ne sont de guere grand effet aux autres.

A cette cause ie proposeray seulement & simplement le serment & forme de iurer qu'obseruent & gardent ceux qui veulent auoir entrée en la Congregation generale. Ils iurent donc & protestent de garder les priuileges, statuts, immunitez, libertez & droits de l'Vniuersité leur mere: ce qu'on fait à cause de ceux qui en sortent & lesquels ont eu des premieres dignitez. De ce corps de Repub. plusieurs montent aux degrez plus excellents d'honneur & sont faits ou Conseillers ou Presidents, & bien souuent sont appellez à l'administration des affaires plus importantes de la Couronne. Faut aussi qu'ils iurent d'vser de bonne & loyale foy en l'election du Recteur à cause que comme auons dit c'est aux seuls Maistres és arts que l'election du Recteur est loisible & desquels on choisit les Doyens & les Procureurs des Nations. Quant à ceux qui veulent venir aux cours & entrer en l'examen, on leur fait faire serment, qu'ils n'ont rien donné, promis ny fait donner ou promettre au Chancelier ny à son Commis pour l'audiance, examen ou autre deuoir quel que ce soit appartenant à cette poursuitte: iurent aussi & protestent que façoit qu'ils soient appellez à quelque grande dignité, ainsi que les bonnes lettres conduisent les vertueux aux grands honneurs, si ne fera-il iamais qu'ils ne respectent, honorent & reuerent le Recteur & tout le corps de l'Vniuersité. Ie laisse à penser si celuy qui est Recteur, oublie d'obliger sa foy & parole pour la conseruation d'icelle, de laquelle il s'est veu le Chef & Defenseur, & pour la deffense de laquelle estant en office son deuoir luy commandoit de hazarder sa propre vie.

Quant aux Procureurs de Nation, c'est chose asseurée qu'ils s'obligent de deuëment exercer l'office à eux donné pour la Nation de laquelle ils sont poursuiuans, contre ceux qui porteront nuisance à ceux de leurs corps sans y oublier chose possible seruant à leur charge: & puis que nous sommes sur les Procureurs de Nation, il y en a quatre ayans voix en l'Election des estats de cette Republique, à sçauoir les Picards, pour la seule Picardie; comme aussi les Normans pour la seule Normandie; car les deux autres Nations sont de fort grande estenduë, comme celle d'Alemagne, qui comprend toute la Germanie au lez & au long, la Polougne, Hongrie, Sarmates, Danois, Sueues, Noruegiens & Moscouites, s'il en venoit à Paris pour estudier, &

» en somme toutes les Isles Septentrionales telles que sont l'Angleterre, Escosse,
» Hirlande, les Orcades, les Hebrides & autres voisines sont de cette contribution.
» Mais la Natiō de Frāce partie en 3. belles Prouinces telles que sont Paris, Rheims
» & Bourge embrasse aussi tout ce qui reste des Gaules, outre la Normandie & Picardie, si bien que tous les Celtes, & Aquitaniques sont de ce Corps François: les Gaules Narbonnoise, Allobrogique, Prouençale, & Lyonnoise en dependent.
» Ce n'est rien si encor les Espagnes & Portugal, si les Isles de la Mer Mediteranée
» & toute l'Italie, Grece, & païs Leuantin n'estoit de cette Prouince & procuration Françoise, tellement que les noms des Messagers de Hierusalem, Betleem
» & autres lieux du pays Idumeen sont demeurez en estre iusqu'à nostre temps,
» afin qu'on voye encor la figure & idée de cette Republique de l'Vniuersité, laquelle faisoit reluire l'Empire François comme le chef de toute la Monarchie du monde.

» Ie me suis arresté en cecy tout pour bon respect, sçachants que les gens de bien auront pour agreable la memoire de chose qu'ils voudroient qui fust en nature, & laquelle semble promettre ie ne sçay quelle grandeur à ce Sang de France, qui a sceu entretenir en son pays par tant de siecles, ce qu'Athenes n'a sceu retenir que peu de temps pour sa gloire. Mais passons outre: chacune Nation a des Receueurs des deniers qui se perçoiuent des emolumens & biens du corps de la Nation, lesquels sont tenus de faire sermēt de se monstrer loyaux en leur Charge.

» Mais ne veux m'arester trop long-temps sur le Conseruateur des Priuileges de l'Vniuersité lequel tient sa Iustice aux Mathurins, comme aussi ne pretends m'arrester sur l'institution des Scribes & Bedeaux de l'Vniuersité, les vns ayant le droit de Greffiers en vn Palais, ou vn Chastellet, & les autres seruant d'Archers ou d'Huissiers, tant au Recteur marchant par la ville, qu'aux Bacheliers de quelque faculté que ce soit faisans & passans leurs actes: chacune des Facultez ayant des Bedeaux, qui luy sont affectez, comme aussi en ce qui est des Arts, vne chacune des Nations en a vn pour son seruice.

» Regardons encor le bon menagement de cette Rep. où vous voyez les 4 grans Libraires Iurez & 20. autres iouïssans de fort beaux priuileges pour cet égard & n'estans suiets qu'au Recteur, duquel ils tiennent leurs offices. La charge de ceux-cy fut de iadis transcrire les liures pour l'escole & d'en faire diuerses copies afin que les Escoliers n'en eussent pas faute: neantmoins ne leur estoit loisible de les mettre en lumiere, que la Faculté de Theologie n'y eust passé pour voir, s'il y auroit quelque chose à reprendre. Outre ces Supposts tant necessaires, sont encor les Relieurs iurez, les Parcheminiers & Enlumineurs. Car d'Imprimeurs Iurez il n'y en a point à cause que du tēps que fut faite l'institution de ces offices pour le seruice de l'Vniuersité, l'Art d'Imprimerie n'estoit point encor en vsage: à ceux-cy sont adioustés les Messagers qui sont obligez de moyenner que les Escoliers des pays desquels ils ont les Messageries ne souffrēt disette par faute de solliciter leurs parents, qu'ils ayent à leur fournir les choses qui sont necessaires pour leur vie & entretenement. Ie ne veux vous deduire quelle forme de serment suiuent ou ceux qu'on employe à examiner és determinances, ou reciproquement ceux qui sont examinez, dependant cela d'vn mesme iurement fait par le Chancelier & les Maistres par les Bacheliers des Facultez de Theologie & Medecine: ne discouray aussi ce que les Maistres és Arts iurent deuant le Recteur, auant que d'auoir les lettres de leurs Maistrises, ny aussi à quoy s'obligent par promesse les Messagers voulants faire quelque depesche en Cour de Rome.

Supplicatio Recto-ria. » Quelle Maiesté est celle d'vne procession de Recteur, où faut qu'assistent tous les supposts de l'Vniuersité, chacun en leur rang & auec l'ordre tel qu'il semble que ce soit vn Senat Venitien, accompagnant son Duc à la ceremonie des espousailles de Mer? car vous voyez le Recteur suiuy des Docteurs & Bacheliers de Theologie & Medecine tous en chappe, les vns de Rouge & les autres de Noir: on y contemple les Maistres és Arts & des Religieux de presque tous les ordres qui sont à Paris, au moins de ceux ausquels est permis de prendre vn degré dans l'Vniuersité, comme aussi on y voit tous les Officiers d'icelle, lesquels honorent le Chef en ces saintes Assemblées, esquelles vn Doyen de la Faculté Theologienne celebre la sainte Messe. N'est ce rien que lors que les Rois font leurs

entrées, c'eſt le Recteur qui des premiers luy va audeuant, luy iure obeiſſance au nom de l'Vniuerſité, & tire de ſa Maieſté le ferment pour la confirmation des priuileges?

Quand auſſi le Legat du Pape Apoſtolique vient à Paris, le Recteur auſſi (non pas qu'il ſorte de la ville pour le biẽ viegner, car il ne doit cét hõneur qu'à sõ Roy & aux Papes en perſonnes) ſe preſente à luy & le fait iurer qu'il n'alterera en ſorte que ce ſoit les Priuileges donnez par les Papes à l'Vniuerſité. Mais qu'eſt-ce à dire que la maieſté du Recteur ſoit ſi grande en l'eſcole qu'és actes publics de quelque Faculté que ce ſoit, il precede Eueſques & Cardinaux, & fuſſent ils Pairs de France; & ne ſouffriroit-on que le Nonce du Pape, ne Ambaſſadeur de Prince du monde euſt cét aduantage de le preceder? Es Mariages des Roys le Recteur auec ſes ſuppoſts eſt introduit auec égal honneur que la Cour du Parlement, & à ſon Siege & rang comme celuy qui repreſente la fille bien aymée des Roys de France. Au Sacre des Rois à cauſe qu'il ſe fait hors de Paris, le Recteur n'aſſiſte point, entant que hors cette ville ſes droits ſont ſans force quelconque, puis que ſon authorité s'eſtend ſimplement ſur le lieu où eſt l'Eſcole. Ors les Rois eſtant decedez & durant que pour la ceremonie & appareil des funerailles & enterrement du corps du deffunt on s'achemine de l'Egliſe noſtre Dame de Paris pour porter le corps à ſaint Denys, on voit l'Eueſque de Paris d'vn coſté de la ruë & le Recteur de l'autre adextrant le corps, lequel eſt entre ces deux Magiſtrats Spirituels, ayant voulu les Rois anciens de tant auancer le Chef de leur Eſchole que de l'égaler aux plus grans de leur Royaume: mais pourquoy ne ſeront les Rois ſoigneux de ce Corps public de l'Vniuerſité, puis que c'eſt de luy que ſe prennent ceux qui ont Charge en la Republique de France, & qui manient les affaires de plus grande conſequence?

C'eſt pourquoy les Roys de toute ancienneté preuoyant qu'il pourroit auenir que les lettres fuſſent en peu de prix parmy les François, ont voulu que l'Vniuerſité euſt pour Conſeruateur, Patron & Defenſeur, vn des Pairs Eccleſiaſtiques de ce Royaume, à ſçauoir l'Eueſque de Beauuais par precipu; quoy que cét honneur ſe ſoit communiqué à d'autres Prelats par les anciens priuileges donnez à leurs Sieges.

De Cancellariis Vniuerſitatis.

Au reſte pour recompenſer ceux qui ont bien fait leur deuoir en l'eſtude, ont eſté choiſis deux Apoſtoliques, c'eſt à dire hommes Eccleſiaſtiques de l'authorité du Saint Siege vniuerſel de Rome, leſquels ſous le nom & tiltre de Chanceliers ont la charge d'examiner les Eſtudians, qui veulent eſtre promeus à la licence des Arts. Le premier eſt celuy de l'Egliſe Cathedrale de Noſtre-Dame de Paris, lequel eſt comme le general ſur toutes les Facultez, & lequel tous les ans le lendemain de la Chandeleur ou Purification Noſtre-Dame, choiſit quatre Maiſtres és Arts pour l'examen auec ſon Sous-Chancelier, afin d'éprouuer ceux qui veulent paſſer, & le Regiſtre deſquels il preſente au ſuſdit Chancelier; & en ſomme tant les Canoniſtes & Theologiens, que les Medecins faut qu'ils ſoient par leurs Docteurs & Regens preſentez à ce Chancelier, afin qu'il les reçoiue & beniſſe auant que le Docteur leur poſe le bonnet Doctoral ſur la teſte, dautant que l'inſtitution du Doctorat ayant la ſource du Saint Siege, faut auſſi qu'elle ſoit conſeruée & ratifiée par ceux qui y ſont commis par le Pape. C'eſt auſſi à ce Cancelier à chaſſer & retrancher du Corps de l'Vniuerſité ces Eſcholiers qui ſont malviuans & incorrigibles; & de rechef les y receuoir, ſe chaſtians & faiſans penitence, comme auſsi il les abſout, ſi par cas ils ont commis quelque irregularité, mettans furieuſement les mains les vns ſur les autres. Et de là eſt venuë la contention ſouuent aduenuë entre les Iuges & les Eccleſiaſtiques, les vns prennans connoiſſance ſur les crimes des Eſcholiers Matriculez dans cette Vniuerſité, & les autres deffendans la cauſe du Saint Siege & priuileges du Chancelier, receus & confirmez par les Roys, & depuis par Arreſt de la Cour Souueraine du Parlement. Or celuy de Noſtre-Dame eſtant, comme dit eſt, General ſur toutes les Facultez; Le ſecond eſt eſtably à Sainte Geneuiefue, & faut que ce ſoit vn des Chanoines Clauſtrals de l'Abbaye dediée à la ſuſdite Vierge Patrone des Pariſiens, pour l'amour de laquelle les Papes, & les Roys (Comme nous dirons cy-apres) ont tant donné de

Priuilege au Monastere, Eglise & Religieux seruans dans icelle. La puissance donc du Chancelier Claustral est par aucuns limitée : mais nous monstrerons combien elle s'estend, quoy qu'on die qu'elle ne s'estend que simplement sur la Faculté des Arts,& pour ce il est nommé Chancelier des Arts. Lequel faut que venant à sa dignité, iure deuant la Faculté qu'il obseruera les Statuts d'icelle, & donnera les Licences sans nulle faueur, selon le merite des personnes & suiuant la deposition des Maistres qui auront esté commis pour examiner les Maistres futurs.

Benedict XI. On sçait qu'enuiron l'an 1304. seant à Rome Benedict XI. du nom, ce Pape donna Faculté au Chancelier de Nostre Dame de Paris, de licentier & faire Docteurs en Theologie & en Decret. Or est-il qu'auant ce temps il y auoit Docteurs Theologiens à Paris, & qu'il falloit qu'ils receussent les Licences de la main de quelque Ecclesiastique. Il ne pouuoit estre autre que celuy de Sainte Geneuiefue veu son ancien establissement, si le Pape n'y auoit homme exprés, Greg. IX. 1227. pour le fait de ces Licences : & de cecy fait foy vne Bulle du Pape Gregoire IX. en date de 1227. laquelle monstre apertement que le susdit Chancelier de sainte Geneuiefue, vsoit & iouïssoit du priuilege de Licentier les Docteurs en Theologie & en Decret. Et si on met en auant qu'il est non sans grande occasion appellé Chancelier des Arts, & que pour cette Faculté il a esté institué & estably, il est aisé d'y répondre, & la response sera l'establissement plus grand de l'authorité de ce Chancelier : veu que chacun sçait que l'Vniuersité de Paris au commencement n'estoit que pour les Arts,& que les autres sciences y sont suruenuës comme accessoires : d'où est aduenu que du seul Corps des Arts on choisit le Recteur & Procureurs des Nations, ainsi que nous auons dit cy-dessus; par ainsi le Chancelier de Sainte Geneuiefue estant celuy des Arts, s'ensuiuroit que seul il estoit iadis en cette Charge : & celuy de Nostre-Dame ayant receu le priuilege de Licencier les Estudians en Theologie & Decret, long temps apres que celuy de Sainte Geneuiefue en auoit pleine iouïssance, il me semble aussi que mal à propos luy donne-on le simple titre des Arts, puis que la Generalité luy est deuë & octroyée ; si ce n'est que pour l'incapacité d'aucuns Chanceliers on y a pourueu, les Escholiers & les Nations presentans au Pape requeste pour se pouruoir ailleurs, qui a esté cause que les Religieux perdans ce droit, se sont contentez de la seule puissance de Licentier les Arts, ainsi qu'on peut tirer d'vne Patente de Charles VI. datée du 12. Iuillet 1381. donnée à Paris sur le different meu entre le Conuent Sainte Geneuiefue & les Escholiers de la Nation de France. Quoy qu'il en soit, l'Abbé & Religieux de cette maison eurent iadis le pouuoir de Licentier Theologiens & Decretistes suiuant les Bulles de Greg. IX. & Alex. IV. *Bullas illas supra retulimus p. 274. & alibi adhuc referemus.*

Comme le temps prescrit tout, il est auenu, ne sçay comment, soit que les Religieux ayent égaré leurs vieux papiers, ou qu'il y ait eu quelque nouuelle Ordonnance en faueur du Chancelier de Nostre-Dame, ou que les Facultez ayent refusé de passer sous cetuy-cy, voyans de iour à autre les diuisions & querelles d'entre les deux Chanceliers ; si est ce que maintenant les Facultez de Theologie, Decrets & Medecine, vont seulement à Nostre-Dame & en la sale de l'Euesque pour les Licences de la Theologie & pour le Bonnet : là où les Arts sont départis à tous les deux Chanceliers, sans qu'iceux puissent rendre raison de telle occurence, laquelle ie pense estre fondée sur bonne cause tant d'vne part que d'autre ; mais les plus habiles l'emportent. Au reste cecy monstre bien que cette Abbaye a tousiours esté grandement respectée, puis qu'entre toutes les Communautez de Paris, elle a esté choisie pour iuger du merite des Escholiers voulans estre promeus aux Licences.

Hæc Belforestius fusissime, cuius sententiam multis placere video, quoad Institutionem Magistrorum seu Præfectorum Vniuersitatis : quorum aliqui addunt Hugonis Capeti temporibus tãtam confluxisse ad Scholas Parisienses adolescentum multitudinem, vt propter rixas quæ frequenter inter eos accidebant, necesse fuerit eos in 4. Nationes diuidere, singulisque Præfectos suos, quos vulgo Procuratores appellamus, præficere qui singularum Patroni essent,& Rectori in regenda Academia consilium auxiliumque præstarent. Quod enimin-

numerabilis fuerit Scholarium numerus illis temporibus, Helgaldus teſtis eſt locupletiſſimus, aiens Roberti Regis funeribus adfuiſſe innumerabilem Clericorum, hoc eſt Scholarium multitudinem. Facit & coniectura ex Orderico Vitali & ex hiſtoria petita; certum enim eſt tum Normanis etiam fere omnibus & vbique inſediſſe animo mirabile ſcientiarum conſequendarum deſiderium, Cœnobiorumque pariter extruendorum: adeo vt pauci Diuites & Nobiles eſſent, qui Sophiſtas, hoc eſt viros doctos ſecum non haberent, aut in ſuo fundo Cœnobia non inſtituerent. Vnde coniicitur eos longè feruentius ſtudioſiúſque quàm antea, coluiſſe Scholas Pariſienſes & frequentaſſe.

Verum quamquam hæc opinio probabilitate non careat, vix tamen eſt vt fieri potuerit Hugonis Capeti aut Roberti temporibus eiuſmodi Nationum diuiſio: qua de re fusè egimus in ſynopſi primi ſeculi pag. 297. credibile verò eſt regnante Roberto, qui litteratum amantiſſimus erat, nouam aliquam dignitatem, honoris gradum & ornamentum Vniuerſitati acceſſiſſe. Exiſtimant enim aliqui tum primum Rectorem cœpiſſe ad conſilia ſecretiora admitti & vocari, aut ſaltem ad publica, iuſque habuiſſe cuiuſlibet rei referendæ, quæ ad rectam Regni adminiſtrationem pertineret. Quod quidem exemplis Abbonis Floriacenſis & Fulberti Carnotenſis aliorumque virorum Litteratorum confirmari poſſet, qui huic Principi chariſſimi fuerunt, quique ab eo in conſilium rerum gerendarum ſæpe adſciti ſunt. Denique huiuſce Regis beneficio, fauore, ac patrocinio Vniuerſitatis authoritatem adeo inualuiſſe commemorant, vt ei iniuratæ crederetur, licet à cæteris Regni ordinibus iuriſiurandi religio exigeretur.

Ad Pompam Vniuerſitatis facit etiam habitus ille Academicus, quem geſtant Rector & Procuratores in Conuentibus ſolemnibus, quem licet non exiſtimem inſtitutum fuiſſe ab hoc Rege, neque ab Eccleſia Rom. exemplo purpuræ Cardinalium, vt aliqui putant, ſed vel ab ipſo Carolo M. vel à Caluo, vt in ſynopſi primi ſoculi dictum eſt; non ſine fundamento tamen ſuſpicari poſſumus ſub hoc Principe eiuſque exemplo cœpiſſe Magiſtratus Academicos vti pellibus ſeu pellitis textis (veteres Foderaturas & Furraturas dicebant, vtiturque hoc vocabulo Cæſarius Heiſterbachenſis l. 8. Miraculorum c. 59. Gallicè *fourrures*.) Nã Robertus, eo operimẽto vti conſueuerat. Teſtis Helgaldus in eius vita. *Aliquando* inquit, *proficiſcente eo ad Eccleſiam & proſtratoria oratione coram Deo, quiddam verecundiæ in* ORNAMENTIS PELLIVM *à ſancto collo dependentium, ſuſtinuit Rex mitis & corde humilis.* Et alio loco. *Horum fragilitati condolens,* ORNAMENTVM PELLIVM, *quod erat pretioſiſſimum, tulit à collo & ſuper peccatores proiecit corde benigno.* De ornamento Pellium.

Non tamen ex hoc credendum eſt Robertum omnium Regum primum eiuſmodi pellibus vſum fuiſſe. Vetus is fuit habitus Regum Francorum è Germania ſeu Franconia profectorum: vetus quoque Gothorum & Scytharum, vnde & *Principes pelliti* dicebantur. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani, *Pellitorum turba populorum*, id. Gothorum. Sidonius Appollinaris l. 1. Ep. 2. deſcribens Theodorici formam, *circunſiſtit ſellam comes armiger, pellitorum turba ſatellitum ne abſit, admittitur.* Veſtes eiuſmodi vocabant *Maſtrucas* ſiue *Maſtrigas* id. *veſtes pelliceas*, Romani *Penulas gauſapinas* ſeu *Gauſapa*. Martialis.

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Vt me vel media ſumere meſſe velis.

Gauſapinæ autem veſtes villoſæ erant. Græci Καυνάκας vocabant. Heſychius. Καυνάκαι στρώματα ἢ ἐπιβόλαια ἑτερόμαλλα id. Gaunaca, *Stragula ſunt ſiue operimenta altera parte villoſa.* Eiuſmodi Gaunaca hodie geſtant Poloni, vocantque vernaculè Koc & Kotz. Hinc vox Gallica *Cotte*, vt putat Cluuerius, & Anglica Coate, quæ veſtem longam ſonat. Galli quoque veteres Sagis & Rhenonibus villoſis vtebantur. Teſtis Varro l. 4. de Ling. Lat. *Quidquid inſternebant, à ſternendo ſtragulum appellabant. Quibus operiebantur, operimenta, opercula & pallia dixerunt. In his multa peregrina: vt Sagum & Rheno, Gallica. Gaunacum, maius ſagum & amphimallon, Græca.* Rhenones vero ſic deſcribit Iſidorus l. 19. c. 23. *Rhenones ſunt velamina humerorum & pectoris vſque ad vmbilicum, atque intortis villis adeo hiſpida, vt imbres reſpuant.*

Ex his Igitur conſtat vnde Reges noſtri Cappam pellitam in ſolemnibus pompis geſtare ſoleant. Claudius Faleetus de veſtibus Regiis verba faciens, ait Pallia Regum fuiſſe ſemper oblonga eaque pretioſo texto pellito munita in argumentum Patriæ originis & frigoris Germanici. Vnde ait veteres Reges ex Germania aut Scythia profectos vulgo Pellitos fuiſſe dictos. Crediderim quidem initio ſimplicibus animalium pellibus abſque arte vſos fuiſſe, deinde purpuræ ſuæ pretioſas pelles ad ornamentum adſuiſſe.

Quandonam verò muris Pontici pelle vſi ſint, non eſt facile dictu. Certè veſtimentum eiuſmodi Scythis etiam familiare fuit teſte Seneca l. 4. Ep. *Num hodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur, ac murium quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis ſunt.* Sunt qui putent tum vti cœpiſſe pellibus iſtis, cum Britanniam Aremoricam ſibi ſubiecerunt circa an. 1500. verum quàm iſti hallucinentur, patet ex iis quæ narrat Monſtreletius accidiſſe. an. 1422. poſt mortem Caroli VI. nempe Carolum VII. eius filium audito nuncio prima die violaceam induiſſe purpuram, poſtridie vero interfuiſſe ſacro veſte indutum talari cum Palliolo rubri coloris Pontici muris pelle munito. *Il fuſt reueſtu d'vne longue robe & Mantel d'eſcarlatte rouge fourré d'Ermines ainſi que les Conſeillers de la Cour.* Similiter Alanus Quadrigarius in Chronico de Caroli VII. in vrbem Rothomagenſem ingreſſu ſic ait. *Deuant le Roy eſtoit Meſſire Guillaume Iuuenel des Vrſins Seigneur de Treignel & Chancelier de France veſtu en* HABIT ROYAL DE ROBBE ET CHAPERON FOVRREZ ET VN MANTEL D'ESCARLATTE. De eodem ingreſſu Mathæus de Coucy ſic habet. *Puis entra M. Guill. Iouuenel des Vrſins Chancelier de France lequel eſtoit monté ſur vne haquenée blanche & eſtoit veſtu de robbe, manteau & chaperon d'eſcarlatte fourré ſelon l'eſtat Royal deuant lequel vn homme de pied menoit vn hauby d'Irlande ſellé d'vne ſelle à Dame, qui auoit vne couuerte de fleurs de Lys d'or, & ſur icelle il y auoit vn coffret baudé d'or d'vn pied de long ou enuiron, dedans lequel eſtoient les Sceaux du Roy: à cette entrée fut fait Cheualier vn ieune enfant fils du Seigneur de Preſſigny âgé de 12. à 13. ans par la main dudit Seneſchal de Poitou. Apres le Chancelier entra Iean de Fontenil Eſcuyer d'Eſcuyerie & Capitaine de Laon qui portoit en eſcharpe* VN MANTEAV D'ESCARLATE POVRPRE FOVRRE' D'ERMINES, QVI ESTOIT LE MANTEAV DV ROY.

Porro Pàllium iſtud Regium villoſa muris Pontici pelle ornatum, quemadmodum & veterum Regum Perſarum veſtimentum μεσόλευκον rectè dici poteſt, cum hoc tamen diſcrimine. quod Perſicum erat Album maculis rubeis diſtinctū: Francicum vero Album quoque, ſed notis nigris variegatum. Mus enim Ponticus toto corpore pellem geſtat albiſſimam, & caudam in extremitate nigram, vt admoneantur Reges, inquit Ludouicus Aurelius, nihil eſſe tam proſperum, vt non habeat aliquid aduerſi.

Iam vero quemadmodum Cancellario, Paribus Franciæ laicis & Præſidibus infulatis illa veſtimenta & ornamenta geſtare ab Inſtitutoribus Regibus conceſſum eſt; ita Rectori & Procuratoribus purpureas veſtes & Rhenones pellitos atque Collaria ſimili modo pellibus ornata geſtare proculdubio à Regibus conceſſum eſſe nemo negauerit. Nam eiuſmodi ornamenta, quæ prorſus Regia ſunt, abſque licentia Regis aſſumere extremæ fuiſſet audaciæ & temeritatis. Adde quod Inſtitutoris eſt non modo ſtatum dare, ſeu in ſtatu collocare, ſed ea quoque quæ ad ſtatus dignitatem pertinent, concedere & Inſignia quædam honorifica ad diſcrimen cæterorum aſſignare, vt in omni paſſim Regno & Republica obſeruare facile eſt. Sed ad Robertum redeamus.

Burſariorū Inſtitutio. Certè ſi non inſtituit Collegia puerorum alimentariorum quos, vulgo *Burſarios* appellamus, eorum ſaltem inſtituendorum poſteris exemplum & occaſionem præbuiſſe videtur: nam quandiu vixit, certum eorum numerum ſumptibus ſuis ſuſtentauit: imo & cauit ne poſt mortem iis alimenta deeſſent. Audiamus Helgaldum Floriacenſem Monachum, ipſi notum & chariſſimum. Sic in Epitome vitæ ipſius habet. *Item centum* CLERICIS PAVPERIBVS *Prabendam panis piſcis & vini concedebat, duodecim vnumquemque eorum honorans denariis, corde & ore Dauidicos ſemper decantans Pſalmos. Poſt menſam vero præparans ſe ad Dei ſeruitium Rex humilis ponebat veſtimenta ſua indutus ad carnem cilicio, adiunctoque* CLERICORVM COLLEGIO *centum ſexaginta & eo amplius numero ad exemplum Domini eorum pedes*

lauans

lauans Capillis capitis sui tergebat, & ad mandatum Domini singulos eorum duobus solidis remunerans Clero præsente & Diacono adstante qui lectionem legeret secundum Ioannem in cœna Domini dictam & factam.

Collegium vocat *Clericorum Pauperum*, vt intelligamus fuisse eos ab hoc Principe certo loco certoque numerô Regiis sumptibus alitos & sustentatos, quorum tamen ipse numerum augebat aut minuebat prout expedire videbat. Cui quidem Collegio legimus apud eundem authorem à Principe fuisse adscriptum Oggerium quendam Clericum Lotharingium. *Eum*, inquit, *nimia bonitate suscipiens suo Sanctorum Collegio sociauit Clericorum.*

Ac ne minueretur numerus quem instituerat, cauit vt vno moriente alius in locum defuncti substitueretur, & ex ærario annonam acciperet. Quo pertinent hæc eiusdẽ authoris verba. *Moriturū hū fortis erat prouisio, ne quis minueretur de numero, eratque eis viuorum successio & apud Deum tanti Regis oblatio.* Quod ipsius institutũ in gratiã pauperũ Scholarium tam gratum fuit, vt cum eius corpus Meliduno in Basilicam B. Mariæ & inde ad D. Dionysij tumulum elatum est, innumerabilis eorum confluxerit numerus ad funus eius prosequendum teste eodem authore. *Parisius deportatus apud S. Dionysium iuxta Patrem suum sepelitur ante altare sanctæ Trinitatis. Fuerat ibi ingens luctus, intolerabilis dolor dum Monachorum ingemiscens turba pro absentia tanti patris*, CLERICORVM INNVMERABILIS MVLTITVDO *ærumnas suas ab ipso sancto Patre piè releuatas dolens: viduarum & orphanorum infinitus numerus beneficia ab eo percepta deplorans dabat voces ad cœlum immensas.*

Et hinc forte sumenda est origo consuetudinis quæ adhæc nostra tempora seruatur in Vniuersitate, funus scilicet Regum cum cæteris vrbis ordinibus prosequendi. Non crediderim quidem initio scholares certo ordine processisse, postea verò, ne confusio in deductione accideret, institutum fuisse vt Vniuersitas certam stationem, certumque in procedendo ordinem teneret. Qua de re diximus in synopsi primi seculi. Addamus hic quæ scribit Tillius lib. 2. de reb. Gall. vbi de obitu, exequiis, sepulturaque Regum & Reginarum Galliæ fuse agit. *In decreto Parlamenti*, inquit, *relato in acta die 20. Nouemb. an. 1380. narratur in funere Caroli V. Regis tumultum fuisse à studiosis excitatum, eo quod Rector Academiæ eodem ordine cum Episcopo Capitulum suum deducente voluerit procedere: sed hæc rixa composita est; nam Rector ad dextram è regione illius incedit, & Decanus Ecclesiæ Parisiensis ad sinistram. Summus Eleemosynarius & Magister Oratorij, nisi sint Antistites, in eleemosynariis procedunt vltimi: quod si Episcopi sunt, in Episcoporum ordine: si Abbates, inter Abbates debent procedere.*

Denique boni huiusce Principis pia facta hoc epigrammate complectitur Versificator illorum temporum non inelegans.

Maior cura boni est fratrum releuare labores,
Et fieri optatum tristibus auxilium.
Pascere ieiunos, nudos vestire, ligatos
Soluere, discordes conciliare sibi.
Et quacunque homines miseri solatia quærunt,
Hæc vt possibile est promere corde pio.
Vt recti verè cupidus veréque benignus
Quæ mala sunt fugiat, quæ bona sunt faciat.

Verum contra id quod de Alimentariorum Collegio diximus, existimant aliqui Helgaldum non de Clericis *Scholaribus*, sed de Clericis Sacræ Capellæ loqui, quorum consortio certum est Robertum fuisse maximè delectatum. Fatemur quidem nomen *Clerici* tam Regiæ Capellæ Ministris, quàm scholaribus & aliis Clericali militiæ adscriptis tum conuenisse. Fatemur quoque Robertum sæpe cum Capellanis Clericis Capellæ suæ Horas diurnas nocturnasque cantare solitum. At nihil vetat quominus selectos Scholares ad id quoque muneris adhiberet, & quin isti simul Capellæ Ministri essent & scholas frequentarent: vt & hodie frequentare possunt, idque infra patebit exemplo Ludouici IX. qui Alimentarios eiusmodi de Collegio Bonorum Puerorũ ad sacrum officium peragendum aduocabat. At quæ sequuntur, euincunt Helgaldum loqui de Scholaribus.

1. Enim nomen ipsum *Clerici* fauet, nam licet cõmune sit & Capellanis & Ecclesiasticis, tunc tamen Antonomasticè tribuebatur Scholaribus, vt vel hoc

vnico exemplo patet Rodulphi, qui vt ait Ordericus Vitalis ad an. 1050. *Clericus cognominatus est, quia peritia litterarum aliarumque Artium apprimè imbutus fuerat.*

2. Clericos illos indicat magno fuisse numero: at nemo, in historia versatus dixerit sacræ Capellæ Clericos tam multos tum fuisse, cum vix in tota vrbe Parisiensi tot essent Clerici Ecclesiastici, quot in eo Collegio contentos fuisse scribit. Itaque cum idem ait *innumerabilem Clericorum multitudinem* Roberti funus deduxisse, id certè neque de Clericis sacræ Capellæ, neque de Clericis Ecclesiasticis intelligi potest, sed de Scholaribus.

3. Idem indicat Robertũ instituisse *Collegium Pauperum Clericorum.* At id Regiæ Cappellæ Ministris nullatenus cõuenit, qui vulgo nobiles erant: Alimẽtariis verò seu Bursariis rectè, qui vulgo Pauperes Clerici pauperesque scholares appellatur.

4. Innuit Robertum cauisse de reditibus pauperum illorum sustentationi applicandis, prouidisseque vt certus eorum numerus retineretur. At sub consecutis Regibus nihil tale de Collegio Ministrorũ Cappellæ legimus: de Alimentariis verò nullatenus dubitari potest: siquidem Ludouicus IX. cognomine Sanctus teste Gaufrido de Bello-loco eius Confessario, *Conuocabat pluries in anno Clericos electos & gratiosè cantantes, & maximè* DE BONIS PVERIS, QVI IN SANCTA CONGREGATIONE PARISIVS *morabantur: quibus in recessu denarios erogabat, illisque magna ex parte anni* IN STVDIO *sustentabantur.* Quæ verba Gaufridi ita consonant cum iis quæ ex Helgado de Clericis à Roberto sustentatis retulimus, vt idem planè Collegium Pauperum scholarium, eademque Congregatio à Roberto ad Ludouicum vsque perseuerasse videatur, quæ liberalitate Boni Principis magna ex parte anni *in studio* sustentabatur: nisi quod forte non vno in loco, sed in pluribus collocata est: vnde Ludouicus nonnullos electos, quos gratiosè cantare nouerat, euocabat.

At quo in loco, quæret aliquis, Collegium istud Robertus collocauit? difficile dictu est: si quid tamen in tam remota antiquitate augurari licet & suspicari, illud in Luparæa regione ad D. Nicolai & D. Honorati sacras ædes constituisse credibile est: forte etiam prope Atrium Basilicæ Parisiensis. Certè duo illa Collegia, *Bonorum* scilicet *puerorum* S. Honorati & S. Nicolai de Lupara omnium Parisiensium antiquissima esse reputantur.

Bonorum quidem puerorum S. Honorati meminit Gaufridus loco supra citato. Et præterea in testamento Ludouici IX. ante an. 1270. condito. *Item pauperibus Scholaribus S. Honorati Parisius 10. libras.* de quo Collegio Iacobus Maserius Procurator nationis Gallicanæ scribens ad non. Iunias an. 1526. ait illud fuisse primitus fundatum Parisiis. *Non minis territi aut allecti fauore, moti ve extremo odio Iacobum Maserium Parisiensem actu iuuenes in celebratissimo Bonorum puerorum Musæo Parisius primitus fundato à multis iam annis edocentem elegerunt Procuratorem.*

Similiter Collegium S. Nicolai de Lupara antiquissimum esse constat. In libro Rectoris legitur inter Acta an. 1345. hic titulus *de Lupara optimè restituta.* Et ex iisdem Actis intelligimus Præpositum Parisiensem cum 4. satellitibus satisfacere coactum fuisse Rectori ob malè tractatos scholares Luparenses, Regemque ipsum mille libras emendis prædiis tribuisse, centum præterea libellas ad resarcienda damna Collegio illata. Natio Gallicana an. 1420. per suum Procuratorem M. Petrum de Credulio fortiter contestata est, *quod Collegium S. Nicolai de Lupara erat Collegium antiquius fundatum Parisius,* & ad se pertinere sustinuit ei Gymnasiarcham præficere Bursariosque substituere. Vnde Petrus de Villaribus Procurator eiusdem Nationis in actis diei 5. Feb. an. 1421. sic scribit. *Supplicaui quod Natio vellet me recommendare D. Episcopo Parisiensi & quod in casu quod in Collegio S. Nicolai de Lupara prouideretur de alio Administratore, quàm de illo qui pro nunc est, quod natio vellet supplicare D. Episcopo Parisiensi, quod de Magisterio dicta Domus D. Episcopus vellet mihi prouidere: quæ supplicatio in forma fuit concessa.*

His adstipulatur Brolius Monachus San-Germano-Pratensis l. 3. Antiq. Parisiens. de antiquitate huiusce Collegij ita scribens. En l'Eglise & ceinture de » S. Nicolas du Louure il y auoit anciennement exercice des Lettres, & des Escholiers rentez, que nous appellons Boursiers, lesquels Iean du Bellay 104. Euesque de Paris erigea en Chanoines, & doiuent estre neuf auec vn Preuost pour » Chef: nous n'auons pû sçauoir la fondation de cette Eglise, tant pour sa gran-

de antiquité, qu'aussi par la negligence de ceux qui en ont l'administration & gouuernement, bien que i'en aye fait par mes amys beaucoup de diligence.

An non ea est S. Nicolai quam construxit Robertus in Palatio, de qua sic habet Helgaldus in eius vita? *In ciuitate Parisius Ecclesiam in honore S. Nicolai pontificis in Palatio* ædificauit & *Monasterium S. Germani Antissiodorensis.* At quo in Palatio? in eo certè quod ipse construi iusserat, seu potius reædificari, quodque hodie Luparam dicimus, & de quo loqui videtur Helgaldus alio loco. *Palatium insigne, quod est Parisius suo construxerant iussu Officiales eius.* Neque enim loquitur de Palatio in Insula sito, quæ sedes fuit Regum vetustissima, longè ante Robertum conditum, cui contigui erant horti Palatini eo loco qui hodie Forum seu *Platea Delphinica* vocatur: sed de alio quod die sancto Paschæ dedicauit, sumpto primum in eo prandio Regio, vt docet Helgaldus. Neque vero Ecclesiam S. Nicolai in Palatio veteri à Roberto ædificatam fuisse verisimile est, cum Ludouicus Crassus, qui post centum ab eo circiter annos regnauit, vnam huius nominis in eo ædificarit: quod certè non fecisset, si iam à Roberto constructa fuisset.

Nec refert quod scribit Helgaldus Ecclesiam illam S. Nicolai ædificatam fuisse in ciuitate Parisiensi: nam sæpe suburbana ædificia vrbis appellatione comprehenduntur, sicut qui in suburbio habitat, Parisiis habitare censetur & dicitur. Adde quod idem Author subiungit similiter in eadem ciuitate constructum fuisse Monasterium S. Germani Antissiodorensis, quod tamen certum est tunc extra vrbem fuisse. Tota autem illa Regio Luparæa propter Regiam suburbanam vocabatur Palatium, & quæ ibi erant ædes Domus, in Palatio sitæ dicebantur, licet propriè in Palatio non continerentur: ita S. Nicolai Ecclesia in Palatio ædificata dicitur, quæ forte intra ambitus Domus Regiæ non continebatur; Imo neque forte Domus illa Regia Roberti temporibus cincta erat vllo murorum ambitu: siquidem legimus Ludouicum Crassum post centum circiter ab eo annos, illam muro circumclusisse ad excipienda Nobilium Clientum sacramenta professionemq. fundorum, quos Regiæ Domui iure clientelæ obstrictos tenebat.

INSTITVTIO PARIVM FRANCIÆ.

ADmonet nos hîc de fundis Clientelaribus sermo, vt de institutione Parium Franciæ hoc loco agamus: quam non communior quidem, sed sanior authorũ sententia Roberto attribuit. Non cõmunior inquam, tota enim fere Scriptorum cohors eam Carolo M. adscribit, aiens Carolum M. & 12. Pares ab ipso institutos in Ronceuallensi Campo à perfido Ganelone fuisse proditos. Vincentius Lupatus c. de Franciæ Paribus sic habet. *Carolus ille qui ob rerum à se gestarum gloriam Magni cognomen habuit, delectissimorum prudentiss. morumque 12. Franciæ Procerum sodalitium instituit, qui proxima secundum Regem, ac velut pari, vnde nomen habent, dignitate essent.* Aliqui Ludouico Iuniori tribuunt institutionem eiusmodi, quia de Paribus in eius inauguratione mentio fit. Alij eam à Longobardis repetunt, apud quos Pares Curtis seu Curiæ reperiuntur. Paschasius l. 3. Inquisitionum c. 4. triplicem commemorat eodem fere tempore à diuersis Principibus institutum fuisse ordinem: nimirum Electorum Imperij, 12. Parium Franciæ, & Cardinalium Ecclesiæ Romanæ. De Electoribus ab Othone III. institutis diximus supra: de Cardinalibus infra dicemus: nunc de Paribus quos ille l. 2. c. 10. à Hugone Capeto vult fuisse institutos. De quibus quoque fusè agit Tillius l. 2. Commentr. & Claudius Falcetus, Horomanus & Andreas Fauinus, qui Robertum Capeti filium dignitatis eiusmodi authorem faciunt. Quod vt pateat, res paulò altius repetenda.

Antiquitus Reges primæ & secundæ stirpis Ducibus & Comitibus suis Prouincias regendas dabãt ad certum tempus, aliis in quinquennium, aliis ad vitam. Primus hanc consuetudinem magno Reipub. Gallicanæ damno infregit Ludouicus Pius Caroli M. Filius, qui perpetuas fecit & hæreditarias. Vndè eum malè gestæ rei arguit Theganus. *Lhudouicus, inquit, in tantum largus fuit, vt antea nec in antiquis libris nec in modernis temporibus auditum est, vt villas Regias quæ erant sui, & Aui & Tritaui fidelibus suis tradidit eas in possessiones sempiternas &*

præcepta construxit & anuli sui impressione cum subscriptione manu propria roborauit: Carolus Caluus paternum secutus exemplum, vt sibi Nobilium opes & auxilia deuinciret aduersus fratres, easdem prouincias, vrbes & oppida Clientelario hæreditatis titulo possidenda reliquit. Secuta deinde Normanorum irruptio, Regum crebra mutatio & ignauia securos fecit possessores, & ita securos, vt processu temporis id beneficij à Regibus se olim accepisse obliti fuerint. Itaque cum Hugo & Robertus mandassent Adalberto Perracoricensi Comiti Bosonis Vetuli filio, vt ab obsidione Turonensis vrbis desisteret, interrogando per litteras vnde & per quem factus fuisset Comes, non est veritus insolenter respondere, se ab eo factum à quo ipsi Reges facti fuissent, vt legitur in Chronico Ademari. *Cum eam vrbem obsideres, nequaquam Rex Francorum ausus est eum prouocare ad certamen, sed hoc ei mandauit.* QVIS TE COMITEM CONSTITVIT? *& Adelbertus remandauit ei.* QVIS TE REGEM CONSTITVIT?

Ita Reges nomine potius quàm re Reges erant, videbanturque potius Regnum precario tenere quàm iure. Totam Aquitaniam hæreditario iure possidebant Duces ab an. 844. Burgundiam eodem Posteri Roberti Fortis, quem à Normanis occisum fuisse diximus. Neustriam seu Normaniam proprio quoque iure Duces Normanorum. Flandriæ Comitatum à temporibus Calui Balduinus cognomento Bracchio-Ferreus, eiusque posteri tenebant. Tolosanum similiter & Campanum Comites hæreditarij. Ad reducendas paulatim partes istas ad Regni Corpus, vnde diuulsæ fuerant, Robertus amore potius quam vi vtendum sibi esse existimauit. Consilium enim Sacrarius & Secretius composuisse dicitur ex 12. viris quos in eo paris authoritatis esse voluit, indeque nomen Parium inualuit: quorum sex fuerunt Laici, nempe 3. Duces, Burgundus, Aquitanus, Normanus. 3. Comites, Flander, Campanus & Tolosanus. Sex alij Ecclesiastici, quorum similiter tres vocati sunt Duces, Remensis, Laudunensis & Lingonensis: tres alij Comites, Bellouacensis, Catalaunensis & Nouiomensis. De quibus extant hi duo versus.

No. Cata. Belua. Tolo. Campania, Flandria sunt Co.
Lingo. Remi. Laudu. Nor. Aqui. Burgundia sunt Du.

Id est *Noniomagum, Catalaunum, Beluacum. Tolosa, Campania & Flandria sunt Comitatus. Lingonum verò, Remi, Laudunum, Normania, Aquitania & Burgundia sunt Ducatus.*

Huiusce institutionis duæ præcipuæ causæ referuntur. Vna iudiciorum publicorum exercitatio, altera Regum inauguratio. Antiquitus teste Tillio sub Regibus primæ & secundæ stirpis Parlamenta Regia ex Clericis & Laicis officiis constabant, sequebanturque vestigia principum, vnde & Ambulatoria dicta. Nec erat certus eorum numerus, omnes enim Galliæ Antistites aut comitantes Regem aut accersiti, ad Parlamentum pertinebant, inquit Tillius, & cum primùm illi confirmabantur, à Rege diploma accipiebant, vt ipsi essent à Consiliis: hinc hodie etiamnum Consiliarij Regis appellantur. Quotannis vero mittebantur bini in prouincias; vnus Antistes, alter Dux aut Comes: vt minores causas illic iudicarent: quibus adiungebatur Vicarius Comitis Palatij. Parlamenti vero Regij Rex ipse Caput erat, & secundum Regem Comes Palatij.

Comitem istum Palatij Hugo Capetus sustulisse dicitur, Parlamentumque Regium ex Antistibus, Baronibus, Libellorumque Supplicum Magistris composuisse, quod in Comitatum Regis summam iurisdictionem habuit vsque ad Philippum Valesium, qui Parlamentum voluit in Regio oppido Lutetiæ consistere comprehensis 12. Paribus Franciæ & octo Libellorum supplicum Magistris. Hæc Tillius.

Andreas vero Fauinus distinctè primos Pares à Roberto creatos & institutos enumerat: ait enim primum omnium hoc nomine donatum fuisse Henricum filium Maiorem Burgundiæ Ducem. Hincque accidisse, vt Burgundiæ Duces se Parium Decanos iactitarent. 2. Richardum II. Normaniæ. 3. Guillelmum III. cognomento *Teste d'estouppe* Aquitaniæ Duces. 4. Guillelmum III. Tolosæ. 5. Balduinum IV. Flandriæ. 6. Hebertum Campaniæ Comites: qui omnes è præcipua & primaria Nobilitate orti Robertum consanguinitate attingebant.

Idē scribit Richardi II. Normanorū Ducis Causam de Castello Druidensi contra Odonem Campaniæ Comitem primam fuisse ab istiusmodi Parium consessu iudicatam. Extat apud Fulbertum Epistola Odonis ad Robertum Regem, qua indicat sibi fuisse diem dictam à Richardo apud Conuentum Parium, & multa continet notatu digna. Sic ergo scribit. *Comes Richardus tuus Fidelis monuit* „ me venire ad iustitiam, aut ad concordiam de querelis quas habebat contra „ me. Ego vero misi causam hanc totam in manu ipsius. Tum ille ex consensu „ tuo constituit mihi placitum quando & vbi hoc perfici posset. Sed instante „ termino, cum ad hoc peragendum paratus essem, mandauit mihi ne me fatiga- „ rem ad condictum Placitum veniendo: quia non erat tibi cordi aliam iustificatio- „ nem siue concordiam recipere, nisi hoc tantum vt faceres mihi defendere, quod „ non essem dignus vllum beneficium tenere de te. Nec sibi competere dicebat „ vt me ad tale iudicium exhiberet, SINE CONVENTV PARIVM SVORVM. Hæc „ causa est, cur tibi ad Placitum non occurri. Sed de te Domine mi, valde mi- „ ror, qui me tam præproperè causâ indiscussâ tuo beneficio iudicabas indignum. „ Nam si respiciatur ad conditionem generis, claret Dei gratia quod hæreditabi- „ lis sim. Si ad qualitatem beneficij quod mihi dedisti, constat quia non est de tuo „ Fisco, sed de his quæ mihi per tuam gratiam habui, quomodo tibi seruierim do- „ mi & militiæ & peregrè. At postquam tuam gratiam auertisti à me, & honorem „ quem dederas, mihi tollere nisus es, si me & honorem meum defendendo ali- „ qua tibi ingrata commisi, feci hoc lacessitus iniuriis & necessitate coactus. „ Vnde suppliciter exoro Clementiam illam quæ tibi naturaliter adest, si maligno „ consilio non tollatur, vt iam tandem à persecutione mea desistas, meque „ tibi siue per Domesticos tuos, seu per manus Principum reconciliari permit- „ tas. „

Regum exemplum secuti Comites quoque & Duces in suis Ditionibus eiusmodi Pares instituerunt, alij plures, alij pauciores ad diiudicandas Clientum suorum seu vassallorum lites. Et illi dicebantur Pares Curiæ V. G. Flandricæ, Burgundicæ, &c. Similiter Otho Frisinghensis l. 1. de Gestis Friderici, c. 31. ait Principem iuxta consuetudinem Gentis consuluisse plures è suis Paribus, qui Germanicè teste Falceto vocantur *Henlent*, & Latine Pares Curiæ.

Altera causa instituendorum Parium fuit, vt Regum solemni sacro & inaugurationi adessent, officiumque ibi singuli, quod sibi præscriptum erat, obirent: & ea in re omnibus aliis Antistitibus Baronibusque anteponerentur; quemadmodum in Curia Parium, puta in Parlamento cum agitur de iudicio exercendo aut de consilio publico Regi dando, aut in supplicationibus à Parlamento factis præeunt omnibus aliis cuiuscumque dignitatis sint: vt decreto an. 1516. 16. April. latum est, quo iudicatum est Lingonensem Episcopum Franciæ Parem Archiepiscopo Lugdunensi aliisque Antistibus qui Pares non erant, præiturum, vt refert Tillius libro citato.

Quandonam verò primum Pares illi Sacris Regum inaugurationibus interesse cœperint, non constat. Fulbertus Carnotensis Ep. 59. ad G. Coëpiscopum videtur innuere vocatos fuisse ad consecrationem Henrici filij Roberti, de quo supra. Sic enim scribit. *Rogo vestram Charitatem dilectissime, vt vice mea suadeatis domno Archiepiscopo Remensi cæterisque Primoribus, ne qua occasione differant benedictionem iuuenis supradicti.* At Tillius euincit Consecrationi Philippi 1. an. 1058. non interfuisse Episcopum Bellouacensem, nec Ducem Normaniæ, nec Campaniæ Tolosæque Comites: cæteros vero *Paris* nomine insignitos, non vt Pares habitos, sed vt Antistites & Barones.

Itaque sic sentit, Philippi Augusti consecrationi an. 1179. tum primum interfuisse, cum Ludouicus Pater attribuit Ecclesiæ Remensi prærogatiuam sacrandi & coronandi Reges antea controuersam, instituitque Pares 12. tum ad ea sacra & coronationes, tum ad iudicandum cum Rege in Parlamento de causis maximis: quod Parlamentum, inquit, quia Pares ex priuilegio alibi non possunt iudicare, honoris ergo dicitur CVRTA PARIVM, ET IPSI PARES CVRIÆ GALLICÆ. Qui plura volet de Paribus, adeat Paschasium & Tillium locis citatis. Non possum tamen hoc loco prætetire ea, quæ habet in hanc rem Hotmannus in sua Franco-Gallia c. 14.

" Superest, inquit, vt de iis Magistratibus disseramus, qui vulgo Pares Franciæ nominantur, quanquam Nobis quidem non studium, sed monimentorum Facultas deest. Nam ex tanto librorum numero qui Franco-Galliæ Annales & Chronica dicuntur, ne vnus quidem extat, in quo probabilis aliqua illius instituti ratio proferatur. Quod enim Gaguinus & Paulus Æmilius non tam Regum Gallorum quam Paparum Historicus & alij peruulgati scribunt, Magistratus illos vel à Pipino vel à Carolo M. institutos fuisse, id planè absurdum esse vel hinc licet intelligarut, quod ex tam multis Germanis Historicis, qui Regum illorum ætate, aut paulo infra eorum ætatem Historias scripserunt, nullus plane Magistratuum illorum mentionem vel tenuissimam interponit. Quin etiam Aimoini de Francorum institutis & rebus gestis Historia vsque ad Ludouici Iunioris Regis 37. ætatem perducta nusquam horũ Parium mentionẽ facit. Quare tantisper dum certius aliquid afferatur, institutum ad Hugonis Capeti Regnum referẽdũ arbitrabor: qui cũ remoto hærede legitimo regnũ occupasset, Proceres aliquot nouo aliquo honore ac beneficio sibi deuinciendos putauit, nam eiusmodi aliquid ab illo factum omnes consentiunt. Eius autem instituti exemplum facile intelligitur ex Feudali iure sumptum fuisse, quo iure Vassalli, qui ab eodem Seniore ac Patrono feuda receperunt, Pares inter se, hoc est quasi ὁμότιμοι appellantur: quorum triplex hæc potestas est. 1. vt qui in Vassallorum ordinem cooprantur, pro eorum Collegio cooptentur. lib. Feud. 2. tit. 2. tum vt rogati testimonium de Inuestitura dicant l. 2 tit. 19. postremò vt si qua vel inter ipsos vel inter Seniorem & ipsos controuersia exoriatur, ipsi iudicium & Ciuile & Criminale exerceant. l. 2. & tit 52. & tit. 55. Et profectò ita est. Vt Pares Franciæ hoc iure sint: primum vt neque inaugurari nisi pro Collegio, neque abdicari nisi causa in Consilio cognita, neque ad aliud vllum nisi ad Collegarum iudicium vocari possint: quanquam Parisiensis Senatus hanc sibi authoritatẽ asciuit, vt Pares causam apud se dicere iubeat. Ac Budæus quidem vir longè doctissimus Pares illos Patritiorum nomine appellat: scribitque videri sibi ab vno aliquo Rege institutos ex eorum numero, qui Germanicum Imperium obtinuerunt: propterea quod Iustinianus Patres eos ab Imperatore delectos esse ait; quasi Reip. Patronos Tutoresque. Ego vero doctissimi viri sententiam non aspernor, præsertim à Parium dignitate non alienam. Fuit enim Rom. Imperatorum posteriorum ætate Patriciatus dignitas ab illa Parium non admodum dissimilis: partim quod Reipub. quodammodo Patres erant, vt Suidas testatur, & de summis quibusque rebus ab Imperatore consulebantur; insignibusque iisdem quibus Consules, vtebantur: ac maiorem quidem Præfecto Prætorio, minorem autem Consule honorem atque authoritatem habebant. Quod ex Iustiniani Nouellis & Sidonio Apollinari & Claudiano & Cassiodoro præsertim cognosci potest. Sed translato in Germanos Imperij nomine vsurpatum hunc honorem non arbitror: neque verisimile est vllos eiusmodi Patricios ab aliquo Germanico Imperatore, qui idem Franco-Galliæ Rex esset, institutos fuisse, vt non aliquis ex Germanicis Historicis eius mentionem fecisset. Denique idem Budæus eodem loco hæsitans commemorat eiusmodi Parium dignitatem apud exteras quoque vicinas Gentes fuisse: atque in Regiis Commentariis scriptum esse an. 1224. Ioannem quendam Nigellanum Flandrum, cui controuersia in Flandria illata esset, à Comitissa Flandriæ Pares Franciæ appellasse: quod se æquo iudicio apud Pares Flandriæ certare non posse iurasset. Cumque à Comitissa ad Parium Flandriæ iudicium reuocaretur, tandem certis de causis decretum, vt ea controuersia ad Pares Franciæ introduceretur. Causa autem translatii iudicij cuiusmodi fuerit, neque Budæus exponit, & qui in iure feudali versatus esset, nunquam prætermisisset.

" Verum vt iam huius Magistratus institutum paulò planius ac certius exponamus, primum omnium vt iam ante dixi, constare inter omnes arbitror nullam Pariũ nominis neque apud Germanos, neque apud Gallos Historicos ante Capeuingiorum Regum mentionẽ inueniri. Sed quoniam eruta quædam nuper vetustatis monimenta video, atque in lucem edita, in quibus illorum Parium iura non minima ex parte designantur, operæ pretium esse arbitror, quæ ex illis Commentariis obseruauimus, breuiter exponere: idque eo lubentius quod ab eo ipse à

quod illi Commentarij nuper euulgati sunt, in aliam partem ac veritas & ratio postulat, cōtorquentur. Ergo eorum quidem instituendorum causam duplicem video fuisse. 1. vt Regis inaugurationi, atque vt tū loquebantur inuestituræ præessent, hoc est vt Regem Imperij sui Insignibus atque Infulis solemniter in Principum atque Optimatum Conuentu exornarent. Deinde vt si quis è Potentium & Principum Franciæ numero fraudis Capitalis reus fieret, iudicium illud exercerent. Nam cum antiquitus ea iudicia in publico Gentis Concilio exercerentur, atque is mos Maiorū paulatim Capeuingiorum instituto ad Iuridiciale Parlamentum de quo posterius dicemus, traduci cœpisset; neque Principes Regni facilè illi Parlamento suas fortunas cōmittendas putarent, Regibus illis ad suas rationes commodissimum fore visum est præter illius Parlamenti Curiam, suum hunc Parium Consessum instituere, quæ Patrum Curia vocitata est: quorum tamen Ordo ac numerus aliquandiu varius fuit. Neque enim 12. viri semper fuerunt, vt eos ipsos à quibus hæc monumenta prolata sunt, ariolari video: sed interdum & pauciores erant, prout Regi à quo in summi honoris ac beneficij loco Magistratus ille deferebatur, commodum videbatur.

His insignibus vetustatis testimoniis accedat etiam illud quod ex Commentariis an. 1360. prolatum est: vnde intelligi potest primum quod iam aliquoties diximus, certum quidem ac definitum Parium numerum non fuisse, sed eius arbitrium summum penes Regiam potestatem fuisse: deinde honorem illum non Patriciatus, vt Budæus & Budæum secuti crediderunt, sed Pariatus nomine appellatum fuisse. Quanquam posterioribus seculis Paritatis quoque & ex Gallicæ linguæ consuetudine Pariæ nomen illi tributum est. Verba autem illius Commentarij hæc sunt. *Etenim huiusmodi Ducatus* dignitatis nomine honorem superaddentes honori, Parem Franciæ ipsum fecimus: statuentes authoritate prædicta, vt ipse quandiu vixerit in humanis & dicti eius hæredes masculi de matrimonio legitimo procreati post eius obitum Duces Bituricenses & Aruerniæ ac Pares Franciæ nominentur, omnique Ducatus & Pariatus honore cum nomine, iure, & quacunque aliâ prærogatiuâ lætentur.

Eiusmodi ferè illud diploma est Ioannis sub an. 1363. vbi honos ille non Patriciatus sed Pariatus appellatur. *Ducatum Burgundiæ in Pariatu & quicquid iuris & proprietatis habemus in eodem nec non Comitatu Burgund.* ex successione Philippi vltimi Ducis consanguinei nostri Charissimo Philippo filio nostro concessimus tenenda & possidenda per eum & hæredes suos in legitimo matrimonio ex proprio corpore procreandos, perpetuò, hæreditariè, pacificè & quietè. Sed posterioribus temporibus Paritatis & Pariæ verbum, vt superius diximus, ex popularis linguæ consuetudine vsurpari cœpit, vt ex Commentariis an. 1414. cognosci potest, in quibus ita scriptum est. *Eundem Ioannem consanguineum nostrum* ampliori volentes fulgere dignitate & Comitis titulum supradictum in maiorem excelsioremque mutantes, dictum Ioannem consanguineum nostrum in Ducem tenore præsentium sublimamus: dictumque Comitatum Alenconij erigimus in Ducatum, volentes vt prædictus Ducatus *in Perria seu Paritate* à nobis teneatur, sub forma tamen & modis quibus antea idem Ioannes sæpe dictum tenebat Comitatum.

Atque hæc quidem ex Commentariis Gallicis, vt dixi prolata sunt: in quibus illud quoque notatione dignum est, quod dici & commemorari, video sed tamen sine teste. Cum Dux Aremoricus læsæ Maiestatis reus factus esset, magnopere quæsitum à quibus iudicium illud exerceretur. Ac tandem cum Philippus Audax Burgundus idem ex Rege quæsisset, Regem de Consilij sententia pronunciasse. *Parem non nisi in iudicium Parium adduci posse 6.* non. Mart. an. 1336. Ac rursus Regi Carolo VII. quærenti à Senatu Parisiensi apud quos Pares rei Capitalis Rei fieri possent, idem responsum 12. Kal. Maij an. 1458. quod, vt superius dictum est, iuri Feudali consentaneum est. Hæc Hotomanus.

Restat vt de ornamentis ipsorum & Insignibus à Regibus concessis agamus. Primum quidem est vestis purpurea, eaque duplex, rubri coloris & cærulei seu violacei: & vtraque Regum est, sub duplici nomine & titulo; quatenus enim Reges sunt & exercitibus præsunt, rubri coloris purpura eos magis decet; quæ

fuit etiam Imperatorum Romanorum; nec vlli eam gestare licebat, nisi cui ipsius gestandæ ius concessissent: eamque vocabant Purpuram Tyriam, coccineam & conchyliatã vestem. Commodus ad Albinum his verbis vtitur apud Capitolinum. *Vt tibi insigne aliquod Imperialis Maiestatis accedat, habebis vtendi coccinei Pallij facultatem.* Monstreletius ad an. 1422. vbi de funere Caroli VI. ait filium eius Carolum VII. induisse vestem Talarem & pallium Coccineum pellibus murium Ponticorum munitum, quemadmodum Curiæ Senatores induere solent, *Il fut revestu d'vne longue robbe & Mantel d'Escarlatte rouge fourrée d'Ermines, ainsi que les Conseillers de la Cour.* Et Alanus Quadrigarius in Chronico eiusdem Caroli VII. describens eiusdem ingressum in vrbem Rothomagensem & Guillelmi Iuuenalis de Vrsinis Cancellarij Franciæ habitum, ait eum fuisse vestitum veste Regia, nempe veste longa, Capucio Pellito & Pallio Coccineo. Talem quoque vestem gestant Pares Laici seu Militares, Præsides infulati, ipsique etiam antiquitus Senatores Curiæ Parisiensis: vt ex tabellis veteribus euincit Andreas Fauinus in lib. de Officiarijs Coronæ Franciæ.

Alterum Purpuræ genus, quod est cærulei seu violacei coloris, Regum quoque proprium est, quatenus sunt sacerdotes. Talis enim color proprius fuit olim Episcoporum & Sacerdorum Secularium, vt niger Monachorum teste S. Hieronymo in Epitaphio S. Marcellæ, & in Ep. 22. ad eandem, & contra Iouinianum: nec alius adhuc videtur fuisse temporibus Orderici Vitalis qui sequente seculo floruit: sic enim scribit l. 8. histor. Eccl. *Nigredo in plerisque locis sanctæ Scripturæ humilitatem designat, quem idcirco colorem Religiosorum feruor hactenus gratanter gestat.* De Sacerdotali vero colore cæruleo seu violaceo atque etiam castaneo fuse agunt Baronius tom. 4. Annal. Eccles. ad an. 393. & Ioan. Filesacus in Commentari ad Vincentij Lirinensis Commonitorium.

Cum ergo Reges nonnunquam Sacerdotes vocentur (Dauid enim Rex erat & sacerdos, & Alcuinus Carolum M. vocat Dauidem; Fortunatus Childebertum, Melchisedech, Regem atque sacerdotem, & Gloriam Pontificum) & more Pontificum vngantur chrismate in capite; sint & dicantur primogeniti Ecclesiæ gestentque sub Pallio Regio Dalmaticam in sua inauguratione, quæ propria Diaconorum est, sintque quoque in plurimis Ecclesiis Canonici, vt Pictaui apud S. Hilarium, Turonis apud S. Martinum, Andegaui & Cenomani, primique Comites Ecclesiæ Lugdunensis, non est dubium quin violacea vestis hoc nomine propria illorum sit. Vnde & illam in solemni sua inauguratione assumunt, quia ibi præsertim Deo & Ecclesiæ fidem obligant.

Hinc ergo Pares Ecclesiastici gestarunt Pallium eiusmodi, Capucium seu Epomidem honorariam violacei coloris, pellibus quoque murinis munitam: quod ornamentum Rectori Vniuersitatis concessum fuerat à Regibus: vt scribit Andreas Fauinus. *Quant aux Pairs d'Eglise, se trouuans au Parlement, ils auoient par bienseance & modestie leurs Manteaux & Chapperons d'Escarlatte Violette fourrez aussi d'Ermines, habillement donné par nos Roys, aux Recteurs de l'Vniuersité de Paris.*

Restat vt de Cardinalibus Ecclesiæ Rom. pauca dicamus, quorum institutionem adhæc quoque tempora referunt Volaterranus & alij. Verum Volfangus Lazius l. 2. Commentar. Repub. Ro. c. 2. longè antiquiorem facit. Vult enim Cardinales presbyteros dictos Parochos Ecclesiarum vrbis Romæ in 14. Regionibus sitarum, existimatque id ita accidisse. Olim nempe regimen vrbis pertinuisse ad Præfectum, eũque in 14. eiusdem Regionibus constituisse subiectos sibi minores 14. Præfectos, qui Curatores Regionum dicebantur. Postquam vero Roma iurisdictioni Ecclesiasticæ subiacuit, tum à summis Pontificibus collocatos in singulis regionibus Parochos, qui sacra facerent plebemque sibi subiectam regerent, & illos nomen assumpsisse Præsidum Asiæ qui *Cardinary*, siue *Cardinales* vocabantur. Nec alios fuisse illos quàm Parochos Ecclesiarum; quarum titulos & nomina assumebãt, cùm Synodis ad quas à summis Pontificibus vocabantur, subscribebant: illosque etiam habuisse sibi subiectos Diaconos in talibus Ecclesiis; & illos similiter antiquitus ad Synodos & Concilia vocari solitos: vt multis exemplis confirmat iam inde ab. an. 390. quam in rem videndus quoque Paschasius l. 3 Inquisition. c. 5.

Verum

Verum Cardinales eiusmodi Presbyteri & Diaconi non eam dignitatem & honoris Gradum tunc habebant, quem nunc habent. Cœperunt autem his maximè temporibus foris innotescere, cuius rei extat exemplum apud Glabrum Rodulphum: ait enim Legatum Cardinalem missum à Pontifice ad dedicandum Ecclesiam quam Fulco Comes Andegauensis construxerat. *Misit cum eodem Fulcone ad prædictam Basilicam sacrandam vnum ex illis, quos in B. Petri Apostolorum Principis Ecclesia Cardinales vocant.* Deinceps ergo Cardinales eiusmodi Sacratius Pontificis Consilium composuerunt: & de his in posterum fiet sermo, quorum nulla hactenus mentio facta est. Sed ad historiam nostram redeamus.

Successit igitur Patri, prædicto anno 1030. Henricus 1. iam ante Rex creatus contra Matris voluntatem, quæ Roberto Iuniori magis fauebat. Vnde illa plurimum valens apud Maritum ita Henricum filium etiam Regem inauguratum depressit, vt à priuato nihil fere distaret. Cuius statum breuiter describit Fulbertus Ep. 4. & queritur apud Robertum, quod eum tam indignè tractari pateretur. *Cæterum serenissimam pietatem vestram appellamus pro eodem Rege filio vestro, qui satis superque desolatus incedit. Neque enim in domo vestra cum securitate vel charitate licet ei manere, neque foris est ei vnde viuat cum honore Regi competente: vnde vos oportet aliquid boni consily reperire & illi impendere, ne deum ille quasi peregrinus & profugus agit, paterni animi fama vobis depereat.* Ergo statim post obitum Patris habuit cum Imperiosa Matre dimicandum: sed cum esset in re militari exercitatissimus, manu promptus, consilio prouidus, inconstantem Constantiam sua constantia superauit, inquit author historiæ à Roberto ad mortem Philippi.

Eodem regnante an. 1031. 14 Kal. Dec. habitum est Concilium Lemouicense 1031. de Apostolatu S. Martialis, cui præsedit Aymo Bituricensis Archiepiscopus Gauzleni successor, qui Kalendis Nouembribus eiusdem anni Bituricensem quoque in eandem rem habuerat synodum, & in ea decreuerat parendum esse litteris & mandato Ioannis Papæ quod ibi lectum est, Martialem Apostoli nomine donantis. Quam in rem extat hoc publicum ab eo editum instrumentum. *De Apostolatu S. Martialis.*

" In Nomine Domini. Ego Aymo Archiepiscopus anno incarnationis Dominicæ 1031. indictione 14. in Concilio Bituricensi quod actum est Kalendis Nouembris cum consensu Coëpiscoporum seu Abbatum & reliquorum fidelium qui præsentes affuerunt, decreui & authoritate propria firmaui, vt Priuilegium Domni Ioannis Romanæ sedis Papæ, quod isdem Domnus instituit & Episcopis, Abbatibus & reliquis fidelibus totius Galliæ misit, inconuulsum & inlibatum permaneat, scilicet vt Beatissimus Martialis in numero Apostolorum tam in Litaniis quam in omnibus Diuinis officiis computaretur & esset nec immerito. Est quippe dignum, sicut in gestis eius repetimus insertum, illum videlicet tam in cœna Domini, quam in passione necnon in resurrectione, ascensione quoque præsentem adfuisse, & cum cæteris Apostolis Spiritum S. accepisse. Quia etsi reliquarum Gentium Apostolus non est, totius tamen Galliæ ad Christum conuertendi princeps & Apostolus est. Hoc autem nostrum edictum Episcopis, Abbatibus & reliquis fidelibus totius Aquitaniæ direximus, obsecrantes vt sicut Priuilegium à sede Apostolica delatum inuiolabiliter custodiatur, & qui huic priuilegio Apostolico & nostro edicto contrarius extiterit, contraire se nouerit præceptis Apostolicis & iram ipsius incurrere nostri Redemptoris, cuius ipse de quo loquimur, Apostolus Martialis inuincibilis extitit testis. Hæc sunt nomina Episcoporum qui interfuerunt. Aymo Archiepiscopus Bituricensis, Iordanus Lemouicensis, Stephanus Vallacensis, Renco Aruernensis, Amelius Albigensis, Deus dedit Caducensis, Regnamundus Mimatensis.

Post 15. dies habitus est frequens Episcoporum conuentus apud Lemouices, dedicataqꝫ est Basilica Lemouicensis: & ibi Aymo exposuit, quid actum fuisset in Concilio Bituricensi, vbi cum pluribus Episcopis *multa doctorum turba* interfuerat, qui hanc de Apostolatu Martialis *disceptationem sub magna discretione* examinantes inuenerant sanum esse, quod Ioannes Papa instituerat, neminem enim denegare quin fuisset vnus de 72. quibus Dominus dixit, *Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos.* Hunc autem Protoducem Galliæ semper plures antiquorum non cum Confessoribus, sed cum Apostolis pronunciare visos fuisse. Itaque inquit, *Plurimo Doctorum Choro persuadente coram omni populo in maiori Ecclesia Bituricensi testimoniis*

perhibemus B. Martiali quia Apoſtolus veritatis eſt, curauimus enim ne Rom. Apoſtolicæ ſedis decreto & imperio repugnaremus.

Talis ergo fuit etiam ſententia Concilij: & quia nonnulli de Clero deque Canonicorum ordine parere recuſarunt, in eos, niſi Iordanus Epiſcopus obſtitiſſet, Aymo Archiepiſcopus Bituricenſis fulmina Eccleſiaſtica vibrare paratus fuit. Porro tota hæc Quæſtio pro fundamento factum ſupponebat, fuiſſe ſcilicet Martialem vnum e 72. Diſcipulis: atque eo ſuppoſito concludebant vetè, non minus dicendum Apoſtolum quàm Paulum & Lucam qui de 12. Apóſtolis non fuerunt. At alij emunctæ naris aiebant ſententiam iſtam eſſe nouam & ab Hugone Abbate, Odolrico aliiſque Monachis inuentam. Noſtris quoque temporibus Ioannis Launoius inſignis Doctor Theologus, Antiquitatis ſcrutator diligentiſſimus non ante annum à Chriſto 900. prodiiſſe ſcribit: & ad ea vſque tempora veterem inualuiſſe, qua Martialis imperante Decio in Gallias veniſſe aſſerebatur ex Gregorio Turonenſi pluribus in locis, & veteribus Martyrologiis, atque idcirco nullatenus e 72. diſcipulis fuiſſe.

1032. Anno 1032. obiit Leothericus Senonenſis Archiepiſcopus Gerberti Aquitani in Remenſi ſchola olim Diſcipulus; cuius morte turbata eſt vehementer Eccleſia Senonenſis. Nam Henricus Rex Gelduinum ſucceſſorem deſignauit & Pariſiis 15. Kal. Nouemb conſecrari curauit: populus verò clerusque Senonenſis Mainardum clericum eiuſdem Eccleſiæ Theſaurarium elegit. Talis ſæpe illis temporibus inter Reges & Capitula Eccleſiarum Cathedralium contentio erat. Et hinc etiam ſæpe bella oriebantur, vt accidit huius electionis occaſione inter Henricum Regem & Odonem Campaniæ Comitem Mainardo conſanguineo ſuo fauentem. Sed anno tandem 1034. Gelduinus ope Regis in ſede ſua conſtituitur Eccleſiamque ſibi commiſſam regit 18. annos, & donec in Concilio Senonenſi an. 1051. Simoniacæ labis inſimulatus & conuictus de Pontificatu deiicitur à Leone Papa, conſentiente etiam Rege, gaudentibus clericis & plaudente populo. vt legitur in Chronico S. Petri Viui: eique Mainardus Trecenſis Epiſcopus ſubſtituitur.

Eodem anno Henricus Rex indulſit & conceſſit ſacro Canonicorum Baſilicæ Pariſienſis ſodalitio Eccleſias S. Stephani, S. Iuliani Martyris, vulgò *pauperis* dicti, & SS. Seuerini & Bachij tunc adhuc ſuburbanas, quarum aliquæ fuerant antiquitus Abbatiolæ, ſeu vt habetur in Charta Henrici, *Quarum quædam olim Abbatiarum dignitate ſublimatæ, & ideo receptaculum & ſtationem Congregationi Canonicorum præbentes S. Mariæ, ſed propter Regni perturbationem rebus conceſſis ſpoliatæ ſolitudini vacantes paruum aut nullum antiquæ poſſeſſionis retinebant ſtatum.* Eaſque ait ſe conceſſiſſe ad inſtantiſſimam Imberti Epiſcopi ſupplicationem, quem virum quanti faceret, ibidem innuit. *Sed quia apud nos pro ſuis meritis prædictus Epiſcopus erat magnus, eius voluntati nolentes aliquid derogare, conceſſimus eius petitioni prædicta loca regali præcepto & liberalitate, eo pacto & conditione, vt quandiu Giraldus Clericus earum poſſeſſor vixerit, ſine inquietudine per aſſenſum Canonicorum totius Congregationis teneat: & ibi pro remedio animæ meæ vel parentum meorum Canonici aggregentur, qui pro ſtatu & incolumitate Regni noſtri exorantes ad vtrumq; ſufficiant, ſcilicet ad ſtationem more ſolito reddendam Eccleſiæ, & ad ſeruiendū Canonicè valeant communiter agere.*

Hinc forte Eccleſia S. Iuliani Pauperis dicta eſt *filia Baſilicæ Pariſienſis*, vetuſtiſſima proculdubio Abbatiola: de qua Gregorius Turonenſis l. 9. c. 7. hæc habet. *His diebus Pariſius adueneram & ad Baſilicam B. Iuliani Martyris metatum habebam.* Eadem Comitiis Vniuerſitatis ab omni æuo deſtinata fuit, quippe commodiſſima conuentui Magiſtrorum tam in monte San-Genoueſiano, quam in atrio Baſilicæ locíſque circumuicinis habitantium.

Idem Princeps eidem Eccleſiæ Pariſienſi conceſſit Abbatiolam S. Germani in Laya, eodem flagitante Epiſcopo. Videtur in Charta conceſſionis mentionem facere ſuæ in ſcholis clauſtralibus primææ educationis & inſtitutionis: ſic enim ille de Eccleſia Pariſienſi loquitur. *Sanctæ Matris ſupradictæ feliciter à cunabulis educatus vberibus innoteſcere decreui, vt Abbatiolam quandam in ſilua quæ Lea dicitur Patris mei Roberti clementia in honore S. Germani fabricatam S. Pariſiacenſi Eccleſiæ concederem.*

1033. Ad annum 1033. notant Hiſtorici tantam famem vbique fuiſſe, vt nulla vnquam vllibi terrarum maior extiterit: cuius mali cauſam naturalem Rodulphus

hanc affert, *aſſiduis enim imbribus ita compluta erat vniuerſa tellus, vt in ſpatio 3. annorum nulli reperirentur ſulci vtiles ſeminibus* Hugo Flauiniacenſis in Chronico Virdunenſi initium huiuſce cladis ſumit ab an. 1028. poſt deſtructionem templi Hieroſolymitani & ad an. 1033. ait cœpiſſe cœlum benigniori & ſereniori aſpectu terras fœcundare. Tunc autem, inquit, in plerisque locis fuit modii pretium 60. ſolidorum. Tunc humanæ carnes ab hominibus deuoratæ & publicè venundatæ: aliæ humo traditæ & effoſſæ comeſtæ ſunt. In partibus vero Matiſconenſis Diœceſeos tantam ait fuiſſe famem, vt quidam albam terram argillæ ſimilem effoſſam permixtâ farinâ vel cantabrô, pane inde facto comederent. Hoc Dei flagello ita territi ſunt omnes Chriſtiani, vt depoſitis armorum & odiorum affectibus omnes ad pacem conſpirarint, ſeque totos ad Dei cultum conuerterint, leges Eccleſiaſticas condiderint aut inſtaurarint, omneſque vnanimi conſenſu ſextâ quaque feriâ, vino; ſeptimâ, carnibus abſtinendum eſſe duxerint teſte eodem Rodulpho l. 4. c. 5. Quam morum reformationem ait ſecutum eſſe pium peregrinandi deſiderium, & loca ſacra Hieroſolymitana inuiſendi. Hocque votum primò concepiſſe infimæ ſortis homines; deinde mediocris poſtremò ipſos quoque Præſules, Comites, Duces & Reges. Odolricus Epiſcopus Aurelianenſis Hieroſolymam proficiſcens in ipſo itinere obiit: vt & Robertus Normanorum Dux, qui antequam proficiſceretur, deſignarat Hæredem Willielmum puerum ſibi ex concubina natum: vnde vulgò Nothus Gall. *Manzer* dictus eſt & corruptâ latinitate Baſtardus. *Fames inundata.*

Ille eſt Robertus Richardi III. filius qui Iuuenum conſilio nimis credulus immania ſcelera perpetrauit, at poſt pœnitudine ductus Hieroſolymam adiit, & in reditu apud Nicæam vrbem interiit verè pœnitens & animo contritus: de quo hæc habet Author Chronici Fontanellenſis, qui tunc temporis viuebat. *Hic Robertus acer animo & prudens*, inquit, *priores ſuos virtute quidem & potentia exæquauit, ſed prauorum conſultus, vt pote in primæuo Iuuentutis flore conſtitutus, æquo amplius attendens, Regnum quod florens ſuſceperat, in multis debilitauit. Verum non multò poſt cœleſti reſpectus gratiâ, & bonâ quæ inerat illi naturâ & conſilio intus reſipuit: & eos quorum prauitate à recto deuiauerat, à ſuo conſilio atque familiaritate ſequeſtrauit, ſuaque iugo potentia verſâ vice fortiter oppreſſit, ac ſic in libertatem, qua ſe decebat, vindicauit: atque ita propter præteritorum ignorantiam profectus Hieroſolymam profundè pœnituit: ſed in redeundo malignorum, perpeſſus inſidias, qui eius æquum quod iam experti erant, verebantur imperium, veneficio, vt didicimus, apud Vrbem Nicæam occubuit: ibique intra ſanctam Ciuitatis illius Baſilicam, quod nulli alii mortalium conceſſum eſt, honorificâ donari ſepulturâ promeruit. Verum vir tantus non prauorum tantum malignitate quam Diuino, vt credi fas eſt, Iudicio deceſſit, qui iam vnus eorum effectus erat, quibus vt Apoſtolus conqueritur, dignus non erat Mundus.* Obiit Robertus an. 1035. vt legitur in Chronico Rothomagenſi.

Mala autem omnia quæ Normaniæ Robertus intulit, Ermenoldi cuiuſdam Britonis ſuaſu & impulſu intuliſſe dicitur: de quo multa habet Hugo Flauiniacenſis in Chronico Virdunenſi, hominemque ait fuiſſe mentis peruerſæ, deteſtandæ famæ, totamque vitam ſuam diabolo dicaſſe, omnibuſque horis & momentis cum eo loqui ſolitum. Illum verò ſuaſore diabolo apud Robertum omnes Optimates accuſaſſe, excitaſſe diſſidia, iurgia, inteſtinum bellum, omnia ſus deque vertiſſe; donec tandem ipſe miſertimè periit. 1034.

Anno 1034. Ebalo ſeu Eubulone Archiepiſcopo Remenſi fatis functo ſucceſſit Guido de Caſtellione vir nobilis proſapiæ, vt pote Geruaſij Vice-Domini Remenſis & Milonis de Caſtellione frater, eximiæ quoque litteraturæ. Eodem anno Mathildis Conradi Imperatoris & Giſelæ filia Henrico Regi deſponſata obiit apud Vangionum Vrbem, ibique ſepulta eſt. Huius ergo affinitatis ſpe fruſtratus Henricus Annam Ruſſorum Regis filiam vxorem duxit: quæ tres ei peperit filios, Philippum, Robertum & Hugonem, quorum Robertus adhuc puerulus deceſſit, Hugo Comitatum Veromanduenſem adeptus eſt, Philippus Patri ſucceſſit. 1035.

Ad annum 1035. Baronius, Valerius Andræas in Bibliotheca Belgica, & Quidam alij referunt hæreſim de Corpore & Sanguine Domini in Euchariſtiæ ſa-

cramento, quæ à Rege Roberto compressa fuerat, cum primum eam sub initia huius seculi Leothericus Archiepiscopus Senonensis spargere voluit, audacius cœpisse disseminari à Berengario Turonensi, annitente Brunone Andegauensi Episcopo, cuius Ecclesiæ erat Archidiaconus: ad quam profligandam Henricus paternæ pietatis & religionis hæres Concilium Episcoporum, Abbatum & Doctorum virorum indixerit, vt Quæstio illa Parisiis à viris in Theologia peritis agitaretur, & nascenti malo occurreretur. Verum illi plus decennio hallucinantur. Neque enim tum, hoc est an. prædicto 1035. Berengarius errorem sparsit, nec tum Bruno Episcopus erat Andegauensis; nec tum ab Henrico Concilium Parisiense indictum est, sed anno tantum 1051. vt suo loco dicetur.

Errat quoque Robertus de Monte, si verum est quod de eo D. Lucas Dacherius refert è Chronico nondum edito, aiens ad annum 1032. quod *Lanfrancus Papiensis Garnerius socius eius repertis apud Bononiam Legibus Romanis, quas Iustinianus Imperator Romanorum ab Incarnatione Domini 530. abbreuiatas emendauerat, his inquam repertis operam dederunt legere & aliis exponere: sed Garnerius in hoc perseuerauit, Lanfrancus vero Disciplinas liberales & Litteras Diuinas in Galliis multos edocens tandem Beccum venit, & ibi Monachus effectus est.* Hæc refert Dacherius in vita Lanfranci. Verum cum Lanfrancus in Galliam venit, nondum natus erat Warnerus seu Garnerius, imo nec cum obiit Lanfrancus: & opus illud Legum Romanarum non fere ante an. 1150. edidit: vt docebimus, cum ad illa tempora peruenerimus.

Hisce quidem temporibus, vt verisimile est, Berengarius Turonensis relictis scholis Carnotensibus post obitum Magistri Fulberti Lutetiæ Dialecticam profitebatur, vbi cum eo Lanfrancus paulo post in schola præsentibus Discipulis militauit. In eadem professione florebat Albertus Pexiacensis seu Pisciacensis, & in Grammatica Bernardus Cenomanensis, Willielmus, Bregaudus Teutonicus ad paruum pontem, Arnaldus Abrincensis, Gislebertus Parisiensis. Haymo quoque Anglus relictâ Angliâ bellis turbatâ, vt quietius litteris vacaret, Lutetiam se contulit totumque se sacrarum Scripturarum lectioni tradens Theologiam summo cum applausu docuit, vt refert Pitsæus, idemque apud S. Dionysium Monachum induit. Ioannes quoque de Garlandia ob eandem causam Lutetiam profectus ad dicendum & docendum, in artis Poëticæ professione excelluit, ibique *Morale scholarium edidit.* Tum quoque Franco Leodiensium scholarum Magister sub Richardo Episcopo florebat scientia & morum probitate clarus, qui author fuit libri de Quadratura Circuli.

1037. Anno 1037. obiit Robertus de Normania Eburonicum Comes, Richardi I. Ducis Normaniæ & Gunnoris filius fraterque Richardi II. Archipræsul Rothomagensis vxoratus & publicè cum vxore cohabitans, ex qua tres filios suscepit, & quibus 3. sui Comitatus partes distribuit. De eo hæc habet Ordericus Vitalis. *Hic Richardi senioris Ducis ex Gunnoride filius 48. annis Archiepiscopatum Rothomagensem & Comitatum Ebroicensem rexit, mundanis operam affatim abundauit, secularibus negotiis opido intentus extitit, & carnalibus illecebris non vt Pontificem decuisset, abstinuit. Nam coniugem Herleuam vt Comes habuit, ex qua tres filios, Richardum, Radulphum & Guillelmum genuit. Quibus Ebroicensem Comitatum & alios honores amplissimos secundum ius seculi distribuit. In senectute tandem errorum memor suorum pœnituit & pro reatibus multis magnisque multum fleuit. Magnas igitur & multas Eleemosynas Pauperibus erroganit, Ecclesiam Metropolitanam in vrbe Rothomagensi S. Dei Genitricis à fundamentis incohauit, quam magna ex parte consummauit.* Extat Fulberti Carnotensis ad hunc Pontificem Ep. 51. qua respondet ad quæstionem de nouis nuptiis Galerani ab eo propositam, petentis nimirum sibi licere alteram vxorem ducere, priori etiam viuente, quia neuter alterius consortium ferre posset. Porro Roberto successit Malgerius de Normania Richardi II. filius, & Roberti Ducis frater, rexitque Rothomagensem Ecclesiam 18. annos: seu potius malo suo exemplo & regimine deprauauit.

1038. Anno circiter 1038. Lanfrancus e Lombardia in Galliam profectus Lutetiam aduenisse creditur, ibique Berengarium, qui tum inter Magistros, Dialecticæ professores excellebat, docentem inuenisse, & cum eo eiusque Discipulis mul-

tas habuisse disputationes non infelici successu, imo tam felici, vt ipsum scholas dimittere, adeo in contemptum venit, Turonasque repetere coëgerit. Intelligimus vero ex Henrico de Knyghton Canonico Leicestrensi lib. 2. de euentibus Angliæ c. 5. Berengarium iam tum vt Lanfranco nimis acriter vrgenti resisteret, famamque quam ipse sibi docendo comparauerat, tueretur, vsurpasse authoritates sacræ Scripturæ contra fidem. Vnde Lanfrancus ad ipsum, *quando in scholis militauimus*, inquit, *semper contra fidem Catholicam authoritates collegisti.*

Hinc ergo nata inter vtrumque contentio, quæ magno fidei periculo creuit sequentibus annis, postquam Lanfrancus apud Beccense Monasterium scholas publicas aperuit. Nam ille seu quia ex legibus Academicis homo extraneus non potuit statim Lutetiæ docere, seu quia plurimos Professores excellere videbat, & inter tot lumina maiora posse se splendescere desperabat, seu forte quia cæteros disputationibus exagitando sibi offensos fecerat, relicta Lutetia in Normaniam contendit circa an. 1040. scholisq; apertis multos Discipulos allexit, *ex Schola Parisiensi ad Beccense Monasterium profectus eruditionis fama multos ad se allexit* : inquit Mathias Flaccus Illyricus l. 12. Catalogi testium veritatis. Non tamen statim & recta Beccum se contulit, sed primum Abrincas ad extrema Normaniæ partes, vbi nulli erant liberalium Artium Magistri, qui barbariem depellerent.

Idque legitur in Chronico Beccensi. *Ille sciens certo relatu illic* hoc est in agro Abrincensi Normaniæ quo se primum post Lutetiam contulit *multum collapsum studium litterarum Barbaricæ gentis & intelligens prouidentissima inspiratione inde se posse adipisci maiorem gloriam & plurimum quæstum, venit illuc cum paucis.* Nempe credidit se plus gloriæ & lucri comparaturum in remotioribus istis locis, vbi solus esset, quam Parisiis vbi magnus erat professorum numerus & quæstus minor. Verum post biennium, cum forte in itinere suo omni peculio quod docendo lucratus fuerat, à latronibus spoliatus fuisset, vitæ eiusmodi pertæsus tam multis sollicitudinibus & periculis obnoxiæ, digitoque Dei tactus ad Beccense Cænobium tum vix adhuc bene natum & constructum se contulit, ibique magno nominis splendore liberalium Artium professionem aggressus, deinde Theologiam docens celeberrimum Litterarum Gymnasium effecit. Berengarius similiter ægrè ferens se in ea arte victum, in quâ præ cæteris excellere putabatur, relictis Parisiensibus scholis, Turonis vbi Magistri scholæ fungebatur officio, docere non destitit, donec Andegaunm profectus Theologicas Disciplinas & sublimia mysteria tractare cæpit, vt ista possessione se Lanfranco superiorem efficeret, qui in Dialectica inferior visus fuerat. Qua in professione quid acciderit commemorat Nicolaus Harspheldius Archidiaconus Cantuariensis in 11. secul. c. 12. his verbis.

Professus est Berengarius adhuc Adolescens Dialecticam & alias in Gallia Liberales Artes. In quibus tamen tradendis pro arroganti ingenij sui leuitate, non Maiorum, sed propria sua interpretatione sensuque temere nitebatur. Sed hanc eius arrogantiam confregit Lanfrancus, & in quadam Dialectices velitaria pugna cum eo commissus adeo vanitatis inscitiaque hominem arguit, & palam conuicit, vt Discipuli ipsius deinde eum destituerint. At ille nominis & vanæ gloriæ vehementi æstu praceps abreptus non tam ad grauiora se studia, quàm ad errores conuertit, Theologusque factus Theologiam omnem infirmare & infringere perniciosis contra nuptias & paruulorum baptismum dogmatibus conatus est. Sed cum eorum veritas, firmiora & solidiora firmamenta haberet, quàm vt quicquam sacris scriptis vel in speciem plausibile in contrarium asserere potuisset, neque huic quisquam doctrinæ aures daret, sed ab ea omnium aures & animi abhorrerent, Magistro Diabolo suggerente nouam contra Eucharistiæ veritatem & doctrinam, vbi & facile noua se posse disseminare errorum portenta, & facilem promptumque à populo imperitisque plausum sibi propter summam reconditi mysterij dignitatem & à sensu longè remoti pollicebatur, commentus est. Nec fefellit sua hominem opinio. Circumuenit itaque scholasticos quosdam non tam sensu quàm censu, ingenio & fide exili, quibus ipse sumptus ad studia subministrare solitus erat, & per eos longè lateque errorem ad alios transfudit. Cuius rei fama cum ad Lanfrancum peruenisset, insidiabantur enim sibi alter alteri, cœpit ipse contraria dicere. Hinc inter eos animorum studiorumque contentio recruduit.

Verum satius est audire à Magistris Coætaneis, quis fuerit Berengarius. Cuius quidem vitam & mores non alij melius quàm qui vel in iisdem scholis fuerant,

aut eodem tempore vixerunt, nosse possunt: quatuor, autem præcipui sunt, iique omnes Galli, aut in Gallia enutriti, Hugo Gilduini Britoliensis Comitis in agro Beluacensi filius, ex Clerico Carnotensi Lingonensis Episcopus factus: Adelmanus Clericus Leodiensis, Fulberti auditor & Berengarij condiscipulus, factus deinde Episcopus Brixiensis: Durandus Normanus Abbas Troarnensis; Et Guitmundus ex Monacho Cœnobii de Cruce S. Leufredi in Normania, factus Archiepiscopus Auersanus. Hugo aduersus sententiam Berengarij Tractatum edidit, eique inscripsit. Durandus contra eundem scripsit. Cuius infra referemus Epistolam ad Henricum Regem. Adelmanus eum ab errore quem sparserat, præclarâ Epistolâ & suaui sermone retrahere conatus est. Guitmundus denique incredibili eloquentiæ vi & rationum pondere eius errorem confutauit. Ille autem de Berengario sic scribit.

Is cum iuueniles adhuc in scholis ageret annos, vt aiunt, qui eum tunc nouerant, elatus ingenij leuitate, ipsius Magistri sensum non adeo curabat, Libros insuper Artium contemnebat, sed cum per se attingere Philosophiæ altioris secreta non posset: neque enim homo ita acutus erat, sed vt tunc temporis LIBERALES ARTES *intra Gallias penè obsoleuerant, nouis saltem verborum interpretationibus, quibus etiamnunc nimium gaudet, singularis scientiæ sibi laudem arrogare & cuiusdam excellentiæ gloriam venari qualitercumque poterat, affectabat. Factumque est, vt pompatico incessu, sublimi præ cæteris suggestu Dignitatem Magistri potius simulans quàm rebus ostendens, profunda quoque inclusione intra Cucullum ac simulatione longæ meditationis, & vix tandem satis desiderata diu vocis lentissimo quodam quasi plangore incautos decipiens* DOCTOREM SE ARTIVM *penè inscius profiteretur. Sed postquam à D. Lanfranco in Dialectica de re satis parua turpiter est confusus, cumque per ipsum D. Lanfrancum virum æquè doctissimum* LIBERALES ARTES *Deus recalescere atque optimè reuiuiscere fecisset, desertum se à Discipulis iste dolens, ad eructanda impudenter Diuinarum Scripturarum Sacramenta, vbi ille adhuc adolescens & alijs catenus detentus studiis nondum adeo intenderat, se se conuertit. Sed & ibi insipiens. Quippe in maleuolam animam non introibit sapientia, vt ea quorum nouitate omnium corda permoueret atque ad se omnium oculos traheret, studiosè perquirens maluit esse sub aliqua admiratione hominum hæreticus, quàm sub oculis Dei priuatè viuere Catholicus..... Aucupatis ergo nonnullis ratiunculis (neque enim vlla vnquam hæresis sine aliqua verisimilitudine rationis inualescere potuit) adhibitis quoque paucis malè intellectis à se Capitulis Scripturæ Sacræ, quæ multis errantibus laqueus est mortis, per egenos Scholasticos iam per alimoniam quâ sustentabat eos & per suos dulces sermones corruptos, quaqua versum potuit, clanculo huius tanti mali nefandissimum virus effudit.*

Hæc Guitmundus de Berengario l. 1. de veritate Eucharistiæ, paulò infra rei veritatem, contraque famam Berengarii, quem certum est ex aliorum minus inuidorum fide fuisse virum magni ingenii, facundum ac eloquentem multiiugisque Doctrinæ: vt vel ex his Baldrici Aurelianensis scriptoris supparis versibus apparet.

Tota Latinorum facundia marcida floret,
Dum Berengario Turoni viguere Magistro.
Porro Latinorum Facundia florida marcet,
Inuida sors Turonis vbi tantum lumen ademit.

Fatentur tamen omnes eum fuisse nouitatis amatorem, nouasque subtilitates & voces in rebus Dialecticis & Theologicis excogitasse, quarum ope omnes eludebat difficultates: & hoc est quod ait Guitmundus eum *nouis verborum interpretationibus singularis scientiæ sibi laudem arrogasse*. Hinc forsan ab Inuidis & maleuolis Necromantiæ & Magiæ insimulatus est: in qua arte membranulæ Lauriacensis Abbatiæ apud Andes, quæ referuntur in vetustissimo codice manuscripto Ecclesiæ S. Martini Turonensis, aiunt fuisse peritissimum: at fabulatur Nangius Monachus San-Dionysianus cum ait eum quod Necromantius esset *sub angusta hora vnius noctis Romam iuisse, & Turonis lectionem vnam legisse.* Similiter Albericus Monachus apud Chronicum Belgicum ad an. 1047. qui de ea re sic habet. *De isto Berengario vulgò narratur eum fuisse in adolescentia Necro-*

manticum. 1. Quia Turonis Romam vsque eum Diabolus vna nocte detulisset. 2. Quia puer Clericus nobilis genere ei commendatus Magistro absente dum libros Necromanticos legeret, à Diabolo occisus est. 3. Quia idem Diabolus coactus à Berengario corpus pueri mortui intrans per aliquod tempus huc & illuc deambulare puerum, & cum cæteris cantare & in choro stare fecisset, donec ab alio Nigromantico falsitate deprehensa, puer vt erat, mortuus esse videretur. Vnde idem Berengarius morti adiudicatus fugiens ad Ecclesiam, hymnum IVSTE IVDEX, *ibi fecit, & cum lamentatione decantauit, & ita liberatus fuit.*

Quis ferat eiusmodi calumnias insanorum hominum? scilicet homo ob magiæ crimen accusatus & damnatus obiisset Turonis munera Scholastici, Camerarij & Thesaurarij, & Andegaui Archidiaconatus officio functus fuisset! sed id familiare est imperitis, magiæ insimulare quos vident ingenio & Artium peritia excellere. Ita Gerbertus ille Aquitanus, quod Astrologiam & Mathematicas Disciplinas optimè calleret, suaque virtute & ingenio ex infima sorte ad Archiepiscopatum Remensem & Rauennatem, postremò ad Papatum peruenisset, Magiæ accusatus est.

At hic obiter notandum scholas Turonenses ab Alcuino celebres factas, nondum hisce temporibus defloruisse, imò Berengarij famâ fuisse nobiliter sustentatas, quamdiu in iis docuit: neque enim dum eas regebat, prolapsus fuerat in hæresim, si credimus Francisco de Roya; secus, non fuisset ad dignitates illas Ecclesiasticas Camerarii & Thesaurarii admissus, quas adeptus est. Imo nec postquam Andegauum deinde profectus est, & Archidiaconatus Officium suscepit Scholasticamque dignitatem, statim visus est ab Ecclesia dissentire: Nam teste Vincentio Bellouaco tam fuit initio clarus doctrina quàm honestate morum. At postquam ingentem audiuit Lanfranci famam, à quo victum se meminerat, totum se Theologicis quæstionibus & Ioannis Scoti lectioni tradidit; cuius peruersis dogmatis excæcatus in errorem incidit, seque nefariæ sectæ Authorem præstitit. Vt infra dicemus.

Ad annum 1039. notat Hugo Flauiacensis obiisse Conradum Imperatorem, 1039.
eique successisse Henricum II. cognomento Nigrum, virum Ecclesiasticæ disciplinæ studiosissimum, & Simoniacæ pestis, quæ ipsam etiam sedem pontificiam inuaserat, hostem infensissimum, vt in Synodo frequentissima omnium Episcoporum declarauit his ad eos verbis vsus, quæ leguntur etiam apud Glabrum Rodulphum l. 5. c. 5.

Lugens vobis incipio loqui, qui vice Christi in eius Ecclesia constituti estis, quam sibi desponsauit & sanguine redemit. Sicut enim gratuita bonitate de sinu Patris per Virginem ad nos redimendos venire dignatus est, ita suis præcepit & dixit mittens eos: *Gratis accepistis, gratis date.* Vos autem auaritia & cupiditate corrupti, qui benedictionem conferre debetis, hac in transgressione dando & accipiendo maledicti estis. Nam & Pater meus, de cuius animæ periculo valde pertimesco, eandem damnabilem auaritiam in vita sua nimis exercuit. Itaque quicunque vestrum hac se macula pollutum agnouerit, oportet vt à sacro ministerio arceatur. Propter hanc enim offensam venit super filios hominum fames, mortalitas, & gladius. Omnes enim Gradus Ecclesiastici à maximo Pontifice ad Ostiarium opprimuntur per vestræ damnationis præmium & in cunctos spirituale grassatur latrocinium.

Ad hanc vocem Imperatoris stupefacti Pontifices, inquit Hugo, misericordiæ operam implorabant: at Princeps misericordia motus & pro anima Patris sui orare eos monens, proposuit edictum, *Vt nullus gradus vel ministerium Ecclesiasticum pretio acquireretur, & si quis attentaret, omni honore multaretur, sicut, inquiens, Deus coronam Imperij gratis mihi dedit: Ita ego quod ad Religionem pertinet, gratis impendo. Volo vt & vos similiter faciatis.* Hoc exemplo incitatus Leo IX. an 1049. in concilio Remensi contra eiusmodi Simoniacos, quorum in Gallia præsertim & Germania ingens erat numerus, Edictum promulgauit, vt infra dicemus.

Circa an. 1040. Normanni à Græcis contra Sarracenos qui Siciliam occupauerant, 1040.
aduocantur: Romamque deinde capiunt & cum Romanis in pratis S. Petri confligunt. Istis quoque temporibus inuentum fuisse dicunt Romæ Corpus Pallantis filii Euandri, à Turno olim bello Italico occisi, omnino incorruptum, & Gigantex magnitudinis, nam altitudinem muri vrbis æquabat, si historicis fides est, &

vulneris quod à Turno acceperat, hiatus 4. pedum erat cum ſemiſſe. Tale quoque inuentum epitaphium.

Filius Euandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, more ſuo iacet hic.

Inuenta quoque Lucerna ardens ad caput ipſius, quæ nec flatu extingui poterat, nec infuſo liquore. Tentatis vero fruſtra multis extinguendi modis facto tandem ſubter flammam foramine, & aëre admiſſo ſtatim extincta eſt. Ita narrat Martinus Polonus.

1041. Ad an. 1041, notant Hiſtorici inducias quaſdam bellorum, *Treuam Dei* dictas vbique factas incumbentibus in eam rem Henrico Imperatore, Odilone Cluniacenſi & Richardo S. Witoni Virdunenſis Abbatibus; quorum iſte cum in Neuſtriam ſe contuliſſet, vt tam ſanctum opus quod à Deo non ab homine procesſetat, promoueret, nec voluiſſent Normani parere, plaga ignis interni, quæ tum temporis frequens erat, correptos plurimos interiſſe, multos vero qui Richardi apud Deum auxilium imploraſſent, fuiſſe ſanatos.

Notant quoque hoc anno totum fere orbem ob raritatem vini & tritici, penuriam maximam paſſum fuiſſe: indeque ſecutas mortes an. 1042. tanto numero vt vix ſupereſſent, qui morientes ſepelire & tumulare poſſent.

1042. Hocce tempore Lanfrancus qui relictis ſcholis Pariſienſibus Abrincas ſe contulerat ad docendum expellendamque barbariem, quæ in illis Neuſtriæ finibus adhuc regnabat, incidit in Larrones & ab iis toto peculiolo quod docendo lucratus fuerat, ſpoliatus eſt. Itaque ignarus quid conſilij caperet, totum ſe Deo permiſit & audita Herluini fama, qui relictis terreſtribus bonis vitam ſolitariam & monaſticam amplexus Beccenſe cœnobium fundauerat, ad eum ſe contulit ſumptoque Monachali habitu ibi paulo poſt litterarum Ludum aperire cœpit, quem breui celeberrimum reddidit. Qua de re ſic legitur in Chronico Beccenſi *Audiens Laufrancus famam regionis Normaniæ quæ prius Neuſtria dicebatur, in qua Ducatum tenebat hæreditario iure Guillielmus ille qui poſtea ſubiugauit ſibi totam Angliam armis: ſciens certo relatu illic multum collapſum ſtudium litteraturæ Barbaricæ gentis, & intelligens prouidentiſſima inſpiratione inde ſe poſſe adipiſci maiorem gloriam & plurimum quæſtum, venit illuc cum paucis: ſed antequam perueniſſet ad notitiam multorum, attraxit illum ad ſe qui Paulum vocauit de cœlo, hoc modo. cum iter ageret ſolus cum vno ſcholari* incidit in Latrones qui & auferentes omnia quæ habebat, ſinunt abire tantum relinquentes vetuſtam chlamydem, cætera omnia ſecum retinentes. Et infra. *Anno Dom. 1042. Laufrancus de Senatorum Papiæ nobili genere natus in 7. Artibus Liberalibus mirabiliter eruditus Deo omnium bonorum authore diſponente apud Beccenſe Cœnobium magnis tunc temporis facultatibus inornatum ſecundum S. Herluini ibidem Abbatis deſiderium Monachalem ſuſcepit habitum.*

1044. Anno 1044. Benedictus Papa ab Epiſcopo Sabinenſi de Papatu deiicitur, ſibiq; ille Silueſtri III. nomen aſſumit: at eo paucos poſt dies eiecto Benedictus reſtituitur. Quo rurſus eiecto per quendam Ioannẽ (qui cum eo tamen 20. circiter menſes ſedet & ſchiſma fouet) Gregorius VI. Patria Romanus Pontificalem Cathedram occupat: qui cum eſſet rudis & ignarus litterarum, alium adſciuit obeundis muneribus Eccleſiaſticis. Talis erat tum Eccleſiæ ſtatus, vt qui plus largitione & ambitione quàm ſanctitate vitæ & doctrina valeret, inquit Platina, is eum dignitatis gradum bonis oppreſſis & reiectis obtineret. Quibus portentis motus Imperator Henricus, quem Rodulphus ait virum fuiſſe bonum, affabilitate gratiſſimum, liberalitate conſpicuum atque humilitatis gratia præditum, videnſque Romanos abuti licentia nominandi Pontificis, deponendi & reſtituendi, eam ſibi futuriſque Imperatoribus reſeruaſſe dicitur. Quod alij ſcribunt factum à Clemente II. quem Onuphrius ait iurare coegiſſe Romanos, nullum ſe deinceps Pontificem vel electuros vel conſecraturos, niſi quem Imperator dediſſet. Vt infra dicetur.

1045. Circa annum 1045. cœpit Lanfrancus in profeſſione litterarum cæteris profeſſoribus inuidiam excitare: ſiquidẽ tanta Diſcipulorum ad eum confluebat copia, vt cæterorum ſcholæ pœne deſertæ remanerent. Id ſcilicet familiare eſt Gallis & inſitum à natura, vt nouitatem ament & curioſitate ducantur. Et cum iſtis temporibus

potibus omnes fere ad Dialecticā aspirarent in eaque vim ingenii exercerent, vbicunque in illa professione Magistri aliqui cæteris præcellere putabantur, ad eos statim fiebat concursus experiendarum viriū causa. Id vnico exemplo Erfasti probare sufficiat. De quo ad Lanfrancum profecto hæc habet Willielm. Malmesburiensis. *Sedente Lanfranco apud Beccum Monacho cum* VBIQVE SCHOLARES INFLATI BVCCIS DIALECTICAM RVCTARENT, *Herfastus iam Willielmi Comitis, postea Regis Cappellanus, ad famosum Gymnasium magna sociorum equorumq; pompa peruenit. Tum Lanfrancus ex prima collocutione intelligens quàm prope nihil sciret, Abecedarium ipsi expediendum apposuit, ferociam hominis Italicâ facetiâ illudens. Quo is iratus Comitem perfecit, vt Lanfrancus Becco Normaniáque omni summoueretur. Sed intercedente Dei gratia animus Willielmi pacatus est, alterque retentus satagente maximè Vuilielmo filio Osberni.* Et l. de Gestis Anglorum Pontific. *Factus ibi Monachus homo qui nesciret agresti opere victum quærere,* PVBLICAS SCHOLAS *de Dialectica professus est, vt egestatem Monsterij Scholarium liberalitate temperaret. Exiuit fama eius remotissimas Latinitatis plagas : eratque* Beccum magnum & famosum litteraturæ Gymnasium. *Gloria londis comparauit apud improbos viros inuidiam, Capellanis, qui infra eius scientiam se viderent, animum Comitis Vuillelmi in ipsum turbantibus, quod vnum eorum palam de inscitia litterarum irrisisset.* Hunc Herfastum seu Arfastum Godwinus lib. de Præsulibus Angliæ falsò asserit primum Becci litteras didicisse, primumque fuisse Monachum, vt patet ex iis quæ supra ex Malmesburiensi retulimus : ex quo pariter accipimus fuisse illum modicæ scientiæ & mentis non valde sublimis, qui cum ad Episcoparum Hermahensem à Vuillelmo Conquæstore promotus fuisset, ne nihil in Episcopatu fecisse videretur, sedem aliò transtulit. *Et ne nihil* inquit, *fecisse videretur, vt sunt Normani fama in futurum studiosissimi, Episcopatum de Hermahan transtulit ad Thetfordum, parca, vt aiunt, mentis homo, & nonnulla ex parte litteris eruditus.* Extant aliquot ad ipsum Lanfranci Epistolæ. an. 1075. Concilio Londinensi interfuit, & in Anglia obiit. Extat quoque Guitmundi Monachi postea Episcopi Auersani ad ipsum Epistola, qua respondet Quæstionibus de substantia atque vnitate Trinitatis deque mysterio Eucharistiæ ab eo propositis, quam Epistolam edidit D. Lucas Dacherius in 2. tomo Spicilegij ex MS. S. Ebrulfi.

Porro de fama Lanfranci & celebritate scholæ Beccensis hæc habet insuper præclarè Vuillelmus Gemmeticensis l. 6. Histor. Norman. *Per 3. annos vixit solitarius, infrequentiâ hominum gaudens, quò ibi nesciebatur, præter paucissimos quibus aliquando loquebatur, omnibus ignotus: Rumor, vt hoc factum prodiit, longè lateque protulit, & fama viri præclarissima Beccum & Abbatem Herluinum breui per orbem terrarum extulit. Accurrunt Clerici, Ducum filij nominatissimi, Scholarum Latinitatis Magistri, Laici potentes, alta nobilitate viri multi pro ipsius amore multas eidem Ecclesiæ terras contulere. Ditatur illico Beccensis locus ornamentis, possessionibus, personis nobilibus & honestis.* Similiter Ordericus Vitalis, qui hoc & sequente seculo floruit an. 1069. *Fama,* inquit, *peritia illius in tota vbertim innotuit Europa. Vnde ad Magisterium eius multi conuenerunt de Francia, de Vasconia, de Britannia, necnon de Flandria. Admirandum cognoscerent ingenium sibi studiumque Lanfranci Herodianus in Grammatica, Aristoteles in Dialectica, Tullius in Rhetorica, Augustinus & Hieronymus aliique legis & gratiæ expositores in sacra pagina. Athenæ quando incolumes florebant & excellentissimæ ad præcipiendum sedebant, Lanfranco in omni genere Eloquentiæ ac disciplinarum assurgerent & perceptis ab eo commodis allegationibus instrui cuperent.*

Anno 1046. die 14. Iunij obiit Richardus ille celeberrimus Abbas S. Vitoni Virdunensis anno regiminis 42. qui relicto Canonicatu Remensi totum se Deo manciparat. 1046.
Eodem anno Halinardus Lingonensis Abbas S. Benigni Diuionensis consecratur ab Hugone Bizontino Archiepiscopus Lugdunensis, à quo cum Henricus Imperator exigeret fidelitatis sacramentum, negauit se qui Monachus esset, iurare debere, & eius religione contentus fuit Henricus, vt docet Albericus in Chronico. *Abbas Halinardus S. Benigni Diuionensis factus est Archiepiscopus Lugdunensis. Et quia Ciuitas tunc erat sub Imperatore, D. Halinardus Curiam Imperatoris adiit pro Regalibus suis accipiendis. Imperator iam erat in procinctu Romani itineris, & voluit vt Archiepiscopus secundum morem iuraret illi fidelitatem: il-*

De Schola Lanfranci.

le dixit se esse Monachum, nec debere facere iuramentum: dictum est, vt ad minus se offerret ad iuramentum; respondit non se debere simulationem facere; tandem mediantibus Episcopis Theodorico, antequam moreretur, Metensi, Brunone Tullensi, Richardo Virdunensi Imperator pro sua religione iuramentum ei quittauit: deinde Romam abiit. Quamobrem Romam? intelligimus ex Chronico Virdunensi, ad sedandum schisma Pontificum. Eodem enim anno Concilio ibi habito peruasores Romanæ Ecclesiæ, Ioannem, Benedictum & Siluestrum de Pontificatu deiecit, Clementemq; substituit, à quo & ipse coronam Imperij accepit. Idem Chronicon refert Clementem eodem anno obiisse & successisse Damasum. At alij Historici volunt Clementem sedisse 9. menses, sedemque vacasse totidem & Damasum non ante an. 1048. substitutum; eoque post 23. dies sublato creatum Leonem IX.

1047. *De Berengario & Lanfranco.* Anno tandem 1047. Exorta est inter Lanfrancum & Berengarium de Quæstionibus Theologicis, præsertim verò de augustissimo Eucharistiæ sacramento controuersia, vt habetur in fragmento historiæ Francicæ à Roberto ad mortem Philippi I. tomo 4. histor. Franc. vel saltem circa an. 1048. vt habet Chronicon Belgicum Magnum. Hactenus enim fere intra Philosophicarum Quæstionum Cancellos steterant disputationes; & licet non sit diffitendum, quin Theologia tunc Parisiis & alibi traderetur, quicumque tamen peregre veniebant, maxime ad Liberales Artes hauriendas conuolabant, vt patet exemplis Odonis Cluniacensis, qui ad Remigium venit insignem Dialecticum, Abbonis Floriacensis, Huboldi Leodiensis & aliorum, qui ad Magistros in Artibus erudiendi venerunt. Hocce tempore & deinceps Theologicæ Scholæ amplius celebrari & frequentari cœperunt occasione contentionis, quæ inter prædictos Athletas orta fuit hac de causa. Lanfrancus intelligens Berengarium in schola sua opinionem Ioannis Scoti suscepisse propugnandam, Paschasiumque Ratbertum inscitiæ & erroris arguere, contra ipse Paschasium defendere aggressus audacter euulgauit Ioannem Scotum fuisse hæreticum, eiusque opinionem de Sacramento altaris sanæ doctrinæ & veritati repugnare. Hinc, vt fit inter æmulos, statim spargitur rumor & vtriusque fautores ad apertum bellum excitant vtrumque. Initio tamen id fit satis ciuiliter per litteras: & prior Berengarius scripsit in hunc modum FRATRI LANFRANCO.

Peruenit ad me, Frater Lanfrance, quiddam auditum ab Ingelranno Carnotensi: in quo dissimulare non debui ammonere dilectionem tuam. Id autem est displicere tibi, imò hereticas habuisse sententias Ioannis Scoti de Sacramento Altaris, in quibus dissentit à suscepto tuo Paschasio. Hac ergo in re si ita est, Frater, indignum fecisti ingenio quod tibi Deus non aspernabile contulit praeproperam sequendo sententiam. Nondum enim ideo sategisti in diuina Scriptura cum tuis diligentioribus. Et nunc ergo Frater, quantumlibet rudis in illa scriptura, vellem tantum audire de eo si opportunum mihi fieret, adhibitis quibus velles vel Iudicibus congruis vel Auditoribus: quod quandiu non fit, non aspernanter aspicias quod dico, si hereticum habeas Ioannem, cuius sententias de Eucharistia probamus, habendus tibi est hæreticus Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, vt de cæteris taceam.

An tunc hanc acceperit Epistolam Lanfrancus, dubito, & si accepit, quid responderit: sed certum habeo iam tum incalescere animos cœpisse: hincque & inde fautores plurimos surrexisse. Aiunt Nuncium harumce latorem litterarum in Normaniam missum non inuenisse Lanfrancum; at eas quibusdam Clericis tradidisse, qui curiositate ducti illas legerint, & legendas alijs tradiderint: adeovt nonnulli suspicati sint Lanfrancum adhærere Berengario, licet litteræ contradicere viderentur: Alij verò Berengarium vt hæreticum & hæreticorum fautorem esse non dubitarint. Hinc ad aures omnium fama volat: & primus contra Berengarium scribere aggreditur Hugo Lingonensis Episcopus, aut hoc aut sequente anno. Ille Gilduini Comitis Britolij in agro Beluacensi filius Fulberto traditus fuerat in disciplinam & sub eo cum Berengario & Adelmanno Leodiensi Theologicis rebus vacauerat: deinde in Ecclesia Carnotensi Clericus, postea Cluniacum se contulerat; indeque à Roberto Rege ad Lingonensem sedem promotus fuerat circa an. 1030. vnde post 18. annos sui regiminis scilicet an. 1048. à Lingonensibus eiectus est propter simoniam; & an. se-

quenti nempe 1049. in Concilio Remensi conuictus & depositus est, demumque anno 1051. obiisse dicitur: sunt tamen qui Romam eum contendisse scribunt & absolutum rediisse ad Monasterium S. Vitoni Virdunense atque sub Valerano fratre Abbate, qui Richardo successerat, Monachum factum obiisse. Ille igitur Tractatum edidit de Corpore & Sanguine Christi contra Berengarium de quo hæc pauca desumpsimus.

Dicis in huiusmodi sacramento Corpus Christi sic esse, vt panis & vini natura & essentia non mutetur, corpusque quod dixeras Crucifixum, intellectuale constituis. Qua in te Vniuersalem Ecclesiam scandalizas. Nam si panis & vini natura & essentia reali principalitate post consecrationem persistunt, translatum nihil potest intelligi, & si quod adiunctum est, sola fit intellectus potentia: reuera non capitur, quomodo vel vnde vel idem sit, quod adhuc non subsistit. Est enim intellectus essentiarum discussor non opifex, iudex non institutor: & quamuis rerum vel monstret vel figuret imagines, nullum Corpus materiali producit exordio. Quapropter necesse est, vt aut Panē omnino à sua natura deficias, aut ipsum Christi Corpus dicere non præsumas. Sicut non capis, quomodo Verbum caro factum sit, sic non potes capere quomodo panis iste mutetur in carnem & vinum in sanguinem transformetur, nisi te docuerit omnipotentiæ fides. Alioquin luctaris cum Deo, sed non in brachiis Patriarchæ, sed neque cum aurora. Immo etiam tota tua hæc luctatio nocturna est, magisque videtur esse insidiosè luctantis, quàm amabiliter amplexantis. Quæ nimirum luctatio non solum non meretur, sed perdit. Propter quod Philosophiæ tuæ suadeo tenere quod scriptum est. Desine impugnare cœleste mysterium. Perpende quod Dei voluntas & verbū omni naturæ supereminet. Dei enim velle pro facto est. Ad hoc salutare conuiuium cum desiderio currendū est, quod Christus hoc ipsum cum desiderio celebrauit, sicut ipse in Euangelio ad discipulos suos dixit. Ad hanc mensā Iudæos Augustinus inuitans sic dicit, *Sæuistis ò Iudæi, occidistis, sanguinē Christi fudistis, quid facere nunc habetis, nisi vt credentes baptizemini & bibatis sanguinem quem effudistis? non est quod horreatis, fusus est sanguis Medici & factum est medicamentum Phrenetici. Sicut autem verbum Dei in carne mutabile fuit quod tamen factum erat, sic ista ipsa caro, quia iam in verbo consistit, quodammodo inuisibilis facta quedam interim necessario pioque consilio ad gustus suffragium panis & vini quibusdam qualitatibus occultatur, sed spiritualibus oculis ipsa Carnis veritas non negatur.*

Hugo Lingonensis contra Berengarium.

Sub eadem initia schismatis Adelmannus Leodiensis sub Vazone & sub Theoduino Episcopis Scholarum Magister, deinde Brixiensis Episcopus an. 1048 factus, in schola Fulberti olim Berengarii condiscipulus, & conuiua, eum amicâ & omni comitate plenâ Epistolâ rogauit vt ad se rediret, erroresque suosque reuocaret, imprimis vero reduci in memoriam quàm sæpe bonus ille Episcopus Fulbertus eum admonuerit, ne ingenio suo nimis fideret.

Dilecto in Christo Fratri *Conscholastico* Berengario Adelmanus salutem in Domino. *Collectaneum* te meum vocaui, propter dulcissimum illud contubernium, quod cum te adolescentulo ipse ego maiusculus in *Academia Carnotensi* sub nostro illo venerabili Socrate iucundissimè duxi cuius de conuictu gloriari nobis dignius licet, quàm gloriabatur Plato gratias agens naturæ, eo quod in diebus Socratis sui hominem se & non pecudem peperisset: nos enim sanctiorem vitā salubrioremque Doctrinam Catholici & Christianissimi hominis experti sumus, & nunc eius apud Deum precibus adiuuari sperare debemus. Neque enim putandus est memoriam in qua nos tanquam in sinu materno semper ferebat, amisisse. Haud verò Charitas Christi qua sicut filios amplectebatur, in eo extincta est: sed absque dubio memor nostri diligens plenius, quam cum in corpore mortis huius peregrinaretur, inuitat ad se votis & tacitis precibus obtestans per secreta illa & vespertina colloquia, quæ nobiscum in hortulo iuxta Capellam de ciuitate illa, quam Deo volente Senator nunc possidet, sæpius habebat, & obsecrans per lachrymas quas interdum in medio sermone prorumpens exundante S. ardoris impetu emanabat, vt illuc omni studio properemus viam Regiam directum gradientes SS. Patrum vestigiis obseruantissimè inhærentes, vt nullum prorsus in diuerticulum, nullam in nouam & fallacem semitam desiliamus, ne forte in laqueos & scandala incidamus. Quia sicut ait Psalmista, iuxta

» iter ſcandalum poſuerunt mihi. Auertat Dominus à te, ſancte Frater, ſemitas
» tales & conuertat pedes tuos in teſtimonia ſua, & mendaces oſtendat qui famam
» tuam tam fœda labe maculare nituntur, ſpargentes vſquequaque, vt non ſolum
» Latinas verum etiam Teutonicas aures inter quas diu peregrinor, pepulerint, qua-
» ſi te ab vnitate S. Matris Eccleſiæ diuulſeris, & de corpore & ſanguine Domi-
» ni quod quotidie in vniuerſa terra ſuper ſanctum altare immolatur, aliter quam
» fides Catholica teneat, ſentire videaris. Hoc eſt, vt illorum de te dictis vtar, non
» eſſe verum Corpus Chriſti, neque verum ſanguinem, ſed figuram quandam &
» ſimilitudinem. Hæc ante hoc biennium cum audiſſem, fraternitatem tuam per
» Epiſtolam conuenire idque ex te ipſo certius ſciſcitandum eſſe decreui. Sciens
» porro familiarem tuum D. Paulinum Metenſem Primicerium tibi propiorem
» tibique aliquanto viciniorem eſſe, & mea petitione & ſua ſolicitatione delega-
» ui ſibi huius negotij executionem. At ille, non enim in hac re laudare eum poſ-
» ſum, negligens ſiue alterutrum, ſiue vtrumque noſtrum vſque adhuc reli-
» quit me ſuſpenſum. Sed Diuina gratia nos nunquam negligens inopinato mihi
» melius obtulit quam optabam. Optabam autem inuenire hominem peregrinan-
» di vſu exercitatum, regionis & linguæ Francorum non ignarum: & ecce ſtetit
» mihi è latere G. ex tuo nomine me ſalutans..... Obſecrans per miſericordiam Dei
» per ſuauiſſimam memoriam Fulberti, vt pacem Catholicam diligas, neque con-
» turbes Rempub. Chriſtianæ Ciuitatis bene compoſitam à maioribus noſtris,
» per quam tot millia Martyrum contra Idololatriam & Regnum Diaboli fortiter
» certantes triumpharunt, ſubindeque SS. Doctores bella Ciuilia ab hæreticis com-
» mota ſalutaris eloquentiæ fluminibus reſtinxerunt, atque eam circumquaque
» munierunt, vt iam nouus hoſtis nullus oboriri queat, qui aduerſus eam aliquid
» nitens non continuò mille iaculis deſuper ruentibus obruatur: Ideo confuſi ſunt
» omnes & defecerunt. Vbi enim ſunt Manichæi? vbi Ariani? quonam tota illa
» factio perditiſſimorum Ciuium euaſit? computruit etiam memoria eorum. At
» vero Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus & alij plures beſtiarum talium op-
» preſſores cum laudibus viuunt, quotidieque ſplendidius effloreſcunt. Bonum
» eſt, frater, nobis paruulis ſub iſtorum ducum titulis deliteſcere, quorum tam va-
» lida tamque probabilis eſt apud Eccleſiaſticas aures authoritas, ſanctarum vir-
» tutum fulgore cœleſtis ſapientiæ luce præpollens, vt extremæ iam ſit demen-
» tiæ vel de ratione fidei, vel de ordine rectè viuendi eis in aliquo refragari......
» *Ipſe igitur*, Chriſtus eum hominibus manens ſemper & homines baptizat per
» homines, & conſecrat quidquid per homines conſecratur, vtrumque enim in
» Euangelio habemus & quod Ieſus baptizaret, & quod ipſe non baptizaret ſed
» Diſcipuli eius. Baptizat nimirum, quia quando Corpus ſub quibuſdam verbis ſo-
» lemnibus in aqua merſatur, ipſe animam mortuam peccata remittendo viuificat,
» ſicut in Euangelio loquitur, *venit hora & nunc eſt quando mortui audient vocem filij*
» *Dei, & qui audierint, viuent*. Quod non niſi de reſurrectione animarum accipi po-
» teſt. Baptizat & homo, per cuius manus & linguam opus illud adminiſtratur, ſed
» maximè & principaliter ille baptizat qui vim & efficientiam totam præſtat. Pro-
» pter quod dictum eſt Ioanni Baptiſtæ, *ſuper quem videris ſpiritum deſcendentem &*
» *manentē ſuper eum, ille eſt qui baptizat*. Alioquin baptiſmus vnus non eſſet, ſed prout
» meritum ſe haberet baptizantis, alius dignior, alius indignior fieret, & quem ho-
» mo ſanctior baptizaret, ille melius baptizatus eſſet. Sed abſit, quia quicunque
» baptizat in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, baptizat dignus aut indignus,
» ſanctus aut peccator, Catholicus aut hæreticus: nihil intereſt; quoniam mini-
» ſterium illorum tantummodo eſt, nec ab eis, ſed per eos, ſi rectè loqui volumus,
» baptizatur. Chriſtus igitur per manum & os ſacerdotis baptizat; Chriſtus per
» manum & os ſacerdotis Corpus & ſanguinem ſuum creat. *An experimentum quæ-*
» *ritis eius qui in me loquitur Chriſtus?* Dicebat quidem hoc Apoſtolus non arrogan-
» ter ſe efferendo, ſed veraciter docendo Chriſtum in miniſtris ſuis & loqui, quod
» ipſi loqui audiuntur, & operari quod ipſi facere videntur; propter quod ſacerdos
» eſt in æternum, quia ipſe eſt qui baptizat & qui immolat. Nam quod ſemel fecit
» paſſibiliter per ſemetipſum, id quotidie agit impaſſibiliter per eos quibus dedit
» poteſtatem filios Dei fieri. Nec aliter melius poſſe intelligi puto quod Apoſto-
» lus de illo ait. *Qui eſt ad dexteram Patris, qui etiam interpellat pro nobis*, quàm vt

interpellatio ista fiat, non verba proferendo, sed obedientiam atque humanitatem suam per commemorationem passionis Deo Patri commendando. Hoc quoque in eiusdem sacramenti institutione cum iam sub articulo ipsius passionis agonizaret, & ad dolores carnis mox futuros præscio spiritu pauitaret, hoc inquam certissimum pignus sui dilectis Discipulis relinquens, *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*, commemorationem inquam charitatis erga vos, pro quibus animam meam pono, & obedientiæ apud Patrem, quia *sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Quod si quos mouet cur hoc sacramentum non visibiliter transmutetur in speciem carnis & sanguinis, attendant quod Apostolus ait, *per fidem ambulamus & non per speciem. Est autem fides* sicut ipse definiuit, *sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Si enim id quod intus sunt, foris sacramenta ostenderent, *fides ex qua iustus viuit*, non solum otiosa, verum etiam nulla omnino esset. Quod enim videt quis, qui sperat? vt ergo fides exerceatur credendo quod non apparet, vitale sacramentum sub specie corporea vtiliter latet, vt anima in corpore. Denique in baptismi aqua quilibet oculis intuentium videtur, & homo baptizatus quid aliud quam quod erat antea apparet? non enim ex nigro albus, aut ex illiterato Grammaticus per lauacrum regenerationis efficitur. *O animalis homo* qui non percipis ea quæ Dei sunt! O Caro carnalibus phantasiis magis quam vino ebria! quousque ab his tam infeliciter ludificaberis? non enim similis est hic error denegationi salutis animarum aut illusionibus somniorum, aut de aquis & speculis resultantium imaginationum: quia ibi sine periculo fallitur, hic cum detrimento irrecuperabili, nisi resipiscatur, erratur. Expergiscere ergo & clama. *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?* & respondebit tibi Apostolica consolatio, *Gratia Dei per I. C. Dominum nostrum.* Quod & si credimus verum esse, non liberari hominem solum à molestia spiritualis pugnæ, quam hoc in loco mortem appellat, sed nec à miseria errorum, nisi Gratia Dei per I. C. D. N. melius tamen id intelligimus si humanæ naturæ concretionem & vim, quæ nimirum in sensu corporis & animi intellectu tota constat, diligenter inspicimus: & quid per vtrumque quidue per alterutrum valeat, breuiter perstringemus: sunt namque multa quæ solo sensu corporis agimus, sicut audire & videre, pleraque, sicut legere & scribere, quæ communiter sensus cum intellectu administrat. Plurima vero ad quæ sensui nullus prorsus accessus est, sicut ad rationem numerorum, ad proporriones sonorum & omnino ad notiones rerum incorporearum, quæ omnia quilibet intellectus sed purus atque etiam vsu limatus percipere meretur.

Anno 1048. Kalendis Ian. obiit Odilo Abbas Cluniacensis, vir sanctitate vitæ & merito præcipuus, vt & primariæ inter Aruernos nobilitatis. Erat enim Beraldi 1408.
I. cognomento Magni, Domini de Mercorio filius, Fulberti Carnotensis nescio an Discipulus, certè amicissimus, vt testatur Ep. 68. qua se ad Episcopatum Carnotensem prouectum scribit nullo suo merito, rogatq; vt pro se preces ad Deum fundat. *Decet Pater, vt tu quoque vicissim me tuum seruulum, de te pendentem, teque non sine magna fiducia respectantem sacris intercessionibus adiuues. Sum enim valde miserabilis homo, qui cum ad propriam non sufficerem, ad publicam curam nescio qua seu ratione seu temeritate perductus sum.* Scribit quoque Siluiniaci Monachus Fulbertum censuisse Odilonem vocandum esse Archangelum Monachorum. *Hoc nomine censebat eum appellandum in suis Sermonibus & Epistolis Fulbertus ille sibi præcordialis amicus Carnotensis Episcopus, in sanctitate laudabilis, in sapientia mirabilis, in cuius morte studium Philosophiæ in Francia periit & gloria sacerdotum pæne cecidit.* Obiit autem anno ætatis 76. vt legitur in Chronico Malleacensi: quorum quinquaginta & vnum in cœnobio consumpserat. At alij centenarium obiisse scribunt, & Virginem. Electus fuit Abbas volente Maiolo an. 988. quam in rem extat instrumentum à D. Luca Dacherio editum, ex quo sexaginta totos annos Abbatiam rexisse comperietur. Et quemadmodum Maiolus ipsum, sic ipse sibi successorem designauit Hugonem de Semur vitæ meritis non dissimilem, virum per nobilem ex genere Ædua, spectatæ sanctitatis ac virtutum gloria celebrem: Et vt ait Platina, genere, pietate, religione, clementia & doctrina insignem.

Eodem anno obiit Clemens II. ab Henrico Imperatore Papa constitutus, quem vt ei vices rependeret, Romanos iuramento obstrinxisse cōmemorant

nullum se deinceps electutos vel consecraturos Pontificem, nisi quem Impera tot dedisset aut probasset. Quæ causa deinde fuit plurimorum in Ecclesia Catholica schismatum & bellorum. Qua tamen constitutione non obstante Damasus II. Bauarus nullo Cleri populique consensu Pontificatum per vim occupat; sed eo post 23. dies sublato, ab Imperatore substituitur Bruno Alsatius Episcopus Tullensis vir ex clarissimis, nobilissimis & religiosissimis parentibus ortus, Hugonis Comitis de Dasporch filios. Legitur in Chronico S. Benigni Romanos Damaso mortuo per legatos ab Imperatore postulasse Halinardum Lugdunensem Archipræsulem in Pontificem, sed eo moras trahente & dubitante, delectum fuisse ab Henrico Imper. Hugonem virum tam eximiâ virtute quàm Regij sanguinis claritate conspicuum, collecto in eam rem magno Episcoporum & Procerum Conuentu apud Moguntiam, vel vt alij scribunt apud Vvormaciam. Ille autem Leonis IX. nomen assumpsit: qui licet vir esset ex omnium Historicorum fide sanctissimus, in hoc tamen peccasse creditur, quod nondum consecratus, nondum aditâ successione S. Petri, solâ fretus Imperatoris electione Bizuntij, cum Romam iret, altaria consecrarit, Indulgentias concesserit, septem Canonicos Cardinales 5. non. Octob. an. 1048. in Ecclesia Bizuntina instituerit, qui 12. tantum Feb. an. 1409. à Clero Romano consecratus fuisse legitur. Refert verò Otho Frinsinghensis eum ab Hildebrando Cluniacensi Priore ea de re grauiter increpitum, vt erat ab omni fastu alienissimus, depositâ purpurâ Pontificiâ, sumptoque peregrini habitu Romam contendisse, nec nisi à legitimis Electoribus in sede Romanâ constitutum, Papam egisse.

Hinc, ne deinceps in ea re peccaretur, abrogato Clementis Decreto, quo eligendi Pontificis ius Imperatoribus attribuerat, Ecclesiæ Rom. restituit: & ne deinceps Pontificum Rom. electio in incerto foret, Cardinalium Collegium instituisse dicitur, veluti sacrum Consilium, atque eis eligendi munus attribuisse. Primusque omnium ab eo creatus recensetur Humbertus Candidæ siluæ, Gallus, Monachus Tullensis & Mediani Cœnobij Abbas, vir doctissimus ac clari ingenij, qui cum eo Romam profectus fuerat: quique etiam ab eo Siciliæ Archipræsul ordinatus est. Cæterum Leo in Pontificatu tantâ fuit pietate, innocentiâ, benignitate, gratiâ & hospitalitate insignis teste Platina, vt eius domus peregrinis & pauperibus semper patuerit; sed tantus vir breui terris ereptus est: sedit enim annos tantùm quinque, menses duos & dies sex: & tamen tam breui spatio octo Concilia celebrauit, Romanum, Papiense, Remense, Moguntinum, Romanum alterum, Vercellense contra Berengarium, Romanum tretium & Wormaciense.

Eodem an. 16. Iulij obiit Olbertus Abbas Gemblacensis, quem ante annum millesimum scholas Trecenses, Parisienses & Carnotenses frequentasse commemorauimus. Ei successit Misac Mascelinus dictus, amicus consanguineus, Virduni primum sub Richardo Abbate in Gymnasio Monastico educatus. Fratrem habuit nomine Fulcuinum, qui vt legitur in libello de Gestis Abbatum Gemblacensium, exercitio litteralis scientiæ dotatus Popponi Abbati Stabulensi ad regendas Puerorum scholas directus est, & ab eo postea ad Abbatiam S. Vincentij Metensis promotus. Quo Abbate floruit Sigebertus Scholasticus, qui deinde in Gemblacensi Cœnobio multos erudiuit, vt infra dicemus.

Anno 1049. venit in Franciam Leo rogatu Hermeri Abbatis S. Remigij, &
1049. apud Remos Monasterium illud magnis sumptibus ab eodem Abbate constructum consecrauit, ibidemque Concilium habuit Episcoporum & Abbatum, in quo, inquit author Historiæ à Roberto ad mortem Philippi I. *Simoniacam hæresim quæ fere totam resperserat Galliam, anathematis sugillauit gladio, multos humilians quos ea pestis extulerat, & SS. Patrum statuta quæ propemodum apud Gallos abolita fuerant, reformans.* Inter cæteros verò Hugonem Lingonensem & Gilduinum Senonensem aliosque passim in Francia Episcopali honore priuauit, qui sacras illas dignitates conuicti fuerant pecuniâ comparasse. In eodem Concilio Presbyteris vxores habere & arma ferre prohibuit. Tunc enim temporis, imò & iam antea cœperant sacerdotes & Episcopi ducere vxores non secus ac laici, filiisque suis sacerdotia ac præbendas assignare: quæ praua consuetudo

non statim nec facilè abrogari potuit: cum enim ea de re agi cœpit, multæ in vtramque partem à Doctis rationes propositæ sunt. Hinc orta hæresis Neophytorum, à quâ non immunes fuerunt Quidam Canonici Basilicæ Parisiensis, qui ipsi vxores quas habebant, ægre dimiserunt. Huiusce autem Hæreseos originem sic describit Ordericus Vitalis lib. 5. Histor. Eccles. *Tunc quippe in Neustria,* inquit, *post aduentum Normanorum in tantum dissoluta erat castitas Clericorum, vt non solum presbyteri, sed etiam Præsules liberè vterentur toris concubinarum & palam superbirent multiplici propagine filiorum ac filiarum. Huiusmodi mos inoleuit tempore Neophytorum, qui cum Rollone baptizati sunt, & desolatam regionem non litteris, sed armis instructi violenter inuaserunt. Deinde Presbyteri de stirpe Dacorum litteris tenuiter edocti Parochias tenebant, & arma ferentes Laicalem feudum militari famulatu defendebant. Tandem Bruno Lotharingius Tullensis Episcopus Romam adscitus est, Deoque dispensante Leo Papa factus est....* In Gallias anno Dominicæ Incarnationis 1049. venit, Ecclesiam S. Remigij *Remorum Archiepiscopi* Kalendis Octobris dedicauit..... *Tunc idem Generale Concilium tenuit & inter reliqua Ecclesiæ commoda quæ instituit, Presbyteris arma ferre & Coniuges habere prohibuit. Exinde consuetudo lethalis paulatim exinaniri cœpit. Arma quidem ferre Presbyteri iam gratanter desiere, sed à pellicibus adhuc nolunt abstinere.*

In eandem rem extant multæ Iuonis Carnotensis Epistolæ, qui sub finem huius seculi floruit. Ep. 149. congratulatur Willelmo Rhotomagensi Archiepiscopo quod matrimonia eiusmodi, illicita & sacrilegia prohiberet. *Quorum consilio & auxilio*, inquit, *eliminata est de prædicta Ecclesia* (scilicet Lexouiensi) *spurcitia puerorum, noua & inaudita Neophytorum hæresi Cathedram Episcopalem in eadem Ecclesia vsurpantium. Quod quamuis ad tempus aliquâ rationabili consideratione vel aliquâ pusillanimitate sit à vobis toleratum; nunc tamen est in quantum Nobis videtur, in melius commutatum. Cum & ipsos flammigeros pueros de prædicta Ecclesia eyci feceritis, & virum strenuum & honestum D. videlicet Guillelmum Ebroicensem Archidiaconum in Pastorem prædictæ Ecclesiæ elegeritis.*

Idem author queritur apud Daimbertum Archiepiscopum Senonensem Ep. 200. quod Cantor illius Metropoleos sedem sibi indebitam temerariâ ambitione occupasset, maximè verò quod Quidam de Prælatis Ecclesiæ *publicè sibi duo scorta copulasset, & tertiam pellicem, cui matrimoniales tabulas faciat, iam sibi præparasset.* Et ad Gualonem Episcopum Parisiensem sic scribit de Canonico Ecclesiæ Paris. Ep. 218. *De Canonico Ecclesiæ vestra, qui contra prohibitionem vestram matrimoniales tabulas sibi composuit, nullam sententiam ad manum habeo, quam Dilectio vestra ignoret, si scripto apud se reposita diligenter explores. Verumtamen consilium quod mihi ipsi darem, si aliquem de commissis mihi fratribus vxoriâ compede adstrictum deprehenderem, tutum esse intelligo; videlicet vt sacramentum Coniugij maneat, Clericus verò qui posthabita Clericali continentia de superiori Ordine ad inferiorem descendit, stipendia militiæ Clericalis amittat.*

Hinc intelligitur in Ecclesia Gallicana difficile fuisse continentiam Clericis persuadere: & multos presbyteros diu mansisse vxoratos contra Sanctiones Ecclesiasticas: adeo vt Episcopi, qui eiusmodi Clericos excludere ab Ecclesia aut Ecclesiasticis muneribus vellent, sæpe in vitæ discrimine versarentur: vt ait Nicolaus Monachus lib. 2. c. 8. de vita S. Godefridi Ep. Ambianensis, ad quem extant Iuonis Carnotensis Epistolæ, *Sanctitatis & pudicitiæ custos adeo præclarus & studiosus vbique extitit, vt infames Clericos vel impuro matrimonio copulatos non solum à suo consortio, sed etiam à Chori ingressu constanter arceret.* Eam ob rem *multis ab illis proscindebatur, multis appetebatur insidiis.*

In eodem Concilio instituta est à Leone Pontifice solemnitas Remigialiorum; quam in rem extat eius Bulla ad omnes Galliæ Prælatos his verbis.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis fratribus & filiis Catholicis per Vniuersum Regnum Francorum constitutis salutem & Apostol. Benedict. Compertum Charitati vestræ credimus, quod post consecrationem nostram, illam videlicet qua benignitas Dei humilitatem nostram S. Romanæ Ecclesiæ præesse voluit, Germaniam Galliamque visitauimus ac Remorũ vrbem adeuntes maximo voto & summa deuotione Ecclesiam B. Remigij, vt longè ante desiderauimus, Deo annuente & eiusdem sanctissimi viri patrocinantibus meritis cum ma-

gna gloria dedicauimus: atque post consecrationem Ecclesiæ in eadem synodum celebrantes plurima ad vtilitatem Religionis necessaria consilio Coëpiscoporum nostrorum, assensu etiam & laude cleri & populi, quorum innumera multitudo ad tantæ deuotionis celebritatem confluxerat, statuendo confirmauimus. Quæ omnia Capitulis digesta inter Canones haberi præcepimus, & postea in omnibus synodis quæ habuimus, idipsum confirmare curauimus. *Et quoniam Beatissimum Remigium Francorum Prædicatorem & Apostolum scimus, venerari & honorare illum quem Dominus in terris & in cælo mirificauit, prout possumus, debemus*, præsertim cum semper in nostro pectore inde ipsius amor feruentius ardescit, quod pretiosissimum Corpus ipsius sanctissimi viri propriis manibus transferentes in locum sibi præparatum miraque pulchritudine exquisiti operis decoratum reposuimus. Vnde vestram admonere volumus dilectionem, vt sicut Nos in eius obsequiis perpenditis gratulari, ita & vos causa nostri amoris maximéque ex debito paterni honoris *solemnitatem eius quæ est Kalendis octobris, celebrem habeatis: quia & si aliis non est Apostolus, tamen vobis est. Nam primitiæ Apostolatus eius vos estis in Domino.* Hunc itaque honorem Patri & Apostolo vestro exhibete, vt iuxta promissum Domini longæui super terram viuere, & eiusdem Patris precibus æternæ beatitudinis felicitatem mereamini possidere.

In eodem Concilio, cui adfuisse dicitur Lanfrancus, existimant nonnulli lectam fuisse Epistolam Berengarij ad ipsum, ibique primum eius reprobatam fuisse publicè Doctrinam, ac iussum ire Romam ad purgandam fidem: Romæ deinde cum comparuisset Lanfrancus, nec Berengarius adesset, indictâ quidem causâ damnatum; at plenius frequentiusque Concilium indictum Vercellis ad annum 1051. ad quod ipse citatus fuerit, vt doctrinæ suæ rationem redderet. Verumtamen cum in actis concilij Remensis nulla videatur facta fuisse mentio Berengarij, credibile est tum nondum planè doctrinam illam extra scholas prodisse, aut si quid de ea relatum est, Leonem noluisse agitari, ne si corruptissimis Ecclesiasticorum temporibus illa Quæstio publicè moueretur, plurimos inueniret fautores præsertim in Francia, vbi Disciplina plurimum elanguerat.

1050. Anno 1050. aiunt Monachi San-Dionysiani planè decisam fuisse litē de corpore S. Dionysij Areopagitæ, quod Monachi Ratis-Ponenses sibi vindicabant ob rationes, quas in fine primi seculi tetulimus. Legitur autem in quodam Codice M. S. Bibliothecæ Thuanæ, fuisse hisce temporibus inuentum Ratis-Ponæ Corpus cuiusdam mortui, & statim famam percrebuisse, Corpus esse S. Dionysij Areopagitæ: itaque rogatum Imperatorem Henricum, rogatum & Leonem IX. Papam vt inquisitioni interesse vellent, magnoque Ecclesiasticorum & Laicorum cōuentu habito, multis rationibus & argumentis ad speciē probabilibus fidē eius rei factam, quod cum viderent Nuncij Henrici Regis Francorum qui ab eo & ob has causas ad Imperatorem missi fuerant, rogauisse, ne communem istam Conuentus Ratisbonensis sententiam pro vera euulgaret, donec in Francia certioribus indiciis eiusdem Sancti Corpus in Cœnobio San-Dionysiano Paris. residere comprobaretur: hæc autem verba ad eum habuisse. *Hunc Populum qui congregatur hic sub edicto per diuersa loca inuitatus, huius rei gratia conuenisse accepimus, vt pro B. Dionysio Areopagita, nescimus cuius defuncti hominis defossa eleuentur ossa, cum aliorum pignoribus sanctorum sub veneratione amodo colenda. Quod quàm absurdum sit credere aut agere facile valet perpendi: cui probabilis ingenij perspicacisque sensus alto acumine, si competenter rei seriem velit indagando coniectare. Nam sicut didicimus plurimorum authenticâ sententiâ quos in Litterarum atque Liberalium Disciplinis studiorum maioris vtilitatis ac pretij aiunt esse in nostra Patria, in Regis Dagoberti euidentissimè reperitur gestis descriptum, quemadmodum memoratum Sanctum cum duobus sociis honorificè posuerit in scriniis argenteis artificiosarum serarum atque obicum mirificâ atque subtili diligentiâ, vt adhuc hodie videri potest, munitis.* Reuersi in Franciam Nuncij, quæ viderant Regi Henrico renunciarunt: at ille solemniter conuocata multitudine Episcoporū & Primatum scrinia thecasque iussit aperiri, vbi reperta aiunt fuisse ossa B. Dionysij & sociorum. Huic inquisitioni præsentes adfuerunt Wido Remensium Archiepiscopus, Robertus Cantuariensis, Imbertus Parisiensis.

Rigordus rem sic narrat. Henricus Rex auditis rumoribus, quod in Alemania, in ciuitate Ratisbona, in Abbatia S. Hermerentiani Martyris inuentū fuit corpus

quod

quod dicebant esse Dionysij Areopagitæ, misit nuncios suos ad Henricum Imperatorem cum litteris suis vt diem eleuationis illius corporis protelaret, quo vsque per certos nuncios vtrum corpus Hiero-Martyris Dionysij Athenarum Archiepiscopi Discipuli Apostoli Pauli in Francia, in Ecclesia quam Dagobertus fundauerat, esset vel non, plenissimè certificarentur. Quo audito Imperator misit magnos viros & sapientes in Franciam, vt plenè rei veritatem agnoscerent. Visis nunciis Imperatoris Henricus Rex conuocauit Archiepiscopos, Episcopos & Barones totius Regni & cum Odone carissimo fratre suo ad Ecclesiam Beatissimi Martyris Dionysij totum corpus ipsius cum capite inuentum est exceptis duobus Ossibus de collo quæ sunt in Ecclesia Vergiacensi, & os quoddam de Brachio quod Stephanus Papa 3. secum ad Romanam portauit Ecclesiam & posuit in Ecclesia quæ hodie SCHOLA GRÆCORVM vocatur. Hæc videntes vniuersi populi, lacrymis & suspiriis puras mentes eleuantes ad Dominum Deo & B. Mariæ Virgini & SS. Martyribus se commendantes cum gaudio recesserunt. Tunc Nuncij qui missi fuerant ad Imperatorem citissimè reuertentes super his quæ viderant & audierant, Imperatorem plenissimè certificauerunt. Hoc fuit factum tempore Leonis Papæ IX. an. D. 1050.

Contra Monachi Ratisbonenses Leonis IX. pro se diploma publicarunt, qui Conuentui Ratisbonensi & inquisitioni interfuerat. Est autem eiusmodi ad Henricum nostrum.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei Carissimo filio inclyto Regi Fräcorum ac venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis & Dilectis in Christo filiis Abbatibus, Prioribus, Præpositis & Decanis, vniuersisque tam subditis, quam prælatis eiusdem Regni Sal. & Apost. Bened. & paulo post initium cum per instantiã Serenissimi Imperatoris Henrici ad partes Germaniæ visitãdas ac præcipuè ad vrbẽ quæ dicitur Ratisbona vel Regensspurg euocari essemus ad venerabile Corpus B. wolfangi eiusdẽ vrbis Episc. transferendũ, Hoc ea qua decuit reuerentia & deuotione peracto, tui Francorũ Rex in Christo fili Carissime, Nos legati tuorumque omniũ vice solliciti rogarunt, quatenus litẽ quæ inter vos & vrbem prædictã super sacrosanctis ossibus Beatissimi Dionysij Areopagitæ diutissimè ventilata veritate discussa est, dirimere curaremus, vobis quidem eadem apud vos esse dicentibus, ciuibus autem atque incolis vrbis præfatæ astruentibus è conuerso ea per inuictissimum Arnulphum quondam Imperatorem ad Ecclesiam B. Martyris Emmerani esse translata, ibidemque deinceps contineri. Quæ quidem Ecclesia inibi sita est, atque ab omni aliorum subiectione ac iurisdictione libera & excepta ad ius & proprietatem B. Petri Apostolicæ sedis immediate pertinere dignoscitur, oblatione videlicet excellentissimi Romanorum Imperatoris Caroli M. ac posterorum ipsius, qui eidem hactenus successerunt seu in Imperio seu in Regno. Id ipsum nihilominus venerabilis Abbas Reginwardus ac fratres eiusdem Ecclesiæ cum Vniuersitate Ratispona instantissima instantia petiuerunt fieri. Nos ERGO vtriusque partis precibus inclinati, nec volentes vlterius corda fidelium huius dubij ambiguo caligare, in fratrum nostrorum ac plurium Episcoporum ac Prælatorum præsentia & conspectu scripta Arnulphi Augusti ordinemque rei diligentissimè perlegentes, nec eo contenti, capsas, thecas, & scrinia, in quibus sacræ reliquiæ condita dicebantur, ac titulos ac epigrammata eorundem oculo tenus solerti examine discutiendo, nihilque omittendo quod ad indagationẽ certitudinis pertinet, tam Imperialibus quam Papalibus antecessorum nostrorum litteris sufficienter instructi, picturis quoque parietum multiplicibus & sculpturis vetustissimis exprimentibus indicia veritatis & notas, indubitata fide comperimus dicti Doctoris & martyris ossa venerabilia excepta particula vnica simul & minima manus dextræ apud memoratum B. Emmerami cœnobium integraliter contineri. Etenim ne testimonia hominum quæ iam diximus, non sufficerent, diuina quoque non defuere prodigia & portenta, quæ dubium omne penitus abegerunt, quæ nos quoque conscribi iussimus diligenter vobisque transmitti per vestros Nuncios ac Legatos, nec non apud Ecclesiam prædictam perpetuè conseruari, vt & ad posteros gestæ rei notitia deducatur & vlterius litigandi materia penitus conquiescat. Insuper & districtè præcipimus statuentes vt translationis illius veneranda solemnitas tum à fratribus eiusdem

„ Ecclesiæ, quam ab Vniuersis vrbis iam dictæ annis singulis cum omni iu-
„ cunditate & gaudio celebretur, totaque tripudiet Regio Germanorum
„ tanti Patris atque Patroni aduentui non ingrata. Vos autem in Christo
„ dilectissimi fili Rex Francorum cuique fideles quamuis inuidendi Teuto-
„ nicæ Genti videamini iustam quidem habere materiam, ita vt putatis, me-
„ rito de Alemannorum vocis lætitia sit dolendum, considerantes tamen & Dei
„ omnipotentis & inuicti Martyris sui voluntatem quem ablatum plāgitis, conso-
„ lationis tandem admittite placamentum, pensantes attentius quod nec vobis ab-
„ latus est, quippe qui carissimos prædicationis suæ & passionis consortes Ru-
„ sticum & Eleutherium in dilectionis adhuc & tutelæ pignus & certitudinem de-
„ reliquit: nec dolete si Germanos iam visitare dignatus est, vel defunctus adhuc
„ viuens prædicauit & apud vos bonum certamen certando, cursum consumman-
„ do, fidem seruando triumphum peregit victoriosissimę Passionis Apostolatus sui
„ super vos signatam in vita perficiens quam in morte. Quin igitur in Alemaniam
„ ipsius ossa fouere non permittatis in solatium & tutelam, quem vobis Athenæ vt
„ Christum lucrifaceret, vos viuum recipere, audire & cœlo transmittere per-
„ miserunt? Accedit nihilominus consolationis & alia ratio, auctoritas scilicet &
„ excellentia substructoris. Pretiosum quidem Thesaurum vos perdidisse fatemur,
„ sed ablatoris attendite dignitatem, simulque Patris & Apostoli vestri gloriæ
„ congaudete qui cum vos meritorum atque doctrinæ suæ gaza ditauerit, & re-
„ liquiarum saltem suarum....ac apothecas tam deuorum furem sui corporis habet
„ quam insignem auro vtique & topazio meliorem, qui sui valore ad ossa sua san-
„ ctissima subtrahenda Cæsareum etia verticem inclinauit. Nec Maiestas Impe-
„ rialis nec Regia Celsitudo Pij furis hic notam aut nomen erubuit in Arnulpho,
„ dummodo beati corporis opibus vel doli vel furti, vel sacrilegij modo sacrari at-
„ que ditescere mereretur, qui fures atque sacrilegos erat solitus condemnare,
„ dummodo Macharij Dionysij pretioso corpore fineretur, fur ipse tunc fieri & sa-
„ crilegus non contempsit *Et post pauca.* Præsentibus igitur dilectionem vestram
„ monemus attentius & hortamur in Domino districtè præcipientes quatenus Ru-
„ stico & Eleutherio piè contenti non fallentes vos metipsos & alios beatissimi
„ Dionysij ossa in urbe Ratisponensium apud Ecclesiam Beati Emmeramni martyris
„ & noscatis & fateamini coruscare. Datum & actum Ratisponæ per manum Fri-
„ derici Diaconi Bibliothecarij & Cancellarij S. Romanæ Ecclesiæ Catholicæ &
„ Apostolicæ an. D. 1052. anno pontificatus D. Leonis IX. Papæ 4. Indict. 5. Non.
Octob. Launoyus diploma istud falsissimum esse & confictum multis argumen-
tis demonstrat in suo de Areopag. iudicio, hoc præsertim Achillico argumen-
to, quod nullus scriptor Arnulpho Imperatori, Henrico Regi & Leoni æqualis
aut suppar illius rei meminerit.

Eodem anno regressus Romam Pontifex post Pascha in Laterano conuentum habuit, ibique lectæ sunt Berengarij ad Lanfrancum litteræ, quas Remensis quidam Clericus attulerat. Aderat Lanfrancus, incertum quamobrem illuc profectus, nec caruit primò suspicione prauæ Doctrinæ communicatæque cum Berengario rei. Verum postquam scrupulum omnem ex animis amouit, de Doctrina in litteris illis contenta, dictis sententijs impositum est Berengario silentium, indictaque frequentior synodus ad proximum Septembrem Vercellis, ad quam vocatus est Berengarius. Hac de re sic Lanfrancus in lib. de Euchar. Sacram. *Tempore S. Leonis Papæ delata est hæresis tua ad Apostolicam sedem, qui cum Synodo præsideret ac resideret secum non parua multitudo Episcoporum, Abbatum diuersique ordinis à diuersis regionibus religiosarum personarum, iussum est in omnium audientia recitari, quas mihi de Corpore & sanguine Domini litteras transmisisti. Portitor quippe earum Legatus tuus me in Normania non reperto tradidit eas quibusdam Clericis, quas cum legissent & contra vsitatissimam Ecclesiæ fidem scriptas animaduertissent, zelo Dei accensi quibusdam ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum sententias verbis exposuerunt. Itaque factum est vt non deterior de te quam de me fuerit orta suspicio, ad quem videlicet tales destinasti, putantibus multis me fauere ac fouere quæ à te dicerentur, vel gratia qua te diligerem, vel fide qua reuera ita esse indubitanter tenerem. Igitur cum à quodam Remensi Clerico Romam perlatas recitator legeret, intellecto quod Ioannem Scotum extolleres, Paschasium damnares, communi de Eucharistia fidei aduersa sentires, promulgata est in*

te damnationis sententia priuans te communione S. Ecclesiæ, quam tu priuare sancta eius communione satagebas. Post hæc præcepit Papa vt ego surgerem, praui rumoris à me maculam abstergerem, fidem meam exponerem, expositam plus sacris authoritatibus quam argumentis probarem: itaque surrexi, quod sensi dixi, quod dixi probaui, omnibus placuit, nulli displicuit.

Vt vero resciuit Berengarius damnatum se fuisse in Synodo Romana & ad Vercellensem vocari, fugit in Normaniam ad Guillelmum Ducem, ac per amicos agit apud Henricum Francorum Regem, vt sibi fauentem habeat, in eamque rem vtitur opera Frollanti Episcopi Siluanectensis, cuius Responsales ad ipsum litteras infra referemus. Verum neutrum Principem in suas partes adducere potest. Guillelmus enim statim conuentum habet Episcoporum & doctorum virorum suæ ditionis in Castello Brionensi, in cuius valle situm est Beccense Cœnobium, Berengariumque cum quodam Clericoquem secum adduxerat, damnat tanquam malè de fide sentientem.

Ita expulsus Carnotum petit, vbi iam pridem erroris istius noui fama sparsa fuerat, & cum à quibusdam interrogaretur, quid de sacramento altaris sentiret, diu quasi elinguis mansit, ruptoq; tandẽ silentio dixit se tempore & loco responsurum. Extat tota huiusce rei narratio in tractatu quem edidit contra Berengarium Durandus primus Abbas Troarnensis de corpore & Sanguine Domini. Narrat enim parte 9. quomodo ipse in Normania se pro hæretico agnoscendum dederit, & in Conuentu Brionensi damnatus sit eodem anno more Gallicano mense scilicet Martio die Annunciationis: item in Parisiensi Synodo habita idibus Octobris an. 1051. quæ omnia acta fuisse indicat ante Concilium Vercellense. Ipsum audiamus.

Verum, inquit, quia multa etsi imperito dicendi genere, saluâ tamen sensuum veritate & fidei integritate dicta sunt de Dominici Sacramenti veritate, licet paucis conscientiam nostram excusatum iri, neque simplicibus & quibus sensus profunditas vel librorum non suppetit copia, simpliciter dictasse, fideliter intimasse quod non ego solus videor præsumpsisse. Alij namque idem nacti, occasionem venia dignam inueniuntur egisse, diuino vtique zelo impellente aduersusque hostes perfidos Ecclesiæ multa conscripsisse, quorum maxima multitudo nostra tempestate Francorum occupauerat Prouincias, & veneno suæ perfidiæ circumpositas inficere moliebatur regiones & loca. Porro erroris huius author videbatur & caput quidam Berengarius, cui plures Francorum, nonnulli quoque Normanorum, quos autipse docuerat, aut in discendi studio aliquantisper iuuerat, plurimum fauoris dependebant.

Is autem Dominicæ incarnationis an. 1053. Normanorum finibus irrepsit, & ad Cœnobium quod Pratellis appellatur appulit, Catholicoque viro, qui idem strenuè regebat Cœnobium, à quo & honestè satis exceptus fuerat, multa Blasphemus impiè delatrauit. Quod ipse quoque eodem Abbate Ansfredo (seu Anfrido) nomine referente cum apud me super tanta impietate valde quereretur, non multo post agnoui. In multis itaque subtiliter ab eodem Abbate pertẽtatus, in multis petinde reprehẽsibilis & perfidus est repertus. Qui inde digressus Normanorũ Principem festinus adiit, quem sua quoque irretire perfidia subtiliter attentauit. Verum ille licet ætate adolescentiæ nec dum excederet annos, tamen illum, quia Catholicæ fidei merito præditus erat & gratia, callidè suspendit, secumque quoad Regni sui ad Mediterraneã deueniret sedẽ, Brionã vocabulo, detinuit. Vbi vndique coactis Catholicis ac sapientibus viris super eadem re disponebat conflictum haberi. Eo ergo ventum est, & res sequenti die ventilanda proposita. Tumque multi ex tota Normania sapientes, qui plurimi & clari habebantur, præfatum Hæresiarcham Berengarium cum alio quodam, quem secum adduxerat, clerico, in cuius eloquentia victoriæ spem sibi posuerat, ita coram omnibus confutauerunt, atque euidenti ratione superauerũt, quatenus silentium illis imponerent, verborumque quibus fidem Catholicam tuebãtur, assensum ab eis extorquerent. Berengarius autem tandem non sine pudore euadens Carnotum petiit; vbi positus de eadem quęstione se consulentibus (audita quippe iam longè lateque res acta fuerat,) clericis eiusdem vrbis nulla respondit. Cum verò sibi opportunitas daretur, se responsurum promisit; vnde non multo post litteras

Concilium Brionense in Normania contra Berengarium.

„ quas ipse legi dictauit: in quibus multa absurda fideiq; Catholicæ aliena anhe-
„ lus declamauit. Inter quæ Romanã Ecclesiã caput videlicet totius Christianita-
„ tis multa temeritate hæretico vocabulo denotauit: cum qua Rectorem eius Do-
„ minum scilicet Papam Leonem, cuius fides Catholica, spectabilis sapientia, lau-
„ dabilis habebatur industria, quem non excepit, pariter infamauit, seque ad
„ vtrumque conuincendum dum respondere differret, interrogantibus inrendis-
„ se retulit. Tunc quippe instabat constituta dies Concilij postmodum Vercellis
„ habiti.
„ Has igitur puritatis, vt sibi videbatur, plenas, sed reuera multa vanitate re-
„ fertas Carnotensibus, qui sibi quæstionem intentauerant, destinauit. Cum au-
Concilii Parisien. se contra Berengarium. „ tem tanti mali fama crebresceret & omnium corda fidelium vehementius per-
„ celleret, perque multos huiusmodi virus latenter & apertè iam serperet, conti-
„ git vt ad aurem etiam Regis Francorum Henrici perueniret, qui consultu sui
„ Regni Pontificum Procerumque Concilium Parisius cogi 17. Kal. Nouemb.
„ præcepit, ac præfatum Berengarium, vt aut sua dicta Patrum authoritate firma-
„ ret multis sibi obnitentibus, aut si ea defendere nequiret, in Catholicam, cui
„ obuiare non posset, fidem prudenter transiret, Interesse tantorum cœtui Pa-
„ trum imperauit.
„ Interea condicta venerat dies, frequensque conuentus Præsulum ac reliquo-
„ rum sancti ordinis Clericorum, nec non nobilium Laicorum Parisius factus est.
„ Sed iam dictus Berengarius malæ conscientiæ perculsus terrore, vt iussus erat eo
„ venire, distulit, seque cum Brunone suo videlicet Episcopo Andegauensi, sub quo
„ Archidiaconi fungebatur honore, pro eo maximè continuit, quia eodem errore,
„ vt pote tanti viri credulus & ipse noscebatur inuolui.
„ Intereà Præsul Aurelianus (Isambardus) quosdam apices in scheda haud par-
„ ua digestos in conspectu omnium & Regis (intererat enim) protulit. Et præci-
„ piat, inquit, vestra Sanctitas has litteras à Berengario editas, si liber recitari, quas
„ ego quidem ab ipso nequaquam accepi, sed cum eas cuidam suo familiari nomi-
„ ne Paulo per Veredarium dirigeret, violenter rapui. Quibus susceptis & ad reci-
„ tandum traditis omniũ aures eriguntur, ora in silentium componuntur, corda ad
„ intelligendum quæ continebantur in eis, præparantur. Sed inter legendum mul-
„ tum repente fit murmur, & per singula absurdi sensus verba grauis instrepit fre-
„ mitus. Infremit itaque omnibus talis lectio, & quoniam nequissima sordebat
„ hæresi, vehementer displicuit. Damnato proinde communi sententia talium
„ authore, damnatis eius complicibus cum Codice Ioannis Scoti, ex quo ea
„ quæ dãnabantur, sumpta videbantur, Concilio soluto discessum est, ea conditio-
„ ne vt nisi resipisceret eiusmodi peruersitatis author cum sequacibus suis, ab
„ omni exercitu Francorum præeuntibus Clericis cum Ecclesiastico apparatu in-
„ stanter quæsiti vbicunq; conuenissent eo vsque obsiderentur, donec aut consen-
„ tirent Catholicæ fidei, aut mortis pœnas luituri caperentur. Quamobrem territi
„ non multo post in Concilio super fidei statu Conuenti, ita se, sicut Ecclesia tenet
„ Catholica, credere fideliter & sapere publicè professi sunt, delatis sanctorum pi-
„ gnoribus vt omnibus satisfacerent, atque de veritate fidei quam professi fuerant,
„ eos qui aderant, certos facerent, sacramentum dederunt. Sed omissa de talibus
„ relatione, quos post hæc ad Apostasiam & priorem vomitum audiuimus rediis-
„ se, libelli huius tenorem, in quo fidei nostræ sinceritatem iuxta Antiquorum Pa-
„ trum authoritatem multis eorum exemplis adhibitis, vt potuimus, fideliter osten-
„ dimus, claudamus. Dominum omnipotentem totis præcordiis glorifican-
„ tes, cuius est donum & gratia, vt fideliter credamus & bene agamus, qui viuit
„ & regnat in Trinitate vnica & vnitate perfecta per omnia secula seculorum
„ Amen.

Hunc ergo ponit ordinem Durandus inter Concilia, quæ contra Berengarium habita sunt, vt Brionense Normanorum Prælatorum præcesserit. Parisiense totius Franciæ consecutum sit. Vltimum vero Ecclesiæ Romanæ & vniuersale Vercellense à Pontifice habitum sit. At irrepsisse videtur error in numerum annorum, cum ait celebrata fuisse duo illa priora Concilia an. 1053. deinde Vercellense: quippe ex omnium pœne Historicorum fide certum est Vercellense anno saltem 1052. fuisse celebratum.

Ergo Henricus Rex ne minus generosus fidei defensor videretur, quam Willielmus, veritus ne malum ingrauesceret, nisi nascenti occurreretur, cum iam Eusebius Bruno Andegauensis Episcopus Berengario faueret, synodum Parisiis habere decernit ad idus Octob. an. 1051. Prius tamen quam eam haberet, à nonnullis eôuentus est, aut per litteras monitus ne faceret, inter cœteros à Theodwino Leodiensi & Frollanto Siluanectensi Episcopis. Ille omnino dissuasit, quia cum Bruno Andegauensis se Berengarij fautorem præstaret, nec posset vt aiebat Episcopus absque authoritate summi Pontificis damnari, inutile fore Concilium eiusmodi contestabatur. Iste verò Henricum Berengario conciliare conatus est. Extant vtriusque in hanc rem litteræ. Priores quidem Theoduini ad Henricum sunt eiusmodi.

Gloriosissimo & inuictissimo Regi Francorum Henrico Theoduinus Leodiensis Antistes temporalis Regni gubernationem moderari, vt æternum cum Sanctis ab omnipotenti Deo meritò debeat coronari. Fama supremos Galliæ fines prætergressa totam Germaniam peruasit, iamque omnium nostrûm repleuit aures, qualiter Bruno Andegauensis Episcopus, item Berengarius Turonensis antiquas hæreses modernis temporibus introducendo astruant Corpus Domini non tam Corpus esse, quam vmbram & figuram Corporis Domini, legitima coniugia destruant, & quantum in ipsis est, baptismum paruulorum euertant. Quos ad reuinciendum & publicè confutandum eo zelo eoque feruore, quo erga sanctam Ecclesiam diuina inspiratione plurimum semper ardetis, aiunt vos Concilium aduocasse, vbi tandem illud totius nobilissimi Regni vestri heu nimis turpe opprobrium de medio auferatis, & in æternum si fieri potest, ab ipsa omnium memoria deleatis. O pia voluntas & verè Rege dignissima, quæ vtinam effectum habere possit, vt in tanto sacrilegio conuictos, quod certè facillimum est, absque vlla dilatione debita vltio consequeretur. Sed desperamus id fieri posse, cum Bruno existat Episcopus. Episcopum autem non oportet damnationis subire sententiam præter Apostolicam authoritatem. Igitur omnes quicumque sumus filii S. Matris Ecclesiæ, in maximo dolore positi sumus. Nam plurimum veremur, si illis miserrimis & perditissimis viris audientia S. Concilij, sicut ipsis de pœna securi postulant, permittatur, cum de tanta præsumptione reuinctos puniri minimè concedatur, grauissima scandala in omnium fidelium populo generari. Certè quod videbunt impunitos, & nequaquam à sui gradus honore deiectos, eosdem putabunt ab omni Concilio aut vinci non potuisse, aut iustificatos esse: eruntque, vt ita dicam, nouissima peiora prioribus. Ergo maiestatem tuam omnes exoratam vellemus, vt interim illorum impiam sacrilegam & nefariam assertionem audire contemneretis, donec acceptâ Romanæ sedis audientiâ damnandi potestatem haberetis. Quamquam eiusmodi homines nequaquam oporteat audiri, neque tam est pro illis Concilium aduocandum, quàm de illorum supplicio exquirendum. Tunc quippe Hæretici necessariò audiendi fuerunt, quando hæreses ipsæ & huiusmodi quæstiones, vt pote quæ nondum ad vnguem discussæ fuissent, in dubium venire potuerunt, vt per congressum certaminis patesceret, vtra pars staret pro defensione veritatis. Quod idem nunc profectò fieri non oportet, quia creberrimis sanctorum Patrum Conciliis, tum etiam venerabilium Doctorum clarissimis sententiis ita sunt omnia eliquata, vt ne minimum quidem resederit de omni fæce dubitationis... Quamobrem Brunonem & Berengarium iam anathematizatos arbitramur. Quod si ita est, verè illis audientia Concilij deneganda est, & cum vestris eumque nostris Episcopis, si ita vobis videtur, eum amico vestro Imperatore, cum ipso Papà, quæ vindicta in eos statuatur, deliberandum. Est enim iustum, vt quorum manus sunt contra omnes, omnium manus, etiam contra ipsos exerceantur.

Similiter Frollantus seu Frollandus Episcopus Siluanectensis, cuius colloquium petierat Berengarius, excusans non obitum vadimonium, quia morbo detentus fuerat, rescribit se illi Regem planè conciliasse: & ex illius litteris intelligitur quanta inter eos necessitudo intercederet.

Domino & Fratri Berengario Frollantus Siluanectensium Episcopus suus. Quantum sapit fidelis gaudia futuræ felicitatis, Detentus vtraque infirmitate

Epistola Frolandi ad Berengarium.

non possum prout disposueram & tibi mandaueram huc ad te venire. Sed quæso ora pro me & attentius, vt ea liberer quæ animam meam necat, ægritudine, & nescio si in hoc præsenti seculo amplius te, Charissime Domine, videre potero: sed satage vt in alio cum tranquillitate merear te videre. Et tamen si tandiu Deus mihi vitam cum sospitate seruarit, vt opportunitas ad te mihi veniendi esset, nunquam dimitterem, quin diu conceptum desiderium tui ad re accedendo adimplerem, quia illud non auderem dicere, vt tu ad nostras partes vel in hac Quadragesima orandi gratia dignareris aduenire. Quodsi tanta circunseptus fuero infirmitate, quod neque tu ad me valeas venire; & si præoccupatus morte fuero, animam meam tibi committo, mitte pro ea ad cœlestem curiam obsecrationes nuncias, roga Archangelorum & Apostolorum Principes, & cæteros illius aulæ centuriones, qui tanto Regi adsistunt familiares, vt illi dignentur suggerere, quatenus peccatricem meam animam liberari præcipiat de mortis carcere: immo tu ipse fultus orationis munere interdum & sæpius piissimum Regem, vt pro aliis soles pro me aggredere, & per te fiducialiter obsecra, vt dignetur mihi parcere. Domnum R. Abbatem & cæteros Dominos & fratres, quos mihi tua Dilectio acquisiuit, sub meo nomine saluta, & in orationibus suis, vt mei meminerint, obsecra. Quidquid tibi placuerit, mihi remanda. Illud volo fraternitas tua nouerit, quod multum firmiter aquisiui tibi gratiam Domni mei Regis. Vale & quamuis monitore non egeas, vt mei memineris, attende.

Veruntamen Rex veritus ne hisce Doctrinis & quæstionibus tam Regnum quam Ecclesia turbaretur, synodum habuit Parisiis frequētissimam Episcoporum & Magistrorum, vt supra dictum est: ad eamque iussus est venire Berengarius author schismatis. Sed ille metuens carcerem, venire recusauit: scripsit vero ad amicum quendam eique arcana mentis credidit. Porro ipsius litteræ in synodo cui Rex aderat, exhibitæ sunt *quarum lectio*, inquit Durandus, *quoniam nequissima sordebant hæresi, vehementer displicuit: damnato proinde communi sententia talium authore: damnatis etiam eius Cōplicibus cum Codice Ioannis Scoti, ex quo ea quæ damnabantur, sumpta videbantur.* Addit Durandus. *Concilio soluto discessum est, ea conditione, vt nisi resipisceret eiusmodi peruersitatis author cum sequacibus suis, ab omni exercitu Francorum præeuntibus Clericis Ecclesiastico apparatu quæsiti vbicumque conuenissent, eo vsque obsiderentur, donec aut consentirent Catholicæ fidei, aut mortis pœnas luituri caperentur.*

Ex his intelligitur iam tum fuisse magnum hæreseos istius fautorum numerum, vt bello persequendi essent, nisi ad saniorem mentem doctrinamque redirent; istique malo celeriter occurrere oportuisse, ne in dies impunitatis spe numerus accresceret, neve Francia Principum factionibus, quæ eiusmodi schismata subsequi solent, turbaretur. Decretum verò istius Synodi adeo terruit Berengarium, vt ad Concilium Vercellense quod eodem anno, vel vt alij scribunt, anno 1052. habitum est, ire non ausus fuerit etiamsi nominatim vocatus & citatus fuisset.

Misit verò tantum illuc duos clericos, quos Franciscus de Roye in eius vita suspicatur fuisse Freualdum & Waldonē erroris adstipulatores qui Magistri absentiam excusarent, ipsiusq; nomine agerenr: adfuit autem ibi Lanfrancus, quem Papa penes se retinuerat, iussusque dogma quod asserebat, explanare, orthodoxū esse probauit, contrariumque omnino hæreticum: vt scribit idem Lanfrancus his verbis ad Berengarium. *De hinc declarata est synodus Vercellensis, quæ tunc proximo septembri eodem præsidente pontifice est celebrata Vercellis, ad quam vocatus non venisti. Ego vero præcepto ac precibus præfati Pontificis vsque ad ipsam synodum secum remansi. In qua in audientia omnium qui de diuersis huius mundi partibus illuc conuenerant, Ioannis Scoti liber de Eucharistia lectus est ac damnatus, sententia tua exposita ac damnata, fides S. Ecclesiæ quam ego teneo, ac tenendam adstruo, audita, & concordi omnium assensu confirmata. Duo Clerici qui legatos tuos se esse dixerunt, volentes te defendere, in primo statim aditu defecerunt & capti sunt. Ab hac sententia nunquam discessit S. Leo, in omnibus conciliis suis, seu quibus ipse præsentiam suam exhibuit, seu quæ per legatos suos in diuersis Prouinciis congregari instituit. Quæ sententia non effugit successorem quoque suum felicis memoriæ Papam Victorem, sed quidquid de hac re seu cæteris ipse statuit, statuiue præcepit, hoc etiam iste sua atque Conciliorum suorum authoritate firmauit.*

Willelmus Malmesburiensis l. 2. de gestis Reg. Angl. scribit Berengarium tunc

ptimo errorem suum reuocasse: sed cum teste Lanfranco præsens non interfuerit, sed tantum per legatos, si quid tunc reuocatum est, per eos constat fuisse reuocatum. Cui reuocationi non modo non acquieuit Lanfrancus, quinimo cõquestus est se indicta causa fuisse damnatum, auditis tantummodo clericis seu scholaribus, qui mentem suam non satis fuerant assecuti. Vnde contumacior factus, acrius quam ante errorem suum defendit. Igitur Henricus Rex consulere volens saluti & quieti publicæ, ipsum licet alias sibi amicum & familiarem obmutescere iubet, imo beneficiis spoliat: qua de re queritur Berengarius apud amicum quendam suum Richardum: nec minus tamen sententiam suam deffendere pergit, & Ioannem Scotum laudat vt orthodoxum, Paschasium Corbeiensem damnat vt insanum & ineptum. Eius ad Richardum Epistola talis est.

" Dilecto Fratri Richardo Berengarius salutem & sospitatem. Quia facile vobis factum esse cum Rege loqui non nescio, vellem si videretur & vobis illi verbum aliquod pro me faceretis, si forte humanitatis, liberalitatis, dignitatisque Regiæ atque Christianitatis reputatione aliqua munificentia compensaret damnum, quod in Clerico Ecclesiæ suæ iniustissimè ac Regia Maiestate indignissimè tantum intulit. Quod si facit ab immodica culpa, si modica expensâ non modicum exoluit: si autem non facit, me tamen præsto nihilominus habet in eo vno seruire Regiæ Maiestati, vt satisfaciam secundũ scripturas illi & quibus velit. Iniustissimè damnatum Ioannem Scotum, iniustissimè nihilominus assertum Paschasium in Concilio Vercellensi, peruerse & Regio auditu indignissimè exposuisse illi Clericos Carnotenses, si ita res acta est, quomodo ad me peruenit sententia de Eucharistia, quam in scriptura habet gloriosæ memoriæ Fulberti Episcopi. Quam Quidam Episcopi ipsius putant fuisse sententiam: sed est B. Augustini: *Væ autem Prophetis qui Prophetant de corde suo, qui dicunt hæc dicit Dominus, cum Dominus non sit locutus.* Propter Ascelinum dico, quòd B. Augustini verba ad prauitatem sui erroris detorquere non timuit; sicut quidam Compatriota illius, qui apud Pictauum inter discutientes eandem B. Augustini sententiam, hanc Coniecturam non est confusus inferre. Propheta dicit transitorium sacramentum quod per fauces transiret in ventrem. Quod autem hoc minus fidelitatis meæ seruitium refugiat, nouerit quæ scribit Ioannes Scotus, monitu illum scripsisse præcatioque Karoli Magni (id. *Calui, qui suis temporibus Magnus quoque appellatus est.*) Antecessoris sui, qui quantum circa res quærendas perstrenuus, tantũ circa Religionem deuotus, ne incrutotum Cardinalium que illius temporis præualeret ineptia. Erudito verò Ioanni illi imposuit colligere de Scripturis, quæ ineptiã illam conuerterent. Vnde ferat oportet defuncto patrocinium contra calumnias nunc viuentium, ni se mauult exhibere indignum successione & sede illius magnifici Antecessoris sui, qui etiam circa negotium intelligendarum Scripturarum sollicitus ab erudito viro non ad tenebrandum veritatis lumen tale exegit obsequium. Sacramentum quidem transitorium est, veritas verò quę per ipsum operatur, & gratia qua insinuatur æterna participatio sacramenti, multorum est, paucorum communio Charitatis. Qui Dominum purè diligit, bene ad sacramentum accedit. Mandatum nouum Charitas. Testamentum nouum promissio Regni Cœlorum, pignus hæreditatis, id est sacramentum Communionis.

Inter hæc obit 13. Kal. Maij. an. 1054. Leo Pontifex omnibus bonis flebilis, eique succedit Victor II. natione Sueuus, qui decessoris sui vestigiis inhærens, vt omnem tergiuersationis & absentiæ prætextum Berengario auferret, ita postulante Henrico Francorum Rege Concilium Turonis haberi voluit per Hildebrandum Romanæ Ecclesiæ Archidiaconum & Legatum suum. Is est Hildebrandus, qui postea ipse Pontifex factus Gregorij VII. nomen accepit. 1054.

Berengarius audita Leonis morte, verbis & scriptis, clam & palam lacerat eius memoriam, nec eorum famæ parcit qui Concilio Vercellensi interfuerant. Ait infatuatione Lanfranci infatuatum Leonem Concilium vanitatis adunasse, neq; ipsum Pontificem, sed Pompificem & Pulpificem appellat, teste Guitmundo, maledictaque in eum congerit, quæ potest homo furore amens. Sed post aduentum Hildebrandi in Galliam linguam compressit aliquandiu, donec ea quæ acturus venerat, peracta fuissent.

Ergo ille anno 1055. Turonis frequentem habet Episcoporum aliorumque Præ- 1055.

latorum & D[illegible]orum seu Magistrorum in Theologia synodum: ad eamque Berengarium citat. Tunc erat Ecclesiæ Turonensis Archim[illegible] ita Bartholomeus frater Ioannis Domini de Cainone, in cuius Episcopio prædictus Legatus hospitatus est. Condicta die dedit Berengario præsenti optionem defendendæ causæ suæ, aut subscribendi Decreto synodi Vercellensis: at ille abiecta causæ defensione confessus coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, pollicetur se nunquam ab ea discessurum dato propriæ manus sacramento, inquit Guitmundus l. r. hac de re sic ad eum scribit Lanfrancus. *Denique in Concilio Turonensi, cui ipsius*, (nempe Victoris) *interfuere ac præfuere Legati, data est tibi optio defendendi partem tuam: quam cùm defendendam suscipere non auderes, confessus coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, iurasti te ab illa hora ita crediturum, sicut in Romano Concilio te iurasse est superius comprehensum.*

Vtriusque Concilij, Vercellensis scilicet & Turonensis meminit Willielmus Malmesburiensis l. 3. de Gestis Anglorum. *Fuit*, inquit, *hoc tempore Berengarius Turonensis Hæresiarcha, qui panem & vinum in altari apposita post consecrationem sacerdotis verè & substantialiter Corpus Domini, sicut S. Ecclesia prædicat, esse denegabat. Vnde sodalitati Catholica timês sanctissima memoria Leo Papa Vercellis contra eum instituto Concilio tenebras nebulosi erroris Euangelicorum testimoniorum fulgore depulit: sed cùm post obitum eius virus hæreseos in finibus quorundam nebulonum diu confotum iterum erumperet, Hildebrandus, cum Archidiaconus esset, Turonis, mox Papa Romæ adunatis Conciliis conuictum ad dogmatis sui anathema compulit. Berengarius planè quamuis ipse sententiam correxerit, omnes quos ex totis terris deprauauerat, conuertere nequiuit. Quod Episcopum Carnotensem prædixisse aiunt.*

Hildebrandus igitur conuictum videns Berengarium, eumque ratus verè pœnitêrem hæresi suæ omnino renunciasse, humaniter eum monuit, ne vnquam recederet ab Ecclesia Catholica, ac propriæ manus sacramento satisfacientem clementer suscepit, teste Guitmundo. Quod sacramentum exigi solebat pro recta fide à sacerdotibus. Et tale exegit postea Ludouicus VII. ab Algrino Aurelianensi Archidiacono, cui Rex permisit vt se solâ manu purgaret.

1056. Anno 1056. 3. non. Octob. obit Henricus II Imperator Romanorum, & Spiræ sepultus est: qui ne pestis illa Berengariana Germaniam inficeret, solerter & diligêter prouiderat. Ei succedit Henricus III. impubes; & sub Agnetis Matris & Annonis Coloniẽsis Archiepiscopi tutela Imperium administrat, donec ipse per ætatem, (erat enim quinquennis tantummodo) solus gubernare potest: sed eius regnum seditiosum valde fuit & turbulentum, vt ex dicendis constabit. Ipso autem Victore Papa præsente Germaniæ regnum capessit, qui iam triennio ante præcipuo Patris beneficio Rex fuerat consecratus.

Porro idem Pontifex omnino cupiens extingui Berengarianam hæresim, quam Leo in Italia, ipse in Prouincia Turonensi, Guillelmus Princeps in Normania, Henricus Rex in vrbe & Academia Parisiensi confixerant, iubet etiam in Remensi Prouincia profligari; atque in eam rem mandat Geruasio Barbet Castroledensi, viro, vt habetur in Fragmento Floriacensi, *linguâ facundo, iustitiâ insigni, nobili genere, virtute nobiliori*, è sede Cenomanensi ad Remensem translato, vt synodum conuocet: Quam ille quidem indixit ad an. 1057. sed Victore interim è viuis sublato, cui successit Stephanus, effectum non habuit. Stephanus iste, antea Fridericus dictus, Abbas Cassinensis sedit tantum 4. menses: nec causæ Ecclesiæ indormiuit: quippe cum Geruasius ab eo petiisset rescribi sibi, an ad corroborandam synodi Remensis authoritatẽ accedere necesse esset consensum Henrici Regis, Romæ ipse Concilium indixit, cui & Geruasium interesse præcepit. At eo morte præuento nihil agi potuit. Obit autem 4. April. an. 1058. dum Normanos, qui duce Guiscardo Siciliam occupauerant, & Ecclesiæ fines affligebant, propellere curat, Ecclesiamque ipsam Simoniaca peste & sacerdotum coniugiis purgare: quam in rem vtebatur opera Petri Damiani, qui tunc temporis florebat sanctitate, doctrina, atque gerendarum rerum peritia.

Ne verò interdicerentur sacerdotum coniugia, obstitit. Guido Mediolanensis Præsul Nobilium fauore subnixus, contra Papam & Ciues, qui infames illas nuptias detestabantur. Eóque res processit, vt coniugati sacerdotes non amplius publicè

publice sacrum facere ... iolani auderent, sed in loco quodam qui *Pataria* dicebatur facere cogerentur. Vnde à pueris *Patarini* dicti sunt: & hinc fluxit *Patarinorum* hæresis. Nam Guido in sua sententia obstinatus apud Fontanetum in agro Nouatiensi ex consensu & men esuorum Coëpiscoporum Clericis vxores habere permisit, sicque omnium bonorum odium in se concitauit.

Anno igitur 1058. Florentiæ vbi decesserat, habitis Comitiis Tusculani Comites P... in ... us Cleri pecuniâ corruptis cum armatorum manu irrumpentes, propinquum suum Ioannem Episcopum Veliternum plurimis Episcopis & Cardinalibus aduersantibus & conuentu clam dilapsis, per quendam Ecclesiæ Ostiensis Presbyterum hominem ignarum, ad Apostolatus apicem prouehunt & Petrum Damiani Ostiensem Episcopum eum adorare cogunt, item & cæteros qui reman erant: is pseudo-Pontifex Benedicti X. nomen accepit. Reuerso verò ex Germania Hildebrando, quò eum ad Henricum Imperatorem miserat Stephanus, cæteri qui in eiusmodi electionem non consenserant, legitimum Pontificem adulterino opponendum esse decernunt. Quod sentiens Benedictus seque malè promotum agnoscens, post nouem menses & dies 20. Papatu cedit, & Gerardus Burgundio seu Allobrox Episcopus Florentinus creatur, qui Nicolai II. nomen assumpsit 3. non. Ian. 1058.

In ista autem Romanarum rerum mutatione & confusione Berengarius post damnatam in Concilio Turonensi hæresim, velut canis ad vomitum redit, opportunam ratus occasionem instaurandi schismatis: non audet tamen publicè reuocare quod iurauerat, metu carceris, sed clam & in priuatis Conuentibus, summ... que Discipulis pecuniâ corruptis: vt docent veteres quædam Tabulæ San-Victorinæ, quas refert Ioannes Picardus S. Victoris Canonicus in notis ad Ep. 1. S. Anselmi Cantuariensis. & quæ tales sunt. *Verum seductissimus homo*, Berengarius, *atque peruicacissimus ad subuertendum, in salubri proposito fideliter non stetit, schismatis crimen iurisiurandi violatione cumulans: & quia timor pœna retinebat, ne publicè prædicaret quod publicè damnauerat, idem secretis disputationibus domi insusurrabit, atque per Discipulos pecunia corruptos pariter ac fallacia peregrè transfuderat.* Idem fere habet Malmesburien. l. 3. de Regibus Angl. Et Mathæus Pariensis in Vuilhelmo II. *Si quidem peregenos Scholares, quos quotidianis stipendiis sustentabat, eandem passim hæresim diuulgabat.* Ipse quoque libellos quosdam in vulgus emittit erroris seminatrices, donee Nicolaus hominem constringendum ratus, Concilium Generale indicit Romæ, quò ex omnibus orbis Christiani partibus Prælatos conuenire iubet, nominatimque Berengarium; & 4. proponit capita futuræ deliberationis, Collationem seu inuestituras, vt aiunt, Ecclesiarum, coniugia Clericorum, deprædationem Normanorum & quæstionem Eucharistiæ.

Ergo Anno 1059. vel vt vult Bertholdus anno 1060. mense Aprili habitum est Concilium Romanum seu Lateranense 113. vel 118. Episcoporum, vbi capita præallata proposita & examinata sunt, quæ, quanquam paulò ab Historiâ nostra discedimus, non erit tamen inutile hisce annalibus inserere. Igitur quoad inuestituras Ecclesiarum & creationem summi Pontificis quam voluit Nicolaus deinceps pende eà Cardinalibus, sic statuit, vt legitur in Chronico Virdunensi. 1059.

Nouit Beatitudo vestra, dilectissimi fratres & Coepiscopi, inferiora quoque membra non latuit defuncto pia memoria Domino Stephano decessori nostro, hac Apostolica sedes, cui Deo authore deseruio, quot aduersa pertulerit, quot denique per simoniaca hæresis trapezitas, malleis & crebris tunsionibus subiacuerit. Adeo vt columna Dei viuentis iam iam pene videretur nutare & sagena summi piscatoris procellis intumescentibus in naufragij profunda submergi. Vnde si placet fraternitati vestræ, debemus auxiliante Deo futuris casibus prudenter occurrere, & Ecclesiastico statui, ne rediuiua, quod absit, mala præualeant in posterum prauidere. Quapropter instructi Prædecessorum nostrorum aliorumque SS. Patrum authoritate decernimus, atque constituimus, Vt obeunte huius Rom. Vniuersalis Ecclesiæ Pontifice imprimis Cardinales Episcopi diligentissima simul consideratione tractantes, mox sibi Clericos Cardinales adhibeant, vt nimirum ne venalitatis morbus qualibet occasione subrepat, religiosi viri præduces sint in promouendi Pontificis electione, reliqui autem sequaces. Et certè rectus atque legitimus his Electionis Ordo perpenditur, si perspectis diuersorum Patrum regulis seu gestis, etiam illa B. Leonis

sententia recolatur. Nulla, *inquit*, ratio sinit, vt inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi nec à pluribus expetiti, nec à comprouincialibus Metropolitani iudicio consecrati. *Quia verò sedes Apostolica cunctis in Orbe terrarum prafertur Ecclesiis, atque ideo super se Metropolitanum habere non potest, Cardinales Episcopi proculdubio Metropolitani vice funguntur, qui electum Antistitem ad Apostolici culminis apicem prouehunt. Eligant autem de ipsius Ecclesia gremio si repertus fuerit idoneus & si de ipsa non inuenitur, ex alio assumatur saluo debito honore & reuerentia dilecti filij nostri Henrici, qui impræsentiarum Rex habetur & futurus Imperator Deo concedente speratur, sicut iam sibi concessimus, & successorum illius qui ab hac Apostolica sede personaliter hoc ius impetrauerint. Quod si prauorum atque iniquorum hominum ita peruersitas inualuerit, vt pura, sincera, atque gratuita electio fieri in vrbe non possit, Cardinales Episcopi cum Religiosis Clericis Catholicis & Laicis licet paucis ius potestatis obtineant eligere Apostolica sedis Antistitem, vbi congruentius iudicauerint. Planè postquam Electio fuerit facta, si bellica tempestas vel qualiscumque hominum conatus malignitatis studio restiterit, vt is qui electus est in Apostolica sede iuxta consuetudinem inthronizari non valeat, electus tamen sicut Papa authoritatem obtineat regendi sanctam Rom. Ecclesiam & disponendi omnes Facultates illius, quod B. Gregorium ante electionem suã fecisse regnoscimus. Quod si quis contra hoc Decretum nostrum synodali sententia promulgatum per seditionem vel præsumptionem aut quodlibet ingenium electus seu inthronizatus fuerit, authoritate Diuina & SS. Apostolorum Petri & Pauli perpetuo anathemate cum suis authoribus, fautoribus, sequacibus, à liminibus S. Dei Ecclesiæ separatus subiiciatur sicut Antichristus & inuasor atque destructor totius Christianitatis. Nec aliqua super hoc audientia aliquando ei reseruetur, sed ab omni Ecclesiastico gradu in quocumque prius fuerat sine retractatione deponatur. Cui quisquis adhæserit, vel qualemcumque tanquam Pontifici reuerentiam exhibuerit aut in aliquo eum defendere præsumpserit, pari sententia sit mancipatus. Quisquis autem huius nostræ decreti vel sententiæ temerator extiterit, & Rom. Ecclesiam suâ præsumptione confundere & perturbare contra hoc statutum tentauerit, perpetuo anathemate atque excommunicatione damnetur, & cum impiis quando resurgent in iudicio reputetur. Omnipotentis scilicet Patris & Filij & Spiritus S. contra se iram sentiat, & SS. Apostolorum Petri & Pauli, quorum præsumit confundere Ecclesiam, in hac vita & in futura furorem reperiat, fiat habitatio eius deserta, & in tabernaculis eius non sit qui inhabitet, & fiant filij eius orphani & vxores eius viduæ. Commotus amoueatur ipse & filij eius & mendicent & eijciantur de habitationibus suis. Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius & deleant alieni labores eius. Orbis terrarum pugnet contra illum & cuncta elementa sint ei contraria & omnium Sanctorum quiescentium merita illum confundant & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant. Obseruatores autem huius nostri Decreti Dei omnipotentis gratia protegat, & authoritate BB. Apostolorum Petri & Pauli ab omnibus vinculis absoluat. Nicolaus Episcopus S. & Apostol. Rom. Ecclesiæ huic Decreto à nobis promulgato subscripsi: Bonifacius Alban. subscripsi. Humbertus S. Ecclesiæ silua Candidæ subscripsi. Petrus Ostiensis Ep. subscripsi, &c. cæteri Episcopi numero 76. cum Presbyteris & Diaconis subscripserunt.*

Ex hoc tempore Cardinalium S. R. E. Dignitas longè maiori in pretio esse cœpit: vt notant historici. De... autem capite nempe de coniugio Sacerdotum, sic in eodem Concilio statutum est.

Nicolaus Episcopus S. S. D. Omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Clericis & Laicis fidelibus tam maioribus quam minoribus per omnes Gallias commorantibus, imò Aquitanicis, Vasconibus Sal. & Apost. bened. Quicumque Sacerdos Diaconus & Subdiaconus post institutum B. memoriæ prædecessoris nostri Leonis Papæ de Castitate Clericorum Concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit ex parte Dei omnipot. authoritate BB. Apostolorum Petri & Pauli præcipimus & omnino contradicimus vt Missam non cantet, neque Euangelium aut Epistolam ad Missam legat, neque in Presbyterio ad Diuina officia cum his qui præfatæ Constitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab Ecclesia recipiat: quousque à nobis sententia super huiusmodi Deo concedente procedat. Et præcipientes statuimus, vt hi prædictorum Ordinum qui eidem prædecessori nostro obedientes eius institutum seruauerint, iuxta Ecclesias quibus ordinati, sunt, sicut oportet religiosos Clericos, simul manducent & dormiant, & quidquid ab Ecclesiis competit, communiter habeant.

De Re Normanorum, quæ tertium caput erat, quia eis absentibus transfigi non poterat, inquit Sigonius, placuit conuentum transferre Melfim in Apuliam. Reliquum est 4. caput quod ad Berengarium pertinebat. Iussus autem est Berengarius qui ibi aderat, sententiam exponere, & exposuit pluribus verbis sacrificium Missæ figuram esse tantummodo Corporis & sanguinis Christi, eoque confidentius, quod antequam haberetur Concilium, in priuatis colloquiis pene Nicolaum ipsum infecerat & corruperat. Contra eum producti sunt duo validissimi Pugiles Lanfrancus & Albericus Cassinensis: de priore sic scribit Henricus de Knygton lib. 2. de Euentib. Angl. c. 5. vbi postquam dixit Nicolaum fere à Berengario fuisse corruptum, subdit de Lanfranco. *Surgens vero Lanfrancus rationes Berengarij improbauit & errorem eius manifestauit. Respondit Berengarius aut tu es Lanfrancus, aut tu es Diabolus: Respondit Lanfrancus. verè Lanfrancus sum, sed tu es hæreticus.* ET QVANDO IN SCHOLIS MILITAVIMVS, SEMPER CONTRA FIDEM CATHOLICAM AVTHORITATES COLLEGISTI.

De posteriore Leo Ostiensis sic habet. *Eique* (Berengario) *cum nullus valeret obsistere, Albericus Cassinensis Diaconus euocatur ad synodum. Quo cum venisset, post multos verborum conflictus cum neuter cederet, Albericus vnius hebdomadæ acceptis induciis librum aduersus eundem Diaconum Berengarium edidit de Corpore Domini SS. Patrum testimoniis roboratum: in quo omnes assertiones eius destruxit æternaque obliuione deleuit.*

Ita confusus Berengarius petiit edi sibi fidei formulam, cui subscribere se dixit paratissimum. Id vero oneris iniungitur Humberto de Silua Candida Cardinali Burgundioni, vt eam scribat, retractationemque Berengario dictet fidei consonam. Ille vero editam Concilio profert, quæ lecta & approbata fuit, eique ipse Berengarius subscripsit: neque subscripsit modò, sed libros etiam, quos contra receptam sententiam composuerat, in ignem conieeit. Formula autem talis est.

Ego Berengarius indignus S. Mauricij Andegauensis Ecclesiæ Diaconus cognoscens veram Catholicam & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim præsertim eam, de qua hactenus infamatus sum quæ adstruere conatur panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum & non verum Corpus & sanguinem Domini nostri I. C. esse, nec posse sensualiter nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari vel frangi aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem Romanæ & Apostolicæ sedi, & ore & corde confiteor de Sacramentis Dominicæ mensæ eandem fidem me tenere quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus & hæc sancta Synodus authoritate Euangelica & Apostolica tenendam tradidit mihique firmauit, scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum sed etiam verum Corpus & sanguinem Domini nostri I. C. esse & sensualiter non solum sacramento, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi & fidelium dentibus atteri. Iurans per sanctam & homousion Trinitatem & per hæc sacro sancta Christi Euangelia. Eos vero qui contra hanc fidem venerint cum dogmatibus & sectatoribus suis, æterno anathemate dignos esse pronuncio. Quod si ipse aliquando contra hæc aliquid sentire aut prædicare præsumpsero, subiaceam Canonum seueritati. Lecto & perlecto sponte subscripsi.

Hæc formula legitur apud Lanfrancum, Guitmundum, Algerum eamque Iuo Carnotensis in suo Decreto & Gratianus in suo inseruerunt. Addit vero Lanfrancus. *Cum ergo venisses Romam, non ausus es defensare quod antea senseras: postulasti Nicolaum Pontificem eiusque Concilium quatenus fidem quam tenere oporteret, verbis tibi traderet, scriptura firmaret. Iniuncta est huius rei cura Humberto Episcopo. Itaque verba fidei superius comprehensa scripsit, recitauit, adsensu omnium ad legendum & confitendum tibi tradidit, Tu vero acquiescens accepisti, legisti, confessus es, te ita credere inreiurando confirmasti & tandem manu propria subscripsisti. Nicolaus Papa gaudens de conuersione tua, iusiurandum tuum scriptum misit per vrbes Italiæ, Galliæ Germaniæ, & ad quæcumque loca fama tuæ prauitatis antea potuit peruenire, vt sicut Ecclesia scandalizata prius dolebant de te auerso atque aduerso, ita postea gauderent gratiasque Deo agerent de reuerso atque conuerso.*

Cum ergo Berengarius in ea verba iurasset, librum Ioannis Scoti & suos propriis manibus in ignem conieeit teste Guitmundo lib. 3. in fine, & Lanfranco. *Tu quoque inclinato Corpore, sed non humiliato corde ignem accendi librosque peruersi*

dogmatis in medio ſancti Concilij in ignem conieciſti. Iurans per id quod rebus omnibus incomparabiliter maius eſt, fidem à Patribus qui præſentes erant, traditam & inuiolabiliter te ſeruaturum, veteremque Doctrinam tuam de Corpore & ſanguine Domini ab illa die aliis non prædicaturum.

Dum hæc ita Romæ geruntur menſe Maio eiuſdem anni Henricus ſentiens ſe morti propinquum, Philippum filium ſuum vix ſeptennem Remis per Geruaſium Archiepiſcopum conſecrari iubet, qui antequam Epiſtola Miſſæ legeretur, vertens ſe ad Philippum expoſuit ei Catholicam fidem, petiitque an eam tueri paratus eſſet. Quo annuente & ſe paratum dicente, delata eſt profeſſio fidei his verbis conſcripta quam ipſe Philippus legit.

» Ego Philippus Deo propiciante mox futurus Rex Francorum in die ordinatio-
» nis meæ promitto coram Deo & ſanctis eius, quod vnicuique de vobis commiſ-
» ſis Canonicum Priuilegium & debitam legem atque iuſtitiam conſeruabo, &
» defenſionem quantum potero, non inde exhibebo, ſicut Rex in ſuo Regno vni-
» cuique Epiſcopo & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet, populo
» quoque nobis credito me diſpenſationem legum in iure conſiſtentem *noſtra authoritate conceſſurum.* Huicce inaugurationi interfuerunt 3. Archiepiſcopi, 18. Epiſcopi 26. Abbates & Legati ſedis Apoſtolicæ, quam non ante Geruaſius abſoluit quàm obtinuit à Rege ſummum Franciæ Cancellariatum more Maiorum & Anteceſſorum ſuorum. Quâ de re ſic legitur in Manuſcripto Codice Monaſterij S. Theodorici.

His & cæteris adſtantibus Geruaſius verbum habuit coram Rege quia eſſe deberet ſicut ſui Anteceſſores fuerant, ſummus Regis Cancellarius. Quod eodem Rege grauiſſimè annuente & cæteris conniuentibus, prædictus Pontifex ſibi & Eccleſiæ ſuæ obtinuit. Scilicet quia verum ſit quod ab antiquo ita fuerit, legitur in præceptione præcepti quod Karolus Rex de rebus S. Walburgis fecerat hoc modo. Goſlenus Cancellarius ſcripſit & ſubſcripſit ad vicem Heriuæi Archiepiſcopi ſummique Cancellarij. Geruaſius vero octauus fuit Archiepiſcopus poſt Heriuæum. Itaque cum legimus Reginaldum Epiſcopum Pariſienſem & poſtea Franconem aliosque fuiſſe Cancellarios, id non eſt ita intelligendum, vt Archicancellarij fuerint, quæ dignitas Archiepiſcoporum erat Remenſium, ſed Procancellarij tantummodo & vice illorum: quemadmodum Goſlenus vice Heriuæi, Arnulphus vice Adalberonis, vt legitur in quibuſdam Chartis & ſic de aliis. Petiit quoque idem Archiepiſcopus confirmari ſibi primatum & præminentiam conſecrandorum Regum. Sed quanquam id tunc conceſſum eſt, contrarius vſus poſtea abrogauit.

1060. Eodem anno, aut vt nonnulli ſcribunt, an. 1060. obiit Henricus Pater Vitriaci effectu potionis inconſultò impedito, qua de re ſic legitur in Fragmento Hiſtoriæ Henrici I. ex Bibliotheca Petauiana. *Prætaxatus vero Rex Henricus poſtquam Regnum Francorum fere per 30. annos rexit, cauſâ corporeæ ſalutis à Ioanne Medicorum peritiſſimo potionem accepit. Sed veneno nimiam ſitim inferente iuſſum Archiatri ſprevit & à Cubiculario potum accipiens dum Medicus abeſſet, ante purgationem bibit. Vnde, nimis infirmatus eodem die poſt perceptionem ſacræ Euchariſtiæ obiit. Philippum vero filium ſub tutela Balduini Flandrenſis Comitis conſtituit, qui eum nobiliter educauit & Regnum eius ſtrenuè rexit* Quantus autem tum fuerit in Francia rerum nouarum, metus indicat his verbis Geruaſius Remenſis ad Nicolaum Papam. *Multo grauior angit me triſtitia de obitu Regis: quod etiam veſtram non latet prudentiam: ſcitis enim quantum effrenes & indomiti ſunt Noſtrates, quorum diuiſionem timeo Regni noſtri fore deſolationem.* Nihilominus tamen Balduinus tam prudenter tamq; æquis legibus Regnum adminiſtrauit donec adoleſceret atque ipſe per ſe regere poſſet, vt nulla fuerit de eius geſtione cauſa conquerendi.

Sub hoc Tutore, ſeu vt vulgo loquimur, Regente Berengarius qui Henricum ſibi infenſiſſimum expertus fuerat, liberius & audacius Palinodiam canens errorem reſumpſit abiuratum, nouum Librum de Euchariſtia ſcribit ad Lanfrancum & ad Richardum, quem Labbeus in noua Bibliotheca manuſcriptorum pag. 290. ait extare manuſcriptum in Bibliotheca Regia; Nouum inquam, quia Romæ alium pridem editum idem in ignem coniecerat. Qua de re in membranis Cantuarien. Sic habetur. *Pœnituit blaſphemum & ſacrilegum amiſiſſe libellos peruerſi dogmatis Romæ ſuis manibus in ignem coniectos, ne ipſe cremaretur. Proinde ſcri-*

ptum condidit recens vt approbatius fulciretur vetus error & perdurabilior in annos futuros porrigeretur. Eadem fere verba leguntur apud Oldericum Vitalem l. 4. *Blasphemus Hæresiarcha quia mœstus erubuit quod periculosi dogmatis Romæ fuis,ne ipse cremaretur,manibus in ignem conieceris,Discipulis pecunia pariter ac fallacia corruptis recens scriptum domi condidit & per eosdem peregrè transmisit, vt vetus error approbatius fulciretur & in futuros perdurabilior annos porrigeretur. Ad quod destruendum Lanfrancus dilucido edidit venustoque stylo libellum sacris autoritatibus ponderosum & indissolubiliter constantem consequentiis rationum verè intelligentiæ astructione de Eucharistia copiosum,facundo sermone luculentum, nec prolixitate tadiosum.*

Tum ergo variis scriptis hinc & inde pugnatum est,quorum hodie pauca extant Berengariana , extant vero plurima Catholica. Aiebat autem in scripto suo Berengarius fidei formulam in Concilio Romano editam,suam non fuisse sed Humberti Cardinalis , à se vero metu & per vim extortam ; Humbertum hominem esse ignarum, væsania vulgi , Paschasij & Lanfranci deceptum , eumque contemptoriè Burgundum vocabat ineptissimum: denique sedem Apostolicam opprobriis & conuiciis onerabat. At Lanfrancus *Cur magis* , inquit , *scriptum hoc adscribis Humberto Episcopo quam tibi ? quam Nicolao Pontifici? quam eius Concilio ? quam denique omnibus Ecclesiis quæ id cum debita reuerentia susceperunt & pro conuersione tua Deo gratias retulerunt ?*

Cum autem Berengarius quasi de victoria certus quæreret cum quibus concurreret, duo fortissimi pugiles denunciatæ prouocationis libellum vltro acceperunt Guillelmus Beccensis Monachus, vir nobilitate & doctrina conspicuus, factus deinde Abbas Cormelinensis, & Ascelinus Vticensis Cœnobij seu S. Ebrulfi Monachus. E pugna vero discessit Berengarius offensissimus Guillelmo, à quo ad inficias prope redactus fuerat ; vnde aduersarij sparserunt in vulgus coactum fuisse Ioannis Scoti sententiam eiurare , quam tam acriter contumaciterque defendendam & propugnandam susceperat : quæ aduersa fama Berengario stomachum mouit vehementer, vnde non amplius dissimulandum ratus, claré & aperté se Ioannem Scotum pro Catholico, Pascasium pro hæretico habere scripsit ad Ascelinum hoc pacto.

Longè aliter vobis scribendum fuerat , si mihi libetum vis diuina fecisset. *Ep. Berengarii ad Ascelinum.* quod quia non facit,scribendum vobis vtcumque putaui. Per vos igitur transiens „ disposueram omnino nihil agere cum quibuscunque de Eucharistia, priusquam satisfacerem in eo Epistolis ad quos contendebam secundum Euangelicam & Apostolicam scripturam. Inde factum est vt nihil pœne vobis apposuerim, nihilque consenserim in colloquio illo ad quod quàm indignè tunc conueneras, vt omittam cæteros, si rem consideres , non latebit. Inde factum est vt etiam tacuerim, ac damnabilem & sacrilegam illam Vvillelmi sententiam quam pronunciauit OMNEM HOMINEM AD MENSAM DOMINICAM DEBERE IN PASCHA ACCEDERE. Vt ergo ad rem veniam, audiui nunc iactitare Vvillelmum quod negare nequiueram hæreticum esse IOANNEM SCOTVM ; quod falsum esse testis es mihi: & si satis meministi verborum meorum,quamuis hæreticum habeas tu quoque Ioannem Scotum, audita, quàm inconsideratè , quàm impiè, quàm indignè sacerdotio tuo non diutius te nescire permittat ille de quo Apostolus fidelibus promittit. Sed etsi quid aliter sapitis & hoc vobis Deus reuelauit? sapis enim contra omnes naturæ rationes , contra Euangelicam & Apostolicam sententiam , si cum Paschasio sapis in eo quod solus sibi confingit Sacramento Dominici Corporis decedere panis omnino substantiam. Verba autem mea de Ioanne hæc fuerant. *Non peruidisse omnia illius , sicut etiam nunc verum est ; quæ autem vidissem ad eam rem pertinentia, recitare me posse ex scriptis illorum, quos præfixeram habendos esse hæreticos in Ep. ad Lanfrancum , si Ioannes ille hæreticus haberetur. Cæterum si quid in illo viderem non satis delimatum , facilè me improbaturum esse.* Hæc & verò dicebam & in nullam excussionem ex transitu venire contendebam propter causam superius dictam. Duo tantum protulit ille sicut nosti vir optimus, quæ à me audita ad illum peruenerant, *conuincere ipsa verba in consecrationem panis instituta non decedere sacramento panis materiam , & non esse Virgam Episcopalem animarum curam.* Horum prius ergo sicut meminisse potes , confirmaui ; & ita planum est , vt suffi- „

[illegible] hoc sentire & conuincere etiam puerulus in schol[illegible] [illegible]tutus, qui vim iuncturæ verborum non instrenuè callet. De [illegible] mo [illegible] & confirmaui & confirmo virgam illam esse animarum curam, vt facile aduertere posset qui vellet quid sentirem & nunc, quod apud Episcopos agere susceperam, vellem si mihi tutum fieret, saltem apud vos agere in audientia quomodocunque: sed quandiu non possum, obsecro nomen Domini ne falsum test[illegible], quod Ioannem illum Ego damnauerim, moneoque vt caueas & ab[illegible] illo *Væ vt qui tenetis clauem scientia, ipsi non introitis & introeunt[illegible] non finitis?* Memineris etiam illius propheticæ ad populum tuum detestationis, vbi ait. populus enim ad iracundiam prouocans est & filij mendaces qui dicunt videntibus. Nolite videre, & aspicientibus, nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: sicut ad me dixit in audientia tua Arnulphus vester, vt permitterem vos sicut instituti essetis, tenere, quanquam totus in eo sum, ne quis transgrediatur terminos Patrum, Euangelistæ Apostoli, Ambrosij, Augustini, Hieronymi quod ita se habere, si mihi fiat copia tecum agere, quantum de tua vigilantia certissimus præsumo, luce clarius peruidebis. Scripsi hæc vtcumque. Interim opportunitatem à Domino colloquendi tibi expectans. Vale.

His acceptis litteris Ascelinus, Ascelini veteris Pictauiensis nepos existimans Berengarium de corrigendo errore suo cogitaturum post tot colloquia, concertationes & synodos, nullatenus tamen correxisse, imo redite ad vomitum semper, rescripsit in hunc modum præmissa hac Epigraphe. D. BERENGARIO FRATER ASCELINVS.

Litteras tuas nuper latus suscepi sperans festinum nobis tua correctionis significari gaudium: quibus perlectis lætitia mea versa est in mœrorem, cum pristinum adhuc affirmare non diffiteris errorem. O Deus vbi est illa viuacitas, illa subtilitas, illa prudentia, quibus affatim pollere solebas: cum etiam illa quæ in colloquio nostro dicta sunt, vt maiora taceam, si non dissimulas, oblitus sis illam sententiam, Willielmi dico quam pronuncians dixisti Omnem hominem in Pascha debere ad mensam Dominicam accedere, quam si sic proferret, sacrilega vtique iudicari deberet. Sed hanc aliter fuisse prolatam, testes sunt qui interfuerunt. Tunc enim dictum fuit, quod & nunc testificamur, omnē Christianū debere in Pascha de mensa Dominica communicare, nisi pro aliquo crimine à se perpetrato à tam salubri sequestretur Conuiuio: hoc autem nullomodo fiat nisi solo præcepto Confessoris sui, alioquin claues Ecclesiæ annullantur. Sed vt ad me redeam, omni re considerata, non indignè me ad prædictum Colloquium conuenisse credo: attuli enim meceum quod quandiu vixero, adiuuante diuina virtute, certum, indubitabile nullisque euentibus violabile in sacrario cordis retinebo. *Panem scilicet & vinum in altari Spiritus Sancti virtute per sacerdotis Ministerium verum Corpus verumque sanguinem Christi effici.* Quod scriptura attestante satis euidenter probatur, si non sinistra interpretatione teneretur: Ioannem vero Scotum nec inconsideratè, nec impiè, nec indignè sacerdotio meo habeo, quem toto nisu totaque intentione ad hoc solum tendere video, vt mihi persuadeat hoc videlicet, quod in altari consecratur, neque verè Christi Sanguinem esse. Hoc autem astruere nititur ex SS. Patrum Opusculis quæ prauè exponit, quorum illam S. Gregorij orationem hic annotati sufficiat *Perficiant in nobis tua Domine quæsumus, Sacramenta quod continent, vt quæ nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus.* Quam exponendo prædictus Ioannes inter cætera fidei nostræ contraria, *specie* inquit, *geruntur ista non veritate.* Quod non Catholicè dictum, si bene tuam vigilantiam noui, non ignoras, præsertim quod in sæpe dicto colloquio non negaueris, quando eandem orationem cum expositione sua ex Ioannis libro recitaui. Verum tunc quod & nunc obiecisti nobis te libellum illius nondum ad finem vsque perlegisse. Vnde satis mirari nequimus te tantæ scilicet prudentiæ virum tantopere laudare quod ignoras: neque enim si noueris, te laudauisse crediderim. Nouit namque prudentia tua sic cauenda esse verba hæreticorum, ceu pocula venefìcorum, quæ prius dulciret mulcent, vt postmodum lethaliter necent. Cæterum cum Paschasio aliisque Catholicis non solum sapio, sed etiam veneror & amplector verum Corpus verumque sanguinem Christi à fidelibus in altari sumi sub specie panis & vini.

Sed neque hoc [illegible] contra naturæ rationem ago. Neque enim & aliud naturam dixerim, [illegible] voluntatem. Quis enim sane sapiens causam rerum naturam vocet, aut [illegible] omnium naturarum & ex natura sui generis nascentium voluntatem [illegible] esse fateatur? Porro voluntas Dei tam efficax est & omnipotens, vt eius [illegible] solum, fieri sit. At per hoc voluisse illum aliquid, sit fecisse. Om[illegible]mque voluit Dominus, fecit Voluit autem panem & vinum quod in a[illegible] tus consecratione per ministeriũ sacerdotis cõficitur, verè carnem [illegible]inem potentialiter creari, creando verò quotidie mysticè immolari [illegible] ipse patenter insinuat in huius sacramenti exordio Discipulis suis d[illegible] ACCIPITE ET COMEDITE HOC EST ENIM CORPVS MEVM. Ac ne leuiter acciperent vel qualecunque Corpus putarent, membra enim Christi dicuntur fideles quique ac per hoc Corpus, adiecit claritudinem & ait QVOD PRO VOBIS TRADETVR. Similiter & de Calice. QVI PRO VOBIS EFFVNDETVR. Ecce quomodo nos instruit Redemptor noster. Ecce quomodo aperit & exprimit, quod Corpus, quem sanguinem nobis commendet. Panem & vinum Discipuli carnalibus intuebantur oculis & audiebant à veritate Hoc EST CORPVS MEVM QVOD PRO VOBIS TRADETVR, & HIC EST SANGVIS MEVS QVI PRO MVLTIS FVNDETVR. Quid apertius? quid clarius? quid dulcius? ô quàm sanum adstruere, quàm peri[illegible]m niti refellere, quod veritas asseuerat! Hoc Euangelistæ testantur, Apostoli cõcionantur, tanti Doctores tractant, si recto intellectu percipiantur. Quisquis autem illorum bene dicta prauè interpretatus fuerit, quid de eis mereatur, ipse viderit. Neque verò mirari, vel diffidere debemus Deum facere posse, vt hoc quod in altari consecratur virtute Spiritus S. & ministerio sacerdotis vniatur Corpori illi quod ex Maria Virgine Redemptor noster assumpsit. Quippe vtrumque substantia corporea, vtrumque visibile, fire[illegible], nos ip[illegible] ex c[illegible]porea & incorporea, ex mortali & immortali substantia c[illegible] compa[illegible] si d[illegible] que firmiter credimus Diuinam humanamque naturã in vna[illegible] c[illegible]nu[illegible] [illegible]onam E[illegible] sufflet at mihi Cinis & puluis secundi vel tertij rationem, & tun[illegible] se sufficere credat ad primi expeditionem. Quis enim cognouit se[illegible]m [illegible]mi[illegible], aut [illegible] Consiliarius eius fuit?

Hæc tibi breuiter respondetem ostendens me cum [illegible]aschasio neque contra Naturæ rationes, neque contra E[illegible]cam & Apostolicam sapere sententiam. Denique per nomen Domini me obsecras, ne faciam me falsum testem, quod Ioannem nobiscum damna[illegible] [illegible]od [illegible] be[illegible]er obseruabo: verum de hoc testis sum verus, quod, supradictam [illegible] xpo[illegible] in oratione Gregoriana ipsa veritate constrictus nobiscum improba[illegible]. Ad vltimum timeo ne illud Væ Euangelicum, vnde me cauere mones, [illegible] caput tuum quod absit., retorqueatur. Clauem enim scientiæ voluens ipse non introire videris, quoniam Vniuersali Ecclesiæ dissentis, & quibus persuad[illegible] quo[illegible] sent[illegible], nimirum introeundi aditum claudis. Quod vero Domnus Arnulfus Cantor subiecit, videlicet vt permittas nos sicut instituti essemus sentire, ben[illegible] & sapienter protulit, tuæque saluti si velles compendiosè consuluit: deterruisset enim te si posset, ne per te solum, vel si qui sunt, per tuos socios viam mutare niteretis, quam Doctores nostri tam sancti, tam sapientes, tam Catholici, adeo rectam, adeo delimatam, adeo protritam nobis ostenderunt, vt nullus qui eam tenuerit, exorbitet, nullus qui non tenuerit, non exorbitare nequeat. Sed hæc hactenus. Nunc te familiariter exoratum velim: vt ab hac peruersa intentione desistas, neve nobis inauditas vanasq; credulitates ingeras, neue tibi tam liberè cõmittas, Euangelicæ illius Gallinæ alis nutriendum te humiliter submittere non detrectes, ne præclarum illud ingeniũ quod tibi Deus concessit, infatuetur, & ideo foras eiiciatur & ab omnibus conculcetur. Pudeat te patrocinari librum, quem Vercellis in plenaria synodo damnatum, teque propter eum hæresis maculâ notatum audiuimus. Redi ergo precor ad Catholicam & Apostolicam, traditionem vt & inde complectatur illud Apostolicum, quod mihi dixisti: *sed si quid aliter sapitis & hoc vobis Deus reuelabit?*

Ex his litteris intelligimus Arnulphum Cantorem Ecclesiæ Carnotensis contra Berengarium etiam scripsisse, vnde Berengarius in Ep. ad Ascelinum de eo sic scribit: *dixit in Audientia tua Arnulphus vester, vt permitterem vos sicuti instituti essetis, tenere.* Is quoque fuerat Fulberti Discipulus, & post eum scholam Car-

notenſem habuit, ediditque quædam opuſcula de B. Maria; vt legitur apud Ordericum Vitalem ad an. 1063. vbi poſtquam de Vvitmundi Monachi Vticenſis ſeu S. Ebrulfi doctrina & nonnullis eius operibus verba fecit, ſubiungit. *Ipſam nimirum hiſtoriam Arnulphus Cantor Carnotenſis, Fulberti Epiſcopi Diſcipulus ſecundum vſum Clericorum hortatu Roberti Abbatis* (Vticenſis) *iam ediderat, & duobus Iuuenibus Monachis Huberto & Rodulfo à prædicto Patre Carnotum miſſis primitus cantauerat.*

Neſcio an ille ſit Arnulphus, an alius huius nominis Monachus S. Luciani Beluacenſis Lanfranci Diſcipulus apud Beccum, factus deinde Roffenſis Epiſcopus, cuius extat quædam Epiſtola reſponſiua ad Quæſtiones de Euchariſtia à Lamberto quodam viro docto propoſitas: quemque legimus apud Mathæum Pariſienſem obiiſſe an. 1124. Porro quis fuerit etiam ille Lambertus, non auſim aſſerere. Multi fuerũt hoc ſeculo huiuſce nominis: initio quidẽ Lambertus Lingonenſis Epiſcopus, qui an. 1030. fato communi functus eſt. Fuit & alius Schafnaburgenſis Monachus Cœnobij Hirsfeldenſis, qui ſcribebat adhuc an. 1077. memoratur & Lambertus Leodienſis Monachus: Item & alius Lambertus ex Archidiacono Teroanenſi & Canonico Inſulano factus Attrebatenſis Epiſcopus an 1093. & in Concilio Claromontano an. 1095. confirmatus.

Non erit autem forte ſuperuacaneum Quæſtiones Lamberti ſolutioneſque Arnulphi ſeu Ernulfi circa idem myſterium hiſce Annalibus inſerere; vt diſcat poſteritas, quàm conſtans fuerit illis temporibus fides de veritate corporis & ſanguinis Chriſti. Sic igitur ſcribit Arnulfus in 2. tomo ſpicilegij Dacheriani.

Arnulfi ad Lambertum de Quæſtionibus Euchariſticis.

Venerabili ac gremio charitatis venerabiliter confouendo Lamberto frater Ernulfus in Sanctorum felicitate conſortium felicitatis æternæ. Faciem veſtram in carne nunquam vidi, quam vt viderem, terrarum intercapedo non conceſſit. Per ea verò quæ de moribus veſtris, de humilitate, benignitate, affabilitate cæteriſque animæ veſtræ ornamentis latore litterarum veſtrarum referente cognoui, notitiam veſtri certius in animo meo teneo impreſſam, quàm ſi præſens præſentem his incognitis aſpiciam. Ita fit, vt animi veſtri egregiæ compoſitioni ea nectar dilectionis qualitate, quæ neſcit amicu recte petita denegate, largitur propria, vindicat aliena. Cuius rei dilectione veſtra condigna poſtulante, experientia veſtra meam poſſibilitatem ſeruata ordinis integritate inueniet efficacem. Ante biennium, ni fallor, quandam Schedulam, quam ad me veſtra beatitudo direxerat, ſuſcepi præferentem conſcriptas Quæſtiones quinque, nonnullas habentes pauca verba, ſed tegentes myſteria immenſa. Cuius portitor ſe obſequio veſtro aiebat poſtulare, quatenus ad interrogata reſponderem, & quod ibi tenebroſum claudebatur, nonnullutum tarditatem fallens aliquo ſplendore veſtirem, per idem tempus graui ægritudine correptus diutiſſimè lecto decubui, ea languoris vehementia fatigatus, vt præ doloris impatientia pene omnibus membris exriterim diſſolutus. Hæc idcirco poſuetim, ne petitioni dignationis veſtræ videar parere noluiſſe; dum tanto tempore ſit dilatum, quod ante tantum temporis fuerat poſtulatum. Proinde ſedato aliqua ex parte languore diuturuo, de veſtris Inquiſitionibus quam petieratis ſententiam fero, ponens mea, ſupererogans aliena.

1. Quæſtio.

Prima ergo poſita eſt percunctario de Sacramento altaris, ita propoſita vt quæratur, cur hodierna Eccleſiæ conſuetudo alio & pene contrario ritu cenſeat porrigi Corpus Dominicum, quàm à Domino in Cœna diſcipulis ſuis fuerit diſtributum. Id enim quotidianus Eccleſiæ prætendit vſus, vt tribuatur hoſtia ſanguine intincta, cum à Domino potius corpus, deinde ſanguis porrectus fuiſſe memoretur. Quem etiam morem Eccleſiæ ex decretis Iulij Papæ nitimini improbare, quibus idem Papa Dominicum commendat Ordinem & Apoſtolica confidentia Eccleſiaſticam arguit diſpoſitionem, & adijciens intinctam panis buccellam Dominum proditori ſuo contuliſſe, & ex ea mentis eius impuritatem prodidiſſe. De cuius dubietatis antiquitate quod intelligimus, quod à noſtris Doctoribus accepimus, edicere parati ſumus.

Redemptor noſter veniens in mundum, quia propter hominum ſalutem inter homines apparuit, quæque reparationi infirmitatis humanæ commoda ſeu neceſſaria fore præuidit, ſicut oportere vidit in ſapientia ſua, ita ab hominibus

bus fieri & esse voluit in Ecclesia sua. Hæc eis cum quibus conuersari dignatus est, verbo vel exemplo insinuauit, quæ faciēda erant, modum præfigere omittens. Hinc esse videtur quod ait *hoc facite in meam commemorationem*. Non ait. *Hoc modo facite: & ite baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti*. Non ait hoc modo baptizate, non ait semel mergite aut tertio mergite. Non ait scrutinium facite, chrisma sacrate. Qua in re insinuasse videtur quæ præcepta sunt non fieri non licere, pro ratione vero necessitatis vel honestatis alio & alio modo fieri licere. Vnde nonnulla Christianæ religionis instituta cum Ecclesiæ nascentis initio suæ modum originis accepere; quem in progressu eiusdem crescentis propter quasdam rationabiles causas non diu tenuēre. Id B. Augustini responsiones ad Ianuarium euidenter ostendunt, de eo ipso de quo agitur sacramento hæc dicentis *Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini* apparet Discipulos non accepisse ieiunos. Ex hoc placuit S. Spiritui, vt in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum Corpus intraret, quam cæteri cibi. Nam ideo per Vniuersum orbem mos iste seruatur. Idipsum ex S. Hieronymi scriptis potest approbari in expositione Epistolæ Pauli ad Titum ita loquentis. *Antequam Diaboli instinctu studia in Religione fierent & diceretur in populis Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi consilio Presbyterorum Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero vnusquisque eos, quos baptizauerat, suos esse putabat non Christi, toto orbe decretum est, vt vnus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis cura Ecclesiæ pertineret, vt schismatum semina tollerentur.* Quibus documentis manifestum redditur aliquos Ecclesiæ ritus alio modo cœpisse & alio modo per eius incrementa cucurisse.

Vbi patet attestantibus scripturis sacramenta altaris, quæ modo ieiuni accipimus, Discipulos Domini cœnatos accepisse. Patet etiam quod sumimus de mensa lapidea ac sacrata, illos sumpsisse de mensa lignea, non secundum morem Ecclesiæ sacratā aut fortasse nullā. Ibi panes quotidianos comederūt, de genimine vitis biberunt. Nos in forma nummi panem accipimus, vinum aqua mixtum potamus. Neminem ergo dubitare licet tanti ritum sacramenti multis ac longè diuersis modis in præsentis Ecclesia temporis celebrari, quos in primordio non accepit.

Qui ergo quærit cur non accipiantur exemplo Dominico singulatim, quæ de altari sumuntur noua consuetudine simul mixta, simili ratione quærere potest cur non sumantur in simili loco aut de simili mensā, vel in simili forma: aut cur etiam aliud sumatur videlicet aqua, quæ à Domino non legitur in cœna esse porrecta. Si vero ea necessariis causis intelligit rationabiliter esse parta ac reperta, nouerit & ea de quibus quæritur & cur aliter fiant quam à Domino facta sunt, inquiritur, ratione inferiori non esse comparata. Porro cur miratur quispiam quod sacramenta porriguntur simul mixta, nonne indesinenter in Dominici Corporis & sanguinis consecratione diuiso Corpore in 3. partes, vna à sacerdote, videlicet quæ ab ipso sumenda est, in Calice reseruatur, sanguini admiscetur, sanguini infunditur, cum sanguine sumitur? Quis sacerdotem peccare dicat, dum in quotidiano tanti mysterij officio carnem cum sanguinis suscipit admixtione? Si ergo bonum est sumere hostiam sanguine infusam, malum erit porrigere hostiam sanguine intinctam? quod qui malum non esse agnouerit, desinet mirari, cum ratione factū esse cognouerit. Arguitur iste mos ex eo, quod buccellæ intinctæ à Domino traditori suo porrectæ similitudinem videtur habere, id si diligenter inspiciatur, nihil dignum reprehensione continere videbitur. Si enim exteriora pensentur, nemo dicet iustum hominem edere non debere panem intinctum in sua cœna, quia id proditor manducauit Iudas Dominica in cœna. Aut nemo ideo non dabit osculum pacis, quia Iudas osculo dedit signum proditionis. Simili modo quid nobis obstat accipere Corpus Dominico sanguine intinctum, licet Iudas accepit buccellam de manu Domini Dominico vino intinctam? Si autem interiora cogitemus, propter aliud ille, propter aliud nos. Ille in suæ nequitiæ signum, in signum doli & proditionis quam mente gerebat, de manu Domini buccellam intinctus fraude suscepit. Nos Carnem Domini intingimus in Sanguine Domini, non vt designemus malitiam esse in cordibus nostris, sed ne accipientes siue porrigentes peccemus non habita forte competenti cau-

tela in labiis & in manibus noſtris. Euenit enim frequenter vt barbati & prolixos habentes granos (id. *pilos ſparſos*) dum poculum inter epulas ſumunt, prius illiquote pilos inficiant quàm ori liquorem infundant. Ij ſi acceſſerint ad altare liquorem ſanctum bibituri, quomodo periculum deuitare poterunt inter accipiendum, quomodo vterque accipiens videlicet & porrigens effugient grande peccatum? præterea ſi impuberes & ſine granis, aut mulieres ad ſumendam communionem ſanctam conueniunt, quis ſacerdotum poterit tam prouidè miniſtrare, tam cautè calicem Domini diſtribuere, vt multis eum ſingulatim diuidat, diuidens ſic in ora eorum fundat, vt infundens nihil effundat? ſæpe enim dum ſoli ſibi calicem infundere diſponit, negligentia aut imprudentia faciente effuſionis periculum incurrit: quanto facilius in multitudine poſito ſacerdoti multis diuerſarum formarum miniſtranti contingere poteſt, vnde grauiter offendat, vnde eum aſperam pœnitentiam agere oporteat?

Ne ergo polluamus ſanguinem noſtræ redemptionis, ne tanquam impietatis manibus effundamus poculum humanæ ſalutis, à Religioſis viris prouidè actum eſt, vt Dominici portiuncula Corporis non ſiccea ſicut Dominum egiſſe nouimus, porrigatur, Sed Domini infuſa Sanguine fidelibus tribuatur. Quo pacto euenit vt ſecundum Saluatoris præceptum eius carnem edat, ſanguinem bibat, periculum euadat, quem in tanta re offendere oppido formidat. Id enim ſolidum edimus, id liquidum edimus: id liquidum bibimus, quod ſimul ſeparatimue ore ſumptum per guttur traiicimus, in qua diſtributione nemo vt dictum eſt, formidare debet, quod buccella panis intincta Proditori Domini à Domino ſimiliter eſt porrecta. Non enim ea operatio congruam habet ſimilitudinem, quæ cauſæ habet diſſimilitudinem. Vnde Iulij Papæ Decreta, quanquam rationabiliter data perfuere, apud aliquos modernos hac in parte quieuêre; Eccleſiæ præualuit conſuetudo, quæ pondere rationis antecellit eminentiore. Nec mirum rationabilem vſum tantis actum neceſſariis cauſis Iulij Decretis anteponi, cum legamus & ipſis quotidianis actionibus frequentari videamus, cæterorum inſtituta Pontificum propter ſimiles aut inferioris vt videtur generis cauſas diſcretiore prudentia eſſe mutata. Theleſphorus Papa in Decretis ſuis Miſſarum officia qua hora celebranda ſint, his verbis abſoluit, *Nocte Sancta Natiuitatis Domini Miſſas celebrent vt reliquis temporibus Miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minime ſunt celebrandæ: quia eadem hora & Dominus omnipotens & ſuper Apoſtolos ſpiritus S. deſcendiſſe legitur.* Quod cuius Decretum quam pauci ſeruauêre, quam multi abiecêre, teſtatur Eccleſiaſtici frequentia ſeruitij, teſtatur ipſa pro fidelibus viuis ac defunctis ſacerdotalis oratio & Dominici Corporis & ſanguinis quotidiana immolatio: teſtatur nec non pro ſe ac ſuis ſiue id fieri petens, ſeu præſentiam ſuam exhibens popularis multitudo. Intellexerunt enim ſatius eſſe multis horis multas fieri oblationes quam vſque ad horam tertiam pluribus omiſſis paucarum oblationum fieri dilationes. Similiter Victor Papa in Decretis ſuis docet baptiſmum faciendum eſſe in Paſcha ſic dicens, eodem tempore id. Phaſchæ baptiſmus eſt celebrandus Catholicis: ſi tamen mortis periculum ingruerit, Gentiles ad fidem venientes quocumque loco vel tempore baptizentur. Quod etiam Papa Syricius Decretali aſſertione corroborat ſic dicens, Baptiſmi Priuilegium apud nos & apud omnes Eccleſias Dominicum ſpecialiter cum Pentecoſte Paſcha defendit. Quibus tamen in qualibet neceſſitate opus fuerit, omni volumus celeritate ſuccurri, vt ipſo ſuæ paſſionis myſterio per prædicta Martyrij genera ad vitam migrandum eſſe inſinuaret, ſignans etiam per certamen legitimum neminem poſſe coronari, qui non vno horum ſtuduerit corporaliter ſeu ſpiritualiter crucifigi.

a. Quæſtio 2. Quæſtione percunctatum eſt, cur quarta pars hoſtiæ in Calice ponitur. De qua ita reſpondemus. Non eſt noſtræ conſuetudinis, vt quarta pars hoſtiæ dimitti debeat in Calice, ſed tertia. Alicui fortaſſis quarta idcirco mitti videtur, quod hoſtia per medium ſecta medietatis quaſi medietas in Calice ponitur, quæ quia ad totius hoſtiæ quantitatem ſeu quadrans eſt, quarta ideo eſſe videtur Sed nouerit Dilectio veſtra, quod non attendimus quanta quæque pars ſit in toto, ſed quota ſit de toto. Sufficit enim in diuiſione hoſtiæ ternarium numerum conſummare, non quæ partium maior, quæue minor ſit, attendere Vnde nonnullæ Eccleſiæ illum habent vſum, vt hoſtiam non per medium diuidant, ſed eam

trium æqualitate partium comminuant. Cur autem in tres determinatè diuidatur, ex Decretis Anacleti Papæ probabiliter coniicitur. In eisdem namque legitur, quia Episcopus sacrificaturus Deo, in solemnioribus diebus septem aut quinque aut tres Diaconos & subdiaconos & reliquos ministros secum habeat. *Et paulo post.* Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Inde Ecclesiastica inoleuit consuetudo, vt Episcopo aut Presbytero sacrificante, & Diacono ac subdiacono cooperante eiusdem obsequij nemo aut raro quispiam à sanctæ communionis excipiatur participatione. Quia ergo ipsis tribus Dominici altaris seruitoribus commissa sunt Dominica sacramenta, quibus scriptura communicare iubet, statutum est, vt arcanæ recordationis hostia in 3. partes diuidatur, quæ diuisæ à singulis seruitoribus singulæ suscipiantur; quarum vnam sacerdos in calice securius sibi reseruat, cæteras in patena ministris, si præsentes fuerint, porrigendas custodit. Eis absentibus, sicut agit quod erant acturi, ita accipit, quod erant accepturi. Nec tamen vacat à mysterio, quod numero Trinitatis illa solet fieri diuisio. Corpus enim Domini quod in altari conficitur, sacramentum est eius Corporis quod est Ecclesia: quæ quia in tribus Electorum Ordinibus consummatur, Præpositis, Continentibus & Coniugatis, rectè Corpus Domini tripertitò diuiditur, quod Electis omnibus signum est vnitatis, signum concordiæ & pacis & causa æternæ salutis. Hi sunt illi Ordines in quorum figura Ezechiel propheta se tres liberatos viros cogitur audisse, Noë scilicet, Danielem, & Iob. Noë quippe qui Rector Arcæ extitit inter vndas, Præpositorum Ordinem signat. Daniel pro sua excellenti abstinentia à mundanis delectationibus Continentium vitam figurat. Sanctus Iob figuram gerit sanctorum Coniugum de acceptis bonis Deo ministrantium in operibus bonis.

Dicunt non improbandæ authoritatis viri idcirco trifariam tanti fieri sacramenti diuisionem, vt ipso numero præsentia Trinitatis æternæ adesse cognoscatur, cuius de modica creatura tantam fieri operationem credimus & veneramur. Videtur etiam nonnullis summæ peritiæ viris hanc idcirco inter sacra Missarum solemnia Dominici corporis triformiter fieri diuisionem, quatenus illo partium numero solemniter recolatur, qualiter ipsa eadem Carnis substantia in figura humani corporis à verbo Dei assumpta sub trina veritate hominibus propter homines fuerit exhibita. Mortalibus enim oculis mortalis apparuit, in sepulchro mortuus iacuit, immortalis surrexit. Quibus contractæ infirmitatis quasi medelis, clementiæ placuit Diuinæ desperantes animos soliditatis humanæ ad fidem erudire, ad amorem accendere, ad venturæ spem resurrectionis attollere.

3. Quæstio.

3. Loco 3. sequitur Quæstio. hæc ita proponitur. In perceptione Eucharistiæ sumitur Corpus Domini aut ex toto aut ex parte. Si verò ex toto sumitur ore fidelium, & integer Christus in partes non scinditur, quemadmodum certum tenemus, quomodo tunc vel quare separatim sanguis sine corpore sumitur? Duas in vna proponitis Quæstiones. Videlicet quare & quomodo separatim sanguis sumitur; hæc verò quare sumitur, nulla responsione indigere videtur. Puto enim à me sufficienter absolutum esse, quare sumitur Corpus Domini sine sanguinis admixtione, puto absolutionis perspicuitatem diligenter attendenti sufficere debere. Quia ergo in manifestæ rei vestigatione ineptum est superfluè laborare, omittimus de ea vlterius loqui, factores Dominici Ordinis nequaquam arguentes, Ecclesiasticæ verò Disciplinæ cautelam minus prouidis commodantes. Altera verò Quæstio quæ dicit, Quomodo sumitur sanguis separatim sine corpore, non magna discussione videtur egere. Si enim eam paulò attentiùs aspiciatis, facili explicatione se ipsam præbet vobis. Quia enim omnem Corpoream substantiam constat corpus esse, sanguinem Domini Corpus esse manifestum est remorâ omni ambiguitate. Sed cum Dominus passionis suæ sacramenta commendaret dicens. HOC EST CORPVS MEVM, HIC EST CALIX SANGVINIS MEI, corpus à sanguine distinxit, corpus propriè intelligens quod solidum erat, quod Cruci affigendum erat. Per sanguinem assignans, quod erat liquidum, quod erat effundendum, in vtroque passionis suæ qualitatem præfigurans. Et nos

„ quoties de corpore & sanguine Domini loquimur, in eadem significatione „ nomina ipsa memoramus. Domini ergo Corpus quanquam in sacramentorum „ velamine sumatur ex toto, sicut videmini asseuerare, separatim tamen & san„ guis sine corpore & corpus percipitur sine sanguine; dum & liquor sine soli„ ditate & soliditas consumitur sine liquore. Nec repugnare videtur, si totus san„ guis separatim sumatur sine corpore, quem totum credimus sumi cum corpore, „ cum & totum ab vno, totum à multis corpus Dominicum percipi certissimè „ teneatis. Quomodo autem totum ab isto, totum ab illo sumitur, separatim verò „ sumitur ab isto & ab illo, ita cum totum Corpus accipitur per se & totus Sanguis „ per se separatim & sanguis sine corpore & corpus sumitur sine sanguine? De quæ„ stione verò tanti sacramenti modestius vt opinor, esset colloquendo dicere, quod „ dici opus habet, quàm discutiendo scribere, quod periculosum Iudicium ha„ bet: ne forte quod perspicuum est, vt inutiliter exponatur, aut quod obscurum, „ incautè relinquatur, seu ambiguo verbo dum scriptor non aduertit, auditor „ offendatur. Familiari enim colloquio commodius ostenderetur & quantum dici „ debet, & quantum credi oportet, & quod dici siue credi Catholica fides ab„ horret.

4. Quæstio. In 4. Quæstione sic quæritur. Si integer Christus sumitur, vtrum solum „ Corpus sine anima, an etiam anima cum corpore sumitur? cuius generis percun„ ctationes ab his frequenter proponi solent, qui appetunt sapientes videri, quos „ magis delectat Philosophicis disputationibus elatè inseruire, quàm Ecclesiasti„ cis disciplinis & sacris authoritatibus humiliter ac fideliter obedire. Hi timen„ tibus Deum & fide potius quam ratione probantibus Corpus Christi san„ guinemque esse quod sumitur de altari, decipulas huiusmodi obtendere solent. „ Corpus Christi quod sumitur de altari aut est animatum, aut est inanimatum. Si „ est animatum, cur non ex se mouetur, si vero inanimatum, quomodo est illud „ quod surrexit à mortuis & viuit in secula seculorum? itemque sic aiunt. Corpus „ Domini aut est corruptibile, aut est incorruptibile. Si est incorruptibile, „ quomodo frangitur, minuitur, inueteratur? si autem est corruptibile, qua„ liter verum erit veram resurrectionem illud accepisse, veræ incorrupre„ læ particeps esse? Has, vt dictum est, nodosas disputationes illi obiicere mo„ liuntur, quos amor humanæ laudis, quos fauor fatigat popularis, qui gaudent „ imperitis scrupulosarum parare laqueos quæstionum, quibus sacrarum non suf„ ficit robur & authoritas scripturarum, quibus cordi est potius sequi rationem sa„ pientiæ secularis, quæ stulta facta est à sapientia Dei, quàm fidei veritatem, quæ „ inserutabilia penetrat, & rationis impotentiam pertransiens ascendit vsque ad „ ipsum nutum Dei. At iustus ex fide viuens, humiliter sapiens non sensum suum „ præferendo, sed Domini sui mandata reuerenter amplectendo omnia credit, „ quæ Spiritus S. credenda esse præcepit, non quærens quomodo hoc vel illud „ esse possit, sed ad omnia diuinitus imperata quæ legit vel audit, vt pote mitis „ & humilis corde humillimè adquiescit. Hæc idcirco dixerim, vt quæ fide sola „ intuenda sunt, in quæstionem non abducatis, quia non est vtile animæ Christia„ næ insolitis disputationibus discutere mysteria redemptionis nostræ. *Quoniam „ de sua salute dubitare videtur, qui de mysteriis salutis quæstiones facere dignoscitur: „ scriptum quippe est, qui dubitat, non credit.*

„ Cæterum quo argumento quáue subtilitate disputandi queat quis approbare „ panem & vinum Corpus sanguinemque fieri Christi per verba Christi? tamen „ quia omnipotens veritas locuta est, ita dicens Hoc est enim Corpvs mevm, Et „ Hic est Sangvis mevs, neminem dubitare licet ita verum esse, vt scriptura „ docet, tum quia veritas mentiri non potest, tum quia omnipotens non facere „ hoc non potest. Porro si rationis acumine comprehendi non potest, vtrum „ panis & vinum per consecrationem fiant Corpus & sanguis, nemo disputandi arte „ fretus vestigare debet, quomodo sit sanguis vel qualis sanguis. Cum enim se„ creta cœlestia nequeat quis ratione scrutari, ineptus sit, si quamuis quod de ipsis „ legitur, fide teneat, quod non legitur, videlicet quam pulchra aut quomodo „ sint disposita, ratione inquirere seu discutere præsumat. Qui enim de quacun„ que re an sit ignorat, de ea frustra qualis sit & aut quomodo se habeat, interro„ gat. Ita huiusmodi sacramenta, cum quid sint, nemo ratione apprehēdere queat,

qualia sint, superflua curiositate indagare curat. Id sanè mysterij genus idcirco mysterium fidei vocatur, quia eius secreta sola capit fides, quæ ratio assequi non potest. De quo nimirum ita scriptum est, si quid residuum fuerit, igni comburetur. Eius profectò secreta abscondita sunt in thesauris sapientiæ cœlestis, quæ inde sacrilegum est furari, præsertim sic prohibente Spiritu Dei. *Altiora te ne quæsieris*, & illud, *ne transgrediaris terminos Patrum tuorum*. Vnde id Sacrilegij perpetrare cauendo, quod fidei solius arcano custoditur, disputationis acumine discutere deuito. Nihil enim ipse prô arbitrio meæ intelligentiæ ponere volo, sed id solum, quod ex scripturis authenticis vel probatorum sententia Doctorum collectum est, proferre intendo. Aut certè si dicendum sit, quid aliud, vel quare aliud, debet de Carne nostræ redemptionis quàm quod omnipotens veritas allegauit? quæ vbi inter cœnandum Carnem suam Discipulis edendam protulit dicens *Hoc est Corpus meum*, de qualitatibus tacuit substantiæ, mutationem factam esse insinuauit.

Quid ergo? nonne sicut dixit facere potuit? nonne potuit mutare panem in substantiam Carnis sine assumptione qualitatum ipsius Carnis? quid omnipotens facere non potuit? credimus & certum tenemus substantiam panis verborum virtute esse mutatam in substantiam Dominicæ carnis. Certissimè tamen scimus & sensibus corporis comprobamus qualitates panis immobiliter permanere, cuius substantiam, quia sacrosancta est, credimus non manere. Visu enim candorem, tactu contrectamus panis saporem, cæterasque eisdem cæterisue sensibus qualitates panis ita iudicamus, vt panis cuius substantia deest, quantitatem nullam deesse videamus, carnis substantia adest, qualitatem nullam adesse sentiamus. Cum ergo manentibus qualitatibus non miremur panis abesse substantiam, sed integritate fidei in substantiam carnis credamus eam adesse non mutatis eius qualitatibus permutatam, quid mirum si præsente Carnis substantia qualitates carnis, sicut non videntur adesse, ita dicantur abesse? Quo pacto quod sacratur, quamuis concedatur esse Christi Caro, non tamen rectè quæritur immortalis, mortua siue immortalis existat; sicut non rectè fideles à fidelibus quærimus an hostiã sacratã, cum qualitates panis aspiciamus, panis existat. Sicut enim, vt dictum est translatã panis substantiã qualitates eius videntur non esse translatæ, ita admissa carnis substantia qualitates eius non sentiuntur esse admissæ. Sed ad me redeo, mei excessus præsumptionem castigo, malens cum simplicibus simpliciter credere, quam simplicitati columbæ amarus existere.

5. Loco vestra venerabilis diligentia versiculum de propheta Ioel sumptum digerit, percunctans videlicet quid intelligere voluit propheta cum dicit, *Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus & relinquat post se benedictionem?* huius lucubratiunculam de B. Hieronymi Commentariolo super 12. prophetarum expositionem composito decerpere potuistis, si forte librum apud vos habuistis. Quod quia liber idem nobiscum est, & ego possem nisi breuitatem eius sufficere vobis non posse dubitarem, dicam itaque quod sentio. Iudicet qui vult: capiat qui potest. Propheta suos Authores Domini contemptores hortatur ad pœnitentiam dicens. *Conuertimini ad Dominum Deum vestrum.* Et quasi quis quæreret, qua spe conuertemur? id. Vnde possumus sperare nos veniam consecuturos? subiungit dicens, *quia benignus & misericors est, patiens & multum misericors, præstabilis super malitiam.* Quo posito æquipollẽter interrogatiuam pro enunciatiua oratione subinfert sic dicens. *Quis scit si conuertatur?* hoc est, forsitan conuertetur. Ac si diceret, quia Deus misericors est, si conuertamini à prauis operibus, forsitan & ipse conuertetur ab ea sententia, quam merentur peccata vestra, scriptum est enim, *Mutat Deus sententiam, consilium nunquam.* Quomodo autem conuertatur mutetque sententiam, exponit cum dicit. *Et ignoscat & relinquat post se benedictionem*, id est & peccata remittat & remissis peccatis gratiam tribuat. Quod vero dicit, relinquat post se, id est sequentibus se, iis scilicet, qui volunt facere voluntatem Dei, non quærunt vt Deus faciat voluntatem suam. Quamuis & eundem versiculum sed apertius positum in prophetia Ionæ valeamus inuenire sic. *Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus & reuertatur à furore iræ suæ & non peribimus?*

Extat in eodem Tomo Spicilegij Dachetiani tractatus Guitmundi Monachi

5. Quæstio.

Cœnobij de Cruce Heltonis feu S. Leufredi, in quo refpondet ad quæftiones de fubftantia atque vnitate Trinitaris deque myfterio Euchariftiæ ab Arefafto fibi propofitas. Vltimum tamen Tractatus feu Epiftolæ folium in quo quæftionem de facramento altaris tractauit, excifum fe reperiffe ait Dacherius. Priorem vero de Trinitate fusè profecutus eft, licet nec ibidem cernere fit abfolutam.

1061. Anno 1061. vel vt alij fcribunt, 1062. obiit Nicolaus Papa, ortumque eft fchifma in electione fucceſſoris. A Cardinalibus enim Romanis omnium voce abfens electus eft Anfelmus Lucenfis Epifcopus Patriâ Mediolanenfis. A Cifalpinis verò feu Longobardis Cadolus Parmenfis Epifcopus, qui Honorij nomen accepit. Anfelmi, qui Alexander II. dictus eft, partes fuftinuit Gallia, & cæteræ tandem Gentes. Vir ifte doctrina non vulgari prædirus ftatuit, nequis Ecclefiaftica beneficia ab vllo laico acciperet, Monachos continuit clauftris, & à prædicatione abftinere voluit, vt habetur Can. iuxta. 16. q. 1. Extat eius Epiftola ad Geruafium Remenfem Archiepifcopum, quâ quantum Simoniacam peftem deteftaretur, quæ in Francia tunc temporis vbique vigebat, fatis apertè declarat. *Peſtem Simoniacam, inquit, quæ hactenus veſtris in partibus quaſi timida ſerpere ſolebat, nunc caput accepimus extuliſſe, & gregi Dominico tam timore quam pudore remoto grauiſſimam iacturam inſtantiſſimè inferre. Vnde non mediocri mœrore afficimur: quippe qui nobis creditos & Chriſti ſanguine redemptos quorumdam peruerſitate perire videamus. Quod totum ſanè Archiepiſcopis imputamus. Nemo enim Simoniacus emptionem iniret, ſi ſe conſecrandum fore deſperaret. Sed quia Archiepiſcopi ſine diſcretione conſecrant, multi indiſcreti ad Epiſcopatus adſpirant. Verum cum tempus acceperimus, adiutore Deo & de Conſecratis & de Conſecratoribus Iuſtitias iudicabimus, Et quanquam ammonitione non videaris egere, te tamen ammonemus atque præcipimus, vt Ioſcelinum Sueſſionenſi Eccleſiæ non conſecres Epiſcopum, qui Archidiaconatum Simoniacè obtinuiſſe non contentus, epiſcopari etiam pecuniâ contendit.*

Synodus Andegauenſis contra Berengarium Eodem anno dicitur ab aliquibus Lanfrancus ex Priore feu Præpofito Beccenfi factus Abbas S. Stephani Cadomenfis: fed male. Conftat enim anno tantum 1066. Abbatem factum fuiffe. Eodem anno menfe Aprili Hugo Bifontinenfis Archiepifcopus confecrauit Andegaui Monafterium nouum in honorem S. Saluatoris: cui confecrationi interfuerunt Eufebius Bruno Epifcopus Andegauenfis, wlgrinus Cenomanenfis & Verecus Nannetenfis. Ibi Berengarius quoque adfuit & plurimi viri Docti, inter cæteros verò Arnaldus Magifter fcholarum Cenomanenfium & wlgrini in Epifcopatu fucceffur: atque in Capella Fulconis Comitis Andium hærefis Berengariana toties confutata & eiurata ipfius Hugonis & eruditorum virorum authoritate calcata eft. Nec tamen defiit poftea colloquia petere, congreffus & concertationes, Brunonemque Epifcopum importunâ efflagitatione fatigare: quamobrem ille pertæfus Epiftolâ ad ipfum fcriptâ fignificauit fe nullatenus ei iudices, teftes aut auditores procuraturum, increpauitque quod Ecclefiafticis definitionibus nunquam acquiefceret toties conuictus & damnatus. Epiftola autem talis eft. Ad Beringerium Magiftrum, quam ex veteri Manufcripto edidit olim vir clariffimus Claudius Menardus in Notis ad libros S. Auguftini contra fecundam Iuliani refponfionem pag. 499.

Epiſtola Brunonis ad Bereng. Fratri & fincerz dilectionis cultu amplectendo Confacerdoti Berengario B. E. Salutē. Scripfiftis ad vos perueniffe relatu credibilium teftium Gaufridum Martini „ fumma ope & præconio publico ineptiæ atque infaniæ Lanfranci fuffragari, & „ quibufdam interpofitis obteftati eftis, vt vos & ipfum fub iudice audiri faciam, in „ libro B. Ambrofij de Sacramentis. Super quo quid refponfi, quidve Confilij „ mihi vobis, quæ (fi dignaremini) habeam, patienter æquanimiterque aduer- „ tite. Veritatis afferendæ an famæ quærendæ gratia, nefcio, Deus fcit, hæc orta „ motaque quæftio, poftquam Romani orbis maximam pene partem peragrauit, „ ad vltimum nos cum infami longinquorum & vicinorum redargutione acerri- „ mè pulfauit. Contra quod quamuis humili hebetique meo, fed & doctorum & „ me meliorum confilio tale refponfionis elegi temperamentum, quod à veritatis „ tramite nullo erroris diuerticulo deuiaret, & Vniuerfalis Ecclefiæ fublimioribus „ & dignitate & eruditione perfonis, fuper hac re commotis offenfionis fcandalum „ iure incutere minime deberet, quod & fimpliciores fide attingere ineuitabiliter „ oporteret, & eruditiores quofque faftu aliquo tranfcendere non liceret. Quod

quidem relictis turbulentis diſputationum riuulis de ipſo veritatis fonte ſinceriſſima abundantia profluenti, & ſingulari ſingularitate ſalubri, & nobis ipſis neceſſarium ducimus haurire, & omnibus quibus placeret nobiſcum proponere. Quod eſt, Dominus Ieſus pridie quam pateretur, accipiens panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, eleuatis oculis in cœlum, benedixit, fregit, dedit Diſcipulis dicens, accipite & manducate ex hoc omnes, hoc eſt enim Corpus meum. Simili modo accipiens præclarum Calicem, item gratias agens benedixit, deditque Diſcipulis ſuis dicens, accipite & bibite ex eo omnes, Hic eſt enim Calix Sanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, quod pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis. Huius verbi, per quod omnia facta ſunt, virtute & effectu panem poſt conſecrantis in hæc verba Sacerdotis ſacrationem, verum Corpus Chriſti, & vinum eodem modo, verum Sanguinem eſſe credimus & confitemur. Quod ſi quis hoc qualiter fieri poſſit inquirat, non ei ſecundum naturæ ordinem, ſed ſecundum Dei omnipotentiam reſpondemus: & hoc & omnia quæcumque voluit fecit Deus in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. Neque enim ſecundum naturæ ordinem, verbum Deus, in principio apud Deum de Spiritu ſancto & Virgine concipi, & quomodo poſt reſurrectionem verum Corpus Domini Ieſu ad Diſcipulos clauſis ianuis intromitti & palpari potuit, quælibet verborum affluentia diſſerere poteſt, & ſecundum Dei omnipotentiam in veritate facta eſſe firmiſſimè credi neceſſarium eſt. Si vero aliquis, quid de hac re patres doctoreſque noſtri ſenſerint, quidve ſcriptum reliquerint, à nobis requiſierit, ad eorum libros, ſi ad hoc idoneus eſt, eum mittimus, vt quod ibi inuenerit, diligenter legat, purè intelligat, & quod accommodatius Euangelicæ veritati ſenſerit, cum gratiarum actione & ſtudio fraternæ concordiæ ſibi eligat. Porro nos non Patrum ſcripta contemnentes, ſed nec illa quæ Euangelium legentes (neque enim ipſi viuentes & ſcribentes hoc voluerunt & in ſuis opuſculis ne id fieret voluerunt) eorum ſententiis, ſalua quæ eis debetur reuerentia in tantæ rei diſceptatione abſtinemus, ne ſi Patrum ſenſa aut aliquo euentu deprauata, aut à nobis non bene intellecta, aut non plenè inquiſita inconuenienter protulerimus, ſcandalum illud, quod tantopere fugimus, incurramus; & cum vnus de puſillis Chriſti ſcandalizator mole aſinaria ad collum ſuſpendio & in profundum maris præcipitio iudicetur dignus, nos totius Eccleſiæ ſcandalum iure meritoque exhorreſcimus, nec timere ab hoc nos fruſtra periclitari diſſimulamus, cum ſalubriter & cum quiete pacis Chriſtianæ contenti viuere poſſimus Sacroſanctorum illorum verborum Chriſti, quæ ſuperius poſita ſunt, ſimplici compendio & ſufficienti ſanctæ fidei firmitate, quantum nos ſentimus & multos nobis ſatis ſuperiores viros ſentire cognoſcimus. Hoc conſilio querimonia quæ in præſentia Domini Geraldi tunc legati apud Turonum emerſit, ſedata eſt. Hoc conſilio eodem tumultus qui in audientia Domini Eldebranni in eadem ciuitate efferbuit, ſopitus eſt: hac veridica confeſſione exactioni principis huius noſtri, in capellula cuius in veſtra Epiſtola mentionem feciſtis, ſatisfactum eſt, & rediuiua peſtis, quæ neſcio quorum improbitate exagitata caput extulerat, Domini Biſonticenſis Archiepiſcopi & eruditorum qui adfuerant authoritate calcata eſt. Ac nullam aliam de hac re diſputationem vel controuerſiam, nec accuſatores, nec defenſores, nec teſtes, nec iudices, nec cauſidicos, nec auditores, me quærere, procurare, congregare aliquando ſciatis. Omnibus vero pro hac re, me volente, quod ſi parum eſt quamuis paruipendatur, contradicente conuentum publicum aggregare volentibus conſenſum non tribuam, confluentibus humilitatis meæ perſonam ſubtraham, confligentibus audientiam, perſeuerantibus communionem: eſt enim cauſa tot Prouinciæ noſtræ iudicio terminata, quarto ſedis Apoſtolicæ Synudi ſententia extincta. Valete E.

Quis ſit autem ille Getardus, qui tumultum Turonenſem ſedauit, non facile dictu eſt. Nam errant, qui Geraldum Engoliſmenſem Legatum Pontificium notari putant: ille enim factus eſt tantum an. 1101. Epiſcopus Engoliſmenſis, & obiit an. 1135. quæ tempora cum Alexandri Papæ II. temporibus non concordant. Forte à nonnullis vox Geraldi repoſita eſt loco litteræ G. quæ in manuſ-

criptoerat. Vel intelligendus Giraldus Ostiensis Episcopus successor Petri Damiani ab Alexandro Legatus in Franciam & Burgundiam missus: sed anno tantum 1073. missum volunt aliqui, quo anno obiit Alexander. At in prædicta epistola Brunonis ille G. sedator Turonici tumultus ante Hildebrandum venisse in Gallias videtur, hoc est ante an. 1055. quo habita est Turonensis synodus.

Quod ad Gaufridum Martini attinet, de quo scripserat Berengarius ad Brunonem, videtur esse Gaufridus seu Goffridus Turonensis, S. Martini Cantor Lanfrancianæ partis fautor, qui deinde Brunoni in Episcopali sede successit an. 1081. 8. id. Augusti, vt legitur in Chronico Vindocinensi, de quo infra dicetur.

1063. Anno 1063. vehemens orta est in Normania inter Ducem & Proceres dissensio, imo inter ipsosmet Magnates. Litem quoque exercebat Gaufridus de Bolonia Episcopus Parisiensis cum Monachis San-Dionysianis & Abbate Rainerio, qui se certorum priuilegiorum munimine tutantes ab Episcopali Iurisdictione videri volebant esse immunes. Nec lis ista stetit intra Cancellos fori Parisiensis, ad Papam ipsum delata est, qui post habitam de ea in Conuentu Prælatorum disceptationem, ad Geruasium Remensem tandem rescripsit. *Deuotioni tuæ notum esse volumus, quod Abbas Monasterij S. Dionysij Martyris apud nostram audientiam super Episcopo Parisiensi semel & secundò fuerit questus. Videlicet quod ipse contra ius priuilegiorum à Sanctis & Apostolicis viris salubriter eidem Monasterio multotiens concessum, contraque Francorum Regum & Episcoporum ipsius patriæ Constitutiones, subripere sibique vindicare iamdicti Monasterij potestatem attentauerit, ad quæ nimirum dirimenda ad sedem Apostolicam vtrumque venire inuitauimus. Vt ibi congregatis Ecclesiarum Iudicibus huius causam litigij canonicè determinaremus. His igitur in sancto Concilio repræsentatis, post longam discussionem, post varias vtriusque partis oppositiones claruit iustitiam præfato Monasterio fauere. Nec tot aut tantorum Pontificum authoritati absque horrendo anathemate aliquem posse obuiare. Vnde consilio totius sancti Conuentus, quæ à sanctis prædecessoribus nostris sanctè sunt instituta, firmauimus atque corroborauimus. Rogando itaque fraternitatem tuam ammonemus, quatinus si inuitatus fueris ab Abbate vel fratribus eiusdem Monasterij, chrisma & oleum & cætera quæ eis ex Episcopali officio viderentur necessaria tribuas, ac tuos Suffraganeos tribuere præcipias.*

Similis intercedebat inter Guidonem Ambianensem Episcopum & Fulconem Corbeiensem Abbatem controuersia. Episcopus enim vir doctissimus & metro prosaque peritus priuilegia & immunitates contra sacros Canones Monachis concessas tolerare nolens, eos suæ Iurisdictioni adstringebat, & peruicaces anathemate feriit, nec nisi multis precibus Alexandri Pontificis & Geruasij Remensis absoluit.

1605. Anno 1065. habitum est Concilium Mantuanum præsente Henrico Imp. &
Alexandro Pontifice de tribus præsertim capitibus: quorum vnum fuit de Be-
rengariana hæresi, quem victum rationibus compulerunt quarto ad Palino-
1066. diam, inquit ex Lanfranco Genebrardus. Anno verò 1066. obiit Eduardus An-
glorum Rex sine prole mascula, cuius temporibus, regnauit autem annis 22.
& 9. mensibus, aucta est Oxoniensis Academia ædificijs & Collegiis. Imprimis
aiunt fundatum fuisse ab ipso Rege Collegium Regium vulgo ORIAL dictum.
Deinde Exoniense à Villielmo Stapledone Episcopo Exoniensi. Item Aulam
Ceruinam. Villielmus verò Normaniæ Dux, ad quem legitimè pertinebat suc-
cessio Regni Anglicani, habitis frequentissimis Magnatum suorum Comitiis,
ex eorum consensu pugnacissimum conflat exercitum, & adiutus etiam Franco-
rum opibus transfretat in Angliam adeundæ hæreditatis ergo. Prius verò quàm
tantæ expeditioni se accingat, mittit legatos ad Heroldum Regis Domus Maio-
rem, qui Regis nomen & insignia assumpserat, experiundi causa num posset
rem amicè cum eo componere. At reportant Heroldo esse in animo partum tue-
ri Regnum. Willielmus iura iuribus accumulare cupiens, ad Alexandrum Pa-
pam Nuncios destinat, rogatque negotium, si probauerit, authoritate Aposto-
lica firmare. Ille verò audita vtriusque contendentis causa vexillum in omen
Regni Willielmo transmittit. Igitur apud Lislebonam Conuentu habito men-
se Augusto è portu S. Vallerici soluentes cursu rapido Hastingas appel-
lunt, nec multo post, nempe pridie idus Octobris commisso prælio, victo oc-

cisoque

eisoque Haraldo Vvillelmus Londinum adit, magnisque ab omni Clero & populo acclamationibus recipitur, & ab Aldredo Eboracensi Archiepiscopo Regni diademate recingitur, atque intra breue tempus contra omnem spem tota Anglia incruentè potitur, vltro se illi submittetibus plerisque Proceribus, aliis ne quid turbarum oriretur, fuga dilapsis.

Ex hoc tempore longè plures Angli, facili facto ex Anglia in Franciam traiectu, Academiam Parisiensem frequentarunt: nam ante quidem nonnulli sciendi auidi è puris nostris fontibus scientias & artes hausturi veniebant: at pauci, propter difficultatem itinerum bellorumve tumultus: postquam vero Normanis subditi fuerunt, tanto numero se Lutetiam effuderunt, vt non modò cæteros aduenas sed ipsosmet etiam Francos multitudine superare viderentur. Multum autem cōtulit ad amorē litterarum excitandum Lanfranci, Anselmi, Guitmundi, aliorumque litteratissimorum virorum quibus tunc Normania redundabat, celebritas: multo verò magis ipsius Principis willielmi singularis erga literatos à natura insita inclinatio: quæ tāta legitur fuisse, vt cæteri Magnates exemplo ipsius non modo viros doctos secum haberent, sed in suis quisque ditionibus aut Clericorum Collegia, aut Monachorum Cœnobia erigere & fundare voluerint.

Huius autem inuicti & fortunatissimi Principis virtutes & gesta describere tres præcipui scriptores aggressi sunt, Vvillelmus Gemmericensis Monachus scriptis satis notus, Vvillielmus Normanus Patria Pratellensis Diœcesis Lexouiensis, dictus Pictauinus, quod Pictaui fonte Philosophico imburus ad suos deinde reuersus omnibus suis vicinis & consodalibus doctior enituerit, vt referr idem author; & Guido Præsul Ambianensis qui Metricū carmen edidit, quo Maronem & Papiniom gesta heroum pangentes imitatus, Bellum Anglicanum descripsit, Haraldum viruperans, Guillielmum vero collaudans & magnificans.

Anno 1066. Hugo de Bar, vulgò Rainardus dictus vir eloquentissimus & in Theologia quoque versatus ad Lingonensem Episcoparum promotus est, qui sācto pioque peregrinandi & loca Terræ sanctæ inuisendi desiderio motus, è Capella Imperatoris Constantinopolitani S. Mammeris seu Mamantis Martyris brachium Lingonas attulit, & eius nomine Basilicam Cathedralem, quæ in honorem S. Ioannis Euangelistæ consecrata fuerat, appellari voluit. Huiusque Sancti viram, acta, passionem prosā versibusque Heroicis Latinis ex Græcis Commentariis descripsit. De eo sic legitur in libro de translationibus Reliquiarum S. Mamantis Martyris in Bibliotheca Floriacensi, cuius author viuebat circa an. 1200. *Procedente tempore assumptus est ad regimen vrbis Lingonica Rainaldus Episcopus pia recordationis qui decimus sedit ante venerabilem Guillelmum, qui est electus noster. Vir ille spectabilis quidem genere fuit, sed nobilitatem generis honestas morum & multiplex litterorum scientia illustrabat. Non solum enim liberalibus studiis eruditus fuit, sed vtriusque testamenti paginis sufficienter instructus: ipso enim eius opera testimonium perhibent veritati.* 1066.

Sed ante hunc authorem Hugo Flauiniacensis qui Rainardum nosse potuit, vt pote contemporaneus scriptor, in Cbronico Virdunensi ad an. 1077. de eodem sic scribit. *Lingonensem Ecclesiam Rainardus cognomento Hugo regebat, vir adprimè Rhetoricis imbutus studiis, clarus ingenio, sermone facundus, scientia præditus, affabilis alloquio & prudens consilio.* Huic aliqui tribuunt hymnum qui cantatur in Dominica Ramis-Palmarum, GLORIA LAVS, eumque composuisse in arce ciuitatis Nouiomensis vbi à Philippo captiuus detinebatur, scribit prædictus author libri de Translat. Reliq. S. Mamantis. *Cum ipse*, inquit, *teneret Comitatum Tornodorensem & Comitatum Barri super Sequanam pro suis nepotibus qui adhuc erant paruuli, propter quasdam discordias, sicut dicitur, Rex Francorum* (Philippus) *qui tunc erat, ipsum tenuit in Nouiomensi ciuitate in turri iuxta portam: vbi non fractus aduersitate, sed gaudens, quia intelligebat quod filium quem diligit, flagellat Deus, fecit hymnum & modulatis vocibus cantauit cum pueris in Ramis palmarum, scilicet* GLORIA LAVS. Verum hic hymnus verius tribuitur Theodulpho Aurelianensi in carcere Andegauensi detento à Ludouico Pio, vt suo loco retulimus.

Sed quorsum tam multa de hoc viro? certè licet non legatur studuisse in schola Parisiensi, vix est tamen, vt alteri studio tantum alumnum adscribere possimus. Siquidem filius erat Rainaldi Comitis Barri & Tornodorensis, qui in Curia

Regis inter primos versabatur. Nobilium autem filii raro alibi quàm in schola Parisiensi educabantur: ij vero præsertim qui Clericali militiæ destinabantur, vt Regibus innotescerent aulamque frequentare assuescerent, inde ad Beneficia Ecclesiastica promouendi. De eo rursum dicetur ad an. 1077. quo anno in Chronico Diuionensi legitur obiisse. At alii scribunt adhuc interfuisse an. 1080. Synodo Xantonensi.

1067. Anno 1067. Obit Maurilius Archiepiscopus Rothomagensis, Patria Moguntinus, vt nonnullis placet, professione Haluerticensis Scholasticus: aliis vero Patria Remensis, & in schola Leodiensi educatus: idque testatur eius Epitaphium à Richardo Helluini filio eiusdem Ecclesiæ Canonico compositum. Quod apud Ordericum legitur.

Humani Ciues lachrymam nolite negare
Vestro Pontifici Maurilio Monacho.
Hunc Remis genuit, studiorum Legia nutrix
Potauit trifido fonte Philosophico.
Vobis hanc ædem cœptam perduxit ad vnguem,
Lætitiâ magnâ fecit & encenia.
Cum tibi Laurenti vigilat plebs sobria Christi,
Transit, & in cœlis laurea festa colit.

Malmesburiensis ait eum mortuum reuixisse & suos allocutum iterum obiisse: idque etiam testantur Albericus in Chronico, Vincentius l. 5. c. 40. Huic successit Ioannes Baiocensis Abrincensium Episcopus, vir quoque virtutibus & litterarum peritiâ conspicuus, atque à sede Abrincensi ad Rothomagensem, ita permittente Alexandro Pontifice, transfertur, ad quem à Willielmo Rege missus fuerat Lanfrancus tunc Abbas Cadomensis, qui Rothomagensis Præsulatus dignitatem ad quam electus fuerat, abdicarat. Abrincensi vero sedi præpositus est Michael natione Italus litterarum etiam eruditione clarus.

Porro neque hoc omittendum quod obseruat Preuotius in suis ad librum de officiis Ecclesiast notis, extare in antiquis codicibus eburneis Ecclesiæ Metropolitanæ formulã professionis fidei de veritate Carnis & sanguinis Christi in Eucharistia contra Berengarium latam in Concilio Prouinciali *præsidente huic sanctæ sedi* (Rothomag.) *venerabilis memoria Maurilio* Et hocce tempore Guitmundus Monachus S. Leufridi sub Abbate Odilone tractatum edidit aduersus Berengarium, in quo magnam tam in Artibus liberalibus, quàm in Theologicis peritiam demonstrat. Pauca hæc seligo ex l. 3. circa medium.

In quodam Missali Hispano quod dicunt Sanctum dictasse Isidorum, in hebdo-
" mada ante Pascha in quadam Missa sic inueni. *Totum Pater, de cœlo est, demutatum in*
" *naturam filii tui & Corpus & sanguis est.* Non iam figura sed veritas, non creatura
" mortalis sed natura cœlestis, edentibus vitam æternam Regnumque perpetuum
" collatura potantibus. *Hos Impanatores suos* ipse Dominus Iesus verbo oris sui in-
" terficit, cum accipiens panem gratiasque agens ac benedicens ait. *Hoc est Corpus*
" *meum.* Non ait, *in hoc latet Corpus meum*, nec dixit, *in hoc vino est Sanguis*
" *meus*; sed dixit, *Hic est Sanguis meus.* Vnde & Ecclesia Dei consequenter à se eos-
" dem separat, cum in ipso Canone Missæ ex Apostolica traditione ita orat, *Quam*
" *oblationem tu Deus, in omnibus quæsumus benedictam, ascriptam, ratam, ratio-*
" *nabilem acceptabilemque facere digneris*, vt nobis Corpus & sanguis fiat *dilectissi-*
" *mi filii tui Domini nostri I. C.* & Non hic oratur, vt in ea *Corpus & Sanguis la-*
" *teat*, aut in eam Corpus & sanguis adueniat, sed vt ipsa oblatio & Corpus & San-
" guis fiat. In hac oratione Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus,
" Gregorius & cæteri omnes Ecclesiastici authores istos vno ore percutiunt & qui-
" cumque Missas celebrantes ipsi orationi tota deuotione consentiunt. Nam con-
" tra diuinas authoritates humana ratione incedere id quidem insanum; sine ratio-
" ne autem, id longè insanius. At vero & sine ratione & contra rationem aduersus
" Deũ semper latrare, id prorsus supra quã dici possit, insanissimũ. Isti enim nequio-
" res nequissimis *fratres suos vmbraticos* præ se iustificauerunt. Illi quippe iudicium
" sensuũ transcendere non valẽtes, tanquã ex infirmitate errasse videri possunt. Hi
" vero neq; ex sensibus neq; ex vlla ratione, neq; scriptura aliqua causam erroris sui
" mutuantes, solâ penitus superbiâ vesanire videntur, dum reclamante natura quã

tantopere defensitare solent (quomodo enim in solido corpore panis, alterum Corpus latere possit, videri non potest) reclamante inquam natura, reclamantibus scripturis sacris, nullo SS. Patrum testimonio, nullo Diuino oraculo, nullo miraculo fulti munitam vndique Catholicam pietatem, bestialiter obstinari ob hoc tantum oppugnare videntur, ne ab ea victi esse videantur. O infelices quos pietas non vincit! O infelicissimos qui dum subiici pietati renuunt, impietatis serui esse non erubescunt!

Occasione vero harumce disputationum & altercationum Berengarianarum ortæ sunt in Academia Parisiensi duæ sectæ Philosophorũ, atque etiam Theologorum. Nam cum in tanto Monachorum cum Berengario dissidio non possent de quæstionibus illis controuersis omnino silere Professores, varij varias explicandæ & conciliandæ vtriusque opinionis artes viasque quærere cœperunt, & nonnulli quoque qui amatores nouitatis initio Berengario adhæserant, vt eum sæpe damnatum viderunt semperque contumacem remanere, ne doctrinam omnino eiurarent quam initio arripuerant, varia effugia & subtiles disputandi methodos excogitarunt, vt ad speciem saltem vera dicere putarentur. Hinc ergo in duas quodammodo partes secti sunt Philosophi, quorum alij nominibus, alij rebus vim imponebant. Vnde *Nominales & Reales* appellati. *Origo Nominalium & Realiũ.*

Nominalium Princeps & Antesignanus fuit Ioannes quidam cognomento Sophista. de quo sic Author historiæ à Roberto Rege ad mortem Philippi I. *In Dialectica hi potentes extiterunt Sophistæ: Ioannes qui eandem Artem Sophisticam vocalem esse disseruit, Robertus Parisiacensis, Rocelinus Compendiensis, Arnulphus Laudunensis. Hi Ioannis fuerunt Sectatores, qui etiam quamplures habuerunt Auditores.* Quis fuerit ille Ioannes, aut vnde, non habeo vetustiorem Authorem nec recentiorem qui indicet. Eum tamen esse suspicor Ioannem illum, qui fuit Henrici I. Archiatrus & Medicorum omnium sui temporis peritissimus, vt legitur in fragmento historiæ Henrici. Is erat Patria Carnotensis, & ex euentu cognominatus est Surdus, vt ait Ordericus Vitalis. Et quia vir iste magnum sibi nomen adinuenerit in Dialectica subtilitatibus comparauit, effecit, vt quicumque cæteris doctiores esse putarentur, *Sophistæ* appellarentur: quales multi leguntur apud Ordericum. Hinc Lanfrancus & Anselmus *profundi Sophistæ* dicti. Item Robertus Parisiensis, Galo Episcopus Leonensis, Pontius Abbas Cluniacensis eodem nomine appellati. Fulbertus Maurilij Rothomagensis Consiliarius & *Sophista* dicitur ad an. 1056. quo anno Maurilius & Fulbertus & Hugo Lexouiensis Episcopus & Ausfridus Pratellensis Abbas atque Lanfrancus Beccensium Præpositus & alij plures profundæ sagacitatis viri Vticense cœnobium lustrarunt. Item idem Ordericus ad an. 987. multos Gerberti Discipulos commemorat, quos ait fuisse *Fulgentes in Choro Sophistarum.*

Robertus quidem Parisiensis Vrbano Pontifici acceptissimus fuit & postea Paschali, cui adhæsisse videtur contra Henricum Imperatorem, vt suo loco dicemus. Omnium verò Ioannis Discipulorum optimè scientiam illam vocum concepit & docuit Rocelinus natione Brito seu Armoricus, Compendiensis verò Canonicus: in qua tantopere excelluit, vt pro Authore & Institutore *Nominalium* vulgò habeatur. Cum enim sententiam illam Magistri sui, qui in vocibus seu nominibus omnia reponebat, summa animi contentione defenderet, reluctantibus plerisque, aliis verò vt rei nouæ studiosis eidem fauentibus, occasionem dedit schismati in Philosophia & Theologia: quod diu & per multa secula in Academia Parisiensi viguit.

Porro materia communis totius disputationis erat Vniuersale Logicum, in quo scilicet consisteret. Nam cum eorum quæ existunt in rerum natura nihil sit nisi singulare: non detur autem scientia singularium, quia incerta sunt & mutabilia, scientia autem est cognitio certæ rei necessariæ, non contingentis, non mutabilis ac proinde habere debet obiectum Vniuersale, quæstio mota est, quodnam esset illud obiectum Vniuersale. Vetus opinio naturam ipsam realem esse tenebat Vniuersalem: Noua contendebat nullam dari naturam Vniuersalem, sed quidquid est, esse singulare, solasque voces seu nomina Vniuersalia dici posse. Hincque alij Nominales dicti, alij Reales.

Huiusce Duplicis sectæ meminit Ioannes Saresberiensis lib. 2. Metalog. c. r. vir eximiæ eruditionis & doctrinæ, qui diu in Academia Parisiensi versatus sequente seculo floruit, magnumque nomen in litteris adeptus est. *Alius ergo*, inquit, *consistit in vocibus, licet hac opinio cum Rocelino suo fere omnino iam euanuerit. Alius sermones intuetur & ad illos detorquet quid quid alicubi de Vniuersalibus meminit scriptum.* Scilicet inde moueri cœpit Quæstio illa celebris de Vniuersalibus, an dentur à parte rei, an per intellectum vt vocant: an in conceptu consistant & voce, an in re.

Rocelini autem Discipulum fuisse Petrum Abaelardum vult Otho Frinsinghensis l. 1. de gestis Frederici 1. c. 47. vbi de Abaelardo eiusque hæresi verba faciens, *habuit*, inquit, *primo Præceptorem Rocelinum quendam, qui primus nostris temporibus in Logica sententiam vocum instituit.* Adstipulatur Othoni Auentinus lib. 6. Annal. Boiorum, vbi totam hanc materiam de Nominalibus, & Realibus fusè describit.

Hisce quoque temporibus, *inquit*, fuisse reperio Rucelinum Britannum Magistrum Petri Abaelardi noui Lycæi conditorem, qui primus scientiam vocum siue dictionum instituit, nouam Philosophandi viam inuenit. Eo namque authore duo Aristotelicorum Peripateticorum genera esse cœperunt; vnum illud vetus, locuples in rebus procreandis, quod scientiam rerum sibi vindicat, quamobrē *Reales* vocantur: alterum nouum, quod eam distrahit, *Nominales* ideo nuncupati, quod auari rerum, prodigi nominum atque notionum, verborum videntur esse assertores. In hisce duobus generibus dissidium & bellum ciuile est. Illius Thomas Aquinas Italus & Ioannes Duns Scotus, huius Vvillielmus Ochamensis Anglus (cuius sepulchrum marmoreum apud nos in Boiaria Monachij in templo Franciscanorum monstratur) Marsilius Heidelbergensis Academiæ, Ioannes Buridanus Viennensis Gymnasij institutor, Gregorius Ariminensis Viennæ humatus Antesignani sunt. *Intellige, sui quoque temporibus*, nam Ioannes & Rocelinus primi Nominalium parentes duobus tribusue seculis istos omnes præcesserunt. Pergit Auentinus, declaratque quo pacto istæ duæ sectæ rursus in varias opiniones abierint.

Ab his subinde aliæ opiniones, alia placita sunt: ita fit vt nulli duo conueniant. Acutissimus censetur, qui maximè ab aliis discreparit: eruditionem discordia metiuntur: se inuicem iugulant: seipsos iniuriis conficiunt atque consumunt, nunquam concordes, nisi cum conspirarint. Sunt qui armari aduersus omnes omnium reprehensiones inter se colligant, eamque pestem Grammaticæ Theologiæque inuexere, nimirum scholasticæ atque vmbraticæ. Nihil potest sine suo interitu sibi esse contrarium: illa interiit: hęc nunc in se victas conuertit manus. Singulæ sectæ iudicio multarum sectarum stultitiæ conuincuntur. Veterani scientiam vtpote æmulā naturæ de rebus siue in rebus existere (nēpe notatio naturæ & sensus animaduersio peperit artem) ea quæ confusa sunt, notione, mente, cogitatione duntaxat distinguuntur. Diuersa quoq; esse contendunt sicuti est numerus, & res quæ numeratæ sunt, magnitudo, & res magna, cœcus & cœcitas atque huiusmodi alia. Tironum Caterua hæc quæ solū intelligentia & cogitatione separantur, idē esse censent. Nec enim aliud numerū, quàm res numeratas, cœcitatē quàm cœcum esse ipsis placet. Hi scientiā quoque potissimum de dictionibus, & nusquā nisi in animi notionibus esse docent. Eam enim comparari, vbi verborum explicatio, definitiones communes animi sententiæ, postulata, ratiocinationes adhibentur præceptis, & ad omnia de quibus disceptatur, vbi proloquiis, pronunciatis, argumentis, quasi rerum notis, ducibus ad probandum & concludendum vtimur. Hæc vniuersa haud dubiè orationes ratione conclusæ sunt, quæ ex verbis & nominibus componuntur.

Pergit de Ideis narrare quid varij existiment *De Ideis quoque, quas Cicero formas atque species;* vulgus philosophorum Vniuersalia, naturas communes communicabilesue nuncupant: sicuti & antiquissimi Philosophi digladiantur. Socrates Sophronisci, Plato Aristonis filius Athenienses ideas seiunctas à materia & corpore, æternas in sensis visisque Dei id. mentis esse existimant.... Aristoteles filius Nicomachi Stagirites primus huiscemodi species labefactauit. Theophrastus Lesbius eius Discipulus atque in schola successor vehe-

mentius eam fregit. Stoïci qui à Zenone originem duxêre, nullam talem Idæam in natura rerum, ſed notiones in animo eſſe dixerunt, hoc eſt confirmationem inſignitam & impreſſam intelligentiæ. Antiqui Ariſtotelis opinionem, Recentiores Stoicorum ſectantur. Iſthæc noua Ariſtotelicorum ſecta à veteribus pene exploſa & exſibilata à Willielmo Occamenſi rurſus excitata, aucta, atque de integro inſtaurata eſt. Hanc ob cauſam à ſuis *Venerabilis* ille *Inceptor* vocari ſolet. Vicitque manus Vvilielmi, adeo vt celeberrima Galliarum Lutetia, Germaniæ magnæ Erfordia, Noricorum Vienna in illius verba iurarint. Extat in Rucelinum ſuperiorem Epigramma Decaſtichon, quod non nitoris cultuſue, ſed teſtimonij gratia ſubſcribo.

Quas Ruceline doces, non vult Dialectica voces.
Iamque dolens de ſe non vult in vocibus eſſe.
Res amat, in Rebus cunctis vult eſſe diebus.
Voce retractetur. Res ſit, quod voce docetur.
Plorat Ariſtoteles nugas dicendo ſeniles.
Res ſibi ſubſtractas per voces intitulatas,
Porphyriuſque gemit, quia Res ſibi lector ademit.
Qui Res abrodit, Ruceline, Boëtius odit.
Non argumentis nulloque ſophiſmate ſentis
Res exiſtentes in vocibus eſſe manentes?

Neque vero ſucceſſu tantum temporis variæ opiniones ex duabus illis ſectis natæ ſunt, ſed in ipſis etiam initiis vtraque diuiſa eſt in varias ſchulas diſſidenteſque familias. Nam vt ait Ioannes Sareſberienſis l. 2. Metal. c. 18. *de Magiſtris aut nullus aut rarus, fuit, qui Doctoris ſui vellent inhærere veſtigiis*; & vt ſibi quiſque faceret nomen, proprium cudit errorem. Vnde factum eſt vt dum ſe Doctorem corrigere promittebat, ſeipſum corrigendum aut reprehendendum tam Diſcipulis quàm poſteris præberet. Igitur tum tota ratio veteris Diſciplinæ immutata eſt: & tamen omnes pro ſe ſtare dicebant Ariſtotelem: quanquam Nominales Platoni magis, quàm Ariſtoteli adhærere videbantur.

Inter Reales Gualterus de Mauritania, qui ſequente ſeculo floruit & e Scholis aſſumptus eſt ad Epiſcopatum Laudunenſem, nouam quandam viam iniuit: cui & alij complures inſtiterunt: quamquam tempore Sareſberienſis circa an. 1160. nullus eam aut pauci tenebant. Bernardus Carnotenſis Ideas poſuit, Platonem æmulatus, & tam ipſe quam eius Sectatores conati ſunt Platoni Ariſtotelem cõciliare: *Sed eos tardè veniſſe arbitror*, inquit Sareſberienſis, *& laboraſſe in vanum vt reconciliarent mortuos, qui quandiu in vita licuit, diſſenſerunt.* Fuit & nouæ opinionis author Gilbertus Porretanus: ſuæ quoque princeps Gauzlenus ſeu Ioſſenus, Epiſcopus deinde Sueſſionenſis, celeberrimus hoc & ſequentis ſeculi initio ſcholæ Pariſienſis Magiſter.

Idem altercandi ſtudium Theologiæ quoq; ſacraria inuaſit. Tum enim Philoſophi eadem arte & methodo Theologiam tractare aggreſſi ſunt, Theologiamque altercatricem, ſeu vt vocant Scholaſticam longè corroborarunt, cui infirmas & debiles duntaxat vires Berengarius dederat, non contentus ſolidis Magiſtri ſui Fulberti argumentis. Hanc ergo methodum amplexi ſunt Robertus Pariſienſis, Robertus Arbricellenſis, Anſelmus Laudunenſis, Guillelmus Campellenſis eius diſcipulus, Petrus Abaelardus, & Gilbertus Porretanus Guillelmi auditores: Robertus Foliotbus Abaelardi apud Melidunum auditor, Mauricius de Soliaco, Guill. de Melitona, Robertus Pullus, Simon Piſciacenſis, Guillelmus S. Theodorici, Ioannes Belethus & alij innumeri qui hoc & ſequente ſeculo floruerunt: omnium verò optimè & feliciſſimè Petrus Lombardus Abaelardi vt aiunt diſcipulus, hocce Theologiæ genus ſtabiliuit & confirmauit, vt alio loco fuſius oſtendemus.

Porro vt in Philoſophia multi hiſce temporibus inſignes viri florebant, ita & in Theologia complures claruerunt; quorum Anteſignani commemorantur in fragmento hiſtoriæ citatæ à Roberto ad mortem Philippi, vbi ſic legitur. *Hoc tempore tam in Diuina quàm in humana Philoſophia floruerunt Lanfrancus Cantuariorum Epiſcopus* (an. 1070.) *Guido Longobardus, Manigaudus Teutonicus, Bruno Remenſis, qui poſtea vitam duxit Eremiticam.* circa an. 1081. Verum iſti antiquum

Theologiæ genus, paulo seuerius retinuisse videntur, & ex eorum scriptis intelligitur. Quanti autem clamores in scholis audiri cœperint, quantæ altercationes hinc ortæ, quantaque subtilitatum inuentio emerserit, commodius dicetur ad calcem huius seculi.

1068. Anno 1068. Alexander II. ad nouum Angliæ Conquæstorem Willielmum legatos misit congratulatum de tam felici rerum successu, simulque petiit Denarium S. Petri pro laudabili consuetudine solui solitum, quem Ina seu Offa quondam Anglorum Rex Scholæ Anglorum seu Saxonum Romæ in studio commorantium addixerat. *Nouit*, inquit, *prudentia tua Anglorum Regnum ex quo nomen Christi ibi clarificatum est, sub Apostolorum Principis manu & tutela extitisse. Nam vt bene nosti donec Angli fideles erant, piæ deuotionis respectu ad cognitionem Religionis annuam pensionem Apostolicæ sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Ecclesiæ S. Mariæ quæ vocatur* Schola Anglorum *in vsum Fratrum deferebatur.* Extat hoc fragmentum in Bibliotheca Vaticana, continetur que in libro Censuum Ecclesiæ Romanæ. Et ex eo intelligitur tum fuisse mutatum vsum Denarij S. Petri, quem diximus initio fuisse Scholarium Anglo-Saxonum sustentationi destinatum.

Rex autem Vvilielmus 4. Regni sui anno censum habuit legesque Anglicanas edi sibi postulauit, vt quas iudicaret esse retinendas, retineret, quas abrogandas, induceret & aboleret. Inter cætera autem sic statuit de Denario illo S. Petri, vt legitur apud Henricum de Knygthon Canonicum Leycestrensem l. 2. de euentib. Angliæ c. 4. *Item omnes qui habent 30. denarios viuæ pecuniæ in domo sua de suo proprio, Anglorum lege dabunt denarium S. Petri, & lege Danorum dimidiam marcatam. Iste vero denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum Petri & Pauli, & colligi ante festinitatem qua dicitur ad Vincula, ita vt vltra illum diem non teneatur. Si quisquam detinuerit, ad iustitiam Regis clamor deferatur, quoniam Denarius hic* Eleemosyna Regis est, *iustitia eius faciat Denarium reddere & forisfactum Episcopi & Regis. Quod si quis plures domos habuerit, de illa vero vbi residens fuit in festo Apostolorum Petri & Pauli denarium reddat.*

Inter leges Saxonicas Regis Eadgari hæc 5. loco legitur. *Et omnis* HEORN-PENNY *reddat (ita vocabant Denarium illum) ad festum S. Petri; & qui non persolueri ad terminum illum, deferat eum Romæ & etiam 30. d. & afferat inde significationem, quod tantum ibi reddidit; & cum redierit Domi, emendet 120. S. Et si iterum reddere nolit, deferat eum Romæ & emendationem eandem, & cum redierit, emendet 200. S. Regi. Ad tertiam vicem si adhuc non reddiderit, perdat totum quod habebit.*

Similiter inter leges Saxonicas Kanuti, qui tempore Fulberti Carnotensis e Dania in Angliam venit, Sax. 9. *Et* ROM FETH *id. Romæ Census, quem B. Petro singulis annis reddendum ad laudem & gloriam Dei Regis nostra larga benignitas semper instituit, in festo S. Petri reddatur; qui supra tenuerit, reddat Episcopo denarium illum & 30. denarios addat, & Regi det 30. S.* vocabatur ergo hic Denarius Anglicè Rome-Scot vel Romscot. Saxonicè Heord-peny & Harth-peny & Rom-Feth; item Peter-pence. id. nummus domesticatim Romæ pendendus.

Eodem anno natus est in Anglia Vvillielmo Conquæstori tertius filius nomine Henricus: sed secundum nomine Robertum, cui Northumbriæ Comitatum attribuerat, amisit ab incolis illius regionis cum 900. hominibus de ipsius familia interemptum.

1069. Accessit & alia clades an. 1069. à Danis & Eadgaro Ethelingo Edvvardi nuper Regis spurio, qui cum 300. nauibus in Angliam appulsi multa mala intulerunt, multos magnates aut trucidarunt aut spoliarunt, sed hieme tandem transactâ Villielmus commisso cum iis prælio victoriam adeptus est, aduersariis penitus profligatis. Accesserunt & multæ proditiones, quarum magna ex parte authores erant Prælati indignantes ferre iugum Normanicæ dominationis. In iis repertus fuit Agelricus Episcopus Dunelmensis & frater eius Egelvvinus, etiam Episcopus eiusdem sedis, quorũ ille captus apud Vvestmonasterium carceribus mancipatus est: iste verò in exilium amandatus. Stigandus Cantuariensis archipræsul & Alexander Lincolniensis, qui sibi metuentes ad Scotos diffugerunt. Vnus omnium constantissimus Egelvvinus Dunelmensis Episcopus exul & proscriptus zelum Dei habens excommunicauit vniuersos Ecclesiæ inuasores & rerum Ecclesiasticarum raptores, vt habet Matthæus Parisiensis.

Anno ergo 1070. videns Vvillelmus complures è Prælatis diuersarum partium 1070.
Antesignanos se præstare, eos partim suis Episcopatibus & Beneficiis spoliat, aut milites iis imperat, quos vnusquisque belli tempore alere & stipendiis sustentare tenerentur; alios in exilium amandat, & inter eos Stigandum Cantuariensem Schismaticum & Simoniacum, qui nempe numeratâ pecuniâ Episcopatum Helmhamensem, deinde Wintoniensem, postremo Cantuariensem emerat, iamque Apostolicâ ob id authoritate damnatus fuerat. Eum igitur Episcopatu spoliat & Lanfrancum ex Monacho & Priore Beccensi factum an. 1066. Abbatem Cadomensem, de consensu Alexandri Pontificis ad sedem Cantuariensem promouet, de qua promotione sic ipse Lanfrancus ad Alexandrum.

Summo S. Ecclesiæ Pastori Alexandro Papæ Lanfrancus indignus Antistes Canonicam obedientiam. Nescio cui aptius calamitates meas explicem quàm tibi, Pater, qui ipsarum mihi calamitatum causa existis. Nam cum de Beccensi congregatione in qua habitum Religionis assumpsi, à principe Normanorum Vvillielmo abstractus Cadomensi præessem cœnobio, imparque existerem paucorum regimini Monachorum, incertum habeo quo iudicio Omnipotentis Dei factus sum te cogente speculator multorum numeroque carentium populorum. Quod cum præfatus Princeps iam Rex Anglorum factus multis variisque modis laboraret efficere, cassis tamen laboribus suis à me nullomodo potuit impetrare, quo ad vsque Legati tui Hermenfredus videlicet Sedunensis Episcopus atque Humbertus S. Rom. Ecclesiæ Cardinalis in Normaniam venerunt, qui Episcopos, Abbates & eiusdemque Patriæ Nobiles conuenire fecerunt, atque in eorum præsentia, vt Cantuariensem Ecclesiam regendam susciperem, ex Apostolicæ sedis authoritate præceperunt. Aduersus hoc imbecillitas mearum virium morumque indignitas prolata in medium nihil profuit, excusatio incognitæ linguæ gentiumque barbararum nullum apud eos locum inuenire præualuit. Quid plura? assensum præbui, veni, suscepi: in quo tot molestias, tot tædia, tantumque ab omni fere bono defectum mentis quotidie sustineo, tot aliorum in diuersis prouinciis perturbationes, tribulationes, damna, obdurationes, cupiditates, spurcitias, tantumque S. Ecclesiæ casum incessanter audio, video, sentio; vt tædeat me vitæ meæ, doleamque plurimum me vsque ad hæc tempora peruenisse. Mala siquidem sunt quæ in præsenti cernuntur, multò vero deteriora ex istorum consideratione in futuro coniiciuntur. Et ne diu Celsitudinem vestram multis magnisque negotiis occupatam prolixo orationis ambitu protraham, rogo quatenus propter Deum & animam vestram sicut vestrâ, cui contradici fas non fuit, me authoritate alligastis, sic quoque alligatum abrupto per eandem authoritatem filium necessitatis vinculo absoluatis. Vitam Cœnobialem quam præ omnibus rebus diligo, repetendi licentiam concedatis. Nec in huius rei spetni petitione debeo, quam tam piè, tam necessariè, tam iustis de causis concedi mihi à vobis deposco. Meminisse siquidem debetis nec tradi obliuioni oportere, quã benignè vestros Consanguineos aliosque à Roma scripta deferentes in præfatis adhuc Cœnobiis constitutus sæpe recepi, quàm studiosè eos pro captu meo ingeniisque ipsorum tam in sacris quàm in secularibus litteris erudiui, vt taceam multa alia in quibus vobis vestrisque Antecessoribus pro rerũ ac temporum qualitate nonnunquam seruiui. Nec hoc iactando aut improperando teste conscientia dico, nec fauorem gratiæ vestræ, quasi prolatis obedientiæ meæ obsequiis solito maiorem captare nequeo. Hoc tantum studeo, harumque litterarum is solum meus finis est, vt congruam rationem iustamque causam possim obtrudere, quâ id quod peto, à vestra munificentia Christo adspirante valeam obtinere.

Hinc intelligitur quantas initio passus fuerit difficultates & molestias Lanfrancus. Nam cum & in Normania & deinde in Anglia ipsius consilio Vvillielmus in omnibus vteretur, eum Angli Regem pro Tyranno haberent, non poterant non odisse summum eiusdem Ministrum, qui vt legitur in vitis 23. S. Albani Abbatum *quasi secundus Rex habebatur*. Itaque vt se parte leuaret oneris, consuluit Willelmo, vt Guitmundum è Cœnobio S. Leufredi accerseret, eique Ecclesiastici regiminis curam demandaret: sed eodem anno accersitus, honorem istum onusque à se ablegauit: qua de re sic Ordericus ad an 1070. *Regio iussu accersitus*

Pontum transfretauit & oblatum sibi à Rege & proceribus Regni eius Ecclesiastici regiminis omnino repudiauit. Erat enim aeuo maturus & religiosus, ac scientia litterarum eruditissimus. Cuius ingenii praeclarum specimen euidenter patet in lib. de Corpore & sanguine Domini contra Berengarium, & in aliis opusculis ipsius. Eodem anno Vvaltero Herefordiensi Episcopo defuncto substituitur Robertus genere Lotharingus, omnium artium liberalium peritus, ac præcipuè lunarem compotum & cursum Astrorum rimatus. Ille Mariani Scoti libros in compendium contraxit, quem ita splendidè deflorauit, inquit Ionnes Bromptun, vt iam magis arrideat defloratio, quàm ingentis voluminis diffusio.

1071. Anno 1071. Orta de primatu Angliæ contentione, Lanfrancus Cantuariensis & Thomas Eboracensis qui anno quoque superiore 1070. Aldredo postremo Archipræsuli Angligenæ successerat, ambo contendentes Romam profecti sunt ad Alexandrum, qui auditis vtriusque rationibus, respondit non posse litem commodè definiri nisi in Anglia, vbi Episcoporum & Abbatum testimonia facilius esset excipere & secundum ea iudicare. Id vero honoris Lanfranco Romæ accidit, vt Pontifex illi venienti assurrexerit eumque osculo exceperit. Rem sic narrat Malmesburiensis. *Honoris maximum indicium fuit, cum Romam venienti sequestrato illo Romani supercilii fastu dignanter assurgeret* Alexander, *professus hanc venerationem non se illius Archiepiscopatui, sed* Magisterio litterarum *deferre? quapropter se fecisse quod esset honoris, illum debere facere quod esset iustitia, vt pro more omnium Archiepiscoporum S. Petri vicarii pedibus aduolueretur. Reddidit debitum tanti amoris expertus insignia, vt quaecunque petenda putasset, haud dubio impetraret.*

Erat quoque Thomas ille plurimum eruditus, Normanigena & Patria Baiocensis, qui dicendi amore Galliam, Germaniam & Hispaniam lustrarat, demumque reuersus in patriam Baiocensis Thesaurarius, postea Willelmi Regis Conquæstoris Capellanus factus, indeque ad Archiepiscopatum Eboracensem assumptus anno 1070. in quo 30. annis vixit, vt scribit Thomas Stobæus ex Hugone Scriptore contemporaneo. 25.[us] inquit, *Eboracensem Ecclesiam suscepit regendam primus de Normanigenis Thomas senior, qui Baiocis oriundus, in Galliis eruditus ardore discendi in Germaniam profectus, omnem Saxonum & Theutonum Scholam est perscrutatus: inde per Franciam reuersus Normaniam perrexit ad Hispanias ibique multa alia quae alibi non potuit, addiscens, pectus suum Hispanicarum fecit armarium scientiarum. Tandem ad Natale solum reuersus magnifici viri Odonis Baiocensis Episcopi familiaritatem nactus tum propter multimodam scientiam Baiocensis Ecclesiae ab eodem Episcopo assecutus est Thesaurariam, nec multo post eum eodem Episcopo veniens in Angliam Regis Vvillelmi senioris consecutus est Cappellaniam. Recepit Thomas senior Episcopatum an. 1070. & vixit in Episcopatu an. 30.*

Idem ex eodem authore refert ad ea vsque tempora nullam vnquam inter Anglizenas Archipræsules intercessisse de primatu Ecclesiæ Anglicanæ litem, sed potestate, dignitate & officio imo & Suffraganeorum numero pares à Sancto Gregorio constitutos semper in pace vixisse, hos verò primos pace turbata discordias excitasse & labores multiplicasse: vt scribit Hugo Eboracensis Ecclesiæ Cantor, qui sub 4 aut 5. Pontificibus, Thoma seniore, Gerardo, Thoma Iuniore & Turstino vixit, eorumque Consiliarius & comes indiuiduus ad mortem vsque fuit. Primum ergo Lanfrancum exegisse professionem ab Eboracensi, fuisque successoribus exigendi exemplum dedisse sub hoc prætextu quod nisi Eboracensis Cantuariensi subiiceretur, vnusque fieret Angliæ Primas, fieri posset vt de exteris Gentibus quæ Regnum infestare solebant, aliquis ab Eboracensi Rex inaugurararetur, sicque regnum turbatum scinderetur: & id credulo Regi Vvillemo inculcasse.

Impetrauit autem ab eodem Alexandro Pontifice Lanfrancus, vt Monachi in Cathedralibus Ecclesiis, in quibus erant, remanerent: in quorum locum ab Episcopis Clerici seculares substituebantur passim. Diu certè in Cantuariensi Metropoli id vsurpatum & obseruatum, vt Monachi Canonici essent, è quorum suffragio pendebat Archiepiscopi electio, nec alii præter eos in Ecclesia Metropolitana ministrabant. Impetrauit quoque Paulo Commonacho suo & Consanguineo, quem è Normania secum ad solatium & leuamen laborum adduxerat, S. Albani Abbatiam post mortem Frctherici Anglicanæ factionis aduersus

uersus Guillelmum Antesignani. Erat quoque Paulus iste litteratissimus & in obseruantia regularis ordinis rigidus & prudens; sub cuius tegimine facta est Ecclesia S. Albani quasi *Schola Religionis*, vt legitur in Vitis 23. Abbatum. Vterque verò, hoc est tam Paulus quàm Lanfrancus Alexandro Pontifici erat acceptissimus, sed maximè Lanfrancus, qui non tantum Consanguineorum eius in Normania, sed & ipsius etiam Alexandri magister fuerat in Francia, vt verisimile est. Videtur id satis clarè innuere author, quisquis ille sit, prædictarum Vitarum in vita Fritherci 13. Albatis S Abbani. *Illinc Archiepiscopus transalpinans & ducens secum Commonachum suum ac propinquum Consanguineum suum Paulum, vt sibi pallium adquireret à Papa Alexandro: qui quandoque ipsius Lanfranci Discipulus extiterat & in Scholis auditor diligens magnificè ab omnibus honorabatur. Vnde intranti Papale Palatium D. Papa reuerenter assurrexit suscipiens eum in osculo & salutatione primitiua dicens* Assvrgo tibi tan-vam Magistro *& deosculor tanquam Pædagogum & non tanquam Archipræsulem. Quo audito Archiepiscopus incuruans se humiliter, pedes Papales deosculatur dicens. Et Ego te Patrem humiliatum sicut Ananias Paulum, Sixtus Laurentium meritò veneror & honoro.*

Anno 1072. reuersoin Angliam Lanfranco ex præcepto Papæ & Rege willelmo annuente causa illa primatiæ Anglicanæ agitata est apud windleshorum præsente Humberto Apostolicæ sedis legato, quæ tandem Cantuariensi Ecclesiæ adiudicata est. Eodem anno habita est Rothomagi synodus Episcoporum, in qua multa capita sancita sunt, quæ ad Ecclesiæ regimen pertinebant: nihil vero propositum fuisse videtur de Hæresi Berengariana. Extant apud Ordericum huiusce syoodi Capitula, quam Chronicon Rothomagense notat ad an. 1074. eique ait præsedisse willielmum Angliæ Regē & Ioannem Archiepiscopum cum suis suffraganeis, Odone Baiocensi, Hugone Lexouiensi, Michaele Abrincensi, Gilberto Eboracensi, Roberto Sagiensi. In ea autem Ioannes pene lapidibus obrutus interiit, quod Concubinas presbyteris abstulisset. 1072.

Eodem anno obiit apud Rauennam insignis ille tum multiplici litterarum cognitione, tum moribus clarus, & tot legationibus in Franciam ad Henricum & Philippū perfunctus, tot denique Pontificibus & Regibus & viris Doctis charus Petrus Damiani Cardinalis Episcopus Ostiensis, litteratorum sui seculi Patronus & præsidium ac decus, de quo extat præclarum Alexandri Pontificis ad Geruasium Remensem elogium his verbis. *Quoniam igitur pluribus Ecclesiarum negotiis occupati ad vos ipsi venire non possumus, talem vobis virum destinare curauimus, quo nimirum post nos in Rom. Ecclesia maior authoritas non habetur, Petrum videlicet Damianum Ostiensem Episcopum, qui nimirum & noster oculus est & Apostolicæ sedis immobile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno iure commisimus, vt quidquid in aliis partibus Deo auxiliante statuerit, ita rectum teneatur & firmum, ac si speciali nostri examinis sententia fuerit promulgatum. Quapropter venerabilem sanctitatem vestram fraterna charitate monemus, & insuper Apostolica vobis authoritate præcipimus, vt talem & tantum virum tanquam nostram personam digna studeatis deuotione suscipere, eiusque sententiis atque iudiciis propter B. Petri Apostolorum Principis reuerentiam humiliter obedire. Quisquis enim fastu superbiæ, quod absit, inflatus illius iudicio contradictor vel aduersator extiterit, vsque ad dignam satisfactionem, nostram vel Romanæ Ecclesiæ gratiam non habebit.* Obiit autem an. ætatis 66. secundum Baronium, ex aliis vero an. 84. & suum sibi Epitaphium quod est eiusmodi, composuit.

Quod nunc es, fuimus, & quod sumus ipse futurus.
His sit nulla fides qua peritura vides.
Friuola sinceris præcurrunt somnia veris,
Succedunt breuibus secula temporibus.
Viue memor mortis, quo semper viuere possis,
Quidquid adest transit: quod manet, ecce venit.
Quam bene prouidit, qui te male munde reliquit,
Mente prius carni, quàm tibi carne mori.
Cælica terrenis præfer mansura caducis,
Mens repetat proprium libera principium.
Spiritus alta petat, quo prodit fonte recurrat

Sub se despiciat quidquid in ima grauat.
Sis memor, oro, mei, cineres prius aspice Petri
Cum prece cum gemitu, dic sibi parce Deus.

1073. Anno 1073. obit Alexander II. Lanfranci olim Discipulus. Cui succedit Hildebrandus natione Etruscus, Patria Saonensis, Bonicij filius quondam Prior Cluniacensis, tunc vero Romanus Archidiaconus & Gregorij VII. nomen accipit, vir fortis & intrepidus. Cuius elogia in ipsius electionis formula leguntur apud Platinam, Nos S. Rom. Ecclesiæ Cardinales, *Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus, multisque tum Ecclesiastici tum Laici ordinis eligimus hodie 10. Kal. May in Basilica Sancti Petri ad vincula anno salutis 1073. in verum Christi vicarium Hildebrandum, Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, iustitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium, continentem, domum suam gubernantem, pauperibus hospitalem, in gremio Sanctæ Matris Ecclesiæ liberè à teneris annis vsque ad hanc ætatem educatum, doctum, quem quidem cum ea potestate Ecclesiæ Dei præesse volumus, qua Petrus Dei mandato quondam præfuit.* Is est Hildebrandus qui an. 1055. Concilio Turonensi sub Victore II. præsedit aduersus Berengarium. Nostros Academicos aliosque viros doctos singulari amore complectebatur, illorumque ad Beneficia Ecclesiastica promouendorum apud Pontificem, Episcopos, Reges semper suasor & auctor erat, Simoniacæ pestis acerrimus insectator, Ecclesiasticæ vero dignitatis promotor & amplificator. Philippum Regem iuuenem adhuc & proteruum litteris admonuit, mitibus verbis Pontificales addens minas, ne turbaret Ecclesiam intrusionibus ad Episcopatus, vtque recordaretur non alia ratione Maiores suos quam bene merendo de Ecclesia Gallicanum Imperium extulisse. Sic enim eum compellat Ep. 5.

Gregorius S. S. D. Philippo Regi Francorum Sal. & Apost. Bened. Significasti
„ nobis per litteras & legatos tuos te B. Petro Apostolorum Principi deuotè ac de-
„ center velle obedire, & nostra in his quæ ad Ecclesiasticam Religionem perti-
„ nent, monita desideranter audire atque perficere. Quod si ita cordi tuo, diuino
„ intuitu affixum est, multum gaudere nos conuenit, quod Eminentia tua ad diui-
„ nam prona reuerentiam, quæ Regiæ administrationis sunt cogitat atque cogno-
„ cit. Vnde Nobilitatem tuam ex parte B. Petri admonemus, & omni Charitatis af-
„ fectu rogamus, quatenus Deum tibi placare studeas, & inter cætera quæ tuum est
„ corrigere, per te illata Beluacensi Ecclesiæ detrimenta, pro magnitudine tui no-
„ minis & honoris aliquatenus emendare non prætermittas. Attendere enim te no-
„ biscum & considerare diligenter volumus, in quanta [illegible]ione sedis Apostoli-
„ cæ, quantaque gloria & laudibus fere per orbem te[illegible] antecessores tui Re-
„ ges clarissimi & famosissimi habiti sunt, dum illorum Regia Maiestas in amplifi-
„ candis & defendendis Ecclesiis pia ac deuota constitit, in tenenda iustitia libe-
„ ra ac districta permansit. Postquam vero Diuina & humana iura subuertendo
„ tanta virtus in posterioribus cœpit hebescere, & [illegible] Regni gloria, decus, honor
„ & potentia cum peruersis moribus immutata sunt, & nobilissima fama status Re-
„ gni è culmine suæ claritatis inclinata sunt. Hæc quidem & alia talia frequenter
„ & si oportet, aspero etiam sermone tibi inculcare suscepti nos officij cura com-
„ pellit.

Eodem anno apud S. Maxentium in Pictonibus habita est Synodus Episcoporum Aqnitanicæ Prouinciæ præsidente Goscelino Archiepiscopo Burdegalensi contra Berengarium, in qua ipse præsens damnatus est. Huiusce synodi meminit Theuetus lib. 15. Cosmog. c. 6. & Gabriel Lurb[illegible]consultus, Procurator & Syndicus Burdegalensis in Chronico Burde[illegible]ibens ad hunc annum. *Gosselenus Archiepiscopus eo anno sub finem mens[illegible]dum Prouinciæ Burdigalensis apud Fanum D. Maxentij in Pictonibus [illegible]us Berengarianæ hæresis fautores.* Sammarthani fratres in Gosselino scribunt eum in Pontificatu suo tres habuisse synodos, primam *an. 1073. 7. Kal. Iulias in D. Maxentij cœnobio, cui præfuit, ac coram eo Berengarium fidei suæ rationem* exposuisse, idque probant ex Ch[illegible]ico Malleacensi. Verum in Chronico illo non notatur an. 1073. sed potius an. 1[illegible]. sic enim habetur. *an. 1075 Pictauis fuit Concilium quod tenuit Girandus legatus de Corpore & sanguine Domini [illegible] quo Berengarius fermè interemptus est. Fuerat-*

quæ aliud Concilium apud S. Maxentium 6. Kal. Iuly in quo erat maior Goscelinus Archiepiscopus Burdegalensis, qui Archimbaudo successit, Vvillielmus Petragoricus & aly multi. Istud primum fuit 7. ...d. Iuly, & aliud idibus Ianuary.

Anno 1074. Gregorius Pontifex Concilium generale habuit Romæ in Laterano contra Simoniacos & vxoratos Presbyteros; in eoque ademit sacerdotibus vxores, vxoratis diuina celebrare interdixit, & Laicis vlla ab iis sacramenta accipere sub excommunicationis interminatione. at Henricus III. Imperator malè consultus vxoratos Episcopos designauit. Hinc inter eos acre bellum, quod funestos habuit exitus, vt ex historia patebit. 1074.

In prædicto verò Cōcilio Romano solenne præsertim Decretum promulgatum est contra Laicorum Principum Collationes seu Inuestituras occasione Anselmi Lucensis electi, qui cum Romam ad Gregorium profectus fuisset, diemque consecrationis præstolaretur, accessu Nunciorum Henrici Imperatoris inhibitus est, datis ad Papam litteris ne contra morem prædecessorum suorum eum consecrare vellet, *qui*, vt scribit. Hugo Flauiniacensis, *Episcopatus electionem solam, non autem donum per Regiam accepisset innestituram.* Papa conuocatis Cardinalibus rogatisque quid fieri, quid responderi oporteret, ex eorum consilio Consecrationem prædicti Anselmi distulit, *donec inuestituram Episcopus ex Regio dono accepisset.* At quia vidit hoc SS. Patrum aduersari Decretis, vt in Canonica Episcopi Electione donum præualeret Regum aut Imperatorum, qui sæpe electionem ipsam immutabant vel irritam faciebant, conuocato 50. Episcoporum Concilio & considente Presbyterorum & Abbatum multitudine, iuxta Decreta Pontificalia & Sanctiones Canonicas, ne hoc à quoquam amplius præsumeretur, prohibuit sub interminatione anathematis, & Decretum fecit in hæc verba.

Si quis deinceps Episcopatum vel Abbatiam de manu alicuius Laicæ personæ susceperit, nullatenus inter Episcopos vel Abbates habeatur, nec vlla ei vt Episcopo vel Abbati audientia concedatur. Insuper ei gratiam B. Petri & introitum Ecclesiæ interdicimus, quoad vsque locum quem sub crimine tam ambitionis quàm inobedientiæ quod est scelus Idololatriæ, cœpit, deseruerit. Similiter etiam de Inferioribus Ecclesiasticis dignitatibus constituimus. Item si qui Imperatorum, Ducum, Marchionum, Comitum vel quilibet secularium potestatum aut personarum inuestituram Episcopatus vel alicuius Ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit, eiusdem sententiæ vinculo se astrictum sciat.

His subiungit Hugo Flauiniacensis secutum fuisse Gregorium Patrum exempla, licet iam per multorum temporum curricula damnabilis hæc consuetudo inoleuisset. In 7. enim Vniuersali synodo à 5. Patriarchis & 350. Patribus sub Adriano Papa habitâ cap. 3. sic haberi. *Omnis electio Episcopi, Presbyteri vel Diaconi à Principibus facta, irrita maneat secundum regulam quæ dicit „Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur & segregetur, omnesque qui illi communicant.* Item in 8. Vniuersali synodo habita à 5. Patriarchis sub Nicolao I. Pontifice cap... *Promotiones vel consecrationes Episcoporum concordans prioribus Conciliis hæc sancta & Vniuersalis synodus electione & decreto Episcoporum fieri constituit & statuit atque promulgauit, neminem Laicorum Principum & Potentum semet inserere electioni vel promotioni Patriarchæ vel Metropolitæ aut cuinslibet Episcopi, ne inordinata hinc & incongrua fiat confusio vel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam Potestatiuorum laicorum habere conueniat, sed potius silere & attendere sibi vsquequo regulariter à Collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si quis verò Laicorum ad concertandum & cooptandum innitatur ab Ecclesia ... huiusmodi cum reuerentia obtemperare asciscentibus. Quisquis autem secularium Principum & Potentum, vel alterius Dignitatis Laicus aduersus communem & consonantem atque canonicam electionem Ecclesiastici Ordinis agere tentauerit, anathema sit donec obediat & consentiat.* Item ex Concilio Niceno c. 6. *Per omnia manifestum est, quia si quis præter voluntatem & conscientiam Metropolitani fuerit ordinatus, hunc sanctum & magnum Concilium statuit non debere esse Episcopum.* Item ex Concilio Antiocheno Cap...... *Si quis Presbyter vel Diaconus per secularem Dignitatem Ecclesiam Dei obtinuerit, deiiciatur, & ipse & Ordinator eius à communione modis omnibus abscindatur, & sint sub anathemate sicut Simon Magus à Petro.*

Hæc operæ pretium fuit hisce Annalibus inserere, vt intelligant Academici qui de hisce rebus frequenter in scholis & in actibus disputant, vnde & qua occasione ortum sit in Ecclesia Dei schisma, quod eam ducentos prope annos magno religionis damno turbauit. Contentus fuerat Nicolaus II. in Synodo Romana summi Pontificis Electionem Cardinalibus attribuere. Gregorius omnium Prælaturarum collationes seu Inuestituras Principibus Laicis ademit, quas longo vsu & inueteratâ consuetudine possidebant. Hinc orta bella & contentiones inter Imperium & Sacerdotium.

In Gallia quoque Simoniacos Episcopos vehementer exagitauit idem Pontifex, habitisque Conciliis per Hugonem Diensem Legatum suum, virum meritorum numero conspicuum, de sedibus quas pecuniarum largitionibus occupauerant eiecit, quorum tamen multos re accuratius cognitâ & pœnitentes restituit. Vnum præsertim Manassem Archiepiscopum Remensem qui Geruasio arte mala successerat, insectatus est, quem tandem sæpe monitum, etiam post restitutionem ingratum & sæpe relapsum perpetuæ depositionis pœnâ mulctauit.

Contumaciæ causa videtur fuisse protectio Philippi Regis, quem, quia malis consultoribus sollicitatus vexabat Ecclesiam, idem Pontifex suauiter & fortiter admonuit, vt eiusmodi consiliis adhęrere desisteret, secus se authoritate sua vsurũ. *In hoc*, inquit, *te tua securitatis amicum sollicitumque esse demonstras, si Apostolicam beneuolentiam sicut Christianum Regem decet, assequi & obtinere desideras. Quam quidem hoc pacto adipisci multò faciliùs ac digniùs poteris, si te in Ecclesiasticis negotijs diligentem deuotumque reuerenter exhibueris. Quâ in re procul dubio minus vigilanter, multumque negligentius, quàm sanum fuerit olim, habuisse te cerneris. Sed nos adolescentia tua praterita delicta spe correctionis tua portantes, vt deinceps castigatis moribus ad ea qua oportet inuigiles, ex debito Officij nostri monemus. Igitur inter catera virtutum studia Regia excellentia conuenientia, qua tibi inesse optamus, cum te Iustitia amatorem misericordiaque custodem existere, Ecclesias defendere, pupillos viduasque protegere sit necessarium, ad aterna salutis custodiam tibi esse prauorum consilia spernenda, maximeque Excommunicatorum familiaritates detestandas arbitramur atque asserimus. Vnde sublimitati tua ex parte B. Petri pracipimus ac ex nostra rogamus vt Manassa Remensi Archiepiscopo dicto, sed propter suas iniquitates qua non prætereunt scientiam tuam, irrecuperabiliter deposito nullum vlterius fauoris tui solatium prabeas, sed eum ita ab amicitia tua rescindas atque à conspectu prasentia tua contemptum repellas, vt te pateat inimicos S. Ecclesia, videlicet excommunicatione induratos respuendo, Deum diligere, Apostolicisque mandatis morem gerendo gratiam B. Petri veraciter desiderare.*

1075. Anno 1075. habita est Pictaui apud S. Hilarium Synodus frequens præside Gerardo Legato Apostolico, de sacramento Eucharistico contra Berengarium & Berengarianos; qui post mortem Nicolai II. à quo damnati fuerant in Concilio Vercellensi an. 1059. & Henrici I. Franciæ Regis, qui Hæreticos acriter & vehementer insectabatur, sub pueritia & adolescentia Philippi, & Regentia Balduini Flandriæ Comitis, occupato quoque in bellis Anglicis & Normanicis Vvilelmo Duce Normaniæ tunc Anglorum Rege; caput altius attollebant, suumque errorem audacius per quindecim circiter annos sparserant. Ad exterminandam igitur pestem illam & e fundo eradicandam vbi originem sumpserat, iussus est Berengarius se sistere, & interfuit Discipulorum, quos per plures annos impiâ suâ doctrinâ imbuerat, præsidio fultus: verum cum errorem suum tueri aggressus fuisset, fermè interemptus est, vt habetur in chronico Malleacensi, cuius verba supra retulimus ad an. 1073. eaque exscripsit Ioannes Besly inter probationes Comitum Pictauiensium, & Philippus Labbeus Iesuita in Synopsi Historica Conciliorum Galliæ. Quid autem contra Berengarium statutum fuerit, iam non extat. Fallitur autem hic Franciscus de Roye in vita Berengarij, aiens Gerardum illum Præsidem Synodi Pictauiensis fuisse Episcopum Engolismensem: tunc enim nullus erat huiusce nominis Episcopus Engolismæ Legatus Pontificis, nec fuit ante annum 1101. Quis verò is fuerit, intelligimus ex Hugone Flauiniacensi in Chronico Virdunensi, vbi ait Alexandrum II. destinasse in Gallias Giraldum Ostiensem Episcopum, qui Petro Damiani successerat, vicesque ei suas per Franciam & Burgundiam commisisse: eum ex præscripto Papæ Concilium habuisse Cabillone Episcopatum tunc habente Rocleno litteris apprimè

erudito, & in lectione diuinorum voluminum studiosissimo. Et ad an. 1074. ait Giraldum Ostiensem *Episcopum Romanæ sedis Legatum in Gallijs Concilio Cabilloni habito* cum Romam rediret & apud Diensem vrbem hospitaretur, conquererenturque apud ipsum Clerus & Ciues de Lancelino Episcopo suo simoniaco, eo expulso Hugonem Camerarium Lugdunensem illac forte tum transeuntem ad Papam, in Episcopum substituisse. Inter hæc verò Alexandro Papa defuncto Gregorioque substituto, ipsum paulo post reuersum nunciasse Gregorio, quid de Hugone statuisset, eumque Papæ commendasse. Porro Papam ei mense Decembri duos sacros Ordines contulisse, sequente verò Quadragesima, eum Sabbato in presbyterum, Dominica in Episcopum Diensem consecrasse. Cum autem ex historia Ecclesiastica pateat Giraldum illum Apostolicæ sedis Legatum præfedisse Synodo Pictauiensi an. 1075. habitæ, signum est rediisse in Galliam, vbi verisimile est obisse legationis munus, donec ei substitutus est Hugo ille Diensis; quem sequentibus annis legimus Legatum apostolicum in Gallia fuisse.

Eodem anno Robertus cognomento Diabolus Vuillelmi Anglorum Regis Conquæstoris Filius pessimis vsus Consiliariis Normaniam hostiliter inuadit Franciæ opibus & militibus adiutus, quam quidem pater ei ante expeditionem Anglicanam assignarat, nondum tamen proprio iure possidendam tradiderat. Dici non potest quanta ei damna intulerit, quantas prædas egerit, cædesque perpetrarit. Ausus est etiam cum patre manus conserere apud Gerboralum, quo in prælio pater victus, Vuillelmus alter filius vulneratus est, & multi de familia Regis vulneribus plagisque confixi. Quamobrem ei pater maledixit: quam maledictionem, antequam obiret, grauem esse sensit, vt refert Mathæus Parisiensis, & exitus probauit.

Anno 1076. inchoatur Ordo Grandi-montensis per Stephanum de Mureto virum inter Aruernos nobilissimæ prosapiæ. Prima sedes Ordinis apud Muretum fuit ab vrbe Lemouicensi 4. leucis distans. Stephano verò mortuo Fratres ad altum montem se contulerunt. Hincque Grandi-montenses appellati. 1076.

Anno 1077, Kal. Septemb. obiit Herlwinus seu Helluinus Beccensis Cœnobij Institutor & primus Abbas anno ætatis 84. cuius tale legitur Epitaphium apud Gemmeticensem l. 6. c. 9. 1077.

Hac tegitur Petra, qui quas circumspicis ædes,
Cunctas ediderat, Monachus ex laico.
Ter post vndenos ac tres ac quatuor annos
Grammata nescierat postque peritus obit.
Quatuor vndecies transegit Cœnobialis
Annos, rite suos dimidiando dies.
Cum Phœbus nonum sub Virgine protulit ortum,
Commigrando diem clausit & hebdomadam.
Herlwuinus erat, si quis de nomine quærat,
Cui cum Sanctis det quidquid eis Deus est.

Hellewino successit vnanimi fratrum consensu Anselmus ex Priore: de quo non videntur prætereunda quæ habet idem Gemmeticensis eod. lib. & cap. *Ex generosis parentibus*, inquit, *in ciuitate Augusta quæ est contigua Burgundiæ & Italiæ per diuersa loca studiis litterarum operam dando peruenit Normaniam, & in Monasterio Becci, vbi tunc temporis magnus ille Lanfrancus Prioris fungebatur officio, cum aliis conscholasticis ab eodem tam diuinis quàm secularibus litteris instructus, ipsius hortatu & consilio factus est Monachus Becci anno ætatis 27. vbi vixit Claustralis sine prælatione 3. annis. Abbas extitit post piæ recordationis Herluinum: inde assumptus est ad Archiepiscopatum post Lanfrancum. 17. autem Archiepiscopatus anno, Monachatus 49. ætatis 76. transiit è mundo 11. Kal. Maij feria 4. ante Cœnam Domini.*

Eodem anno Paulus S. Stephani Gadomensis Abbas Lanfranci Consanguineus & Discipulus 4. Kal. Iulij Ecclesiam S. Albani in Anglia eiusdem ope Lanfranci regendam suscipit: primusque fit eius Ecclesiæ Abbas, ex quo Normanis Anglia subdita est. Eius viri litteratissimi & eloquentissimi opera floruit schola San-Albanensis: multos enim è Normania & Gallia præstantes ingenio viros ad

ſciſcit, libros quoque complures comparat. Vnde vt legitur in vit[illegible]. S. Albani Abbatum. *Bono odore fama hac Eccleſia totam repleuit regionem, & facta eſt quaſi aliarum Scholarum Magiſtra.*

Eodem anno habita eſt Synodus Æduenſis præſide Hugone Dienſi, ad quam conuenerunt ex Francia & Burgundia multi illuſtres viri, Epiſcopi & Clerici, Abbates & Monachi quam pluresvt refert Hugo Flauiniacenſis, tum Duce Burgundiæ Hugone Iuſto & Eccleſiæ Lingonenſis Epiſcopo Rainardo cognomento Hugone, qui vt idem ſcribit, vir erat apprimè *Rhethoricis imbutus ſtudiis, clarus ingenio, ſermone, ſcientiâ præditus*, affabilis eloquio, & prudens conſilio. Ad hanc ſynodum vocatus Manaſſes Remenſis & à Clericis & Canonicis ſuis accuſatus, quia vt ſe purgaret non venit, ab officio ſuſpenſus eſt. Ille vero accuſatorum ſuorum domos euertit, præbendas vendidit & bona diripuit. Hanc ob rem à Papa Romam citatus iuit. Tunc erat Eccleſiæ Remenſis Scholaſticus ſeu Scholæ præfectusBruno Colonienſis, Chartuſianorum poſtea Patriarcha, vt infra dicetur: Cuius commemorantur nonnulli Diſcipuli illuſtres, præſertim Robertus de Burgundia e Regia Burgundionum Ducum ſtirpe ſatus, ex Archidiacono Lingonenſi factus poſt Rainardum Epiſcopus an. circiter 1080. *qui Magiſtrum ſuum chariſſimum Brunonem* Carthuſianorum authorem appellat, rogatque omnes ſuæ Diœceſeos Deo ſeruientes, vt pro defuncti anima orent, eiuſque memoriam in Eccleſiis obſeruent. Item Lambertus Abbas Pultarienſis eiuſdem Magiſtri ſe Diſcipulum profitetur.

Legimus quoque in quadam Charta an. 1076. qua Manaſſes Archiepiſcopus Remenſis confert S. Baioli duo altaria Alteio & Caprillo Brunonem fuiſſe eiuſdem Eccleſiæ Cancellariũ. Sic enim habetur. *Actum anno 1076. præſentibus Henrico S. Remigy, Ioſcelino Altum villaris, Germano Moſomi, Raimbaldo S. Theoderici Abbatibus, & Brunone Remenſis Eccleſiæ Cancellario.* Verum cum Archiepiſcopi ſui ſcelera vitæque genus Clerico indignum ferre non poſſet, maluit dignitates iſtas amittere, quam aut conſcius aut teſtis eſſe ipſius criminum, Remiſque Pariſios vt communis fert opinio, conceſſit, vbi Eremiticæ vitæ conceptum deſiderium ad effectum perducere conſtituit.

Hiſce temporibus florebant è Teuthonicis in Academia Pariſienſi Willeramus deinde Abbas Merſeburgenſis, & Wetzilo ex Canonico Moguntinenſi factus poſt Sigfridum ſeu poſt Exembaldum Archiepiſcopus. De priori Trithemius in lib. de ſcriptoribus Eccleſ. & poſt eum Pantaleo, *Villeramus*, inquit, *optimo ingenio & magna animi induſtria præditus fuit. Itaque litterarum amore Patriam relinquens Pariſios ſe ſe contulit. Ibi enim omnes humaniores litteræ maximè florebant. Hinc factum vt breui in ſacris & profanis ſtudiis magnum nomen aquiſierit. Cum autem in Patriam litterariis artibus ornatus rediiſſet, Bambergenſis Eccleſiæ Scholaſticus factus eſt.* Ait deinde eum in Monaſterio Fuldenſi Monachum induiſſe, vbi tanquam in celebri Academia omnes litteræ maximo ardore docebantur. Poſtremo factus eſt Abbas Merſeburgenſis. De Verzilone verò dicetur ad an. 1085.

Primatia Lugdunenſis.

In eadem Synodo Æduenſi Humbertus Simoniacus e ſede Lugdunenſi expulſus eſt, eique ſubſtiturus Gebuinus Archidiaconus Lingonenſis, vir morum probitate venuſtus. Cui Gregorius anno ſequenti 1078. Primatum attribuit in 4. Lugdunenſes: quæ res multorum diſſidiorum ſemen fuit. Bulla legitur l. 6. Ep. 34. eſtque talis.

„ Gregorius Epiſcopus Seruus ſeruorum Dei Gebuino Lugdunenſi Archiepiſ-
„ copo antiqua SS. Patrũ, quibus licet indigni & longè meritis impares in admini-
„ ſtratione huius ſedis ſuccedimus, veſtigia in quantum diuina dignatio permittit,
„ imitari deſiderantes, ius quod vnicuique Eccleſiarum pro merito & dignitate ſui
„ ipſi contulerunt, nos ex eorum ſucceſſionis conſideratione decet illæſum & im-
„ mutabile conſeruare ac munimine Decretorum noſtrorum ad perpetuam ſtabi-
„ litatem corroborare. Quapropter, quia dilectiſſime in Chriſto Frater Gebuine
„ poſtulaſti à nobis, quatenus dignitatẽ ab Anteceſſoribus noſtris conceſſam Eccle-
„ ſiæ cui Deo authore prodeſſe dignoſceris, confirmaremus, & quæque ſua ab in-
„ feſtatione Apoſtolicæ ſedis defenſione tueremur, inclinati precibus tuis cõfirma-
„ mus, Primatũ ſuper 4. Prouincias Lugdunenſis Eccleſiæ tuæ & per eam tibi ſuc-
„ ceſſoribuſque tuis, his tantum qui nullo interueniente munere electi vel promoti

fuerint, videlicet à manu, ab obſequiis & à lingua. A manu, vt nihil inde ſeruitij faciat, ſicut Quidam intentione Eccleſiæ prælationis potentibus perſonis ſolent deferre. A lingua, vt neque per ſe neque per ſubmiſſam perſonam preces effundat. Sed neque his qui per ſecularem poteſtatem ad hanc dignitatem peruenerint, ſcilicet dono vel confirmatione alicuius perſonæ, quæ ſanctæ religioni videatur obuiare: & contra puram authenticamque ſanctorum Patrum authoritatem venire. Sed his nimirum hanc dignitatem concedendam eſſe ſentimus, qui purâ & ſincerâ electione ſibi ſucceſſerint, & ita per oſtium intrauerint ſicut Fraternitatem tuam cognouimus intraſſe. His vero qui aliter intrauerint, videlicet qui iuxta Dominicam ſententiam non per oſtium ſed aliunde vt fures & Latrones aſcenderint, non ſolum Primatum huius dignitatis non concedimus, verum etiam omni honore Eccleſiaſtici regiminis indignos & alienos fore adiudicamus. Prouincias autem illas quas confirmamus, dicimus Lugdunenſem, Rothomagenſem, Turonenſem & Senonenſem, vt hæ videlicet Prouinciæ condignam obedientiam Lugdunenſi Eccleſiæ exhibeant & honorem quem Romani Pontifices reddendum eſſe ſcriptis propriis præfixerunt, humiliter & deuotè perſoluant ſaluâ in omnibus Apoſtolicæ ſedis reuerentiâ & præſenti authoritatis noſtræ decreto indulgemus, concedimus atque firmamus. Statuentes nullum Regnum, &c. Dat. Romæ 12. Kal. Maij indict. 2.

Ac ne Senonenſis Præſul & alii conſtitutioni eiuſmodi vnquam refragarentur, iuſque ſuum violari conteſtarentur, ad eos ſcribit idem Pontifex, eiuſque bulla legitur lib. 6. Ep. 35. in qua hæc habentur verba inter cætera. Eccleſia Spiritu S. edocta per diuerſas prouincias & Regna Præſules, Archiepiſcopos & Primates ordinauit, cuius conſtitutione & authoritate Lugdunenſis Eccleſia primatum ſuper 4. Prouincias per annorum longa curricula obtinuit. Vnde Patrum exempla ſequens Lugduni primatum quem ipſi decretis ſuis conſtituerunt, ſtudet confirmare: ideo enim diuerſos gradus cõſtituit Dei prouiſio, vt concordia ex obedientia naſceretur & ſic imitaretur Eccleſia ordines Angelorũ & hinc pax & charitas mutua ſe vice complecterentur. Quia igitur vnumquodque tunc ſalubriter cõpletur officium, cum fuerit vnus ad quem recurri poſſit Præpoſitus, Prouinciæ autem multo ante Chriſtum diuiſæ ſunt, & poſtea ab Apoſtolis & Clemente diuiſio renouata eſt, & in Capite Prouinciarum, vbi dudum Primates legis erant ſeculi ac prima iudiciaria poteſtas: ad quos confugiebant pro oppreſſionibus qui ad Reges confugere non poterant, ipſis quoque locis celebrioribus Patriarchas vel Primates, qui vnam formam tenent, leges diuinæ & Eccleſiaſticæ poni & eſſe iuſſerunt, ad quos Epiſcopi confugerent & ipſi nomine Primarum fruerentur & nõ alij: reliquæ vero Metropolitanæ ciuitates licet maiorũ Comitũ eſſent, haberẽt tamen Metropolitanos ſuos qui obedirent Primatibus, vt in legibus ſeculi olim ordinatum erat qui non Primatum ſed aut Metropolitanorum aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur. & licet ſingulæ Metropoles ſuas Prouincias habeant & Epiſcopos, Primates tamen tunc & nunc habere iuſſæ ſunt, ad quos poſt ſedem Apoſtolicã ſũma negotia conueniant, vt ibi dẽ quibus neceſſe, releuentur & iuſtè reſtituantur, & qui iniuſtè opprimuntur, iuſtè reformentur & fulciantur, Epiſcoporumque cauſæ & ſummorum negotiorum iudicia ſalua Apoſtolicæ ſedis authoritate iuſtiſſimè terminentur. Quapropter præcipimus, vt Lugdunenſi Eccleſiæ honorem à maioribus noſtris & Eccleſiis veſtris præfixum exhibere humiliter procuretis. Dat. Romæ 12. Kal. Maij.

Huic decreto Pontificio patet Archipræſul Turonenſis, Richerius Senonenſis contra ius antiquum violari conqueritur: Anſegiſo Senonenſi primatiam Galliarum Germaniæ à Ioanne VIII. attributam probat: Seguino à Ioanne XV. confirmatam, vnde in ſynodo Remenſi an. 992. primus ſedit; & Leotherico à Gerberto Aquitannico ſeu Silueſtro II. aſſertam an. 1000. verum in Concilio tantũ Claromontenſi habito an. 1095. Vrbanus II. Lugdunenſi Primatiam attribuit, & Suffraganeorum obedientiam Metropol. [illegible] Senonenſi hac in re interdixit.

Porro quam ægre Gibuinum Archidiaconum ſuum dimiſerit Rainaldus Lingonenſis, ſcribit Hugo Flauiniacenſis in Chronico Virdunenſi ad hunc annum his verbis. *A Latere Domini Lingonenſis electus eſt Gebuinus Archidiaconus, vir morum probitate venuſtus vt præficeretur Lugdunenſi Eccleſiæ: hoc totius Concilij* (Ædu-

nensis) *acclamauit assensus; hoc etiam Lugdunensis Ecclesia Clericorum & Laicorum qui aderant, expetiit bonæ voluntatis affectus. Raptus igitur ab altari, quò confugerat, diligentius seruatur, vt in die Dominico more solenni benediceretur. Doluit super hoc Lingonensis Episcopus, Clerusque qui aderat Lingonicus: quia amisisse videbantur virum in Ecclesiasticis & secularibus negotiis pernecessarium, cui plurimum innitebantur. Sed præualuit concors sententia Concilij, quia sic erat præfinitum & placitum in oculis Domini. Sexta iam sessionis die assurgit Lingonensis idem e medio circumsedentium, & vir Nobilis & vrbana eloquentia ratione compositâ attentos Auditores sibi reddens & beneuolos replicuit aliqua pro damno Ecclesiæ sibi commissæ illato, quod quasi eruissent ei oculum, cui suum tulissent Archidiaconum, in quo spes omnis, in quo refrigerium, in cuius sibi erat charitate solatium.*

Verum coactus est cedere Concilio, & Gebuinus ab ipso Legato Apostolico consecratus est in Archiepiscopum Lugdunensem die Dominica 15. Kal. Octobr.

Habuit quoque idem Hugo Diensis Synodum Pictaui, vbi miror nihil inter acta referri de Berengariana hæresi, quæ paucis ante annis ibidem damnata fuerat. Noluit forte Hugo Quæstionem illam agitari, eamque Gregorio Papæ definiendam reseruauit. Reuera, cum Berengarius toties in Conciliis Generalibus & Prouincialibus damnatus, errores suos nihilominus publicaret, eum Pontifex in solemniori damnandum esse iudicauit. Itaque anno 1078. vt nonnulli volunt, Romæ Concilium habet Gregorius 10. Kal. Decemb. cui iubet se sistere Berengarium: eumque ibi præsentem damnatum fuisse scribit Author Anonymus, quem non ita pridem luce publica donauit P. Chifflетius in libello, quem *de Berengarij multiplici damnatione inscripsit.*

De hoc Concilio hæc habet non contemnenda Hugo Abbas Flauiniacensis in Chronico Virdunensi. *Anno*, inquit, *ab incarnatione Domini 1078. mense Feb. indictione 9. Pontificatus D. Papæ Gregorij VII. an. 6. conuocatum est Concilium ex diuersis partibus Orbis, & omnibus in Ecclesia Seruatoris Romæ Congregatis habitus est sermo de Corpore & Sanguine Domini.* Maxima *siquidem pars panem & vinum per sacræ orationis verba & sacerdotis consecrationem Spiritu S. inuisibiliter operante conuerti substantialiter in Corpus Dominicum, quod in Cruce pependit & in sanguinem qui de eius latere fluxit, asserebat. Quidam verò cæcitate nimiâ perculsi figuram tantùm adstruebant. Verum vbi res cœpit agi, priusquam tertia die ventum foret in Synodum, destitit contra veritatem niti pars altera. Denique Berengarius huius erroris Magister post longo tempore dogmatizatam impietatem errasse se coram Concilio confessus, veniam postulatam ex Apostolica clementia meruit, iurauitque sic.*

Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor panem & vinum quæ in altari ponuntur, per mysterium sacræ orationis & verba nostri Redemptoris substantialiter conuerti in veram & propriam ac viuificatricem carnem & sanguinem Domini Nostri I. C. & post consecrationem esse verum corpus Christi, quod natum est de Virgine & pro salute mundi oblatum in Cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris; & verum sanguinem Christi, qui de eius latere fusus est, & non tantùm per signum & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ & vnitate substantiæ; sicut in hoc Breui continetur, & Ego legi, & vos intelligitis, sic credo. Nec contra hanc fidem vlterius docebo. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta Euangelia. *Tunc D. Papa præcepit Berengario authoritate Apostolica, vt de corpore & sanguine Domini nunquam vlterius cum aliquo disputare vel docere præsumeret, exceptâ causâ reducendi ad fidem eos, qui per eius doctrinam ab ea recesserant.* Hæc Hugo.

Alij verò communiter scribunt non comparuisse tunc Berengarium, sed ei datas fuisse inducias vsque ad futuram Synodum, quam indixit Pontifex ad an. 1079. & mensem Febr. Verum non duas, sed vnicam tantum habitam fuisse crediderim: omnes enim de mense Februario conueniunt; quoad annum vero, difficultas facile tollitur habitâ ratione cōputationis Romanæ & Gallicanæ. Nam Romani annū auspicabantur à Kalendis Ianuariis: Galli verò à Festis Paschalibus. Itaque more Gallicano annus erit 1078. Romano verò 1079. Huic ergo Synodo certum est adfuisse Berengarium, & pluresque eius sententiam impugnasse, sed maximè duos sanctissimos viros, S. Brunonem, qui deinde fuit Signinus

Episcopus in prouincia Romana, & S. Vuolphemum Abbatem Brunnilerensem, qui ex voto ad Apostolorum limina profectus huic Concilio interfuit, ac postmodum contra illam hæresim Epistolam misit ad Meginhardum Abbatem, quam exscribit Conrardus Monachus in eius vita apud Surium die 22. April. Cuius quoque Epistolæ meminit Trithemius in Chronico Hirsaug. & quæ talis est.

Dei gratia Vuolphemus Abbas Coabbati Meginhardo, Salutem. Lac doctrinæ spiritualis, quod à me rogasti de Cœlo tibi fide & humilitate largius accumulasti; fide, quoniam quod in me non est, credis in me posse Deum omnipotentem operari; humilitate verò, quia deficientibus meritis & sapientiâ canitiem & ordinis dignitatem non abhorres in me venerari. O quam consequens est vt dum nocet, quod inebriat, pro remedio desideres quod debriat: nocet autem quædam ebrietas *hæresis Berengary*: Cuius ebrietatis periculum declinemus, & ad vbera vino meliora appropiemus, & mox vt eam assertionem iuuante Christo possimus destruere, quæ clausis ianuis eum ad Discipulos post resurrectionem non intrasse nititur adstruere, ex matris Ecclesiæ manans mammis lactet nos Euangelium Ioannis. *Cum esset*, inquiens, *serò die illo vna sabbathorum & fores essent clausæ, vbi erant Discipuli congregati, stetit Iesus in medio.* Et paulo inferius, *Post dies octo iterum erant Discipuli eius intus & Thomas cum eis; & venit Iesus ianuis clausis & stetit in medio.* Ecce inter Berengarium quod non intrauerit Dominus ianuis clausis, & inter Ioannem quod intrauerit cum sit controuersia, superat ille cui scimus inquienti, *quia verum est testimonium eius*, omnis applaudit ecclesia, nam si gentilitas dum libros claudit, his quos recipi iudicat, applaudit, multo veriùs huic euangelio perhibet ecclesia testimonium, pro quo priusquam scriberetur, præmisit orationes & ieiunium. Norit igitur Berengarius hæc sibi sufficere, quibus cum à Deo sint, non possit homo contradicere. Itaque deinceps ad id quoque domino iuuante veniam, quod in Eucharistiæ sacramento loquitur blasphemiam: sed quia scriptura docet, stulto iuxta stultitiam suam non esse respondendum, repressis interim ipsis blasphemiæ verbis ad fontem eius præcurrendum. Vt si dominus dederit nos eum obstruere, desinat inde sanies huius blasphemiæ ad nos defluere. Est autem vena huius scaturiginis, quod non rectè sentit de sacramento Dominici Corporis & Sanguinis, & dum ad aspiciendum in eis panem & vinum oculos corporis habet, ad perspiciendum in eisdem carnem & sanguinem oculos mentis non adhibet. Nos autem vt visum acuamus & acuendo proficiamus, quo hæc intuemur ad obtinendam semel acceptam huius veritatis traditionem, nosmet hoc modo cohortemur, Si *is qui dixit & facta sunt, & mandauit & creata sunt omnia*, Si is inquam dixit de hoc pane, hoc est corpus meum, & de vino hic est sanguis meus, necesse est omnino sic esse: nam hæc sola mysteria non ab aliis sunt separata, quæ dicente Deo facta sunt, vel mandante creata. Est autē vnus atque idem Deus primo mundum formans, deinde hoc sacramento suam imaginem reformans. Si enim alius faceret hominem & alius redimeret, redimens plus honoris sibi assumeret: atque ita & Deus per se redempturus erat & homo non nisi per se redimi poterat: quia videlicet nihil homini iure redimendo proficeret, quidquid aliud quàm hominem intuendo Deus perficeret, vt ex hoc liquido constet quod vnus atque idem Deus, & homo redemptor homini extet, igitur omnino sic esse est, quod dicente Deo vel mandante non esse non potest. Ecce noui & veteris Testamenti nos ex authoritate probamus, quibus Berengarius tertium addit, quod non minus quàm tertium de cœlo cecidisse Catonem reprobamus. En ergo post duo testamenta tertium hoc, & ideo tertium quia ab eis alienatur verbis ipsius authoris ita loquētis *Si mures consecratum corpus Christi comederint, non ideo Christus in eis, & ipsi in Christo manebunt, nec vitam æternam habebunt?* O si nunc apud infectos tortor Horatij desideat, dum hostem ecclesiæ hunc verbis his detideat.

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Putauimus hunc inter montes exaltatum magnum quid parturire; tam ex se plures in adiutorium eius conspicimus eum de cauernis accire. Iam autem mediam hanc ironiam abrumpentes contra Berengarium & pro nobis nosmet cohortemur, ita dicentes. *Si corpus hoc vnde agitur ab Apostolis & ab omnibus electis comestum, qui soli sic illud comedunt, vt Christus in eis maneat & ipsi in Christo, &*

non Iudas & omnes reprobi, ad quos post buccellam panis Satanas intrat & fit longè alia conglutinatio intrantis Satanæ, & reproborum, quam ea quæ est Christi & electorum. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed femen Abrahæ apprehendit. Si inquam hoc corpus ait ab electis comestum & eis conglutinatum, illis quoque conglutinatis eidem se sanum & incolume, viuum & integrum recipit ad Patrem, multò magis à Iuda & reprobis omnibus plus etiam à muribus & ab aliis mundi spurcitiis recolligitur in regnum suum, sine sui diminutione vel contaminatione. Nam & sol hic inuisibilis creatus & non omnipotens radios suos in cloacas & alias mundi fordes emissos rursus retrahit ad se sine aliqua pollutione. Hoc âutem corpus post expletam more Catholico communionem, sanum & incolume, viuum & integrum se recipit ad Patrem. Sic etenim testatur ecclesia Achaiæ Beatum Andræam Apostolum dicere, *Postquam omnis populus credentium agni carnes comederit & sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est integer perseuerat & viuus, &c.* Cum verè sacrificatus sit & verè carnes eius comestæ sint à populo & verè sanguis eius sit bibitus, tamen vt dixi & integer permanet, & immaculatus & viuus, &c. Igitur corpus hoc ab his quibus ille participibus particeps est, se viuum & integrum & incolume recipiens multo magis ab his colligit in regna sua. Hoc interim charitati tuæ puto sufficere, dum videamus si opus sit his aliquid adiicere. Veruntamen & quod dixi & si quid dicturus sum tuis orationibus & omnium piè de me sentientium commendo, quoniam & si mortui sunt obtrectatores Hieronymi, authorem obtrectationis huiusmodi viuere perpendo.

Victus autem in illa disputatione Berengarius, coram frequenti Concilio se errasse bono animo confessus veniam meruit; & fidei professionem publicè edidit, quam supra ex Hugone retulimus, quamque etiam refert Bertholdus Constantiensis in Alemannia presbyter, scriptor illius temporis, qui historiam suam vsque ad an. 1100. perduxit.

His actis Pontifex, qui eum iam Turonis damnauerat, cum esset Hildebrandus Legatus, eum amplexatus, semper amicè & honorificè habuit, atque apud se aliquandiu detinuit; seu quia diuturniori conuersatione fidem hominis firmare voluit; seu quia Berengarius non statim in Galliam redire ausus est, propterea quod tam sæpe relapsus multarum turbarum author extiterat, verebaturque aduersantium odia, præsertim verò Fulconis Richini Comitis Andegauensis, à quo Romam ad Concilium ferè compulsus fuerat. Post aliquantum vero temporis, vt redire voluit, Gregorius redeunti litteras Apostolicæ protectionis dedit ad Rodulphum II. Archiepiscopum Turonensem & ad Eusebium Brunonem tunc adhuc Episcopum Andegauensem; quarum exemplar extat in veteri MS. S. Albini Andegauensis, talesque sunt.

Gregorius Episcopus Seruus Seruorum Dei *Venerabilibus Fratribus Rodulpho Turonorum Archiepiscopo & Eusebio Andecauorum Pontifici Sal. & Apostol. Bened.* Audiuimus Fulconem Comitem Andecauensem quorundam instinctu, qui filio nostro charissimo Berengario Sacerdoti [illegible]antur, in eiusdem odium exarsisse: quapropter fraternitati vestræ mandamus, quatenus ipsi Comiti nostra vice præcipiatis; vt non vlterius supradictum virum inquietare præsumat: nec solum, sed & contra omnes inimicos & perturbatores rerum ipsius vicem nostram ad ferenda illi auxilia suscipiatis, præcipiendo præcipimus ex authoritate Apostolorum Petri & Pauli. Valete, & nulla ratione quæ præcipio contemnite.

Dedit quoque idem Pontifex alias litteras ad vniuersos [illegible] fideles, quibus vetuit nequis eum hæreticum appellaret, néve quis ei in possessionibus ipsius damnum inferret, quæ quidem extant in alio eius Monasterij S. Albini MS. quod habet Commentarium Aimonis Monachi in epistolas D. Pauli, & D. Lucas Dacherius publici iuris fecit in 2. tomo Spicilegij.

Gregorius Seruus Seruorum Dei Omnibus B. Petro Fidelibus Sal. & Apostol. Bened. *Notum vobis omnibus facimus Nos anathema fecisse ex authoritate Dei Omnipotentis* Patris & Filij & Spiritus S. & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli omnibus qui iniuriā aliquam facere præsumpserint Beringario Romanæ Ecclesiæ filio, vel in eius persona vel in omni possessione sua, vel qui eum vocabunt

hæreticum, quem post multas quas apud Nos quantas voluimus, fecit moras, domum suam remittimus, & eum eo fidum nostrum Fulconem nomine.

De hac autem Berengarij conuersione non modo his temporibus quibus scribimus, sed & tunc etiam dubitatū fuisse video. Imo Bertholdus presbyter Continuator Hermanni Contracti an. 1054, defuncti, ad an. 1083. referens eius mortem, ait eum hæreticum obiisse. Berengarius, inquit, nouæ hæresis de corpore Domini author eo tempore deficiens abiit in locum suum, qui licet eandem hæresim sæpissime in Synodo abiurauit, ad vomitum tamen suum canino more non expauit redire. Nam & in Romana Synodo Canonicè conuictus, hæresim suam in libro à se descriptam cōbussit & abiuratam anathematizauit: nec tamen postea dimisit. Bertholdo succenturiantur Hæretici Blondellus, Fauchetus, & alij plerique.

Verum de vera sinceraque eius conuersione consentiunt omnes Catholici, nec vsquam præterquam apud Bertholdum legitur, hæresim non dimisisse. Postquam enim Româ rediit, relicto Andegauensi Archidiaconatu Turonas concessit, seque in solitudinem abdidit, & omni deinceps altercationi renuntiauit. Quidam tamen eius Discipuli non statim obmutuerunt, & inter cæteros Hildebertus Cenomanensis, qui Magistri sui sententiæ forsitan fauens, aut personæ amicitia ductus, huncce Pontificem hæreseos insimulare non est veritus, quod contra sentiret, sicut & alios qui Lanfranci sententiam tuebantur. Quanquam forte non de Gregorio, sed de aliis Pontificibus Romanis, qui eum & Alexandrum II. præcesserunt, loquitur; quorū plurimi intrusi, pecunia & largitione promoti, & plurimi vitiis dediti: seu potius Antipaparum qui deinde se intruserunt, prauos mores carpit: vt vt sit statum vrbis Romæ, his versibus depingit.

Par tibi Roma nihil, cum sis prope tota ruina,
Quam magni fueris integra, fracta doces.
Longa tuos fastus ætas destruxit, & arces
Cæsaris & superum templa palude iacent.
Ille labor, labor ille ruit, quem dirus Araxes,
Et stantem tremuit, ac cecidisse dolet.
Quem gladij Regum, quem prouida iura Senatus,
Quem superi rerum constituêre caput.
Quem magis optauit cum crimine solus habere
Cæsar, quàm socius & pius esse socer.
Qui crescens studiis tribus, hostes, crimen, amicos
Vi domuit, fecuit legibus, emit ope.
In quem dum fieret, vigilauit cura priorum,
Iuuit opus pietas, hospitis vnda locum.
Materiam, fabros, expensas, axis vterque
Sensit, se muris obtulit ipse locus.
Expendêre Duces Thesauros, fata fauorem,
Artifices studium, totus & Orbis opes,
Vrbs cecidit, de qua si quicquam dicere dignum
Moliar, hoc potero dicere, ROMA FVIT.
Non tamen annorum series, non flamma, nec ensis,
Ad plenum potuit hoc abolere decus.
Cura hominum potuit tantam componere Romam,
Quantam non potuit soluere cura Deûm.
Confer opes marmorque nouum superumque fauorem,
Artificum vigiles in noua facta manus.
Non tamen aut fieri par stanti machina muro
Aut restaurari sola ruina potest.
Hic Superum formas Superi mirantur & ipsi,
Et cupiunt fictis vultibus esse pares.
Non potuit Natura Deos hoc ore creare,
Quo miranda Deum signa creauit homo.
Vultus adest his Numinibus, potiusque coluntur
Artificum studio, quàm deitate sua.

Vrbs felix, si vel Dominis vrbs illa careret,
Vel Dominis esset turpe carere fide.

Hæc sarcasticè Hildebertus & paulo nimis Magistro suo addictus: quæ tum scripsisse videtur, cum nondum Berengarius vltimò errorem abiurasset.

Eodem anno ortum est schisma in Ecclesia, inuadente sedem Apostolicam Guiberto sub Clementis III. nomine pseudopontifice. Id hac occasione accidit. Gregorius ægre ferens Henricum Imperatorem Schismaticorũ & Vxoratorũ presbyterorũ fautorem se & protectorem præstare, sibique præterea contra Decreta Rom. Ecclesiæ Prælaturarum administrationem & Prælatorum nominationes arrogare, sæpius monitum nec meliori frugi redditum tandem sacris arcuit. Imperator collecto apud Vvormaciam 24. Episcoporum & multorum Procerum Concilio Gregorij facta decretaque irrita pronunciat. Papa Henrico Imperium abrogat, & Rodolphum Burgundiæ Ducem in Regni possessionem inducit, missa ei corona, cui erat inscriptum,

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho.

Henricus Gregorio similiter Papatũ abrogat & die ipso Pentecostes apud Brixiã habito Concilio Guibertum Rauennatem Episcopum ad Pontificatum promouet, ab eoque coronam Imperij suscipit, & anno sequenti commisso cum Saxonibus & Rodolpho graui prælio, opima spolia reportat. Qua victoria elatus Gregorium deinceps & Gregorianos miris modis prosequitur. Quanquam autem historia ista ad Vniuersitatem propriè non pertineat, quia tamen de iure quod Gregorius sibi tum arrogauit deponendorum Regum, & eximendorum à præstiti sacramenti obligatione subditorum sæpe in scholis disputatum est, non erit omnino extra rem nostram ad eorum quæ tum ab vtraque parte gesta sunt, historiam digredi & diuertere. Horum autem initium à Concilii Romani anno 1077. habiti Canonibus repetendum est, quorum tres primi præsertim contra Imperatores & Principes, qui Episcopatus & cæteras Ecclesiæ Dignitates simoniacè distribuebant, conditi fuerunt.

„ 1. Quicunque militum, vel cuiuscunque ordinis vel professionis persona, prædia Ecclesiastica à quocunque Rege, siue seculari Principe, ab Episcopis inuitis seu Abbatibus, aut ab aliquibus Ecclesiarum Rectoribus susceperit vel susceperit, vel inuasit, vel etiam eorundem Rectorum vitioso & deprauato consensu tenuerit, nisi eadem prædia ecclesiis restituerit, excommunicationi subiaceat.

„ 2. Quoniam inuestituras Ecclesiarum contra statuta canonum, multis in locis cognouimus à laicis fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia oriri, ex quibus Christiana Religio perturbatur, decernimus vt nullus Episcoporum inuestituras Episcopatus vel Abbatiæ vel Ecclesiæ de manu Imperatoris vel Regis vel alicuius Laicæ personæ, viri vel fœminæ suscipiat.

„ 3. Si quis præbendas, Archidiaconatus, præposituras, vel aliqua Ecclesiastica officia vendiderit, vel aliter quàm statuta SS. Patrum præcipiunt, ordinauerit, ab officio suspendatur. Dignum est enim, vt sicut gratis Episcopatum accepit, ita membra eius gratis distribuat.

Cum verò Papa reluctantem Imperatorem anathemate ferisset, subditosque à præstiti sacramenti vinculis exoluisset, & nonnulli iam Rodulphum creassent Principem, Henricus ad ipsum Papam confugit & colloquium petiit. Conuentus itaque ad ipso indictus, cui vterque Princeps interfuturus esset ad causam dicendam Papa iudice & arbitro. Henricus iugi grauitatem sibi vetitus imponi, Conuentum turbauit, nec adfuit. Itaque in eum ita constituit Gregorius, vt legitur in Chronico Virdunensi.

„ Beate Petre Princeps Apostolorum & tu B. Paule Doctor gentium dignamini „ quæso aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire. Quia veritatis „ estis Apostoli & amatores, adiuuate vt veritatẽ dicam vobis omni remota falsi- „ tate quam omnino detestamini, vt fratres mei mihi melius acquiescant & sciant „ & intelligant quia ex vestra fiducia post Deum & matrem eius semper virginem „ Mariam prauis & iniquis resisto, vestris autem fidelibus auxilium præsto. „ Vos autem scitis, quia non libenter ad sacrum ordinem accessi & inuitus vltra „ montes cum Domino meo Papa Gregorio abij, sed magis inuitus cum Do- „ mino meo Papa Leone ad vestram specialem Ecclesiam redij in, qua

vtcumque vobis deseruiui. Deinde valde inuitus cum multo dolore & gemitu & planctu in throno vestro valde indignus sum collocatus. Nec ideo dico, quia nonego vos, sed vos elegistis me & grauissimum pondus Ecclesiæ vestræ super me posuistis & quia super montem excelsum me iussistis ascendere & clamare & annunciare populo Dei scelera eorum & filiis Ecclesiæ peccata eorum, membra Diaboli contra me cœperunt insurgere & vsque ad sanguinem præsumpserunt in me manus iniicere. Adstiterunt Reges terræ & principes seculares & Ecclesiastici, aulici etiam & vulgares conuenerunt in vnum aduersus Dominum & aduersus vos Christos eius dicentes *Disrumpamus Vincula eorum & proiiciamus à nobis iugum ipsorum.* Et vt me omnino morte vel exilio confunderent, multis modis in me conati sunt insurgere. Inter quos specialiter Henricus, quem dicunt Regem, Henrici Imperatoris filius contra vestrum calcaneum erexit Ecclesiam, facta cum multis Episcopis Vltramontanis & Italicis conspiratione, adnitens me deiiciendo eum sibi subiugare. Cuius superbiæ vestra restitit authoritas, eumque vestra destruxit potestas. Qui confusus & humiliatus ad me in Longobardiam venit, absolutionem ab excõmunicatione quæsiuit. Quem ego videns humiliatum multis ab eo promissionibus acceptis de vitæ suæ melioratione, solum ei communionem reddidi, non tamen eum in Regno, à quo in Romana Synodo deposueram, restauraui: nec fidelitatem omnium qui ei iurauerant vel iuraturi erant, à qua omnes in eadem synodo absolui, vt sibi seruaretur, præcepi. Et ideo hæc detinui, vt inter eum & Principes Vltramontanos qui ei causà iussionis Ecclesiæ vestræ restiterant, iustitiam facerem, vel pacem componerem, sicut & ipse Henricus iuramento per duos Episcopos mihi promisit. Prædicti autem Episcopi & Principes Vltramontani audientes illum non seruare quod promiserat, quasi desperati de eo vobis testibus elegerunt sibi Rodulphum Ducem in Regem. Qui Rex Rodulphus festinanter ad me misso nuncio indicauit se coactum Regni gubernacula suscepisse, tamen se paratum mihi modis omnibus obedire. Et ex eo tempore eundem mihi semper misit sermonem adiiciens etiam filio suo dato obside & fidelis sui ducis Bertholdi quod promittebat, sacramento firmare. Interea H. cœpit me precari vt illum contra prædictum R. adiuuarem. Cui respondi me libenter facere auditâ vtriusque partis ratione vt scirem cui iustitia magis faueret. Ille vero putans cum suis viribus posse deuincere, meam contempsit responsionem. Postquam autem persensit se non posse sicut speràuit agere, duo Episcopi ex consentaneis suis, Virdunensis scilicet Theodericus & Obseburgensis Romam venerunt, & in synodo ex parte Henrici me vt iustitiam facerem rogauerunt, quod & Nuncij Rodulphi fieri laudauerunt. Tandem adspirante Deo sicut credo statui in eadem synodo in partibus Vltramontanis fieri colloquium, vt illic aut pax statueretur, aut cui iustitia faueret amplius, cognosceretur. Et quia putabam, quod iniustior pars colloquium nollet fieri, vbi iustitia locum suum seruaret, excommunicaui & anathemate obligaui omnes personas siue Regis siue Ducis siue Episcopi aut alicuius hominis, qui colloquium aliquo ingenio impediret, ne fieret. Prædictus autem Henricus cum suis fautoribus non timens periculum inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, colloquium impediendo excommunicationem incurrit, & seipsum Anathematis vinculo obligauit, magnamque multitudinem Christianorum morti tradi & Ecclesias fecit dissipari, & pœne totum Teutonicorum Regnum desolationi dedit. Quapropter iudicio & misericordia Dei eiusque piissimæ Matris semper Virginis Mariæ vestra fultus authoritate sæpe nominatum Henricum, quem dicunt Regem omnesque fautores eius excõmunicationi subiicio, & iterum Regum Teutonicorum & Italiæ ex omnipotentis Dei parte & vestra interdicens ei omnem potestatem & dignitatem Regiam illi tollo, & vt nullus Christianus ei sicut Regi obediat, interdico. Ipse autem Henricus cum suis fautoribus in omni congressione belli nullas vires nullamque in vita sua victoriam obtineat. Vt autem Rodulphus Regnum Teutonicorum regat & defendat, quem Teutonici elegerunt sibi in Regem ad vestram fidelitatem, ex parte vestra dono, largior & concedo omnibusque sibi fideliter adhærentibus absolutionem omnium peccatorum, vestramque benedictionem in hac vita & in futura vestra fretus fiducia largior. Si-

cut enim Henricus pro sua superbia & inobedientia & falsitate à Regni dignitate iustè abiicitur, ita Rodulpho pro sua humilitate, obedientia & veritate potestas & dignitas Regni conceditur. *Agite nunc quaso Patres & Principes Sanctissimi, vt omnis mundus intelligat & cognoscat, quia si potestis in cœlo ligare & soluere potestis in terra Regna, Principatus, Ducatus, Marchiatus, Comitatus & omniū hominum, professiones pro meritis tollere & concedere. Vos Patriarchatus, Archiepiscopatus, Primatus, Episcopatus frequenter tulistis prauis & indignis, & Religiosis viris dedistis. Si enim spiritualia iudicatis, quid de secularibus potestis? Et si Angelos dominantes omnibus superbis Principibus, quid de illorum seruis facere potestis? Addiscant nunc Reges terræ & omnes seculi Principes, quanti vos estis, quid potestis, & timeant paruipendere iussionem Ecclesiæ vestræ, & in prædicto Henrico tam citò iudicium vestrum exercete, vt omnes sciant quia non fortuito, sed vestra potestate cadet & confundetur, vtinam ad pœnitentiam, vt spiritus saluus sit in die Domini.* Data Romæ non. Martij.

Hæc tam insolita Pontificis agendi ratio multorum Principum tam Ecclesiasticorum quam Laicorum à se animos abalienauit; illorū quidem existimantium Regem Imperatoris filium, à Deo electum, populo regendo præpositum, sacramque illam Regiæ Maiestatis dignitatem authoritate Pontificia non posse deprimi & deponi; nec subditos sacramenti nexu solui: istorum verò præuidentium, si sineretur Pontifex gladio isto Petri abuti, nullum Principem deinceps securum sui sceptri suæque dignitatis fore: id nimirum nihil aliud esse, quam arma rebellibus subditis ministrare, eosque contra legitimos Principes propositâ spe impunitatis ad furorem excitare. Itaque Imperator intellecto hoc animorum motu, congregat ipse synodum vltraiectinam, & expositâ atque exaggeratâ anathematis Pontificij iniquitate facilè propellit ad Pontificem ipsum anathemate percellendum: vt supradictum est.

Eodem anno Philippus Rex seculares Clericos Ecclesię S. Martini de Campis, quam Henricus pater construxerat, quod essent solutioris vitę, inde eiicit, ibidemque Monachos Cluniacensis ordinis collocat, teste Nangio. Petrus Eremita Ambianensis modum orandi per calculos, quos vulgo *Patenostros* vocamus, docet; fitque postmodum Dux Christianorum bello Turcico.

1080. Anno 1080. ne Berengarius in hæresim relaberetur, & imparatos aut incautos deciperet, aliamque in Francia fidei professionem ederet, quàm in Concilio Rom. ediderat, vtque omnibus notum fieret, quod ille sincerè suum errorem abiurasset, idem Pontifex Gregorius per Hugonem Diensem Legatum suum, Gibuino Lugdunensi defuncto factum Archiepiscopum, Ecclesię Gallicanę Synodum frequentissimam Burdigalæ celebrat, vt omnes Aquitani, quos præcipue ea peste infecerat, intelligerent quæ fides esset ipsius, quæque tenenda doctrina. Ad hanc autem citatus Berengarius vltro comparuit, eandemque quam in Concilio Romano professionem edidit, Hæc breuiter Chronicon Malleacense. *Fuit Concilium Burdegalæ, in quo Berengarius fidei suæ reddidit rationem, & Hugo Abbas S. Leodegarij fuit depositus.* Hinc cœpit hæresis ista vires amittere, inquisitumque in eos qui eam propugnabant, & Anastasius quidam Monachus SS. Sergii & Bacchii Andegauensis coactus fuit edere fidei suæ professionem, quippe suspectus, apud Geraldum S. Albini Andegauensis Abbatem, quam refert Dacherius ad vitam Lanfranci. Estque eiusmodi ex MS. Cœnobii Sergiani.

„ Domino Geraldo Abbati olim filio nunc Deo propitio venerabili Patri Frater „ Anastasius Domini, qui est quod habet. De Corpore & Sanguine Domini iussisti, Venerande Pater, vt quidquid paruitas mea sentit, imò quod credit, sanctitati vestræ patefaciat, hoc breuiter pro modulo meo salua fidei puritate accipiet. „ Credo sacrosanctum Corpus Dominicum, quod in altari quotidie ex sacerdotis officio consecratur, omni execrata dubitatione veram eius carnem esse, quæ „ passa est in Cruce, & verum eius sanguinem qui manauit ex latere, vt veritas ipsa testatur. *Caro mea, inquiens, verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Et qui manducat carnem meam & bibit meum Sanguinem, in me manet, & Ego in eo.* Ad Discipulos cum panem porrigeret. *Hoc est Corpus meum quod pro vobis tradetur.* His „ igitur & huiusmodi verbis Dominicis fidem præbens, sicut nullum Corpus aliud „ pro nostra salute traditum præter suum scio, ita vt præfatus sum, nullam eius „ aliam carnem, quàm quæ nata est de Maria Virgine, & resurrexit de sepulchro,

manducari in remiſſionem peccatorũ credo, neque alium ſanguinem bibi, quàm qui profluxit de eius latere, non dubito. Qui verò autumant illud poſt conſecrationem panem eſſe materialiter, & Corpus Chriſti figuraliter tantum & non veraciter, Carnales carnaliter ſapientes non parum contra fidem deſipiunt, eo quod magis ſuis corporalibus oculis quàm veritatis atteſtationibus credunt. Quod autem Panis & Caro, Sacramentum vel figura tanta conſecratio dicitur non ſolum nõn reprobo, verum etiam fidei rationes colligens Catholicè amplector & approbo. Panem namque orthodoxè dici nemo qui probè ſapit, dubitat, cum eadem veritas dicat, *Ego ſum Panis viuus qui de cœlo deſcendi, & Panis quem Ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita.* Sacramentum verò, quia ſub eorum ſpecie viſibili quæ videntur, ſecretius virtute Diuina Caro conſecratur, quatenus hoc ſit interius in veritate quod creditur fidei virtute. Figura autem, dum aliud intelligitur, quàm quod viſu corporali & guſtu ſentitur. Quippe cum Agnus Dei Chriſtus qui in Patris dextera gloriatur, quique iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur, ob ſuæ paſſionis memoriam in myſterio tantæ immolationis immolatur. Ergo poſt tanti myſterij conſecrationem ſic veram Dominici Corporis Euchariſtiam me credo ſumere, vt tamen nullo modo negem in figura vel ſacramento eſſe. Alioquin ſi abſque ſacramento vel figura Dei Agnum dentibus vorari crederem, in magnum vt ait Pater Auguſtinus, facinus incurrerem. Atqui eo vberius veritate fruor, quo plenius figuram vel ſacramentum ineſſe illuſtrante ſpiritu S. intueor. Hæc itaque, Beatiſſime Pater, quæ dico quampluribus SS. Patrum dictis deuotiſſimè fulcirem, ni, fateor, huius Epiſtolæ prolixitatem formidarem. Tria ſolummodo eximiorum Doctorum teſtimonia inſeram, quatenus vobis ſatisfaciam me vel optimè credere, vel ſolerti vigilantia & ſagaci perquiſitione hæc indagaſſe, tantaque illa intelligentiæ luce penſaſſe. Beatiſſimus namque Cyprianus ad Populum in eo opere vbi de hoc ſapido gaudio loquitur. *Hoc accipite*, inquit, *in pane quod pependit in ligno. Et hoc accipite in Calice quod manauit ex latere.* Hæc eadem verba & ſenſa egregius Doctor Auguſtinus in ſermonibus ad Neophytos locutus eſt. S. vero Ambroſius in eo libro quem de ſacramentis edidit, ait *Quia ipſa eſt Caro Chriſti in ſacramento & Sanguis qui in Cruce pependit & fluxit e latere: & quæ ex Virgine Maria ſumpta, & non alia, inquit ſed ipſa.*

Ecce Pater Gerarde, habes veraciſſima teſtimonia. Si autem te ſcire delectat quomodo alij Patres noſtri hæc eadem ſentientes, concordent, quære quæ B. Hilarius in 8. lib. de Trinit. commendat: quæ Os aureum B. Gregorius in dialogorum lib. 4. confirmat: quæ ſanctiſſimus Cyrillus 150. qui in Epheſo ſunt congregati, prædicat: quæ magnus Leo Papa in ſermone 7. Menſis diſputat: quæ Diuinæ legis interpres Hieronymus in expoſitione Exodi pronunciat: quæ venerabilis Beda in ſermone ſuo ventilat: quæ Paſchaſius vir Catholicus de eodem ſacramento clarificat. Quæ in libro de verbis Domini; quæ in expoſitione Ioannis Euangeliſtæ ſerm. 26. quæ in Natale Innocentum: quæ in Epiſt. ad Bonifacium Epiſcopum: quæ in lib. 4. de Doctrina Chriſtiana, & quæ in 33. Pſalmi titulo prædictus Pater Auguſtinus examinando diſputat diſputandoque examinat Si diligenter quæſieris, inuenies proculdubio, vt dixi, omnes concordare & nullatenus diſcordare. Reuera quia ab vbertate Domini inebriantur, nihil mirum ſi eadem ſanctè, purè, mellito gutture eructare gloriantur. Cæterum ſuper his quæ te Pater iubente pro mea quantulacunque facultate pectore pleno fiduciæ dixi, humiliter obſecro non mireris, ſi garrula Ariſtotelicorum vel Chryſippæorum argumenta trutinare, vel ex flumine Tullianæ eloquentiæ riuulum ducere non perpendis: ſed memento quia ſimpliciter fructus carpimus in Diuinæ Paginæ hortulo, quorum radices glorioſè fixæ ſunt cœlo. Valete.

Hocce tempore Robertus de Arbriſello Aremoricus Diœceſis Redonenſis luſtratis minoribus Scholis in Prouinciis, Pariſios venit ad maiorem Officinã vbi Magiſter in Theologia factus, poſt aliquantũ tempus in ſtudiis & in profeſſione impenſum ab Epiſcopo ſuo Silueſtro reuocatus eſt, vt in Diœceſeos regimine eius opera vteretur: vt fusè narrat in eius vita Baldricus Abbas Burgulienſis, deinde Archiepiſcopus Dolenſis. *Perambulabat*, inquit, *regiones & Prouincias irrequietus, & in litterarum ſtudiis non poterat non eſſe ſollicitus. Et quoniam Francia tum florebat in ſcho-*

laribus emolumentis copioſior, fines paternos tanquam exul & fugitiuus exiuit, Franciam adiit & vrbem qua Pariſius dicitur, intrauit, Litterarum Diſciplinam quam vnicè ſibi poſtulauerat pro voto commodam reperit, ibique aſſiduus Lector inſidere cœpit. Illis exercitiis totus deſudabat, nec ob id conuerſationis approbatæ obſeruantiam prætermittebat, inter Conſcholares quandam modificatæ ſeueritatis Maieſtatem prætendebat, & quod de ſe futurum erat, id quibuſdam indiciis euidenter ſignificabat. Tunc temporis Rex Philippus Henrici filius Francorum colonias regebat, & Gregorius VII. vrbis Romæ Papatum tenebat. Hæc idcirco diximus, vt quibus temporibus Robertus excreuerit & ſtuduerit, patenter inſinuauerimus. Reddebat enim Scholaſticis quod Scholaſticorum erat, nec propterea ſe Dei ſeruitio minus coaptabat. auſpicabantur de eo iam aliquid qui eum nouerant: quoniam intuebantur in eo magnum quoddam. Ex iis patet Robertum tum docuiſſe Pariſiis. Quomodo vero fuerit inde euocatus Redonas, dicemus ad annum 1090.

Ad eundem annum refert Onuphrius reſtitutionem Canonicorum Regularium in Franciam per Iuonem dictum Carnotenſem Epiſcopum. Quem imitatus M. Robertus de Arbricellis, eorum Collegium inſtituit in quodam nemore prope Credonium in finibus Diœceſis Andegauenſis circa an. 1093. fundante Reginaldo Credonenſi Toparcha Roberti Burgundi filio: cuius Abbatiæ, quæ B. Mariæ de Rota dicta eſt, primus Abbas fuit ipſe M. Robertus. Extat quædam Charta fundationis eiuſmodi facta Andegaui in craſtino dedicationis Baſilicæ B. Nicolai: cui ſubſcripſerunt inter alios Hugo Lugdunenſis Archiepiſcopus, Reginaldus Credonenſis, Gaufridus Andegauenſis, Iuo Carnotenſis, Hoellus Cœnomanenſis Epiſcopi: eademque confirmata eſt Turonis an. 1096. Vrbano II. Miſſam celebrante 12. Kal. April. Extat & Charta alia de Bremio in Chartulario 47. Abbatiæ prædictæ in qua dicitur. *D. Robertus de Arbriſel primus Pater Congregationis de Rota.*

Eodem anno Henricus Imperator Brixiæ Concilium habuit 30. Epiſcoporum, cui etiam interfuerunt legati aliorum 19. litteris muniti Procuratoriis: item Optimates & Duces exercituum Italiæ & Germaniæ & ex eorum ſententia Gregorius Pontifex Gradu Pontificio indignus eſſe iudicatus eſt, quod antiquus eſſet Berengarij Diſcipulus eiuſque prauæ doctrinæ conſenſiſſet: cuius rei fidem ſumpſerunt ex litteris quas ad Archiepiſcopum Turonenſem & ad omnes Chriſti fideles dederat, quibus vetabat Berengarium vocari hæreticum: & prætcrea, quia quandiu Romæ fuerat, eum ſemper inter amicos & familiares habuerat. Huiuſce Pſeudo-Synodi decretum tale refert Conradus Abbas Vſpergenſis in Chronico ad hunc annum. *Nos contra eundem Hildebrandum procaciſſimum, ſacrilegia & incendia prædicantem, periuria & homicidia defendentem, Catholicam & Apoſtolicam fidem de Corpore & ſanguine Domini in Quæſtionem ponentem, hæretici Berengarij antiquum Diſcipulum, Diuinationum ac ſomniorum cultorem, manifeſtum Necromanticum, Pythonico ſpiritu laborantem, & idcirco à vera fide exorbitantem, iudicamus Canonicè deponendum & expellendum.*

Ita Schiſmatici loquuntur de legitimo Pontifice, à quo plerique eorum, vt ſimoniaci & impij depoſiti fuerant.

Similiter Benno Archipreſbyter Cardinalis in iiſdem partibus Henricianis & Guibertinis in hiſtoria ſeu potius Satyra, quam de vita Gregorij VII. conſarcinauit, de eodem ſic impiè & apoſtaticè loquitur cauſas proferens, quibus pſeudo-ſynodus Brixienſis mota eum damnaſſe videbatur. *1. Quod ieiunium indixit Cardinalibus, vt Deus oſtenderet quis rectius ſentiret de Corpore Domini, Romana Eccleſia, an Berengarius? per hoc manifeſtè probatus infidelis, cum in Niceno Conſilio ſcriptum ſit; quia dubius in fide infidelis ſit. 2. Et de Corpore Domini ſignum quæſiuit, quod petente B. Gregorio ad firmandam mulieris fidem contigit, quando panis formam Chriſti accepit digiti & miſit duos Cardinales Attonem & Cunonem ad S. Anaſtaſiam, vt cum Suppone eiuſdem Eccleſiæ Archipresbytero triduanum ieiunium peragerent; & illis 3. diebus ſinguli per dies ſingulos pſalterium & miſſas decantarent, vt ſupradictum ſignum eis Chriſtus oſtenderet, quod minimè contigit. 3. Quod Ioannes Portuenſis Epiſcopus, qui intimus fuerat & a ſecretis Hildebrandi aſcendit Ambonem B. Petri & inter multa audiente clero & populo ait. Tale quid fecit Hildebrandus & nos vnde deberemus igni incendi, ſignificans de ſacramento Corporis Domini; quod Hildebrandus Reſponſa Diui-*

na

quærens contra Imperatorem fertur iniecisse igni contradicentibus Cardinalibus qui assistebant ei.

Verum contra hæc commenta & mendacia Schismatici Cardinalis & Schismaticorum acerrimi defensoris pugnant Historicorum coæuorum & supparium testimonia, qui Gregorium scribunt fuisse virum non minus sanctitate vitæ, quam doctrinæ puritate conspicuum,& in vita & post mortem multis miraculis clarum: quorum e numero sunt inter alios Lambertus Scafnaburgensis ad an. 1073. & 1077. Marianus Scotus ad an. 1081. qui obiit an. 1086. Otho Frisinghensis Henrici Imp. nepos l. 6. 34. *Forma Gregis factus*, inquit, *quod verbo docuit, exemplo demonstrauit, ac fortis per omnia athleta murum se pro Domo Domini ponere non timuit: denique quod summum est, in album Sanctorum relatus, anniuersariâ memoriâ in Ecclesia nomine celebri perseuerat.* Hugo Flauiniacensis Abbas, qui scripsit vsque ad an. 1102. de intrusione Guiberti ad an. 1079. sic habet in Chronico Virdunensi. „Sequenti anno Wibertus sedem inuasit Apostolicam, à damnatis & excommunicatis suique similibus in Apostaticum non Apostolicum electus. Quæ conspiratio primùm facta est apud Brixiam, vbi congregati aliqui Episcoporum de Synagoga Sathanæ, traditi in reprobum sensum & contra fidem, quæ est confessio Petri, & sanctam Sedem eius Rom. Ecclesiam turpia & nefanda iacientes, ad plenitudinem damnationis suæ elegerunt Wibertum Hæresiarcham de sui similibus, & desperatâ superbiâ Apostolicum eum vocantes, Apostatam non apostolicum effecerunt. Qui idcirco omnium fidelium odio dignior est, quia cum à Principibus Heinrico scilicet Rege deposito & cæteris huius perditionis ministris quæsitum esset, quis ad impugnandum sanctum virum, Papam videlicet Gregorium, falsitatis vexillũ susciperet, nemo omnium tam audax, tam præsumptor, tam desperatus & perditus inuentus est, qui naufragium fidei subite deligeret præter eum solum. Qui idcirco, credimus, Antichristi negotium suscepit, vt ruinam Archiepiscopatus Rauennensis, quem pro suis criminibus eodem Greg. præsidente Synodali iudicio perdiderat, susceptione oblati periculi compensaret. Aderat in Conuentu illo malignantium multus numerus damnatorum, quos ad persequendum amatorem Iustitiæ communicatio criminum & amor Principis illexerat, eum solum inuenit Diabolus promptiorem, cui maliciæ suæ omnem Principatum committeret. Suscepit itaque sedem Sathanæ & in Cathedra pestilentiæ sublimatus, Impiorum mentes ad expugnandum nomen Domini exercebat, factus omnibus forma peccandi.

Multas idem author eiusdem Pontificis Bullas refert, ex qubus quantæ constantiæ, virtutis, fidei & fortitudinis fuerit, intelligitur. Legitur apud eundem authorem Epistola Gebehardi Salzeburgensis Episcopi ad H. Metensem Episcopum de hac Wiberti electione his verbis. „*G. Salzeburgensis Episcopus H. Metensi Episcopo Salutem.* Wibertus quondam Rauennas archiepiscopus cùm obedientiam quam apostolicæ sedi iuramento promiserat, non attendere, sed contra ipsam omnimodis superbire studuisset, in Romana synodo irrecuperabiliter depositus & anathematizatus est ab Apostolica sede & ab Episcopis totius Ecclesiæ; nec hoc semel in vna synodo, sed in omnibus synodis quotquot iam septennio Romæ celebratæ sunt. Hic igitur ita in periuriis inueteratus & pro eisdem irrecuperabiliter depositus & anathematizatus sedem Romani Pontificis, cui obedientiam iurauit, per manus anathematizatorum vt potè sui similium inuasit legitimo Pastore adhuc eidem sedi præsidente. Ipsorum autem excommunicatorum nullus eum consecrare vel potius execrare præsumpsit præter Mutinensem & Aretinum Exepiscopos, qui ambo pro suis criminibus iam annis tribus Officio & communione caruerunt. Sed hi etiamsi officium & communionem haberent; & Romana sedes pastore vacaret, nullum tamen eidem sedi Pontificem ordinare possent. Huius enim ordinationis priuilegium solis Cardinalibus Episcopis Albanensi, Hostiensi, Portuensi, à SS. Patribus est concessum. Ergo Mutinensis & Aretinus Episcopi iuxta testimonium sanctissimi Papæ Innocentij non benedictionem, sed damnationem quam habuerunt, suo Rauennati imponere potuerunt; nec illum in Romanum Patriarcham, sed in perditissimum Hæresiarcham promouerunt. Caueat igitur omnis Christianus caput Antichristo inclinare, statuam quam Nabuchodonosor erexit, adorare: sic-

que se ipsius Hæresiarchæ perniciosissimo anathemati innodare. Nam quicumque illi obedierit, qui dixit, *ponam sedem meam ad Aquilonem & ero similis altissimo, certissimè in æternam damnationem ibit cum ipsis amen.* Sed vt ad Berengarium redeamus, quis credat Gregorium ei adhæsisse, quem & cum Legatus esset Turonis damnauit, & Romæ ad solennem fidei professionem compulit? Et quis credat Berengarium toties rebellem, obstinatum & relapsum, si Pontificem habuisset sibi fauentem, in synodo Burdigalensi, postquam è synodo Romana reuersus est, professionem fidei Ecclesiæ Catholicæ consonam editurum fuisse, quam edidit, & pœnitentiam acturum fuisse, quam egisse fatentur omnes scriptores coætanei & suppares excepto vno Bertholdo, vt ante diximus & patebit amplius ad an. 1088. quo obiit Berengarius?

1081. Anno 1081. vt legitur in Appendice ad Chronica Andegauensia, obiit Eusebius cognomento Bruno Andegauorum præsul 6. Kal. Septemb. qui initio visus fuerat Berengario fauere, non tam ob doctrinam quam ille tenebat, quàm quia virum eximinm ægre ferebat tantis molestiis agitari: postremò verò vt vidit eum toties in hæresim relapsum, deseruit. Ei successit Gaufridus Berengarianæ doctrinæ impugnator, de quo ante diximus. Vtrique hoc cecinit Epitaphium Marbodus scholæ Andegauensis tum Magister, deinde Redonensis Episcopus.

Bruno Pater, iocunde senex, mitissime præsul,
Cuius cor pietas, lingua mel & lac erat.
Si tibi culpa fuit, quod nullum lædere velles,
Quale tuum meritum cum bona culpa fuit?
Quid tibi, Chare Pater, Clerus populique precemur!
Vt quod tu nobis, id tibi sit Dominus.
Hic iacet Andegaua Gaufridus Episcopus vrbis,
Si caro Pontificis mortua nomen habet.
At si spiritui magis hoc aptare velimus,
Non iacet hic præsul, sed super astra sedet.
Quod si corporeis tantum situs est tribuendus,
Nec stat nec recubat, nec super astra sedet.
Gloria carnalis pernicibus euolat alis,
Quæ nondum paret gloria, flore caret.
Cantor Gaufridus, Cantorum nobile sidus,
Diues agris, domibus, seruitiis, opibus.
Prudens, famosus, probus, impiger, ingeniosus
Transiit vt fumus, hac in humo sit humus.
Actio causarum, Ciuilis dictio Iuris,
In quibus ingenium fixerat & studium.

Eodem quoque anno defunctus est, vt habetur in eadem appendice, dulcis memoriæ Arnaldus Cenomanorum Episcopus 3. Kal. Decemb. Feria 2. Is ante promotionem fuerat *Magister Scholarum*, seu *Scholasticus Cenomanensis*, vir impensè doctus, qui quanquam filius esset sacerdotis, ob ingentia tamen merita licet multis reluctantibus, annitente verò Alexandro II. Pontifice factus est post Wlgrini decessum Episcopus.

Eodem anno natus est Philippo Franciæ Regi ex Berthrada coniuge Ludouicus filins cognomento Grossus, Rex ipse post patrem futurus, orationibus & frequentibus precibus ac meritis B. Arnulfi Abbatis Sam-Medardi, deinde Episcopi Suessionensis à Deo impetratus, quem Reginæ prolem masculam maximè cupienti prædixisse ferunt eam concepisse filium, idque illi per Ostemarum Monachum Parisiis significasse, legitur in fragmento diuersorum Scriptorum de Gestis Philippi I. à Duchesnio collectorum.

Eodem anno Martyrium subit Kanuthus Daniæ Rex, qui in Historia nostra ob hoc mihi dignus videtur habere locum, quòd Clericos & viros litteratos in Regno suo à vulgari foro exemptos esse voluit. Sic enim de eo scribit Saxo Grámaticus l. 4. c. 11. *Nec solum Pontificibus dignitatis incrementa donauit, sed etiam priuatorum Clericorum Ordinem benignissimis decretis adornare studebat. Nam quò cumulatiorem eis honorem redderet* LITTERATORVM CONTROVERSIAS VVLGARIS FORI

CONDITIONE EXEMPTAS AD EIVSDEM PROFESSIONIS IVDICIVM RELEGABAT, *ijsdem Religionis Reos obiecta repellere nequeuntes pecuniariâ multâ puniendos permittit. Quibus etiam in omnia, qua aduersum diuina committerentur, animaduersionis arbitrium tradidit cunctasque huius generis actiones sacerdotali iudicio destinatas, à Publico foro secreuit, ne honore impares conditio aequaret.*

Anno 1082. Hugo Diensis defuncto Gebuino Lugdunensi fit Archiepiscopus, vir multiplici legatione Apostolica crebrisque synodis, quas ad Ecclesiasticæ Disciplinæ reformationem habuit in Gallia, celeberrimus. Ad hunc quoque annum narrat Hugo Flauiniacensis tum adhuc Gregorium Romæ sedisse, sed inualescente in dies factione Guibertina multas iniurias perpessum fuisse. Quippe Henricum Imp. concepto Romæ aggrediendæ consilio, vt legitimum Papam cum iniuria & dedecore à sede propelleret, cum innumerabili exercitu Italiam peragrando omnes ad adorãdam statuam compulisse, meminemque ad osculum admisisse, qui non ante *Paparelli* illius pedem osculatus fuisset, cuius tamen in litteris & disciplinis Ecclesiasticis magnam indicat fuisse peritiam. *Qua maior esse potest insania,* inquit, *quam virum litteris apprimè eruditum, Disciplinis Ecclesiasticis imbutum, Sanctitatis Ecclesiastica non ignarum, tenentem in Ecclesia magna dignitatis & prælationis locum ad tantam mentis deuenire hebetudinem, vt contra Deum superbire incipiat, & locum celsitudinis non in Ecclesia, sed extra Ecclesiam & supra Ecclesiam contra ius & fas appetens illi assimilari omnino sl. deat, qui dixit,* ponam sedem meam ad Aquilonem, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. 1082.

Ad hunc annum maxima Scriptorum pars refert Conuersionem Brunonis Carthusiensium Antistitis, sed de causa Conuersionis non vna est omnium sententia: de qua scilicet nostris temporibus nata est ingens controuersia inter Carthusianos eorumque fautores & M. Ioannem Launoyium Doctorem Theologum e Regia Societate Nauarrica. In hoc quidem conueniunt omnes, Illustre Carthusianorum Institutum Brunoni Coloniensi, Scholastico quondam Remensi deberi. Sed illi contendunt Conuersionis & consequenter Instituti istius causam & occasionem sumptam ex Magistro quodam & Comprofessore Parisiensi Canonico rediuiuo, qui è tumulo surgens, cum cantarentur vigiliæ defunctorum, ter dixerat alta, & intelligibili voce *se indicatum à Deo & damnatum esse* propter ea quod nimis de se proprijsque meritis suis præsumpsisset. Launoyius verò & cum eo plurimi viri doctissimi & Antiquitatis periti negant historiam illam esse veram: imo contendunt Brunonem nunquam docuisse Parisiis. *Origo Ordinis Carthusianorum.*

Vtraque Pars magnis authoritatibus sententiam suam tuetur. Non is autem sum, qui tantæ litis nodum dissoluere possim, fundamenta quibus vtraque nititur referre satis erit, ne sano Lectori præiudicium ponere videar. Vnum dicam tantummodo, non videri posse negari quin Bruno Lutetiæ olim studuerit, & quin ibidem etiam docuerit paulo ante hæcce tempora, & ab anno circiter 1077. quod triplici coniectura ex veterum authorum locis petita confirmare licet.

1. Est ex Chronici Malleacensis Manuscripto Codice qui seruari dicitur Parisiis in Bibliotheca Puteana, quique ab authore conscriptus est circa an. 1140. & in lucem editus à Philippo Labbeo. In eo autem leguntur hæc verba ad an. 996. *Gerbertus docuit Fulbertum Carnotensem Episcopum. Hic iterum Fulbertus docuit Berengarium Canonicum S. Martini. Qui item Brunonem Remensem & alios multos haredes Philosophia reliquit. Bruno quidem perfectus Philosophus & Eremita apud Calabriam multorum Monachorum Pater obiit in Christo.* At vbi Berengarius eum hæredem Philosophiæ reliquit? certè vbi ipse docebat, at non legitur docuisse Remis sed Turonis & præsumitur docuisse Parisiis post mortem Fulberti Carnotensis præceptoris sui. Itaque verisimile est Brunonem eum Lutetiæ audiuisse; & ibidem postea docuisse.

2. Coniectura petitur ex authore Anonymo, qui Historiam à Roberto ad mortem vsque Philippi 1. perduxit, quique Brunonem nouit aut nosse potuit. Ille autem iis eum accenset quos prope certum est studuisse & docuisse Parisiis. *Hoc tempore,* inquit, nempe circa an. 1060. *tam in Diuina quam in humana Philosophia floruerunt Lanfrancus Cantuariensis Episcopus, Guido Longobardus, Manigaudus Tentonicus, Bruno Remensis, qui postea vitam duxit Eremiticam.* Nemo autem dixerit viros illos docuisse Remis.

3. Petitur ex Chronico S. Remigij Remenſis & ex authoritate Guiberti Abbatis Nouigenti ſupparis ſcriptoris, aientis Brunonem Canonicum & Scholaſticum Eccleſiæ Remenſis offenſum criminibus Archiepiſcopi ſui Manaſſis paulo antequam ab Hugone Dienſi Legato Apoſtolico in Lugdunenſi ſynodo quæ an. 1077. habita eſt, damnaretur, vrbem Remenſem cum aliquot nobilibus Clericis reliquiſſe. Sic enim habet. *Huius ergo* (Archiepiſcopi) *mores prorſus improbos & ſtupidiſſimos habitus cum omnis honeſtus horreret, Bruno in Eccleſiis tunc Galliæ opinatiſſimus cum aliis quibuſdam Remenſium Clericorum nobilibus, infamis illius odio exceſſit ab vrbe, quem poſtmodum Proceres, Clerus atque Burgenſes cum ab Hugone qui Dienſis cognominabatur, Archiepiſcopo Lugdunenſi Apoſtolicæ ſedis legato, viro in tenore iuſtitiæ clariſſimo, celeberrimo anathemate feriretur & ille manu militari theſauros Eccleſiæ dilapidans niteretur, à ſede quam male obſederat, pepulerunt.*

Ex hoc loco conſtat Brunonem relictis Remis cum nobilibus quibuſdam aliis Clericis Eccleſiæ Remenſis aliò commigraſſe; quos quidem ſocios licet non nominet Guibertus, ex Epiſtola tamen ipſius Brunonis ad Radulphum Viridem Præpoſitum Remenſem intelligimus hos tres amicos ſimul demigraſſe Brunonem, Radulphum & Fulcium Monoculum. Sic enim, ille. *Reminiſcitur quippe dilectio tua, quod cum ego & tu & Fulcius Monoculus quadam die ſimul fuiſſemus in hortulo adiacente domui Adæ vbi tunc hoſpitabar, de falſis oblectationibus tractaremus.* Ergo tunc Bruno hoſpitabatur apud Adam; non vtique Remis: cum enim Canonicus eſſet Eccleſiæ Remenſis & Scholaſticus, veriſimile non eſt eum alieno in hoſpitio manſurum fuiſſe. Vnde coniicio Brunonem cum amicis iſtis duobus Lutetiam veniſſe, ipſumque apud Adam hoſpitem domum elegiſſe: tumque docendi profeſſionem reſumpſiſſe. Ille forſitan eſt Adam Canonicus Pariſienſis, qui poſt Gualeramnum Cantor eiuſdem Eccleſiæ fuit circa an. 1100. & id muneris obiit vltra an. 1123.

Adſtipulatur ſupra laudatus Guibertus, qui de eius conuerſione ſcribens ſic ait. *Fuit non longè ab his diebus Bruno quidam in vrbe Remenſi vir* & liberalibus inſtructus Artibus & MAGNORVM STVDIORVM RECTOR *qui conuerſationis initia ſubiecta occaſione nactus dignoſcitur.* Quibus verbis denotare videtur Brunonem Pariſienſis & Remenſis ſtudij fuiſſe Rectorem, quæ ab Aimoïno Floriacenſi Monacho in vita Abbonis dicuntur *Maiores ſapientiæ, ſeu ſtudiorum Officinæ.*

Verum his quæ de receſſu ab vrbe Remenſi ad Pariſienſem dicta ſunt, obſtare videtur locus Guiberti de Nouigento ſic ſcribentis. *Bruno vrbe* (Remenſi) *deſerta ſeculo abrenunciare propoſuit, qui ſuorum notitias horrens ad Gratianopolitanum proceſſit territorium.* Vnde colligitur eum ex vrbe Remenſi egreſſum rectâ & ſine mora Gratianopolim profectum fuiſſe. At ſi bene expenditur iſte locus, conſilium quidem proponit quod executioni poſtea demandatum eſt. Senſus enim eſt Brunonem vrbe Remenſi deſertâ conſilium deſerti animo concepiſſe, non ſequitur tamen quod ſtatim executus ſit. Et reuera conſtat ex iis quæ ſupra dicta ſunt, Brunonem vrbe exceſſiſſe, antequam Manaſſes in Concilio Lugdunenſi damnaretur: Concilium autem iſtud ab Hugone Dienſi poſt Auguſtodunenſe & Pictauienſe anno 1077. celebratum eſt, vt legitur in Chronico Virdunenſi.

Porro Bruno cum cæteris Canonicis Remenſibus Manaſſem Archiepiſcopum ſuum aſperioribus verbis increpauerat, eumque in conſilio Auguſtodunenſi accuſarat vt invaſorem Eccleſiæ Remenſis & Simoniacum, & ab officio, quod iuſſus ſe ſiſtere noluiſſet, ſuſpendi curarat. Quod ille acerbè ferens, omnibus quibus potuit modis eos vexauit. Qua de re ſic legitur in prædicto Chronico. *Accuſatus eſt in eodem Concilio* (Auguſt.) *Remenſis Eccleſiæ inuaſor Simoniacus Manaſſes à Clericis Remenſibus: & ſuſpenſus ab Officio, quia vocatus ad Concilium vt ſe purgaret, non venit. Qui cum Canonicis Remenſis Eccleſiæ accuſatoribus ſuis à Concilio redeuntibus plurimas paraſſet inſidias, demum domos eorum fregit, præbendas eorum vendidit, & bona eorum diripuit.* Hæc acta ſunt inter Concilium Auguſtodunenſe & Lugdunenſe; & hæc eſt vera cauſa receſſus Brunonis ex vrbe Remenſi: quo tempore vix conceperat deſerti propoſitum. Receſſit vero cum Radulpho Viridi & Fulcio Monoculo nobilibus Clericis; & receſſit ad eum locum, vnde poſtea Fulcius Romam profectus eſt relictis Radulfo & Brunone. Inter receſſum verò illum & profectionem ad Eremum inter-

cesserunt plures anni : siquidem anno 1077. tecesserunt, & anno tantum secundum plures 1086. vel secundum alios an. 1082. ad Carthusiam profecti sunt, tempore vero illo intermedio Lutetiæ commoratos fuisse & docuisse credibile est, dum præstolabantur Archiepiscopi sui aut pœnam aut mentem saniotem.

Si enim postquam excessit ex vrbe Remensi, rectâ Gratianopolim concessit, ergo cum Radulpho & Fulcio profectus est, qui tamen nec illius itineris, nec professionis Eremiticæ socij fuisse leguntur. De Fulcio quidem certum est iuisse Romam: Radulphus vero Ecclesiæ Præpositus fuit vsque ad an. 1108. quo factus est eiusdem sedis Archiepiscopus, eamque ad an. vsque 1124. rexit & gubernauit. Socij autem & viæ & instituti hi fuisse perhibentur, M. Landuinus natione Tuscus ex vrbe Luca litteris diuinis & humanis decennio eruditus, vt habetur in Codice Remensi; duo Stephani, Bingensis & Diensis ; & Hugo Presbyter, quem Capellanum suũ appellabant: at, nemo istorũ dicitur fuisse e Nobilibus Ecclesiæ Remensis Clericis. Igitur isti alij sunt ab iis quibuscum Bruno ex vrbe Remensi discessit : alio proinde è loco profectus est ad Eremum, quàm ex vrbe Remensi, & eo è loco vbi tum Landuinus & duo Stephani & Hugo Presbytet litteris operam dabant, seu studendo seu docendo & quem ad locum conuolabant externi & alienigenæ. At quæ alia vrbs in Gallia præter Parisiensem, externis eiusmodi abundabat?

His ita suppositis iam vtriusque partis defensores placet in aciem producere. Primo ergo Carthusienses communi fama nituntur, quæ pro fundamento historiæ seu rei gestæ veritatem conseruasse videtur. Illa aurẽ fert Brunonem Commagistri seu Comprofessoris alicuius quocum amicitiam Lutetiæ contraxerat, anastasi & damnatione territum, in eremum cum sex Collegis confugisse & Ordinem suum instituisse.

2. In Antiquioribus Carthusiensium Statutis, deinde in folio editis, de hac Institutione sic habetur. Cum Parisiis circa annum Dominicæ Incarnationis 1082. solenne studium floreret, *quidam Doctor vita, fama & scientia inter omnes præcipuus præuentus infirmitate diem clausit extremum.* Cumque ad tanti viri funeralis Officij sepulturam tota Vniuersitas Parisiensis & Doctorum & Scholarium conuenisset, subito cunctis spectantibus, qui mortuus erat, eleuato capite resedit in feretro & omnibus audientibus alta & terribili voce clamabat IVSTO DEI IVDICIO ACCVSATVS SVM. Erat inter alios ibidem Venerabilis Bruno natione Teutonicus, in Ciuitate Coloniensi non obscuris parentibus natus, *Ecclesiæ Remensis Canonicus*, *sacra Theologiæ Doctor eximius cum M.* Landuino, duobus Stephanis, Bingensi & Diensi S. Rufi Canonicis. Coniunxerat & illis se Hugo quidam, quem Cappellanum nominabant, eo quod solus inter eos sacerdotis fungeretur Officio, & Laïci duo Andreas & Guarinus, qui omnes tremefacti & salubriter compuncti à quodam S. Eremita interrogantes qualiter tam horrendum euadere possent diuinum Iudicium, audierunt illud Psalmi 54. ECCE ELONGAVI FVGIENS ET MANSI IN SOLITVDINE. Vnanimi igitur amore solitudinis accensi adierunt S. Hugonem Gratianopolitanæ Ecclesiæ Antistitẽ, precantes vt in eius Diœcesi, quæ multis desertis montibus abundabat, congruum sibi ad propositum, locum concederet.

3, In Breuiario Romano apud Surium Carthusianum & alios Collectores in Brunonis vita sic legitur. *Is à parentibus genere ac virtute claris* Lutetiam Parisiorum missus tantum ibi in Philosophiæ & Theologiæ studiis profecit, vt Doctoris ac Magistri munus in vtraque Facultate sit adeptus: nec multo post ob egregias eius virtutes Ecclesiæ Remensis Canonicatu potitus, anno Domini supra millesimum octogesimum secundum memorabili spectaculo apud Parisios interfuit. Cum enim ad celeberrimi cuiusdam Magistri funus triduo celebrandum tota fere Ciuitas conuenisset, accidit vt ad illa verba psallentium RESPONDE MIHI, prima die se accusatum, 2, iudicatum, 3, condemnatum ore proprio defunctus exclamauerit. Rei nouitate ac certæ damnationis sententia perculsus inter alios Bruno cum sex aliis familiaribus Mundo renuncians S. Hugonem Episcopum Gratianopolitanum adiit.

4. Eandem Historiam confirmant authoritate Cæsarij Heisterbacensis, qui

licet locum non indicet, in quo tam memorabile factum accidit, in Francia tamen accidisse commemorat lib. 11. c. 49. his verbis. *Fuit in Regno Francorum Clericus Quidam nobilis & diues: qua duo sæpe hominem extollunt, multisque vitijs subjiciunt, qui cum mortuus esset, & in feretro positus, multitudine populi circumsedente tame Clericis quàm ex Laicis, ipse se erexit cunctis audientibus in hac verba prorumpens* Iustus Iudex iudicauit, condemnauit, condemnatum tradidit in manus impiorum. *Quibus dictis se reclinans iterum non obdormiuit, sed de regnis transiuit ad laborem, de delicijs ad miseriam.*

En inquiunt ipsissimam historiam ab Authore antiquo, qui scholas Parisienses frequentabat ante annum 1200. sed nihil de Brunone. quid tum. inquiunt, potuit nescire Cæsarius hanc fuisse causam cur Bruno se conferret ad Eremum. Res quidem publica erat & omnibus nota: at secretum conuersionis soli Brunoni & sociis cognitum. Quod etiam potuerunt ignorare Guibertus de Nouigento & Petrus Cluniacensis Brunoni ætate suppares, qui non crediderunt hanc Historiam ad Carthusianos pertinere. Deinde non statim forte Bruno dimisit scholas, sed aliquanto post tempore, itaut credi posset non ea re fuisse tactum. Addunt solere eiusmodi conuersionum consilia seruari secreta, & non nisi paucis intimisque aperiri & communicari. Quamobrem nonalij quàm Bruno eiusque socij causam discessionis scire potuerunt. Et quis sciuisset, quæ causa, quæve occasio fuerit Ignatio Loyolæ instituendæ suæ Societatis, nisi ipse aut socij prodidissent?

Cum verò illis objicitur, quamobrem ergo Cæsarius non indicat clarè locum, si Lutetiæ hoc accidisse sciuit, qui post vnum à re acta seculum Lutetiæ studuit? respondent satis indicare cum ait, *In Regno Francorum* accidisse, cuius Lutetia Metropolis est Sedesque Regni primaria. Deinde tempore Cæsarij non iam forte constabat de loco, aliique alibi rem aecidisse dicebant: ille verò ne alterutri opinioni præiudicium facere videretur, scripsit generatim, id in Regno Francorum accidisse, quod omnes fatebantur. Postremo noluit forte locum indicaui, ne Gentem illustrem Canonici offenderet.

At ipsemet Cæsarius lib. 2. cap. 15. quasi rem aliam enarrans, Canonicum Parisiensem cuidam amieo suo apparuisse disertò scribit. locus talis est. *Parisius in* » *Ecclesia S. Dei Genitricis Mariæ Canonicus obijt nuper, qui multa habens stipendia de-* » *licatissimè vixerat: & quia ex delicijs, maximè* his quæ ad gulam pertinent, libido » nascitur, nata nutritur & quotidianis eius incitamentis augmentatur, idem Iu- » uenis valde tunicam carnis suæ maculauit, & tam illo quàm aliis suis peccatis » iram Dei in se prouocauit, tandem per infirmitatem tactus timore mortis con- » fessionem fecit, peccata defleuit, & emendationem promisit, viaticum accepit, » inunctus est, hominem deposuit. Cuius corpus vt pote vir nobilis diuesque » cum magna pompa secularis gloriæ tumulatum est, & erat in illa die tanta se- » renitas, vt ipse aer eius obsequiis famulari videretur, dixeruntque homines ad » inuicem. Multa bona præstitit Deus homini isti, nihil ei defuit horum, quæ » homo Christianus habere debuit, Dominicis Sacramentis munitus est, aer in » eius morbo serenatus est, cum magna gloria sepultus est. Sed homo videt in fa- » cie, Deus autē intuetur cor. *Post paucos dies cuidam sibi valde familiari apparens di-* » *cebat se esse damnatum, dumque miraretur ille & expauesceret, pœnitentiam eius & con-* » *fessionem, sacram etiam communionem & inunctionem commemorans, respondit defun-* » *ctus. Vnum bonum mihi defuit, sine quo nihil horum quæ enumerata sunt mihi prodesse* » *potuit. Quid est illud? inquit: respondit mortuus, Vera contritio.*

Addunt tertium exemplum huiusmodi Anastaseos seu visionis, quod refert Mathæus Parisiensis accidisse circa an. 1072. id. circa Brunoniana tempora, duorum nempe Clericorum Nannetensium, quorum tam arcta erat necessitudo & amicitia, vt alter alteri promisisset, si prior moreretur, socium se reuisurum admoniturumque de statu in quo esset: alterum ergo eorum post paucos dies mortuum, dum alter exspectaret promissi fidem, post 30. dies viuenti apparuisse, seque statumque animæ agnoscendum dedisse his verbis. *Prolata contra me à Deo sententiâ deputatus sum miser supliciis sempiternis*: eoque spectro fuisse adeo territum superstitem, vt bonis omnibus suis distributis apud S. Melanium, Monachum induerit

5. Probant authoritate M. Ioannis Carlerij, vulgo Gersonis Ecclesiæ & Vni-

uerſitatis Pariſienſis Cancellarij,qui ante an. 1380. Lutetiæ ſtudebat. Ille autem conſtantem ſuo tempore huiuſce anaſtaſeos veritatem ex communi fama indicat fuiſſe Notula 23 in tractatu de ſimplificatione Cordis. *De timore Domini*, inquit, *conſtituamus ante meditationis noſtræ oculos exemplum illud celebre, à quo cæpiſſe dicitur Ordo Carthuſianorum. Mortuus eſt Quidam magnæ reputationis Magiſter apud Scholaſticos. Parantur Exequiæ in templo. Venit vox.* Iuſto Dei Iudicio accuſatus ſum. *Dilata eſt ſepultura in alterum diem. Tunc audita eſt vox* Iuſto Dei Iudicio iudicatus ſum. 3. *Die in quam dilatio ſepulturæ iterum facta extitit, inſonuit vox* Iuſto Dei Iudicio condemnatus ſum. *Ecce in his eſt poſitum coram Meditantis oculis Iudicij tremendi, accuſationis, iudicationis & condemnationis ſpectaculum.*

6. Probant authoritate B. Antonini Florentinorum Archiepiſcopi eandem hiſtoriam referentis in 2. parte hiſtor. c. 22. his verbis. *Ann. Dom. 1086. ſecundum Vincentium in ſpeculo Hiſtor. l. 25. c. 82. qui hoc refert ex Hiſtoria Sigeberti, habuit initium Carthuſienſium Ordo. Dicit enim. Bruno natione Teutonicus ex Vrbe Colonia litteris à primæua ætate eruditus, Remenſis Eccleſiæ Canonicus & Scholarum Magiſter relicto* ſeculo Eremum Carthuſiæ fundat, propoſitumque Monaſticæ Conuerſationis ſatis arduum inſtituit. Huius ſacri propoſiti cooperator exiſtens B. memoriæ Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus ab eodem Brunone habitum Monaſticum ſumpſit, cunctiſque ibi habitantibus inſigne exemplum præbuit.....habuit autem principium talis Religio ex hoc ſtupendo euentu. Cum in ciuitate Pariſius floreret ſtudium abundãs tam multitudine ſcholarium ex variis regionibus,quàm copioſâ catervâ Doctorum ſolennium in omni Facultate,inter cæteros vnus erat ſingularis, qui eminentia ſcientiæ & probitate vitæ & maximæ famæ pollebat. Huic autem vita functo ſolennes exequiæ paratæ ſunt in Eccleſia, vbi ſepulturæ erat tradendus: ad quem honorandum conuenerat Magiſtrorum & ſtudentium Vniuerſitas Pariſienſis & alij plurimi. Cum ergo cadauer in feretro in Eccleſia ſecundum morem eſſet delatum & Officium celebraretur, ſurrexit qui iacebat mortuus, & in loculo reſidens voce magnâ audientibus cunctis clamauit. Ivsto Dei Ivdicio accvsatvs svm. Quo dicto, vt prius, iacuit. Ex qua voce omnes territi obſtupuerunt, decreueruntque pro illa die non tradere illud ſepulturæ: ſed ſequenti die iterum omnes conuenêre. Cumque iſtud per ciuitatem diuulgatum eſſet, die ſequenti multò plures conuenerunt ad ſpectaculum illud. Officium autem peragentibus circa feretrum illius, iterum defunctus reſedit in lectulo clamans Ivsto Dei Ivdicio ivdicatvs svm. Ex qua re conſternati ſunt omnes qui aderant audientes: & vt exitum eius noſſent, ordinauerunt, vt ad ſequentem diem differretur ſepultura eius. Die ergo tertia tota pœne Ciuitas profluit, & in proſecutione Officij pro anima illius ſurrexit, & iam tertiò Doctor ille defunctus clamauit dicens. Ivsto Dei Ivdicio damnatvs svm. Quod omnes præ admiratione quaſi exanimes reddidit, ſicque patefacta omnibus ſua damnatione indignus iudicatus ſepulturâ Eccleſiaſticâ, ſepulturâ Aſini ſepultus eſt. Aderat ad hoc ſpectaculum Bruno, de quo in principio Capituli dictum eſt: Magiſter ſolemnis ſcholarium, qui his viſis ait ad ſocios & diſcipulos. Ecce Chariſſimi tantus Doctor & Sanctus ab omnibus reputatus periit, nunquid & nos perire volumus & non potius ſaluari? Non eſt nobis locus ſalutis, niſi mundum fugiamus. Si in viridi ligno hoc factum eſt, in arido quid fiet? & multa alia eiuſmodi. Sicque compuncti, vt dictum eſt, ſeculum dimiſerunt.

Hæc ſcribebat Antoninus circa an. 1450. Non addimus verò poſteriorum Authorum teſtimonia vſque ad hanc ætatem: ſiquidem omnes verba pene omnia Antonini aut Gerſonis exſcribunt, nec vetuſtiorem authorem citant, qui hiſtoriam illam ſcriptis mandarit. Prætermus quoque argumenta,quæ ducuntur ex tabellis, picturis & imaginibus, quarum quippe neſcitur ætas, aut quæ à ducentis circiter annis propoſitæ ſunt. Item Chartas quaſdam Chartuſienſes & Grandimontenſes, quia aut nihil habent eorum quæ de rediuiuo Doctore dicuntur,aut recentiore manu exaratæ ſunt,quàm vt iis fides adhiberi poſſit. Nunc ergo aduerſæ partis rationes & fundamenta proponamus.

Launoyius & qui cum eo ſentiunt,de tempore quidem Conuerſionis Brunonianæ Inſtitutique Chartuſiani omnino conueniunt: de cauſa vero & occaſione diſ- *Rationes Launoyi.*

sentiunt, quam à veterum authorum scriptis planè alienam esse contestantur, in quibus nihil quidquam de famosa illa rediuiui Canonici anastasi legitur. 1. Igitur proferunt ipsiusmet Brunonis Epistolam ad Radulphum Viridem virum celebertimum, Magistrum doctissimum, Ecclesiæ Remensis Præpositum, qua rationem declarat sui è seculo recessus, eumque ad idem faciendum, prout ante promisetat, hortatur. *Quanquam*, inquit, *longo terrarum tractu & prolixiore temporis spatio corpora ab inuicem seiuncta sunt, animus tamen beneuolentiæ tuæ ab amico auelli non potuit......In finibus autem Calabriæ cum fratribus Religiosis & aliquot bene eruditis eremum incolo, ab hominum habitatione satis vndique remotam.... Quam* contemplationem, *tu frater charissime vtinam vnicè diligeres, vt eius amplexibus fotus diuino caleres amore... Fuge ergo, frater mi, fuge has molestias & miserias omnes, & transfer te à tempestate huius mundi in tutam & quietam portus stationem. Quapropter operæ pretium est diligenti examinatione prudentiam tuam ista perpendere: quòd si amor Dei te non inuitat, tantorum præmiorum vtilitas te non prouocat, saltem necessitas & timor pænarum ad hoc compellere debet. Scis namque qua sponsione obligatus es, & quàm omnipotens ac terribilis sit, cui temetipsum munus gratum & omnino acceptabile deuouisti; cui nec mentiri licet nec expedit. Nec enim patitur se iniustè rideri. Reminiscitur quippe dilectio tua: quod cum ego & tu & Fulcius Monoculus quadam die simul fuissemus in hortulo adiacenti domni Adæ ubi tunc hospitabar, de falsis oblectationibus & perituris huius mundi diuitiis, nec non de perennis gloriæ gaudiis aliquandiu, vt opinor, tractaremus vnde diuino amore feruentes promisimus ac vouimus spiritui sancto in proximo fugitiua seculi relinquere & æterna captare, nec non Monachicum habitum recipere, quod & in vicino peractum esset, nisi tunc Fulcius Romam abisset, ad huius reditum peragenda distulimus: quo moram faciente, aliisque interuenientibus causis diuinus amor elanguit, refriguit animus, feruorque enanuit. Quid ergo superest, Charissime, nisi à tanti debiti nexibus te citius expedire, ne pro tam graui tamque diuturno mendacij crimine iram incurras potentissimi, & propter hoc cruciatus immanes?*

Ex hisce Brunonis verbis duo euidenter colligi posse videntur. Vnum, veram hîc conuersionis & Carthusiani Instituti causam & occasionem proferri, nempe collationem de rebus mundi caducis, quam habuerunt inter se: vnde habitus Monastici propositum animo conceperunt. Alterum est, quod ne verbulum quidem proferat, aut suspicandum relinquat de rediuiui illius Doctoris anastasi & terribili voce. Cuius certè spectaculi mentionem facere non omisisset, si tale fuisset.

2. Sigibertus Gemblacensis Monachus qui obiit an. 1113. hæc scribit ad an. 1084. *Bruno natione Teutonicus ex vrbe Colonia litteris apprime eruditus, Remensis Ecclesiæ Canonicus & Scholarum Magister, relicto seculo Eremum Carthusiæ fundabat, propositumque monasticæ Conuersationis satis arduum instituit. Huius sancti propositi cooperator & æmulator B. memoriæ Hugo Gratianopolitanus Episcopus ab eodem Brunone habitum Monasticum sumpsit, cunctisque ibi habitantibus insigne præbuit exemplum.*

3. Producunt authoritatem Guigonis quinti Carthusiæ Prioris, in vita Hugonis Gratianopolitani Episcopi, vbi Societatis & instituti sui initia describit. Guigo autem Carthusiam regebat an. 1130. & e suis nonnullos misit ad inhabitandum montem Dei in Remensi agro: quo tempore Rainaldus II. cognomento de Martigniaco Ecclesiam Remensem & Odo B. Remigij Cœnobium regebat. Sic ergo ille. *In his agebat, & ecce tribus necdum in Episcopatu post Monasterij reditum completis annis adest M. Bruno vir religione scientiaque famosus, honestatis & grauitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios M. Landuinum, qui post eum Carthusiæ Prior extitit, duos Stephanos Burgensem & Diensem. Hi S. Rufi Canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariæ ei Abbate fauente sese coniunxerant. Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, ex eo quod solus ex eis sacerdotis fungeretur Officio; duos* LAICOS, *quos appellamus* CONVERSOS, *Andream & Guarinum. Quærebant autem locum Eremiticæ vitæ congruum, necdum repererant. Hac ergo spe & suaui sanctæ conuersationis eius odore trahente ad virum sanctum venerunt, quos ille non solum gratanter, sed & reuerenter suscepit, tractauit & voti compotes fecit. Ipso namque consulente, iuuante, comitante Carthusiæ solitudinem intrauerunt atque extruxerunt.*

4. Probat Launoyius authoritate & testimonio Guiberti Abbatis de Nouigento super Couciacum Diœcesis Laudunensis, authoris coæui: is enim ex Monacho

choS. Germani Flauiacensis factus est Abbas Nouigentinus an. 1104. & obiisse videtur circa an. 1124. Ille autem tractatum de vita sua composuit, & multa ad Carthusianorum Religionem pertinentia inseruit curiosissima & posteritate dignissima, hæc autē inter extera. At quia conueniebat, vt Litteratorum Quispiam sacri gregem Ordinis sub eodem affectum post se contraheret, fuit non longè ab his diebus Bruno Quidam in vrbe Remensi vir & liberalibus instructus artibus & MAGNORVM STVDIORVM RECTOR, qui conuersionis initia ex subiecta nactus occasione dignoscitur. Manasses quidam post Geruasij famosissimi Archiepiscopi decessum prædictæ vrbis regimini simoniacè se intrusit, vir quidem nobilis sed nihil prorsus serenitatis quæ prima ingenuitatem decet, habens. Tantos enim fastus ex illa nouitate conceperat, vt Regias peregrinarum gentium Maiestates, imo Maiestatum ferocitates imitari videretur.... Is igitur cum milites affectaret summopere & clerum negligeret dixisse aliquando refertur. BONVS ESSET REMENSIS ARCHIEPISCOPATVS *si non Missas inde cantari oporteret.* Huius ergo mores prorsus improbos & stupidissimos habitus cùm omnis honestus horreret, Bruno tunc in Ecclesiis Galliæ opinatissimus cum aliis quibusdam Remensium Clericorū nobilibus infamis illius odio excessit ab vrbe: quem postmodum Proceres, Clerus atque Burgenses eum ab Hugone qui Diensis agnominabatur, Archiepiscopo Lugdunensi Apostolicæ sedis legato, viro in tenore iustitiæ clarissimo, creberrimo anathemate feriretur & ille manu militari thesauros Ecclesiæ dilapidare niteretur, à sede quam malè obsederat, pepulerunt: & exsilio relegatus æterno, cum se ad excommunicatum tunc temporis Henricum Imperatorem ipse etiam excommunicatus contulisset, hac illacque oberrans sine communione postremo defungitur. At Bruno vrbe deserta, seculo etiam abrenunciare proposuit, qui suorum notitias horrens ad Gratianopolitanum processit territorium. Ibi in arduo admodum & terribili promontorio, ad quod difficillimum & valde insolens iter intenditur, sub eo enim prærruptissimæ vallis vorago dehiscit, habitare deligens, eiusmodi mores instituit, & sequaces eius hodie sic viuunt.

5. Plurimum quoque valet testimonium ipsorummet Carthusianorum statutorum & consuetudinum Ordinis in veteri Manuscripto contentarum, vbi vita Brunonis & 4. consequentium Carthusiæ Priorum summatim exaratur; de Brunone autem hæc verba habentur. *Bruno natione Teutonicus* ex præclata vrbe Colonia parentibus non obscuris natus, litteris tam secularibus quam diuinis valde munitus, Ecclesiæ Remensis quæ nulli inter Gallicanas secunda est, Canonicus *&* *Scholarum Magister* relicto seculo Eremum Carthusiæ fundauit & rexit sex annis, qui cogente Vrbano, cuius quondam Præceptor fuerat, Romanam perrexit ad curiam, eundem Papam solatio & consilio in Ecclesiasticis negociis iuuaturus. Sed cum tumultus & mores curiæ ferre non posset, relictæ solitudinis & quietis amore flagrans, relicta curia, contempto etiam Archiepiscopatu Remensis Ecclesiæ ad quem ipse Papa volente electus fuerat, in Calabriæ eremum, cui *turris* nomen est, secessit: ibique Laicis & Clericis quam plurimis adunatis solitariæ vitæ propositum, quandiu vixit, exercuit, ibique defunctus humatus est post egressum Carthusiæ.

Ex hocce loco multa colliguntur ad Intelligentiam historiæ necessaria. 1. Brunonem euocatum fuisse ab Vrbano è Carthusia post annos sex regiminis: igitur non euocatus est ante an. 1089. quia Vrbanus anno tantum 1088. electus est ac proinde Bruno non instituit Ordinem suum ante an. 1082. 2. In curia Rom. mansit vsque ad an. 1095. quo in Calabriam amore solitudinis secessit, nec inde reuocari potuit oblato Archiepiscopatu Remensi, qui anno 1096. 19. Kal. Feb. vacauit obeunte Rainaldo de Bellaio, qui Manassi successerat. 3. In Eremo Calabriæ mansit ad mortem vsque, quæ accidit 6. Kal. Octob. an. 1101.

6. Producunt grauissimam Petri Venerabilis Cluniacensis Abbatis, qui sequenti seculo ab an. 1140. floruit, authoritatem. Non enim ille ignorare potuit Canonici redsuiui historiam, aut non mandare litteris, si vera fuit, si tam publica, si in ciuitate Parisiensi tamque in frequenti conuentu: cum ex professo Miraculorum libros conscripserit. lib. autem 2. c. 28. fusissimè & clarissimè agit de hocce Carthusiensium Instituto: de illius vero tediului apparitione, ne gry quidem.

» Seruatur, *inquit*, in Burgundiæ finibus inter omnes Europæ noſtræ Monaſtici
» Ordinis profeſſiones, profeſſio quædam multis aliis eiuſdem Monaſtici propoſi-
» ti ſanctior & cautior, inſtituta noſtro tempore à quibuſdam Patribus magnis, do-
» ctis & ſanctis M. Brunone Colonienſi, M. Landuino Italico, ac quibuſdam aliis
» & verè magnis, vt dixi, & Deum timentibus viris, qui quorundam antiquorum
» Monachorum tepiditate, negligentia ac deſidia prædcti, ſeculo abrenunciare
» volentes cautiùs ſibi ſuiſque in via Dei ſectatoribus conſuluerunt, & vigilanti
» oculo Ordinem contra omnes pene ſathanæ inſidias circunſeptum inſtituerunt.

Vt autem manifeſtò conſtet ipſius tempore nihildum auditum de Canonico illo rediuiuo, ait ſe nullo ſeruato ordine, nulla habita ratione generis, quæcumque diſcere potuit, miracula mandaſſe litteris. Quoniam ad roborandam fidem &
» motes inſtituendos miracula noſtro tempore vel circa noſtra tempora geſta, quo-
» rum cognitio indubia datur, ſcribere propoſui. Poſtea quæ præmiſſa ſunt, alia
» quoque legentibus vel audientibus non minus, vt credo, vtilia adiungenda
» ſunt. In quibus vt ſupra iam dixi, nullum temporis ordinem ſeruo, nullius gene-
» ris miracula viro, ſed ſicut ea vel olim didici, vel quotidie à diuerſis & fidei di-
» gnis diſcere poſſum, ſcripturæ commendo. Eſt ne autem veriſimile curioſum iſtum Miraculorum Indagatorem & perſcrutatorem præteriturum fuiſſe prodigioſam illam anaſtaſim, ſi paulo ante ſua tempora contigiſſet?

7. Neque Gaufredus Prior Voſienſis, qui centum circiter à Brunone annis ſcribebat, eius cauſæ meminit. Sic enim tantum habet. *Ordo Carthuſienſium ſanctiſſimus incepit hoc tempore, ſcilicet anno 1086. per Brunonem virum ſanctum, natione Alemanum de Colonia Agrippina, Magiſtrum in Theologia cum ſex aliis venerabilibus viris in Diœceſi Gratianopolitenſi.*

Denique referunt varia teſtimonia cæterorum Authorum ſuppariums; item & conſequentium ſeculorum, Roberti de Monte, qui Chronicon Sigeberti continuauit; Chronologiſtæ Malleacenſis, Monachi Antiſſiodorenſis, Adami in Floribus manuſcriptis Hiſtoriarum, quos Gregorio IX. dedicauit, Vincentij Bellouaci, Chronici S. Martini Turonenſis, Hugonis Cardinalis, aliorumque vſque ad tempora Gerſonis, quorum nullus famoſæ illius anaſtaſeos meminit: & quam nemo dixerit eos prætermiſſuros fuiſſe, ſi aut legiſſent aut audiuiſſent accidiſſe. Ex his fateri neceſſe eſt Launoyij ſententiam apud doctos hodie præualere, præualituramque adhuc poſthac magis, cum temporis diuturnitas inueteratam in animis vulgi opinionem anaſtaſeos ſenſim obliterabit; niſi forſan eadem certiora proferat aliquando aduerſæ parti teſtimonia, quæ litem illam dirimant.

1083. Ad annum 1083. Bertholdus Preſbyter Conſtantienſis refert obitum Berengarij: quem ſequitur Author Chronici S. Petri Viui ſic ſcribens an. 1083. *Berengarius Turonenſis Magiſter & ammirabilis Philoſophus, amator pauperum efflorumt. Hic compoſuit Orationem illam, quæ ſic incipit* IVSTE IVDEX IESV CHRISTE. *Poſt hæc fidelis & verè Catholicus vitam finiuit.* Verum eius obitus communiter ab aliis refertur ad annum 1088. vt infra dicemus.

1084. Anno 1084. Henricus Imperator Romam capit, Gregorium in turre Creſcentis muro claudit, Guibertum Antipapam in ſede Petri conſtituit. Tum ſchiſmatici cornua attollunt, conuerſaque eſt omnino facies Eccleſiæ, cuius miſerabilem ſtatum deſcribit Hugo Flauiniacenſis his verbis. *Non ſufficiebat ſacerdotibus ſolos peccare: facti erant laqueus iuuenum omnes, vt etiam abſque ſynagogis facerent eos, qui non communicabant operibus eorum in communicando cum excommunicatis, in abiectione Gregorij, in aſſertione Wiberti. Iam vero ſi quis eſſet qui Gregorio communicaret, hic publicè conuiciis appetebatur, hic hæreticus, deſtructor Regni, aſſertor mali, qui nec vita dignus eſſet, qui publicæ indignationis offenſam contraheret, periurus, & quodam aduentitio nomine Paterinus dicebatur. Aduenerant tempora periculoſa, obnubilata erat facies Eccleſiæ, non agnoſcebat quos genuerat filios, quia patiebatur infeſtos, nec ipſi Matrem agnoſcebant quam cum multis & miris modis affligerent & inſectarentur, vicem eius dolere non nouerant.*

Interim Gregorius concaptiuum ſuum Iarentonem Abbatem S. Benigni Diuionenſis virum doctiſſimum Hugonis Ducis Burgundiæ olim præceptorem, amicum & familiariſſimum ſuum cum quibuſdam Cardinalibus mittit ad Ro-

bertum Apuliæ Ducem, qui tunc forte Classe instructa mare transibat, rogatque vt Ecclesiæ & sibi suppetias afferat. Ille non segniter iussa executus fidelem se præstat, aduolat cum Normanis suis, Regem & Guibertum fugat, Gregorium in integrum restituit. Verum ob perpetratas à militibus cœdes innumeras, stupra, latrocinia non audens Pontifex fidere Romanis, Salernum se recipit cum Cardinalibus: indeque per Petrum Igneum & Gisulfum Principem Salernitanum, quos Cluniacum misit, dedit litteras ad omnes Christi fideles, quibus & calamitatem suam & calamitatis causas significauit.

In ista rerum perturbatione Teutonici Guiberto adhæserunt, eidemque Lotharingia & Longobardia. Virduni Theodoricus cognomento Magnus in Cœnobitas qui à Gregorio stabant, omnem quem potuit, furorem exercuit. *Totus illi fermo* inquit Hugo Flauiniacensis, *de Imperio Henrici, de Clementis Papatu erat*: itavt publicè in Ecclesiis nomen illius Hæresiarchæ nefandi in Canone recitari præciperet. Quod etiam faciebant reliqui Episcopi Lotharingiæ & Longobardiæ, exceptis paucis, qui magisterium Gregorij agnoscebant. Manasses Remensis ad easdem partes se contulerat, vnde ita Clero & populo exosus fuit, vt eum ex vrbe expulerint.

Anno 1085. habita est à Henricianis Pseudosynodus Moguntina, cui præsedit Vvetzilo Archiepiscopus Moguntinus, in eaque Gregorio abrogatus est Pontificatus & Clemens pro vero Papa agnitus. Gregorius Vvetzilonem anathemate percutit; at ille nihilominus Archiepiscopale munus exequitur: aiunt tamen postea agnito errore cum Papa reconciliatum fuisse & pœnitentem obiisse an. 1089. Ille in Academia Parisiensi Magisterium in Theologia fuerat olim consecutus. De quo sic scribit Pantaleo. *Vvetzilo à pueritia litteris destinatus fuit. Erat enim egregia indole & felicissimo ingenio præditus. Itaque litterarum amore Lutetiam profectus, ibidem S. Theologiæ Doctor creatus est. Is enim cum insigni eruditione etiam pietatem atque morum innocentiam coniunxerat. Cum ergo in Patriam reuersus esset, Canonicus Moguntinensis electus est. Itaque in ea Ecclesia suis virtutibus longè alios superauit, atque subinde concordiæ studens cum omnibus pacem habuit: multoties etiam ad populum sermonem habuit & singulari facundia homines ad pietatem perduxit.* Demum anno 1085. successit Exkenbaldo in Archiepiscopatu & sui muneris primitias schismatis patrocinio consecrauit. 1085.

Verum tandem innumeris calamitatibus fractus elanguit Gregorius & apud Salernum morbo correptus, sentiens se morti propinquum conuocatis Cardinalibus & rogantibus quem vellet sibi in successorem subrogari, designat vnum è tribus, Anselmum Lucensem, Odonem Episcopum Ostiensem, aut Hugonem Lugdunensem, & paulo post obiit, eique substituitur Desiderius Cassinensis Abbas sub Victoris III. nomine de cuius electione extat apud Hugonem Flauiniacensem Epistola Hugonis Lugdunensis Archiepiscopi ad Mathildem Comitissam, qua scribit eam non fuisse Canonicam, quippe de homine à Gregorio excommunicato factam Henricianisque partibus addicto. *Electionem*, inquit, *Cassinensis Abbatis antequam Ego Romam venerim, factam sufficienter audistis, cui tam Ego quàm & cæteri fratres mei S. Rom. Ecclesiæ filij diligentes magis gloriam hominum, quàm Dei pro temporis infirmitate assensum præbuimus. Postquam autem ad montem Cassinum, quò ipse iam præcesserat, Romæ aliquandiu morati ipsius ducatu peruenimus, ex eiusdem familiaribus nobiscum colloquiis, dum videlicet nefandissimos actus suos in auribus Episcoporum & Cardinalium iactanter recitare non erubesceret, copiosius necessario deprehendimus, quàm intolerabiliter Deum in ipsius Electione offenderimus.* Hinc effectum, vt nonnulli cum ipso, ne consecraretur Desiderius, intercesserint. Verùm post aliquanti temporis moras ab ipso Odone Ostiensi Episcopo Cardinale, qui cum Hugone conspirauerat, consecratus est agnita ambitione Hugonis, qui quod esset è tribus à Gregorio designatis vnus, Pontificatum ambiebat. Itaque cum à Victoris communione defecisset, nec tamen ad schismaticos transisset, ab eo anathemate percussus est an. 1087. omnique legationis munere priuatus: Odo verò Ecclesiasticæ pacis studiosus patefecit, quam dignus esset Pontificatu. Vnde ex hoc Baldricus Burguliensis occasionem accepit ad eum scribendi & vaticinandi futurum eum aliquando Pontificem. Maximè verò

eum commendat ab amore erga litteratos, atque imprimis erga Poëtas, ac proinde elegos scribit, quibus audiuerat eum maxime delectari. Extat inter Baldrici Carmina Historica vnum hoc de Odone Ostiensi Episcopo.

Odas, ô vtinam, cui mittuntur, placituras!
Odoni magno, dirigo paruus ego.
Odo Pontificum decus & specialis honestas,
Consilium Papæ, regula Iustitiæ.
Ecclesiæ robur, non concutienda columna,
Mittit quod placeat Burgulianus aue.
Burgulianus aue Magno dicit Patriarchæ,
Quod mihi notitiam præsulis obtineat.
Odo, Wido meâ mihi te celebrauit in aure,
Pluribus indiciis te mihi significans.
Guido tuum nomen nostrum deuexit in Orbem,
Vtque viri tanti præco vir ille mihi.
Te mihi procêrum staturâ significauit,
Quæ non excedat effigiata modum.
Mores iocundos Wido tibi dixit inesse,
Et quod conueniat moribus alloquium.
Vtque mihi dixit, ditat te littera diues,
Et vatum Musas deliciosus amas.
Si cantare velis, cantas modulamine dulci,
His superest vultus & facies hilaris.
Affatu suauis, communis & omnibus omnis,
Exhilaras moestos & stolidos reprimis.
Os oratorum modo viuis Tullius alter,
Callidus in verbis viuis Aristoteles.
Temporaqua modò sunt, quæ sunt sine remige nauis,
Rectorem statui te voluere sibi.
Qui te fecerunt, Odo velut Ostia Romæ,
In modico Romæ te facient Dominum.
Hic iam cœperunt ordiri prouida fata.
Hinc intelligimus, iamque fauemus eis.
Odoni factus hæres in Pontificatum,
Mox in Papatum substituendus eris.
Hoc locus, hoc nomen, hoc signat copia linguæ,
Hoc alti sensus præcinit integritas.
Innuit hoc habitus tunicatæ Religionis,
Vos ambos idem Cluniacus genuit.
Ambos vos fouit, vos Ostia sustulit ambos,
Alter Papa fuit, nec minus alter erit.
O si tunc merear florere superstite vita
Vt nunc te toto pallidus ore canam!
Tunc Orpheus nostram nequeat superare Camœnam,
Si pleno flatu buccina nostra sonet.
Velis furtiuis vehitur modò nostra Carina:
Namque Piratarum perstrepit omne genus.
Insontem lacerant me dentibus obloquiorum
Meque reum mortis clamitat inuidia.
Obiiciunt quod ego tabulas post tempora tango,
Quod non demisso vado supercilio,
Ipse susurro tamen, mecum quoque rumino psalmos,
Atque obliquatis vultibus intueor.
Vt fur inuidiæ probitati est sæpe Nouerca,
Quocirca tepeo sæpius à studio.
Quod si me velles defensio vestra tueri,
Vt mea duntaxat Carmina diligeres.

Repentes hedera mox surgent vberiores,
Si quando audaci fretus ero gladio.
Audaci si quando lyras moderamine tangam,
Si Musas pleno pectore discutiam.
Si quando impauidus vates audebo vocari,
Si calamos teneam non trepidante manu.
Si verbo, nostris signisue quibuslibet Odis
Illudas, Odo, fulmina non timeo.
Fulmina qua timeas, quem maxima Roma tuetur,
Quid timeas tua quem protegat Odo manus?
Me sub amore tuo digneris, maxime Pastor,
Tutior vt Romam si sit opus videam.
Tutior vt Duce te Romana Palatia cernam,
Quem mea rusticitas terreat absque Duce.
Iam nunc de vestro tanquam securus amore,
Vobis commendo quod penitus cupio.
Me præsumentem de te confundere noli,
Debita posco quidem: da mihi, namque potes.
Si quotcumque modis aures obstruxerit aspis,
Vt nolis nostras insinuare preces.
Si quæsita neges possisque negata referre,
Si tua claudantur corda meis precibus.
Vt dare tu nolis sine damno quod dare possis,
Non es quem spero, quem tuus ipse cano,
O quam sperabam viuis procul & procul alter,
Quod Deus auertat, vt mihi tu facias.
Vnicus est, Odo, mihi filius, immo Coabbas,
Pro qu[illegible]s adsto tuis pedibus.
Namque manum super hunc nimis aggrauat ille Remensis,
Iram qui Papæ funditus emeruit.
Imposuit siquidem Regi diadema Philippo:
Nunc & in hoc Papa negligit Imperium.
Propterea fundo mea viscera funditus Odo,
Vt mihi perficias hanc tibi rem facilem.
Abbatis partem sustentes ordine recto,
Vt restauretur filius ille meus.
Quod confirmauit in eo Romana potestas,
Inconuulsum sit permaneatque ratum.
Et potes & debes, nisi me contempseris, Odo,
Abbatem sancto reddere Remigio.
Non ingratus ero, superaddam gratificandus
Munera Carminibus, carmina muneribus.
Ecce fatigatus nimium remeare nequiuit,
Sed si mandabis vt veniat, veniet.
Iam securus erit, redeat si scripseris illi.
Nouerimus quoniam restituendus erit.
Si mandare velis, quod penses vtile nobis,
Guidonem nostro noueris esse loco.
Guido mihi viuit, magnus, bonus atque fidelis
Magni momenti, nominis haud modici.
Hunc venerare modo quo nos veneremur eodem
Namque bonamorum simplicitate viget,
Odam dilatat occasio multa precandi
Sed modo fine breui sis memor, Odo, mei.

Videtur ei hisce versibus commendare Abbatem S. Remigij Remensis, cuius nomen non reperio, sed quem Manasses Archiepiscopus Remensis sicut & alios multos vexauerat, ob idque Pontifici exosus erat. Guido verò de quo hîc loquitur, vt de homine ipsi Odoni notissimo, is esse videtur Guido Turonensis qui Re-

mis in Professione litterarum obiit, vbi & Odo studuerat, forte sub ipsomet Guidone, certè sub Brunone Carthusianorum Institutore. Eidem libellum nescio quem dedicauit, & ille similiter eodem metri genere Baldrico sic rescripsit, & iocosè nugando vt fit inter amicos, dolere se significauit, quod nomen suum Poëmati non inseruisset.

Hanc Baldrice tibi mittit tuus Odo salutem,
A te rescribi quam cupit ipse sibi.
Nuper amice tuum tenui legique libellum,
Credere vix potui temporis huius opus.
Tantum pondus erat verbis, facundia tanta,
Posset vt hac credi composuisse Maro.
Inter amicorum scribi mea nomina sperans,
Deuolui librum terque quaterque tuum.
Vel leuis vlla mei non est ibi mentio facta,
Commouit mentem res nimiu ista meam.
Scilicet indignum me vir facunde putasti,
Carmine quem velles perpetuare tuo.
Attamen vrna, lepus, coruus quoque, Cancer, Aselli,
In cælo stella te quoque teste nitent.
Et post tantorum tot nomina clara virorum
Viles bestiola calica regna tenent.
Me quoque multorum post nomina clara virorum
Fac tua cælestis pagina suscipiat.
Hareat in libri rogo margine distichon vnum,
Inscriptus valeat, quo tuus Odo legi.
Si meritis precibusque meis quæsita negabis,
Extorquebo tamen improbitate mea.
Hac mea sæpe tibi triuialia carmina mittam,
Sic indignanti quod precor excutiam.

Ex his versibus, vt ex vngue leo, discitur quantus vir fuerit Odo, quantæque facundiæ.

Eodem anno obiit Robertus ille Guischardus Dux Normanorum Transalpinorum Gregorij liberator, eiusq; corpus Venusina in vrbe Apuliæ conditum est. Hisce quoque temporibus Alexius Comnenus Imperator Constantinopolitanus litterarum officinam reparari curat, & *Grammaticorum Scholam aperuit in gratiam pauperum Scholarium, eorumque Magistris & Pædagogis stipendia de publico constituit*: omnibus vero, hoc est tam docentibus, quàm discentibus victum competentem prouidit & ordinauit teste Zonara tom. 3.

Iisdem etiam temporibus Constantinus Afer Patria Carthaginiensis Chaldaïcè, Arabicè, Persicè, Ægyptiacè & Indicè doctus in Academia Babylonica litteris à puero institutus post 39 peregrinationis annos reuersus in patriam, demum in Italiam traiiciens Monachico habitu sumpto apud Cassinum Salerni docet, multaque opera Medica è diuersis Gentium linguis transfert in Latinum, vt legitur in Chronico Cassinensi lib. 3. cap. 34. eaque Desiderio Abbati suo Papæ facto dedicauit. Hinc Scholę Salernitanæ fama celebrari cœpit, quæ Eduardo Anglorum Regi libellum de conseruanda valetudine versibus conscriptum transmiserat ante an. 1066.

Anglorum Regi scribit SCHOLA TOTA SALERNI,
Si vis incolumem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum.
Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum.
Non mictum retine, non comprime fortiter anum,
Hæc bene si serues, tum longo tempore viues.

Ad hanc Scholam moris fuit hoc & sequente seculo mittere studiosos Artis Medicæ, vt eam illic ad vnguem addiscerent: At si vera scribit Ioannes Saresberiensis, multum suo iam tempore nempe circa an. 1160. de famâ & celebritate pristina & antiqua deperdiderat. Dico *antiqua*; non est enim credendum na-

um fuisse Scholam illam Constantini prædicti temporibus. Siquidem iam an. 984. celebris erat, vt indicat Hugo Fauiniacensis sic scribens de Adalberone Episcopo Virdunensi. *In Salernum eodem anno benedictionis sua, curationis gratiâ profectus reuersus in Italia obiit 14. Kal. May, & relatum corpus eius Verduni sepultum est vixit in Episcopatu 3. annis, & successit Heymo an. 988.* Similiter Ordericus Vitalis ad an. 1059. de Rodulfo Clerico verba faciens, quem in omni scientiarum genere versatissimum fuisse ait, subiungit. *Physica quoque scientiam tam copiosè habuit, vt in vrbe Salernitana, vbi maxima* Medicorum scholæ ab antiquo tempore habentur, *neminem in Medicinali arte præter quandam sapientem Matronam, sibi parem inuenerit.*

Anno 1086. obiit Anselmus Lucensis vir omni virtutum & scientiarum genere decoratus, Henricianæ & Guibertinæ factionis insectator acerrimus, vnioni Ecclesiasticæ & Gregorio VII. addictissimus, à quo vnus è tribus ad Pontificatum Maximum promouendis designatus fuerat, vt legitur in quadam Epistola Vrbani II. sic aientis apud Hugonem Flauiniacensem. *Domnus noster Papa Gregorius beata ac digna memoria cum apud Salernum graui teneretur infirmitate, vnde ipse postea obiit, conuenerunt ad eum Episcopi & Cardinales Romani, qui ibidem aderant, rogantes eum & postulantes, vt quem sibi vellet subrogari successorem in Pontificatu, iis ostenderet. At ille secum aliquantulum cogitans, hac illis verba dedit. Quemcunque horum trium,* Lucensem scilicet Episcopum, *Ostiensem, aut Archiepiscopum Lugdunensem habere poteritis, in Pontificem eligite.* Obiit autem Mantuæ 18, Martii, eratque Mathildis Comitissæ à Confessionibus. Multa eius extant opera: Imprimis Collectio Canonum per Capita, qua ratione Gratianus postea Decretum suum compilauit. Tractatus in Psalmos, in Ieremiæ Lamentationes, Apologeticum Gregorii Papæ contra Guibertum Antipapam, & alia multa. 1086.

Anno 1087. obiit Rothomagi 5. id. Septemb. Vvillielmus Conquæstor Anglorum Rex & Normanorum Dux, qui licet à tenera ætate in bellis enutritus fuisset, non in litteris versatus, litteratorum tamen præcipuam curam habuit, eorumque quamplurimos ad Dignitates Ecclesiasticas, cum potuit, promouit: sic enim ille apud Authorem, qui eius morti interfuit, vt refert Baronius, ad Sacerdotes, qui tum aderant. *Thesauros meos iubeo dari Ecclesia & pauperibus, vt qua congesta sunt ex facinoribus, dispergantur in Sanctis Sanctorum vsibus. Debetis enim recolere quàm dulciter vos amaui, & quàm fortiter contra omnes amulos defensaui Ecclesiam, Dei Matrem scilicet natura nunquam violaui, sed vbique vt ratio exegit, desideranter honoraui. Ecclesiasticas dignitates non venundedi, simoniam detestatus semper refutaui. In Electione personarum vita meritum & sapientia doctrinam inuestigaui, & quantum in me fuit, omnium dignissimo Ecclesia regimen commendaui. Hoc nimium probari potest veraciter in Lanfranco Cantuariensium Archiepraesule, hoc in Anselmo Beccensium Abbate, hoc in Gilberto Fontanellensi & Durando Troarnensi & in aliys multis Regni mei Doctoribus, quorum celebris laus personat in vltimis, vt credo terra finibus. Tales socios ad colloquium elegi, in horum contubernio veritatem & sapientiam inueni, ideoque semper gaudens optabam eorum consilys perfrui.* 1087.

Reuera tanti viri erga litteratos amor ita studiosorum animos accendit ad studia litterarum, vt nullo vnquam tempore tot reperiantur Normani in eas incubuisse, & tam feliciter in earum professione excelluisse, quàm ætate Guillelmi. Præter cæteros enim, quos fama obscura recondit, floruerunt Lanfrancus, Anselmus, Paulus Lanfranci consanguineus, Abbas Cadomensis, deinde San-Albanensis, Guitmundus S. Leufridi Monachus, deinde Episcopus Auersanus & Cardinalis, Mauricius Rothomagensis, Ioannes Abrincensis, Michaël natione quidem Italicus, sed Abrincensis Episcopus doctissimus, Rodulfus Clericus cognomento Mala-corona, de quo in Viris Illustribus, Goislebertus Medicus Carnotensis, sed in Normania conspicuus, Gislebertus Maminotus, Guillelmi Archiater, & innumeri alii, quos passim commemorat Ordericus Vitalis in Historia.

Idem Princeps anno 4. Regni Anglorum leges ciuiles & consuetudines approbatas recognoscens, atque à legibus Ecclesiasticis exordium sumens, primum caput conscripsit *de Clericis & possessionibus eorum*, ab omniqi tributo immunes esse voluit, vt & Scholarium possessiones, vbicunque sitæ essent. Sic enim

habet. OMNIS CLERICVS ET ETIAM SCHOLARIS, OMNES EORVM RES ET POSSESSIONES VBICVNQVE FVERINT, PACEM DEI ET ECCLESIÆ HABEANT. Quæ verba leguntur apud Henricum de Knyghthon lib. 2. de Euentibus Angliæ.

» Ioannes verò Bromptonius Abbas Iornalensis, qui circa an. 1320. scribebat, eius » dotes sic perscribit. Erat sapiens sed astutus, locuples sed cupidus, gloriosus » sed famæ deditus, affabilis quidem & humilis seruientibus, sed durus & seuerus » sibi & resistentibus. Principes namque & Consules in carcerem posuerat, Epi» scopos & Abbates possessionibus suis priuauerat, Fratri proprio non pepercerat, » nec qui resisteret, erat. De Gestis verò sic loquitur. Regi præfato Normania » iure hæreditario prouenerat. Cenomaniam armis acquisierat, Britanniam sibi » acclivem fecerat, super totam Angliam solus regnauerat: ita quod nec ibi vna » sola hida terræ inerat (id. terra vnius aratri colturæ sufficiens) de qua nesciret » cuius esset, & quid per annum valeret. Scotiam quoque sibi subiugauerat: » Vvalliam rebellantem in suam acceperat ditionem. Et quamuis eius tempore » multæ iniuriæ fiebant, adeo tamen auctor erat & amator pacis, *quod puella auro* » *onusta posset impune Regnum Angliæ pertransire. Nam si quis aliquem quacunque de* » *causa peremisset, capite plectebatur. Si mulierem aliquam vi oppressisset, membris genita*» *libus priuabatur.* Idem Author refert eiusdem Principis leges circa Iudicia, quas » in Synopsi huius seculi referemus.

Sepultus est igitur in cœnobio S. Stephani Cadomensis, cui olim Lanfrancum præfecerat, deinde Anselmum, translato prædicto Lanfranco ad sedem Cantuariensem. Ei autem Baldricus Abbas Burguliensis hoc cecinit Epitaphium.

Indice qui Cælo, qui præsagante Cometa
Anglos innumeris stragibus obtinuit:
Qui Dux Normanis, qui Cæsar præfuit Anglis,
Qui quasi manan ti fonte profudit opes,
Imperio pollens Vvillielmus, Coniuge, Natis
Occidit, & simul hæc omnia deseruit.

Post eius mortem Anglia Vvillielmo II. cognomine Rufo Lanfranci Discipulo, Normania Roberto cessit in partem hæreditatis & successionis Paternę.

Ad hunc annum Sigebertus & alii Scriptores referunt translationem Corporis S. Nicolai ex vrbe Myra Lyciæ Metropoli in Apuliam, vbi apud Barrium requiescit. Narrant verò illud à Mercatoribus Anglis inuentum in mari fluctuans, eiectum scilicet aut à Turcis, qui Myram ceperant, aut à Christianis, vt sacrũ corpus ab hostium immanitate seruarent: idque contigit anno 775. postquam Myræ tumulatum fuerat: Et ex eo cœpit eius nomen esse celebrius apud Occidentales, maiorique veneratione coli: quanquam tamen non ignoraretur in Francia; siquidem Robertus Rex ædem in Palatio eius nomini ante an. 1030. dedicarat, vt suo loco docuimus. Ille autem ab omni æuo Scholarium Patronus habitus, & præsertim Iuniorum, qui humaniorum litterarum rudimentis & Grammaticæ operam dant, vt S. Catharina Philosophorum.

Anno 1088. obit Victor III. eique subrogatur Odo de Castillione Episcopus
1088. Ostiensis & Cardinalis, vnus è tribus, qui à Gregorio VII. designati fuerant, & Vrbani II. nomen accipit. Carthusianorum Patriarchæ olim Discipulus: quem proinde statim atque ad Pontificatum promotus est, ad se in Curiam euocauit ex solitudine, vbi cũ M. Landuino & aliis sociis Deo militabat, vt in regenda Ecclesia eius consilio vteretur. Sic enim habetur in Statutis Antiquioribus Carthusiani Ordinis. *Cogente Vrbano, cuius quondam Præceptor fuerat, Romanam perrexit ad Curiam, eundem Papam solatio & consilio in Ecclesiasticis negotijs iuuaturus.* Hic Pontifex valde strenuus fuit, & in Diuinis Scripturis plurimum eruditus, natione Gallus, & in Cluniacensi Cœnobio Monachus factus. Sedit annis 12. mensibus 4. diebus 19. & Magistrorum Parisiensium operâ & consilio in multis vsus est, imprimis verò Anselmi Laudunensis, Roberti Parisiensis præclari Sophistæ & Nominalis, Baldrici Burguliensis, & aliorum.

Eodem anno obiit Berengarius Turonensis toto orbe famosissimus post multas in hæresim relapsiones tandem verè conuersus & pœnitens: nam vt habetur in veteribus membranis Lauriacensibus, *ille Roma discedens, Turones venit: ibique in insula quæ S. Cosmæ dicitur, seculi pompis abrenuncians fere per 28. annos assiduè Domino*

ne militauit aliique plures Canonici B. Martini, S. spiritu, nec non salutari eius admonitione instructi mutatis vestibus sese ad insulam contulerunt. Hic error irrepsit in annorum numerum. Nam Concilium Romanum sub Gregorio VII. habitum est an. 1079. aliquandiu mansit Romæ Berengarius: tum in Franciam reuersus adfuit Concilio Burdigalensi an. 1080. demum anno 1088. moritur, itaque octo tantum circiter annos in ea insula delituit. Hanc autem eius pœnitentiam agnoscit Mathæus Parisiensis in Willielmo II. *Licet primum iuuentutis calorem aliquarum hæresum defensione infamauerit, æuo tamen maturiore ita resipuit, vt citra controuersiam à quibusdam sanctus habeatur in multis operibus bonis, & maximâ humilitate & eleemosynarum largitionibus approbatus.* Et Vincentius Bellouacus. *Berengarius in fine ita resipuit, vt sine retractatione à quibusdam Sanctus habeatur, eleemosynis & humilitate, magnarum possessionum Dominus dispertiendo, non famulus abscondendo & adorando; nullam fœminam conspectui suo patiebatur admitti.*

Nec prætereundum quod de illius morte habetur in Fragmento Bibliothecæ Floriacensis. *Ipse Berengarius postea resipiscens & pœnitentiam agens cum die Epiphaniorum moreretur, recordatus quot miseros quondam adolescens primo sui erroris calore secta sua infecisset, producto gemitu, Hodie inquit, die apparitionis mea apparebit mihi Dominus Iesus-Christus propter pœnitentiam vt spero ad gloriam, vel propter alios à me corruptos, vt timeo, ad pœnam.* Nam vt addit Malmesburiensis l. 3. de Gestis Anglorum. *Quamuis ipse sententiam correxeris, omnes quos ex totis terris deprauaueras, conuertere nequiuit. Adeo pessimũ est alios exẽplo vel verbo à bono infirmare, quia fortassis peccatum te grauabit alienum, cum deletum fuerit tuum* Obiit autem die 6 Ian. prope nonagenarius; vnde liquet eum circa annum Christi 1000. aut an. 998. natum, Ad illius tumulum quotannis feria 3. Paschæ Canonici S. Martini Turonensis preces fundunt pro animæ pœnali solutione. Eius Corpus iacet in insula S. Cosmæ: quanquam in Chronico Turonensi legatur sepultum in Claustro B. Martini: sed fortassis illuc translatum est. Eiusque tumulo hoc inscriptum est Epitaphium ab Hildeberto Cenomanensi compositum.

Quem modo miratur, semper mirabitur orbis,
Ille Berengarius non obiturus obit.
Quem recta fidei vestigia summa tenentem
Iani prima dies abstulit, illa nefas.
Illa dies damnosa dies & perfida mundo,
Qua decus & rerum forma ruina ruit.
Qua status & virtus, qua spes & gloria cleri,
Qua cultor iuris iure ruente ruit.
Quidquid Philosophi, quidquid cecinêre Poetæ,
Ingenio cessit eloquioque suo.
Cui vestis textura rudis, cui non fuit vnquam
Ante sitim potus, nec cibus ante famem.
Quem natura parens cum mundo contulit, inquit
Degenèrant alij, nascitur ille mihi.
Quaque vagabatur & pœne reliquerat orbem,
Inclusit sacro pectore iustitiam.
Sanctior & maior sapientia maius adorta
Impleuit sacrum pectus & ora Deo.
Pectus eam voluit, vox protulit, actio prompsit:
Singula factori sic studuere suo.
Vir sacer & sapiens, cui nomen crescit in horas:
Quo minor est quisquis maximus est hominum.
Qui census peperit, partos seruauit honores;
Cui potior pauper diuite, iusque lucro.
Cui nec desidiam, nec luxum res dedit ampla,
Nec tumidum fecit multus & altus honor.
Qui nec ad argentum nec ad aurum lumina flexit,
Sed doluit quoties cui daret hæc, oberant.
Qui non cessauit inopum fulcire ruinas,
Donec inops dando pauper & ipse fuit.

Cuius cura sequi naturam, legibus uti
Et mentem vitiis, ora negare dolis.
Virtutes opibus, verum præponere falsis
Nil vacuum sensu dicere, nil facere.
Lædere nec quemquam, cunctis prodesse, fauorem
Et populare lucrum pellere mente, manu.
Quem pudor hospitium statuit sibi, quamque libido
Incestos superat, tam superauit eam.
Vir sacer à puero, qui quantum præminet orbi
Famâ, tam fama præminet ipse sua.
Fama minor meritis, cum totum peruolat orbem
Cum semper crescat, non erit æqua tamen.
Vir pius atque grauis, vir sic in vtroque modestus,
Liuor vt in neutro rodere possit eum.
Liuor enim deflet, quem carpserat antea, nec tam
Carpsit & odit eum, quam modo laudat, amat.
Quam prius ex vita, tam nunc ex morte gemiscit,
Et queritur celeres huius abisse dies.
Vir, verè sapiens & parte beatus ab omni,
Qui cœlos anima, corpore ditat humum.
Post obitum viuam secum, secum requiescam
Nec fiat melior sors mea sorte sua.

Videas, inquit Willielmus Malmesburiensis, *in his versibus quod laudis excessit modum Episcopus.*

1089. Post elapsos ab obitu Berengarij menses paucos, nimirum 24. Maij an. 1089. obiit Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus ita permittente Deo, vt qui in hoc mundo concordes esse non potuerant, æternam in altero pacem inituri simul demigrarent. Eius mores & præclara facta in Ecclesiæ regimine paucis describit Mathæus Parisiensis. Vt quod Basilicam Cantuariensem instaurarit, Officinas Monachorum fabricarit, Dignitates Ecclesiæ, quæ suorum Antecessorum incuria interciderant, restituerit, terras seu agros multos qui vsurpati fuerant & ablati, reuocarit, 25. Maneria eidem Monasterio Cantuariensi reuindicarit, Xenodochia duo extra ciuitatem construxerit; quibus de suo sufficientes reditus annuatim assignauit, Ecclesiam Roffensem instaurarit & in ea Hernostum Becci Monachum Episcopum ordinarit, & decedente Hernosto Guadulphum Beccensem etiam Monachum. Abbatiam S. Albani Anglorum Protomartyris in pristinum statum reduxerit, Angliam Rege absente custodierit: lectioni assiduè vacarit, libros veteris & noui Testamenti scriptorum vitio corruptos corrigere studuerit: cuius emendationis luce tam Anglorum quam Gallorum Ecclesia se gaudet illustrari. Eo verò defuncto Willelmus II. Rex Ecclesias & Monasteria totius fere Angliæ Pastoribus vacantia in manu sua retinuit, graui omnia depopulatione vastans, *& instar firmarum*, inquit Mathæus, *Laicis commendabat.* Itaque non nisi quarto post eius obitum anno Cantuariensi Ecclesiæ Præsulem constituit Anselmum Beccensem Abbatem.

Eodem anno Anselmus Laudunensis Decanus Ecclesiæ factus scholam Parisiensem Guillelmo Campellensi reliquit: & ipse Lauduni celeberrimam in Dialectica & Theologia scholam instituit, Comprofessoremque adsciuit Arnulphum fratrem, virum quoque magnæ litteraturæ, & inter Nominales famosissimum. Tunc quoque Parisiis in Grammaticæ professione supra cæteros excellebat Bernardus Carnotensis, de cuius Consuetudine in Synopsi huius seculi infra dicetur: quo tempore Wlgrinus Ecclesiæ Parisiensis Cancellarius erat, & Roscelinus Compendiensis à multis Comprofessoribus ob nouitatem doctrinæ & Nominalis sectæ odium exagitabatur

1090. Annus 1090. pestilentissimus in Francia fuit; vbi multi sacro igne interiora consumente computrescentes exesis membris Carbonum instar nigrescentibus aut miserabiliter moriebantur, aut manibus & pedibus putrefactis truncati miserabiliori vitæ reseruabantur, vt legitur apud Chronicon Belgicum Magnum.

Hocce circiter tempore Robertus de Arbrisello, de quo diximus ad an. 1080. à Siluestro de Guerchia Episcopo Redonensi in partem oneris assumptus est & ab eo Archipresbyter factus in Diœcesis regimine: ut in eius vita scribit Baldricus Burguliensis. *Vrbs interea Redonis suo destituta Patrono ad Deum reconuersa præmissis precibus Siluestrum quendam elegit in Episcopum, quem & morum sinceritas suaque commendabat nobilitas: qui prout erat sanguine generosus*, generosior erat & meritis, & licet non multum litteratus, litteratos tamen inhianter complexabatur. Spiritualis siquidem in eo erat Disciplina: vt quod ei sanguis & caro non inspirauerant, diuina ei luculenter distillaret doctrina. Côuocabat igitur aliunde si quos poterat litteratos, quod hominum genus Britannia tunc habebat rarissimum. Relatum est sisciranti de Roberto & de eius seueritate & studio & dixerunt: De quo loquimur, Robertus nomine, tuus naturalis est, nam & Redonensis est. Tuisque institutionibus satis accommodus: *liberalibus siquidem Disciplinis apprimè eruditus est*, corpore vegetus & morum honestare compositus. Euectione præpatata venerandus Pontifex *dirigit Parisius* & accersitum taliter alloquitur. Vides, inquit, frater Charissime, quomodo sancta Redonensis Ecclesia mater tua sine regimine vacillat hoc præsertim tempore, cum me pœne laicum ei contigerit præesse.

Esto igitur quæso, in Responsis Ecclesiasticis noster interpres: audiam te & loquêris in me. Poteris proculdubio Dei populo prodesse, si zelum Dei habens volueris nobiscum aliquanrulum militare. Annuit Robertus loquentis obsecrationibus & iam sollicite occupabatur Ecclesiasticis occupationibus & necessitatibus: in omnibus agendis Deum ante oculos habebat, in nullo desidiosus erat, turpis lucri à se cupiditatem extricabat, & in singulis legaliter sibimet imperabat, Episcopo suo per omnia fideliter patrocinabatur: nam & eius patrocinium Episcopus licet Patronus non dedignabatur. Quatuor igitur annis apud Episcopum ita demoratus Archipresbyter pacem inter discordes reformando, Ecclesias ab infami Laicorum ancillatu liberando, incestas sacerdotum & Laicorum copulationes dirimendo Simoniã penitus abhorrebat, omnibusq; vitiis viriliter resistebat.

Eodem anno Iuo dictus Carnotensis, vt scribit Radulphus de Diceto scriptor Anglus, Regularum exceptiones Ecclesiasticarum in vnum Corpus adunauit huc vsque.

Anno 1091. Bernardus post futurus Abbas Clare-vallensis nascitur in Burgundia apud Castellum Fontanense iuxta Diuionem, Patre Tecellino Castillionæo, Matre Aletha Monbarrensi. Eodem anno habita est synodus Episcoporũ Parisiis, in qua confirmata sunt à Rege Philippo priuilegia, quæ à prædecessoribus suis Ecclesiæ Regiæ Compêdiensi fuerant concessa. Quam in rem extat instrumentum 2. Tomo Spicilegij Dacheriani, cui Gaufridus Episcopus Parisiensis subscripsit, vt Archicancellarius. Et in alio instrumento confecto an. 1085. in synodo Compendiensi idem Philippus signum apponit suscribente Gaufrido his verbis. *Actum Compendy Palatio...Goffrido Parisiorum Episcopo Archicancellario nostro.* Vnde patet tum Remensem Archiepiscopum Iure Archicancellariatus, quod suæ sedi addictum putabat, excidisse. 1091.

Anno 1092. vt habetur in Chronico S. Petri Viui, Philippus Rex Franciæ dimisit vxorem suam nobilissimam nomine Bertham, ex qua Ludouicum filium susceperat: & Bertradam Fulconis Andegauensium Comitis vxorem inuito marito accepit, quam ad annum vsque circiter 1106. retinuit. Quæ res multorum in Francia dissidiorum causa fuit. Hoc vt intellexit Vrbanus, seuerissimè per litteras obiurgauit Rainoldum Archiepiscopum Remensem & Suffraganeos, quod tale diuortium Ecclesiæ authoritate non prohibuissent. 1092.

Si sacerdotale quod gerstis officium, consideratione debita pensaretis, tanti facinoris infamia ad aures nostras saltem impunita non peruenisset. Cùm enim Domini Israel speculatores à Deo dati impiis impietates suas annũciare, & pro domo Israel murum opponere deberetis, qualibet ratione vos pati potuisse miramur, vt tam inclyti Regni Rex humani pudoris oblitus, diuini temporis immemor, contra ius, contra fas, contra legum & Canonum sanctiones, contra totius Catholicæ Ecclesiæ consuetudines & suam vxorem inordinatè relinqueret, & propinqui sui coniugem amore sibi nefario copularet. Quod factum vtique & Regni totius confusionem

& Ecclesiarum vestrarum dissipationem portendit, & ad animam vestram redundat infamia. Peccanti enim cùm possis non contradicere, consentire est. Te autem Charissime Confrater Rainolde, noxa hæc maximè imperit, pro eo quod Siluanectensis tibi subiectus Episcopus hoc publici adulterij crimen suo, vt audiuimus, firmauit assensu, cùm mœchis illis benedictionis sacerdotalis manum imposuit. Quod & si licitè nuberent, bigamis tamen impendi secundum Canones non liceret. Nunc igitur vobis authoritate Apostolica præcipimus, vt his visis apicibus, quod etiam non iubentibus nobis iam dudum fecisse vestram prudentiam decuisset, maturè conuenire curetis Regem & ex Dei & nostra pariter & vestra parte instanter commoneatis, arguatis, obsecretis, increpetis & à tanto tamque horrendo facinore desistere compellatis.

Quod si contempserit, & nobis & vobis necessitas imminebit, vt ad vlciscendas Diuinæ legis iniurias pro nostri officij debito accingamur, & Phinees gladio Madianitas adulteros perforemus. Eandē quoque instantiam pro ereptione confratris nostri Carnotensis Episcopi adhibete. Quòd si monitis vestris qui eum cœpit, obtemperare contempserit, vos & ipsum excommunicationi subiicite, & castellis in quibuscumque eum retinuerit, & terræ eius diuinum Officium interdicite, ne similia deinceps in viris huius ordinis præsumantur. Vt ordinem vestrum diligitis, ita hoc accelerare omnibus modis satagetis. Valete. Data 6. Kal. Nouemb. an. videlicet Dei Christi 1092.

Eodem anno Iuo decus & ornamentum Galliarum, Bellouaci natus, apud Canonicos Regulares S. Quintini Bellouacensis Liberalibus Disciplinis apprimè institutus, eiusdem deinde Cœnobii Præpositus & Abbas ad Carnotensem sedem promouetur, & consecratur Capuæ 23. Nouemb. ab Vrbano Pontifice, vltro cedente Gaufredo, qui simoniacæ prauitatis reus factus sub Gregorio, deinde sub Vrbano crimen fassus est, seque indignum reputans Episcopatum eiurauit. Qua de re sic Vrbanus ad Clerum Carnotensem.

Vrbanus Episcopus seruus seruorum Dei dilectis in Christo filiis Clero & Populo Carnotensi sal. & Apost. bened. *Nos quidem tum B. Mariæ semper Virginis deuotione & reuerentia, tum pro nostri Officij debito Ecclesiæ vestræ dilectionem, protectionem & curam specialius intendentes*, eiusque labores diuturnos quos à Gaufredo quondam Episcopo passa est, propensiore animo perpendentes, rei veritate diutius atque diligentius pertractata, largiente Domino iustitiæ satisfecimus. Bonam itaque animi vestri voluntatem præuenientes, ac subsequentes venerabilem virum Iuonem Presbyterum, quem Gaufredo per nos deposito Catholicè atque Canonicè secundum nostra monita elegistis, ne quod vlterius hac in re detrimentum vestra Ecclesia pateretur, sine moræ longioris obstaculo consecrauimus. Nunc eum ad vos remittentes tanquam B. Petri manibus consecratum, B. Petri vice vos rogamus atque obsecramus, quatenus eū benignè suscipientes, debita vt veri Pastoris mēbrū obedientiā honoretis, debita sollicitudine, quæ vobis annunciauerit obseruetis, & vt ipse Deo placere & eum pro vestris valeat excessibus dignè intercedendo placare, vos quoque placere Deo totis conaminibus, procurate. Si enim placere Deo studueritis, Pastorem procul dubio Deo placentem habebitis. Nos quoque in vestris opportunitatibus ad exaudiendum paratos inuenietis. Porro de Gaufredo, qui sine conditione omni nostris manibus Episcopatum reddidit, indignum se patenter agnoscens, præcepimus & præcipimus ne quis ei vllo modo ad Episcopatum reinuadendum vel inuestiendum assensum accommodare præsumat, aliàs & ipsum & ipsius fautores excommunicationi subiicere censemus. Obedientes verò monitis nostris gratia Dei custodiri. Datum Capuæ 8. Kal. Decemb.

Idem Pontifex eodem argumento dat litteras ad Richerium Archiepiscopum Senonensem: quibus insinuat se in consecratione Iuonis nihil velle ipsius iuribus derogatum, mandatque vt eum pro Episcopo Carnotensi agnoscat: at ille nullatenus eum se recepturum remandat, eo quod inuasisset Gaufredi sedem adhuc viuentis, & quod inobediens & superbus esset. Iuo crimina ista diluit Ep. 8. ad Richerium: sed frustra. Richerius contra ipsum Stampis habet synodum, damnatque tanquam intrusum & Regiæ Maiestatis reum: quodque spreto Metro-

politano Romæ consecrationem obtinuisset. Ad hæc, eadem, quæ Ep. 8 respondet Iuo, nec Episcopatum ambiuisse, nec Episcopalem benedictionem aut ab ipso aut à quoquam petiisse; sed se Clericorum Carnotensium primò ingenio, postea violentia Regi præsentatum, indeque cum virga pastorali à Rege sibi intrusa ad Ecclesiam Carnotensem adductum, cum ipse Richerius Clericis iisdem petentibus & pulsantibus nullum diem consecrationi præfigere voluisset, non tamen eorum electioni assensum præbuisse, donec certior fieret de Gaufridi depositione & summi Pontificis voluntate; cum itaque conuenisse, & iuxta petitionem Cleri Carnotensis in Episcopum se ab eo fuisse consecratum.

Porro Iuo à decreto Stampensi Pontificem appellat, mandatque quæ in Synodo facta fuissent. *De cætero*, inquit, *notum facio Beatitudini vestræ, quod Senonensis Archiepiscopus consilio Parisiensis Episcopi* (Goffridi) *infatuatus, adhibito sibi eodem Parisiensi Episcopo & duobus aliis non dissimilis vecordiæ, Meldensi & Tricassino, hoc anno Stampis de Ordinatione quam à vobis acceperam, me inordinatè satis accusauit dicens me in Maiestatem Regiam offendere, quia à sede Apostolica consecrationem præsumpseram accepisse. Cum itaque conaretur Gaufridum depositum contra Decretum vestrum in statum pristinum reformare, & in me depositionis sententiam proferre, sedem Apostolicam appellaui.* Sed acquieuit tandem Richerius, & Iuo Episcopus remansit.

Anno 1093. habita est Synodus Suessionensis à Rainaldo Archiepiscopo Remensi contra M. Roscelinum Nominalium Antistitem, Compendiensis Ecclesiæ Canonicum, qui argutiis & subtilitatibus ingenij nimis fidens, plurimos errores docendo sparsisse ferebatur. Imprimis enim affirmabat Tres personas sacræ Triados rectè dici posse Tres res distinctas & separatas, sicut tres Angeli, tresve homines rectè dicuntur; cum hoc tamen discrimine, quod Personarum Diuinarum vna esset voluntas, vna eademque potestas: secus non posse explicari dicebat, quamobrem, si Tres personæ sint vna res, filius dicatur potius incarnatus, quàm Pater aut Spiritus Sanctus. Atque hanc quoque Lanfranci fuisse & Anselmi Beccensis mentem esse affirmabat. Præterea negabat Sacerdotum filios ad sacros ordines posse promoueri. Et quia periculum erat, ne doctrina illa inualesceret, Rainaldus Archipræsul Remensis Synodum habuit Suessione, tunc loci Episcopo Hugone de Petra-fonte: cui adfuit inter cæteros Fulco Beluacensis Episcopus, ad quem Anselmus tunc adhuc Abbas Beccensis scripsit rogans, vti se apud synodum purgaret, mentemque suam de S. Triade omnibus Prælatis aperiret: verebatur enim ne Roscelinus publicè assereret, quod in scriptis & in priuatis Conuentibus dictitare solebat, Lanfrancum & Anselmum idem secum sentire. Sic ergo ille ad Fulconem. Ep. 41. l. 2.

1093. Synodus Suession. contra Roscelinum.

Domino & amico Charissimo, Reuerendo Episcopo Beluacensi Fulconi Frater Anselmus dictus Abbas Becci salutem. Audio, quod tamen absque dubietate credere non possum, quia Roscelinus Clericus dicit in Deo tres personas esse tres res ab inuicem separatas, sicut sunt tres Angeli, ita tamen vt vna sit voluntas & potestas, aut Patrem & Spiritum sanctum esse incarnatum, & tres Deos verè dici posse, si vsus admitteret. In qua sententia asserit venerabilis memoriæ Archiepiscopum Lanfrancum fuisse & me esse. Quapropter dictum est Concilium à venerabili Remensi Archiepiscopo Rainaldo colligendum esse in proximo. Quoniam Ego puto Reuerentiam vestram ibi præsentem futuram, volo vt instructa sit, quid pro me respondere debeat, si ratio exegerit. Archiepiscopum quidem Lanfrancum vita eius multis ex sapientibus viris nota, quia de eo nunquam aliquid tale sonuit ab hoc crimine satis & absentia & mors eius omnem de eo nouã accusationem recusat. De me autem hanc veram omnes homines habere volo sententiam. Sic teneo ea quæ continentur in Symbolo, cum dicimus *Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem Cæli & terræ. Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem. Et quicumque vult saluus esse, ante omnia opus est vt teneat Catholicam fidem.* Et ea quæ sequuntur. Hæc tria Christianæ Religionis Principia, quæ hîc proposui, sic inquam hæc & corde credo & ore confiteor, vt certus sim quia quicumque horum aliquid negare voluerit, & nominatim quicunque blasphemiam quam supra posui me audisse à Roscelino dici pro veritate asseruerit, siue homo, siue Angelus, anathema sit. Et confirmando dicam, quandiu in hac perstiterit pertinacia, anathema sit: omnino enim Christianus non est, nisi resipuerit. Insi-

„ plentissimum enim & infinitum est propter vnumquemque non intelligentem
„ quod supra firmam petram sollidissimè fundatum est, in quæstionum reuocare,
„ dubietatem. Fides enim contra impios ratione defendēda est, non contra eos qui
„ se Christiani nominis honore gaudere fatentur. Ab his enim iustè exigendum
„ est, vt cautionem in baptismate factam inconcussè teneant. Illis vero rationabi-
„ liter ostendendum est, quàm irrationabiliter nos contemnant. Nam Christianus
„ per fidem debet ad intellectum prospicere, non per intellectum ad fidem accede-
„ re: aut si intelligere non valet, à fide recedere; sed cum ad intellectum valet per-
„ tingere, delectatur. Cum vero nequit, quod capere non potest veneratur. Has
„ autem nostras litteras ad prædictum Concilium à vestra sanctitate portari, aut si
„ fortè non iueritis, per aliquem de vestris Litteratum mitti deposco. Quæ, si ratio
„ nominis id exegerit, in totius Conuentus audientia legantur, sin autem, non erit
„ opus vt legantur. Valete.

Habitum est autem Concilium, & in eo Roscelinus interrogatus mentem explicauit erroremque fassus abiurauit. Verum paulo post solutum Concilium, hæreticorum more dixit se non ob aliam rationem sententiam suam damnasse, quàm quia timebat ab ignaro populo interfici & lapidibus obrui, seque semper in eadem quam coactus abiurarat, sententia permanere. Quamobrem Anselmus vt fidem purgaret, hominemque confunderet, Tractatum edidit de Incarnatione, quem Vrbano Pontifici dedicauit, statimque initio Roscelinum tanquam hæreticum & praua sentientem condemnat, sicque scribit tum Archiepiscopus Cantuariensis factus.

„ *Cum adhuc in Becci Monasterio essem Abbas, præsumpta est à quodam Clerico in Francia*
„ *talis assertio. Si in Deo 3. personæ sunt vna tantum res, & non sunt tres res, vnaquaque per*
„ *se separatim, sicut 3. Angeli aut 3. animæ, ita tamen vt potentia & voluntate omnino sit idē,*
„ *ergo Pater cum Spiritu S. & Filio est incarnatus.* Quod cum ad me perlatū esset, ince-
„ pi contra hunc errorem scribere quandam epistolā, quā par te quadā edita perfi-
„ cere contempsi, credens non ea opus esse, quoniam & ille contra quem fiebat, in
„ Concilio à venerabili Remensi Archiepiscopo Rainaldo collecto errorē abiura-
„ uerat & nullus videbatur, qui eum errare ignoraret, partem tamen illam quam
„ perfeceram, quidā fratres me nesciente transcripserunt atque aliis legendam tra-
„ diderunt. Quod idcirco dico, vt si in alicuius manus pars illa venerit, quanquam
„ ibi nihil falsum sit, tamen tanquam imperfecta & non exquisita relinquatur. Post-
„ quam autem in Anglia ad Episcopatum nescio quâ Dei dispositione captus &
„ retentus sum, audiui præfatæ nouitatis authorem in sua perseuerantem sententia
„ dicere se non ob aliud abiurasse quod dicebat, nisi quia à populo interfici ti-
„ mebat. Hac igitur causa quidam fratres precibus suis me coegerunt, vt soluerem
„ Quæstionem, qua ipse sic irretitus, vt nullo modo se ab ea expediri posse crede-
„ ret, nisi aut incarnatione Dei Patris & Spiritus S. aut Deorum multitudine se
„ impediret. Quod rogo ne quis putet præsumpsisse me, quasi fortitudinem fidei
„ Christianæ meæ existimem indigere defensionis auxilio. Si quid ergo de firmita-
„ te fidei nostræ in Ep. disputauero, non est ad confirmandam illam, sed ad fratrum
„ hoc exigentium precibus satisfaciendum. Sed si ille qui præfatam protulit sen-
„ tentiam, Deo corrigente ad veritatem rediit, nullatenus putet me in hac Epicon-
„ tra se loqui, quia iam non est quod fuit. Si enim *fuit aliquando tenebra, nunc autem*
„ *lux in Domino*, non sunt arguendæ tenebræ quæ iam non sunt, sed lux approban-
„ da quæ lucet. Veruntamen siue adhuc ad lucē redierit, siue non, quoniam sentio
„ laborare plures in ead. Quæstione, etiam si fides in illis superet rationem, quæ illis
„ fidei videtur repugnare, non mihi videtur superfluum repugnantiam istam dis-
„ soluere.

Porro synodi Suessionensis decreto prædictus Roscelinus in exilium amandatus est, quamobrem ille in Angliam traiecit; vbi cum Oxoniensibus Magistris & aliis Doctis frequentes disputationes exercuit, Anselmum Cantuariensem exagitauit & plurimas turbas in Anglia excitauit adeo vt à Vvillielmo Rege cum infamia eiectus sit, vt infra patebit.

Eodem ergo anno Anselmus Abbas Beccensis à Vvillielmo II. Anglorum Rege ad Cantuariensem Archiepiscopatum assumitur, quatro post Lanfranci obitum anno, cui assumptioni & electioni ægrè consensit, quia nouerat, Regem

bona Ecclesiastica ad profanos vsus iamdiu consuetudine consueuisse, seque id non passurum fieri, si Præsul fieret, prævidebat. Itaque non nisi pridie non. Decemb. an. 1094. consecratus est à Thoma Eboracensi Archiepiscopo. Extat inter eius Epistolas vna ad Gaufridum Episcopum Parisiensem, qua eum rogat vt mitius agat cum Vvaleramo Cantore Parisiensi, quem authoritate Episcopali cogebat è cœnobio S. Martini Campensis, cui nomen dederat, resumere dignitatem & munus Cantoris: quam quidem Epistolam ait se nullo sigillo muniuisse, non Abbatis, quia non amplius Abbas erat, non Archiepiscopi, quia nondum consecratus. Extat quoque eiusdem ad ipsum Vvaleramum Epistola 13. his verbis: *Domino & amico Charissimo Vvaleramo olim Cantori Paris. Ecclesiæ Anselmus Episc. Audiui, amice Charissime, quia propositum S. conuersationis relinquens Monasterium S. Martini sub Charissimo amico meo D. Priore Vrsone ingressus fueras, & valde de tanto bono lætatus sum, sed postea didici quia D.* noster Episcopus tuus te inde retraxerit, & tristis factus sum. Eodem anno Paulus Abbas San-Albanensis, decedit 3. id. Nouemb. eique post quinque annos successit Richardus Normanus.

Eodem anno Manigaudus Lutembachius Academiæ Parisiensis alumnus & Magister Marbacense Collegium instituit, seque Canonicis, quos ibi collocauit, adiunxit: sic enim Bertholdus Constantiensis presbyter in Appendice ad Hermanni Historiam: *Hoc tempore M. Manegoldus de Lutembach.* Monasterium Canonicorum apud Marbach instituere cœpit, seque vnum eorundem Canonicorum communiter & regulariter viuentium esse voluit. *Et paulo post*, In Alsatia M. *Manegoldus de Lutembach*, mirabiliter Ecclesiasticam Religionem iamdudum in illis partibus extinctam Deo miserante reaccendit. Nam inolescente apud illos diuturna mortalitate omnes pene Maiores & Militares illius Prouinciæ ad ipsum cateruatim conuenere & de excōmunicatione per potestatem ipsi à D. Papa concessam absoluti, & de eorum peccatis reliquis accepta pœnitentia per eum absolui non cessauerunt. Hi omnes D. Papæ Vrbano deinceps fideliter obedire decreuerunt. Vnde & Officia Simoniacorum & Incontinentium Presbyterorum penitus recipere noluerunt. Huius autem obedientiæ D. Manegoldus maxima causa fuit. Vnde & magnam inuidiam sibi apud perfidos excitauit, quam tamen pro minimo reputauit, quia pro Deo contemni etiam gloriosissimum esse non dubitauit. Scribit idem Author ad an. 1097, fuisse ab Henrico Imperatore incarceratum, quod Vrbani partes tueretur. Et ad an. 1100. fuisse à Monacho suo mirabiliter trucidatum.

Verum crudelis Imperator omnis pietatis oblitus Deo ita permittente plagam domesticam sensit; cum enim concepto in Adeleidem coniugem immortali odio, eam omni genere contumeliarum affectam, carcerum fœtore propè enecatam, demum Nicolaitarum more multis eam stuprandam prostrauisset, etiamque proprio filio Conrado, quem Germaniæ Regem destinarat, Conradus flagitiū Patremque detestatus ab eo desciscit, seque ad Mathildem Comitissam verè Heroinam confert & ad Vrbanum, cuius authoritate Regnum in Lombardia suscepit, & summa cum omnium gratia per 9. annos administrauit, patremque, quem tamen semper Regem Dominumque suum appellauit, ex Italia discedere coëgit. Hinc Vrbani partes meliorem nactæ sunt fortunam: vnde ille deinceps totum se ad reformationem Ecclesiæ contulit, & ad Hierosolymam, quæ iamdiu à Saracenis tenebatur recuperandam. Quod eius desiderium auxit Petrus Eremita Natione Gallus, patria Ambianensis, cum fortè ex Oriente reuersus cum litteris Simonis Patriarchæ Hierosolymitani, quibus auxilium postulabat contra Saracenorum impietatem. Interim Philippus Rex instantissimè postulabat ab Episcopis Gallicanis suum cum Bertrada Comitis Andegauensis vxore coniugium approbari, simulque diuortium, quod à Bertha fecerat, ob consanguinitatem, vt prætexebat, ex qua tamen filium Ludouicum susceperat: iamque multi fœdè adulantes & crimini conniuentes assentire videbantur. Sed quia inter Gallicanos proceres splendore doctrinæ & meritis maximè effulgebat Iuo Carnotensis, eius præsertim postulatus est assensus, instigantibus plerisque, quo suam obtegerēt ignauiam turpemque adulationem. Itaque à Rege cum aliis ad Colloquium inuitatus est. At ille negauit se nuptiarum celebrationi subscripturum vllatenus

donec aut Summus pontifex, aut faltem ecclefiæ Gallicanæ Synodus libero decreto eas approbaffet. Et in hanc rem extat eius ad Rainaldum Archpræfulem Remenfem epiftola.

Rainaldo Reuerendo Remorum Archiepifcopo, Iuo humilis Carnotenfium Epifcopus Confolationis vifceribus abundare. Expertus quantum fit periculum Prælatorum iuxta quod in pfalmo legitur: *Qui defcendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis*: ipfi viderunt mirabilia in profundo; afcenderunt ad cælos & defcendunt vfque ad abyffos. Anima eorum in malis tabefcebat, & moti funt ficut ebrius, & omnis fapientia eorum deuotata eft. In quo per me minus fapio, veftro cæterorumque confilio prudentium informari, vel confirmari defidero. Nuper enim cum à Domino noftro Rege fuiffem inuitatus ad colloquium, quorundam maliuolorum meorum fuggeftione obnixè me rogauit, vt effem ei adiutor in celebrandis nuptiis, quas facere difponebat cum Bethrada dicta Coniuge Comitis Andegauenfis. Ad quod cum refpondiffem non ita oportere fieri, quoniam nondum effet caufa definita inter ipfum & vxorem eius, teftatus eft pleniter definitam effe Apoftolica authoritate in veftra veftrorumque Coepifcoporum laudatione. Quo audito refpondi me hoc ignorare, nec huiufmodi Nuptiis velle intereffe, nifi vos earum effetis confecratot & author, & Coepifcopi veftri Affertores & Cooperatores: quoniam id competit Iuri Ecclefiæ veftræ ex Apoftolica authoritate & antiqua confuetudine. Quoniam igitur confido de Religione veftra, nihil vos de re tam periculofa & famæ veftræ & honeftati totius Regni tam perniciofa facturum dicturumve, quod non authoritate vel ratione nitatur, ftudiofiffimè & deuotiffimè obfecro Charitatem veftram, vt mihi fluctuantem veritatem huius rei, quam fcitis, aperiatis, & fanum confilium licet arduum & afperum fuper hoc præbeatis. *Malo enim perpetuo Officio & nomine Epifcopi carere, quàm pufillum gregem Domini mei legis præuaricatione fcandalizare.* Sunt etiam latentes caufæ quas interim tacere me conuenit, propter quas hoc matrimonium laudare non poffum. Valete.

Hæc epiftola fcripta eft ante annum 1096, quo Rainaldus obiit, imò ante annum 1094. quo Bertha legitima Regis vxor defuncta eft. Quid autem refcripferit Rainaldus, non habemus. At Rex nihilominus Nuptiarum celebrationi diem dixit, ad eafque & Iuonem & alios complures Epifcopos inuitauit. Iuo per Epiftolam Regi caufas fignificauit, ob quas intereffe non poffet, eiufque exemplar ad cæteros inuitatos tranfmifit. Talis eft ad Regem Epiftola.

Domino fuo Philippo Magnifico Francorum Regi, Iuo humilis Carnotenfium Epifcopus. Sic militare in Regno terreno, vt non priuetur æterno. Sicut Serenitati veftrę dixi præfens ante iuramentum veftrum, ita nunc fcribo abfens, quia huic Nuptiarum folemnitati, ad quam me vocatis intereffe non volo, nec valeo, nifi prius Generalis Concilii definitione decretum effe cognofcam inter vos & vxorem veftram legitimum interueniffe diuortium, & cum ifta quam ducere vultis, legitimum inite poffe matrimonium. *Si autem inuitatus fuiffem ad huius rei difcuffionem in eo loco, in quo cum Epifcopis Canonicas fecurè poffem conferre fententias, vbi temerariam non timerem multitudinem, libentiſſimè que ad hoc venirem, quod lex & iuftitia dictaret, cum audientibus audirem, cũ dicentibus dicerẽ, cum facientibus facerem.* Nunc verò quia abfolutè vocor, vt Parifius cum vxore veftra veniam, de qua nefcio vtrum poffit effe vxor, propter confcientiam meam, quam coram Deo conferuare debeo, & propter famam quam Chrifti facerdotem bonam habere oportet apud eos qui foris funt, malo cum mola afinaria in profundum mergi, quàm per me mentibus infirmorum tanquam cæco offendiculum poni. Nec ifta contra fidelitatem veftram, fed pro fumma fidelitate dicere me arbitror: cum hoc & animæ veftræ magnum credam fore detrimentum, & coronę Regni veftri fummum periculum. Mementote quia primum parentem, quem Dominus vniuerfæ vifibili creaturæ præfecerat, mulier in paradifo feduxit, & ita vterque à paradifo exulauit. Samfon quoque fortiffimus per mulierem feductus fortitudine amiffa, qua hoftes fuperare folebat, ab hoftibus eft fuperatus. Salomon fapientiffimus propter mulierum concupifcentiam à Deo apoftatauit, & ita fapientiam qua præcellebat, amifit. Caueat ergo Sublimitas veftra, ne in horum incidatis exemplum, & ita cum diminutione terreni Regnum amittatis æternum.

Confulite

Consulite ergo Angelum magni consilij, vt accepto ab eo spiritu Consilij inhonesta & inutilia vitare, honesta & vtilia in omnibus negociis vestris valeatis perficere. Valete.

Similiter ad Archiepiscopos & Episcopos inuitatos sic breuiter scripsit Ep. 14. *Archiepiscopis & Episcopis ad Regales nuptias inuitatis.* Iuo humilis Carnotensis Ecclesiæ Minister cũ spiritu consilij spiritum habere fortitudinis. Exemplar litterarum quas misi Domino nostro Regi, Charitati vestræ transmitto, vt eandem causam me habere sciatis, quam & vos habetis, cur nuptiis ad quas vocati estis, subtrahere vos debetis. *Vos igitur qui conuenistis nolite fieri canes muti latrare non valentes, sed sicut boni speculatores, Videntes gladium venientem super terram, Buccina intimate*: vt cum feceritis quod debetis, vestras animas & eorum qui ad vocem buccinæ se vobiscum obseruauerint, vobiscum liberetis.

Rex ægre ferens ita se repulsam passum (nam cæteri Episcopi exceptis paucis cum nonnullis Theologis nuptias illas approbare recusarunt), iniuriam sibi factam vlciscitur, & vnum pro multis Iuonem quasi authorem peruicaciæ vexat, bonis Ecclesiasticis spoliat, aut diripienda permittit, contumacem appellans, infidelem & in sententia nimis obstinatum, quandoquidem complures etiam docti viri nihil in ea re mali esse profitebantur. Denique mandat vt coram veniat peruicaciæ rationem redditurus. At ille se hac Epistola sic excusat.

Philippo Piissimo Francorum Regi Domino suo Iuo humilis Carnotensium Episcopus *sic gubernare temporale Regnum vt non amittat æternum*. Quoniam præcedente Diuina gratia de stercore pauper vsque ad solium Principum per manum vestram eleuatus sum, fateor me post Deum proposse meo cuncta vobis debere quæ vestro congruũt honori & saluti. Sed quia exasperatus propter salubres monitus quos Serenitati vestræ ex summa fidelitate & charitate dixi, me diffiduciastis ac bona Episcopalis domus diripienda aduersatiis nostris exposuistis, grauia & grandia inde perpessus incommoda, Regali curiæ ad præsens nec securè possum interesse nec honestè. Supplico itaque Maiestati vestræ, vt Regia interim me mansuetudine supportetis, donec possim aliquantulum respirare, & damna quæ mihi vsque ad penuriam panis inflicta sunt, aliqua ex parte reparare. Exspecto etiam per misericordiam Dei cito futurum, vt verum esse cognoscatis illud prouerbium Salomonis: *Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula blandientis.* De cœtero calumniatoribus meis, quibus me respondere iubetis, cum insinuatum fuerit, qui sint & quid expostulant, respondere non subterfugiam, vel in Ecclesia, si Ecclesiastica sunt negotia, vel in curia, si sunt Curialia. Bened. Valete.

Anno 1094. habitum est Augustoduni Æduorum Concilium 32. Episcoporum Præside Hugone Lugdunensi legato Apostolico, cui etiam interfuerunt Abbates quamplurimi & viri Religiosi, vt legitur in Chronico Virdunensi: ibique tum primum decreta est expeditio Hierosolymitana ad subsidium Christianorum, qui in Oriente à Barbaris & infidelibus opprimebantur. 1094.

Eodem anno cum Roscelinus exularet in Anglia, quæstionem mouit de Presbyterorum filiis, contendens ad sacros ordines nullatenus debere promoueri. *De Presbyterorum Filiis.* Theobaldus Stampensis qui tunc Oxoniæ scholam Theologicam exercebat, contrariam sententiam propugnauit, in eamque rem Epistolam scripsit ad Roscelinum, quæ legitur in 3. tomo Spicilegij Dacheriani cum hac inscriptione. *Ad Roscelinum Compendiensem Clericum.* Epistola autem est eiusmodi.

Roscelino Compendiensi Magistro Theobaldus Stampensis Magister Oxonefordiæ non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem. Quoniam sacerdotum filios & alios ex lapsu carnis generatos non satis prouida ratione calumniatis, & calumniando illos exleges esse nimis impudenter adstruere conaris, quæ super iis à Patribus sanctis rationabiliter audiuimus, non quasi præsumendo, sed diligentiæ subseruiendo, ad memoriam reuocare curauimus. In Decretis namque Callixti Papæ legendo inuenimus, inueniendo legimus, *Siquis prædicat sacerdotem post lapsum Carnis per pœnitentiam ad sacerdotalem dignitatem redire non posse, fallitur, nec Catholicè sentit.* Si verò sacerdotibus post lapsum carnis licet ad sacros ordines reuerti, multo magis innocentes illos, qui ex lapsu Carnis orti sunt, sacris licet ordinibus insigniri. Errat enim, errat, & os impudens in

blasphemiā acuit & armauit, qui eos appellat & iudicat exleges, quos à seruitute legis in libertatem gloriæ filiorum Dei gratia liberauit: quia non est in feliciter natus qui ad vitam æternam feliciter est renatus. Inde Paulus ait de renatis. *Vnum Corpus sumus in Christo*, & alibi *heredes quidem Dei, cohæredes autē Christi. Inde etiam Petrus, in veritate comperi quòd non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente qui timet Deum & facit iustitiam eius, acceptus est illi.* Et alibi de Renatis. *Genus electum Regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Inde Hieronymus. Cum baptizatus quilibet de fonte ascenderit, sacro chrismate vngitur in vertice, vt cognoscat se promotum esse in Regium genus & sacerdotale, id est à Christi consortio Christianus vocetur & æterni Regni cohæres fieri comprobetur. Tegitur etiam post sacram vnctionem caput eius sacro velamine, vt intelligat se exornari diademate, & sacerdotali sicut iam dictum est, dignitate. Et alibi. Quicunque baptizati estis, Christum induistis, sic ergo. Cuiuscunque generis sit ille nouus homo, in vtero generatur, Ecclesiæ generatus vnitati Corporis Christi indubitanter aggregatur. Ioannes quoque in Apocalypsi *Qui lauit nos in sanguine suo, & fecit nos Deo Regnum & sacerdotes.* Qua igitur fronte quidam homunciones non palam, sed è latibulis loquentes & totam Campaniam libidinosa peregrinatione polluentes, indignos sacerdotio iudicant, quos Petrus & Ioannes Regali sacerdotio dignos esse confirmant? Christus quoque in Euangelio docens orare Discipulos, primum inquit *Pater noster*: vnde constat omnes renatos esse fratres. Et alibi, *Nolite vobis vocare Patrem super terram: vnus est enim Pater vester qui in cœlis est*, si ergo ex eodem Patre, ex eodem S. Matris Ecclesiæ vtero sumus omnes, nihil est quo alter alteri calumniam imponat, nihil ergo alter aduersus alterum superbire debeat. Et alibi. Dominus inquit; viuo equidem. non maneat *amplius hoc prouerbium in Israël, quia filius non portabit iniquitatem Patris. Vt enim anima Patris & ita anima filij mea est.* Ideoque Deus nasci voluit de progenie peccatricis, vt dicerent homines peccata parentum non obesse sibi. Vnde in Genealogia Christi nulla sanctarum nominatur, sed Thamar & aliæ tres, quas diuina Pagina reprehendit, apponuntur, vt qui pro peccatoribus veniebat, de peccatoribus nasci dignaretur. Inde agnus in Pascha immolandus iussus est assumi ex capreis & ouibus, quia ex iustis & peccatoribus verus erat agnus generandus. Plus itaque prodest bene vixisse, quam de iustis parentibus originem duxisse. Deus enim vitam hominis, non natiuitatem attendit.

Quod autem ipsi obiiciunt quia exleges legitimæ Ecclesiæ præferendi non sunt, bona est quidem sententia & certa, sed indecenter assignata. Assignant etenim illa [illegible] illis quos Mater Ecclesia in curia Christi recepit, receptos lacte proprio nutriuit, nutritos pane suo solidauit, qui plane aduersantur Hieronymo dicenti: *Absit Domine, vt in tabernaculo tuo sint diuites præ pauperibus, & nobiles præ ignobilibus.* Vnde Basilius contra Iudæum quendam de lege sibi data glorïantem. *Vera Charitas in Christi corpore non præfert indigenam alienigenæ, non nobilem ignobili, [illegible] diuiti, sed potius omnes per adoptionem spiritus facit filios per quendem spiritum [illegible]: Pater noster dimitte nobis debita nostra. Sic quoque in Christi Corpore, [illegible] habetur sublimior, qui fuerit in Dei amore potentior. Vnde Quidam sapiens contra quendam de nobilitate sua præsumentem loquitur dicens, si longè repetas longeque reuoluas, nomen ab infami ducis asylo.*

Rursus quidam opponunt: quod quandò homo baptizatur, non conditio mutatur, sed peccata abluuntur.

Verum est, sed [illegible] ambigit [illegible] dictum de mundanis conditionibus. Quod si quis seruus baptizatur, seruitus illa non mutatur. Vnde Apostolus, si seruus es, magis vtere, quia seruitus illa non est contraria coronæ. Vnde alibi.

Seruus sis, gener[illegible] eris si mens bona fiat.
Sis liber, turpis [illegible] tua, seruus eris.

Amplius. quod prohibetur ne filij sacerdotum ad ordines promoueantur, sic est intelligendum secundum Augustinum, eos qui hanc prohibitionem audiunt ab huiusmodi concupiscentiis abstinere debere. Si enim filius sacerdotis honestè viuit, ordinandus est: si vero filius militis inhonestè viuit, repudiandus est: quia magis placet Deo vitæ perfectio & contra peccatum affectio, quàm superba de parētibus gloriatio, filij namque sacerdotum non ideo quod sint exleges, refutan-

tur, sicut imperiti homines arbitrantur, sed vt sacerdotes à co[illegible]piscentiis carnis refrænentur. Quia nimirum quemlibet sacro fonte renatum vel plenariè diuina mundat gratia, vel sacri mundatio lauacri non est sufficiens nec plenaria, quod contradicit fidei Catholicæ. Non enim sunt exleges iudicandi, quorum Deus ipse est Pater, & quos peperit Christi gratia omnium regeneratorum piissima mater, nec debemus illis delictum Patris, siue thorum matris improperare, sed potius perfectionem diligenter attendere: quoniam Patris siue Matris perpetratum crimen non potest filiis paradisi claudere limen. Vnde quidam sapiens. *Quid metuere pati quocunque thoro generati?*

Quod autem filij sacerdotum ab ordinibus reprobentur, ex rigore Iustitiæ factum est, sed nullomodo iustum est testante Augustino, quia non iustè pœnā portant qui culpam non commiserunt. Sic itaque illi prolatores nouitatis noua præcepta dantes & quodammodo virtutem baptismatis euacuantes, qui rationibus supradictis oblatrant, dum de huiusceemodi scrupulosè & contentiosè disputant, quasi clauso ostio ad parietem pulsant. Vt autem maior honor & gloria filiis sacerdotum accedat, Ioannes Baptista quo nullus maior inter natos mulierum surrexit, filius fuit Zachariæ sacerdotis. Maria etenim Mater Domini & de sacerdotali progenie descendit, cum dicatur cognata Elizabeth quæ de Aaron originem duxit. Si autem vellem enumerare omnes de lapsu carnis procedentes, qui principatum in sancta Ecclesia tenuerunt, prius deficeret vita quàm exempla. Inde etiam Iacob omnes quos de liberis & ancillis genuit filios æquali honore hæredes constituit, nec apud illum præsertim qui secundùm carnem, nobilior videbatur, Quicunque fidem Domini promeretur, nullis maculis carnalis natiuitatis obfuscatur. Hoc autem Iacob fecisse legitur, vt ostenderet quod non est discretio, Iudæus an Græcus, Barbarus an Scytha, seruus an liber sit, quia per omnia in omnibus Christus est. Propterea enim Saluator noster & Dominus humanam figuram induit & pro libero & seruo seruiuit, vt omnibus in se credentibus pari honore & gloria cœlesti præmia largiretur. Salomon etiam qui feliciter, sapienter, subtiliter regnauit, docuit, prophetauit, etsi de lapsu carnis ortus sit, Deus ipsi tamen templum suum ædificare concessit; Quod Dauid Patri suo legitimo Iesse ne construeret, prohibuit. In quo nobis Deus patenter innuit, quod magis approbat vitæ sanctitatem, & morum honestatem, quàm legitimæ natiuitatis generositatem. Non igitur sibi applaudat diues & nobilis, nec diffidat pauper & humilis, quia excelsus Dominus humilia respicit & alta à longè cognoscit, humiles respicit vt attollat, altos id. superbos longè cognoscit vt deiiciat. Sicut enim Apostolus ait *Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit.* Cum dicit *Nemo*, nullus excluditur, in quo superba huius mundi stultitia confutatur quæ eum exlegem appellat & iudicat in terris, quem Deus ad dexteram suam collocat & coronat in cœlis.

Hanc controuersiam diremit Vrbanus Pontifex in Concilio Claromontano anno sequenti, vetās equidem sacerdotum filios ad sacros ordines promoueri absque dispensatione Ecclesiastica, aut nisi cœnobiis nomen dederint, eos tamen cum dispensatione S. sedis admisit. Verba Concilij & Vrbani refert Antoninus Parte 2. tit. 16. c. 1. *Presbyterorum filios à sacris ministeriis remouemus, nisi aut in Cœnobiis, aut in Canonicis* scilicet Regularibus *fuerint religiosè conuersati* Similiter Pontifex scribens archiepiscopo Turonensi. *Cenomanensem electum, inquit, eo quod filius sacerdotis dicitur, si cæteræ virtutes in eo conueniunt, non res[illegible]imus, sed suffragantibus meritis eum patienter suscipimus, non tamen vt pro regula in posterum hoc assumatur: sed ad tempus Eccle[illegible]periculo consi[illegible]itur.*

His posttemis [illegible] innuit tun[illegible] temporis, cum vix paterentur Presbyteri suas 1095.
sibi auferri vxo[illegible]clesiæ visum fuisse non prudenter factum iri, si eorum filij omnino à sacris [illegible] & ordinibus arcerentur, vt volebat Roscelinus: sed eatenus tantum reiiciendos, donec cum iis ab Ecclesia dispensatum fuisset. Itaque mirum non est, si Roscelinus in Anglia tam malè audiuit (vbi plurimi erant concubinarii & vxorati sacerdotes,) vt iussu Vvillielmi Regis cū infamia electus fuerit: Verum neque regressus in Franciam, modestior fuit, sed modò hos, modò illos aut mordacibus scriptis, aut verbis atrocioribus carpens, cæteris Magistris importunus & intolerabilis erat. Extat Epistola cuiusdam M. Petri Theologiæ

Profeſſoris conquerentis apud Goisfridum ſeu Gaufridum Epiſcopum Pariſienſem, quod Roſcelinus plurimas contumelias & opprobria euomuiſſet in Opuſculum quoddam de S. Trinitate, aduerſus ipſius hæreſim in ſynodo Sueſſionenſi damnatam à ſe compoſitum, eaque videtur ſcripta circa an. 1095. poſt ipſius Roſcelini ex Anglia fugam. Talis autem eſt.

„ Gaufrido D. G. Pariſiacæ ſedis Epiſcopo vnaque venerabili eiuſdem Eccleſiæ Clero Petrus debitæ reuerentiæ ſubiectionem ſempiternam. *Relatum eſt nobis à quibuſdam Diſcipulorum noſtrorum ſuperuenientibus, quod erectus ille & ſemper inflatus Catholicæ fidei hoſtis antiquus, cuius hæreſis deteſtabilis tres Deos confiteri, imò & prædicare Sueſſionenſi Concilio à Patribus conuicta eſt, atque inſuper exilio punita, multas in me contumelias & minas euomuerit viſo opuſculo quodam noſtro de fide S. Trinitatis maximè aduerſus hæreſim præfatam, quâ ipſe infamis eſt, conſcripto.* Nunciatum inſuper nobis eſt, à quodam Diſcipulo noſtro, cui ille locutus eſt, quod vos tunc abſentem exſpectaret, vt vobis in illo Opuſculo quaſdam hæreſes me inſeruiſſe monſtraret, & vos quoque contra me, ſicut & omnes quos nititur, commoueret. Quod ſi ita eſt, vt in hoc quoque nunc ille perſiſtat, precamur vos Athletas Domini & fidei ſacræ defenſores, vt ſtatuto loco, tempore conuenienti me & illum conuocetis, & coram Catholicis & diſcretis viris, quos vobiſcum prouideatis, quid ille aduerſum me abſentem muſſiter, audiatur & debitæ correctioni ſubiaceat, vel ille de tanti criminis impoſitione, vel ego de tantâ ſcribendi præſumptione. Interea autem Deo gratias refero, quod ſummum Dei inimicum & fidei labefactorem in fide contrarium ſi perfero, & pro fide quâ ſtamus, dimicare compellor, & quod de numero bonorum hominum iam eſſe videor ex eius infeſtatione, quem ſolis bonis conſtat ſemper eſſe infeſtum: Cuius tam vita quàm Diſciplina omnibus eſt manifeſta. Hic contra egregium illum præconem Chriſti Robertum Arbroſcello contumacem auſus eſt Epiſtolam confingere, & contra magnificum illum Eccleſiæ Doctorem Anſelmum Canruarienſem Archiepiſcopum adeò per contumelias exarſit, vt ad Regis Anglici imperium ab Anglia turpiter impudens eius contumacia ſit eiecta, & vix tum cum vita euaſerit. Vult eum infamiæ habere participem, vt per infamiam bonorum ſuam conſoletur infamiam. Nec niſi bonum odit, qui bonus eſſe non ſuſtinet, qui ob intemperantiam arrogantiæ ſuæ ab vtroque Regno in quo conuerſatus eſt, tam Anglorum ſcilicet quàm Francorum, cum ſummo dedecore expulſus eſt, & in ipſâ, cuius pudore Canonicus dicitur, B. Martini Eccleſia, nunquam, vt aiunt, à Canonicis verberatus morem ſolitum ſeruauerit. Nomine deſignare quis iſte ſit, ſuperuacaneum duxi, quem ſingularis infamia infidelitatis & vitæ eius ſingulariter notabilem fecit. Hic ſicut Pſeudo-dialecticus, ita & Pſeudo-Chriſtianus; *cum in Dialectica ſua nullas rem partes habere æſtimat; ita & Diuinam paginam impudenter peruertit, vt eo loco, quo dicitur Dominus partem piſcis aſſi comediſſe, partem huius vocis, quæ eſt piſcis aſſi, non partem rei intelligere cogitur.* Ne quid igitur mireris mihi, ſi is qui in Cœlum os ponere conſueuit, in terris inſaniat, & qui Dominum perſequitur, membris eius derogEt, & nemini parcat qui nec ſibi parcere poteſt. Valete.

„ Epiſtola iſta ab Andrea Ducheſnio & quibuſdam aliis, Petro Abaelardo malè tribuitur, cuius ſcilicet tempora cum Gaufridi Pariſienſis Epiſcopi temporibus non conueniunt. Gaufridus enim cognomento de Bolonia, Cathedram Pariſienſem tenuit ab an. 1060. ad annum circiter 1095. quo nondum Abaelardus Pariſios venerat, vixque quatuordenis erat. Deinde in eadem Ep. loquitur de tractatu S. Trinitatis quem in Roſcelinum conſcripſerat, & quo in lucem edito aut Diſcipulis in ſcriptis tradito Roſcelinus exarſerat, multaque dicebat ſe in eo notaſſe hæreſim ſapientia. At quo tempore Abaelardus tractatum ſuum de Trinitate edidit, iam Roſcelinus & Robertus Arbricellenſis & Anſelmus Cantuarienſis obierant. Crediderim itaque huiuſce Epiſtolæ authorem eſſe quendam Petrum Theologiæ iis temporibus profeſſorem, qui aduerſus hæreſim Roſcelini in concilio Sueſſionenſi damnatam ſcripſerat, eamque ab eo editam circa hunc an. 1095. paulo ante quàm Gaufridus moreretur, & quàm Anſelmus ex Anglia à Willielmo Rege propelleretur.

Verum vt vt ſit, conſtat Roſcelinum propter inquietum, contumax & mor-

dax ingenium fuisse plurimorum Magistrorum telis impetitum. Cum ergo se videret omnium calamis perstringi, dentibus commorderi & tanquam hæreticum vndequaque expelli, ignarus quid faceret, confugit ad Iuonem Carnotensem, rogat vt in tanto rerum suarum discrimine sibi opem ferat, asseritque se toto animo errores suos detestari. Ad hæc responsum extat Iuonis Epistola 7. quæ talis est.

Iuo Dei gratia Carnotensium humilis Episcopus Roscelino non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. *Si esses Ouis centesima in deserto perdita, sed gregi iam reddita, sicut exarserat in te zelus meus, quandiu intellexi te auersum & aduersum, sic requiesceret in te spiritus meus, si te cognoscerem ad doctrinam sanam conuersum & reuersum: sed quia scio te Concilium Suessionense in auribus quorundam quos mecum bene nosti, pristinam sententiam tuam clandestinis disputationibus studiosissimè defendisse, & eandem quam abiuraueras, & alias non minus insanas persuadere voluisse, non potest intrare in Cor meum, quod adhuc fidem tuam correxeris, quod mores in melius commutaueris. Si ergo ex hac occasione te afflixit & rebus tuis te nudauit quorundam violentorum rapax auaritia, non hoc ex se fecit iniusta eorum violentia, sed iusta & correctioni tuæ competens Dei sapientia*, faciens etiam per malos quamuis nescientes, bona sua, cuius vestem scindere conabaris rationibus humanis armatâ, sed tamen infœcundâ facundiâ. Cum vero multis exemplis Ethnici Tractatoris veram constet esse sententiam.

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.

Non tamen propter me, timerem vel horrerem præsentiam tuam de te sperans meliora & saluti viciniora. Sed quidam Ciues nostri ad cognoscendam vitam alienam curiosi, quamuis ad corrigendam suam desidiosi, te quidem odibilem, me verò propter te suspectum haberent, & audito nomine tuo & pristina conuersatione tua more suo subitò ad lapides conuolarent & lapidum aggere obrutum perforarent. Interim igitur consulo tibi, vt assumpta patientia B. Iob quamuis longè impar, cum eo tamen dicas, *Sustinebo iram Dei, quoniam merui, donec iustificet causam meam.* Testificor enim tibi si conuersus ingemueris & in simplicitate fidei degere volens à vanitate carnalis sensus tui detumueris, non deerunt sibi vbera diuinæ consolationis; & mater Ecclesia quæ deuium exasperauit paterna seueritate, correctum assumet materna pietate. Restat igitur vt palinodiam scribas & recantaris opprobriis vestem Domini tui, quam publicè scindebas, publicè resarcias; quatenus sicut multis erroris exemplum fuisti, sic de cætero fias exemplum correctionis, sic enim bono odore præcedente & pristinum fœtorem consumente & à nobis & ab aliis diligi & colligi & beneficiis poteris ampliari.

His malis Roscelinus serio se tandem ad Deum conuertisse videtur, & in Aquitania quò se contulerat, cum nec Parisiis nec alibi in Francia securus consistere posset, sanctam vitam egisse. Sic enim de eo habet Chronicon S. Maxentij ad an. 1103. *Eodem tempore florebat vita & conuersatione sancta Roscelinus & Vitalis duo sancti viri: vnus in Aquitania, qui conuiuia magna pauperibus tribuebat, alius in Normania & terra Anglorum, tertius quoque Monachus in Britannia & Taroniæ finibus florebat Rainaldus.* Tunc quoque temporis alia Quæstio versabatur in Scholis & inter Doctos agitabatur de Baptismo paruulorum: an scilicet eo priuati damnatentur, an Misericordia diuina saluarentur, quasi nihil meriti pœnæ nullo admisso crimine. Pharitius Abbas Abindoniensis non posse saluari contendebat, & Theobaldum Stampensem quasi contra sentientem criminabatur. Itaque ille data ad eum Epistola fidem explicat, & asserit pueros sacramento Baptismi non regeneratos æternam beatitudinem assequi non posse. Tunc enim Theobaldo Oxoniensis Academiæ Magistro, quia Gallus erat, Angli recenter Normanicæ dominationi subditi inuidebant, Normanosque omnes & Gallos lethaliter oderant. Quia verò huiusce temporis Historiam illustrant huiusmodi contentiones, non pigebit his Annalibus attexere Epistolam Theobaldi quæ legitur in 3. tomo Spicilegij Dacheriani.

Pharitio venerando Habindonensis Ecclesiæ Prælato Domino suo & indubitanter amico Theobaldus Magister Oxenefordiæ sic suorum curam subditorum

gerere, ne mors in olla dicatur esse. Quod mihi morum vestrorum honestatem & filiorum non fictam Charitatem prædicanti calumniam de saluatione puerorum non baptizatorũ, ita ex abrupto, ita etiam digito discretionis remoto sicut plures aiunt, nudius tertius imposuistis, vehementer admiror, cum prius vt homo discretus debuissetis esse cognitor, quã vt ita dicã salua reuerentia vestra, fictæ criminationis accusator, & cum omnis Ecclesia sic de eorundem perditione potius definiat, quod aliquem Catholice sentientem in ambiguum non relinquat. Omnes enim qui Catholice sentiunt, indubitanter asserunt & asserendo non temere definiunt aliquem hoc tempore minimè membra Christi fieri posse, nisi ex aqua visibili & spiritu inuisibili regeneratum, vel quod alio tempore contingere potuit, aliquo alio genere Baptismatis purificatum. Vnde ab Cypriano inter Martyres reputantur, qui sæuiente persecutione causa Christi sanguine suo baptizantur. Inde Augustinus de natura & origine animæ ad Victorem scribens ait, *Noli dicere, noli credere, noli docere sacrificium Christianorum pro eis qui non* baptizati de corpore exierint, offerendum, sicut sacrificiũ Iudæorum pro eis qui non circoncisi de corpore exierint legimus nullatenus, esse oblatum. Inde Hieronymu scõtra Iouinianum, pueri si statim post baptisma moriantur, per sacramentum pœnitentiæ & fidei saluari dicuntur. Sacramentũ enim pœnitentiæ notatur vbi dicitur, ABRENVNTIO, Sacramentum vero fidei innuitur, vbi dicitur CREDO. Manifestum est, igitur quod consequens est pueros hoc tẽpore non baptizatos proculdubio damnari: baptizatos vero si statim hominẽ exuant, indubitanter saluari. Si quis autem veritatis inimicus, contra hanc sententiam Catholicam, vellet delatrare, paratus essem eum sacrilegum & canem improbum scripto & viua voce confutare. De natiuitate vero sententiarum hoc solum vobis respondeo, quia multo magis gratulor imitari non errabunda priorum Doctorum vigilantium vestigia, quàm modernorum dormitantium sequi falsas opiniones & somnia. Quod enim veteres Doctores vix pertingere potuerunt vigilando, hoc quoque Iuniores docere præsumunt dormitando. Vigilantes autem Doctores dicuntur, qui sanè referunt quod à sanctis Patribus rationabiliter audierunt. Doctores vero dormirantes appellantur, qui ex parte sua semper aliquid nouitatis afferre laborant. Vnde Hilarius Pictauiensis ait in libro quem de Trinitate composuit, Optimus quidem Lector est qui refert. Sciatis igitur me non de differentibus, sed de referentibus esse, & quandiu vita comes fuerit, in hoc diligenter perseuerare. Hanc autem excusatione nolite iudicare inuectionem. Non enim iudicanda est Inuectio, sed rationabilis potius excusatio & facta bono zelo. Nolo enim facere mihi inimicum, quem vestra bona moralitas nuper peperit amicum; nec mihi, nec vobis describitur illud Prouerbium, *Occasiones quærit qui vult recedere ab amico.* Valete, vestrum venerabilem Conuentum vice nostra salutate, principaliter autem vestrum bonum Priorem amicum nostrum interiorem.

Circa hæc tempora orto inter Vuillielmum Angliæ Regem & Anselmum Cantuariensem dissidio, propterea quod Rex sibi petierat numerari & dari mille libras argenti, aiens se promotioni eius gratis annuisse, Anselmus vero nihil interesse dicebat an ante an post promotionem pecuniam daret, vtrobique enim simoniæ crimen incurri, eo tandem res deuenit, vt Anselmus iram Regis veritus ex Anglia discedere Romamque ad Vrbanum Pontificem coactus fuerit. Sed demum exilium sibi delegit in Gallia Lugdunensi apud Hugonem Archiepiscopum, vbi ad mortem vsque Vuillielmi fere semper resedit. Ibi autem ille, vt scribit Edinerus, librum de Conceptu Virginali & peccato Originali composuit, in quo hæc habet præter cætera cap. 18. *Decens erat, vt ea puritate quã maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret.* Quo deinceps argumento veluti sacro oraculo & axiomate vsi sunt & nixi quicunque immaculatæ B. Virginis Conceptioni fuerunt patrocinati. Itaque Anselmus primus Author fuit Ecclesiæ Lugdunensi instituendi Festi de Conceptione Virginis; quod quia fecit absque authoritate sedis Apostolicæ, à D. Bernardo vehementer increpita & reprehensa est, vt ad sequens seculum referemus.

Eodem anno Vrbanus minas potentiamque Imperatoris reformidans, ex Appulia more prædecessorum suorum ad Franciæ Præsidium confugit, & apud Clarummontem in Aruernia Concilium habet 310 Episcoporum, Abbatum 90.

pluriumque Magistrorum quos vndecunque acciuit. De cuius Concilii celebritate plurimi scripserunt: at inter alios Guibertus Abbas Nouigentinus ad Lisiardum Suessionensem Præsulem hæc habet. *Annus Incarnati Verbi 1095. properabat euolui, cum Papa valde frequens accelerauit euocare Concilium: cui tandem in vrbe Aruernica Scholasticissimo omnium Præsulum Sidonio gloriosa dedit locum, cui tamen immutato Claromonti constat esse vocabulum. Quod fuit tantò alias celebrius, quantò excellentis & vsitata personæ ora cernere, verba audire erat desiderabilius. Illic præter Episcoporum & Abbatum examina, quos circiter 400. per præminentes ferulas fuisse aliqui numerant, totius Franciæ, & Appendicium Comitatuum litteratura confluxit.* Ex his verbis manifestè intelligitur Magistros seu Professores celeberrimos ad Concilium illud fuisse vocatos. In eo autem 4. præcipua Capita memorabilia videntur. Primum ad reformationem Disciplinæ Ecclesiasticæ pertinuit: tunc enim flagitiorum omnium consuetudo inualuerat, latrocinia exercebantur impune, simonia vigebat, Sacerdotes publicè vxores ducebant, nemo ad Ecclesiam, imo nec ad sacros Ordines nisi numeratâ pecuniâ accedebat, & in hanc rem conditi sunt 22. Canones, quos breui verborum ambitu complectitur Mathæus Parisiensis. Secundum fuit de coniugio Philippi Regis, quod cum Berthrada Comitis Andini vxore cōtraxerat, & in eum lata est sententia priuationis à Sacris, nisi quantocius eam dimitteret. 3. de Cruciada, seu Expeditione Hierosolymitana ad educendos è captiuitate Turcica Christianos. 4. de Episcopatu Attrebatensi, qui iampridem propter vrbis ruinam vnitus fuerat Cameracensi, nunc vero restitutus est, eique Lambertus vir doctus & egregius Præpositus, atque à Pontifice consecratus; quod quidem restitutionis priuilegium iam an. 1093. Lambertus Romam cum Achardo Scholarum Attrebatensium Magistro profectus obtinuerat: at hoc anno in prædicto Concilio confirmatum 4. Kal. Decemb. In eodem Concilio agitata est Quæstio de Primatu Galliarum; & tandem vniuersâ consentiente Synodo Hugoni Archiepiscopo Lugdunensi & successoribus ipsius adiudicatus est: quam in rem extat hæc Vrbani ad Hugonem Epistola.

Vrbanus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabili Fratri Hugoni Lugdunensi Archiepiscopo eiusque successoribus Canonicè promouendis in perpetuum. Ex Apostolicæ Sedis debito & sanctorum Canonum authoritate impellimur in omnibus vbique terrarum Ecclesiis prauè acta corrigere, recte statuta firmare. Vnde cum Nos in Galliarum partes venire supernæ dispositionis dignatio concessisset, curæ nobis fuit apud Clarummontem Aruerniæ Generale Concilium conuocare. Ibi inter alia quę ad Synodalem audientiam discutienda prolata sunt, Fraternitas tua de Primatu Sanctæ Lugdunensis Ecclesiæ querelam exposuit, multis iam ante Prouincialibus Conciliis agitatam. Lecta sunt in eodem consessu eundem Primatum astruentia Romanæ & Apostolicæ authoritatis priuilegia. Cum igitur Richerius Senonensis Archiepiscopus procausa hac die altero respondere præceptus esset, nullamque excusationis rationem legitimam reddidisset, placuit tamen Nobis ex Apostolicæ mansuetudinis abundantia ad deliberandum de subiectione hac in diem tertium inducias indulgere. Tertio itaque die cum se ille partim pro negotij grauamine, partim pro ægritudinis occasione, synodali Conuentui subtraxisset, per legatos requisitus & obedire renuens adhuc deliberandi inducias flagitabat. Definitionis etiam iam imminente sententia rursum ab Senonensis Ecclesiæ Suffraganeis in diem alterum, vt eum familiarius conuenirent, induciæ impetratæ sunt; ea nimirum pollicitatione præmissâ, vt etiam ille tunc pertinaciter reniteretur, ipsi tamen definitioni Concilij obedirent. Porro die iam sexto Concilij euoluto cum ille adhuc inducias expetendo resisteret, ex totius synodi fauore & iudicio sancitum est, Senonensem Archiepiscopum Lugdunensi tanquam Primati subiectionem obedientiamque debere, quia & Catologorum authoritas & sedis Apostolicæ idipsum contestabatur authoritas. Cui profectò sententiæ se humiliter obedituros Senonensis Ecclesiæ Suffraganei propriâ quisque voce professus est. Idipsum etiam de Rothomagensi Ecclesia confirmatum est: de Turonensi enim, quia iam à retroactis temporibus sine refragatione obedierat, nulla iam Quæstio mouebatur. Die verò Concilij octauo rua iterum fraternitas questa est Senonensem Archiepiscopum à legatis tuis, Aganone scilicet Æduensi & Lamberto Attrebatensi Episcopis admonitum, nullam adhuc Lugdunensi Ec-

De Primatu Lugdunensi.

„ clesiæ pro primatu reuerentiam profiteri. Ea propter nos toto consentiente Con-
„ cilio Pallij vsum & Suffraganeorum obedientiam, donec ipse obediret, Senonen-
„ si Archiepiscopo interdiximus. In Rothomagensem quoque qui aberat, eandem
„ sententiam promulgamus, nisi intra tres menses post sententiam cognitam, si qui-
„ dem viuâ voce non posset, subiectionem debitam scripto polliceretur. Ipsius ita-
„ que Suffraganeis qui præsentes aderant sententiam nostram debitâ humilitate suf-
„ cipientibus ac obedientiam promittentibus, sic tandem Lugdunensis Ecclesiæ
„ querela diuturna annuente Domino terminata est. Per præsentis igitur Priuile-
„ gij Paginam Lugdunensi Ecclesiæ tuæ Primatum super 4. Prouincias confirma-
„ mus, & per eam tibi tuisque successoribus, his tantum qui eo ordine eoque te-
„ nore electi vel promoti fuerint, qui per sanctæ memoriæ Gregorij VII. Priuile-
„ gium prædecessori tuo Guibuino præfixus & præscriptus est. Prouincias autem
„ illas quas vobis confirmamus, dicimus Lugdunensem, Rothomagensem, Turo-
„ nensem & Senonensem, vt hæ videlicet Prouinciæ condignam Lugdunensi Ec-
„ clesiæ obedientiam soluant & honorem, quem Romani Pontifices reddendum
„ esse scriptis propriis præfixerunt, deuotè humiliterque saluâ in omnibus sedis
„ Apostolicæ reuerentiâ & authoritate. Si qua sanè in crastinum Ecclesiastica secu-
„ larisue Persona huius priuilegii paginam sciens contra eam venire tentauerit,
„ &c. Interfuerunt autem definitioni huic Archiepiscopi diuersarum Prouincia-
„ rum numero 12. cum Episcopis 80. Abbatibus 90. & eo amplius. Datum apud
„ Clarum-montem Aruerniæ per manum Ioannis S. Romæ Ecclesiæ Diaconi
„ Cardinalis Kalend. Decemb. Indict. 3. an. Dominicæ Incarnat. 1095. Pontificatus
„ autem Vrbani Papæ II. an. 8.

Eodem quoque anno in synodo Placentina editus est Canon aduersus Berengarium teste Bertholdo Constantiensi. *Hæresis*, inquit, *Berengariana iterum damnata est, & sententia Catholicæ fidei contra eandem firmata.* Item Bruno Treuirensis Archiepiscopus Berengarianos è sua Prouincia eiecit circa an. 1106. quomodo verò erga eos se præstiterit, scribit Augustinus Thuanus Ep. ad Henricum IV. his verbis. *Cum anno 1060.* (corrige & lege 1006. *Quidam ex Berengarij Archidiaconi sectatoribus illius doctrinam in Eburonibus, Aduaticis & aliis Belgij populis disseminarent, Bruno Treuirorum Archiepiscopus eos è Diœcesi sua expellere satis habuit, cæterum cruore abstinuit.* Eam historiam fusius describit Author Anonymus lib de Gestis Brunonis Treuirensis Archiep. qui restatur se adfuisse Berengarianorum Examini.

1098. Anno 1098. obit Richerius Senonensis: eique substituitur Daimbertus, sed vetante Hugone Lugdunensi non potuit consecrari donec Romam adiit, & præsentibus Legatis ipsius Hugonis subiectionem illi promisit tanquam Primati, sicque ab ipso Papa Vrbano consecratus est. Extat in hanc rem Bulla data an. 1099. estque talis.

„ Vrbanus Epis. Seruus Seruorum Dei venerabili fratri & Coëpiscopo Hugoni
„ Lugdunensi Primati salutem & Apostolicam benedictionem. Pro querela quam
„ aduersus Senonensem Ecclesiam & prædecessorum tuorum & tua hactenus
„ fraternitas vehementer exercuit, quantis clamoribus & nostro & Antecessorum
„ nostrorum tempore sedes Apostolica interpellara sit, non est necessarium me-
„ morare: quoniam & Antecessornm nostrorum scripta indicant, & Conciliorum
„ quæ nos authore Deo in Gallia celebrauimus, communis memoria protestatur.
„ Ea siquidem causa in plenario Aruernensi Concilio tractata & definita est. Et
„ cum Richerius Senonensis Archiepiscopus Synodali definitioni minimè acquie-
„ uisset, in Turonensi pariter ac Nemausensi Concilio pet ruam est industriam re-
„ petita, & supradictus quidem Richerius pro sua pertinacia interdictus obiit, suf-
„ fraganeis eius tibi tanquam Primati ex synodali iudicio obedientiam iam profes-
„ fis. Frater autem noster Daimbertus, qui eidem nunc Ecclesiæ disponente Do-
„ mino præsidet, sicut tibi nostris significatum est litteris, sub ea querela per mini-
„ sterium meum gratiam consecrationis accepit. Nuper cum ad Apostolorum li-
„ mina tam pro eiusdem causæ actione, quàm pro communi synodica vocatione
„ rediisset præsentibus legatis tuis, Isineone Diensi Episcopo, Girino Decano, &
„ item Girino Capellano sedis Apostolicæ cogente iudicio omni demum tergiuer-
„ satione cassatâ in manu nostra professus est, se & Lugdunensis Ecclesiæ super Se-
nonensem

nonensem Primatum agnoscere & de cætero tibi tuisque legitimis successoribus tanquã Primatibus obedire. Similiter etiam pollicitus est statuto à nobis tẽpore id. vsque ad proximam B. Dionysij solennitatem se ad vos venturum, & in cõspectu Lugdunẽsis Ecclesiæ idipsum ore proprio professurum, nisi Canonicum impedimentum euenerit, quo transacto infra 30. dies idipsum implere curabit Sic enim Vicariis vestris, & per eos tibi ac Lugdunensi Ecclesiæ in manu assignauimus præsentibus fratribus nostris quorũ infra scripta sunt nomina; Anselmo videlicet Cantuariensi, Leodegario Bituricensi, Amato Burdigalensi Archiepiscopis, Gualterio Albanensi, Odone Ostiensi, Guntardo Fundano, Leutaldo Siluanectensi Episcopis, Numerio de titulo S. Clementis, Teuzone de titulo SS. Ioannis & Pauli, Ioanne de titulo sanctæ Anastasiæ nostræ sedis Apostolicæ Presbyteris Cardinalibus. Petro Leonis Ioanne Fraiepane Romanis Proceribus. Tua ergo fraternitas quid Apostolicæ sedi debeat propensiore deinceps & amoris, & obsequij exhibitione perpendat. Romæ apud B. Petrum per manum Ioannis S. Rom. Ecclesiæ Diaconi Cardinalis indict. 7. 8. Kal. Maij anno Dom. incarnationis 1099. Pontificatus Dom. Vrbani II. Papæ XII.

Eodem anno idem Pontifex apud Nemausum Concilium Prælatorum habuit, in quo nonnulla quæ in Aruernensi Claromontano proposita fuerant nec definita, decreta fuerunt, præsertim circa munus potestatemque Monachorum in Ecclesiasticis negotiis. Quæ quidem Decreta leguntur in 4. tomo spicilegij Dacheriani & videntur hisce annalibus inserenda.

In Aruernensi Concilio questum est de Episcopis, qui Altaria Monasteriis data frequenter redimi pecuniâ compellebant, qui quidem simoniacæ prauitatis ramus in Galliarum partibus iam diutius inualuit, vt Ecclesiæ vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur, Monasteriis datæ sepius ab Episcopis sub palliata auaritia venundentur, mortuis nimirum Clericis, quos personas vocant. Nos authore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quam ex mysteriis Ecclesiasticis propellentes, hoc vlterius fieri Apostolica authoritate prohibemus, sicut & præbendas omnes venundandas interdicimus. Porro quæcumque altaria, vel decimas ab annis xxx. & supra, sub huiusmodi redemptione Monasteria possedisse noscuntur, quietè deinceps, & sine molestia qualibet eis possidenda firmamus, saluo vtique censu annuo quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt. *Concilium Nemausense.*

Sanè quia Monachorum quidam Episcopis ius suum auferre contendunt, statuimus ne in Parochialibus Ecclesiis quas tenent absque Episcoporum consilio, Presbyteros collocent, sed Episcopi Parochiæ curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant; vt huiusmodi sacerdotes de plebis quidem cura Episcopo rationem reddant, Abbati verò pro rebus temporalibus ad Monasterium pertinentibus debitam subiectionem exhibeant, & sic cuique sua iura seruentur.

Sunt nonnulli stulti dogmatis, magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes Monachos qui mundo sunt mortui, & Deo viuunt, Sacerdotali Officio indignos, neque pœnitentiam, neque Christianitatem seu absolutionem largiri posse per Sacerdotalis Officij iniunctam gratiam: sed omnino falluntur. Nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ sedis compar B. Gregorius Monachico habitu pollens ad summum apicem nullatenus conscenderet, cui soluendi, ligandi que potestas concessa est. Augustinus quoque, eiusdem Sanctissimi Gregorij discipulus, Anglorum Prædicator egregius; & Panoniensis Martinus aliique quam plurimi viri sanctissimi pretiosorum Monachorum habitu fulgentes, nequaquam annulo Pontificali subarrarentur: neque enim Benedictus Monachorum Præceptor Sanctissimus huius rei aliquo modo interdictor fuit, sed eos secularium negotiorum dixit expertes esse debere: quod quidem Apostolicis documentis, & Sanctorum institutis, non solum Monachis, sed etiam nec dum Canonicis summopere imperatur; vtrisque enim perspicacibus Sanctorum Patrum exemplis vt mortui mundo sint, præcipitur.

Credimus igitur à Sacerdotibus Monachis ligandi, soluendique gratiam dignè administrari, si tamen contigerit dignè eos hoc ministerio sublimari: quod euidenter affirmat quisquis statum Monachorum & habitum considerat. Ange-

lus enim Græcè, Latinè nuncius dicitur. Sacerdotes igitur Monachi atque Canonici, qui Dei præcepta annunciant, Angeli vocantur, sed vnusquisque Angelicus ordo, quo vicinius Deum contemplatur, tanto sublimius dignitate firmatur. Nunquid non enim vt Cherubim Monachi, sex alis velantur; duæ in capitio quo caput tegitur, veris demonstrantur assertionibus, illud vero quod brachiis extenditur, alas duas esse dicimus; & illud quo corpus tegitur alas duas: sic sex alarum numerus certissimè conficitur? Decertantes ergo contra Monachos in hac re Sacerdotalis potentiæ officio præcipimus arceri, vt ab huiusmodi infandis ausibus in posterum reprimantur: quod quanto quisque excelsior, tanto & illis erit potentior.

Oportet eos qui sæculum reliquerunt maiorem sollicitudinem habere pro peccatis hominum orare; & plus valere eorum peccata soluere, quàm Presbyteros sæculares, quoniam illi secundum Regulam Apostolorum viuunt, & eorum sequentes vestigia communem vitam ducunt, iuxta quod in Actibus eorum scriptum est, erat illis cor vnum & anima vna, & erant illis omnia communia, ideóque videtur nobis, vt iis qui sua relinquunt pro Deo, dignius liceat baptizare, dare communionem, Pœnitentias imponere, nec non peccata soluere. Vnde considerare nos oportet quantæ virtutis apud Deum sint, qui seculum relinquentes Domini obediunt præcepto, dicentis: *Relinque omnia quæ habes, & veni sequere me.* Vnde censemus eos qui Apostolorum figuram tenent, prædicare, baptizare communionem dare, suscipere pœnitentes, peccata soluere.

Quicunque Episcopum, Abbatem vel Archidiaconum, vel Presbyterum capere præsumpserit, publica primum dedecoratus infamia honoris sui periculum incurrat, & tandiu excommunicetur, & terra sua interdicatur, quandiu Ecclesiæ satisfacere distulerit. De cæteris vero Clericis, Canonica teneatur sententia.

Quoties alicuius Ecclesiæ Antistes ex hac vita emigrauerit, duæ de melioribus personæ eligantur eiusdem Ecclesiæ, qui res Episcopi defuncti, sicut ipse disposuerat, tractent fideliter, & quæ ad Episcopatum pertinent, successuro Pastori conseruent. Quod si aliquis Tyrannus res Episcopi interim inuaserit, aut violauerit, excommunicationi subiaceat, & Ecclesia illa à diurno cesset officio, & minores Ecclesiæ tanquam matri compatiantur, quousque digna satisfactio subsequatur.

Laïcus qui oblationem Ecclesiæ, sepulturam, decimam, aut terram sanctuarij tenuent, ab omni Fidelium communione separetur.

Quicumque Ecclesias, vel earum bona hæreditaria successione possident, tandiu Ecclesiastico careant beneficio, donec quas tenent Ecclesias; dimittant.

Clericus vel Monachus, qui Ecclesiasticum de manu laïci susceperit beneficium, quia non intrauit per ostium, sed ascendit aliunde sicut fur & latro, ab eodem separetur officio.

Sacerdotes quando regendis præficiuntur Ecclesiis, de manu Episcopi curam animarum suscipiant, vbi & in tota vita sua Deo deseruiant, nisi Canonico degradentur iudicio. Quod si ambitionis vel cupiditatis causâ adaliam ditiorem migrauerint Ecclesiam, vtramque amittant.

Qui publicè consanguineas, vel adulteras ducunt, quandiu eas tenuerint, excommunicentur.

Raptores qui in rapiendo mortui fuerint absque Canonica pœnitentia, non sepeliantur, nec pro eis Missa dicatur.

Presbyteri publicè fornicarij degradentur.

Puellulæ vsque ad duodecim annos non nubant.

Nullus habeat licentiam retrahere beneficium ad se, vel ab antecessoribus suis, Ecclesiis collatum, & nec Clericos, vel Monachos in Curiam suam ad sæculare iudicium cogat venire, quoniam hoc rapina esset & sacrilegium.

Nullus Episcopus alterius recipiat excommunicatum.

Monachi nullomodo recipiant ad sepulturam, aut ad quodlibet officium diuinum excommunicatos, vel raptores, aut interdictos.

Annus autem 1096. in apparatu ad expeditionē Hierosolymitanam pene totus consumptus est: tam feruens enim omnibus insedit desiderium proficiscendi, terramque sanctam quam Dominus sacris suis pedibus calcauit, à captiuitate Turcica liberandi, vt spretis rebus cæteris huic vni se omnino applicauerint. Imprimis verò plurimi proceres tam Ecclesiastici, quàm Laïci Sermone Pontificis excitati se suaque omnia in ipso Concilio omnibus qui aderant restibus, sacræ militiæ consecrarunt & addixerunt, quorum primus fuit Aimerus Podiensis Episcopus, qui signaculo Crucis de Papæ manibus accepto Vvillielmum Aurasiensem Præsulem illico sectatorem habuit, & alios deinde innumeros. E Proceribus verò Laïcis, Hugo Magnus Philippi Francorum Regis Frater, inquit Mathæus Parisiensis, Godefridus Dux Lotharingiæ, Raimundus Comes Tolosanus, Robertus Dux Normanorum, Robertus Comes Flandrensis, Stephanus Comes Carnotensis, Godefridi fratres Balduinus & Eustachius, aliique plurimi signaculum Crucis susceperunt. Signum autem illud erat Crux è purpureo panno confecta, superscapulam dextram vestibus assuta, quam primus è Pontificibus Vrbanus in signum salutaris expiationis indulsit. 1096.

Hanc expeditionem è sacris suggestibus, vehementi feruore suaserunt inter cæteros Robertus de Arbrisecellis Magister in Theologia, Vitalis & Robertus Parisiensis, quorum virorum consilio & opera in multis Vrbanus vtebatur. Imprimis verò M. Robertum Arbrisecellensem magni tum nominis in Andegauensi ditione (quò post mortē Siluestri Redonensis Episcopi se contulerat) è Conuentu B. M. de Rota, quem instituere incipiebat, euocauit, iussitque in solenni Ecclesiæ S. Nicolai Andegau. dedicatione 4. id. Feb. an. 1095. sacram concionem haberet & quia vehementer omnibus placuit, iniunxit ei prædicationis ministerium, & vt habet Baldricus in eius vita, *Secundum à se eum statuit Dei seminiverbium.* Hinc tam felicem successum habuit expeditio sacra, vt certatim omnes ad eam concurrerent aut subituri militiæ labores, aut è suis opibus contributuri. Eam vero descripserunt Fulcherius Carnotensis Canonicus Comitis Flandrensis Capellanus, & Petrus Tudebodus Pictō, ambo testes oculari, quorum historia legitur in tomo 4. histor. Gall. de Cruce-signatorum apparatu sic habet Fulcherius. *O quàm dignum erat & amœnum Nobis omnibus Cruces illas cernentibus vel fericas, vel auro textas, aut quolibet genere pallij decoras, quas in Clamydibus suis aut byrris siue tunicis peregrini iussu Papa pradicti post votum eundi super humeros suos consuebant, sanè pugnatores Dei meritò victoriæ signo insigniri & muniri debebant, qui ob honorem eius ad præliandum se præparabant.* Eandem describit Guibertus Abbas Nouigentinus eamque Lisiardo Episcopo Suessionensi qui an. 1127. obiit, dedicauit. Eandem versibus descripserunt Fulco libris 3. & Gilo Parisiensis Poëtæ, Fulco initia, Gilo progressum & variæ discrimina sortis. Fulco quidem postquam retulit verba Pontificis Vrbani ad Conuentum Claromontanum, subiungit quo ardore cuncti ad iter se se accinxerint.

His ducibus freta diuinitus agmina sacra
Insiliunt contra cuncta aspera, pectora digna,
Non vrbes, castra retinent, non prædia larga,
Non thalami, nati, non sollicitudo paterna,
Quin pro laude Dei concorditer arma capessant,
Iuratisque animis in cuncta pericula currant.
Ergo parant se se fidei fertique nitore,
Stipantur passim pedites equitumque caterua,
Quas Liger atque Elaber, Matrona & Sequana mittit.
Quas Arar & Rhodanus, Durentia & Isara promit.
Axona & Esia quos agit magnusque Garumna,
Quas Scaldus, Mosa, Rhenus, pariterque Mosella,
Quas Athesis pulcher præterfluit, Eridanusque,
Quas Tiberis, Macra, Vulturnus, Crustuminumque.
Concurrunt Itali, Galli pariterque Alemanni,
Noricij, Sueui, tum Saxones atque Boëmi.
Pisani ac Veneti propulsant æquora remis.
Oceanus flauit distendit vela Britannis.

Dum feruet opus eiusmodi, Prælati quibus à Pontifice demandatum erat, vt coniugium Regis cum Berthrada dissoluerent, aut vtrumque censuris illigarent, sancti propositi occasionem arripientes, Regem quibus possunt rationibus permouere conantur, vt eam à se dimittat, ne mali, si quod forte contigerit, causa esse arguatur. Vnus inter omnes Iuo Carnotensis, vt coniugium illud ante improbauerat, ita se Papæ mandatum executurum minatus est, nisi Rex ad sanius consilium rediret. Qua de re sic scribit ad Guidonem Dapiferum.

Iuo Dei gratia humilis Carnotensium Episcopus widoni D. Regis Dapifero Salutem. Carissime, quia sciste velle laborare de componenda pace inter me & Dominũ meum Regem, multas gratias tibi reddo, sed quia hæc pax nõ posset esse stabilis, quandiu voluerit in incepto suo durare, consilium meum est adhuc exspectare, si forte Deus daret ei mentem bonam, vt vellet consilium suum in melius commutare. Quod si facere vellet, scias omnia esse parata quæ necessaria sunt ad faciendum diuortium inter eum & nouam coniugem suam. Vidi enim litteras quas misit D. Vrbanus Apostolicus ad omnes Archiepiscopos & Episcopos Regni sui, vt eum ad rationem mittant: & nisi resipuerit, Ecclesiastica eum disciplina ad emendationem venire constringant. Hæ quidem litteræ iam publicatæ essent, sed pro amore eius feci eas adhuc detineri, quia nolo Regnum eius quantum in me est, aduersus eum aliqua ratione commoueri. Hæc omnia volo, vt dicas Domino nostro Regi, & secundum hoc quod apud eum inuenetis, mihi facias remandari. Vale.

Similiter ad Regem ipsum rescribit respondens ad litteras, quas ab ipso acceperat, vt adesset apud Pontisaram vel Caluum-montem Colloquio quod habiturus erat cum Rege Anglorum Vvillielmo & Roberto Duce Normanorum, cupitque se excusatum, propterea quod absque offensa summi Pontificis communicare cum ipso non poterat, donec à Berthrada diuortisset.

Philippo D. G. Magnifico Francorum Regi Iuo humilis sublimitatis suæ Clericus sic se tegere, vt Regi Regum valeat complacere. Excellentiæ vestræ litteras nuper accepimus, quibus submonebat vt apud Pontoesiam vel Caluum montẽ cum manu militum vobis die quam statueratis, occurrerem iturus vobiscum ad placitum quod futurum est inter Regem Anglorum & Comitem Normanorum: quod facere ad præsens magnæ & multæ causæ me prohibent. Prima quod Domnus Papa Vrbanus interdicit vobis authoritate Apostolica thorum mulieris quam pro vxore habetis, quia sacramentum de securitate Concilij quod vobis mandauerat, fieri vetuistis. A cuius commixtione si amodo non cessaris, separat vos eadem authoritas à participatione Corporis & sanguinis Dominici. Interdicit etiam omnibus Episcopis, ne capiti illius mulieris coronam imponant, quam vt vbique pene terrarum dicitur, lateri vestro illicitè copulastis. Parens igitur Maiestati vestræ dissimulo vestram adire præsentiam, ne sedis Apostolicæ iussione compulsus, cui vice Christi parere me oportet, quod nunc dico in aure, cogar in vestris & multorum auribus publicare. Ego autem nolo vos scandalisare, vel Regiam Maiestatem minuere, quandiu possum aliqua honesta ratione dissimulare. Præterea Casati Ecclesiæ & reliqui Milites pene omnes vel absunt, vel pro pace violata excommunicati sunt, quos sine satisfactione reconciliare non valeo, & excommunicatos in hostem mittere non debeo. Postremo nouit vestra serenitas, quia non est mihi in curia vestra plena securitas; in qua ille sexus mihi est suspectus & infestus, qui etiam amicis aliquando non est satis fidus. Exspecto igitur vt aliquando cor vestrum illustrante Diuina clementia contra sibilum serpentis auditum obturetis, & monitis salutis aures cordis aperiatis. Hoc desidero. Hinc ante Deum quotidie preces effundo. Valete.

Verum omnium Fidelium monitis, consiliis & precibus surdum se præbens Philippus anathemate feritur. Vnde in furorem versus iugum authoritatis Apostolicæ se comminatur excussurum, atque ab obedientia Vrbani se Regnumque suum substracturum & Guiberto seu Clementi adhæsurum. Quam in rem Legatos ad Vrbanum mittit doctos & eloquentes viros, Conuentumque Procerum Ecclesiasticorum indicit interim Trecis. Iuo re cognita Vrbanum admonet, vt firmus sit in proposito, neve minis vllis terreatur, aut promissis flecti se patiatur, si Disciplinam Ecclesiasticam saluam esse velit.

Vrbano summo Pontifici Iuo sanctitatis suæ filius fidelium orationum munus. Venturi sunt ad vos in proximo Nuncij ex parte Regis Francorum per quorum os locuturus est spiritus mendax, qui infatuati adeptione vel promissione honorum Ecclesiasticorum infatuare molientur sedem Iustitiæ. Contra quorum calliditatem à paruitate mea vigilantiam vestram volo esse præmonitam & præmunitam, quatenus rigorem vestrum promissiones eorum non amolliant, comminatione non exterreant. Quidquid enim dicunt, iam securis ad radicem arboris posita est, nisi aut arcum remittatis aut gladium suspendatis. Qui ergo venturi sunt, confidentes in calliditate ingenioli sui & venustate linguæ suæ prædictis de causis impunitatem flagitij se impetraturos Regi à sede Apostolica promiserunt, hac ratione ex parte vsuri, Regem cum Regno ab obedientia vestra discessurum, nisi coronam restituatis, nisi Regem ab anathemate absoluatis. Si autem impœnitenti venia concedatur, quanta spes impune peccantibus de cætero relinquetur, non est meum instruere vestram prudentiam, cuius potissimum interest delinquentium errata non fouere, sed ferire. Si autem aliqui subdoli euidenter ab vnitate Matris suæ discedunt, qui iampridem mente discesserunt, consoletur sanctitatem vestram diuinum responsum, Reliqui mihi septem illud virorum *& illud Apostoli.* Oportet hæreses esse, vt si qui probati sunt, manifesti fiant. *De cætero volo sciat vigilantia vestra, quia ex præcepto Regis Remensis & Senonensis & Turonensis Archiepiscopi inuitauerunt Suffraganeos Episcopos, vt post Responsa apud Trecas prima Dominica post festiuitatem omnium Sanctorum an. 1096. conueniant. Quo inuitatus ire dissimulo, nisi vestro consilio munitus, timens ne qua contra iustitiam & sedem Apostolicam moliatur ille Conuentus. De his itaque & de his quæ circa vos sunt, quæ libuerit, rescribat mihi vestra paternitas* vt in aduersis compati & in lætis valeam congratulari. *Valete.*

Cæterum Rex eo tandem adductus est, vt polliceretur vxorem illam, seu verius pellicem se dimissurum, si modo liceret adhuc sibi aliquandiu cum ea conuersari & habitare. Multi Principis infirmitati indulgendum putauerunt: Iuo huicce quoque pollicitationi aduersatus est, vt scribit ad Guidonem Dapiferum asserens neminem posse à peccatis absolui, nisi qui peccatum dimiserit. Atque ita per plures annos Rex anathemati subiectus remansit, donec tandem pellice dimissâ à Paschale Pontifice an. 1104. absolutus est, vt suo loco docebimus.

Eodem anno Hildebertus Lauardensis insignis scholarum Magister apud Cenomanenses, Berengarij vt aiunt, olim discipulus post mortem Hoëli factus est, & quodammodo raptus à Clero & populo Antistes Cenomanensis: quam promotionem nonnulli ægrè ferentes, propterea quod ex humili genere oriundus erat, sinistram de ipso famam euulgarunt, quod nempe mulierculârum contubernio vteretur, qua de re Iuo, qui doctrinam eius nouerat & meritorum multitudinem, eum per litteras admonuit, & quantæ castitatis eum esse oporteret, qui pastorale munus gereret. Sic ergo ille Ep. 277. *Dicunt quidam de Maioribus Cenomanensis Ecclesiæ, qui anteactam vitam tuam se nosse testantur, quod vltra modum laxaueris frena pudicitiæ in tantum, vt post acceptum Archidiaconatum accubante lateribus tuis plebe mulierculârum, multam genueris plebem puerorum & puellarum. Tu autem nosti quod probata debeat esse castitatis, qui sublimatur ad fastigium curæ pastoralis.*

Extant huius viri nonnulla Opuscula & Epistolæ, quæ olim in Schola pueris prælegebantur, præsertim verò Carmina ipsis etiam Magistris Romanis admiranda videbantur. De eo sic scribit Ordericus Vitalis ad an. 1098. *Hic mansuetus fuit ac religiosus, & tam Diuinarum quàm secularium eruditione literarum studiosus, temporibus nostris incomparabilis versificator floruit, & multa Carmina priscis poematibus æqualia vel eminentia condidit, quæ feruidus calor Philosophorum subtiliter rimari appetit, ac super aurum ac topazion sibi consciscere diligenter satagit. Eleganter enim & sapienter loquitur de Christo, de Ecclesia, de Corpore & anima, de Gestis Sanctorum & virtutibus eorum, de laude virtutum & vituperatione vitiorum. A Romanis Cardinalibus qui frequenter Galliarum plagas adeunt, quia mansuetos illic & obedientes se reperiunt, plurima Hildeberti Carmina Romam transferuntur, quæ Dicacium scholis & Didascalis Quiritum admiranda censentur. Hic sacer Heros fere 35. annis præsulatus officium exercuit, studiisque bonis in docendo specialiter institit.*

Eodem anno 27. Decemb. obiit Richerius Senonensis Archiepiscopus peractis in Archiepiscopatu annis fere 35. successit Daimbertus ipsius Ecclesiæ Vice-

dominus. Tunc autem Parisiensis præsul erat Guillielmus de Montfort frater Berthradæ, electus an. 1094. ille an. 1097. Canonicis & Capitulo Parisiensi ædem B. Christophori in insula Parisiorum sitam concessit: cuius donationis Charta extat in magno pastorali, cui subscripserunt ipse Willielmus, Fulco Decanus, Gualeranus Præcentor, Vulgrinus Archidiaconus, Stephanus & Rainaldus Archidiaconi, Robertus sacerdos & Amelinus Cancellarius eiusdem chartæ conscriptor. Pone illam ædem S. Christophori e regione Nosocomij extructum est Collegium Octodecimanum, de quo infra dicetur.

Ad hunc annum notant Historici mirabilem exercituum Christianorum in terra sancta progressum, expugnatas vrbes, Solymanum captum. Eodem anno Hugo Flauiniacensis author Chronici Virdunensis quod Labbei opera prodiit in lucem, fit Abbas Flauiniacensis, anno à decessu Rainaldi vltimi Abbatis septimo, ætatis 32. missusque est ab Hugone Lugdunensi Archiepiscopo legato Apostolico ad Haganonem Æduensem Episcopum consecrandus, cum hisce litteris, ex quibus quantus vir fuerit, intelligimus.

» Venerabili in Christo Fratri Haganoni Æduensi Episcopo Hugo Lugdunensis Ecclesiæ Seruus salutem. Quoties humilitatem nostram dilectio vestra adierit, quotiens nos pro restauratione Flauiniacensis Ecclesiæ rogarit, benignitas vestra satis recolit. Quæsistis à nobis multa sedulitate & instantia charissimum fratrem nostrum Diuionensis Ecclesiæ Monachum Hugonem quem nobis assumpseramus, cuius nos sedulitati credebamus, imo cuius lingua vox nostra erat, & quod quæsistis, ab inuito & nolente quasi extorsistis. Electionem igitur eius à nobis factam Apostolica authoritate confirmantes, consecrationem ipsius pro debito vestro vobis imponimus. Certū habentes, quia etsi corpore absentes sumus, spiritu præsentes ad honorem Dei per Christum in spiritu S. consecrationi eidem intererimus & fideles vobis cooperatores erimus. Nunc igitur prædictum fratrem & filium nostrum, quem tanto subiicimus oneri, vestræ specialiter tuitioni contradentes committimus eum fidei vestræ. Quem quidem semper penes nos volueramus retinere, sed cessimus instantiæ vestræ. Nostis quo eum teneamus affectu, hoc ipso vobiscum committimus. Ei autem consilium & auxilium nostrum non deerit, qui non solum Flauiniacensi Ecclesiæ, verum quotquot sunt in Diœcesi vestra pro eius amore parati sumus pro debito subuenire. Ita ergo agite, vt idem frater pro adiutorio & consolatione sibi impensa, gratias, nobis habeat referre, vnde habeatis gratiam super gratiam.

1098. *Cistercienfis Ordo.* Ad annum 1098. referuntur vulgò primordia Cistercienfis Ordinis eiusque institutio & fundatio per Robertum Molismensem Abbatem: quam in rem extat hoc distichon.

Anno centeno milleno bis minus vno
Sub Patre Roberto crevit Cistercius Ordo.

Huicce fundationi dotationem tribuit Odo I. Burgundionum Dux, consensum & approbationem Hugo Lugdunensis Archipræsul & legatus Apostolicus. Gualterus verò Cabillonensis Robertum Cœnobiarcham consecrauit. De huius Ordinis primordiis sic scribit Cæsarius Heisterbacxensis lib. 1. Miracul. c. 1. *In Episcopatu Lingonensi situm est Cœnobium nomine Molismus, fama celeberrimum, religione perspicuum, viris Illustribus nobilitatum, possessionibus amplum, virtutibus clarum. Et quia Diuitiis virtutibusque diuturna non potest esse societas, viri nimirum sapientes & virtutum amatores altius intelligentes licet honestè in præfato Cœnobio viuerēt, minus tamen ipsam quam professi fuerant Regulam, qualiter obseruarent, considerantes, habito inter se communi consilio, viginti & vnus Monachi vnà cum Patre suo Roberto vnanimi assensu, eodem spiritu venerunt in locum horroris & vastæ solitudinis nomine Cistercium, ibi viuere cupientes de opere manuum suarum secundum Regulæ præceptum. Anno igitur Dominicæ Incarnationis 1098. Venerabilis Hugonis Lugdunensis Ecclesiæ Episcopi & tunc sedis Apostolicæ legati atque Religiosi viri Walteri Cabillonensis Antistitis, nec non & clarissimi Principis Odonis Ducis Burgundiæ consilio & authoritate roborati in prædicto loco Abbatiam construere cœperunt. Et quia Cœnobium de quo exierunt, constructum fuerat in honore B. Dei Genitricis Mariæ, tam ipsi quàm eorum successores de eodem nouo Monasterio propagati omnes suas Ecclesias in honore eiusdem gloriosæ Virginis censuerunt esse dedicandas.* Ad hunc Ordinem complures e nostris aca-

demicis omni tempore tanquam ad portum ſalutis confugerunt: quem Radulphus de Diceto ſcriptor Anglus inſtitutum ait an. 1099. eumque vocat *princ:pium Ordinis dealbati.*

At Ordericus Vitalis ad an. 1094. mutationem iſtam veſtium Religioſarum quæ ſolebant olim eſſe nigræ, deſcribit aiens creſcentibus ex vna parte vitijs, creuiſſe quoque ex alia virtutes, & plurimos Doctores Apoſtolicos vitam religioſam fuiſſe amplexos. *Verè diuina pietas*, inquit, *Eccleſiã ſuã crebro viſitat & inuiſibili actu dulcedinis ſuæ conſolatur ne inuia deficiat, quotidieque miſſis ad eã fortibus Agonothetis ad luctã corroborat. Hinc ait propheta, pro Patribus tuis nati ſunt tibi filij, Apoſtolis enim aſtra tranſuolantibus Apoſtolici Doctores ſucceſſerunt, qui verbis & operibus in atriis Hieruſalem ſtantes fulſerunt, Deoque ſuorum fructus laborum huc vſque acceptabiles offerunt. Ex abundante iniquitate in mundo vberius creſcit fidelium in religione deuotio, & multiplicata ſegesin agro ſurgit Dominico. In ſaltibus & campeſtribus paſſim conſtruuntur Cœnobia, nouiſque ritibus, variiſque ſchematibus trabeata peragrant orbem Cucullatorum agmina. Albedine in habitu ſuo præcipuè vtuntur, quâ ſingulares ab aliis nobileſque videantur. Nigredo in pleriſque locis S. Scripturæ humilitatem deſignat: quem idcirco colorem Religioſorum feruor hactenus gratanter geſtat. Nunc autem nigredinem quâ priſci Patres tam Regulares Clerici in cappis, quam Monachi in cucullis ob humilitatis ſpecimen vſi ſunt. Moderni tanquam ob maioris Iuſtitiæ oſtentationem, abiiciunt. Inſimulata quoque pannorum ſectione ſuorum ab aliis diſcrepare appetunt.* 1099.

Anno 1099 capta & expugnata eſt Ciuitas Hieroſolymitana à Godefrido & aliis Ducibus Chriſtianorum, omniumque conſenſu Regimen ipſi Godefrido delatum eſt. Patriarcha creatus Arnulphus quidam Sacerdotis vt aiunt, filius: quo ſtatim mortuo Daibertus vir valde eruditus & in rebus Eccleſiaſticis à puero enutritus ſuffectus fuit. Huicce expugnationi e noſtris interfuerunt Tudebodus & Fulcherius Carnotenſis, quorum iſte hos verſus in hancrem edidit.

Iulius efferuens ter quinâ luce calebat,
Vndecies centum numero ſi dempſeris vnum,
Dicebant annos Domini tunc eſſe peractos,
Cum nos Hieruſalem Gens Gallia, cœpimus vrbem.
Terquinâ Iulius ſplendebat luce micanti,
Vrbem cum Franci capiunt virtute potenti.
Anno milleno centeno quominus vno
Virginis à partu, genuit quæ cuncta regentem.

Hiſtoriam iſtam Baldricus Burgulienſis Abbas & alij luculento ac veraci ſenſu deſcripſerunt, ait Gaufridus Prior Voſienſis, & his addit Gregorium cognomento Bechadam de Caſtro de Turribus, profeſſione militem, ſubtiliſſimi ingenij virum, aliquantulũ imbutum litteris, qui ad horum geſta præliorum maternâ linguâ, & rythmo vulgari, vt populus pleniter intelligeret, ingens volumen decenter compoſuit, & vt vera & facta verba proferret, 12. annorum ſpatio ſuper hoc opus operam dedit. Ne verò vileſcant propter verbum vulgare, non ſine præcepto Epiſcopi Euſtorgij & conſilio Gauberti Normani hoc opus aggreſſus eſt. Hæc ille.

Rebus ita feliciter geſtis multi e noſtris in Franciam redierunt, cum quibus Tudebodus; neque enim vltra id tempus illic remanſiſſe videtur, cum hiſtoriam ſuam vrbis expugnatione terminet. Godefridus autem ſtabiliendo Regno deinceps animum adiecit, legeſque Francica lingua edidit, quarum exemplar Renatus Choppinus refert lib. 2. de Sacra Politia: quarumque fragmentum Nos quoque huicce Hiſtoriæ non pigebit ad commendationem venerandæ antiquitatis attexere. *Deux Chiefs Seignors y a ou Reyaume de Hieruſalem li Spirituel, Patriarche, li temporel, Roy. Li Patriarche a cinq Archeueſques ſuffragans. L'Archeueſque de Sur, l'Archeueſque de Ceſaire, l'Archeueſque de Bethlem, qui eſt dit de Nazaret, l'Archeueſque de Bethſeret; l'Archeueſque dou Babet qu'on appelle Philadelphe, qui au temps le Roy Amaury fut tranſlaté au Croe, eſt appellé Archeueſque de la Pierre dou deſert, a trois Eueſques Suffragans.*

Ad hocce tempus rectè referre poſſumus Collegij Octodecimani vulgo *Des Dix-huict* fundationem aut certè dotationem, pone D. Chriſtophori ædem ſiti & è regione Noſocomij ſeu Domus-Dei, in vſum ſcilicet 18. Pauperum Scholarium *Collegium Octodecimanum.*

quibus alendis 25. libras annui reditus addixerunt duo Nobiles Flandrenses salui & incolumes ex illa Expeditione Hierosolymitana reuersi. Qua de re sic legitur in Antiquitatibus Parisiensibus.

Deuant la Porte de l'Hostel-Dieu de Paris proche le Paruis Nostre-Dame il y a vne grande maison, où souloient estre logez, nourris, entretenus & instruits aux Lettres Dix-huict Pauures Escholiers, qui pour cela est encore appellée la MAISON DES DIX-HVIT, & sa laissé le mesme nom à la Ruelle proche qui tend de la grand' Ruë neuue à S. Christophle. Iceux pauures ieunes Enfans quand ils sortoient de l'Eschole auoient de coustume d'aller ietter de l'eau beniste, & dire quelque brefue oraison sur les corps des Trespassez qui se presentoient à la porte de l'Hostel-Dieu. Ce qu'vne fois voyans deux Flamans recentement venus de Ierusalem meus de compassion ils donnerent ausdits pauures Escholiers vingt-cinq liures de rente, qu'ils ont sur le Domaine du Roy. Depuis lesdits Escholiers ont esté translatez au dessus de la ruë de Sorbonne deuant le College de Cluny d'vn costé, & de l'autre, deuant le College de Caluy, au lieu nommé le College des DIX-HVIT DE NOSTRE-DAME.

Ex his intelligimus ætate Ægidii Corrozeti, à quo quæ supra relata sunt, Brolius accepit, Collegium illud vetus vocari adhuc consueuisse DOMVM OCTODECIM, viculumque per quem tenditur ad D. Christophori, idem nomen habuisse. Quamobrem verò ibi Collegium fundatum fuerit in gratiam, vsum & habitationem pauperum Scholarium, ratio in promptu est, quia nempe tunc temporis in scholis Atriensibus & Claustralibus vigebat exercitium literarum; ibique tum magnâ nominis famâ & celebritate docebat M. Guillelmus de Campellis: quanquam & in Monte quoque San-Genouefiano cum splendore & dignitate eadem Artium & omnis generis disciplinarum professio floreret.

Eodem anno 4. Kal. Augusti mortem oppetiit Vrbanus Papa, & post quindecim circiter dies Rainerius Monachus Presbyter Cardinalis inuitus substituitur, nomenque Paschalis II. assumit. Eodem quoque Vvillelmus Rufus Rex Anglorum sinistro quodam fato interficitur à Vvaltero Tirello milite, dum sagittam in ceruum intendit. Regnum Frater eius Henricus natu minimus occupat, absente Roberto Normaniæ Comite, & in Bello sacro iam quinque annos detento. Tirellum tamen ab hac calumnia vindicat Sugerius his verbis. *Imponebatur à quibusdam cuidam Nobilissimo viro Galterio Tirello, quod eum* (Regem) *sagittâ perfoderat. Quem cum nec timeret, nec speraret, iureiurando sæpius audiuimus & quasi sacrosanctum asserere, quod ea die nec in eam partem silua, in qua Rex venabatur venerit, nec eum in silua omnino viderit.* Nobilissimum vocat virum, nempe filium Fulconis Decani Ebroicensis, & fratrem Fulconis de Guarlemvilla. Fulco verò Decanus, vt refert Ordericus, ex paterna hæreditate Feudum militis possidebat. Is Fulberti Discipulus fuerat, & pro more illius temporis vxorem duxerat nobilem virginem Orieldem, ex qua octo filios genuerat, & filias duas: hos quidem filios, Guarinum, Christianum, Radulphum, Guillielmum, Fulconem, Frotmundum, Hubertum & Galterium cognomento Tirellum: filias vero Alwisam & Adelidem. *Tunc quippe, inquit, in Neustria post aduentum Normanorum in tantum dissoluta erat castitas Clericorum, vt non solum Presbyteri, sed etiam Præsules liberè vterentur thoris Concubinarum, & palam superbirent multiplici propagine filiorum & filiarum.*

Sed vt ad Vvillielmum redeamus, communis tunc opinio fuit, occisum à Comite loco Cerui incautè & inopinato. Testantur eius Elogia, quæ leguntur inter Carmina historica Baldrici Burguliensis loco Epitaphij: & talia sunt.

Nobilitas, Regnum, prudentia, copia rerum
Tollere Vvillielmo non potuere mori.
Belligerando Pater Normanos vicit & Anglos,
Ambos pacificè filius obtinuit.
Heu fortuna grauis, dum ceruos insequeretur,
Intercepit eum iacta sagita feris.
Aliud de eodem.
Qui Regum magnus fuit admirabilis orbi,
Qui probitate sua Rexque Comesque fuit.

Consul

Consul Normanis, Rex Anglis, filins eius
Anglos Normano milite qui domuit.
Dum Ceruos agitat, socij stridente sagittâ
Willielmus cecidit, Rex fuit, ecce cinis.

Aliud.

Qui legis hunc titulum, subtus agnosce sepultum
Anglorum Regem, nunc modicum cinerem.
Hic Vvillielme iaces Vvillielmi filius, Anglos
Qui ferus ense fero belliger edomuit.
Dum sequeris ceruos, alter quoque destinat ictum.
Ceruo directam passus es ipse necem.

Aliud.

Snb cuins nutn tremnit Normanus & Anglus,
Qui locuplete manu sæpe pluebat opes,
A patre Vvillielmo neque re neque nomine distans,
Qui Consul, qui Rex inclytus extiterat.
Morte noua Ceruis intensum pertulit arcum.
Hac quoque magnus homo subcineratur humo.

In eadem Silua Richardus filius Roberti Comitis Normanorum, dum venabarur, simlirer paulo ante à Milite sagitta percussus occubuerat. Idque singulari Dei vltione contigisse creditum est, quia Willielmus Conquestor fugatis habitatoribus, destructis domibus & ædificiis, dirutis quoque templis Deo sacratis, in quibus boni Edwardi temporibus sacra fiebant, locum illum feris repleuerat & siluam nouam vocarat.

SYNOPSIS TERTII SECVLI
DE FORTVNA ET STATV
VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

FOrtunam Vniuersitatis in 3. ponimus, in subsidio Ecclesiæ ab ea præstito, in fauore Principum & Priuilegiis. Imprimis non videtur posse dubitari, quin Reges Franciæ Academicis suis vsi sint in hæresibus suo tempore & in suo Regno ortis confutandis. Prima autem fuit Aurelianensis; neque enim Leutherici Senonensis Dubia & Quæstiones de Eucharistia Hæreseon numero accensere decet, qui & nihil affirmando contra fidem docuit, & à Rege increpitus statim quærere & dubitare destitit. Inde tamen Manichæi Aurelianenses non dubitando, sed asserendo videntur docuisse sacramentum altaris nihil esse, nec prodesse ad salutem.

Hos Robertus collecta synodo Episcoporum & virorum Doctorum auditos & erroris conuictos, at obstinatos & impœnitentes flammis damnauit. Quorum Discipuli iam magno numero sparsi variis in locis pari supplicio affecti sunt. Porro ex huiusce hæreseôs; de qua ad annum 1017. diximus, infaustis cineribus surrexerunt sequente seculo Petrobrusiani, Henriciani, Valdenses & Albigenses, vt suo loco referemus.

2. Hæresis, Catachristicos tamen & abusiuè hæresis dicenda est, de S. Martialis Apostolatu fuit. Nam Monachi S. Martialis Lemouicensis contra veterem consuetudinem in Litaniis communibus Sanctorum Martialem Confessorem loco & ordine mouentes Apostolis accensuerunt authore Hugone Abbate; cæterosque qui maiorum vestigiis & receptæ consuetudini insisti volebant, Hebionitas appellabant, quasi hoc duntaxat nixi fuissent fundamento, quod nullus sanctorum Apostolis accessendus esset qui non esset de numero duodecim. In hâc rem quinque synodi habitæ fuerunt, Pictauiensis, Parisiensis an. 1024. Bituricensis & duplex Lemouicensis. Ad Parisiensem verò præter Episcopos patet ex historia aduocatos fuisse à Roberto Magistros seu Doctores in rerum istarum historia peritos. Quæ quidem Quæstio octauo circiter anno postquam moueri cœpit, authoritate Ioannis Papæ definita est, vt ad an. 1031. dictum est. Vnde Isambertus Pictauiensis Episcopus sententiam de quæstione proposita rogatus dixit non esse vltra quærendum nec dubitandum postquam Papa Martialem fecisset Apostolum. *Multa*, inquit, *Charissimi, inte hos annos hac de re facta est inquisitio, qua vsque hac altercatio ad aures Apostolicæ S. Romanæ sedis perueniret. Super quo D. Ioannes Papa exemplar Epistolæ nobis est dignatus destinare, magnapere testificans Apostolatus eius gloriam & redarguens omnesqui eum cantradicunt esse Apostolum: quæ Epistola sacra conseruata in promptu habetur, in quâ facilè claret testimonium verum Romanæ sedis.*

Similiter Aymo Bituricensis Archiepiscopus subiungens dixit. *Textum Epistolæ Ioannis omnibus Galliarum Episcopis directa ante hos 15. dies in Concilio Bituricensi, vbi plures Episcopi disceptationem sub magna discretione examinantes inuenerant sanum esse, quod Ioannes Papa in Romana sede & nos in hoc qua prima omnium Ecclesiarum Gallia est, Spiritu S. afflante de hac institissima re instituistis.*

3. Hæresis fuit Berengariana, ad quam extinguendam multiplices habitæ sunt synodi. In Normania quidem Brionensis an. 1051. cui complures viri docti Normani, quibus tum Prouincia illa abundabat, interfuerunt, de quorum sententia à Vuillielmo Duce silentium Berengario impositum est. Secuta est Parisiensis, eo anno, quam habuit Henricus paternæ virtutis, vt & odij hæres & successor in hæreticos. Cui quidem Synodo nemo sanus dubitauerit, quin interfuerint cum Episcopis Magistri Parisienses. De exteris Synodis, satis superque dictum est in historia.

Cæterum hæc hæresis, omnium quotquot olim fuerunt, funestissima & diuturnissima (quippe quæ viget adhuc nostris temporibus & Ecclesiam Christi impiissimè lacerat) Patriarcham habuit Ioannem Erigenam, vt fatetur Berengarius, cui, quod esse crederetur ingenij acutissimi & in Philosophicis altercationibus versatissimi, mandatum fuerat à Carolo Caluo & iniunctum de duobus altissimis mysteriis scribere, de prædestinatione scilicet & de mysterio Eucharistiæ. Quanquam alij existimant Ioannem de prædestinatione solummodo scripsisse, Ratramnum vero seu Bertramum Presbyterum ab eodem Carolo similiter iussum, de sacramento altaris tractasse. Aduersus Ioannem scripserunt Ecclesia Lugdunensis, Florus eiusdem Ecclesiæ Diaconus, & Prudentius Episcopus Trecensis. 19. eius capitula refutauit, quæ Synodus Valentina damnauerat his verbis.

Sed & alia nouemdecim syllogismis ineptissimè conclusa, & licet iactetur, nulla seculari litteratura nitentia, in quibus commentum Diaboli potius quàm argumentum aliquod fidei deprehenditur, à pio auditu fidelium penitus explodimus....... Ineptas autem quæstiunculas & aniles planè fabulas, Scotorumque pultes puritati fidei nauseam inferentes, quæ periculosissimis & grauissimis temporibus ad cumulum laborum nostrorum, vsque ad scissionem Charitatis miserabiliter & lachrymabiliter succreuerunt, ne mentes Christianæ inde corrumpantur & excidant à simplicitate fidei quæ est in Christo Iesu, penitus respuimus, & vt fraterna charitas cauendo à talibus auditum castiget, Christi amore monemus.

Ille autem excogitandis terminorum Philosophicorum subtilitatibus ita animum addixerat, vt iactitaret se quamcunque quæstionem, etiam Theologicam soluere posse Philosophiæ theorematis & Principijs. Vnde primo capiti sui operis præfixerat hunc titulum *Quadriuio Regularum totius Philosophiæ quatuor omnem quæstionem solui posse.* Hoc est quaternis Philosophiæ regulis, quarum hanc primam adstruebat, *Philosophiam & Religionem vnum & idem esse*, & 4. his Philosophiæ partibus diuisiua, definitiua demonstratiua & resolutiua, Prædestinationis mysteriũ rectè posse inueniri. Idem ex 4. elementis Paradisum & Inferos componebat, aiebatque Dæmones ante peccatum in aere constitutos: itaque domicilium sedemque Beatorum esse sphæram ignis, damnatorum vero, sphæram, aeris. Beatos resurgentes assumpturos Corpus ignis, vt in igne in æternum viuere possint, damnatos Corpus aëreum, vt ab igne torquerentur. Hæc & alia multa somniabat Aristotelicæ lectioni nimis addictus. Vnde multos habuit suo tempore aduersarios viros graues doctosque Theologos.

Quod ad librum de Eucharistia attinet, non alium eius agnouit Berengarius authorem, quàm prædictum Ioannem: ex quo patet nondum adhuc eius tempore editum opus de sacramento altaris sub nomine Bertrami seu Ratramni, alioquin profecto eius meminissent aut ipse Berengarius, aut Lanfrancus eorumve sectatores. Vnde existimat Marcanus Archiepiscopus Tolosanus huius operis verum germanũq; authorem esse Ioannem Scotũ. Alij Bertramũ à Scoto distinguunt, eiusque opus in tenebris latuisse putant, nec adhuc visum Berengarianis temporibus. Vix autẽ quisquã dicere potest, quæ fuerit Bertrami ea de re sententia, adeo Catholica cum hæreticis miscet, & quæ fidei sunt cum, iis quæ ratione excogi-

tantur. Sic tamen nonnulli qui doctrinam eius accuratius examinarunt existimant, Authorem istum partim Ecclesiæ sensa, partim sua exprimere: in illis orthodoxè loqui, in his errare, dum nempè altitudinem mysterij ad humanos sensus deprimere conatur.

Id similiter accidit Berengarianis rationem ducem sequentibus non fidem; vnde factũ est, vt in exponendo isto mysterio alij alia via processerint. De quibus sic habet Guitmundus l.1. de veritate Euchar. *Non omnes qui de istis sacramentis errant, vna incedunt via erroris. Nam Berengariani omnes quidem in hoc conueniunt, quia panis & vinum essentialiter non mutantur, sed vt extorquere à quibusdam potui, multum in hoc differunt, quod alij nihil omnino de Corpore & Sanguine Domini sacramentis istis inesse, sed tantummodo vmbras hæc & figuras esse dicunt. Alij verò rectis Ecclesiæ rationibus cedentes, nec tamen à stultitia recedẽtes, vt quasi aliquo modo nobiscum esse videantur, dicunt ibi Corpus & sanguinem Domini reuera sed latenter contineri, & vt sumi possint quodammodo, vt ita dixerim, impanari. Et hanc ipsius Berengarij subtiliorem esse sententiam aiunt. Alij vero non quidem iam Berengariani, sed acerrimè Berengario repugnantes argumentis tamen eius & quibusdam verbis Domini paulisper offensi, quod suo loco dicemus vberius, solebant olim putare, quod panis & vinum ex parte mutentur, & ex parte remaneant. Aliis vero irrationabilem istorum sensum longè horrentibus eadem verba Domini quibus isti mouentur, non satis aptè intelligentibus videbatur panem & vinum ex toto quidem mutari, sed cum indigni accedant ad communicandam carnem Domini & sanguinem, iterum in panem & vinum reuerti.* Sed de his satis.

4. hæresis fuit Roscelini & nonnullorum aliorum Nominalium aientium tres personas Diuinas rectè dici posse tres res distinctas & separatas; & illa quidem in synodo Suessionensi an. 1093. habita compressa est. Habuit nonnullos sectatores Roscelinus contra quos scripsit Petrus Abaelardus, vt legere est in l. 2. introduct. ad Theolog. c.5. & seq. vbi tres præsertim Magistros erroris circa Diuinas personas suppresso nomine refert, quorum vnus docebat, seu vt ait, Cathedram pestilentiæ tenebat in Francia, alter in Burgundia, tertius in pago Andegauensi. Hæc scribebat Abaelardus circa an. 1116. vnde non crediderim, licet aliqui secus existiment, vllo pacto loqui de Roscelino: siquidem iste in Aquitaniam secesserat, vbi vita & conuersatione sancta florebat an. 1003. vt refert Chronicon Malleacense.

Fauor Principum. Hoc autem potissimum seculo cœperunt Pontifices Romani in promotionem Academicorum Parisiensium & Gallorum nostrorum studiosius & accuratius intendere. Nam à temporibus Caroli Magni & Calui rarum fuit inter eos & litteratos commercium. Gerbertus Aquitanus factus Siluester II. Gallus ipse Gallis addictissimus fuit, & quos potuit, libenter & gratiosè promouit. Verum postquam secuti Pontifices iugum excusserunt Imperatoriæ seruitutis ad Francorum Reges & ad viros doctos longè magis animum conuerterunt, vt & præsidium in armis haberent aduersus Cæsaris Germanici vires, & opem in peritia scripturarum & canonum contra Pseudo-Pontifices. Hinc illi Cardinalium ordinem instituerunt, tum vt ab iis electio deinceps penderet summorum Pontificum, tum vt haberent homines sibi addictos proposito huiusce dignitatis præmio, atque in sacrum Consilium adlegerent. Id Leoni IX. institutum vulgò refertur.

Secuti Pontifices Alexander II. & Gregorius VII. ad tollendam Beneficiorum nundinationem & Simoniam quam Principes publicè & impune exercebant, indictis censurarum Ecclesiasticarum pœnis vetuerunt ne vllus ab vllo Laïco cuiuscunque dignitatis esset, Beneficium Ecclesiasticum accipere auderet. Hinc in Imperatorem Henricum III. parere recusantem lata anathematis sententia. Et tandem pluribus gradibus eo ascendit Gregorius, vt Imperium Augusto abrogarit, subditosque ipsius sacramenti religione absoluerit. Augustus quo se à fulminibus Vaticanis tueretur, Pseudo-Pontificem creauit. Vnde detestandum schisma in Ecclesiam Dei inuectum, ipsam plures annos miserrimè dilacerauit. Vrbanus II. Paschalis & alij decessorum suorum vestigiis insistentes excusso iugo, quod priores sub Imperatoribus passi fuerant, ipsorum Imperatorum sese Dominos præstiterunt, legibusque suis eos submiserunt: ne enim ipsi Cæsarianis viribus succumberent, neve repugnando impares essent, alios Principes & Monarchas variis modis ad se traduxerunt. Viros verò Doctos

& præsertim Academicos Parisienses, vt contra Antipapas adiutores haberent, propositis dignitatibus Ecclesiasticis, quarum deinceps se dispensatores effecerun t, sibi addixerunt, de quibus ante, cum præmia non haberent quæ impertiri possent, non cogitabant.

Ex hac igitur origine prodierunt postea reseruationes beneficiorum, Gratiæ exspectatiuæ, nominationes, indulta & alia eiusmodi, quæ Romanam curiam antea raro adiri solitam frequentari & celebrari fecerunt. Prodierunt & promotiones ad Cardinalatũ, ad Episcopatus & Abbatias, quæ munera & præmia Pontifices ante non nisi raro impertiebantur, & nisi forte ad eos prouocatum fuisset. Leo igitur IX. Cardinalitij ordinis institutor Humbertũ Siluæ candidæ Gallum Tullensem, seu Burgundum, virum eximiæ doctrinæ & facundiæ, cuius opera in confutando Berengario vsus est, vnum è primis Cardinilibus creat: item & Fridericum Gozelonem Lotharingum, qui postea Stephanus IX. dictus est. Alexander II. Petrum Guillielmum. Gregorius VII. Guitmundum Normanum Vticensis Cœnobij Monachum, virum eloquentissimum & in rebus Theologicis peritissimum ad Archiepiscopatum Auersanum promouet: Othonem Castilionæum Remensem ad Cardinalatum. Ipse Otho Papa creatus sub Vrbani II. nomine ad plurimas synodos quas in Gallia habuit, plurimos viros doctos aduocat, plurimosque ad varias dignitates prouehit: Roberti Arbricellensis insignis in Theologia Magistri opera vtitur in Cruciadæ negotio, Brunonem Coloniensem Magistrum quoque in Theologia Carthusiensium Patriarcham ad curiam accersit, eiusque consiliis vtitur.

Ad annum 1085. retulimus quanta inter eum & Baldricum Burguliensem necessitudo intercederet, quantumque commercium litterarum & versuum. Iuuat hic eiusdem Baldrici elegos ad eum datos referre, ex quibus intelligitur quanto amore doctos viros prosequeretur doctus ipse, facundus & eloquens.

Odonem salutat meum sine fine peropto
Odo mi salue, Papa futurus aue.
Quod te dico meum, præsumptio dicere cogit.
Tantum tantillus Pontificem Monachus.
Quem nunquam vidi, quem solis auribus hausi,
Dicere præ nimio cogor amore meum.
Visceribus totum te nostris insinuauit,
Te siquidem noui carmina diligere.
Et laudas vates, & præmia vatibus offers,
Iocundus, prudens, felle columba carens.
Compatiens miseris, peregrinis auxiliator,
Morum præ cunctis asperitate cares.
Maximus Orator, Vasum specialis amator,
Inuitas nostros ad studium calamos.
Talem te cupio, mihi te desidero talem,
Qualis es & qualem te volo, promereor.
Quæso mihi debe, quod debet amicus amico,
Quos indiscussus consolidauit amor.
Inter quos vnquam non est alterna voluntas,
Qui sapiunt, viuunt & moriuntur idem.
Ecce tibi talem, me si dignare, paciscor,
O vtinam votis faueris Odo meis!
Si mihi te dederis, si te dignabere nostrum,
Inter cantores Orpheus alter ero.
Iam quoque de vestro nimium confisus amore,
Audeo pro charis insinuare meis.
Burchardum commendo meum, quem diligo multum,
Tutelaque tua consilioque tuo.
Vrit Guidonis penuria multa penates,
Odo, roriferas cui plue diuitias.

Paschalis II. inter præcipuos quoque consiliarios M. Robertum Parisiensem habuit, Galonem Episcopum Leonensem, Giraldum Engolismensem, & alios doctos viros, quorum nomina historia passim suppeditabit.

Quod ad fauorem Regum attinet [illegible] priuilegia ab iis Academiæ Parisiensi concessa, quicumque de re nostra [illegible] scripserunt, fatentur omnes Robertum impensissimé fuisse viris doctis a[illegible]um, vt erat ipse litteris addictissimus. Vnde Belforestius & Seruinus nullatenus dubitant, quin scholæ Regiæ priuilegia indulserit, etsi qualia fuerint, nemo hodie dicere possit; iniuriâ quippe temporum etiam [illegible]ficiorum memoriam oblitterante. Accedit Peyratius lib. 1. Antiquitatum Capell[illegible] c. 68. aiens sicut institutio Vniuersitatis Carolo M. debetur, ita eius[illegible]ritatem, dignitatem & amplificationem honoris Roberto deberi. C[illegible]ncipis nobile studium imitari Henricus filius & Philippus nepos effecerunt [illegible] omnibus scholis ad Parisiensem tanquam ad omnium Artium Officinam [illegible]dolarent innumeri Discipuli & Magistri: quod vt liqueat, de statu illius nunc agendum.

Status Vniuersitatis. Imprimis qualis fuerit eius celebritas, vel vnus satis significat Abaelardus Armoricus Nannetensis, qui peragratis pluribus Prouinciis lustratisque Magistrorũ Prouincialium scholis, tandem sub finem huius seculi, vel certè sub initium sequentis ad Parisienses venit, quæ Philosophiæ præsertim laude iamdiu commendabantur: sic enim habet initio Ep. 1. calamitatum suarum vbi exponit, quo pacto dimissis bellorum studiis ad litterarum exercitium totum se contulerit. *Ego quanto amplius & faciliùs in studio litterarum profeci, tanto ardentius in eis inhæsi & in tanto eorum amore illectus sum, vt militaris gloriæ pompam cum hæreditate & prærogatiua primogenitorum meorum fratribus derelinquens Martis Curia penitus abdicarem, vt Mineruæ gremio educarer. Et quoniam Dialecticarum rationum armaturam omnibus Philosophiæ documentis prætuli, his armis alia commutaui & trophæis bellorum conflictus prætuli disputationum. Proinde diuersas disputando perambulans Prouincias vbicumque huius artis vigere studium audieram, Peripateticorum æmulator* al. ambulator, *factus sum. Perueni tandem Parisius, vbi iam maximè Disciplina hæc florere consueuerat, ad Guillelmum scilicet Campellensem præceptorem meum in hoc tunc Magisterio re & famâ præcipuum.*

Ecce indicat Abaelardus euidenter Academiæ Parisiensis celebritatem famamque fuisse magnam, non eo tantum tempore quo ad eam venit, sed & iamdiu consueuisse esse magnam. Præsertim verò propter Dialecticas concertationes, quibus ille maximè delectabatur. Facessant igitur hinc, qui dicunt eam à Philippo Augusto fuisse institutam, qui anno tantum circiter 1180. regnare cœpit. Nam quæ scribit Abaelardus, omnino consentiunt cum iis quæ scribit Baldricus Aurelianensis de M. Roberto Arbricellensi qui *vrbem Parisius* aduenit, ibique *litterarum disciplinam quam vnicè sibi postulauerat pro voto commodam reperit; illisque assiduus Lector insidere cœpit*. Consentiunt cum historia Helgaldi de Roberto Rege, aientis scilicet *innumerabilem Clericorum* id. Scholarium *multitudinem* illius exequias fuisse prosecutam. Consentiunt & cum iis quæ scribunt Ademarus Engolismensis & Odolricus abbas S. Martialis Lemouicensis *multos Doctores & Sapientes* Parisiensi Synodo an. 1024. de Apostolatu S. Martialis habitæ interfuisse. Consentiunt quoque cum iis quæ de Hubaldo Leodiensi, qui in San-Genouefiano monte Scholas erexit ante annum 1000. suo loco retulimus: item cum iis quæ de Abbone Floriacensi scribit Aimoinus eius Discipulus, cum scilicet relictis Scholis Floriacensibus, quæ tum celebres erant, ad Parisiensem tanquam ad Maius & Nobilius studium circa an. 1060. venisse: vt nihil dicamus de Gerberto Aquitanico, Olberto & aliis qui similiter lustratis prouincialibus scholis & aliis minoribus, ad Parisiensem tanquam ad supremũ scientiarum tribunal conuolarent. Consentiunt denique cum iis, quæ scripsit Vniuersitas ipsa in litteris Encyclicis seu Circularibus an. 1253. contra Mendicantes, aiens Gymnasium Parisiense olim & à multis retroactis temporibus à Magistris animo quidem Religiosis, habitu verò secularibus fuisse gubernatum, Mendicantes verò, qui an. 1218. Parisius sedem habere cœperant, nouissimé & diebus suis venisse. *Qui Magistri processu temporis, crescente numero Auditorum ampliati, vt liberiùs & tranquilliùs vacare possent studio litterali, si quodam es-*

sent iuris specialis vinculo colligati & sociati, CORPVS COLLEGII SIVE VNIVERSITATIS *cum multis priuilegijs & indultis ab vtroque Principe fuerant adepti.* Ex quibus verbis intelligitur multiplicandorũ Magistrorum, ineundæ Societatis & Vniuersitatis componendæ causam fuisse Scholarium multitudinem & frequentiam; vnde prouenit Scholæ Parisiensis celebritas: proindeque recurrendum esse necessariò ad initia celebritatis & frequentiæ eiusmodi; regressu autem facto ab his temporibus ad vsque Carolinа, patet manifestissimè ex authoribus synchronis semper fuisse celebrem Vniuersitatem Parisiensem; atque idcirco non potuisse ita florere & tantæ famæ esse sine legibus & statutis, sine Scholæ Rectoribus & Disciplinæ Moderatoribus. Quod enim, proh Deum immortalem! certius esse potest perpetui studii Parisiensis argumentum, quàm non aliud assignare posse eius initium, quàm quod ab ipso fundatore & institutore Carolo M. accepit? Et quod certius est fidei nostræ & Apostolicæ traditionis fundamentum, quàm a postremis temporibus ad antiqua & prima replicando, perpetuis seculis eandem semper inuenire ad vsque Apostolos & Christum institutorem? Et quæ denique clarior est, euidentior & manifestior argumentatio contra Hæreticos ineffabile Transsubstantiationis mysterium negantes, quàm in omnibus seculis ad prima vsque recurrendo demonstrare talem semper fuisse Ecclesiæ fidem?

Esto igitur Academia nostra celebrior fuerit Philippi Augusti æuo, an idcirco fatendum erit fuisse ab eo institutam? celebris quoque fuit sub eius parente Ludouico VII. celebris pariter sub Ludouico VI. qui Crassus seu Grossus cognominatus est. Celebris & sub Philippo I. vt scribit Abaelardus. Celebris sub Henrico, Roberto & Hugone Capeto, vt exemplis probatum est. Constat verò fuisse celebrem sub Carolo Caluo; nec certius potest ipsius celebritatis afferri testimonium quàm Henrici Antissiodorensis Epistola dedicatoria, quâ docet eum omnes pœne aliarum Gentium scholas, vt suam amplificaret & nobilitaret, sustulisse. Neque denique dubitari potest, quin Regnante Carolo M. Palatinæ scholæ floruerint, non solum Regnicolarum studiis, sed & ex omni parte, Regno & natione Magistrorum aduentu. Et audebit iam aliquis dicere Academiam Parisiensem fuisse à Philippo Augusto institutam!

Neque Vniuersitas celebris tantum fuit hoc seculo tertio, Philosophiæ cæterarumque Artium professione, sed & Theologiæ quoque exercitio. Cæteræ verò duo Disciplinarum genera, Iuris scilicet Canonici & Medicinæ, aut nondum exercebantur Parisiis, aut distinctas non habebant, vt nunc habent, à Theologia & à Philosophia scholas. Licet enim Burchardus Vvormaciensis, deinde Alexander Lucensis, & postea Iuo Carnotensis Canonum volumina digessissent & edidissent, non tamen suos habuit hæc disciplina professores hoc seculo, sed tantum sequenti. Neque Medicinæ professio legitur tum fuisse Parisiis: sed quicumque in ea arte excellere aut eam exercere cupiebant, Salernum aut Montem-pessulanum se conferebant, vt infra docebitur. Hinc Rodulfus Normanus cognomento Mala-corona *Physicæ scientiam tam copiose habuit*, inquit Ordericus Vitalis ad an. 1059. *vt in vrbe Salernitana vbi maxime Medicorum scholæ ab antiquo tempore habebantur, neminem in Medicinali arte, præter quandam sapientem Matronam sibi parem inueniret.*

METHODVS DOCENDI.

Porro ex altercationibus Berengarianis & Nominalium Realiumque disputationibus praua quædam in scholas Artium & Theologiæ auditoria irrepsit docendi ratio & consuetudo, à veteri tramite omnino deflectens. In iis enim tunc nihil nisi clamores audiebantur; altercationes, nouarum subtilitatum inuentiones: isque, cæteris præminere & præcellere putabatur, qui aliquid ingeniosius & subtilius, etiam cum veritatis dispendio comminiscebatur. Quem morem valde improbat Ioannes Saresberiensis, qui sequente seculo flo-

ruit. *Sufficiebat*, inquit lib. 1. Metal. c. 3. *ad victoriam verbosus clamor, & qui vndecumque aliquid inferebat, ad propositi veniebat metam. Poëta, Historiographi habebantur infames: & si quis incumbebat laboribus antiquorum, notabatur. Et non modo Asello Arcadico tardior, sed obtusior plumbo omnibus erat in risum: suis enim aut Magistri sui quisque incumbebat inuentis.* Vnde discimus obmutescere coactas fuisse liberales artes, quibus non licebat audiri tot inter altercantium strepitus & clamores. Adde quod Philosophi illi palam & publicè prædicabant non esse studendum præceptis eloquentiæ, vt pote vanis & inutilibus, sed statim vel leuiter imbutis Grammaticâ accedendum esse ad Dialecticam.

Itaque hæc agendi ratio, hæc subtilitatum & distinctionum fabricatio tantæ laudi dari cœpit, vt præ ea cætera negligerentur. Nihil enim putabãt posse quenquam de ingenio præsumere, qui difficultatum propositarum nodos non enodaret, qui non subtiliter & acutè disputaret, nouos terminos, nouas distinctionum formulas non excogitaret, quique se omnibus quæstionibus & interrogatis responsurum non promitteret. Itaque quotquot eo pruritu laborabant, Lutetiã veniebant interrogaturi aut responsuri. Vnde Petrus Blesensis qui florebat circa an. 1160. Lutetiam cum Abela comparat. *Qui interrogant*, inquit, *interrogent in Abela: qui interrogant, interrogent Parisius, vbi difficilium quæstionum nodi intricatissimi resoluuntur.* Itaque iam ante Blesensem consuetudo inualuerat quidlibet commentandi, imo sæpe vanas & ridiculas quæstiones proponendi nullius vsus, & ingeniis hominum prorsus indignas. *Insolubilis in illa*, inquit Saresberiensis lib. 1. Met. c. 3. *Philosophantium scholâ tunc temporis habebatur quæstio, an porcus qui ad venalitium agitur, ab homine, an à funiculo teneatur. Item an Capucium emerit, qui cappam integram comparauit.* Videant Hodierni Philosophi, inquit aliquis, an non iis verbis iugulentur, habeantque præ oculis illud CVI BONO CASSIANVM, dum multas tractant in Logica futiles friuolasque quæstiones illius doctrinæ. Demum audiant quid de similibus dicat Magnus Verulanus Angliæ Cancellarius homines eiusmodi cum arachnis comparans. *Quia non ex magno materiæ stamine, sed maximâ spiritus quasi radij agitatione operosissimas illas telas quæ in libris eorum extant, confecerunt. Etenim mens humana si agat in materiam, naturam rerum & opera contemplando pro modo materia operatur, atque ab eadem determinatur: sin ipsa in se vertatur tanquam aranea texens telam, tum demum interminata est, & parit certè telas quasdam doctrinæ tenuitate fili operisque admirabilis, sed quoad vsum friuolas & inanes.*

Ex hac methodo seu potius peruersitate docendi prodiit in Academiam barbaries quædam Latinitatis, insciriaque Grammaticæ & Eloquentiæ. Nã cum omnes ad Dialecticam & Theologiam illam altercatricem statim se conferrent, vt ingenij subtilitatem proderent, quæ minus patebat in professione cæterarum artium, elegantiores artes in quibus seueriori meditatione opus est, negligebant & quasi inutiles reiiciebant. Donec tandem sequente seculo Bernardus Carnotensis Theodoricus, Vvillielmus de Conchis & alij insignes viri præclaras artes quasi postliminio reuocarunt, summumque eis splendorem & gloriam restituerunt: quanquam nec desierunt Philosophi illi nugatores litterarum rudes & imperiti barbariem suam præferre & litteratis viris insultare: vt pote qui malè edocti malè quoque Discipulos edocerent: quos inter Cornificium quendam exagitat Saresberiensis, quem delirum & insulsum senem appellat; quippe qui nihil scire suos doceret, vt nihil ipse scire didicerat.

Præterea cum præcepta tradebant Grammaticæ, non regulas, non litteras, sed sensum aliquem mysticum & allegoricum quærebant: puta cum dicitur Hylas ab Hercule adamatus, illi interpretabantur *validum argumentum à forti & robusto argumentatore prolatum.* Quinque Vocalium potestatem aiebant quinque esse Iura Regnorum: *& in hunc modum* inquit Saresberiensis, *docere omnia studium illius ætatis erat.* Pergit lib. 1. Metalog. c. 3. scribebat autem circa an. 1158. & Cornificium qui ab eiusmodi Magistris huius seculi institutus fuerat, vituperat.

Inutiles Quæstiones & barbaries in schola Viduata

» Insolubilis in illa philosophantium schola tunc temporis Quæstio habebatur
» an porcus qui ad Vænalitium agitur, ab homine an à funiculo teneatur. Item an
» Capucium emerit, qui cappam integram comparauit. Inconueniens prorsus
» erat oratio, in qua hæc verba CONVENIENS ET INCONVENIENS argumentum

gumentum & ratio non perstrepebat multiplicatis particulis negatiuis & traiectis per esse & non esse; ita vt calculo opus esset quoties fuerat disputandum, alioquin vis affirmationis & negationis erat incognita. Nam plerunque affirmationis vim habet geminata negatio: itemque vis negatoria ab impare numero conualescit. Siquidem negatio plerunque iterata scipsam perimit & contradictioni sicut regulariter prædictum est, coæquatur. Vt ergo pari loco an impari versetur, deprehendi queat, ad disceptationes collectam Fabam & Pisam deferre quæ conueniebatur, consilio prudenti consueuerat: ita quidem si intellectui rerum quæ videbantur in quæstione versari, operam dabat, sufficiebat ad victoriam verbosus clamor; & qui vndecunque aliquid inferebat, ad oppositi perueniebat metam. Poetæ, Historiographi habebantur infames, & si quis incumbebat laboribus antiquorum, notabatur, & non modo Asello Arcadiæ tardior, sed obtusior plumbo vel lapide omnibus erat in risum. Suis enim aut Magistri sui incumbebat inuentis. Nec hoc tamen diu licitum, cum ipsi auditores in breui coerrantium impetu vrgerentur, vt & ipsi spretis his quæ à Doctoribus suis audierant, crederent & conderent nouas sectas. Fiebant ergo summi repente Philosophi: nam qui illiteratus accesserat, ferè non morabatur vlterius in scholis, quàm eo curriculo temporis quo auium pulli plumescunt. Itaque recentes Magistri è scholis & pulli volucrum e nidis sicut pari tempore morabantur, sic pariter auolabant. Sed quid docebant noui Doctores, & qui plus somniorum quàm vigiliarum in scrutinio Philosophiæ consumpserant, & facilius instituti quàm illi iuxta narrationes fabulosas, qui somniantes in Parnasso repente vates egrediebantur, aut citius quàm ij qui de Castalio fonte Musarum munus hauriebant Poëticum, aut quàm illi qui viso Phœbo Musarum nedum Musicorum meruerunt adscribi consortio? nunquid rude aliquid aut incultum, nunquid aliquid vetustũ aut obsoletum? Ecce noua fiebant omnia, innouabatur Grammatica, immutabatur Dialectica, contemnebatur Rhetorica & nouas totius Quadriuij vias euacuatis Priorum regulis, de ipsis Philosophiæ adytis proferebant: solam conuenientiam sine ratione loquebantur: argumentum sonabat in ore omnium & asinum nominare vel hominem aut aliquid operũ naturæ instar criminis erat, aut ineptum nimis aut rude & à Philosopho alienum. Impossibile credebatur conuenienter ad rationis normam quicquam dicere aut facere, nisi Conuenientis & Rationis mentio expressim esset inserta. Sed nec argumentum fieri licitum, nisi præmisso nomine argumenti. Ex arte & de arte agere idem erat. Docebunt hi forte quod Poëta versificè nihil dicit, nisi cognominet versum, quod faber Lignarius scamnum facere nequeat, nisi scamnum aut lignum voluat in ore. Inde ergo hæc sartago loquendi, in quá senex insulsus (Cornificius) exultat, insultans eis qui Artium venerantur Authores, eo quod nihil vtilitatis in eis reperit, cum se eis dare operam simularet.

Quid vero post contemptas hoc modo optimas artes secutum sit, idem Author docet cap. sequenti. Nimirum vbi tandem agnouerunt horum ce hominum Discipuli se nihil didicisse & totam illam docendi & discendi rationem prorsus vanam & inanem esse, ne suum pudorem & dedecus manifestare cogerentur, quatuor quodammodo emersisse Professorum genera: alios enim præ confusione se se ad Monasticam vitam aut Sacerdotalem contulisse, alios ad Medicinæ exercitationem, quosdam ad Regum & Principum Curias specie lucri confugisse, reliquos in puluere remansisse & in exercitio artis quam didicerant. Totum istud caput, quia multa complectitur scitu digna, non pigebit attexere.

Cæterum, inquit, huius sectæ post damnum temporis rerumque iacturam & spes deceptas & propositi sui solatio destitutas multiplex vsus emersit. Alij namque Monachorum aut Clericorum Claustrum ingressi sunt & plerique suum correxerunt errorem, deprehendentes in se & aliis, quia quidquid didicerant, vanitas vanitatum & super omnia vanitas. Plerique inquam, eo quod Quidam in sua perdurantes insania tumidi vetusta peruersitate malebant desipere & ab humilibus quibus Deus dat gratiam fideliter erudiri: erubescebant enim formam Discipuli, qui Magisterij præsumpserant fastum. Si mihi non credis, claustra ingredere, scrutare mores fratrum, & inuenies ibi superbiam Moab, & eam intensam valde, vt arrogantia absorbeat fortitudinem eius. Miratur Benedictus & queritur Monach

» quod se quodammodo authore latet lupus in pellibus agninis. Vtique tonsu-
» ram & pullam vestem à supercilio distare causatur. Et vt rectius dixerim, super-
» cilium arguit, eo quod tonsuræ vestibusque non consonat. Ritus obseruatio-
» num contemnitur, & sub imagine philosophantis spiritus fallacis elationis obre-
» pit. Nota sunt hæc in omni veste ac professione vulgata.

» Alij autem suum in Philosophia intuentes defectum, Salernum vel ad Mon-
» tem Pessulanum profecti facti sunt Clienculi Medicorum, & repente quales
» fuerant Philosophi, tales in momento Medici eruperunt. Fallacibus enim referti
» experimentis in breui redeunt, sedulo exercentes quod didicerunt. Hippocra-
» tem ostentant aut Galenum, verba proferunt inaudita, ad omnia suos loquun-
» tur aphorismos & mentes humanas velut afflatas tonitruis, sic percellunt nomi-
» nibus inauditis, & creduntur omnia posse quia omnia iactitant, omnia pollicen-
» tur. Duo tamen deprehendi eos fideliori tenuisse memoria & frequentius in eo-
» rum operatione versari, Alterum quidē Hippocratis est, sed ibi vergit ad alium
» intellectum. Vbi, inquit, *indigentia non oportet laborare*: & reuera inoppor-
» tunum & inofficiosum opinantes dant operam Indigentibus, & eis qui nolunt
» aut nequeunt vel solis verbis, eorum plenè gratiam referre mercedis. Alterum
» profecto est, non quod meminerim, Hippocratis, sed diligentium adiectio Medi-
» corum, DVM DOLES, ACCIPE: occasio siquidem exigendi maximè opportuna
» est cum dolor cruciat ægrotantem, sibique cooperantur languentis exulceratio
» & auaritia medentis. Si conualescit æger, operam danti Medico adscribatur. Si
» deficit, eius inualescat authoritas, qui hoc ante suis familiaribus reuelauit. Si-
» quidem impossibile est non euenire, quod de industria præuaricatus est, cum
» huic sospitatem, isti sinistrum exitum pronuntiauit ægrotantis. Si euasurus est
» æger, curatur facile; nisi quatenus incolumitatem eius Medicus præpedit impe-
» ritus. Sin autem non, vt Sollius Sidonius ait, *occiditur officiosissimè*. Quidni?
» nunquid enim naturæ secretos latentesque cuniculos deprehendit homo totius
» Philosophiæ ignarus? Et qui nec rectè loqui nouit, nec rectè intelligere, quæ
» scripta sunt, aut quæ dicuntur, cùm fere quot disciplinæ sint, tot sint linguæ, &
» in ipsis plerumque authoribus non sit maior in corporali compositione diuersitas
» facierū quàm in vsu varietas linguarum? Homo enim homini assimilatur, sed nec
» Gemelli inuicem se vsquequaque exprimunt. Vox voci conformatur interdum:
» sed nec sonorum, & si vis nec Musarum eadem etiam vocis agilitas. Consonant
» enim voces, sed dispares, ipsaque disparitas suis exæquata proportionibus est
» apta concentui, & quodammodo gratior quàm si identitatem pareret similitu-
» do. Habent itaque linguæ Idiomata sua & singuli suū loquendi modum, quem
» qui ignorat, tum non magis commodè philosophabitur quàm si picam humana
» conantem verba velit homini coæquare.

Aulici. » Alij profecto similes mei se Nugis Curialibus mancipauerunt, vt magnorum
» virorum patrocinio freti possent ad diuitias aspirare, quibus se videbant & iu-
» dicio conscientiæ quidquid linguæ dissimulet, farebantur indignos, &c.

» Alii autem Cornificio similes ad vulgi professiones easque profanas relapsi
Professores Philosophi. » sunt: parum curantes quid Philosophia doceat, quid appetendum fugiendum-
» ue denunciet, dummodo rem faciant si possunt rectè, si non, quocunque modo.
» Exercent fœnebrem pecuniam alternis vicibus inæqualia rotundantes & adie-
» ctione multiplici quod rotundauerint, abæquantes. Nihil enim sordidum
» putant, nihil stultum nisi paupertatis angustias, & solas opes ducunt esse fructum
» sapientiæ. Siquidem celebre est in Corde eorum quod ait Ethicus, etsi hoc eum
» quia contemnitur, dixisse non nouerim.

» *Et genus & formam Regina Pecunia donat;*
» *Et bene nummatum decorat Suadela Genusque.*

» Hoc autem quasi Quadriuio sibi vtique necessario euadebant illi repentini Phi-
» losophi & cum Cornificio non modo Triuii nostri, sed totius Quadriuii contem-
» ptores. Nam vt dictum est, aut sub prætextu Religionis mergebantur in Clau-
» stris; aut sub imagine philosophandi & vtilitatis publicæ confugiebant ad Phy-
» sicam, aut sub honestatis velamine quo splenderent & sublimarentur, se præcla-
» ris domibus ingerebant, aut sub obtentu necessitatis exercendique officii, dum
» lucrum sitiebant, multiplicis auaritiæ voragine absorbebantur: adeo quidem

vt sic proficientium Philosophorum, aut vt verius dixerim deficientium collatione, quiuis in turba profanæ multitudinis rudis ad flagiria videretur.

Commendar vero idem Saresberiensis M. Bernardum Carnotensem exundantissimum fontem literarum in Gallia, illustremque Grammaticum, quod vsum legendi & prælegendi quem docet Quintilianus, imitatus in authorum lectione quid simplex esset & ad imaginem tegulæ positum, ostendere soleret, figuras Grammaticæ, colores Rhetoricos, cauillationes sophismatum, aliaque eiusmodi pro auditorum capacitate explanaret. De eo ergo sic scribit l. 1. Metal. c. 24. post hunc titulum. *De vsu legendi & prælegendi, & consuetudine Bernardi Carnotensis & sequacium eius.* *De probata Methodo docendi.*

Qui ad Philosophiam adspirat, apprehendat lectionem, doctrinam & meditationem cum exercitio boni operis, ne quando irascatur Dominus & quod videbatur habere, auferatur ab eo. Sed quia legendi verbum æquiuocum est, tam ad docentis & discentis exercitium, quàm ad occupationem per se scrutantis scripturas, alterum id est quod inter Doctorem & Discipulum communicatur, vt verbo vtamur Quintiliani, dicatur *Prolectio*, alterum quod ad scrutinium meditantis accedit, *lectio* simpliciter appelletur. Ergo ab authoritate eiusdem Quintiliani, in prælegendo Grammaticus & illa quidem minora præstare debebit, vt partes orationis reddi sibi soluto versu desideret, & pedum proprietates quæ debent in carminibus notæ esse, deprehendat quæ barbara, quæ impropria, aut alias contra legem loquendi sunt posita. Non tamen vt Poetas improbet, quibus ob metri necessitatem adeo ignoscitur, vt vitia ipsa in carmine virtutum nomine censeantur. *Laudem enim virtutis plerunque occupat necessitatis improbitas, cui sine dispendio negari non potest assensus* Metaplasmum, schematismumque & oratorios tropos, multiplicitatem dictionum cum affuerint, & diuersas sic vel sic dicendi methodos ostendat & crebris commonitionibus agat in memoriam auditorum. Authores excutiat & sine intuentium risu eos plumis spoliet, quas ad modum Corniculæ ex variis Disciplinis, vt color sit aptior, suis operibus indiderunt.

Quantum pluribus Disciplinis & abundantius quisque imbutus fuerit, tanto elegantiam Authorum plenius intuebitur, planiusque docebit. Illi enim per *Diacrisin*, quam nos *Illustrationem* siue *Picturationem* possumus appellare, cum rudem materiam historiæ aut argumenti aut fabulæ, aliamve quamlibet suscepissent, eam tantâ Disciplinarum copiâ & tantâ cōpositionis & condimenti gratiâ excolebant, vt opus consummatum omnium artium quodammodo videretur imago: siquidem Grammatica Poëticaque se totas infundunt, & eiusquod exponitur, totam superficiem occupant. Huic vt dici solet, campo Logica probandi colores offerente suas immittit rationes in fulgore auri. Et Rhetorica in locis persuasionum & nitore eloquij candorem argenteum æmulatur. Mathematica Quadriuij sui rotis vertitur, aliarumque vestigiis insistens colores & venustates suas multiplici varietate contexit. Physica exploratis naturæ consiliis de promptuario suo affert multiplicem colorum venustatem. Illa autem quæ cæteris Philosophiæ partibus præeminet, Ethicam dico, sine qua nec Philosophi subsistit nomen, collati decoris gratia omnes alias antecedit. Excute Virgilium aut Lucanum, & ibi cuiuscunque Philosophiæ professor sis, eiusdem inuenies conditura. Ergo pro capacitate docentis aut discentis industria & diligentia constat fructus prælectionis authorum.

Sequebatur hunc morem Bernardus Carnotensis *exundantissimus modernis temporibus fons litterarum* in Gallia: & in Authorum lectione quid simplex esset & ad imaginem regulæ positum, ostendebat. Figuras Grammaticæ, colores Rhetoricos, cauillationes sophismatum & quâ parte sui propositæ lectionis articulus respiciebat, alias Disciplinas proponebat in medio; ita tamen vt non in singulis vniuersa edoceret, sed pro capacitate audientium dispensaret eis in tempore doctrinæ mensuram. Et quia splendor orationis aut à proprietate est, id est cum adiectiuum aut verbum substantiuo eleganter adiungitur, aut à translatione, idest vbi sermo ex causa probabili ad alienam traducitur significationem, Hæc sumpta occasione inculcabat mentibus auditorum.

Et quoniam memoria exercitio firmatur ingeniumque acuitur, ad imitandum ea quæ audiebant, alios admonitionibus, alios flagellis & pœnis vrgebat. Coge-

bantur exsoluere singuli die sequenti aliquid rerum, quæ præcedenti audierant: alij plus, alij minus. *Erat enim apud eos præcedentis Discipulus semper diei. Vespertinum exercitium quod Declinatio* dicebatur, tanta copiositate Grammaticæ refertum erat, vt si quis in eo per annum integrum versaretur, rationem loquendi & scribendi, si non esset hebetior haberet ad manum, & significationem sermonum, qui in communi vsu versantur, ignorare non posset. Sed quia nec scholam, nec diem aliquem decet esse religionis expertem, ea proponebatur materia quæ fidem ædificaret & mores, & vnde qui conuenerant quasi collatione quadam animarentur ad bonum. Nouissimus autem huius *Declinationis* imò *Philosophicæ collationis* articulus pietatis vestigia præferebat, & animas defunctorum commendabat deuota oblatione Psalmi, qui in pœnitentialibus sextus est, & in oratione Dominica, Redemptori suo.

Quibus autem indicebantur *Præexercitamina* puerorũ, in prosis aut poëmatibus imitandis Poëtas aut Oratores proponebat & eorum iubebat vestigia imitari ostẽdens iuncturas dictionum & elegantes sermonum clausulas. Si quis autem ad splendorem sui operis alienum pannum assuerat, deprehensum redarguebat furtum, sed pœnam sæpissime non infligebat. Sic vero redargutum, si hoc tamen meruerat inepta positio ad exprimendam authorum imaginem modesta indulgentia conscendere iubebat, faciebatque vt qui maiores imitabatur, fieret posteris imitandus. Id quoque inter prima rudimenta docebat & infigebat animis, quæ in œconomia virtus, quæ in decore rerum, quæ in verbis laudanda sunt, vbi tenuitas & quasi macies sermonis, vbi copia probabilis, vbi excedens, vbi omnium modus. Historias, poëmata percurrenda monebat diligenter quidem, & qui velut nullis calcaribus vrgebatur ad fugam, & ex singulis aliquid reconditum in memoria diurnum debitum diligenti instantia exigebat. Superflua tamen fugienda dicebat, & ea sufficere quæ à claris authoribus scripta sunt. *Siquidem persequi quid quis vnquam contemptissimorum hominum dixerit aut nimiæ miseriæ, aut inanis iactantiæ est, & detinet atque obruit ingenia melius aliis vacatura.* Quod autem melius tollit eo vsque non prodest, quod nec boni censetur nomine. Communes enim schedas excutere & voluere scripturas etiam lectione indignas non magis ad rem pertinet, quàm anilibus fabulis operam dare. Vt enim ait Augustinus in lib. de ordine. *Quis ferat imperitum videri hominem qui volasse Dædalum non audierit?* Vnde *inter virtutes Grammatici merito reputatum est ab antiquis aliqua ignorare.*

Et quia in toto præexercitamine erudiendorum nihil vtilius est, quàm ei quod fieri ex arte oportet, assuescere, prosas & poemata quotidie scriptitabant, & se mutuis exercebant collationibus: quo quidem exercitio nihil vtilius ad eloquentiam, nihil expeditius ad scientiam & plurimum confert ad vitam. Si tamen hanc sedulitatem regit Charitas, si in profectu litterarum seruetur humilitas: *non est enim eiusdem hominis litteris & carnalibus vitiis inseruire.*

Ad huius Magistri formam Præceptores mei in Grammatica Guillelmus de Conchis & Richardus cognomento Episcopus, officio nunc Archidiaconus Constantiensis vita & conuersatione vir bonus suos Discipulos aliquandiu informauerunt. Sed postmodum ex quo opinio veritati præiudicium fecit, & homines videri quam esse Philosophi maluerunt, Professoresque artium se totam Philosophiam breuius quam triennio aut biennio transfusuros auditoribus pollicebantur, impetu multitudinis imperitæ victi cesserunt. *Exinde autem minus temporis & diligentiæ in Grammaticæ studio impensum est.*

En igitur qualis fuit methodus & ratio tradendæ Disciplinæ in Vniuersitate Parisiensi hoc & sequentis seculi initio. Dubitari enim non potest, quin Bernardus Carnotensis sub finem huius seculi scholam habuerit: quem deinde in methodo imitati sunt Guillelmus de Conchis & Richardus Episcopus, quos Ioannes Saresberiensis audiuit in Grammaticis ante annum 1140. vt suo loco dicetur. Verum illi torrente abrepti compendiosam vt alij Magistri, viam sequi coacti sunt; quo pacto plurimum retardatus est profectus discipulorum.

Quæret Curiosus quispiam quomodo Regulæ traderentur, soluta ne an stricta oratione, & qui Authores prælegerentur? vt non controuersa à controuersis secernamus, consentiunt in hoc omnes cõpendiosius & melius tradi regulas puc-

in ediscendas metricè quàm prosaicè: facilius enim versus ediscimus quàm prosam, penitiusque memoriæ insident, vt quotidiana experientia demonstrat. Quare cùm de memoria disputat Quintilianus, vult poëtica prius illi committi quàm oratoria, quoniam ea faciliora sunt. An vero veteres metro Regulas Grammatices complexi sint, & pueris ediscendas præscripserint, non satis patet. Existimo tamen non vsos metro: nam ex illis quotquot vidi, omnes vno excepto Terentiano Mauro, prosa nō metro tradunt, vt videre est apud Cassiodorum lib. de Orthograph. is enim Grammaticam composuit & orthographiam ex nobilissimorum quorumque Grammaticorum commentariis & regulis, quorum nulla versibus comprehenditur: sunt autem hi, quos in præfatione commemorat, Cn. Cornutus, Velius Longus, Curtius Valerianus, Papyrianus, Adamantius Martyrius, Eutices, Cæsanius, L. Cæcilius Vindex, Priscianus & Donatus, quorum duos postremos cæteris anteponit, maximè vero Donatum, *quòd pueris specialiter*, inquit, *aptus esset & tironibus probaretur accommodus*. Eorum autem virorum præcepta, quæ ad Grammaticam pertinent, omnia soluta traduntur oratione.

Primus, quod sciam, Terentianus Maurus, olim Niliacæ Syenes Præses, cuius meminit Martialis lib. 1. epig. 87. Seruius in Georg. Priscianus sæpe, D. Augustinus lib. 6. de Ciuitate Dei & alii, scripsit de litteris, syllabis, pedibus, & metris, omniaque versibus complexus est, non quidem, quod is esset tum mos in Scholis, aut vt Magistris Regulas illas traderet, sed vt in otio animum eo pacto relaxaret, vt ipse scribit in libello de Litteris.

Vnde igitur mos inualuit in Scholis metricarum Regularum & quando inualescere cœpit? Vtrumque dubium. Non existimo tamen factum id vno eodemque tempore, sed primùm redactas in ordinem fuisse regulas; deinde contractam earum immensitatem, postremo versibus fuisse conscriptas. Testatur apud Cassiodorum Phocas quidam Grammaticus in præfatione suæ Grammaticæ contractas saltem à se fuisse regulas. Sic enim ad Artem suam loquitur.

Ars mea multorum es, quos secula prisca tulerunt:
Sed noua te breuitas asserit esse meam.
Omnia cum veterum sint explorata libellis,
Multa loqui breuiter sit nouitatis opus.
Te relegat iuuenis, quem garrula regula terret,
Aut si quem paucis seria nosse iuuat.
Te longinqua petens comitem sibi ferre viator
Ne dubitet, paruo pondere multa vehens.

An autem illam artem versibus scripserit, non inuenio. Certè in Academia Parisiensi plurimus olim vsus fuit Prisciani, vt apparet ex Bulla Cardinalis S. Stephani an. 1215. in qua continentur hæc verba inter cætera. *Et quidem libros Aristotelis de Dialectica tam vetere, quàm noua in Scholis ordinariè, & duos Priscianos, vel vnum ad minus legant.* Quæ verba clarius postea in Comitiis à Magistris Artium explicata sunt an. 1254. cum, qui Authores prælegendi essent, præscripserunt. *Statuimus & ordinamus quod omnes & singuli Magistri nostræ Facultatis in posterum libros quos in Festo S. Remigy incipient temporibus inferius annotatis, veterem Logicam, videlicet librum Porphyry, Prædicamentorum, Periermenias, Demonstrationum & Topicorum Boëty, Priscianum maiorem & minorem, Topica & Elenchos; Priora & Posteriora. Ethicorum libros quinque, tres paruos libros, videlicet principia Barbarismi, Prisciani de Accentibus, qui simul legantur, Philosophica Aristotelis.* Ex quibus intelligimus non alium in Scholis Minoribus legi solitum quàm Priscianum ex statuto Academico, minorem quidem in infimis, maiorem in altioribus. Nam Priscianus opus suum de Grammatica in duo volumina distinxit: quorum Minus vocabatur Alphabetum, quia continebat prima rudimenta: Maius verò Declinationes, Coniugationes, Syntaxim, Quantitates syllabarum, &c.

Credibile est igitur nondum ad ea vsque fere tempora in vsu fuisse Regulas metro conscriptas, nisi forte alicubi nugas cuiusdam Maximiani versificatoris Grammatici inualuisse putamus. Veruntamen circa an. 1240. cœpit in Scholis minoribus vigere Doctrinale Alexandri de Villa Dei, Patria Dolensis & Ordinis Minorum, vt aliqui volunt.

Ioannes Despauterius, de quo infra, Epistola præliminari Artis versificatoriæ ait eum vixisse an. 1200. ac proinde antequam vllus adhuc Minorita prodisset in mundum. Is autem primus, quantum ego auguror, genera, declinationes, heteroclita, verborum coniugationes, syntaxim & quantitates figurasque versibus complexus est, & in scholis legi cæpit, authore Trithemio, qui ait eum floruisse sub Friderico II. circa an. 1240. Sic verò suum Doctrinale orditur.

Scribere Clericulis paro Doctrinale nouellis,
Pluraque Doctorum sociabo scripta meorum:
Iamque legent Pueri pro nugis Maximiani,
Quæ veteres sociis nolebant pandere charis.

Postquam vero fecit operis diuisionem, docet quandonam legi pueris debeat, nimirum post Priscianum minorem, quem Alphabetum vocat, & simul cum maiore, ex quo tamen opus suum desumpsit. Vnde certè patet non alium ante ipsum tale opus aggressum fuisse.

Post Alphabetum minus hæc Doctrina legetur,
Inde leget maius mea qui documenta sequetur,
Iste fere totus liber est extractus ab illo.

De hoc opere sic sentit Trithemius. *Volumen metro Leonino scriptum de Grammatica, cuius hodie in scholis Puerorum vsus est assiduus, nescio si tam vtilis propter imbecillioris ætatis defectum & ignauiam Præceptorum.* Et Robertus Gouletus suum de authoribus Grammatices prælegendis puerili ætati Iudicium ferens, sic scribit. *Sum inter docendum expertus pro Grammatica verè tenenda nihil esse vtilius Donati principiorum, declinationum, nominum, coniugationum, verborum, paruarumque interrogationum cognitione: & quidquid Præceptores Neoterici, hoc est recentiores dixerint, Alexandri Doctrinale emendatum semel prælegi posset, cum carmen sit satis facile & ordinatim documenta tradat. Poterit tamen videri Perottus, Augustinus datus, Sulpicius qui pro adultis censetur esse optimus.*

Extant in prædictum Doctrinale Alexandri Commentaria Ioannis Sinthemij veteris Grammatici & Ascensii typis Andreæ Bocardi excusa an. 1500. Ipse autem Ascensius suam quoque Grammaticam immiscuit, versibus item descriptam. Vno verbo Alexander ille 300. circiter annos viguit in Academia Parisiensi, donec tandem Ioannes Despauterius opus de rudimentis Grammatices dedit emendatius, sumpta tamen ex Alexandro methodo, vt vel ex hac Primæ Declinationis Regula constat, quæ est Alexandri.

Rectis AS, ES, A dat declinatio prima.
Atque per AM propria quædam potiuntur Hebræa,
Dans Æ Diphtongum Genitiuis atque Datiuis
AM seruat Quartus, tamen AN aut Enreperimus.

Igitur Despauterium Alexandri loco Patres in synodo Mechliniensi an. 1514. pueris prælegi præceperunt, & hodie etiamnum eius regulæ metro comprehensæ ediscuntur & retinentur in scholis publicis, licet priuatarum nonnullæ eas ablegatint. At quomodo sensim Alexander vt minus commodus, è Scholis Academiæ & aliis aliarum Nationum exularit, docet ipse Despauterius initio suæ Grammaticæ. *Post lingua Latina,* inquit, *à Gottis reliquisque Barbaris miserabiliter laniata ac propemodum extincta per Neotericos instaurationem à Diuino Numine præstitã, Alexandri Doctrinale visum est doctissimo cuique Puerorum lectione indignum, vt potè nimis tenebrosum, citra vtilitatem prælongum, plerunque etiam barbarum insufficiens & falsum. Quo circa vt Alexander vndique exularet, cæperunt plerique Grammaticam Latiniorem veriorem que scribere. In Italia quidem Nicolaus Perotus, Ioannes Sulpicius, Anton. Mancinelus, Aldus Manutius. In Gallia Guill. Tardiuus, Robertus Gaguinus, Iodocus Badius. In Hispania doctissimus Hispanorum Antoninus Nebrissensis: in Germania Henricus Babelius.*

Hæc de regulis Grammatices: at quinam authores prælegebantur? Duplicis generis, Veteres & Recentiores. Veteres, iidem fere qui hodie, pro captu nempe Discipulorum; alij aliis in scholis, Ouidius, Virgilius, Horatius, Tibullus, Propertius, M. Tullius in omnibus humaniorum Disciplinarum Classibus: in Rhetorica varij eiusdem Tractatus, Quintilianus, Victorinus & cæteri probati authores quorum exemplaria magno pretio conquirebantur. Gerbertus Ep. 130. ad Rainaudum Monachum. *Nosti quanto studio librorum exemplaria vndique conquiram, nosti quot scriptores in vrbibus aut in agris Italiæ passim habeantur. Age ergo & te solo conscio ex tuis sumptibus, fac vt mihi scribantur M. Manilius de Astrologia, Victorinus de Rhetorica, Demosthenes Ophtalmicus.* Item Ep. 87. ad Constantinum Scholasticum Floriacensem. *Comitentur iter tuum Tulliana opuscula & de Rep. & in Verrem, & quæ pro defensione multorum plurima Romanæ Eloquentiæ parens conscripsit.*

Video quoque Marcianum in Artibus Liberalibus & S. Augustini Dialecticam lectitari consueuisse: quam in rem extat locus in vita Odonis Cluniacensis Abbatis, *Odo vir Beatissimus ex Francorum prosapia extitit oriundus, sed intra domum Wilielmi Robustissimi Ducis Aquitaniæ est alitus. 19. ætatis suæ anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammaticæ laribus est educatus. Deinde apud Parisium Dialectica, Musicaque à Remigio doctissimo viro est instructus.... Odo his diebus adiit Parisium, ibique Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus artibus frequenter lectitauit. Præceptorem quippe in his omnibus habuit Remigium.*

Igitur iis temporibus Augustini Dialectica potius tradebatur, quam Peripatetica: quanquam paulo ante Ioannes Erigena Aristotelis lectioni impensè addictus omnem quæstionem eius fundamentis & theorematis enodare se posse iactitasset, & Discipulos suos iis informasset. Sed quia in rebus fidei errare compertus est, sequenti seculo videtur minus lectitatus fuisse Aristoteles. Berengarius eum in scholas reuocauit, Nominales & Reales eundem ciuitate Parisiensi donarunt: adeo vt supremum tandem sibi tribunal vindicarit. At an. 1215. Robertus Cardinalis Legatus eius quidem Dialecticam legi permisit, Metaphysicam vero & Physicam prohibuit. *Legent libros Aristotelis de Dialectica tam de veteri quam de noua in scholis ordinariè & ad cursum... Non legantur libri Aristotelis de Methaphysica & de naturali Philosophia, nec summa de iisdem.*

Neque veteres modò authores, sed & recentiores quoque, qui opus aliquod edidissent eximium, in scholis prælegebantur. Imprimis id certum de Rhetoribus, qui vt & hodie ad maiorem explanationem artis, compositos ingenio & marte suo de illa arte tractatus tradebant. Id de se fatetur Gerbertus Ep. 92. ad Bernardum Monachum. *Interdum nobilissimis Scholasticis disciplinarum liberalium suaues fructus ad vescendum offero: quorum ob amorem & iam exacto Autumno quandam figuram edidi artis Rhethoricæ depositam in sex & viginti membranis sibi inuicem connexis & concatenatis: opus sane expertibus mirabile, studiosis vtile, ad res Rhetorum fugaces & caliginosissimas comprehendendas atque in animo collocandas.*

Hildeberti Cenomanensis Epistolæ & Poemata ita placuerunt, vt non in Gallia modo, sed in ipso quoque Gymnasio Romano prælegi meruerint. Alexandreis M. Gualteri de Insulis & Aurora M. Petri de Riga de quibus circa finem seculi sequentis, in scholis similiter viguerunt. Vnde iste in fine operis Magistros Parisienses & Aurelianenses rogat, vti suam Auroram scholaribus suis prælegant.

Quæ tibi dat Tellus metra Vindocinensis alumna,
Prælege Parisius, Aurelianis habe.

Quantum ad Theologos attinet, ante Petrum Lombardum qui ab anno circiter 1145. ad annum vsque 1164. in Academia Parisiensi floruit, non video certos fuisse authores, qui scholaribus prælegerentur. Vnusquisque enim Magister tractatum seligebat puta de Trinitate, de Sacramentis, aut aliam Theologi operis partem, dictabatque Discipulis & Patrum authoritate diuinisque scripturis roborabat: quemadmodum cernimus fecisse Abaelardum, Hugonem de S. Vi-

ctore, & alios Theologos primorum temporum, quorum extant nonnulli tractatus & opuscula. At Petrus Lombardus imitatus Iuonem Carnotensem & Gratianum aliosque Iuris Canonici Compilatores, Sententias Patrum in Summam redegit, quæ omnibus Theologis tam commoda visa est, vt eandem methodum deinceps secuti fuerint, multiplicesque commentarios in eam ediderint, vt ex historia constabit.

DE SCHOLIS PROVINCIALIBVS.

PRouincialium scholarum nomine intelligimus Cœnobiticas, Episcopales, & Oppidanas seu Vicanas, quæ scilicet in Cœnobiis, Episcopiis & Oppidis vicisque extra Lutetiam habebantur. Earum aliquæ splendoris habuerunt nonnihil hoc seculo, prout nactæ sunt viros industrios, laboriosos & in aliqua arte excellentes; Episcopales quidem plus cæteris, Cœnobiticæ paulò minus, Oppidanæ omnium infimæ fuerunt, in quibus scilicet raro reperiebantur Magistri alicuius nominis. De his prius agendum.

Oppidanæ. Certum quidem est fuisse in Oppidis & Vicis scholas priuatas & singulares, Abecedarias & primorum rudimentorum Grammatices. Nam Philosophos & Rhetoras in iis docuisse non legitur: imo nonnisi fere Gregarij & Triuiales Grammatici illic consistebant, quorum sæpe tam tenuis erat scientia, vt ipsos plus doceri quàm docere oportuisset. Queritur hac de re Guibertus Abbas Nouigentinus c. 4. de vita sua. *Erat*, inquit, *paulo ante id temporis & adhuc partim sub meo tempore tanta Grammaticorum caritas* (credo legendum *raritas*) *vt in oppidis pene nullus, in vrbibus vix aliquis reperiri potuisset, & quos inueniri contigerat, eorum scientia tenuis erat. nec etiam moderni temporis Clericulis vagantibus comparari poterat. Is itaque, cui mei operam mater mandare decreuerat, addiscere Grammaticam grandæuus inceperat, tantoque circa eandem artem magis rudis extitit, quanto eam à tenero minus ebiberat: tantæ vero modestiæ fuerat, vt quod deficiebat in litteris, suppleret honesto.*

Duo distinguit tempora Guibertus, illud nempe quo natus est aut circiter, & illud quo scribebat. Natus est vero circa an. 1050. & anno 1104. factus est Abbas Nouigentinus in Diœcesi Laudunensi assumpto Gaudefrido Abbate ad Episcopatum Ambianensem, & ab eo tempore ad an. vsque 1124. quo obiit, scripsisse videtur, quo tempore etiam minimi Clericuli vagantes & Circunforanei doctiores erant Oppidanis Magistris pueritiæ suæ. Nec sine fundamento id scribit Guibertus: nam vt ex dictis constat, ab an. circiter 1050. longè magis cœperunt coli Musæ, quàm antea cultæ fuissent.

Cœnobiticæ. Cœnobiticæ scholæ duplicis generis distingui possunt. Aliæ solis Monachis instruendis addictæ erant, aliæ etiam externis Auditoribus patuerunt. Priores in omnibus passim Cœnobiis erant, aliæ aliis celebriores: vt fuerunt istæ, Gemblacensis, Lobiensis, Gemmeticensis, Vticensis: posteriores, raræ fuerunt; & haud scio an præter Beccensem vlla alia possit recenseri. Floriacensis quidem, quæ superiore seculo tantopere floruerat, sublato Abbone & Gauzleno Abbatibus emarcuit, nec post an. circiter 1020. de ea auditum est quidquam. Sola Beccensis famam publicam habuit ab anno circiter 1045. ad an. 1094. sub Abbatibus & Magistris Lanfranco & Anselmo, externisque etiam patuit, vt multorum exemplis confirmare facile est qui eam frequentarunt. Anselmus quidem adhuc laïcus Lanfrancum adiit eumque audiuit. Ille vt narrat Radulfus de Diceto, erat genere Longobardus, Augustæ ciuitatis indigena, Patrem Gundulfum, Matrem habuit Hermerbergam, Alpiumque iuga transcendens inuigilauit per triennium liberalibus Disciplinis in Gallia: deinde in Normaniam transiens Lanfranco adhæsit Priori Beccensi, *Scholas Publicas Abbatis Herlewini permissu vel iussu regenti tunc temporis.*

Sed nemo meliùs scholæ Beccensis famam prædicat, quàm Vuillielmus Gemmeticensis lib. 6. histor Norm. *Fama*, inquit, *viri Lanfranci præclarissima Beccum & absentem Herluinum breui per orbem terrarum extulit. Accurrunt Clerici, Ducum*

filij

filij, nominatissimi Scholarum Latinitatis Magistri, Laici potentes, alta nobilitate viri. Cæterum hæc schola post Lanfrancum & Anselmum conticuit: adeo dissimiles illis fuerunt qui eis successerunt.

Ad Episcopales veniamus, quarum hæ plus nominis cæteris habuisse mihi videntur, Remensis, Leodiensis, Aurelianensis, Turonensis, Andegauensis, Engolismensis, Carnotensis, Laudunensis.

Remensis quidē ex quo fuit à Fulcone circa an. 890. seu instituta seu instaurata ad annum circiter 1100. floruit, & præstantissimos habuit Magistros & Discipulos, Remigiū Antissiodorensem & Hucbaldum Caluum primos reparatores, Gerbertum Aquitanum, Richardum, Constantium, Arnulfum Viridem, Brunonem Coloniensem Ordinis Carthusiani deinde institutorem, Bartholomæum Laudunensem Manassis primi Archiepiscopi Remensis nepotem. Itaque hæc schola quemadmodum Parisiensis inter maiores scientiarum Officinas maiora sapientiæ arcana continentes meritò reponitur ab Aimoino Monacho Floriacensi in vita Abbonis: quanquam à Stephano Tornacensi qui sequente seculo floruit, Ecclesia Remensis ob id præsertim laudatur, quia Disciplinæ Ecclesiasticæ retinentissima semper fuit & tenacissima, vt Parisiensis semper scientiarum multiplicitate abundantissima.

Leodiensis inter illustres quoque iure recenseri debet: ex ea quippe innumeri viri Docti & celebres prodierunt, vt ex historia clarum est. Franco temporibus Caroli Calui, Stephanus Salinensis, vir teste Sigeberto *sanctitate & scientia clarus* circa an. 900. Notgerus Episcopus, de quo diximus ad an. 970. Huboldus ille quem è scholis Parisiensibus ad Leodiensem reuocauit Notgerus: Durandus Henrici primi Cancellarius, Franco Scholasticus seu Magister scholæ sub Richardo circa an. 1036. Vaso etiam Magister Scholæ S. Lamberti, qui & Episcopus factus fuit, Anselmus Canonicus qui vitas Episcoporum Leodiensium conscripsit circa an. 1040. Sed sub finem huiusce seculi rara legitur huiusce scholæ mentio.

Aurelianensis à temporibus ipsis Caroli M. ad hæc vsque floruit. Theodulfus quidem singularem eius curam habuit, vt ad 1. seculum retulimus. Regnante Roberto Rege plurimum habebat famæ & celebritatis, vt ex iis patet, quæ ad an. 1017. de Arefasto commemorauimus: & quamuis nonnulli eius Magistri in hæresim lapsi sint & flammis damnati, non tamen illa schola omnino conrabuit: quinimo perpetuum seruauit litterarum exercitium. Ex ea prodiit Odelirius Pater Orderici Vitalis, vir ingenio & facundia, litterarumque eruditione præpollens, Goisfredus Aurelianensis deinde Croilandensis Abbas in Anglia, qui scholas ibi instituens, eas secundum formam Aurelianensis studij disposuit, vt diximus ad an. 1109. Baldricus Abbas Burguliensis & Archiepiscopus Dolensis, qui sub Philippo & Ludouico Crasso eius filio floruit. Geraldus Aurelianensis quem vocat Baldricus *egregium Doctorem magnumque Sophistam.* Hubertus ipsius Baldrici Magister & Compatriota, nempe Magduni ad Ligerim natus, quem idem vocat *Doctorum speculum.* Prætereo cæteros.

Turonensis ab Alcuino ad Berengarium & ad huius vsque finem seculi perpetuo saltem Grammatices exercitio prædicabilis extitit. Ibi plurimos habuit Alcuinus auditores in multiplici artium genere, omnia quodammodo omnibus factus, vt ipse dicit Ep. ad Carolum Regem. *Ego Flaccus vester secundum exhortationem & bonam voluntatem vestram aliis per tecta S. Martini sanctarum mella scripturarum ministrare satago. Alios vetere Antiquarum Disciplinarum mero inebriare studeo. Alios Grammaticæ subtilitatis enutrire pomis incipio. Quosdam stellarum ordine, ceu picto cuiuslibet magnæ domus culmine, illuminare gestio, plurima plurimis factus, vt plurimos ad profectum S. Dei Ecclesiæ & ad decorem Imperialis Regni vestri erudiam. Ne sit vana Dei omnipotentis in me gratia, nec vestræ bonitatis largitio inanis. Sed ex parte desunt mihi seruulo vestro exquisitiores eruditionis Scholasticæ libelli, quos habui in Patria per bonam & deuotissimam Magistri mei industriam, vel etiam mei ipsius qualemcunque sudorem. Ideo hæc vestræ Excellentiæ dico, vt vestro forte placeat totius sapientiæ desiderantissimo Consilio, vt aliquos ex pueris nostris remittam, qui excipiant inde nobis necessaria quæque & reuehant in FRANCIAM flores Britanniæ, vt non sit tantummodo in Eubrica hortus conclusus, sed in Turonica emissiones Paradisi cum pomorum fru-*

ctibus, vt veniens Auſter perflare hortos Ligerifluminis & fluant aromata illius, &c

Idem Ep. 7. ad eundem Carolum. Sed & de hoc quod mihi improperare voluiſtis *me fumo ſordentia Turonorum tecta auratis Romanorum arcibus præponere*, ſcio veſtram legiſſe prudentiam Salomonicum illud Elogium, *melius* inquit, *ſedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigioſa in domo communi*. Et vt cum pace dicam, magis ferrum nocet oculis quàm fumus. Turonis enim fumoſis tectis contenta Deo donante per veſtræ bonitatis prouidentiam in pace permanet; Roma verò quæ fraterna diſcordia initiata eſt, inſitum diſſenſionis venenum huc vſque tenere non ceſſat: veſtræque dignitatis potentiam ad huius peſtis compeſcendam perniciem *à dulcibus Germaniæ ſedibus feſtinare compellit*. Idem Ep. 6. comparat Iuuentutem Turonicam quam inſtruere conabatur, cum ea quam in Palatinis ſcholis curabat Carolus erudiri. *Ego licet parum proficiens cum Turonica quotidie pugno ruſticitate. Veſtra vero authoritas Palatinos erudiat pueros, vt elegantiſſimè proferant quidquid veſtri ſenſus lucidiſſima dictauerit eloquentia; vt vbique regulis nominis charta decurrens regalis ſapientiæ nobilitatem oſtendat.*

In eadem ſchola Odo nobilis & Regiæ proſapiæ adoleſcens, poſtea Cluniacenſis Abbas educatus fuit & in Grammaticis inſtitutus, vnde ad Remigium Antiſiodorenſem, qui in Dialecticæ profeſſione apud Pariſios excellebat, ſe contulit circa an. 900. In eadem ante eum inſtitutus fuerat Willebertus ſeu Guilbertus Regiorum ſtipendiorum olim Deſcriptor & Præpoſitus Vedaſtinus, Catalaunenſis demum Epiſcopus factus anno 868. qui antequam ordinaretur, interrogatus vbinam ſtuduiſſet, reſpondit *In ſchola Turonica liberalibus diſciplinis erudiendus traditus ſum*. In eadem ſchola Berengarius primoribus diſciplinis inſtitutus eſt antequam ad Fulbertum Carnotenſem ſe conferret, poſtea eiuſdem præpoſituram obtinuit, *ſancti enim Martini Turonenſis Scholaſteriam tenuit, ac ſtatim nomen eius celeberrimum eſſe cœpit vel etiam inter Diuinæ Philoſophiæ ſectatores*. Verba ſunt veteris cuiuſdam fragmenti quod refert Ducheſnius tom. 4. Hiſtor. Franc. p. 87.

Andegauenſem quoque ſcholam idem Berengarius celebrem reddidit hoc ſeculo, ſub Euſebio Brunone Epiſcopo, & poſt eum Marbodus eiuſdem Eccleſiæ primò Canonicus, deinde Scholaſticus, tum Archidiaconus, & ex Archidiacono an. 1096. factus Redonenſis Epiſcopus, vir facundiſſimus & Oratorum ſui temporis Coriphæus, vt legitur in veteri Chartulario S. Albini Andegauenſis, his verbis. *Denunciamus vobis obitum Domini Marbodi venerabilis Epiſcopi, ſemper cum laude memorandi, lingua facundi, religione præcipui, morum honeſtate præclari, litterarum eruditione doctiſſimi: cuius ſermo ſemper ſale conditus erat, & ex ore illius melle dulcior fluebat oratio: & quamuis eodem tempore variis ſtudiis tota Gallia reſonaret, ipſe tamen* ORATORVM REX GALLICANÆ ELOQVENTIÆ ARCEM OBTINEBAT. Idem habetur in Epitaphio quod ei conſcripſit Vlgerius in Scholaſtico munere ſucceſſor.

Omnes facundos ſibi vidimus eſſe ſecundos,
Nullus par ingenio, nullus in eloquio.
Ceſſit ei Cicero, ceſſit Maro iunctus Homero,
Vt dicam breuiter, vicit eos pariter.

In eadem ſchola docuit Robertus Arbricellenſis poſt mortem Silueſtri Epiſcopi Redonenſis, quò ſe contulerat, vt inuidiæ cederet malignantium, quorum Simoniam abhorrebat, quorumq; vitiis viriliter reſiſtebat. De eo ſic ſcribit Baldricus Aurelanenſis, Abbas Burgulienſis in agro Andegauenſi. *Venit igitur Andegauum ibique Scholaribus incubuit Studiis, nec propterea tepebat à religione: ſiquidem Diuinæ poſt lectionem aſſiſtebat Philoſophiæ; vitabat otioſus eſſe, nunc orationi, nunc verò lectioni deditus.*

De Engoliſmenſis Scholæ inſtitutione nihil habeo quod aſſeram. Huius ſedis Epiſcopus fuit olim Helias Scotigena Academiæ Pariſienſis Magiſter: nec dubito quin ibi ſcholam aut inſtituerit, ſi non erat, aut exerceri curarit: vt vt ſit, hoc ſeculo videtur non fuiſſe inter infimas: ſiquidem ex ſynodo Lemouicenſi habita an. 1031. intelligitur in ea & litteratos & eruditos fuiſſe Clericos. Vnus enim eorum qui cum Rohone Epiſcopo ſuo ad Concilium venerat, narrauit quomodo Græcum hominem qui Engoliſmam venerat, interrogaſſet de Martiale,

& quid ab eo didicisset. In actis Concilij ita legitur. *Ex Clericis Engolismensibus, qui tamen minus eruditus erat*, Quidam se opposuit dicens, *Si nomen Martialis inueniretur in Actibus Apostolorum, nobis sufficeret*. Cui mox quidam eruditus ex ipsis Engolismensibus Clericis, qui tunc ab Engolisma cum Episcopo Rohone ad Concilium venerat, obuiauit respondens...... Ego quendam Græcum peritum interrogans didici ab eo Mathiam Armeniæ minori prædicasse & ibi in pace migrasse. Sed libenter me audiat sacer Patrum Conuentus. Ante hos annos plures quidam ex fratribus de monte Sinai in hanc partem aduenerunt occiduam, Dei disponente nutu moribus graues, Doctrinâ Catholicæ fidei profluentes, vita per omnia honesti, vtriusque linguæ periti. Qui cum diu nobiscum Engolismæ fuissent exspectantes Principem ciuitatis, & litteris Græcis ac Latinis eos videremus ad vnguem imbutos, super hac re interrogare curauimus eos. Eo tempore hæc regula de Apostoli memoria in hac vrbe frequentabatur, recuperata potius quàm primò inchoata viuentibus Rege Roberto & Gauzleno Bituricensi Archiepiscopo. Ego autem Engolismæ positus, vbi etiam ab ineunte ætate educatus sum, dũ inter alios quasi sciolus viderer, ante omnes & super omnes huic sanæ regulæ repugnabam putans esse vanũ & falsum, siue ex elatione descendisse, quia Martialem audiebam in hac vrbe Lemouicensi prædicari esse Apostolum, & incautus Rusticorum opinioni meam accomodabam intelligentiam putans neminem esse Apostolum præter 12. Itaque illos conuenhi Græcos sciscitans vtrum Orientales Martialem nossent. Qui alter Simeon, alter nomine Cosinasconsono ore responderunt dicentes, vtique Martialem nouimus Apostolum, vnum de septuaginta duobus, &c.

Sed vt ad propiora tempora veniamus, eiusdem scholæ Magister fuit Girardus Baiocensis, inde factus Episcopus Engolismensis: de quo sic legitur in historia Pontificum & Comitum Engolismensium. *Cum in Ciuitate Engolisma & Petragorico & in quibusdam Castellis circumadiacentibus regimina scholarum habuisset defuncto Ademaro Engolismensi Episcopo ob insignem ipsius scientiam & honestam vitam in Engolismensem Episcopum promotus est petitione populi, electione Cleri, honoratorum consensu*. Eius in Gallia fuit Discipulus Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, à quo cum ad Imperatorem Henricũ legatus Pontificius esset, honorificè exceptus est, vt habetur loco citato. *Coloniensis Archiepiscopus qui eum solemniter in hospitio suo susceperat: in Galliis namque Discipulus Giraldi fuerat, de vita illius dubitans dixit, Magister maximum scandalum generasti in curia nostra*.

Carnotensis schola plurimum quoque famæ & celebritatis habuit sub Fulberto ab an. circiter 990. ad annum vsque 1028. quo ex humanis excessit: nec dubium quin ab extraneis quoque & alienigenis frequentata fuerit. Sed post eius mortem quanquam non caruit viris doctis & Episcopis quoque litteratis, concidit tamen, siue ob propinquitatem studij Parisiensis, quod omnes Alienigenas attrahebat, seu quia non habuit viros qui cæteris aliarum vrbium Magistris præcellerent.

Laudunensis similiter longè lateque famam suam sparsit, quandiu eam Anselmus & Radulphus fratres rexerunt, iis vero de vita sublatis concidit. Ita plures quoque aliorum nonnullorũ virorum existimatione fultæ aliquandiu floruerunt, vt Augustodunensis sub Honorio scholastico, Antissiodorensis sub Ioanne & Leutherico, Pictauiensis sub Anselmo vetere, item sub Willielmo Scholarum Magistro, & postea Gilleberto Porretano, qui muneris necessitate Ecclesiis illis adstringebantur: sed quia rarò præter eos quibus ex officio scholas illas regere incumbebat, reperiebantur Magistri præstantes qui in Prouinciis docere vellent, (vnde fit vt teste Guiberto caritas eorum esset maxima) raro quoque ab extraneis frequentabantur.

Vna Parisiensis erat huiusmodi, vt omnes omnium Gentium alumnos exciperet, eorumque desiderio & multiplicitate artium & numero Professorum in singulis excellentium abunde satisfaceret, semper & quocumque tempore, quia eorum multitudine & frequentia semper abundabat. Vnde fiebat, vt quibuscunque nobilis ille sciendi impetus animo insidebat, sæpe peracto humaniorum litterarũ in Prouincialibus scholis curriculo, Parisios ad Philosophiã, Theologiã aliasque sublimiores & reconditiores disciplinas conuolarent; aut illis lustratis ad

Parisienses tanquam ad perfectionis in re litteratoria cumulum venirent: seque tum demum eum assecutos putarent, cum Magisterii Gradum obtinuissent: quod nomen tanti faciebant, vt illud omnibus aliis etiam Magistratuum Ecclesiasticorum & Cardinalatus nominibus præponerent: vt in quarto seculo planius constabit.

Et certè quæ alia Schola tandiu, tam constanter, tam vnanimiter emouit è suis sedibus, Regnis & Gentibus alienigenas, quàm Parisiensis? Sub initia suæ fundationis, vt nihil dicam de Francigenis, complexa est Anglos, Scotos, Hibernos, Germanos, Saxonas, Italos, Hispanos etiam & Græcos. Odo Nobilis Aquitanus relictâ Aquitaniâ, relictâ etiam Turonensi Scholâ ad Remigium Antissiodorensem insignem Philosophiæ professorem, Hubaldus è Leodiensi, Abbo è Floriacensi, Otbertus è Cœnobiali, Gerbertus post lustratam Hispaniam, Lutetiam quoque ad nobilius litterarum emporium venit. Et quæ alia Schola Lanfrancum & Anselmum ex Italia, Haimonem ex Anglia, Brunonem ex vrbe Coloniensi, Manigaudum Lutenbacchium, Vvillerammum, Vvetzilonem e Germania, Robertum Arbricellensem e Britannia, Bernardum e Pontiuensi agro, Abaelardum e Nannetensi, Goswinum e Flandria excitauit? Esto enim alias quoque singulares nimirum & priuatas in variis prouinciis adierint, Francica tamen Academia seu Parisiensis, scopus erat quò tendebant: quem si assequerentur & plus famæ lucisque habituros, & plus lucri comparaturosse putabant. Testis de Roberto Arbricellensi, vt cæteros omittam, Baldricus in eius vita sic scribens. *Fugientes litteras per orbem persequi videbatur, quoniam ab annis infantilibus litterarum studys, quas assequi non poterat, deputatus. Perambulabat regiones & prouincias irrequietus, & in litterarum studÿs non potera non esse sollicitus. Et quoniam Francia tum florebat* IN SCHOLARIBVS EMOLVMENTIS COPIOSIOR, *fines paternos tanquam exul & fugitiuus exiuit, Franciam adÿt, & vrbem quæ Parisius dicitur, intrauit, litterarum disciplinam, quam vnicè sibi postulauerat, pro voto commodam reperit, ibique assiduus Lector insidere cœpit.* Hinc intelligitur quamobrem in prouinciis magna esset Magistrorum alicuius nominis & pretii raritas, Parisiensis verò Academia iis abundaret, quia nempe copiosior & abundantior erat Parisiis, laboris seu Regentiæ merces, quàm in prouinciis.

DE MERCEDE SEV HONORARIO Regentium.

ADMONET Nos hic locus inquirere de Mercede seu Honorario Magistrorum, quos vulgò Regentes appellamus: qua de re licet nos iam egerimus fol. 72. & 73. non erit tamen frustraneum & inutile hanc materiam hîc ex professo retractare. Atque ne actum agere videamur, duplex hic nobis agitanda est Quæstio. 1. an Professores Academici mercede docerent: altera, quæ fuerit in ea re veterum consuetudo. De prima sic statuendum imprimis videtur, necesse esse mercedem dare Doctoribus, vt habeant vnde viuant, & duri exercitij labores intolerabiles mitigent & solentur: quis enim, vt ait Iuuenalis, Virtutem amplectitur, ipsam præmia si tollas? Itaque licet honorabile sit, nec ad quæstum institutum alios docere quod didicimus, non potest tamen turpe reputari inde victum vestitumque comparare, vbi laborem impendimus, ipsa attestante sacra Scriptura, *nolite claudere os boui trituranti.* Et *qui altari seruit, de altari viuat*: quod de omnibus passim operibus & honestis exercitiis dicere licet: vbi enim labor, inde merces qualiscunque sit, proueniat necesse est. Neque omnes gratis docere possunt; imo non expedit, sicut nec Oratoribus & Patronis causarum olim turpe aut indecorum visum Honorarium à Clientibus accipere.

Quam in rem extat locus Taciti lib II. annal. ab hoc negotio non abludens: agitata enim est in Senatu hæc Quæstio, an Causidicis esset inhibendum, ex eo tempore quod in agendis causis ponerent, aliquid mercedis percipere, an per-

mittendum. C. Silius Consul designatus antiquam legem Cinciam flagitabat, quâ cauebatur antiquitus, ne quis ob causam orandam pecuniam donumve acciperet, veterumque Oratorum exempla retulit, *Qui famam in posteros præmia Eloquentiæ cogitassent pulcherrima: alioquin & bonarum Artium principem sordidis ministeriis fœdari: nec fidem integram manere, vbi magnitudo quæstuum spectetur: quod si in nullius mercedem negotia tueantur, pauciora fore: nunc inimicitias, accusationes, odia & iniurias foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam Aduocatis ferat. Meminissent Patres T. Galba, C. Asinij, & Messala ac recentiorum Arruntij & Esernini ad summa prouectorum incorrupta vita & facundia.*

Hæc dicebantur aduersus Suilium & Cossurianum aliosque Causidicos; iamque parabatur sententia, qua lege repetundarum tenerentur: cum illi à Claudio Imperatore postulant se audiri & licere causam suam agere; quo annuente incipiunt, *Quem illum tanta superbia esse vt æternitatem famæ spe præsumat? vsui & rebus subsidium præparari, ne quis inopia Aduocatorum potentioribus obnoxius sit: neque tamen eloquentiam gratuito contingere, omitti curas familiares, vt quis se alienis negotiis intendat. Multos militia, quosdam exercendo agros tolerare vitam. Nihil à quoquam expeti, nisi cuius fructus ante prouiderit. Facile Asinium & Messalam inter Antonium & Augustum bellorum præmijs refertos, aut ditium familiarum hæredes Æserninos & Aruntios magnum animum induisse: prompta sibi exempla quantis mercedibus P. Clodius aut C. Curio concionari soliti sint: se modicos Senatores, qui à Repub, nulla nisi pacis emolumenta peterent: cogitare plebem qua toga enitesceret:* SVBLATIS STVDIORVM PRETIIS ETIAM STVDIA PERITVRA VT MINVS DECORA. Exitus tandem hic fuit. Princeps capiendis pecuniis posuit modum vsque ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur.

Eandem quæstionem agitat ex professo Quintilianus lib. 12. Institut. Orator. cap. 7. *Gratisne Patrono semper agendum sit, tractari potest, quod ex prima statim fronte dijudicare imprudentium est. Nam quis ignorat quin id longè sit honestissimum & liberalibus Disciplinis, & illo quem exegimus animo dignissimum, non vendere operam, nec eleuare facti beneficij authoritatem?* cum pleraque hoc ipso possint videri vilia, quod pretium habent. Coecis hoc vt aiunt satis clarum est: nec quisquam qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit, hunc quæstum sine crimine sordium fecerit. Ai si res familiaris amplius aliquid ad vsus necessarios exiget, secundum omnes sapientium leges patietur sibi gratiam referri: cum & Socrati collatum sit ad victum; & Zeno, Cleanthes, Chrysippus mercedes à Discipulis acceptauerint. *Neque enim video quæ iustior acquirendi ratio, quàm ex honestissimo labore & ab ijs de quibus optimè meruerint, quique si nihil inuicem præstent, indigni fuerint defensione. Quod quidem non iustum modò, sed necessarium etiam est, cum hæc ipsa opera, tempusque omne alienis negotijs datum facultatem aliter acquirendi recidant.*

Sed vt ad rem nostram atque ad consuetudinem Vniuersitatis Parisiensis veniamus, cum duplex sit genus Mercedis seu Honorarij, vnum fortuitum & incertum, quod ex liberalitate Scholasticorum & parentum pendet; alterum certum quod à Principe seu fundatore & assignatore stipendij, primi Doctores seu Magistri Parisienses Caroli M. Academiæ institutoris liberalitate & beneficentia contenti fuisse videntur. Ex historia enim intelligitur illum ex iis qui vænalem scientiam clamitabant quæsisse, quid pro ea peterent, respondentibus verò se loca tantum petere opportuna ad docendum, ingeniosos adolescentes quorum ingenia excolere possent, & victum vestitumque sine quibus humana mortalitas consistere nequit, hæc omnia fideliter & æquo animo compleuisse. *Qui cum inquisisset ab illis, quid pro ipsa scientia peterent* inquit, San-Gallensis, *responderunt loca tantum opportuna & animas ingeniosas, & sine quibus ista peregrinatio transigi non potest, alimenta & quibus tegamur... et prout necessarium habuerunt victualia ministrari præcepit habitaculis opportunis ad habitandum deputatis.*

Atque id initio ita statuere maximè consentaneum fuit: tum ad commendandam longè latèque liberalis & magnifici Principis famam: tum ne Parentes impensis & solutione mercedis grauarentur. Nec dubium, quin mediocres & infimæ sortis pueros, quos Carolus Clementi commendauit, eadem de causa propriis sumptibus in studio sustentarit. Nec dubium quoque videtur esse, quin Ludoui-

cus pius quantum licuit, & Carolus Caluus alter Academiæ fundator idem præſtiterint, quorum in ea re liberalitas ab hiſtoricis coætaneis prædicatur.

At expulſis quodammodo ex vrbe ſua Primaria Regibus & ſublatis quæ præbebantur ex fiſco ſtipendiis, neceſſe fuit ad perpetuitatem ſtudij vt Magiſtri ex liberalitate parentum mercedem perciperent: neque ſeculares modo noſtri Academici Magiſtri, ſed ipſi quoque Monachi, qui in cœnobiis ſuis ſcholas publicas & exteriores habuerunt, honoraria eiuſmodi accepiſſe comperiuntur. Nam vt nihil dicamus de Floriacenſibus, quibus Scholaſtici loco mercedis bina librorum exemplaria concinnè ſcripta & compacta offerebant, Lanfrancus in Beccenſi Monaſterio Scholis apertis ex mercede diſcipulorum Cœnobij paupertatem temperauit: vt legitur in Chronico Beccenſi & apud I. Brompton Abbatē Iornalenſem ſic ea de re ſcribentem in hiſtoria Willielmi I. *Iſte Lanfrancus liberalibus ſtudiis iuuentutem attriuerat, Sacris ſcripturis animum maturauerat, quibus edoctus mundanos animos & ampullata gentilium eloquia paruipendere cœpit. Hic tamen ex omnibus Monaſteriis Normaniæ Beccum praelegit paupertate & religione loci captus, vbi ipſum Herlwinum Abbatem loci primum ad coquendos panes ſuccinctum & manus fimo conſpicatus eſt. Piger eſſet Monachatus homo qui neſciret agreſti opere victum quærere,* PVBLICAS SCHOLAS DE DIALECTICA *profeſſus eſt, vt ſic egeſtatem loci* SCHOLARVM LIBERALITATE *temperaret. Vnde gloria laudis eius apud improbos viros per inuidiam tantum conflauit, vt à vicinis Cappellanis Comes Normaniæ Willielmus turbatus ediceret Lanfrancum pro ſua importunitate de Normania repellendum.*

Similiter in libello de Geſtis Abbatum Gemblacenſium de Sigeberto Chronographo Cœnobij Gemblacenſis, qui diu profeſſionem litterarum exercuerat, ſic legitur. *Poſt multum temporis vix impetrata licentia rediens ad Cœnobium Gemblacenſe contulit ad vſum & ornamentum Eccleſiæ, quæ acquiſierat voluntaria eorum quos inſtruxerat liberalitate.* Sed nullus vnquam tantum in iſto profeſſionis genere lucratus eſt, quantum Abaelardus Monachus factus: ex mercedibus enim Scholaſticis condidit, fundauit & ditauit Cœnobium Paracletenſe, vt ipſe de ſe teſtatur Ep. I. *Ad ſcholarum regimen intolerabilis me compulit paupertas, cum fodere non valerem & mendicare erubeſcerem. Ad artem itaque quam noueram recurrens, pro labore manuũ ad officium linguæ compulſus ſum. Scholares autem vltro mihi qualibet neceſſaria præparabant tam in victu ſcilicet quàm in veſtitu vel cultura agrorum, ſeu in expenſis ædificiorum, vt nulla me ſcilicet à ſtudio cura domeſtica retardaret.* Ipſa quoque Heloiſſa Paracleti Abbatiſſa Ep. 2. ad Petrum Abaelardum *Clerici ſiue ſcholares huc certatim ad diſciplinam tuam confluentes omnia miniſtrabant neceſſaria, qui de beneficiis viuebant Eccleſiaſticis, nec oblationes facere nouerant ſed ſuſcipere, & qui manus ad ſuſcipiendum non ad dandum habuerant, hi in oblationibus faciendis prodigi atque importuni fiebant.*

Hoc Monachi: quanto vero plura ſeculares Magiſtri? Planum eſt ex vita M. Roberti Arbricellenſis longè maiorem quæſtum ex profeſſione literaria Pariſiis percipi ſolitũ, quàm in Prouinciis: ſiquidem ille peragratis multis Prouinciis venit tandē Pariſios, vbi maior erat & copioſior emolumentorũ copia, ibique aliquandiu docuit. Sic enim de eo ſcribit Baldricus. *Et quoniam Francia tum florebat in Scholaribus emolumentis copioſior, fines paternos tanquam exul & fugitiuus exiuit, Franciam adiit, & vrbem quæ Pariſius dicitur, intrauit, litterarum Diſciplinam quam vnicè ſibi poſtulauerat, pro voto commodam reperit, ibique aſſiduus Lector inſidere cœpit.* Nec refert quod Lanfrancus ſpe maioris quæſtus Lutetia relicta ad vltimos Normaniæ fines penetraſſe dicatur: ideo enim id ab eo factum, quia forte non potuit habere locum commodè Pariſiis vbi docere poſſet, vel quia ob multitudinem profeſſorum, paucos ſinguli tunc habebant Diſcipulos, vnde ſperauit ſe plus facturum lucri, ſi ſolus eſſet alicubi qui litteras profiteretur, quàm in loco celebri, vbi multi eximiæ famæ & magni nominis ad ſe omnes diſcipulos alliciebant.

Idque exemplo Petri Abaelardi confirmare licet, qui poſt ſuum è Laudunenſi ſchola reditum, vbi Pariſiis aggreſſus eſt Dialecticam docere & Theologiam, pæne Scholas vacuas fecit, earumque ad ſe Scholaſticos tranſtulit: imo ante etiam, Magiſtrum ſuum Guillelmum Campellenſem quem mutare coegerat ſententiam de Vniuerſalibus, in tantum contemptum adduxerat, *vt ad dialecticæ lectionem vix admitteretur.*

Quantum autem iste breui tempore docendo lucratus sit, ex liberalitate Discipulorum suorum, satis indicat Ep. 1. ad amicum, sic scribens. *Vtriusque lectionis studio scholæ nostræ vehementer multiplicatæ, quanta mihi de pecunia lucra, quantam gloriam compararent, ex fama te, quoque latere non potuit.*

Talis ergo consuetudo ab antiquis temporibus ad hæc vsque, quibus scribimus in Academia Parisiensi obseruatur.

Sed quanta merces, inquiet aliquis, dabatur Magistris? varia pro varietate Professionum quas exercebant: nam id semper & apud veteres & apud nos obseruatum, vt superiorum Artium Magistris puta Rhetoribus, Philosophis, Theologis plus daretur quam Grammaticis: neque existimauerim ea de re conditam vllam legem ante vltimam reformationem an. 1598. qua sublatis Candelis, Indicto & aliis eiusmodi variorum nominum solutionibus certa summa Magistris est deputata & assignata: id enim antiquitus, hoc est pretij quantitas pependisse videtur ex liberalitate parentum & ex consuetudine, non ex lege scripta.

Apud veteres Græcos & Romanos eadem prope ratio mercedis pro varietate Professionum, cuius quantitas pendebat vel ex stipulatione Parentum, vel ex consuetudine Magistrorum plus minusve lucrantium. Qui plurimum famæ & existimationis in docendo sibi comparauerant, aut se comparaturos putabant, nonnisi grandi pretio docebant. Testis Augustin. l. 4 de Doctr. Christ. c. 7. *Hæc omnia quando à Magistris docentur, pro magno habentur, magno pretio emuntur magna iactatione venduntur.* Testis quoque Ausonius Burdigalensis de Exuperio Tolosano Rhetore sic loquens.

—— *Pueros grandi mercede docendi*
Formasti Rhetor.

Atque vt hodie vulgo fit, Patricij & opulentiores plus dabant, mediocres & pauperiores, minus: vt videtur docere Philostratus in Polo Agrigentino, quem ait à Gorgia magna vi pecuniæ institutum in declamatione. Et in Scopeliano, *Declamationes*, inquit, *quæstu agitauit: alius autem aliam mercedem pro cuiusque familiæ ratione dependit.* ὁ δὲ μισθὸς ἦν ἄλλος ἄλλου, καὶ ὡς ἕκαστος οἴκου εἶχε. Addo maioré mercedem à singulis petere solitos, quo plura docerent. Erant enim qui declamare tantùm docebant, dicebanturque propriè Sophistæ. Erant & qui simul eloquentiæ præcepta docebant. Hi autem plus quàm illi lucrabantur: vt in Sophista Lolliano patet.

Quia igitur pendebat quantitas summæ vel ex stipulatione, vel ex liberalitate Parentum aut Discipulorum, vel ex fama & existimatione Magistrorum, incerta omnino fuit. Video Minerual amplissimum fuisse decem mille drachmarum, seu centum Minarum Atticarum: qua summâ Quintilianus ait Euathlum Artem didicisse à Protagora. Et de eodem Laertius ait, πρῶτος μισθὸν ἐξεπράξατο μνᾶς ἑκατόν. Eandem summam petebat Gorgias à Discipulis teste Diodoro: eandemque Pythodorus & Callias Zenoni Præceptori suo dedisse dicuntur.

Imminutum postea Minerual eiusmodi ad decimam partem. Nam Isocratem ait Plutarchus decem minarum Atticarum mercede, seu mille drachmis docuisse: idque commune fuisse docentium pretium ex eodem patet in vita Lycurgi Oratoris, quem cum argueret quispiam quod mercedem Sophistis penderet, respondit se non mille drachmas tantùm, sed dimidiam bonorum partem daturum ei, qui filios meliores redderet. Aliqui vt plures lucrarentur & captarent Discipulos, minori pretio se docturos pollicebantur, vt ait Isocrates contra Sophistas, scilicet 4. aut 5. minas pro mercede τέτταρας ἢ πέντε μνᾶς ὑπὲρ τούτων αἰτοῦντες. Alij vnâ minâ, seu drachmis 100. contenti erant, vt Proclus Naucratites Philostrati præceptor, cui si quis 100. drachmas semel soluisset, semper audire poterat, teste ipsomet Philostrato l. 2. de Sophist.

Apud Latinos certum est quoque non omnes professores æquam tulisse mercedem; sed maiorem Rhetoras, quàm Grammaticos; hos verò quàm Litteratores & Calculatores. De Rhetoribus & Grammaticis liquet ex Iuuenal. Satyr. 7.

Quis gremio Enceladi doctique Palæmonis affert,
Quantum Grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc
Quodcumque est, minus est autem quàm Rhetoris æra,

Discipuli Custos pramordet Acœnitus ipse,
Et qui dispensat, frangit sibi.

De minoribus verò Professoribus puta Calculatoribus vetus interpres ait dari tantum solere pro mecede octo æris nummos. De iisdem Iuuenalis Saty. 11.

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat
Quisquis adhuc vno partam colit asse Mineruam.

Id. qui minimâ adhuc mercede prima Elementa discit.

Neque omittendum non fuisse mercedis loco numeratas Calendarias strenas, & Saturnalitias sportulas, itemque munera Minerualia, quæ supra honorarium consuetum & legitimum solebant offerre & dare præceptoribus Discipuli. Testis Hieronymus in Ep. ad Ephesios. *Pecuniam in Calendariam strenam & Saturnalitiam sportulam & Mineruale munus Grammaticus & Orator accipit.* De Calendaris strenis, quæ scilicet Calendis Ianuarij dabantur sic Libanius in Calendarum descriptione, *Funditur aliis aurum vndequaque; quando hi quidem patronos imitantur: alij verò simul & semel largiuntur: e quorum etiam numero sunt, qui sapientiæ studio dant operam: siquidem statuunt tunc temporis mercedem huiusmodi in festi gratiam.*

Quo verò tempore minerual pendebatur? Litteratoribus & Calculatoribus videtur pendi solitum singulis mensibus; vt ex hoc versu Horatij euincitur.

Ibant Octonis referentes idibus æra.

Id. pueri pro mercedulâ menstruâ singulis mensibus pensitabant suis præceptoribus præsertim Calculatoribus, vt ab iis Artem numerandi discerent, octo asses. Sicque vocat Horatius octonas Idus per hypallagen, pro *octo æra* singulis Idibus.

Cæteris Professoribus annua fere pendebatur, seu sub finem anni scholastici: idque videtur innuere Iuuenalis explicans eorum miseriam, qui postquam totum suum tempus in formandis puerorum ingeniis consumpserant, minimam à parentibus mercedem finito anno accipiebant.

—— Cum se verterit annus,
Accipe victori populus quod postulat aurum.

Quæ verba omnes interpretes accipiunt de fine anni scholastici. Sed quo tempore finiebatur? antiquitus mense Martio. Docet Macrobius l. 1. Saturnal. c. 12. de illo sic loquens. *Hoc mense mercedes exsoluebantur Magistris, quas completus annus deberi fecit.* Postea id mutatum, postquam scilicet initia lectionum ab Idibus Octobris duci cœperunt; mense enim Iulio propter immodicos calores terminabantur. Vnde Martialis lib. 10. Epig. 62.

Alba leone flammeo calent luces
Totamque feruens Iulius coquit messem;
Scuticaque loris horridis Scythæ pellis
Qua vapulauit Marsyas Celenæus,
Ferulaque tristes sceptra Pædagogorum
Cessent, & Idus dormiant in Octobres.
Æstate pueri si valent, satis discunt.

Apud Græcos discedentes à Præceptore Scholastici soluto Mineruali orationem Eucharisticam habere tenebantur. Quò videtur alludere Plato in Cratylo his verbis. *Ab his qui sciunt, hæc perquire, oblatis pecuniis & Gratiis insuper actis. Hi vero Sophistæ sunt, quibus frater tuus Callias multis erogatis pecuniis sapiens euasisse videtur.* Gratiarum actiones eiusmodi vocabant ἐξιτηρίους λόγους, προπομπίους, sermones dimissorios. Item ἀνακλητικὰς οἰμωγάς. Tales habuit Basilius Magnus teste Gregorio Nazianzeno. Item Gregorius Neocæsareæ antistes cum Origeni vale dixit,

dixit, elegantem habuit orationem in qua inter cætera maximas Deo gratias egit quod tam excellentem nactus fuisset præceptorem.

Porro in prædictæ mercedis solutione sæpe peccabatur turpiter & à Parentibus atque Discipulis & à Magistris. A parentibus quidem, qui vt se à soluendo eximerent, aliud & aliud causabantur, vt si nihil didicissent filij, si non declamassent sæpe, si stupidi redirent, &c. quod malum in præceptoris incuriam, non in filiorum nequitiam aut stupiditatem reiiciebant. Qua de re Iuuenalis Satyr. 7.

Scire volunt omnes, mercedem soluere nemo.
Mercedem appellas! quid enim scio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læua in parte mamilla
Nil salit Arcadico iuueni.

Itaque sæpe ob denegatam mercedem, miserrimis Magistris in foro cum Parentibus decertandum erat. Testis Augustinus l. 1. Confess. c. 16. *Magna res agitur publicè in foro in conspectu legum super mercedem Salaria decernentium.* Et Iuuenalis ibidem.

Rara quidem merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat.

Hæc iniquitas parentum. Ecce aliam à Custodibus seu Pædagogis & Oeconomis seu Dispensatoribus, qui de summa quam parentes dabant, decerpebant sibi adeo vt minimula pars ad miserrimos præceptores perueniret: cumque iis veluti cum aliquo institore & propola lodicis aut culcitræ, de imminutione pretij paciscebantur: vt describit Iuuenalis ibidem.

—— Et tamen ex hoc
Quocunque est, minus est autem quam Rhetoris æra,
Discipuli custos præmordet Acœnitus ipse,
Et qui dispensat frangit sibi. Cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere: non aliter quam
Institor hybernæ tegetis niueique cadruci,
Dummodo ne pereat mediæ quod noctis ab horâ
Sedisti, quâ nemo faber, quâ nemo sedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.

Aliud malum à Scholasticis ipsis ingratis describit August. l. 5. Conf. c. 12. qui transeuntes à Magistris ad Magistros cõspirabant inter se, ne quid illis darent, sicque singulos deludebant. Id sibi contigisse ait: nam cũ Carthaginensem scholam reliquisset ob proteruitatem scholasticorum, Romamque concessisset vbi audiuerat tractabiliora esse eorum ingenia, aliud in illis vitium deprehendit, scilicet conspirationem illam & mutationem frequentem Magistrorum, vt eos defraudarent. *Sedulò ergo*, inquit, *agere cœperam propter quod veneram vt docerem Romæ artem Rhetoricam & prius domi congregare aliquos, quibus & per quos innotescere cœperam; & ecce cognosco alia Romæ fieri quæ non patiebar in Africa. Nam reuera illas euersiones à perditis adolescentibus ibi non fieri manifestatum est mihi, sed subitò ne mercedem Magistro reddant, conspirant multi adolescentes, & transferunt se ad alium, desertores fidei, & quibus præ pecunia charitate Iustitia vilis est.*

Verum à Magistris in hac Mineruali exactione multa quoque committebantur indignissimè præsertim à Græcis. 1. quia non contenti cum parentibus pacisci, syngraphas conficiebant in cautionem, ne mercedulâ defraudarẽtur. 2. Si qui soluendo nõ essent, aut pactam mercedem soluere detrectarẽt, eos rapiebant in ius, verberabãnt & pugnis concidebant. Testis Lucianus in Hermot. vbi de Philosopho agens qui Dionem Discipulum suum indignissimè habuerat, ἐπὶ τὸν μισθὸν μὴ ἀποδιδοῦ κατὰ χρόνον, *quia non reddiderat illi mercedem in tempore, ad*

Praeceptorem paulo ante rapuit miserum, pallio eius collo iniecto vociferans & excandescens admodum: & nisi e familiaribus quidam e manibus furiosi adolescentem eripuissent, periculum erat, ne nares misero mordicus auellisset senex, adeo impotenter debacchabatur incensus iracundia. Et in Conuiuio Eudemus ita cum Antisophista contendit. *Neque drachmis quaternis fœnero, neque praestrictâ gulâ Discipulos meos praefoco nisi in tempore mercedem soluerint* νὴ ἄγχω τοὺς μαθητὰς ἢν μὴ κατὰ χρόνον ἀποδιδῶσι τοὺς μισθούς. Themistius eosdem Magistros longè truculentiores facit, qui nempe solerent pueros ob non solutam pecuniam μειράκια ἐκτυμπανίζειν *quasi in equuleo extendere.* Item & palis alligare παιδάρια δυστυχῆ προσπατταλεύειν ἀπο ... καὶ ... ἀποστερουμένα τοῦ μισθοῦ. qui ob inopiam & orbitatem soluere nequibant mercedem. Adde rigorem in ponderandis nummis: quâ in re quoque turpiter praestabant difficiles, saepius vertendo stateres & explorando essent ne nummi ... aut iniusti ponderis, vt narrat idem Themistius in Orat. ...

Id quia indignum eandem & infame visum est, in remedium paupertatis & ingratitudinis aut auaritiae parentum constituerunt Principes & Legislatores stipendiorum genus certum ex fisco seu aerario publico, ne pueri institutione carerent, aut Magistri debita mercede fraudarentur, néue de victu solliciti esse cogerentur, qui se totos vtilitati publicae consecrarent. Apud Persas Archimagus Praefectus seu Rector Collegij Magorum in singulos menses libras auri 4. ex aerario percipiebat, vt authoritatem dignitatemque suam grauius & splendidius sustineret: caeteris verò Magistris annui reditus largè prouidebantur, vt & iis quos e Graecia euocare conabantur. Vt testatur Artaxerxes Magnus hac Ep. apud Volaterranum lib. 16. Antropol. de Hippocrate.

Rex Regum Artaxerxes Hystano Hellesponti Praefecto S. *Hippocratis Medici Aesculapio prognati Artis fama ad me peruenit. Da igitur operam, vt aurum illi tribuas quantum vult, aliaque quorum indiget, & eum ad me mitte. Erit enim par honore summis in Persia viris. Et si quis in Europa fuerit vir clarus, hunc amicum Domui nostrae redde, minimè parcentes pecuniae. Viri enim quanquam potentes haud facile inueniunt, quod honestè cupiunt.* Vale.

... aeus Aegyptiorum Rex instituit Alexandriae Musaeum, in quo Sacerdotes ... seu Professores publicis sumptibus ali voluit: vt alibi dictum est. ... & vniuersam fere Graeciam praeficiebantur Adolescentibus impensis ... Magistri docti aetate ... teste Diodoro l. 12. vbi de legibus Charondae Legislatoris Thuriorum. Tulit praeterea legem, *inquit*, longe superiore potiorem, quae a prioribus quoque legum latoribus fuerat omissa, Liberos Ciuium in ipso ludo & primis litterarum rudimentis instituendos tradi conductis ad id mercede & aere publico Praeceptoribus lege iussit. Prospexerat nempe multis iam exemplis admonitus plerosque vel optimo natos ingenio fore, qui rei familiaris angustijs pressi dum priuatae mercedis praeceptoribus tribuendae inopiâ desisterent, ob eam singulari & tam opportunâ priuarentur institutione.

Certa quoque stipendia Romani Professoribus Liberalium Artium attribuebant, ita tamen vt, quod ex liberalitate Parentes erogare vellent, non sustulerint, at ne ab iis penderent Magistri, de fisco quotannis gemina pensione certa summa soluebatur. Quam in rem praeter multa alia authorum veterum testimonia, testimus pag. 7a. ... cum ex Epistola Athalarici Italiae Regis ad Senatum, desumptum. Hic placet integram eius Epistolam ad commendationem Artium liberalium & Professorum compositam reponere, vt legitur apud Cassiodorum l. 9. Ep. 21. sub hoc Lemmate.

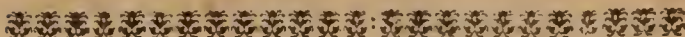
SENATVI VRBIS ROMAE ATHALARICVS REX.

Filiorum causas iure ad Patrum cognoscimus pertinuisse personas, vt ipsi de illorum prouectu debeant cogitare, quorum integrè studia Romana proficere. Neque enim credendum est vos inde posse minus esse sollicitos, vnde & generi vestro crescit ornatus & Coetui prouenit assiduus lectione Consilium: Nuper siquidem, vt est de vobis cura nostra sollicita, *quorumdam susurratione cognouimus Doctores Eloquentiae Romanae laboris sui constituta praemia non habere, & aliquorum*

nundinatione fieri, vt scholarum Magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter CVM MANIFESTVM *sit præmium artes nutrire*, NEFAS IVDICAVIMVS DOCTORIBVS ADOLESCENTVM ALIQVID SVBTRAHI, QVI SVNT POTIVS AD GLORIOSA [illegible] STVDIA PER COMMODORVM AVGMENTA PROVOCANDI. *[illegible] enim Grammaticorum schola est fundamentum pulcherrimum litterarum, mater gloriosa facundiæ*, quæ cogitare nouit ad laudem loqui sine vitio, hoc in cursu orationis sic errorem cognoscit absonum, quemadmodum boni mores crimen detestantur externum. Nam sicut Musicus consonantibus choris efficit dulcissimum melos, ita dispositis congruenter accentibus metrum nouit decantare Grammaticus. *Est Grammatica Magistra verborum, ornatrix humani generis*, quæ per exercitationem pulcherrimæ [illegible] Antiquorum nos cognoscitur iuuare consiliis. Hac non vtuntur [illegible] Reges, apud Legales Dominos manere cognoscitur singularis. Arma enim [illegible] gentes habent, sola reperitur Eloquentia quæ Romanorum Dominis [illegible]. Hinc Oratorũ pugna Ciuilis Iuris classicum canit. Hinc cunctos Proceres nobilissima disertitudo commendat, & vt reliqua taceamus, hoc quod loquimur, inde est. Qua de re P.C. hanc nobis curam, hanc authoritatẽ propitia diuinitate largimur, vt successor scholæ liberalium litterarum tam Grammaticus quam Orator, necnon & Iuris expositor commoda sui decessoris ab eis [illegible] interest, sine aliqua imminutione percipiat & semel Primi Ordinis vestri ac reliqui Senatus amplissimi authoritate firmatus, donec suscepti operis idoneus reperitur, neque de transferendis, neque de imminuendis annonis a quolibet patiatur improbam quæstionem, sed vobis ordinantibus atque custodientibus emolumentorum suorum securitate potiatur. Præfecto vrbis nihilominus constituta seruante. *Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur [illegible], mox vt sex menses exempti fuerint, statuta summa consequantur prædicti Magistri mediam portionem. Residua vero anni tempora cum annonarum debita redhibitione claudantur, ne cogantur de alieno pendere fastidio, cui piaculum est vel horarum aliquot vacasse momento.* In tantum enim quæ sunt decreta, volumus firmissime custodiri, vt si quis cuius interest, differendam putauerit hanc quasi debitam functionem procurato more vsurarum dispendia ipse patiatur, qua iusta commoda laudabiliter laborantibus plectenda cupiditate substraxit. *Nam si opes [illegible] nicis pro populi oblectatione largimur, quanto magis illis sine dilatione præb[illegible] gnos & honesti mores proueniunt, & Palatio nostro facunda nutriuntur ingenia [illegible] tem præsentibus litterarum Magistris venerando Cœtui vestro præcipimus in[illegible] sicut nos agnoscunt de suis commodis esse sollicitos, ita se prouectus adolescentium enixius nouerint per nos exigendos.* Cesset nunc illa Satyris Doctoribus querulis vsurpata sententia, quia duabus curis ingenium non debet occupari. Hæc iam habeto tolerabile probantur hospitium. Vnde nunc merito vni sollicitudini iugiter inhærentes, toto vigore animi ad Liberalium artium studia transferantur.

Sic vetere litterariæ professionis perpetuitati [illegible] voluerunt, vt professores spe præmij & [illegible] legitimi per [illegible] parentum [illegible], animum in docendo curasque [illegible] mitterent. Quod [illegible] Principes nostri Academiæ Parisiensis [illegible] vt & [illegible] immortalis memoriæ Ludouicus XIII. qui an. 1642. perpe[illegible] quos prouentus & reditus ex omni Nunciatiuum Academicorum genere [illegible], ij omnes absque vlla deminutione, alienatione [illegible] auocatione in eorum, qui in Gymnasiis *Liberalium artium* militant, professorum stipendia cederent. Qui si tandem aliquando ex Harpyarum gutturibus & de sacrilego Negotiatorum commercio eripi possint, iis ex parte sustentandi [illegible] sufficient, nec cogentur illi amplius de alieno pendere fastidio, [illegible] apud Iudicem cum parentibus agere de mercede, sed quod ab iis deinceps accipient, liberalitatis pignus erit, non Iustitiæ. Quod optandum maxime [illegible]: duplici enim præmio & vtroque honorabili excitati professores [illegible] ipsi omnes animi corporisque vires ad officium [illegible] exequendum, cum [illegible] stipendij securos meminerint & a liberalibus parentibus nihilominus [illegible] aliquod percepturos sperabunt, non quantum necesse erit, sed quantum volent erogare, prout ipsi plus operæ & diligentiæ ad liberorum educationem institutionemque contulerint. Duplex præmium dico,

neque enim operæ pretium esse existimarem ita locuples amplumque Professoribus assignare stipendium, vt nihil à parentibus acciperent: experientia enim constat eorum plerosque, quibus pingues Cathedræ bonisque reditibus fundatæ obtigerunt, remissiores esse in exequendo munere (quippe securos stipendij siue de mane siue de multo die studeant, seu serius seu ocius, frequentius aut infrequentius scholam suam subeant) quàm qui à Parentibus & Discipulis honorarium sperant & quoddam præmij incrementum. Pinguioris enim paulo fortis spe illecti laborem suscipiunt libentius magisque assiduâ operâ solent in commissorum sibi Discipulorum institutionem & profectum incumbere.

DE MORIBVS HVIVS SECVLI.

QVales fuerint initio huius seculi mores, docuimus ex Glabro Rodulpho: quales vero sub finem, exponit his verbis Ordericus Vitalis ad an. 1089. vbi de Comite Andegauensi verba facit.

„ Hic, *inquit*, in multis reprehensibilis & infamis erat, multisque vitiorum pestibus obsecundabat. Ipse nimirum quia pedes habebat deformes, instituit sibi fieri longos & in summitate acutissimos subtolares: ita vt operiret pedes, & eorum celaret tubera quæ vulgo vocantur vniones. Insolitus inde mos in occiduum orbem processit, leuibusque & nouitatum amatoribus vehementer placuit; vnde sutores in calceamentis quasi caudas scorpionum, quas vulgò Pigacias appellant, faciunt. Idque genus calceamenti penè cuncti diuites, & egeni nimium experunt. Nam antea omni tempore rotundi subtolares ad formam pedum agebantur, eisque summi, & mediocres, Clerici & Laici competenter vtebantur: at modo seculares peruersis moribus competens schema superbè cupiunt & quod olim honorabiles viri turpissimum iudicarunt & omnino quasi stercus refutauerunt, hoc moderni quasi mel dulce æstimant, & veluti speciale decus amplectentes gestant.

„ Robertus quidem nebulo in Curia Ruffi Regis prolixas Pigacias primus cœpit implere stupis, & hinc inde contorquere instar arietis cornu; ob hoc ipse Cornardus cognominatus est; cuius friuolam adinuentionem magna pars nobilium, ceu quoddam insigne probitatis & virtutis opus mox sequuta est. Tunc effœminati passim in orbe dominabantur, indisciplinati debacchabantur; Sodomitici eisq; spurcitiis fœdi catamitæ flammis vrendi turpiter abutebātur. Ritus heroum abiiciebant, hortamenta Sacerdotum deridebant, Barbaricum morem in habitu, & vita tenebant: nam capillos à vertice in frontem discriminabant, longos crines veluti mulieres nutriebant, & summopere curabant, prolixisque nimium strictis camisiis indui tunicisque gaudebant: omne tempus quidam vsurpabant & contra legem Dei moremque patrum pro libitu suo ducebant: nocte commessationibus, & potationibus, vanisque confabulationibus, aleis & tesseris aliisque ludicris vacabant, die vero dormiebant. Sic post obitum Gregorij Papæ, Guillelmi Nothi aliorumque Principum Religiosorum, in occiduis partibus pene totus abolitus est honestus Patrum mos antiquorum: illi enim modestis vestiebantur indumentis, optimèque coaptatis ad sui mensuram corporis, & erant habiles ad equitandum & currendum, ad omne opus quod ratio suggerebat agendum; est in diebus istis veterum ritus pene totus nouis adinuentionibus commutatus est, fœmineam mollitiem petulans iuuentus amplectitur, fœminisque viri curiales in omni lasciuia summopere adulantur: pedum articulis vbi finis est corporis colubrinarum similitudinem caudarum imponunt, quas velut Scorpiones præ oculis suis prospiciunt, humum quoque puluerulentam, interularum & palliorum superfluo scirmate verrunt: longis latisque manicis ad omnia facienda manus operiunt, & his superfluitatibus onusti celeriter ambulare, vel aliquid vtiliter operari vix possunt. Sincipite calciati sunt vt fures, occipite autem prolixas nutriunt comas, vt meretrices. Olim pœnitentes & capti, & peregrini vsualiter intonsi erant longasque barbas gestabant iudicioque tali pœni-

tentiam, seu captionem vel peregrinationem spectantibus prætendebant: Nunc verò pene vniuersi populares cerriti sunt & barbatuli palam manifestantes specimine tali quod sordibus libidinis gaudent vt fœtentes hirci, crispant crines calamistro, caput velant vita sine pilleo: vix aliquis militarium procedit in publicum capite discooperto legitimeque secundum Apostoli præceptum tonso. Exterius itaque habitu gestuque monstrant quales interius conscientias habeant, & qualiter per arctum cultum ad Deum percurrant.

Altissimus igitur iudex, & sublimi residens solio, quod nimium flagitiis inhæret humana intentio, populum ineruditum plebemque indisciplinatam multiplici percussit flagello: morbis enim macerari, & bellis inquietari terrigenas permittit. Hypocriticisque Præsidibus subiicit quos sibi contrarios suæque legis spontaneos præuaricatores perspicit. Eiecti autem qui zelo Phinees inflammantur inter reprobos crebro transeunt, vt ad Dominum cum propheta conquerantur. *Vidi præuaricantes, & tabescebam quia eloquia tua non custodierunt.* Vnde à bonis Doctoribus arguuntur, obsecrantur, increpantur in omni patientia & doctrina. Sed his omnibus pertinaciter obstat maliuoli cordis obduratio nefaria, quæ solet omnium fouere ac defendere scelerum contagia. Si Persius ac Plautus aliique mordaces Satyrici nunc adessent, & curiosè indagarent qualiter nostrates clam palamque libitus suos perpetrent, immensam reprehendendi materiam, & subsannandi in propatulo reperirent. (*Quibusdam interiectis.*) Quo tempore cis Alpes cœpit ineptia pigaciarum, & superflua prolixitas capillorum atque vestium terræ sordes frustra scopantium.

Huiusce vitæ lasciuioris & dissolutioris causam coniicit in Guillielmi II. seu Rufi Anglorum Regis mores omnino perditos: indeque in Neustriam & in Franciam eadem peruersitas influxit, vt sunt mores Gallorum mutabiles, & nouitatis amantes. Qualis autem fuerit ille Rufus breuiter describit Ioannes Brompton Abbas Iornalensis ad an. 1100. vbi de eius morte inopinata loquens. *Quarto non. Aug.* inquit, feria 5. venatum iuit, vbi quidam Miles Francus Walterus cognomine Tyrel sagittam ceruo incautè dirigens, Regem casu infortuito non voluntariè ad mortem percussit, qui corruens nullum edidit inde verbum & sic inuisus ille Rex, nequissimus & in omnibus viis suis inconstans, Deo indeuotus, Ecclesiæ & populo suo grauis, nuptiarum consortia spernens & passim lasciuiens, opes Regni sitiens & fortunas subditorum corrodens immanissimæ superbiæ turgidus & doctrinæ Euangelicæ quasi derisor effectus, qui Gentem Anglorum nullo contradicente tributis & exactionibus pessimis vexabat, Episcopatus & Abbatias aut vendebat, aut in manu sua retinens ad firmam tradebat vitam crudelem fine miserrimo terminauit. Hæc & plura de Willielmo Ioannes Brompton.

Ex aduerso, hoc idem tempus protulit plurimos viros pietate & religione illustres: imprimis verò æterna laude prædicabilis est Vniuersitas Parisiensis, quod quatuor aut quinque viros Ordinum Religiosorum Authores sub finem huius seculi e sinu suo profuderit. Nam vt nihil dicam de Roberto Abbate Molismensi Cisterciensium Patriarcha, de quo minus certum est, an fuerit alumnus Parisiensis, Bruno Coldniensis de quo ad an. 1082. diximus, Carthusienses instituit, Robertus Arbricellensis Canonicorum S. Mariæ de Rota in agro Andegauensi, deinde Fontebraldensis Ordinis Author fuit & primus Magister, Bernardus Pontiuensis vulgò de Abbatisvilla Tironense Monasterium in agro Carnotensi fundauit. Radulphus de Fusteia Roberti Socius Sanctimoniales S. Sulpicii in agro Redonensi, & Vitalis Sauiniacum Cœnobium in agro Abrincensi: de quibus 4. vitis Religiosarum Congregationum Authoribus extat apud Claudium Menardum Andegauensem ex veteri monimento hic locus lib. 3. cap. 18. *His tribus igitur Religiosissimis viris & excellentissimis tunc temporis & super cæteros Eremitas Principibus & Magistris Roberto de Arbrexello, Vitali qui Capellanus fuerat Comitis Moritony, Radulpho de Fustaya hunc quartum Bernardum videlicet Deus apposuit, vt fieret firma quadratura multos ad Religionem informandos (quasi deo fabricanda ædificia) corporaliter & spiritualiter portatura & diuersi generis hominibus viris ac mulieribus profutura, postea namque fuerunt singulorum singuli fundatores Monasteriorum, Robertus & Radulphus Sanctarum Fœminarum, Bernardus & Vitalis Religiosorum & Monachorum.*

Viri Religiosi & Cœnobia.

De eisdem quatuor multa leguntur non contemnenda in Manuscripto Andreæ Quercetani. *Manebat non longè* à Monasterio S. Sauini (in agro Pictauensi) vir quidam venerabilis ac Religiosus Eremita Petrus cognomine de Stellis, qui illius postea Monasterii fundator extitit, quod Fons-Gumbaudi dicitur, ad quem Bernardus diuertit fugiens à Monachis S. Sauini, qui eum in Abbatem suum volebant eligere, exæstuans desiderio seuerioris disciplinæ, paupertatis & solitudinis, & cum rogauit, vt latenter remotiùs subduceret: atque ad ignotas remotissimæ regionis solitudines perduceret, Petrus itaque factus ductor itineris, quod postulabat compleuit . . . . Erant autem in confinio Cenomanicæ Britanniæque regionis vastæ solitudines, quæ tunc temporis quasi alta Ægyptus, florebant multitudine Eremitarum per diuersas Cellulas habitantium, virorum Sanctorum atque propter excellentiam Religionis famosorum: inter quos erant Principes & Magistri Robertus de Arbresello atque Vitalis de Mauritonio, Radulfus quoque de Fusteia: qui postea fundatores extiterunt multarum atque magnarum Congregationum: quibus diuina dispositio per Petrum, qui cos antea nouerat, hunc quartum adiungere curauit: vt illis tribus quarto adiuncto firma fieret quadratura, quæ postmodum magna atque lata ædificia erat positura. Petrus verò de Stellis multorum dierum itinere confecto peruenit ad D. Vitalem vnum ex supradictis quos Principes & Magistros Eremitarum fuisse iam diximus. Qui & Bernardum commendabilem laudabilemque prius sufficienter facundæ orationis adminiculo faciens, rogat vt secum habitare permitteret nomen illius & transacti prioratus officium penitus retinens, non Bernardum eum nominans, sed Guillelmum. Petrus itaque illo commendato ad Aquitaniam remeat. Dominus autem Vitalis Anachoretas Concilii more conuocat in vnum, Guillelmique desiderium profert in medium. Eremitæ vero hominis comperto voto ex affectu charitatis assentiunt, consortio applaudunt, cellulas suas certatim offerunt.

Idem Cœnobiticæ vitæ desiderium incessit animos Normanorum: mirumque dictu est, quàm fuerit Gens ista hoc seculo dedita Religioni, quæ tot annos Religionem oppresserat & bellis importunis vexauerat. Ordericus Vitalis Scriptor Normanos qui hoc & sequente seculo vixit & floruit, plurimorũ Illustrium Doctorumque virorum exempla passim cõmemorat, qui relictis scholis & mundi deliciis ad cœnobia se contulerunt, præter eos qui in fundo suo Monasteria extruxerunt, aut instaurarunt à Roberti I. Ducis Normaniæ temporibus. *Cuius regiminis tempore*, inquit, *Lanfrancus & Anselmus aliique profundi Sophistæ illuc ad Scholas Christi perrexerunt; ibique Vvilielmus Geroy filius & Hugo Comes Mellenti aliique præclari Milites Militiam Christi assumpserunt.*

Ad annum 1050. de Theodorico Geminceticensi Abbate Vticensi verba faciens. Imprimis, *inquit*, Gunfridum & Rainaldum & Fulconem filium Fulconis Decani, aliosque nonnullos Grammaticæ Artis peritos in schola Christi emendationem vitæ humiliter docuit. Riculfum quoque secum & Rogerium Rusticos Presbyteros, & Durandum Hortolanum & Goisfridum atque Olricum aliosque simplices Discipulos benigniter tractauit. Ipse etiam Herbertum & Beringarium, Goscelinum & Rodulphum, Gillebertum & Bernardum, Richardum & Vvillelmum aliosque plures bonæ indolis pueros diligenter instruxit in domo Domini ad bene legendum, ad canendum & ad scribendum & ad alia bona studia, quæ seruis Dei veram theoriam quærentibus competunt, vigilanter exercenda.

Ad annum 1076. narrat quanta cura & sollicitudine Goisbertus Medicus peritissimus plurimos quos morbis affectos curabat, ad contribuendum de bonis suis Vticensi cœnobio induceret. Dum Goisbertus Medicus Compatriotas suos & amicos in Galliis visitasset & officium Artis suæ indigentibus atque petentibus impendisset, plures amicorum & familiarium suorum, quibus antea fideliter arte sua seruierat, adiit, & de suis superfluitatibus eleemosynas facere pro æterna salute benigniter incitauit, maximèque de iis rebus, quæ ad laici personam non pertinent, Monachis S. Ebrulfi dare eos admonuit. Ad Petrum Mauliensem filium Ansoldi diuitis Parisiensis diuertit, & inter reliqua familia-

ritatis ex amicitia colloquia illum conuertit, ipſumque vt Eccleſias de Maulia Monachis Vticenſibus donaret, obſecrauit.

Et ad an. 1081. ait quoſdam amore Dei feruentes ſeculum reliquiſſe & res ſuas iuxta regulæ ſtatutum Monaſteriis tradidiſſe, & amicos ac parentes ſuos ad ſimile propoſitum compuliſſe. Ex his, *inquit*, fuerunt Rogerius de Sappo & Odo frater eius, Serlo de Orgeriis & Razſo Ilberti filius, Odo Dolenſis, Goisfredus Aurelianenſis & Ioannes Remenſis, alijque plures litterarum peritia inſtructi & deitatis ad cultum idonei. Nonnulli generoſitate pollebant & exterioribus curis in rebus Eccleſiaſticis vigebant: nam Drogo filius Goisfredi de Nouo Mercato, & Rogerius Ernciſi de Coluncis filius nepos Guillelmi de Garenna & Ernaldus Vmfredi de Telliolo filius, nepos exſorore Hugonis de Grantemeſnilio & Goiſbertus Medicus Curiales erant & pro curatione ſua terras & Eccleſias decimaſque fratribus ſuis acquirebant.

Et ad an. 1083. Goiſbertus Ciuis Carnotenſis ad conuerſionem venit, optimamque domum quam in vico habuerat, 30. libris Carnotenſium vendidit, totumque pretium Vticenſibus contulit. Hic erat ſtatura procerus & exilis, moribus benignus & tractabilis, magnanimus & dapſilis. Et quia Medicinæ artis erat peritiſſimus, multis erat notus & neceſſarius ac familiaris amicus: per ipſum itaque Fulcherius Carnotenſis & Petrus de Maulia aliique plures notitiam Vticenſium amplexati ſunt, & honeſtatem eorum cum religione venerantes, eis de rebus ſuis portionem idoneam contulerunt. Præfatus quippe Fulcherius nobilitate clarebat, ex patrimonio ſuo magnam poſſeſſionem habebat, litteris affatim imbutus S. Dei Genitricis Canonicus erat.

Innumera ſunt exempla eiuſmodi, ex quibus intelligitur pari ardore virtutum & Religionis exercitia plurimos amplexatos fuiſſe, quo ab aliis vitia exercebantur. Præterea Gaucherium Melletenſis oppidi indigenam in Diœceſi Rothomagenſi M. Humberti Lemouicenſis Eccleſiæ Canonici & in Academia Pariſienſi profeſſoris diſcipulũ, qui adoleſcens 18. annorum factus ſcholis mundoq; relictis ſuaſu Magiſtri ſui in agrum Lemouicenſem ſe contulit, ibique Aurelienſis Cœnobii Canonicorum Regularium primus Prior ac Fundator fuit, imitatuſque M. Robertum de Arbricellis Sanctimonialium quoque Monaſterium ædificauit, qui denique plenus miraculis obiit an. 1140. Hunc virum cum multi eius ſanctitate exciتati, conuenirent, adiſſe quoque dicitur Stephanus Lemouicenſis, qui non longè ab eius cella ſuam habens in loco qui Muretum dicebatur, fuerat aliquandiu ante nimirum circa an. 1080. Grandimontenſium Inſtitutor. Præterea & multos alios, qui hoc ſeculo & initio ſequentis ſimile vitæ genus amplexi fuerunt & poſt mortem in numero Cœlitum habiti ſunt.

In eodem agro Lemouicenſi M. Aubertus etiam Canonicus Lemouicenſis, Magiſter Vniuerſitatis Pariſienſis circa an. 1023. inſtituerat aliud Collegiũ Canonicorum Regularium in Parochia, quàm vocabant Segundelas, qui locus poſtea Beneuentũ appellatus eſt, quia ex vrbe Italiæ Beneuento reliquias B. Bartholomæi nonnulli peregrini attulerant. Hac de re ſic ſcribebat circa an. 1320. Bernardus Guidonis Dominicanus in Opuſculis hiſtoricis. Domnus Aubertus quieſcit in Eccleſia ſeu Monaſterio Beneuenti, vbi ſunt Canonici Regulares, ad cuius tumulum multi febricitantes ſœpe curantur. Hic cum eſſet MAGISTER PARISIVS & Canonicus Lemouicenſis, tandem ſoli Deo vacare deſiderans, cum licentia & aſſenſu Capituli Lemouicenſis in Manſo quodam Parochiæ de Salaniaco nomine, Segundelas, Eccleſiam in honore Sanctæ Mariæ Magdalenæ ædificauit: ſed poſtea per Epiſcopum Lemouicenſem Iordanum in Manſo qui dicebatur Segundeletas tranſlatus eſt, ad quem locum allatis reliquiis Beati Bartholomæi de Beneuento Ciuitate Italiæ, quo tunc temporis corpus Beati Apoſtoli allatum fuit de Lipari Inſula, D. Apoſtolus Eccleſiam in ipſius honore fundauit, & locum Beneuentum deinceps appellari mandauit. Dederunt autem Canonici S. Stephani Lemouicenſis Domno Auberto & ſociis ſuis ſub regula Chriſto Domino perpetuò ſeruituris quinque Manſos. Attulerunt autem illas reliquias quidam magni viri de terra qui ſancti Apoſtoli Limina viſitauerunt, & diuino curſu eodem die & ipſa hora quâ Epiſcopus prædicabat, eas Epiſcopo obtulerunt. Ideo dixit Beneuentum id. BENSIVEN appelletur hic locus.

Iudicia Publica.

Ad mores huius seculi pertinent Iudicia, quæ de criminibus occultis exercebantur. Non erit ergo forrasse supervacaneum commemorare hisce temporibus & sequenti adhuc seculo vsurpatam fuisse quandam criminum purgationem, cum aliqui stupri aut alius grauis criminis sine certo teste insimularentur. quæ quidem purgatio *Ordalium* Saxonicè dicebatur. Erat autem Duplex, vna per ferrum candens, altera per aquam. *Ferrum candens* Reus aut manibus ad nouem pedes longum gestabat, aut nudis pedibus in pauimento Ecclesiæ stratum ad 9. pedes latum pertransibat. In aquam vero aut feruentem & bullientem manus, aut in frigidam totum Corpus Rei mittebant. Ita autem persuasum erat omnibus, vt & sæpe euentus comprobauit, Noxios insigni aliqua clade nobilitandos: insontes vero illæsos & immunes abituros.

Antequam autem Reus experiretur, seu se purgationi exponeret, triduo ieiunabat, ab omnibusque aliis esculentis præterquam à pane, sale, aqua & herbis sibi temperabat. Tum celebrabatur Missa, cui Reus intererat & interim ferrum accendebatur, multisq; ceremoniis & orationibus vtebatur sacerdos quibus à Deo precabatur, vti rei occultæ veritatem patefaceret. Illis peractis Reus ad locum purgationis ducebatur præsente Rege aut aliis ab eo constitutis, qui obseruarent an hæc omnia debito more iureque fierent.

Extat in hanc rem Lex Adelstani Anglorum Regis in hæc verba. *Si quis Iudicium ferri vel aqua vadiauerit, accedat ante 3, noctibus ad Presbyterum qui sanctificare debet eum, & pascat se pane & sale & aqua & herbis, & custodiat missas singulorum ipsorum 3. dierum, & offerat & eat ad sacrosanctam communionem ipsa die, qua Ordalium examinari debebit & iuret quod iure publico sit innocens illius accusationis, antequam ad Ordalium veniat. Et si iudicium Aqua Frigida sit, tunc mergatur vnâ vlnâ & dimidiâ in fune. Si ferrum callidum sit, tres noctes transeat, antequam inquiratur & videatur manus eius. Et persequatur omnis homo compellationem suam pra iuramento, sicut dictum est, & sint vtrique ieiuni ex Pracepto Dei & Archiepiscopi, & non sint in alterutra parte amplius quam in alia, & hoc sit vtrobique 12. homines. Si autem accusatus homo maiorem defensionem habeat quam 12. hominum, sit ipsum Ordalium factum in eo, nisi recedere velint ab illo.*

Hanc legem cum multis aliis tulit anno Regni sui 15. de consilio wolphelmi Archiepiscopi. Deinde alias tulit cum *Sapientibus Oxoniensibus*, rursumque de Ordalio sic agit. *De Ordalio pracipimus in Nomine Dei & pracepto Archiepiscopi & omnium Episcoporum, ne aliquis intret Ecclesiam postquam ignis infertur. Vnde iudicium calefacere debet, præter presbyterum & eum qui ad iudicium iturus est. Et sint mensurati 9. pedes à staca vsque ad Marcam ad mensuram pedum eius, qui ad Iudicium ire debet. Et si aqua iudicium sit, calefiat donec excitetur ad bullitum & sit* Alfetum id. Calefactorium, *ferreum vel æreum vel plumbeum vel de argilla. Et si* Anfeldtyhde *sit* (Glossatium corrigit. Et si Anseald tihle, rectius tyhtla id. si simplex accusatio fuerit) *immergatur manus post lapidem vel examen vsque ad* Voriste (id. Carpum) *Et si triplex accusatio sit, vsque ad cubitum. Et quando iudicium paratum erit ingrediantur, ex vtraq; parte duo homines, & certi sint vt ita calidum sit sicut prædiximus. Introeant totidem ex vtraque parte & det eis osculari textum sancti Euangelij & signum S. Crucis; & nemo faciat ignem diutius quam benedictio incipiat, sed iaceat ferrum super carbones vsque ad vltimam Collectam: postea mittatur super staphas; & non sit illic alia locutio, quàm vt precentur sedulò Deum Patrem, vt veritatem suam in eo, manifestare dignetur Et bibat accusatus aquam benedictam, & inde conspergatur manus eius qua iudicium portare debet & sic adeat. Nouem pedes mensurati distinguantur inter terminos. In primo signo secus stacam teneat pedem suum dextrum: in secundo sinistrum pedem: in tertium signum quando ferrum proiiciet & sanctum altare festinet, insigilletur manus eius & inquiratur tertia si Mulaminum sit* (id. si munda sit vel immunda) *intra consigillationem.*

Huic Regi qui sine liberis decessit, successit Edmundus frater, cuius Regni an. 4. Willielmus Longa-spata Dux Normanorum per proditionem Ludouici filij Caroli Regis Franciæ occisus est, inquit Ioannes Brompton: vnde Proceres Normani commoti ipsum Regum Ludouicum Rothomagi captiuum detinuerunt, donec promitteret se Normaniam Richardo Vvillielmi filio redditurum.

Hoc

Hoc Iudicii Genus experta est hoc seculo Emma Eduatdi II. mater, quæ à Roberto Regis Cancellario postea Canruariensi Archiepiscopo atrocium quorundam criminum accusabarut: imprimis quod necem Aluredo ex liberis vni iotulisset, alteri & etiam ipsi Eduardo venenum propinasset: denique quod stuprum cum Aleuioo Vvintoniensi Episcopo solens & frequens committetet. Eamque ob accusatiooem illa carcere damnata apud Cœnobium Vvatuellense, Aleuinus apud Vuintoniam & bonis omnibus spoliatus. Tandem stata die purgationis Rex, Aulici & infinira hominum vtriusque sexus multitudo Vuinroniam aduenerunt, quò Emma adducitur, rectaque ad Templum D. Suithini: cuius ad tumulum in ieiunio, vigiliis & orationibus consumit diem noctemque integram, enixè Deum sanctumque Suithinum ad opem inuocat.

Postridie, inquit Harpsfeldius, statis ceremoniis peractis, à duobus Episcopis flentibus & utrumque eius latus claudentibus, plebeia veste conrecta, pedibus & tibiis ad genu ipsum nudis per nouem illos ardentes vomeres in Ecclesia D. Suithini positos populo spectante ducitur: quos illa erectis in cœlum semper oculis, neque deorsum in pauimentum deflexis, orationique tora intenta, suamque Deo causam vt olim Susanna committens, illis ductantibus post nouem passus per transiuit. Interim templum eiulanris populi vocibus pe rsonabat, Deum inuocantis & rogantis vt rei veritatem palam faceret. Tandem prius vomeres perttansiit illa illæsa & immunis, quàm se perttansite animaduertit. Tunc ad Deum ab omni turba mittunrur gratiarum actiones, & Rex vt audiuit ita rem peractam, matrem ad se eo habitu, quo erat induta, venientem amicissimè complexus, ignosci sibi postulauit, quod tam facilem obtrectatonbus aurem præbuisset. Robertus verò sibi conscius in Cantiam se subducit, veritus ne aut Regis irâ, aut populi furore periret. Aiunt verò 9. illos vomeres in Claustro Wintoniensis Cœnobii humo obtectos fuisse & seruatos.

Mirabile quoque est exemplum, quod tefert Goblinus citatus in Chronico Belgico Magno ad an. 1000. qui erat 17. Imperii Othonis III. & Pontificatus Syluestri an. 2. in hæc verba. *Otho Imperator, vt in quibusdam Chronicis legitur, ad instigationem vxoris suæ quendam Comitem indictâ causâ fecit eo nomine decollari, quod Imperatrix inferre sibi stuprum voluisse diceret. Comes verò moriens rogauit vxorem suam vt post mortem suam iudicio ferri candentis se expurgaret, quod ipsa promisit se facturam. Cum igitur die quadam Imperator sederet ad ius viduis & orphanis dicendum, relicta vxor Comitis venit portans caput viri sui in manibus quærens ab Imperatore, quâ pœnâ dignus esset, qui alium iniustè occidisset. Et cum Imperator pœna capitis puniendum esse dixisset, mulier intulit, Et tu es qui maritum meum occidisti iniustè: & statim adhibito ferro candente manibus innocentiam viri ostendit. Vnde Imperator perterritus se ipsum dedit in manus mulieris puniendum: sed interuentu Pontificum recipit primò inducias dierum 10, à Muliere. 2. Inducias. 8. dierum. 3. Inducias. 7. dierum. 4: Inducias sex dierum. Deinde Imperator causâ examinatâ Imperatricem fecit viuam igne cremari: & vidua pro redemptione sui dedit quatuor Castra quæ deinde ab induciis dierum, decennium, octauum, septimum, & sextum dicta sunt. Illa Castra consistunt in Tuscia Episcopatu Lucensi.* Hæc Goblinus.

His autem suplicamentis caodens ferrum & aqua feruens consectabaotur à Sacerdotibus vt legitur in antiquis Sacrificiorum libris. Et primum hæc erat consuetudo consecrandæ aquæ calidæ ex Auentin. lib. 9.

Deus Iudex Iustus fortis & patiens, qui es author & amator Iustitiæ, qui iudicas æquitatem, iudica Domine quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram & eam facis tremere. Tu Domine Omnipotens qui per aduentum Filii tui Domini Nostri I. C. Mundum saluasti, & per eius passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui 3. pueros id. Sidrach, Misach, Abdenago iussione Regis Babylonis missos in caminum ignis seruasti. Tu Clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquam feruentem, manum mittat, sicut 3. pueros supradictos de camino ignis eripuisti & Susannam de falso crimine liberasti: ita Domine manum illius saluã & illæsam perducas. At si quis culpabilis vel incrassante Diabolo cor induratum præsumpserit manum mittere, tua iustissima pietas hoc declarare dignetur;

VVu

„ vt in eius corpore tua virtus manifestetur, & anima illius, per pœnitentiam sal-
„ uetur. Similiter hæc erat Consecratio ferri.

Consecratio ferri. Deus Iudex Iustus qui author pacis & iudicas æquitatē, te suppliciter rogamus „ vt hoc ferrū ordinatum ad iustam examinationē cuiuslibet dubietatis faciendā, „ benedicere & sanctificare digneris. Ita si innocens (de prænominata causa, vnde „ purgatio quærēda est) hoc ignitū in manus acceperit illæsus appareat & si culpa- „ bilis atque reus, iustissima sit ad hoc virtus tua in eo cū virtute declarandū quatenus „ iustitiæ non dominetur iniquitas, subdatur falsitas æquitati. Per D N. I.C. &c.

„ Hanc consuetudinem in laicis tolerauit Ecclesia, in Sacerdotibus verò improbauit: vt docet Iuo Carnotensis Episcopus ad Hildebertum Cenomanensem, à quo interrogatus fuerat, an liceret sibi subire iudicium aquæ aut ferri, vt probaret innocentiam seque abesse à crimine proditionis vrbis Cenomanicæ quod Rex Angliæ obiiciebat. Sic ergo respondet Iuo. Quantum ex tenore litte- „ rarum tuarum perpendi, ad suggestionem æmulorum tuorum de proditione Ce- „ nomanicæ vrbis nuper factā insimulare molitur Regis Anglorum metuenda se- „ ueritas, nulla aduersum te legitimā accusatione prolatā, sed prauorum delatio- „ ne coniecturarum diuinationibus palliata: & cum paratus sis ad perficien- „ dam purgationem legitimam, non aliter vult rex huius proditionis immunem „ credere, nisi igniti ferri examinatione demonstres innocentiam tuam. Con- „ sulis itaque humilitatem meam, vtrum tibi bene conscius pro conseruanda inte- „ gritate famæ tuæ, & recuperanda Regis gratia debeas voluntati eius acquies- „ cere, an quælibet aduersa pati, vt non recedas ab ordine. Breuiter itaque tibi res- „ pondeo consulens vt non transgrediatis terminos antiquos, terminos quos non „ posuerunt patres tui. Aliter namque innocentiam defendere, est innocentiam „ perdere. Monomachiam enim & ferri calidi examinationem nec consuetudo „ Ecclesiastica in discutiendis causis Ecclesiasticis recipit, nec Canonica authori- „ tas instituit. Vnde Nicolaus in causa Regis Lotharii & Thebergæ de falsis cri- „ minibus impetitæ Monomachiam, inquit, in legem non assumimus, quam præ- „ ceptam esse non reperimus cum hæc & huiusmodi sectantes Deum solummodo „ tentare videantur. Dicit autem Augustinus in lib. Quæstionum super Genesim. „ Quando habet homo quod faciat, non debet tentare Deum suum. Inde etiam „ ita scripsit Alexander II. Papa Rainaldo Cumano Episcopo. Super causa Gislan- „ di Presbyteri tui de morte Episcopi sui prædecessoris tui infamati in medium „ consuluimus. Itaque circumastantium omnium fratrum assensu vnanimi tuæ „ dilectioni rescribimus præfatum Gislandum ante te præsentandum; vbi si certi „ accusatores defuerint, tunc dictante Iustitia, sine omni controuersiâ Presbyter „ quæcunque ob hoc iniustè amisit, ac sacerdotium & integra accipiat beneficia. „ Purgationem tamen antea duobus sibi sacerdotibus iunctis vbi accusator cessa- „ uerit, eundem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique le- „ gem ac nulla Canonicâ sanctione fultam, feruentis scilicet siue frigidæ aquæ, „ ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabri- „ cante hæc sunt omnino ficta inuidia (nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te „ volumus postulare: imò Apostolica auctoritate prohibemus firmissimè. Inde „ etiam Stephanus V Papa dicit Lamberto Episcopo Magontino, ferri candentis „ vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet facti non „ censuerunt Canones. Et quod SS. Patrum documento sancitum non est, super- „ stitiosa adinuentione non est præsumendum. Spontanea enim confessione vel „ testium approbatione publicata delicta habito præ oculis Dei timore, commis- „ sa sunt regimini iudicare: occulta vero & incognita illius sunt iudicio relin- „ quenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Plura tibi perscripsissem super „ his si licuisset. Tu itaque his & aliis authoritatibus Patrum vndique munitus „ viriliter age, & ne de te aliis præbeas exemplum futuris & præsentibus nocitu- „ rum. Si enim aliquid contra Iustitiam pateris, de tribulatione purgaberis & pro- „ baberis, atque probatione misericordiam consequêris.

Genus aliud probationis video etiam fuisse, sacræ Eucharistiæ sumptionem: cuius exemplum profert Glaber Rodulphus l. 5. c. 1. his verbis *Denique*, inquit, extitit quidam in nostro tempore in Clericali habitu dum iure culparetur quodam crimine, contigit vt sumeret audacter Iudicio Examinationis do-

num Eucharistiæ, Calicis videlicet sanguinis Christi. Cui protinus per medium " vmbilici egredi visa est pars candidissima, quam sumpserat eiusdem sacrificii, " dans procul dubio euidens Indicium reatus se indignè percipientis. Illico verò " pœnitens quod prius negauerat, pœnituit. "

Leguntur aliæ formulæ consecrandæ aquæ calidæ seu frigidæ in veteri Codice S. Ben. Dibinion. quas Pater Fronto Canonicus Regularis San-Genouefianus euulgauit & typis mandari curauit. Talis est igitur Benedictio seu Exorcismus aquæ calidæ.

Exorcizo te Creatura aquæ in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine I. C. Filii eius Domini nostri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici & omne fantasma Diaboli, vt si hic homo manum suam in te missurus est innocens vnde reputatur, pietas Dei Omnipotentis liberet eum: & si quod absit, culpabilis est, & præsumptuosè in te manum mittere ausus fuerit, eiusdem Omnipotentis virtus super eum hoc declarare dignetur, vt omnis homo timeat & contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri, qui viuit & regnat Deus per omnia secula &c.

Domine I. C. qui es Index iustus, fortis & patiens & multum misericors, per quem facta sunt omnia, Deus Deorum & Dominus Dominantium, qui propter nos homines & propter nostram salutem de sinu Patris descendisti & ex Virgine Maria " carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuam Mundum in cruce redemisti, & ad Inferos descendisti & Diabolum in tenebris exterioribus colligasti, " & omnes Iustos qui originali peccato ibidem detinebantur, magnâ potentiâ " exinde liberasti. Tu Domine quæsumus mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa Cæli arce super hanc Creaturam aquæ, quæ ab igne ferueścere " atque calescere videtur, quæ rectum per eam Iudicium super hunc hominem " nomine illo comprobet ac manifestet. Te Domine Deus supplices deprecamur, " qui in Cana Galileæ signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti & tres " pueros Sydrac Misaach & Abdenago de lumine ignis ardentis illæsos eduxisti, " & Susannam de falso crimine liberasti, cœco naro oculos aperuisti, Lazarum " quatriduanum à monumento suscitasti, & Petro mergenti manum porrexisti; " Ne respicias peccata nostra in hac oratione, sed tuum verum & sanctum Iudicium coram hominibus in hoc manifestare digneris: vt si hic homo præ hac reputationis causa, furto videlicet vel homicidio, aut adulterio vel luxuria, aut " pro qualibet causa culpæ modò ad præsens manum suam in hanc aquam igne " feruentem miserit, & culpabilis ex hac causa non est, hoc ei præstare digneris vt " nulla læsio vel macula in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam " incurrat. "

Iterum Te Deus Omnipotens Nos indigni & Peccatores famuli tui suppliciter exoramus, vt sanctum verum & rectum Iudicium nobis in hoc etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac reputatus causa, si per aliquod maleficium Diabolo " instigante aut cupiditate vel superbiâ culpabilis est, in facto vel consensu, & " hoc comprobationis Iudicium subuertere aut violari volens malo confisus ingenio manum suam in hanc aquam præsumptuosè mittere ausus fuerit, tua pietas taliter hoc declarare dignetur, vt in eius manu dignosci queat, quod iniustè " egit, vt & ipse deinceps per veram confessionem pœnitentiam agens ad emendationem perueniat, & Iudicium tuum sanctum & verum in omnibus declaretur gentibus per te Redemptor mundi qui venturus es, &c. "

Sequitur instructio seu ceremonia qua Iudicium aquæ frigidæ experiebantur.

Cum homines vis mittere ad Iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem ita facere debes. *Instructio.* Accipe illos homines quos vis mittere in aquam, & deduc eos in Ecclesiam, & " coram illis omnibus cantet Presbyter Missam, & fac eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad Communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos adiuratione & dicat: *Adiuro vos Homines per Patrem & Filium & Spiritum S.* & per vestram Christianitatem, quam suscepistis & per " vnigenitum Dei Filium, & per S. Trinitatem, & per S. Euangelium, & per istas " Sanctas Reliquias quæ in ista Ecclesia sunt; vt non præsumatis vllo modo communicare neque accedere ad Altare, si hoc fecistis aut consensistis aut scitis qui " hoc egerit. Si autem omnes tacuerint, & vnus confessus fuerit, accedat Sacer- "

dos ad Altare & communicat separatis illis qui examinandi sunt: postea vero communicet illos quos vult in aquam mittere. Cum autem communicant, dicat Sacerdos per singulos ante Altare. *Corpus Hoc & Sanguis Domini N. I. C. sit tibi ad probationem hodie, ad laudem & gloriam nominis sui & ad Ecclesiæ suæ vtilitatem*

Expletà Missa faciat Sacerdos aquam benedictam & deferat eam ad locum examinis: cùm autem venerit ad ipsum locum, Letaniam faciens, omnibus pro eadem causa Dominum deprecantibus, de examinandis bibere de aqua illa benedicta. Cum autem dederit vnicuique, dicat; *Hæc aqua Domini fiat tibi ad probationem hodie per Dominum N. I. C. qui est verus Iudex & Iustus.* Deinde coniuret aquam in quam mittendi sunt. Post Coniurationem autem aquæ exuat illos vestimentis suis & faciat illos per singulos osculari sanctum Euangelium & Crucem Christi. Et post hæc de ipsa aqua benedicta aspergat super vnumquemque hominem & proiiciat eos statim per singulos in aqua. Hæc autem omnia facere debet ieiunus, neq; illi antea comedant, qui ipsos mittunt in aqua.

Sequitur Aquæ Coniuratio. *Adiuro te Aqua in nomine Dei Patris Omnipotentis, qui te in principio creauit, quique te segregauit ab aquis superioribus & iussit deseruire humanis necessitatibus.* Adiuro te etiam per inuisibile & ineffabile nomen Christi Iesu Filii Dei viui Omnipotentis, sub cuius pedibus te calcabilem præbuisti, qui etiam in te baptizari dignatus est & suo baptismate consecrauit. Adiuro etiam te per Spiritum Sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit, qui te inuisibili sanctificatione sacraram ad animarum purgationem inenarrabile constituit Sacramentum: per quam olim & populus Israeliticus siccis pedibus transiuit & ex aqua ferrum quod casu ceciderat, Helisæus Diuina virtute contra naturam natans in suo manubrio redire fecit: vt nullo modo suscipias hunc hominē, si in aliquo culpabilis est ex hoc quod illi obiicitur, scilicet aut opere aut consensu, seu conscientia vel quolibet ingenio, sed per virtutem Domini nostri I. C. reiice ex te & fac illum natare super te, quatenus cognoscant fideles Christi, nullum maleficium, nullum præstigium Diuinę virtuti posse resistere, quod non detectum fiat & omnibus manifestum. Adiuro etiam te per virtutem eiusdem Domini N. I. C. vt ad laudem illius cui omnis Creatura seruit, & cui Cælestis exercitus famulatur clamans, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum, vt nobis adiurantibus & eius misericordiam obsecrantibus obedias qui regnat & dominatur per infinita secula seculorum. Amen.

Sequitur hominis Coniuratio in hunc modum. *Adiuro te homo & contestor per Patrem & Filium & Spiritum S. & per sanctam & indiuiduam Trinitatem, & per omnes Angelos & Archangelos, & per omnes Principatus & Potestates, Dominationes quoque & Virtutes, & per Dei sedilis, Cherubin & Seraphin, & per diem tremendum iudicij Dei, nec non & 24. Seniores qui quotidie laudant Deum, & per 4. Euangelistas, & per SS. quoque Apostolos, Martyres & Confessores, nec non & per S. Genitricem Dei Mariam, omnesque Virgines, & per cunctum Populum sanctum Dei, vel per S Baptismum in quo renatus es, si tu hoc malum fecisti, ex quo culparis, vel assensum præbuisti, aut baiulasti, aut in domum tuam recepisti, aut inde conscius, aut consentaneus extitisti coram omnibus dicito. Quod si Diabolo suadente celare disposueris & culpabilis exinde es, euanescat Cor tuum incrassatum & induratum & non suscipiat te aqua incredulum & seductum, vt dicat populus quia Deus noster Iudex est, cuius potestas in secula seculorum Amen.*

Post Coniurationem aquæ exuat illos vestimentis eorum, & osculari S. Euangelium & S. Crucem faciat, & sanctificatis omnibus Aqua benedicta cum timore & reuerentia Dei Filius de eius Clementia eiiciat in aquam. Hoc Iudicium autem petente D. Ludouico Imperatore constituit B. Eugenius præcipiens vt Omnes Episcopi, Comites, Abbates, omnisque populus Christianus qui intra eius Imperium est, hoc iudicium defendat Innocentes, & examinentur nocentes, neque periuri super reliquias Sanctorum perdant suas animas in malum consentientes. Hactenus vetus illud exemplar.

Erant & alia purgationis Capitalis genera, nimirum per iudicium legale, & per duellum De vtroque genere extat constitutio Willielmi, Anglorum Regis, vulgo Conquæstoris in hæc verba apud Ioannem Bromptonem in Chronico.

Willelmus D. G. Rex Anglorum Omnibus ad quos scriptum hoc perueniet, " salutem & amicitiam. Mando & præcipio per totam Angliæ Nationem custo- " diri. *Si Anglicus* homo compellat aliquem *Francigenam* per bellum de furto vel " homicidio vel aliqua re, pro qua bellum fieri debeat vel iudicium inter duos " homines, habeat plenam licentiam hæc faciendi. Et si *Anglicus* bellum noluerit, " *Francigena* compellatur adlegiate se iuramento contra eum per testes suos " secundum legem Normaniæ. Item si Francigena compellat Anglicum per bel- " lum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia defendat se per bellum vel per " iudicium si magis ei placeat. Et si vterque sit inualidus & nolit bellum, vel non " possit, quærat sibi legalem defensorem. Si Francigena victus fuerit, persoluat " Regi 60. S. & si Anglicus nolit defendere se per bellum vel per testimonium, " adlegiet se per Dei iudicium. De omnibus *vtlagariæ* rebus Rex instituit, vt " Anglicus se purget ad iudicium. Et si Anglicus appellat Francigenam de *vtlagaria* " & hoc super eum in veritate velit, defendat se Francigena per bellum. Et " si Anglicus non audeat eum probare per bellum, defendat se Francigena pleno " iuramento, non in verborum obseruantiis. *Adlegiare* dicebant, quod nos communiter *Alleguer*, Leguleij dicunt *Verificare* vel *Iustificare*, vt legitur in Glossario, *Vtlagaria* Saxonicum vocabulum est, id. delictum authorem reddens exlegem. Hinc *Vtlagium*, & *Vtlagij* opus facere, est tale maleficium peperrare, cuius causa author omnis legis patrocinio sit exclusus.

CATALOGVS ILLVSTRIVM ACADEMICORVM.

ABBO S. Germani Parisiensis, vulgò Pratensis Monachus, patria Neustrius, vt ipse ait, hoc est vt aliqui explicant, Parisinus, Poëticæ artis studiosus, belli Normanici & obsidionis Parisiacæ an. 886. testis oculatus, quam duobus libris complexus est, vt ait in Præfatione: quod opus fratri Goslino nuncupat, eiusque se mandato & precibus inductum fatetur suscepisse & contexuisse. Quamobrem autem eum Fratrem vocet, non est in promptu dicere. An quia reuera frater eius erat germanus, vt videntur indicare verba illa præfationis, *tuæ admodum mihimet acceptissimæ germanitatis affectio sibimet dudum destinari poposcit?* An quia frater erat in Christo, quomodo sunt omnes Christiani fratres? an denique quia Goslinus seu Gauslenus tunc Episcopus Parisiensis, ante fuerat Abbas S. Germani Pratensis, quam Abbatiam an. 885. factus Episcopus Nepoti sui Ebolo resignauit? Certè in eadem præfatione ait se *fraterni* non esse immemorem *flagri*: quæ verba in Abbatem cadere non possunt, quem Monachi non *fratrem*, sed *patrem* appellant; quod & ipsummet verbum indicat: Abbas enim patrem sonat. Verius ergo & commodius in fratrem germanum cadunt: tum propter verbum *germanitatis* quo vtitur in præfatione; tum quia Goslinum illum tanquam Magistrum Artis poeticæ gnarum & peritum compellans in fine sic ait. *Verum quod haud apud Magistrum saltem mereantur* (versiculi nostri) *nancisci penes Germanum.* Tum denique quia illum, cui præfatur, compellat vt viuentem, vt pote cui duos dedicat obsidionis libellos: at Goslenus Episcopus Parisiensis ante obiit quàm esset obsidio soluta, quamque eam Abbo versibus descripsisset. Itaque crediderim Goslinum illum fuisse Magistrum seu Professorem Academiæ Parisiensis, quo præceptore fuerat vsus Abbo, qui tum primum exercuisse videtur, quod in arte Poetica didicerat, atque idcirco fratri primum voluisse dedicare, à quo didicerat. Cæterum non parum contulit Abbo ad splendorem Academiæ Parisiensis & ad Scholarum eius multiplicitatem: quò enim aliò tendunt hæc verba præfationis, *nunquam otio reficiendi ob Scholarum pluralitatem, cuius commoditati vbique locorum vacauerim?* Deinde duas suscepti operis causas afferens, nimirum & ad exercitandum ingenium, & vt aliis vrbium defensoribus exemplum in Odone Parisiensium Comite præberet virtutis & fortitudinis, subdit. *Siquidem prima fuerit causa exercitationis: tunc etenim adhuc litteratoriæ tirunculus disciplinæ Nasonis proscindebam Eclogas; altera verò mansuri aliarum tutoribus vrbium exempli.* Postremo ait se tertium librum nihil ad historiam obsidionis pertinentem conscripsisse in gratiam Scholasticorum *Scholasticis ambientibus glossas suis in commentis obnixè complacet.* Librum verò primum incipit à descriptione, situ & laude vrbis Parisiacæ.

In medio Sequanæ recubans, culti quoque Regni
Francigenum semet statuit procelsa, canendo
Sum Polis, vt Regina micans omnes super vrbes.

Qua statione nites cunctis venerabiliori ;
Quique cupiscit opes Francorum, te veneratur.

Scribebat adhuc de rebus præclarè gestis Odonis Comitis an. 892.

Abbo Antissiodorensis ex Monacho & Abbate S. Germani factus est post fratrem Heribaldum eiusdē Ecclesiæ Episcop. Qui duo fratres viri strenui fuerunt atque sanctissimi, & tam in Diuinis scripturis quā in liberalibus artibus nobiliter eruditi. De Abbone sic habet scriptor Anonymus in Historia Episcoporū Antissiodorensiū. *Abbo vir strenuus, omnimodâ eloquentiâ præclarus, atque tam in Diuinis scripturis quàm in secularibus principaliter eruditus. Fuit autem Abbas Cœnobii S. Germani post fratris decessum iuxta Caroli Regis* (nempe Calui) *electus Pontificatui substitutus est.* Interfuit synodo Metensi an. 859. & Tullensi apud Saponatias eodem anno. Ambo verò fratres in Ecclesia S. Germani cum multa sunt honorificentia tumulati ; inquit Author Chronici Antissiodorensis.

Abbo Patria Aurelianensis, Læti & Ermengardis filius, professione Monachus & Abbas Floriacensis, vir fuit, teste Tritthemio, in Diuinis scripturis vigili lectione & studio exercitatus & in secularibus disciplinis egregiè doctus, vita quoque & conuersatione insignis. Lutetiam ad capessendas bonas artes adolescentulus se contulit, vt narrat in Apologetico, circa annum 960. non an. 988. vt aliqui scribunt : tunc enim factus est Abbas Floriacensis. Primos pueritiæ annos apud exteriores Floriaci Scholas exegit : tum inibi factus Monachus aliquandiu publicè docuit: deinde ad Nobilium Emporium Illustriorumque Litterarum Officinam, Lutetiam se contulit à Richardo Abbate missus, vt ait ipse in Apologetico ad Hugonem & Robertum Reges. Remenses quoque Scholas inuisit : reuersus verò Floriacum, altiorumque disciplinarum publicam professionem aggressus magnum sibi nomen comparauit, adeovt totius Galliæ famosissimus Magister haberetur : vt testatur Aimoinus Floriacensis in eius vita. Idemque confirmat Odolricus in Concilio Lemouicensi an. 1031. habito, vbi de S. Martiale mentio facta. *Quando iam longo olim* apud Monasterium S. Benedicti *per plures annos artibus imbuerer liberalibus, annosam Monastery legem reperi, Martialem in Letanyis cum aliis pronunciari Apostolis. Pater illius loci Abbo florentissimus Philosophus, quem multi vestrum nouerunt, & omni diuinâ & seculari authoritate totius Franciæ Magister famosissimus, & postmodum gladio persecutoris martyrio coronatus apud Wasconiam quid de Martiale scripserit, quod de eo testimonium perhibuerit, huius vrbis Clero notum est.* Ad tanti viri Scholam non modò Monachi, sed & seculares plurimi, non tantum Galli, sed Angli, Scoti & Hiberni confluebant ; e Gallis nostris inter alios Discipulos, Bernardum habuit Bellilocensium deinde Abbatem, ad quem extant aliquæ eius Epistolæ. Ex Anglis Clarotonum, Britferthum & alios plurimos. De hocce litterarum exercitio sic Aimoinus. *Post Orationum vota, post ieiuniorum virilia certamina multum prodesse censebat litterarum studia, maximeque dictandi exercitia, quarum ipse per studiosus existens nullum pene intermittebat tempus quin legeret, scriberet, dictaretve. Extant multa Scriptorum eius insignia, quæ proprio indigeant volumine. Nos interim aliqua futuris profutura seculis succinctim nostris inserimus Chartis: nempe post elucidatos, vt prælibauimus, Dialecticos syllogismos, post exaratas Compoti calculationes, post Solis ac Lunæ viarum declaratas dimensiones, in Diuinas quoque animum intendit Scripturas: assumptisque ex plurimorum Patrum authoritatibus sententiis velut prudentissima Apis, variis fauos componens floribus, mellitum deflorauit opus. Quod licet ad præsens non reperiatur, partim Nostrorum negligentiâ, partim extraneorum subtractum cupiditate, certum tamen est idcirco eum excerpsisse, quò haberet ad manum defensiones contra Pontificem Ecclesiæ Aurelianensis non recta quadam ab eo exigentem.* Hoc loco nota, Lector, Aimoinū loqui de duplici genere Scholarium, qui ad Abbonem cōueniebant, nempe de Monachis & Extraneis seu secularibus, quos ille publicè instruxit per plures annos Richardo & Amalberto Abbatibus. Ab Oiolbodo vero Abbate qui Amalbetto successit, missus est in Angliā ad docendū & ad dirigendas Scholas Ramesienses ita postulante Oswaldo qui, vt legitur in Chronico Ioannis Bromptonis, *litteratos homines in patriam aduocauit, ne patriam illo bono fraudaret, sine quo cætera pene inania mihi videntur* , *de quibus litteratis fuit vnus Abbo Floriacensis Monachus, qui præter multam scientiæ frugem quam Anglia in-*

nexit, vitam S. Edmundi Regis & Martyris S. Dunſtano rogante deſcripſit. Poſt biennium autem ex Anglia reuerſus eſt Floriacum. Oiolbodo autem paulo poſt defuncto ſubſtituitur Abbo communi Monachorum ſuffragio, & de conſenſu Hugonis Caperi recenter Regis inaugurati. Aimoinus. *Poſtea factum eſt* inquit, *ut venerabili Abbate Oiolbodo humanis rebus exempto communis Floriacenſium electio fratrum vſque perferretur; hunc* (nempe Abbonem) *ſibi patrem poſtulantium. Præerat per idem tempus Regiæ Francorum Aulæ, Princeps Hugo nomine, qui conſenſum præbere non diſtulit.* Anno 991. in Synodo Remenſi Arnulfi Archiepiſcopi cauſam defendit, vt legitur in hiſtoriâ eius Depoſitionis, his verbis. *Sed aderant acerrimi defenſores ſcientia & eloquentia inſignes Ioannes Scholaſticus Antiſſiodorenſis, Romulfus Abbas Senonenſis, Abbo Rector Cœnobii Floriacenſis.*

Bis Romam profectus eſt, ſemel Ioanne XVI. adhuc ſedenre, cuius vitâ & moribus offenſus ſtatim rediit: iterum vero ſedente Gregorio V. circa an. 995. qui minatus eſt ſe Regnum Interdicto ſubmiſſurum, niſi Arnulfus in ſedem ſuam reſtitueretur. Itaque rogatu Roberti Regis reuertitur & peractis ibi negotiis ſuis refert ad Regem hoc poſtulare ſummum Ponrificum, vt Arnulfus è carcere liber ad ſedem rediret.

Ab eodem Gregorio priuilegium Abbatiæ ſuæ impetrauit, ne Epiſcopus Aurelianenſis niſi inuitatus Floriacum ingrederetur: nec vllus vnquam Pontificum eidem Monaſterio interdicere poſſet Diuino Officio, neue, etiamſi tota Gallia anathemate feriretur, illi ſubiaceret. Tandem in Vaſconiam profectus ad Monaſterium quoddam Squirs nomine eiuſdem Ordinis, vbi minus rectè S. Benedicti Regula obſeruabatur, aſſumptis his comitibus, Remigio, Aimoino & Guillelmo Monachis Floriacenſibus, dum increpat Monachos licentiorem vitam degentes, præſertim verò totius mali Authorem quendam nomine Anezan gente ac vocabulo barbarum, ortâ rixâ inter Francos & Vaſcones, dum eam ſedare cupit, ab aduerſæ partis ſatellite lanceâ in læuo lacerto tam grauiter vulneratur, vt interiora coſtarum adactum penetrarit ferrum, pauloque poſt animam exhalarit 13. Nouemb. an. 1004. Rexit Abbatiam 16. annos continuos, ſcilicet ab an. 988. vſque ad mortem. Nomen dedit Floriacenſi Cœnobio ſub Vulfaro Abbate, quo ad Epiſcopatum Carnotenſem aſſumpto, hos deinde habuit Abbates, Richardum, à quo miſſus eſt ad Pariſienſes Scholas, Amalbertum, Oyolbodum, cui poſttemo ſucceſſit. Scripſit ſuper Calculo Victorij, lib. 1. Additiones in eundem l. 1. & quędam alia teſte Trithemio. Claruit ſub tribus Othonibus Imperatoribus, I. II. III. & ſub his Franciæ Regibus, Lothario, Ludouico, Hugone Capeto & Roberto. Poſt mortem pro Sancto habitus, & in morte Miraculis inclaruit. De eo ſic Ademarus Cabanenſis: *Summus Philoſophus, Abbas & S. Benedicti Floriacenſis ſuper Ligerim, iter Vaſconiam faciens Abbo per Engoliſmam tranſiens menſe Nouembri in Monaſterio S. Eparchij hoſpitatus eſt, veniensque ad S. Petrum Regulatenſis Eccleſiæ, quæ eſt poſſeſſio S. Benedicti Floriacenſis Cœnobij, vbi tumultu Vaſconum occiſus eſt, & ibi ſepultus miraculis clareſcere cœpit. Bernardus Vaſconum Dux necem tanti viri de Interfectoribus puniuit, alios ſuſpendio, alios flammis tradens, & omnem illam poſſeſſionem Regulatenſem, quæ ante in lite inuadentium erat, ſine lite Monachis Francis S. Benedicti parauit vindicandam.*

Abbo Sueſſionenſis Epiſcopus interfuit Synodo Remenſi an. 923. pro indicenda ijs pœnitentia, qui bello Sueſſionico in quo Robertus Rex interfectus eſt, interfuerant. Eodemque anno Regem Rodulfum conſecrauit, & poſt mortem Seulfi Archiepiſcopi Remenſis, cum Hugo puerulus ſucceſſor electus eſt, donec adoleſceret, Epiſcopale munus geſſit: qua de re ſic legitur apud Flodoardum l. 4. c. 20. *Rodulphus Rex electione comperta præfatorum Epiſcoporum conſilio Remenſem Epiſcopatum committit Herberto, qui etiam Legatos Eccleſiæ cum Abbone præſule Romam mittere ſatagit, huius Electionis decretum ſecum ferentes, & aſſenſum Papæ ſuper eâ petentes. Ioannes itaque Papa interueniente Abbone præſule petitioni eorum conſenſum præbens, Epiſcopium Remenſe Abboni Epiſcopo delegat, quæ ſunt Epiſcopalis miniſterii ab ipſo in eodem Epiſcopo tractanda ac finienda decernens.*

Adalbero Ardennenſis Godefridi Comitis filius, Franciæ Cancellarius, poſtea beneficio Lotharij ad Archiepiſcoparum Remenſem promotus, in ſcholis Pariſienſibus ſine dubio educatus, Remenſes deinde longè amplificauit & celebres

lebres

lebres reddidit euocatis aliunde insignibus Magistris, & inter alios Gerberto Aquitano, quos singulari amore complectebatur, beneficiisque ditabat. Singularis quoque ei cura fuit comparandorum librorum, vt videtur innuere Gerbertus Ep. 8. *Mantua quid egerim super negotiis vestris, præsens melius explicabo verbis, quàm absens scriptis, Claues librorum quas mitterem ignoraui, propter communem vsum similium seruarum. Historiam Iulii Cæsaris à D. Azone Abbate Deruensi ad rescribendum nobis acquirite, vt vos, penes quos Nos habemus, habeatis, quod repetimus speretis, id est octo volumina Boetij de Astrologia, præclarissima quoque figurarum Geometriæ, aliaque non minus admiranda.* Cum eo Gerbertus ad mortem vsque mansit, eiusque nomine varias ad varios epistolas scripsit, quæ leguntur inter Gerbertinas. Othonis partibus fauit contra Lotharium, quia Lotharius Godefridum fratrem bello insectabatur. Hugoni Capeto addictus fuit, ipsumque post mortem Ludouici Iunioris in Regem inunxit Remis 3. Iul. an. 987. Migrauit è viuis Lauduni quò relegatus fuerat vt aliqui scribunt à Carolo Lotharingo Lotharii fratre. Alii tamen Remis obiisse ferunt, an. 989. & verius, vt in historia docuimus. Iacet in Basilica maiore Deiparæ Virginis sub Altari S. Crucis cum hoc epitaphio quod legitur in appendice ad Flodoardum.

Contulerat natura parens quæ summa putauit,
Ad meriti cumulum tibi Præsul Adalbero, cum te
Præstantem cunctis mortalibus abstulit Orbi
Quinta dies fundentis aquas cum pondere rerum.

Adalbero Virdunensis Gothofredi Virdunensis Comitis filius & nepos Adalberonis Remensis, Othonis Imperatoris beneficio contraque Lotharii Francorum Regis voluntatem Virdunensis Episcopus factus est an. 984. vt in historia notauimus, vnde in patruum grauis exarsit ira Lotharij. Extant quædam Gerberti ad eum scriptæ Epistolæ. In 47. eum hortatur ad fortiter & generosè resistendum copiasque colligendas, vt Gothofredum patrem à Lothario captum liberet. *Felices, quibus paternus virtus exemplum sit imitabile. Vester Genitor hoc petit. Repentinus casus ne vos deterreat, filio Cæsaris fidem quam promisistis, inuiolatam seruate, omnia Castra ab hostibus tuemini; denique nec Scarponum, nec Haidonis Castellũ nec quidlibet eorum quæ vobis deliquit, Francis reliqueritis, illecti aut vana spe suæ liberationis, aut terrore sui cruciatus aut Filii Friderici. Hæc præcepta magnanimus pater generosis filiis dedit. Sentiant in vobis hostes se non totum cepisse Gothofredum auxilia vndique comparate, liberatores patriæ, vos similes patri in omnibus repræsentate.* Is Salernum profectus curationis gratia, in Italia obiit 14. Kal. Maii. Corpus verò relatum, Virduni sepultum est, eique successit Heymo an. 988. vt legitur in Chronico Virdunensi.

Adalbero qui & Ascelinus dictus, natione Lotharingus, Lotharii fauore & gratia factus post Roticonẽ Laudunensis Episc. an. 977. valde adhuc iuuenis, vir doctus, eloquentiæ & arti poëticæ deditus. Post mortem Lotharii Carolus frater eum diu in vinclis habuit, vt & Emam Reginam in carcere detinuit. Quo facto omnium incurrit odium. At solutum tandem eum à secretis habuit intimumq; consiliarium. Verum acceptæ memor iniuriæ, fictéque reconciliatus Laudunum, Carolum ipsum & coniugem Hugoni Capeto obsidenti prodidit & tradidit, sicque Hugonem Regem Francorum sublato competitore constituit. Mirum & Roberto Regi Hugonis filio voluisse fidem violare, ob idque publici criminis insimulatus à Gerberto facto Pontifice Siluestro, iussus ire Romam ad dicendum causam. At Principis recuperatâ gratiâ imminens sibi periculum declinauit. Extat Carmen ipsius ad Robertum, quod nuper, hoc est an. 1663. prodiit in lucem opera Hadriani Valesii cum Notis. Quo tempore verò illi poema suum dedicarit, incertum; certè aut an. 998. quo Robertus Rex solus remansit, aut paulò post, tumque iam senex: ait enim initio

—— Regi Roberto sic præsul Adalbero scribo
Præsulis in senio, fratrum Laudunicus Ordo
Flos iuuenum fructusque senum te mente salutat.

Inter amicos præcipuum habuit Fulbertum Carnotensium Episcopum, ab eoque præclaris nominibus laudatur & vocatur Episc. 45. *Clarus Laudunensium præ-*

ful. Magnus pater, cui Deus bene suadendi copiam incomparabilem dederit. Rogatur verò, vti quosdam maleficos à Rodulpho Siluanectensium Episcopo summissos in necem Subdecani Ecclesiæ suæ excommunicet. *Quod Ego te facere deprecor, magne Pater, cui Deus bene suadendi copiam incomparabilem dedit, simulque vt ipse mecum prædictos maleficos citra legitimam satisfactionem excommunices.* Magnas certè virtutes possedit, sed quas proditione fœdasse dicitur à Guiberto Nouigentino Abbate lib. 3 de vita sua *Ascelinus, qui etiam Adalbero vocatur, ex Lotaringia oriundus, diues opum, possessionum locuples cum distractis omnibus, pretia ingentia ad sedem cui praerat, transtulisset, Ecclesiam suam præcipuis quidem ornatibus insigniuit, Clero ac Pontifieio plura auxit, sed cuncta illa beneficia quadam præstantissimâ iniquitate foedauit: Dominum suum Regem, innocentem puerum, cui Sacramentum fidelitatis præbuerat, prodidit.* A Nangio vocatur *vetulus traditor*, ab aliis *falsus* Episcopus. Quo autem anno obierit, non constat. Aliqui scribunt obisse an. 1000. sed malè: nam Dudo S. Quintini Decanus tres libros de Gestis Normanorum post mortem Richardi Normaniæ Ducis an. 1002. ei dedicauit. Et Fulbertus iam Episcopus Carnotensis factus eius opem contra Siluanectensis Episcopi Ministros implorauit, vt patet ex eius Ep. 45. post an. 1017. scripta. Sepultus est in B. Vincentii Basilica, eiusque tumulo lapideo sequentes versus sunt inscripti.

Sic, ani plenus decessit Adalbero Præsul,
Huius multa loci qui viuens condidit olim.
Hic decus Altaris struxit, decus hic Crucifixi,
Et loca Sanctorum nitidauit. Hic quoque Templum
Prorsus honestauit, atque omne vetus reparauit.
Ad dextram turrim, nec non araria sistit,
Ornamenta dedit, quæ præcellentia fecit.,
Pontificalem habitum struxit mira arte peractum,
Tresque dedit Cappas, dorsalia plura, tapetas
Ad decus hoc templi; simul his & multa patrauit
Qui & Pontificium donauit fratribus aurum,
Sanctorum lapsis altaria contulit ipsis.
Hæc scripto firmans ne quis dissolueret vnquam.
Hinc donetur ei memoria digna quotannis,
Cui Dominus requiem tribuat parcendo perennem.

Adalbertus filius fuit Sigulfi veteris, auditor Alcuini in Schola Turonensi, Aldrici Senonensis condiscipulus: verum relictis Musis ad Martem se contulit & sub Carolo M. Hunico Saxonicoque bello interfuit. Ab eo iam valde seniore didicit Monachus Sangallensis res bellicas eiusdem Principis, vt ipse ait in Præfatione lib. 2. *Et cum iam valde senior paruulum me nutriret renitentem & sæpius effugientem, at tandem coactum de his instruere solebat.* Eundem in principio libri ait fuisse secularem hominem & in scripturis minus eruditum. Fuit autem Pater Veremberti Sacerdotis & Monachi apud S. Gallum, à quo etiam ait Sangallensis scriptor se didicisse quæcunque scripsit de Religione Caroli Magni.

Adalbertus nobilis Scholasticus celebratur à Gerberto Aquitanico, videturque ille Remis Præfectus fuisse scholarum aut certè discipulus fuisse Gerberti, cuius Epitaphium sic Magister condidit

Edite Nobilibus, studium rationis adepte.
Dicit Adalbertum te Belgica flore Iuuentus,
Stare diu non passa tulit fortuna, recursus
Bis senos Febrai cum produxisset Apollo.

Adalgardus vir doctus, Lupo Ferrariensi familiaris & commercio communique studio litterarum eidem coniunctissimus: ad quem extat eius epist. 8. qua gratias agit ob libros sibi ab eo communicatos. *Habeo tibi plurimas gratias, quod in Macrobio corrigendo fraternum adhibuisti laborem. Quanquam librum cuius mihi folium direxisti, praeoptarem videre. Est enim reuera venerabilis & exactis-*

ſime diligentia. Nec minus tibi gratulor pro commento Boetii; neſcio tamen adhuc an totum hic contineatur; aut ſi totum ſit, aut ſi cum alio id contuleris. Hinc autem recaſtigatum in perpetuum velim, vt nihil mihi vnquam aut ſcribas aut dicas ambiguum, quod tamen ipſe compertum habeas, & in morem oraculorum Apollinis ſententiam tuam aliqua obliquitate confundas. Hinc patet quanti eum æſtimaret Lupus.

Adalardus Regali ex proſapia oriundus, Pipini Magni nepos, Caroli Auguſti conſobrinus, vt legitur in eius vita per Paſchaſium Ratbertum ſcripta. *Inter Palatii tirocinia omni mundi prudentia eruditus vnà cum Terrarum Principe (Carolo M.) Magiſtris adhibitus elegit magis Iuſtitiæ fore & veritatis amicus quàm in illicita conſentire etiam multis oblectatus blandiciis.* Maior erat quinque fratrum, inter quos trium conſilio familiari vſus eſt Imperator, *iſte maturior conſilio, eximior omnibus ſanctitate*, relictis mundi negotiis factus Abbas Corbeienſis in Picardia ex Comite ſacri Palatii, & anno 809. Romam à Carolo miſſus eſt ad Romanum Pontificẽ Leonem cum Bernario Epiſcopo Cormaricenſi. Scribunt nonnulli tum Romæ fuiſſe cum Caroli triſtem audiuit interitum; & cum à Principe rebus Italiæ præfectus fuiſſet, nonnullorum inuidiâ à Ludouico Pio hac dignitate & adminiſtratione priuatum in Abbatiam ſuam ſe recepiſſe: indeque paulo poſt exulem factum ab anno ſcilicet 815. ad an. 822. Scripſit librum de *Ordine Palatii*, in quo Palatii curam regimenque in duas partes diuiſit; ſcilicet in eam quæ pertinebat ad ipſiusmet Palatii negotia, & eam quæ ad Regni ſtatum. Hanc Comes Palatii habebat: illam Apocriſiarius ſeu Archicapellanus, quem hodie vocamus Magnum Eleemoſynarium. Hunc librum ait Hincmarus Caroli Calui Archiminiſter ſe deſcripſiſſe: ſic enim habet c. 12. de Ordine & Officiis Palatii. *Adhalardum ſenem & ſapientem Domini Caroli M. Imperatoris propinquum & Monaſterij Corbeiæ Abbatem inter primos Conſiliarios primum in adoleſcentia mea vidi. Cuius libellum de Ordine Palatii legi & ſcripſi, in quo inter cætera continetur duabus principaliter diuiſionibus totius Regni ſtatum conſtare antepoſito ſemper & vbique omnipotentis Dei iudicio.*

Sub eo S. Patre Paſchaſius Radbertus Abbatiæ nomen dedit, qui an. 818. librum de Corpore & Sanguine Chriſti edidit. Reuerſus ab exilio an. 822. menſe Ian. ſtatuta quædam duobus libellis contenta Monachis tradidit, quæ opera D. Lucæ Dacherii prodierunt in lucem, leguntur que in tomo 4. Spicilegij. Sepultus eſt tandem in Baſilica B. Petri cum hoc Epitaphio.

Hic iacet eximius meritis Venerabilis Abba,
Noſter Adalhardus dignus honore ſenex.
Regia proſapies, Paradiſi iure colonus,
Vir charitate probus, moribus atque fide.
Quem dum ſub tumulo recolis tu quiſque viator
Cerne quid eſt, quid eris, mors quia cuncta rapit.
Nam poſt octauas Domini hic Carne ſolutus
Succedente die aſtra petiuit ouans.

Adelbodus Henrici Imperatoris ab intimis ſecretis, vir nobilis, ſapiens & ſummæ virtutis, tamque in diuinis ſcripturis eruditus, quam in ſecularibus, nec minus armis quam eruditione proſtrauit infideles. Nonnulla opuſcula edidit. Vitam Henrici II. Imperatoris. Lib. 1 de Laudibus S. Crucis. Item de laude B. Mariæ, aliaque tam metro quàm proſa. Vltimò Archiepiſcopus Vltraiectinus obiit an. 1029. huiuſce inſignis viri plurimi ſcriptores meminerunt.

Adelmanus Clericus Leodienſis in Franciam miſſus circa ann. 1022. vt litteris operam daret: deinde Carnutum profectus Fulbertum Epiſcopum virum ſingularem & magni tum nominis Theologum in expoſitione diuinarum ſcripturarum audiuit. Ibi habuit condiſcipulum, imò contubernalem Berengarium Turonenſem tunc adoleſcentem ætate ipſe prouectior. Carnuto reuerſus in Patriam Scholas ipſe Leodii habuit ſub Reginaldo Epiſcopo; deinde ad Brixienſem Epiſcopatum promotus ſcholarum Leodienſium præfecturam Franconi reliquit. Cum autem audiuiſſet ille Berengarium poſt mortem Fulberti Magiſtri multa docere hæretica, ad eum ſcripſit in memoriam reuocans præcepta, quæ ab illo Venerabili ſene audiuerant, ne ſcilicet vnquam ad vanas &

inutiles futilesque Philosophiæ nugas abirent, sed solido ecclesiæ fundamento insisterent. Eius Epistolam in Chronologia retulimus. *Vir fuit* teste Trithemio, in diuinis Scripturis, *studiosus, Philosophus & Dialecticus suotempore famosus, metro excellens & prosa. Scripsit vtroque stylo quædam commendanda Opuscula, de quibus ad lectionis nostræ notitiam pauca peruenerunt.* Claruit sub Henrico II. Imperatore circa an. 1040.

Ademarus Cabanensis Raimondi Cabanensis & Hildegardis filius Monachum induit apud S. Eparchium Engolismensem. Scripsit Chronicon à primis Monarchiæ Francicæ temporibus ad suam ætatem. Floruit sub Roberto Rege, ad annum vsque 1028. Meminit Alcuini, Theodulfi, Smaragdi, Heliæ aliorumque Magistrorum, qui Parisiensem Academiam litterarum Professione primi commendarunt & illustrarunt.

Æneas Diuini verbi Concionator egregius & in scholis Palatinis sub Carolo Caluo Professor clarissimus fuit. Quis enim, vt aiunt Guenilo Senonensium Archiepiscopus & Suffraganei apud Lupum Ferrariensem Ep. 99. *vel leuiter tetigit Palatium, cui labor Æneæ non innotuit & feruor in Diuinis rebus non apparuit?* quamobrem post mortem Ercanradi Episcopi Parisiensis à toto Clero Matris Ecclesiæ Parisiorum & à Monasteriis illi subiectis in successorem expetitus est, vt diximus ad an. 853. Summæ fuit apud Caluum authoritatis, eique sæpe Rex gratuita negotia grauiumque rerum iudicia commisit. Extat Lupi ad eum Ep. 119. qua rogat vt Regem admoneat de præmio sibi ab eo promisso, si scholarum professionem repeteret. Fuisse autem inter eos affinitatem colligitur ex eadem Epistola, qua illi neptis suæ & Hildegarij filium commendat. *Me Monasterium ingredientem tristis excepit nuncius ostendens Hildegarium vestrum qui Neptem meam habebat in Coniugium, decessisse. Vnde proprio affectu & propinquorum vtriusque lineæ impulsu asserentium me apud vos plurimum posse, sanctitati vestræ has lineas destinaui, supplicans vt filio ipsius, super quo postulauit, concedere dignemini beneficium. Tutorem verò qui & moribus vestris congruat & militare obsequium exigat, laudabili prudentia statuatis relictæ memorati viri eiusque propinqui decenter vos, si obtinuero, venerari studebunt.* Leguntur duæ ipsius Epistolæ ad Hincmarum Remensem. Hincmarus quoque Rothadi Suessionensis Episcopi causam illi commendauit, quam illi Rex & Immoni Nouiomensi discutiendam commiserat, vt legitur apud Flodoardum. Scripsit librum de Erroribus Græcorum iussu Nicolai. I. qui in membranis apud quasdam Bibliotheecas reperiri dicitur. Synodis plurimis interfuit. Apud Saponarias an. 859. Tusciacensi an. 860. Suessionensi III. an. 866. Trecensi an. 867. Eidem Caluus pontem Parisiensem donauit diplomate dato Compendij. pridie id. Iulij ann. 867. Obiit circa an. 875.

Agius Aurelianensis Episcopus Ionæ successit an. 843. consecratusque fuit à Guenilone seu Vvenilone Archiepiscopo Senonensi. Capellanus erat Caroli Calui, vir eximiæ pietatis & doctrinæ. Pluribus Synodis interfuit: Beluacensi an. 845. Parisiensi an. 846. Turonensi IV. an. 849. Suessionensi II. an. 853. vbi agitata est causa Burchardi in Carnotensem Episcopum electi, vnusque ex iis fuit, qui eum seorsim admonere iussi sunt, vt si se Episcopatu dignum agnosceret, fateretur ingenuè & probaret; si indignum tali ministerio, Episcopatum eiuraret. At ille fassus quidem est se tanto munere indignum esse, paratum tamen esse se, ad obiecta crimina respondere. Cum verò nemo se accusatorem auderet profiteri, remansit Episcopus. Eius tempore extructa est Capella S. Aniani: & quandiu sedem tenuit, bis capta est Aurelia à Normanis teste Adreualdo Floriacensi. Videtur autem sedisse vsque ad an. 868.

Aimoinus seu Monachus Cœnobij San. Germano-Pratensis, seu professor secularis Academiæ Parisiensis florebat adhuc an. 890. fuit Magister Abbonis Monachi S. Germani, videturque eo etiamnum tempore docuisse, quo Parisiacam ille descripsit obsidionem, nempe an. circiter 892. quippe eum compellans ait continuo serere, fodere & putare vineam, ex qua ipsi botros virides quidem adhuc offerebat, ab eo ad maturitatem perducendos.

O Pædagoge sacer meritis
Aimoine piis radians,

Digneque ſidereo decore.
Perrogitat Mathites liniens
Ore pedes digitoſque tuos
Cernuus Abbo tuus ingiter.
Sume botros, tibi quos tua fert
Vitis adhuc virides: rubeant
Imbre tuo radiiſque tuis.
Continuo feris atque fodis
Tu celebrande putas & eam.
Nuncque cupis niteat pluuiis
Alterius, iubare alterius,
Dulce cui tribuas rogo mel.
Nam tibi palmes & vua manet.
Floruit has mihi Pariſius
Nobilis Vrbs, veneranda nimis
Bella precans ſua ferre tibi.
Agnita cuius vt Orbe vago
Sepiat æthera palma volans,
Doxaque regnet vbique micans
Ore tuo gradiente ſemper.

Aimoinus patria Petricorius, Monachus Floriacenſis, vir literarum humaniorum non ignarus, vt patet ex eius ſcriptis; nec dubito quin exemplo Abbonis eas Lutetiæ ſi non incepit, ſaltem earum curſum compleuerit. Inter Floriacenſes nomen dedit Amalberto Abbati, ab eoque tonſus eſt circa an. 986. Scripſit hiſtoriam Francicam quæ hodie extat, quam malè tribuunt aliqui Aimoïno Sangermanopratenſi. Scripſit quoque de Miraculis S. Benedicti an. 1005. & vitam Abbonis Abbatis ſui rogatu Heruæi Theſaurarii Turonenſis, cuius morti & exequiis in Vaſconia interfuerat. Eum Trithemius inter Eccleſiaſticos Scriptores reponit. *Aimoïnus Monachus Floriacenſis*, inquit, *Ordinis S. Benedicti, natione Gallicus, vir in Diuinis ſcripturis ſtudioſus & eruditus, atque in ſecularium litterarum diſciplinis ſufficienter inſtructus. Fertur tam metro quàm proſâ nonnulla compoſuiſſe opuſcula: ſed ad manus noſtras minime venerunt. Scripſit poſt Adreualdum Monachum volumen vnum de Miraculis S. Benedicti. Claruit ſub Othone Imperatore III. an. 990.*

Albericus Diaconus Cœnobij Caſſinenſis, vir diſertiſsimus & eloquentiſsimus, quem hic quidem commemoramus, non quod ex Academicis Pariſienſibus fuerit, ſed quia in Synodo Romana contra Berengarium diſputauit, cum quo nemo congredi audebat: acceptis vnius tantum hebdomadæ induciis librum aduerſus eundem edidit de Corpore Domini Noſtri I. Chriſti Sanctorum Patrum teſtimoniis roboratum, in quo omnes aſſertiones eius deſtruxit, æternaque obliuione deleuit. Ita ſcribit Author Chronici Caſsinenſis.

Alcuinus in Eboracenſi Prouincia apud Anglos natus, Flacci prænomen in baptiſmatis regeneratione accepit: & ab aliis Albinus, ab aliis Alboinus, Alchoinus & Alchwinus appellatur ſecundum variarum. Gentium varia idiomata variaſque pronunciationes. Egberti Eboracenſis Archiep. primum diſcipulus fuit, à quo relictus hæres ſapientiæ factuſque Eboracenſis Eccleſiæ Scholaſticus multos diſcipulos eruditione ac pietate perecelebres habuit, interque cæteros Eambaldum, qui fuit deinde Eboracenſis Archiepiſcop. & Luggetum qui Monaſterienſis Antiſtes. Hinc cognitus Regi & Eccleſiæ Proceribus ac Principibus multas legationes obiuit tum ad Papam, tum ad Carolum M. ab Offa Merciorum Rege miſſus. Quod vero in Eccleſia Eboracenſi enutritus & inſtructus fuerit, docet ipſe Ep ad Eambaldum, *In Eccleſia vbi Ego nutritus & educatus fueram & præeſſem theſauris ſapientiæ, in quibus me Magiſter meus dilectus Egbertus Archiepiſcopus hæredem reliquit.* Et in Ep. ad Carolum M. *Date mihi exquiſitiores eruditionis Scholaſticæ libellos, quales in Patria habui per bonam & deuotiſſimam Magiſtri mei Egberti Archiepiſcopi induſtriam.* An veto Venerabilis Bedæ diſcipulus etiam fuerit, vt vulgus hiſtoricorum aſſerit, dubitatur. Dicunt aliqui fuiſſe quendam Albinum ſeu Alwinum Bedæ Diſcipulum, non eum qui Pariſios venit, ſed eum Albi-

num sed qui factus in Mercia Lichefeldiensis Episcopus obiit an. 737 Alcuinum enim, Parisiensis Academiæ Institutorē nullatenus audire potuisse Bedam, quod Beda teste Polidoro Vergilio obierit an. 731. vel secundum alios an. 735. ipse verò Alcuinus an. 804. qui si Discipulus fuit Bedæ, nonagenarius & prope centenarius obierit necesse est. Contra alii, Alcuinum nostrum vidisse & audiuisse Bedam putant. Nam lib. 1. de Gestis Regum Anglic. cum ipse vocat Magistrum. *Recogitate nobilissimum nostri temporis Magistrum Bedam Presbyterum, quale habuit in Iuuentute discendi studium, qualem nunc habet inter homines laudem & multò maiorem apud Deum remunerationem.* Addunt ad confirmationem huius sententiæ Bedam non an. 731. aut 735. obisse, sed anno tantum 762. die 26. Maii, ætatis 90. Professionis Monasticæ 83. idque ex eius Epitaphio quod in Ciuitate Dunelmensi etiamnum hodie legi asserit Posseuinus, constare.

Verum communior, & vt opinor, verior Historicorum opinio est obisse Bedam an. 735. Certum verò est fuisse tempore Bedæ quendam Albinum Abbatem Monasterij S. Augustini Cantuariensis virum doctum, cuius hortatu & adiutorio Beda historiam de Gestis Anglorum composuit, vt ipse refert in prologo. Iste Albinus, vt legitur in Chronico Willielmi Thorni qui scripsit vsque ad an. fere 1400. *in diuinarum Scripturarum studiis ita erat à B. Adriano* (prædecessore Abbate) *institutus, vt Græcam linguam simul & Latinam non minus quàm maternam quæ sibi naturalis erat, aquè nouerit.* Ille autem, vt ibidem habetur, obiit an. 732. vnde constat alium ab eo esse Albinum seu Alcuinum, nostrum.

Certum est 2. Egbertum Eboracensem Archiepiscopum, quo Magistro Alcuinus ait vsum se fuisse, ab an. circiter 736. ad an. 766. præfatæ Ecclesiæ præfuisse, successoremque habuisse Albertum, & post annos 14. nimirum an. 780. Embaldum II. vt legitur apud Thomam Stobœum in Actibus Pontificum Eboracensium. Hinc colligitur quod cum Alcuinus valde senex obierit an. 804. aut Bedæ discipulus esse, aut eum certè videre potuerit, si saltem octogenarius decessit. Viuente, adhuc Egberto adolescens Romam pertexit, ibique quosdam Magistros docentes audiuit, vt ait Ep. 2. Imo ibidem eum docuisse vult Meginfredus apud Trithemium, & inter alios Discipulum habuisse Rabanum per sex annos. Verum vt obiter dicam, id eum neutrius ætate stare potest: siquidem Rabanus vix eum Parisiis audiuit, tantum abest vt Romæ ipsum tunc adolescentem audiuerit. Adde quod ipse tria præsertim loca, in quibus publicè docuit, commemorat, Eboracum, Palatium Caroli & Turonicam Ciuitatem, nusquam verò Romæ meminit.

Primùm igitur Eboraci docuit factusque est post Egbertum, id est post annum 766. Scholasticus seu Scholæ Præfectus. *Mane*, inquit Ep. ad Carolum *Florentibus per ætatem studiis seminaui in Britannia, nunc verò frigescente sanguine in Francia seminare non cesso.* Ibi S. Ludgerum discipulum habuit, vt testatur vetus Author Frisius in vita Ludgeri. *Eo tempore in Eboraica Ciuitate famosus meritò Magister Alchwinus Scholam tenebat vndecunque ad se confluentibus de scientia sua communicans.* Cum autem ille magnum doctrinæ & prudentiæ experimentum dedisset, ab Offa qui Merciorum victor tandem euasit ad Carolum M. Legatus missus. Hinc innotescens Carolo peracto Legationis officio ex Anglia in Franciam postea euocatus est, cum ipse in Rhetorica, Dialectica & Mathematicis disciplinis habuit præceptorem. Tum filiorum suorum Ludouici & Pipini, item & filiarum, postremo & quorumcunque Discipulorum instructioni præfecit. Ita Schola publica in Palatio instituta: aliique in eodem in variarum professione disciplinarum collocati Magistri, suis quisque Scholis Classibusque addicti, ne quis aut de penuria Magistrorum, aut de inordinatione disciplinarum quereretur. Itaque illuc breui confluxerunt vndequaque Scholares innumeri, Galli, Germani, Saxones, Angli, Scoti, Hiberni, Hispani annitente maxime Carolo & præmiis ac priuilegiis inuitante, vt in historia demōstratum est. Demum accepto ab Imperatore Abbatiæ S. Martini Turonensis regimine, rixarumque impatiens quę frequentes tam inter Magistros quàm inter scholares inrerueniebāt, vnde scholas Palatinas ipse vocat *Castra pugnantia* Turonas secessit, ibique Scholam instituit, quę continuò plurimis quoque discipulis redundauit, quorum nonnullos enumerat vetus author vitæ ipsius hoc modo. *Discipulorum eius nobilissimus erat Sigulfus: vetulus, ma-*

nimus Withso; Post hos Fregedisus & eius socii. At tempore iam vltimo hærebant ei assiduo Ragusardus, Waldramnus, qui adhuc supersunt; Adhelbertus quoque B. memoriæ quantum poterat, Sigulfi tunc filius. Post autem venerandus Pater, & multi alii. Ex omnibus istis Fridegisus illi in Abbatiæ regimine successit, cuius mentionem facit Eginhartus in vita Caroli M. Decessit autem Alcuinus plenus dierum 14. Kal. Iunii seu die 19. Maii an. 804. vt scribit idem author Sigulfi discipulus. Vnde conuincitur erroris Pithæus aiens obisse circa an. 790. Ossa apud Mereios regnante. Nam eiusdem Alcuini ad Leonem Pontificem extant litteræ, qui Adriano successit an. 796. & ad Carolum iam Augustum, qui an. tantùm 800. aut 801. Romæ inauguratus est Imperator. Sepultus est iu S. Martini Basilica, & super eius tumulum, Epitaphium quod sibi viuens fecerat, in ęrea tabula parieti infixa tale legitur.

Hic rogo pauxillum veniens subsiste viator,
Et mea scrutator pectore dicta tuo.
Vt tua deque meis agnoscas facta figuris,
Vertitur in species vt mea, sicque tua.
Quod nunc es, fueram famosus in orbe viator;
Et quod nunc Ego sum, tuque futurus eris.
Delicias Mundi casso sectabar amore,
Nunc cinis & puluis, vermibus atque cibus.
Quapropter potius animam curare memento,
Quàm carnem, quoniam hæc perit, illa manet.
Cur tibi rura paras? quem paruo cernis in antro
Me tenet hic requies, sic tua parua fiet.
Cur Tyrio corpus inhias vestirier ostro,
Quod mox esuriens puluere vermis edet?
Vt flores pereunt vento veniente minaci,
Sic tua namque caro, gloria tota perit.
Tu mihi redde vicem, Lector rogo carminis huius,
Et dic da veniam, Christe, tuo famulo.
Obsecro nulla manus violet pia iura sepulchri,
Personet Angelica donec ab arce tua.
Qui iaces in tumulo terræ de puluere surge,
Magnus adest iudex millibus innumeris.
Alchvvin nomen erat, sophiam mihi semper amanti,
Pro quo funde preces mente, legens titulum.

Hic requiescit beatæ memoriæ Alchvvinus Abbas, qui obiit in pace 14. Kal. Iunias. Quando legeritis ô vos omnes, orate pro eo & dicite Requiem æternam donet ei Dominus. Extat aliud eius Epitaphium apud Brouuerum l. 1. Antiquitatum Fuldensium c. 10. legiturque in capite eius Operum ab Andrea Duchesnio in lucem editorum.

Inuentum est & aliud à me nuper in Archiuo seu Tabulario Collegii Regii Nauarrici, sed incertæ ætatis: est autem huiusmodi.

Præteriens si forte rogas, quicunque viator
Cuius Reliquias hæc tegat effigies.
Hic situs Alcuinus, doctrina & moribus ingens,
Præceptor quondam, Carole Magne, tuus.
Discipulus Bedæ; is quem primum Parisiense
Gymnasium veteres instituisse ferunt.
Sit licet in cinerem iam corpus inane redactum:
Docta tamen nullo est mens peritura die.

Non est autem hîc necesse repetere, quod fusè probatum est in Historia, malè Alcuinum à maxima scriptorum turba inter Monachos numerari, cum certissimum sit inter Seculares Clericos gradu Leuitam seu Diaconum obiisse. Cuius rei testes sunt veteres Auctores, quorum plerique Monachi fuerunt, non Alcui-

num inter suos vsquam reposuerunt, Eginhartus, Monachus Sangallensis, Lupus Ferrariensis, Odo Cluniacensis, Sigebertus Gemblacensis, & alii innumeri. Extat eius vita fusè descripta à Monacho quodam S. Remigii Remensis paulo post eius obitum, & quæ scribit, ait se à Sigulpho Magistro suo eiusdem Alcuini discipulo accepisse. Nusquam verò eum inter Monachos numerat, imo disertè Leuitam seu Diaconum vocat, eumque ministerio Leuitarum secum habentium Protomartyrem Stephanum & Laurentium Archidiaconum ad Christum perductum fuisse.

Idem Auctor hæc eiusdem Alcuini opera commemorat, *Postulante.* inquit, *Imperatore Karolo scripsit librum de S. Trinitate vtilissimum, nec non de Rhetorica, Dialectica & Musica. Scripsit ad Gundradam de Anima ratione. Postulantibus fœminis Gisla & Richthrude honestissimè, super Euangelium canones partim de suo, partim de S. Augustino mirabile Opus composuit. Scripsit & in 4. Epist. Pauli, ad Ephesios scilicet, ad Titum, ad Philemonem & ad Hebræos: ad Fredegisum in Psal. ad Vvidonem Comitem Homelias de principalibus vitiis & virtutibus. Ad Sigulphum suum Quæstiones in Genesim perutiles. In Prouerbiis Salomonis & Ecclesiaste, in Canticisque Canticorum luculenta sub breuitate ineffabiliter. Sub nominibus Franci & Saxonis de Grammatica cum interogatione & responsione facundissimum libellum composuit. Collegit multis de Patrum operibus Homeliarum duo volumina. Scripsit de Orthographia. In centesimo quoque decimo octauo Psalmo stylo vsus est aureo. Sicut in Epistolis ad multos directis.*

Aldricus ex Nobili genere Vastinensium oriundus discipulus fuit Alcuini, ab eoque Monachalis disciplinæ suscepit insignia, vt scribit author Anonymus in eius vita: deinde ordinatus ab Hieremia Archiepiscopo Senonensi Presbyter: hinc in aulam vocatus, Magister fit Palatii, tum Ferrariensis Abbas, postremo ad Senonenses infulas Ludouici Pii fauore promouetur an. 830. de qua promotione scripsit ad Frotharium Tullensem Episcopum virum eximium sibique dilectissimum; cuius Epistola legitur inter Frotharianas 13. De eadem promotione sic Lupus ad Vvenilonem Ep. 29. *Decessor vester Beatæ memoriæ Aldricus præfati Cæsaris* (Ludouici) *iussu & mirabili bonorum annisu Nobis cum esset Abbas, ablatus & Ecclesiæ Senonicæ pontifex factus ad nos immutabiliter proposuerat regredi Episcopali curâ omissâ, quando hanc vitam, vt credimus, feliciore mutauit.* In eadem Epistola notat Lupus exemplum memorabile Sigulfi quondam etiam Magistri Aldrici, qui cum vsque ad senium Abbas fuisset secularis, sponte Monachicum habitum sub Aldrico Abbate sumpsit *Certè*, inquit, *Ferrariensis Monasterii, cui indignus deseruio quondam nobis Abbas & Presbyter Sigulfus, qui vsque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exuit, & nostram hoc est Monachicam Religionem assumpsit, atque donec diem obiret, suo passus est subiici Discipulo, quem ipsius voluntate ac fratrum consensu Imperator Ludouicus memorato loco Abbatem præfecerat.* Fuit autem Aldricus & litterarum amantissimus, & ab eo Lupus magnis impensis missus est ad scholas Grammaticorum. Quâ de re sic ille Ep. ad Eginhartum. *Mihi satis apparet propter se ipsam appetenda sapientia. Cui indagandæ à S. Metropolitano Episcopo Aldrico delegatus Doctorem Grammaticæ sortitus sum. Præceptaque ab eo Artis accepi: quoniam à Grammatica ad Rhetoricam, & deinceps ordine ad cæteras liberales disciplinas transire, hoc tempore fabula tantum est.* Postea ad Rabanum missus vt sub eo Diuinarum Scripturarum intelligentiam perciperet. *Nam à Præfato Episcopo ad Venerabilem Rabanum directus sum, vti ab eo ingressum caperem diuinarum Scripturarum.* Hinc est quod eum Epistola 41. Nutritorem suum appellat. Obiit autem Aldricus Ferrariis VI. Id. Octob. an. 840.

Aldricus Cenomanensis Episcopus ex primicerio Metensi à Landrano Archiepiscopo consecratus 11. Kal. Ian. an. 832. satagente Ludouico Pio. An. 836. Synodi Aquisgranensis nomine legatur cum Ercanrado Parisiensi Episcopo ad Pipinum Aquitaniæ Regem. Idem Epistolæ ad Nomenoium Britanniæ Minoris Principem missæ cum aliis Episcopis subscripsit. Synodo Suessionensi sub Caluo habitæ an 853 contra Ebonem olim Remorum Archiepiscopum interesse non potuit, quia paralysi dissolutus in lecto detinebatur: itaque ad Synodum direxit Epistolam absentiæ suæ causas insinuans. Synodus verò eâ acceptâ iniunxit Amalrico Metropolitano, vt ad Aldricum se conferret, quæque illi Ecclesiæ necessaria esse viderentur, exequeretur. Sic enim habetur in Can. 4. huius Synodi.

nodi. Præterea *Cenomanicæ vrbis Aldricus Episc. paralysi dissolutus Epistolam direxit; causam suæ absentiæ insinuans, petensque vt maximè sibi adhuc viuenti & quandocunque defuncto sacris precibus opitularentur. Quod exuberantes caritate se facturos promiserunt, & Metropolitano illius, Turonicæ vrbis venerabili Episcopo Amalrico, vt ad eandem vrbem accederet, iniunxerunt, & quæcunque essent eidem Ecclesiæ proficua, vt strenuè exequeretur, vnanimiter præceperunt.* Obiit 7. Ian. sepultusque est in æde S. Vincentii secus Franeones Episcopos decessores suos.

Alfredus cognomento Magnus, natione Anglus, Ethelulfi Regis ex quatuor filiis vltimus, & post ipsum Angliæ Rex, à naturâ ad bonas omnes artes capessendas formatus, inter nostros Academicos numerari dignus, non quod Lutetiæ studuerit, sed quia e nostris Magistris Palatinis duos, Grimbaldum & Ioannem Erigenam in præceptores suos & in Academiæ Oxoniensis institutores euocauit & assumsit: quâ de re pluribus egimus in Chronologia. Hic verò de Alfredi moribus, disciplinis & institutis agendum. *Iam duodennis*, inquit Malmesburiensis, *omnis litteraturæ expers fuit. Tunc verò Ludo benignæ matris inuitatus, vt pro munere libellum quem in manibus tenebat, acciperet, si cito addisceret, ioco litteras ingressus auiditate sitienlosâ combibit.* Denique plurimam partem Bibliothecæ Romanæ Anglorum auribus dedit, opimam prædam peregrinarum mercium Ciuium vsibus conuectans: cuius præcipui sunt libri Orosius, Pastorale Gregorii, Gesta Anglorum Bedæ, Boetius de consolatione Philosophiæ, liber proprius quem patria lingua Hundboc, id est Manualem librum appellauit. Quin & Prouincialibus grandem amorem studiorum infudit, hos præmiis, illos iniuriis hortando: neminem illitteratum ad quamlibet Curiæ dignitatem aspirare permittens, psalterium transferre aggressus vix primâ parte explicatâ viuendi finem fecit. In prologo Pastoralis dicit se idcirco ad interpretandos Angliæ libros animatum, quod Ecclesiæ in quibus numerosæ a prisco Bibliotheceæ continebantur, cum libris à Danis incensæ sint. Propterea in tota Insula studium litterarum abolitum: quod quisque magis vereretur capitis periculum, quàm sequeretur librorum exercitium. Quapropter se in hoc Anglis suis consulere, vt nunc prohiberent tumultuariè, quod postea si forte pax rediret, latino edisceerent sermone. Ad omnes principales sedes librum hunc suo iussu conscriptum se velle transmittere cum pugillari aureo, in quo esset marca auri: nihil in ista vel aliis interpretationibus ex suo dicere, sed omnia à spectabilibus viris Pleigmundo Archiepiscopo Cantuariensi, Asserione Episcopo, Grimbaldo & Ioanne Presbyteris hausisse. Postremo vt omnem vitam eius breuiter elucidem, 24. horas quæ inter diem & noctem ingiter rotantur, ita diuidebat, vt octo horas in scribendo & legendo & orando, octo in cura corporis, octo in expediendo Regni negotio transigeret. Erat in Capella sua candela 24. partium, Æditu usque cui hæc delegabatur prouincia, vt per combustionem candelæ Regem de singulis admoneret Officiis. Dimidiam portionem omnium censuum iustè duntaxat acquisitorum Monasteriis delegauit: cunctos præterea reditus in æquas duas partes diuidebat. Rursusque primam in tres: quarum primam Ministris suis Curialibus: secundam Operatoribus, quos iugiter in nouarum ædium extructionibus mirabili & ignoto Anglis modo habebat; tertiam aduenis. 2. pars redituum ita diuidebatur, vt prima portio daretur *Pauperibus*; 2. *Monasteriis* 3. *Scholasticis* 4. transmarinis *Ecclesiis*.

Addamus & testimonium Florentii Wigornensis Monachi, Malmesburiensi antiquioris, (obiit enim an. 1118. & Malmesburiensis an 1148.) Ille autem disertè quàm liberalis esset Alfredus studiosorum Mecenas, quàm litteris deditus, quamque impensè eos amaret qui eas profiterentur, aut se illis darent, in histo-storia describit. *Secundam autem partem*, inquit, *omnium diuitiarum earum, quæ annualiter ad eum ex omni censu perueniebant, in 4. æquas partes curiosè suos Ministros diuidere imperauit, ea conditione vt prima pars pauperibus vniuscuiusque Gentis, qui ad eum veniebant, discretissimè erogaretur. 2. duobus Monasteriis, quæ ipse fieri imperauerat, & in his Deo seruientibus: 3. Scholæ, quam ex Gentis suæ Nobilibus & etiam pueris ignobilibus studiosissimè congregauerat. 4. Circumfinitimis in omni Saxonia & Mercia Monasteriis.* Et alibi.

Cum reperisset Iudices imperitos, eorum imperitiam his verbis redarguit: Ni-

» mium admiror hinc vestram insolentiam, eo quod Dei dono & meo sapien-
» tum ministerium & Gradum vsurpastis, sapientiæ autem studium operamque
» neglexistis. Quapropter terrenarum rerum Ministeria, quæ habetis, illico di-
» mittatis, aut Sapientiæ studiis multò deuotius, quàm hactenus mundo insiste-
» re studeatis. Quibus verbis auditis perterriti, ac veluti pro maximâ vindicta
» correcti Comites ac Præpositi ad æquitatis discendæ studium totis viribus se
» vertere nitebantur: adeò vt mirum in modum Illiterati ab Infantia Comites
» pene omnes Præpositi ac Ministri litterarotiæ arti studerent, malentes insuetam
» disciplinam laboriosè discere, quàm Potestatum Ministeria dimittere. Verum
» si aliquis liberalibus studiis aut præ senio, aut præ nimia inusitati ingenii tar-
» ditate proficere non valebat, suum, si haberet, filium, aut etiam aliquem pro-
» pinquum suum, vel etiam si aliter non haberet, suum proprium hominem libe-
» rum vel seruum, quem ad lectionem longè ante promouerat: libros ante se die-
» nocteque quandocunque vllam haberet licentiam, Saxonicos imperabat lecti-
» tare. Ipsi vero senes nimium suspirantes intimâ mente dolebant, eo quod in
» Iuuentute sua talibus studiis non studuerant, felices arbitrantes huius temporis
» Iuuenes, qui liberalibus Artibus feliciter erudiri poterant: se verò infelices
» existimantes, qui nec has in Iuuentute didicerant, nec etiam in senectute,
» quamuis inhianter desiderarent, discere poterant.

Mirum quoque est quod de isto Principe idem Author refert, inter bella & præsentis vitæ frequentia impedimenta, necnon Paganorum infestationes & quotidianas corporis infirmitates (nam à vigesimo ætatis anno vsque ad quadragesimum quintum & amplius die nocteque incognito Medicis morbo laborauit) Regni gubernacula regere, omnem venandi artem exercere, aurifices & artifices suos omnes, falconarios, accipitrarios, conicularios que docere, ædificia supra omnem Antecessorum suorum consuetudinem venerabilia & pretiosiora noua sua machinatione facere, Saxonicos libros recitare & maxime Saxonicæ Carmina memoriter discere, aliis imperare solum assiduè pro viribus nunquam desiisse. *Missam quotidie audire, psalmos quosdam & Orationes, Horas diurnas & nocturnas celebrare, Ecclesias nocturno tempore orandi causa clam suis adire solebat & frequentabat, Eleemosynarum dator largissimus, omnium affabilissimus & iocundissimus, ignotarum rerum inuestigator solertissimus. Franci autem multi, Frisones, Galli, Pagani, Britones, Scoti & Aremorici sponte suâ se Dominio subdiderant, Nobiles scilicet & ignobiles, quos omnes sicut propriam Gentem secundum suam Dignitatem regebat, diligebat, honorabat, pecuniâ & potestate ditabat.* Eos procul dubio, qui postquam in Academia Oxoniensi studuerant, ingeniique vim exhibuerant, in Anglia remanere cupiebant.

Inter hunc autem Regem & Fulconem Remensem Archiepiscopum, qui in Regni Francici regimine post Regem primas partes tenebat, magna intercessit necessitudo commerciumque litterarum. Nam imprimis Alfredus ab eo duos insignes viros Grimbaldum & Ioannem Erigenam ad Academiæ suæ institutionem, vt in Chronologia nostra retulimus, obtinuit. Deinde ex Flodoardo patet, quàm frequens haberent inter se commercium litterarum, siquidem lib. 4. c. 5. Fulconis ad eum, quem ibi vocat *Albradum* litteras commemorat, quibus ill. gratias agebat ob promotum ad Cantuariensem sedem Pleigmundum, quem (Flodoardus Pleonicum vocat) vnum e primariis Oxoniensis Academiæ Institutoribus. *Albrado* Regi transmarino admirabiles litteras mittens grates refert (Ful-
" co) quia tam bonum virum & deuorum Ecclesiasticisque regulis congruentem
" destinauerit Episcopum in Ciuitate Cantaburg nomine. Audierat enim quod
" peruersissimam Sectam Paganicis erroribus exortam, & in illa Gente tunc vs-
" que relictam verbi mucrone satageret amputare. Quæ secta suggerere videba-
" tur Episcopis & Presbyteris subintroductas habere mulieres, ad propinquas
" quoque generis sui quisque vellet accedere, insuper & sacratas Deo fœminas
" incestare *& vxorem habentes, concubinam simul habere.* Item Pleigmundo ob illam
" promotionem aliis litteris congratulatus est Fulco, vt idem Flodoardus refert.
" *Pleonico Archiepiscopo* Transmarino congratulans bonis eius studiis, quibus eum
" laborare comperetat pro abscindendis & extirpandis incestuosis luxuriæ fomen-
" tis, supra in his litteris quas Albrado Regi scripserat commemoratis, quæ in ea

Gente videbantur inoleuisse, sacris eum instruens & armans authoritatibus Censuræ Canonicæ, particeps nimirum piis ipsius laboribus cupiens existere.

Porro multa ipse Alfredus edidit ingenij sui monimenta, quæ priusquam ederet, per Academicos suos emendari & approbari curabat. Imprimis verò ex omnibus Legibus Anglicanis flores in vnum volumen collegit, vocauitque *Breuiarium Legum*. Item Legum Occidentalium Saxonum lib. 1. quâ in re Carolum M. Ludouicum Pium & Carolum Caluum imitatus est, qui Capitularia Legum Francicarum condiderant. Item Institut. l. 1. Contra Iudices iniquos lib. 1. Collectiones Chronicorum lib. 1. Regum varias fortunas lib. 1. Ex dictis sapientum lib. 1. Parabolas & Sales l. 1. Acta Magistratuum suorum l. 1. Multa quoque e Latina lingua in vernaculam Anglicanam vertit. Dialogos Gregorij Papæ, Pastorale eiusdem Gregorij, Boëtium de Consolat. Asserij sententias. Historiam Bedæ lib. 5. MS. in Bibliotheca Cantabrigiensi cum hoc disticho.

Historicus quondam fecit me Beda Latinum
Alfred. Rex Saxo transtulit ille pius.

Obiit autem Alfredus an. 900. 15. Kal. Nouemb. & sepultus est Wintoniæ.

Altuinus Senonensis Monachus Lupi Ferrariensis videtur fuisse discipulus, cæterum vir clarus & sciendi cupidus, vt ex Epistolis Lupi ad ipsum colligitur: præsertim ex 34. in qua respondet quibusdam quæstionibus ab Altuino de re Grammatica & quorundam versuum Virgilianorum intelligentia propositis. Initium autem Epistolæ hoc facit. *Si tantâ facilitate discuti possent à quoquam, quantâ mouentur Quæstiones, olim ad consummatam studiosi quique sapientiam euasissent. Nunc litterarum studijs pene obsoletis, quotus quisque inueniri possit, qui de Magistrorum imperitia, librorum penuria, otij denique inopia meritò non queratur? Quo minus indignari mihi debes, si per exiguum otij, quod mihi vix obtingit, tam indagandis quæ nesciam, quàm ventilandis quæ iam consecutus sum, iudicem expendendum.* Nec, vt opinor, erro, si quibus Diuino fauore viam intelligentiæ & aperui & planiorem feci, quam præcesserit sequendi necessitatem indicam: hoc est lectione Magistra vel vtens vel vsus, si auditoribus meis, aut præsentibus idipsum sermone, aut absentibus obstinato imponam silentio.

Amalarius vel Hamularius Fortunatus, Natione Teutonicus ex Monacho Luxouiensi factus à Carolo M. Archiepiscopus Treuerensis, Alcuini olim Discipulus, inter omnes ætatis suæ Antistites doctrinâ conspicuus an. 813. missus est ab Imperatore Constantinopolim cum Petro Abbate Monasterii Nonantulæ Ordinis Bened. ad confirmandam cum Michaele Orientis Imperatore pacem. Obiit an. 814. aut saltem ante an. 817. quo Hetho seu Hethi Treueris sedebat. Quia autem Amalarius variis legationibus impeditus Archiepiscopali munere defungi non poterat, consortes sibi oneris adlegit Adalmatum & Herilandum, nec non Theganum virum insignem, ex nobili Francorum genere procreatum, cumq; Chorepiscopum fecit, qui teste Brouuero lib. 8. annal. *flagrantis sapientiæ studio acres ad virtutem stimulos per hoc tempus huic Ecclesiæ subiecit, & præclara vtique eruditionis suæ decora Treuirensi populo pro concione impertiit.*

Amalarius Metensis Ecclesiæ Diaconus (Treuirensi suppar, quem aliqui malè cum eo confundunt) deinde ipsius Ecclesiæ Metensis Episcopus teste Honorio Augustodunensi, quanquam inter Episcopos non reperitur, an. 816. in Concilio Aquisgranensi Regulam Canonicorum scripsit. A Ludouico Pio missus Romam an. 831. ad Gregorium IV. antequam scriberet Antiphonarium, vt inquireret, ac examinaret Antiphonarios Eccles. Rom. quia iam tum Magistri qui à Romanis edocti fuerant; à perfecta cantandi ratione desciuerant. qua de re illic c. 68. *Interrogaui Magistros Romanæ Ecclesiæ si eas* (id. Antiphonas) *canerent, responderunt nequaquam. Nostri tamen Magistri dicunt se eas ab eis percepisse per primos Magistros quos melodiam cantus Romani docuerant infra terminos Francorum.* Idem c. 58. lib. de Ordine Antiphonarii, se Alcuini Discipulum fuisse memorat, vbi agens de Responsoriis Psalmorum, *Audiui*, inquit, *illos canere in isto ordine, quando videbar puer esse ante Albinum doctissimum totius Regionis nostræ: cuius authoritate*

delectatus & fretus postquam libertate vsus sum canendi quæ congrua mihi videbantur &c. Tunc scilicet liberales attescum cantandi methodo docebantur, vt hodie quoque fieri solet ruri.

An verò hic sit Amalarius, an alius, qui cum Ioanne Scoto in errorem de prædestinatione lapsus est, & aduersus quem scripsit Ecclesia Lugdunensis, compertum non habeo. Crediderim tamen alium esse à Metensi: quippe Metensis non legitur vixisse vltra an. 836. at Amalarius Scholasticus cum Ioanne Erigena sub Caluo circa an. 855. contra Gothescalcum de prædestinatione scripsit. Andreas Du-Vallius in Notis ad lib. de 3. Epistolis Ecclesiæ Lugdun. suspicatur Amalarium illum fuisse Trecensem Episcopum, sed eum in Catalogo Trecensium Episcopor. non reperio, neque M. Florum, qui aduersus eum scripsit, vt pote de Eucharistiç mysterio malè sentientem. Nam in psalm. 80. sic scribit. *Vis comedere ipsum Dominum Deum tuum? audi quid dicat, dilata os tuum & implebo illud. Dilatate ora vestra, ipse est Dominus & panis, ipse hortatur Nos vt comedamus: at ipse noster est cibus, quantum dilataueris, tantum accipies.*

Angelrannus Picardus patriâ Pontiuensis prope Centulam, seu S. Richarium, parentibus non adeo sublimibus, sed Deum religiosè timentibus ortus, tam intimè insitum habuit à natura sciendi desiderium, vt quemadmodum legitur in eius vita lib. 4. Chronici Centulensis c. 1. *Literarum non posset scientia satiari.* Adolescens factus, quò facilius voto satisfaceret & sciendi desiderio, Centulę nomen dedit inter Monachos Ingelardo eorum Abbate circa an. 990. postea impetratâ ab eo licentiâ longè positas scholas, præsertim verò Carnotensem lustrauit, ibique Fulbertum, tunc magni nominis magistrum audiuit: qua de re sic habetur loco citato. *Enimuero, quia vt supradictum est, in discendo multum gliscebat, recepta à patre loci nomine Ingelardo non minima reuerentiâ digno licentia longe seposita scrutatus est Scholarum Magisteria more scilicet prudentissima apis, quæ circuit diuersorum florum arbusta, vt mellis dulcore sua repleat receptacula. Denique multorum experientia probatum & liberalibus studiis ornatissimum Ciuitatis Carnotenæ venerabilem Episcopum ac cum multo honore vocitandum Fulbertum Præceptorem adeptus est atque didascalum. Hic ei monitor, hic tam morum quàm litterarum fuit institutor. Gaudebat venerabilis Præsul de tanti discipuli solatio, releuabatur tam idonei auditoris industria atq; ingenio, Tandè igitur Grammatica, Musica, atq; Dialectica optimè instructum Centulam remittit tironem amicissimum iam tunc Sacerdotio ornatum, quem velut grandem thesaurum recipit pia congregatio Centulensium. Hinc iam quod ingenti studio fuerat quæsitum, profertur magnæ scientia præcipuum margaritum, reparantur libri, conscribuntur nedum conscripti, educantur pueri, dispertiuntur quam plurimi sapientia thesauri.*

Innotuit clarus iste vir Roberto Regi atque ita innotuit, vt quærenti viros doctos quos secum Romam ducere posset, vnus ex omnibus indicatus sit Angelrannus, qui tum, vt credibile est in Franciæ Scholis, id. Parisiensibus versabatur: idque videtur significari c. 2. his verbis. *Eo tempore Rex Robertus prudentia lumine clarus Regni Francorum post patrem Hugonem illustratur fascibus. Cui nutu diuino vt crêdimus sæpe dictus vir tali modo refertur notificatus. Cũ enim adhuc in* Franciæ *partibus detineretur Disciplinis Scholaribus, supradictus Rex ire Romam bona voluntatis deuotione est coactus. Dumque iussu eius diuersis in locis quærerentur diuini seruity plenè imbuti Officys, ab omnibus prædicatus est efficax in hac re Angelrannus venerabilis.* Ita scribit Ariulfus Monachus Centulensis, qui Chronicon suum absoluit an. 1088.

Angilbertus nominis & generis nobilitate conspicuus, cuius aui & proaui Francorum Regibus semper familiares habiti sunt, inquit Hariulfus Monachus Centulensis, & aut in Dignitatibus primi aut dignitatum affines & propinqui, Petrum Pisanum in Grãmaticis & Alcuinum in aliis Artibus simul cum Carolo M. audiuit, Principemque suum æmulatus ad liberalium artium culmen attigit: quamobtem aiente Hariulfo, *tractabat Carolus illum sublimare in arcem alicuius Metropolitanæ Ciuitatis, vt pote quem vbertim commendabat & generis claritas & magnæ scientiæ diffusa peritia.* Adeo verò Principi suo fuit charus, vt illi Bertham filiam Coniugem dederit: ex quâ Nithardum suscepit: at eâ postea dimissâ & intra Cœnobium Centulense Deo vacandi gratiâ collocatâ, ipse post recuperatam valetudinem, quia ita Deo vouerat, apud idem cœnobium (quod

S. Richarii dicitur in Regione Pontiuiensi (Diœcesis Ambianensis) Monachus factus sub Symphoriano Abbate, eo demum mortuo subrogatus est Abbas. Omnibus Palatinis honoribus defunctus est. Primicerius quoque fuit Palatii Pipini Regis Italiæ filij Caroli M. non Caroli Martelli, vt malè scribunt Sammarthani fratres: vix enim Alcuinus Pipinum Caroli M. patrem vidit; certè eo regnante in Gallia non resedit; sed à Carolo M. euocatus, postea & ipsum & filios eius, aliosque plurimos nobiles bonis litteris informauit: ad Angilbertum autem Primicerium Palatij Pipini Regis scribit Ep. 42. rogatque vt Portitorem litterarum suarum Romam proficiscentem super peregrinationis causâ Pipino Regi commendet. Magna inter eum & Alcuinum intercessit necessitudo, vt pluribus in locis Epistolarum Alcuini legitur; eum enim modò fratrem, modò filium, modò Homerum suum vocitat. Per eum iam Abbatem factum an. 792. Felix Vrgelitanus deductus est ad Adrianum Papam, vt hæresim eiuraret: quò tendunt hæc Alcuini verba in Ep. 28. *Quia electissimus Domni mei Regis missus, filius equidem meus carissimus Angilbertus ad beatissimam summæ authoritatis vestræ dirigitur paternitatem, non esse necesse putaui litteris exarare, quod ille vir fidelis & prudens melius viuâ voce secundum mandatum Domini Regis auribus excellentia vestræ poterit intimare.* De eodem Angilberto sic Adrianus ad Carolum. *Directus nobis est à vestrâ præcelsâ Regali potentiâ fidelis familiaris vester Angilbertus Abbas & Minister Capellæ, qui pene ab ipsis infantiæ rudimentis in Palatio vestro nutritus est, & in omnibus Consiliis vestris receptus est.* Ad eundem Papam multas ille legationes obiuit: item ad Leonem eius successorem nomine Caroli Regis missus Regalia munera detulit an. 796. vt habet Poeta Saxonicus.

Missus ad hoc Angilbertus, qui corpore sancti
Richary clarè decoratam rexerat Abbas
Ecclesiam, pariter Regalia detulit illuc
Deuotè sancto misit quæ munera Petro.

Sæpe queritur Alcuinus quod toties & tandiu abesset, nec carissimâ eius conuersatione frui liceret. Ep. 92. rogat eum, vt cum à legatione suâ reuerteretur, sibi noui aliquid afferat *Nam*, inquit *si nihil attuleris, ibis Homere foras*, cum quippe Homerum Antonomasticè vocabat, quia Doctorum & Poetarum sui temporis princeps erat. *Nos ambos, vt recognosco, quadam necessitatis catena constringit & libero cursu voluntatis castra intrare non permittit, nec est qui compedes rumpere valeat, nisi qui inferni ferrea claustra contriuit, qui est via, veritas, & vita.* & in fine,

Prospera cuncta precor, faciat tibi Christus, Homere,
Qui te conseruet semper vbique, vale.

Et Ep. 93. ad Flauium Riculfum cognomine Damœtam è Discipulis quoque vnum, sic queritur. *Ego pene quasi orbatus filijs remaneo domi. Damœtas Saxoniam, Homerus Italiam, Candidus Britanniam recessit.* Obiit tandem Angilbertus 5. Kal. Feb. an. 814. corpusque sepeliri voluit ante portam S. Saluatoris & S. Richarij: at anno post eius decessum 28. à Ribbodone Abbate intra Ecclesiam translatum est. Ipse autem in fastigio turris eiusdem Ecclesiæ hos versus à se factos insculpi iusserat, vt testatur Hariulfus Monachus S. Richarii Centullensis lib. 2. de rebus gestis Ecclesiæ Centullensis.

Omnipotens Dominus, qui celsa vel ima gubernas,
Maiestate potens semper vbique Deus.
Respice de folio sanctorum Gloria summo,
Auxiliumque tuis, Rex bone, da famulis.
Principibus pacem, subiectis adde salutem,
Hostis pelle minas, & fera bella preme.
Hac quoque quæ statui fulgentia Culmina Templi,
Angilbertus ego, sint tibi culta Deo.
Augusto & Carolo, cuius virtute peregi,

Concede Imperij gaudia magna sui.
Quisquis & hic summas precibus pulsauerit aures,
Effectum tribuas semper habere Deus.

Ansegisus Natione Gallus, in Palatinis quoque Scholis institutus, in quibus ingenium exercuit, ex Presbytero Remensis Diœceseos & Abbate S. Michaelis in Senonensem archiepiscopum post Egilis mortem electus an. 871. Carolum Caluum vnxit in Regem, eique gratissimus & carissimus fuit, vt pote qui in Diuinis scripturis nobiliter doctus, & sermone ingenioque clarus habebatur: eiusque consiliis creditur Carolus, vndequaque viros Doctos magnis præmiis euocasse ad docendum. Post mortem Ludouici Romanorum Imperatoris missus à Caluo Romam, vt cum Ioanne Papa de successore ageret, tam cautè tamque diligenter & industriè legationem obiit, vt Regi suo Imperiales infulas obtinuerit. Quæ res tam grata fuit & Ioanni & Carolo, vt in gratiam tanti beneficii Galliarum & Germaniæ Primatia illi fuerit concessa, vt scribit Odorannus Monachus S. Petri Viui Senonensis in Chronico, vbi de Capitulis agit in Pontigonensi Synodo factis, quorum secundum hoc fuit. *sicut Domnus Ioannes Papa sanxit, commonente & consentiente ac condecernente Domno gloriosissimo Carolo Imperatore semper Augusto Ansegisum venerabilem Episcopum Senonum suam vicem tenere & Primatum ei Galliæ & Germaniæ contulit, in enocandâ Synodo & definiendo Catholicè si qualibet insurrexerint necessaria, & vt grauiora qualibet ad ipsius notitiam referat & Nos vnanimiter omni deuotione laudamus, & vt ita ipse Primatum teneat Galliæ & Germaniæ decernimus & sancimus, cunctique successores eius in propria vrbe.* Obiit antem Ansegisus an. 883. die 23. Nouemb. sepultusque est in Monasterio S. Petri Senon. cum hoc Epitaphio.

Antistes Senonum, reuerentia magna Potentum
Ansegisus in hoc conditus est tumulo.
Vt Primas fieret Gallorum, Papa Ioannes
Instituit, meritis hoc tribuendo suis.
Carli Romana cinxit caput iste corona,
Et dedit in cunctos Imperium populos.
Gregorij Papæ secum caput abstulit, inde
Hic locus ossa fouet, spiritus astra tenet.

Transtulit ille multa Sanctorum corpora in Monasterium S. Petri, de quibus Odorannus ad an. 883. & post eum Monachus Antissiodorensis in Chronico, vbi de Ansegiso fusè agit. Hic Iudæos & Moniales certis de causis ex vrbe Senonum expulit; & ne vltra in ea sedem ponerent, *sub anathematis iugulo interdixit*, vt in eodem Chronico Odoranni legitur.

Fuit alius Ansegisus paulo antiquior Anastasij & Himiltadæ filius cœnobij Luxouiensis Abbas; item Fontanellensis an. 823. qui sub Carolo M. & Ludouico Pio floruit, *vir omni scientia Diuinæ scilicet atque humanæ Philosophiæ sufficienter instructus*, vt dicitur in Chronico Fontanell. c. 16. Is est qui Capitularia Caroli M. & Ludouici collegit, & in 4. libros digessit an. 827. vt notarunt Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, Petrus Pithæus in præfat. Capitulariorum, Antonius Augustinus lib. 2. de Emendatione Gratiani dial. 10. & alij. Liberalissimus vir fuit, Bibliothecam ingentem comparauit, & cœnobio Fontanellensi dedit copiosissimam. Item aliam Flauiacensi, cuius pariter Rector fuerat. Eleemosynarum quoque largitor benignissimus: quarum in Chronico Fontanell. numerus texitur, & inter cæteras, harum fit mentio. *Ad S. Genouefam Parisius libras duas, ad S. Germanum Parisius libras tres: in eadem vrbe illis Canonicis librã vnam, ad S. Dionysium libras quinque.* Hasce autem virtutes illi tribuit Chronicon prædictum. Erat Eleemosynarius valde, pauperumque refector, profluus ditator ac defensor Ecclesiarum, Clericorum nutritor, Monachorum verissi mus pater, peregrinorum lætissimus susceptor, viduarum ac pupillorum maximus adiutor.

Anselmus vulgo dictus *Cantuariensis* genere fuit Longobardus, Augustæ Ciuitatis indigena, patre Gundulfo, matre Hermerberga natus. *Litteras edoctus,*

à puero bonos imbibi mores cum literis, vt ait Radulfus de Diceto in suis Chronicorum abbreuiationibus. *Adolescentioris ætatis* laxiores habenas intra puræ conscientiæ secreta reflectens, in hoc studuit firmare propositum, vt ab honesto non reflecteret animum, in humilitate simul & scientia litterarum coæquos vndequaque transcendens Alpium iuga transcendit inuigilans per triennium liberalibus disciplinis in Gallia. transiens in Normaniam adhæsit Lanfranco Priori Beccensi Scholas Publicas Abbatis Herlwini permissu vel iussu regenti tunc temporis. Hæc Radulphus. Similiter Geruasius in lib. de Actibus Pontificum Cantuariensium. *Exactis tribus annis in Francia vel Burgundia Lanfrancum adijt in Normania, ad quem audiendum de diuersis mundi partibus confluebant quicunque sapientiæ vel eloquentiæ profectum appetebant.* Aliquanto post Monachalem ipse suscepit habitum, an. ætatis 27. & assumpto Lanfranco Priore Beccensi ad Abbatiam Cadomensem, idem ei in Prioratu successit. Herluuino vero Abbate defuncto vnanimi fratrũ cõsensu substituitur in successorẽ. Postremò è viuis sublato Lanfranco Anselmus Cantuariam euocatur an. ætatis 60. consecraruntque pridie Non. Decemb. In iuribus autem Ecclesiæ tuendis dici non potest quàm fuerit strenuus & constans. Vrbanum II. Romæ inuisit ab eoque cum honore susceptus est: cum eo deinde in Galliam profectus in Barensi Concilio Græcorum à fide Catholica dissidentium confutauit errorem. E Gallia Romam reuersus Concilio interfuit, in quo Laicos Inuestituras Ecclesiarum more pristino conferentes, inquit Radulphus, & eas accipientes à Laicis & taliter post acceptum honorem munus consecrationis impendere præsumentes à communione fidelium Synodalis authoritas decreuit extorres. Hinc ille, à Concilio rediens dum exilium æquanimiter sibi à VVillielmo Rufo Anglorum Rege indictum subit, trienniũ Lugduni manet. Quo Rege defuncto ab Henrico successore reuocatus est in Angliã, & contra ipsius voluntatẽ Decretum de Inuestituris seruari cupiens rursus cogitur cum Legatis Anglicanis ad Pontificem proficisci Decreti reuocationem postulaturis. Quod cum incassum tentassent, Rex Anselmo succenset vetatque regressum in Angliam. Itaque ille Lugduni, vbi prius, resedit, *vbi quasi in schola virtutum præsidens Magisteria sanctæ conuersationis enituit*, inquit Radulphus. Denique Henricus eũ denuo in Angliã reuocauit, vbi in bona senectute quieuit, & obiit 21. April. an. 1109. Extant plurima eius opera, quæ quia ab omnibus Doctis teruntur, recensere hic supersedeo.

Anselmus Laudunensis cognomento *Scholasticus*, Canonicus fuit & Decanus Laudunensis, non Episcopus, vt quidam malè scribunt. Is Lutetiæ primùm litteris operam dedit: postea ipsemet magnâ nominis famâ Philosophiæ Professionem exercuit: qua in disciplina discipulum habuit inter alios Guillelmum Campellensem. Deinde secessit Laudunum, vbi bonarum quoque Artium præsertim verò Theologiæ nobilissimum Emporium instituit, in eaque Professione tam sublimiter excelluit, vt ad famam doctrinæ satis esset eum audiuisse. De eo sic Canonicus Quidam Laudunensis, Scriptor illorum temporum. *Vir sapientissimus M. Anselmus tunc temporis Ecclesiæ nostræ Canonicus & Decanus per totum pene orbem Latinum scientia & eloquentia sua fama notissimus.* Et Guibertus l. 3. c. 4. *M. Anselmus vir totius Franciæ, imò Latini Orbis lumen in liberalibus disciplinis.* Ioannes à S. Victore eum vocat virum venerabilem, Magistrum nominatissimum, litterarum scientiâ clarum. De eoque Papa Eugenius dixisse fertur, *quia Deus spiritum eius suscitauerit, ne Scriptura periret: ad Pontificales Cathedras pluries vocatus nullatenus acquieuit.* Præclarè verò supra omnes de tanto viro ex veterum scriptis & authoritatibus Sixtus Senensis. *Anselmus Laudunensis Gallus cognomento Scholasticus in Diuinis scripturis & sacrorum Doctorum voluminibus ingi studio eruditus, & in omnibus Disciplinis non mediocriter instructus, ingenio acutus, eloquio pressus & laconica cuiusdam breuitatis imitator, nouo & inusitato explanationis modo vtriusque Testamenti libros ex breuissimis quibusdam Patrum annotatiunculis exposuit, quas minutissimis characteribus descriptas inter ipsas scripturarum litteras maioribus litteris exaratas non minus curiosa quàm vtili industria artificiosissimè coaptauit; eamque laborem ad differentiam Glossæ Strabensis quæ in marginibus sacrorum codicum describi solet,* Glossam Interlinearem *appellauit.*

Ioannes Saresberiensis Ep. 202. ad M. Richardum Episcopũ vocat Anselmum

Doctorum Doctorem, atque se ex ipsius Discipulis audiuisse solitum eum dicere, in vno se contristari quod in tota vita sua nihil sibi accidisset infausti.

Inter alios Lectionum suarum auditores & Discipulos habuit M. Guillielmum Cantuariensem Episcopum qui & ipse Lauduni docuit; ibidemque in Theologicis Guillielmum Campellensem; deinde Albericum Remensem, Lotulfum Nouatiensem, Petrum Abaelardum circa an. 1112. qui quid de Magistro dicat & sentiat, ostendit in Ep. 1. Calamitatum suarum, nosque in Historia locum retulimus. Ad finem vsque vitę docuit, obiitque Lauduni an. 1117. cui in Ecclesia S. Vincentij sepulto vnus ex discipulis hoc Epitaphium inscripsit.

Dormit in hoc tumulo celeberrimus ille Magister
Anselmus, cui per diffusi Climata mundi
Vndique notitiam contraxit & vndique laudem.
Sana fides, doctrina frequens, reuerentia morum,
Splendida vita, manus diffundens, actio cauta,
Sermo placens, censura vigens, correctio dulcis;
Consilium sapiens, mens prouida, sobria, clemens;
Sed quas larga Dei concessit gratia dotes,
Idibus inuisis dissoluit Iulius alter;
Quâ viuens viguit, comitetur gratia functum.

Eius temporibus exaratus est quidam Codex Ratherianorum operum, qui à Luca Duchetio editus est in lucem an. 1657. habeturque in 2. tomo Spicilegij. Fuit & alius Anselmus Laudunensis posterior Abbas S. Vincentij, qui à summo Pontifice Eugenio consecratus est Episcopus Tornacensis an. 1146.

Arefastus seu Erfastus Nobilis Normanus auditâ ab aliquo Scholari Aurellanensium Magistrorum hæresi, ad eos profectus & edoceri velle simulans didicit quanta fæce schola illa putrescetet. Re tota patefacta Regi Robetto effecit, vt ex sententia synodali Hæresiarchæ conuicti flammis damnarentur, vt ad an. 1017. retulimus. Fuit & alius Arefastus Willielmi dicti Conquæstoris Capellanus, qui adità Lanfranci Scholâ quam recens apud Beccum instituerat, in aliqua Disputatione Philosophica derisus quasi indoctus & ignarus litterarum apud Principem suum id molitus est, vt Lanfranco omni Scholæ professione in Normania interdiceretur. Verum Willelmus tem, vt erat, edoctus, quantosque fructus Scholâ illa Beccēsis allatura esset, liberum eiusdem exercitium Lanfranco permisit & reliquit. Porro Arefastus factus Episcopus Helmeamensis sedem transtulit Thedfordum, obiitque in Anglia Willhelmo regnante.

Arnulfus genere clarus, fortunæ bonis locupletissimus, litterarum ornamentis clarissimus & nobilissimus an. 970. factus est Episco. Aurelianensis ex charta Abbatiæ S. Maximini, omnium certè procerum Gallicanorum sui temporis eloquentissimus: vt ex multis synchronis Authoribus colligitur. De eo sic Glaber Rodulfus l. 2. c. 5. *Erat tunc temporis prædictæ Ciuitatis* (Aurelianensis) *Pontifex venerabilis Arnulfus, qui videlicet genere & doctrina sapientiæ peruobilis ac paternorum fundorum reditibus locupletissimus.* Interfuit pseudo-Synodo Remensi an. 991. contra Arnulfum Archiepiscopum, in qua Oratorem egit, eo quod omnium consensu cæteros Præsules eloquentia anteiret: vt legitur in Historia depositionis Arnulfi tom. 4. histor. Gall. *Arnulfus autem Venerabilis Episcopus Ordinis custos ac omnium gerendorum interpres declaratus est eo quod inter omnes Galliarum Episcopos sapientia & eloquentia clarior haberetur.* Hic autem quamquam sententia sua damnaret Arnulfum, author tamen fuit, vt si qui eum defendere vellent, prodirent in medium sententiamq; liberè dicerent. *Quamuis hæc ita se habeant, Reuerendissimi Patres, certumque sit hunc Arnulfum omnium Patrum concordibus damnari sententiis, tamen ne in inuidiam adducamur, admoneantur si qui sunt studiosi eius defensionis habeantque locum contradicendi, suumque Arnulfum quomodolibet defensandi. Sitque hoc nostrum Edictum sub disciplina Ecclesiastica, itavt nullus deinceps pateat excusandi locus: excuset nunc qui eum iustas putat habere causas. Hic Clerus ipsius adest. Hic Abbates scientia & eloquentia non ignobiles erigant iacentem, attollant humiliatum; & si iniustè deiectum existimant, qua Iustitia reformari debeat, edoceant. Non*

enim in ruina fratris & consacerdotis nostri lætari nobis fas est: nec quisquam in iniuriam sui ducet, si ea quæ contra Arnulfum dicta vel facta sunt, veracibus cognoueris refelli assertionibus.

Inter eum & Gerbertum Aquitanum Remensis Scholæ præfectum magna intercedebat necessitudo, adeo vt essent ambo veluti cor vnum & anima vna, quos ita nempe iunxerat amor litterarum; nec vllum fideliorem expertus est Gerbertus in aduersis & deiectione ab Archiepiscopatu Remensi, quã Arnulfum, quanquã non deessent, qui eum à Gerberto conarentur auocare, vt patet ex Ep. 32. addititiarum ad Arnulfum. *Multum mortalibus diuinitas largita est, O mei animi Custos, quibus fidem contulit & scientiam non negauit. Hinc Petrus Christum Dei Filium agnoscit & agnitum fideliter confitetur.* Hinc est quod Iustus ex fide viuit. Hinc fidei ideo scientiam copulamus; *quia stulti fidem non habere dicuntur. Hanc vos habere fidem illa generosi animi præclara scientia indicat; hoc vestræ orationis series manifestat, quâ eam inter vos æternari cupitis. Habeo igitur & rependo gratias tantorum munerum largitori, & quod mihi in nulla à me dissentientem amicum reseruauerit & quod æmulis nostris verisimilia non tamen vera narrantibus minus credidit. Hoc tui muneris esse Bone Iesu, qui facis vnanimes habitare in domo; hac Ego Sacerdos tuus coram te confitear venerabilem artificem tuum Arnulfum me colere, diligere, amare, cunctisque mei ordinis quos hodie nouerim, corde & ore proferre. Procul ergo esto omnis fraus & dolus, pax & fraternitas hic adesto, vt qui alterum lædit, vtrumque læserit. Me Christi potentia protegente, non vis tyrannica ab hoc deterrebit incepto. Non minæ Regum quas in hoc Paschali festo pertulimus graues.* Et sub finem. *Sit itaque inter nos, vt vultis, Est tantum, non autem Est* & Non. *Sit auxilium in commune & consilium. Quod etiam in sacris per data verba, si vestræ sublimitati placet, confirmandum fore censeo, vt amoto metu suspicionum omnium sit nobis cor vnum & anima vna.* Obiit Arnulfus circa an. 994. eique successit Fulco.

Arnulfus seu *Ernulfus* Beluacensis Lanfranci discipulus, S. Luciani primum Monachus, deinde Rofensis in Anglia Episcopus; de quo ita scribit Malmesburiensis l. 2. de Gestis Pontif. Angl. *Ernulfus natione* Gallus apud Cœnobium S. Luciani in Bellouaco non paucum tempus Monachus egit. Sed cum nonnulla plena insolentiæ videret, quæ nec emendare posset, nec pati vellet, discessum intendit; quæsito prius à Lanfranco consilio incunctanter facturus quidquid ille iubendum putasset. Ille qui hominis industriam calleret (nam & apud eum diu Becci studuerat) persuasit vt ad se veniret, quia ibi animam suam saluare non posset. Venit ergo & toto tempore Lanfranci Monachus apud Cantuariam, ab Anselmo Prior ibidem, mox apud Burgum Abbas, à Radulfo Episcopus apud Rofam constitutus est. Graue quidem memoratu quantæ probitatis & prudentiæ in omnibus officiis fuerit &c. Vixit in Pontificatu aliquot dies super nouennium, decessitque quater & octoginta annos natus multa probitatis suæ monumenta reliquit. Ioannes Brompton ait eum obiisse an. 1124. Extant quædam Quæstiones Theologicæ duabus Epistolis ad Vvalchelinum Vventanæ Ecclesiæ Pontificem & Lambertum quendam contentæ, quibus soluit nonnullas difficultates circa Matrimonii & Eucharistiæ materiam propositas, loguunturque in 2. Tomo Spicilegi Dacheriani.

Aubertus Lemouicensis Canonicus docebat Parisius circa an. 1020. sed relictis scholis soli Deo vacare desiderans Beneuentinum Monasterium Canonicis Regularibus addixit an. 1028. seque eis adiunxit, Iordano tum Diœcesim Lemouicensem regente: vt scribit Bernardus Guidonis, cuius locum in synopsi retulimus. At Sammarthani in verbo *Beneuentum*, huius Monasterii aiunt fuisse fundatorem Robertum quendam Canonicum Lemouicensem, referuntque Instrumentum factum sub Guidone Præsule qui tertius à Iordano sedit an. scilicet 1073. Iacet autem Aubertus in illo Cœnobio, ad cuius tumulum multi febricitantes sæpe curabantur tempore Bernardi Guidonis, hoc est circa an. 1320.

Azo seu *Asso* Monachus, deinde Abbas Deruensis Diœcesis Catalaunensis, vulgo Montier-ender, Gilberto Aquitanico æqualis & amicus, Gerbergæ Reginæ librũ dedicauit de Antichristo, quo tempore Rorico præerat Ecclesiæ Laudunensi, qui obiit an. 976. Quanta verò inter eum & Gerbertum intercederet necessitudo, patet ex ipsius Gerberti ad eum Epist. 82. *Rumpe moras omnes, mi pater. &c.*

& 2. Calend. Iul. egredere de Vr Chaldæorum. Obtemperandum veteranis amicis ac in fide diu probatis. Noster Adalbero Pater Patriæ quondam vobis fidus & nunc fidissimus morarum impatiens vestram expetit præsentiam. Nefas absenti significare ea quæ volumus præsenti dicere. Charissima vobis ac nobis librorum volumina vestrum iter sint comitata. hoc tantum dixisse sufficiat. Edidit vitam SS. Bercharii, Frodoberti, Basoli & Mansueti. Obiit autem in peregrinatione Hyerosolymitana an. 992.

B.

Baldricus Aurelianensis Magduni ad Ligerim natus, circa an. 1050. nobilissimi vir ingenii in Aurelianensibus scholis enutritus, nec videtur posse dubitari quin Parisienses etiam cæterorum sui seculi more frequentarit. Vnum ex omnibus Magistris suis præsertim laudat M. Herbertum Cenomanensem, cui lessum cecinit. Monachum induit apud Burgulium in agro Andegauensi, eiusdemque loci Abbas factus est an. 1089. Inde euocatus à Rege Philippo ad Episcopatum Aurelianensem post depositionem Sanctionis, verum Archiepiscopi Turonensis operâ qui Ioannem quendam iuuenem nondum Presbyterum promissâ ingenti pecuniæ summâ curauit à Rege nominari, delusus est & remissus. Ioannis illius Electio facta est die SS. Innocentium. Vnde Quidam ex Electoribus sarcasticè iocatus

Eligimus puerum, puerorum festa canentes,
Non morem nostrum, sed Regis iussa sequentes.

Quam malè Ioannes iste puer audierit, patet ex Epist. 66. Iuonis Carnotensis ad Hugonem Lugdunensem Apostolicæ sedis Legatum, cuius verba pudet hic referre. Ad calcem verò sic de Baldrico loquitur. *Præterea sciat vestra sollicitudo, quia cum Abbas Burguliensis ore patulo, manibus apertis cum multa securitate adCuriam in Natale venisset ad accipiendum Episcopatum, sicut ei illa præ dicta Regina promiserat, quia animaduersi sunt plures & pleniores sacculi nummorum latere in apothecis amicorum istius* (Ioannis) *quàm apud Abbatem, ille est admissus, iste est exclusus. Et cum Abbas quereretur apud Regem quare sic eum delusisset, respondit, Sustinete interim donec de isto faciam proficuum meum, postea quærite vt iste deponatur & tunc faciam voluntatem vestram.* Hæc an. 1099. facta sunt. Denique Baldricos an. 1108. eligente Clero & populo ex Abbatia Burguliensi ad Archiepiscopatum Dolensem euocatus est: de quo vt de viro sibi notissimo sic scribit Ordericus Vitalis lib. 9. sub finem. *Huc vsque venerabilis Baldrici prosecutus sum vestigia......præfatum seniorem quem bene cognoui, veneranter honorare decreui. Hic Ciuis fuit Aurelianensis, Monachus & Abbas Burguliensis, liberalibus imbutus studiis & religiosa meritis vita venerabilis. Inde pro religione & sapientia ad Gradum Dolensis Archiepiscopatus delectione prouectus est Ecclesiastica. In Episcopatu Monachatum seruauit, & cum Monachis prout fors dabat, plerumque habitauit.* Quædam scripta posteritati reliquit; inter alia verò Historiam Hierosolymitanam, Epitaphia quædam Nobilium Professorum sui temporis, & nonnullorum aliorum virorum Illustrium. Vitam quoque M. Roberti de Arbriscello rogatu & precibus Petronillæ Frontebraldensis adductus Ep. ad eam data, cuius tale est initium. Baldricus D. G. *Dolensium Sacerdos licet indignus Ancillæ Christi Petronillæ venerabilis Monasterii Fonteuraldensis Abbatissæ omnibusque eius Cœnobii Sanctimonialibus sub eius regimine salutem.* Obiit valde senex 7. Ian. an. 1129.

Beda dictus Venerabilis, Anglorum Nobilis Doctor & Historicus ridiculè & fabulosè dicitur Theologiam Lutetiæ docuisse, Alcuinumque Doctoris titulo atque insignibus donauisse anno circiter 692. aut Academiam Parisiensem, cum Romam proficisceretur, instituisse; cum præter multa quæ huic fabulæ fidem derogant, certum sit eum è Monasterio, cui nomen septennis dedit, aut certè ex Anglia nunquam egressum fuisse. Quamobrem Historicus ille vetustæ Scholæ Cantabrigiensis assertor, rectè ab Harsfeldio & ab aliis *infirmæ fidei Historicus appellatur.* Natus est ille in territorio Monasterii Wiramuthensis an. 677. & cum esset septennis, traditus est à parentibus Benedicto Abbati enutriendus. Quomodo verò tantarum scientiarum thesaurum sibi comparauerit, docet Simeon

Dunelmensis scriptor Anglus, qui Historiam de Gestis Anglorum an. 1129. cum vita opinor terminauit. *Videtur quibusdam incredibile*, inquit, *quod in extremo mundi angulo vir, qui nunquam Maria transfretauerit ob addiscendam sapientiam, Scholas Philosophorum non frequentauerit, tanta eruditione clareat*, tanta librorum compositione vbique mundo innotescat: sed hoc non esse mirandum ipse docet, qui inter sexcentos beatæ vitæ & mirabilis scientiæ Monachos enutritus, quidquid scientiæ singuli habuerant, omne hoc ipse in vnum sui cordis vasculum Spiritu S. illuminanre contraxerat. Habuerat præ oculis & copiam omnis generis librorum, quos Abbas suus Benedictus inter alia diuersa ornamenta donatione Apostolicorum Vitaliani & Agathonis in Monasteriũ suum contulerat. Præterea erat & eo tempore quo magna scientiæ studia floruerunt in Anglia, quando Theodorus Archiepiscopus & Adrianus Abbas peragrata insula, quaquauersum Anglorum Gentes commorabantur, *Scholas sacrarum simul & secularium litterarum instituebãt, vt quicunque cuperent erudiri, haberent in promptu Magistros qui docerent*. Vnde ipse Beda loquens de his, *Indicio est*, inquit, *quod vsque hodie supersunt de eorum discipulis qui Latinam Græcamque linguam, æque vt propriam in qua nati sunt, norunt*. Ab his eorum Discipulis prudens institutus adolescens in lege Domini meditabatur die ac nocte, vt etiam suos Doctores ipse doctior supergrederetur. *Ostendit ipse quod nec Franciam* nec *Italiam* nec *Græciam* discendi gratia adierit. Hæc & plura de Beda Simeon: qui & subiungit quosdam eiusdem versus non infelicem venam redolentes, quos de die Iudicii ad Accam Episcopum misit, cum hac inscriptione: Lamentatio Bedæ Presbyteri. Sunt autem eiusmodi.

Inter florigeras fœcundæ cuspidis herbas
Flamine ventorum resonantibus vndique ramis
Arboris vmbriferæ, mæstus sub tegmine solus
Dum sedi, subitò planctu turbatus amaro
Carmina pratristi cecini hæc lugubria mente.
Vt pote commemorans scelerum commissa meorum,
Et maculas vitæ mortisque inamabile tempus,
Iudiciique diem horrendo examine magnum
Perpetuamque reis districti Iudicis iram;
Et genus humanum discretis sedibus omne,
Gaudia Sanctorum, nec non pœnasque malorum.

Legitur integrum poëma apud Simeonem, sed ex paucis istis versibus intelligitur quàm non fuerit Beda contemnendus Poeta. Idem author ait eum obiisse in Gyruuensi Cœnobio an. 735. eademque omnium pene Scriptorum Anglicorum sententia: melior certè & verisimilior quàm Baronii, Spondani & Posseuini aientium obiisse an. 762. vel 776. anno ætatis 106. vel saltem 90. Neque credibile est Epithaphium illius, si quod fuisset in Ciuitate Dunelmensi, quemadmodum asserit Posseuinus, Simeonem Dunelmensem qui 4. libros de Ecclesia Dunelmensi composuit, prætériturum fuisse, cum expressè de Beda agat, eumque dicat obiisse in Cœnobio Gyruuensi. An autem Beda fuerit aut potuerit esse Alcuini Magister, supra in Alcuino quæsitum est.

Berengarius Turonensis in Grammatica & humanioribus litteris videtur fuisse Turonis institutus, deinde more cæterorum in Dialectica & Philosophiâ Parisiis, postremò in Theologia Carnuti operam dedisse sub Fulberto, donec celeberimus ille Episcopus vixit. Eo verò fatis functo Turonis Grammaticam docere aggressus est, indeque Parisios profectus, Dialecticam; in cuius professione excellere putatus est, donec Lanfrancus cum eo congressus plurimum de eius fama deminuit. Inter alios Discipulos habuit in Dialectica Brunonem Coloniensem, qui deinde fuit Carthusianorum Institutor. Verum sentiens se minus nominis ex illa congressione & Lanfranci apud Beccum celebritate habere, ad Theologiam se contulit, cuius ignarum esse putabat Lanfrancum, vt eâ professione superior euaderet, qui in Dialectica victus fuerat. At cœco ambitionis ductu in hæresim lapsus est circa Eucharistiæ mysterium, multasque Ecclesiæ

turbas intulit ab anno circiter 1045. ad annum 1080. contraque eum habita sunt passim multa Concilia in Italia, Romæ, in Germania & Gallia, de quibus fusè diximus in Historia, & dicetur adhuc in Lanfranco. Obiit anno 1088. verè pœnitens, vt legitur in Chronico Turonensi MS. Bibliothecæ Regiæ his verbis. Eodem anno *obiit M. Berengarius Grammaticus fidelis & verè Catholicus, super cuius tumulum tale Epitaphium est insertum.*

Quem modò miratur, semper mirabitur Orbis
Ille Berengarius non obiturus obit.

Leguntur & alia eiusdem Epitaphia inter poëmata Baldrici Burguliensis Abbatis, quæ in historia retulimus.

Bernardus de Abbatis-villa, sic dictus, quod eò loci in Pontiuensi Comitatu ortus sit, egregius verbi Diuini Prædicator, Roberti de Arbrisello & Vitalis Socius. S. Cypriani primùm Abbas, defuncto Reginaldo electus; deinde Tironensis Cœnobij in Diœcesi Carnotensi Fundator, cuius vitam & acta descripsit Gaufredus Grossus eiusdem Cœnobij Monachus eiusque discipulus. *Exestuans*, inquit ille, *amore paupertatis* ac solitudinis ad secretum eremi, à quo " fraudulenta violentia abstractus fuerat, rediit, & mentem suam quæ ibi remanserat, inuenit, qui D. Roberto de Arbresello atque Vitali de Mauritonio coniunctus, Gallicanas regiones nudis pedibus peragrabant; in villis, castellis, atque vrbibus verbum Dei prædicabant, homines ab erroribus vitæ suæ eruentes, quasi validi ac robustissimi arietes Diuinæ potentiæ viribus adacti, infidelitatis atque vitiorum muros impellentes confringebant, corda hominum ab amore caducarum rerum auellebant, malacorum colloquia bonos mores corrumpentia destruebant, malorum operum nequitias disperdebant, totius iniquitatis coadultam congeriem dissipabant; virtutes Deo authore, cordibus eorum inferentes plantabant & plantatas exemplo corroborantes ædificabant: & quamuis mortuorum cadauerum resuscitatores non essent, quod maius est faciebant, id. animas in peccatis mortuas viuificabant & viuificatas Deo veræ vitæ coniungebant. Talia igitur signa facientes quandoque simul, aliquando verò singulatim diuersas prouincias circuibant, quibus machinante Diabolo tribulationes non deerant. Obiit 7. Kal. Maij an. 1116. De eo Orderic. Vitalis l.8. histor. Neubrigensis l. 1. c. 15. Malmesburiensis lib. 5. Histor.

Berthramus Presbyter, vel vt aliqui scribunt, Monachus eruditione clarus, in Diuinarum scripturarum lectione versatus, & valde peritus teste Trithemio, in litteris quoque secularium disciplinarum egregiè doctus, ingenio subtilis & clarus eloquio, nec minus vitâ quàm doctrinâ insignis claruisse dicitur sub Carolo Caluo, eiusque iussu de augustissimo Eucharistiæ sacramento deque prædestinationis mysterio scripsisse. Quæ Quæstiones tunc temporis in Scholis Palatinis agitabantur & alibi in Francia. Sic autem librum de Eucharistia auspicatur. *Iubes gloriose Princeps, vt quid de Sanguinis & Corporis Christi mysterio sentiam, vestræ magnificentiæ significem. Imperium quàm magnifico principatui vestro dignum, tam nostræ paruitatis viribus constat difficillimum.* In eo autem Corpus & Sanguinem Christi figuratè esse accipienda conatur ostendere. Ei Ioannes Scotus, adhæsit, & vt aliqui scribunt, Heribaldus etiam Antissiodorensis Episcopus. Contra verò stetit Paschasius Corbiensis, Responsionemque suam & Confutationem eidem Carolo dedicauit. Sunt tamen qui putent Berthramum non apertè communi & receptæ sententiæ aduersatum fuisse, sed materiam istam dum voluit explicare, implexis & intricatis interpretationibus obscurasse. Ioannem verò Scotum clarè & dilucidè mentem aperuisse, ineffabilemque Transubstantiationem negasse, & longo post tempore Berengarium.

Bruno Coloniæ Agrippinæ parentes habuit & genere & virtute claros. missus Lutetiam Parisiorum, vt liberalibus disciplinis erudiretur, Berengarium sortitus est Magistrum, vt legitur in Chronico Malleacensi, tantumque profecit præ cæteris coætaneis suis, vt inter primos sui temporis Philosophos habitus sit, & vt ait Laurentius Surius, *Scholarium Magister* effectus sit, interque cæteros, Odonis, qui Vrbanus II. Pontifex fuit. Postea se contulit ad Theologiam; in eaque

diſciplina magnum quoque nomen adeptus eſt; & inter præſtantiſſimos teponitur à ſcriptore illo Hiſtoriæ Francicæ à Roberto ad mortem Philippi, ſic aiente: *Hoc tempore tam in Diuina quàm in humana Philoſophia floruerunt Lanfrancus Cantuariorum Epiſcopus, Guido Longobardus, Manigaudus Teutonicus, Bruno Remenſis, qui poſtea vitam duxit Eremiticam.* Remenſem vocat, quia in Eccleſia Remenſi Canonicus fuit, imò Cancellarius & Scholaſticus ſeu Scholæ Remenſis Præfectus. De eo abunde diximus in Hiſtoria ad annum 1082. In Codice S. Remigij Remenſis hæc inſuper de eo habentur. *M. Bruno Natione Teutonicus ex præclara vrbe Colonia parentibus non obſcuris, litteris tam ſecularibus quàm Diuinis valde munitus, Eccleſiæ Remenſis, quæ nulli inter Gallicanas ſecunda eſt, Canonicus & Scholarum Magiſter relicto ſeculo Eremum Carthuſiæ fundauit & rexit ſex annis; qui cogente Papa Vrbano, cuius quondam præceptor fuerat, Romanam perrexit ad Curiam, eundem Papam ſolatio & conſilio in Eccleſiaſticis negotiis iuuaturus. Sed cum tumultus & mores Curiæ ferre non poſſet, relictæ ſolitudinis & quietis amore flagrans, relictâ Curiâ, contempto etiam Archiepiſcopatu Rhegienſis Eccleſiæ, ad quem ipſo Papa volente electus fuerat, in Calabriæ Eremum, cui Turris nomen eſt, ſeceſſit: ibique Laicis & Clericis quam plurimis adunatis ſolitaria vitæ propoſitum, quamdiu vixit, exercuit. Ibique defunctus humatus eſt poſt egreſſum Carthuſiæ vndecimo plus minus anno.* In multis autem locis ad eius memoriam Cenoraphia extructa, vt apud Carthuſiam maiorem.

Primus in hac Chriſti Director Ouilis Eremo
Fundatorque fui, qui tegor hoc lapide.
Bruno mihi nomen, genitrix Germania, meque
Tranſtulit ad Calabros grata quies nemoris.
Doctus eram, præco Chriſti, vir notus in Orbe.
Deſuper illud erat gratia, non meritum.
Carnis vincla diei Octobris ſexta reſoluit.
Oſſa manent tumulo, Spiritus aſtra petit.

Similiter Eccleſia S. Crucis Aurelianenſis ſuo tantum virum exornauit Elogio, cuius ita conceptum reperitur Octoſtichon apud Surium tom. 5. in vita S. Brunonis, & apud Carolum Sauſſeyum in Annalibus Eccleſiæ Aurelianenſis ad an. 1101. quo ait eum de ſeculo tranſiſſe ad vitam die Dominica pridie Non. Octob.

Summum Bruno decus, & gloria temporis huius
Carne iaces, ſed parte manes meliore ſuperſtes.
Et iuſti recipis nunc præmia grata laboris:
Præclaris merito Doctoribus aſſociatus,
Viuens in Chriſto Noſtri vir ſancte memento.
Doctrinæque tuæ, quæ toto fulget in Orbe,
Chriſto funde preces, mereamur vt eſſe ſequaces,
Bruno tuis ſemper precibus vit ſancte iuuemur.

Burchardus Comes Pariſienſis, qui Hugone Capeto & Roberto regnantibus floruit, nõ tam ob litterarum notitiam hîc memorandus venit, quàm ob ſingularem eius in viros litteratos, Clericos & Monachos amorem. Eius vitam deſcripſit Odo Foſſatenſis Monachus, eiuſque præclaras dotes ſatis eleganter proſequitur his verbis. *Inclytus Burchardus nobili ſtirpe progenitus ſacro baptiſmate eſt ingeneratus atque nobiliter in Religione Catholica militari tirocinio edoctus. Nam pueritiæ tempora dum tranſigeret, Curiæ Regali more Procerum Francorum à parentibus traditus eſt. Qui Chriſtianitatis operibus pollens, totius prudentiæ atque honeſtatis aſſumpſit commoda. In aula enim glorioſi Hugonis Francorum Regis cunctis tam cæleſtibus quàm militaribus imbuebatur inſtitutis. Dum verò adoleſcentiæ iuuentutis appulit annos, Domini prouidente gratiâ, qui fidelem militem ſibi eum prouidebat futurum, magno dilectionis amore à Rege amplectitur, in tantum vt cunctos coætaneos tranſcendere videretur. Amabatur enim à cunctis* &c. *Erat fidelis defenſor Eccleſiarum, quæ ſub Imperio Regni Francorum habebantur, largitor Eleemoſynarum, conſolator miſerorum, ſublenator piiſſimus Monachorum, Clericorum, viduarum atque virginum in Cœnobiis*

Deo militantium. Fossatense Cœnobium suscepit reformandum operâ Maioli Abbatis Cluniacensis, & Magenardo Abbate ad Monasterium S. Mauri, quod Glannafolium dicebatur, transmisso, expulsisque sediriosis & contumacibus Monachis, alios melioris vitæ substituit, amplasque eis possessiones dedit an. 998 Obiit circa an. 1030. 4. Kal. Martias accepto prius Monachali habitu, sepultusque est in Cœnobio quod ædificarat. Eius autem Mausoleum his versibus decoratum est.

Hic vir Magnus erat quondam dum corpore vixit,
Nomine Burchardus per mundi climata notus.
Celsus erat meritis, dictis, factisque modestus;
Pauperibus largus, viduis per cuncta benignus.
Ipsius en corpus tumulo requiescit in isto.
Martius ostendit quarto migrasse Calendas.

C.

C*Andidus* Presbyter Lindisfarniensis Anglus vsus est primum Patrono ac Præceptore Higebaldo Episcopo, à quo missus in Galliam ad Flaccum Albinum seu Alcuinum tanquam ad torrentem scientiarum, ab eoque institutus rediit in Angliam, vbi magnam sibi ab elimata doctrinâ & eruditione laudem inter suos peperit. De eius in Britanniam recessu sic Alcuinus Ep. 93 *Ego pene* quasi orbatus filiis *remaneo Domi. Damœta Saxoniam, Homerus Italiam, Candidus Britanniam recessit.* Martinus *in vicos apud S. Iodocum infirmus remansit.* Quanti autem Candidum hunc fecerit Alcuinus, vel ex eo patet, quod ei, Oniæ & Nathanaëli tribus suis Discipulis, qui deinde in Palatinis Scholis docuerunt, sua in Ecclesiasten Commentaria dedicarit.

Carolus re & nomine Magnus iure inter Illustres Academicos accenseri debet, non tantùm quia Alcuini præceptoris auditor fuit, sed quia exemplo suo plurimos ad studendum & scribendum excitauit, Academiamque toto Orbe celeberrimam instituit, Academicorum verò & omnium Doctorum virorum Mecenas liberalissimus extitit. Filius erat Pipini Magni, & Nepos Caroli Martelli. Patre apud Parisios defuncto Regnum cum Carlomanno fratre suscepit an. 769. sedemque Nouiomi elegit: fratre autem post biennium defuncto solus regnauit vsque ad obitum. Omnino verò regnauit 47. annis, scilicet Francicum Regnum tenuit annos 33. antequam Imperator fieret & cum Imperio 14. Anno Regni 2. Synodum habuit apud Vvormaciam. Anno 5. bellum suscepit aduersus Saxonas. An. 5. Adriano Pontifici contra Desiderium Longobardorũ Regem adfuit. An. 6. offensus dissonantiâ Cantus Ecclesiastici inter Romanos & Gallos, misit Romam viros industrios qui ab ipso fonte cantandi rationem & peritiam discerent. Reuersos primùm Metis Scholam habere iussit, deinde Parisiis & in cæteris Galliæ Vrbibus. Hisce initiis ad maiora studia amplectenda incitatus, & pręterea exemplo inductus Adriani, quem vnicè diligebat, cœpit viros doctos colere, euocare & ad docendum præmiis incitare. Petrum quidem Pisanum, quem Ticini seu Papiæ docentem repererat, in Grammatica Præceptorem habuit: deinde Alcuinum in Rhetorica, Dialectica & Astrologia. Tum concurrentibus vndique viris Doctis tanti Principis famâ & liberalitatis spe, Parisiensem Academiam instituit in Palatio. Omnibusque patere voluit, Diuitibus, Pauperibus, Nobilibus & Ignobilibus, vt fusè probauimus in Chronologia. Liberos autem suos ita censuit instituendos, teste Eginharto, Vt tam filii quàm nepotes primò liberalibus studiis, quibus & ipse operam dabat, erudirentur. Imo filias quoque voluit primò liberalibus artibus imbui, deinde lanificio: vt scribit Radulfus de Diceto. Ipse vero erat eloquentia copiosus & exuberans, poteratque quidquid vellet, apertissimè exprimere: nec patrio sermone contentus, linguis peregrinis addiscendis incubuit, inter quas Latinam perfectissimè calluit, & ita calluit, vt nihilo difficilius eâ quàm patriâ vteretur. Eius autem in studiis laborem & exercitia sic describit Poëta Saxonicus.

Legerat assiduè Scripturæ dicta sacratæ
Quosque libros Sancti composuère patres.

Quos Auguſtinus Cæli de Ciuibus almis.
Scripſit amanter eos crebrius audierat.
Scribere tentabat. Nam circumferre ſolebat
Secum cum paruis Codicibus tabulas.
Ac ponens ipſas ad Ceruicalia lecti.
Regalis, nunquam fecit abeſſe ſibi.
Inter tot curas tantique negotia Regni
Rex exercuerat his animum ſtudiis.

Alcuinum adeo dilexit, vt palam & publicè ſemper eum *Magiſtrum & delicioſum Magiſtrum* appellaret. Cuius conſiliis non modò in condenda Academia diſponendiſque ſcholis ſecundum ordinem Diſciplinarum, ſed in ipſa Regni adminiſtratione vſus eſt, vt in hiſtoria docuimus, & cuius patebit, qui leget Alcuini ad ipſum Epiſtolas.

Corporis ſtaturam non omiſit Eginhartus, ſicque eam deſcribit. Corpore fuit amplo atq; robuſto; ſtatura eminenti quæ tamen iuſtum modum non excederet: Nam ſeptem ſuorum pedum proceritatem eius conſtat habuiſſe menſuram. Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naſo paulum mediocritatem excedente, canicie pulchra, facie læta & hilari. Vnde formæ authoritas ac dignitas tam ſtanti quam ſedenti plurima acquirebatur. Quanquam ceruix obeſa & breuior, venterque proiectior videretur, tamen hæc cæterorum membrorum celabat æqualitas. Inceſſu firmo totaque Corporis habitudine virili. Voce clara quidē, ſed quæ minus corporis formæ conueniret. Addit Monachus Sangallenſis Carolum geſtare ſolitum diebus feriatis virgulam more ſceptri, ſtaturæ corporis æqualem Ambitionis verò taxat Epiſcopum quendam Germaniæ, qui virgam auream incomparabilis Caroli, quam ad ſtatum ſuum fieri iuſſerat, diebus feriatis vice baculi ferendam, ille pro Epiſcopali ferula improbus ambiebat. Nonnulla etiam opera edidit, quæ verſibus his complectitur Poëta Saxon. lib. 5. de Geſtis Caroli M. Imp.

Ipſe decem poſt hæc & ternos circiter annos
Auguſto lætus vixit in Imperio.
In quibus antiquas leges correxit, in ipſis
Vniri mandans diſſona quæ fuerant.
Addidit his etiam nouiter, quæ congrua duxit,
Pauca quidem numero, valde ſed vtilia.
Cunctorumque ſui Regni leges populorum
Collegit, plures inde libros faciens.
Nec non quæ veterum depromunt prælia Regum
Barbara mandauit Carmina litterulis.
Cœpit & ingenii totis cum viribus acris
In Linguam propriam vertere Grammaticam.
Ardua Philoſophis etiam res hæc foret, artem
Ad hanc ſermonem cogere barbaricum
Talibus à ſtudiis non Regni maxima cura,
Non ætas grauior tunc reuocauit eum.

Obiit tandem Princeps omnibus bonis deſideratiſſimus Aquiſgrani an 814. 5. Cal. Febr. eique hoc Epitaphium conditum eſt, quod legitur in fine operum Agobardi, & in vetuſtiſſimo Codice M.S. Cœnobij Noualicienſis an tom. 2. Script. Hiſtor. Gall.

Aurea Cœlorum poſtquam de Virgine Chriſtus
Sumpſerat apta ſibi mundi pro crimine membra,
Iam decimus quartus poſt centies octo valabat.
Annus fluctiuagi meruit quo feruida ſæcli
Ætherei Carolus Francorum Gloria Gentis.
Æquora tranſire & placidum comprehendere portum

Qui deciesque quater per sex feliciter annos
Sceptra tenens Regni & Regno Rex Regna reiungens,
Febre migrauit quarto arij ex orbe Kalendas
Septuaginta sex vitæ qui terminat annos.
Quapropter flagito precibus si flecteris vllis,
Quique huius relegis versus Epigrammata, Lector,
Astriferam Caroli teneat, dic, spiritus arcam.

Carolus II. cognomento *Caluus* Ludouici Pij ex Iuditha filius, Paterni auitique exempli æmulator egregius, vbi per bella Ciuilia licuit, Academiam intestinis Galliæ motibus sub Patre collapsam instaurauit, vndequaque viros doctos accersiuit, eamque partem hæreditatis paternæ quæ sibi obtigerat, nimirum Franciam & in Francia Lutetiam, omnigena litterarum Disciplinâ nobilitare curauit. Nam an. 838 cum Ludouicus Parens liberis suis ad pacem fouendam diuisisset Imperium, Galliam quam tunc Nouam Franciam appellabant, teste Monacho San-Gallensi, Carolo Iuniori attribuit, & statim *Hilduinus Abbas Ecclesiæ S. Dionysij & Gerardus Comes Parisius Ciuitatis,* inquit Nithardus lib. 1. *cæterique omnes prædictos fines habitantes conuenerunt, fidemque sacramento Karolo firmauerunt.*

Huiusce Principis erga immortales Disciplinas studium & amorem prædicat Erricus Antissiodorensis in Epistola dedicatoria, quam vitæ D. Germani versibus à se conscriptæ præfixit: in qua quamquā eum Augustum vocat & Cæsarem, nondū tamen videtur fuisse Imperator, cum eā dedicauit. Quid enim attinuisset tam longè repetitam Lotharij filij Abbatis Ferrariensis, qui an. 866. obierat, refricare memoriam Patri qui Imperator factus est an. 876. Deinde hæc verba satis clarè videntur indicare, paulo post Lotharij mortem opus suum Carolo dedicasse. *Hoc igitur,* inquit, *post funus dilectissimi filij, hereditarium pignus quo & defuncti memoriam suauiter refricare, & integræ fidelis famuli deuotionem aduertere valeas, qui se nullo modo passus sum extremi saltem muneris vtilitate fraudari.* Sed de Caluo satis in historia dictum. Obiit ille in Italia an. 878. biennio post occupatum Imperium, eiusque corpus aliquandiu seruatum est Vercellis, postea translatum ad D. Dionysii, vbi habet hoc Epitaphium.

Imperio Carolus Caluus Regnoque potitus.
Gallorum, iacet hic sub breuitate situs.
Plurima cum villis, cum clauo cumque corona,
Ecclesia vnius huic tulit ille bona.
Multis Abbatis nobis fuit hic reparator,
Sequanæ fluuij Ruoliique dator.

Claudius cognomento *Clemens* natione Scotus excellenter litteratus, Alcuini & Ioannis Malrosii olim in scholis socius, vt tradit Balæus 1 in condenda quoq; Academia Parisiensi adiutor, quem tradunt omnes fere Historici, cum veteres tum Moderni post Monachū San-Gallensem, à Carolo fuisse scholis Palatinis præfectū & inibi ad extremam vsque senectutem multos docuisse, erudisse & cum ibi *gymnasiarches esset*, inquit Balæus, multa doctrinæ monumenta edidisse. Inter alia verò opera, edidisse dicitur Commentaria in Matthæum, vbi expeditionis an. 815. in Normanos in præfatione meminit. Scripsit quoque Scholia in Ep. ad Galatas & Drucktanno Abbati dedicauit teste Myræo in auctario de scriptoribus Ecclesiasticis. *Claudius Scotus,* inquit, *Monachus Ordinis S. Benedicti, Alcuini in fundandâ schola Parisiensi Collega, scripsit vt mihi est verisimile, Enarrationem Epistolæ ad Galatas Druckterano Abbati dicatam, quam Claudio Antissiodorensi Episcopo inscriptam Parisienses ediderunt.* Hunc nostrū Clementē confundunt multi cū Clemente Antisiodorensi Episcopo quem fuisse quoque Scotum aiunt; sed annorum epocha non conuenit: quippe Clemens Episcopus obiisse dicitur an. 744. & is est, quē Balæus ait relictâ omni cognatione sua poperanter è Scotia in Galliam venisse cū Sansone presbytero etiam Scoto: quemque Monachus Antissiodorensis scribit cæcitatem corpoream passum iuxta Basilicam Apostolorum Petri & Iacobi diuersorium habuisse: alii verò obiisse scribunt 13. April. & sepultum in Ecclesia S. Amatoris. At Clemens

mens noster Palatinæ Scholæ præfectus & Gymnasiarcha, quem Carolus Lutetiæ reliquit ducto secum Ticinum Ioanne Mailrosio, obiisse dicitur communiter an. 842. consumptis in docendi munere quinquaginta & amplius annis. An autem ille ad vllam Ecclesiam aut Abbatiam promotus sit, nihil comperi.

Claudius natione Hispanus Felicis Vrgelitani, vt creditur, discipulus, ex Hispania à Ludouico Pio ad Palatium euocatus, è Clerico Palatij factus est Episcopus Taurinensis: quò cum peruenisset, omnes Sanctorum imagines de Templis deiici iussit, vetuitque vllum iis cultum exhiberi. Et quia Abbas quidam nomine Theodemirus repugnare visus est, aduersus eum scripsit libellum quendam, quo rationes plurimas complexus est, quibus ad deturbandas imagines motus fuerat. Noua ista Doctrina in Ecclesia Romana turbas excitauit, nec tam citò pacatæ fuerunt. An. 825. in eam rem habita fuit iussu Ludouici Parisiis Collatio virorum Doctorum cum professoribus Palatinis: & Ionas postea Episcopus Aurelianensis qui ei interfuit, ab eo ad Eugenium Papam missus cum consultis sapientum. Aduersus Claudium scripsit Dungalus insignis tunc temporis Theologus, scripsit & Ionas libros tres iussu eiusdem Ludouici, quos postea Carolo Caluo dedicauit. De illo autem sic habet. *Ludouico feliciter imperante idem Felix in quodam Discipulo suo nomine Claudio, vt pote, vt verbis D. Hieronymi vtar, Euphorbus in Pythagora renascitur.* Et in præfatione de Ludouico loquens. *Quendam Presbyterum Natione Hispanum nomine Claudium, qui aliquid temporis in Palatio suo in Presbyteratus militauerat honore, cui in explanandis SS. Euangeliorum Lectionibus quantulacunque notitia inesse videbatur, vt Italica plebis quæ magna ex parte à SS. Euangelistarum sensibus procul aberat, sacra Doctrina consultum foret, Taurinensi præsulem subrogari fecit Ecclesiæ.* De eodem Claudio non videntur contemnenda quæ habet Strabo de rebus Eccles. c. 8. *Ipsa denique querela Græcorum temporibus bonæ memoriæ Ludouici Imperatoris in Franciam perlata eiusdem Principis prouidentia scriptis synodalibus est confutata. Quam Claudius quidam Taurinensis Ep. sed in veritatis itinere nominis sui similitudine nutabundus inter cæteras vanitatum suarum ineptias cupiens renouare, antequam diuersorum contra eum scribentium telis perfoderetur, suo indicio damnatus interiit.* Obiisse autem dicitur circa an. 826.

Constantius vel Constantinus Monachus Floriacensis Gerberti Aquitani æqualis & Comprofessor atque amicissimus, in Arithmetica & Mathematicis disciplinis peritissimus, more seculi Lutetiæ videtur artes liberales hausisse, quas postea Floriaci & Aureliæ professus est. Ad eum extant nonnullæ Gerberti Epistolæ. In 87 inuitat eum ad se venire, & vt afferat secum *Tulliana Opuscula & de Repub. & in Verrem, & quæ pro defensione multorum plurima Romanæ Eloquentiæ parens conscripsit.* in 92. de eodem sic habet. *Omnia per Constantium Floriacensem supplere curabo. Est enim Nobilis Scholasticus, apprimè eruditus mihique in amicitia coniunctissimus.* In 142. ei congratulatur quod peruasor quidam Abbas atque hostis Monasticæ Religionis, qui Floriacensem Abbatiam potentiorum authoritate fretus inuaserat, obiisset, rogatque vt ad se Remos veniat *in festo S. Remigii.* Inibi eum vocat *Dulce solamen laborum suorum*, quo suadente explicare contenderat ipse rationes Abaci, licet iam ab aliquot lustris in eo exercitio versari desiisset. *Vis amicitiæ pene impossibilia redigit ad possibilia.* Nam quomodo rationes numerorum Abaci explicari *contenderemus, nisi te adhortante, o mi dulce solamen laborum Constantine?* Tandem ex Monacho & Scholastico Floriacensi factus est Abbas S. Maximini Aurelianensis, quæ Abbatia sita est in agro suburbano Miciaco *au bourg de Micy* ad 1. ab vrbe lapidem, vnde eum Gerbertus vocat *Miciacensem Abbatem* Ep. 33. Addititiatum à Sirmondo. Sed errant nonnulli, cum an. tantum 1003. factum fuisse Abbatem scribunt: certum est enim tum cum adhuc Gerbertus Remis esset, & in Gallia, scilicet an. 996. iam fuisse Abbatem, quoniam ad eum prædictam scribit Epistolam. Fuit autem propter litterarum & bonarum artium commercium Roberto Regi acceptissimus, à quo priuilegium obtinuit an. 1020. piscaturæ in Ligeri. Ei successit an. 1021. Albertus II.

Corydon Alcuini quondam discipulus, ad quem extat ipsius poëma 259. quo eum negligentiæ accusat & quasi inebriationis in deliciis Palatinis.

Dormit & ipse meus Corydon Scholasticus olim
Sopitus Baccho. Væ tibi Bacche pater.

AAaa

Tu quia tu quæris sensus subuertere sacros
Atque meum Corydon ore tacere facis.
Ebrius in tectis Corydon Aulensibus errat
Nec memor Albini, nec memor ipse sui.

Fuit autem ille Corydon poësi deditus, vt ex eodem carmine intelligitur.

D

D*Amatas.* Vide Renulfus.

Daphin Alcuini discipulus, ad quem extat Magistri Epist. de illo Cantici Canticorum loco, *Sexaginta sunt Reginæ & octoginta Concubinæ.* Epistolam verò sic inscripsit *Dilectissimo filio meo Daphini Albinus pater salutem.* & sub finem: Sexaginta Reginæ & octoginta Concubinæ Rectores *sunt sanctæ Ecclesiæ. Sed alij ex illis propter solam Christi charitatem docent, alij terrena sequentes commoda laborant in Ecclesia* non cœlestis patriæ labore, sed terreni lucri gratiâ desudant in docendo...... Illi concubinarum nomine denotantur, quia seculi ambitione vel temporalis honoris gratia prædicando seu baptizando nobiles quidem generant sæpe filios, sed illi ignobiles in semetipsis permanent. Quorum contubernium, fili carissime, fuge obsecro, & si te quandocunque Dei misericordia Doctorem dignetur efficere, tu pro eius amore laborare non cesses, qui pro tua salute sanguinem suum fundere non dubitauit.

Dauid vide sup:a. *Carolus Magnus.* Sic enim eum Alcuinus appellat, vt & Ludouicum Pium Caroli filium, Salomonem.

Deganus seu *Theganus* Natione Francus & ex nobili prosapia otiundus, Alcuini cum Amalatio Treuirensi Discipulus, eamque ob rem ab ipso ad Ecclesiæ Treuirensis reg men aduocatus. Cum enim variis legationibus & aliis Regni negotiis distineretur, nec posset suo Gregi commodè & pro officio inuigilare, Deganum Chorepiscopum sibi adlegit in Scholis præcognitum, magnæ virum probitatis & doctrinæ. Scripsit Ludouici Pij res gestas, & acriter inuehitur in Episcopos quosdam ex infimo genere ortos, qui Ludouicum de Regno deturbarant, indignumque sceptro iudicarant. Is autem teste Christophoro Brouuero in Annalib. Treuirensibus, flagrantis sapientiæ studio & actes ad virtutem stimulos illi Ecclesiæ subiecit, & præclara scientiæ suæ ornamenta Treuirensi populo pro concione impertiit. Magno quoque in honore fuit apud Augiensis Cœnobij Monachos, quorum prædicatione & ingeniorum monumentis ab obliuione vindicatus est, præsertim verò Walafridi Strabonis ipsi familiatissimi, qui, quod Theganus in quibusdam sententiis videatur effusior & ardentior, id dolori adscribit, quem amor iustitiæ & in optimum Principem affectus expresserat: virum enim Nobilem & acris animi, vilium personarum iniurias nescisse concoquere. Addit Walaftidus. *Nouimus & nos virum multâ lectione instructum, sed prædicationis & correctionis studijs occupatum.* Eiusdem Walafridi extat de eo poëma, quod oppido adolescens Tattonis Magistri, quem in Augia præceptorem habuit, iussu in gratiam Degani lusit. *Ad Degan Chorepiscopum Treuirensem in Persona Tattonis.*

His tibi versiculis Doctor sanctissime Degan
Tatto humilis mittit verba salutis ouans.
Artor in ambiguis vario moderamine rebus,
Vtrum pauca loquar, an potius sil eam.
Scribere cogit enim dilectio mutua memet,
Sed vereor ne non dem tibi digna, pater.
Tullius inferno quamuis repedauerit imo,
Exerat aut Magnus ora faceta Plato,
Liuius aut Titus secum ferat ipse Catonem,
Vel linguam teretem Sapho loquax terebret,
Non poterunt vnquam laudum miranda tuarum
Dignè proferri, sunt quia multa nimis.
Miramur merito sapientis munera mentis,

Doctrinam, mores, carmina, dicta, animum.
Nec minus exterius miramur sancta statura
Incrementa tua, membra, manus, faciem.
Nos paruos humiles, murem sibi forma subegit
Vosque Gigantem esse gloria molis habet.

Cæterum quæ scripsit Deganus de Ludouico, extant in 2. tomo Hist. Franc. Scriptorum.

Drogo Caroli M. filius ex concubina, non te sed nomine *Regina*, liberalibus artibus in Scholis Palatinis optimè eruditus, Palatij Archicapellanus, Apostolicæ sedis Vicarius, Ludouico Pio carissimus, à quo, petente vniuerso Clero populoque Metensi ad Episcopatum Metensem promotus est, teste Eginhatto ad an. 823. *Drogonem*, inquit, *Fratrem eius sub Canonica vita degentem Metensi Ecclesiæ, Clero eiusdem vrbis consentiente atque eligente Rectorem constituit, cumque ad Pontificatus Gradum censuit promouendum.* De eodem & aliis filiis Caroli M. naturalibus, Ludouici Pij curâ institutis sic habet Theganus in Gestis illius Principis. *Eodem tempore iussit fratres suos tonsurari, Drogonem, Hugonem & Theodoricum ad discordiam mitigandam, & liberalibus disciplinis imbui quos postmodum honorificè constituit, Drogoni Episcopatũ dedit, & Hugoni Cœnobialia Monasteria: inter omnes autẽ præcipuè Drogonem diligebat*, adeo vt in extremis vitæ constitutus, sibi per eum sactam Synaxim ministrari voluerit, Missamque celebrari, preces seu commendationes animæ recitari. Eius monitis adductus & motus Ludouico filio multoties rebelli pepercit. Mortui corpus iussit Drogo efferri in Basilicam Metensem, vbi & ipse membra sua componi voluit post mortem, habetque hoc Epitaphium.

Conditur hoc busto præsul Drogo, marmore sculpto
Spiritus in requie latus ouat Abrahæ.
Filius hic Magni Caroli fuit Imperatoris
Vir pius & prudens, vir probitate cluens.
Aula Regalis moderator, Pastor Ouilis
Metis & Ecclesia, iure Pater patriæ.
Hic Præsul, Præses, Dominus, Primasque cis Alpes
Eius iudicio paca fuit Regio.
Iste Glodesindis solenniter ossa leuauit
Condigneque loco condidit eximio.

Extat Frotharij Episcopi Tullensis ad Drogonem Ep. 10. quâ eum rogat vt Monachos quosdam compescat, aut se compescere sinat. *Cæterum*, inquit, *sciat vestra dilectio mihi oppido displicere de quibusdam Monachis cænobij vestri, cui Erlefredus Rectorem esse videtur.*

Dudo Ecclesiæ S. Quintini Wetomanduensis Decanus Tractatum edidit de rebus Gestis Normanorum ad sua vsque tempora, quem Adalberoni seu Ascelino Laudunensi Episcopo dedicauit. Quosdam eius versus ex adlocutione ad librum retulimus in Historia, quibus videtur comparare velle Dædali fugam è Creta ad Cumas Euboicas vbi templum Apollini sacrauit, cum Rollonis è Dania ad Parisiensem vrbem Musis iampridem consecratam appulsu.

Dædalus ad gelidas Pater impiger euolat Arctos,
Telluremque suis attigit hic pedibus.
Calcidicis tandem super ad stitit arcibus ipse
Dextris frigoribus gnarus habere modum.
Nobile delubrum Phœbo statuitque dicauit,
Exuit hic alas moxque salutiferas.
Hæc te monstra petunt & fabula contigit ista
Ludicris sannis ridiculisque tibi
Præducis incepto Rollonis grandia facta
Dacorumque simul pube tenus iuuenum.
Infima terrarum linquit nimis ardua captans

Dungalus Diaconus, nobilissimus Theologus sub Carolo M. Ludouico & Lothario eius filio scripsit libellum aduersus Claudium Taurinensem, quem vocauit *Responsiones contra peruersas Claudij Taurici Episcopi sententias.* In quo libello sic habet inter cætera. *Qualis & quanta est insana electio & vana temeritas, vt quod à primæuo tempore Christianitatis per annos ferme 820. ant eo amplius à Sanctis ac beatissimis Patribus & religiosissimis postmodum Principibus ad laudem & gloriam Domini in Ecclesijs, & in quibuslibet Christianorum domibus fieri concessum, constitutum & iussum est, vnus homo blasphemare, reprehendere, conculcare, proycere ac sufflare præsumat.* Vnde autem Dungalus in Franciam aduenerit, ignorare se fatetur Papyrius; sed videri ait eius librum scriptum fuisse in Monasterio San-Dionysiano. Floruit vsque ad an. circiter 830.

Durandus Monachus Fiscanensis, deinde Abbas Troarnensis in Normania Willelmo Conquæstori acceptissimus, iurimorumque consiliorum particeps scripsit contra Berengarium de veritate Corporis & Sanguinis Christi in sacramento altaris, cuius in hanc rem opera extant. Eodem tempore florebant Gerbertus Fontanellensis & Ainardus Diuensis, de quibus sic scribit Ordericus Vitalis l. 4. *Gerbertus Fontinellensis, Ainardus Diuensis, ac Durandus Troarnensis quasi tres stellæ radiantes in firmamento Cœli; sic isti tres Archimandritæ multis modis rutilabant religione & charitate, multiplicique peritiâ pollebant studioque diuinæ laudationis in templo Dei iugiter inhiabant.* Et l. 7. ad an. 1088. de eiusdem Durandi obitu sic habet. *Durandus siquidem Troarnensis Abbas grandæuus, ab infantia Monachus, religione & sapientiâ præcipuus, Ecclesiastici cantus & diuini dogmatis Doctor peritissimus, sibi durus carnifex, post multos in Dei cultu labores in lectum decubuit, & bene vt prudens & fidelis seruus ire ad curiam Domini sui paratus 3. idus Febr. de seculo migrauit: venerabiles Discipuli glebam religiosi Doctoris in capitulo suo reuerenter sepelierunt*, & in candido lapide qui suppositus est, epitaphium hoc addiderunt.

Hac tegitur tumba bonus & venerabilis Abba
Durandus nostri norma Monasterii.
Ad Domini laudem præsentem condidit ædem,
Quâ sibi propitium credimus esse Deum.
Luce sub vndenâ februi resolutus habenâ
Carnis ad Angelicam dirigitur patriam.

Durandus Leodiensis Episcopus an. 1021 factus est, qui ante promotionem Henrici Imperatoris fuerat Cancellarius, vir litteratissimus. Obiit autem an. 1025 10. Kal. Feb. vnde patet malè illi tribui Epistolam ad Brunonem Episcopum Andegauensem de hæresi Berengarianâ: siquidem neque tunc Berengarius in vllam hæresim lapsus fuerat, neque Bruno Episcopatum Andegauensem regebat.

Durandus Berengarij Discipulus Biturigum Archiepiscopus, magnæ famæ & commendationis præsul, Vrbano II. notissimus & charissimus, cuius quippe exequias centum Episcoporum & Abbatum longè plurium comitatu stipatus cohonestauit; vt notauit Baldricus in hoc Epitaphio.

Temporibus luteis vir magna strennitatis
Aurea Durandus secula restituit.
Aruernis præsul dignissima præsule fecit,
Fecit digna Deo Religiosus homo.
Ipsius exequias dicas similasse triumphum
Et dispensantis signa fuisse Dei.
Affuit Vrbanus centeno præsule septus,
Abbatum verò maior erat numerus.
Tertia cum decima tunc lugubris ante Decembrem
In reditu luctuse It modò festa dies.

E

Ebo vel vt aliqui scribunt, *Ibo* ex genere seruorum Originalium, natione Germanus Transrhenensis, filius Himiltrudis, quæ è Germania regnante Carolo M. in Franciam profecta, Aureliæ aliquandiu mansit, deinde Luteriam cum marito veniens, in Palatio morata est, ibique Ebo filius simul cum Ludouico Pio eodem quasi lacte iisdemque disciplinis imbutus est, vnde Ludouici *Collactaneus* dicebatur, de quo sic Flodoardus lib. 2. c. 19. *Successit Ebo vir industrius & liberalibus disciplinis eruditus, patria Trans-Rhenensis ac Germanicus, Imperatoris, vt fertur, Ludouici Collactaneus & Conscholasticus; qui multis Ecclesiam curauit instruere commodis & præcipuè artificibus, quibus vndecunque collectis sedes dedit & beneficiis munerauit.* A Ludouico ad Archiepiscopatum Remensem promotus est an. circiter 822. Idem de consilio eiusdem Imperatoris & summi Pontificis prædicandæ fidei Christianæ gratiâ ad fines vsque Danorum seu Normanorum profectus est, & multis ad Christum conuersis reuersus est in Franciam. Optimè quidem, si primis vitæ temporibus vltima respondissent. Nam in dissidiis quæ inter Ludouicum partem & filios intercesserunt, pro his contra Patrem, quocum in puerili ætate nutritus & in iisdem artibus versatus fuerat, stetit; imò coniurationis incentor & armiger fuit. Dissidio verò composito, derelictus ab iis quos secutus fuerat, diu latuit in tenebris, donec tandem captus Fuldam missus est, postea Theodonis-villam ad Synodum Episcoporum iussu Imperatoris adductus in Palatio sistitur an. 835. accusatur, nec respondere ad obiecta crimina valens, vltro in abdicationem Episcopatus consentit. Mortuo Ludouico an. 840. ad Lotharium Vvormaciam se confert, obtinetque ab eo restitutionem in integrum; cui subscripserunt 20. episcopi. At Karolo Caluo votis potito, iterum fugit an. 844. ad Sergium Papam, à quo nec potest restitutionem impetrare: itaque illi suffectus est à Carolo Hincmarus; ille verò tentatis frustra omnibus viis ad Ludouicum Regem Germaniæ se confert, ab eoque in Saxonia episcopium promeretur, vbi deinceps episcopi munere & ministerio perfunctus est. Legitur apud Flodoardum loco citato Himiltrudis matris eius epitaphium, vnde agnoscitur, quomodo illa in Francia fuerit educata, quoque pacto cum filio Remos fuerit profecta.

Mea forte si requiris temporis initia
Scito Karoli fuisse Regni sub primordia,
Ludowico triumphante dies fluxit vltima.
Rhenus primos lauit mores, alueus Germanicus,
Hinc nutriuit & secundos Liger amnis Gallicus.
Sequana fouit iuuentam, sordes sordens Vidula.
Præsul erat vrbis huius mihi Natus vnicus,
Idem me conduxit sibi sociam laboribus,
Proximum ruinæ locum renouandi cupidus.
Decem ferme nuper annos simul hic peregimus.
Ebo Rector, Ego Mater Himiltrudis humilis;
Fundamenta sedis sanctæ pariter ereximus,
Deo debitum laborem dum gerebat Pontifex,
Fessa quietem quærebam. Ecce sub hoc tumulo
Quinto me September mensis Kalendarum rapuit.
O viator esto cautus semper ab excessibus.
Fateor non profuisse, vt debui, dum potui.
Veniam dic pro vindicta Da Deus peccantibus.

Ecbertus Abbas Turonensis vir quoque fuit doctissimus & virorum doctorum amicissimus, inprimis verò Gerberti Aquitani, qui cum ex Italia Remos se contulisset, ibique publicè docere aggressus esset, bibliothecam verò comparare conaretur, ac proinde vbicunque libros esse sciebat rariores & non vulgaros, mitteret scriptores qui exscriberent; Ecbertum rogauit vt sibi ea in re operam præstaret. sic ergo Ep. 44. *Cum mei memoriam frequentem habeatis inter honesta, vti*

plurimis accepi legatis, magnamque affinitatis iure amicitiam efferatis, existimatione vestrâ beatum me fore puto, si sum is qui iudicio tanti viri inueniar dignus amari. Sed quia non is sum qui cum Panatio interdum ab vtili seiungam honestum, sed potius cum Tullio omni vtili admisceam, has honestissimas atque sanctissimas amicitias nulla ex parte suo cuique vtili vacare volo. Cumque ratio morum dicendique ratio à Philosophia non separentur, cum studio bene viuendi semper coniunxi studium bene dicendi. Quamuis solum bene viuere prastantius sit eo quod est bene dicere, curisque regiminis absoluto alterum satis sit sine altero. At nobis in Repub. occupatis vtraque necessaria. Nam & appositè dicere ad persuadendum, & amicos furentium suaui oratione ab impetu retinere summa vtilitas. Cui rei praparanda bibliothecam assiduè comparo, & sicut Roma dudum ac in aliis partibus Italia, in Germania quoque & Belgica scriptores authorumque exemplaria multitudine nummorum redemi, adiutus beneuolentiâ ac studio amicorum comprouincialium, sic identidem apud vos per vos fieri sinite vt exorem. Quos scribi velimus, in fine Epistola designabimus. Scribenti membranam sumptusque necessarios ad vestrum imperium dirigemus, vestri insuper beneficij non immemores. Denique ne plura locuti legibus Epistola abutamur, causa tanti laboris contemptus malefida fortuna: quem contemptum nobis non parit sola natura, vt multis, sed elaborata doctrina. Proinde in otio, in negotio & docemus quod scimus, & addiscimus quod nescimus. Quanti verò faceret Gerbertus Ecberti eloquentiam, breuiter indicat Ep. 89. *Qua morum grauitas vobis insit, quàm integer vita actus, quàm purum eloquium, littera vestra palam fecerunt.*

Egbertus Eboracensis Archiepiscopus non studuit quidem Lutetiæ, sed ob hoc inter nostros annumerandus, quia Alcuinum litteris imbuit, eumque mirifico studio fouit & dilexit. Et ipse vicissim singulari obsequio magistrum coluit. De vtroque sic Malmesburiensis l. 1. de Gestis Reg. Angl. c. 3. *Hic (* Egbertus *) omnium liberalium Artium armarium & sacrarium fuit, nobilissimamque Bibliothecam Eboraci constituit. Cuius rei testem idoneum aduoco Alcuinum, qui à Regibus Anglia pro pace missus ad Regem Magnum Carolum, & benigno apud eum fotus hospitio, in Ep. ad Eambaldum tertio loco Egberti successorem ait*: Laus & gloria Deo, qui dies meos in prosperitate bona conseruauit, vt in exaltatione filij mei carissimi gauderem, qui laboraret vice mea in Ecclesia vbi ego nutritus & educatus fueram, & præesset thesauris sapientiæ, in quibus me *Magister meus dilectus Egbertus Archiepiscopus haredem reliquit.* Obiit autem an. 766. Archiepiscopatus 32. successorem habuit Albertum, deinde Eambaldum seu Embaldum Alcuini discipulum, qui obiit an. 797.

Eginardus, Eginhartus, Einardus, *Æinardus*, *Agenardus*, sic enim secundum varia pronunciationis genera variè appellatur, ex Orientali Francia oriundus fuit circa nemus Otonicum, & à Carolo in aula enutritus est singulari curâ & studio, vbi tantum profecit in exercitio litterarum, vt à nonnullis *Sapiens*, à quibusdam, *vir vndequaque doctissimus*, ab alijs *vir sui temporis prudentissimus* ab aliis etiam *Liberalium Artium experientissimus* appellatus fuerit. Vito staturâ paruo sublime erat ingenium: quare eum Carolus sumpsit in Regalis Palatij Notarium, eundemque Regalibus operibus ac structuris præfecit: vt ex his Strabonis versibus patet.

Nec minor est magni reuerentiâ Patris habenda
Beselul fabre primum qui percipit omne
Artificum pracautus opus. Sic denique summus
Ipse legens infirma Deus, sic fortia temnit
Magnorum, quis enim maiora receperat vnquam
Quam radiare breui nimium miramur homullo?

Vxorem duxit clatam natalibus, & eximiis virtutibus conspicuam, Immam nomine, Caroli M. vt scribunt aliqui, filiam: quâ mortuâ vix amicorum verba ad consolationem admittere potuit; adeo vulnus domesticum impatienter tulit: vt patet ex Ep. 2. 3. & 4. Lupi Ferrariensis ad ipsum in. I quidem sic ait. *Desiderantissimo praceptori Einhardo Lupus. Molestissimo nuncio de excessu venerabilis vestra coniugis astuanti plusquam vnquam vobis nunc optarem adesse, vestram mastitiam vel meâ compassione leuarem, vel conceptos sensus ex Diuinis Eloquiis assiduo sermone solarer. Verum donec id Deus prastet, etiam possibile suggero, vt memores humana conditionis, quam*

merito peccati contraximus, modicè sapienterque feratis quod accidit. Neque enim huic infortunio cedere debetis, qui blandimenta lætioris fortunæ forti semper animo deuicistis. Verum seculi pertæsus animoque prostratus & ætate declinante ad Asceticam vitam se contulit, sibique & quibusdam socijs in proprio fundo Cœnobium Salingestadense ad Mœnum fluuium condidit & fundauit; ibique tumulum accepit cum Epitaphio quod illi Rabanus inscripsit: illud verò in Chronologia ad an. 848. retulimus. Porro scripsit Eginhartus vitam Caroli Annalesque Francorum ab an. 741. ad an. 829. qui diu Adelmi seu Ademari Benedictini Monachi nomine inscripti sunt & vulgati. Gesta quoque Saxonum edidit. Epistolas ad diuersos. De Translatione & Miraculis SS. Marcellini & Petri Martyrum libros 4. & alia quædam opera, tam felici stylo disertoque & polito, vt sui temporis alter Tullius diceretur. De eius eloquentia sic ad ipsum Lupus Ep. 1. *Cum authorum voluminibus spatiari aliquantulum cœpissem & Dictatus nostra ætate confecti displicerent, propterea quod ab illa Tulliana cæterorumque grauitate, quam insignes quoque Christianæ religionis viri æmulati sunt, aberrarent, venit in manus meas opus vestrum, quo memorati Imperatoris clarissima gesta (liceat mihi absque suspicione adulationis dicere) clarissimè litteris allegastis. Ibi elegantiam sensuum, ibi raritatem coniunctionum, quam in Authoribus notaueram, ibidemque non longissimis periodis impeditas & implicitas ac modicis absolutas spatiis sententias adinueniens amplexus sum. Quare cum & ante propter opinionem vestram, quam Sapienti viro dignam imbiberam, tum præcipue propter expertam mihi illius libri facundiam desideraui deinceps aliquam nancisci opportunitatem, vt vos præsentes alloqui possem, vt quemadmodum vos meæ paruitati vestra tum probitas tum sapientia fecerat claros, ita me vestræ sublimitati meus etiam erga vos amor & erga disciplinas studium commendaret. Neque verò id optare desistam, quandiu ipse incolumes in hac vita vos esse cognouero. Quod posse contingere hoc magis in spem ducor, quo ex Gallia huc in Tranrhenanam concedens regionem vobis vicinior factus sum.* Tunc Lupus sub Rabano Theologiæ dabat operam. Obiit autem Eginhartus an. circiter 848. vt ex Trithemio colligitur.

Embaldus seu *Eambaldus* Alcuini Discipulus successit Alberto in sede Eboracensi an. 770. vnde Alcuinus apud Malmesburiensem l. 3. de Gestis Pontif. Angl. in Eambaldo, qui Alberto substitutus est præfati Alcuini discipulus industrius, *Laus & gloria Deo qui dies meos in prosperitate bona conseruauit, vt in exaltatione filij mei charissimi gauderem, qui laboraret vice mea in Ecclesia, vbi nutritus & educatus fueram.* obiit an. 797.

Ercanradus successit Deodefrido in Episcopatu Parisiensi, virque fuit eximiæ doctrinæ summæque authoritatis; qui si is est, cuius meminit Carolus M. in quodam diplomate quod in Cartophilacio Basilicæ Paris. seruatur, 50. & amplius annos Episcoparum tenuerit necesse est. Nam ante an. 800. electus dicitur, obiit verò an. 853. vt infra dicetur. Notanda autem hæc verba diplomatis. *Ideoque dum pluris habetur percognitum qualiter Ecclesia Parisiaca quæ est in honore S. Mariæ Matris Domini I. C. & SS. Stephani Proto-Martyris, Dionysij, Germani, Marcelli: vel S. Clodoardi Confessoris, vel cæterorum Dominorum, quorum pignora in ipsa plebe, vel in ipsa Ecclesia Parisiaca adunata requiescunt, vbi præest Erkanradus in ipsa plebe Episcopus.* Quæ si vera sunt, iam tum Basilica Parisiensis S. Mariæ Virginis nomine celebris habebatur. Verum Launoyius confictam putat hanc Chartam, aitque Erchanradum non Carolo M. regnante, sed Ludouico Pio & Carolo Caluo Regibus Ecclesiæ Paris. præfuisse. Commemorant aliqui duos Erchanrados, vnum successorem Deodefridi sub Carolo M. alterum sub Ludouico & Caluo. Et iste interfuit Synodo Theodonis-villensi, an. 835. in qua deposito Ebone substitutus est Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus. Bellouacensi an. 845. Ex iis quoque vnus est, qui scripserunt ad Nomenoium Britanniæ Regem, seu Priorem, vt legitur apud Lupum Ferrariensem. Extat quoque apud eundem Ep. 115. Guenilonis Metropolitani Senonensis & quorundam aliorum ad Ercanradum, modestè eum reprehendentium quod Synodo non adfuisset, sed Vicarium tantum suum misisset: quanti autem eum facerent, aperiunt his verbis. *Persona vestra apud simplices quosque tantum amplius contulisset authoritatis, quantum præcedit apice dignitatis.* In Synodo Suessionensi, quæ anno 853. habita est lectæ sunt eius litteræ, teste Flodoardo l. 3. c. 11. & eo anno obiit, eique Æneas successit.

ſub his Archiepiscopis, Heriuæo, Seulfo, Artoldo & Odalrico. Scripſit hiſtoriam Archiepiſcoporum rerumque Remenſium & Chronicon Franciæ ab anno 910. ad an. 966. Item quædam opera metricè de Triumphis Chriſti, de Triumphis Italicis, de Martyribus & Confeſſoribus lib. 15. qui dicuntur aſſeruari Treueris manuſcripti in ſummo Templo. Electus fuerat Nouiomenſis Epiſcopus, ſed à Fulcherio Monacho præuentus & fruſtratus eſt: quæ cauſa illi fuiſſe videtur, cur Mundū deſerere in animo habuerit. Retulimus in hanc rem Adelagi ad ipſum Epiſtolam. Obiit plenus dierum anno ætatis 73. anno verò Chriſti 996. 5. Kal. April. de quo ſic in ſupplemento Chronici ſcriptum legimus. *Ipſo anno* (videlicet 966.) *Vir vita venerabilis & Remenſis Eccleſiæ Presbyter nomine Frodoardus honore ſanctitatis venerandus, caſtitatis ſplendore Angelicus, fulgore ſapientia cælicus, cæterarumque virtutum inſignibus abundanter oppletus, præcedentis libelli, aliorumque dictator egregius 5. Kal. April. terrena perregrinationis relinquens exilia, ciuica vt credimus, adeptus eſt iura.* Eiuſdem legitur hoc Epitaphium vetuſtiſſimum è MS. veteri.

Si ti veu de Rein ſauoir ly Eueque
Lye le Temporair de Flodoon le ſaige
Y les mor du Tam d'Odalry Eueque,
Et fut d'Epernay né par parentaige.
Vequit caſte Clerc, bon Moine, meilleu Abbé
Et d'Agapit ly Romain fut aubé
Par sen Hiſtoire maintes nouelles ſauras
Et en ille toute Antiquité auras.

Id eſt, ſi vis noſſe Remenſes Archiepiſcopos, lege Chronicon Flodoardi docti. Is fato functus eſt tempore Odalrici præſulis. Oriundus ex Sparnaco. Vixit caſtus Clericus, bonus Monachus, melior Abbas. Ab Agapito Papa factus fuit Sacerdos. Ex eius Hiſtoria multa noua ſcies, & in illa totam Antiquitatem hauries.

Florus Eccleſiæ Lugdunenſis Diaconus, non Monachus, vt aliqui dicunt, de Monaſterio S. Trudonis. Ille qui indicem Chronologicum ad Bibliothecam Patrum contexuit, ait ſe legiſſe in Codice M.S. perantiquo illum adfuiſſe Concilio Cariſiacenſi, an. 858. temporibus Caroli Calui, & ſcripſiſſe contra Amalarium Lugdunenſem. Vir fuit doctiſſimus iſque forte eſt qui Epiſtolam nomine Lugdunenſis Eccleſiæ ſcripſit contra M. Ioannem Scotum: nam tunc Eccleſia Lugdunenſis plurimis doctiſſimis viris abundabat & profeſſoribus excellentiſſimis, vt ſuo loco docuimus. Cæterum M. Flori ætatem agnoſcimus ex Verſibus Walafridi Strabonis ad Agobardum Lugdunenſem Archiepiſcopum, qui ab anno circiter 813. vſque ad an. 840. ſedem illam tenuit.

Dum vix ter ſenos habuiſſem temporis annos
Ad vos nomen iit, O pater alme, meum....
At de flore nouo: qui vos penes ortus odorem
Prodit vbique ſui, hæc loca rumor adiit.
Flora venit quondam, dum ſingula quæque Deorum
Sunt affata, iugis prata thymumque gerens.
Huic Floro melius ſententia Chriſticolarum
Attribuit, quidquid dogmate & ore viret.
Nam hic Florus florem ſequitur de germine Ieſſe,
Et tradit quod amans attulit ille homini.
Quæ tam ſegnis erit donis ignota ſupernis,
Quæ ſe hoc non ſponte nectare paſcat apis?
Floreat haud flaccens hic flos & florea fragrans
Spiramenta feras ſemper vbique Deo.
Donec in Aſtriferas porrecta cacumina ſedes
Erigas & fructum iam ſine fine habeat.
Cedant Ambroſia, Roſa, Lilia, Spica, Crocuſque

Suauia cuncta simul, huius amor placeat.
Hoc fruar, hoc vtar, fouear, delecter, abundem,
Auditu & visu huius alar, docear.
Det quandoque Deus nos mutua dona vicissim
Impertiri, aliquid pars vtriusque metet.

Hic autem eximiæ Doctrinæ vir B. Pauli Epistolas ex veterum aliquot Patrum scriptis cum fragmento de Antiquis Episcoporum electionibus exposuit. Collegit quoque vitas Sanctorum, eumque potissimum sequi affectauit Vsuardus, vt scribit Epist. ad Carolum. Postquam enim de Hieronymo & Beda verba fecit, subiungit, *quos tamen secutus censui & Flori memorabilis viri latiora iam in eo ipso negotio sequi vestigia; præsertim in 2. eius libro.* Scripsit quoque lib. de prædestinatione aduersus Io. Scotum. Item lib. de Expositione Missæ, vbi ad illa verba *Qui pridie quam pateretur*, idem omnino sentit quod vniuersa Ecclesia Catholica. Illiusq; materiæ tractādæ occasionem sumpsisse videtur ex eo quod tunc temporis M. Ioan. Scotus nimis subtiliter hanc Quæstionem de veritate corporis & sanguinis in altari, tractauit. Non est tamen hic prætereundum esse aliquos, qui putent, aut hunc Florum fuisse antiquiorem, aut duos fuisse Floros Lugdunenses; vnum Imperante Carolo M. alterum sub Caluo. Verum prope certum est non fuisse duos, neque Florum fuisse tempore Caroli M. sed sub Lothario & Caluo floruisse post an. Christi 840. vt ex Vvandelberti ad Otricum Ep. constat in qua ait se ex Flori Bibliotheca sumere codices coactum, vt natales Sanctorum perdisceret. *Ope & subsidio præcipuè vsus sum sancti & nominatissimi Flori Lugdunensis Ecclesiæ Subdiaconi, qui vt nostro tempore reuera singulari studio & assiduitate in Diuinæ scripturæ scientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copia & veritate cognoscitur abundare.* Florebat quoque iste sub Lothario Imp. an. 850. Præterea Ado Viennensis, qui iisdem florebat temporibus & vsque ad an. 874. quo obiit, meminit Venerabilis Flori tantum, neque Iuniorem aut Maiorem appellat: quod discrimen certè apposuisset, si duo in Ecclesia Lugdunensi diuerso tempore floruissent. In vita tamen & Actibus Ludouici Pij ad an. 821. mentio fit cuiusdam Flori Legati Pontificij, qui cum Theodoro interfuit Conuentui publico apud Theodonis-villam mense Octob. celebrato. *Adfuere legati Papæ Rom. Theodorus primicerius ac Florus cum varijs magnisque muneribus.* sed nihil hoc ad Florum Lugdunensem pertinet.

Franco vir litteratissimus, Gerberti Aquitani olim discipulus, Regi Roberto carissimus fuit, Fulberto Carnotensi amicissimus. Rogerio Cancellario Franciæ ad Beluacensem Pontificatum assumpto successit in Cancellariatu, & anno 1000. testamento Ermenfredi Comitis subscripsit: vt legitur in fragm. histor. Hugonis & Roberti. his verbis. *Conscripto itaque Testamento ac Monogrammate Regis manu facto Franco tunc Cancellarius, postea verò Episcopus Parisius factus imaginem Regis imposuit.* Parisiensis Basilicæ factus Decanus, ex Decano Episcopus viuente decessore suo Alberto qui Monasticæ vitæ plus deditus quàm curis Episcopalibus Episcopatum dimiserat: quanquam postea eum eiusmodi abdicationis pœnituisse indicat Fulbertus Ep. 8. ad Franconem: quâ illi significat quid ad A. ante Episcopum de sua abdicatione scripsisset. *Si de repetendo Episcopio*, inquit, *querimoniam incipere velis, non satis apparet cui eam iure intendere possis.* Nullus enim te
» expulit, nullus cathedram tuam te renitente peruasit. Sed tutemet vltrò causâ
» ægritudinis, vt aiebas, Curam Episcopalem simul & Cathedram reliquisti, vt
» perhibent: & siue Franconem tunc Decanum Parisiensis Ecclesiæ, siue quemlibet
» alium subrogari tibi verbis & scriptis à Rege petiisti. Quod si ita est, & sic
» tibi consequenter substitutus est Franco eligente Clero, suffragante populo, do-
» no Regis, approbatione Rom. Pontificis per manum Metropolitani Senonensis,
» fulcitur vtique substitutio & consecratio eius fauore quoque & authoritate B.
» Gregorij Papæ, qui scriptis suis, sicut nulli Pontificum non petenti pro quali-
» bet ægritudine succedendum fore docuit, ita voluntariè renuncianti sedi suæ
» successorem nullo modo denegauit. Si quid aliud est quare te Episcopatu carere
» oporteat, tute noueris. Sin autem, hoc tanti nobis esse videtur, vt te faccre va-
» leat recuperationis exortem. Qua propter desine curiosos instigatores audire, de-

fine Reges & principes inefficacis querimoniæ tædiosis scriptitationibus fatigare; & Ecclesiæ Parisiensi te obtrudere velle, quæ, vt fatetur, nec Patronum te habuisse gauisa est, nec doluit amisisse. *Quippe cum neque ex præsentia tua Doctrinæ profectum, neque ex absentia senserit detrimentum.* Et ep. 88. ad Robertum. *Nobis autem videtur quia si Episcopus de quo agitur aptus est Clericus, est optimè litteratus & ad sermonem faciendum agilis.*

Franco Teutonicus Fulberti Carnorensis Discipulus, deinde Leodiensis Scholasticus quo tempore Richardus de Hainault erat episcopus, hoc est circa an. 1036. Vir scientia & morum probitate clarus: de quo sic scribit Tritheimius. *Franco Scholasticus Leodiensis Ecclesiæ, natione Teutonicus, vir in Diuinis scripturis magnificè Doctus & in secularium litterarum disciplina cruditissimus; Philosophus, Astronomus & Computista insignis, & non minus religione quàm scientia venerabilis fertur in sacris scripturis nonnullos composuisse Tractatus, qui ad notitiam meam adhuc non venerunt. Scripsit ad Archiepiscopum Coloniensem Hermannum 11. subtile opus & egregium de Quadratura circuli l. 1. de Computo Ecclesiastico l. 1. & alia plura.* claruit sub Henrico Imp. III. an. 1060.

Freculfus M. Helisachari Discipulus ex Monacho Ord. S. Benedicti factus episcopus Lexouiensis, vir fuit in Diuinis scripturis instructissimus, Concionator egregius, & conuersatione non minus quàm artium suaui coniunctione amabilis. Illi Ebo Remorum Archiepiscopus, postquam Ludouicus Pius pacem cum filiis iniit, traditus ad custodiendum. Interfuit Synodo Parisiensi an. 846. Turonensi IV. an. 849. subscripsit cum aliis Epistolæ quam episcopi Gallicani ad Nomenoium Britanniæ Aremoricæ Tyrannum miserunt. Ad eum Rabanus multa volumina exercitandi ingenij sui causa perscripsit, eiusque suasu adhuc Abbas Fuldensis Commentarios edidit in Genesim. Ipse verò Chronicon libris duobus elucubrauit, cuius operis partem priorem Helisacharo quondam Magistro suo dedicauit, & complectitur ab origine mundi ad Christi natiuitatem; posterior vsque ad Francorum & Longobardorum Regna, rerum gestarum Historiam.

Frodo Andegauensis insignis Scholarum Magister, Berengarii quondam Discipulus in Dialecticâ, docuit Luteriæ, Andegaui & in aliis Ciuitatibus Galliæ: eius inter alios auditor fuit Robertus de Arbrisellis. Demum spe maioris lucri transfretauit in Angliam, vbi in professione litterarum obiit circa an. 1088. Vir fuit in Grammatica & in Philosophiâ non mediocriter eruditus, imò Professorum sui temporis Coryphæus: vt intelligimus ex hisce versibus quos in eius laudem Baldricus Abbas Burguliensis conscripsit.

Quod de Quadriuio noras Triuioque Latinis,
Id totum Frodo pleniter audieras.
Solers Auditor superaras pœne Latinos
Cum te morte graui perculit hora breuis.
Raptus ab Andegauis, tumulisque sepultus in Anglis
Anglos Andegano puluere latificas.
Frodonis cineres Angli reuerenter habete,
Ac votis animam latificate suam.

Idem de eodem.

Frodo quid prodest te nosse profunda librorum,
Nocte dieque tuus tritus Aristoteles?
Fabula Nasonis tibi quid tot adhæsit in annis?
Quid tibi nunc Cicero; Statius atque Maro?
Hac tibi Frodo simul spondebant aurea sacla;
Attamen ista simul abstulit atra dies.
Sacra fames auri te duxit ad Anglica Regna:
Littera multa, lucri spes tibi multa fuit.
Indigetis corpus iubet Anglis flebilis Andus,
Lectores iubeant Cælicolis animam.

Idem de eodem.

Frodo labor magnis te vatibus æquipararat,
Quem modò mors vmbra quæ fugit æquiparat.
Exul ab Andegauis peragraras impiger orbem,
Litterulas rapiens atque vacans studiis.
Aurea te tandem spes inuitauit ad Anglos,
Quo te spemque etiam Mors inopina tulit.
Frodo te plangant studijs quicunque vacabunt
Quorum, dum moreris, portio summa ruit.
Mortuus ecce iaces factus de puluere puluis.
Quæso, propitius sit tibi, Frodo, Deus.

Frotharius in Cœnobio Gorzensi adoleuit, & ex Abbate S. Apri ad Episcopatum Tullensem à Ludouico Pio promotus est. Vir fuit scientiarum ornamentis conspicuus. Aulicis omnibus notus, & ipse inter Palatinos non vltimus, vt testantur eius ad ipsos Epistolæ, & vicissim illorum ad ipsum. Leguntur verò in 2. tomo Scriptorum Histor. Franc. Ad Hilduinum, Drogonem, Eginhartum, Aldricum; ad Iuditham Imperatricem Caroli Calui matrem; ex quibus apparet, quo tempore vixerit. Iussus ab Imperatore cum aliis Episcopis eligere Archiepiscopum Senonensem, incurrit prope ipsius odiū cum aliquē è suis elegissent, qui non placuit Imperatori; nec sciebant quamobrem: itaque ille ad Palatinos Proceres statim litteras dat Ecclesiæ Senonensis nomine, causam tantæ indignationis sciscitans: Sic aiens Ep. 15. ad Hilduinum. *Fecimus Domine mi nunc secundam* „ *electionem*, & inuenimus hominem ex nostris à puero nobis bene notum, genere „ & moribus non infamem, docilem ætate, huic Officio congruum, litteratoriæ „ Professionis non vsquequaque ignarum, Diuinæ quoque scientiæ non penitus „ expertem, quarundam etiam aliarum artium portionem habentem. Quem cum „ obtulissemus, nullatenus putantes reiiciendum, ipsis Missis Dominicis impedientibus, quod optauimus, non meruimus adipisci. In eandem rem scribit ad Eginhardum & ad Iuditham Imperatricem. Extat quoque Aldrici ad Frotharium Epistola, quâ eum admonet se in Archiepiscopum Senonensem electum, vnde constat quanti tum nominis esset & famæ atque probitatis Frotharius. *Ora-* „ *tionum vestrarum opitulatione fulciri necesse habui*, sicut ipse vobis eam expetens sæ- „ pe testatus sum. Sed nunc illa vsquequaque indigeo, cum vt vos æstimo audis- „ se, indigno mihi Episcopalis cura iniuncta est, quæ me sicut indignum, ita quo- „ que imparatum inuenit. Nam cum olim Monasticæ disciplinæ operam dans fra- „ trum curam ipsis cogentibus susceperim, quod ferre compellor, nullatenus po- „ tuit esse suspectum. Quamobrem exceptâ Dei clementiâ, totum me ad precum „ vestrarum confero reliquorumque amicorum familiare præsidium, obsecrans vt „ virium mearum fragilitatem earum iugitate adiuuare dignemini. Et quia pru- „ dentiæ meæ fiduciam ad tantum opus idoneè exequendum nullam habeo, quæ- „ so vt vestra sacra intentio apud Deum obtinere elaboret, quatenus & me ipsum „ sincerè custodiam, & Commissorum mihi curam eo miserante venerabiliter sal- „ tem exerceam.

Fulco Nobilis Palatinus à puero Ecclesiasticis destinatus fuit ministeriis, eamque ob rem Canonicis rectè institutus est disciplinis, in omnibus artibus liberalibus excelluit, adeo vt inde Carolo Caluo Imperatori qui viros Doctos impensè amabat notus, è Scholis ad Palatina ministeria euocatus fuerit, rebusque gerendis formatus & institutus. Vt ipse Fulco in quadam Ep. ad Stephanum Papam testatur apud Flodoardum lib. 4. c. 4. quâ se excusat apud ipsum purgatque de obiectis quibusdam criminibus *adnectens simpliciter, vti ab ipsis penè cunabulis educatus Canonicis fuerit disciplinis, donec glorioso Rege Carolo Imperatoris Ludouici filio in Palatinis ac Domesticis eius sit assumptus obsequijs. Sicque in Aula Palatij perseuerans vsque ad tempora Karlomanni Regis Ludouici Iunioris filij, nepotis eiusdem Caroli, quandò à Sanctis Prouinciæ Remensis Episcopis nec non à Clero & plebe huius vrbis electus sit & Episcopus ordinatus.* Idem testatur eius Epitaphium quod infra referemus, iñ

quo legitur, quod eum Aula de Scholis ſumpſit & erudiit. Toto ergo vitæ tempore Palatina munera exercuit, & tandem poſt mortem Hincmari quæ accidit an. 882. electus eſt Remenſis Archiepiſcopus, ſtatimque ad Marinum Papam ſcribit, ab eo promote pallium petens, inſinuatque ſe iamdudum ipſi notum eſſe, nimirum cum ſub Pontifice Ioanne cum Carolo Caluo Imperatore Romam profectus fuerat. Quandiu autem illi Eccleſiæ præfuit, duo mihi inter cætera videtur præſtitiſſe digna memoria, quæ ad materiam noſtram pertinent. Vnum eſt, quod Scholas Remenſes inſtituerit aduocatis è Schola Palatina Pariſienſi duobus Illuſtribus Magiſtris Remigio Antiſſiodorenſi & Hucbaldo Caluo. Alterum, quod ad inſtituendam Academiam Oxonienſem duos quoque inſignes viros Profeſſoreſque notiſſimos miſerit ad Regem Alfredum, à quo per litteras & legatos id rogatus fuerat, vt in Chronologia retulimus. In Regia autem adminiſtratione primas partes tenuit, vt colligere eſt ex eius Epiſtolis ad Reges & Magnates apud Flodoardum. Nec minus fuit Eccleſiæ ſuæ intentus, quam omnibus afflictis & Normanico iugo oppreſſis aſylum eſſe voluit: vt legere eſt apud eundem Authorem l. 4. c. 8. *Eo tempore Normanis Francorum terras infeſtantibus & diuerſa loca depopulantibus hic Pontifex plures tam Sacerdotes, quàm cæteros Clericos & Monachos ad ſe vndicunque confluentes benignè ſuſcepit & paternè fouit. Inter quos Monachos etiam S. Dionyſij cum ipſius Martyris pretioſo corpore, aliorumque Sanctorum pignoribus recepit & aluit.* Graue cum Balduino Flandriæ Comite diſſidium exercuit, & diuturnum propter eius parricidia & impia facinora, quodque ille Tyrannus Eccleſiaſtica bona inuaderet. Vnde tandem exacerbatus Fulconem impiâ execrabilique Winemari & populariuin eius manu interfici curauit an. 900. cuius hoc habetur Epitaphium apud Flodoardum.

Hoc tumulo Magni Fulconis membra teguntur
Remorum ſedis Præſulis egregij.
Germine Nobilium quem Francia protulit ortum,
Aulaque de Scholis ſumpſit & excoluit.
Hinc Deus aſſumptum ſtatuit virtute probatum
Eccleſia ſpeculum Pontificemque pium.
Septenos denoſque ſimul cui præfuit annos
Tres menſes, denos inſuper atque dies.
Auxit Epiſcopium ſuperaddens plurima rerum
Vrbis & iſtius mœnia reſtituit.
Orbis honor, patriæ tutor, pietatis amator,
Pro ſtudio pacis confoditur iaculis.
Septenum denumque diem iam menſis agebat
Iunius, vt dirâ morte peremptus obit.
Cui Matris Domini, pariter quoque præſulis almi
Remigij pietas obtineat requiem. Amen.

Porro ne quis cum leget Flodoardum, errore nominis decipiatur, monendum hic videri fuiſſe duos Fulcones. Priorem quidem Imperante Ludouico Pio poſt abdicationem Ebonis, Rhemenſem Eccleſiam adminiſtraſſe: & is Presbyteri nomẽ habet apud Flodoardũ, cui in illa adminiſtratione ſucceſſit Notho Clericus: at illi nuſquam Archiepiſcopi fuiſſe leguntur. Hincmarus verò an. 845. omnium conſenſu in Archiepiſcopum conſecratus eſt, cui Fulco poſterior an. 882. ſucceſſit. Fuit quoque & ille prior Fulco magni nominis, & inter Abbates accenſetur, vt legitur in Hiſtoria Depoſitionis Ebonis ex M. S. Atrebatenſi in 2. tomo Hiſtor. Fran. Scriptorum. *Poſt hæc verò diuidentes inter ſe Regna paterna Lotharius Imperator ac Domnus noſter Karolus glorioſiſſimus Rex deuenit iam ſæpe dicta mater noſtra Remenſis Eccleſia in partem & ditionem Glorioſiſſimi Regis Karoli, cum quo erat gratiſſimus ac potentiſſimus Fulcho Abbas qui ipſam Eccleſiam Domini Ludouici Imperatoris antea Presbyter obtinuerat, & gratiâ eiuſdem Regis cum quo erat, iterum adeptus eſt eam.* Ex his verbis ſuſpicari poſſet aliquis eundem Fulconem Remenſem adminiſtraſſe Eccleſiam ſub Ludouico Pio, & ſub Caluo Archiepiſcopum fuiſſe: verum ſi ita eſt, prope nonagenarius obierit neceſſe eſt: nam ante an. 840. Presbyter erat, &

obiit tantùm an. 900. Ante tamen quàm ad Archiepiscopatum promoueretur, Abbas erat S. Bertini & S Vedasti Attrebatensis, vnusque est è tribus quibus Carolus filij curam commisit. Sic enim legitur in Capitulo 15. *Qualiter & quo ordine filius noster in hoc Regno remaneat, & qui debeant esse, suorum auxilio vtatur & vicissitudine cum eo sint. Videlicet ex Episcopis assiduè sint cum illo aut Ingilwinus, aut Reinelmus siue Odo, seu Hildeboldus. Ex Abbatibus si alia necessitas non euenerit, assiduè sint cum eo Welpho, Gauzlinus, & Folco.* sed hac de re satis.

Fulbertus Gerberti Aquitani Discipulus, in scripturis Diuinis eruditissimus & in secularium litterarum disciplinis omnium suo tempore doctorum doctissimus, inquit Trithemius, Poëta clarus & Dialecticus subtilissimus, sed solidissimus. Multis annis Scholæ Publicæ præsidens multos doctissimos auditores enutriuit. Lutetiæ primum, deinde apud S. Petrum Carnotensem Monachus factus, Carnuti summâ quoque celebritate nominis docuit: & ibidem ad Episcopatum assumptus an. 1016. docere non destitit, interque cæteros Discipulos habuit Berengarium, Adelmannum, Hugonem Lingonensem postea Episcopum, cuius esse videtur hæc ad Fulbertum Epistola. Domno suo carissimo Fulberto præsuli H. omnium expetendorum summam. *Quod ante vindemias non reuiso vos, Pater Dilectissime, fratris B. morbus detinet, cum opportunum fuerit, annuente Deo libentissimè id acturum. Scripto vestro interim quæso mihi innotescere, quomodo vos agatis, & qualiter Condiscipuli mei se gerant in Scholis, & an melius solito celebrent Canonicas horas. Mitto vobis vnum è duobus libellis quos amicus noster Comes G. rogauit transcribi &c. Salutate precor vice mea Dominum meum Sigonem & Hilduinum: priorem animum meum, & alterum animæ meæ dimidium.*. Quod autem fuerit Gerberti discipulus, docet Chronicon Malleacense his verbis. *Gerbertus docuit Fulbertum Carnotensem Episcopum: hic iterum docuit Berengarium Canonicum S. Martini, qui item Brunonem Remensem & alios multos hæredes Philosophiæ reliquit. Bruno quidem perfectus philosophus Monachus factus & Eremita apud Calabriã multorũ Monachorũ pater obiit in Christo.* Porro Author Chronici Mall. non vltra an. 1140. scripsit: vnde veritatẽ facile scire potius. Cãcellarius fuisse dicitur sed malè Roberti Regis Frãciæ: ei quidẽ carissimus Willelmo Aquitaniæ Duci, à quo Thesaurariã S. Hilarij Pictauiensis obtinuit vt legitur in fragmẽto Histor. Aquitan. Odiloni quoq; Abbati Cluniacensi percarus, vt testatur Siluiniaci Monachus in vita Odilonis. *Hoc nomine*, inquit, (*nempe Archangeli Monachorum*) *censebat eum appellandum in suis sermonibus & Epistolis Fulbertus ille sibi præcordialis amicus Carnotensis Episcopus in sanctitate laudabilis, in sapientia mirabilis, in cuius morte studium Philosophiæ in Francia periit, & gloria sacerdotum pene excidit.* In Episcopatu pericula multa subiit: itaque sæpe secum deliberauit cedere-ne, an manere deberet: quas inter angustias hunc hymnum Christo Consilij Datori cecinit.

Angele Consilij magni, te consulo, Christe
Mi factor, mea vita, salus, fiducia sola.
Da mihi Consilium & votum viresque sequendi,
Ambiguo quid agam, quo tandem fine quiescam.
Nunc vereor temere suscepto Pontificatu
Seruandis ouibus mage quàm prodesse, nocere:
Atque ideo puto cedendum melioribus esse.
Nunc recolens quia non opibus neque sanguine fretus,
Conscendi Cathedram, pauper, de sorde leuatus,
Arbitror hoc à te factum, sicut tuus est mos:
Nec mutare locum, nisi significaueris, ausim,
Quamuis hoc læsa moneat mens conscia vitæ.
Tu scis sancte Pater, quid sit tibi gratius horum
Vtiliusque mihi. Precor vnde tuam pietatem,
Vt mihi digneris hoc inspirare labanti
Consilium præsensque iuues ad perficiendum.

In veteri Annali Bibliothecæ Regalis Collegij Nauarrici in vitâ Roberti Regis leguntur hæc verba *Fulbertus primò fuit Cancellarius Regis Francorum Roberti & ex*

Cancellario factus Epiſcopus Carnotenſis, vitâ honeſtiſſimus & in ſcientia clariſſimus. Fundamenta S. Eccleſiæ Dei Genitricis Carnot. iecit & eandem perfecit mirò lapideo tabulatu. Item in veteri annali Abbatiæ S. Petri quæ ſita eſt in valle Carnotenſi *Fulbertus Doctor ſacræ Theologiæ egregius, hic fuit tempore Roberti Regis filij Hugonis Capet qui regnare cœpit an. 987. Hic Doctor & Epiſcopus glorioſus ſpeculum Eccleſiæ & fidei Chriſtianæ multa ſcripta fecit ad laudem Virginis glorioſæ, & inter cætera illam Legendam, quæ legitur in Natiuitate eiuſdem quæ incipit, Approbatæ Conſuetudinis.* Huius tempore anno 1020. in nocte Natiuitatis B. Mariæ, Epiſcopatus ann. 4. fuit Ciuitas Carnotenſis & tota Eccleſia B. Mariæ combuſta. Obiit an. 1028. iacetque in Eccleſia S. Petri vallis Carnotenſis, vbi Monachum induerat. Extat autem eius Epitaphium ex M. veteri his verbis. *Anno ab Incarnatione Domini 1028. 4. id. April. obiit dilectus Deo & hominibus pater noſter venerandæ memoriæ Fulbertus ſuæ tempeſtatis Pontificum decus, lux præclara mundo à Deo data, pauperum ſubſtentator, conſolator, prædonum & latronum refrænator, vir eloquentiſſimus & ſapientiſſimus tam in Diuinis quàm in liberalium Artium libris. Qui ad reſtaurationem ſancti Templi ſuæ Diœceſeos quod ipſe poſt incendium à fundamento reædificare cœperat, bonam partem auri ſui & argenti reliquit, & diſciplinæ ac ſapientiæ radiis illum locum illuminauit & Clericis ſuis multa bona fecit.* Sequitur. *Epitaphium.*

Quem tibi Carnotis conceſſit fons bonitatis
Doctrinæ fluuium duplicis egregium.
Pontificum ſidus, Fulbertus fulgidus actu
Veſtis pauperibus, victus & aſſiduus.
Incluſus iacet hic factus de puluere puluis,
Et præſtolatur ſurgere cum reliquis.
Virtutum cultor, vitiorum mortificator
Auxiliante Deo perſtitit à puero.
Bis denos annos atque vnum dimidiumque
Virgo Maria tuæ præfuit Eccleſiæ
Ingreſſurus erat Phœbus poſt limina ſeptem
Taurum, cum mæſtum deſeruit populum.

In Bibliotheca Floriacenſi circa finem 1. partis. *Prophetiæ quoque ſpiritu claruit* (Fulbertus.) *Nam & Berengarium poſt Hæreticum, moriens hoc modo notauit: nam cum eum in extremis poſitum multi viſitarent, & ædium capacitas vix confluentibus capiendis ſufficeret, ille inter oppoſitas cateruas oculis longè rimatus Berengarium, viſu quo potuit, pellendum cenſuit, proteſtatus immanem draconem prope eum conſiſtere, multoſque ad conſequendum blandiente manu illicitè corrumpere.*

Extant eius Epiſtolæ, ſermones ad populum, aliquot Proſæ & Hymni de Sanctis: præterea verſus de B. Virgine, de S. Cruce, de ſeipſo, quorum aliquot ſuprà retulimus, de anxietate animi in qua erat & dubitatione, an Epiſcopatum eiurare deberet, nec ne: quibus & hos ſubiungere placet, in quibus Beneficia duo in ſe collata commemorat.

Te de pauperibus natum ſuſcepit alendum
Chriſtus, & immeritum ſic enutriuit & auxit
Vt collata tibi miretur munera mundus,
Nam puero faciles prouidit adeſſe Magiſtros,
Et Iuuenem produxit ad hoc vt Epiſcopus eſſes.
Reges, Pontifices, populi te magnificabant
Seruum cenſentes prudentem ſatque fidelem
Eſſe pii Domini.

Abboni Abbati Floriacenſi amiciſſimus fuiſſe intelligitur ex epiſt. 21. in qua breuiter eius laudes complectitur. *Quanam*, inquit, *te reſalutatione digner*, ô ſacer Abba & ô magne Philoſophe! quid rependam muneris ſanctæ amicitiæ, quam promiſerunt ſigna gemmatæ facundiæ, vix æſtimare ſufficio. Ego conferre poſſim, quod tu aut non habeas, aut non habere contemnas?

Fulcherius Carnotenſis vir nobilis & diues, eiuſdem Eccleſiæ Canonicus multa bona Monachis Vticenſibus contulit, vt videre eſt apud Ordericum Vitalem

ad an. 1083. vbi hæc verba leguntur. *Per ipsum itaque* (nempe per Goisbertum Carnotensem Medicum) *Fulcherius Carnotensis & Petrus de Maulia aliique plures notitiam Vticensem amplexati sunt, & honestatem eorum cum religione venerantes, eis de rebus suis portionem idoneam contulerunt. Præfatus quippe Fulcherius, nobilitate cluebat & patrimonio suo magnam possessionem habebat, litterisque affatim imbutus sanctæ Dei Genitricis Canonicus erat.* Is est Fulcherius Capellanus, qui ad bellum Hierosolymitanum profectus, illud versibus descripsit.

Fulco de Guarlemuilla Decanus Ebroicensis Fulberti Carnotensis Discipulus, pro more illorum temporum vxorem duxit, ex qua filios octo & duas filias suscepit : vt in historia retulimus.

G

GAllus imperante Carolo M. in Scholis Palatinis institutus fuit : deinde in Italia apud Ticinensem Academiam, cui præerat Ioannes Mailrosius, vt dicemus infra. De Gallo hæc breuiter commemorat Monachus San-Gallensis l. 1. c. 8. *Ne verò obliuisci vel negligere videar, hoc verè de industria & meritis eius* (Caroli M.) *agnoui : quia de discipulis eius* (Clementis) *nullus remansit, qui non vel Abbas scientissimus, vel antistes extiterit clarissimus ; apud quem & Dominus meus Gallus primo in Gallia, post verò in Italia liberalibus est disciplinis imbutus.* In Codice Moissiacensis Cœnobii vox illa *Gallus* non habetur. An verò nomen sit proprium, vt aliqui putant, an appellatiuum, iure dubitatur videtur. Certè Author indicare hac voce Abbatē S. Galli in Scholis Palatinis, sub Clemente studuisse. Sed quis ille Abbas? Meminit idem Hartmuti l. 2. c. 15. qui quo tēpore scribebat, Abbatiæ regimine alteri resignato inclusus viuebat. Hartmutus enim teste Srūsio l. 5. c. 5. Abbatiam resignauit an. 882 aut 83. Ante Hartmutum verò Abbatiæ præfuerat Grimobaldus, qui excessit è viuis an. 872. Hartmuto verò successit Bernardus an. 883.

Gauzlenus seu Goscelinus Apocrisiarius sacri Palatii, seu Archicapellanus sub Carolo Caluo, Ludouico & Carlomanno, Scholarumque proinde Palatinarum Moderator Generalis, Nobilis prosapiæ vir, quippe filius Roriconis Comitis & Milechildis : quem aiunt primùm fuisse Monachum in Cœnobio Glannensi ad Ligerim, vulgo *S. Mauri* : deinde factus est S. Germani Pratensis Abbas, S. Dionysii in Francia, & S. Mauri ; postremo Episcopus Parisiensis, qui Ciuitatem cum Odone Comite contra Normanos acriter & generosè defendit an. 886. regnante Carolo Crasso. Verum in repugnatione fortiter dimicans occisus est an. 887. cuius mortem hisce versibus deflet Abbo San-Germano-Pratensis Monachus l. 1. Belli Parisiensis.

Quis sentire potest patulâ quod subditur aure?
Terra gemat, pontusque, polum, latus quoque Mundus:
Gauzlinus Domini Præsul mitissimus Heros
Astra petit Domino migrans, rutilans velut ipsa,
Nostra manens Turris, Clypeus, nec non Bisacuta.
Rumphea, fortis & arcus erat, fortisque sagitta.
Heu! cunctis oculos fontes tenebrant lachrymarum,
Atque pauore dolor contritis viscera scindit.

Gauzlinus seu Gauzlinus Magister Scholarum, cui Abbo tanquam vni è Magistris suis duos de obsidione Parisiensi libros dedicauit an. circiter 992.

Gauzlinus Abbonis Floriacensis Discipulus ; Nothus quidem, sed in moribus vir omni laude cumulatissimus floruit Roberti Regis temporibus. Abbonis in Abbatiæ regimine successor, idemque Bituricensis Archiepiscopus, quem Fulbertus Carnotensis & Helgardus mirificis laudibus extollunt. de eo sic Helgaldus. *Huius*, Regis Roberti, *temporibus cuius adiuuante Deo facta describimus, fulsit in Monasterio Floriacensi loco celebri splendidius mundo Gauzlinus Abbas merito, sanctis Deo coniunctus operibus* Pollens scientia spiritalis simul & humana. *Iuerant eius cordi Abbonis Magistri prælati S. Scripturæ flores boni, de quibus honestissimè imbutus ita tractabat omnibus vt possent delectari in cœlestibus. In sanctis Eleemosynis ita largissimus,*

mus, vt ipse peritus in fortissimis frigoribus à se vestes pellium abiiciens pauperes Christi indueret.... Hunc perfectus Rex ita suis affixit obtutibus, vt eum præ cæteris diligens suis eum specialiter detineret consiliis, quæ ab eo probè probata semper ea habuit honesta, nunquam tamen iniusta. In honoribus seculi eum honorans attribuit illi honores non minimos, Abbatiam S. Benedicti quæ est caput totius Ordinis Monastici, & Episcopatum Bituricensem S. Protomartyris Stephani principatum tenentis totius Aquitaniæ, qui fuit & est honor & decus Franciæ.

Paulo post mortem Abbonis recens factus Abbas grauem habuit cum Episcopo Aurelianensi litem & discordiam, eo quod nonnullis priuilegiis fretus, quæ Abbo à Romano Pontifici obtinuerat, ab Episcopi Iurisdictione se putabat exemptum, subiectionemque profiteri monitus detrectabat: quamobrem ab Episcopo excommunicatus Fulbertum virum in omni re litteraria versatissimum sibique amicissimum consuluit rogans quid facto opus esset. At Fulbertus parendum esse rescripsit, nullaque ratione Abbatem ab Episcopi iurisdictione liberum esse pronunciauit hac Ep. quæ est 72. *Præsul Aurelianorum qui vos excommunicauit* Coëpiscopos suos idem facere poscit. At Ego correctionis vestræ non expers 3. Kal. Octobr. respectum dedi. Vnde nunc fratet commoneo, vt gradus humilitatis interim vel vsque ad tertium relegens Episcopo vestro subiiciamini, sicut decet. Aut si vobis non ita faciendum esse videtur, cur fieri non debeat, rationem nobis intimare non pigeat. Ego enim neque legem neque modum ratiocinationis inuenire possum, qui vos ab iugo subiectionis huius absoluat. At si quis alius præter vos inuenisse fateatur, nouum illum Rhetorem de cœlo magis cecidisse quàm descendisse crediderim. Videte, ne quis vos seducat inanibus verbis.

Quantæ autem doctrinæ vir esse putaretur, patet ex litteris Roberti Regis ad ipsum, quibus indicat se à Willelmo Aquitaniæ Comite rogatum requirere à Regni sui sapientibus, quid pluuiæ sanguineæ quæ de cœlo in partes præsertim maritimas ceciderat, portentum significaret. Extat ipsius Regis Epistola, quæ legitur inter Fulbertinas ordine 35. *Per Epistolam*, inquit, *petiit à me idem Guillelmus Comes, vt Ego requirerem à mei regni Sapientibus, quid hoc portentum significaret.* Extat & ipsius Gauzlini Responsiua, ex qua intelligitur quàm multifariæ lectionis & doctrinæ fuerit.

Geraldus Aurelianensis Henrici & Philippi I. temporibus floruit; in Eloquentiæ & Poëticæ Professione excelluit, vt vel indicat Epitaphium Hugonis Magni Roberti Regis filii, quod in Historia retulimus ex antiquo MS. Bibliothecæ Viri Clar. Alexandri Petauii Senatoris Parisiensis. Vir fuit affabilis, Discipulis charus, beneficus, liberalis, Ecclesiasticorum vero Iurium propugnator acerrimus. Obiit plenus dierum circa an. 1080. cuius memoriam hoc Epitaphio celebrauit Baldricus Abbas Burguliensis.

Egregius Doctor, Magnusque Sophista Geraldus,
Ecclesiæ robur, Cleri populique columna,
Spes pupillorum, vir munificus viduarum.
Aurelianorum lux & specialis honestas.
Vir cani capitis, morum moderamine pollens:
Cui nil à sensu tulit antiquata Senectus.
Tandem communis contactus imagine mortis
Exuit hoc quod erat. Datur hîc sua portio terræ,
Spiritus in tenues viuens elabitur auras,
Cui tamen è rebus lutulentis si quid inhæsit,
Expiet id totum clemens miseratio Christi;
His precibus Lector Amen adiiciendo faueto.

Gerardus Laudunensis Manegaudi Lutenbachii Lutetiæ fuit Discipulus, vbi & ipse docuit; deinde Andegaui & Lauduni, seu forte Iuliodunii vulgo Gall. *Loudun*, Scholam tenuit; vir meliore dignus oppido: fuit enim Eloquentiæ, Philosophiæ & Poëticæ laude insigniter conspicuus: adeo vt Ciceronem, Maronem & Aristotelem æquare diceretur. Baldrico Burguliensi Abbati mirificè charus

sui, cariorque fuisset, si vt ab eo rogabatur, Monachum induere voluisset, quem obiid Burgulium euocarat. Eius laudes Baldricus prosequitur hoc modo in suis Carminibus Historicis. In priore cui hæc inscriptio præfigitur *Gerardo Laudunis subrepto*, sic habet.

Tantum Gerardus laudes dum laudibus auxit,
Quod dignum magnis laudibus Andus habet,
Quantum doctrinis Ciceroque Maroque Latinis,
Nam nobis alter fulsit Aristoteles.
Lux & laus Cleri, sol qui suffecerit orbi,
Orbi Quadruuium protulit & Triuium.
At fortunatus fuit Abbas Burgulianus,
Qui sibi Gerardum vindicat in proprium.
Lausdunis obiit, sed viuit Burgulianis:
Vtque diu viuat, iam redimunt precibus.
Hunc igitur Terra speciali mandet honore,
Quisquis defuncto corpore diues erit.

Item de Eodem.

Vberibus, Manegaude, tuis lactatus abunde
Tempore posterior, pæne legendo prior:
Atque tuis finibus abstractus venit ad Andos
Ardua Gerardus plenaque dicta gerens.
Laude suâ laudes Lausduni multiplicauit
Artes exponens commoditate leui.
Hunc quoque Lausdunis inuidit Burguliensis,
Et quibus inuidit blandiloquus rapuit.
Iam nunc Gerardus pauset cum Burguliensi,
Donec mandetur alteruter tumulo.
O vtinam neque mors neque casus separet ipsos,
Donec nigrescat primitus albus olor.
Et donec pennis coruus niger euolet albis,
Lausdunum refluus donec eat Ligeris.
Et donec querulæ sileant valeantque cicadæ
Et noceat senium siue dolor neutrum,

Item, cum ad Monachi habitum sumendum sic inuitat propositâ loci Burguliensis amœnitate.

Ipse locum noui, qui floridus otia gignit,
Libros & chartas & cuncta studentibus apta.
Burgulius locus est & Cambio dicitur amnis
Flumine perpetuo qui vitreus irrigat hortos,
Hocque loco locus est à turbis pæne remotus,
Qui tutat fratres à solicitudine Mundi,
Et fouet in gremio diuturnos pacis alumna.
Prata virent iuxta, quibus est conterminasilua,
Hunc emat, hunc redimat, quisquis probus esse laborat.

Gerardus seu Giraudus natione Gallus, aliquandiu S. Medardi Suessionensis Abbas post Araulphum, Philippi I. consecrationi interfuit: deinde à Regina expulsus in Aquitaniam ad Willielmum profectus Siluæ maioris Cœnobium construxit. De eo sic habetur in vita MS. S. Arnulphi Suessionensis. *Electus est in Abbatẽ vir magna scientia & religionis præcipua nomine Giraldus. Giraldus autem à Regina expulsus dedit locum iræ & secessit in partes Aquitaniæ, ubi à Duce terræ illius gratanter acceptus in Silua maiori illustre Cœnobium construxit.* Nempe anno 1077. vt legitur in Chronico Malleacensi: obiitque anno 1095. 8. Id. April. eaque

morte qua defunctus est, visæ sunt stellæ cadere de cælo in modum facis: vt ibidem habetur. Hunc quoque virum celebrat Baldricus.

Cum pro defunctis soleant orare fideles,
Proque sibi charis perpetuent lachrymas.
Pro patre Geraldo nihil est vtriusque necesse,
Qui Cæli Ciuis incola vixit humi.
Siluam Maiorem Monachis Domino que dicauit
Exul sponte sua finibus à patriis
Francia Natalis sibi sorduit, hancque reliquit,
Siluestres Saltus Burdegala veniens.
Pullulat ecce polo siluestris terra Colonos,
Qua per Geraldum floruit Agricolam.
En felix anima Cæli lætatus in aula
Artus hic positi lætificent populos.

Gerbertus natione Gallus, patria Aquitanus, humili loco natus, ingenio alacer nomen professus est inter Monachos Aureliacenses: apud quos aliquandiu moratus est sub disciplina M. Geraldi, deinde sub M. Raimundo, qui ambo successiuè & immediatè Abbates fuerunt. Inde seu clam aufugit, vt multi scribunt, seu missus est ab Abbate Hispalim seu Seuillam, alii dicunt, Cordubam, in Hispaniam ad Philosophum Saracenum, qui ibi magna nominis celebritate Mathematicas tradebat disciplinas: quas quidem ita ebibit cum liberalibus artibus, vt eas pene emortuas in Gallia resuscitarit. Iis ergo plenissimè instructus rediit in Galliam, & Floriaci primùm docuit, vel vt aliqui scribunt, Aureliæ. Vbi Constantium seu Constantinũ Floriacensem Comprofessorẽ habuit, deinde Lutetiæ, tum in aula Hugonis Regis Robertum filium erudiit: postremo Remis ad Adalberonem se contulit, quocum tam arctam necessitudinem contraxit, vt nulla possit esse maior. Italiam quoque lustrauit, & Othoni II. Imperatori carissimus fuit, adeo vt illi filium suum Othonem litteris imbuendum tradiderit simul cum Roberto Hugonis Capeti filio: vnde Ep. 160. de vtroque Discipulo suo loquens, scribit ad Robertum, sibi sæpe Othonem inculcare & repetere desiderium illius videndi. *Dies noctesque mecum sermones conserit vbi & quando vos familiariter videre possit coæuum sibi & studiis consimilem seniorem meum Regem Robertum alloqui & complexari.* Illi autem duo Discipuli certatim eum honoribus auxerunt, Robertus Archiepiscopatu Remensi, Otho Rauennate, deinde Papatu Romano. Qua de re sic Glaber Rodulphus breuiter. *Is Gilbertus* è Galliis oriundus extitit; Minorem etiam gerens prosapiam, sed tamen ingenio acerrimus, artiumque liberalium studiis plenissimè instructus. Proinde Remorum etiam à Rege Francorum Hugone fuerat constitutus Pontifex: sed quoniam, vt diximus, valde erat acer ac prouidus, intelligens Arnulfum eiusdem vrbis Archiepiscopum, quo viuente ordinatus fuerat, ex consensu eiusdem Regis niti in pristinam reformari sedem, cautè iter arripiens ad prædictum deuenit Othonem: qui satis honorificè ab eo susceptus. Quem etiam statim Rauennæ: *inde verò Romanæ Vrbis sublimauit Pontificem.* Similiter de eodem Helgaldus in vita Roberti Regis. *Is quippe Gerbertus pro maximo suæ sapientiæ merito*, quo toto radiabat in mundo, donatiuo Regis Hugonis munere, Pontificium adeptus Remense non multis annis illud adornauit splendidè in his quæ forent necessaria Ecclesiæ sanctæ. Eo namque derelicto Rauennatium factus est Rector ab Ottone III. de quo ab Apostolatum Petri Apostoli Sanctissimi festinus conscendens multa in eo virtutum operatus est insignia: & præcipuè in eleemosyna sancta, quam fortiter tenuit dum fideliter vixit. Inter cætera de se lætus & hilaris ita in R. littera lusit.

Scandit ab R. Gerbertus ad R. post Papa viget R.

Hoc apertè demonstrans quod hi tres Episcopatus honores, quos professione regularis vitæ Patris Benedicti Monachus factus suscepit, rexit & tenuit, hu-

ius R. literæ signo in capite sunt declarati.

Nonnullos alios eius Discipulos commemorat Ordericus Vitalis ad an. 987. quanquam minus verè inter eos Remigium Antissiodorensem reponit. *Gerbertus*, inquit, *in Diuinis & Secularibus libris eruditissimus fuit & in sua Schola famosus* & sublimes discipulos habuit. Rodbertum scilicet Regem, & Leothericum Senonensem Archiepiscopum, Remigium præsulem Antissiodorensium, Haimonem atque Huboldum, aliosque plurimos fulgentes *in choro sophistarum*. Remigius Pontifex luculentam expositionem super Missam edidit, & artium vel editionem Donati Grammatici vtiliter exposuit. Haimo quoque S. Pauli Epistolas laudabiliter explanauit, & alia multa de Euangeliis aliisque sacris Scripturis similiter tractauit. Huboldus autem Musicæ artis peritus ad laudem Creatoris Ecclesiæ personuit & de S. Trinitate dulcem Historiam cecinit, aliosque multos delectabiles cantus de Deo & Sanctis eius composuit. Hos aliosque plures Gerbertus erudiuit, quorum multiplex sequenti tempore scientia Ecclesiæ Dei plurimum profecit. Qui postquam de throno Remensi quem illicitè vsurpauerat, depositus est, cum rubore & indignatione Galliam relinquens ad Othonem Imperatorem profectus est, & tam ab ipso quam à populo ad præsulatum Rauennæ electus est.

Othonianæ familiæ se totum addixit, Auo, patri & filio ab an. circiter 960. idque asserit Ep. 30. addititiarū à Sirmondo. Sic enim ad Othonem M. *tribus, vt ita dicam, seculi ætatibus, Vobis, Patri, Auo inter hostes & tela fidem purissimam exhibui, meam quantulamcunque personam Regibus furentibus, populis insanientibus pro vestra salute opposui. Per inuias solitudines, per incursus & occursus prædonum, fame & siti, vi frigoris & æstus excruciatus, infractus inter tot tempestates extiti, vt mortem potius præoptarem, quàm filium Cæsaris tunc captiuum Imperatorem non viderem.* Ab Othone II. Abbatia S. Columbani seu Bobiensi in Italia donatus est; sed ingrauescente Italorum contra Othonem odio, cedere coactus est, & primo in palatium Imperatoris, deinde Remos ad Adalberonem se contulit. Omnium autem acerrimum habuit & expertus est hostem Petrum Papiensem Episcopum: vt patet ex Ep. 5. in qua scribit. *Quod Abbatiam* S. Columbani habere videmur, Italorum nulli gratias agimus, si ante Dominum nostrum à vobis laudi sumus, non indebitas vobis reddidimus laudes. Mutua poposcistis colloquia & à rapinis nostræ Ecclesiæ non cessatis. Nostra velut propria militibus diuiditis, qui diuersa in integrum reuocare debuistis. Rapite, prædamini, vires Italiæ contra Nos concurrite. Opportunum tēpus nacti estis. Dominus noster bellorum certamine occupatur, Nos nec manus paratas eum iuuare detinebimus, nec quod eius officii est, tenere vsurpabimus. In Ep. 11. ad Cæsarem testatur ab Italis eum vocari Asinum, se verò Equum admissarium, vxorem & filios habentem, propterea quod partem familiæ suæ de Francia recollegisset. Et Ep. 12. ad Hugonem suum eorum rabiem graphicè depingit. *Secundum* amplitudinem mei animi amplissimis honoribus ditauit me Dominus meus. Nam quæ pars Italiæ possessiones B. Columbani non continet? Hoc quidem ita ex largitate & beneuolentia nostri Cæsaris: fortuna verò aliter instituit. Secundum amplitudinem quippe amici mei amplissimis me onerauit hostibus. Nam quæ pars Italiæ meos non habet hostes? vires meæ impares sunt viribus Italiæ. Conditio pacis hæc est, si spoliatus seruio, ferire desinent, vestitum districtis prosequentur gladiis: vbi gladio ferire nequibunt, iaculis verborum appetent. Contemnetur Imperialis Maiestas tum in me, tum in seipsa, in diuisione sanctuarii Domini secundum libellarias leges facta: quia consentire nolo, perfidus, crudelis, tyrannus cognominor. Ipse Cæsar omnium hominum excellentissimus à furciferis Asino coæquatur. &c. Istis in angustiis rerum positus confugit ad Ioannem Papam XIII. sed frustra: vnde eum vehementer increpat Ep. 14 præsertim verò Ep. 24. *Grauiter & iniquo animo fero peruadi, diripi sanctuarium Domini creditum mihi à S. Romana & Apostolica Ecclesia. Porro quid deinceps stabilietur, si id dissoluitur quod actum est consensu Principis, Episcoporum electione, Cleri & populi voluntate, postremo omnium excellentissimi Papæ consecratione: si præcepta violantur, priuilegia contemnuntur, diuina & humana leges sustolluntur. Qua spe vos adeundi periculum faciam, ne dedignemini sacris apicibus significare. Alioquin ne miremini, si his Castris me applico, vbi maxima portio*

legis humanæ, nulla Diuina: humanitas quippe prima in actiuis, Diuinitas ſecunda in ſpeculatiuis. Fiet hoc mea puſillanimitate, veſtrâ ceſſante magnanimitate. Innuit ſe tum fuiſſe in Caſtris Othonis: at poſt eius mortem Remos conceſſit, ad Adalberonem, ibique ludum aperuit. vnde ſe *Abbatem Scholarem* appellat Ep. 142. ad Conſtantinum Floriacenſem. Et Ep. 148. ad Remigium Monachum Treuirenſem. Imo etiam Abbas in Italia conſtitutus docere non deſiſtebat: vt patet ex Ep. 13. ad Ecbertum Archiepiſcopum Treuirenſem, in qua ſic habet. *Si deliberatis an ſcholaſticos in Italiam ad nos vſque dirigatis, conſilium noſtrum in aperto eſt, quod laudabitis laudabimus, quod feretis feremus.* Quomodo autem ex Abbate ſcholari factus fuerit Archiepiſcopus expulſo Arnulfo, & quomodo expulſus reſtituto Arnulfo, in Hiſtoria docuimus. Hinc factus Archiepiſcopus Rauennas ab Othone III. & paulo poſt Papa: quam in rem extat Reſcriptum illius, & de donatione quorundam Comitatuum Italiæ, quibus Sedem Petri æternum gaudere voluit in gratiam Magiſtri ſui. Sic enim ille *Spretis ergo commentitiis præceptis & imaginariis ſcriptis ex noſtro conferimus: ſicut enim pro amore S. Petri D. Silueſtrum Magiſtrum noſtrum Papam eligimus, & Deo volente ipſum Sereniſſimum ordinauimus & creauimus: ita pro amore ipſius D. Silueſtri Papæ S. Petro de publica noſtra dona conferemus, vt habeat Magiſter quod Principi noſtro Petro à parte Diſcipuli ſui offerat.* Ab Italis autem fere omnibus Scriptoribus, qui eius incredibilem animi vim nouerant, eloquentiam & ſcientiam oderant, video eum Magi, aut Dæmonis alicuius loco habitum: & ne omnes referam, de eo ſic habet Martinus Polonus Pœnitentiarius ſub Innocentio IV. *Silueſter II.* natione Gallicus, prius vocatus Gilbertus ſedit annis 4. menſe vno, diebus 8. & ceſſauit Pontificatus diebus 23. Hic primùm Floriacenſis Cœnobii in Aurelianenſi Diœceſi Monachus fuit: ſed dimiſſo Monaſterio, Diabolo homagium fecit, vt ſibi omnia ad votum ſuccederent: id quod Dæmon promiſit adimplere. Iſte obſequiis Diaboli inſiſtens frequenter ſuper deſideriis ſuis cum eo loquebatur. Veniens autem in Hiſpalim Hiſpaniæ cauſa diſcendi, tam bene profecit, quod ſua doctrina etiam maximis placuit. Habuit enim Diſcipulos Othonem Imperatorem & Robertum Regem Franciæ, qui inter alia Sequentiam S. Spiritus *adſit nobis gratia*, compoſuit: & Leotherum qui fuit Archiepiſcopus Senonenſis. Sed quia idem Gilbertus quamplurimos honores ambiebat, Diabolus quæ petebat, ad votum impleuit. Fuit enim primò Remenſis Archiepiſcopus, poſtea Rauennas, tandem Papa. Et tunc quæſiuit à dæmone quandiu viueret in Papatu, reſponſum habuit, quandiu non celebraret in Hieruſalem. Gauiſus fuit tunc valde ſperans ſe longè à fine eſſe, ſicut longè fuit à voluntate peregrinationis in Hieruſalem vltra mare. Sed cum celebraret in Quadrageſima ad Eccleſiam S. Crucis quæ dicitur in Hieruſalem, ex ſtrepitu Dæmonum ſenſit ſibi mortem adeſſe: quare ſuſpirans ingemuit, licet antea ſceleratiſſimus eſſet, de miſericordia Dei non deſperans, reuelando coram omnibus peccatum ſuum. Sic membra omnia ſua, quibus Diabolo obſequium præſtiterat, iuſſit præcidi, & deinde truncum mortuum ſuper bigam poni vt vbicunque illa animalia perducerent & ſiſterent, ibi ſepeliretur. Quod & factum eſt, ſepultuſque eſt in Lateranenſi Eccleſia. Et in ſignum miſericordiæ conſecutæ ſepulchrum tam ex tumultu oſſium quàm ex ſudore præſagium eſt morituri Papæ: *ſicut in eodem ſepulchro eſt litteris exaratum.* Verum hæc omnia fictitia & fabuloſa eſſe conſtat ex eius Epitaphio, quod à Sergio Papa ſucceſſore immediato conditum eſt, quodque ad an. 1002. retulimus. Epiſtolas plures ſcripſit tum ſuo nomine, tum multorum Procerum & Regum. Rhetoricam edidit in gratiam ſuorum Scholaſticorum, de qua ſic habet Ep. 92. *opus expertibus mirabile, ſtudiis vtile ad res Rhetorum fugaces & caliginoſiſſimas comprehendendas atque animo collocandas.*

Cæterum errat Martinus, cum ait Gerbertum fuiſſe Monachum Floriacenſis Cœnobii in Aurelianenſi Diœceſi, cum ipſe diſertè doceat ſe fuiſſe inſtitutum in Cœnobio Aureliacenſi, & omnia quæ didicit, illi ſe debere: vnde Ep. 45 ad Raimundum Aureliacenſem Monachum Magiſtrum olim ſuum, vocat ordinem illum altorem ſuum & informatorem. *Vale. Valeat Pater Geraldus, valeat frater Airaldus, valeat ſanctiſſimus Ordo meus altor & informator.* Et Ep. 35. Addititiarum à Siumundo, ad Geraldum Abbatem & Fratres Aureliacenſes. *In commune quidem*

omnibus vobis pro mea institutione grates rependo &c. Nu squam verò Floriacenses pro suis Alumnis & institutoribus agnoscit: neque Abbo, Aimoinus & Helgaldus Monachi Floriacenses & Scriptores coætanci illum vsquam inter suos reponunt.

Gilbertus Crispinus Abbas Westmonasterii Discipulus Anselmi Cantuariensis apud Beccum, de quo sic ait Miræus: *Deinde in studiis Theologicis Magistrum & Doctorem habuit Anselmum Cantuariensem, cuius victu intimos sacrarum scripturarum penetrauit recessus. Postea Gallicanas inuisit Academias & Italiâ demum peragratâ Romam venit, atque inde per Germaniam rediit in patriam.*

Gibuinus aliàs Geboinus frater Hugonis Comitis Diuionensis ad Episcopatum Catalaunensem promotus est an. 947. habeturque inter eruditissimos huius seculi. Eius meminit Flodoardus, aiens in Chronicis ipsum cũ Roricone Lingonensi Episcopo aduersatum esse, quominus extincto Artaldo vacua sedes Remensis Hugoni Heriberti Veromanduorum Comitis filio restitueretur. Et Glaber Rodulphus l. 2. Historiarum c. 11. vbi de Leutardo Hæretico. Si tamen is est Gibuinus senex, vt putant Sammarthani in Catalago Episcopor. Catalaunensum: quod non Ego crediderim: nam Hæreticus ille qui sub finem an. millisimi extitit, à Gibuino qui anno 947. Episcopus Catalaunensis factus est, comprimi non potuit, sed à Gibuino Nepote seu Iuniore fratris filio, qui ei in Episcopatu successit, isque est cuius meminit Gerbertus Ep. 154. ad Adalaidem Reginam, quique in dissidio illo Gerberti cum Arnulfo de sede Remensi, propositus est vt succederet. *Quid ergo? si Arnulphus absoluendus est, vel si Gibuinus vel alius quilibet in mea sede intronizandus?* hunc ergo Glaber vocat *Eruditissimum senem Episcopum.* Eius interitum notat Albericus ad an. 1004. at Gibuinus Senior eodem teste l. 2. c. 7. obiit an 993. quo anno etiam obiit Gislebertus Parisiensis Episcopus, & Manasses Trecensis & Maiolus Abbas Cluniacensis.

Gislebertus Maminotus Vuillelmi Conquæstoris Archiater in arte Medica peritissimus an. 1077. ad Lexouiensem Episcopatum electus est, de quo sic scribit Ordericus Vitalis. *Ad regendum Lexouiensem Præsulatum Gislebertus cognomento Maminotus Regis Archiater & Capellanus electus est, & à Michaele Abrincatensi Ep. in præsentia Ioannis Archiep. consecratus est. Artis Medicæ peritissimus erat, sed semetipsum in Pontificatu nunquam satis curare poterat. Scientia litterarum & facundia pollebat, deliciis & diuitiis indesinenter affluebat, propria voluntati & carnis curæ nimis seruiebat. Otio & quieti affatim studebat, ludisque alearum & tesserarum plerumque indulgebat. In cultu Ecclesiastico erat piger & negligens, sed ad venatum aut quamcunque capturam promptus erat & feruens.*

Godefridus Remensis Scholas tenuit Remis. Excelluit omni scientiarum genere, præsertim verò Eloquentiæ laude, Poëseos, & Philosophiæ arcanis: quem proinde legimus vocatum fuisse per excellentiam, *Thesaurum Philosophiæ*. Eius memoriam hacce nænia celebrat Abbas Burguliensis.

Iocundus magna Thesaurus Philosophia
Magnaque Musa perit cum Godefridus obit.
Iste decus Cleri, Sol alter idoneus Orbi.
Orbi sufficeret, viueret ipse diu.
Sed mors effrenis super hunc sua frana grauauit,
& iubar à superis inuida grande tulit.
Remis habet corpus, anima sit mansio Cælum
Diuitibus Diues ossibus vrna, vale.

Idem de Eodem.

Orbi deflendus, tamen & specialiter vrbi
Quam Remis dicunt hic Godefride iaces.
Pracipuè Cleri lacbrymis comitatus opimis
Hic tandem Matris redditus es gremio
Remensis populi Clerique lucerna Latini
Omnibus extorques dum moreris, lacbrymas.

Gallia te tanto complexabatur amore,
Vt doleat ſe non occubuiſſe ſimul.
Nunc igitur pedibus quibus ire licet gemebunda
Te comitatur adhuc planctibus & precibus.

Item de Eodem.

Quem tegit iſte lapis, non Tullius æquipararet,
Si tamen eiuſdem temporis ambo forent.
Hunc etenim vatem ſapientia tanta repleras,
Vt bene Romuleis ante fuiſſe putes.
Denique tantus erat, quantos vulgata per orbem
Fama volans fecit, quoslibet eſſe viros.
Mentis liuor edax hunc proh dolor! abſtulit Orbi,
Heu ſcrobe ſub modica nunc Godefride iaces.
Diuinos cineres Genitrix ſua Remis habeto
Tuque que Chriſte ſua manſio ſis animæ.

Item de Eodem.

Quæ Natura potens vix omnia contulit vlli;
Omnia contulerat hæc Godefrede tibi.
Formam, diuitias, mores, monimenta Nepotum,
Diſcretum pectus, ingenium locuples.
Os par ingenio, ſtudii florentis amorem,
Nec tamen iſta tibi cuncta tulêre mori.
Egregios artus en paruula continet vrna
Remis te genuit, te quoque Remis habet
Vrbs venerare tuum felici puluere felix
Ciues Conciuem Cælicolæ foueant.

Item de Eodem.

Hos apices donec obliteret ipſa vetuſtas
Aut inimica manus celebri relegetur honore,
Ille Godefredus quem lucida Muſa ſecundum
Naſoni peperit, quem littera multa repleuit,
Ecce perennis adhuc Godefredum fama perennat.
Atque perennabit dum fama volare valebit.
Remis eum genuit & Remis eum ſepeliuit.
Terra colit terram, ſed ſpiritus incolit Aſtra.

Fuit & iiſdem temporibus Godefridus Ambianenſis Epiſcopus Yvoni Carnot. catus, qui tamen ſequente ſeculo floruiſſe videtur. Fuit & Goffridus 1. Epiſcopus Andegau. an. 1081. qui obiit an. 1093. cui cecinit Epitaphium elegiacè Marbodus, de quo infra. Item & Gofridus 2. de Meduana, qui factus eſt Epiſcopus Andegau. an. 1094.

Godesmannus Arnulfi Remenſis conſanguineus, clarus doctrina & natalibus, vt pote qui Lotharium Regem auunculum agnoſcebat. Diſciplinæ Eccleſiaſticæ aſſertor acerrimus, fuiſſe videtur. Is enim in cauſa Arnulfi Remenſis an. 991. ſalutem Eccleſiæ, vt putabat, conſanguinitati prætulit. Et cum cæteri Epiſcopi eius gratiâ commiſerarentur Arnulfi caſum, ipſe in Synodo hæc fortiter ſubiecit. *Sentio Reuerendi Patres, & hoc vos intelligere quod dicitis, & alterum pudori eſſe quod tacetis. Nam monent vos Diuinæ leges, monet etiam homo affinitate carnis mihi coniunctiſſimus, vt pote auunculi mei Lotharii Regis filius. Habeo & rependo Charitati veſtræ multiplices gratias, ſed abſit hoc a me, vt amori Chriſti amorem ſanguinis præferam, aut meo ſanguine quantum in me eſt, Eccleſia Dei polluatur.*

Goisbertus Carnotenſis profeſſione Medicus in Normania multis non ſolum

sanitatem corporis restituit, sed desideriū quoque iniecit conuersionis ad Deum & religiosæ vitæ amplectendæ, præsertim apud Vticense Cœnobium, seu S. Ebrulfi, vt notat Ordericus Vitalis ad an. 1076. vbi hæc verba leguntur, *Ad Petrum Mauliensem filium Ansoldi Diuitis Parisiensis diuertit, & inter reliqua familiaritatis & amicitiæ colloquia illum conuertit, ipsumque vt Ecclesias de Maulia Monachis Vticensibus donaret, obsecrauit.* Author quoque fuit Fulcherio Carnotensi Canonico elargiendi multas opes quas amplas habebat; & ipse demum ad conuersionem venit, inquit ille, optimam què domum quam in vrbe Carnotensi habuerat, 30. libris Carnot. vendidit totumque pretium Vticensibus contulit. Hic erat statura procerus & exilis, moribus benignus & tractabilis, magnanimus & dapsilis. Et quia Medicinæ artis erat peritissimus, multis erat notus & necessarius ac familiaris amicus, hacque familiaritate vtebatur in commodum prædicti Cœnobii: vt in multis locis idem Author exponit.

Goisfredus Aurelianensis seu Ioffridus in scholis Aurelianensibus puetitiam exegit, deinde apud S. Ebrulfum Monachum induit circa an. 1081. postremò ad ad Croilandense Cœnobium translatus cum tribus aliis Monachis Cantabrigiēse studium instaurauit, iuxta formam studii Aurelianensis: vt ad an. 1109. dicetur.

Gothescalcus seu Presbyter, seu Monachus Belga, de quo diximus in Historia, vir fuit in Diuinorum quidem Mysteriorum inuestigatione nimis curiosus, in Scripturarum tamen Diuinarum lectione versatissimus; qui sicubi viros doctos esse sciebat, aut eos adibat, aut consulebat per litteras, quò difficultates, si quas habebat, enodaret, vt patet ex Ep. 30. Lupi Ferrariensis ad ipsum. Qui ab eo consultus fuerat de visione beatifica, corporali & spiritali. *Ni veritus fuissem,* inquit, *vt me ab obseruatione charitatis mersum nullius flecti posse precibus putando eandem* Charitatem offenderes, etiam nunc silentii latebram fouens, nihil ad ea quæ consuluisti respondissem, duabus videlicet ex causis. Altera ne otio tuo materiam exercendi ingenii vel imminuerem vel detraherem. Altera, vt habita consideratione illorum, quos super eadem Quæstione te solicitasse olim cognoui, mediocritatem meam præiudicare quorundam excellentiæ æstimatione propria comprobarem. Verum autem illorum colloquio & rescripto potitus, quid ego hinc sentiam, desideras experiri, quoniam de eisdem Quæstionibus diuersa sentire, quousque contra fidem non est, aut nulla aut parua culpa est. De prædestinatione sic sentiebat, non omnes ad vitam æternam prædestinatos, sed aliquos etiam ad exitium. Item Christum non fuisse pro omnibus mortuum. Quod quia durū auribus esse videbatur, magnas in Ecclesia turbas excitauit. eum quidem Hincmarus Remensis acriter persecutus est, effecitque vt eius sententia dānaretur ab Episcopis multiplici in Synodo congregatis. Ad annum quidem 848. notant Annales Fuldenses in Synodo Theodonis-Villensi fuisse damnatum. Gothescalcus quoque quidam Presbyter de Prædestinatione Dei praué sentiens & tam bonos ad vitam quàm malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter à Deo prædestinatos esse affirmans, In Conuentu Episcoporum rationabiliter, vt plurimis visum est, conuictus & adproprium Episcopum Ingumarum Rhemis transmissus est, prius tamen iuramento confirmans, ne in Regnum Hludouici vltra rediret.

Hanc condemnationem reprobauit Ecclesia Lugdunensis; imo fortiter & acriter Gothescalcum defendit his verbis. *Videtur nobis* sine dubio, quod illa quæ de Diuina prædestinatione dixit Gothescalcus, iuxta requiem Catholicæ fidei vera sint; nec ab vllo penitus nostrūm, qui Catholicus haberi vult, respuenda siue damnanda. Et ideo in hac re dolemus non hunc miserabilem, sed Ecclesiasticam veritatem esse damnatam. Hincmari verò propositio hæc erat, Deum & bona præscire & mala; sed mala tantùm præscire, bona verò & præscire & prædestinare. Vnde contendebat præscientiam esse posse sine prædestinatione, prædestinationē autem non posse esse sine præscienria: itaq; Deum bonos præsciuisse & prædestinasse ad regnum: malos autem præsciuisse tantùm, non prædestinauisse, nec vt perirent, suā præscientia compulisse. Huic autem definitioni subscribere Gothescalcum pertinacissimè recusasse. Hæc Flodoardus lib. 3. c 18. Porro cum Gothescalcus tam crebris Hincmari & Catholicorum telis impeti-

tum

tum se sentiret, ad Monachos Altiuillarensis Cœnobij se contulit, ad quos reste eodem Flodoardo scripsit Hincmarus, *vt si se recognosceret, antequam anima illius egrederetur de corpore & spiritalem & corporalem humanitatem exhiberent illi, ostendens autoritatem Ecclesiasticam ex verbis Orthodoxorum super huiusmodi excommunicatis.*

Grimbaldus Natione Gallus, cuius Magistri fuerit Discipulus non inueni, sed Scholarum Parisiensium Rector fuisse ab Historicis Anglis perhibetur; vir omnibus partibus in re litteraria absolutus, Alfredo Regi Anglorum litterarum peritiâ notus, qui cum eum adhuc valde iuuenem Romam proficiscentem perhumanissimè excepisset, postquam Regno potitus est, memor vrbanitatis & singularis scientiæ quam in Grimbaldo demiratus fuerat, desiderio quoque litterarum perdiscendarum, eum cum M. Ioanne Scoto è Gallia euocauit ad constituendam componendamque Oxoniensem Academiam, in eamque rem per litteras Fulconem Archiepiscopum Rhemensem enixè rogauit, vt si posset, viros istos ad se mitteret: quod, quanquam ægre, præstitit Fulco pro eâ quâ pollebat in Regno authoritate, vt ad an. 886. retulimus. Porro ex Historicis Anglis nonnulli Grimbaldum Presbyterum vocant existimantque fuisse Presbyterum Ecclesiæ Remensis. Alij Monachum Cœnobij Bertiniani in Ciuitate S. Audomari, cuius Abbas fuerat Fulco. Quidam Parisiensem, nonnulli Aurelianensem fuisse dicũt. Vt vt sit potuit esse notus Fulconi in Scholis Palatinis & in Cœnobio cui aliquandiu præfuit, nimirum ab an. 877. vsque ad an. circiter 882. Obiit autem Grimbaldus in Anglia an. 904. teste Mathæo Westmonasteriensi. Quas verò in constituendâ Oxoniensi Schola difficultates passus fuerit, diximus fusè in Historia.

Gualterius Aurelianensis Episcopi cognominis Nepos scientiâ & nobilitate clarissimus, inquit Monachus Antissiodorensis, ad Archiepiscopatum Senonensem promotus est an. 887. post Euurardum, qui eodem anno vnxit Odonem in Regem. Hic, (vt legitur in Chronico Odoranni) priuilegium Monachis S. Petri fecit de Abbatis electione.

Guenilo seu Wenilo genere & doctrinâ conspicuus, Burcardi Carnotensium Episcopi consanguineus, in Scholis Palatinis pro more illius temporis enutritus, & institutus, deinde Clericus Capellæ Regiæ factus, tum Abbas Ferrariensis, postremo post Aldricum à Carolo Caluo Senonensis Archiepiscopus creatus an. 842. magnæ vir authoritatis & nominis, interfuit & præsedit plurimis Synodis Ecclesiæ Gallicanæ. Carolum vnxit in Regem apud Basilicam S. Crucis Aurelianensis an. 843. die 6. Iunij vacante tunc Remensi sede per depositionem Ebonis. Ludouicum quoque Caroli fratrem in Regem Burgundiæ inaugurauit. Concilio Vernensi II. præfuit an. 844. Beluacensi 845. Parisiensi 847. in causâ Eboniani Iudicij. Carisiacensi 848. pro condemnatione Gothescalci. Turonensi IV. aduersus Nomenoium Britanniæ Armoricæ Tyrannum 849. Suessionensi II. an. 853. vbi electus Iudex cum Amalrico Turonensi in causa Clericorum ab Ebone post restitutionem ab Imperatore Lothario factam, ordinatorum. Vermeriensi an. 853. quo anno Æneam Parisiensem Episcopum consecrauit. Vno verbo nemo hactenus habuit inter Episcopos neque inter Palatinos plus authoritatis, Verum nescio quo fato pulsus, in dissidio Fratrum Regum relicto Caluo solus ex omnibus Episcopis ad partes Ludouici Germaniæ Regis transiit: quæ proditio cæterorum in ipsum odium concitauit. Itaque in Concilio Tullensi apud Saponarias libellus à Caluo porrectus est, in quo viri perfidiam post tot à se accepta beneficia exaggerauit; imprimis verò quod in parte Regni quæ sibi obtigerat, eum constituisset Episcopum. *Vacabat*, inquit, *tunc Pastore Metropolis Senonum, quam iuxta consuetudinem prædecessorum meorum Regum Weniloni tunc Clerico meo in Capella mea mihi seruienti, qui more Clerici mei se mihi commendauerat, & fidelitatem sacramento promiserat, consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantum in me fuit, vt eum ibidem Archiepiscopum ordinarent, obtinui.* In cap. 5. ait eundem Wenilonem se absente & incogitante cum Ludouico Fratre qui in Gallias irruperat, collocutum fuisse, coniurasse & supplantatorem suum fuisse. Deinde iam non dissimulantet sed apertè ad eius partes transisse, multosque Episcopos vt idem facerent, inuitasse & compulisse; denique

in omnibus sibi aduersatum. Itaque petiit ab Episcopis vt illi diem dicerent, reumque condemnarent. Illi igitur Epistolam Synodalem ad Vvenilonem expedierunt mandantes vt infra 30. dies se sisteret, causasque accusationis & impacta sibi crimina si posset, dilueret. Sic enim in fine. *Proinde Frater Carissime, à tempore quo litteras has acceperis post diem trigesimum quocunque euocatus fueris, ita Canonicè instructus occurre, vt defensionis tempore ac loco accepto, si conscientia, quod plurimum optamus, confidis, suffragante veritate probabiliter obiecta dissoluas: sin autem in defensione defeceris, sententias à Maioribus institutas excipias.* Hisce litteris inter alios subscripserunt Remigius Lugdunensis, Hincmarus Remensis, Abbo Antissiodotensis, Æneas Parisiensis, Agius Aurelianensis, Gislebertus Carnotensis. Vt se videt Vvenilo ab omnibus derelictum, scribit ad amicos rogatque vt Regem placare conentur, imprimis verò ad Lupum Ferrariensem, quem sciebat plurimum posse apud Regem, quemque audiuerat apud ipsum ruinam suam & depositionem machinari. At Lupus rescribens conatur à se omnem proditionis suspicionem amouere. Sic enim Epist. 125. *Quomodo possem tanta effici prauitatis, vt depositionem eius cuperem, cuius acceperam diuinitus consecrationem? testem eum securus facio, cuius experiemur vterque iudicium: quoniam postquam praesse cœpistis & dignati estis me in familiaritatem assumere, semper optaui vos & in Sanctitate proficere & Dignitate augeri. Et si meis rebus integris sinistrum aliquid quod Deus auertat vobis contigisset, paratus fui opem ferre pro viribus, & me amicissimum modis omnibus euidentissimè comprobare. Quod si me perfidiam incurrisse recolerem, tantum scelus negatione non tegerem, sed confessione supplici veniam obtinere conarer. Nam cui vel parum sacras intuenti litteras non vltro ac sæpissimè occurrat? Qui parat foueam proximo suo, incidet in eam.* Habuit Vvenilo in angustiis rebus multos amicos, nec legimus eum in vllo Concilio damnatum: quinimo Tusciacensi anno sequenti interfuit. Ita tamen odiosa fuit omnibus Gallis, seu vera seu credita eius proditio, vt in Prouerbium abierit, *le Traistre Ganelon*, quod aliqui referunt ad tempora Caroli M. quem aiunt proditum fuisse à quodam Ganesio vel Ganelone, cuius Domus vestigia restant pone Cœnobium Dominicanorum via Iacobæa ad fossas vrbis. At Tillius, Baronius & Peyrarius in Antiquitatibus Capellæ Regiæ, hoc de Guenilone Senonensi dictum putant. Obiit tandem Vvenilo an. 865. 5. non. Maij, atque in Abbatia S. Remigij apud Vallilias sepultus est.

Guido Longobardus tam in Diuina quàm in humana Philosophia floruit cum Lanfranco, Manigaudo & Brunone Remensi sub Philippo I. teste authore Hist. Franc. à Roberto ad Philippi mortem. Fuit & Guido Turonensis de hæresi suspectus, Berengarii discipulus, expulsus à Conciuibus ob eam rem Remos fugit, ibique interiit. circa an. 1086. Eius quoque meminit Abbas Burguliensis.

Exul ab vrbe mea, dum me velut effugientes
Insequor ipse libros, dumque vaco studiis,
Proh dolor! incubuit mihi lamentabilis hora,
Quippe superuenit mors inopina mihi.
Ecce sub hoc tumulo cineratus corpore pauso.
Spiritus obtineat quàm meruit melius.
Me tamen & fidei tenor & confessio culpa
Quandoque securum de veniâ faciunt.
Quod tamen exspecto, poterit mihi turba Legentum,
Et votiua simul præproperare cohors.
Ciuis eram Turonensis Ego de nomine Guido
Gentis Patriciæ, me modò Remis habet.

Videtur iste Guido Remis discipulum inter alios habuisse Odonem Cardinalem & Episcopum Ostiensem, qui Vrbanus II. postea dictus est vnde Baldricus egentem Guidonem ei commendauit.

Vrit Guidonis penuria multa penates;
Odo roriferas cui plue diuitias.

Fuit & Guido de Cruce S. Leofredi qui contra Berengarium edidit librum elegantem de Corpore & sanguine Domini.

Si mandare velis quod penses utile nobis
Guidonem nostro noueris esse loco.
Guido mihi viuit, magnus, bonus atque fidelis,
Magni momenti, nominis haud modici.
Hunc venerare modo quo nos veneramur eodem,
Namque bonâ morum simplicitate viget.

Guillelmus Aquitaniæ Dux litteratorum amantissimus fuit, eosque benignè fouit & liberaliter dotauit, atque honoribus auxit; vt exemplo Fulberti Carnotensis patet, cui Thesaurariam S. Hilarij Pictauiensis obtulit. Monachos etiam gratiosè amplectebatur, & inter alios Odilonem Abbatem Cluniacensem: duo celeberrima Cœnobia fundauit, Malleacense in Territorio Pictauiensi, & Burguliense in Andegauensi. Fuit etiam vir litteratissimus, & lectioni Librorum, si quando per tempus liceret, assiduus, vt legitur in fragmento Histor. Aquitan. his verbis. *Fuit autem à pueritiâ doctus litteris, & valde habebat scientiam scripturarum. Librorum etiam copiam in Palatio suo retinebat: & si forte à frequentia causarum & tumultu vacaret, per semetipsum lectionibus intentus erat. Longioribus etiam hyemis noctibus crebrò se lectionibus occupabat, donec vinceretur à somno. Imitator erat in hac sicut in multis aliis causis Caroli M. Imperatoris & filij eius Ludouici Imper. qui per semetipsos Lectionibus pascebantur.* Et ante de Fulberto deque eius fundationibus mentio fit in hunc modum. *Fulberto quoque sapientia valde ornato Episcopo Carnotensi pro reuerentia Philosophiæ eius à Francia ad se euocato, Thesaurariam S. Hilarij gratis tribuit, & summo honore eum excoluit. Regulares Abbates & Monachos maximo affectu amoris amplectebatur, & consilio eorum vtilitatem Regni administrare curabat. Vnde & Domnum Odilonem Abbatem Cluniacensis Cœnobij copiosis muneribus sibi attraxit, contemplatus in eo verum Dei habitaculum in quo Spiritus S. requiesceret, & Cœnobia nonnulla suæ Ditionis eius Magisterio commendauit. Fecit idem Dux Vvillelmus à nouo Cœnobium ingens Malleacense in territorio Pictauiensi, itemque aliud Cœnobium Borgoliense in Cespite Andegauensi, in fundo proprio vna cum matre sua nomine Adela Christianissima quæ extitit soror Richardi Comitis Rothomagensis.* Extant quædam ad eum Fulberti epistolæ: extant & apud Fulbertum quędam ipsius Vvillelmi satis elegantes.

Guillelmus Apuliensis Normanæ originis scripsit iussu Rogeri filii Roberti Guichardi, item & Vrbani II. Pontificis quinque libros de rebus gestis Normanorum in Apulia & Italia. Sic autem incipit.

Gesta Ducum veterum veteres cecinere poëtæ,
Aggrediar vates nouus edere gesta nouorum.
Dicere fert animus, quo Gens Normanica Ductu
Venerit Italiam; fuerit quæ causa morandi,
Quosue secuta Duces Latii sit adepta triumphū.
Parce tuo vati pro viribus alta canenti
Clara Rogere Ducis Roberti dignaque proles,
Imperio cuius parere parata voluntas
Me facit audacem: quia vires quas labor artis
Ingeniumque negat, deuotio pura ministrat.
Et Patris Vrbani reuerenda petitio segnem
Esse vetat, quia plus timeo peccare negando
Tanti Pontificis, quàm iussa benigna sequendo.

Guimundus vel Guitmundus natione Burgundus, vel vt aliqui dicunt Normanus, Lutetiam primùm venit vbi in Grammaticâ, Rhetorica & Philosophia excelluit. Deinde ad Lanfrancum in Neustriam ad discendam Theologiam se contulit. Tunc temporis enim in Cœnobiis adhuc Monachi Litterarum studia exercebant, maximè verò Theologiam. Monachi habitum induit in Cœnobio quod Crux Heltoni seu S. Leufredi dicitur, in Diœcesi Ebroicensi. Vir fuit teste Orderico Vitali æuo maturus, religiosus, ac scientiâ litterarum eruditissimus, cuius ingenii præclarum specimen cernitur in libris quos contra Be-

rengarium de veritate Corporis & Sanguinis Dominici conscripsit. Ab Anglorũ Rege euocatus respuit omnia munera Ecclesiastica: post mortem tamen Ioannis Rothomagensium Archiepiscopi Archipræsulatum gessisset, si non obstitissent æmuli, qui tamen nihil aliud obiicebant quàm quod filius esset Sacerdotis. Orationem scripsit ad Guillelmũ Regem Anglorum cũ Episcopatũ recusaret. Scribũt etiã aliqui ab Odilone Abbate suo homine illiterato, qui quantum thesaurũ possideret, non agnoscebat, impetrasse peregrinandi licentiam; ab Alexandro factum Cardinalem; vel vt scribit Ordericus, à Gregorio VII. demum Archiepiscopum Auersanum in Appulia. Obiit an. 1080. scripsit de Corpore & Sanguine Christi in Eucharistia libros 3. aduersus Berengarium, confessionem de Christi humanitate, de Trinitate &c. Eius viri meminit Yvo Carnotens. Epist. 78. *Ex quibus*, inquit, *duo de Monasterio Crucis litterati & religiosi Guimundus & Robertus: alter ad Episcopatum Auersensem, alter ad gubernationem Monasterij sancti Laurentij Auersensis authoritate Apostolica assumpti sunt.* Eiusdem Vvillelmus Malmesbur. in vita Guillelmi primi de Berengario loquens, *responderunt ei libris Lanfrancus Archiepiscopus sed præcipuè & fortiter Guimundus prius Monachus de S. Leofredo Normaniæ, postea Episcopus Auersanus Apuliæ nostri temporis eloquentissimus.* Fusius verò Ordericus lib. 4. Hist. *Guitmundus Venerabilis Monachus Cœnobii, quod Crux Heltonis dicitur, vbi gloriosus confessor Christi Leufredus, tempore Hildeberti & Hilperici iuniorum Regum Domino feliciter 18. annis militasse legitur.* Regio iussu accersitus Pontum transfretauit, & oblatum sibi à Rege & Proceribus Regni onus Ecclesiastici regiminis omnino repudiauit. Erat enim æuo maturus, & religiosus ac scientiâ litterarum eruditissimus: cuius ingenii præclarum specimen euidenter patet in libro de Corpore & Sanguine Domini contra Berengarium & in aliis opusculis ipsius. Hic itaque cum à Rege rogaretur vt in Anglia secum moraretur, & congruum tempus eum promouendi præstolaretur, secum subtiliter deliberauit, suique votum propositi aliud esse demonstrans, Regi respondit. Multæ causæ me repetunt ab Ecclesiastico regimine &c. Admiratus Rex cũ Proceribus eius insignis Monachi constantiã supplex ac deuotus impendit ei decentem reuerentiam & competenter honoratum iussit eum remeare in Neustriam &c. Non multo post defuncto Ioanne Rothomagensium Archiepiscopo Rex & alii plures Guitmundum ad Archiepiscopatum elegerunt: sed æmuli eius quos idem vituperauerat, ne Archipræsul fieret, quantum potuerunt impedierunt. In tanto viro nihil obiiciendum inuenerunt, nisi quod filius esset Presbyteri. Ille autem ab omni auaritia purgari volens & inter exteros paupertate premi, quàm inter suos dissensionẽ fouere malens, Odilonem Monasterij sui Abbatem reuerenter adiit & humiliter ab illo licentiam peregrinãdi petiit & accepit. Porro illiteratus Abbas metiri nesciebat, quantus sapientiæ thesaurus in præfato Doctore latebat, ideo desiderabilem Philosophum de Monasterio suo facilè dimisit, quem Gregorius VII. Papa venientem ad se gaudens suscepit, Cardinalem S. R. E. præfecit, & Vrbanus Papa iam probatum in multis Metropolitanum Auersæ vrbis solemniter ordinauit.

H.

HAimo Anglus postquam Lutetiæ Theologiam professus est, reuersus postea in Angliam Archidiaconus Cantuariensis factus est. De eo sic scribit Balæus. *Haimo Anglus* honestâ familiâ natus sub præceptoribus bonis suam iuuentutem litteris & humanis & Diuinis adornabat splendidè. Dum vero in Anglia tumultuarentur Dani, pro corpore seruando prudens in Gallias venit & ad fanum Dionysij fit Monachus primò, postea *Parisiis* sacrarum litterarum Doctor: ac tandẽ reuersus in Patriam, Cantuariensis Ecclesiæ Archidiaconus. Inter ethnicos enim didicerat etiam ab ipso Platone, quid philosophari sit, nempe Deum amare super omnia. Hanc cognitam & probatam Philosophiam non modo supponere, aut sibi ipsi seruare, sed accepti talenti copiosus expositor cæteris impartiri curabat. Eiusdem meminit Harpsfeldius. *Fuit & Haimo*, inquit, postea Archidiaconus Cantuariensis imperante Edvvardo Confessore, qui Dacis omnia in Anglia infestantibus se in Galliam proripuit, & ad D. Dionysij fanum Monasticæ se vitæ addixit. Deinde Doctoris Parisiensis insignia suscepit: quibus quam dignus

fuerit, praeclari illius in maximam scripturae partem Commentarii & opera plane demonstrant. Multa eius opera enumerat Pithaeus de rebus Theologicis quae ait partim in Galliis, partim in Patria post reditum composuisse.

Haimo Anglosaxo Alcuini quondam Discipulus, Rabani socius & Achates fidelissimus, postea Monachus Fuldensis publicè docuit & summo cum applausu. In sacris litteris excellebat, egregiè ad populum concionabatur, postremo tandem factus est Episcopus Halberstadensis. Obiit an. 834. vel vt alii scribunt an. 840. Raros hoc seculo videmus viros doctos, qui ad Monachos se non transtulerint, & ad Ecclesiasticas dignitates non euecti fuerint. De Presbyteris hoc frequens fuisse asserit Lupus Ep. 9. ad Wenilonem. *Iam vero* de Presbyteris quid dicam, cum nullum fere Monachorum reperiatur Monasterium, quo non aliqui eorum seculi tumultus declinantes *concesserint*. Itaque mirum non est si tam multos professores ad Monachatum se contulisse legamus, nam longè securius illic vacabant litteris, quam in scholis publicis aut priuatis propter bellorum tumultus, qui hoc seculo crebri & importuni fuerunt.

Haimo Gerberti Discipulus, S. Pauli Apostoli Epistolas laudabiliter explanauit, teste Orderico Vitali, & alia multa de Euangeliis aliisque sacris scripturis spiritualiter tractauit: is est opinor Haimo qui an. 987. Virdunensem Episcopatum adeptus est post mortem Adalberonis, quique an. 1004. consecrauit in Abbatem S. Vvitoni Richardum Remensis Ecclesiae olim Canonicum.

Halinardus Burgundus à puero litteris imbutus, Lingonensis Canonicus, postremo circa an. 1049. factus Lugdunensis Archiepiscopus. De quo sic legitur in Chronico S. Benigni. *Hic fuit oriundus* Burgundia, nobilium virorum exortus « prosapia: nam pater eius Lingonum, Mater vero Æduorum ciuis extitit. Ab ipsis « infantiae rudimentis studiis litterarum traditus superna prouidentia gemina scien- « tia efficacissimè claruit. Amabatur paterno affectu à venerabili Praesule Æduae « Ciuitatis Vvalterio nomine, cuius filius erat in baptismate, ac ideo educabatur « ab eo maiori diligentia, vt post aptaretur in domo Dei lucerna. Processu tem- « poris decursa pueritia cum eum iam sibi vendicaret adolescentia, à Patre suo est « traditus domno Brunoni Lingonum Praesuli, qui eum cernens liberali ingenio « valere, Canonicorum studuit collegio copulare. In ea itaque vrbe cum Philoso- « phos virosque audiret Ecclesiasticos, diuina inspirante gratia nulli sodalium erat « inferior in sapientia: foecunditas eloquentiae grauitate componebatur sapientiae. « Apud S. Benignum Diuionensem Monachus factus, deinde Prior, postea Abbas, « postremo assumptus est ad Archiepiscopatum Lugdunensem.

Halitgarius in Scholis Palatinis cum Ludouico Pio, Ebone & aliis institutus ad Cameracensem Episcopatum à Ludouico euectus, ab eoque Constantinopolim ad Michaëlem Imp. cum Ansfrido Abbate Monasterij Nonantulae missus strenuè & & fideliter legationem obiit, & an. 828. Ludouico apud Aquisgran. conuentum publicum habente retulit se à Michaele humanissimè fuisse susceptum. Vir fuit in rebus Theologicis valde peritus, maximè verò in Theologia morali. Quamobrē hortatu Ebonis Archiepiscopi Remensis sex libellos de remediis peccatorum & ordine vel iudiciis poenitentiae conscripsit. Vtriusque in hanc rem, leguntur Epistolae apud Flodoardum libro 2. cap. 19. Ebonis quidem talis est. « Reuerendissimo in Christo Fratri ac Filio Halitgario Episcopo Ebo indignus « Episcopus salutem. Non dubito tuae id notum esse Caritati, quanta nobis Eccle- « siasticae disciplinae quantisque nostrorum necessitatibus subditorum & insuper « Mundialium oppressionibus, quibus quotidie agitamur, cura constringat. Idcir- « co vt tecum contuli, ex Patrum dictis Canonumque sententiis ad opus Consa- « cerdotum nostrorum excerpere Poenitentialem minime valui, quia animus cum « diuiditur per multa, fit minor ad singula. Et hoc est quod in hac re me valde so- « licitat, quoniam ita confusa sunt Iudicia poenitentium in presbyterorum nostro- « rum opusculis, atque diuersa & interse discrepantia & nullius authoritate suffulta, « vt vix propter dissonantiā possint discerni. Vnde fit vt concurrentibus ad re- « medium poenitentiae tam pro librorum confusione, quàm etiam pro ingenii tarditate, nullatenus valeant subuenire. Quapropter Carissime frater, noli te- « ipsum nobis negare, qui semper in Diuinis ardenti animo Disciplinis ac soletti « cura scripturarum meditationibus perfectissimo otio floruisti. Arripe quaeso sine «

» excusationis verbo huius sarcinæ pondus à me quidem tibi impositum, sed à Domino cuius onus leue est, leuigandum. Noli timere, neque formides huius operis magnitudinem: sed fidenter accede quia aderit tibi qui dixit, aperi os tuum & ego adimplebo illud. Scis enim optime paruis parua sufficere, nec ad mensam magnatorum pauperum turbam posse accedere. Noli tuæ deuotionis nobis substrahere scientiam: noli accensam in te sub modio ponere lucernam, sed præcelso eam superpone candelabro, vt luceat omnibus qui in domo Dei sunt fratribus, & propter nobis veluti scriba doctus quod accepisti à Domino. Aderit tibi huius laboris itinere illius gratia, qui duobus Discipulis euntibus tertium se socium addidit in via, & aperuit illis sensum vt sanctas intelligerent scripturas. Spiritus paracletus omni veritatis doctrina & perfecta Caritatis scientia tua resplendeat pectora, Carissime frater. Vale.

Ad hæc rescripsit Halitgarius paucis verbis, sibi durum quidem onus imponi, sed tamen pro viribus susceptururum: atque ex his paucis agnoscemus quantæ facundiæ vir fuerit.

Domino & Venerabili Patri in Christo Eboni Archiepiscopo Halitgarius minimus Christi famulus salutem. Postquam venerande Pater, directas Beatitudinis vestræ accepi litteras, quibus me hortati dignati estis, ne mentis acumen inerti torpentique otio submitterem, sed cognitioni ac meditationi cotidie sacræ scripturæ me vigilanter traderem: & insuper ex SS. Patrum Canonumque sententiis Pœnitentialem in vno volumine aggregarem, durum quidem mihi & valde difficile tremendumque hoc fuit imperium, vt hanc susciperem sarcinam quam à prudentibus cognosco relictam. Multumque renisus sum voluntati vestræ, non velut procaciter durus, sed propriæ infirmitatis admonitus. Hac etenim cura sollicitus necessarium duxi, vt aliquandiu me à scribendi temeritate suspenderem: quia sicut perpendi iniuncti operis difficultatem, ita & iniungentis authoritati nec volui nec debui vsquequaque resistere, certus quia imbecillitatem meam multo amplius vestra adiuuaret præcipientis dignitas, quàm grauaret meæ ignorantiæ difficultas. Valete.

Extant autem hi libri tom. 5. Antiq. Lection. editi per Henricum Canisium qui merito recenseri debent inter primos Casuistarum libros: quanquam & ante hæc tempora fuisse eiusdem materiæ libros editos patet ex Ebonis Epistola, quale erat Pœnitentiale Rom. & Theodori Archiepiscopi Cantuariensis, de quo Beda in Chronicis sub Dagoberto. Item liber ipsius Bedæ de remediis peccatorum. Patet autem ex Halitgarii opere tum adhuc pœnitentias imponi solitas secundum exigentiam canonum.

Helias cognomine Scotigena quia natione Scotus erat, exemplo Alcuini & aliorum Transmarinorum qui Parisienses scholas frequentarunt hoc seculo, in Galliam venit, dicitutque fuisse Theodulfi Aurelianensis Episcopi Discipulus & post eum scholam quoque tenuisse, & inter cæteros habuisse Discipulum Erricum Antissiodorensem. Et ita refert Ademarus Engolismensis, vt in Historia retulimus. Iste autem ante 860. propter singularē eruditionem factus est Episcopus Engolismensis: imo in Chronico Engolis. legitur obiisse 10. Kal. Octobr. an. 860. Sed malè, nam interfuit Synodo Suessionensi III. an. 866 deque eius obitu sic habet Chronicon Malleacense. *Hoc tempore grassantibus Normanis Helias Scotigena Episcopus Engolismensis defunctus est.*

Fuit illis temporibus Helias presbyter Ionæ Episcopi Aurelianensis Notarius, qui libellum depositionis Ebonis scripsit an. 831. vt legitur apud Flodoardum l. 2. c. 20. *Coram* omnibus hanc notitiam cum præscripto libello tēporibusfuturis conseruandam Ionas Episcopus Heliæ Notario qui libellum Ebonis scripserat, cui » idem Ebo subscripsit, secundum 59. Capitulū & item secundum Capitulum 74. » Concilii Africani *pro omnibus dictauit: & idem Helias hæc quæ sequuntur conscripsit.* » *Acta est hæc Ebonis professio* eiusque propriæ manus subscriptione roborata in » Conuentu synodali generaliter habito apud Theodonis-villā anno Incarnationis Dominicæ 825. anno etiam Imperii gloriosi Cæsaris Ludouici 21. Hæc iste Helias, qui dicitur in præmium laboris accepisse Episcopatum Carnotensem. Et reuera inter Episcopos qui scripserunt ad Nomenoium legitur *Helias* Carnutum. Eodem anno 835. obiit Helias Episcopus Trecensis eiusdem coniurationis cum Ebone

particeps & cum Iesse Ambianensi Præsule & Wala Corbeiensi Abbate.

Helgaldus Floriacensis Monachus Abbonis quondam discipulus, sub cuius disciplina multum profecit, eo verò miserabiliter occiso sub Gauzlino Abbate vixit. Roberto Regi charissimus fuit, cuius vitam & acta posteritati mandauit. Ecclesiæ Floriacensi quæ incendio deflagrarat, reædificandæ incubuit. Vnde istos versus à se factos ad dextram sinistramque altaris insculpi curauit, ad sinistram quidem intrantibus in Ecclesiam.

Ista Dionysius penetrantes limina sanctus
Auxilio sancto consociet Domino
Quem quicunque petis Dominum deposce Tonantem,
Quatenus Helgaudum seruet amore suum.
Cuius amor Christo sic sic venerabile Templum
Construxit Domino, atque Dionysio.

Ad dextram vero istos.

Est domus ista Deo sine fine dicata supremo
Helgaudi studio consilioque boni.
Hinc paradisiaci pulsatur ianua Regni,
Hinc pia plebs Domino coniubilat supero.
Intrantes pariter Christus conseruet Iesus
Dicite cuncti voce fideli, omne per æuum.

Helisacharus Archicapellanus Ludouici Pii doctissimus sui temporis habitus, Alcuini Discipulus, Abbas S. Richarii prope Abbatis-villam, & Gemmetici vulgo *Iumieges*. Eum vocat Amalarius in Prologo Antiphonarii *Sacerdotem Dei apprimè eruditum & studiosum in lectione & diuino cultu, necnon inter priores primum palatij excellentissimi Ludouici Imperatoris.* Huic Freculphus dedicauit 7. libros rerum gestarum ab orbe condito ad Christi natiuitatem: claruit & sub Carolo M. & sub Ludouico vsque ad an. 840. Antiphonarium composuit, ob idque laudatur ab Amalario *propter quod non solùm ille*, sed & quoscunque de eruditis viris adse potuit conuocare, *qui in eo negotio sudauerunt.*

Herbertus Iudææ stirpis Gerberti Aquitanici quondam discipulus cum Roberto Rege & Fulberto Carnotensi diu Carnuti docuit, habuitque inter alios Gerardum Fontanellensem Abbatem discipulum & auditorem, & relictis scholis apud Latiniacense Cœnobium Monachum induit: eumque paulo post secutus est Gerardus discipulus, qua de re sic legitur in Chronico Fontanellensi, quod desinit ad an. 1053. *Carnoti tempore Fulberti* præsulis vndecumque doctissimi litteras „ adolescens didicit: vbi Herbertus ex Iudæis ortus, sed à puero Christianus in omni „ litterarum peritia tunc temporis & cantandi arte vocisque excellentia inter cæ- „ teros maximè florebat. Erat enim Regis Francorum Roberti & prædicti Fulber- „ ti condiscipulus, auditor vero Gerberti Philosophi, qui postmodum ex Mona- „ cho vrbis Remensis tenuit Pontificatum. Vnde per inuidiã quorumdam eiectus „ ad apicem dignitatis Apostolicæ merito incomparabilis scientiæ demum in vrbe „ Romulea est prouectus. Huius, vt præmissum est, Herbertus doctrinis liberaliter „ institutus, non multo post S. Benedicti disciplinis in Monasterio Latiniacensi „ se submisit Regularibus: quem præfatus iuuenis Girardus ad bonum æmulatus, „ animo & corpore illic pariter est substitutus, atque ad summum Religionis Monasticæ „ cœlesti præueniente gratia tenorem peruenire promeruit.

Heriboldus seu Heribaldus nobilitate generis & scientiarum ornamentis clarus, in scholis quoque Palatinis educatus floruit sub Ludouico Pio & Caluo. Inter eos Episcopos numeratur, qui à Lotharianis partibus fuerant contra Ludouicum patrem: quæ ingrati animi labes fuit turpissima, nam à Ludouico ob scientiarum splendorem ad Episcopatum Antissiodornsem post mortem Angelelmi prouectus fuerat: at postea facti pœnitentia ductus restitutus est in integrum & Carolo Caluo carissimus fuit, eique tractandis Regni negotiis fidelis deinceps adiutor fuit. Nihilominus licet occupatissimus litteris vacare non desistebat vt patet ex Ep. 37. Lupi Ferrariensis ad ipsum. *Codicem Annotationum B. Hieronymi in Prophetas, necdum à me lectum, vobis morem gerens dirigo, quem vestra di-*

[l]icentia citò aut ex scribendum aut legendum procuret, nobisque restitui iubeat. Vnde vos monendum iudicaui, ne fortè vobis in multis assiduisque occupatis negotiis nihil vobis collatura, nobis earundem rerum obesset dilatio. Atque vtinam altissimum Diuinumque vestrum ingenium, quantum posset fieri à communibus auersum negotiis ad indaganda humanæ vel diuinæ sapientiæ transferretur secreta, profectò vestra nobilitas Officiique clarissimi gradus dignum sua amplitudine cepisset emolumentum: quod nolim eo dictum à me accipiaris, vt me in hac parte perfectum iactanter existimem, aut vobis in aliquo prorsus conferendam, nedum præferendum opiner. Sed sicut vos conuenientibus cumulatos honoribus congratulor, ita etiam ingenuis maximèque excelsum artibus, ornatos nosse desidero. Ad eundem extat apud Lupum Epistola Iudithæ Reginæ pro fratre suo honoribus destituto, propter homines, qui ei famulati sunt, inquit, Intelligit fortè Abbonem Heriboldi fratrem, S. Germani Antissiod. Abbatem, qui ei in Episcopatu successit, virū strenuum & in diuinis secularibusq; scripturis principaliter eruditum, vt legitur in Chronico Antissiodorensi, in quo quid Ecclesiæ cui præfuit, contulerit, sic legitur. *Hic Ecclesiam S. Stephani & parietibus & laquearibus renouauit, vitreis quoque ac picturis optimis decorauit, coronas argenteas 4. instituit. Hic sanctorum Martyrum Alexandri & Crysanti pignora ab vrbe Roma detulit, quæ in prædicta Ecclesia recondidit, fredamque cum cancellis benigno studio exornauit. Hic etiam corpus Beatissimi Germani præcepto Regum Karoli & Ludouici ex loco in quo primum tumulatum fuerat, venerabiliter Kalendis Septemb. transmutauit an. 841. quod ita & soliditate integrum & vestibus reperit incorruptum, vt quondam fuerat à Venerabili Augusta Placidia decentissimè compositum. Hic etiam Præsul cum Regi Karolo & charus esset & intimus, eius munificentia villas quasdam obtinuit quæ olim iuri Ecclesiastico fuerant abdicatæ.* Quo anno obierit, non legi adfuit Concilio Turonensi IV. an 849. & Abbo frater eius ac successor Metensi an. 859. In Historia Episcoporum Antissiodorensium dicitur Antelmo patre Baioario, matre Frotilde Vastinensi natus, *in Palatio Regio* educatus post decessum Angelelmi auunculi ad Episcopatum promotus procurante id beneficium Aldrico Senonensi Archiepiscopo & Coepiscopis ex præcepto Ludouici Imper. Fuit autem, *vt ibidem legitur*, vir admodum nobilis, forma elegans, eloquio nitidus, singulari prudentiâ circunspectus: quamobrem & apud Reges plurimum valuit, itaut in Palatio Archicapellanus effectus, seculari quoque dignitate potentissimus ea tempestate extiterit; Congregationem Canonicorum tam litterarum eruditione, quàm Ecclesiasticæ industriæ studiis illustrauit, adhibitis vndecunque præceptoribus, qui rem Diuinam & studio proueherent & instantia amplificarent. Sed & in stipendiis eorundem quam largus extiterit, non licet ambigere.

Herifridus vir nobilis patria Carnotensis ad scholas quoque palatinas missus est, quo tempore Caluus Regni habenas moderabatur, vbi se in litteris & pietate conspicuum præstitit, adeout ad Episcopatum Antisiodorensem post Humbaldum prouectus fuerit: eique prefuit 22. an. mensem vnum, dies 16. vt legitur in Chronico Antisiodorensium Episcoporum c. 41. vnde intelligimus, qualis esset Scholarum Palatinarum status illis temporibus. Sic enim de Herifrido habetur. *Hic vir nobilissimus* qualiter hanc suscepit dignitatem, qualis in Pontificatu, qualis & ante fuerit, non allegare litteris indecentissimum est. Eo siquidem tempore Carolus nulli virtute secundus totius orbis gubernabat Imperium: quo hospite felices extitere res mundi: quia & *Rex philosophabatur*, & *Philosophus Regni moderabatur habenas*: nam licet in diuersa, vt pote Regum omnium potentissimus extenderetur animus, Liberalium artium ferulas à Palatio numquam videres deesse, sed *Regiæ Dignitatis Aulam totius Sapientiæ Gymnasium mirareris existere.* Ad hunc locum quique Nobiles & Regni Optimates discendi gratiâ humani & Ecclesiastici habitus soboles destinabant, certi vtriusque disciplinæ dogma oppido refulgere. Inter alios denique superbi sanguinis Iuuenes, inibi exultantibus animis confluentes aderat præfatus vir ex nobilissima Armoricani Tractus prosapia deriuatus Herifridus nomine, morum sanctitate probatissimus, vultu & conuersatione Angelicus, ardens in humanis tenebris Diuinæ contemplationis radius. Huius pater Herifridus nominatus est, mater verò Isemberga est nūcupata, nobiles genere, nobiliores sanctitate: qui licet forent coniugati seculo, erat

tamen

tamen in cœleſtibus illorum conuerſatio, qui præſticam prolem tenere diligentes, Omnipotentis & B. Mariæ ſeruitio tradiderunt, in Carnotenſi vrbe vnde & ipſi oriundi erant, ingenti gratulatione eum tonſurantes: ibi aliquantiſper liberalibus inſtitutus ſtudiis, vt in eum litteralis ſcientia concurreret, Domino Gauterio ſanctæ Aurelianenſis Eccleſiæ Epiſcopo id procurante, ex cuius proceſſerat progenie, ad ſupradicti Imperatoris famulatum ſeruiturus dirigitur. Illic plenè ſcripturarum perſcrutans paginas, ſenioris ſui inhæſit ſeruitio, vt nunquã ab eius vellet præſentia diſcedere, nunquam ab Eccleſ.negotiis ſeparari &c. Atque ne quis dubitet de fide Authoris, hæc de Heriſrido deque Scholis Palatinis ad quas è minoribus Iuuenes confluebant, ſcribentis, eius ætatem ex verbis ſequentibus agnoſcas: nam Herifridi mores deſcribens, & quo pacto in Eccleſiæ ſuæ adminiſtratione ſe geſſerit, ſubdit *Vbi qualiter vixerit, & quàm nobilem ſe normamque virtutum omnibus præbuerit, plures ſuperſunt qui hæc luce clarius norunt.* Vnde colligimus authorem vixiſſe circa an. 930 nam Herifridus obiit ante an. 900. cui ſucceſſit Geranus. Nec contemnendum quod de eo habet Chronicon Antiſſiodorenſe. *Antiſſiodorenſem* Eccleſiam poſt Humbaldum rexit Herifridus vir ornatus cunctis virtutibus, ſignis etiam admirandus. Huius tempore Ciuitas improuiſo flammis exuſta penitus verſa eſt in cineres tantùm & rudera. Quod videns ſacer præſul, ſuo induxit animo quod ſibi nunquam in Vrbe habitaculum faceret niſi prius B. Mariæ Virginis, ac SS. Ioannis & Stephani Baſilicas integrè reparaſſet: quas paruo contentus tugurio mox readificare cœpit mirificèque reſtruxit, ſed morte præuentus Domum Epiſcopalem reparare non potuit.

Heruæus Lemouicenſis in Dolenſi Cœnobio Monachus factus, quinquaginta annis ibi ſtudiis vacauit. Legitur Epiſtola quædam Encyclica Monachorum Burgidolenſis Abbatiæ vitam libroſque Heruæi continens hoc pacto. *Fuit vir* tam vitâ quàm doctrinâ venerabilis Heruæus nomine Dolenſis Cœnobii Monachus degens ibi circiter 50. annis in prædicanda morum probitate, patriæ autem Lemouicenſis indigena multa apud nos ſuæ fidei & ſapientiæ, nec non & innocentiæ monimenta relinquens. Iam namque Iuuenis & à puero Scholarum dogmaribus multipliciter imbutus, cum prædictum Monaſterium ingreſſus fuiſſet, totum ſe ſtudio ſanctarum ſcripturarum dedit, atque Catholicos Tractatores, Auguſtinum videlicet, Hieronymum, Ambroſium, Gregorium ac reliquos frequentare cœpit, iugiterque diebus ac noctibus eorum lectioni incumbere, meditationi inſeruire non deſtitit, nec quolibet impedimento ab inquiſitione veritatis auelli potuit. Cumque ſingularis ingenii atque inæſtimabilis memoriæ eſſet, cœpit in vaſculo corporis ſui multa profutura recondere, & columbæ more meliora grana eligere ſibique memoriter retinere ſcriptoque commendare. Fecit ergo primùm expoſitionem mirabilem ſuper libris B. Dionyſii de Hierarchiis Angelorum. Deinde expoſuit totum librum Iſaiæ Prophetæ, & Lamentationis Ieremiæ, extremamque partem Ezechielis ibi incipiens, vbi S. Gregorius Papa dimiſerat, & ad finem vſque perducens. Simul etiam Deuteronomium Moyſis & Eccleſiaſten Salomonis, nec non quoque librum Iobicum & libellum Ruth, librum Tobiæ & omnia quæ in illis minus intelligentibus ſonum, litteram ſonare videntur, inconuincibili ratione oſtendens Chriſti & Eccleſiæ conteſtari & prædicare myſteria.

Hilduinus Alcuini Diſcipulus ex nobili Francorum Procerum oriundus ſanguine, Dionyſianæ familiæ Monachus, deinde Abbas, an. ſcilicet 826. factus quoq; Ludouici Pii Archicapellanus. Lupus Ferrarienſis ep. 110. eum vocat *nobilitatis, dignitatis & moderationis apice conſpicuum, Eccleſiaſticorum Magiſtrum.* Item eundem appellat Frotharius ep. 11. *Excellentiſſimæ virum nobilitatis & Glorioſæ Dignitatis apice ſublimatum, à Deo electum Patrem & Magiſtrum.* Et ep. 16. *Inclytum & omni nobilitate præclarum.* Abbas quoque fuit S. Germani-Pratenſis & S. Medardi Sueſſionenſis. Eius conſiliis & miniſterio omnia Ludouicus Imperator adminiſtrabat. Ad eum omnes confugiebant, & ſi quid eſſet impetrandum ab Imperatore, prius ipſe adibatur, vt legere eſt in Epiſtolis Frotharii. Omnibus porro charus erat & ita Miniſterium ſuum obibat, vt nemini ſi poſſet, noceret, omnibus verò benefacere conaretur: itaque cum ad nouam Corbeiam inſtituen-

dam & regendam missus fuisset ab Imperatore, donec illi Abbas aliquis præficeretur, omnium animos in se conuertit, vt ait vetus Author de constitutione nouę Corbeiæ *Illo verò in tempore*, inquit, *venerabilis Abbas Hilduinus in eodem Monasterio iussu habitabat Imperatoris, eratque omnibus charus atque dilectissimus. Quis enim se continere posset ab amore eius qui Dominum summo desiderio amabat & in eiusdem cultu assiduus erat?* Cæterum vir erat Doctissimus & Doctorum virorum Munerator largissimus: nam eius consilio Imperator neminem ad dignitates Ecclesiasticas promouebat, qui scientiâ non emineret & virtutibus. Eiusdem Imperatoris iussu Historiam S. Dionysii ex Græcis Latinisque codicibus collegit, & librum inscripsit *Areopagitica*. Primusque fertur omnium scriptorum docuisse Dionysium Parisiensem ipsummet esse Areopagitam, amore Pauli sui profectum Romam, Româ in Gallias ad prædicandum Euangelium missum fuisse. Rabanum Maurum ex Discipulis quoque Alcuini vnum vehementer amabat, & à Rabano plurimum etiam colebatur, qui nempe suos in lib. Regum commentarios ei dedicauit. Verũ ille tam singularis tamque prædicabilis famæ vir cum Iesse Episcopo Ambianensi & aliis Proceribus pro filiis aduersus Patrem stetit, atque in Ludouicum Principem suum cum aliis conspirauit. Quamobrem Abbatiâ spoliatus fuit ab eo, atque in Saxoniam relegatus, vt legitur apud Flodoardum l. 3. c. 1. at paulo post operâ Hincmari qui eum in exilium secutus fuerat, reuocatus & Abbatiis 2. redonatus est: sic enim ibi. *Processu temporis cum præmemoratus Hilduinus Abbas Imperatoris Ludouici Archicapellanus offensam ipsius Augusti adeo cum aliis Regni primoribus incurrisset, vt ablatis sibi Abbatiis, in Saxoniam fuerit relegatus, iste Hincmarus, per licentiam proprii Episcopi cum benedictione fratrum illum secutus est in exilium. Cui pro familiaritatis propiore notitiâ tantam Dominus apud Imperatorem Proceresque contulit gratiam, vt studere pro suo nutritore quiuerit, donec ab exilio reuocatus, duarum fuerit Abbatiarum prælotioni restitutus.* Interfuit Cœnobii Hirsaugiensis benedictioni an. 828. cum Rabano Fuldensi tunc Abbate; eodemque anno teste Nitardo cum Gerardo Ciuitatis Parisinæ Comite suam Carolo Caluo fidem obligauit. Decessit 30. Octob. an. 842. atque apud S. Medardum Suessionensem sepultus est. Fuit & eodem seculo alius eiusdem nominis, similiter Abbas, qui cum multis aliis proceribus Ecclesiasticis subscripsit Electioni Caroli Calui in Imperatorem in Conuentu Pontigonensi an. 876. hoc modo *Hilduinus Abbas & Bibliothecarius.*. Neque enim credibile est Hilduinum S. Dionysii ad ea vsque tempora vitam protelasse.

Hincmarus nobilitate quoque generis clarus *a pueritia in Monasterio San-Dionysiano sub Hilduino Abbate Monasteriali religione nutritus*, inquit Flodoardus l. 3. c. 1 *& studiis litterarum imbutus, indeque pro sui tam generis quàm sensus nobilitate in Palatio Ludouici Imperatoris deductus & familiarem ipsius notitiam adeptus fuerat.* Vir teste Trithemio, in diuinis Scripturis singulariter doctus & in secularibus litteris nulli suo tẽpore secũdus, sapiẽtia & morum honestate conspicuus atq; eloquentissimus, ab aliis vocatur Gallicanorũ Abbatũ sui seculi Doctissimus. Cum autẽ Monachi San-Dionysiani tum minus religiosè ad S. Benedicti regulã viuerent, obtinuit ab Imperatore vt reformarẽtur, & ipse lubens se reformationi subiecit teste Flodoardo ibidẽ. *Ibi pro vt potuit, cum Imperatore & præfato Abbate sub Episcoporum authoritate laborauit, vt Ordo Monasticus in prædicto Monasterio quorundam voluptuosa factione diu delapsus restauraretur. Et vt opere quoque adimpleret, quod sermone suadebat, etiam ipse religiosa conuersationi cum aliis se subdidit, castigans corpus suum & spiritali subiiciens seruituti.* Abbatem suum Hilduinum in Saxoniam relegatum comitatus est, & postea reuerso prodesse studuit. Cuius fidele obsequium demiratus Imperator in aulam eum asciuit, & primùm Monasterio S. Mariæ Beatique Germani præfecit. Deinde exauthorato Ebone Caluus ad Archiepiscop. Remensẽ promouit an. 845. Regi suo Caluo semper quoad vixit fidelissimus extitit, fuit & apud eum potentissimus, ac proinde si quis aliquid à Principe obtinere vellet, eum litteris & precibus prius conueniebat. Ad eum sic Lupus pro suo Cœnobio, Ep. 42. *Non sum nescius* cum tantis diuinæ gratiæ muneribus abundetis, vltro vos
» cogitare apud Principem iuuandi bonos facultatem diuinitus accepisse, vt
» quod in se non habent, in vobis possideant, & remunerandæ vestræ industriæ
» materiam præbeant. Proinde familiaritatis fiducia moneo, vt dum tem-
» pus habetis, vsuram talenti multiplicare curetis; vt instar solis beneuolentiâ

vestræ splendor cunctos irradiet, nec quenquam excipiat, nisi qui superbà cæcitate lucem iustitiæ aspernatur. Nobilitatem vestræ generositatis ornat eruditio salutaris, altitudinem officii commendat religio professionis. Gothescalcum Orbacensis Cœnobii Monachum & Prædestinatianos vehementer insectatus est, & nim frigidè, vt quibusdam etiam tum visum est: nam Remigius cum tota Ecclesia Lugdunensi Gothescalcum defendit, & C. pitula contraria Hincmari Capitulis approbarunt Episcopi trium prouinciatum Lugdunensis, Arelatensis & Viennensis in Valentina Synodo an. 855. quæ à Synodo Lingonensi, postea confirmata sunt an. 859. neque doctrinam Hincmari probarunt Prudentius Tricassinus & Lupus Ferratiensis: quamobrem diu iactata est hisce dissidiis Ecclesia Gallicana. Hincmarum nepotem suum Laudunensem Episcopum sedis Apostolicæ iuribus tuendis addictissimum implacabili odio prosecutus, tandem oculis priuari iussit. Hilduini sententiam de Dionysio Areopagita pluribus argumentis confirmauit, non auso Ioanne Erigena, licet contrarium sentiret, tantæ authoritati palam reluctari. Obiit verò Metropolitanorum Galliæ Decanus 21. Decemb. an. 882. in villa Sparnaci trans Matronam fluuium, quò metu Normanorum confugerat: sepulturæ autem mandatus est in Monasterio S. Remigii sub tumulo quem sibi parauerat, & cum Epitaphio tali quod ipse composuerat.

Nomine non merito Præsul Hincmarus ab antro
Te Lector tituli quæso memento mei.
Quem grege Pastorem proprio Dionysius olim
Remorum populis vt petiere, dedit.
Quique humilis magnæ Remensis regmina plebis
Rexi pro modulo, hic modò verme voror.
Ergo animæ requiem hanc & cum carne resumpta
Gaudia plena mihi, hæc quoque posce simul.
Christe tui clemens famuli miserere fidelis
Sis pia cultori sancta Maria tuo.
Dulcis Remigii sibimet deuotio prosit.
Quà te dilexit pectore & ore, manu.
Quare hic suppetiis supplex sua membra locari
Vt bene complacuit denique sic obiit.

Hincmarus Iunior Magni, seu Remensis nepos, Episcopus Laudunensis, ex Gente Boloniensi nobili natus, in Ecclesia Remensi educatus, auunculi fauore ad Palatinos honores euectus, sed tandē eius odium incurrit leuibus prope de causis, proptetea quod Metropolitano suo non exhibebat eam quam ex Canonibus exhibere tenebatur reuerentiam obseruantiamque, nimis Romanis iuribus tuendis addictus. Obiiciebatur etiam quod fidem Regi violasset, quod excommunicationes quasdam in suos subditos temerè fulminasset, quod nonnullis beneficia per vim abstulisset. Tandem eo res processit, vt in Synodo Duziacēnsi an. 871. de Episcopali gradu depositus fuerit, in carcerem coniectus, & oculis priuatus. Quod facinus omnibus visum est crudelissimum, quodque Hadrianus Papa Epistola ad Carolum Caluum data improbauit. In Synodo Trecassina II. habita an. 878. Chirographum obtulit quo calamitates suas Ioanni VIII. Pontifici præsenti exposuit his verbis, quæ etiam nunc lachrymas eliciant.

Domine & summe Pater Patrum & Rector Pontificum Ioannes audi vocem proclamationis meæ, compassus causæ calamitatis meæ. A Remorum Archiepiscopo ad « Synodum sum vocatus ad Duziacum villam, ad quam cum festinassem, violen- « tiâ hostili in medio itinere segregatus sum ab omnibus meis, priuatus sum & spo- « liatus omnibus rebus meis: perductus sum ab eisdem hostibus vsque ad præfa- « tam villam, in qua cum consisterem: iam stabat Rex Carolus ante ipsum Archie- « piscopum meum tenens in manu scripturam, reputans me esse periurum, quia « Romam sine sua voluntate miserim & imputans quod eum accusauerim. Ad « quæ idem Archiepiscopus me respondere præcipiebat: & Ego reclamaui, quia « non docebat Canonica authoritas, nudatum & suis rebus spoliatum, insuper & « ab hostibus detentum respondere vllatenus debere. Sed & addidi quia non so- «

lum suspectum sed manifestiſſimè illum infeſtum habebam, vnde & Apoſtolicam ſedem appellaui tam de ipſa accuſatione Regis, quàm de præiudicio quod ab ipſo patiebar Archiepiſcopo: ſed nihil mea petitio obtinuit: Iudicium præfatus Epiſcopus ſuper me impoſuit, vt ab Epiſcopali remouendus eſſem officio, ſed alii gemebant flebantque, inter quos nullum merebar pati inimicum. Scripta quidem ab eodem Archiepiſcopo ipſis impoſita manibus tenentes, ſed ore proferre nolentes, inuiti vix verba ſingultiebant, aditum tamen ad ſedem Apoſtolicam minimè ſperantes mihi poſſe denegari. Vnde ſaluo per omnia ſedi Apoſtolicæ iudicio ipſi finem lectionis termi.auere. Poſt hæc tranſmiſſus ſum in exilium, in quo per 2. annos ſanus, ſed aliquanto tempore ferro vinctus cuſtoditus ſum. Duobus annis fermè peractis inſuper cœcatus ſum & vſquè modò retentus ad vos & ad veſtræ piiſſimæ ſerenitatis præſentiam mox vt venirè dimiſſus potui, protinus acceſſi. Nunc autem veſtram clementiam ſuppliciter exoro à veſtra ſumma paternitate parari de me æquitatis Iudicium, quod apud veſtræ paternitatis pietatem obtinere efflagito, tum pro multitudine miſeriæ meæ, tum pro magnitudine pietatis veſtræ. Demum reſtiturus eſt publicè in Synodo à Ioanne, eique attributa redituum Laudunenſis Eccleſiæ portio cum facultate etiam cœco, impertiendi benedictionem populo. Nihilominùs remanſit Henudulphus, qui in Hincmari ſedem ſucceſſetat, & Epicopale miniſterium obiit, quandiuvixit. Notat quoque Aimoinus l. 5. c. 3. permiſiſſe Papam Hincmaro cœco vt Miſſam etiam cantaret, Epiſcopos verò eius amore ductos Epiſcopalibus eum induiſſe veſtimentis, & in Synodo præſente Papa & Rege cantaſſe.

Hubertus patria Cœnomanenſis, inſignis Grammaticus Aureliæ docuit, ibique Baldricum, Burgulienſem deinde Abbatem habuit diſcipulum. Docuit quoque Cenomani, vbi Audebertum & Hildebertum artibus liberalibus informauit. Eius mortem his verſibus deflet Baldricus.

Doctorum speculum Doctor amande
Maiorum titulis æquiparande
O Huberte tuis vir venerande
Immolo perpetuas Exequiis lachrimas
Mors tua dura mihi.
Ablato mihi Te, quæ mihi gaudia?
Gaudendi subiit deficientia
Lugendi datur heu! peſſima copia
Et perpes querimonia
Væ mea vita mihi.
Hubertus patriæ cura paterna
Magduni cecidit clara lucerna
Ex quo mœsta mihi lux hodierna
Vix aliquando scio, quid faciens facio
Mors tua dura mihi.
Vrit nostra dolor corda medullitus.
Vix rarus recreat viscera spiritus.
Huberti gemitus causa fit exitus.
Hinc est creber anhelitus:
Væ mea vita mihi.
Quo nos alter Ego, sed magis idem
Hoc vniuit amor fœdere pridem
Nec forti modò mors subdit eidem,
Esset obiisse mihi gloria, Téque frui.
Mors tua dura mihi.
Ex quo cum lachrymis plus Ego lugeo
Hinc plus ipse quod est res noua, gaudeo.
Quando displicuit res lachrymarum
Tanto triste placet pondus earum.
Displicet atque placet illud, vtrumque placet.
Væ mea vita mihi.

Singultus peperit carmina lubrica
Haud arcent Elegos Claustra Poëtica.
Te Doctor replicat nostra querela
Hunc morbum leniet nulla medela
Mors mihi Te Tibi me compositura placet.
Mors rogo sera ueni.

Nescio an is sit Hubertus Discipulus Fulberti, quem ipse Archiepiscopo Remensi commendat inuisurum Monasterium S. Remigii. *De vestra bonitate*, inquit, *non de nostro merito confidentes, deprecamur, optime pater vt notum habere dignemini, hunc Charum nostrum nomine Hubertum, qui de patriâ suâ causâ discenda honestatis egressus, & apud Nos aliquandiu demoratus talem se nobis exhibuit, vt non minus quam frater vlterius amari & honorari meruerit &c.* Fuit & hisce temporibus Hubertus Siluanectensis Episcopus qui inaugurationi Ludouici Crassi apud Aureliam an. 1109 interfuit.

Huboldus Leodiensis Orderico dicitur ad an. 987. fuisse Gerberti Aquitani Discipulus his verbis. *Gerbertus in Diuinis & secularibus libris eruditissimus fuit & in sua Schola famosos & sublimes discipulos habuit; Robertum Regem & Leothericum Senonensem Archiepiscopum, Remigium Præsulem Antissiodorensem, Haimonem atque Huboldum aliosque plurimos fulgentes in choro Sophistarum.* Adolescentulus è schola Leodiensi Lutetiam fugit & in monte San-Genouefiano Scholam ipse habuit, vt in Historia ex Anselmo scriptore suppare retulimus, *dum adolescentulus à scholari disciplina aufugisset Parisius, S. Genouefæ Canonicis adhæsit, & in breui multarum Scholarum instructor fuit.* De eius verò operibus sic scribit Ordericus. *Huboldus Musicæ Artis peritus ad laudem Creatoris in Ecclesia personuit, & de sancta Trinitate dulcem historiam cecinit, aliosque multos delectabiles Cantus de Deo & Sanctis eius composuit.*

Hucbaldus cognomento Caluus Errici Antissiodorensis Discipulus ex Chronico Ademari Engolismensis, natione Gallus, Monachus S. Amandi Elnonensis ad fluuium Elnonem in Diœcesi Tornacensi, *vir* inquit Trithemius, *tam in Diuinis scripturis, quam in secularibus litteris eruditissimus;* in Musica, Poëtica, Philosophia & cæteris artibus humanioribus nulli suo tempore secundus, quod multa vtroque stylo ab eo conscripta testantur opuscula. A Fulcone Remensi Archiepiscopo cum Remigio euocatus est ad instituendas scholas Remenses, vt in Historia docuimus. De eo sic habet quoque Sigebertus. *Hucbaldus Monachus S.* Amandi peritia liberalium Artium ita insignis, vt Philosophis conferretur. Vitas multorum Sanctorum scripsit & quia in Musica præpollebat, cantus multorum Sanctorum dulci & regulari melodia composuit. Scripsit etiam librum de arte Musica, sic contemperans chordas monochordi litteris Alphabeti, vt possit quis per eas sine Magisterio alterius discere ignotum sibi cantum. Scripsit etiam ad Imperatorem Carolum Caluum librum 300. versuum in laudem Caluorum.. Trithemius longè posterior Sigeberto opus illud mirabile ait se vidisse 136 tantum versibus constans. In eo autem omnia verba à littera C. incipiebant, vt in hoc versu patebit

Carmina clarisona caluis cantate Camœnæ.

Scripsit Epist. ad iduersos & Gestorum S. Libuini lib. 1. Vitas etiam multorum sanctorum ornato descripsit eloquio, & cantus in honorem ipsorum dulci & regulari concentu composuit. Sepultus est apud S. Amandum 7. Kal. Iunii an. vt aiunt 957. in monumento Milonis auunculi cum hoc Epitaphio.

Dormit in hac Tumba simplex sine felle columba,
Doctor flos & honos, tam Cleri quàm Monachorum;
Hucbaldus, famam cuius per climata mundi
Edita Sanctorum modulamina, gestaque clamant.
Hic Cirici membra pretiosa reperta Niuernis
Nostris innexit oris scripsitque triumphum.

Hugo cognomento Magnus Roberti Pseudo-Regis Francorum filius, Dux Franciæ & Parisiorum Comes, propter multitudinem pinguium Abbatiarum quas possidebat Commendæ titulo, dictus Abba-Comes, ab vrbe Parisiensi bella quam potuit longè remouit, hocque pacto litterarum quieti consuluit. Franciam diu rexit sub Regibus Carolo Simplice & Ludouico Vltramarino: at hunc continuis bellis afflixit, nec passus est sedere Parisiis, ne vtsunt Parisiensium mores & animi erga Regem suum bene semper affecti, ab iis expelleretur si bella tentaret. Obiit an. 956. vt notat Chronicon Andegauense, filiumque reliquit Hugonem cognomento Capetum, de quo mox dicetur. Difficile dictu est, quis fuerit sub eo Scholæ Parisiensis status: adeo omnia illa tempora plena fuerunt turbis, tumultibus & bellis.

Hugo Capetus Hugonis Magni filius, Dux quoque Francorum & Comes Parisiorum sub Lothario & Ludouico filio, quibus fato functis destinatum sibi quem Gentis suæ Regnum occupauit, Parisienem Scholam restituit, eamque optimis disciplinis & nobilibus Institutis celebrem reddidit æmulatus Caroli Magni Caluique Nepotis exempla: ad quam proinde Proceres & Optimates Regni mittere cœperunt filios ad erudiendum: quod vel vnius Burchardi Comitis Melidunensis exemplo patet. Sic enim legitur in eius vita per Odonem Fossatensem Monachum scripta an. 1057. *Inclytus Burchardus Nobili stirpe progenitus sacro baptismate est ingeneratus, atque nobiliter in Religione Catholica militari tirocinio edoctus. Nam pueritiæ tempora dum transigeret, Curia Regali more Francorum Procerum à parentibus traditus est. Qui Christianitatis operibus pollens, totius prudentiæ atque honestatis assumpsit commoda. In Aula enim gloriosi Hugonis Francorum Regis cunctis tam Cælestibus quàm militaribus imbuebatur Institutis. Dum verò adolescentiæ atque iuuentutis appulit annos, Domini prouidente gratia, qui fidelem militem sibi eum prouidebat futurum, magno dilectionis amore à Rege amplectitur, in tantum vt cunctos, coætaneos transcendere videretur.* Hinc intelligitur Hugonem viros litteratos piosque fouisse: quod & Roberti filii institutio manifestius declarat; quem motibus optimis liberalibusque disciplinis apprimè imbui curauit: quæ res nonparum ei contulit ad stabiliendum Regnum quod occupauerat, vt videtur insinuare Glabre Rodulphus l. 2. c. 1. *Suscepto*, inquit, *Hugo regimine Regni Fancorum non multo post plerosque suorum, quos etiam prius in vniuersis habuerat subditos persensit contumaces. Tamen vt erat corpore & mente viuidus, cunctos sibi rebellantes paulatim compescuit. Habebat enim filium admodum prudentem nomine Robertum, Artium etiam liberalium studiis plurimum erud tum.*

Hugo Lingonensis Discipulus Fulberti, primus Berengarii fastum & insolentiam retudit, eiusque de Eucharistia opinionem confutauit. Tractatum enim de Corpore & Sanguine Christi composuit, qui prodiit in lucem an. 1648 in eo autem hæc habet inter cætera ad Berengarium. *Domini in huiusmodi Sacramentis*
" *Corpus Christi sic esse*, vt panis & vini natura & essentia non mutetur; corpusque
" quod dixerat Crucifixum, intellectuale constituis. Qua in re vniuersalem Ec-
" clesiam scandalizas. Nam si panis & vini natura & essentia reali principalitare
" post consecrationem persistunt, translatum nihil potest intelligi: & si quod ad-
" iunctum est, sola fit intellectus potentia, reuera non capitur, quomodo vel vn-
" de, vel idem sit quod adhuc non subsistat: sicut non capis quomodo Verbum
" Caro factum sit, sic non potes capere, quomodo panis iste mutetur in Carnem,
" & vinum in Sanguinem transformetur, nisi te docuerit Omnipotentia fidei, &c.
" Propter quod Philosophiæ tuæ suadeo tenere quod scriptum est. Desine impu-
" gnare Cœleste mysterium &c. Huiusce viri vita variis casibus agitata est: in
" Concilio Remensi an. 1049. de Episcopatu suo deiectus allone ex deinde ab eo-
" dem absolutus Romæ, vnde rediens Virduni Monachum induit, ibique an. 1050.
" obiit.

Humbaldus (alias Vvibaldus) Ioannis Scoti seu Erigenæ in Scholis Palatinis discipulus temporibus Calui Imperatoris, deinde à Ludouico Balbo Calui filio ad Episcopatum Antissiodorensem promotus Vvalæ successit. De eo sic habetur in Historia Episcop. Antissiodorens. c. 40. Vnbaldus (lege Humbaldus) *natione*
" *Francigena* Cameracensis Ciuitatis Indigena à Ludouico gloriosissimo & semper
" Augusto huic Ciuitati futurus directus est Episcopus, Parentibus nobilissimis ge-

nitus, Patre scilicet Leutfrido, Genitrice Doda legale inuicem seruantibus castè coniugium. Hic à primo ætatis tirocinio spiritualibus imbuitur disciplinis. *Liberalium Artium Studiis* apptimè instructus, *Ioannis Scoti* qui ea tempestate per *Gallias* sapientiæ diffundebat radios, factus pedissequus, cuius discipulatui longo inhærens tempore diuina simul & humana prospicere, prospera que & sinistra æquali lance didicit ponderare. Dehinc iuuentutis solidum robur adeptus ad aulam introductus est Regiam, vbi Regio militans seruitio Christo sibi fauente; huius sedis Vuala decedente Episcopo meruit suscipere thronum, prælibato Rege Ludouico dignè famulatum eius remunerante., huiusque Ecclesiæ & Cleri & Plebi conniuentia in vnum vt Pontifex ordinaretur, applaudente sicque opitulante Deo cum summa totius populi exultatione die 9. April. ab Ansegiso venerabili Archiepisc. ordinatus est Episcopus, vbi quàm floridè vixerit, quanto studio domum sibi creditam sublimare voluerit, quàm mitis erga gregem Domini cum largusque dispensator extiterit, multi adhuc supersunt, qui oculis se vidisse testantur.

Humbertus Lemouicensis circa an. 1090. docebat Parisiis, habebatq; inter alios Discipulos Gaucherium Melletensem Rothomagensis Diœcesis, qui paulo post Aureliense Cœnobium Canonicis Regularibus assumptis instituit & fundauit. Humbertus ab eo consultus de modo tegendæ vitæ, hoc illi consilium inspirasse legitur in antiquo Codice MS. Ecclesiæ Lemouicensis à Philippo Labbeo Iesuita in lucem edito. In quo sic habetur. *Sub eodem tempore venerandus M. Humbertus Lemouica sedis Canonicus, cuius iste* (Gancherius) *erat familiaris, fortè in illis partibus regebat studium, cui etiam aperuit sui animi desiderium, cuius admirans adolescentiam & animi constantiam, blandis sic alloquitur eloquiis*. Fili Charissime Gaucheri, si hoc resideт in animo tuo, quod mihi confiteris verbo, sequere me in mea Patria, quæ multum numerosa est, vt spero in Deum, qui semper confortat desiderium, inuenies aliquem loculum tuo animo aptum, in quo poteris Domino seruire, qui tibi porriget manum pietatis suæ. Obiit autem Gaucherius an. 1140.

I.

I*Dithun* videtur quoque inter Magistros Palatinos à Carolo M. adscriptus, artisque Musicæ Regulas pueris tradidisse. Eius quippe meminit Alcuinus poëm. 221. haneque illic professionem adsignat.

Instituit pueros Idithun modulamine sacro,
Vtque sonos dulces decantent voce sonora,
Quot pedibus, numeris, rythmo stat Musica, discant.

Iesse vir nobilis & ingenio valens Alcuini olim Discipulus, deinde professor Palatinæ scholæ, & concionator egregius, cuius meminit Alcuinus Poëmate 221. ad Carolum, in quo varias litterarum artiumque Liberalium, quæ exercebantur in illa schola, professiones enumerat.

Ordo Ministrorum sequitur te Iesse Magistrum
Vox tibi forte tonat Christi taurina per aulam,
Vt decet ex alto populis pia verba legenti.

Iam an. 800. Episcopus erat Ambianensis. an. 802. missus est à Carolo M. Constantinopolim cum Helingaudo Comite ad Irenen Imperatricem: vt nomine suo cum ea pacem stabiliret: quam in rem ipsa prius Leonem ad Carolum miserat. Post mortem Caroli in Palatio remansit, & inter Primarios Imperij Ministros sub Ludouico fuit. Verum cũ ipse cum quibusdam aliis, quos Hilduinus Archicapellanus socios sibi adiunxit in prima filiorũ defectione prodidit: nam cum molestè ferrent filii Ludoici super inductam à Patre Iuditam Imperatricem susceptæq; ex ea proli nimirũ Carolo Caluo terram Alemanicã, Rheticam & Burgundiæ partem datam, in ipsum coniurarunt, cumque de Regno expellere tentarunt. Hac de re sic Theganus Chorepiscopus Treuerensis in lib. de Gestis Ludouici

Pij. Alio anno perrexit D. Imperator de Aquisgrani Palatio & peruenit ad Compendium: ibique venit obuiam ei Pipinus filius eius cum Magnatibus primis Patris sui, Hilduino Archicapellano & Iesse Ambianensi Episcopo, Hugone & Mathfrido & multis aliis perfidis, & voluerunt D. Imperatorē de Regno expellere. Obiiciebant autem hæc inter cætera. Iudith Reginam violatam esse à quodam Duce Bernhardo qui erat de stirpe Regia, & Domini Imperatoris ex sacro fonte baptismatis filius, mentientes omnia, suscipientes Reginam Iudith, eamque vi velantes & in Monasterium mittentes, & fratres eius Conradum & Rudolfum tondentes & in Monasterium mittentes. At eodem anno apud Nouiomagum conuocata ingenti hominum multitudine & Episcoporum concione Imperator indignitatem facinoris exaggerauit, Hilduinum in Saxoniam relegauit, Iesse Episcopatum ademit. Ibi, *inquit idem author* Iesse iusto iudicio Episcoporum depositus est. Cui iudicio cum aliis multis interfuit Ebo Remensis. Verum elapsis aliquot annis, cum iterum filij à parte defecissent, ipsumque cepissent, Ebo factionis incentor restituit Iesse in pristinam dignitatem: quod ei inter cætera idem Theganus obiicit. *Patres tui fuerunt Pastores Caprarum, non Consiliarij Principum.* Tu cum cæterorum iudicio Iesse à sacerdotio deposuisti. Nunc iterum reuocasti eum in gradum pristinum. *Aut tunc aut nunc falsum iudicium exhibuisti.* Rursus igitur ad coniuratorum partes transiit Iesse, sed iusto Dei iudicio plerique qui Lotharium rebellem secuti fuerant an. 835. peste perierunt, quos sic enumerat author incertus in vita Ludouici. Ea tempestate quanta lues mortalis populum, qui Lotharium secutus est, inuaserit, miserabile est dictu. In breui enim, id est à Calendis Septemb. vsque ad Missam S. Martini hi primores e vita excesserunt. Iesse olim Ambianensis Episcopus, Helias Trecassinæ vrbis Episcopus, Wala Corbeiensis Monasterij Abbas.

Ingo Roberti Regis in pueritia condiscipulus fuit; eosdem Magistros audiuit easdemque scholas frequentauit. Quamobrem ille Rex factus Ingonem primum S. Martini Massiacensis, deinde S. Germani Pratensis Abbatia donauit. Qua de re Helgaldus in Epitome. *In addiscendis artibus hic vir Dei humillimus Domnum Ingonem Collegam habuit, quem Abbatia S. Martini Massiacensis remuneratum, post Abbatia S. Germani Parisiensis inclytum seculo reddidit vt decebat tantum virum.*

Ioannes cognomento Mailrosius, etiam natione Scotus, sic dictus ab oppido Mailrosio, Alcuini & Clementis in condenda Academia Parisiensi socius, Bedæ Discipulus Latinæ Græcæque linguæ peritissimus, quem aiunt Historici veteres à Carolo præfectum Academiæ Ticinensi seu Papiensi in Italia circa an. 792. ibique senem obiisse. De eo loquitur Monachus San-Gallensis l. 1. *Clementem in Gallia residere precepit..... Alterum verò in Italiam direxit, cui & Monasterium S. Augustini iuxta Ticinensem vrbem delegauit, vt qui illuc ad eum voluissent, ad discendum congregari potuissent.* Et Balæus postquam narrauit quomodo Scoti illi Lutetiam venissent, & vænalem se scientiam habere clamitassent, subdit de Ioanne & Sociis. *Quod audiens Rex Carolus* cognomento Magnus prouisis statim necessariis
" eos illico retinuit, vt confluentes passim ad ipsos Nobilium Francorum adoles-
" centes liberaliter erudirent: frequens inde illuc aduenientium conuentus effe-
" cit, vt Parisij statim percelebre foret auditorum Gymnasium, & vt Claudius
" in eo prælectiones inciperet, Ioannes verò Papiam seu Ticinum concederet, vt
" & Academiam illic & ipse inchoaret. De eodem sic habet Petrus Angelus l. 2. de
" Professorib. Ioannes Mailrosius venerabilis Bedæ Discipulus cum Claudio Cle-
" mente populari suo Parisios venit missus à Scotorum Rege Achaio ad Carolum
" M. apud quem tunc erat Alcuinus, qui cum ipsis Bedam audiuerat. Is Carolo
" persuadet, vt Scholam constituat, cui præficiat illos. Paret Rex, primaque Lute-
" tianæ rum Academiæ iacta sunt fundamenta. Ioannes Ticinum quoque postmo-
" dom missus est Gymnasij causa instituendi sub annum nostræ salutis reparatæ 813.
Hinc facile conciliantur authores, quorum aliqui Ioannem Scotum seu Erigenam Bedæ Discipulum constituunt, arbitrati nempe vnum eundemque esse Erigenam & Mailrosium, vtrumque cognomento Scotum; cum duo manifestissimè distinguendi sint. Mailrosio plurimi tribuunt Erigenæ opera, nomine delusi. Scripsit autem hic certissimè Carmen de laudibus I. C. ad Carolum M. quod Gesnerus ait extitisse suo tempore M.S. apud Dresserum.

Ioannes

Ioannes Erigena natione Scotus, vel vt ait Balæus, natione Britannus in Menevia Demetarum vrbe seu ad fanum Dauidis Patricio Genitore natus: qui Angliam Bello Dacico vexari videns Athenas profectus est, vt in fonte olim omnium Artium hauriret, si quid adhuc esset limpidi liquoris. Ibi igitur annos plures Græcis, Chaldaicis & Arabicis litteris insudauit. Illinc reuersus in Galliam vbi sciebat florere bonarum Artium exercitium, Carolo Caluo acceptissimus fuit, publice Parisiis Philosophiam docuit: sed cum solis Dialecticæ regulis multa fidei nostræ mysteria se posse explicare putaret, in errorem lapsus est: aduersus quem scripsit Ecclesia Lugdunensis, in lib. de 3. Epist. Nicolaus quoque I. eum reprehendit Ep. ad Carolum Caluum. Transtulit eiusdem Caroli iussu libros Dionysii de Cœlesti Hierarchia tunc recenter Constantinopoli missos, de Græco in Latinum, & an. 858. vulgauit: nec potuerunt Inuidi & obtrectatores efficere, vt quandiu vixit Caluus, è Gallia pelleretur. Paulo verò post eius mortem, cum se videret omnium telis appeti, redit in Angliam, vbi tum res erant pacatiores, & apud Dauidis fanum Meneuense in vltimis Cambriæ finibus Monachum induisse à nonnullis dicitur. Alii verò scribunt è Gallia in Angliam cum Grimbaldo ad constituendas Oxonienses Scholas ab Alfredo Rege euocatum fuisse, vbi publicè professus est: verum cum ad Malmesburiense Cœnobium recreationis gratia se contulisset, ibi à nonnullis Discipulis eum interemptum fuerunt: quo verò anno, non consentiunt authores. De eo sic Helinandus post Will. Malmesb. apud Vincentium l. 24. c. 42. *Hoc tempore claruit* Ioannes Scotus *vir perspicacis ingenii & mellitæ facundiæ, qui dudum concrepantibus vndique bellorum fragoribus in Franciam ad Carolum Caluum transierat. Cuius rogatu Hierarchiam Dionysii Aeopagitæ de Græco in Latinum, verbum è verbo transtulit. Composuit etiam librum quem de Naturę diuisione titulauit, propter quæstiones soluendas bene vtilem, si tamen ei in aliquibus ignoscatur, in quibus à Latinorum tramite deuiauit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Hic suadentibus amicis munificentia Alfredi allectus in Angliā &c.* Petrus Angelus l. 2. de Professoribus de eodem sic habet. *Ioannes Scotus* Monachus Malmesburiēsis cum Athenas profectus, Græcas, Caldaicas Arabicasque litteras didicisset, ab Alfredo iam dicto rege datus est præceptor. Cum esset in Gallia apud Carolum II. cognomine Caluum magno fuit in pretio, demum in Oxoniensi Academia Professor an. D. 884. quibusdam instigantibus malignis, puerorum quos instruebat, graphiis confectus gloriosè Martyr occubuit, multisque post mortem claruit signis. Ideo autem graphiis confectum fuisse à pueris ait Ioannes Hornius lib. 6. Historiæ Philosophicæ c. 1. quia Missam taxabat. *Circa an. 880.* in Britannia floruit Ioannes Patricius Erigena (id. Hibernus, Erin enim Hiberniam hodieque Indigenæ appellant) vir linguarum Orientalium & Philosophiæ & Theologiæ peritissimus, qui primus in Oxoniensi Academia ab Alfredo Magno Anglico Rege fundata bonas artes docuit. Discipuli eum cum Missam taxaret, graphiis confoderunt an. 884. Eiusdem meminit Petrus Crinitus l. 24. de honesta Discip. c. 11. Notum est ferè omnibus quàm egregia eruditione clarissimoque ingenio præstiterit Ioannes Scotus in rebus Diuinis, vt qui omnem Christianæ Theologiæ disciplinam maximo studio coluerit. Qua in re illud mihi visum est annotatione dignum, quod in Gallorum annalibus legitur de sæuitia discipulorum in eum ipsum, atque incredibili immanitate. Is enim Scotus cum forte in Britannia Christianæ religioni se dicasset, atque discipulos aliquot, vt fit, erudiret; factum est, vt illi contra præceptorem conspirarent graphiisque assumptis illum sæuissimè interimerent. Quo scelere nihil atrocius aut flagitiosius dici potest. Idem Ioannes Græcas litteras calluit, quæ illis temporibus magna ex parte amissæ fuerant. Hinc Francorum Rex Carolus qui Caluus est appellatus, cum Christianæ Theologiæ studio teneretur, Ioanni Scoto mandauit, vt Dionysii Areopagitę libros, qui de Sacra Hierarchia scribuntur, latinitate donaret. Quod ipsum pro officio suo erga Regem accuratè absoluit, etsi maiorem diligentiam quàm elegantiam tali opere indicauit. Willelmus Malmesburiensis hoc eius Epitaphium suæ historiæ inseruit.

Clauditur hoc tumulo Sanctus Sophista Ioannes

Qui ditatus erat iam viuens dogmate miro,
Martyrio tandem Christi conscendere Regnum
Quo meruit, Sancti regnant per secula Sancti.

Summopere autem charum fuisse Alfredo Ioannem patet ex eo quod in Aula Regia Vniuersitatis quam Oxonij fundauit Alfredus, etiam hodie teste Iacobo Vvachio in suo Rege Platonico, *Ostentent se eiusdem Aluredi vnáque Erigena facies opere perantiquo affabre formata, quas grata posteritas e ruderibus conseruatas parieti pra foribus Refectorii affixit.* Scripsit autem Ioannes de Corpore & Sanguine Domini lib. 1. vnde Berengarius dicitur hausisse suum de hoc Mysterio errorem. De Immaculatis Mysteriis lib. 1. De fide contra Barbaros l. 1. Homiliarum lib. 1. De Instituenda Iuuentute lib. 1. & is est opinor liber de Disciplina Scholarium, qui vulgò Boetio adscribitur. Versiones S. Dionysij l. 1. dedicauitque Gloriosissimo Catholicorum Regum. In Theologiam Mysticam lib. 1. In Moralia Aristotel. l. 9. Dogmata Philosophica l. 1. & alia quædam. Vide Balæum & Pitseum.

Ioannes Antissiodorensis patre Ansaldo, matre Raingarda parentibus mediocribus natus, *Gerberti fuit Discipulus*, deinde Antissiodorensis *Scholasticus*, vir Doctus & summæ facundiæ, vnusque ex iis qui Arnulfum Remensem defenderunt. Postremò Episcopus Antissiodorensis, succéssitque Heriberto seu Herberto: sic enim legitur in Chronico Antissiodorensi. *Antissiodorensi Ecclesia post Heribertum Ioannes prafuit, vir vita honestate pracipuus & literarum studiis in Schola Gerberti apprime eruditus & imbutus.* At author Historiæ Episcoporum Antissiodorensium de eodem sic habet. *Litterarum studiis a primana atatis indole operam dans, quibus luculentissimè institutus cloruit, postmodum inter Scholasticos illius Gerberti viri vtcumque doctissimi tunc Remorum Archiprasulis, dehine Rauenna, ad vltimum Romana sedis Cathedram indeptus petalum Pontificale meruit. Culmen scientia artium liberalium Ioannes perorando celebrauit, dehine efficacissimus puerorum Didascalus primitus, post hac Pedagogus clarus refulsit & ad honorem prolectus est Archidiaconatus...... Roberto Regi carus fuit.* Obiit autem 21. Ian. an. 998. sepultusque est extra Ecclesiam S. Germani. Cui successit Hugo Cabillonensis. Paulo ante mortem visionem retulit se habuisse, cuius meminit Robertus Monachus Antissiodor. in Chronico. *Hic cum infirmitate correptus ad extremo deuenisset raptus in extosi decorato satis visionem vidit, quam protinus retulit dicens, modo inquit, apparuit mihi Dominus meus I. C. simulque cum eo Germanus Beatissimus, aliique quàm plures splendidissimi viri, quorum præsentia permaximum contulit mihi & mei doloris leuamen & animi sospitatem.*

Ioannes Carnotensis cognomento *Surdus* professione Medicus, Henrici I. Francorum Regis Archiatrus fuit; eiusque mentio fit apud Ordericum Vitalem ad an. 1059. & in fragmento Historiæ Henrici, vbi de repentina eius morte his verbis agitur. *prætaxatus Rex Henricus postquam Regnum Francorum fere per 30. annos rexit, causâ corporeæ salutis à Ioanne Medicorum peritissimo potionem accepit. Sed veneno nimiam sitim inferente iussum Archiatri spreuit, & à cubiculario potum accipiens dum Medicus abesset, ante purgationem bibit.* Is Ioannes creditur fuisse Nominalis Philosophiæ Institutor, Nominaliumque Princeps, de quibus in Historia fusè diximus.

Ionas Aurelianensis Rabani in rebus Theologicis cum Lupo Ferrariensi auditor, Clementis quoque in humanioribus discipulus, Vir in Diuinis Scripturis non minus quàm in humanis versatus & apprimè doctus, Theodulfo in Episcopatu Aurelianensi succesit, seditque ab an. circiter 822. ad an. 842. Hic cum Ludouicus Pius Aureliam ingrederetur, Odam illi obtulit versibus Saphicis conscriptam. Interfuit Collationi Magistrorum virorumque Doctorum, quam Lutetiæ haberi voluit Ludouicus de cultu Imaginum. Contra Claudium Taurinensem Episcopum Hæresiarcham librum de Adoranda Cruce edidit, inquit Florentius Vvigorniensis: *Dogmatizauit enim idem Hareticus Crucis Dominica signum non oportere adorari, quod nisi adhibeatur frontibus nostris, siuè aquis quibus regeneramur, aut Crismati quo linimur, aut Sacrificio quo vegetamur, nihil rite perficitur. Sed ei memoratus Episcopus Ionas satis lucidè catholicéque illo suo respondit libello.* Ante-

quam verò opus illud suum emitteret in vulgus, quod Caluo, dedicauit, tradidit Lupo Ferratiensi amico suo & olim condiscipulo examinandum, vt intelligimus ex hac Lupi ad ipsum rescribentis Epistola quæ est ordine 27. Reuerendissimo Præsuli Ionæ Lupus æternam in Domino Salutem. *Librum vestrum sicut rogasti s, excurrimus, sed vt parcissimè dicamus, in eo mutare nihil voluimus, vt operis vestri sitis ipsi correctores cuius estis authores. Siquidem expendenda nobis fuit teneritudinis & tenuitatis nostræ ratio, & ætatis ac ordinis vestri habenda consideratio, nec facilitatem ac delectationem quandam reprehendendi, quam in quibusdam notare solemus, debuimus imitari.* Videtur tamen inter eos aliqua intercessisse simultas ob factum aliquod Lupi, quod ipse excusat Ep. 21. Obiit autem Ionas an. 842. eique successit Agius Presbyter Palatii Caroli Calui.

Iosephus Alcuini Discipulus, cuius ad eum extat Epistola consolatoria de infirmitate corporis quam patiebatur. *Doleo*, inquit, *de dolore corporis tui, sed gaudeo de felicitate animæ tuæ. Quia flagellat Deus omnem filium quem recipit. Occidit & viuificat, vulnerat & medetur. Spes præmij solatium tibi sit laboris. Hi dolores citò finiuntur, præmia patientiæ nunquam. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in sanctis. Quapropter cum gratiarum actione immola Deo sacrificium laudis.*

Iuo Carnotensis natione Picardus, patria Beluacensis, Hugonis de Actoylo & Hilemburgis filius, heres auitæ nobilitatis & virtutis, adolescens humanioribus litteris & philosophicis Lutetiæ animum excellenter excoluit, vt eius testantur opera: grandior factus* Lanfrancum tunc adhuc Beccensem Abbatem audiuit in Theologia: inde reuersus à Guidone Bellouacensi Augustæ Veromanduorum in Ecclesia S. Quintini Decano, Cæsaro-Magi Bellouacorum tum Episcopo præfectus est Canonicis Regularibus S. Quintini an. 1078. quibus annos plus minus 14. præfuit, tumque Canones Pontificios collegit; quos deinde in compendium contraxit Hugo Catalaunẽsis Pannomiamque seu Panormiam vocauit. in eodem Cœnobio Theologiam pro more docuit: hinc Magister & Doctor appellatus, omniumque ore celebratus. Vnde à Baronio vocatur *Lucerna Occidentalis Orbis, decus, ornamentum ac fulgor Ecclesiæ Gallicanæ.* Nec latuit Vrbanum II. viri fama, eumque curauit à Clero populoque Carnotensi Episcopum eligi in locum Gaufridi, quem propter crimina sua eiecerat; de qua promotione sic ipse Ep. ad Vrban. 289. *Elegeram abiectus esse in domo Dei, vt pote cui non generis nobilitas, non scientiæ dignitas, non eloquentia animos dabat, & paucorum fratrum pia societas caritate plena plus omnibus diuitiis mihi applaudebat: cum sic mihi latenti nec tale quid suspicanti Ecclesia Carnotensis Pontificatus possessiones & pondus obtrusit: ate sane eius voluntati aliqua ratione victus cederem, nisi id vos velle atque præcepisse, cui non obedire nefas est, protestaretur.* Non potuit tamen à Richerio Archiepiscopo Senonensi consecrari, quamobrem ad Vrbanum profectus Capuæ circa finem an. 1092. consecratus est: quod initium fuit malorum ipsius. Richerius enim existimabat sibi factam iniuriam, ad quem pertinere dicebat Gaufridi causam cognoscere antequam deiiceretur: factam quoque Regi, quia eo spreto Vrbanus illum promouerat. Hinc Richerius ab Vrbano iure pallii spoliatus, Gaufridus expulsus, Iuo confirmatus. Accessit & altera causa malorum. Noluit Iuo suffragari Nuptiis Regis cum Bertrada Fulconis Andegauensis adhuc viuentis vxore, earumque celebritati Parisiis adesse detrectauit. Hinc indignatio in eum Philippi. Anno 1103. Paschalis Papa in Galliam venit, eumque Carnuti Iuo Paschalia sacra celebrantem habuit. Philippo mortuo Ludouici Crassi inaugurationi apud Aureliam interfuit an. 1109. & demum obiit an. 1115. 22. Decemb. vel vt aliqui scribunt, ipsis Kalendis Ianuarii anni 1116. Extat apud Philippum Abbatem Bonæ spei Iuoni supparem epitaphium eiusmodi.

Reddidit affectus Patrem, Doctrina Magistrum,
Regula Canonicum, Pontificemque Gradus.
Famosum probitas, humilem Natura, verendum
Vita seuera, senem longa, pudica sacrum.
Præsule defuncto sua tollere mos erat olim
Principis: hunc morem Principis emit Iuo.

Huius opem læsus, plebs dogmata, frana malus Rex
Sensit, egenus opes, pro grege vota Deus.

Extat & aliud in Chronologia Seuertii ex Iauelli Manuſcripto,

Mente, manu, linguâ, doctrinâ, corporis vſu,
Prudens, munificus, præſtabilis, vtilis, inſons,
Firma Columna domus Domini, quam iure ſalubri
Fouit, muniuit, inſtruxit, iugiter auxit
Conſilio, ſcriptis, quo viueret ordinè, rebus
Cuius opem gratis æger, rem ſenſit egenus
Iſtius vrbis apex memorandus Epiſcopus Iuo
Hac ſitus expectat aduentum Iudiciorum.

Eius elogia in Martyrologio Eccleſiæ Carnotenſis legere eſt: in quo hæc habentur verba ad tanti viri commendationem. *Idibus Decembris anno Incarnationis* Domini 1015. obiit Pater Iuo huius ſacratiſſimæ ſedis Antiſtes, vir magnæ religionis, eccleſiaſticorum & ſecularium negotiorum prudentiſſimus, mitis affectu, patientia inſignis, caſtitate pollens, & tam in Diuinis quam in Philoſophia eruditiſſimus. Qui ſex pallia bona & 7. cappas & infulas 3. & tapetia 3. decori huius Eccleſiæ contulit; librum Miſſarum & Epiſtolarum & Textum Euangeliorum, & vnum Lectionarium Matutinalem dedit & omnes argento parauit. Pulpitum miri decoris conſtruxit, *Scholas fecit*, domum Epiſcopalem, quam vilem & ligneam inuenit (quam in obitu epiſcop. vel diſceſſu quibuſdā prauis conſuetudinibus per violentiam Carnotenſium Comitum inductis ancillatam inuenerat) ſpecioſam & lapideam à fundamento refecit, & cum omnibus ad ipſam pertinentibus ſiue mobilibus ſiue immobilibus ex ancilla liberam reddidit, libertatemque ipſam adſtipulatione priuilegiorum & romanæ ſedis & Regis & Comitis quæ in Archiuis huius Eccleſiæ habentur, confirmauit.

De eodem ſic breuiter Robertus Antiſſiodot. in Chronico. *Florebat & Iuo Carnotenſis Epiſcopus, qui vita atque doctrina ſua eiuſdem ſedis Eccleſiam illuſtrauit, quique inter cætera opera ſua Volumen illud quod Decreta Iuonis dicunt*, ſua induſtria vtiliter compilauit.

L

L*Ambertus* Patriâ Lingonicus, illuſtri ex gente oriundus, Gerberti Aquitanici cum Fulberto Carnotēſi & Roberto Rege diſcipulus, magnæ vir eruditionis & ſapiētiæ, ex Præpoſito Lingonicæ vrbis factus circa an. 1016. Epiſc. cui mole carnis grauato & pendulos habenti pedes in quodam colloquio ſeuconuentu Robertus Rex humilitatis miro exemplo ſuppedaneum ſuppoſuit, teſte Helgaldo: qui inſuper addit. *Erat autem hic Epiſcopus Lingonenſis, Lambertus nomine dictus, ſcientiâ, religione & bonitate pollens.* Obiit ann. 1030. 10. Kalend. Septemb.

Lambertus Patriâ Giſnenſis vir magnæ eruditionis & litterarum peritiâ clarus Manegaudi Lutenbachii diſcipulus, ex Archidiac. Tetuanenſi factus ab Vrbano 2. primus Attrebatenſis epiſcop. Iratus enim ille Cameracenſi epiſcopo & Comitibus quod contra ſe ab Henrico IV. Imperatore ſtetiſſent, Atrebatenſem eccleſiam à Cameracenſi ſecluſit, eique Lambertum præfecit: vt explicat Ferreolus Locrius in Chronico Belgico ad an. 1094. *Anno*, inquit, *1094. Cameracenſibus de Epiſcopo poſt Gerardi 2.* obitum aſſumendo variè diſceptantibus Vrbanus 2. Pontif. Max. eiſdem infenſus quod Henrico IV. Imperatori Eccleſiæ rom. proſcripto hoſti fauerent, Attrebatibus peculiarem annuit Epiſcopum. Molanus in Natalibus SS. 5. Febr. Sigebertus Iperius tabulæ Attrebatenſ. &c. quibus ſtatim addit: Anno 1095. Lambertus Patriâ Giſnenſis, Lilæ in D. Petri Cantor & Tetuanenſis Archidiaconus vir ſpectatæ eruditionis & virtutis primus Attrebatenſis Eccleſiæ ab illo eum Cameracenſi diuortio Epiſcopus, inuitus licet aſſumitur, romamque à ſummo Pontifice aduocatus ſolenni admodum pompa conſecratur, ſitque totius prouinciæ Remenſis Legatus.

Landuinus in inſtituenda Cartuſienſi familia Brunonis ſocius, Clericus Remenſis & Profeſſor Pariſienſis, vt creditur, qui poſt Brunonem Cartuſiæ Prior fuit,

vt narrat Guigo Cartusianæ familiæ quintus in ordine Priorum. De eo sic legitur in Codice S. Remigii Remensis. *Landuinus natione Tuscus ex vrbe Luca litteris & ipse diuinis & humanis eruditus annis decem*

Qui cum ad M. Brunonem pergeret, incidit in manus Guidberti Schismatici, " quod multum horrebat. Aduersus cuius minas & promissiones, dolos & violen- " tias Diuinâ iuuante gratiâ modis omnibus perseuerauit inflexus. Quem in suo " defunctum errore lachrymabiliter planxit, adeo vt à circunstantibus argueretur " quod eum fleret, à cuius peruersitate Ecclesiam suam Christi bonitas liberasset. " Post eius obitus septimum diem etiam ipse defunctus est positusque in Monaste- " rio S. Andreæ ad pedem montis Sitaptis, cui vicinum est Castrum, vbi captus in " custodia tenebatur. "

Lanfrancus natione Longobardus ex ciuitate Papiensi patre Humbaldo, matre Coza veniens in Galliam, Doctorum virorum animos excitauit exemplo suo & fama sui nominis ad strenuè studendum: quippe non minus in Theologia & diuinis litteris quàm in Philosophia & Dialectica atque eloquentia suo tempore omnium doctissimus & subtilissimus habitus est. florebat Lutetiæ ante an. 1040. vbi aliquandiu moratus, cum Berengario decertauit tunc inter subtilissimos habitos deinde relictis Parisiensibus Scholis in Normaniam se contulit, Monachum induit, Becci Abbas fuit, postremo Cantuariensis Archiepiscopus De eo hæc Flaccus Illyricus lib. 12. Catalogi Test. cap. 15. *Papia oriundus*, inquit Theologiam docuit *ex Schola Parisiensi* ad Beccense Monasterium profectus eruditionis fama multos ad se allexit, inter quos fuit Anselmus: ex Cadomensi Abbate tandem Archiepiscopus Cantuariæ factus est. Obiit an. 1090.

De eodem Lanfranco sic scribit Henricus de Knygthon Canonicus Leice- " strensis lib. 2. de Euentibus Angliæ. *Secularis ille Magister Lanfrancus* in mundo " famosus recessit à patria, vt infra patet, vt esset incognitus. Cum semel super " Secanam fluuium iret spatiatum, à sociis suis aliquantum iuit remotiùs, vt Trinitatem personarum & veritatem essentiæ ad plenum intelligere meditaretur, vidit quendam puerum cum cocliari haurientem aquam de Secana, & " fundere in quendam puteolum: quæsiuit Lanfrancus quid ageret, puer res- " pondit quod totam fossam immitteret in fossunculam. Dixit Magister, hoc " nunquam puerile valebis consumere. Respondit puer, sic nec tu illud quod ver- " saris in corde tuo cogitando. Et statim ad hæc puer euanuit. Lanfrancus verò " nolens amplius perscrutari Maiestatem ne opprimeretur, statim Beccense Mo- " nasterium intrauit in Normania sub Abbate Herlevvino. Et simulans se quasi " pauca aut nulla scire, pro fatuo quasi & simplici habebatur. Hæc de Lanfranco Henricus, quæ alii veriùs de Magno Alano Insulensi commemorant: vt dicemus infra. Pergit verò idem narrare, quo pacto Berengarius errores suos seminarit. "

Eodem tempore Quidam famosus & improuidus, Berengarius nomine, qui antea " *tenebat opiniones contra Ecclesiasticam doctrinam, & per Lanfrancum sæpius retunsus, eo* " *tempore de Lanfranco nec audiens nec videns credidit cum de medio sublatum. Et sic se-* " *curus per Galliam suam hæresim seminauit, scilicet quod verum Corpus Christi non fuit super altari, & fere Nicolaum Papam corrupit; veruntamen, consilio quorundam celebrauit Concilium vniuersale, vt omnes Prælati, omnes etiam Abbates cum viris litteratis conuenirēt, vt in aliquo possent Berēgario resistere, & eius error vniuersaliter reprobaretur.*

Habuerat fortassis in Patria si non Lutetiæ Alexandrum 2. Pontificem Max. inter Discipulos: vnde cum Romam profectus est, vt litem apud eum finiret quæ sibi cum Thoma Eboracensi Archiepiscopo intercedebat, Alexander vt Magistro assurrexit, eumque osculo suscepit his verbis. *Assurgo tibi tanquam magistro, & deosculor tanquam pædagogum & non tanquam Archipræsulem.* At Lanfrancus. *Et ego te patrem humiliatum, sicut Ananias Paulum, Sixtus Laurentium merito venerot & honoro.* Ita legitur in vitis 23. Abbatum S. Albani. Malmesburiensis verò sic rem narrat. *Erat ille tunc temporis in Doctrina & mundi sapientia famosissimus, & quem venerabiliter susceperit Alexander Apostolicus. Honoris maximum fuit indicium, cum Romam venienti sequestrato illo Romani supercilii fastu dignanter assurgeret, professus hanc venerationem non se illius Archiepiscopatui, sed Magisterio litterarum deferre.*

Idem Author fusè de eo loquitur lib. 1. de Gestis Anglorum Pontif. *Is gente*, inquit, *Longobardus non adeo abiectâ & obscurâ progenie oriundus erat, sed literaturâ*

perinsignis liberales Artes quæ iamdudum sorduerant, à Latio in Gallias vocans acumi-ne suo expoluit: teneriorem ætatem in secularibus deterens, in scripturis Diuinis animo & æuo maturuit. Quibus edoctus mundi fumos & ampullata Gentilium eloquia parui pendens, Monachatus desiderium imbibit: multisque diuersis locis circunspectis ex omni Abbatiarum copia Beccum apud Normaniam potissimum elegit, paupertate loci & Monachorum religione captus (si quidem eò forte adueniens Harlevvinum nomine ad coquendos panes succinctum & manus fimo oblitum conspicarus esset) factus ergo ibi Monachus homo qui nesciret agresti opere victum quærere, *Publicas Scholas* de Dialectica professus est, vt egestatem Monasterii *Scholarium liberalitate* temperaret. Exiuit fama eius remotissimas Latinitatis plagas, *eratque Beccum magnum & famosum litterarum Gymnasium.* Gloria laudis conflauit apud improbos viros inuidiam, Capellanis qui infra eius scientiam se viderent, animum Comitis Vvillelmi in ipsum turbantibus, quod vnum eorum palam de inscitia litterarum ictisisset. Quapropter Lanfrancus edictum accipiens vt Normaniam sua importunitate vacuaret, Curiam venit, moxq; indulgentiam Comitis meruit, quod cum ille statim viuacitate sensus intellexisset, quantæ prudentiæ Lanfrancus esset, ex dignitate frontispicii & facetia responsi interiora coniectans, nec multo post apud Cadomum Abbatem fecit. quin & Archiepiscopum, nim. an. 1070.

Præcipua eius aduersus Berengarium colluctatio fuit de sacramento altaris, cuius in hanc rem opera extant in Bibliotheca Patrum: cætera eius opera & pietatis officia complectitur Mathæus Parisiensis ad an. 1089. *Eodem anno* obiit Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus, qui inter cætera quæ fecit pietatis opera, maiorem Ecclesiam Christi Cantuariensis renouauit, officinas Monachorum fabricauit, dignitates Ecclesiæ quæ antecessorum suorum incuria interciderant, restaurauit, terras multas quæ ablatæ fuerant, reuocauit: 25. maneria eidem Monasterio restituit, Xenodochia vel Xenotrophia duo extra ciuitatem construxit, quibus de suo sufficientes annuatim reditus assignauit, Ecclesiam Roffensem restaurauit, & in ea Monachum Becci Hernostum Episcopū ordinauit, &c. Angliā Rege absente custodiuit, lectioni assiduè vacauit, libros veteris ac noui Testamenti scriptorum vitio corruptos corrigere studuit, cuius emendationis luce tam Anglorum Ecclesia quam Gallorum se gaudet illustrari. Lanfranco successit in archiepisc. Anselmus Abbas Beccensis & consecratus est an. 1093. Anselmo successit Radulphus Roffensis Episcopus apud Sagium in Normania olim Monachus, Cænomanensis vero patria, de quo sic Malmesburiensis l. 1. de gestis Pontif. Angl. *Si scientias* litterarum rimeris, totas exhausit Athenas: si eloquentiam exigas, melleo quodam lapsu ex eius ore fluit oratio: cui accedit Genialis soli idest Cænomanici accuratus & quasi depexus sermo, &c. Extat Lanfranci epitaphium apud Philippum Abbatem Bonæ spei.

Vixisti venerande Pater sapienter & æquè.
Vixisti nineus, mors quoque vita tibi est.
Inter diuitias pauper Lanfrance fuisti,
Diuitiis manans pauperum amator eras.
Per te florentes artes valuere Latinæ
Gratia de nobis ecce triumphat ouans.
Tu Latios ortu Gallosque docendo leuasti,
Te sibi primatem Cando Britannus habet.
In terra degens cælestia mente petebas,
Exemptus terra sidera liber adis.
Sol geminos denis obsederat orbe diebus
Prompsit Luna dies, nocte solutus abis.

Lotharius I. Italiæ Rex postea Imperator Ludouici Pij filius bonis artibus primum imbutus virorum quoque doctorum Mecenas & defensor fuit: sed Patri ingratum se præbuit, quem captum in carcerem misit, Imperialibusque indumentis expoliauit & nigra veste induit. Qua de re fusè duximus in Historia.

Lotharius Caroli Calui filius in Palatinis quoque scholis informatus, à Patre S. Germani Antissiodorensis Abbas constitutus cœnubium illud priuilegiis adornari & amplificari curauit: vt legitur in actis conuentus Pistensis ad an. 864 vbi inter cætera sic habetur. *Adierant nos legati Monachorum S. Germani Antissiodorensis Monastery, quibus praeest memorati Regis filius venerabilis Abbas Hlotharius.* Eius iussu Erricus eiusdem Abbatiæ Monachus S. Germani vitam versibus conscripsit: quod opus postea Caluo dedicauit. Epistolam autem dedicatoriam in qua de Musis Parisiensibus clarè loquitur, in Historia retulimus.

Leotherius Senonensis Archiepiscop. Gerberti Discipulus Seuino seu Siguino successit atque à Siluestro Magistro suo tunc Papa consecratus est & totius Galliæ primum accepit an. 1000. Qua de re sic legitur in fragmento Chronici F. Hugonis Floriacensis. *An. D. 1000. indict. 13. Kal. Nouemb. transit ad Christum venerabilis* Seguinus Metropolitanus Episcopus. Post transitum vero eius stetit Ecclesia " Senonica sine benedictione sacerdotali vno anno. Acclamat autem omnis popu- " lus sibi ordinari Dominum Leothericum nobilissimis ortum natalibus, tunc Ar- " chiaconum omni bonitate conspicuum: sed resistebant quam plurimi Clerici cu- " pientes Episcopalem conscendere gradum, præcipuè vero Fromundus Comes fi- " lius Rainaldi veruli natus ex Episcopo. Dei autem nutu congregati suffraganei " Episcopi Senonicæ Ecclesiæ cum voluntate & authoritate Apostolica, sublato " omni timore humano solemniter ordinauerunt Dominum Leothericum in sede " Pontificali vt præesset Ecclesiæ Senonensi. Idem an. 1015. Vrbem Senonensem Roberto Regi tradidit, cui adhuc præerat an. 1029. vt legitur in Textu de translatione Reliquiarum S. Euspicij. Ad hunc præsulem extant complures Fulberti Epistolæ, præsertim vero 23 gratias illi agit, quod ab ipso vnctus fuisset in Episcopum Carnotensem. *Multum amoris* atque fidelitatis tibi, pater, me debere cen- " seo per cuius manum à Deo benedictionem & sacram vnctionem accepi. Ep. 30. " se apud eum excusat, quod Odolricum Aurelianensem Episcopum à Clero & po- " pulo suæ ciuitatis electum sacrauisset Presbyterum. "

Ludouicus Pius Caroli M. filius Academicis nostris iure accenseri debet: nam non modò ipse in Schola Palatina & Regiâ litteris informatus est, sed & Imperator creatus tam Diuinis quàm humanis litteris vehementer animum applicuit. Testis Eginhardus Carolum magnopere curasse, vt filii sui in artibus præsertim liberalibus apprimè erudirentur. Testis quoque Teganus, eum *dum viueret, feliciter & vtiliter instruxisse vos liberalibus Disciplinis & mundanis legibus*, in Aquitania verò quod Regnum illi obtigerat, dici non potest, quàm multa præstiterit ad honorem Dei & Ecclesiæ, quamque piè & religiosè circa diuinum cultum & Ecclesiæ exaltationem se gesserit, ita ut à plerisque vocaretur *Sacerdos*. Antequam enim illius regionis curam susciperet, Clerus magis equitationi & bellicæ rei, quàm Diuino cultui operam dabat, vt legitur in libro de vita & actibus Ludouici in 2. tom. hist. Gall. *At Regis studio vndecunque adductis Magistris tam legendi, quàm cantandi studium; nec non Diuinarum & mundanarum intelligentia litterarum citius quàm credi poterat coaluit.* Ibidem enumerantur varia Monasteria quæ aut condidit, aut condita instaurauit. Neminem fere promouebat ad dignitates & Beneficia Ecclesiastica, quem non sciret esse doctrinâ conspicuum: itaque multos etiam pauperes è sordibus & fæcibus extraxit, quos videbat nempe Ingenio & scientiarum ornamentis excellere: quod quamquam non placet Thegano propterea quod aliqui ita promoti in Principem suum conivrauerant, magni tamen animi fuit Mecenatem esse plurimorum è puluere & cœno volentium emergere, exemplo patris Caroli qui pluris fecit mediocris fortunæ Scholasticos qui sub Clemente litteris operam dederant, quàm nobiles adolescentes, qui tempus in nugis contriuerant. Clementiam illius vel ex hoc vno agnoscimus, quod exauctoratus, & ab iis quos euexerat, malè & iniuriosè tractatus pepercerit omnibus. Eius porro omnes virtutes breui tabella depingit Ionas Aurelianensis in præfatione lib. 1. de cultu Imag. ad Carolum Caluum. *Dilecto Carolo inclyto Regi Ionas minimus famulorum Christi famulus geminam optat salutem. Quantus Dominus noster Genitor vester Deo dilectissimus Ludouicus Cæsar religiosissimus in fidei sinceritate, totius bonitatis virtute, proborum morum claritudine, sapientiæ ac sanctitatis dote, Diuinique amoris ac timoris feruore extiti-*

rit, & in Ecclesiasticis Domino adminiculante ad honorem & cultum Diuinum pertinentibus augmentandis & gubernandis emicuerit, quantumque Imperium paternum, quia sic Deus voluit, iure æquissimo sortitus, rectissimo Iustitiæ libramine tenuerit rexeritque & contra hostium impetus militariter munierit, & Ecclesiam Christi pretioso sanguine redemptam suoque regimini diuinitus commissam, morem patris sui videlicet pij & omonymi viri Caroli nobilissimi Augusti imitans, imò supergrediens disciplinis liberalium artium educauerit, & vtriusque Testamenti sancti paginis atque eximiorum Patrum dictis ad propellenda Hæreticorum dogmata venenata & instruxerit, & instrui fecerit, cunctis Catholicæ & Apostolicæ fidei filijs perspicuum esse non ambigitur: quoniam reuera id quod dicitur, in promptu esse cernitur. Mirabilis est autem eius obitus, quem legere est in dicto lib. de vita & actibus illius pag. 318. in 2. tom. Histor. Gall. obiit autem an. 840. 12. Kal. Iulias ætatis 64. præfuit Aquitaniæ per annos 37. aut circiter. Metis iacet in Basilica S. Arnulfi vbi & mater eius sepulta est, habetque hoc Epitaphium.

Imperij culmen, Francorum nobile culmen,
Erutus à sæclo conditur hoc tumulo,
Aildegard soboles Karoli Magni pia proles
In pacis metas colligit huc pietas.
Rumelicum villam, quidquid ve refertur ad illam,
Arnulfo sancto contulit, huicque loco.
Stirps à quo procerum Regumque vel Imperatorum
Quorum muneribus sistitur iste locus.

Luitbertus vir doctissimus Archiepiscopus Moguntinensis, Ioannis Scoti discipulus ad an. 863. Carolo Pipini I. Aquitaniæ Regis filio viro vndequaque docto, scientia Diuinæ & humanæ legis optimè pollenti vt legitur in veteri, M.S. successit in præsulatu. Multis synodis interfuit. Obiit an. 889. de eo hi versus leguntur in Annalib. Fuldens.

Largus erat multum patiens humilisque benignus
Omnibus exemplum in bonitate manens.
Hister qua fluitat, currit Hrenusque bicornu,
Litterulis doctis doctior ipse fuit.

Lupus Ferrariensis ex honestis parentibus natus est in Senonensi agro ab incunabulis deditus litteris, in Grãmaticis audiuisse dicitur Clementem Lutetiæ, quò videtur fuisse missus ab Aldrico primum Ferrariensi Abbate, deinde Archiepiscopo Senonensi, idque videtur innuere Ep. 1. ad Eginhardum: quanquam nomen Magistri sui supprimit. Mihi satis apparet, *inquit*, propter seipsam appetenda sapientia. Cui indagandæ à S. Metropolitano Episcopo Aldrico delegatus Doctorem Grammaticæ sortitus sum, præceptaque ab eo artis accepi: quoniam à Grammatica ad Rhetoricam & deinceps ordine ad cæteras liberales disciplinas transire hoc tempore fabula tantum est. Cum deinde authorum voluminibus spatiati aliquantulũ cœpissem & dictatus nostra ætate confecti displicerent, propterea quod ab illa Tulliana cæterorumque grauitate, quam insignes quoque Christianæ Religionis viri æmulati sunt, aberrarent, venit in manus meas opus vestrum quo memorati Imperatoris clarissima gesta clarissimè litteris allegastis. Lutetiæ quoque docuisse videtur, vt patebit infra ex Ep. 119. ad Aeneam Parisiensem.

In Germaniam ab eodem Aldrico missus est ad Rabani auditorium Fuldense, vt Theologiam ab eo acciperet, vnde scripsit ad Eginhardum tunc quoque in Germania degentẽ: cuius inuisendi magno desiderio teneri se significabat propter eminentem eius doctrinam. *Quod posse contingere*, inquit, *hoc magis in spem adducor, quo ex Gallia hac in Trans-Rhenanam concedens regionem vobis vicinior factus sum. Nam à præfato Episcopo ad Venerabilem Rabanum directus sum, vbi ab eo ingressum raperem Diuinarum scripturarum. Ergo cum ad vos iturum tunc eius Nuncium comperissem, primo quasdam verborum obscuritates à vobis vbi elucidarentur, mittendas proposui. Deinde præstare visum est vt etiam hanc Epistolam dirigere debuissem, quæ si à*

vobis dignanter accepta fuerit, exoptabili me affectum munere gratulabor. Tum ergo, cum hanc Epistolam scribebat, Lupus Theologiæ operam dabat Fuldæ apud Rabanum Abbatem, ac proinde ante an. 842. quo dicitur à Monachis depositus post 20. regiminis annos. Inde reuersus reperit Aldricum nutritorem suum obiisse, quæ res illi grauem molestiam facessit, vt scribit ad Immonem Præsulem Nouiomagensem amicum suum, cui rationem reddit librorum quos in Germania legerat, aut scripserat. *Cæterum*, inquit, *propitio Domino Deo Nostro* sospes regressus sum, præterque Domini ac Nutritoris mei Aldrici, quantum ad me attinet, plenum infortunii obitum & quorundam aliorum amicorum, non est quod mihi extrinsecus accidisse admodum triste crediderim. Cur autem vobis significari petieritis, quos libros in Germania vel scripserim vel legerim, demiratus sum, nec satis causam comprehendere potui, nisi forte mei experimentum argento capere voluistis propositis duabus rebus; quarum altera si cessisset, videri poterat ostentationis, altera imprudentiæ puerilis. Itaque simpliciter vobis aperio principem operam me illic destinasse lectioni, & ob obliuionis remedium & eruditionis augmentum libros pauculos parauisse, nec Germanicæ linguæ captum amore, vt ineptissimè Quidam iactauerunt, sarcinam subiisse tanti tamque diuturni laboris. Cum autē Aldricus an. circiter 840. b. 10. Octob. obierit, facile est intelligere quandonam sub Rabano Lupus litteris operam daret.

Reuersus igitur inde cum doctrinâ & moribus præstaret, à Iuditha Imperatrice in Aulam accercitus est, & postmodum Abbariæ Ferrariensi à Carolo Caluo præfectus circa an. 842. quo Wenilo Abbas ad Archiepiscopatum Senonensem promotus est. Ea autem de re statim Magistrum suum Rabanum certiorem fecit, gratiasque egit ob acceptam ab illo litterarum Theologicarum peritiam. Epistola est ordine 40. *Reuerendissimo Patri eximioque Præceptori Rabano Lupus plurimam Salutem. Non potui hactenus vobis gratias agere, tamen quantum affectum habuerim*, occultorum Cognitor semper inspexit: deinceps autem si Deus vitam vestram produxerit, optatamque pacem reformauerit, non erit impossibile quod animo geram, factis ostendere. Namque consensu fratrum nostrorum 10. Kal. Decemb. Cœnobium Ferrariense mihi commissum est, Dominusque noster Carolus mirâ me dignatione fouens gratiâ suâ donauit. Vestra igitur beneuolentia me vnaque congregationem mihi creditam sacris orationibus quæso commendare dignetur, vt sicut studia mea plurimum eruditione adiuuistis, sic officii difficultatem assiduis precibus temperetis. Cæterum audiui sarcinam administrationis vestræ vos deposuisse & rebus Diuinis solummodo nunc esse intentos: Hatoni vestro, & nostro curam sudoris plenam reliquisse. Abiecit autem Abbariam Rabanus an. 842. vt communiter fertur: nam 20. annos præfuit Fuldæ, præesse autem incepit an. 822. Quinimo aliqui eius regimen ad annum vsq; 846. extendunt: factus autem est an. 847. Archiepiscopus Moguntiæ. Extant plures eiusdem Lupi ad multos viros Doctos Epistolæ, ad Eginardum & Rabanum, quos præceptores suos appellat, ad Hincmarum Remensem, Immonem Nouiomagensem, Æneam Parisiensem, Ionam Aurelianensem, Hilduinum & alios.

Porro ex eiusdem Epistolis ad Ludouicum Abbatem S. Dionysii & ad Carolum patet eum valde pertæsum fuisse regimen Abbatiale, propterea quod multa grauamina passus fuerat, damna & ablationes bonorum, ac proinde in animo illi fuisse litterarum professionem repetere intelligimus ex Ep. 119. ad Æneam Parisiensem Episcopum, (is autem factus est an. 853. Episcopus)

Carissimo suo Æneæ Lupus æternam Salutem. Doctrinæ studiosissimo Regi Nostro quemadmodum vobis post alia intentionem meam aperire, quod Liberalium Disciplinarum laborem recolendo & alios instituendo fauente totius boni Authore Deo vellem repetere, si otium ipse habiturus præmij communionem sua indulgentia concessisset. Quod votum meum, sereno vultu sermonibusque blandis amplexus, vt ad effectum valerem perducere, se curaturum promisit. Id vobis continuò significandum credidi, ne oblatâ occasione nescireti sad tanta rei adnisum quibus esset inuitandus alloquiis. Quando verò obierit Lupus, nondum comperi. Certum est tamen vitam protelasse vltra an. 861. quia ad Folcricum Episcopum Tricassinum scribit Ep. 125. ille autem Prudentio non successit ante an. prædictum, aut etiam ante an. 864. vt aliqui scribunt.

M

Maiolus nobilissimis parentibus in Prouincia natus Valentiolæ, primò Matisconensis Archidiaconus, deinde Monachus & Abbas Cluniacensis, nomen dedit sub Aymardo Abbate, & post annum sextum suæ conuersionis illi substituitur an. 954. ideo autem à nobis hic commemoratur, non quod forte in Academia Parisiensi studuerit aut docuerit, sed quia ab omnibus viris doctis summa in veneratione fuit, multosque ad Religionem humilitatis & pietatis exemplis conuertit. Erat autem spiritualibus litteris nobiliter imbutus teste post Vincentium Antonino, incessu grauis, voce sublimis, ore facundus, vultu Angelicus, in omni actu vel motu corporis honestus: fide firmus, spe certus, genuina charitate refertus, sapientia clarus, fortitudine robustus, mansuetis affabilis, superbis terribilis, parcus cum debuit, diffusus cum decuit. Ita autem placere studuit hominibus, vt Deo non displiceret. Magna apud Reges authoritate valuit, summa apud omnes Monastici ordinis viros potestate. Gerbertus eum vocat Ep. 95. *Lucidissimam stellam*, & ad eum extant quædam eius Epistolæ, quibus cum rogat vt qua authoritate & potestate valet, ea vtatur ad deturbandum & excommunicandum quendam Abbatem Floriacensem, qui se fauore Principum ad eum honorem prouehi curarat. Epist. quidem 70. sic habet. *Floriacensis Cœnobii propter reuerentiam Patris Benedicti summum locum penes Monachos, vt aiant, peruasor occupauit. Si vos tacetis, quis loquetur? Hoc incorrecto quis improbus similia non sperabit? Nos quidem hoc Zelo diuini amoris dicimus, & vt nostro examine si probus est, recipiatur, si improbus, omnium Abbatum ac Monastici Ordinis societate ad pœnam sua damnationis priuetur.* Ep. verò 95. ex persona Remensium ad Fratres Floriacenses, citat partem Epistolæ Maioli ad Adalberonem Remensem Archiepiscopum. *Persona quidem vobis iam olim infami conuersatione erat famosa, sed huiusmodi arbitratu præter spem habita.* Et post pauca. *Quantum ergo nostra interest, vicinos & contribules adhortari studuimus, si hoc nefas eliminare nequeunt, sanctorum consortio priuandum infamabunt, nec erit Christi fidelis, cui hac ambitiosa audacia non fiet detestabilis. Facta laudare non possumus, quid futurum sit nescimus &c.* Plurimorum in Gallia Cœnobiorum reformator fuit, Maioris-Monasterii, S. Benigni Diuionensis, S. Mauri Fossatensis rogatu & precibus adductus Burchardi Comitis Miledunensis, vt habetur in eius vita per Odonem Monachum Fossatensem scripta. Obiit apud Siluiniacum Monasterium an. 994. 5. id. Maii.

Mancio regnantibus Carolo Caluo & Ludouico Balbo M. Mannonis in Palatinis scholis discipulus fuit cum Stephano Episcopo Tungrensi & Ratbodo Vltraiectensi: vt ex veteri manuscripto Codice refert Surius in vita S. Ratbodi ad 29. Nouemb. *Erant autem ei*, inquit, nempe Ratbodo, *condiscipuli Stephanus & Mancio ætate quidem superiores, sed non tamen studio. Itaque inter illos extitit pia quædam æmulatio, conabaturque alter alterum excellere, non honoris ambitu, sed humilitate & charitate, legendi & discendi diligentia: quorum virtus eo progressa est, vt non multò post vterque Episcopus creatus sit. Stephanus quidem Tungrensis Ecclesia, Mancio verò Cabilonensis.* Successit Adrado circa an. 920. hic tamen obiter monendum nō reperiri vulgo Mancionē inter Episc. Cabilonenses; nec à Petro de S. Iuliano inter eos connumerari: repositum verò à Sãmarthanis prædictâ Surii authoritate fultis. At in Catalogo Episcoporum Catalaunensium legitur Mancio successisse Rodoardo; narratque Flodoardus l. 4. c. 3. Histor. Remens. Formosum Papam succensuisse Fulconi Remensi, quod Mancionem ordinasset Episcopum Catalaunensem licet nonnullis criminibus irretitum, deiecto Berthario quodam Presbytero, quem Clerus & plebs Catalaunensis consensu Regis Odonis ad Episcopatum dicebatur elegisse. Verum Mancio Episcopatum retinuit: nam ex eodem Flodoardo an. 900. consecrationi Heriuæi, qui Fulconi successerat, interfuit cum Riculfo Suessionensi, Dodilone Cameracensi, Otgario Ambianensi, Rodulfo Laudunensi & Otfrido Siluanectensi. Obiit autem iste ante an. 909. successoremque habuit Letoldium, qui prædicto an. 909. interfuit Synodo Trosleianæ Pagi Suessionici. Vter ergo Mancio fuit Mannonis discipulus? Catalaunensi tempora magis fauent. Crediderim igitur Surium errasse in appellatione Gallica Vrbis *de Challons* quam forte legit in Manuscripto Gallico, & Cabillonem pro Catalauno vertisse, cum vox Gallica vtriq; Ciuitati conueniat.

Manigaudus seu Manegaldus natione Teutonicus in humana & diuina Philosophia excelluit: coætaneus Lanfranco, Guidoni Longobardo & Brunoni Remensi. Sic enim vetus & Anonymus author in fragmento historiæ Francorum à Roberto ad mortem Philippi *Hoc tempore tam in Diuina quàm in Humana Philosophia floruerunt Lanfrancus Cantuariorum Episcopus, Guido Longobardus, Manigaudus Teutonicus, Bruno Remensis qui postea vitam duxit Eremiticam.* Diu Lutetiæ Philosophiam & Theologiam docuit, sed tandem circa an. 1090. seculum deserens, Canonicorum Regularium Collegio apud Marbach. præpositus est: de quo sic Munsterus l. 3. suæ Germaniæ: *distantia medii milliaris à Marbacho situm est Lutembacense Collegium, quod aliquando fuit Benedictinense Monasterium fundatum à quodam Comite Lentzburgensi, qui & Monasterium Ergoiense fundauit circa an. Christi 998. deinde an. 1090. fundatum est Monasterium Marbacense à D. Burchardo de Gebswiler & M. Manegoldo de Lutenbach.* Ad eundem scribit Iuo Carnotensis epist. 40. sub hoc titulo, Manegaldo Magistro. *Quoniam* post multos circuitus leuem Christi sarcinam subire & contempto mundi flore in domo Dei abiectè viuere elegisti, sciens quia melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas, Diuinæ bonitati quæ humilibus dat gratiam, grates exsoluimus: & vt de commisso tibi talento tanquam fidelis numularius Creditori tuo multiplicem referas vsuram, eandem diuinam bonitatem intensius obsecramus. Sic enim Ordo rationis poscebat, vt qui *verbo ad viam vitæ plurimos informaueras*, aliquos aliquando conformares & confirmares exemplo. Eiusdem quoque viri, meminit Bertholdus Iuoni coæuus in Chronico ad an. 1095. vbi dicit M. Manigaudum de Lutembach in Alsatia mirabiliter reaccendisse religionem Catholicam iamdudum in illis partibus extinctam: & ad an. 1098. ait ab Imperatore Henrico coniectum fuisse in carcerem, quia Vrbano Papæ contra se fauebat. Sic enim ille. *Manegoldus venerabilis Præpositus Canonicorum apud Marbach degentium ab Henrico Rege diu in captione detentus est, quod Vrbano faueret nec schismaticis obediret.* Denique ad an. 1100. ait fuisse occisum à quodam Monacho suo. Inter alios discipulos habuit Lutetiæ Gerardum Lausdunensem: vt in voce *Gerardus* docuimus.

Manno, aliis *Nanno* Gymnasii Palatini quondam Præfectus & Rector, Philosophiæ Professor celeberrimus floruit sub Carolo Caluo & Ludouico Balbo eius filio: habuitque inter alios Discipulos Ratbodum, Mancionem & Stephanum: qui tres ob eminentem doctrinam fuerunt Episcopatibus donati. De eo diximus in Historia.

Marbodus patria Andegauensis in primâ ætate Andegaui litteris sufficienter imbutus, deinde ad maiora studia Lutetiam profectus, vbi & professus est Rhethoricam. In patriam reuersus Andegaui Canonicus factus, deinde Scholasticus Scholas exercuit. Tum Archidiaconus, ex Archidiacono Redonensis Episcopus factus an. 1096. postremo dimisso episcopatu Monachalem habitum induit apud S. Albinum Andegauensem, vbi interiit 11. Septemb. an. 1123. quantus verò vir ille fuerit, intelligimus ex Cartulario S. Albani. *Vniuersis S. Ecclesiæ filiis* humilis Congregatio B. Albini Andegauensis Episcopi. Apostolica nos informat authoritas, vt pro inuicem omnes alter alterius onera portemus, & sic adimpleamus legem Christi. denunciamus vobis obitum D. Marbodi Venerabilis Episcopi semper cum laude memorandi, *linguâ facundi*, religione præcipui, morum honestate præclari, *litterarum eruditione doctissimi*: cuius sermo semper sale conditus erat, & ex ore illius melle dulcior fluebat oratio. Et quamuis eodem tempore variis studiis tota Gallia resonaret, ipse tamen *Oratorum Rex Gallicanæ eloquentiæ arcem obtinebat.* Tertia siquidem die id. 7. infirmatus carne, sed spiritu fortior excedens à seculo, viuens in Christo suâ nos viduauit præsentiâ. & amoris iaculo vulneratos intolerabili dolore confecit. Qui post *longa liberalium studiorum longè lateque vernantium exercitia* vir nominatissimus extitit, Magister efficacissimus claruit, electus à Reuerendo Papa Vrbano in Turonensi Concilio sanctissimo sedis Apostolicæ Ecclesiæ annuente Deo ordinatus est Pontifex. Quam dignitatem .... licet inter barbaros & naturali quadam feritate armatos per annos 27. fideliter prudenterque gubernans superborum colla Iusticiæ censurâ perdomuit, arguendo, obsecrando: tandem longæuo confectus senio plenus dierum in sancta confessione, vt præmissum, in Domino re-

quieuit ingressurus viam vniuersæ carnis mortemque sentiens onere Pontificali deposito Benedicti habitum humilitatemque suscepit, Monachum professus B. Albino se tradidit. Eiusdem meminit Sigebertus Scriptor coæuus aitque eum scripsisse metricè passionem B. Laurentii, & passionem Thebæorum. Eius ep. extat ad R. Andegauum Episcopum in Tomo 3. Biblioth. Patrum. Eiusdem meminit Hildebertus Cenoman. Ep. 80. & 200. Item Gaufridus Vindocin, l. 3. Ep. 1. Vlgerius Canonicus Andegauensis & Scholasticus, posteà Episcopus sic eius Epitaphium cecinit, vt est in vetustissimo Exemplari apud S. Albinum.

Si quis quantus erat Marbodus, noscere quarat,
Postulat hoc quod Ego, Dicere possem Ego.
In toto mundo non inueniatur eundo
Vllus compar ei nominis atque rei.
Omnes facundos sibi vidimus esse secundos
Nullus in ingenio par, nullus in eloquio
Cessit ei Cicero, cessit Maro iunctus Homero
Vt dicam breuiter, vicit eos pariter.
Per cunctas metas per quas sua se tulit atas,
Nulla sibi placuit res nisi qua decuit.
Curans vt fieret virtutem quod redoleret
Transtulit huc Studium, *transtulit ingenium.*
Illi sic noto dedit huius sed sine voto
Christi Iudicium Pontificis solium.
Hic prasul factus nolens licet atque coactus
Effecit melius qua bona cuncta prius.
Æquâ mensurâ mensurus singula Iura,
Lenis erat placidis & rigidus tumidis.
Iugiter orabat, ieiunabat, vigilabat
Quodque sibi minuit pauperibus tribuit.
Hic tam laudari dignus quàm dignus amari
Sorte cadens hominum transiit ad Dominum.
Omnes persona qua sunt in Religione
Ingemuere nimis planctibus & lachrymis.
Nobilitas fleuit, nec plebs à flendo quieuit:
Tum gemit & plorat cum bona commemorat.
In cunctis annis noua mors erat ista Britannis
Qua viuens tenuit, quos aluit, docuit.
Pracipuè Rhedoni proprii qua morte patroni
Et velut agra iacens facta que muta tacens.

De eodem Riuallo Archidiaconus Rhedonensis.

Reddidit ingenium sapientem, lingua disertum,
Mens memorem, vigilem solicitudo Gregis.
Ætas longa senem, iucundum gratia moris,
Ordo Pontificem Religioque sacrum.
Sobrietas parcum sibi, Munificentia largum
Pauperibus, rectum regula iustitia.
Hic basis Ecclesia pondus portabat, & idem
Mansuetudine bos, & feritate Leo.

Marbodo adscribit Giraldus Cambrensis Colores Rhetoricos & tam verborum quàm sententiarum exornationes versibus egregiis: Epigrammata sententiosa lib. 1. In Cantica Cantic. l. 1. de Lapidibus & Gemmis l. 1. Tribuunt etiam illi lib. de vita S. Magnoboldi Episcopi Andeg. Gallicè. Obiit an. 1123. vt legitur in Chron. Andegau.

Marianus Scotus Chronographus hisce temporibus claret scil. circa an. 1058. teste Sigeberto, qui *e Scotia in Gallias veniens Colonia factus Monachus primò apud*

Fuldam, poſtea apud Moguntias recluſus eſt. Ita Sigebertus.

Maurilius patria Moguntinus, vt quibuſdam placet, aliis Remenſis, Leodii in Scholis inſtitutus; Halberſticenſis Scholaſticus, deinde ex Monacho Fiſcanenſi factus Archiepiſcop. Rothomagenſis: quo ſedente Guillelmus Normanorum Dux Angliã ſubegit. Viros Doctos familiares & conſiliarios habuit, & inter alios Fulbertum cognomento Sophiſtam, vt legitur apud Ordericum Vitalem ad an. 1056 vbi hæc habet. *Eodem anno Maurilius Epiſcopus & Fulbertus Sophiſta Conſiliarius eius & Hugo Lexouienſis Epiſcopus & Ansfridus Pratellenſis Abbas atque Lanfrancus Beccenſium prapoſitus & alii plures profunda ſagacitatis viri Vticum conuenerunt.* Obiit 5. id. Aug. an. 1066. ſepultuſque eſt in Eccleſiæ Naui ante Crucifixum. Richardus Canonicus Herluini Abbatis filius hoc ei Epitaphium inſcripſit: vt legitur apud eundem Ordericum l. 4.

Humani Cines lachrymam nolite negare
Veſtro Pontifici Maurilio Monacho.
Hunc Remis genuit, ſtudiorum Legia nutrix
Potauit trifido fonte Philoſophico.
Vobis hanc ædem cœptam perduxit ad vnguem
Lætitiâ magnâ fecit & Encenia
Cum tibi Laurenti vigilat plebs ſobria Chriſti,
Tranſit, & in Calis laurea feſta colit.

Michael natione Italus Lanfranci & Anſelmi exempla imitatus in Franciam venit ad hauriendas è meliori fonte diſciplinas; quarum exercitatione & eruditione nobilitatus ad Abrincenſem Epiſcopatum promoueri meruit. De eo ſic Ordericus l. 3. *In loco eius*, Ioannis Epiſcopi Abrincenſis ad metropolim Rothomagenſem tranſlati, *Michael Natione Italicus, eruditione litterarum imbutus, ſtudio religionis venerandus ad culmen Abrincatenſis Epiſcopatus electione legitimâ eſt promotus. Qui pluſquam 20. annis laudabilis paſtor floruit, & Roberti Ducis tempore beatus ſenex obiit.* nempe circa an. 1100.

Milo Monachus S. Amandi Elnonenſis in Diœceſi Tornacenſi Ord. Ben. natione Gallus, vir teſte Trithemio vndecunque doctiſſimus, Orator, Poëta & Muſicus inſignis, nec minus honeſtate morum quàm ſcientia ſcripturarum venerandus. Hucbaldi Calui auunculus & Magiſter fuit, de quo nos ſupra. Scripſit tam Carmine quàm ſoluta oratione non pauca volumina. De quibus iſta præcipuè feruntur, ad Carolum Caluum Imp. De ſobrietate l. 1. Vitam S. Amandi verſibus l. 1. Epiſt. ad diuerſos l. 1.

Modoinus Epiſc. Auguſtodunenſis, vir metro excellens & proſa, Theodulfi Aurelian. amiciſſimus etiã in captiuitate, cui cecinit luctus ſuos in Epigrãmate quod legitur inter opera Theodulphi & nos in vita Theodulfi infra referemus. Epiſcopatũ Æduenſem regebat an. 835. cum ab Ebone Rhemẽſi cauſæ ſuæ Iudex acceptus eſt. Sic enim ille apud Flodoard. l. 2. c. 20. *Ego Ebo indignus Epiſc. recognoſcẽs fragilitatẽ meam & pondera peccatorum meorum, teſtes & confeſſores meos Arnulphum videlicet Archiepiſcopum & Baradum Epiſcopum, nec non & Modoinum Epiſcopum conſtitui mihi Iudices delictorum meorum.* Ab iiſdem præceptoribus cum Ebone, Theodulpho & Ludouico Pio inſtitutus fuerat: hinc amor Ludouici in ipſum, Theodulfi cum eo neceſſitudo, vt patet ex his verſibus, qui leguntur lib. 4. c. 6.

Hoc Modoine tibi Theodulfus dirigit exul
Summo Pontificum cernuus ore melos.
Iio Thalia celer, celeri tranſcurre volatu,
Nec mora, nec tibi ſit vlla in eundo quies,
Donec perueniat Modoini ad tecta Beati
Præſulis eximii Pontificiſque pii.
Obſecro frater amans noſtri memor eſſe memento,
Frater pars animi, portio magna mei.
Mens tua ſit ſemper noſtros miſerata labores,
Noſtra eſt nota tibi quod bene cauſa rei.

Ad hunc legitur Flori Lugdunensis Epistola, de qua Sirmondus in Notis ad Theodulfum: extantque duæ aliæ eiusdem Flori in codice Petauiano: vna prolixior pro Ecclesia Lugdunensi inscripta *Egregio Modoino viro*, altera breuior, in qua quia *Dunum* vetere Gallorum linguâ *Montem* significabat, Modoinum Augustimontis Episcopum appellat.

Salue sancte Parens, Christi venerande Sacerdos
Augusti montis pastor in arce potens.
Quem sacer illustrat meritis splendentibus ordo
Doctrina & studium tollit ad Astra pia.

Videtur protraxisse vitam vsque ad an. 842. nam Altheus qui illi successit, sedem tenebat an. 843. vt patet ex quadam Charta Caroli Calui data Attiniaco in palatio an. 4. Regni ipsius 3. non. Iulii: quę sic habet, *Vir venerabilis Altheus Augustodunensis vrbis Pontifex obtulit obtutibus nostris quandam authoritatem Domini & Genitoris nostri Ludouici Serenissimi Augusti, in quâ continebatur Iudicium, quod Modoinus quondam memoratæ sedis Episcopus eidem Domino & Genitori nostro quasdam Authoritates Regum Francorum relegendas obtulisset.*

N

Nathanaël Diaconus, Alcuini Discipulus inter Palatinos Magistros ab eodem accensetur poëm. 221.

Ecce Sacerdotes Christi sua iura tenebunt.
Officiale decus seruant sibi rite Ministri,
Nathaneique suo gaudent sub Principe certo.

Nathaneos videtur vocare eiusdem Nathanaelis Diaconi Clericos & Discipulos. Eidem & Oniæ & Candido dedicat commentaria sua in Ecclesiasten, sicque in Ep. dedicatoria eos compellat, *Postquam de paterna pietatis nido in publicas secularium negociorum euolastis auras, mentis mea solicitudo vestram omnibus pene horis occupationem comitata est, optans vos diuinâ donante gratiâ in charitate perfecta, sanctarum titulis virtutum Deo placere, honestisque viuere moribus coram hominibus, & quod didicistis sub alis paternis eruditionis, nobilibus ostendere moribus, &c.*

Clarè demonstrant 4. libri de bello Ciuili quos Carolo Caluo dedicauit quàm peritus vir fuerit: in præfatione autem lib. 1. sic habet. *Cum, vt optime mi Domine*
„ nosti, iam pene annis duobus illatam à fratre vestro persecutionem vos vestri-
„ que haudquaquam meriti pateremini, antequam Cadhellonicam introiissemus
„ Ciuitatem, præcepistis vt res vestris temporibus gestas styli officio memoriæ tra-
„ derem. Opportuna quidem placidaque res, fateor fuerat præcepta, si otium tan-
„ ti negotii vt dignè exsequeretur, fuisset concessum. Nunc autem si quid minus,
„ vel incultius quàm oportuerit, pro rerum magnitudine huic operi inueneritis in-
„ sertum, tantò facilior venia à vobis vestrisque mihi videtur debeit, quanto me
nostis eodem turbine quo & vos dum hoc opus peragerem, esse agitatum. Imperfectum autem opus reliquit & pertæsus belli calamitates Cœnobiticam quoque vitam amplexus est, fuitque Abbas S. Richarij Centulensis in Pontiuo. In bello autem Normanico occisus est.

Notgerus, seu Notkerus vel Notegarius Natione Teutonicus, Leodii diu bonas artes professus est: deinde factus Leodiensis Episcopus an. 972. docere non destitit, vt in historia diximus: atque vt scholas Leodienses celebriores redderet, ad eas Huboldum, qui Parisiis in Monte San-Genouefiano magna nominis celebritate docebat, reuocauit. Sedi suæ 36. annis præfuit, vrbem muro circumcinxit, Imperatoribus Othoni II. & III. addictissimus fuit: fuit quoque Gerberto Aquitano & Adalberoni Remensi Archiepiscopo familiarissimus. Extant plures Gerberti ad ipsum Epistolæ. In 34. sic eum compellat. *Vigilasne PP. famosissima* quondam fidei pro castris Cæsaris in cæca premente fortuna & tempo-
„ ignorantia, Diuina & humana iura pessundari siccine non cernis? Ecce palam

destituitur, cui ob paterna merita fidem deuouisti, deuotam seruare debuisti. Et Ep. 49. spectabile faciunt nomen vestrum præsentia tempora, quibus paucorum laudatur probitas, multorum prædicatur improbitas. Et cum Gerbertus ad Archiepiscopatum Remensem expulso Arnulfo prouectus fuisset, iterumque de ipso deiiciendo quæstio versaretur, ad eundem scripsit se pro posse elaborare, vt ex tota Francia vniuersale cogatur Concilium, in quo causa disceptetur. Epistolam verò sic claudit. *Oro ergo & deprecor per eam, si qua est in vobis pietas, vt non plus meis hostibus quàm vobisde me credatis. Experimini ansim, qui fuerim, scilicet vobis per omnia deuotus & obsequens, in communes fidus amicis, æqui & veri amantissimus, sine dolo & superbia, vestra vestrorumque vsus amicitia, qui non meo vitio perditam à vestra virtute reposco: eá negatá multum dolituras, itemque recepta multum gauisurus.* Ex his colligitur irrepsisse in animum Notgeri exhostium Gerberti suggestione nō nihil odii aut simultatis. Obiit antē Notgerus plenus dierum 4. id. April in Cœna Domini an. 1006. humatusque est in æde D. Ioannis Euangelistæ in qua Ecclesiā Canonicorum instituerat Collegium. Longè tamen aliter de eius morte scribit Trithemius, nimirum obiisse sub Lothario, Ludouici filio, atque eum Abbatem fuisse S. Galli. *Notgerus*, inquit, *Episcopus Leodiensis ex Abbate Monasterii S. Galli, Ord. D. Patris Benedicti, natione Teutonicus, vir in Diuinis scripturis eruditissimus, & in secularium litterarum disciplinis omnium sui temporis doctissimus, Philosophus, Poëta & Musicus insignis, & non minus sanctitate quàm scientia venerabilis. Scripsit tam metro quàm prosa multa opuscula: de quibus ad manus nostras pauca peruenerunt. Legi enim tantum volumen quod Sequentiarium praenotauit, quod scripserat, cum adhuc Monachus esset in Cœnobio S. Galli ad Lutuardum Episcopum Vercellensem & Archicapellanum Caroli Imperatoris Magni. Huius autem operis sic incipit prologus siue præfatio. Summa sanctitatis merito. Sequentiarum autem operis sic. Grates nunc omnes reddamus. De Musica & Symphonia lib. 1. De Expositoribus S. scriptura l. 1. Epistolarum ad diuersos.* Addit idem Trithemius Nicolaum I. approbasse eius Sequētiarium, & ad Missas decantari præcepisse; propter scientiæ & vitæ claritatem primò Abbatem factum, deinde in senectute sua Episcopum decimum consecratum in ordine Leodiensis Ecclesiæ regimini præfuisse, sub Lothario filio Ludouici an. 865. & sub eo obiisse. Hæc Trithemius in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis: sed errat bonus Abbas: confundit enim si Norgerum Abbatem San-Gallensem qui obiit an. 981. cum Notgero Leodiensi, qui ex Gerberti Epistolis sub annum millesimum adhuc Episcopus fuisse manifestissimè conuincitur, obiit que tantùm an. 1006.

O

ODo Cluniacensis ex nobili Francorum prosapia oriundus, Tutonis primum tonsus est, ibique in Grammatica institutus, deinde Lutetiam ad Remigium Antissiodoremsem, vt altioribus disciplinis imbueretur, se contulit circa, an. 900. de eo sic habet Ioannes Monachus Cluniacensis eius Discipulus in ipsius vita. *Odo igitur vir Beatissimus ex Francorum prosapia extitit oriundus, sed intra domum Willielmi robustissimi Ducis Aquitaniæ est alitus. Decimonono ætatis suæ anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammaticæ laribus est instructus: deinde apud Parisium Dialectica Musicaque à Remigio Doctissimo viro est institutus. 30. ætatis anno Burgundiam petiit, ibique per 15. annos sub Bernone Abbate Monasticam vitam duxit in Balmensi Cœnobio.* Et alio loco. *His diebus Parisium adiit, ibique Dialecticam S. Augustini Deo data filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus Artibus frequenter lectitauit.* legitur quoque fuisse Canonicus S. Martini Turonensis, imò Præpositus: postremo Abbas fuit Cluniacensis ab an. 926. vsque ad an. 941. aut 943. quo obiit. Hinc eius ætatem agnosces ex Ioanne eius Discipulo, si enim, vt communiter scribitur an. 926. factus est Abbas, & per 15. annos ante cum Bernone versatus est, ad eum verò venit iam Tricenarius, prope septuagenarius obierit necesse est. Sicque an. 911. ad Bernonem se contulit iam 30. annos natus. Quod si regrediamur ad ante actam vitam, & si postquam tonsus est Tutonis Lutetiam venit, cum tonsus sit an. 19. ætatis necesse est, vt Remigius post mortem Fulconis quæ accidit an. 900. Parisios redierit ad docendum, ibique cum inter

alios Discipulos Odonem habuerit. Trithemius ait eum fuisse insignem Musicum, Archicantorem Turonensem, sub Bernone Gigniacensi Abbate Monachum induisse, & cum esset Homeliarum declamator præcipuus, multos ad Fratres composuisse sermones. Hæc autem eius opera commemorat. Vitam S. Gerardi l. 1. Laudes S. Martini l. 1. Chronicam succinctam l. 1. Hymnos & varios Cantus in honorem Sanctorum: rogantibus quoque fratribus libros B. Gregorii Papæ super Iob vno Volumine comprehensos abbreuiasse. Hoc tamen factum ab eo scribunt alii, cum adhuc Turonis habitaret. Vide quæ de eo diximus ante in Historia vbi de fundatione Cœnobij Cluniacensis.

Odo Fossatensis Monachus scripsit vitam Burchardi Comitis Parisiensis, suoque Cœnobio memoriam eius perpetuam esse voluit, antequam aliò proficisceretur, vexatus vt videtur à Confratribus. Scribebat autem an. 1058. sic enim habet. *Vsque hodie id. vsque ad præsentem annum qui est incarnati verbi 1058.* Fuit & sub finem eiusdem seculi *Odo* de Castellione Brunonis olim discipulus & Guidonis quoque Turonensis, vt diximus in historia. Ex Cluniacensi Monacho factus postea Ostiensis Episcopus, deinde Cardinalis, vir doctissimus & doctorum virorum præsertim verò Poetarum amantissimus, hoc vno nomine Baldrico Abbati Burguliano notus; qui proinde optat illi Pontificatum maximum. Eum enim Pontificum decus vocat, consilium Papæ, regulam Lutetiæ, Ecclesiæ robur & columnam non concutiendam, litteratum virum, vt di dicerat à M. Guidone, per quem eius fama longè latéque sparsa fuerat.

Mores iocundos Guido tibi dixit inesse
Et quod conueniat moribus alloquium.
Vsque mihi dixit, ditat te littera diues
Et vatum Musas deliciosus amas.
Os oratorum modò viuis Tullius alter
Callidus in verbis vluis Aristoteles.
Tempora quæ modò sunt, quæ sunt sine remige nauis
Rectorem statui te voluere sibi.
Qui te fecerunt Odo velut hostia Romæ
In modico Romæ te facient Dominum.
Hi iam cœperunt ordiri prouida fata
Hic intelligimus, iamque fauemus eis
Odoni factus hæres in Pontificatum
Mox in Papatum substituendus eris.
Hoc locus, hoc nomen, hoc signat copia linguæ
Hos vlti sensus præcinit integritas.

Vaticinatur illi Pontificatum, quem paulo post adeptus est, & Vrbani II. nomen assumpsit. De eo fusè satis in Historia.

Odolricus Abbas S. Martialis Lemouicensis è Monasterio Lutetiam fugit ad Magistros scholarum, tumque ibidem erat, cum Robertus in palatio Synodum Episcoporum & Magistrorum habuit, ad dirimendam de Apostolatu S. Martialis litem; cui ipse præsens adfuit: vt scripsit ad an. 1030. Cur autem è Monasterio fugerit, narrat Gaufredus Prior Vosiensis in Chronico c. 9. de Abbate Odolrico.

Odolricus iuuenis, inquit, *dum esset, leuitati operam dans, lectioni minus studebat: vnde accidit vt Epistolam ad Maiorem Missam dum legeret, tam turpiter falleret, vt etiam conuentus erubesceret Qua propter Archichorus nimis cōmotus Illico alapam in conspectu populi ei dedit. Adolescens pudore coopertus, erat enim præcipua festinitas eadem, citius aufugit. Qui Magistrorum scholas in tantum frequentauit, quoadvsque idoneus præcipuus factus in propriam rediret Ecclesiam, in qua tantæ probitatis titulum acquisiuit, vt decedente Hugone* (Abbate S. Mart. qui Concilio Paris. interfuit) *assensu cunctorum Ecclesiæ filiorum in Abbatem proueheretur. Hic Cœnobium per annos 15. nobiliter rexit.* Obiit an. 1030. teste Gaufredo Priore Vosiensi.

Otho III. Imperator Othonis II. filius, licet non Academiæ nostræ alumnus, inter nostros tamen commemorandus videtur, quod Gerberti nostri discipulus fuerit & Roberti Regis apud eundem condiscipulus. Hoc certè præstanti viro

maximè

maximè illustre fuit, quod viros istos in suam disciplinam datos ita extulerit, vt Otho ob eximias dotes dictus *sit mirabilia mundi*; Robertus verò in Synodo Lemouicensi *Doctissimus Regum* appellatus fuerit: quo nullum illustrius nomen consequi poterat, inquit Massonius. Vterque Disciplinarum liberalium amantissimus, litterarumque Mecenas ac patens fuit. Otho paternæ auitæque virtutis æmulus Christiana pietate Rempub. iuuit & auxit, eruditos viros plurimū amauit, ingenuis artibus condigna stipendia largiens. Robertus totum se pietati, litteris & litteratis addixit. Nec prætetire fas est, quā vterque se gratum erga præceptorem præstiterit. Nā Robertus volente patre Hugone Archiepiscop. Remensem ei procurauit. Otho exulem excepit, Rauennatem Præsulem fecit, postremo Papā, vt ante docuimus. Apud Othonem certè plurimum potuit Gerbertus, & nescio quo maiori animi affectu quàm Robertum coluit, vt vicissim Otho Gerbertum: vnde plurimi æmuli eum è Palatio Cæsariano deturbare conati sunt. Vnum eiusmodi grauiter insectatur Ep. 30. Addititiarum à Sirmundo, sic scribens ad Othonem Cæsarem. *Scio me Diuinitatem in multis offendisse & offendere: sed vos vel vestros in quo offendisse redarguor nescio, & vt mea seruitus sic repente displicuerit. Vtinam à vestra munificentia cum gloria tanta collata aut non licuisset suscipere, aut suscepta cum tanta confusione perdere.* Quid hoc esse putem? Quod vtique, dedistis, aut date potuistis, aut non potuistis. Si non potuistis, cur posse simulastis? Si autem potuistis, quis ignotus & sine nomine Imperator Imperatori nostro notissimo & per orbem terrarum famosissimo imperat? In quibus tenebris ille furcifer latitat? In lucem veniat & crucifigatur, vt nostro Cæsari liberè imperare liceat. A multis creditum est me apud vestram pietatem posse opitulari multis: nunc operæ pretium est habere patronos, quos olim defendendos suscepi, maiorque fides hostibus meis habenda quàm amicis. Amici quippe salubria cuncta, prospera cuncta docuerūt. Hostes nec præcepta, nec beneficia mihi profutura, dulcia principia amaros exitus habitura seu prophetico seu fanatico spiritu prædixerūt. Quæ quidē mihi plus quam velim tristia, sed Imperiali personæ minus conuenientia. Tribus vt ita dicam seculi ætatibus, vobis, patri, auo inter hostes & tela fidem purissimam exhibui, meam quantulamcunque personam Regibus furentibus, populis insanientibus pro vestra salute opposui. Per inuia & solitudines, per incursus & occursus prædonum, fame & siti, vi frigoris & æstus excruciatus, infractus inter tot tempestates exciti: vt mortem potius præoptarem quam filium Cæsaris tunc Captiuum imperantem non viderem. Vidi & gauisus sum: & vtinam liceat vsque in finem gaudere, & vobiscum dies meos in pace finire.

Otfridus Monachus Wissemburgensis Cœnobii, natione Teutonicus, vir teste Trithemio, in Diuinis scripturis eruditissimus & in secularibus litteris egregiè doctus, Philosophus, Rhetor & Poeta insignis, ingenio excellens & disertus eloquio. Rabani Mauri apud Fuldam fuit Discipulus, vbi tunc insigne erat litterarum emporium. Scripsit multa opera exemplo Caroli, in quibus conatus est barbariem linguæ Teutonicæ ad regulas Grāmaticæ reducere. Quod & ex parte perfecit. Vnde inquit Trithem. *Et quæ patrio sermone conscripsit, non facilè nostra ætate legi nec intelligi possunt, etiam ab homine quantumcunque Teutonicæ linguæ perito.* Enumerat autem hæc eius opera. Ad Lutberrum Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopum, in Euangelium, opus grande & insigne, quod prænotauit Gratiam Theotistæ, lib. 5. ad Ludouicum Regem l. 1. ad Solomonem Episcopum l. 1. ad Monachos S. Galli. In Psalterium volumina 3. De Iudicio Extremo l. 1. De Gaudio Regni Cælestis l. 1. Carmina Diuersi Generis l. 1. Epistol. ad Diuersos l. 1.

Otulfus seu Osulfus videtur quoque vnus fuisse è Professoribus Palatinis, sic enim legitur in quodam Poëmate MS. Theodulphi 2. tom. scrip. hist. Fr. 647.

Stet leuita docens Fredigis sociatus Otulfo
Gnarus vterque artis doctus-vterque bene
Nardus & Ercanbaldus coniunguntur Otulfo
Tres mensæ poterunt vnius esse Pedes,

Otulfus ille, seu Odulfus, vel Osulfus subscripsit eum Fridegiso Abbate, Theo-

dulpho, Iesse &c. cuidam ordinationi seu constitutioni in testamento Caroli M. an. 814.

P

P*Aschasius Rathertus*, quibus Magistris vsus fuerit, non memini me legere, credibile tamen est in schola Palatina pro more Nobilium virorum illius temporis fuisse institutum, ingenii vir fuit perspicacissimi, magnæ eruditionis, Monachum induit apud Corbeiam in Diœcesi Ambian. ad Somonam sub Adalardo quondam Comite Palatij, & postea Abbate Corbciensi, vt in eius vita diximus. Vir in Diuinis scripturis valde eruditus, Græcè & Latinè doctus, ingenio acutus, sermone compositus, teste Trithemio. Scripsit metro & prosa non pauca opuscula. Inter cætera De Sacramento Altaris l. 1. ad Placidum, quem videtur scripsisse inter an. 815. quo exulare coactus est Adalardus Abbas, & an. 882. quo à Ludouico Pio in Aulam reuocatus est, & in omnes suas dignitates restitutus. Testatur enim in Ep. dedicatoria ad Placidum, tum Abbatem suum *exilium ferre pro fide*. Exilium autem passus est Adalardus ab an. 815. ad an. 822. Scripsit adhuc de eadem materia iam senex ad Frudegardum seu Fredewardum Equitem, exposuitque hæc verba, *Cœnantibus autem eis &c.* Scripsit quoque Vitam S. Adalardi Abbatis Corbeiensis. Passionem SS. Ruffini & Valerii Martyrum. In threnos seu lamentationem Hieremiæ lib. 5. In Psalmum 44. l. 3. Commentariorum in Euangel. Mathæi l. 12. & alia plurima. Ex Monacho autem post Adalardum, Vvalam eius fratrem, Hedonem & Isaacum electus est abbas an. 844. Obiit an. 851. 26. April. die S. Richarii. Ad eum extant quædam epistolæ Lupi Ferrariensis.

Paulinus Grammatices quondam insignis Professor, deinde Aquilciensis Patriarcha factus an. circiter 776. à Carolo M. in Franciam adductus, illi mirificè gratiosus fuit, etiam ante Patriarcharum, vt paret ex quodam eius diplomate, quo eum nobili villâ Laberianâ donat an. 773. his verbis. *Igitur notum sit omnium vestrum magnitudini, qualiter cedimus & donamus à nobis viro valde venerabili Paulino artis Grammaticæ Magistro, hoc est res quondam & facultates Vvaldaudii filii quondam Mimoni de Laberiano.* Interfuit Conciliis pluribus sub Carolo M. Scripsit eius iussu aduersus Felicem Vrgelitanum & Elipantum Toleranum l. 3. & Alcuino in ea hæresi obterenda adiutor fuit. Obiit die 2. Ian. an. 802. sanctitate & miraculis in vita & post mortem clarus. Sepultus que est in maiori vrbis Foroiuliensis Basilica. Extant de Paulino nonnulla Alcuini Poëmata, in quibus eum sic laudat.

O Lux Ausoniæ Patriæ decus, inclytus author,
Iustitiæ cultor, sacra pietatis amator,
Te mea mens ardet sacris constricta catenis,
Diligit, exquirit, complectitur, attrahit, ambit,
Pectoris æternâ secumque recondit in arca,
Pars animæ melior, nostra pars inclyta vitæ,
Sis memor Albini sacris altaribus adstans,
Et dulces inter lachrymas super ora fluentes
Dic, Miserere Deus nostro clementer Amico.

Ad eundem & carmina & Epistolas scripsit idem Alcuinus.

Paulus Vvernefridi patriâ Longobardus, Diaconus Aquileiensis, cum Desiderio Longobardorum rege cui erat à secretis, captus an. 774. & à Carolo M. in Franciam adductus, à quo magno in honore habitus ob ingenii excellentiam peritiamque litterarum; erat quippe in scripturis Diuinis eruditissimus, & in secularibus litteris nobiliter doctus. Sed cum coniurationis cuiusdam reus factus fuisset, in vincula coniectus est: vnde tandem liberatus ad Cassinense Cœnobium se conferens, ibi Monachus factus est. Scripsit autem multa opera quorum aliqua commemorat Pirseus. Imprimis verò *H*istor. Vvinilorum, qui postea dicti sunt Longobardi l. 6. Excerpta quædam de primis Metensium Episcopis flagitante Angilramno Episcopo. Vitam S. Arnulphi Metensis Ep. Vitam SS. Benedicti, Mauri & S. Scholasticæ metricè; & alia multa.

Petrus Pisanus in Ticinensibus scholis diu floruit, deinde à Carolo aduocatus, in Palatinis Paris. Grãmaticam docuit, eamque ab eo Carolus ipse didicit, teste Eginhardo. Et alib. In discenda *Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audiuit, in cæteris Disciplinis Albinum &c.* Itaque Petrus ille meriro dici potest primus Scholæ Palatinæ & Regiæ Institutor.

Petrus Damiani Episcopus Ostiensis, etsi non ex Academicis nostris, locum tamen inter eos habere dignus est, propterea quod ab Alexandro II missus in Gallias, multa statuit quæ ad Disciplinam Ecclesiasticam & Religionis Sanctitatem pertinebant: quem quanti fecerit, ex hac eius Bulla patet ad Geruasium Archiepiscopum Remensem, R. Senonensem, B. Turonensem, M. Bituricensem, T. Burdegalensem. *Non ignoras*, inquit, *Sancta vestra fraternitas, Dilectissimi*, quod ex authoritate Sedis Apostolicæ, cui nos indignos Diuina clementia præfecit, totius vniuersalis Ecclesiæ regendus ac disponendus nobis status incumbit. Quoniam igitur pluribus Ecclesiarum negotiis occupati ad vos ipsi venire non possumus, talem vobis virum destinare curauimus; quo nimirum post nos maior in Rom. Ecclesia auctoriras non habetur, Petrum videlicet Damiannm Ostiensem Episcopum, qui nimirum & noster est oculus, & Apostolicæ sedis immobile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno iure commisimus: vt quidquid in illis partibus Deo auxiliante statuerit, ita ratum teneatur & firmum, ac si speciali nostri examinis fuerit sententiâ promulgatum. Quapropter venerabilem Sanctitatem vestram fraternâ charitate monemus, & insuper Apostolicâ vobis authoritate præcipimus, vt talem tantumque virum tanquam nostram personam dignâ studeatis deuotione suscipere, eiusque sententiis atque Iudiciis propter B. Petri Apostolorum Principis reuerentiam humiliter obedire.

Petrus Pictauiensis Episcopus electus an. 1086. multas cum Cluniacensibus Monachis lites & quasi perpetuas habuit, eo quod optima quæque Sacerdotia sibi vindicabant. Eo sedente in Cathedra Pictauiensi Bernardus primus Tironensis Abbas à Cluniacensibus iisdem in ius vocatus de S. Cypriani Pictauiensis Ecclesia, cui eiusdem Petri nutu præsidebat, quam illi suæ ditioni subditam esse asserebant. Fuerunt illi Roberti de Arbrissello amicissimi & condiscipuli.

Plegmundus in instituenda Oxoniensi Academia operam sedulam Regi Aluredo præstitit cum Grimbaldo & Ioanne Erigena, vt in historia retulimus. In Sacrarum scripturarum lectione & eruditione præsertim excellebat. Et vt ait Simeon Dunelmensis, *Venerandus vir sapientiæ fructibus renidebat, præditus bis binis columnis, iustitia videlicet, prudentia, temperantia fortitudinis.* Ab eodem Rege ad Archiepiscopatum Cantuariensem promotus est, quem rexit 34. annis, vt scribit Geruasius.

Prudentius natione Hispanus, nomine Galindo ad Episcopatum Trecensem promotus est an. circiter 840. interfuit Synodo Parisiensi an. 847. Turonensi IV. an. 849. Suessionensi II. an. 853. Hincmaro Remensi primum intimus fuit, & ab eo sœpe consultus in abstrusis Sacræ scripturæ locis explicandis, tanquam perspicax Diuinæ scripturæ interpres, inquiunt Sammarthani. Scripsit correctiones in librum *Ioannis Scoti* ad Guenilonem Archiepiscopum Senonensem, quas legere est apud Camuzatum: quo opere eruditè confutat libellum Origenianis & Pelagianis erroribus refertum, quem Ioannes concinnauerat. Extat eiusdem Prudentii Sermo de vita & morte B. Virginis Mauræ in promptuario antiquitatum Trecensium. Patet insuper ex scriptis Flodoardi Hincmarum eius expetiisse consilium & auxilium ad condemnationem & compressionem Gothescalci: sic enim ille de Hincmaro l. 3. c. 21. *Queritur* (scribens ad Prudentiũ quare sibi præsentiam suam substrahat, significans se ab eo consilium quærere velle de statu & cõpressione Gothescalci, intimans quod de ipso actum vel iudicatum fuerat in Synodo (an. 848.) quo eum reclusum tenebat iudicio; & quia multis modis eum conuerti tentauerit, & de moribus ac superbia ipsius. Et si in Cœna Domini vel in Pascha debeat illum admittere ad audiendum sacrum Officium, vel accipiendam Communionem, & quid sibi videatur de sententia Ezechielis Prophetæ qua dicitur, *In quacunque die ceciderit Iustus, omnes Iusticiæ eius in obliuione tradentur*; & quacunque die peccàtor conuersus fuerit, *omnes iniquitates eius tradentur obliuioni.* Sed & de consuetudine Cœ-

na Domini celebranda. Item pro Ecclesiis sedis Remensis, quas ille aliter tractabat, quàm Episcopali conueniret æquitati &c. At Prudentius multa confingi videns in Gothescalcum, quem ipse initio impugnauerat, postea defendit, multaque collegit ad eius defensionem Sacræ scripturæ loca & SS. Patrum dicta, seque Lugdunensis Ecclesiæ Episcopo Remigio & Canonicis aliisque trium prouinciarum Episcopis eum defendentibus adiunxit. Hac de re sic habent Annales Francorum Bertiniani. *Galindo cognomento Prudentius Tricassinæ Ciuitatis Episcopus, natione Hispanus, apprime litteris eruditus, qui ante aliquot annos Gothescalco Prædestinatiano restiterat, post felle commotus contra quosdam Episcopos secum Hæretico resistentes, ipsius Hæresis defensor acerrimus. Indeque non medica inter se diuersa & fidei aduersa scriptitans moritur. Sicque licet diutino languore fatigaretur, vt viuendi, ita & scribendi finem fecit.* Obiit secundum eosdem Annales an. 861: at in promptuario Sacrarum Antiquitatum Tricassinæ Diœcesis Collectore Nicolao Camuzato obiisse legitur circa an. 864. atque in numero Sanctorum habetur, eiusque festum 6. April. cum 9. lectionibus celebratur. Ei successit Folcricus ex alumno Ecclesiæ Remensis, qui interfuit Concilio Suessionensi III. an. 866. & Tricassino an. 867. Eius quoque opera vsus fuisse videtur Hincmarus contra Prædestinatianos: nam apud Flodoardum l. 3. c. 25. gratias ei agit pro Epistolis quibusdam S. Augustini, ab eo ad se missis. Eiusdem Fulcrici meminit Lupus Ferrariensis Ep. 125. eique gratias agit ob subleuatam ab eo Cœnobii Ferrariensis à Normanis expilati paupertatem.

R

RAbanus patria Moguntinus, cognomine Maurus, Gentilitia è stirpe Magnentius, vel potius à Patria Moguntinensi seu Magentina sic dictus, Nouennis dicitur nomen dedisse familiæ Benedictinæ in Cœnobio Fuldensi Bucboniæ Siluæ in Franconia. Vbi ad an. vsque 822 educatus est, quo factus est Abbas post mortem Egilis: & an. 847. Archiepiscopus Moguntinus post mortem Otgarii. *Discipulus fuit Alcuini*: id certum: nam Flodoardus l. 3. c. 21. referens Epistolam Hincmari ad ipsum, ait Rabanum vltimum B. Alcuini Discipulorum superesse. *Quærens qualiter de Trinitatis fide ac prædestinatione diuersorum Patrum sint intelligendæ sententiæ, in qua Epistola asserit hunc B. Rhabanum solum tunc temporis de Discipulatu B. Alcuini relictum.* At vbi Rabanus Alcuinum audiuerit, non adeo certum. Balæus disertè asserit missum ad Parisiensem scholam iam ab Anglis & Scotis constitutam. *Iuuenis*, inquit, *adhuc Benedictinæ sectæ Monachum induit, ac tam moribus quàm scientiis mirabiliter profecit, & omnium dicendi generum peritus* Parisiensem Scholam *ab Anglis & Scotis inchoatam suâ doctrinâ celebriorem reddidit. Summus enim Theologus erat, Philosophus, Astronomus, Rhetor ac Poeta subtilissimus, cui per ætatem, vt de illo scribitur, nec Italia similem, nec Germania æqualem peperit.* Balæo succenturiatur Mathias Flaccus Illyricus l. 9. *Fuldæ natus, vt ipse testatur in Epicedio suo & in Ep. ad Leonem, Albini Auditor & Discipulus in omni Disciplinarum genere excelluit.* In Parisiensi Academia *aliquandiu professorem egit & magno ornamento fuit Doctoribus Scholasticis.* Idem dicit Hottingerus, seu potius eadem verba repetit ad 9. secul. sect. 1. de Christianismo. Idem quoque Arnoldus Vvion l. 5. c. 71. & communiter alii scriptores.

Nonnulli aiunt eum litterarum & sapientiæ amore succensum à Ratgario Abbate suo impetrasse vt Alcuinum Romæ tum Ministrum & Custodem Lateranensis Ecclesiæ & publicum Bonarum Artium Doctorem audire posset: indeque sexto post anno reuersum, & deinceps Fuldæ docuisse. Alii non egressum Fuldâ contendunt, & sicubi Alcuinum audiuit, audiuisse Fuldæ: quia ipse in Epitaphio quod condidit viuens tamquam Archiepiscopus Moguntinus, ait se in Vrbe Moguntina natum sacrisq; ablutum aquis, in Fuldensi verò Cœnobio sacrum dogma Theologiæ didicisse. Non caret tamen res ista difficultat, propterea quod alii aliter interpungunt. Leguntur in lib. Rabani de Cruce, quidam versus, quibus testatur Alcuinus Rabanum ad se missum, talesque sunt.

Nempe Ego cum fueram custos humilisque Minister
Istius Ecclesiæ Dogmata sacra legens.

Hunc puerum docui Diuini famine verbi,
Ethica monitis, & Sophiæ studiis.
Ipse quidem Francus genere est atque incola siluæ
Bochoniæ, huc missus discere verba Dei.
Abbas namque suus Fuldensis Rector Ouilis
Illum huc direxit ad tua tecta Pater,
Quò mecum legeret metri Scholasticus Artem
Scripturam & sacram rite pararet ouans.

Verum hoc Epigramma, vt hoc obiter moneam, non potest tribui Alcuino: nam in sequentibus versibus ait Rabanum iam Tricenarium, ad Christi laudem composuisse librum de Cruce (quem Gregorio IV. seu potius Sergio successori, quia Gregorius an. 843. morte præuentus fuerat, dedicasse ferunt.)

Ast vbi sex lustra impleuit iam scribere tentans
Ad Christi laudem hunc edidit arte librum.

Quomodo autem ista conuenire possunt cum Alcuini ætate, quem communis Scriptorum opinio fert obiisse an. 804? Nam si ante obitum Alcuini iam tricenarius erat Rabanus, saltem octogenarius obierit necesse est, quod nullibi legitur.

Certè cum constet ex Ep. Hincmari ad ipsummet Rabanum, Alcuini discipulum fuisse, non verò alibi quàm in Palatio Parisiensi aut Turonis Scholas habuisse solennes Alcuinum reperiamus, aut Turonis aut Parisiis eum audiuerit necesse est. Et fortassis mortuo Alcuino Rabanus etiam aliquandiu Lutetiæ Professorem egit antequam Fuldam repeteret. Reuersus verò & Monachus & Abbas docere non destitit, teste Trithemio in Chron. Hirsaug. *Tenebat*, inquit, *ipse Rabanus adhuc Monachus scholam Monachorum Publicam in Cœnobio Fuldensi, quam etiam Abbas continuauit: in qua monachos non solum in sacris Scripturis, sed etiam in secularibus litteris erudiuit. Nec solum Fuld. Cœnobii Monachos sed ex diuersis locis aliis ad se transmissos multos in omni genere Doctrinæ Discipulos instituit.* Factumque est, vt idem refert ex Meginfredo, vt non solum Abbates Monachos suos, sed & Nobiles terræ, filios suos Rhabani docendos Magisterio subdiderint.

In illo autem Cœnobio tum erant centum quinquaginta Monachi, è quorum numero doctissimi qui dicebantur, *Seniores* eligebantur 12. & cum quis ex iis siue ad aliud Cœnobium mittebatur, seu obibat, continuò ex Doctoribus & Sanctioribus alius in eius locum *Rectoris* & Seniorũ electione cõstituebatur, teste Trithemio. Illi autem in singulis Diuersarũ Facultatum scholis singuli legebant. Et decimus tertius erat *Principalis Magister* omniumque Lectionum Deputator, qualis erat Rabanus suo tempore, vt legitur in Lycæo Benedictino c. 6. de Rabano: vbi quoque, enumerantur præcipui eius Discipuli, qui Scholis & ipsi publicis præfuerunt. *Strabus*, qui post eum Fuldensibus Scholis præpositus est, *Freculphus* postea Lexouiensis Episcopus, *Lintbertus* primus Abbas Hirsaugiensis, *Hudolphus* primus apud Hirsaugienses Scholarum Magister, *Ruthardus* 2. Hirsaug. Scholasticus, *Bernardus* Abbas Hirsfeldensis, *Ioannes* qui primus apud Germanos Cantum Ecclesiasticum variâ, vt ait Trithemius, modulatione composuit, *Altfridus* post Corbeiæ in Saxonia Scholasticus, demum Hildesheymensis Episcopus. Ad eundem Rabanum iam Abbatem factum missus est ab Aldrico Senonensi Archiepiscopo Lupus Ferrariensis, vt Theologiæ dogmata ab eo perdisceret. Tam multa autem opera edidit, vt vix possit certus eorum contexi numerus. Anno 829. edidit Tractatus in libros Sapientiæ & in Ecclesiasticum ad Orgarium Archiepiscopum Moguntinum. An. 844. librum suum de Laudibus S. Crucis Sergio Papæ dedicauit: quâ de re sic legitur in Annalib. Fuldens. ad hunc an. *H Rabanus quoque Sophista & sui temporis Poëtarum nulli secundus, librum quem de Laude S. Crucis Christi figurarum varietate distinctum difficili & mirando poëmate composuit per Aschribum & H Rüodbertum Monachos Monasterii Fuldensis Sergio Papæ S. Petro offerendum transmisit.* Haymoni Episcopo Halberstadensi in Saxonia Alcuini etiam olim discipulo dedicauit libros 22. de Vniuerso. Scripsit etiam de

vniuersali natura, l. 1. de Institutione Clericorum l. 3. quos dedicauit D. Haistulfo. De diuinis Officiis l. 1. De computo Dialog. l. 1. Ad Ludouicum Regem l. 1. Epistolarum ad diuersos l. 1. Sermones & alia multa. Abbatiam rexit 20. vel vt scribit Trithemius 24. annos, quam improbitate Monachorum deserere coactus est: sic enim ille an. 1505. in Ep. ad Ioannem Gotfridum Pastorem Ecclesiæ Vallis-virorum. Rabanus ille Maurus *Abbas Fuldensis in Ordine Sextus, vir certè doctissimus, improbitate Monachorum suorum Abbatiam ipsam postquam annis rexisset quatuor & viginti, deseruit & ad Ludouicum Imperatorem Pium confugiens declinauit, à quo transacto biennio post mortem Otgarij Archiepiscopi Moguntini in locum eius suffectus est.* Lupus Ferrariẽsis Ep. 40. Depositionis istius & abdicationis molestiam lenit, quasi voluntaria fuerit, sic enim ille ad Rabanum. *Caterum audiui sarcinam administrationis vestræ vos deposuisse & rebus Diuinis solummodo nunc esse intentos, Hattoni verò nostro curam sudoris plenam reliquisse. Cuius rei ordinem, simulque alia quacunque videbuntur, beatitudinis vestræ litteris exspectabo cognoscere.* Ideo autem à Commonachis depositus putatur, aut in abdicationem consentire coactus, quod eum viderent nimis addictum litterarum exercitio nec satis intentum bonorum temporalium administrationi: hancque causam affert Trithemius lib. de Script. Eccles. *Offensus improbitate Monachorum suorum, qui eum dicebant nimium scripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis Diabolo displicentiam contra eum acceperunt, scandalizati in eo quo maxime debuerant ædificari. Dans igitur locum iræ, nec cum ingratis ouibus diutius manere consentiens, Monasterium & habitatores eius deseruit, & ad Ludouicum Imperatorem filium Caroli transmigrauit, cum quo & multis diebus permansit. Monachi autem pœnitentia ducti Legationem ad eum mittentes rogabant vt rediret ad Monasterium, sed non impetrarunt.* Errat Trithemius, cum ait Rabanum confugisse ad Ludouicum Pium: nam ille obierat iam an. 840. confugit verò ad Ludouicum Germaniæ Regem Ludouici filium, à quo an. 847. suffectus est in Archiepiscopatum Moguntinum Otgario præsuli defuncto. Annales Fuldenses breuiter sic hac de re ad an. 847. *Otgarius Moguntiacensis Episcopus 2. Kal. Maij obit, in cuius locum H Rabanus ordinatus est 5. Kal. Iulij, qui in eodem anno iubente H Ludouico Rege apud Moguntiacum Synodum habuit circa Kal. Octob.* In illa Synodo Gothescalcus ad Remorum antistitem remissus, cuius Synodi meminit Hincmarus, extatque in eam rem in tomo 3. Concil. Synodalis Ep. à Rabano missa. Defunctus est autem die 4. Feb. an. 856. ex iisdem Annalibus Fuldensibus, *habens in Episcopatu annos 9. mensem & dies 4. Cui successit Karlus magis ex voluntate Regis & Consiliariorum eius, quàm ex consensu & electione Cleri & populi.* Tumulatus est in S. Albani fano Moguntiæ. Vide eius Epitaphium ad an. 856.

Radulfus cognomento Viridis frater Anselmi Laudunensis, vir in litterarum professione clarissimus, de quo dicetur in Catalogo virorum Illustrium 4. seculi.

Radulfus de Fusteia seu de Fragreio vulgò de *Fragrei* socius Roberti de Arbrissello, Monachus S. Iouini de Marna, iacet in Ecclesia S. Sulpicii quæ Monialium est in agro Redonensi: ad quas nempe dirigendas ille missus fuerat. Obiit an. 1124. 17. Kal. Sept. vt legitur in Necrologio.

Raimundus de Lauaur Monachus Auriliacensis, vir doctissimus, Gerberti Aquitani Magister; cui totum ille se debere dicebat, quod sciebat. Sic enim Ep. 35. addititiarum à Sirmundo ad Geraldum Abbatem. *Adeste ergo Reuerendi Patres, vestroque alumno fusis ad Deum precibus opem ferte. Discipuli victoria Magistri est gloria. In commune quidem omnibus vobis pro mei institutione grates rependo, sed specialius Patri Raimundo, cui si quid scientia in me est, post Deum inter omnes mortales gratias rependo.* Idem Raimundus post mortem Geraldi in Abbatem electus est, statimque ad eum Gerbertus congratulatorias dedit litteras. *Clarissimo Patre Geraldo orbatus non totus superesse visus sum. Sed te desiderantissimo secundum vota mea in Patrẽ creato denuo totus in filium renascor.* Extant aliæ plures ad eum eiusdẽ Epistolæ.

Rainaldus seu *Ragenaldus* Burchardi Comitis Parisiensis filius, Hugonis & Roberti Regum Cancellarius an. 988. subscripsit cuidam testamento. Deinde Parisiensis Episcopus factus viros litteratos exemplo patris plurimum coluit & amauit.

Rainardus Hugo de Bar dictus, vir nobilissimæ prosapiæ ex Comitibus Tornodori & Barri super Sequanam oriundus, ad Lingonensem sedem promotus est

circa an. 1065. vir fuit impensè litteratus, de quo sic habet Hugo Flauiniacensis. *Anno 1077. Lingonensem Ecclesiã Rainardus regebat, vir apprimè Rhetoricis imbutus studiis, clarus ingenio, sermone facundus, scientiâ praditus, affabilis alloquio & prudens consilio.* Profectus est Hierosolymam vnde rediens Constantinopolim inuisit, indeque brachium S. Mammetis quod in Capella Imperatoris seruabatur, Lingonas attulit. Cuius martyris vitam & acta Passionis prosâ ac versibus heroicis ex Græcis commentariis latinè scripsit.

Rainaldus Abbas S. Cypriani Pictauiensis, vir quoque eloquentissimus, in Philosophicis disciplinis instructissimus, ditissimus & munificentissimus, Roberti Casæ-Dei fundatoris olim Discipulus: de quo sic legitur in vita B. Bernardi successoris, deinde Tironensis Abbatis. *Est ab hac ciuitate (Pictonina) non longe positum S. Cypriani Monasterium, quod eo tempore regebat Abbas Rainaudus vir apprimè litteris eruditus, tantâ sapientiâ praditus, vt in Conciliis publicis causarum perorator esset elegantissimus. Cuius rei gratia in Rom. etiam Curia bene notus & acceptus erat & in Aquitania famosus habebatur.* Obiit an. 1100. cui Baldricus Burguliensis ita cecinit.

In sibi dilecto requieuit Philosophia
Rainardo, quem vas fecerat esse suum.
Hinc igitur sancti Cypriani floruit Abbas,
Ecclesiam ditans ordine, rebus, agris.
Pene loci quacunque fuit possessio primùm,
Hanc duplicem peperit solicitudo Patris.
Tandem Rainaldi pars promptior astra petiuit,
Hic qua terra fuit portio, terra fuit.

Extat similiter apud eundem Baldricum Epitaphium Rainaldi Canonici olim S. Martini Turonensis, deinde Archipræsulis Remensis: quem virum mirificè quoque prædicat. Obiit Attrebati 19. Kal. Feb. an. 1096.

Ratbodus natione Teutonicus, Traiectensis Episcopus 14. vir in Diuinis scripturis, teste Trithemio, valde eruditus & secularium litterarum non ignarus, ingenio subtilis, eloquio clarus, vita & conuersatione sanctissimus, ad Scholas Palatinas regnante Carolo Caluo missus, ibique præceptorem habuit Mannonem seu Nanonem Philosophum virum doctissimum. De eo sic legitur apud Surium ad. 29. Nouemb. ex veteri MS. incerti authoris. *Prima ætatis tempus exegit apud Guntherum Colonienseḿ Archiepiscopum auunculum suum litteris operam nauans: sed cum illi Episcopo res aduersa accidissent, puer egregia indolis hortantibus suis, plerisque etiam adiuuantibus, quippe quem Dei gratia quâ praditus erat, omnibus charum efficeret, primò ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludouici eius filij Aulam se contulit, non quod Palatinos ambiret honores, sed quod intra Regis Palatium* Liberalium Disciplinarum Studia *praclarè colerentur. Praerat autem Collegio illi Manno Philosophus, cui sanctus puer feruens discendi studio adharebat.* Trithemius verò de eodem verba faciens lib. de scriptor. Eccles. *Hunc*, inquit, *in omnibus litteris humanitatis Nanno Philosophus doctissimus instruxerat: qui Aduocatus in Palatio Regis Caroli Grossi fuit & postea Monasterium ingressus, tandem Episcopus, vt diximus, consecratus, Ecclesiam Traiectensem in graui Danorum persecutione decem & septem annis strenue gubernauit.* Opuscula quæ edidit, hæc sunt. Laudes S. Martini l. 1. Laudes S. Bonifacii Episcopi l. 1. De S. Amalberga Homeliæ & Sermones l. 1. De S. Vuillebrodo l. 1. Integrum quoque de S. Martini Translatione Officium composuit. Obiit an. 917.

Ratherius Leodiensis in Cœnobio Lobiensi Monachum induit, ibique in exercitio scholarum insigniter floruit cum Scamino & Theoduino, vt legitur in lib. de Gestis Abbatum Lobiensium. Plurima eius opera enumerat Folcuinus lib. prædicto c. 20. imprimis *Agonosticum*, seu *Praloquiorum*, quem librum ad relegendum siue probandum misit eruditissimis viris quos nouerat, Sobboni & Widoni Archiepiscopis, Godescalco & Aurelio præsulibus, nec non Brunoni & Rotberto Galliarum Archiepiscopis, nobilissimis & in Philosophicis studiis eruditissimis, postremo verò Frodoardo Remensi. In ea Burgundiæ parte quæ Prouincia dicitur, filium ditissimi cuiusdam Roestangum nomine ad imbuen-

dum litteris postulatus, edocuit, ad eu[illegible]que librum de Arte Grammatica conscripsit, quem Gentilitio loquendi more [illegible]ernadorsum vocauit, cuius nempe præceptis puerulus qui Scholis assuesceret, à flagris dorsum seruare posset. Pustulatus quoque ab Othone Imperatore Brunonem eius fratrem, qui fuit deinde Coloniensis Archiepiscopus, erudiuit, vt in historiâ retulimus. Leodiensi Episcopatu ab ipso Imperatore *in emolumentum Magisterii*, annitente quoque Brunone donatus est. Sed inde deiectus Veronensem Episcopatum quem iam ante exercuerat, recepit, qua in sede multa damna, mala, [illegible]mitates & angustias tam à Clericis quàm à Laïcis pertulit, de quibus ad Ioannem Pontificem scripsit, [illegible]turque Epistula in 2. tomo Spicilegij Dacheriani. [illegible]tant eiusdem ad alios Epistolæ, extant & alia opera. De Contem[illegible] Partes 2. Qualitatis Coniectura seu inuectiua in quendam. Di[illegible]dia inter ipsum & Clericos. Liber Apologeticus. epistolarum libellus. Synodica ad Presbyteros. Itinerarium Romam euntis. Sermones varij. In parte 1. Can. [illegible] de nob[illegible]um pueris qui ad Scholas mittebantur. *Pone quemlibet Nobilium Scholis tradi, quod vtique hodie magis fieri ambitu videtur episcopandi quàm cupiditate Domino militandi, ecce pes vnus superbia, Parentum, scilicet elata voluntas. Is cum adolescere cœperit, aut de ipsa nobilitate, aut de quovis intellectus nomine, aut fortaßis pulchritudine corporis, aut quia sit ei, vt de quadam refert Hieronymus, cygneo canore vox forsitan dulcior, incipit insolescere. His igitur Dæmonicis superbiæ pedibus conculcatus eneruatur, & propter iactantiam vt ille primus in aerem crassiorem, ita iste in lasciuiam prosternitur turpiorem. Hinc demum non tam bigamus quàm multogamus effectus sine examinatione prouehitur ad sacerdotium, quod occasio sequentium omnium vsque ad perditionem animarum est profecta malorum.* In omnibus fere eius operibus idem spiritus cernitur contra Seculares Clericos, qui ad dignitates Ecclesiasticas promouebantur.

Ratherij plurimi authores synchroni & suppares meminerunt. Eraclius Episcopus Leodiensis, vt legitur in eius vita, sic eum compellat. *Quis est vobis aut sapientiâ aut probitate aut optimarum artium studio aut innocentiâ aut vllo laudis genere præstantior? patientiosi memoratur, si fas est dicere fide salua ne Deum offendam, tu es ipse.* Luitprandus l. 3. c. 11. *Venerat quidam Ratherius nomine qui ob religionem septemque Liberalium Artium peritiam Verona Episcopus constituitur.*

Rogerius Benedictinus Ratherio suppar in vita S. Brunonis Coloniensis Archiepiscopi mirificè Brunonem prædicat, quod expulsum Ratherium è Cathedra Veronensi Leodiensem fecisset Episcopum, ex episcopatu deinde Leodiensi deiectum in Veronensem restitui curasset.

Ratramnus Corbeiæ Picardicæ Monachus sub Carolo Caluo floruit, eiusque iussu librum edidit de Eucharistia seu de Corpore & Sanguine Domini l. 1. De Prædestinatione lib 1. quæ Quæstiones tum agitabantur in Scholis & in Eccles. quê porro vitû licet nonnulli Hæretici sibi vindicent, nusquam tamen per 700. annos in vllius hæreseos suspicionem venit: vt plurium emeritorum virorum testimoniis probat D. Lucas Dacherius in præf. ad lectorem 2. tomi Spicil. de eo diximus in historia. Scripsit quoque 4. libros contra Græcos, qui Ecclesiam Latinam in multis reprehendebant, eosque libros edidit Dacherius in 2. tom. Spicilegij, in quibus quantâ peritiâ conspicuus fuerit Ratramnus, intelligitur.

Regimbertus vir litteratißimus & amicißimus Lupi Ferrariensis, cuius ad eum extat Epistola 6. qua monet se ad Imperatoris præsentiam deductum annitentibus amicis, atque à Regina benignißime exceptum, spemque esse adipiscendas alicuius in Aula Dignitatis: quod si eueniret, subitò se eum aduocaturum ad communium studiorum exercitationem. *Superiore anno annitentibus amicis in præsentiam Imperatoris deductus sum, & ab eo atque Reginâ benignè omnino exceptus nunc hoc est 10 Kal. Octob. Indictione 1. ad Palatium, Regina, quæ plurimum valet, enocante promoueor, multique existimant fore vt citò mihi Gradus Dignitatis aliquis conferatur. Quod si Diuina exuberante gratia euenerit, non dubites illico te arcessendum, vt vna permissu Imperatoris degentes* communium studiorum exercitatione *iucundißima perfruamur.*

Remigius Antissiodorensis Errici discipulus fuit cum Hucbaldo Caluo, qui deinde Lutetiæ & ipsi scholas habuerunt. Excelluit autem Remigius in Artium Liberaliû, præsertim verò Dialecticæ professione, & licet miserrimis temporibus

docerer

doceret, scilicet tunc cum Normani Lutetiam obsidebant & omnia vastabant, ad eum tamen confluebant vndequaque Discipuli, tanta eius erat fama nominis; vt vno Odonis Cluniacensis exemplo probare licet: sicut legitur in eius vita. *Odo vir beatissimus ex Francorum prosapia extitit oriundus, sed intra domum Vvillielmi robustissimi Ducis Aquitaniæ est alitus. 19. ætatis suæ anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammatica lactibus est educatus. Deinde apud Parisium Dialectica Musicaque à Remigio doctissimo viro est instructus.* Et post alia. *Odo his diebus adiit Parisium, ibique Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus artibus frequenter lectitauit: præceptorem quippe in his omnibus habuit Remigium.* Hinc intelligitur tum adhuc in Scholis publicis inualuisse morem docendæ Dialecticæ Augustineæ, non Aristotelicæ, vt notauit Ioannes Launoyius in suo de varia Aristotelis fortuna lib. c. 5. addens eam à doctissimo illo viro Remigio Lutetiæ traditam, eandem post Remigium ab Odone, & post Odonem ab aliis similiter traditam, donec tandem aliquando Augustinus Aristoteli, Christianus videlicet Gentili cessit. Eiusdem Remigii Discipulus fuit insignis Grammaticus M. Hildeboldus, qui in Monasterio S. Michaelis super Mosam Scholas aperuit, vbi inter alios Discipulos docuit Ioannem Gorziam Abbatem, vt in eius vita legitur per scriptorem coætaneum exarata. *Hildeboldus quidam Grammaticam professus è Discipulis Domni Remigii doctissimi ea ætate Magistri Scholas habebat.* Hic autẽ Remigius noster à Fulcone Archiepisc. Remensi euocatus Scholas Parisiens. tunc fere ob bellorum Normanicorũ rabiem desertas ad tẽpus deseruit, vt quietius Remis scholas aperiret, vt docuimus in Historia ad an. 890. Neq; verò tantum in artiũ professione excelluit, sed in Diuinis quoque scripturis versatissimus & vita moribusque insignis fuit. Scripsit de celebratione Missæ Opusculum in quo multa ex M. Floro desumpsit. Item commentatus est in Mathæum & Pauli Epistolas, in Cantica Cantic. & in totum Psalterium. Scripsit quoque de Festiuitatibus Sanctorum lib. 1. ad Episcopum Æduorum, Sermones etiam multos. Prætetea Donatum & alios multos authores exposuit. Itaque vt ait rectè Platina, *Formosi Papæ tempora ne omnino infelicissima haberentur, effecit Remigii Antissiodorensis virtus & Doctrina: hic enim multa commentatus est: & scripsit in Mathæum potissimum & Pauli Epistolas.* Caue autem hunc confundas cum Remigio Lugdunensi Archiepiscopo, qui Epistolę Synodali ad Wenilonem iussu Calui ab Episcopis transmissæ subscripsit an. 859. nam iste ante an. 876. obiit, noster verò Remigius scholas adhuc regebat Parisiis an. 900. Neque hic Episcopus vnquam fuit, neque Monachus, vt opinatur Trithemius: quod non omisisset Flodoardus, si Monachum fuisse comperisset, præsertim cum de Scholis Remensibus à Fulcone per Remigium & Hucbaldum Caluum institutis verba faciens l. 4. c. 9. sub finem, Remigium Antissiodorensem solummodo Magistrum vocet, Hucbaldum verò S. Amandi Monachum appellet: vt in Historia retulimus. Non negarim tamen fuisse illo seculo Remigium quendam Antissiodorensem Monachum, cuius meminit Lupus Ferr. Ep. 116. quem vocat *Charissimum propinquum suum Remigium*: sed Remigio nostro tempora illius non conueniunt: nam obiit Lupus circa an. 860. Remigius verò noster non nisi post, an. 900. quandoquidem ex Historia vitæ Odonis Cluniacensis necesse est, vt post obitum Fulconis qui an. 900. accidit, Parisios redierit & ibi docuerit.

Remigius Treuerensis Monachus Gerberti æqualis eique bonarum artium commercio coniunctissimus fuit: vt testatur ipse Gerbertus plurimis ad eum datis litteris. in 134. sic habet inter cætera. *Spharam tibi nullam misimus, nec ad præsens vllam habemus, nec est res parui laboris tam occupatis in Ciuilibus causis. si ergo te cura tantarum detinet rerum, volumen Achilleidos Statij diligenter compositum nobis dirige, vt sphæram quam gratis propter difficultatem sui non poteritis habere, tuo munere valeas extorquere.* In eandem rem scribit Ep. 148. *Prægrauat affectus tuus,* amantissime Frater, *opus Achilleidos, quod bene quidem incepisti, sed defecisti dum exemplar defecit. Itaque & nos beneficij non immemores difficillimi operis incepimus sphæram, quæ & torno iam sit exposita & artificiosè equino corio obuoluta. Sed si nimiâ curâ fatigaris habendi simplici fuco interstinctam, circa Martias Kalendas eam expecta: nisi forte cum Horizonte ac diuersorum colorum pulchritudine insignitam præstoleris, annuũ perhorrescas laborẽ.* Scripsit quoq; ad eundẽ Ep. 152. post mortẽ Adalberonis.

Riculfus cognomento Damæta Alcuini Discipulus Caroli M. Archicapellanus & magnæ apud ipsum authoritatis, ordinatus est Archiepiscopus Moguntinensis an. 785. 4. Non. Martias. Ex Hispaniâ in Gallias nouum Iuris Canonici corpus aduexit, quod eius opera & studio Carolus publicari curauit. Eum vocat Leo III. *Sanctissimum*, Alcuinus Ep. 91. probatissimum amicum, & Ep. 93. Charissimum filium & fidelissimum. *Tua congaudeo* dilectioni & præstitæ fidei congratulor, quia *semper vbique te fidelem inueni & beneuolum erga me agnoui, sicut filium in patrem.* & circa finem Ep. *Ego pene quasi orbatus filijs remaneo domi. Damæta Saxoniam, Homerus Italiam, Candidus Britanniam recessit. Obijt an.* 814. Inter poemata Theodulfi de eo sic legitur.

Voce valens, sensuque vigil, sermone politus
Adsit Riculfus nobilis arte, fide.
Qui etsi longinquâ fuerit regione moratus,
Non manibus vacuis iam tamen ipse redit.

Rigbodus cognomento Macharius, Alcuini quoque Discipulus, Magistro suo vnicè charus, postea Treuerensis Episcopus, ad quem extat Alcuini Epistola 34. querentis, quod ad se nihil litterarum daret. *Quid mihi*, inquit, *diuitias si non habeo quem amo, si non considero, quem desidero? tua potentia mihi est miseria. Vbi est dulcissimum inter nos colloquium? vbi sacrarum litterarum studium desiderabile? vbi communio charitatis quam fraternus amor hinc inde exercuit? vbi saltim memoria nominis nostri? Ecce totus præterit annus, quo nec litterarum consolatio oculis aduenit, nec salutationis officium auribus insonuit. Quid peccauit pater, vt à filio obliuisceretur? quid Magister vt Discipulus neglexerit eum? forte exaltatio seculi dedignata est nomen Magistri in illo: aut peregrinatio mea viluit in oculis suis, aut amor Maronis tulit memoriam mei. O si mihi nomen esset Virgilius! tunc semper ante oculos luderem tuos, & mea dicta tota pertractares intentione, & iuxta prouerbium illius esset apud te.*

Tunc felix nimium, quo non felicior vllus.

" *Quid faciam*? meam doleo infelicitatem, quia non sum quem diligis. An
" tuam laudo sapientiam, quia diligis illum qui non est? Flaccus recessit, Virgi-
" lius accessit, & in locum Magistri nidificat Maro. Hoc dolens dictaui, vel pro-
" pter obliuionem mei, vel propter absentiam tui.... vtinam Euangelia quatuor
" non Æneides 12. pectus compleant tuum. Extant plures aliæ ad eundem Epi-
" stolæ. Eiusdem meminit Poem. 201. & Poem. 258.

Hæc tibi Machari deuoui munera pastor,
Cum Christo & sanctis tu sine fine vale.
Sis memor Albini....

Obiit an. 804. vt testantur. An. Fuld.

Robertus Francorum Rex, Hugonis Capeti filius relictis Scholis Parisiensibus, vt aiunt Seruinus & Naudæus, Remos se contulit ad Gerbertum, cuius cum Othone Othonis Imperatoris filio discipulus fuit, vt retulimus in Historia. Ille bonas artes quasi postliminio reuocauit Parisios, earumque professores singulari amore dignabatur. Aimoinus Monachus Floriacensis in vita Abbonis. *Ad vltimum*, inquit, *sua non ignorans multis displicere scripta, Regibus se se commendat, præcipuè Domino Roberto quem scientia litterarum, ac idcirco diligentem fore nouerat studiosorum.* Eidem Roberto nonnulli nostrates Historici tribuunt Rectoris & Procuratorum in Academia Parisiensi institutionem. Verum in Historia fuse satis probatum est, eiusmodi honorum & magistratuum originem altius esse repetendam. Adiecit forte Robertus aliquid ad splendorem & dignitatem, vt viros litteratos sibi litteratus ipse demereretur. Præter ea quæ de hoc Principe in Historia passim retulimus, Trithemius in lib. de scriptor. Eccles. sic habet. *Rupertus Rex Franciæ nobilis, fortis, iustus, doctus & Religiosus inter Ecclesiasticos scriptores merito locum recipit: quippe qui Cantus & Responsoria dulci & regulari me-*

dulamine ad honorem Ecclesiæ Catholicæ composuit. In litteris Humanitatis, præsertim in Musica doctissimus fuit: tantæ autem Religionis, vt horas Canonicas in Ecclesia decantaret cum Clericis, foris apud se legeret cum suis: tantæ pietatis & miserationis extitit in pauperes, vt suis se aliquando vestimentis spolians eorum nuditatem multis vicibus operiret. De eius manibus liber nunquam recedebat: adeo vt pro Tribunali sedens inter Iudiciorum & causarum strepitus in sinu apertum haberet psalterium, vnde & post mortem miraculis coruscasse legitur. Eius est illa vulgata Sequentia quæ cantatur diebus Pentecostes. De S. Spiritu, scilicet, *Veni sancte Spiritus.* Responsorium de S. Petro, *Cornelius Centurio.* De natiuitate Domini, *Iudæa & Ierusalem nolite timere.* Et illud Alleluya. *Eripe me de inimicis.* Er alia multa quæ nescio. Responsorium *Cornelius Centurio*, Romæ summo Pontifice Missam celebrante, S. Petro in altari Offertorij tempore cum magna deuotione obtulit. Accurrentes autem Ministri altaris arbitrati sunt magni ponderis aurum obtulisse diuitem Regem, sed scedulam reperientes scriptam & notatam admirabantur, ingenium & deuotionem Principis collaudantes. Hinc Papa decreuit in memoriam sanctissimi Regis rogantibus Clericis, vt hoc Responsorium in honorem S. Petri deinceps cantaretur. Hactenus Trithemius.

Robertus Arbrisellensis sic dictus à villula Arbrisellensi minoris Britanniæ in agro Redonensi, peragratis pluribus Prouinciis ad comparandas artes liberales demum Parisios venit, ibique magna nominis celebritate docuit: vt in Historia retulimus. De eo sic scribunt Sammarthani fratres in lib. de Abbatiis Gallic. breuiarium vitæ conscribentes ex variis authotibus, præsertim vero ex Baldrico Dolensi Episcopo. *Robertus Arbresellensis* ex minore Aremorica & vico ignobili vulgo Arbrisellum nuncupato parentibus Damaliocho & Orguendi progenitus adolescens patria abscessit Lutetiam profectus, vt in optimis Disciplinis operam nauaret: in iis ergo summopere profecit: tum Redonis à Syluestro Antistite factus est Archipresbyter eius Ecclesiæ &c. Sublato è viuis Syluestro æmulorum inuidiâ coactus cedere Andegauum se recipit: deinde aliquanto post assumpto sodale Radulfo de Fusteia Eremum petens colligit Canonicos Regulares, præficitur Monasterio de Rota non procul à Credonio in Andibus dotante Raginaldo Toparcha: quod ab Vrbano II. confirmatur ani 1096. postremò instituit seu fundauit Monasterium Puellarum apud Fontem Ebraldum, in quo voluit viros Abbatissæ tanquam Dei Genitrici parere. De hac institutione Baronius ad an. 1117. quo Robertus obiit. *Ferunt Ebraldum* quendam Iuuenem genere nobilem, sed moribus corruptis magna Sicariorum manu stipatum adiacetes vias Regias latrociniis olim infestasse, siluasque tunc temporis frequentes insedisse quarũ hodeque reliquiæ manserut non paruæ. Post hæc Theologum quendam Parisiensem eximiæ Doctrinæ virum Diuinique verbi concionatorem insignem Robertum de Arbruscellis nomine eò aduenta sse sanctisque exhortationibus suis non modo iuuenem illum vt mores vitamque mutaret, impulisse: sed multos præterea omnium generum homines ad despiciendam seculi vanitatem austeriorisque vitæ legessubeundas permouisse: ad quorum habitationem distincta iisdem in septis Monasteria condidit sua seorsim viris, virginibus ægrotis & mulieribus reliquis ædificando. Vniuersæ porto congregationi Abbatissam præposuisse, quæ in omnes tum viros tum fœminas ius suum obtineret, statuens vt viri Sancti Ioannis Euangelistæ, exemplo virginibus seu mulieribus parerent: & hæ vicissim B. Virginis exemplum sequentes Religiosos tanquam filios amplecterentur. Statuta denique & constitutiones pro vtrisque separatim perscripsit.

Eiusdem Roberti meminit Petrus Cluniacensis l. 3, Ep. 17. quem ait fuisse Institutorem & Magistrum Matris suæ Raingardæ in vita spirituali, quæ viro defuncto professa fuerat Regulam Monasticam in Monasterio Marciniacensi. De eo sic pariter Neubrigensis l. 1. c. 15. *Robertus famosissimum illud Monasterium faminarum* de Fonte Ebraldi construxit & Disciplinis informauit &c. Et Vvillielmus Malmesburiens. l. 4. de Reb Anglic Huius Petri (Pictauiensis Episcopi) fuerunt contemporanei & in Religione socii Robertus de Arbreisel & Bernardus de Abbatis-Villa Abbas Tironensis Quorum primus omnium huius temporis Sermocinatorum famosissimus & profusissimus, tantum non spumeâ sed melleâ vigui,

Vticum venit, ibique cum Roberto Abbate ſuo videlicet nepote diutius habitauit. Hic nimirum, vt paulò ſuperius meminimus, ab infantia litteris affatim ſtuduit, & Galliæ Italiæque ſcrutando Scholas ſecretarum indaginem rerum inſigniter attigit. Nam in Grammatica & Dialectica, in Aſtronomia quoque nobiliter eruditus eſt & Muſica. Phyſicæ quoque ſcientiam tam copioſè habuit, vt in vrbe Salernitana, *vbi maximè Medicorum Schola ab antiquo tempore habentur*, neminem in Medicinali arte præter quandam ſapientem Matronam ſibi parem inueniret. At quamuis tantâ litterarum peritiâ polleret, non tamen otio ſed militiæ labori diu mancipatus eſt.

Romulfus Abbas Senonenſis Gerberti æqualis & in exercitio litterarum ei coniunctiſſimus; vir ſtrenuus & eloquens, qui cum Abbone Floriacenſi Arnulfi Remenſis cauſam acerrimè defendit, vt legitur in Hiſtoria depoſitionis. *Sed aderant acerrimi defenſores ſcientiâ & eloquentiâ inſignes, Ioannes Scholaſticus Antiſſiodorenſis, Romulfus Abbas Senonenſis, Abbo Rector Cœnobij Floriacenſis.* Extant aliquot Gerberti ad ipſum epiſtolæ, ex quibus apparet virum fuiſſe liberalibus diſciplinis addictiſſimum. In 13. Addititiarium à Sitmundo ſic habet. *Officia dantis & accipientis muneribus veſtris executi eſtis. Nihil enim nobis antiquius in humanis rebus clariſſimorum hominum ſcientia, quæ vtique multiplicibus librorum voluminibus explicatur. Agite ergo vt cœpiſtis, & fluenta M. Tullij ſitienti præbete. M. Tullius medijs ſe ingerat curis, quibus poſt vrbis noſtræ perditionem ſic implicamur, vt ante oculos hominum felices, noſtro iudicio habeamur infelices.*

Rorico filius Naturalis Regis Caroli Simplicis an. 949. ad Epiſcopatum Laudunenſem promouetur, tunc tantùm Diaconus & ab Artaldo Remenſi Archiepiſcopo conſecratur. Paralyſis languorè correptus obiit an. 976. 13. Kalend. Ianuar. in vigilia S. Thomæ Apoſtoli poſt laudes matutinas. Virum fuiſſe doctiſſimum & eloquentiſſimum apparet ex Ep. Aſſonis Monachi ad Gerbergam Reginam de Antichriſto, in qua ſic habet. *Quamuis non indigeatis à me hoc audire, quæ apud vos habetis prudentiſſimum paſtorem D. Roriconem, clariſſimum ſpeculum totius ſapientiæ atque eloquentiæ hac valde noſtra ætate.*

Roſcelinus natione Armoricus, Compendienſis Canonicus, profeſſione Dialecticus, Ioannis Nominalium Principis diſcipulus & ſectator acerrimus, qui ob nouitatem doctrinæ hæreſeos accuſatus eſt: & quemadmodum Berengarius in Euchariſtiæ, ſic iſte in Trinitatis myſterio errores varios ſeminaſſe viſus eſt Chriſtianæ fidei contrarios: quos quidẽ non indicat Iuo Carnot. Ep. 7. ad ipſum, at Anſelmus tum Beccenſis Abbas ſcribens ad Fulconem Beluacenſem Epiſcop. qualis ille fuerit ſignificat. Partem Epiſtolæ ex MS. retulimus in Chronologia, ex qua facile erit intelligere locum Ep. quam ſcripſit Anſelmus ad Vrbanum II. iam factus Cantuarienſis Archiepiſcopus. Refert enim cum in Becci Monaſterio eſſet Abbas, præſumptam fuiſſe à quodam Clerico hanc aſſertionem in Francia *ſi in Deo tres ſunt perſonæ, vna tantum res & non ſunt 3. res, ergo Patrem cum Spiritu S. & cum Filio incarnatum fuiſſe.* Et paulo poſt addit illum in Concil. Sueſſionenſi corã venerabili Remenſi Arch. Rainaldo errorem ſuum abiuraſſe: audiſſe tamen poſtea præfatæ nouitatis authorem in ſua ſententia nihilominus perſeuerare, & dicere ſe non alia de cauſa abiuraſſe ſententiam, niſi quia populum timebat. Hæc cauſa fuit, cur Anſelmus ſuum de Incarnatione librum ediderit. Contra eundem Roſcelinum ſcripſit M. Theobaldus Stampenſis, Oxonienſis Doctor, propterea quod aſſerebat filios Sacerdotum eſſe à ſacris Ordinibus arcendos.

Rudolphus Rabani in Fuldenſi Schola Diſcipulus, vir doctiſſimus & omnium ſecularium artium notitiâ clariſſimus, cuius præclara fit mentio in Annalibus Fuldenſibus ad an. 865. his verbis. *Ruodolphus Fuldenſis Cœnobij Presbyter & Monachus, qui apud totius pene Germaniæ partes Doctor egregius, & inſignis floruit Hiſtoriographus & Poeta, atque omnium artium nobiliſſimus author habebatur 8. Id. Mart. diem vltimum feliciter clauſit.*

Ruthaldus ſeu Rathaldus Monachus Fuldenſis, deinde Hirſaugienſis, Rabani & Strabi Diſcipulus, vir vndequaque doctiſſimus, qui prætulit ſtudia & quietem Epiſcopatui Halberſtadenſi, quem ei poſt mortem Haimonis offerebat Ludouicus. Scholam publicam exercuit, atque etiam ad eam ſeculares admiſit. Obiit an. 865. 8. kal. Nouemb.

S

San-Galensis Monachus vulgo innominatus (creditur tamen esse Notkerus Balbulus Monachus S. Galli) scripsit duos libros de Gestis Caroli M. ex relationibus Adalberti filii Sigulfi veteli & Vverinberti Sacerdotis eiusdem Adalberti filii : quorum priorem inscribit *de Religiositate & Ecclesiasticâ Domni Caroli Cura*. Alterum sic *De rebus Bellicis Caroli M.* Eos autem iussu Caroli Crassi composuit eique dedicauit, qui Ludouici Germaniæ Regis filius, Pij Nepos & Magni Pronepos tunc Imperium tegebat. Sic enim ille l. 1. c. 21. *Nimium pertimesco ô Domne Imperator Carole, ne dum iussionem vestram implere cupio, omnium professionum & maxime summorum Sacerdotum offensionem incurram.* Item l. 2. c. 14. atauum ipsius vocat Carolum M. & auum Ludouicum Pium. Et c. 15. eiusdem libri loquitur de Ludouico ipsius patre. Et c. 25. *Proposueram quidem Imperator Auguste*, inquit, *de solo proauo vestro Carolo omnia vobis scientibus quæcunque fecit, breuem narratiunculam retexere : sed cum ita se obtulerit occasio, vt necessario memoria fiat gloriosissimi patris vestri* Ludvvici *cognomento Illustris & Religiosissimi proaui vestri* Pipini Iunioris, &c. Meminit etiam Hartmuti Abbatis S. Galli quem Stumfius l. 5. c. 5. ait resignasse Abbatiam an. 882. aut 883. Itaque cum Carolus Crassus obierit aut certè Imperio priuatus sit an. 888. necesse est circa an. 887. hanc Historiam fuisse à San-Gallensi scriptam : imperare enim tantùm cœpit an. 886. Author autem iste l. 2. c. 26. se valde senem hos libros scripsisse testatur. *His igitur*, inquit, *quæ ego balbus & edentulus, non vt debui, circuitu tardiore diutius explicare tentaui.*

Seguinus vel Seuinus Rainardi I. Comitis Senonensium ex sorore nepos, egregiis virtutibus non minus quàm claritate generis insignis, omnium Canonicorum votis Antistes eligitur Senonensis & Antisiodori 13. Iulii an. 978. inungitur. Pallium Archiepiscopale & Primatum à Ioanne XV. accepit. Præsedit Synodo Remensi aduersus Arnulfum Remensem iussu Hugonis Regis, nec vnquam adduci potuit, vt in eius dispositionem consentiret. Ideo autem præsedit, quanquam aliàs suspectus Hugoni, quia eum vitæ meritum & scientia commendabant: sic enim legitur in historia Depositionis. *Habita ratione totius summa Synodi, dignitas prælaturæ ac potestas quasi iudiciaria stetit penes Archiepiscopum Seguinum, quem & ætas & vitæ meritum ac scientia commendabant.* Obiit autem an. 999. sepultusque est in Capitulo S. Petri Viui Archiepiscoporum olim tumulo : eique tale Epitaphium exaratum est.

Hic humilis tumulus merito cunctis venerandus
Seuini membra continet egregia.
Angelicam cuius felix animam Paradisus,
Pastorum sancto possidet in numero.
Qui mitis sancta pro Religionis honore
Hac in sede sedens multa tulit patiens.
Iamque senex factus migrauit in Astra locandus,
Cui parcat petimus, Cunctipotens Dominus.

Seulfus Remigii Antissiodorensis in Scholis Remensibus olim Discipulus, ex Archidiacono Remensi factus eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopus post mortem Heriuæi an. 921. de quo sic Flodoardus lib. 4. Histo. Remensis c. 18. *Successit Seulfus, qui tunc vrbis huius ministerio fungebatur Archidiaconatus, vir tam Ecclesiasticis quàm secularibus disciplinis sufficienter instructus, quique apud Remigium Antissiodorensem Magistrum in liberalibus studium dederat artibus.* Occubuit autem veneno potatus, vt creditur, morte immaturâ 7. Aug. 925. Heriberti Veromanduorum Comitis dolo, qui filium suum Hugonem puerum quinquennem substitui volebat.

Sigulfus Maior & Sigulfus Minor, vterque Alcuini Discipulus. Quid de maiore dicendum sit, non habeo; nisi quod audiuit Alcuinum, pater fuit Adhelberti seu Adalberti Militis qui Hunico Saxonicoque & Sclauico Caroli M.

bello interfuit, patetque ipse fuit Werimberti Sacerdotis a quo Monachus Sangallensis Historiam didicit *Monachorum Scotorum*, vt ait in præfat. lib. 2. Sigulfus verò Iunior Discipulus quoque fuit Alcuini, Ecclesiæque se à pueritia tradidit. Scholam habuit, & inter alios discipulos Aldricum edocuit, qui primò Ferrariensis Abbas, deinde Archiepiscopus Senonensis fuit. Senex verò ad Ferrariensis Cœnobii Monachos se contulit, vbi & Abbas fuit: & paulo post depositâ hac curâ & prouinciâ vltro se Aldrico Discipulo subiecit, qui omnium cõsensu in Abbatem electus est: qua de re sic Lupus Ferrariensis Aldrici alumnus Ep. 29. ad Wenilonem Archiepisc. Senonensem, *Vt de coniugijs taceam*, inquit, *quæ ob Dei amorem separata sunt, quorum magna nobis suppetit copia, certè Ferrariensis Monastery, cui indignus deseruio quondam nobis Abbas & Presbyter Sigulfus, qui vsque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exuit, & nostram hoc est Monachicam Religionem assumpsit, atque donec diem obiret suo passus est subiici discipulo quem ipsius voluntate ac fratrum consensu Imperator* Ludouicus *memorato loco Abbatem praferebat.* Ex his verbis manifesti erroris conuincuntur Sammarthani fratres, qui Singulfum inter Abbates Ferrarienses sextum collocant ante annum 750. immediatum verò prædecessorem Aldrici Alcuinum ponunt ad an. 813. nullâ factâ Sigulfi mentione, quem certum est fuisse præceptorem Aldrici, ipsumq; deinde Abbatem. Non nego tamen quin Alcuinus Abbatiam illam rexerit: quinimo eo Abbate Aldricus Monachalis Disciplinæ suscepit insignia, vt scribit author Anonymus in eius vita.

Porro eodem Sigulfo dictante Anonymus quidam eius Discipulus scripsit vitam Alcuini, quæ eiusdem operibus præfixa est: sic enim ait in Prologo. *Superna Christi rorante dexterâ* ac iuuante gratiâ, Reuerendissime Pater æquè ac amantissime, iubes vt tibi de admirandæ vitæ initio fineque Patris Alcuini quæ eius nosse potui narrante fidelissimo Sigulfo discipulo, sermone licet inculto & paruo, tamen veritate referto scribam ædificationi nonnullorum profutura. Et in fine eiusdem Prologi. *Scribam igitur fideliter* quæ ab eius fidelissimo tantùm didici Discipulo, Sigulfo scilicet *Institutore meo*, dilectissimum quem tu quoque habuisti patrem, qui præ cunctis mortalibus post S. Edberti discessum solus ipsius meruit nosse secreta eximia.

Ipse Alcuinus Sigulfo Presbytero dedicat Commentaria seu Interrogationes & responsiones suas in librum Geneseos, eumque vocat *fratrem* & *fidelem socium*, forte quia eum & Parisiis & Turonis auditorem habuerat, *quia*, inquit, indiuiduus & fidelis mihi Charissime Frater *socius tanto tempore fuisti, & quia te sacra lectionis studiosissimum esse noui, &c.*

Idem Sigulfus adfuit Magistro morienti, eiusque meritis acerbissimo capitis dolore sanatus est, vt in Alcuini vita scribit prædictus Anonymus. *Pater Sigulfus*, inquit, corpus Patris cum quibusdam *aqua honorificè lauans posuit super feretrum: habebat nempe & ipse tunc magnum dolorem capitis, sed fide animo sanus citam reperit sanitatem capitis. Oculos namque super Magistri lectulum eleuans cernit pecten, quo ipse suum solebat pectinare caput. Istum ergo manibus sumens ait.* Credo Domine Iesu, quia si isto Magistri mei pectine meum pectinauero caput, meritis illius statim sanabitur. *Vbi igitur prima vice pecten duxit per caput, quantum de eo tetigit, totum sanum habuit, sicque totum pectinando gyrans omnem dolorem amisit.*

Smaragdus, dictus Ardo Smaragdus, Abbas secundum aliquos S. Michaelis in periculo maris; secundum alios S. Michaelis in Saxonia; Item secundum nonnullos, S. Michaelis Virdunensis ad Mosam: postremo Cœnobii Aniani secundum alios. Alii distinguunt hoc seculo duos Smaragdos, vnum Abbatem S. Michaelis ad Mosam; alterum Monasterii Aniani Diœcesis Monspessulanæ presbyterum. D. Lucas Dacherius tres distinguit Smaragdos. I. qui tempore Caroli M. vixit interfuitque Synodo cuidam Romanæ sub Leone III. in secretario Basilicæ Vaticanæ cum Iesse Ambianensi Episcopo & Adalardo Corbeiensi Abbate à Carolo missis: Idemque dedicauit iam valde senex Ludouico Pio Caroli filio opus aureum quod inscribitur. *Via Regia*, isque fuit Abbas S. Michaelis vulgo *S. Miel.* 2. qui Presbyter & Monachus Anianus in Septimania dœcesis Magalonensis, qui floruit quoque sub Ludouico Pio. 3. Smaragdus Luneburgensis Monasterii in Saxonia Abbas circa an. 972. Secundi quidem qui Presbyter & Monachus

Nullus enim Monachus peccati pondere pressus,
Stelligeri poterit Regna subire Poli.
Omnis enim Monachus lachrymis commissa lauare
Debet, & vlterius nulla lauanda pati.
Temperat interea Monachi discretio mentem,
Vt via per medium Regia ducat eum.
Vt caueat dextram solers, timeatque sinistram,
Hortantur sacra munia legis eum.
Tristia non timeat, timeat sed prospera mundi,
Scandere tunc poterit Regna beata Poli.
Quisquis amat rutilos sanctorum carpere fructus,
Actibus in cunctis consocietur eis.
Moribus ornatus & casto corpore comptus
Viuat, & à Domino semper amatus erit.
Sit tacitus, humilis, mitissimus atque benignus.
Sit patiens, sobrius, prouidus atque pius.
Indolis & docilis, sapiens ac mente pusillus,
Conceptus, placidus & bene cautus eat.
Excitet interea cordis compunctio fontem,
Qui sordes animæ inluuiemque lauet.
Chrismate perfuso lachrymarum fusio fonti
Æquiparat, maculas tergit vt ille nigras.
Tergit & ablutos Paradisi rite colonos
Efficit, vt clues iam sine sine petat.
Qui iugiter laudes possint persoluere gratas,
Viuere cum Domino semper & esse suo.

Smaragdi Abbatis S. Michaëlis vulgò *S. Miel* meminit Frotharius Episcopus Tullensis Temporibus Ludouici Ep. 1. ad Hilduinum. *Domno Imperatori innotescimus ego & Smaragdus Abba, qualiter Ismundus Abba & Monachi eius quadam simultate à se inuicem discordent.* Et Ep 3 ad Imperatorem *Ad aures misericordia vestra reducimus* piissime Imperator, ego Frotharius Episcopus & Smaragdus Abbas, *quod tempore Fortunati Mediolanensis Monasterii Abbatis per iussionem vestram Smaragdus ipsius Monasterii Monachis portionem de Abbatia dedit, vt regulariter viuerent.* Obiit eodem Ludouico Imperante, extatque hoc eius Epitaphium in veteribus monumentis repertum.

Cum Pius Imperii Ludouicus iura teneret,
Smaragdus viguit istius Abba loci.
Qui locus humanis quod erat minus vsibus aptus,
Hanc procul hinc sedem transtulit ille suam.
Cum tamen ad Regnum meruit cœleste vocari,
Reddidit antiquo membra fouenda loco.
Scorpio iam Phœbi duodenâ parte premebat,
Sidera Theologo cum patuere viro.

Huic successorem adscribunt Sammarthani Hilduinum an. 823. & Hilduino Hadegaudum an 841. Quod si ita est, Smaragdus ille obierit necesse est circa an 823 Porro Smaragdus vulgò recensetur inter primos Magistros Parisienses, vt in Theodulfi vita dicetur.

T

THeobaldus Stampensis postquam Lutetiæ aliquandiu docuit, in Angliam transiit & Oxoniæ scholas habuit Theologiæ. Acerrimi fuisse videtur ingenii vir, vt patet ex aliquot eius Epistolis nuper editis à D. Luca Dacherio in 4. Tomo Spicileg. quarum prima est ad Episcopum Lincolniensem de Quibusdam in Diuina pagina titubantibus, cuius hoc est initium, *Si quis prædicat & prædicando temerè*

[illegible] *posse saluari quacunque hora manus suas pœnitentia dederis, falli-* [illegible] *si quis verò hanc Epistolam improbare voluerit & hos præfatos Dctores* [illegible] *pere noluerit, lapide percutiatur, percussus comminuatur, comminutus in pul*[illegible]*catur.* 2. est ad Pharitium Habendonensem Abbatem: in qua contendit [illegible] sine sacramento baptismi vitā æternam nullatenus assequi posse. 3. ad Mar[illegible]iam Reginam, qua se suaque obsequia illi offert, se verò ita subscribit *Theobal*[illegible] *Stampensis Doctor Cadumensis.* 4. ad Philippum amicum, quâ eum solatur ob in[illegible]ias quibus lacessebatur. 5. ad Roscelinum Compendiensem Clericum, quam retulimus. Pitseus ait eum fuisse Cardinalem, purpuramque Cardinalitiam Romæ induisse & seculo 13. vixisse; sed fallitur. De eius Cardinalatu dubitat Ciaconius sub Nicolao IV. *Theobaldus Stampensis Anglus* (imo Gallus) *de cuius Cardinalatu addubito, quidquid dicat author* (Pitseus) *Catalogi Scriptorum Angliæ.*

Theodulfus seu *Teudulfus*, natione Italus, & ex Gallia Cisalpina à Carolo M. in Franciam vt aliqui credunt, adductus, primumque Floriacensis Abbas, deinde Aurelianensis factus Episcopus, iam ante an. 794. quo nomen eius recensetur inter Episcopos, qui Concilio Franco-Furdiensi contra Felicem interfuerunt. Qualis autem vir fuerit, quantæque doctrinæ, vel ex vna Alcuini Ep. ad Carolum patet, qui cum ab eo Felicis Vrgelitani librum confutandum accepisset, exemplaria eiusdem libelli obsecrat tradi Richbodo & Theudulfo Episcopis *Doctoribus & Magistris.* an. 811. Testamento Caroli subscribit. Item Decretis synodi San-Dionysiacæ an. 813. Anno 816. cum aliis Episcopis excipit Remis, aliqui dicunt Aureliæ, Stephanum Papam. Anno 817. coniurationis cuiusdam contra Ludouicum Imperatorem particeps & popularis esse compertus est. Bernardus enim Ludouici nepos Rex Italiæ prauorum quorundam Consiliariorum suggestione dementatus tyrannidem moliri aggressus erat, & stabilisset, nisi Imperator nascentes motus celeriter compressisset. Coniurationis Princeps erat Egiddeo inter omnes amicos Regis primus inquit Eginhardus, Reginhardus Cubicularius, Reginharius Meginharii Comitis filius: prætetea Anshelmus Mediolanensis, wolfoldus Cremonensis & Theodulfus Aurelianensis Episcopi. Hæc ille distinctis verbis. Idemque affirmat Theganus. Coniuratione ergo detecta captisque popularibus, Bernardus oculis priuatur & triduo post moritur: non tamen id factū iussu Imperatoris. Multi capitali iudicio damnati. *Episcopos synodali Decreto depositos*, inquit Eginhardus, *Monasteriis mancipari iussit.* Theodulfus Andegaui in carcerem coniectus an. 818. post aliquot verò annos cum Imperator illac transiret, moramque in vrbe aliquandiu fecisset, Theodulfus è fenestris carceris vt eum vidit cum aliis in solemni supplicatione Diei Palmarum procedentem, hymnum quendam à se compositum tanta suauitate cantare cœpit, vt Imperatoris animum flexerit. Statim enim præcepit eum solui, & ad Episcopatum redire. In huius verò rei memoriam iussit vt deinceps in Processione Ramis Palmarum hymnus Theodulfi decantaretur, qui est huiusmodi.

GLORIA LAVS ET HONOR TIBI SIT REX CHRISTE REDEMPTOR
Cui puerile decus prompsit Osanna pium.

Scribunt tamen nonnulli Theodulfum postquam solutus est, priuato veneno interiisse. Alii cum ad suam rediret Ecclesiam an. circiter 821. obiisse: quæ est sententia Sirmondi. Alii scriptores non consentiunt. Vincentius Beluacensis ad an. 841. ait adhuc floruisse. Author Chronici Vizeliacensis an. 804. obisse: alii an. 829. sed Sirmondi præualent coniecturæ. Eius captiuitatem multi ex amicis defleuerunt, inter cæteros maximè Modoinus Episcopus Augustodunensis l. 4. car. 9. quod legitur inter Poëmata Theodulfi.

Sæpe queror casum deflendo insontis amici.
Ore fluunt lachrymæ, amnis ab ore meo.
Sæpe tuam ingeminans luxi flens ipse ruinam,
Proh dolor! amisso Præsul honore perisl
Exilium innocuus pateris pertriste sacerdos

Inclytus, expertus Præſul enorme malum.
Nonnullis prodeſſe ſolet prudentia multa,
Læſus ab ingenio es pater ecce tuo.
Præcipuè tua magna tibi ſapientia ſoli
Obfuit, & quod habes triſte parauit onus.

Cæterum vir fuit in Diuinis ſcripturis verſatiſſimus, & in ſecularibus litteris à iuuentute inſtructus claruit, carmine & proſa excelluit; cuius hodie extant quædam opuſcula vtroque ſtylo conſcripta. Edidit Capitula ad Presbyteros ſuæ Diœceſeos. De Ordine Baptiſmi ad Magnum ſeu Magnonem Senon. Archiepiſcop. De Spiritu S. ad Carolum M. Carminum ad Diuerſos lib. 6. *De 7. Artibus liberalibus in quadam Pictura depictis, &c.* Docuit quoq; publicè Pariſiis in ſcholis Palatinis, ſed non eo ordine quo ponit Ademarus Engoliſmenſis ſic ſcribens. *Beda docuit Simplicium & Simplicius Rabanum, qui à tranſmarinis oris ab Imperatore Carolo vocatus in Pontificem in Francia promouetur, qui Alcuinum docuit; Alcuinus Smaragdum, Smaragdus Theodulfum Aurelianenſem Epiſcopum, Theodulfus Heliam Scotigenam Engoliſmenſem Epiſcopum, &c.* Nam Alcuini quidem poniit eſſe Diſcipulus & Smaragdi Abbatis Magiſter, non verò Heliæ Scorigenæ, cum iam an. 794. eſſet Epiſcopus, Helias verò Scotigena non ante an. 860. fuerit Epiſcopus factus Engoliſmenſis. Crediderim itaque Alcuini fuiſſe diſcipulum Theodulfum, Smaragdum Theodulfi, Smaragdi verò Heliam.

Theophilactus Alcuini amicus, Academiæ Romanæ Magiſter egregius; ad quem extat Alcuini Poema. 215.

Theophilacte Pater, Sophia tu Doctor honeſtus,
Laudibus egregiis clarus in orbe procul.
Vrbs caput orbis habet te Maxima Roma Magiſtrum,
Verba ſalutis habes ſemper in ore tuo.
Omnibus es mitis ſanctâ pietate Magiſtrâ,
Qua ſolet egregium cor habitare tuum.
In qua meque precor gremium caritatis amicum
Sim licet ignotus, ſuſcipe ſancte Tibi.
Nam ſcriptura canit vero paradigmata ſancta
Carmine, qua laudes concelebrat Sophiæ.
Si vt Muſtum nobis tecum veteraſcat amicus,
Si hodie dulce bibis, dulcis amicus eris.
Dixerat & Paulus Doctor clariſſimus Orbis,
Cuncta probate prius, quaque tenete bona.
Obſecro te ſupplex animo me ſpernere noli,
Sed ſolita fratrem me pietate proba.
Suadeo quippe tibi Doctor clariſſime Mundi,
Vt Doctrina ſacro currat ab ore tuo.
Chartula ſcribatur vita, mittatur vbique
Prætitulata pio nomine Apoſtolico.
Sic tua laus creſcet, merces ſic magna manebit
Paſtori ſummo ſedis Apoſtolicæ.
Cuius amore pio commenda me rogo, frater.
Commendet Chriſto vt me pater ore ſuo.

Thomas Baiocenſis in Gallia teſte Stobæo eruditus, Noſtris merito accenſeri debet, de quo ad an. 1071. Capellanus fuit Willielmi I. Ducis Normanorũ & Angliæ Regis, primuſque Normanigenarum ab eo in Eboracenſi ſede conſtitutus, vt Lanfrancus in Cantuarienſi, ambo doctrinâ clari. Inter eos vero orta eſt grauis de Profeſſione contentio, quam Lanfrancus primus omnium à Thoma exegit. Vixit in Pontificatu 30. circiter annis & obiit anno 1096. legiturque hoc eius Epitaphium apud Thomam Stobæum.

Orba iacet viduata bono pastore, patrono
Vrbs Eboraca dolet vix habitura parem.
Qualia vix vni, persono, scientia, vita,
Contigerat Thomæ nobilis, alta, bona.
Canicies, hilaris facies, statura venusta,
Angelici vultus, splendor & instar erat.
Hic numero atque modo doctrina seu probitatis
Clericus omnis erat, vel magis omnis homo.
Hac domus & Clerus sub tanto Præsule felix,
Pæne quod est & habet, muneris omne sui est.
Octauis ergo Martini transiit ille,
Cui pietate Dei sim comes in requie.

V

Vala, vel vt aliqui scribunt, *Vsuala*, genere Francus, Patre Adrado, Matre Witalai, vir scientiarum ornamentis nobilis & singulari in litteratos amore conspicuus, frater Ansegisi Senonensium Antistitis, ipse verò Antissiodorensis Episcopus subscripsit Electioni Caroli Calui in Imperatorem an. 876. cum fratre Ansegiso Apostolicæ sedis Vicario Generali, Hincmaro Remensi, Aureliano Lugdunensi, Gisleberto Carnotensi, Ingelwino Parisiensi Episcopis & alijs plurimis. De eo autem sic habet Monachus Antissiodorensis in Chronico. *In Antissiodorensi Ecclesia Christiano successit Vala prædicti Archiepiscopi Ansegisi frater, vir scientia clarus & moribus adornatus. Huius studium fuit Magistros litterarum charitatiuè amplecti, eorumque alloquiis & consiliis uti, suoque conuiuio participari. Ecclesiæ thesaurum, ac si sacrilegium, vitabat contingere.* Hæc verba videtur desumpsisse ab Anonymo Authore, qui scripsit vitas Episcoporum Antissiodorensium vsque ad sequens seculum quo florebat, vt retulimus in vita Heribaldi. Sic autem scribit de Wala. *Hic primo sua ordinationis tempore* ad lectionem sapientium mundi se contulit, *de hinc onus vasallorum quos secum adduxerat* ex comitatu *Carlomanni decenter atque prudenter, quia grauabant Ecclesiam, à se remouit. Huius siquidem Patris de quo loquimur, studium fuit Magistros litterarum charitatiuè amplecti eorumque alloquiis & consiliis uti suoque conuiuio participari. Quo circa duo Luminaria collegii nostri Rainogala & Alagus collaborante Hcrico Theosopho* (nimirum Errico Antissiodorensi de quo supra) *simul & Monacho gesta Præsulũ istius sedis cõpendiasè atq; commaticè elucubratis paginis indiderunt.* Fuit & Wala seu Walo Abbas Corbeiensis post fratrem Adelardum sub Ludouico Pio, qui obiit an. 836. in Italia. Et is forte est, qui Romam missus Antiphonarium abstulerat: sic enim respondet Gregorius Papa Amalario cum Romæ esset an. 831. *Antiphonarium non habeo quem possim mittere filio meo D. Imperatori, quoniam hos quos habuimus Vvala quando functus est huc legatione aliqua, abduxit eos hinc secum in Franciam.*

Walafridus Strabo sic ab oculorum vitio cognominatus, Natione, vt aiunt, Scotus, Monachus Fuldensis, Rabani in Fulda Auditor & Tattonis in Anglia, clarus suæ ætatis Historiographus, vir doctus & ante alios litterarum scientia illustris. In scripturis tam diuinis quàm humanis nobiliter doctus, ingenio & eloquio clarus, Commentatorque sacrorum eloquiorum laudatissimus, Author glossæ Ordinariæ, Poëta etiam eximius, qui ad Grimoaldum seu Grimbaldum S. Galli Abbatem an. 841. electum *Hortulum Puerorum* misit. Thegani Chorepiscopi Treuirensis Historiam de gestis Ludouici Pij Capitulis distinxit, & hanc illi præfationem præposuit: vnde patet, quantum prosâ quoque excelleret, quamque nitidè loqueretur. *Hoc opusculum*, inquit, *in morem annalium Thegan Natione Frãcus Treuirensis Ecclesiæ Chorepiscopus breuiter quidem & verè potius quàm lepidè composuit. In cuius quibusdam sententijs quod effusior & ardentior in loquendo videatur, vt vir nobilis & acris animi, quod de indignitate vilium personarum dolor suggessit, tacere non potuit. Præterea nimius amor Iustitiæ & Executoris eius Christianissimi Imperatoris, Zeli naturalis exaggerauit dolorem. Vnde quantũ sit opus eius pro bona voluntate, non fastidiendum pro quantulacunque rusticitate, nouimus & nos virum multa lectione instructum, sed præ-

dicationis & connectionis ſtudiis occupatum. Huic opuſculo Ego Strabo quaſdam Inciſiones & capitula inſerui, quia ſanctæ memoria Ludewici Imperatoris geſta & laudes ſæpius audire cupio vel proferre. Cæterum walafridus Rector fuit ſcholarum in Hirsfeldienſi: nam vt ait Trithemius in Chron. Hirſaug. ad an. 840. *quoties idoneum ad hanc ſubeundam prouinciam in ſuo Cœnobio Monachorum Abbas minimè haberet, de alio Monaſterio petere aſſ... non erat verecundum. Sic namque doctiſſimus ille Monachus Gemblacenſis Sigebertus multo tempore in Cœnobio S. Vincentij Metenſi Monachorum præceptor, quanquam de alio Monaſterio fuit. Ita Strabus Monachus Fuldenſis in Hirifeldia, Notgerus S. Galli in Stabulenſi.* Adhuc adoleſcens iuſſu Tattonis quem in Augia præceptorem habebat in gratiam Thegani luſit epigramma, quod in vita ipſius retulimus. Fit Abbas Augiæ maioris an. 842. & obiit an. 849. vel vt alij ſcribunt, an. 859.

Vvaldramnus Alcuini Diſcipulus ſub extrema ipſius vitæ tempora, de quo nihil habeo quod amplius dicam, niſi quod viuebat adhuc tempore, quo author ille Anonymus ſcribebat vitam Alcuini, vt ipſemet ait.

Vvandalbertus teſte Trithemio Diaconus Monaſterii Prumienſis in Diœceſi Treuirenſi Monachus, natione Teutonicus, vir in diuinis Scripturis doctus & in ſecularibus litteris valde peritus, Rhetor & Poeta inſignis, ſermone clarus & nitidus. Martyrologium ſcripſit metrico ſtylo anno ætatis 35. quod nuper prodiit in lucem operâ D. Lucæ Dacherii in tomo 5. Spicil. In præfatione verò ait ſe libris vſum M. Flori Subdiaconi Lugdunenſis, *qui vt noſtro tempore*, inquit, *reuera ſingulari ſtudio & aſſiduitate in Diuinæ ſcripturæ ſcientia pollere, ita librorum authenticorum non modicâ copiâ cognoſcitur abundare.* Claruit ſub Lothario Imperatore an. 850. cui librum ſuum dedicauit: quàm verò felici venâ carmina componeret, ex iſtis agnoſcet Lector.

Carmine qui vacuas captant ſæpius auras,
Rumores vulgi quærendo ſtultus inanes,
Aggrediar tandem veram de carmine laudem
Quærere & æternum mihi conciliare fauorem,
Spectandos breuiter ſignans actuſque viroſque
Atque dies fixo reditu voluendo per orbem,
Ordine quæ luſtrent ſcribens ſolemnia quemque;
Hic mihi nonnunquam Sanctorum nomina, leges
Carminis excedens, ſed non mutilanda vocandi
Eſt cenſura, bonis veniam pietate merebor.

Vvazo Scholaſticus Leodienſis, & ex Scholaſtico ſeu Magiſtro Scholarum & Capellano Conradi Auguſti, Præpoſito & Archidiacono Epiſcopus, de quo ſic Albericus ad an. 1041. *Vvazo ex Clerico S. Lambert: vir ſpiritu ſapientia & feruore religionis inſignitus ordinatur Leodienſis Epiſcopus.* Obiit an. 1047. ſepultuſque eſt ante maius altare S. Lamberti eum hoc Epitaphio.

Ante ruet mundus quàm ſurgat Vvazo ſecundus.

Vverimbertus filius Alberti Monachus San-Gallenſis obiit regnante Carolo Craſſo: ab eo Monachus ille innominatus, quem tamen ſuſpicantur eſſe Notgerum Balbulum, qui duos libros de Caroli M. geſtis compoſuit, ait ſe primum conſcripſiſſe, & eo dictante excepiſſe, qui eſt de Eccleſiaſtica D. Caroli Curâ: quia verò obiit antequam opus abſoluiſſet, alterum ſe ex narratione Adalberti ſecularis hominis, eiuſdemque Vverimberti Patris de rebus Bellicis conſcripſiſſe. De vtroque ſic in præfatione lib. 2. *In præfatione*, inquit, *huius* opuſculi tres tantum Authores me ſecuturum ſpopondi: ſed quia præcipuus eorum Vverimbertus 7. die de hac luce receſſit, & debemus hodie id. 3. Kal. Iunii commemorationem illius orbi filii Diſcipulique agere, hoc fiat terminus libelli iſtius (nempe primi) qui ex ſacerdotis eiuſdem ore De Religioſitate & Eccleſiaſtica Domini Caroli cura proceſſit: ſequens verò (id. 2.) De Bellicis rebus acerrimi Karoli ex narratione Adalberti Patris eiuſdem Vverimberti cudatur, qui cum Domino ſuo

ceptor Karoli, Claudius, Iſuardus, Io. Mailroſius Bedæ Auditores, viri doctiſſimi primi ornant ſcholam Pariſienſem. Trithemius ait claruiſſe an. 770. ſed errat, aut certè longè adhuc poſt claruit: quippe extat ad eum Alcuini Ep. 79. eumque Pium vocat Patrem Congregationis S. Saluatoris. Cœnobium iſtud dicitur *S. Saluatoris Vice-Comitis* in Diœceſi Conſtantienſi Normaniæ (Ord. Bened.) At Hadrianus Valeſius, Launoyus & alij noſtræ ætatis Critici contendunt Vſuardum non Carolo M. ſed Carolo Caluo Imperante ſcripſiſſe: propterea quod in præfatione ſe non ſolum Hieronymi & Bedæ, ſed etiam Flori veſtigia ſecutum ait: Florus autem Magiſter Eccleſiæ Lugdunenſi Subdiaconus poſt an. 850. vixit. Addunt & aliam rationem, quia meminit Hiſtoriæ Eulogij Martyris Cordubæ in Hiſpania paſſi die 11. Martis an. Chriſti 859. poſt multos alios annis 851. 853. & 857 interfectos tempore perſecutionis Arabicæ. Extat quoque Lupi Ferrarienſis Ep. 80. ad Vſuardum Abbatem. Sed id Criticis examinandum relinquamus.

F I N I S.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
Quæ in hoc Volumine continentur.

A

B

Q

R

S

FINIS.

